IJA # 1168

ספר משנה וברורה והוא פירוש על שולחן ערוך אורך חיים

Sefer Mishnah Berurah ẏe-hu Perush ‘al Shulḥan ‘Arukh Oraḥ Ḥayim

Karo, Joseph ben Ephraim

Petrokov, 5667 (1906 or 1907)

ספר

משנה ברורה

והוא פירוש יפה ומנופה על

שולחן ערוך: אורח חיים

הלכות חוה"מ ותענית ור"ה ויוה"כ וסוכה וכו' עד סוף השו"ע.

אשר חיבר הרה"ג רשכבה"ג מו"ה **יוסף קארו** זצ"ל

עם חידושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם

הגאון מו"ה **משה איסרליש** זצ"ל.

עם נושאי כליהם הלא המה:

באר הגולה מהגאון מו"ה **משה רבקש** זצ"ל מווילנא.

באר היטב מהרב המובהק מו"ה **יהודא אשכנזי** זצ"ל דיין טיקטין.

שערי תשובה מאת הגאון מו"ה **חיים מרדכי מרגליות** זצ"ל.

ובאורי קראתיו בשם **משנה ברורה**, יען כי מתוכו מתברר דברי השו"ע כל דין ודין בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים ולא יהיה כספר החתום, גם יקובץ בו כל הדינים וההלכות והביאורים המפוזרים בספרי האחרונים מפרשי השו"ע המפורסמים (כמו מא"ר ופמ"ג וברכי יוסף ומאמר מרדכי ורבות כהנה). אשר היו הרבה מהם אחרי הבה"ט ולא הובאו בשע"ת כי אם מעט מזעיר באיזה מקומות כל אלה חוברו פה והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון בעז"ה:

עוד צרפתי בצדו כמה ענינים נחוצים ובשם **ביאור הלכה** יכונה וכשמו כן הוא כי בו ביארתי כמה פעמים דברי ההלכה המובא בקיצור בתוך המשנה ברורה בלי ראיה יפה הראיתי בעזה"י את מקורו לעין כל מגמרא ופוסקים, גם יבואר בו לפעמים דברי השו"ע באורך במקום הצריך ביאור:

גם תחת המשנה ברורה הנ"ל פתחתי שער רחב עם פרחים וצוצים מצוינים ושמו נאה לו שער הציון כי בו יצויין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו:

כל אלה חברתי בעזה"י החונן לאדם דעת

ישראל מאיר בר' **אריה זאב הכהן** זלה"ה, מעיר **ראדין**

פיעטרקוב

בשנת כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב (נדה דף ע"ג).

הלכות חול המועד

תקל ובו סעיף אחד :

א * ל"ק הכרים מהא דחגיגה י"ח הכך רכוותא לאיסור מלאכה בחה"מ הוא מדאורייתא והתורה מסרה לחכמי' כמ"ש רמ"א בהג"ה

א *חול המועד (א) אסור בקצת מלאכות (א) * ומותר במקצתן. הכל לפי צורך הענין הכל כראה לחכמים (ב) להתיר :

באר היטב

(א) אסור. וחייב לכבד חה"מ במאכל ובמשתה ובכסות כשאר י"ט ומהרי"ל לבש בגדי שבת ועונש המבזה את המועדות פרש"י חה"מ. ומצוה לאכול פת. מ"א. כתב הכנה"ג בשם הרשד"ם אם הוא מקום שנהגו להקל אפילו בדבר שאינו אבד ובא חכם ואסר להם אפילו דבר אבד אין לחכם אחר להתיר להם עי"ש :

משנה ברורה

(א) ומותר במקצתן. מלאכות המותרות בחוה"מ (א) הם חמשה. דבר האבד אם לא יעשנו עתה וצרכי המועד [היינו לצורך אוכל נפש דמותר אפילו מעשה אומן כמ"ש ריש סימן תקל"ג אבל שאר צרכי מועד דוקא מעשה הדיוט כמ"ש בסימן תק"מ ותקמ"א] ובשביל פועל שאין לו מה יאכל וצרכי רבים ומעשה הדיוט אפילו ליחיד ויתבאר כ"א במקומו והנה בעיקר איסור מלאכת חוה"מ יש דיעות בין הראשונים (ב) יש שסוברים שהוא מדברי סופרים מפני שמצינו בתורה שנקראו מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש לפיכך אסרום בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימות החול שאין בהן קדושה כלל. ומ"מ לא החמירו בו כיו"ט ממש והקילו בחמשה דברים הנ"ל והרבה פוסקים סוברין דהוא מן התורה והא דהקילו בכמה דברים הנ"ל הוא ע"פ הרשות שניתן לחכמים מן התורה במלאכת חוה"מ לפי צורך הענין להתיר וכדדרשינן לזה מקרא בחגיגה דף י"ח ע"ש וזהו שסיים הרמ"א לפי צורך הענין וכו' ומאוד יש ליזהר שלא להקל יותר ממה שהתירו חכמים דאחז"ל (ג) המבזה את המועדות [דהיינו שעושה בהן מלאכה כפירש"י] כאלו עובד עכו"ם. גם חייב (ד) לכבד חוה"מ במאכל ובמשתה וכסות נקיה שלא ינהג בהן מנהג חול. ומהרי"ל לבש הקט"א של שבת. ועיין לעיל סימן תכ"ט ס"ב ובמ"ב שם דמצות ושמחת בחגיך וגומר קאי גם על חוה"מ ומבואר שם כילד משמחן וכתבו האחרונים דאף דמוכח בסימן קפ"ח ס"ז דאינו מחוייב לאכול פת דוקא בחוה"מ ורק דאסור להתענות מ"מ לכתחלה מצוה לקבוע סעודה על הפת (ה) אחת בלילה ואחת ביום (ו) דכיון דמצוה לכבדו באכילה ושתיה ועיקר אכילה הוא לחם : (ב) להתיר. מקום שנהגו המון להקל אפילו בדבר שאינו אבד ובא חכם ואסר להם למגדר מילתא אפילו דבר האבד אין לחכם אחר להתיר להם [אחרונים] איתא בירושלמי אמר ר' אבא בר ממל אלו היה מי שימנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחוה"מ [והיינו מקח וממכר (ז) וכה"ג דבר שאינו מלאכה גמורה] כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין עכ"ל וכתב הכל בו נראה מזה שאיסור גדול בשחוק יותר ממלאכה שכונת הש"י בנתינת המועד היתה כדי להדבק בירא תו ואהבתו ולעסוק בתורתו התמימה עכ"ל :

ביאור הלכה

*) ומותר במקצתן. עיין מ"ב מה שכתב יש שסוברים שהוא מדרבנן. הוא דעת הרמב"ם בפ"ז מהלכות יו"ט ור"ת וריב"א בתוס' חגיגה דף י"ח וסמ"ג [ומה שמביא הגהמי"י ושלטי גבורים שדעת הסמ"ג בשם בה"ג ג"כ הכי עיינתי בבה"ג ולא מוכח מידי ואדרבה משמע קצת יותר שהולך בשיטת שארי הראשונים דס"ל דהוא דאורייתא אלא שמסר הכתוב לחכמים להתיר מקצתן כדאיתא בגמרא ומה שכתב בסמ"ג דהוא דרבנן הוא דברי עצמו] וריא"ז המובא בשה"ג והרא"ש והמרדכי [ומה שכתב דהרא"ש ס"ל דהוא דאורייתא ר"ל הרא"ש בשם רבותיו עיין שם בירא"ם סימן ש"ד דהוא בעצמו מסתפק שם בזה ומלדד דהוא דרבנן ובסימן ת"ח כתב שם דהדבר אלו בספק] והטור והרשב"ץ בת"ב סימן ר"י אולם לנגד זה יש הרבה ראשונים דס"ל דהוא דאורייתא הרי"ף שהביא הטור בשמו בסימן תקל"ו שס"ל דהוא דאורייתא [והיינו מדהעתיק כרים מו"ק בסתמא כל הברייתות שהובא בחגיגה דף י"ח שלמדו מקרא דאסור במלאכה מן התורה ולא העיר ע"ז כלום ועיין בב"י שאמר עליו שא"י מנין לו להטור זה דאף דסבר דאסמכתות בעלמא נינהו כתבם ועיין בנסר שלום ובנתל אשכול שכתבו שדברי הטור בדעת הרי"ף הוא העיקר דאל"כ לא היה לו להביא הברייתות בסתמא] וכן נראה מן השאלתות פ' ברכה והאשכול והרי"ץ גיאות שכולם העתיקו הברייתות בסתמא והרשב"ם בפרק ערבי פסחים דף קי"ח

שער הציון

(א) טור וביאור הגר"א ע"ש : (ב) עיין בה"ל : (ג) מ"א ועיין באחרונים שהקשו על המ"א דר"ל דאף למ"ד שהוא מדרבנן נאמר מימרא זו וז"א כדמוכח בתוספות ועיין במחה"ש שיישבו קצת : (ד) מ"א בשם תניא וכן איתא במכילתא פ' בא בהדיא כותיה [הובא בביאורי מהרש"ה שעל התניא] אלא דמה שכתב התניא כשאר יו"ט השמעתי דלענ"ד אין להחמיר כ"כ בזה דהרמב"ם בפ"ז מהלכות יו"ט הביא ג"כ דחוה"מ נקרא מקרא קודש ואעפ"כ בפ"ו מהלכות יו"ט שהעתיק שם בדין ע"ז חיוב כיבוד ועונג מטעם מקרא קודש לא העתיקו רק לענין יו"ט ולא לענין חוה"מ דשם לא העתיק רק מצות דשמחה ש"מ דס"ל דלענין חוה"מ אין להחמיר בזה וע"כ צריך לומר דאף דחוה"מ נקרא ג"כ מקרא קודש מ"מ כיון דלענין מלאכה מן התורה מותר בחוה"מ ועכ"פ בדבר האבד מותר לכו"ע הרי דאין קדושתו חמור כמו יו"ט ולכן גם לענין כיבוד אין לדמותו ליו"ט וזהו נראה דעת הרמב"ם ומה דמשמע מהמכילתא הנ"ל דצריך לכבדו באכילה ושתיה וכסות נקיה י"ל דהיינו לכבדו יותר מימות החול דבכל זה אבל אינו מחוייב לדמותו לגמרי בזה ליו"ט דממקרא קודש שלו ילפינן בחגיגה י"ח לחד תנא דאסור מלאכה בחוה"מ ואפ"ה מקילין ביה בדבר האבד הרי דמקרא קודש שלו קיל ממקרא קודש דיו"ט ותדע עוד דהרי לענין אכילה ביו"ט מחוייב לאכול פת דוקא [ומטעם זה פסקינן לעיל בסימן קפ"ח דמחוייב לחזור אם לא הזכיר מעין המאורע בתפלה ויבא] ובחוה"מ אין מחויב לאכול פת הרי אף דצריך לכבדו באכילה אין חיובו גדול כ"כ וכן ה"ה לענין מלאכה דמותר בו דבר האבד וע"כ נראה דאף לענין כסות נקיה אין מחוייב כיו"ט עצמו רק יותר מימי החול [וכן בסימן תרס"ד סק"ג במ"א משמע לכאורה דבחוה"מ לבד הו"ר אין המנהג ללבוש בגדי שבת ומהרי"ל דעבד לנפשיה הוא דעבד ומ"מ יותר מימי החול בודאי צריך כל אדם לנהוג וכנ"ל] ועיין לעיל בסימן תקכ"ט במ"ב סקט"ז שהעתקתי מהגר"ז דלענין כיבוד ועונג אין חייב בחוה"מ דלא נאמר בהן מקרא קודש והנה עלם דין זה מוכח מהרמב"ם כמו שכתבנו אכן מה שכתב דלא נאמר בהן מקרא קודש ל"ע דהרי הרמב"ם עצמו בפ"ז סובר דמקרא קודש קאי גם על חוה"מ וכן הוא ג"כ מנהגינו בתפלת מוסף בחוה"מ שאומרים מקרא קודש זכר ליציאת מצרים וכן הוא דעת האחרונים לעיל בסימן ת"ל ס"ג ול"ע. ודעת המ"א בסימן זה כהתניא וכפרט שכן מבואר במכילתא וכנ"ל אלא דחיובו בכל זה קיל מיו"ט וכמו שכתבנו ואפשר דגם הגר"ז מודה לזה : (ה) דומיא דיו"ט דחיובו הוא שתי סעודות : (ו) כסברת הרי"ט שהובא בב"י בסימן קפ"ח לענין יו"ט שצריך לחזור אם לא הזכיר יעלה ויבא בבהמ"ז ואף דהב"י פסק שם דחוה"מ דינו כר"ח הייטו רק לענין ויעכב ואף כזה מספקא שם הגר"א ומלדד כדעת הרשב"ץ המובא שם בב"י ע"ש אבל לענין לכתחלה בודאי מצוה לכבודו ליו"ט : (ז) וכעין מה שביאר הרמב"ן לשיטתו דברי הירושלמי עיין בב"י והובא בב"י :

Drukarnia
L. Lewin - Epsteina
Warszawa, Pawia 38

תקלא דיני גילוח בחול המועד · ובו ה' סעיפים :

א (א) אמצוה לגלח (ב) בעי"ט : **ב** (ג) * אין מגלחין (א) במועד (ד) באפילו אם גילח קודם מועד : **ג** (ה) גאפילו אם היה (ב) אנוס ומפני כך לא גילח בעי"ט אינו מגלח במועד (ו) וה"ה למי שהיה חולה ונתרפא במועד : **ד** * דואלו מגלחין במועד מי שיצא מבית השביה (ז) ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד (ח) ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש (ט) ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח וכן המנודה (י) השהתירו לו (ג) ברגל וכן מי שנדר שלא לגלח (יא) ונשאל

א פסוק כגמ' מ"ק י"ד ב טור וכגה"ה כשם ה"ז וש"פ ג שם בגמרא ד מבואר שם י"ג וי"ד ושם בגמ' ה הרי"ף ורמב"ם ושלה כדעת בטור וש"פ ושלה

באר היטב

(א) במועד. כדי שיגלח עי"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול : (ב) אנוס. דלא מוכחא מילתא כ"כ ואפילו לא היה להם אומן מעי"ט אסור כ"י : (ג) ברגל. וכ"ח פסק דווקא שהתירו לו קודם הרגל ולא שלמו לו ימי נדוי עד הרגל דאין נדוי שלנו פחות משבעה [illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

על נדרו (ד) ברגל וכן (יב) הבא ממדינת (ה) הים (יג) בחה"מ או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח (יד) זוהוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ (ו) לטייל : **ה** האעפ"י שהתירו להסתפר לא יסתפר ברה"ר אלא בצנעה : **ו** (ז) (טו) טקטן מותר לגלח במועד (טז) אפי' נולד קודם הרגל (ואפילו (ח) בפרססיא (יז) שרי) (וכן משמע ממרדכי) : **ז** יאבל שחל (ט) שביעי שלו (יח) בשבת ערב הרגל מותר לגלח בחה"מ. הגה מי שהמיר לדת כותי' וחזר בתשובה (יט) ודרכו

כירושלמי ו בגמרא ח כשם התוספות וכליבגא דשמואל י כרייתא וגמרא

באר היטב

ימים. אבל אם לא ביקש שיתירו עד ברגל לא חשיב אונס : (ד) ברגל. וכזה נראה אעפ"י שהיה יכול להתירו קודם הרגל לא מיקרי פושע שהיה בדעתו לקיים נדרו ונזירתו. מ"א : (ה) הים. [illegible]

שערי תשובה

(ה) הים. עיין בא"ר היטב ומה שכתב בשם גן המלך חסר תיבה [illegible] וצ"ל כיון שיש לו היתר בדבר : (ז) קטן. עבכ"ט ועיין בגן המלך [illegible] וז"ל ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושין לקטן כדי להגדיל השמחה [illegible]

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

י"ז ב שם י"ח וכגירסת הרי"ף ורמב"ם כמ"ש ה"ס שם כפ"ז
א ברייתא מ"ק י"ז וכר' יוסי טור בשם הרי"ף ורא"ש
ב תוספתא כתבוה הרי"ף ורא"ש בפ"ק דמ"ק

לגלח (כ) מותר לגלח במועד (תס"ד סי' פ"ז): **ח** * כל אדם מותר (כא) ליטול (י) שפה בחול המועד: הגה אפילו בפרססיא ומותר לחוף ולסרוק ראש במועד אעפ"י שמסיר שער ואין בזה משום (כב) גילוח (מרדכי ריש מ"ק):

תקלב נטילת צפרנים בחול המועד. ובו ב' סעיפים:

א ^א^מותר ליטול צפרנים * בין דיד בין דרגל (א) אפילו במספרים. הגה אבל (ב) יש מחמירין (א) והאוסרים וכן סוף המנהג להחמיר שלא ליטלן (ג) בין (ב) בסכין בין במספרים אם לא לצורך מלות (ג) טבילה (ד) שנוטלן כדרכן בחול (סמ"ק ותוספות): **ב** (ה) ^ב^כל רפואה מותר בחול המועד:

שערי תשובה

בנ"ב סי' י"ד דעתו לאסור וכתב שכן מפורש ברש"י וכמח"ב כתב ליישב דברי רש"י שאין הכרע מזה ומ"מ אין להקל כ"א לנ"ב וכן בספר בית דוד סימן ש"ב נראה דאוסר ע"ש ועיין בנ"ב שם שכתב די"ל דאף אם הוא תוך למ"ד על אכיו בערב הרגל אלא שהגיע שיעור גערה וגערו בו אביו יש להתיר להסתפר בערב הרגל אלא שכתב שאינו כותב רק להלכה ולא למעשה ע"ש ולכן יש להחמיר גם בזה כשאין צ"ג עיין לקמן סימן תקמ"ח מ"ש שם בשם שו"ת שמש לדקה:

באר היטב

תקמ"ח ס"ח: (י) שפה. בין בתער בין במספרים ע"ת ע"ש. אפי' אינה מעכבת האכילה ומכ"ש דמותר לגלח לצורך המכה עמ"א: (א) והאוסרים. ופשוט דכל הני דמותרין לגלח מותרין ליטול צפרנים. מ"א. ול"נ לאסור דלפרנים יכול ליטול בכל מקום ודוק באר היטב אחר לפני. וכשו"ת כ"ש סי' כ"ו מתיר למי שזהיר לנטלם בכל ע"ש ליטלם בחוה"מ בע"ש. וכתב המ"א וכ"ל אם נוטלם בעי"ט מותר ליטלן בחוה"מ דהא ר"ת מתיר בזה אפי' לגלח ע"ש: (ב) בסכין. משמע בידו או בשיניו מותר. וכתב ריא"ז הנוטל צפרניו בשיניו אין בו משום מיאוס: (ג) טבילה. עיין מה שכתבתי ביו"ד סי' קנ"א ס"ק י"א:

משנה ברורה

לגלח. פי' במקום שנוהגין שבעלי תשובה מגלחין דעבודת גילולים דמי למת ולמצורע שטעון גילוח: (כ) מותר לגלח במועד. אפילו (יד) חזר בתשובה קודם הרגל והיה יכול לגלח מקודם אפ"ה שרי בדיעבד שהרי אין מלרפין אותו לכל דבר שבקדושה עד שיגלח: (כא) ליטול שפה. בין (טו) במספרים ובין בתער ואפילו אינה מעכבת האכילה [אחרונים] ומי שיש לו שחין בראשו מותר לגלח השער אפילו בתער [ח"א] ועיין בבה"ל. ומותר להקיז דם שקורין קע"פ זעלין [ח"א]: (כב) גילוח. וכן כל רחיצה מותר [הגרע"א]: (א) אפילו במספרים. וכ"ש בסכין או ביד ובשיניו דמותר: (ב) יש מחמירין וכו'. דסוברין (א) דבזה שייך ג"כ הטעם כדי שלא יכנס למועד כשהוא מנוול ויתכסם בערב הרגל. וכל הני דמותרין לגלח הנ"ל בסימן תקל"א (ב) מותרין ליטול צפרנים. ואם נטלן מערב יו"ט (ג) מותר ליטלן בחוה"מ דהא יש מתירין לעולם כשגילח מעיו"ט ואף דאנן לא קיי"ל כן כנ"ל בסימן תקל"א ס"ב מ"מ לענין זה דיש בלא"ה הרבה דעות להקל אין להחמיר: (ג) בין בסכין כו'. אבל (ד) בידיו או בשיניו מותר. הנוטל צפרניו בשיניו אין בהן משום מיאוס [גמרא]: (ד) שנוטלן כדרכן בחול. ר"ל אפילו ע"י עצמן וא"צ ע"י נכרית כמו לענין אשה שהיא אבלה [ביו"ד סימן ש"צ ס"ו] מאחר שיש מתירין בכל ענין [הגר"א]: (ה) כל רפואה מותר בחוה"מ. היינו שמותר (ה) לעשות אפילו מלאכה גמורה לצורך רפואה ואפילו לחולה שאין בו סכנה הא ביו"ט אסור אפילו לשתות דבר שהוא משום רפואה גזירה אטו שחיקת סממנים [מ"א ופמ"ג]:

כיון

באור הלכה

דבדבר שאבד א"ל שינוי. ועדיין צ"ע: *) כל אדם מותר ליטול שפה. עיין במ"א שהוכיח דמקום מכה שעל היד אפילו כשאינו נוגע לפיקוח נפש מותר להעביר השער ועיין במחה"ש ומשמע לכאורה מיניה דאם היה זה בראשו אסור להעביר השער ועיין בת"א שהביא ראיה מתוספתא פסחים פ"ג דאפילו בראשו מותר [דז"ל שם מי שעלתה לו מכה בראשו מותר להסתפר במועד] ולפי מה שמפרש שם במנחת ביכורים כונת הברייתא הוא היכי דנתרפא במועד ולכך מותר מפני שלא היה יכול לגלח מקודם מחמת המכה וא"כ אין שום ראיה לדברי הח"א. והנה אעיר קצת במה שהקשה המ"א על דברי הלקוטי פרדס דמשמע מיניה דכשאינו נוגע לפקוח נפש דאסור וזה אינו לפי מה דקי"ל דאפילו שפה שאינו מעכבת האכילה מותר ולענ"ד הלקוטי פרדס שכתב שער שבמקום הקזת דם כריבדא דכוסילתא מיירי בהקזת דם שקורין קע"פ זעלין דגם שם המנהג להעביר תחלה השער ממקום הזה וא"כ מכה כזה המקום בריבדא דכוסילתא ולהכי מתיר רק משום דנוגע לפקו"נ ומהתוספתא שהביא הת"א ראיה להקל בכר לחינו דאפשר ביאורו כמו שמפרש במנחת ביכורים וכנ"ל. ועכ"פ היכי שהיה יכול להעביר השער קודם יו"ט אפשר שאין להקל בשאין שבראשו ומה שהבאנו בשם או"ת להקל לענין קע"פ זעלין אפשר דהוא מיירי באופן שאין לריך לגלח השער מקודם או דמיירי שנתהוה לו ההכרח לזה בחוה"מ או דסבר כלקוטי פרדס דנוגע זה לפקו"נ ולבד כל זה היכי שהוא לריך לזה כדי שלא יכבד עליו החולי כבר מבואר בסימן תקל"ב דכל רפואה מותר בחוה"מ ואפילו לחולה שאין בו סכנה כמבואר שם במ"ב וה"ה היכא שיש לו שחין בראשו ומלטער כל גופו עי"ז ג"כ חשוב כחולה כנ"ל בסימן שכ"ח ומותר לעשות לו רפואה: *) בין דיד בין דרגל. ר"ל אפילו דרגל דלא מאיס אם יתגדל ג"כ מותר [כ"ל]: אסור אפילו לשתות דבר שהוא משום רפואה

שער הציון

(יד) כן מוכח ממ"א והגר"א שנקטו לדינא כתירוץ א' של תס"ד ע"ש: (טו) דע"י גידול שפה לא יהיה מנוול ועי"ב לא הכריחוהו לגלחו מעיו"ט ומ"מ לענין זה נקרא יפוי ותקון הגוף ולורך המועד דאל"ה יהיה אסור מטעם מלאכת גוזז בחוה"מ וממ"א בס"ק י"ב משמע דלא אסרו כ"א בגילות הראש אבל אברים מותר לספר ולע"ק: (א) לבוש: (ב) מ"א ומה שהשיג הבה"ט דהא היה יכול ליטול בכל מקום שהוא ז"א דהא שם ג"כ היה יכול לגלח בשסים כיד ישראל ועי"כ הקילו משום דבעת לער אין דעתו לגלח וס"ב כזה: (ג) מ"א וש"א: (ד) אחרונים: (ה) פמ"ג ומ"א בסוף כלל ק"י:

א ברייתא מ"ק י"ג
ב ברייתא שם וכת"ק טור בשם אביו הרא"ש וס"פ
ג סרסב"א בתשובה
ד שם בגמר' מימרא

תקלג מלאכות המותרים בחול המועד. ובו ה' סעיפים:

א ^א^מותר לטחון קמח (א) לצורך המועד (ב) אפילו (א) כיון מלאכתו במועד (ג) ולקוץ עצים מהמחובר ולהטיל שכר בין של תמרים (ד) בין של שעורים לצורך המועד ושלא לצורך המועד (ב) אסור ומיהו א"צ לצמצם אלא עושה בהרוחה ואם יותיר יותיר (ה) ^ב^אבל לא (ג) יערים לטחון או לעשות (שכר) (ו) יותר בכוונה או אם יש לו קמח (או שכר ישן) לא יערים (לעשות אחר) (ז) ויאמר מזה אני רוצה ^ג^אבל אם יש לו לחם מותר לטחון (לפת) דפת חמה עדיף (והוא הדין (ד) (ח) בשכר אם החדש (ט) * עדיף בלא הערמה (י) * שרי) (המגיד פ"ז): **ב** ^ד^מותר

באר היטב

(א) כיון. דבלורך אכילה לא גזרו כיון מלאכתו: (ב) אסור. במקומות שעושין מחיה ביין שרף שמורפין ביורות ויש להם ריוח הרבה יש מקום להתיר וליתן הריוח לעניים כיון שהם אינם עושים מלאכה בעצמם רק ע"י א"י ואפי' ישראל יהיה מסייע מותר דמסייע אין בו ממש מיקרי כיון דהא"י יכול לעשותו בלי סיוע ישראל בית יעקב סי' מ': (ג) יערים. ואם הערים מותר לאוכלו עסי' תק"ג מ"א: (ד) בשכר. ובחטים ובכל דבר מ"א וכ"כ י"א ע"ש:

משנה ברורה

(א) לצורך המועד שאין לו קמח בביתו ואפילו יכול לקנות או לשאול מחבירו וכדלקמן בסימן תקל"ז סט"ו. וה"ה (א) דגם שארי מלאכות יכול לעשות בכגון זה דהיינו קולר ובורר וכו' וכמבואר שם בסעיף הנ"ל: (ב) אפילו כיון מלאכתו. ר"ל שהיה יכול לתקן מעיו"ט ומדעתו הניח ד"ז לעשותו בחוה"מ דבכמה (ב) מקומות מחמרינן בזה אבל בלרכי אוכל לא החמירו בזה: (ג) ולקוץ עצים. להסיק (ג) תנורו וכדמסיים בסוף. ועיין לעיל בסימן תק"ל סק"א במ"ב מה ששייך לענינינו: (ד) בין של שעורים. דאיכא טרחא מרובה: (ה) אבל לא יערים לטחון וכו'. ואם בעל הטחנה (ד) אינו רוצה לטחון שיעור מועט יכול לטחון אפילו הרבה אלא הוי כמכוון להותיר שהרי טוחן המותר בשביל אותו מועט שהוא לריך: (ו) יותר בכונה. ואם הערים (ה) מותר בדיעבד כיון שאוכל עכ"פ קלת מן הקמח או מן השכר וכמו שפסק המחבר לעיל בסימן תק"ג ס"א בכה"ג ומיהו להמפרשים שפירשו (ו) שם דדוקא בהזיד אבל בהערים אסור אף בדיעבד (ז) אפשר דה"ה הכא אסור: (ז) ויאמר מזה אני רוצה. ואע"פ שאוכל מזה שטוחן (ח) מ"מ הערמה היא שהרי אין לריך לזה: (ח) בשכר. וכן בחטים ושעורים וכה"ג אם יש לו קמח מהם שאינו יפה כ"כ מותר לטחון אחרים שיפים יותר מהם: (ט) עדיף בלא הערמה. ר"ל שבאמת החדש עדיף (ע) ואינו מתכוין להערמה. ודע (י) דיש פוסקים שסומכים להקל בהערמה דיש לו ישן ואומר בשכר חדש אני רוצה ושותה גם מן החדש (יא) ואין למחות למי שרוצה לסמוך אסברא זו (יב) ומ"מ יש שכתבו דגם פוסקים אלו אינם מקילים (יג) אלא בזה דאין הערמה ניכרת שאין הכל יודעים שיש לו שכר ישן אבל לא בטוחן חטים או עושה שכר ומערים לעשות יותר אלאחר יו"ט (יד) שהכל רואין שהוא טוחן הרבה כדרך שהוא טוחן בחול: (י) שרי. כתב הח"א נ"ל דאפילו יש לו פת נקיה (טו) מותר לאפות פת הדראה לצורך

באור הלכה

*) עדיף בלא הערמה. עיין במ"ב שכתבנו ודע דיש פוסקים וכו' ואין למחות למי שרוצה לסמוך אסברה זו והיינו דעת המ"א וא"ר בשם הרמב"ם והרלב"ן ועי"כ יש להקל ללרף יי"ש בחוה"מ דהיינו שמשימין היי"ש ביורה ומסיקין תחתיה ויורתית היי"ש ועולה דרך קנים והקנים יולנו במים אשר ידלו כדלי מן הבור ועוד כמה מלאכות שיש בזה אפ"ה מותר כשישתו הישראלים קלת מהן בחוה"מ כיון דהמ"א סבירא ליה דגם בשכר מותר להערים כשיש לו שכר ישן ואף דבשכר אינו טוב לשתות כ"כ כשהוא מחדש ולא שייך לורך המועד כ"כ וביי"ש יכול תיכף לשתות ואם נימא דמלאכת חוה"מ הוא מדרבנן בודאי מותר להערים ואף אם נימא דאסור מדאורייתא אפשר ג"כ דע"כ לא אסרו רק בהערמה הניכרת וכאן לא ניכר [תשובת שו"מ מהדורא ג' ח"א סימן י"ע] אכן בפמ"ג משמע דלמ"ד מלאכת חוה"מ אסור מדאורייתא אין להקל אף בהערמה שאין ניכרת ועיין לעיל בסימן תק"ל בבה"ל ועי"כ הנכון להתנהג כמו שכתב בבס"ע בשם תשובת בית יעקב ע"ש: *) שרי עיין במ"ב שכתבנו דאף לדעת הפוסקים המתירים בהערמה

שער הציון

(א) אלא דיש פוסקים שכתבו דבעושה הרבה מלאכות לא התירו אלא בכדי מחיתו ויתבאר לקמן בסימן תקל"ז סט"ו: (ב) לקמן סימן תקל"ו ס"א: (ג) וגם בזה אפילו כיון מלאכתו במועד נ"ל כה וכדמוכח מגילה י"ע וכמו שרמז הגר"א בביאורו. ונתבאר עוד בפוסקים דלא התירו לקוץ עלים אלא בשלריך לגוף אבל בשלריך רק לנכורת אסור: (ד) ריטב"א ומוכח כת"א: (ה) מ"א והעתיקוהו האחרונים: (ו) ע"ש במ"ב סקי"ז: (ז) ואף שי"ל דחוה"מ קילא ולט"ע שרי לכאורה אין נראה לחלק שהרי מדברי רש"י בסוגין דמו"ק כד"ס ואם הותיר שכתב ואם הותיר מותר לאחר המועד משמע דבלבד שלא יערים דקאמרה הברייתא הוא ג"כ לענין אחר המועד דאם הערים אסור אם לא דנלרף דעת הרמב"ם דעיקר הערמה שרי אמנם גם הרמב"ם לא קאמר אלא אהסיפא דשכר חדש שאומר בזה אני רולה ומשום דלא מוכח מילתא מאח"כ הכא דמוכח שפיר וכמו שכתב בעל מגדול עוז ועוד איזה אחרונים ובפירוש כתב הרמב"ם שאינו טוחן אלא בכדי לרכו ובפרט דעתינה גרע יותר מהסיפא דסימן תק"ג דהתם עכ"פ מכשל בכ"א ולא כן הכא כשופך לתוך כיס של עתינה כמה פעמים ובשביל לרכו הלא די בשפיכה ראשונה לבד א"כ הוא טוחן בהדיא שלא ללורך המועד ואפשר דבעניננו מיירי שפיר שלא שפך רק פ"א אלא שהוא יותר מכדי לרכו ול"ע בכל זה: (ח) כן משמע בגמרא דלמאן דאסר הערמה גם כאופן זה אסור: (ט) כן מוכח מהשגות הראב"ד וכ"כ בנהר שלום דגם בזה אם מתכוין רק להערמה כדי להותיר אסור: (י) עיין מ"א וא"ר וחמד משה ונהר שלום ועיין במגדול עוז: (יא) שכן הוא דעת הרמב"ם והרלב"ן והסכים עמהם המ"א וא"ר ואפילו אם החדש הוא גרוע כ"כ הגר"א וכ"כ בנה"ש: (יב) המגדול עוז וכן מלדד הב"ח והחמד משה והפמ"ג: (יג) וכן כשיש לו קמח ומערים לטחון קמח אחר ג"כ אפשר דאסור אף לדעת הרמב"ם והרלב"ן דמה לי קמח זה או קמח אחר אם לא דהקמח היא מתבואה ישנה דיכול להערים ולומר דרולה לטעום מתבואה חדשה וכענין הסיא דשכר ואם כאמת יפים יותר לכו"ע שרי: (יד) עיין ביאור הלכה: (טו) ונראה טעמו כיון דאינו רולה לאכול מפת נקיה בחוה"מ נחשב כאין לו ודומיא דקי"ל לענין ברכה אם מונח לפניו פת חטים ופת שיפון ואין דעתו לאכול מפת חטים דשרי לכרך לכתחלה אפת שיפון [אבל אין לומר שטעמו משום דכיון דשוי לחם אחר לא מגכרת מלתא ודומיא דמתיר הרמב"ם להערים לענין שכר חדש הוא החדש הוא גרוע דכ"ז אינו אלא לדעת הרמב"ם אבל השו"ע אינו מיקל כזה] ועוד אפשר שטעמו משום דכיו"ע גופא דעת הרשב"א להקל בכל גווני עיין בב"י סימן תק"ו בסופו אלא שאנן נקטינן כדעת תוספות ורא"ש שם ולענין חוה"מ יש לסמוך להקל אכן מלשון שו"ע שכתב דפת חמה עדיף משמע דסתירה הוא משום דעדיף ויש לדחות דהתם הלא הלחם אחד הוא והכא הלא לחם אחר הוא והוא חוה"מ ע"כ יש להקל. והנה בזמנינו אין מלוי כ"כ פת הדראה מתעין אלא שאופין פת שיפון בזה אין להסתפק כלל דזה אפילו ביו"ט שרי כמ"ש לעיל בהלכות יו"ט בסימן תק"ו כמ"ב ס"ק ל"ו ע"ש:

דרך יסודם ה שם ע"ז וכרב פפא ופי' פרש"י ו טור ז לשון רמב"ם כפי' מהי"ט כלישנא דאמרי מסמי' דרבנן שם י"א

(ס) לעקור פשתן (יא) מפני שראוי לכסות בו את האוכלים ולעקור כשות (יב) שראוי להטיל בו שכר לצורך המועד (יג) ולעקור שומשמין (יד) שהיבשים שבו ראויים לאכול מיד: ג ׳פירות שנתבשלו קצת ונאכלין ע"י הדחק מותר ללקטן כדי לאכלן * ואם לקטן לאכלן והותיר וחושש שמא יתליעו אם לא יכבשם להוציא ליחה מהם (טו) יכול לכבשם ׳אבל * אסור ללקטם תחלה כדי (ו) לכבשם (טז) ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד (יז) * מותר לקנותו ולכבשו: ד ׳צד אדם דגים (יח) כל מה שיכול לצוד (יט) ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם (ז) יסחוט אותם בידו פעמים רבות עד שיתרככו (כ) (ומותר (ח) ללודן בפרהסיא שניכר לכל

באר היטב

(ה) לעקור. ואינו יכול לעקור אלא כדי מה שצריך עמ"א: (ו) לכבשם. אפי' אין נמצאים אחר המועד דמלאכה גמורה היא מותרת אלא בדבר האבוד ועבורי רווחא לא מיקרי פסידא ר"ן אבל לקנות מותר כמ"ש סי' ...

באור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

ח משנה שם י"ג וכת"ק: א משנה מ"ק י"ג ב לישנתיו לעיל סי' תקל"ח ס(פירו' המגלחים) ג פירו' שם

שהוא לצורך המועד (מרדכי): ה (כא) ׳כל מלאכות שהם לצורך המועד כשעושין אותם (ע) (כב) אומניהם עושין בצנעה כיצד הציידים (כג) * (של (י) חיות ועופות) והטוחנין והבוצרים למכור בשוק (כד) הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד. הגה ומותר לחלוב שבהמה אפילו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד (תס"ד סימן י"ג וב"י):

תקלד דיני כבוס בחול המועד. ובו ג׳ סעיפים:

א (א) אין (א) מכבסין במועד (ב) ׳ואלו שמכבסין הבא ממדינת הים והיוצא מבית השביה ומבית האסורין (ג) ׳ומנודה שהתירו לו חכמים ברגל ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו (ד) ומטפחות (ג) הידים ומטפחות (ו) ׳הספרים ומטפחות (ה) הספג (ז) ׳ובגדי

באר היטב

יום טוב. ש"ג כנה"ג מ"א: (ט) אומניהם. דווקא האומנים שעושים הרבה ביחד ונראה כעושה לצורך חול לכן עושים בצנעה: (י) חיות ...

גדולה אסור לחפור בחוה"מ שיזובו המים כדי שילודו הדגים דמוכחא מילתא טפי שהוא לצורך חול. מ"א ע"ש:

(א) מכבסין. כדי שיכבס מערב יו"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול: (ב) הידים. שאפי' ככבן קודם הרגל חוזרים ומתלכלכים.

באור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

הלכות חול המועד סימן תקלד

קטנים (ח) דובעלת הכתם שנמצא במועד ימי שאין לו (ט) אלא (ג) חלוק אחד יוכולם מכבסין כדרכן אפילו בנהר ואהל (פירוש מיני בורית) (י) יבפרהסיא ע"ב הנהר . סגס מיסו לא יכבסו רק סלריך לסן דסייסו חלוק לחד (מרדכי וסג"ס פ' ק"מ) מיסו בגדי (יא) סקטנים ביותר דסייסו לותן שמלפפים בסס ומסתיגים ומוליאין רעי בסס מותר לכבס ד' וס' בפעם ל' כי לריך לסרבס יותר יפה על גב סנסר לבבס בפרסיסיא סיינו דוקא כשרוחך על גב סנסר משום דמתכבס כן כ"ל : ב חכל כלי פשתן (יב) מותר לבבסן בפרסיסיא נהגו כן (יג) והוה ליה דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור (יד) אי אתה רשאי להתירם בפניהם : ג (טו) מביאין מבית האומן כלים שהם לצורך המועד כגון כרים וכסתות וצלוחיות אבל כלים שאינם לצורך המועד כגון מחרישה או צמר מבית הצבע (ד) (טז) אין מביאין ואם אין לאומן מה יאכל (יז) נותן לו (ה) שכרו ומניחן אצלו ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו ואם חושש שמא

שערי תשובה

(ה) שכרו . מכס"מ ופיין בכסו"י סי' כ"ס שתמה על שכר לפרים כזה שלוכר כלי ציר כתוס"ם וכתם לליימו וכניל לליות שמותר וכתב שכן משמש בשני תכמים וקשים וזין פולס פס לליסור וכל כלי ציר כתב"ש שרי ולף לתקן ניתמ לו שתים ולם לשבר לשות קלת ישנס ופיין בלבו הסוסס סי' ט"ן שכתב ג"כ לסתיר וכ"כ מת"כ בשם מכר"ת שטולפיון בספר עץ פתיים פ"ש :

באור הלכה

מה ריק"ם : (ד) חין . לפי' מכית לכית בלותה חלר ולפי' מלומן לו שכרו דמה לימור יש כזה חלף ק"ק חע"ם שתין לו מה יחכל לדריך לתת לו שכרו ה"ח מותר ליטלן משם כדי שלא יתבטל מניח

באור הלכה

דסוח שתחיל בדבריו לפניו מכירה מ"מ מסוף דבריו דלייתי מספ"ק משמע דמתיר לף לפניו לילה בלומים ופ"ב כמו שכ"ת ילקלים דלין זס שלי שמחכר לף מיירי בדגים דבדיסו שרי לעוד לף בלומים ומיין בכיאור הגר"ל דף פ"ב למרדכי לף פיס ט בגיסרפא בגמרא דגים כ"ל תיות ושופות לכל לדיוק שבגיסרפא בגמרא מיות ושופות ודגים לדין בלמעה וכן כיכולמי נמי מוכח כן ל"ב פשום דגס דגים דיוק שוס שם תיות ושופות דלומיק לשוכר לפניו במועד בפרהסיא ולפחות כן כוח הגרסא גס בהלכות פסוקות וכביכולי לקמ וכר"ן וכמ"כ בחיבוריו על מ"ק וכן מלדד סמ"ל ג"כ דבלומיק לשוכר לף בדגים בפרהסיא וכיכתו דלפיל לם לף בגבוס בסדיל בגמרא דגים ג"כ ין להתיר בדגים בסלא נדפס בכמ"ס ין לשוכר לפוד במועד דכ"ס ין לילים מפס"ק דשם מיירי שלא בלומים פ"ס לחמס לפי דכיכון קשם לי מלוס דכיכי דמתחלס בעתיק דכיכי בכמ"ס וכתב בשם סמ"ם דכן כתב ג"כ בכמכיין ושיקר ולף"ל בעתיק דכיכי בכמלדכי בכ"ל משמע דשוס שוכר ג"כ בוותים . ושוב ראיתי לשוכרי פירוש בכות וכלים שמוכר בגמרא מייכי ג"כ בלילו שלומיק בכך כל בשכר ולפיכך בפי לגעת דבמ"ס שמוכר לפוד במועד לף בפי לגעת כמו שבתיב בסמ"ל בסימן תקל"ס סקי"ל בשם פוסקים ובוודאי בכב"ע מוכרי תבלין שמוכרים בגמרא מייכי ג"כ בלילו שלומיק בכך כל בשכר ולף"ם נקטיכן שם בם"י שמוכר לשוכרן בפרהסיא משום דשוס דבר שלינו מתקייס וכל יוקפין שבוע לשוכרן במועד ל"כ בפיכיכו גבי מכירת דגים ומי בס"ג בכל יוקפין דמי שקופה בשוס דגים בשוס"ם לינו קופה להבטיחם בלילתר במועד לילה ללכלם בשוס"ם לו ביו"ם ולמה נלפלכו . ולולי יאמר מי ליש לחלק בין מוכרי תבלין שלומיק בכך כל בשכר וכין לומיק בליידין לפניו מכירה פעמים שמלילתי בשוסב"ש בלילוקי בלמ"ן על מ"ק ח"ל ליידי עופות ודגים לריכין לגעת שפני שכן נלפין בלדין לף לילתר במועד ושוב שפני שמלילתן בכך שלא להטיר לומות במועד שבכי נלפין בשוסקין במלילתן

שהלומן גמרו במועד לו קודס והטעם (יח) משום טרחא (יט) וי"ל משום שיסכרו שתמן לזרוח ממון שלא לצורך המועד ויאמרו שהלומן תקנו במועד (יג) ולפ"ז לפילו מניח לכית בלותה חלר לליכא טירחא ולפילו מלומן מלכרי שהבע"ם לזה יתקנו במועד . כתב הסמ"ג דלכר מנה חע"ם שתין לורך המועד י"ל דמלומן עכו"ם ברי להניח : (יז) נותן לו שכרו . ה"ה לפילו יש לו מה יאכל

שער הציון

(ד) ח"ל והוח משום ר"ם והלו מנלחין : (ה) כמשמ לל מכר זה ומקורו מדכרי הסמ"ם שכתב כשם רש"י וריבכיים וכן מוכח מדעת הטו"ם שכתב בגמרא במועד : (ו) פיין כר"י ומשמע מסגר"ם דמלדד כן להלכה : (ז) עיין לקמן ס"ב דלכי פסתן מדינא ברי ככל נוותי : (ח) פוסקים : (ט) רש"י : (י) ח"ל : (יא) רש"י : (יב) ני"ר : (יג) מ"ח וח"ל :

הלכות חול המועד סימן תקלד תקלו

יננבו מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו (יח) אלא בצנעה :

תקלה שלא לפנות מחצר לחצר בחול המועד . ובו ג' סעיפים :

א (א) אין מפנין (ה) (ב) מחצר לחצר אפילו מכעורה לנאה (ג) ולא לפנות דירתו ולא לפנות כליו (ד) שאינם לצורך המועד . סגס כ"ם שמסור לסמיע ממונו מעיר לעיר (מרדכי פ' מי שמפך) אבל מפנה הוא מבית לבית (ה) באותה חצר ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי כי"א שמבית (ו) לבית המסוך לו מותר . סגס ושם מתיילת מחמת גניבה כהלר שדר שם מותר לפי' מהלר לחלר המשתמר ולפי' מעיר לעיר בדבר המחבד שרי (סג"ל ומרדכי) : ב יש מתירים לפנות מחצר של אחר (ז) לחצר (ג) שלו ואפילו מנאה לכעורה : ג הזהב שבחצר אסור להוציא אלא יסלקנו לצדדים ואם נתרבה עד שנעשה חצר כרפת מוציאין אותו לאשפה :

תקלו כל צרכי בהמה מותר לעשות בחוה"מ . ובו ד' סעיפים :

א מי שצריך לרכוב במועד (ה) (א) * לטייל או (ב) לצורך המועד ולא נסה ללכת ברגליו

באר היטב

קמ"ל דמותן לו שכרו ומניחן אלנו ושם יינו מחמיטו מניחן וכו' אבל אם יש לו מה יאכל לא יתן לו שכרו ואינו רשאי לפנותן לבית הסמוך לו . ולכאורה ל"ע דשם חין לו מה יאכל למה לא יניחם בפרהסיא דהרי מותר ליתן לו לעשות מלאכה כמ"ש ס"ם תקמ"ב . י"ל דמ"מ אסור שהרואה לא ידע שתין לו מה יאכל ולפ"ז כ"ש שאסור לו לעשות המלאכה בפרהסיא :

(א) אין מפנין וכו' . משום (ה) טרחא : (ב) מחצר לחצר . דרך . (ג) ר"ה דהוה מפורסם וא"כ אם יש פתח בין שתי חצירות מותר לפנות משו לזו ואפילו דרך כתה חצרות מותר : (ד) [הגר"ח] וכן הוא בדפוס הרחבון שהדפיס המחבר בחייו : (ה) שאינם לצורך המועד . משמע דלצורך המועד אף בפרהסיא מותר דבר שהוא יודע וזכר שהוא לצורך המועד [ק"ר ופמ"ג] : (ה) כתותו חלר . דליכא טרחא (ג) כולי האי וגם הוא בלעגא ואפילו אותו הבית הוא של חבירו : (ו) לבית הסמוך לו מותר . דבכלל נגעת (ד) הוא אבל מכאן ואילך אסור דהוי פרהסיא . והכ"ח מלדד דאפילו לבית הסמוך אין לפנות וכן בכיאור הגר"ח מלדד להחמיר בזה אם לא שהוא מבוי שאינו מפולש : (ז) לחצר שלו . דשמחה לאדם שיהיה דר בשלו [ולפנות כלים לאחר שלו אין להקל] ודוקא בחופן זה אבל מפני שאר הנאה בעלמא אסור אפילו בבית הע"ם שכר לו בית אחר וא"כ שכר לו בית אחר תבלין לקדיה של יום הוא וא"כ ס"ל בשעינינו לענין מכירת דגים שהוא לצורך המועד . היוצא מדבריהם דלף לענין לילה שמותר אף בדגים בתומנין שליידין בפרהסיא משום דלגבי דמכר אחד ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי ג"א שמבית ובגמרא תיות ושופות ודגים אבל לענין לשוכרן בשוק וכפרהסיא דהכל יודעין דמי שקופה לצורך המועד הוא קונה וזה ניתן מה שכבר"ש שכות דכרי המלדכי דכ"מ לענין מכירה וגם בפסקי תוספות מבוא בהדיא לענין מכירה דמותר אף בפרהסיא בתומנין וכמו לענין תבלין . ועוכל לומר עוד דגם ר"י שהזכיר בשאר כ"ב לענין מיות ושופות ודגים אבל לענין מכירה בשוק אף לילים דפליג על המלדכי לענין דגים דבמ"מ מפיקוחו רק לענין מיות ושופות ומה דהזכיר בגמרא גם דגים הלא לא הזכיר שם רק לילה :

* לשייל ואם הוא מ"ש לתו"ל לחסור לתקן לרכי לרכיבה ע"י [מ"ח וש"ך] :

(ה) מחצר . דרך ר"ה ואם יש פתח בין כ' החצרות מותר לפנות לפי' דרך כמה חצירות כ"ח ועמ"ש : (ב) שלו . דשמחה לאדם שיהא דר בתוך שלו . וכתב המ"ח וכ"ל דאם לאדם אחר חכירו בחדר ג' ואח"כ שכר לו בית אחר מיוחד אע"פ שמוח לו יותר אסור לפנות דאם אפילו מכעורה לנאה אסור מיהו אם הוח בין הח"י לו עיין לחכר דומה לזה יש להתיר לפי רחות עיני המורה עכ"ל :

(ה) לטייל . כ"ל דמ"ו ל"ח"ל אסור לתקן נרכי הרכיבה עפי' תקל"ח

באור הלכה

להשתכר כדרכן בשאר יומת שבשנה וכו' והו לנעת שמניח בניידין ודשונין וכמוחת ספוחות לפניו והוח על שלו מוכרי פירות כפות וכלים שכל מי שהוא נעשה מוכר לרכים נרחין כשוסק במלחכתן בשאר יומת השנה עכ"ל כרי לסבירת חתת הוא לענין ליידין ומוכרי פירות ואפ"ה כתב לסכרי לענין מכירת תבלין הקילו למכול בשוק משום שבדבר ניכר שלוכרן ר"ע שם שוטין שבתם לקוחת תבלין לקדיה של יום הוא וא"כ ס"ל בשעינינו לענין מכירת דגים בשוק תלין להחמיר . היוצא מדבריהם דלף לענין לילה שמותר אף בדגים בתומנין ליידין בפרהסיא משום דלגבי דמכר אחד ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי ג"א שמבית ובגמרא תיות ושופות ודגים אבל לענין לשוכרן בשוק וכפרהסיא דהכל יודעין דמי שקופה לצורך המועד הוא קונה וזה ניתן מה שכבר"ש שכות דכרי המלדכי דכ"מ לענין מכירה וגם בפסקי תוספות מבוא בהדיא לענין מכירה דמותר אף בפרהסיא בתומנין וכמו לענין תבלין . ועוכל לומר עוד דגם ר"י שהזכיר בשאר כ"ב לענין מיות ושופות ודגים אבל לענין מכירה בשוק אף לילים דפליג על המלדכי לענין דגים דבמ"מ מפיקוחו רק לענין מיות ושופות ומה דהזכיר בגמרא גם דגים הלא לא הזכיר שם רק לילה :

(יד) מ"ח : (טו) מ"ח וש"ך : (ה) ני"ר : (כ) מ"ח וש"ך : (ג) ני"ר : (ד) לבוש : (ה) כתב בסמ"ג דדוקא שדר בלו לחד בחדר בפ"ע ושתם שכר בית אם כמה מדרים לשלמו לו שכור לכל אם דר ביחד עם לחד בחדר לחד ודאי לשכרי ליזך לחדר מיוחד וכן שכר מתיה וכדומה דסוי לכר שהשכ"ר ולכן לסתיבב כזה עכ"ל : (ו) ני"ר :

יכול ליטול צפרני הסוס (ג) ולתקן ברגליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. הגה (ד) * ומותר לרכוב במועד אפילו מעיר לעיר אפי' בחנם וכן נהגו אלא שאסור לתקן לרכי הרכיבה אם אינו רוכב לצורך או לטייל (ב"י): ב ב מותר לסרוק הסוס כדי (ה) ליפותו: ג (ו) ג אין מרביעין בהמה (ז) במועד ד אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה ה אפי' יש בה (ח) מלאכה: ד (ט) ו אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים ואם הושיבה קודם המועד וברחה מעליהם (י) יכול להחזירה (אבל אסור להושיב (יא) אחרת אפי' * מתה הראשונה) (ב"י) ז והוא שיהיה לו (יב) בתוך ג' ימים (ג) לבריחה:

ב רמב"ם וסמ"ק מסח' דרבה שם ג ברייתא שם י"ב ד ברייתא ומימרא דאמוראי שם י' ה תוס' שם ד משנה פסחים נ"ה כאביי ו תוקימתא דרב הונא שם אפילו תוך ג' לישיבתו כאוקימתא דרב אמי שם ב"י לדעת רמב"ם בסוף סי"ט

באר היטב

סס"ד מ"א: (ג) לבריחה. אפילו לא ישבה עדיין עליהם ג' ימים שראוי למכור הביצים בזול מ"מ שרי מפני הפסד מועט אבל אחר ג' ימים לבריחה אסור אפילו יפסידו הביצים דיש טורח גדול בחזירתה וכ"ש דאסור להושיב אחרת שאין כל התרנגולת יושבת על בצים שכבר הוחמו לפיכך אין טורחין מספק ב"י עמ"א:

באור הלכה

* ומותר לרכוב. עיין במ"א והנה לפי טעם הב"י לכאורה דוקא ברכיבה דאפילו ביו"ט לא הוי רק שבות ולא גזרינן זה בחוה"מ אבל במחמר דיש בזה בשבת ל"ת גמורה דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך דקבלו חז"ל דזה קאי על פעולה שנעשה ע"י אדם ובהמה דהיינו מחמר לכאורה אין להקל בשביל בחנם אבל כד מעיינינן יש להקל בזה מכח ס"ס אחד דשמא הלכה כהפוסקים דס"ל דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט דלא איתקש יו"ט לשבת רק לענין ל"ט מלאכות ולא לענין עשה דשביתת בהמתו ולאו דמחמר וכדעת הג"ה לעיל רמ"ה ס"ג ע"ש במ"ב ומש"כ בסימן תנ"ה ס"ג אין מוליאין משא על הבהמה ביו"ט הוא רק מדרבנן וכמ"ש במ"ב שם ואפילו אם נאמר כהפוסקים דס"ל דיו"ט ושבת שוין הן מן התורה גם לענין זה שמא הלכה כהר"ן בפ"ק דע"ז דס"ל דלאו דמחמר לא נאמר רק בר"ה שהאדם חייב עליה כשהוליא לוה אסרה התורה גם כשמוליא משא על הבהמה אבל לא בכרמלית [והולך שם על הרשב"א דס"ל דלאו דמחמר שייך בכל גווני] וא"כ לפי מה דנהגו העולם לתפוס בכמה דברים שאין לנו בזה"ז ר"ה דאורייתא א"כ לא שייך לאו דמחמר מן התורה כלל רק מדרבנן וא"כ אין לנו לאסור בחוה"מ. אמנם בסימן שמ"ה הבאנו בבה"ל דעת כמה ראשונים דס"ל דיש ר"ה מן התורה גם בזמנינו מ"מ אין לנו למחות ביד המקילין בזה דיש להם על מי לסמוך: * מתה הראשונה. הנה המעיין בב"י יראה דהאוסר בזה הוא הרמב"ם ולשיטתיה הא דאיתא במשנה ואם מתה מושיבין אחרת לא קאי רק אתוס י"ד שקודם פסח והנה בב"י מלדד דגם דעת הטור כן ולפיכך לא העתיק דין זה גבי ענינינו ומפני כל זה השמיט הב"י ג"כ קולא זו בהשו"ע בענינינו והעתיקו רק בסימן תס"ח לגבי ע"פ ונמשך הרב אחריו שהעתיק בהדיא להיסור אמנם בט"ז וכן בדרישה דעתם דדעת הטור להקל בזה גם בחוה"מ ועיין בש"ג דעתו דגם להרי"ף מותר להושיב אחרת אם מתה גם בחוה"מ ותפשתי ומלאתי לכמה ראשונים דהקילו בזה בהדיא שלא כמה הר"ח בסוגיין וכן הרוקח ומהר"ם חלאוו"א בחידושיו ולפי הנראה לא ראוהו הב"י והרמ"א דאל"ה לא היו סותמין להחמיר וע"כ נראה דבמקום הפסד מרובה יש לסמוך להקל:

משנה ברורה

לרכי רכיבה: (ג) ולתקן ברגליו. נ"ל ולתקן ברזליו וכן הוא בדפוס הראשון. ודוקא במדינות שאבנים מלויים שם ואין הבהמות יכולות לילך בלא ברזלים אבל במקומות שהעפר תיחוח ואין אבנים מלויים שם ואין רגילים שם לעשות ברזלים אסור [ב"י בשם הרא"ש]: (ד) ומותר לרכוב. דברכיבה ליכא שום מלאכה [ב"י] ואם מותר ליסע בעגלה בחנם עיין בבה"ל: (ה) ליפותו. דהוא בכלל (ג) לרכי רכיבה שהתירו כשלריך לרכוב לצורך המועד או לטייל. ועיין בב"ח דאפילו במסרק שמשיר נימין דביו"ט אסור משום פסיק רישא בחוה"מ שרי: (ו) אין מרביעין. היינו שאין אוחזין הבהמה להביא עליה זכר (ג) אבל מכניסין לדיר זכרים ונקבות ביחד ורובעין מעלמן ועיין בא"ר שכתב (ד) דהא דאסור להרביע הוא דוקא בשאר בהמות אבל חמורה שתבעה דאז אם לא ירביעו עליה כשהיא מתאוה לזכר תלטנן ותעקר מותר להרביע עליה דהוי דבר האבד ובברכי יוסף מלדד (ה) להחמיר גם בזה: (ז) במועד. דאין בזה לורך המועד ולא דבר האבד. ובחול מותר (ו) ואין בזה משום פריצותא דבעבידתא טריד: (ח) מלאכה. דאורייתא: (ט) אין מושיבין וכו'. דאינו לורך המועד ולא דבר האבד: (י) יכול להחזירה. מדסתם המחבר משמע דאפילו לא ישבה התרנגולת עליהן עדיין ג' ימים ולא נתקלקלו הביצים לגמרי שראוי עדיין למכור הביצים בזול אפ"ה שרי דעכ"פ יש הפסד מועט אם לא יחזירנה (ז) ועיין ברא"ש וטור דמוכח מדעתם דאין להקל בזה רק לשיטתם דמלאכת חוה"מ הוא מדרבנן אבל אם נסבור דהוא דאורייתא אין להקל להחזיר רק אם ישבה כבר עליהן ג' ימים דאז אין הביצים ראוין כלל לאכילה שהתחילו להתרקם והוי דבר האבד אם לא יחזירנה וא"כ לפי מה שהבאנו לעיל בריש סימן תק"ל דכמה ראשונים סוברין דמלאכת חוה"מ הוא מן התורה אין להקל בזה כ"א כשיש לו הפסד מכמה בילים דאז יש לסמוך להקל אף תוך ג' ימים לישיבתה: (יא) אחרת. אפילו (ח) אחר ג' ימים לישיבתה דפסדי לגמרי אפ"ה אסור ואף דכל דבר האבד מותר בחוה"מ יש לומר דבטרחא יתירא אין היתר אף בדבר האבד ועיין בבה"ל: (יב) בתוך ג' וכו'. דאז מהני החזרה וגם אין טורח כ"כ להחזירה (ט) אבל לאחר ג' ימים אסור אפילו יפסידו הבילים דיש טורח גדול בחזירה וגם אפשר שלא יועיל כלל החזרה שכבר אזל חמימותה ממנה:

דבר

שער הציון

(ג) כן משמע מהרמב"ם דדינו שוה עם נטילת לפורני הסוס: (ג) גמרא ותוספתא מוכח דלכו"ע שרי בזה: (ד) דדעתו כדברי הגהת אשרי שפוסק כר"י מדמייתי לדבריו ולפי דבריו מוכח גם מהרי"ף גאות דסבר כן דגם הוא מייתי לדברי ר' יהודה ע"ש וגם בהורות חיים פסק להדיא להקל בחמורה שתבעה: (ה) אחרי דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור [וכן האשכול והרי"ו] העתיקו בסתמא ולא חילקו בין בהמה לבהמה ש"מ דס"ל שת"ק מחמיר בכל גווני והלכה כותיה: (ו) ב"י: (ז) א"ר: (ח) לבוש וכ"מ מהרמב"ם: (ט) עיין מ"א ועיין פמ"ג שהוא מסתפק אם ג' ימים הוא מע"ל או דמקלת היום ככולו ועיין בירושלמי מש"כ בזה הפני משה והקרבן עדה:

רמ"י

תקלז דין מלאכת דבר האבד. ובו ט"ז סעיפים:

א (א) * א דבר (א) האבד מותר לעשותו בחו"ה בלא שינוי (מיהו בכל מה דאפשר לשנות יעשה) (כל בו) ב לפיכך בית השלחין (פי' (ב) הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קודם המועד מותר להשקותה (ג) * שכיון שהתחיל להשקותה קודם לכן אם לא ישקנה עכשיו תפסד אבל (ד) שדה ג הבעל שאין משקין אותה ג אלא להשביחה יותר אסור להשקותה: ב ד אפי' בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא טרחא יתירא כגון מן המעיין (ה) בין חדש בין ישן שהוא ממשיכו ומשקה אבל לא ידלה וישקה מן (ו) הבריכה או (ז) ממי הגשמים מקובצים מפני שהוא טורח גדול אפי' (ח) ה ערוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוך אין

א משנה מ"ק י"א וי"ב וכו' יוסי וכגמ' שם ב משנה שם ב' וד"ו וכו' אבן יעקב הסכמת הפוסקים ס (פי' שדי לה כמטר השמים) ג שם בגמ' ד משנה שם ב' ה ברייתא שם ד' וכו' אליעזר בר' שמעון

ביאר היטב

(א) האבד. וספק דבר אבד נמי מותר רש"ך ח"א סי' קי"ג:

שערי תשובה

(בשו"ע) דבר. וכתב בר"י בשם מהר"מ פרובינצאל בתשובה כת"י באין להדפיס ספרים בח"מ אף שיש לו פועלים בפסק להם שכרם קבוע בין אם יהיה לו פעולה בין אם לא יהיה לו לא מיקרי דבר אבד בשביל שמאבד שכר פועלים מאחר שמלאכת הדפוס עצמה אינה דבר האבד וגם אם יקח פועלים שאין להם מה לאכול אסור דאין אדם רשאי לעשות מלאכה כתו"ס כדי לתת שכר לפועל שאין לו מה יאכל ע"ש והבר"י כתב ע"ז ועיין לקמן סי' תקמ"ב וכמ"ש האחרונים ודוק עכ"ל ור"ל דשם מבואר שרשאי ליתן מלאכה לפועל שאין לו מה יאכל וכ"כ בסי' תקמ"ב שדברי מהר"מ לריכין יבוב ולענ"ד ס"ל דדוקא כשהמלאכה יש בה קלת לורך ליו"ט משא"כ מלאכת הדפוס שהוא רק לסחורה ועיין בנ"ב מ"ק ומ"ת שהבאתי בסי' תקמ"ב ועיין לקמן סי' תקמ"ה מ"ש בזה בשם מור וקליעה: (א) האבד. עכה"ע ועיינקבו"ת פמ"א ה"ב סי' ס"ב שמיישב קושית ב"י על רבינו ירוחם כמ"ש שקנסו בנו אחריו פ"ש ומת"ב השיג על זה מרי"ו נתיב כ' ח"ב וגם הטיל בזה בדברי החק יעקב סי' תמ"ת ס"ק כ"א שגרמם מדבריו דבאורייתא לא קנסו בנו אחריו וקנסם מגורש אזן בכור וכתמן י"ל כמ"ש בנ"ב סי' כ' דלתמן איסורא רביע עליו כו' ע"ש ועיין בדברי א"ז כת"ם סי' ע"ז:

משנה ברורה

(א) דבר האבד. ר"ל שאם לא יעשהו עכשיו יבא לידי הפסד. ואם הדבר אינו בספק עיין במ"א שמקיל ובח"א כתב שיעשהו ע"י עכו"ם ולא בעצמו ועיין בבה"ל שגידדנו דכונת המ"א הוא ג"כ אם אותו החשש שהוא חושש הוא מלוי שיבוא ואז נראה דיש להקל גם ע"י עצמו אבל ירא לעשות בלנעא אם אפשר ועיין בפמ"ג שכתב דלדברי המ"א יש להקל נמי בספק לורך המועד והיינו ג"כ אם בעיניו קרוב שיהיה זה לצורך המועד: (ב) הארץ הצמאה. ועיפה למים שאם לא ישקנה תמיד תפסד: (ג) שכיון שהתחיל וכו'. אבל אם (א) לא התחיל לא תפסד ע"י איחור איזה ימים ואסור: (ד) שדה הבעל. פי' שדי לה במטר השמים: (ה) בין חדש. שהתחיל לנבוע מחדש וקמ"ל דלא חיישינן כיון שחדש הוא (ב) דלמא יפלו כותליו ואתי לתקן במועד א"כ דלמא אתי לאיתויי ממקום אחר והוי טרחא יתירא: (ו) הבריכה. מים מכונסין (ג) בבור עמוק והוי טרחא יתירא שלריך לדלות בכלי: (ז) ממי הגשמים. ואפילו (ד) אינו דולה אלא ממשיך מהן ברגל דהיינו שהבור או מקום המקובץ מהגשמים מלא על כל גדותיו דאז אין לריך לדלות אסור מפני שסופו לדלות כשיחסרו. וממעין נמי בהמשכה ברגליו שרי להשקות (ה) אבל כל שדולה בדלי או בכד אסור: (ח) אפילו ערוגה אחת וכו'. וכ"ש (ו) כשהם שתי ערוגות ואחת גבוה

באור הלכה

* דבר האבד וכו'. עיין במ"א דספק דבר האבד ג"כ מותר ועיין בפמ"ג ומחה"ש דלכאורה דין זה תלוי אם מלאכת חוה"מ בדבר שאינו אבד אסור מן התורה או מדרבנן ועיין בנ"א שהוכיח דדעת הב"י בסימן תקל"ט להחמיר בספק דבר האבד והיינו אפילו למאן דאית ליה דעיקר איסור מלאכת חוה"מ הוא מדרבנן שהרי הב"י כתב שם זה לדעת הרא"ש והרא"ש הוא מכת הסוברים ברים מו"ק דהוא דרבנן אמנם לכאורה יש סתירה לכל זה ממשנה דף י"ח ע"ב ואלו כותבין וכתבו שם התוספות נראה דכל הני הוי דבר האבד פן ימות הטוען או העדים או ב"ד או ילכו למדינת הים וכן בחידושי ריטב"א נמי כה"ג על כל המשנה הרי דמקילינן מספיקא וכן משמע מהרשב"א שהוכא בב"י בסימן תקמ"ה דלהכי מתיר התוספתא לכתוב תשובותיו בחוה"מ שמא לא יזכרם עד אחר החג הרי דמתירין מספק וביותר מזה דידוע דהרשב"א הוא מכת הסוברין דמלאכת חוה"מ עיקרו הוא מן התורה כמו שהבאתי בסימן תק"ל בבה"ל עיי"ש. וע"כ נראה לענ"ד דעיקר תלוי זה בדבר המצוי דהיינו אם החשש שיהיה דבר האבד אם לא יעשה בחוה"מ הוא מצוי מקילינן אפילו למאן דאית ליה דמלאכת חוה"מ עיקרו הוא מן התורה ולהכי מקיל המשנה לכתוב בכל אלו הדברים שנזכרם שם עיין בב"י ובריטב"א (ומש"כ התוס' שמא ימות הנותן או העדים וכו'. ר"ל דע"י כל אלו ביחד הוא בודאי דבר המצוי) וכה"ג לריך לתרץ מה שכתב המ"א בסימן תקמ"ד סק"ב בשם הבדק הבית ע"ש. ואם אינו מצוי ההפסד יש להחמיר אפילו למאן דאית ליה דהיסור מלאכת חוה"מ הוא מדרבנן ולהכי ה"ם הא דסימן תקל"ט שהביא המ"א מדברי הב"י דשם אינו מצוי כ"כ ההפסד דיכול להיות שבשבוע הבאה ג"כ יהיה ביוקר [ובלא"ה אין ראיה מדברי הרא"ש דהתם לא איירי רק לענין עבורי רווחא שיהיה מיקרי דבר האבד משא"כ בחשש הפסד ממש והב"י גופא בריש הסימן כתב דרק הרשב"א חשש קלת להחמיר בספק עי"ש היטב] וכן הא דכתב הב"י בסימן תקמ"ב על דברי הכל בו הוא ג"כ משום דס"ל להב"י דחשש שמא לא יהיה לו פנאי אחר יו"ט לבגיה הוא דבר שאינו מלוי ולפ"ז הא דכתב המ"א דספק דבר, האבד מותר הוא אם אותו החשש מלוי שיבא כנלע"ד וא"כ מלאתי בהרב המגיד פ"ג מהלכות יו"ט דין ג' בשם הרמב"ן שמתיר ג"כ בספק דבר האבד אך לריך לעשותם בלנעא. ועיין בסי' תקל"ט ס"ב דאם א"א בלנעא מותר בפרהסיא: * שכיון שהתחיל וכו'. הנה מוכח בברייתא דף ו' ע"ב דאפילו בלא התחיל להשקותה קודם המועד אם היתה שדה מעוגנת מותר והיינו שהיתה לחה ועתה נתייבשה ומטעם דכיון שהיתה לחה דינה כמו שהתחיל להשקותה דתפסד אם לא ישקנה (כעין זה פירש"י על מימרא דרב יהודה דקאי על שדה בית הבעל ובברייתא מוכח דה"ה בבית השלחין בזרעים שלא שתו לפני המועד) אכן להרמב"ם הסיתר בשדה לחה הוא דוקא בשעדיין היא לחה ומטעם דאינה לריכה להשקאה רבה ולית בה טרחא יתירא אף בזרעים שלא שתו לפני המועד ולהכי שרי ולפ"ז אם נתייבשה אין להקל לדעת הרמב"ם. והנה המחבר העתיק דין דשדה לחה בס"ז לענין שדה אילן וכאמת מן הברייתא מוכח דה"ה לענין זרעים שלא שתו:

מאין

שער הציון

(א) רש"י ולפ"ז אין חילוק בין אם מניעת ההשקאה קודם מועד היה מחמת עצלות או מחמת אונס דבכל גווני אסור וכן לטפס הרמב"ם שכתב שאם לא השקה אותה קודם המועד יהיה לו עתה טרחה יתירה להשקותה במועד וזה אסור אפילו במקום הפסד ג"כ אין חילוק בין עצלות לאונס ודלא כדברי הב"י בשם הרלב"ד וזהו תוכן כונת דברי הד"מ האחרון ובתוס התפלא עליו בא"ר: (ב) גמרא: (ג) פוסקים: (ד) מ"א וכמסקנת הב"י וכ"כ הגר"א: (ה) או"ו בשם ב"י וכ"מ מהגר"א: (ו) שם בגמרא:

כ"י

דולים ממקום נמוך להשקות מקום גבוה : ג [ג]הרות המושכין מן האגמים מותר להשקות מהם בית השלחין במועד והוא (ט) שלא פסקו [ד]וכן הבריכות שאמת המים (י) עוברת ביניהם מותר להשקות מהן (יא) [ה]וכן בריכה שנטפה מבית השלחין (יב) ועדיין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת (יג) [ו]והוא שלא פסק המעיין המשקה בית השלחין העליונה : ד [ז]רקות (יד) שרוצה לאכלן במועד יכול (טו) לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראוים למועד אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד (טז) ועושה כדי להשביחן אסור : ה (יז) [כ]אין עושים החריצים שבעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ואם היו עשויות (ג) (יח) ונתקלקלו (יט) ה"ז מתקנן במועד (אבל (כ) אסור לסעמיקן יותר מכראשונה) (סמגיד פ"ח) : ו (כא) [י]אמת המים (כב) שנתקלקלה מתקנין אותה היתה (כג) עמוקה טפח חופר בה (כד) עד (ג) ששה היתה עמוקה טפחיים

באר היטב

(ג) ונתקלקלו . ואם נפתחו לגמרי אסור לחזור ולסתמן כשהוא מתחלה : (ג) שם . אבל כפחות מכאן כיון דלא עכרי בית מיא אסור ופמוקה ג' אפשר דאסור לאסור עד ס' דקרפף יתירה היא להסליק העפר לתוך עכ"ו :

משנה ברורה

מחבירתה אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה . ואם היה ערוגה של ירק וכוונתו כדי לאוכלן במועד מותר וכלקמיה בס"ד: (ט) שלא פסקו . ר"ל שהיו פוסק כשוס פעם (י) שלא יפסקו תמיד מן התמנים [ונם (יא) התמנים נוטפ"ל צריך שלא יפסקו תמיד] אבל אם דרכן לפסוק כשוס פעם לף דמכשיו יש ריכוי מים בהם בתוספ שבבל חוה"מ נא יעמרך לדלות כדלי ויוכל להמשיך ברגלו לף"ה אסור משום נא יעמרך יהיה נדמה לו שיש בו מים די על כל חוה"מ ובחמת חיט כן ויבוא לדלות בדלי: (י) עוברת ביניהן מותר להשקות מהן . היינו מן הבריכות ע"י המשכה ולא מייתינן למימ פסקי ופרט ואזיל ואיתי ממקום אחר דאי פסקי יכול ליקח מחמת המים . ועיין בכ"י שכתב כשם הג"י בשם הרמב"ל דדוקא בשאמת המים נכנס בתוך הבריכות אבל אי לא מייתא לגווה ל"ש דנכנס לתוך השדה אסור לחזור למיחם דלמחר אתי למטרח ולחתוי ובחיבורו הריטב"ח כתב דלא דוקא כל שעוברת בשמוך לשדה ממש קרי ביניהם . ועיין בעור וכ"י לעניו חריצין הנעשין להמשיך בתוכן מים מן הנהר לגורך שדות חיישי מותר להשקות מהן את השדות כהמשכה ועיין בס"ו מש"כ בזה: (יא) וכן בריכה שנטפה וכו' . היינו (ק) בית השלחין שהוא נבוה והיה מעין מוכא מלמ ובגד אחר היה בית השלחין ממוך ובין לגו בית השלחין היה בגד בית השלחין הגמוך בריכה קטנה וכשמקרין בית השלחין הגבוה ממעין שלו נוטפין מיפין מיפין מתוך בית השלחין הגבוה לבריכה הגמוכה: (יב) ועדיין היא נוטפת מותר וכו' אחרת. ר"ל בית השלחין הגמוכה ואע"ג דבריכה עבידה דפסקא ואפשר לחזול ומרח ומייתי ממקום אחר הוחל ומפסקף עדיין מבית השלחין הגבוה מים שבאו ממעינו אמרינן דבוודאי לא פסקא: (יג) והוא שלא פסק המעיין וכו' . אבל אי פסק המעיין אע"ג דעדיין מטפטף מבית השלחין הגבוה לתוך הבריכה אין מקרין מהבריכה לבית השלחין הגמוך למלא פסק וחזול ומרח ומייתי ממעיין אחר : (יד) ערוגה לאכלן וכו' . אין

(ג) ומקלקלו . ואם נפתחו לגמרי אסור לחזור ולסתמן כשהוא מתחלה : (ג) שם . אבל כפחות מכאן כיון דלא עכרי בית מיא אסור ופמוקה ג' אפשר דאסור לאסור עד ס' דקרפף יתירה היא להסליק העפר לתוך עכ"ו :

משנה ברורה

מחבירתה אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה . ואם היה ערוגה של ירק וכוונתו כדי לאוכלן במועד מותר וכלקמיה בס"ד: (ט) שלא פסקו . ר"ל שהיו פוסק כשוס פעם (י) שלא יפסקו תמיד מן התמנים [ונם (יא) התמנים נוטפ"ל צריך שלא יפסקו תמיד] אבל אם דרכן לפסוק כשוס פעם לף דמכשיו יש ריכוי מים בהם בתוספ שבבל חוה"מ נא יעמרך לדלות כדלי ויוכל להמשיך ברגלו לף"ה אסור משום נא יעמרך יהיה נדמה לו שיש בו מים די על כל חוה"מ ובחמת חיט כן ויבוא לדלות כדלי: (י) עוברת ביניהן מותר להשקות מהן . היינו מן הבריכות ע"י המשכה ולא מייתינן למימ פסקי ופרט ואזיל ואיתי ממקום אחר דאי פסקי יכול ליקח מחמת המים . ועיין בכ"י שכתב כשם הג"י בשם הרמב"ל דדוקא בשאמת המים נכנס בתוך הבריכות אבל אי לא מייתא לגווה ל"ש דנכנס לתוך השדה אסור לחזור למיחם דלמחר אתי למטרח ולחתוי ובחיבורו הריטב"ח כתב דלא דוקא כל שעוברת בשמוך לשדה ממש קרי ביניהם . ועיין בעור וכ"י לעניו חריצין הנעשין להמשיך בתוכן מים מן הנהר לגורך שדות חיישי מותר להשקות מהן את השדות כהמשכה ועיין בס"ו מש"כ בזה: (יא) וכן בריכה שנטפה וכו' . היינו (ק) בית השלחין שהוא נבוה והיה מעין מוכא מלמ ובגד אחר היה בית השלחין ממוך ובין לגו בית השלחין היה בגד בית השלחין הגמוך בריכה קטנה וכשמקרין בית השלחין הגבוה ממעין שלו נוטפין מיפין מיפין מתוך בית השלחין הגבוה לבריכה הגמוכה: (יב) ועדיין היא נוטפת מותר וכו' אחרת. ר"ל בית השלחין הגמוכה ואע"ג דבריכה עבידה דפסקא ואפשר לחזול ומרח ומייתי ממקום אחר הוחל ומפסקף עדיין מבית השלחין הגבוה מים שבאו ממעינו אמרינן דבוודאי לא פסקא: (יג) והוא שלא פסק המעיין וכו' . אבל אי פסק המעיין אע"ג דעדיין מטפטף מבית השלחין הגבוה לתוך הבריכה אין מקרין מהבריכה לבית השלחין הגמוך למלא פסק וחזול ומרח ומייתי ממעיין אחר : (יד) ערוגה לאכלן וכו' . אין

שער הציון

(ו) כ"י וט"ז : (ח) כן מוכח בגמרא דדוקא כהגמי דכבל לאין לכן לפסוק מבן מים ע"י כרכי' לנכבי לף נזכיר למאי מיפסקי מי הגמים ואזיל ובלית אחיתי מבכל אחר וזכו לכבי כרי"ף והרא"ש שכתבו ומוא דלא פסקי דמקורן מבגמרא מהגמי דכבל וכן לישתי בבדיא כרי"ן גיהות שלא למאי"ם מבבים לכבי הרמב"ם דקאי אהבהות שלא יפסקו מן הגמים וקאי אלא בס"ו כיש לו להרמב"ם לפרש דבריו בפשוטן ולא לחלק בין הגמים ל"ש שלא פסקו כשוס פעם : (ט) רש"י : (י) תוספות והרמ"ם ופ"ם : (יא) רש"י : זכו מוכח בגמרא בפדיא ותפשר דכוחת הרמב"ם על התמנים ג"כ שלא פסקו כשוס פעם [תוספות כתף כ"] : (יב) פוסקים : (יג) כ"י : (יד) פמ"ג בא"א : (טו) כ"י : (טז) כן מוכח מרש"י שפירש מעמיק דר' תנכו לעניו שיעתיר שפת וכן מוכח מכ"י בשם הרא"ש ותפשר כ"י וכן מתיבתי שריטב"א ותפשר דכשם בני בישים ניכר התירן מעט ובלו בעיון שפת כתבו בפוסקים מכוח לבתחת שמים בעיון פוקלאו שם שמים לף בני בפתות מעפת : (יז) עיין בביאור הגר"א לשעין זכשים שלא יתו לון מקור שבכשים שיכשו בפירוש לתשון ובפשוטות הם"ם] : (יח) מ"א : (יט) פמ"ג : [עיין בכ"י בשם הרא"ש וכן בכ"י נוסף וכן בריטב"א כתב על פירוש הגאוו שהיו גכון וכן בתשובת כולם מפקפקים בפירוש לתשון ובפשוטות הם"ם] : (יח) מ"א ובגר"א : (כו) כ"י : (כח) רש"י : (כט) עור :

מעמיק (כה) עד שבעה : ז (כו) [ס]מושכין את המים * מאילן לאילן (כו) ובלבד שלא ישקה את כל השדה [ר]אם היתה שדה לחה מותר להשקות (כח) את כולה : ח [ס]אסור לפתוח מקום לשדה (כט) כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עושה כדי לצוד דגים (ד) (ל) כדי לאכלן במועד (לא) כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו (לב) ולמטה מקום שיצאו מותר : ט [ע]אסור להשוות השדה לצורך חרישה ואם ניכר שמכוין כדי לרוש לצורך המועד (לג) כגון שמשוה כולה מיתר : י [פ]אסור ללקט עצים מן השדה ליפותו לחרישה (לד) ואם ניכר שמכוין לצרכו שצריך לעצים כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים מותר : יא [צ]אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו כגון שקוצץ כולן מצד אחד מותר : יב (לה) [ק]אין (ה) מתליעים האילנות (לו) ולא מזהמין (פי' מדביקים סם זכל כדי שלא ימות התולעת) הנטיעות אבל סכין האילנות והפירות (לו) בשמן : יג (לח) [ר]אישות ועכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו שחופר גומא ותולה בה המצודה ואפילו בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן (לט) אין מותר לצודן כדרכו שיוצאין ממנה ומפסידים האילן ואם אינה סמוכה לשדה האילן אין צדין אותן אלא על ידי שינוי [ש]נועץ שפוד בארץ ומנענעו לכאן ולכאן עד שנעשית גומא ותולה בה המצודה (מ) * [יו"א שבשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן אינו מותר אלא ע"י שינוי ואם

באר היטב

(ד) כדי . ומה שפסק לעיל בסי' תקל"ג ס"ד דלא דניש שהרי אפשר שיאכל מהם במועד והכא כתב לאכלם במועד שהיו הכא דכוף סוף הסדה שותה ממנה ומש"ה כיש שיאכל דוקא משא"כ התם ועמ"ש : (ה) מתליעים . שמוטל התולעת שבאילן אע"פ שאפשר

ביאור הלכה

* מאילן לאילן וכו' . פיין בסי' ריטב"א וכרי"ן גיהות שפפתיקו את דבכי פירושלמי שכתב דדבכי רא"י אסור לפשוך כל פשדה טוב מייבי כשיו נשופים פאילנות פשרה לבית פתה אבל אם יש לעשות מותר לפשוך כל פשדה כגון : ** וי"א וכו' . זש תעי בגרפת פס"ם פיין בכ"י וכבאור סגר"א וסגה

שער הציון

(כ) כ"י וכן מצאתי בכלבות פרי"ן גיהות וגם בתמת טוב בפיה דלא ליפשעה בגמרא ואפשר דפרמב"ם שמיקל אזיל לשיטתו דס"ל דמלאכת מופ"ש הוא פדברכן מצא"כ לאידך פוסקים ופ"ע : (כא) ג"י : (כב) והתירו זה במועד פשום לתילנות דמיין בבית פשלחין שלריכין לגיום שפי [תוספות כתף כ"] : (כג) ג"י וציין בט"מ שמפרש גם דברי פרמב"ם בתוכן זה שפשדה היתה צייך דק לתילנות פתיו בה זרעים ויריקות : (כד) שם כ"י וכן מוכח בגמרא דף כ' : (כה) רמב"ם וציין בבאור סגר"א מה שכתב בזה ומשמע מיניה דלדעת פטור וג"י שמפרשים מיומיא דר"י לעניו זרעים שלא יתו לון מקור לון זה לעניו שדה תילנות לשתיר כולם דבזה לשיו גלא לפרותה לאפר דבכל גווני אסור להשקות . ודע עוד דלדעת כש"י דוקא אם נתייבשה דף פ"ו פפידה אם לא יפקה ולהרמב"ם הוא להיפך דוקא כשעדיין לתה בתיו בה טובת דב להשקותה : (כו) מ"א ובגר"א : (כז) כ"י : (כח) רש"י : (כט) עור : (ל) רי"ף ורא"ש ורמב"ם ורי"ן גיהות ותבכול : (לא) לבוש וגר"א : (לב) כ"י ומ"ש : (לג) לבוש : (לד) גמרא : (לה) רש"י :

אינה סמוכה לשדה האילן אסור אפילו ע"י שינוי : יד ‏אאין מכניסין (מא) צאן לדיר בחה"מ (מב) לזבל השדה ואם הכניסן האינו יהודי מעצמו מותר אף בשבת (מג) אפי' אם מחזיק לו טובה על שהכניסן ובלבד שלא יתן לו שכר ואפי' אינו נותן אלא שכר מזונו אסור (מד) ובי"ט (ו) יכול ליתן לו שכר מזונו (מה) ובלבד שלא יתן לו שכר אחר * ובחה"מ אפילו אם נותן לו שכר אחר מותר (מו) בובלבד שלא יזכירנו (מז) גולא ימסור לו שומר לנער הצאן (פי' מוליכה ממקום למקום ומתוך כך סגללים מתנערים) דואם היה האינו יהודי שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה מסייעין אותו (מח) בחה"מ (ז) (מט) ומוסרין לו שומר לנער הצאן : טו האסור לקצור השדה בחה"מ (נ) אם אינו נפסד אם יעמוד עד לאחר המועד ואם אין לו מה יאכל זאפי' מוצא בשוק לקנות (נא) אין מצריכין אותו ליקח מן השוק אלא קוצר ומעמר ודש וזורה (נב) ובורר כדרכו חובלבד (נג) שלא ידוש (ח) בפרות וה"מ שא"צ אלא לו לבדו טאבל אם הוא צריך לדוש לצורך רבים דש אפילו בפרות : טז ימי שיש לו כרם אצל כרמו של אינו יהודי ואינו יהודי בוצר שלו בח"ה ואם לא יבצור הישראל גם את שלו יפסיד (נד) יכול (ט) (נה) * לבצרו

באר הגולה: א ברייתא שם י"ב וכרבי ב טור וכפי' נמוקי יוסף ג שם בברייתא וכת"ק ד שם ה מעובדא דרב הונא שם ו מעובדא שם ז הרמב"ם שם מדאיקפד שמואל ח ברייתא שם ט ירושלמי כתבוה הרא"ש שם י מעובד' דרבינאי שם בבבלי והרא"ש שם בשם הירושלמי

באר היטב

האילן אסור דטירחה יתירא היא : (ו) יכול. אבל במלאכה גמורה אסור ליתן לו שכר מזונו מ"א : (ז) ומוסרין. אבל לשכור לו שומר אסור ובשבת אפילו למסור לו אסור מ"א : (ח) בפרות. ולדידן שאין דשין בפרות צריך שינוי אחר מ"א : (ט) לבצרו. ופועלים ישראלים

ביאור הלכה

בשדה לבן הסמוכה לשדה אילן דעת רוב הראשונים דאף כדרכו הלא שמא הרי"ף והרא"ש והאשכול והרי"ן גיאות והראב"ד והובא בהרה"מ [לבד דעת הרמב"ם דצריך שינוי וכן נראה דעת הר"ח ושב"ל שהעתיקו הברייתא דת"ר בסתמא ולא חילקו בין סמוכה לאינה סמוכה]. וכן נראה ג"כ דעת השאלתות ודלא כהפ"ם שם וכן בשדה לבן שאינה סמוכה מוכח בהדיא מהרי"ף והרא"ש והאשכול והראב"ד דמהני שינוי וכן משמע מהר"ח ושבולי לקט אכן דעת הרמב"ם בזה להחמיר דלא מהני שינוי וכתב הה"ם דכן משמע מהרי"ן גיאות דלא העתיק היתר כ"א לשדה הלבן הסמוכה דמותר אפילו כדרכו ולא זכר שום היתר לאינה סמוכה [ולענ"ד אין זה ראיה מוכרחת] וע"כ תפס לדינא להחמיר בזה וראיתו מג"א שכתב ג"כ דנקטינן לפחמיר כהרמב"ם ולענ"ד בדין הראשון דהיינו בסמוכה לשדה אילן בודאי אין למחות ביד המיקל אחרי דרוב הראשונים מקילין בזה וכנ"ל ואפילו בדין האחרון אין לנו בהדיא מי שמחמיר בזה כ"א הרמב"ם לבד וכנ"ל וע"כ ע"י עכו"ם בודאי יש להקל : * ובחוה"מ אפילו נותן לו שכר אחר מותר. ז"ל הב"י אם בא העכו"ם מאליו לדייר אף כי דעתו ליטול שכר מותר להניחו וליתן לו השכר לאחר המועד עכ"ל ומשמע מלשונו דלשלם לו בתוך המועד אסור וצ"ל שהב"י אזיל לשיטתיה דמפרש מה שאמרו בגמרא ביו"ט במזונות היינו שאחר יו"ט יתן לו מזונות [דמי מזונותיו] וממילא מה שאמרו במועד בשכר נמי כה"ג אבל לפי מה שהבאנו מר"ח ורש"י דיכול ליתן לו מזונות ביו"ט גופא אפשר דה"ה לענין שכר במועד אף דלכתחלה אסור לומר לו שיעשה וישלם לו מ"מ כשיעשה מעצמו מותר לשלם לו בסוף וצ"ע : * לבצרו. עיין במ"ב ועיין בלבוש

משנה ברורה

(מא) צאן לדיר. היינו שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם בלילה וכל הלילה מטיילות הבהמות ממקום למקום עד שמזדבלת כל השדה : (מב) לזבל השדה. אע"פ שאינו בידים מפני (לו) שנראה כמזבל בעצמו והמזבל הוא (לז) תולדה דחורש מפני שמיפה את הקרקע לזרוע בה : (מג) אפילו אם מחזיק לו טובה. ר"ל אפילו בשבת גופא : (מד) וביו"ט יכול וכו'. ר"ל לאחר יו"ט דמזונות (לח) לא מיחזי כשכר ממש. [ומ"מ היינו דוקא (לט) בזה דאינה מלאכה גמורה אבל עכו"ם העושה מלאכה גמורה ביו"ט בשביל ישראל אסור (מ) ליתן לו שכר מזונו דמראה שהיה ניחא ליה במלאכתו שעשה בשבילו] וה"ה דיכול (מא) ליתן לו מזונות ביו"ט גופא : (מה) ובלבד שלא יתן לו שכר אחר. דכשיתן לו (מב) ידעו שעשה מדעת ישראל ויסברו שסכרו לעשות מלאכה לימים : (מו) ובלבד שלא יזכירנו. ר"ל (מג) שלא יאמר לעכו"ם עשה ואתן לך שכר לאחר המועד דכל שאין עושה אין אומר לעכו"ם לעשות כדלקמן בסימן תקמ"ג ס"א : (מז) ולא ימסור לו שומר וכו'. מפני שנראה כאלו שכרו לעכו"ם מתחלה לשם זה [לבוש] : (מח) בחוה"מ. אבל בשבת ויו"ט אסור אפילו בשכיר שנה (מד) וכן למסור לו שומר אסור בשבת ויו"ט : (מט) ומוסרין לו וכו'. אבל לשכור לו (מה) שומר במועד אסור אפילו בכגון זה : (נ) אם אינו נפסד וכו'. דאם הוא נפסד מותר לקצרו (מו) ומסתברא דאפילו אם רק אבוד מקצתו ג"כ מותר : (נא) אין מצריכין אותו ליקח וכו'. וכן (מז) אין מחייבין אותו לשאול מחבירו : (נב) ובורר (מח) וטוחן כדרכו כנ"ל ור"ל דאין צריך שינוי ומה דהחמירו שלא ידוש בפרות משום דאוושא מילתא. ומ"מ אין לו לעשות כל אלו מלאכות (מט) אלא לפי מה שהוא צריך לאכילתו : (נג) שלא ידוש בפרות. הטעם כנ"ל. (נ) ולפ"ז גם בשאר בע"ח אסור : (נד) יכול וכו'. עיין ט"ז מה שכתב בשם רוקח דאדם חשוב צריך להחמיר אף בדבר האבד ונבדק הבית מפקפק בזה. ומ"מ טוב שיעשה בצינעא אם לא שאירע פעם אחת תקלה ע"י שהעולם דימו שמותר לעשות לכוין לכתחלה ולהניח המלאכות על חוה"מ דאז אפשר דממידת חסידות צריך תו ליזהר בכגון זה מעתה [פמ"ג] : (נה) לבצרו. ופועלים ישראלים יכולים ליטול שכר אף שיש להם מה לאכול ואעפ"כ לא הוי דבר האבד (נא) מ"מ הותר אצלם לעשות בשבילו דומיא דפועל
עני

שער הציון

(לו) כ"י : (לז) לבוש : (לח) כ"י : (לט) מ"א וכ"מ מנ"י : (מ) ולא עוד דצריך למחות בידו בשעה שעושה [מ"א] : (מא) רש"י באלפס וכ"מ בר"ח : (מב) מ"א : (מג) כ"י : (מד) מ"א והגר"א בביאור דברי השו"ע וכן הסכים הא"ר ודלא כב"ח : (מה) מ"א בביאור דברי השו"ע שסתם בזה להחמיר כהנ"י ודלא כשיטת הרמב"ם וכן מפרש הגר"א עיי"ש : (מו) דלפי המסקנא בגמרא דאין חילוק בין מחובר ובין תלוש וע"כ כי היכא דבתלוש קאמרה הברייתא דאפילו אבוד מקצתו מותר כן ה"ה במחובר : (מז) כ"מ מספר האשכול : (מח) כן הלשון בגמרא וברמב"ם אכן מה שהעתיק המחבר תיבת כדרכו הוא מלשון הטור לבד ופשוט דהוא סובר דמה דאסרו לדוש בפרות הוא משום דאוושא מלתא כפירש"י אבל לא משום דצריך שינוי כשיטת הרמב"ם וכן כמה ראשונים העתיקו הטעם דרש"י עיין בחידושי הריטב"א וריו"ו ובנ"י ולפיכך העתקתי דגם בשאר בע"ח אסור [וגם הלבוש העתיק הטעם דרש"י] והסמכתי גם סוף דברי המ"א : (מט) כ"כ הרמב"ם [אכן אם צולאה אחת הוא לקצור כל השדה או מקצתה מסתפק בפמ"ג אולי הוא בכלל דבר האבד וצ"ע] ועיין בחידושי ריטב"א שכתב דהיכא דאין צריך אלא למלאכה אחת כגון טחינה מותר לעשות בהרוחה ורק שלא יערים וכנ"ל בסימן תקל"ג ס"א אכן בזה צריך לעשות הכל בצמצום ע"ש ומ"מ אם אינו מוצא מי שיעשה לו בצמצום שאין רוצין לטחון או לקצור לו דבר מועט שוין אפילו הרבה מפני המועד שהכל צורך המועד הוא עכ"ל ובזה נפשט ספיקו של פמ"ג הנ"ל : (נ) מ"א : (נא) מ"א וכ"כ הרמ"א לקמן בסימן תקמ"ב ס"א :

(נו) ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי ובלבד שלא יכוין (י) לעשות מלאכתו במועד :

תקלח כמה עניינים הנקראים דבר האבד. ובו ו' סעיפים :

א (א) * אמי שהפך את זיתיו או שהיה (ב) יינו בבור (ג) ואירע אונס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול לשהות (ד) לאחר הרגל ולא עשה קודם הרגל מאחר שהוא דבר האבד (ה) בזולף וגומר * ומזפת החביות (ו) * גבין קטנות בין גדולות וגף (פירוש שיסים בהן מגופתן) בחביות כדרכו בלא שינוי. הגה וה"ה דיכול לתקן החביות (ז) לקשרם בעקלים (מרדכי) אבל לא יכוין מלאכתו במועד אלא יעשה הכל קודם המועד אם יודע שיצטרך במועד (הגהות מיימוני ות"ס) (ח) * דוכן שולה פשתנו מן המשרה וכל כיוצא בזה מדבר האבד (ט) הובלבד שלא (י) יכוין מלאכתו במועד : ב (יא) ומותר להכניס פירות מפני הגנבים אם אינם במקום המשתמר זומיהו יעשה בצנעה כגון שיכניסם (יב) בלילה חואם הוא דבר שיש בו פרסום בלילה יותר מביום כגון שצריך להכניסו באבוקות ובקולות יכניסם ביום. הגה ואם א"א לעשותן כי אם בפרהסיא הכל שרי בדבר האבד (המגיד פרק ז' ומרדכי פרק מי שהפך) : ג טאסור להסיע ממונו (יג) מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד : ד יהיו לו תאנים שטוחים בשדה ליבש וירא מהמטר מותר (יד) לחפותם בקש אפי' הניפוי עב : ה כמי שיש לו סחורה שאם לא

באר הגולה: א משנה מ"ק י"א ב שם וכרבי יוסי ג כשמואל יב"ב דימי ולקולא הרמב"ם בפ"ח מהל' י"ט וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש ד משנה שם י"א ה שם ו שם במשנה י"ב ז ברייתא שם ח מעובדא דרב יוסף שם ט מרדכי שם מהרי"ו לעיל י משנה שם י"ג וכרבי יהוד' כ נמוקי יוסף בשם הירושלמי

באר היטב

יכולים ליטול שכר ועיי' תקמ"ב ס"א : (י) לעשות. ואדם חשוב צריך ליזהר אפילו במלאכת דבר האבד שמא יעשה העולם לומר שכיון מלאכתו במועד. ב"י בשם רוקח :

משנה ברורה

עני שאין לו מה יאכל דמותר לבעה"ב ליתן לו מלאכה : (נו) ולדרוך היין. היינו כשהענבים יתקלקלו עד לאחר המועד [הגר"א] :

(א) מי שהפך וכו'. פי' דרך הוא שנותן במעטן לאחר לקיטה ולוברן שם ומניחן כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן ונותן בבית הבד ודרך הוא שמהפכין אותן כשמכניסן ואם היה מניחן מלתקנן מיד אחר שהפכן פסדי : (ב) יינו בבור. אותו כלי שהיין נופל בו מן הגת קרוי בור ואם לא יריק היין משם ויתנם בחבית יתחמץ היין כשיעמוד שם בבור מגולה : (ג) ואירע אונס. שמחמתו לא היה יכול לגמור פעולת הזיתים והיין קודם המועד : (ד) עד לאחר הרגל כנ"ל. ור"ל שסבר שאפילו אם ישהא בזיתים ההפוכין עד לאחר הרגל ולא יגמור פעולתן ג"כ לא יתקלקלו ומחמת זה לא עשה אודותן קודם הרגל וכן כה"ג לענין היין שבבור ועכשיו במועד ראה שאם יניחם כך עד אחר יו"ט יהיה לו מזה הפסד (א) מותר לגמור פעולת הזיתים והיין כדרכן בחול דהיינו שטוחן הזיתים ודורכן ומכניסן להבית כדרכן תמיד : (ה) זולף וגומר. היינו שזיתים הניתנין שם בבית הבד לשחטן מותר לשחטן (ב) כמה פעמים עד שיגמר שחיטתן (ג) כל מידי דשפיך קרי זילוף וכן לענין יין קרי זילוף מה ששופך היין מן הבור ומריקו בחביות : (ו) בין קטנות ובין גדולות. נקט לתרווייהו (ד) דבכל אחד יש צד בפ"ע להקל הקטנות דזיפתן מועט ולא נפיש פסידייהו אף אם יזוב מעט מהן מ"מ מותר דאין טרחת זפיתתן מרובה והגדולות אף דטרחתן מרובה מותר משום דנפיש פסידייהו : (ז) לקשרם בעקלים. (שקורין רייפין) מפני שהוא דבר האבד אם לא יעשהו : (ח) וכן שולה וכו'. היינו שמעלהו משם כשיכלה זמן שרייתו דאל"ה יתקלקל הפשתן : (ט) ובלבד שלא וכו'. אכל הסעיף קאי : (י) יכוין וכו'. היינו שהיה ביכולתו לזה בשאר ימות השנה או קודם הרגל או לאחר הרגל והוא מצמצם אותם למועד : (יא) מותר להכניס וכו'. וגם בזה וכן בכל דבר האבד אסור לכוין לכתחלה להשהות עד המועד ואף דהכנסה (ה) הוא רק טרחא בעלמא [מרדכי] : (יב) בלילה. כדי (ו) דלא ליפוק מיניה חורבה לעלמא : (יג) מעיר לעיר. עיין לעיל סימן תקל"ה ס"א דאפילו באותה העיר לפנות כליו לחצר אחרת אסור ואפשר דנקט המחבר לשון זה משום סיפא דבשביל דבר האבד אפילו מעיר לעיר מותר : (יד) לחפותם בקש. ומוכח בירושלמי דאפילו לעקור קש מן המחובר מותר לצורך זה [ריטב"א]

ביאור הלכה

דדעתו דוקא במינינו שאין יכול להשתמש ע"י עכו"ם מחמת איסור ניסוך אבל בעלמא ישתמש ע"י עכו"ם. והנה לדידיה בכל האבד אסור לשכור לזה ישראלים שיש להם לאכול אם לא שאין לו עכו"ם ותמה הא"ר דמנין לו זה ועכשיו מצאתי לו חבר הוא הריטב"א בחידושיו בפ"ב דף י"ב במעשה דרב תמא עיי"ש :

* מי שהפך וכו'. עיין מ"ב ודעת הרמב"ם דמותר גם להפוך אותם לכתחלה וטעמו דכיון שנתנן במעטן והגיע זמנן להפוך אם לא יהפוך אותם הוי דבר האבד ועיין בחי' הריטב"א שכתב דהכל לפי המקום והזמן דבאתריה דהרמב"ם גם ההפיכה גופא הוי מכלל דבר האבד : * ומזפת החביות וכו'. בגמרא איתא וזופתן חביתא ועיין שם ברש"י ובנ"י ומשמע מינייהו דמפרשי בכל יין וכן משמע מהרמב"ם פ"ח מהלכות יו"ט ומדברי המחבר משמע דס"ל בחבית של שמן : * בין קטנות ובין גדולות. עיין במ"א וכן הקשה הגר"א מפסחים ק"ח ולפ"ז אין להקל בשום חבית וכן מצאתי באמת לדברי הרוקח שמחמיר בין בגדולות ובין בקטנות ומ"מ לדינא אין לזוז מפסק השו"ע שכן מצאתי להרבה ראשונים שפסקו כן להדיא הרמב"ם בפ"ח מהלכות יו"ט וסמ"ג וריו"ו בשם התוס' וטור בשם הרא"ש [ומה שהקשה ב"י דסתם חבית גדולות הן עיין בנתיב אשכול דלענין קטנות בודאי אין להחמיר דשמואל הוי מרא דתלמודא טפי מרב דימי ובודאי הלכה כמותו נגדו ולענין גדולות יש לנו לפסוק כרבנ"י דבתרא הוא] וכן משמע בשאלתות בפרשה ברכה ס"ס ק"ע דהזכיר רק חביתא דחמרא ושיכרא להתירא ולא הזכיר שום חילוק בין קטנות לגדולות ואין לנו מחמירים בזה רק הרז"ה שפסק כרב דימי והרוקח שמחמיר בשניהם ולענין קושית המ"א עיין בפמ"ג ובנהר שלום ובבגדי ישע שתירצו קושיתו בטוב טעם :

* וכן שולה פשתנו וכו'. מקיצור פסקי הרא"ש וכן מן הטור משמע

שער הציון

(א) כל הפוסקים : (ב) גמרא : (ג) רש"י : (ד) גמרא : (ה) כ"ז מוכח במשנה שם וביותר מזה דאפילו בזה אם כיון מלאכתו במועד יאבד [שם] : (ו) כ"י :
לבושי

ל משנה שם י"ב
מ כעיא שם ונפשטא

יהפכנה ממטה למעלה תקלקל מותר להפכה בחה"מ : ך 'המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאת במועד (טו) ב"ד מאבדין אותה (טז) ממנו (יז) ומפקירים אותה לכל. הגה ואם הוא עושה מלאכת אחרים (יח) שאי אפשר לקנסו כגון חייט או סופר שעושה מלאכת אחרים היו משמתין ליה (יט) ומלקין אותו (ב"י ור"י) מואם מת (כ) לא יקנסו בנו אחריו ומותר לו לעשותה (כא) * אם הוא דבר (א) האבד :

א מימרא דרבא י
ב הרא"ש שם

תקלט דיני הסחורה בחה"מ. ובו י"ד סעיפים :

א אכל (א) סחורה (א) אסורה אפי' כל שהוא * בבין לקנות בין למכור ואפי' אם הלוה מעות (ב) ע"מ שיתנו לו אח"כ יין או סחורה אחרת * בפרעון חובו כדי להשתכר אינו יכול * לילך

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

ג מועבדא דרבינא
שסדהדא"ש שסכסם
תשובת ר"יכבם ר"ת
הסגהות אשרי כשם
רש"י וס"ה ו טור
ז כ"י לדעת ר"ת
ח מימרא דרבי יוסי
כראכין שסוהרא"ש
שם מסוך דמייתי
שם ומן הירושלמי
ט הרא"ש שם
מהירושלמי בשובדא
דרבי אושעיא
ושוכדא דר' יונס

ללתובעם אא"כ (ג) אינם (ב) מצויים אחר המועד (ד) דהוה ליה דבר האבד אם לא ילך בחה"מ למקומם (ג) ויתבעם. הגה מיהו אם מזדמן לו (ה) ריוח מרובה במועד יכול (ד) (ו) למכור בליכעם ויולא לשמחת יו"ט יותר ממה שהיה דעתו להוליא (ב"י) : ב דמי שהלוה לחבירו מעות (ז) מותר לתבעו בחה"מ (ח) לגבות מעותיו (ט) היאצ"ל שמותר לגבות חובו מןהעבו"ם: ג מכר לחבירו פרקמטיא קודם מועד (י) יש מי שאוסר לתבוע רמיה במועד אא"כ יהא הלוקח אדם שאינו מצוי במקום המוכר ונזדמן לו בחה"מ דהוי כדבר האבד (יא) 'ולי נראה שכיון שזקף עליו המעות בחובו קודם המועד הוה ליה כהלואה ומותר לגבות ממנו בחה"מ אפי' הוא אדם שמצוי במקום המוכר. הגה וכן מותר (יב) לקבול (ה) במשפט בשביל חובותיו שמותרים לתבוע (מרדכי ס"פ מי שהפך) (יג) וכן מותר לעשות זקיפה עם חובותיו במועד (יד) כדי להבטיחן * דכל זה בכלל דבר האבד והרי. (סמגיד פ"ז וכ"י פרקא קמא דמ"ק) : ד האם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה * יפסיד מהקרן מותר למכרה (טו) אבל אם לא יפסיד מהקרן לא טום"מ אם הוא בענין שאם ימכרנה עתה יהיו

באר היטב

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

לו מעות בריוח (טז) * ויוציא יותר לשמחת י"ט (יז) מותר למכור ונראה לי שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת י"ט ואלו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר * אבל מי שיש לו מעות (ו) בריוח להוציא לשמחת י"ט ככל אשר יתאוה ואין בדעתו להוציא כל כך לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר : ה (יח) אם הוא דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות שבאו או שהם מבקשים לצאת * ומכרו בזול או לקחו ביוקר מותר לקנות ולמכור אפי' שלא לצורך תשמישו אלא לעשות סחורה ולהשתכר (יט) וה"ה (ז) לירידים הקבועים מזמן לזמן (כ) * (ואפילו מעיר לעיר מותר ליסע בכה"ג) (ד"ע) אבל מקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע (כא) * אינו מותר למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד שאין זה דבר האבד שאם אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד (כב) ימכר ביום השוק שלאחר (ח) המועד. הגה (כג) ותגר (ט) שקונה מזה ומוכר לזה וחוזר וקונה ומוכר מותר דהוי דבר האבד (כל בו) : ו (כד) מציאה אסור לטרוח ולחפש עליה כגון נהר שהציף דגים על שפתו אסור לאספם כדי לכבשם אא"כ יהיו ראויים לאכול מהם במועד : ז המלוה את חבירו

י ב"י ושכן נראה מסמרדכי פ"ק דמ"ק ומדברי הרמב"ם כ ירושלמי ושכיאו רא"ש שם והרמב"ם בפ"ז מהלי"ט ל טור לדעת אביו הרא"ש וכ"ד ה"ה שם לדעת רמב"ם וכ"כ הראב"ד וקל' מפרשי' וכתב הב"י שכן נראה ג"כ מדברי הרי"ף והגאונים מ רא"ש וכמו שפי' הב"י וכ"כ בתשובו' נ ליינתיו לעיל סי' תקל"ג ס"ד

באר היטב

(ו) בריוח. דהיינו עושר מופלג ט"ז : (ז) לירידים. כתב רש"ל בתשובה סי' ע"ט דע שקבלתי הלכה למעשה להתיר בחה"מ אם בא יריד אפילו יומא דשוקא הנקרא קרמ"י עתר"ג שהוא דבר דלא שכיחא ובא לזמנים דומיא דשיירות וספינות וחשבינן הפסד ריוח להפסד קרן וכו' אבל שאר ימי שוק אין להתיר כלל לישב בחנות אם לא שהחנות סגורה ופתוחה במקצת אם בא ליקח וכל זה כדי להוציא לשמחת י"ט עכ"ל : (ח) המועד. ודוקא שיודע בודאי שלא יפסיד מהקרן מהריב"ל מ"א : (ט) שקונה. המ"א העלה דדוקא בביתו

משנה ברורה

מקרי פסידא: (טז) ויוציא יותר וכו'. כל מקום שנזכר לשון זה (יח) ר"ל להוציא כל הריוח ודי במקצתו : (יז) מותר למכור. ומ"מ יהיה (יט) החנות סגורה ופתוחה במקצת כשבא הקונה ליקח : (יח) אם הוא דבר שאינו מצוי וכו'. פי' דאף דנתבאר בסעיף הקודם דלא מקרי דבר האבד אא"כ כשאם לא ימכור עתה יפסיד מהקרן אבל בשביל ריוח לבד אינו מותר אא"כ יוציא עי"ז יותר לשמחת יו"ט כ"ז בריוח המצוי שאפשר לו למכור סחורתו אחר המועד ג"כ אבל בריוח שאינו מצוי תמיד כמו שמפרש בשביל זה גופא ג"כ התירו לו דכדבר האבד דמיא: (יט) וה"ה לירידים הקבועים וכו'. וכן (כ) יומא דשוקא הנקרא קרמ"י עתר"ג שהוא דבר דלא שכיח ובא מזמן לזמן ואפשר דה"ה כשחל שבוע שלפני פסחים בחוה"מ וידוע דאז קונים הרבה חשיב כיומא דשוקא דלא שכיח [ק"א] : (כ) ואפילו מעיר לעיר וכו'. עיין בה"ל : (כא) אינו מותר למכור ולקנות וכו'. אם לא שע"י הריוח יוציא יותר לשמחת יו"ט וכנ"ל בס"ד : (כב) ימכר ביום השוק שלאחר המועד. ודוקא (כא) כשמשער בודאי שעכ"פ לא יפסיד או מהקרן: (כג) ותגר שקונה וכו'. דאם ימכור היום יחזור ויקנה מחדש וימכור ביום השני ואם ימנע מלקנות ולמכור היום יפסיד בודאי הריוח (כב) ועיין במ"א שהעלה דאעפ"כ אינו מותר למכור רק בביתו ולא לישב בחנות בפרסום : (כד) מציאה אסור וכו'. אף שלא ימצא אותם לאחר המועד (כג) ולא דמי לשיירא שאינה מצויה דשרינן לעיל מקח וממכר משום רוחא דשאני מו"מ דחיי אדם ופרנסתו תלוי בזה ודעתם ע"ז תמיד הלכך חשיב פסידא משא"כ במציאה דהוא רק

ביאור הלכה

דאם נצרך למעות לשלם חובותיו שהגיע זמנם בחוה"מ ואם לא ישלם יגיע לו הפסד ומוכרח בשביל זה למכור סחורתו במועד חשיב כדבר האבד : * ויוציא יותר לשמחת יו"ט. ס"ס לאוה"מ כן מוכח בירושלמי שהובא בב"י מקור לדין הזה : * אבל מי שיש לו מעות בריוח וכו'. דעת הט"ז דדוקא אם הוא מופלג בעשירות אבל בלא"ה אף שיש לו מעות בריוח חשוב הכל כדי חייו של אדם בזמנינו ומתירים לו למכור כדי שיוציא יותר לשמחת יו"ט ובספר נהר שלום מפקפק על דבריו עיי"ש : * ומכרו בזול. דוקא באופן זה אבל לקנות מהם כערך השוה נראה דאפילו הוא לצורך תשמישו כל שאינו לצורך המועד אסור [מאמר מרדכי] : * ואפילו מעיר לעיר וכו'. אע"ג דזהו בודאי הוי טרחא מרובה ובסימן תקל"ז מבואר דהרוצה אסור לטרוח בשבילם צ"ל דמיירי באיש שעסקו ומחייתו תמיד לנסוע על ירידים וכיון דחייו ופרנסתו תלוי בזה הכל הוא בכלל דבר האבד ושרי [עיין במחה"ש סק"ו בפירושו על המ"א] :

* אינו מותר וכו' ביום השוק. עיין ט"ז שהביא בשם רש"ל וז"ל שאר ימי השוק אין להתיר כלל לישב בחנות אם לא שהחנות סגורה ופתוחה במקצת כשבא ליקח וכ"ז כדי להוציא לשמחת יו"ט עכ"ל [ונראה דילא לו ממה דמבואר בסי"א לענין פירות כסות וכלים דאפילו בצנעא אינו מותר כי אם לצורך המועד ועל כן התנה שיוציא לשמחת יום טוב דאית בזה היתרא דרים ס"ד] וכתב מחצית השקל שהרבה מהאחרונים קראו תגר על קולות שנוהגין בעוה"ר בענין משא ומתן בחוה"מ ולא מצאתי להם תקנה [כי אפילו לדעת המ"א שמשום דין תגרי לתגר אינו מותר כ"א כשהחנות סגורה ופתוחה במקצת כשבא הקונה ליקח] אלא שבספר א"ר כתב וז"ל ואפשר שחשבו לדבר האבוד דאם לא ישבו כ"כ זמן כל ימות החג בחנות יתמעט משא ומתן מישראל [וגם כיון שא"א למחות שיסגרו הכל חנויותיהם וכ"ש כשיש סוחר נכרי בעיר א"כ אם סירא וחרד יסגור חנותו לבדו ירגילו קוניו לילך לסוחר אחר והוי דומיא קצת להלואה לאותן שרגילין אצלו שהתיר בסי"ב מהאי טעמא] וסיים הא"ר שעכ"פ אין ללמוד מלאכה מזה כי אינו דומה לפרקמטיא שיש לדדי קולות הרבה בפוסקים עכ"ל א"כ עדיין לא מצינו תקנה שפעמים עושה מלאכה גמורה בחנות כגון חתיכת פשתן או שאר בגד ומחתך ממנו לפי מדתו הצריך להקונה דע"ז יש חיוב משום מחתך [כמו שכתב המ"א בכלל ל"ו וכן מוכח מהרמב"ם בפי"א מהלכות שבת הלכה ז'] אם לא לאדם שיש עליו נושים עם שט"ח [וועקסלין] שהגיע זמן פירעון שלהם ואם לא יפרע יהיה לו מזה ודאי הפסד וידוע דבשביל דבר האבד מותר לעשות מלאכה ג"כ. אכן לפי מה שכתב המ"א לעיל בסוף סימן תקל"ד דמי שאין לו מה יאכל אף שהותר לו לעשות מלאכה מ"מ לא יעשה בפרהסיא דמי יודע שאין לו מה יאכל וכ"ש בענינינו או מה דאיתא בסימן תקל"ח מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ומ"מ יכניסם בצנעא ומשום שלא יהיה אוושא מילתא כ"כ וה"נ בעניננו אין לך אוושא מילתא טפי ממה שהחנויות פתוחות להדיא כל היום בחוה"מ ויש בזה ביזוי מועד וע"כ בודאי טוב ליזהר שיהיה פתחת סגורה ופתוחה במקצת כשבא הקונה ליקח וגם יוציא קצת מן הריוח יותר לשמחת יו"ט וכמו שכתב הט"ז

הט"ז

שער הציון

(יח) מחצית השקל: (יט) ח"א וכ"מ מהט"ז סק"ד : (כ) ט"ז בשם רש"ל : (כא) מ"א וש"א : (כב) והנה אף דלדעת המ"א מותר ג"כ בזה בכל תגרי דחשיב גם הוא כתגר לא העתקתיו דהא"ר ומאמר מרדכי ובגדי ישע כולם פקפקו על דבריו ומחלקים בין תגרי לתגר : (כג) ב"י וכעין זה כתב הרא"ש בתירוץ קמא ותירוץ זה סתם המחבר לעיל בסימן תקל"ג ס"ג כמש"כ אם הוא דבר שאינו וכו' מותר לקנותו ולכבשו ועיי"ש בבה"ל ;

סכ"ח

על חפץ או על סחורה על תנאי שאם לא יפרע לו לסוף ח' ימים (כה) שיהא קנוי לו (כו) ויש מתירים (כז) ויש אוסרים : ח עכו"ם שפרע לישראל יין בחובו (כח) מותר לקבלו ממנו דכמציל מידו דמי : ט מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד (כט) לא ימצא כמו שמוצא עתה דבר האבד הוא * ומותר לקנות (ל) ולתקן החביות ולזפותן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד (לא) אבל יותר מכדי צורך (י) שתייתו לא יקנה. הגה (לב) * ואם הוא דבר שאינו מצוי אח"כ להרויח בו מותר (ב"י) : י (לג) מוכרי (יא) תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא שהכל יודעין שהם לצורך המועד : יא (לד) מוכרי (יב) פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד כיצד אם היתה החנות פתוחה לזוית (לה) או למבוי פותח כדרכו ואם היתה פתוחה לרה"ר פותח אחת (יג) (לו) ונועל אחת ועיו"ט האחרון (לז) של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל (יד) כבוד י"ט (לח) (ומותר (לט) לקנות לצורך י"ט שני של י"ט האחרון) (טור וסרא"ם) :

ס טור בשם ע"ש לדעת הטור וכ"כ בהגהות אשר"י פ"ק דמ"ק פ סרא"ם בפרק ב' דמ"ק צ גם זו שם ק טור ר מהא דרב יהודה שם במ"ק ש מבואר שם י"ג ת ברייתא שם א שם בברייתא כפירוש הרמב"ם :

באר היטב

מותר אבל בחנות אסור וכ"כ רש"ל שהחנות יהיה סגורה וכשיבא הלוקח לקנות פותחה במקצת. וביריד שרי למכור כדרכו כמ"ש בס"ק ז' : (י) שתייתו. פי' לכל השנה ט"ז : (יא) תבלין וכו'. מוכרי בשמים אע"פ שהוא דבר המתקיים לא בעי צנעה שניכר שהוא לצורך המועד ב"ח. וכתב המ"א וא"כ כיון שפותחין לצורך ישראל אפילו בא א"י לקנות מותר למכור לו עסס"ה : (יב) פירות. מפני שאומנתם בכך כל השנה לפיכך בעי צנעה אבל בע"ה המוכר לצורך המועד לא בעי צנעה ב"י ד"מ : (יג) ונועל. אבל שאר דברים אסור ואפילו יושב בפתח החנות והחנות סגורה והדלת פתוחה אסור ריב"ל מ"א : (יד) כבוד י"ט. זהו לענין לעטר השוק בפירות דדוקא לעי"ט אחרון של סוכות יעשו כן שהוא חג בפ"ע ולא בעי"ט אחרון של פסח אבל לענין למכור בפרהסיא גם בעי"ט אחרון של

משנה ברורה

רוחא בעלמא : (כה) שיהא קנוי לו. ר"ל אחר ח' ימים : (כו) יש מתירין. שאין זה פרקמטיא אלא הלואה ועיקר הקניה יהיה אחר ח' ימים [הג"א] : (כז) ויש אוסרין. שאם אתה מתיר לעשות כן (כד) יתירו כל מו"מ שבעולם ויערימו שלא יהיה המקח חל אלא אחר המועד ובתוך המועד יהיה הלואה ולדינא בודאי טוב להחמיר כהיש אוסרין (כה) ומ"מ אין למחות ביד המיקל וסומך על דעה ראשונה מאחר שבאמת אין כונתו להערים : (כח) מותר לקבלו ממנו. דהוא בכלל דבר האבד אם לא יקבל עכשיו : (כט) לא ימצא כמו שמוצא עתה. ר"ל שלא ימצא כ"כ בזול כמו שמוצא עתה [ב"י] : (ל) ולתקן החבית וכו'. אע"ג דתקון החבית הוי מלאכה גמורה מ"מ כיון דמותר לקנות מותר ג"כ לתקן הכלים הצריכים לזה : (לא) אבל יותר מכדי צורך שתייתו. פי' (כו) לכל השנה ולכן לא יקנה דהא יהיה ביכולתו לקנות לשנה הבאה בעת הבצירה לצורך שתייתו (כז) וא"כ מוכח שקונה כדי להרויח והוי כשאר סחורה דאסור לקנות ולמכור בחוה"מ כדי להרויח וכנ"ל בס"ד : (לב) ואם הוא דבר שאינו מצוי וכו'. ר"ל שקניית היין (כח) לא יהיה מצוי אחר המועד כלל להרויח בו ולכן שרי אפילו לקנות כדי להרויח דהוא דומיא דשיירא וירידים המבואר בסעיף ה' אבל כשימצא רק שיהיה יותר ביוקר ולא יוכל להרויח בו כ"כ אסור (כט) ויש מן האחרונים שסוברין דהיכא שנזדמן לו קניית היין בזול מאד והוא ריוח מרובה שאחר המועד אין מצוי כלל ריוח כזה מותר דהוא דומיא דשיירא הנ"ל ועיין בה"ל: (לג) מוכרי תבלין או ירק וכו'. והאחרונים (ל) הסכימו דה"ה מוכרי בשמים דאף שהוא דבר המתקיים כיון שהוא ניכר דהוא לצורך המועד (לא) וא"כ כיון שפותחין לצורך ישראל אפילו בא נכרי לקנות מותר למכור לו: (לד) מוכרי פירות וכו'. דאלו דברים המתקיימים לאחר המועד (לב) ואתו למיחשדיה שלוקחן לצורך חול ולכן בעי צנעא (לג) וכתבו הפוסקים דדוקא מוכרים הקבועים שאומנתם בכך כל השנה בעי צנעא אבל בע"ה המוכר לצורך המועד לא בעי צנעא: (לה) או למבוי. ר"ל שאינו מפולש (לד) דאלו מפולש הוא בכלל ר"ה: (לו) ונועל אחת. ודוקא בזה (לה) אבל שאר דברים אפילו יושב בפתח החנות והחנות סגורה והדלת פתוחה אסור: (לז) של חג הסוכות. והו לענין לעטר השוק בפירות דא"ל רק בעיו"ט האחרון של חג ומשום כבוד שמ"ע דהוא רגל בפ"ע משא"כ בעיו"ט האחרון של פסח דאין בו מלוה לעטר (לו) אבל לענין למכור בפרהסיא אף בעיו"ט האחרון של פסח שרי מפני כבוד יו"ט: (לח) ומותר וכו'. דלא נימא כיון דאנו בקיאין בקביעא דירחא הו"ל כחול ומכין מקוה"ע לצורך חול דאסור קמ"ל דשרי כי היכי דלא יזלזלו בו: (לט) לקנות וכו'. עיין בחידושי רע"א דאפילו לעשות מלאכה גמורה

כגון

ביאור הלכה

הט"ז בשם רש"ל : * ומותר לקנות. עיין בב"י שיש הרבה פוסקים שמחמירין בקניית יין לצורך חול וע"כ נראה דיש לנהוג כמו שכתב הג"א בשם או"ז דאף לדעת המתירין הוא דוקא בצנעא וכ"כ בספר שולחן עצי שטים : * ואם הוא דבר שאינו מצוי וכו'. האחרונים טרחו ליישב דברי הרמ"א והמחבר שלא יהיו סותרין זה את זה ולא להביא דס"ה דכיון דהמחבר מיירי שאינו מוצא אחר המועד כמו שמוצא עתה והוא ממש הציור כדברי הרמ"א אמאי אוסר יותר מכדי צורך שתייה והלא בס"ה מתיר כגון זה וגם מב"י בעצמו מוכח שלפי דין השיירא המבואר למעלה צריך להתיר אפילו יותר מכדי שתיית כל השנה [דמאי הוי כקונה סחורה כדי להרויח דאפילו בזה שרי] והמא"מ מחלק בדוחק דבשיירא מינכר מילתא טפי דהוא ריוח שאינו מצוי תמיד. מהא"כ בזה ועיין מש"כ בשם הח"א במ"ב ולדבריו אינו סותר הרמ"א לדברי המחבר. והב"ח סובר דסתירא דס"ה הוא דוקא בריוח מרובה שמגיע ע"י השיירא וכיו"ב ובאופן זה סתיר הרמ"א והמחבר לא מיירי באופן זה . ועיין בא"ר שהוא מפרש דברי הרמ"א בפשטיה ודעתו דכיון דסבור בקנייתו כדי להרויח וריוח כזה לא ימצא אם יקנה אחר המועד שאחר המועד יוקיר המקח של היין בודאי שרי כהסיא דסעיף ה' והמחבר דאוסר

שער הציון

(כד) סב"א רוצה לחלק בין מלוה לעכו"ם למלוה לישראל ובב"ג אינו מסכים עמו וכן במא"מ: (כה) מאחר שהוא מלתא דרבנן וכעין שהביא הב"י בשם הריב"ש בסימן זה על ענין שכיוצא בזה : (כו) ט"ז ופמ"ג עיי"ש : (כז) ב"י וב"ח : (כח) ח"א : (כט) ב"ח : (ל) ב"ח ומ"א וא"ר : (לא) מ"א והעתיקו הא"ר וש"א : (לב) רש"י : (לג) מ"א בשם כמה פוסקים וש"א : (לד) דבגמרא נזכר סתיו וכן הוא בטור ולשון המחבר הוא לשון הרמב"ם שהוסיף אף מבוי ועכ"פ כונתו לשאינו מפולש דאינו מפולש בודאי לאו בכלל צנעא הוא : (לה) מ"א בשם מהריב"ל ועיין בפמ"ג שכתב איני יודע מנא לאחר דברים וברי"ש סימן שנ"ב משמע דל"ד פירות כסות וכלים דה"ה שאר דברים שהן לצורך המועד : (לו) ט"ז ופמ"ג עיי"ש :

מ"א

הלכות חול המועד סימן תקלט

יב (מ) * יאין (מו) לוקחים בתים ואבנים עבדים ובהמה [אלא] (מא) **לצורך המועד או לצורך** המוכר * שאין לו מה יאכל ב׳או לצורך השביר (מב) שמוליך הדברים הנקנים שאין לו מה יאכל. סגס ודוקא סני דלוקח פרסום בקניינו ותוובי מילתא (מג) אבל אחר (מו) כליס נסגו לקנותן בלעגס (סמגיד): יג (יז) דלהלוות לבותי בריבית לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר משום (מד) דהוי דבר האבד ולאותם שאינם רגילין ללוות ג״כ מותר והוא שיקחו **רבית** של שבוע ראשון (מה) ויוציאנו (יח) בשמחת יום טוב. סגס ומותר ליקח ערבות במועד (מו) על הלוקח שיעשה אחר סמועד (סג״ל): **יד** ה׳הלואה דשולחנות בקביעות וחילוף (מז) **אסור**:

שערי תשובה

(יז) להלות כו׳. עיין בס״ע ועיין בדרכי״ מ״כ סי׳ רכ״ח שכתב שיש למותרות בהלוות ועפי׳ הטעמים שכתבתי שם מש״ל לפי שם אין לוקח רבית של בסטוב נהלוות לעורך יו״ט שני ומ״ש שביעית לביהתפה״ם לעשות בס״ם כאן:

לפרקמטיא דבתם יש פורש גדול וגס לפעמים יקנה ביוקר ויטעבר **בדרך היתר** ומותר ג״כ לעשות שיוקח ליתן לו מעות מ״ח: * יעשה הטוב שיוכל מהרי״ל וכשמוכה מעות בהם״מ **להלוות** יפנה אם רגיל למות כ׳ כ׳ ימנה ו׳ ו׳ ד״מ:

ביאור הלכה

יתר מכדי שתייתו לשם לא מייבי בקונה כדי לכבויה ולכן אסור דשרתא יתירא בכדי סוא. וכ״כ בסתקבל דעת סה״ו וכ״כ ובלאם לשעשה יוכל לסמוך על דעת סכ״ח ובמקיל כ״כ ג״כ לין מוחין בידו: * אין לוקחין וכו׳. עיין מ״כ מ״כ דמן בסרוחם י״ל דמותר לקנות בתים שדות וכרמים וכו׳ מפני שהוא כמיל מידם כ״כ בס״ב בשם תוספתא וכביהל סע״ה ועי״ל. ומ״כ בשם מפני שהוא כמיל מידם ולפי זה מוסכח לעני״ד מסוסקים דבתוספתא מיירם וכותב ומעלה בערכאות של עכו״ם מפני שהוא כמיל מידם וממם נלמוד זה לסיה בס״ו סף י״ב לפנין סוכלין לירוד על עכו״ם מכותב עם כרס״י דקאי על סערכאות דבני מהום שהוא כמיל מידם וכן מכותב כמנוד מבנס פרק ע׳ כו״ל וכביה ג״כ בסרב״י לא. וגם כ״ם עם ע״ב בקיל ובכי בעצמה מצאתי מי דלא קאי סתי כמיל מידם על פעם היתר בלוקחה וכן על סערכאות [אלו בס״ב עם כשם רבינו יונה מצאתי קצת בדבריו כאן] וס״ב ס״ל לריך לפרש על סכתיבה ושטלוה בערכאות דמותר כמפני שהוא כמיל מידם. ס״ל לריך עפם אחר לביותר בלוקחה מעכו״ם ביו״ם. ואין נם פעם דין זה לפ״ד לא בדיוק הוא דבל סרחסוקים לא בפתיקו כלל תוספתא זו ומהסטיעם שרמב״ם וכל ספוסקים לתוספתא ש גרלה דלא ס״ל כן לפלפה ורמב״ם סתם וכתב דין מעשה דלין לוקחין בתים וכו׳ רק לעורך מועד ולא מילם כלל למעכו״ם מוכר לקנות בתים וכלים בכל מקום ופעטם י״ל כיון דמעשה סתמת אין לוקחין וכו׳ אלא לעורך מועד אבל חיקוה דמעכו״ם שרי וכן בס״ם לא בכיאם לתוספתא זו לחלק כזה אלמא דלא ס״ל בהלכה וביותר דמעשה פרעם אלא לעורך מועד לא לעורך מעכור אלמא דלין לנו שוד מוסן סיתר. ושוד לאבד לומר דמרמב״ם ס״ם אלא לחדם דמעכו״ם שרי אפי׳ מיבראל וכן למעכו״ם נמי שרי ומייבי אפי׳ לעורך מועד דוקא ולא מבירכם לבתר אלא דקאי אל מעשה וכוסיפס דק אלא דמעכו״ם נמי שרי אף לדברים אלו לריך לכתוב ולהעתיק בערכאות אפי״ם מותר דכיון דמלקיחה מותר לעורך מועד מכירכם אלו לריך מעכו״ם שרי אפי׳ מיבראל וכן מעכו״ם נמי שרי אפי׳ מיבראל וכן בכל מקום שהוא כמיל מידם [וכ״ל מרמ״י והס״ע] [ולולא דמסתפינא סייתי אמר עוד דמתוספתא לא קאי כלל לענין מעשה דכל מקום שהוא כמיל מידם אפי׳ לענין מעשה ובמיוחכין אף י״ג לענין סולכין לייחד אל עכו״ם ולוקחין וכו׳. ומבואר כאן דאפי׳ בכל מקום שהוא כמיל מידם אפי׳ לענין מעשה אסור כאן דמשום דמלכה בהכי הוא אלא יאמר כיום אחר [ומכ מכבייתא מקודמת מיירי ג״כ כמעשה לדבר בהכי] וכמו שבביאור הלכה כס״ם אף י״ל לענין דבר בהכי ואעיג מבי ע״ז בס״ב ס״ב ופיין בפ״ז ברמ״ם ולין כמעשה בי״ל דכל סבותי סוא מבי ע״ז משום דבהכי אחר בבריחי מבכת ולקוחה מבם בבריחי מלוה ויכול ליחד ולקנות מבם כיוסם אחר ואפי׳ בבתים אחרים אפי׳ בבתי עכו״ם ולין לנו לחלק בין זה לבין זה כלל: * שאין לו מה יאכל אז לעורך השביר וכו׳. עיין בש״ע סימן תקמ״ב וכן פסק לענין בס״ד לחפ״ם יש ל מה לחלק בין רצוי ויוליא יותר לממת ו״ם ממה שבדכו לסוליא ב״ב מבי זעיין לענין בס״ד ממה שבתב ס״ע וכו׳ ועיין לקמן בסוף סימן תקמ״ב לבריך לעשות בלעמת פ״ח ב״ם:

וכן

שער הציון

(מ) מ״ח בס ש״ב: (לח) עיין פמ״ג: (לט) ת״ל וכנר״ח ומהט״ר: (מ) כ״ת ורבר״ם: (מא) שם: (מב) ת״ל: (מג) כנר״ח ת״ם: **וכתם**

הלכות חול המועד סימן תקמ

תקמ דיני בנין וסתירה בחוה״ט. ובו ח׳ סעיפים:

א (א) אבנין אפילו כל שהוא אסור בואם נפרץ (ב) גדר ננתו (ו) כותל חלירו שבינו (ה) לחבירו) (מרדכי פ״ק דמ״ק וסג״מ פ״מ) בונהו מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו (ג) ואינו מח (ד) בטיט (ד) או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם * וכן אם עשה המעקה לגג * בונה אותו מעשה הדיוט אבל יכותל חצר (ה) הסמוך לר״ה שנפל בונהו (ג) כדרכו ואם היה נוטה ליפול סותרו מפני (ד) הסכנה (ו) ובונהו (ס) כדרכו. סגס ואפי׳ סיגו מוסף רק לחלר לו למבוי מיותר לסתרו מפני הסכנה ולחזור ולבנותו * וכן בחלר דבריס לחיכה למיסח לסכנס בוסס וסותרו כדרכו (ב״י בשם רבינו ירוחם כ״י): **ב** חמותר ליטול (ו) (ז) גבשושית שבבית: **ג** (ח) * סדקים שבגג פותר לסתמן ביד וברגל (ט) אבל לא בכלי אומנות: **ד** (י) יסיצר (ז) הדלת והמפתח (והמנעול) (גמרא) (יא) והצנור והקורה בבין שהם של עץ (יב) בין שהם של ברזל (יג) שנשברו באפילו **מעי״ט** יכול לתקנם בלא שינוי מפני שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות

שבהסקופה בתתחוכה בממחק בו הלכה) כ ממשמעות הגמרא שם ל מהא דתנן שם וכלבד שלא יהיו מלוכתו במועד

באר היטב

(ו) לחבירו. לליכה למיסח שם לגבי: (ב) בטיט. עי׳ ט״ז שהעלה דמותר לעשות סולם ולהעיח גגו כהה״מ לצורך המועד ע״ש: (ג) כדרכו. לליכה למיסח לגבי: (ד) הסכנה. אבל בלא״ה אסור

משנה ברורה

(א) בנין אפילו כ״ם אסור. היינו אפילו לצורך המועד דלא הותר אלא מעט זה שלא מלאכת הדיוט: (ב) נגר נגתו וכו׳ שבינו לחבירו. לליכה למיסח לגבי אלא מעט אחר אבנים שיכנסו שם (ג) ולליכ כ״כ פסידא לפיכך לא הותר כ״ז אלא מעשה הדיוט: (ד) ובוניה בטיט. דהיינו בטיט הגר בטיט מעשה הדיוט הוא עם מלאכת הגדר (ה) משא״כ לקמיה הגג בטיט מעשה הדיוט הוא ודרי לצורך המועד וכן עשיית סולם מעשה הדיוט הוא ודרי לצורך המועד [ע״י] ועיין בפמ״ג דלהלמיה סדקים שבגג מעשה חומן נקרא כדלקמן בס״ג וכבה מטיחה רק שיהא חלק (וכמדיומיתו אין מלוי זה) ובעשיית סולם ג״כ (ג) אם מייפיהו כדרך החומים בודאי מעשה חומן הוא ואסור אף לצורך המועד: (ד) או גודר אותו וכו׳. משמע לכאורה דדוקא תיקון פרלה בעלמא הא לגדור כל הגיגה מעשה הדיוט ומותר אף לצורך המועד: (ה) המסוך לר״ה וכו׳. דעי״ז שהוא סמוך לר״ה היכא דסיכה פסידא יתירה דעיול שם גגבי ובבר הלבד הוא ולא בעי שיגוי וה״ה בבותל לחלר שבינו לחבירו שפל (ז) אם יש שם חגבים שחבורים על הגגבה או אם דריס (ה) שם עוברי כוכבים מוחר לבנותו כדרכו. ועיין מ״א דלא הותרו אלא ד״א דהיינו לבנותו אם הוא כבר סחור (ו) אבל לסתרו (אם הוא רעוע) ולבנותו מחדש לא הותרו אם לא מפני הסכנה וכהכי משמע בהפמ״ג דלעשבר שאם הוא רעוע כ״כ שיש חשש בורוי וכ״ם היכא שיש חשש שיבואו הגגבים גם לידי עשקי נפשות שרי לסתור ולבנות (ז) ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד: (ו) ובונהו כדרכו. דאם לא יהיה גיגה (ח) ימנע ולא יסתור [מ״א]: (ז) גבשושית שבבית. שלא יתקל בם ומותר ליטול אפי׳ כדרכו דלעש״ב דמלאכה גמורה היא [ובבאת חייב ע״ז משום בונה] ואיכו דבר החבר ולצורך המועד בעלמא אינו שרי כ״ז בשינוי אם״ם מתירין אפילו כדרכו משום דעקילת נבשושית לית בה בורח [ב״י]: (ח) סדקין שבגג. שהמים יורדין דרך שם [טור] יכול לסתמן ביד וברגל דהיינו שבועט ביד וברגל לסתום הסדקין ואפילו הוא עושה יפה כעין שעושין בכלי חומנות ג״כ שרי כ״ז נקרא מעשה הדיוט לא בכלי חומנות. דהוה מלאכה גמורה וים בה טורח ואסור אפילו לצורך המועד. ודע דכל דבר שמתירין לצורך המועד במעשה הדיוט הוא דוקא שלא יכוין מלאכתו במועד [שם]: (י) ליר הללת. כמו הללת תסוב על ירכה (ע) רגל הללת הסובבת: (יא) והצנור. הוא שבהסקופה התתחוכה שהללת סובב בו והקורה הוא המקוף שעל הפתח מה שחוזרת בו הללת: (יב) בין שהם של ברזל. ר״ל אף (יא) שבו נשמע קול הפעים כשמתקנו: (יג) שנשברו. וה״ה לתקוע (יד) המקוף כשמורים שרי אם יש לחוש לנגבי ואם לאו אף זה אסור

שער הציון

(ה) לגוש ופמ״ג: (ב) ט״ז: (ג) שבוש: (ד) מוכח מפמ״ג: (ה) פוסקים: (ו) עיין ביד אפרים וכבית מאיר שתמהו ע״ז ודעת הבית מליר דהא דקתקשה שהם נמי ליסתור ולא בעי דהוי לומי בחחר למה שחחר מתחלה לימה דהוי בחומלה דסכי בג׳ שפחים] דאי מבוה מלות מעקה למה לא יעשה כדלכהו ע״ב. אבל שאר הפוסקים סתמו כזה ולא חילקו: * בונה אותו מעשה הדיוט. דסיינו בג״כ בדים הסעיף לענין נדר [גמרא]: * ובן בשאר הבריס דאיכה למיחש לסכנה. דסיינו אפי׳ בכותל אבן שבינו לחבירו שהוא רעוע ויש שם אבנים שחשודים גם על עסקי נפשות וכמו שבחתי במ״כ: * שרקים שבגג וכו׳. עיין במ״כ כמה שבחבנו בשם הטור שהמים יורדים דרך שם וכ״ל לענ״ד שיוכל ליכד דרך שם לא אבל לא כשלולף הגשם בכית וכ״מ בביחו״ש וז״ל שפין וכו׳ פי׳ בשעומין מפני חשש

א ממשמעות הגמ׳ מל״ק ו׳ ב מבואר שם ו׳ ד לוקימתא דלכ יוסף שם ה מבואר שם י״ל ו לוקימתא דלכ שהלה שם ז׳ ז בביח שהבואר שם וכמ״ש בהלכ״ד וש״פ דלא נהכי לל״ה ח בפרי תוס׳ פ״ק דמ״ק וסמ״ג וסמ״ע שם ״ל ט מבואר שם ו״ל ט בביאור הלכה

הלכות חול המועד סימן תקמ

נמצא מאבד כל מה שבבית (יד) (ולכן מותר (טו) ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד) (רבינו ירוחם):
ה [מ]מותר לבנות (טז) מעשה הדיוט אבום שתאבל בו בהבחמה: ך [נ]מותר לבנות (יז) מעשה הדיוט
(מ) אצטבא לישב או לישן עליה: ז (ס) [ת]נור וכיריים שאפשר שייבשו ויאפה בהם במועד
(יח) עושין ואם לאו (יט) אין עושין אותם (וס"ס עשיית קדרות ולפסקן כרי בכס"ג) (כ"י ספ"ק
דמ"ק וסמגיד פ"ח) (כ) ובין כך ובין כך [ב]בונים על חרס של הנור ועל הכירה הטפילה שלהם:
ח (כא) [ע]נוקרים (כב) את הרחיים * [ו]פותחים להם עין (פירוש נקב שעושים בתחלע הרחיים)
(כג) ומעמידים אותם (כד) [ו]בונים אמת המים של רחיים וקוצצים צפרני (כה) החמור של
רחיים. כגס (בו) ומותר לחדד סכין במועד ומכין (ו) (כז) שנשבר במועד מותר (כח) לעשות מחדת
(המגיד פ"ח):

באר היטב

שרי אם ים לחום לגבי וחס לגלו לחסור מ"ח: (ח) לשטבא. נסר שמחברין לו רגלים כעין ספסל שלנו ומשם הדיוט הוא טור:
(ט) תנור. ונ"ל דאם הזמן קר מותר לעשות תנור לחם בביח

ביאור הלכה

מאמים אבל אם אלו נמכרים ממש ומדיין יולוף בבית עושה כדרכו שלין
לחם דר כמועד כדיבם סרוחה ושוד שלין לך דבר שהאבד גדול מזה עכ"ל:
* ופירחחים לסם עין. עיין בכ"י דסרא"ם בשם הרמב"ם לוסר בזה וכן
בחב הטור ומ"ש נדוגמ הסחיב בסו"ע לקבל דעת הרמב"ם משום דסס"מ
בבית בשם בעלוגים ובסרמב"ן לקבל בזה וק"ק בסרי"ז בבית דעת נוסב
הפוסקים בהבחל"ד:

[טור] ומ"שבר לסחלוקו בריהיטי מעשה חומן הוא [פמ"ג]. וה"ס לעניין לכום הכ"ל. ועיין בטור לדעת הרח"ם לפיל
לאלבה של בבים מותר בעשות ליבב עליו לם עושיהו מעשה הדיוט ורביהו פרע חולק ע"ז: (יח) עושין. לפילו מעשה (יד) חומן כיון
שהוח לורך לוכל נפש וחס היה לפשר לו לעשות מעיין"ם וכיון מלאכתו לעשותן במועד נרחה לחסור ובדלקמן סיף סעיף ה' בהג"ה עיי"ש
במ"כ: (יט) אין עושין חותם. בהג לחסור (טו) לפילו מעשה הדיוט כיון דלאו לורך מועד הוא וחס הזמן הוא קר מותר להעמיד
(עו) תנור בית החורף להסיק בבית לפילו חס היו רחוי לחפות בו (יז) דהבל קולים מגיל ניבה. וה"ס חס נשבר בהלון בעגין שלא
לא יתקנו יבב בקור ג"כ מותר לתקנו [ח"ת]: (כ) ובין כך ובין כך ר"ל בין לפשר בייבש הטפילה ובין לא לפשר בייבש הטפילה שלהן
מותו ומה שבתב בין כך ובין כך ר"ל בין לפשר בייבש הטפילה ובין לא לפשר בייבש הטפילה שלהן (יח) משום דלפשר לחפות
בחוכן חש"ס אלא בשייבשה הטפילה שעליהן כיון שעיקר התנור והכירה נתייבשו: (כא) נוקרין וכו'. שבשעיה חלקה ואין בחתין
יכולין לפרך מנקרין אותה כדי שלא יהיה קוה כדי שיפרכו החטין ותותה ותופלו בפתיחת עין לף דמשום חומן הוא
ובשלמא לף לנורך המועד מותר רק ע"י שינוי (יט) הכא שרי משום חומן דהחיב כשבשירי חוכל נפש: (כב) את הרחיים.
ותפילו (כ) בחדיש מותר כיון שהוא לנורך המועד: (כג) ומעמידים אותם. היינו שמתקינים אותם יפה יפה על עמדם כדי להשתמש בהם
[הרח"ם]: (כד) וכונים אמת המים וכו'. שמוחנין על ידה: (כה) החמור. היינו המנגל הריחים דנידול בלרכי מרעי
ליה ולח מצי למיזל כ"ב וכל הני משום דהוא לנורך המועד ועיין לעיל בסימן תקל"ו ס"ח: (כו) ומותר לחדד וכו' ומכין וכו'. דכיון
דמלאכת חוכל נפש הוא (כח) מותר ותפילו מעשה חומן ות"ל שינוי: (כז) שנשבר במועד. ומשמע דבשנשבר קודם המועד חסור
כיון דלינו חלא (כט) מבשירי חוכל נפש ומוכח מהא"ז דכ"ז הוא כשיש חיש יכול לעשותו מעיין"ם וכיון והניח המלאכה ליו"ט (כג) אבל
חס לא כיון (כל) שרי: (כח) לעשות מחדת. ותפילו מפשר לו בשלמה. (מ"א וב"ח):

פוסר

שער הציון

(יג) פוסקים: (יד) רמב"ן וב"ח: (טו) ע"ז בכיס הפסיק וב"ח: (טז) מ"א ור"ר וב"ח ובתב בשולחן ע"ס דלפילו מעשה חומן שרי כיון שהוא לורך לגוף
סחלם. ולעניין כוס לעניין מרחן של כיכס שהוא ג"כ לורך לגוף כלחם דעת הרמב"ם שם לחתיר דלוקא מעשה הדיוט כמ"ש הסמ"ג: (יז) מ"א בכיס סימן
תקי"ד ולפשר מעשה הכלי חוליס לגלי ניכה פדיף טפי וב"ח: (יח) עושין. פיים וה"ח ומ"א ומ"ב ופמ"ג כולם מסכימים לדיני של הע"ז ומיבבים
מעיסתו ולכ"ל כ"ב שהולם לעשות הטפילה חע"ם שלא יהיה לפשר לאפות בתנור [שבשעה מפיח"ם] וכן מלאד ג"כ בהג"ה דמ"ם עפיהם מעלם
בתנור כיון שהיו לורך המועד [פמ"ג]: (יט) כ"י בשם הפוסקים: (כ) פוסקים: (כא) סגי"ל וב"ם: (כב) דלכולכל נפש נופל שרי בכ"ג ולפילו כיון
מלאכתו במועד ובלעיל בי"ם תקי"ב: (כג) וכ"מ מלבוש ור"ר ותאשר מרדכי חלת דבאתאר מבדבי מבשא דאם לא סיה חנום מלעשותם מעיין"ם לחסור.
ויש מחוור דבללי לפשר לעשות ואי לפשר לעשות היינו חלת כיון"ם נופל אבל בחוה"מ די לנו לחחיר בכיון מלאכתו במועד אבל אם לא
כיון חלת מחוך שהעמלותו ומבשל מלבר פל חוה"מ נראה דשרי וכן הוא לכון בסמב"ם ס"ו מהלבות יו"ט ועיין בליקוטי בסמב"ן שבאריך
שם כדיבים חלו ומ"ש אין מחניבים מדבריו לדבריהו שגם הוא חיוב מבוח חוה"מ לגמרי ליו"ט חלת על דרך יו"ט ולקולא דמבשירי חוכל נפש מותר בכלאכל
נפש נופל אבל לא לחתחילו בחוה"מ לחפות בהן חנור ביו"ט ומיהו ה"ה שבבית מירושלמי שמותר לעשות חלפסן וקדירות לבחלה חע"ג דבי"ט אסור לבי"ט
בכגון זה וכדמשמע בסיסן תק"ח בס"ב עיי"ש כרים הפסיק וע"ב בחוה"מ קל מיו"ט וס"ל דאפילו בשאר בשים לבחאר
לאפות לעשותן מעיין"ם ודלא כע"ת ולא בחיב כוס חלת מעשה הדיוט. ול"ע: (כד) וכפמ"ג נמנם להחמיר בריהיו בחוה"מ בלי שום שינוי ומוכח חלת בשולחן ערוך בדרכי. ומה
שיש בכיכ"ח על בכלל ובמו שבחיבו בריהוסלמי לבסיק קדירות וחלפסן ח"ע לאפות בשלמה וכן בעתיק בסב"ם בפעיף ז':
מעשה דבמסבסא לף חש כוס שבחיבו בריהוסלמי לבסיק קדירות וחלפסן ח"ע לאפות בשלמה וכן בעתיק בסב"ם בפעיף ז':

הלכות חול המועד סימן תקמא

תקמא דיני אריגה בחול המועד. ובו ה' סעיפים:

א (א) [מ]מותר לעשות מצודות דגים מערבה שהוא (ב) מעשה (ג) הדיוט אבל לא הארוגים
מחוטים שהוא מעשה אומן. סגס ומותר (ב) (ג) לתקן ספתילות לנרות במו"ס דמעשה סדיוט הוא
(כ"י פמ"ן ור' ירוחם כ"ד ח"ס וב"י): ב (ג) (ד) [מ]מרגין (פי' הוא כעין סתריגיל שנשרינ' ים
ריוח מס בין חוט לחוט) המטות (ה) אבל אין (ו) מפשילין חבלים בתחלה: ג (ו) [מ]מותר (ס) למעך
בגדי פשתן (ז) בידים אחר הכיבום כדי ללבנן ולרככן [א]אבל אין עושין (ח) קשרי בתי ידים
מפני שהוא מעשה (ו) אומן (ומותר להחליק סבגדים (ט) עס הזכוכית כדרכן הוחל והוא לנורך
המועד) (סמ"ג ורבינו ירוחם): ד (י) [ה]אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים (יא) ובן אסור
לומר (ז) לאינו יהודי לתקנם (יב) (מיהו ע"י (ח) שינוי * שרי לתקנם קלת לנורך המועד) (רבינו
ירוחם): ה (יג) [מ]מי שצריך לו (ט) בגד במועד אם היה (יד) הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה

באר היטב

(ה) הדיוט. ודוקא לנורך המועד ועמ"ש: (ב) לתקן. ובמהרי"ל כתב דים לוהר לעשות מקודם לנורך המועד: (ג) מסרגין. פירוש
שעושין בה חבלים לבבב בה במועד: (ד) מפשילין. פירוש שנולדין: (ה) למעך. לנורך המועד מ"ח: (ו) חומן. וקמבי הקלבי"ר
חסור עסמ' תקי"ע: (ז) לח"ו. וה"ה בלל מה שחסרו בחוה"מ ליהרחל במ"ם סי' תקמ"ג בלל מה שחסור לעשות חסור לומר לח"ו
לעשותו. ויש לס היו קרועים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר החבד וזה הפסד גדול ע"ז: (ח) שינוי. לבל הדיוט ס"ל שישי
כמ"ם ס"ה: (ט) בגד. תיוק שנולד בהג שחסור לעשות לו בגדים מדשים במועד למול חותו ריב"ם מ"ח:

משנה ברורה

(א) מותר לעשות וכו'. ודוקא (ח) לנורך המועד: (ב) מעשה
הדיוט. ולא הוי בכלל מבשירי חוכל נפש כמו תנור וסכין
דמותר סס לפילו מעשה חומן (ב) משום דלא מקרי מבשירין אלא
דבר המבשירו לחליבה (כי התנור ע"י החפיס וסכין ע"י השחיטה) משא"כ ברשתות: (ג) לתקן הפתילות. לנורך מועד יש שמחמירין
(ג) בזה ולף לנדל מלמר נפן ולן בברבי יוסף כתב דהמנהג פשוט להתיר עוד כתב הח"ת דלכו"ע חסור לעשות נרות של חלב ופשוטה של
מותר לנדל מלמר נפן ולן בברבי יוסף כתב דהמנהג פשוט להתיר עוד כתב הח"ת דלכו"ע חסור לעשות נרות של חלב ופשוטה של
שעוה דחיכא ב"ב מירוח וכמדומה שמוהגין היתר לנורך מועד ע"כ ובפמ"ג משמע דים ליזהר בזה: (ד) מסרגין. פי' שעושין בה חבלים
(ד) שתי וערב נשבוב בה במועד וב"ם בשם מבבר דשם אבן שבוב ע"ז: ב (ג) (ד) [מ]מרגין (פי' הוא כעין סתריגיל שנשרינ' ים ריוח מס בין חוט לחוט) המטות (ה) אבל אין (ו) מפשילין חבלים בתחלה: ג (ו) [מ]מותר (ס) למעך
בגדי פשתן (ז) בידים אחר הכיבום כדי ללבנן ולרככן [א]אבל אין עושין (ח) קשרי בתי ידים
מפני שהוא מעשה (ו) אומן (ומותר להחליק סבגדים (ט) עס הזכוכית כדרכן הוחל והוא לנורך
המועד) (סמ"ג ורבינו ירוחם): ד (י) [ה]אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים (יא) ובן אסור
לומר (ז) לאינו יהודי לתקנם (יב) (מיהו ע"י (ח) שינוי * שרי לתקנם קלת לנורך המועד) (רבינו
ירוחם): ה (יג) [מ]מי שצריך לו (ט) בגד במועד אם היה (יד) הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה

באר היטב

(ה) הדיוט. ודוקא לנורך המועד ועמ"ש: (ב) לתקן. ובמהרי"ל כתב דים לוהר לעשות מקודם לנורך המועד: (ג) מסרגין. פירוש
שעושין בה חבלים לבבב בה במועד: (ד) מפשילין. פירוש שנולדין: (ה) למעך. לנורך המועד מ"ח: (ו) חומן. וקמבי הקלבי"ר
חסור עסמ' תקי"ע: (ז) לח"ו. וה"ה בלל מה שחסרו בחוה"מ ליהרחל במ"ם סי' תקמ"ג בלל מה שחסור לעשות חסור לומר לח"ו
לעשותו. ויש לס היו קרועים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר החבד וזה הפסד גדול ע"ז: (ח) שינוי. לבל הדיוט ס"ל שישי
כמ"ם ס"ה: (ט) בגד. תיוק שנולד בהג שחסור לעשות לו בגדים מדשים במועד למול חותו ריב"ם מ"ח:

ביאור הלכה

* שרי לתקנם קלת לנורך המועד. כגס תיכת קלת לף מבר בשוס
פוסק ולף בלבוש ושל חיש לחתחילו שהעתיקו לבבי הרמ"א
לף מזכיר דלוקא קלת ובשמש פשוט דכיון שהוא ע"י שינוי לף בדש זה

שער הציון

(ה) מ"ת: (ב) שם: (ג) עיין כ"ר ופמ"ג: (ד) פוסקים: (ה) ה"ר: (ו) שם: (ז) מ"ת וכלפת כוב פוסקים [כ"ב ומ"ת וב"י וב"י] אלא נשבש
יש שחסב שלפת כ"ב הוא יחילתה: (ח) ה"ר בשם ג"ל ותגודה: (ט) לא שהיו קבוצין למעט מלד אחד והב"י ליר בעון שהיו ב"ת במקה וחוסה
מעם והניע ב"ת במ"מ מדבבי זיה שחסב כמפשיל לבתחלה ע"ב: (י) כיוב"ת ופמ"ג לף רחטו: (יא) מ"ת: (יב) מ"ת בשם תגודה: (יג) שם בשם ר"ן:
(יד) וכן משמע בב"י שבתב וב"י בתב שהחלוקה זו וכו' ושיעו ממה שבתב דשם שבן חבן זכוכית מותר ולף מתלה כין כלי זה לשחר כלים משמע דשל דבלל
כלים מעשה הדיוט הוא: (טו) שבל"ם וב"ם: (טז) ע"ת וח"ת וש"ך מפקפק ע"ז דהבי יכול לתקן זה ע"י שינוי וכדלקמיה ולשה ניתר בדרש. ומה
ייטוי נלקוט מנעלים תדשים בולדי לין לתקל דתו לף הוי בכלל דבר שלתבד כמו שבתב בסמ"ג: (יז) כן מוכח בב"י: (יח) מ"ת וש"ך ולף שרי שום [מ"ת בשם תקמ"ד שם ב"ח]:
זה מלם כיס לגיך לעשות בגד מתחלה: (יט) מ"ת בשם סריב"ם: (כ) ולבן חסור לף מעשה הדיוט בשבת בסמ"ג: (כא) בן מוכח בב"י: (יח) מ"ת וש"ך ולף שרי שום [מ"ת בשם תקמ"ד שם ב"ח]:

א הרא"ש מהא דרב אמא דברי לאכוונגדי וכו' מ"ק י"ב

הרי זה עושה אותו כדרכו * ואם היה (י) אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב : הגה (טו) וכל אדם יחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה ולא מהני לאומן לתפור על ידי שיאחז באחיזת המחט בידו * אלא בעינן (טז) * שינוי הניכר (תה"ד סימן כ"ז) :

תקמב שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד אלא בחנם. ובו ב' סעיפים :

א * אאפילו (א) מלאכות המותרות אינם מותרות לעשותן אלא לעצמו או לאחרים בחנם

באר היטב

(י) אומן. וכל מי שיודע להוציא מלא מחט בבת אחת או שיודע לכוין אימרא בשפת חלוקו מקרי אומן טור ע"ש :

משנה ברורה

אומן מהיר [הגר"א]. וכל מי (כא) שיודע להוציא מלא מחט בבת אחת או שיודע (כב) לכוין אמרא בשפת הלוקו תו אינו בכלל הדיוט אלא אומן ודיניה כדלקמיה : (טו) וכל אדם יחמיר ע"ע וכו'. כי רוב (כג) בני אדם יכולים להוציא מלא מחט בבת אחת והם בכלל אומן : (טז) שינוי הניכר. היינו שיהיה ניכר בתפירה עצמה ולא בענין אחר. ודע דבין להדיוט שעושה אותה כדרכו ובין לאומן שעושה מעשה הדיוט אינו מותר כ"א כשעושה אותה לעצמו (כד) או בשביל אחרים בחנם אבל כשעושה אותה בשביל אחרים בשכר (כה) אסור (כו) אף שהוא לצורך המועד אם לא שאין לו מה יאכל וכדלקמן בסימן תקמ"ב ועיין בבה"ל:

(א) מלאכות המותרות. כגון (א) כל דבר שהוא לצורך המועד דבעי שינוי (ב) וכן ההדיוט שהתירו לו לתפור כדרכו (ג) וכן

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

ב שם בגמרא ופירוש רש"י ג שם י"ב כפיה ונפשטא

(ב) אבל בשכר אסור בומיהו אם אינו נותן לו שכר קציב (ג) אלא שאוכל עמו ריי"רו מותר. הגה (ד) *ודבר האבד (ה) מותר לעשות אפילו בשכר קלוב (כל בו): ב (ו) גכל מלאכה מותר לעשותה (ז) * ע"י פועל

משנה ברורה

כמה דברים שאסרו משום טרחא אף שאינה מלאכה ממש : (ב) אבל בשכר אסור. דקבלת שכר במועד (ד) כעובדא דחול דמיא. יש מן הפוסקים (ה) שסוברין דאם א"א לו לבעה"ב לעשות המלאכה אלא בחנם והם אינם רוצים אלא דוקא בשכר מותר ליתן להם מאחר שהוא לצורך המועד : (ג) אלא שאוכל עמו וכו'. דשוב לא הוי כעובדא דחול ושרי לצורך המועד : (ד) ודבר האבד וכו'. דכמו שהתירו לבעה"ב ליתן מלאכתו לפועל שאין לו מה לאכול ואף כשהוא שלא לצורך המועד התירו לבעה"ב כדי שיהיה טובה לפועל (ו) ה"נ יש להתיר לפועל ליטול שכר בשביל טובת בעה"ב : (ה) מותר לעשות אפילו וכו'. ר"ל אפילו שלא לצורך המועד (ז) והוא מעשה אומן ועיין בבה"ל דאם יכול למצוא עכו"ם לזה נכון (ה) שלא ישכור ישראלים : (ו) כל מלאכה וכו'. היינו אפילו שלא לצורך המועד (ט) וגם לא בעי שינוי וכדלעיל בסימן תקל"ז סט"ו ע"ש : (ז) ע"י פועל שאין לו מה יאכל. היינו שאין לו כלל לאכול (י) אבל אם יש לו להם ומים (יא) אסור לו לעשות מלאכה [מ"א] (יב) וי"א דאפילו יש לו רק שאין לו לרכי יו"ט ג"כ מותר לו לעשות מלאכה. ועיין במ"א סימן תקל"ד דצריך עכ"פ לעשות בצנעא דהרואה לא ידע שהפועל הוא עני כ"כ (יג) ומ"מ אם א"א לו לעשות בצנעא מותר לו לעשות בפרהסיא (יד) כיון שאין לו

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

הלכות חול המועד סימן תקמב תקמג

שאין לו * מה (ה) יאבל (ח) כדי שישתבר (ב) ויריוח:

תקמג דין מלאכה ע"י א"י בחול המועד. ובו ג' סעיפים:

א אכל דבר שאסור לעשותו (א) אסור לומר (ה) לאינו יהודי (ב) לעשותו: ב באינו יהודי שקבל מעי"ט לבנות ביתו של ישראל (ג) בקבלנות אסור להניח לעשות בחוה"מ (ד) אע"פ שהוא חוץ (ג) לתחום באבל אם נתן לו כלאחה (ה) בתלוש קודם המועד (ו) בקבלנות לעשותה בתוך ביתו של אינו יהודי מותר ליתן לאינו יהודי מלאכה בקבלנות ג (ז) דמותר ליתן לאינו יהודי מלאכה שיעשה בתוך ביתו של ישראל בחול המועד שהרי אינו עושה אלא לעצמו:

שערי תשובה

(ה) יאכל. עכה"פ ועיין בכ"י מ"ת סימן ק"ד בשותן בגד למייט לתפור לה ים לו לבד בבגד הזה בגדים אחרים פביעתי דאסור לגלח אפילו הוא בגד הלבוש למועד אינו מותר כ"ת מעשה הדיוט ומותר אפילו בשבר לתפור בשני שכלם לבל אם היו נותן למועד או לתפור כדרכו אסור אפילו בתפר כתפם

וק"ו בשבר אם לא ע"י פועל שני אחין לו מה יאכל ע"ש:

(בסו"ע) ל"י שקיבל כו'. ואם כיס לתוך לבנות עיין מה שכתבתי לעיל סימן רמ"ד ס"ק ג' מתכובת טדע כיהודה ח"ת סי' י"ב ועיין בכ"י מ"ת סימן ק"ג בכיון בית הכנסת שנתפכדו עם הבנאים בקבלנות והתנו לבנות בשבת ויו"ט לבל על תה"מ לא התנו ואם יבלו לבבית התונן לאפועלין ממלאכתם בתה"מ יהיו לריכים לשלם שכרם והפועלים להתיר דבריהם ליכא תבדל כמ"ש המג"א סימן רמ"ד בק מביום תה"ב לפני ל"י ובתה"מ ליכא תה"ב כיון שרואים שיבראלו עוסקים כמו"מ ובשר מלאכות המותרים ויודעים שזה תסור ליבראלו כיו"ט לכן סם סוכרין שבתה"מ תין איסור מלאכה וכו' ום"ם שמיובב דברי הסמ"ג ממה שהקשו עליו בה"ל ותוספות שבת ועיין בתוספות מסי"ם כ"ב פקעיפים סימן קמ"ב שאפילו התחילו בה"י לבנות בשבת ויו"ט גמרים לתסור להניחה גמור בתה"מ ע"ם וכביולא נקט בשם הגאונים:

משנה ברורה

מה לאכול כלל: (ח) כדי שיסתבר ויריוח. ואף סם יש מ' כלי בית לא למכור מותר לעשות מלאכה ואינו מחוייב למכור כלי ביתו לאכל סם יש לו סחורות ויכול למוכרם אסור לו לעשות מלאכה [אחרונים] עוד כתבו דמלאכה שאפשר בשבת אחין לו או מה יאכל מותר לקבל שכר אפילו הרבה יותר מבדי הכילתו אבל אם"כ אסור לו לקבל לעשות מלאכה אחרת בשל אחרים:

(א) אסור לומר לנכרי וכו'. דעבו חכמינו מועד לזה בשבת עכו"ם דסם יש מתירין אפילו בשבת עיין סימן ש"ז ס"ק [מ"ב וס"ק]: (ב) לעשותו. ואפילו אם הוא משער (ג) אחם לו יאסור עכשיו העכו"ם לעשות במועד יעשרך לשלם ביוקר גדול לאחר המועד אף"ה אסור דמה שהיו בידו לו מיקרי היזק: (ג) בקבלנות וכו' ר"ל לף שהוא בקבלנות ולא בשכיר יום וגם הוא לו אז שיעשה במועד וכל דעביד לדעתיה דעפיה עביד כדי לגמור מהרה אף מלאכתו אף"ה אסור שהרואה יאמר שהוא שכיר אללו. ואם כל העיר דרכן לבנות בקבלנות עיין לעיל בסימן רמ"ד ס"ק בבה"ל ואם בנו בחיוסר כיון שהוא בקבלנות ולא בשכיר יום (ב) שרי לאר כו: (ד) אע"פ שהוא חוץ לתחום. ולפי שהולכין אחר בני חלש וירלו המלאכה ויאמרו בשליחות ישראל עושה משל"ב בשבת וי"ש: (ה) בתלוש. ופעמים יקוייר היתר לף בשהוכר בנין שאחן לו אחר ליתן לנכרי לגלח בשבת ויו"ט ואפילו אחר כיון שאחן לו אחר לבנות בשבת ויו"ט אסור לומר לנכרי לגלח בשבת ויו"ט ואפילו אחר כיון שהוא בקבלנות: (ז) מותר ליתן לנכרי וכו'. וה"ה לישראל שרי ליתן (ו) ומקו נכרי לנכרי נימא

(ו) ח"ת: (ב) עיין סימן רמ"ד בס"ב סקי"ם וסק"ב: (ג) מ"א ופבוש: (ד) שם בשם כה"י: (ה) מ"ת וב"י ורלימי בה"ר בקפקק ע"ז ובתב לבל הפוסקים שבינו לנכרי פיי"ם ובמתכ"ם לף עיין בלמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט בסופו ומוכח בסדיה לאין תילוק בזה בין נכרי לישראל ע"ם וכן מתילוכי ניקב"ת בס"ב מוכח בסמ"ג ב"ב הלי"ת סי"ם לישראל: (ו) ניקב"ת שם:

הלכות חול המועד סימן תקמג תקמד

או בשביל יום (ח) * שיעשנה (ד) אחר המועד ובלבד שלא ימהוד (ט) וישקול (ס) (י) וימנה כדרך שעושה בחול: סגס ולף לם יעשה לינו יסודי לתכ"ב מלאכה (ו) (יא) שרי סוחל וסמגס עמו לעשותם לאחר המועד (מרדכי ריש פ' מי שהפך וכ"י וכבינו יהושע):

תקמד דין צרכי רבים בחול המועד. ובו ב' סעיפים:

א (א) * צרכי רבים מותר לעשותה בחו"ה (ב) כגון לתקן הדרכים (ג) ולהסיר מהם המכשולות ולציין הקברות כדי שיזהרו מהם הכהנים (ד) ולתקן המקואות: סגס ודוקא (ה) לרבי רבים כהלו שסם לריכים (ו) לגוף סהדס אבל אאר לרבי רבים (ו) כגון בנין (ב) ב"ס (ב"ו בסם תסובת

באר היטב

לעשות בשדה כמ"ש סי' רמ"ג: (ד) אחר. פי' שיאחר לו בהדיא שיעשנה אחר המועד. וה"ה לשיראל שרי ליתן מ"ח: (ה) וימנה. וא"ל בשמותן כלו לכותם אסור למנות מ"ח. ועיין בבאר היטב אאר לפני שהגיע כ"ע ממ"ם בסי' תקי"ח סם"ג דאוסר רמ"ח שם ליתן לכותם עד אחר ט"ב וכתב מ"א לפילו תומר לכותם אחר ט"ב עכ"ל, ונ"ל דק להתם שלא יסיתו דעתן מן התלוות: (ו) שרי.

פי' ח"ת למותות כידו עכו"ם:

(ו) לגוף. וה"ה לתקן מרחלות לרבים ודוקא מעשה הדיוט מ"ח: (ב) ב"ס. וכזמן הזה שרי לאם יתעכב מ"ת ימנעו הע"י מלבנות

ביאור הלכה

בשם לפועל לעשות מלאכה בשבת זה לא"ל יהיו כל שבעלי מלאכות מותרים לעשות מלאכה ולא מיבעי שיעשה עליו שבבלי בהדיא בזה בשלמ"ל:

* שיעשנה אחר המועד. עיין במ"ב פירוש שיאחר וכו'. וכזה משמ"ח וכותבו ליתכם פיי שלא יעשנה במועד וכן מוכח ממתלית שבשל וכזה לאחוקי מלתא בה"י שבסוכר שלא ליתן לו בשועד ומ"ב כתב שמועד אחר המועד סני. ובשבועות דבכי שרמ"ח שבתב סוחל וכתב שמלבר פיי שיעשה אחר המועד וכן מוכח ממ"ח וכו'. ומה שמתלק כזה מאה שאמרו שוסק עמו לעשות דבכי קל שפי המעיין בקיצור"ח יראה שסכבת לשיפך [ובכי דמכיון על פשוסקים דמכוס שיעשה לענין דפוסק וכלא בהכיעב"ח עב"ם שלא לבקל כאה שמבלר פיי שיעשה אחר המועד וכן מוכח ממ"ח שבתב דלכי שרמ"ח שבתב סוחל וכתב שמלבר פיי שיעשה אחר המועד סני. ובשבועות דבכי שרמ"ח שבתב סוחל וכתב שמלבר פיי שיעשה אחר המועד וכן מוכח ממ"ח וכו'. ומה שמתלק כזה מאה שאמרו שוסק עמו לעשות דבכי קל שפי המעיין בקיצור"ח יראה שסכבת לשיפך [ובכי דמכיון על פשוסקים דמכוס שיעשה לענין דפוסק וכלא בהכיעב"ח עב"ם שלא לבקל

לא יבל בלסנה זה בק עקבו כה שבתב בשם ר"ת בבל דעת הסתילון לבינו שסתנה שלא יעשה לא אם סובה לא סובה ליל בם וכתב בשם ר"ת בן הוא בכ"י בשם ר"ת ובקוסת

לא בבינה כ"ב בהביעב"ח פליג ע"ז עי"ש:

* צרכי רבים וכו'. עיין סימן תקי"ב ס"ח בהלכות המותרות בשינן דוקא שיהיו בתוב ועיין במ"ח ובמתי"ב ובתב שכן עכו מעשה בירושלים תוכ"ב שפני הרב מסר"מ בנימין מפני החורתים שלא סיו מקום ליהב ע"ם וכן נהגו לסדר בלבי רבים בת"ם למעת בגלים ופרנסים פ"ם וכתב עוד בשם מרי הלדמ"ן בלבי רבים ליוהים בבה"ב לפילו פ"י יבראל אחין לו מם יאבל יום להמעיר ע"ם:

(בסג"ם) בגון בנין בה"ב. וכתב מת"ב בשם ספר אלחן מלבים בת"י אחן לריך לעשות מפלגים בבה"ב אלא שלא יהא לידי מהלוקת לרבי רבים שם ומותב דלרבים ליהב עלייהם וכן עבו מעשה בירושלים תוכ"ב שפני הרב מסר"מ בנימין מפני החורתים שלא סיו מקום ליהב ע"ם וכן נהגו לסדר בלבי רבים בת"ם למעת בגלים ופרנסים פ"ם וכתב עוד בשם מרי הלדמ"ן בלבי רבים ליוהים בבה"ב לפילו פ"י יבראל אחין לו מם יאבל יום להמעיר ע"ם:

שערי תשובה

באר היטב

(ד) לגוף. וה"ה לתקן מרחלות לרבים ודוקא מעשה הדיוט מ"ח: (ב) ב"ס. וכזמן הזה שרי לאם יתעכב מ"ת ימנעו הע"י מלבנות

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

(ו) כגדי יפב: (ח) מעמי משום דלפי פשתן פיקר ליסור בבישם במועד לינו לגלח מלד המיבע בסי' תקל"ד ס"ב: (ד) פוסקים: (ב) מ"ת: (ג) כך משמע בתשובת הרשב"ל שהובא בב"י: (ד) וה"ה בשם שהביא בשו"ע לתקן הוא מעשה הומן בעין שיהיה נגמר בתוה"מ: (ה) כרשב"ם והרא"ם לפי מסקנתו. והנה סמ"ת כתב דלהרא"ם הינו מותר במהלן כל הלו מעשה הדיוט וכתב בשבמת אדם והמאתר מרדכי דקאי רק על כל הלו המבואר דאפילו מעשה הומן מותר אם אריך לו בשועד [ומ"ב הרא"ם מתאלה כל הלו מעשה הדיוט כתב בשבמת אדם והמאתר מרדכי דקאי רק על כל הלו המבואר בס"ם דיין ולא אהבינו דירושלמי אבל בשעתיו בירושלמי [ובשתיקו הגר"א] יראה דסהוה מעשה דבני סבוחא לא סיה לעורך במועד ול"ב בודאי לא התירו לתקן ב"א מעשה הדיוט ול"ב מה שבתב הרא"ם מתאלה כל הלו מעשה הדיוט כתב בשבמת אדם והמאתר מרדכי דקאי רק על כל הלו המבואר כ"ל אאם יש אם לוכך המועד היו מתירין להם לתקן אף מעשה הומן] וכן מוכח דעת הגר"א בס"ב וב"ב סל"ב בשם לבינו וכו' וכבי סבוחא דירושלמי דאסור אף ביעבד מבע למרחן [סיינו שא"א לו בשום אופן בלא מרחן] אבל לצורך יתיר אסור לתקן לו מרחלו בשועד הפליג ע"ז: (ו) מ"א בשם הרשב"א שבוכח הרשב"א שבוכח בב"י: (ת) שם:

ב שם במשנה
ג אוקימתא דר' יוחנן שם ד הרא"ש שם בשם הראב"ד
ה שם ורמב"ם בפרק ח' מהלכו'
י"ט ממסקנת הגמר'
שם ו כרייתא שם
ז הסכמת הפוסקים
א משנה מ"ק י"ח

הרשב"א) אסור (ז) לעשות במועד וה"ה דלשאר (ח) צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד (ריב"ש סימן רכ"ו): **ב** (ט) ב בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו מותר (ג) לתקנם (י) ג ואפילו אין רבים צריכים להם עתה כיון שאינו מעשה אומן אבל לחפור להם בורות מחדש (יא) שהוא מעשה אומן אם הרבים צריכים להם עתה מותר (יב) ד אפילו אם כוונו מלאכתן במועד ואפילו בפרהסיא ובטירחא יתירתא ואם אין צריכים להם עתה (יג) לא יעשו ה אבל בורות שיחין ומערות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש (יד) ואפילו צריך להם עתה (טו) ואם היו עשוים כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנם ואם אין צריך להם עתה (טז) אסור לתקנם ו אבל מותר (ד) (יז) להמשיך מים לתוכן ז אפילו אין צריך להם עתה:

תקמה דיני כתיבה בחול המועד. ובו י"א סעיפים:

א א אסור לכתוב בחו"ה (א) * ואפילו להגיה (ב) אות אחת בספר אסור. הגה (ג) * ולצורך (ה) רבים (ד) יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד (ת"ה סי' פ"ה) ויש מתירין (כל בו וב"י) וכהגו

שערי תשובה

(בשו"ע) ואפילו להגיה כו'. ועיין בפמ"א ח"א סימן פ"ו שמצא יתיר בס"ת בתה"מ ויש להם ס"ת אחרת והשיב להתיר דמתיקת האות אף על פי שהיא מלאכה גמורה מ"מ כיון שאינו שהם מעשה אומן מותר לתקן

באר היטב

ב"ה מ"א: (ג) לתקנם. אפילו כיונו מלאכתן במועד ט"ז ע"ש. וה"ה דמותר לעשות הריץ מעשה הדיוט שיבואו המים לעיר שישתו בהרוחה ואעפ"י שהוא טורח גדול ובפרהסיא וכיון מלאכתו במועד אעפ"כ שרי לפי שצרכי רבים אין לגמרם אלא בשעה שהם בטלים ומתחברים כולם ואם לא יעשו עכשיו לא יעשו לעולם הרא"ש. וכתב המ"א משמע דאם יש מנהיג שהרשות בידו לעשות לבדו אסור לעשותו במועד: (ד) להמשיך. פירוש שמקבלין מי גשמים מהגג ומוליכין לבור לפי שאין זה טורח מרובה אבל להביא מים דרך הריץ אסור עמ"א:

(א) רבים. גזירת הדיינים והרשאה הוי צרכי רבים רש"ך ח"מ סי' ק"ג. וכתב המ"א וכל מה שמותר לכתוב מותר לעשות

ביאור הלכה

* ואפילו להגיה אות אחת בספר אסור. הגה אף שמקור דין זה הוא מהמשנה [דף י"ח] ושם מיירי לענין ס"ת באמת כלל המחבר כוס אף ספר אחר כגון ספרי מקרא וגמרא וכה"ג אם לא שהוא ספר שצריך עתה ללמוד בו וכלא הגהתו לא יוכל ללמוד בו וכדלקמיה בס"ב: * ולצורך רבים יש אוסרים וכו'. עיין מ"ב מה שפירשנו דברי הרמ"א

משנה ברורה

במועד אלא להשלימו אסור (ט) מפני שהוא צריך מעשה אומן לזה. כתבו הפוסקים דבזה"ז הוי בנין ביהכ"נ דבר האבד דחיישינן שאם ימתין עד אחר המועד יעכבו העכו"מ מלבנותו. ובספר מאמר מרדכי כתב דהכל (י) לפי המקום והזמן ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות ע"ש: (ז) לעשות במועד. כתב בשערי תשובה נהגו לסדר צרכי רבים בח"ה למנות גבאים ופרנסים. וכ"ל דאם צריך לכתוב בענין זה לא יכתוב כתב אשורית כ"א משיט"א או כתב שלנו דבכתב אשורי שהוא מעשה אומן הלא לא הותר צרכי רבים כ"א כשהוא לצורך הגוף וכנ"ל: (ח) צרכי מצוה וכו'. ר"ל דמעלת המצוה לא מהני להתיר בשביל זה מלאכת אומן אף כשצריך לה במועד ומעשה הדיוט מותר לצורך המועד אף כשאין בה מצוה וכנ"ל בסימן תקמ"א ס"ה: (ט) בורות וכו'. וה"ה דמותר (יא) לעשות מעשה הדיוט מחוץ לעיר הריץ שיבואו המים על ידו מהנהר לעיר כדי שישתו בהרוחה ואף שלא יגמר במועד כיון שהוא לורך רבים וגם בזה מותר אפילו אם כיון מלאכתו במועד והיה טרחא יתירא ופרהסיא: (י) ואפילו וכו'. היינו דכותם בשביל אחר המועד ואפ"ה התירו במלאכת רבים לפי שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים ומתחברים כולם וכדלעיל בסק"א ע"ש: (יא) שהוא מעשה אומן. שצריך לטוח (יב) יפה כדי להחזיק מימיה: (יב) אפילו אם כיונו וכו'. קאי אריש הסעיף: (יג) לא יעשו. היינו אפילו לא כיונו מלאכתן במועד וגם בלגעא: (יד) ואפילו צריך וכו'. אפילו אין לו מה ישתה אלא מפני דוחק הרבה אסור (יד) ואם אין משיג לשתות כלל מותר גם להפור מחדש במועד: (טו) ואם היו עשוים כבר וכו'. ר"ל דאז די בתיקון מעשה הדיוט בעלמא (טו) ולהכי שרי גם ביחיד לצורך המועד: (טז) אסור לתקנם. דביחיד אפילו מעשה הדיוט אסור כ"א לצורך המועד: (יז) להמשיך מים. פי' שמקבלין מי גשמים (טז) בכלים מן הגג ומוליך אותן לבור אף שאין צריך להם עתה שיש בבור מים די לכל ימי הרגל אפ"ה מותר לפי שאין בזה טורח מרובה אבל לעשות הריץ ולהביא מים דרך שם אסור:

(א) ואפילו להגיה וכו'. לפי שאין זה לורך המועד ולא מקרי לרכי רבים (א) כיון שיש להם ספר אחר לקרות בו. ואפילו מלא טעות במועד (ב) אסור: (ב) אות אחת כגון לעשות מרי"ש דלי"ת וכה"ג (ג) אבל להפריד תיבות דבוקים או אות שהיה רישומו ניכר שרי להעביר עליו קולמוס. וס"ת שהיה חסר תפירה בעמודים (ד) יבקשו איש שאין לו מה יאכל ויתפרנו: (ג) ולצורך רבים וכו'. לא קאי אהגהת ספרים הנ"ל דשם בודאי הוא מעשה אומן ואסור לכו"ע אף שהוא לורך רבים כל שאינו לורך המועד (ה) אלא קאי אסתם כתיבה (ו) שהוא לצורך רבים: (ד) יש אוסרין. ס"ל דסתם כתיבה מעשה אומן הוא והיש מתירין ס"ל דכל כתיבה זולת ספרים תו"מ

שער הציון

(ט) לבוש: (י) ועי' עכו"מ שרי בכל ענין וכדלעיל במ"א ריש סימן תקמ"ג [פמ"ג] והיינו כשיגמר בחוה"מ ויוכלו להתפלל בו: (יא) פוסקים: (יב) הרא"ש: (יג) כן מוכח בהרא"ש וכ"כ האחרונים: (יד) פוסקים: (טו) היינו ליטול הצרורות והעפר שנפל לתוכן אבל לא יחטיט לתוכו ולא יסוד אותם בסיד [גמרא]: (טז) מ"א וא"ר וכריטב"א הביא פירש"י והסכים כן דהיינו דוקא שלא ע"י כלים דא"כ טורח גדול הוא אלא שממשיכין שם ע"י חריץ או אמה וכשנס דמק דרך חריץ או אמה המתוקנין מכבר: (א) פוסקים ומשמע מדברי הב"י דנקט לדינא דאפילו הס"ת הוא שלו ותיקונו הוא לצורך עצמו דפי"ז יש לו ס"ת כשרה ג"כ אסור לתקן במועד ודלא כהרא"ש. ולא אבין הטעם דמ"ש מכתיבת מזוזה דמותר לכתוב לצורך עצמו שצריך לה במועד לכו"ע [והיינו אפילו לדעת הטור שמחמיר בזה וכ"ש ליתר הפוסקים דס"ל דמותר אפילו בשביל אחר המועד כדי שיהא מזומן לו לקיים מצותו] וכלא הכא ג"כ באם חסר בתוכה אות אחת אין לו מ"ע דכתיבת ס"ת: (ב) ואפילו בעת הקריאה אלא צריך להוציא אחרת [א"ר]: (ג) א"ר: (ד) ואם מותר לתופרה ע"י עכו"ם נ"ע [מחב"ר]: (ה) ט"ז וש"א: (ו) כגון הכיא מעשה דתס"ד בקהל מכקשים אחר ש"ן וטתבים לו אגרת שיבא וכל כה"ג.

ב בב"י דייקא מלישנא דהרמב"ם כפ"ז מהי"ט וכ"כ בתה"ד והסדקת
ג משנה שם וכרבי יהודה ד ברי"י שם י"ט וכר' יוסי

להקל (ה) בכתב (ג) שלנו שאינו מעשה אומן: **ב** ב נראה לי * שאם אין להם ס"ת כשר (ו) לקרות בו בצבור (ז) מותר להגיהו בחו"ה כדי לקרות בו בצבור (ח) וכן בספרי מקרא (ג) וגמרא שצריך לקרות במועד מותר להגיהם במועד משום דהוה דבר האבד ואם אין להם ס"ת כלל אם אפשר לכתבו כולה בחו"ה ע"י סופרים הרבה יכתבוהו * דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד. הגה וה"ה (ט) שאר ספרים ללמוד בהם (תה"ד סי' פ"ה ורוקח): **ג** ג כותב אדם תפילין ומזוזות (י) * לעצמו וטווה (יא) על (ד) ירכו תכלת (ולילית) (ב"י) (יב) לבגדו * ד ואם אין לו

באר היטב

קולמוס ודיו לכך. ובשכנה"ג נסתפק אם מותר לשרטט ע"ש: (ב) שלנו. היינו משיט"א מ"א: (ג) וגמרא. ומיירי שמגיה מתוך השכל איזה טעות ואפשר שישכח אחר י"ט העיון הזה ולא ירגיש בהטעות וזה הוי דבר האבד ט"ז ע"ש. ודיבוק האותיות וטשטוש שרישומה ניכר להעביר עליה הקולמוס שרי לתקן. ולתפור יריעות ס"ת בעמוד' אסור כ"א ע"י מי שאין לו מה יאכל ש"ת דכ"ש תקמ"ה: (ד) ירכו. אפילו בלא שינוי וכגלגל אסור דאוושא מילתא

שערי תשובה

בחוה"מ לצורכי הרבים אע"פ שאין הרבים צריכים לו עתה וראיה מסי' תקמ"ד

משנה ברורה

תו"מ אפילו כתיבה (ז) מרובע הוי כמעשה הדיוט שאין אדם מקפיד לכתוב אותן כתיקונן כ"כ: (ה) בכתב שלנו וכו'. היינו בכתב (ח) משיט"א דנקטינן לדינא שזה הכתב אינו מעשה אומן ועיין ס"ה דמבואר שם דאף בזה הכתב נהגו להחמיר לשנות מ"מ בעניינו שהוא לרכי רבים א"ל לשנות: (ו) לקרות בו בצבור. דלורך המועד הוא ואפילו מעשה אומן שרי וכמו שנתבאר בסימן תקמ"ד ס"ב: (ז) מותר להגיהו. וה"ה אם חסר איזה אות או תיבה מותר לכתוב: (ח) וכן בספרי מקרא וכו'. תמוה הא יכול ללמוד בהם אפילו אינם מוגהים רק יעשה רושם במקום הטעות ואחר המועד יתקנם וצ"ל דמיירי שמגיה מתוך השכל ולא מתוך ספר אחר ואפשר שאחר יו"ט ישכח עיון הזה והוי דבר האבד [ט"ז] ומ"א תירץ דמיירי שאינו יכול ללמוד מתוכו ע"י הרבה טעיותיו אם אינו מגיה מתחלה וזה נחשב דבר האבד מה שאינו לומד: (ט) שאר ספרים ללמוד בהם. ר"ל שצריך ללמוד בהם במועד מותר להעתיקם כדי ללמוד בהם. ועיין בב"י דמשמע שם דוקא אם הוא לורך רבים אבל מדברי (ט) המ"א והגר"א משמע דאפילו לורך עצמו מותר: (י) לעצמו. אפילו (י) להניחן אחר המועד דאלו להניחן בתוך המועד [במקומות שנוהגין להניח בחוה"מ] אפילו לאחרים שרי וכדלקמן בהג"ה: (יא) על ירכו. לאו דוקא (יא) דאפילו בפלך שרי ולא אתי לאפוקי (יב) אלא בגלגל דאוושא מילתא טובא: (יב) לבגדו. אפי' (יג) להניחן בבגדו

ביאור הלכה

והוא ע"פ הט"ז ומ"א וש"א ועיין בביאור הגר"א שהוא מפרש ג"כ כאופן זה מתחלה אבן בסוף כתב מדכתב בהג"ה הדין זה כאן משמע דלכתיבת ספרים קאי והוא דברי כל בו והחולקים הוא הב"י דהכל בו כתב נראה שמותר להגיה ולכתוב ספרים בחנם שמא לאחר יו"ט לא יהיה לו פנאי ע"ז עכ"ל וכתב הב"י וכ"ל דלצורך רבים קאמר ושרו ליה מדין צרכי רבים דאפילו במכוין לעשותן במועד שרי כמו שנתבאר בסימן תקמ"ד אלא דהתם לא התירו שלא לצורך המועד אלא כדבר שאינו מעשה אומן עכ"ל ב"י ומ"כ והגו להקל כו' עכ"ל הגר"א והנה מלשון הרמ"א וכן מהב"י משמע דהכל בו מיקל אפילו במעשה אומן ולכאורה הוא תמוה מאד דלמאי התיר בכתיבת ספרים דהוא מעשה אומן וגם כמאי מיירי הרמ"א שהקיל בכתב שלנו הלא כתיבת ס"ת הוא מעשה אומן. אכן עיינתי בכל בו בפנים ולאיתי שהביא שם מתחלה דעת הרא"ד על המשנה דאין כותבין ספרים תו"מ דלאחרים בטובה [היינו בלא שכר] שרי מזה מוכח בפשיטות דדעת הרא"ד הוא כדעת הטור וש"פ לענין תו"מ דפסקו דלאחרים בטובה שרי והיינו כדעת ר"מ שם בגמרא וס"ל דר' יוסי לאקולי אתי ולא פליג על ר"מ בזה וה"ה בס"ת וזהו ג"כ דעת הכל בו אכן בזה מיקל הכל בו יותר מדעת הטור דלהטור אינו מותר רק בשביל מועד גופא וכמו שמוכח בדבריו ולהכל בו יהיה מותר גם בשביל אחר המועד [ולדידיה יהיה אתי שפיר טפי לשון סברייתא דכי היכי דמה דקאמר ר"מ כותב אדם תו"מ לעצמו היינו אף בשביל אחר המועד לדעת הרבה פוסקים כן מה שסיים אח"כ ולאחרים בטובה הוא ג"כ כאופן זה] והיינו מטעם שמא לא יהיה לו אחר המועד פנאי ע"ז וס"ל דאף דבעלמא לא שרינן בצורכי רבים ואינו לצורך המועד במעשה אומן הכא בתו"מ וכן בס"ת דהוא דבר מצוה מקילין אפילו מעשה אומן והב"י חולק עליו בזה ומה שסיים הרמ"א ונהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן ר"ל דמנהג העולם להחמיר כדעת הב"י ומקילים רק בכתב שלנו ור"ל שלא בכתיבת ס"ת רק בכתיבת שאר ספרים או בתיקונן לצורך רבים וכתב משיט"א. ודע דאף לדברי הגר"א שמפרש דלכתיבת ספרים קאי מ"מ גם הוא מודה דאף בשאר צרכי רבים יש להקל בכתב שלנו כמו שכתב בעצמו שם עיי"ש: * שאם אין להם ס"ת כשר. נראה דה"ה אם יש בביהכ"ד ספר כשר אך שדרכם להתפלל תמיד בעזרה של ביהמ"ד במנין כפ"ע ונפסל הס"ת שלהם ע"י איזה קלקול ובביה"ד יש רק ספר אחד שנצרך לעצמם מותרים לתקנו בחוה"מ: * דצורך המועד הוא וכו'. עיין בביאור הגר"א סימן תקמ"ד שכתב דלפי דברי הרשב"א שהובא שם בהג"ה נדחה זה הדין והפמ"ג כאות ה' נתקשה ג"כ בזה ומיישב קצת. וכ"ל עוד לומר דגם להגר"א יהיה מותר ספרי מקרא וגמרא להגיהם כדי ללמוד בהם דהוי דבר האבד וכמו שכתב המחבר: * לעצמו. ואפילו דיעבד אם כיון מלאכתו במועד אין לקנסו וכן כאין לו מה יאכל שכותב בשביל אחר וכן לפי מה שהגיה הרמ"א שכותב במועד בשביל אחר כדי שיהיה לו הוצאותיו יותר בריות בכלם אין לקנסו בכל גווני ושרי לכתוב כיון דדבר מצוה הוא [מ"א בסק"י ע"ש] וה"ה לענין טוויה כמש"כ בב"י: * ואם אין לו מה יאכל

שער הציון

(ז) ט"ז וש"א: (ח) הם אותיות דקות כעין כתב רש"י או כתב שלנו: (ט) אכן יש ל"מ ביישם לדברי המ"א מותר לכתוב משום דהוי דבר האבד ולדברי הגר"א הטעם משום דעת הרא"ה דס"ל דמדמינן בס"ת לתא דקיי"ל דכותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו ע"ש וה"ה בשאר ספרים אך זה צ"ע בדברי הגר"א שמשמע מדבריו דהב"י סובר לגמרי כהרא"ה והמעיין בב"י בריש הסימן יראה דאינו סובר לגמרי כדבריו וכמו שכתבנו למעלה: (י) כן הוא להפוסקים דס"ל דאין להניח תפילין בחוה"מ וע"כ מסתינו בשביל אחר המועד ואפילו להרא"ש דמותר להניח תפילין בחוה"מ מוכח מהירושלמי דלעצמו מותר אפילו כשכותבו בשביל אחר המועד שיהו מזומן לו לקיים מצותו [תשו' הרא"ש סימן כ"ד והריטב"א] והטור סתם הדברים ומשמע קצת דכונתו דאפילו לעצמו אינו מותר רק כשכותב בשביל להניח בחוה"מ גופא [להנוהגים להניח בחוה"מ] אבל לא לאחר המועד וכן משמע בלבוש ובאמת ז"א וכנ"ל וכן מבואר להדיא גם בהלכות קטנות להרא"ש סימן ע"ז במסקנתו וכן בעירובין דף צ"ו בתוספות שם. ואולי דדעת הטור דהבבלי סובר בסתמא דהלכה כותב ומוכר כדי פרנסתו ס"ל דרב ור' יוחנן סברו דהלכה כר' יוסי ולא חיישי להמשנה דהסכה בסתמא לאחרים ומיירי המשנה במועד גופא אך סירושלמי רלה לתרץ דברי רב לכו"ע וממילא מיירי המשנה אלאחר המועד א"כ משום דבירושלמי לא נזכר דאמר ליה כתוב כדי פרנסתו ובזה גם ר"י מודה דאסור הולרך לדחוק דאיירי המשנה כדי להניח אבל הבבלי אמר דאורי ליה רב לרב חסדא כר' יוסי כדי פרנסתו אפשר דגם המשנה מודה: (יא) גמרא: (יב) מ"א ודוגמא מאי דאמרינן שלא ילוש במועד בפרות מטעם זה אף דקיי"ל דדבר האבד לא בעי שינוי: (יג) כן איתא בירושלמי בהדיא דלענין זה הוא דאמרינן לעצמו אין לאחרים לא אבל למועד גופא מותר אפילו בשביל תכיכו שם ודלא כב"ח שמחמיר בזה ומה דאיתא בטור בסתמא דלאחרים אסור סיינו בשכר [א"ר]:

ח תוספתא כתובה פרי"ף והרא"ש שם ופי' הרמב"ם בפ"ז הטעם דאין אדם אסר בתקון ובמלאכו כמעשה הדיוט והרשב"א כ' דשמא לא יזכור ויאבד ממונו ו משנה שם

מה יאכל כותב (יג) ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. הגה (יד) * או שיהיו לו הוצאותיו (טו) יותר (ס) בריוח לשמחת י"ט (טור) (טז) ואם כתבן כדי להניחן במועד בכל ענין שרי (סמ"ג) (יז) ואינו אסור רק כתיבה אבל עשייתן (ו) שרי ב"י בשם תוספות: ד (יח) "מותר לכתוב (ז) חשבונותיו ולחשוב יציאותיו. הגה (יט) וה"ה הכתבים שכותבים כשמלוין על משכונות שרי (הגהות מרדכי כל בו ומהרי"ל סוף פ' מי שהפך): ה (כ) 'מותר לכתוב שטר קדושין ושטרי (כא) פסיקתא גיטין ושוברים

שערי תשובה

נתיקון כורות ומפיגות של רבים ע"ש ועיין בס"ק שאח"ז שיש חילוק בין מחיקה באמצע התיבה ובין בסוף התיבה ועיין בשו"ר וקליעה שאסור להדפיס ספרים אף ע"י פועל א"י אבל לסדר האותיות מותר אפי' על ידי ישראל ולקשור האותיות המסודרות שלא יתפרדו אסור וכן אסור להפריד האותיות מחבור סדורים אחר ההדפסה להחזירם אל מקומם בתיבת המסדרים ע"ש וע"ש שכתב דכל היכא דבריא כתיבה דס"ת ותו"מ ודאי שרי נמי כל מעשה תקון וע"ש עוד בס"ת שנגמרה סמוך לרגל ולא היה שעות לתקן וצריך לה במועד יעשה העמודים ע"י א"י ותפירות היריעות ע"י ישראל דלא סגי בלא"ה ומזוזות שצריכין במועד עושה לה בית מעשה הדיוט וקובעים ג"כ ותפילין עושה להם בתים ורצועות וקשריהם וכל צרכיהם דבלא"ה לא חזו מידי ושאר ספרים כתובים או נדפסים וחסירים כריכה לא יעשה ע"י אומן ישראל אבל עושה ע"י א"י ע"ש ועיין לעיל סימן תקל"ז מ"ש בשם הבר"י

באר היטב

טובה מ"א ועי' ט"ז: (ה) בריוח. עמ"א ועשי' תקמ"ב ס"ק א': (ו) שרי. היינו לצורך המועד אבל שלא לצורך המועד ודאי אסור אפילו העשייה ט"ז ע"ש. כתב הג"א הא דשרי לכתוב ולטוות דוקא כשלא כיון מלאכתו במועד. וב"י כתב דאפילו כיון מלאכתו שרי כיון דדבר מצוה הוא וכתב המ"א וצ"ל דאם א"צ להניחם במועד אסור לו לכתוב הואיל וכיון מלאכתו במועד לא שרינן ליה משום שימלא פרנסתו בריוח ועוד דהא בלאו הכי י"א דדוקא בשאין לו מה יאכל שרי עכ"ל: (ז) חשבונותיו. ואם הם כתובים כבר רק שרוצה

ביאור הלכה

יאכל. ל"ד בפשוט זה דה"ה בשאר מלאכות אם אין לפועל מה יאכל מותר לו לעשות כדי פרנסתו וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות יו"ט הלכה כ"ד וגם מודה הרא"ש והטור להרמב"ם דדוקא באין לו מה יאכל ועיין לעיל בסימן תקמ"ב בבה"ל ועיין שם כמ"ב דדוקא כלגעא. ודע עוד דלדעת הסוברים לעיל בסימן תקמ"ב דאין לו מה יאכל היינו דאין לו כדי צרכו לשמחת יו"ט דהיינו בשר ויין ממילא ה"ה בענינינו אפילו לדעת הב"י שהעתיק לשון הרמב"ם לדינא היינו גם כן שאין לו כדי צרכו ליום טוב והרמ"א שהוסיף או שיהיה לו וכו' היינו אפילו יש לו בשר ויין אך הוא בצמצום מותר לו לכתוב כדי שישתכר ויהיה לו יותר בריוח לשמחת יו"ט [כ"א בכלל ק"ו אות ד']: * או שיהיה לו הוצאותיו יותר בריוח וכו'. מפשטות הענין משמע דקאי אלמעלה וא"כ כי היכי דבאין לו מה יאכל כלל בודאי שרינן לאחרים אפילו בשביל אחר המועד [ובפרט דשם העתיק המחבר כל לשון הרמב"ם והוא ס"ל לדעת הב"י דבחו"ה אין להניח תפילין] כן ה"ה מה דסיים הרמ"א הוא ג"כ באופן זה [וכזה אתי שפיר מה דסיים אח"כ ואם כתבן כדי להניחן במועד וכו'] וכן משמע מהמ"א סק"י אבל כי מעיינן

משנה ברורה

וללובשו אחר המועד וכנ"ל: (יג) ומוכר לאחרים וכו'. היינו (יד) אפילו האחרים אינם לוקחים אלא להניחן אחר המועד שרי דלא גרע משאר מלאכות דשרי לבעה"ב לשכור לזה פועל שאין לו מה לאכול וכדלעיל בסימן תקמ"ב ס"ב: (יד) או שיהיו לו וכו'. ר"ל אפילו יש לו מה יאכל דבעלמא אסור לעשות מלאכה (טו) הכא דהוא מצוה הקילו כדי שיהיה לו יותר וכו' (טז) אבל אופן זה אין להקל רק היכא דהקונה לוקחו כדי לקיים מצות תפילין בחוה"מ גופא אבל לא כשלוקחו בשביל אחר המועד ועיין בבה"ל: (טו) יותר בריוח לשמחת יו"ט. אבל כשאין צריך גם לזה שהוא עשיר (יז) אסור לכתוב וליקח שכר אבל לכתוב בחנם בשביל חבירו כדי שיהיה יוכל לקיים בחוה"מ מצות תפילין דעת הטור דשרי (יח) ולאחר המועד לכו"ע אסור: (טז) ואם כתבן כדי להניחן במועד. אף דמתחלה מיירי ג"כ דכתבן כדי להניחן במועד זה קאי (יט) אדברי המחבר שכתב בריש הסעיף כותב אדם תו"מ לעצמו משמע מזה דלאחרים לא יעוייר שום היתר אם לא שאין לו מה יאכל ע"ו כתב דזהו דוקא כשכותב בשביל אחר המועד אבל כשכותב לאחר (כ) כדי להניחן במועד גופא מותר אף בשכר בין יש לו מה לאכול בין אין לו מה לאפול (כא) וזהו מה שסיים בכל ענין שרי: (יז) ואינו אסור וכו'. קאי (כב) לכותב כדי להניחם אחר המועד דאסור בשכר אא"כ אין לו מה יאכל והא קאמר דאינו אסור רק הכתיבה אבל עשייתן שרי והטעם דכיון דלורך מצוה הוא לא גזרו: (יח) מותר לכתוב חשבונותיו. דהוי דבר האבד (כג) שמא ישכח ואם אינו דבר האבד אסור אא"כ הוא לצורך המועד שצריך לחשוב מה שמוציא על המועד אבל או אינו שרי לכו"ע כ"א מעשה הדיוט כמ"ש סימן תקמ"ד ועיין לעיל סק"ד וע"כ יראה לכתוב אותן בכתב משיט"א ואם חשבונותיו כתובים כבר רק שרוצה לסדרם אסור במועד. ואפילו בשאינם כתובים מכבר יראה עכ"פ שלא לכוין אותם במועד [א"ר]: (יט) וה"ה הכתבים שכותבים וכו'. דהוי דבר האבד שמא ישכח ופשוט דה"ה הסחורות שמותר למוכרן בחוה"מ כגון שהם לצורך המועד וכנ"ל בסימן תקל"ט ס"י וי"א מותר החנוני לכתוב ההקפות שמקיף כדי שלא ישכח: (כ) מותר לכתוב וכו'. הטעם בכל זה י"א משום (כד) דכל דבר המזדמן תדיר אע"פ שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי כצרכי רבים חשיבא (כה) ואפשר דמקרי לורך המועד הואיל שדבר זה צריכין להם במועד וי"א משום (כו) דהוי דבר האבד פן ימותו העדים או ילכו למדינת הים או ימות הנותן או הב"ד: (כא) פסיקתא. הוא כמו כתיבת תנאים בזמנינו

שער הציון

(יד) פשוט: (טו) אחרונים: (טז) כן מוכח מהטור ואזיל לשיטתיה דחוה"מ חייב בתפילין ע"ש: (יז) פשוט וכ"כ המאמר מרדכי ודברי הרמ"א שבסמוך יבואר לקמיה: (יח) דלהטור מוכח בהדיא בדבריו דהוא רק במועד וס"ל דר"מ דשרי באחרים ור"י נמי דס"ל כותיה בזה דהוא לא אתי אלא לאקולי איירי במועד גופא וכ"ש להרמב"ם דר' יוסי לאתמורי אתי כמו שכתב הגר"א בביאורו ולדידיה אין להקל כלל באחרים בודאי אסור (ובפרט דלדידיה כל הענין לענין תפילין הוא רק אלאחר המועד וכמ"כ בב"י ור' יוסי פליג על ר"מ בזה) אך כ"מ לענין טווית ציצית לאחרים במועד בחנם כדי לקיים המצוה להטור שרי ולהרמב"ם אסור: (יט) כן מוכח להמעיין בב"י: (כ) היינו להנוהגים להניח תפילין בחוה"מ: (כא) אבל אין הכונה דמותר אפילו לעשיר גמור שא"צ אפילו להריוחא כמבואר בטור וש"ג בשם ריא"ז וכ"כ המאמ"ר והא"ר לדינא וע"ש שנאחרו על הרמ"א בקושיא וכפי מה שפירשנו יתורץ הכל: (כב) כן פירשו כל המפרשים שלא כט"ז שדבריו תמוהין: (כג) ט"ז וע"ש שדעתו דלדעת הרוקח והרמב"ם אף בדבר האבד צריך לשנות בכתיבתו כיון דאין כאן הפסד אם ישכח אם לא שכתיבתו הוא לצורך שמחת יו"ט או א"צ לשנות ועיין לקמן ס"ז: (כד) ריב"ש בשם הר"ן וכן מוכח מהרמב"ם: (כה) פמ"ג וממילא מותר אף מעשה אומן מ"מ הנכון לכתוב משיט"א [כי מהמ"א סק"ז משמע שאין סוברין כן] חוץ מגיטין: (כו) תוספות:

ופי' הרי"ף והרא"ש והרמב"ם מסירובי ח כ"י מהא דקבעו פתם

(כב) דייתיקי מתנות פרוזבולין אגרות שום ואגרות מזון (פירוש שטרי פסיקתא שאדם פוסק לתת לבנו או לבתו כך וכך. ופירוש דייתיקי שטר צוואה דא תהא למיקם ולהיות. ופירוש פרוזבול פרוז בולי ובוטי כלומר תקנת השלום (כג) שלא יאבד ממונו ותקנה ללוה שימצא מי שילונו. ופירוש אגרת שום ששמו ב"ד נכסי לוה ונתנם למלוה. ואגרת מזון שמכרו ב"ד את הקרקע למזון האשה והבנות וכתבו מעשה ב"ד על זה או כמי שקבל עליו לזון את בת אשתו) שטרי חליצה (כד) ומיאונין ושטרי (כה) ברורין (כו) ופסקי דינין. הגה (כז) ומותר לכתוב (כח) כתובה במועד (כל בו) (כט) ויש (ח) אוסרים (סמ"ק) (ל) 'ואגרות שאלות שלום שאדם שולח להבירו * "ואפילו על דבר פרקמטיא (לא) שאינה אבודה (לב) * (ויש אוסרין (לג) בשאלת שלום) (ע"ר בשם ס"ג) (לד) (ונהגו

באר היטב

(ח) אוסרים. ותוספת כתובה שרי

שערי תשובה

לסדרם אסור ריב"ל מ"א: ... כענין הדפסת ספרים בחה"מ ועיין בגבעת שאול סימן כ"ז שנשאל בס"ת כ"ף כפופה שנחלקה לשנים והוליאו ס"ת אחרת והתיר לתקן במועד אף שיש לסס ס"ת אחרת ע"ש שכתב כדברי הפמ"א ושוב כתב די"ל כיון דיש מנהיג בעיר שרשות בידו לבדו לעשות לא הוי צרכי רבים כמ"ש המג"א אך דמ"מ כיון שצורך מטה לתקן ספר שאינו מוגה ודוקא לשני' אות אחת שלימה דהוי מעשה אומן אבל לתקן חלוקת הכ"ף למשוך פ"י מעט דיו לאו מעשה אומן הוא ושרי ע"ש וכן נראה ממ"ש לקמן מתשובת רדב"ז:

ביאור הלכה

בטור שממנו לקח הרמ"א דינו מבואר בו בהדיא דמיירי שכותב לאחרים כדי שיקיימו בחוה"מ גופא מצות תפילין וכ"כ במאמר מרדכי וז"ל או שיהיה לו וכו' מבואר בב"י שדבר זה שנוי במחלוקת דלהרמב"ם והגאונים לא הותר כאן טפי ממה שהותר בשאר מלאכות דלא שרינן התם כ"א דוקא באין לו מה יאכל אבל לרש"י והרא"ש והטור וש"פ סברי דהכא שרי טפי דאפילו יש לו מה יאכל שרי כדי שיהיה לו יותר בריוח וא"כ הי"ל להרמ"א לכתוב בלשון י"א אלא שכן דרכו של מור"ם בהרבה מקומות לכתוב דבריו שלא בלשון מחלוקת [וכ"כ המ"א] מיהו מדברי הלבוש משמע דהרמ"א כתב כן לפי מנהגם שנוהגים להניח תפילין בחוה"מ ועפ"י מה שביאר מרן בב"י טעם מחלוקת הרמב"ם והרא"ש דהרמב"ם יסבור דאין להניח תפילין בחוה"מ וכדקי"ל לעיל סימן ל"א והרא"ש אזיל לטעמיה דס"ל התם דמניחין תפילין בחוה"מ ולכן מקילין טפי במלאכה זו ע"ש ולפ"ז י"ל דהרמ"א לא פליג אהמחבר דמרן ז"ל נמשך אחר מה שפסק לעיל סימן ל"א והרמ"א ז"ל כתב מה שכתב לפי מנהגם והכי מוכח מדברי הרב ב"ח ז"ל סוף אות ב' עכ"ל הרי לנו הלבוש והב"ח והמאמר מרדכי כולם סוברים דאין להתיר לכתוב לאחר בשביל הרוחה כ"א במועד בשביל קיום מצות תפילין וכן מוכח גם בהטור וכנ"ל ועפ"ז כתבתי דברי בפנים: * ואפילו ע"ד פרקמטיא שאינה אבודה. הנה ידוע דאפילו מעשה הדיוט אינו מותר כ"א לצורך המועד והכא מאי צורך המועד איכא ומצאתי בפמ"ג שהרגיש בזה וכתב אפשר דחשיב קצת צרך המועד וצ"ע עכ"ל ואולי כונתו דאל"כ יש לו צער ומונע שמחת הרגל והוא דוחק גדול דא"כ נתיר כל ענין סחורה מי"ז. ובאמת לא ידעתי מנ"ל להב"י להקל בכתיבה לענין פרקמטיא וחפשתי ומצאתי און לי בספר שבולי הלקט בסימן רכ"ה וז"ל ואגרות של רשות יש מפרשים דזו היא שאילת שלום דכיון שאינו כותב לרכיו כלל אלא שאילת שלום גרידא ליכא טרחא בהך כתיבה ולא דמיא למלאכה כלל הלכך מותר דלא הוי כ"א כמטייל בעלמא וכו' והרב ר' אבגדור כהן לדק השיב על דברי האגרת שכותבין במועד לשלח ממקום למקום אם הוא על עסק פרקמטיא שאינה אובדת או שאר משא ומתן שבין אדם לחבירו אין היתר כמה שעושין דרך שיטי בעגול שהרי שנינו אין מגיהין אפילו אות אחת בספר העזרה וכאן אי אפשר שלא יכתוב אות אחת כדרכה וכ"כ תלמידי ריב"א ז"ל וכו' אבל באגרות של שלומים יש נוהגין היתר ואומרים דהיינו אגרות רשות דתנן בהלו כותבין במועד מיהו אם כיון מלאכתו במועד שהיה יכול לכתוב מקודם אוסר שם בתוספותיו עכ"ל הרי לך בהדיא דאפילו אם נתיר לענין

משנה ברורה

בזמנינו [אחרונים]: (כב) דייתיקי מתנות. דייתיקי הוא צוואת שכיב מרע ומתנות הוא מתנות בריא: (כג) שלא יאבד ממונו. ע"י שמיטה: (כד) ומיאונין. היינו שטרי מיאונין והוא לקטנה יתומה שהשיאוה אחיה או אמה לדעתה ויוצאת ממנו במיאון בעלמא שתאמר אי אפשי בו וכותבין ע"ז שטר מיאון: (כה) בירורין. שכותבין זה בורר לו פלוני לדיין וזה פלוני או שטרי טענתא (כו) מי שברח בממון אחרים מותר לכתוב עליו גזירות הדיינים והרשאה אבל אם הדבר בפוח שיחזור לעירו אסור: (כו) ופסקי דינין. מה שפוסקין הדיינין: (כז) ומותר לכתוב וכו'. ומיירי שכנסה ערב הרגל דהא אין נושאין נשים במועד ואף דאסור להתייחד עם אשתו בלי כתובה צ"ל שהיה שעת הדחק שאז רשאי לסמוך להתייחד על עידי קנין [מתה"ש]: (כח) כתובה במועד. מטעם דבר האבד שמא יבואו לידי פריצות בהסכמת תנאיהם וא"כ במדינתינו שכותבין כל הכתובות בשוה אסור לכתוב לכו"ע אבל תוספת כתובה מה שמוסיף הבעל מרצונו שרי [מ"א] ועיין בפמ"ג דבכתב משיט"א יש להקל אף בזמנינו: (כט) ויש אוסרין. טעמם דהוי כשט"ח. והלכה (כח) כדעה א' ועיין לעיל דבמדינתינו אין להקל כי אם בכתב משיט"א: (ל) ואגרות שאלות שלום. הטעם (כט) מפני שאין אדם נזהר מאד בכתיבתו בתיקונן וכמעשה הדיוט הוא (ל) ומקרי צורך המועד קצת מה ששואל בשלום חבירו דאל"כ אסור אף מעשה הדיוט כדלעיל בסימן תקמ"א: (לא) שאינה אבודה. וכ"ש אם יוכל להגיע לו הפסד כשלא יכתוב דבודאי מותר. וכ"ז מותר להמחבר לכתוב אפילו בלא שינוי (לא) ומ"מ בכל גווני אין להקל כ"א כשלא כיון מלאכתו במועד: (לב) ויש אוסרין. טעמם דכל כתיבה מעשה אומן הוא: (לג) בשאלות שלום. וכ"ש לענין (לב) פרקמטיא: (לד) ונהגו להחמיר (לג) לשנות אפילו וכו' כנ"ל. והשינוי הוא שכותבים באלכסון (לד) כל השורות ואף דמבואר בס"ז דכל האסור לכתוב אסור אפילו בשינוי [אם לא שהאותיות התוכות ושבורות באמצעיתן] מ"מ כיון שמדינא מותר לכתוב אגרת שאילת שלום עכ"פ מכתבים לענין פרקמטיא שאינה אבודה בודאי יש להחמיר אם לא בכתיבת מביע"א ופ"י שינוי וגם בזה ימעט כל מה שיוכל:

* ויש אוסרין בשאילת שלום. עיין בב"י דאפילו לדעת המתמירין מותר לכתוב אגרת של רשות דהייט שטרי הממשלה פתכם וליזויים. ובשיבולי הלקט ראיתי בשם רב נתון גאון ובשם ר' יצחק גאון איגרות רשות הוא כתב שכותב ריש גלותא ונותן לו רשות ללמד לישראל איסור והיתר ולהורות לבן דברי תורה עכ"ל ולכאורה הוא כעין כתב סמיכה שנותנין היום:

אפילו

שער הציון

(כז) מ"א בשם רמ"ך ורשד"ס ודעת המ"א דלא גרע זה מפסקי דינים: (כח) פמ"ג: (כט) רמב"ם וש"פ: (ל) [illegible]

(מ) לסתמיר * לפי׳ בכתיבה שלנו (לה) שהיא כתיבה מסויימת) : ך ᵉאין בותבין (י) (לו) שטרי חוב במועד ואם אינו מאמינו מלוה ללוה (לז) (ולעולם צריך למעות) (לח) יאו שאין לו לכופר מה יאבל ה״ן יכתוב : סגס ומותר (לט) לכתוב שטר מכירה במועד תוספות) (מ) אבל אין לכתוב שטר (יא) לריסות וקבלנות (מא) שקבל קודם למועד . (ר׳ יהודה) : ז (מב) ᵍכל הדברים שמותר לכתוב אפילו בלא שינוי מותר וכל מה שאסור לכתוב (מג) לאפי׳ ע״י שינוי (יב) אסור . סגס ובלותות

באר היטב

לכ״ם . ועיין ס״ז שמיקל בכתובה ע״ם : (ט) להחמיר . ל״ל ונהגו להחמיר לעשות לפולו וכו׳ וכ״ה בד״מ . והשיטו הוא שכותבין בלילכסון וחע״ג דלא מיקרי שיטו אלא כשנוף הלותות שכורים מ״מ כיון שמדינה מותר לגרות שלום בלא שיטו כמ״ם המחבר אלא שנהגו לעשות די בשיטו זה לבל כתביט החסורים לכתוב לסוריס לפולו בלילכסון עכ״ל ד״מ . ודוב פוסקים כתבו דמשיטו״ת לא מיקרי כתב כלל ואבאר למעשה זה נהגו להקל בכל הכתבים ויש להם

ביאור הלכה

* אפילו בכתיבה שלנו שהיא כתיבה מסויימת״ת. עיין מ״ב ובמה חף לדפיון שכת קי״ל דהכותב בכל כתב ולבון שלו כל דהומה מייב ומלו גרועה כתב שבורית מבן ל״ל דחפש״ב לעיון תוס״ש לא לסרו כ״ת כתב שהוא מעשה חומן וסחם כתב לבד כתב לבורית מקרי מעשה הדיוט . וכספר תורה ולקיבה מלריך בעיון זה ודעתו שים להסתיר גם בסויטו״ת עכ״פ בכתב יהי סופר ובמו שמהוג להיות לכתוב בספר נהם בלחים בחותיות שהוא מעשה חומן לפיכך נכון שלא יכתוב בתיבה נהם בלחים בחותיות שהוא מעשה חומן בסויטו״ת בין בכתב הפשיים כי הכל כתב הוא בכל חומה בכתיבה ובלכוסה עכ״ל וחף שהסופה נהגו להקל בזה וחין למחות בידן שים להם על מי שיסמוכו מ״מ עוב לחוש לדבריו לם לח נזהר גדול ובפרט לענין פרקמטיח שהיה תמיה טולחי נכון למעט לכתוב תורות בה בסוס״ם כל מה שיוכל :

לגורך חתר המועד חסור וחם לח ימלח חתר המועד מעות לגות (לע) מותר לכתוב דהו״ל דבר האבד: (לח) חו שחין לו לכופר מה יחכל . לדעת המ״ח לעיל בסימן תקמ״ב (מ) היינו דוקח שחין לו כלל לפילו לחם ומים ולהי״ח שם היימו שחין לו כדי לרכו לממחת יו״ט : (לט) לכתוב שטר מכירה במועד . כגון שמכר לו קרקע (מח) לגורך המועד (כגון שהיה לריך לחפור שם טיט לתקן תמורו לגורך המועד וכו״ל בסימן תק״מ וכה״נ) וכ״ל בסימן תקל״ם בסי״ב לבל בשמכר (מב) קודם מועד חסור לכתוב במועד חע״פ שים לחוש שיחזור בהן כמו שטר לריסות דלחסור לקמיה [חם לח (מג) חו שלח היה לו לריס (מד) חו שלח היה לו פנחי לכתוב (מה) קודם מועד] ומעשה לפף שיחזור המוכר לו בעל השדה ליכח פסידה לנוקח לו להלרים (מו) דיכול לקנות שדה חו לקבל בלריסות במקום חחר . וחם המוכר לריך למעות וחין הלוקח רולה ליתן לו כל זמן שחין כותב לו שטר מכירה נרחה דמותר וכ״ל לעיין הלוחה: (מז) לבל חין לכתוב שטר לריסות וכו׳ . בחמת ה״ם בשטר מכירה חם מכר לו קודם המועד ג״כ לחסור בזה שלח משום דלעיין שטר מכירה יכול לעייר יותר בכתיבה בגון שמכרו במועד לגורך המועד משא״כ בלריסות וקבלנות לח שייך לומר שיקבל השדה לגורך המועד ולבני שייך תיבת לבל: (מא) שקבל קודם המועד. ולח תמרינן דזה דהוי דבר האבד וכ״ל. ומיהו חם נתנם לו לח היה לו פנחי לכתוב קודם המועד (מז) מותר לף לענין הכירות וקבלנות. חם שלח שלחו לירים מותר למשלה לכתוב לו חגרת בענין שחוכלו דבל זה הוי דבר האבד [ח״ם] והיינו כשלח היו מלחכתו במועד : (מב) כל הדברים וכו׳ . היינו המבוחרים לעיל בס״ם לו שהוח דבר האבד : (מג) חפילו ע״י שינוי חסור. פי׳ שעשה שינוי בידו (מח) בשעת הכתיבה כגון שחומו הקולמוס (מט) בין גוהל לחנבה חו שעשה שורות שגולות חו עקומות והכתב עלמו לין בו שינוי זה לחסור לבל חם יש שינוי בכתב עלמו כגון שעשה החותיות התוכות ובבורות כחמלעיתן והי״ד עשה לחומו בענין קטן זהו מותר. וזהו לענין כתיבה מרובע לבל לענין כתב

שער הציון

(לה) ב״ח וט״ז וא״ר ופ״ח : (לו) פ״מג : (לח) כ״כ המ״ח בשמקנתו לפי דברי הרמב״ם וכן בדע״י שעל הרי״ף וכ״י מוכר בשטחת והלוס לגיך למעות ומשמע ג״כ כמו לדעת הרמב״ם וכן בשעיק השלחן ע״ם והמ״ח : (לט) ומ״ח וב״ח : (מ) והשלחן עלי בעיט בחלמת חבוהו בשעיק לדיהת הרמב״ם דשם שהחיהו לכתב בספר ובלח חדבים חות בלות (וחם מסייע למ״ם הפמ״ח דלמחוק חות חינו מעשה חומן ומותר לך לחסבר שחם סיחה בחמלע הכיחה ולגיך בניהם ובחיבה נקרב חותיות שמדומקים שחדחק ע״י בניהה סיחר מעם ולגיך למבוד לו לעבות בלותות בבדי שיחקרבו בלהה שגם זה לגיך חומן וחסור בחמ״ת ומלחה להכל לפי שענין שם לגיך חומן למעשה זו שם לח ושם לגיך חומן חף שחמה בהדיוט רולה לעבות חסור כיון שגוף המעשה לגיך לימון ידים וחם יתקן חותה בהדיוט חסור מבוס שלין זה בכוד בחורם

(מא) ב״ח וט״ז וא״ר ופ״ח : (מב) פ״מג : (מג) כ״כ המ״ח בשמקנתו לפי דברי הרמב״ם וכן בדע״י שעל הרי״ף וכ״י מוכר בשטחת והלוס לגיך למעות ומשמע ג״כ כמו לדעת הרמב״ם וכן בשעיק השלחן ע״ם והמ״ח : (מד) ומ״ח וב״ח : (מה) ומ״ח וב״ח : (מו) והשלחן עלי בעיט בחלמת חבוהו בשעיק לדיהת הרמב״ם דשם שהחיהו לכתב בספר ובלח חדבים חות בלות (וחם מסייע למ״ם הפמ״ח דלמחוק חות חינו מעשה חומן ומותר לך לחסבר שחם סיחה בחמלע הכיחה ולגיך בניהם ובחיבה נקרב חותיות שמדומקים שחדחק ע״י בניהה סיחר מעם ולגיך למבוד לו לעבות בלותות בבדי שיחקרבו בלהה שגם זה לגיך חומן וחסור בחמ״ת ומלחה להכל לפי שענין שם לגיך חומן למעשה זו שם לח ושם לגיך חומן חף שחמה בהדיוט רולה לעבות חסור כיון שגוף המעשה לגיך לימון ידים וחם יתקן חותה בהדיוט חסור מבוס שלין זה בכוד בחורם

(מר) על שעוה (יג) מותר לכתוב לפי שלחנו כתב סתקניים (ב״י בשם ס״ת) : ח ᵗמי ששלחו לשחול ממנו שאלה ואין השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד (מה) מותר לכתבה ᵘוכן (מו) מותר (יד) להעתיקה מפני שחשוב דבר האבד : ט (מז) ᵛואם שמע דבר חידוש (מח) מותר לכתבו כדי שלא ישכח וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו לאחר המועד : ʷ[בזמן הבית היו] דנין (מט) בין דיני ממונות בין (נ) דיני נפשות והיו משמתין ומכין למי שלא קיבל עליו הדין׃ יא ᵖמותר (נא) לקבול בשביל (נו) חובותיו בחו״ה :

תקמו דיני אירוסין ונשואין בחול המועד . ובו ה׳ סעיפים :

א (ס) (א) ᵃאין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מיבמין (ב) ᵇומותר (ג) לארס שפכביו מידוען דיוין שלו שפ״י תוקי המדוכה

באר היטב

ס׳ מג״ם : (יג) מותר. לפסיר דה״ה בלוחות שלנו מ״ח : (יד) להעתיקה. שלח יסכחכה. וה״ה שם למד מעלמו דבר חידוש מותר לכתוב וכן בכ״ם כתב מבוחרין בהם״מ. ושם יעטרך לכתוב לוח גם יכתוב דרך שבירה ע״ז ומ״ח . לבל הסבון התקופות לסור לכתוב מ״ח . ואסור לתקן קונטרסים כדי לכתוב עליו לחר המועד ב״י : (טו) מוכותיו. מי שברח בממון לחריס מותר לכתוב גזירות הדיוטים וחרחקה ומוב לעשות בלינעה לבל שם הדבר בעוח שיחזור לעירו לסער. רמב״ם. וכתב המ״ח עליו ולח יודעתי למה יגרע משסקי דיוטים ועמ״ם רמי׳ זה ס״ק ל׳:

(ז) לין . הטעם משום דלין מערבין שמחה בשמחה ופשוט דגשוחין בלח סעודה נמי לסור מ״ח ע״ם עיין בשכנה״ג וכ״ם גן המלך סי׳ ס׳. מכלן שלסור לעשות ג׳ חופות מכ׳ לחים לו מלחי לחיות ביום ל׳ וי״ח לחפילו בשבוע ל׳ לין לעשות . לבל ג׳ חופות מבני ביום ל׳ ועיין ע״ז : (כ) לחרס. וכ״ם שמותר לכתוב חנלה״ם שכתב מטיט״ח לו כתב שלנו עיין לעיל בסימן תקמ״ב : (מד) ב״ח בשם ס״ת : (מה) בשם הרמב״ן ומוכח בב״י ועיין בספר מו״ק : (מה) פמ״ג : (מו) פוסקים : (מ) מחב״ם בסימן תקל״ט : (מז) ואם שמע דבר חידוש. ה״ה דמותר לשמוע לבתחלה כדי לבותבו. גם לין חלוק בין סם שמע בחדוש מלחר לו שידבו הוח שלמו דהרבה זימנין מלו שלחם שוכח מה שחידש בבר ואינו יכול להחזבו חם״כ. ולפילו בלח טעם שבחה בין שבבל עת ורגע מועל על החדש לשמוע בתורה ולחדש בה בפי יכולתו לין שייך לומר יחתין עד לחר יו״ט וזו יבתוב החידוש לשלומו זמן יהיה עליו היוב לחר להיימו שיחדש חם״כ חידושים לחריס ושם יתעכב בכתיבת החידושים שלחד בתוך המועד יעטרך ללמוד שניח מה שלמד בבר ולהזבור מה שחידש מבבר וזה יבבלנו מלימוד חידושים לחריס בשוחה שהם ושין לך דבר החבד גדול מזה (נב) והטידו של הב״ח ז״ל שבתב חיבוריו בחוה״מ [לחרונים] ומ״מ יזהר (נג) בבתיבת חידושיו שיבתוב בתיבת מטיט״ח ושם יעטרך לבתוב חיזה שות מרובע יבתוב שות שבור וכ״ל: (מח) מותר לבתבו וכו׳ . ומבבון התקופות (נד) לסור לבתוב דוקא זה מוניח מלבו בלום ולא יבבתם (נה) ספר הגריך לו

שער הציון

(נ) פ״ח וט״ז : (נא) ב״י : (נב) וכן מלחתי בחידושי ריטב״ח שבתב להלבה למעשה עי״ש : (נג) לחבחונים : (נד) חשובת הרמב״ח ומוכח בב״י ועיין בספר מו״ק : (נה) פמ״ג : (ו) פוסקים : (מ) מחב״ם בסימן תקל״ט : (מז) ואם שמע דבר חידוש. ה״ה דמותר לשמוע לבתחלה כדי לבותבו. גם לין חלוק בין סם שמע בחדוש מלחר לו שידבו הוח שלמו דהרבה זימנין בין חם שמע בחדוש מלחר לו שידבו הוח שלמו דהרבה זימנין מלו שלחם שוכח מה שחידש בבר ואינו יכול להחזבו חם״כ. ולפילו בלח טעם שבחה בין שבבל עת ורגע מועל על החדש לשמוע בתורה ולחדש בה בפי יכולתו לין שייך לומר יחתין עד לחר יו״ט וזו יבתוב החידוש לשלומו זמן יהיה עליו היוב לחר להיימו שיחדש חם״כ חידושים לחריס ושם יתעכב בכתיבת החידושים שלחד בתוך המועד יעטרך ללמוד שניח מה שלמד בבר ולהזבור מה שחידש מבבר וזה יבבלנו מלימוד חידושים לחריס בשוחה שהם ושין לך דבר החבד גדול מזה (נב) והטידו של הב״ח ז״ל שבתב חיבוריו בחוה״מ [לחרונים] ומ״מ יזהר (נג) בבתיבת חידושיו שיבתוב בתיבת מטיט״ח ושם יעטרך לבתוב חיזה שות מרובע יבתוב שות שבור וכ״ל: (מח) מותר לבתבו וכו׳ . ומבבון התקופות (נד) לסור לבתוב דוקא זה מוניח מלבו בלום ולא יבבתם (נה) ספר הגריך לו

ובלבד שלא יעשה סעודת (ג) אירוסין (ג) הארוס בבית ארוסתו (ד) בשעת אירוסין ומותר לעשות (ה) ריקודין ומחולות ולעשות סעודת הארוס עם מריעיו שלא בבית ארוסתו וכן לסעוד הארוס בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין (ו) מותר : ב (ז) דמותר להחזיר גרושתו מן (ח) הנשואין : ג ההכל מותרים לישא (ד) (ט) בערב הרגל (י) ולעשות סעודה ברגל בין בתולות בין אלמנות : ד (יא) מותר לעשות ברגל סעודת ברית (ס) מילה וכן סעודת פדיון

באר היטב

כנהוג בינינו אבל הסעודה שרגילין לעשות אחר כתיבת התנאים אסור לעשות בחה"מ וכ"ש ברגל כשהוא סועד עם הכלה בפעם ראשונה אחר כתיבת התנאים שלנו ע"ז : (ג) אירוסין . וכתב ע"ז ונראה דכ"ש סעודת נשואין הראשונה דהיינו שנשא ערב הרגל ולא אכלו שום סעודה עד הרגל דאסור וכ"מ להדיא בריב"ש שמביא ב"י עכ"ל ועיין ס"ג ובמ"א ס"ק ד' : (ד) בערב . דוקא בשחרית ולא בעיו"ט סמוך לחשיכה מהרימ"ט בחידושי כתובות על הרי"ף ובכנה"ג כתב דהעולם נוהגין ליסא אשה בעיו"ט אפילו בערב סמוך לחשיכה . והמ"א כתב דבמדינתנו נוהגין ליסא ע"ש סמוך לחשיכה אבל בעיו"ט לא נהגו ליסא כלל ע"ש הטעם ולכך אין לשנות המנהג : (ה) מילה . אפילו מילה שלא בזמנו מותר לעשות סעודה בח"ה . וה"ה בפדיון הבן אפילו שלא בזמנו דלא חשיבי שמחה אלא סעודת נשואין לבד ודוקא

שערי תשובה

כן גלענ"ד) אבל סתם כתיבה לצורך הרבים מותר כו' אפי' כשכותב ע"י סופר מותר מטעם שכתבתי כו' ואע"פ שלא התירו שינוי מעט בתפירה כדתנן והאומן מכליב משמע שיהא השינוי ניכר במלאכה עצמה מ"מ במלאכת הכתיבה שכיחא טפי ורגילי בה איכשי טפי מתפירה וכשינוי מועט סגי ע"ש ובבר"י כ' תשובת כת"י מהר"י הלוי ממריי"ש שהיה קדמון ושואל שאלות מן השמים ומשיבים לו ושאל אם מותר לכתוב פי' ופסק הלכה בחה"מ והשיבו לו אוהב ה' שערי ציון המצוינים בהלכה שמחדשין חידוש בהלכה ומעמידים אותם על בורי' אותם שערים נאהבים יותר מכל משכנות יעקב וכל אותם החושבים מחשבות וסברות בהלכה תמורה ובפוסקים התמורים אהוב ונחמד לפני המלך העליון ואם על אבידת כסף הותר מלאכה בחה"מ כ"ש וכ"ש שיש לחוש על אבידת המרגליות היקרות שהם סברות ומחשבות התורה היקרים שיש לכותבם שלא ישתכחו ויאבדו וכל הכותב אותו מקבל שכר עליהם זה פירשו לי ושמו כפי אמת ונראה שאגרת תפילין של אדם שאין בהם דבר האבד אסור לכתוב אף ע"י שינוי וכל אגרות של שטס ששואל בשלום חבירו או מבשר לו שלומו הרי הוא משמחו ובעבור אותה שמחה התירו לכתוב אגרות הרבות ופירשו כי הם אגרות של שלום עכ"ל : (ג) אירוסין . עכה"ע ועיין במשבלות זהב שכתב דלפ"ז צריך לפרש לקמן בש"ע סעיף ג' היינו סעודה שנייה כו' ע"ש ועיין בהס"ע סימן ס"ד בת"מ וכ"ש שם ס"ק ז' בשם הרשב"א והריטב"א כזה וע"ש בס' בית מאיר סי' ס"ב וסי' ס"ד :

משנה ברורה

שמותר להתקשר בתנאים לשידוך בחוה"מ כנהוג בינינו . והסעודה שרגילין לעשות אחר כתיבת התנאים הט"ז אוסר כמו לענין אירוסין (ד) אבל שארי אחרונים מקילין בזה דלא חשיב שמחה כאירוסין ועכ"פ אם אינו עושה סעודה גמורה כ"א מרקחת וכדומה (ה) בודאי אין להחמיר : (ג) הארוס בבית ארוסתו וכו' . ר"ל אימתי אסור לעשות סעודת אירוסין דוקא אם נעשית בבית ארוסתו וגם בשעת האירוסין אבל אם חסר תנאי אחד מותר וכדמפרש לקמיה: (ד) בשעת אירוסין. היינו (ו) כשעושה האירוסין בתוך הסעודה או שעושה הסעודה תיכף אחריה אבל זמן מופלג י"ל דשרי אף באותו יום (ז) ויש מאחרונים שמחמירין בזה (ח) וכשעושה האירוסין ביום זה והסעודה ביום אחר בודאי יש להקל : (ה) ריקודין ומחולות . ואפילו בבית ארוסתו דזה לא מיקרי שמחה [ריב"ש]: (ו) מותר . דכל זה לא נקרא סעודת אירוסין: (ז) מותר להחזיר וכו' . דאינה שמחה לו כ"כ . ולענין סעודה משמע בב"י דיש להחמיר (ט) ויש מאחרונים שמלמדין להקל (י) ולעשות הסעודה שלא ביום הנשואין בודאי יש לסמוך להקל: (ח) הנשואין . אבל אם גירשה מן האירוסין אסור להחזירה ולכונסה (יא) ואפילו לארס אותה בלבד ולעשות סעודה ג"כ אסור דכיון דלא נשאה מעולם היא עתה חדשה לו ואיכא שמחה : (ט) בערב הרגל . האחרונים כתבו דיש ליזהר לכתחלה לעשות הנשואין בשחרית כדי שיהא יכול לשמוח עמה יום אחד קודם הרגל וגם שיהא יכול לעשות סעודה ראשונה בחול ואם מאיזה סיבה נתאחר והוא שעת הדחק (יב) מתיר הא"ר ליסא אפילו סמוך לחשיכה . ועיין במ"א שכתב דבמדינותינו המנהג שלא ליסא כלל בעיו"ט (יג) אכן אם יש צורך גדול בדבר אין להחמיר : (י) ולעשות סעודה ברגל . שאין עיקר השמחה אלא תחלת הנשואין ואע"פ שמשמחין בסעודת הנשואין כל שבעה שרי ומשמע דאפילו בלילה (יד) שרי לעשות סעודה דהוא יום אחר ועיין במ"א דדעתו דהלילה נגרר אחר היום ואסור לעשות סעודה הראשונה (טו) בלילה וכתב דמטעם זה נהגו שלא ליסא בערב הרגל אכן בשעת הדחק (טז) כתב הא"ר מהמור והקליעה דמותר ליסא ערב הרגל ולעשות סעודה בלילה: (יא) מותר לעשות וכו' . ואין נ"מ בין היו בזמנן ובין שלא בזמנן דלא חשיבי שמחה אלא סעודת נישואין ואירוסין בלבד

אחרונים

שער הציון

(ד) א"ר ומור וקליעה וכן במא"מ מספקא ע"ד הט"ז : (ס) מאמר מרדכי דבזה אין להחמיר . ואפילו בסעודה גמורה הוא דוקא כשעושה בשעת התנאים אבל שלא בשעת מעשה אין להחמיר כלל ודלא כט"ז שהפליג להחמיר בזה : (ו) מ"א וא"ר וכן משמע מהגר"א ודלא כט"ז : (ז) ט"ז : (ח) דזה אפילו בנישואין שרי וכדלקמיה בס"ג : (ט) כ"כ בפתחי עולם בשם הא"ח ובשם תשו' כתב סופר דהמיקל בזה אין מזחיחין אותו ובאמת המשנה סתמא קאמרה דמותר ומשמע כמנהג ישראל שעושין משתה וש"מ דכיון דתחלת הנישואין לא מיקרי שמחה גם ע"י הסעודה לא הוי שמחה : (י) דאף בנישואין אשה חדשה דעת השו"ע דאם עשה בערב הרגל מותר לעשות סעודה ברגל משום דעיקר שמחה הוא רק ביום הנישואין ופשוט דכמחזיר גרושתו אין להחמיר כגלע"ד : (יא) פמ"ג : (יב) וכן דעת המו"ק : (יג) כ"מ ממטה אפרים : (יד) כ"מ בב"י שהוא מקור דין זה ע"ש שהוכיח כן מתשו' הריב"ש ומה שכתב בט"ז בשם הריב"ש היפך זה תמהו עליו כמה אחרונים ויש שכתבו שט"ס הוא וצ"ל הרשב"א וגם זה אינו נכון דהלא בב"י הביא בשם הרשב"א בתשו' אחרת להקל בזה ועליה קסמיך בב"י ומאין יצא לו בפשיטות לסמוך על תשובה אחרת המתמרת . [אכן זה קצת פלא שתשובה זו שהביאה בב"י בשם הרשב"א להחמיר בענין זה כתובה אות באות בס"ג סוף כתובות בשם הריטב"א והיה ניחא בזה שלא היו סותרות דברי הרשב"א להדדי ויותר נראה שט"ס הוא בס"ג וצ"ל הרשב"א כי מהריטב"א בחידושיו למו"ק דף ח' ע"ב מוכח קצת דס"ל דמשמע ערב הרגל מותר לעשות הסעודה בלילה ויש לדחות דקאי רק לטעם של פ"ו וגם דדוקא סעודה מיוחדת לשם נשואין אסור ושם הלא כוללם בסעודת רגל] ולכך השמטתי את דברי הט"ז : (טו) עיין בדבריו דדעתו בעלם איסור הנישואין במועד דהוא דאורייתא ולכן החמיר שלא לעשות הסעודה בלילה דהוא חשש דאורייתא וסא"ר וכנגדי ישע דחו דבריו דסעודה בלי נישואין הוא רק איסור דרבנן לכו"ע והחמד משה דחה דבריו מטעם אחר דמ"ע של שמחה אינו נוהג בלילה הראשונה מאח דפסחים דף ע"א ועיין בא"ח סימן ס"ח דהוא ג"כ מסיק דבלילה אינו אסור מדרבנן וא"כ אתי שפיר הכרעת הב"י דאין להחמיר בזה : (טז) וכן מוכח מתי' ריטב"א :

הבן : ה * העושה אשה * כל תכשיטיה במועד כוחלת ופוקסת (פי' (יב) מחלקת שערה לכאן ולכאן רש"י) ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה (יג) בסיד וכיוצא בו (יד) * והוא שתוכל לסלקו (טו) במועד (טז) ומעברת שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי (יז) ומעברת (ו) סכין על פרחתה :

תקמז דין מי שמת לו מת בח"ה . ובו י"ב סעיפים :

א אחה"מ אסור בהספד ותענית לפיכך אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד (א) ומטעם זה אין מוליכין את המת לבית הקברות עד שיהיה הקבר מתוקן : ב נשים מענות דהיינו שכלם עונות כאחת אבל לא מקוננות דהיינו שאחת מדברת וכולן עונות אחריה ולא מטפחות דהיינו להכות כף על כף נקבר המת אף לא מענות : ג כל ל' יום לפני המועד (ב) אסור להספיד (ג) * על המת שמת לו לפני ל' יום (ד) קודם המועד ואפי' אם יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת בתוך ל' (ה) * שמותר לספדו אפי' מת ערב הרגל (ו) אסור להספיד עמו על המת שמת לפני ל' יום קודם המועד : ד מי שבאה לו (א) שמועה בתוך ל'

באר היטב

בחה"מ אבל [ביו"ט אסור כ"כ בא"ז : (ו) סכין . כלומר שמעברת השער בסכין :

(א) שמועה . דה"ל כאלו מת תוך ל"ד יום :

שערי תשובה

(בשו"ע) כל ל"ד יום לפני המועד כו' . עיין מה שכתבתי בתשובה שהדפסתי בסוף קונטרס מספ' רב וגם בספרי שו"ת בית אפרים סוף חלק יו"ד שיש מקום לחלק בין בחנם לבין בשכר ושם תמהתי על החילוק המבואר בש"ע בין מת לפני שלשים שאין זה כוונת הרמב"ן בתה"א ועתה ראיתי בשבות יעקב ח"ב סי' כ"ה כתב דדוקא על מתו דמריר לביה טובא ט' אבל אם אינו מתו אלא שמספידו בשביל כבוד תורתו אינו מתעורר ההספד בלבו כ"כ ולא חיישינן ועוד י"ל דכבוד התורה דוחה כבוד הרגל ט' ע"ש והדברים צ"ע וקשה לעשות מעשה בזה אם לא במקום שנראה שיש צורך שעה כמ"ש בתשובה שם :

משנה ברורה

[אחרונים]: (יב) מחלקת שערה . ויש שפירשו שעושה כמין עבותות והתוספות פירשו שנותנת חוט של בלק על פניה כדי להאדים הבשר: (יג) בסיד . להשיר השער ולעדן הבשר : (יד) והוא וכו' . אסיד קאי: (טו) במועד . הטעם שכל שהיא טופלת בסיד מצירה היא שניוול הוא לה אלא כיון ששמחה הוא לה כשתסלק הסיד ע"כ מותר מפני שמחת יו"ט שתהיה אח"כ : (טז) ומעברת שער מבית השחי וכו' . אבל מראשה אסור גילוח ותספורת בחוה"מ כאשה כמו באיש [הגר"א ופמ"ג]: (יז) ומעברת סכין . כלומר שמעברת השער בסכין :

(א) ומטעם זה אין מוליכין וכו' . ר"ל כדי שלא ישתהה המת ברחוב ויבואו להספידו : (ב) אסור להספיד וכו' . שאין המת משתכח מן הלב (א) עד אחר שלשים יום ואי יספידו פחות מל' יום לפני הרגל יבוא עי"ז לבכות ולהצטער ברגל דעדיין לא שכחו ואפילו אם המספיד אינו נוטל שכר עבור זה (ב) רק בחנם לשם מצוה ג"כ אסור (ג) ואין נ"מ בין אם המספיד הוא אדם אחר או אחד מן האנשים שמוטל עליו אבילותיו : (ג) על המת שמת לו לפני ל' וכו' . ואפילו (ד) על ת"ח שמת ובתשובת עולת שמואל מתיר לעשות הספד על אדם גדול אפילו על שמועה רחוקה אם לא היתה שעת הכושר מקודם וכן מלדד בנחל אשכול ע"ש ועיין בשע"ת: (ד) קודם המועד . וקודם ר"ה ויו"כ אי חשיב כרגלים לענין זה ל"ע [פמ"ג] ובישועות יעקב מיקל בר"ה ויו"כ ועיין בתורת אדם במה שמביא בשם ר"ג גאון שבחודש אלול מותר: (ה) שמותר. מפני שהוא לו חדשה והמרירות קבוע לו בלבו ואיכה מיתוספת בשביל ההספד וזה מותר (ה) ואפילו אם המספיד נוטל שכר ואפילו על שאר כל אדם שאינו ת"ח: (ו) אסור להספיד עמו וכו'.

ביאור הלכה

* עושה אשה וכו' . בגמרא איתא דכל הני תכשיטין בין בילדה בין בזקנה שרי דאף זקנה רצונה בטבעה להתקשט ועיין בפמ"ג שכתב דאף כשאין לה בעל [מ"ז] אכן לענין סיד משמע בגמרא דלא שייך כ"א בילדה וכן נראה גם מפירוש המשנה להרמב"ם שם : * כל תכשיטיה במועד . שזה צורך הגוף הוא וכעין אוכל נפש ולפיכך עושה כדרכה בלא שינוי ובערתא רבה [הריטב"א]: * והוא שתוכל לסלקה במועד . המחבר העתיק לדינא שיטת הרמב"ם וסמ"ג להחמיר מ"מ לאו דבר ברור הוא שמלאתי לכמה ראשונים דס"ל דר' יהודה פליג על רבנן והלכה כרבנן דאף אם לא תוכל לסלקה במועד ג"כ מותר והוא הרי"ף גיאות שמוכח כמגיד משנה והאו"ז המובא בהג"א וכן הוא דעת האשכול וכן מ"ד בריטב"א להקל ועיין בהגר"א דמקור הרמב"ם הוא מירושלמי ושיטת הפוסקים שמקילין הוא כפשטיה דתלמודא דילן ובפירוש המשנה להרמב"ם ג"כ פסק כרבנן להקל ורק בחיבורו חזר בו ונקט שיטת הירושלמי דלכו"ע דוקא באופן זה מותר :

* על המת שמת לו לפני ל' יום קודם המועד . משמע מלשון זה דאפילו הוא עדיין תוך ל' יום למיתתו מ"מ כיון שמזמן ההספד עד הרגל הוא פחות משלשים יום אסור ועיין ביו"ד סימן ש"ז בפתחי תשובה שם :

* שמותר לספדו אפילו מת ערב הרגל . ואם הוא אחר חצות וכן בע"ש ל"מ אי מותר להספידו דאפשר דכמו שא"א לדוק הדין בע"ש ועיו"ע אחר חצות כמבואר ביו"ד סימן ת"א כן הוא לענין הספד אם לא לת"ח שמספידין עליו בע"ש ועיו"ע וכן בע"פ אחר חצות דלא עדיף מחוה"מ דמספידין עליו [פמ"ג] ואף דאנו מחמירין בחוה"מ שלא להספיד אפילו על ת"ח כע"ש ספוסקים מ"מ לענין ע"ש ועיו"ע בודאי אין להחמיר בזה :

דעכ"ם

שער הציון

(א) גמרא : (ב) ט"ז והיינו לדעת שמואל דפסקו כמה ראשונים כוותיה . ובאמת לפי מה דסבירא בב"י בשם הרמב"ן דאף הוא מודה במת תוך ל' לרגל שמותר להספידו אף דסבר דטעם המשנה הוא כרב אין ראיה מהשו"ע דפסק כשמואל ואף הא דס"ג וס"ד ניחא לדעת הרמב"ן ג"כ פ"ש טעמו בתה"א . אכן באמת רוב ראשונים פסקו כשמואל שלא כמה הרמב"ם והראב"ד והסמ"ג והרא"ש והריטב"א [והב"י העתיק ג"כ דברי הראב"ד] ובאשכול משמע ג"כ שמלדד להורות כשמואל . והפוסקים כרב הוא רק הרי"ף ב"ג והתוספות והרמב"ן והרשב"א : (ג) פמ"ג : (ד) מטעם דאין במנין דין ת"ח כן משמע מפמ"ג וטעם המקילין דהכי דאנו תופסין זה לענין שלא להקל אף במועד עצמו דמדינא דגמרא הוא מותר בת"ח עב"ש שלא להחמיר אף קודם הרגל שמא יבא לעורר לער במועד בגדאי אף בזה אנו מתאיקין לכן לת"ח : (ס) פמ"ג ופשוט :

הלכות חול המועד סימן תקמז

יום קודם הרגל (ז) י"ל שמותר לספרו ואע"פ שהיא רחוקה: ה י"ל שמה שאנו נוהגים בתשלום השנה לספוד המת (ח) ולהזכיר נשמתו (ט) אינו (ג) בכלל זה ומותר לעשותו (י) בתוך ל' לרגל: ך י"א אין קורעין על המת בח"ה (יא) אלא לקרוביו שהם חייבים להתאבל עליו (יב) על (ג) חכם או על אדם כשר או אם עמד שם בשעת יציאת נשמה (יג) ועל קרוב שחייב להתאבל עליו ועל חכם קורע אפילו אינו בפניו אלא שבאה לו שמועה במועד (יד) אם הוא בתוך ל' יום (טו) ועל אדם כשר אינו קורע אא"כ ידע בין מיתה לקבורה. סגס (מז) ויש מולקים וכתבו (יז) בני (ד) תשכנו שלא לקרוע במועד כי אם על מיטו ואמו ועל שאר המתים קורעים לאחר המועד (מהרי"ל ותס"ד סימן רפ"ח) ובמקום שאין מנהג ים לקרוע על כלם: ז (יח) יאין חולצין כתף אלא קרוביו של מת המחוייבים להתאבל עליו או על חכם: ח יבורין בח"ה והוא שלא יברו ברחבה אלא קרוביו של מת ולא יברו האבל בתוך ביתו אלא על מטות זקופות לפי שאין כפיית המטה ברגל כלל: ט יעל החכם מברין הכל בח"ה בתוך הרחבה כדרך שמברין את האבלים שהכל אבלים עליו: י (יט) יעושין כל צרכי המת בח"ה גוזזין שערו ומכבסים כסותו יועושין לו ארון בחצר שבו המת כדי שיהא ניכר שהוא לצורך המת ואם לא היו להם נסרים יבמביאים קורות ונוסרים מהם נסרים (ס) (כ) בצנעה בתוך הבית יואם היה אדם מפורסם (כא) עושים אפי' בשוק (כב) יאבל אין כורתין (ו) עץ מן היער לנסור ממנו נסרים לארון (כג) ואין חוצבין

שערי תשובה

(ד) לשכנו. עכ"פ וכתב סמ"ג למ"ך פרק י"ח מה' אבל על אדם כשר ס"ת שעמד בשעת כשמה (גיאת שר"ע לדעת המחבר ביו"ד סימן ס"ו) אבל אם אבל בשעת כשמה כשי"ת דגם בלדם כשר חיוב לקרוע כשעומד בשעת יציאת נשמה ס"ב) היינו קורע כלי אפילו אחר כרגל כוחיל ונדחה ילחה ע"ב וכשילו מח"כ:

באר היטב

(כ) בכלל. שהרי עי"ז פוסקים התכילות שלוכשין אחיכ לכניס כ"י. וכתב לכוס ל"ד סימן שמ"ו דאחו נוהגים להזכיר אפילו פעם רחשון אפילו בתוך הרגל: (ג) חכם. שמוחלים שוחו דבר הלכה כב"מ ואומר אפילו אינו יודע ליתא כה כ"י. ואין כזמנינו ת"ח כזה מ"ת: (ד) לשכנו. היינו משכנו ממש אבל בפולין נהגו לקרוע על כולם אפי' בשוק (כב) יאבל אין כורתין עץ וכו'. אבל מותר (יח) לקוץ הדם שבכל יודעין שהוא לצורך המת להעביר הסרחון משא"כ תרזים יסברו שקצוי לצורך בנין ואפילו בחדם מפורסם אסור אחן אחר (יט) ויש לחוש לקוץ הדם שבכל בעיני אחרים שלא יחשבו שקוצץ לצורך בנין ואפילו בחדם מפורסם ואפילו אין להם עליס אחרים אסור

משנה ברורה

דאב"ס ע"י זה מיתוסף לו שוד לאר במועד: (ז) כ"ל שמותר לספדו. דהמרירות בבר קבוע בלבו כלא ההספד ודינו כמת בתוך ל' יום קודם הרגל שמותר להספידו קודם הרגל: (ח) ולהזכיר נשמות. ואין זה (ו) מה שנוהגין להזכיר נשמות בכל מלא רחמים שזה אף ברגל שמו מותר ואינו ההספד אלא שמתפללין עליהן: (ט) אינו בכלל זה. דאדרבה דעתו להספיק מ"ו לבילותו (י) שהרי קודם לבן לוכשים שחורים ואח"כ מסירין אותם ולובשין לבניס כ"י] : (י) בתוך ל' לרגל. אבל במועד נופל בודאי אסור להספידו (ח) אף בחופן זה: (יא) אלא לקרוביו. אבל מי שאינו חייב ורוצה לקרוע מפני הכבוד אסור. ואפילו לקרוביו דוקא אם מת בחוה"מ (פ) אבל אם מת ביו"ט אין לקרוע במועד על אחר יו"ט דההיא שעתא לאו שעת חימום ולאו שעת שמועה הוא: (יב) על חכם. שמוחלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפילו אינו יודע ליתא כה. ואין כזמנינו ת"ח כזה [מ"ח]: (יג) ועל קרוב וכו'. השמת מפרט ואזיל לת דבריו הקודמין: (יד) אם הוא בתוך שלשים. אבל אם הוא לאחר שלשים אינו קורע במועד אפילו על אביו ואמו [ויו"ד סימן ש"מ סל"ח בש"ך סס]: (טו) ועל אדם כשר וכו'. ואם עמד בשעת יציאת נשמה אינו לקרוע אפילו כאינגו אדם כשר ועיין ביו"ד סימן ש"מ ס"ו

שער הציון

(ו) ואין זה דומה למה שמולכין על מקבר ומחזירין נשמות ואומר שם אל מלא רחמים שזוה אף בכלל ההספד שאסור ודוקא לאחר השלום משא"כ אחר שפ"ח ההספיק התכילות [כ"ו שמ"ע] ובמזמור שגם כזה טוכגין לומר אף לפני הרגלים: (ז) משמע לטכשים שתניים על האם ו"כ תוספ" ואין זה כלל קדים שמפסיק כי"ל תודם לעיניהו הוא רק משום תכילות ויש שמסיקין בהמוניים ג"כ כי"ל תודם לעיניהו הוא משום תכילות: כפ"ש: (ס) תחכונים: (י) שמ"ב כשם ד"מ: (יא) מ"ל ואפילו ביו"ם שני שוחר: (יב) משום ת"ו וכן בשחיק בפ"ק: (יג) פוסקים:

הלכות חול המועד סימן תקמז תקמח

אבנים לבנות בהם קבר ש[ובמקום שהיהודים מעם דרים במקום אחד והכל יודעים כשיש מת בעיר הכל חשוב כמפורסם: יא יאין חופרים כוכין בחפירה וקברות בבנין בח"ה (כד) להיות מוכנים למת שימות אבל מחכנין אותה אשאם היה ארוך מקצרו או מאריכו או מרחיבו: יב (כה) באין להלוש (ז) עשבים ועפר בח"ה בבית הקברות כמו שנוהגים לעשות בחול (כו) (דין לדוק (ח) סדין במועד עיין בי"ד סי' ת"ח ס"ו):

תקמח דיני אבילות בח"ה. ובו כ' סעיפים:

א אהקובר את מתו (א) בתוך הרגל (ה) (ב) לא חל עליו אבילות (ג) ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות ז' ונוהג בהם אבילות (ב) (ד) ומונה ל' מיום הקבורה ונוהג בשאר הל' (ה) ככל נזירת שלשים: ב במקומות שעושין שני י"ט במונה השבעה (ו) מי"ט (ג) שני האחרון (ז) אף ע"פ שאינו נוהג בו אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומונה מאחריו ששה ימים בלבד. סגס לס יום שני שלי"ט שני של גליות שהוא י"ט (יא) האחרון או בי"ט שני של נסגהות: ג]הקובר את (י) מתו בי"ט שני של גליות שהוא י"ט (יא) האחרון או בי"ט שני של

באר היטב

מיהו ע"י ת"ח יש להתיר כיון דלורך מלוה ערסי' תקמ"ג. וכבה"ג כתב מסס ת"י דסיכה דת"ח בפ"ק מותר לקון המחוכר: (ז) עשבים. כתב ח"ו מלחתי בתשובת מהר"מ ערחכי שהחריך על פסק זה ומסיק דמיירי שלוקמן לצורך בה"ק אבל מה שחולבין אחר קבורת המת אכר לחחיה ערי ע"ם: (ח) הדין. ואסור ממי לדרום עליו אלא לחכס בפניו ומכ"ש בי"ם דאסור מ"ח:

(ה) לח. ומ"מ הגר ערגיליס להדליק כל שבעה ילדיק חיכף ואין זה חלוי במה שהרגל מבטל התכילות או שחינו חל עד אחר הרגל רק שידליק במקום שחין חוכלים שם משום נער עם"ת כ"ם סי' ע"ג: (כ) ומוכה. ומ"מ חינו נהפך רק ליום אחד אחרוכים ועיין בסעיף ע"ז מס"ם: (ג) שני. משמע לפילו נקבר כיום רחקון

משנה ברורה

שחינו חל עד אחר הרגל רק שלא ילדיק במקום שחוכלים שם וכ"ם בהחדר שמת שם שמא מתוך כך יבוח להספידו אלא ילדיק במקום שאין חוכלים שם. אבל כיון שאין נהנה לאור זה כלל (ג) לח ילדיק בשלמו ביו"ט אלא ע"י עכו"ם [סמ"ג בסימן קל"ב והגהמ"ן בסימן תקי"ל]: (ד) ומונה משלשים מיום הקבורה. ומיהו שנרת (ד) חינו נהשב כזה רק יום אחד: (ה) ככל נזירת שלשים. דהיינו בגילות ותספורת ורחילה בתוין ושוד דברים המבוארים ביו"ד בהלכות חכילות: (ו) מיום טוב שני האחרון. לחפוקי וי"ע שי הראשון לח נחרע מחוה"מ דאינו עולה מן המנין: (ז) אע"פ שאינו נוהג וכו'. ומיירי זה הספיק שמת כתוך הרגל דאלו אם מת ביום אחרון מבואר דעת המחבר לקמיה דבוהג בו אבילות: (ח) עולה לו מן המנין. וה"ה כשני יומים טוכים של ר"ה כין (ה) שנקבר ביום ר' ע"י עכו"ם וכין שנקבר ביום שני שאינו נוהג בהן אבילות לכו"ע מ"מ יום שני עולה לו מן המנין: (ט) עיין ביו"ד וכו'. ט"ס הוא: (י) כי לא מזכר שם מדין זה: (י) מחו. דוקא (ז) ז' מתי מצוה שהם מפורסים בחורה אבל אותם שהוסיפו עליהם (כמה לחיחת כיו"ד סוף סי' שפ"ד) אין חכילותם אלא מדרבנן: (יא) האחרון. משא"כ

(ה) לח חל. עכ"ט וע"ם כתשובת כ"ם בשם סגלון מהר"ם שפיכ שכתב שאף שהחלל הוא מקום אחת שם מ"מ לח ילדיק שם אחת מתוך כך יבא לידי ספפד ויש להדליק בבה"כ או בשאר חדרי בניח שלין שם אחת אוכלים שם וכשילו בח"ד סימן קל"ג ע"ם:

(ג) שני. עכ"ט ועיין שו"ת כ"ח החדשות סימן ט' שהחריך להחחיל דשם זו דיום שני של ר"ה שלא לו וכן יו"ע שי של גליות שחל בשבת חע"ב לחפילו בחקיע ישרחל לא היה יכול לעשוה חכילות כלותו יום חשמ"כ שלא לו ומשלים עליו שבת ועיין ביו"ד סי' ש"ל ש"ע בשם הכ"ח ובכה"ע שם שחת שכ"כ בני"כ ובשו"ת חות חיים:

עצרת נוהג בו אבילות אם היה אותו היום (יב) ד יום מיתה וקבורה ה הואיל וי"ט שני מדבריהם ואבילות יום ראשון של תורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה (יג) של תורה אבל אם קברו בי"ט ב' של ר"ה אינו נוהג בו אבילות ששניהם כיום ארוך: הגה וים חולקים דסבירא להו (יד) דאין נוהג אבילות בשום י"ט שני וכן מנהג פשוט ואין לשנות (ר"ח וסרא"ש): ד זה שאמרנו שהקובר מתו ברגל (טו) לא חלה עליו אבילות ה"מ דברים של (ד) פרהסיא ו אבל דברים (ה) (טז) שבצנעה נוהג (מיהו מותר ליישן עם אשתו בחדרו וא"צ שמירה): ה ז אע"פ שאין אבילות נוהג במועד (ו) (יז) אנינות נוהג בו שאם מת לו מת בח"ה אסור בדברים שאונן אסור בהם ואם מת בי"ט (יח) ואינו רוצה לקברו בו ביום אין עליו דין אנינות אא"כ צריך להחשיך על התחום להכין לו צרכי קבורה אז חל עליו דין אנינות (יט) משעה (ז) שמחשיך אבל אם מת בי"ט שני (כ) והוא רוצה לקברו בו ביום או בי"ט ראשון ורוצה לקברו ע"י אינו יהודי (כא) חל

ד הרשב"א בתשובה לדעת הגאונים ה הרמב"ם שם ו התוספות והרא"ש בריש כתובות והרמב"ן בס' תורת האדם ז הרא"ש אברייתא דמי שמתו מוטל לפניו וכו' מ"ק כ"ג

שערי תשובה

(ד) פרהסיא. עבה"ט ועיין בשבו"י ח"ב סי' כ"ס שחולק על המג"א וס"ל שאין מניח תפילין ביום הראשון וגם ביום השני עד אחר הנץ החמה כמו בשאר ימות השנה כו' ע"ש ועיין ביו"ד סי' שפ"ח שהש"ך כ' שיש פוסקים שביום ב' מותר קודם הנץ החמה כשאר ימים וא"כ כאן נראה להתיר ואם רוצים לצרפו למנין קודם שנקבר המת כתב בשבו"י שם שאינו מלטרף:

(ה) שבצנעה. עבה"ט ומשמע מדברי המג"א דגם בת"ת אינו מותר אלא בדברים הרעים אבל הח"ל בסימן ק' כתב שסורה לחכם אחד שהיה רגיל לגרוס משניות בע"פ שמותר לגרוס בכל המועד כולו אף שדבר שבצנעה נוהג מ"מ מותר חדא דאין לך דבר האבד גדול מזה שאם לא יחזור עליהם ודאי ישכח אף דלא אשכחן היתר לדבר האבד כ"א במידי דאינו מצות ממש ועוד דדוקא בשאר השנה שיכול לעסוק בדברים הרעים שבירמיה כו' אבל ברגל אין נכון לעסוק בזה ואין נכון לישב בטל לגמרי מד"ת וגם דבכה"ג כדאי הוא הרמב"ם דס"ל דברגל אין נוהג אפילו דבר שבצנעה ועיין ביו"ד סי' שצ"ט בטור וב"י שאין הרמב"ם יחיד ולכן אף כאין פסידא במשניות השגורות בע"פ יש לסמוך על הרמב"ם וסייעתו ללמוד כל פקודי ה' ישרים כו' ע"ש וא"כ פשיטא דגם אם רוצה לחזור פרשת המועד דשרי אף שאין חיוב דלא גרע מאלו לימוד דשרי ע"ש:

באר היטב

ע"י א"י ולא כרש"ל. אבל בר"ה דוקא בנקבר ביום שני מונה שבעה מיום שני אבל אם נקבר ביום ראשון אינו מונה אפילו מיום שני ט"ז וכ"כ המבי"ט ופר"ח מ"א אבל רוב פוסקים פסקו דאפילו בר"ה אם נקבר ביום ראשון מונה שבעה מיום שני ועיין בי"ד סימן של"ט ס"ק י"ג: (ד) פרהסיא. ולא ישנה כסותו אע"ג דשאר אבל משנה ברגל מ"מ זה שלא התחיל עדיין אבילות אין לנהוג כן ברגל ר"א לובלין סי' ק"ז. וכתב המ"א וכ"ל דמניח תפילין ביום ראשון ע"ש: (ה) שבצנעה. והם תשמיש ורחיצה ות"ת עי"ד. ואסור לחזור הפרשה במועד דאין חיוב לחזור פרשת המועדים מ"א: (ו) אנינות. שאסור בבשר ויין עי"ד סימן שמ"א: (ז) שמחשיך. וכתב המ"א אבל בליל יו"ט שני חייב בכל המצות דדוקא ביום שני כתב הרא"ש דכחול שויא רבנן אבל בלילה שלפניו לא וכ"ש לדידן שנוהגין לעשות צרכי קבורה ע"י א"י דחייב בלילה וכ"כ מהרי"ל היכא דמת לו מת בשמ"ע מותר לקדש בליל ש"ת אבל ביום כו"ע מודים שפטור אך לא יאמר ההגדה בפסח כיון דאית בה מדרש פסוקים מור"ם מלובלין וכ"כ בדרישה בי"ד סי' שמ"א וכ"פ ט"ז דלא כש"ך שם ע"ש ומשמע דביום אפילו אינו רוצה לקברו עתה חל עליו דין אנינות דכחול שויא רבנן ומיהו נ"ל דאם א"א לקברו מחמת חג הא"י או מחמת אונס אחר לא חל עליו דין אנינות ומשמע מתשובת מור"ם דאסור

משנה ברורה

משא"כ יו"ט שני של גליות בתחלת פסח או החג לא גרע מחוה"מ: (יב) יום מיתה וקבורה. אבל אם מת מאתמול ונקבר ביום אחרון יום קבורה מד"ס ואינה דוחה יו"ט אע"פ שהוא רק מדברי סופרים: (יג) של תורה. דמדהזהירה התורה לטמא לקרוביהם אפילו לכהנים וכ"ש דישראלים חייבים לטמא לקרוביהם והכל הוא כדי שלא ימנעו מלהתאבל עליהם ש"מ דביום מיתה חייב להתאבל עליהם: (יד) דאין נוהג וכו'. טעמם דס"ל דאפילו אבילות יום ראשון הוא רק מדרבנן ולכך שמחת הרגל עדיפא דהוא מצוה של רבים: (טו) לא חלה עליו אבילות. ולא ישנה (ח) כסותו אע"ג דשאר אבל משנה ברגל מ"מ זה שלא התחיל עדיין באבילות אין לנהוג כן ברגל (ט) גם אין משנה מקומו הואיל ולא שינה קודם יו"ט. ולענין תפילין בחוה"מ ביום ראשון שמת לו מת עיין לעיל בסימן ל"ח במ"ב ס"ק ט"ז ועיין בשע"ת בסימן זה: (טז) שבצנעא. היינו (י) רחיצה בחמין ותשמיש ות"ת נוהג בכל זה אבילות ואסור (יא) ויש מתירין בת"ת ומ"מ לענין לעלות לתורה ברגל לצרפו למנין הקרוא יש נראה דלכתחלה אינו כדאי: (יז) אנינות נוהג בו. שאסור בבשר ויין וכל הדינים השייכים לאנינות עיין ביו"ד סי' שמ"א: (יח) ואינו רוצה לקוברו. שהנכרים (יב) אינם רוצים לקוברו: (יט) משעה שמחשיך. אבל לא מקודם וגם דוקא אם הוא מחשיך אבל אם אינו מחשיך אע"פ שהוא סמוך לערב חייב בכל המצות כתב המ"א דוקא (יג) בשעה שהוא מחשיך אבל בליל יו"ט שני חייב בכל המצות דדוקא ביום של יו"ט שני אמרינן דכחול שויוהו רבנן אבל לא בלילה שלפניו כיון שאין דרך לקבור בלילה ולפ"ז היכא דמת לו מת בשמיני עצרת מותר לקדש בליל שמחת תורה ולברך המוציא ובהמ"ז: (כ) והוא רוצה לקברו בו ביום. לאו דוקא אלא ר"ל כל שהיכולת (יד) בידו לקברו ולאפוקי אם א"א לקברו מחמת חג העכו"ם או אונס אחר (טו) לא חל עליו דין אנינות ועיין לעיל בסימן ע"א במ"ב סקי"א: (כא) חל עליו אנינות

שער הציון

(ח) אחרונים: (ט) פמ"ג ופ"ש שמסתפק לענין בגד חדש: (י) מ"א: (יא) עיין א"ר ושפ"ת: (יב) מ"א והוא אזיל לשיטתו במה שכתב בסק"ח דביו"ט שני אפילו אינו רוצה לקברו חל עליו אנינות דכחול שויוהו רבנן וא"כ ע"כ זה קאי על יו"ט ראשון וביו"ט ראשון הלא אסור לקוברו ע"י ישראל ומה תלוי ברצונו לכך פי' שהעכו"ם אינם רוצים לקוברו. והנה מפמ"ג משמע דכונת המ"א דאם יכול להשיג עכו"ם לקוברו אף שהוא ממאן בזה חל עליו אנינות בע"כ ולענ"ד לא נראה דהא טעם הרא"ש דלכבי בנקבר ע"י עכו"ם חל אנינות משום דלריך להמציא לו ארון ותכריכין וא"כ בזה שממאן לקבור על ידם ממילא אין לריך להכין לרכי קבורה ואין חל עליו אנינות ומה שהביא ראיה מסק"ח אינו ראיה דשם הלא מיירי ביו"ט שני דכחול שויוהו רבנן משא"כ בזה דמיירי ביו"ט ראשון. וכונת המ"א נראה פשוט כמו שפירשתי: (יג) והנה בפ"ע העתיק בשם שואל ומשיב דהסכים עם הש"ך דהלילה דינו כיום לזה וכ"כ בספר נהר שלום ומ"מ כמה אחרונים העתיקו להלכה כהמ"א: (יד) דכחול שויוהו רבנן [מ"א וש"א]: (טו) עיין בלבושי שרד דמשמע מיניה דביו"ט שני אפילו מעוכב מחמת אונס חל עליו אנינות וממ"א ובו מכמה אחרונים לא משמע הכי וכל דבריו מוקשים למעיין בהם:

עליו אנינות: ו ח אע"פ שאין אבילות ברגל אם מת לו מת ברגל מתעסקים בו ברגל לנחמו ולאחר הרגל כשיכלו שבעה למיתת המת אע"פ שעדיין לא כלה האבילות (כב) מלאכתו נעשית ע"י אחרים (כג) ט בבתיהם ועבדיו עושים לו בצנעה * בתוך (ח) (כד) ביתו (כה) וא"צ לנחמו אחר הרגל י מנין הימים שנחמוהו ברגל: ז כ מת לו מת קודם הרגל (כו) ונהג אבילות ל אפי' (ט) שעה אחת לפני הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה (כז) וימי הרגל עולים למנין (י) ל' הרי ז' לפני הרגל והרגל ומשלים עליהם עד ל' מ ודוקא שנהג אבילות באותה שעה אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבילות או שהיה סמוך לחשיכה ולא היה יכול לנהוג אין הרגל מבטל האבילות (כח) ודינו כדין קובר מתו ברגל: ח נ אם נהג שבעה ופגע בו הרגל מבטל ממנו גזירת ל'

ח ברייתא שם י"ט ט ר"י כפי' רש"י שם כ משנה שם י"ט ל חכמים בברייתא שם כ' מ רא"ש שם בשם הראב"ד נ מדקתני קיים כפיית המטה ג שם כמשנה

באר היטב

לעלות לתורה עכ"ל ע"ש: (ח) ביתו. ושותף של אבל שמת לו מת בי"ט פסק הגאון מהר"ם מפראג לאסור כמו בשאר אבילות א"ז: (ט) שעה א'. כלומר שעה מועטת מ"ב: (י) שלשים. וכן התנן שנשא ערב הרגל ובתוך הרגל מת לו מת אע"ג דהתן דעלמא שאירע

משנה ברורה

אנינות. ואונן ברגל אסור בד"ת דהוא אסור בשמחה ופקודי ד' ישרים משמחי לב וכ"ש שאסור לעלות בתורה [מ"א ע"ש] והנה מדבריו משמע דאף בשעה שאינו רוצה לקברו וביו"ט ראשון או כגון בלילה שאין דרך לקברו אפ"ה אסור בד"ת ועיין בדגול מרבבה שמשיג ע"ז (טז) דכיון שאז אין דין אנינות עליו למה יהא אסור בד"ת וכן מפקפק ע"ז בספר בגדי ישע ע"ש: (כב) מלאכתו נעשית ע"י אחרים וכו'. אפילו בדבר שאינו אבד דבדבר האבד מותר ע"י אחרים אפילו בביתו ואפילו בימים הראשונים שאחר הרגל וכדאיתא ביו"ד סימן ש"פ ס"ה ועיין בלבוש שכתב דאם הוא דבר האבד מותר לעשות בעצמו (יז) ובמאמר מרדכי מפקפק עליו ע"ש הטעם אכן אם לא יוכל לעשות ע"י אחרים והוא דבר האבד אפשר דבעניננו יש לסמוך על הי"א המובא שם בהג"ה: (כג) בבתיהם. אף דגם בכל אבל ג"כ מלאכתו נעשית ע"י אחרים בבתיהם כדאיתא ביו"ד שם סי"ח אכן התם דוקא בקבלנות ובאופן שקבלו המלאכה קודם שנעשה אבל והכא מותר אפילו בימי אבילות [כ"מ מהגר"א]: (כד) ביתו. ושותף של אבל שמת לו מת ביו"ט פסק הגאון מהר"ם מפראג לאסור [לפתוח חנותו] כמו בשאר אבילות [ור"ל דלריך להמתין ג' ימים אחר יו"ט כמו דנוהגין בשאר אבילות לענין שותף כדאיתא שם ביו"ד סכ"א באחרונים ע"ש] כ"כ הבה"ט בשם אליהו זוטא אכן בחכמת אדם הלכות אבילות כלל קס"ט דין ב' הביא בשם א"ר להקל דהיינו אם מת ביום א' דחוה"מ מותר להשותף לפתוח חנותו תיכף אחר יו"ט ועי"ש בחכמ"א שדעתו דאפילו מת בערב יו"ט אחרון ג"כ מותר להשותף לפתוח חנותו תיכף אחר יו"ט ועיין בבה"ל שבררנו דהפריז על המדה ודיינו אם נקיל כא"ר: (כה) ואין לריכין וכו'. וכן אין לנחם אבל בע"ש שאחר הרגל קודם ברכו בביהכ"נ כנהוג אם כבר עברו שבעה ימים למיתת המת [אחרונים]: (כו) ונהג אבילות אפילו שעה אחת. לאו דוקא שעה אלא ר"ל זמן מועט מחד [אחרונים] ועיין פמ"ג דלאו דוקא אם נהג בחליצת מנעל (יח) ה"ה אם נהג בכפיית המטה או אחד משאר דברים השייכים לשבעה בטלה ממנו עי"ז גזירת שבעה: (כז) וימי הרגל עולים וכו'. ומטעם שלשים אסור ללבוש בתוך הרגל (יט) כלים מגוהצים חדשים ולבנים וכן מה שהתירו לפעמים לספר ולכבס בתוך הרגל כגון הבא ממדינת הים וכל השנויים לעיל בסימן תקל"א ס"ב וסימן תקל"ד מחמת איסור שלשים אסור בכולם. והתן שנשא אשה ערב הרגל ובתוך הרגל מת לו מת (כ) אין הרגל עולה לו למנין שלשים שהרי בתוך שבעת ימי המשתה היה מותר בגיהוץ ותספורת ואינו חושש לאבילות כלל וכדאיתא ביו"ד סימן שמ"ב ומה שהיה זהיר ברגל שלא לגלח ולספר הוא מחמת הרגל לחוד נמלא שלא נהג אבילות ברגל כלל וע"כ לריך לנהוג לאחר שהשלים ימי משתה שלו שבעת ימי אבלות ואח"כ שלשים: (כח) ודינו כדין קובר וכו'. שנוהג בו דברים שבלנעא ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל וימי הרגל עולין לו למנין שלשים

ביאור הלכה

* בתוך ביתו. ועיין במ"ב שם החכמ"א והנה אף דבא"ז משמע דמסקנתו למעשה כמו זקנו הגאון מהר"ם ולא כדעתו [וכמו שנעתיק לקמיה את לשונו] נקט החכמ"א כא"ר משום דאותו חבר באחרונה ושם לא זכר כ"א דעתו כמו שכתבנו במ"ב בשמו אכן מה דהקיל החכמ"א עוד יותר ממנו לא נסירא כלל והעתיק לשון החכמ"א וז"ל ושותף של אבל שמת לו מת בחוה"מ מותר לעסוק בחנות מיד אחר יו"ט [א"ר בסימן תקמ"ח] (ומה דסיים א"ר כמו בשאר אבלות ר"ל כמו שם ביום השביעי מותר לפתוח את חנותו כן בזה אם מת ביום ראשון דחוה"מ מותר תיכף אחר יו"ט דהוא יום השביעי) וכ"ל לדידן דנוהגין לאסור רק ג' ימים ה"ה אם מת בעיו"ט אחרון מותר פכ"ל ובאמת לא דמי כלל דשם הלא ישב האבל עכ"פ ג' ימים באבלות משא"כ הכא דעדיין לא ישב כלום ודי לנו להקל בעניננו אם מת בחוה"מ ביום ראשון כדעת הא"ר דעכ"פ הוא עכשיו יום שביעי ממיתת המת ולא לתפוס שתי קולות דסייגו ג' ימים וכלא התנהגות אבלות כלל [ובפרט שהפמ"ג מפקפק גם על קולתו של הא"ר ודעתו להחמיר בזה כזקנו ודיינו אם נקיל כהא"ר ולא יותר] והעתיק לשון הא"ז ויראה לעין כל שהאמת כדברינו וז"ל יראה לי דשותף אבל שמת לו מת כתוה"מ ראשון מותר לעסוק בחנות תיכף אחר יו"ט כיון דמקילין בשאר אבלות אחר ג' ימים אבל שמעתי בשם זקני הגאון ז"ל שפסק לאיסור כמו בשאר אבלות עכ"ל הרי לך שגם דעת הא"ר לנהוג לענין שותף של אבל בעלמא רק ג' ימים וכדעת מהרש"ל בזה ואפ"ה בעניננו החמיר דוקא אם מת בתוה"מ ביום ראשון כדי שיהיה בס"ה עכ"פ פתיחת החנות ביום השביעי ממיתת המת וכנ"ל וע"כ הטעם כמו שכתבנו למעלה כנלענ"ד ברור. ודע דלענין שמועה קרובה פשוט דאע"פ שבלמו כבר שבעה ימים למיתת המת אסור בסחורה כל האבלות כשאר אבל וכמש"כ ביו"ד סימן ת"ב דשמועה קרובה דינו כיום קבורה וכ"כ הפמ"ג

שער הציון

(טז) וע"ש שדוחק ליישב אולי דברי מהר"מ לובלין שממנו הוציא מ"א את דינו איירי בליל יו"ט שני וגם זה אין ברור שיהא אסור אז בד"ת ועוד דשמפיין במהר"מ יראה דמיירי שמת בשבת ובמוצ"ש חל יום א' של פסח ואפ"ה החמיר שלא לומר הגדה מפני שיש בו מדרשי מקראות. ודע שמפני קושית הדגמ"ר והבגדי ישע לא העתקתי דברי המהר"מ שהחמיר שלא לומר בעצמו ההגדה: (יז) שמקור הלבוש הוא מדברי ר"ו המובא בב"י ודברי ר"ו אינו מיירי כלל לאחר הרגל אלא לענין תוך הרגל וכמובא לשונו בב"י ביו"ד סימן ש"פ וברמ"א שם וגם מדברי התוספות שם י"ט ע"ב ד"ה מלאכתו מוכח דבביתו אפילו ע"י אחרים אינו מותר כ"א בדבר האבד וכ"ש ע"י עצמו. והנה ראיתי להזכיר שם ביו"ד סימן ש"צ ס"ב בהג"ה בתי' רע"א שם ראיתי דבר שלא שכתב שם דמש"כ הרמ"א אם אין דבר האבד וכו' ל"ל דקאי על אחר שכלו השבעה ימים מיום הקבורה ואילך המעיין בר"ן גופא יראה דקאי על תוך הרגל ול"ע: (יח) כתב עוד דאפשר אף אם הזיד כל שגלה דעתו באחד מהדברים ונהג שעה בטלה גזירת שבעה ול"ע: (יט) טו"ש יו"ד סי' של"ט בשיטת הרמב"ן ולא כהרא"ש וכן העתיקו האחרונים לדינא ודלא כמשאת בנימין: (כ) ט"ז וש"א ודלא כמ"ב הנ"ל:

(כט) ˢאפילו חל יום שבעה בערב הרגל מותר לספר ולכבס בערב הרגל. הגה (ל) וה״ה שרחילה לדידן דנוהגין איסור רחילה כל ל׳ * ומותר לרחוץ (לא) ˢסמוך לערב (לב) וא״ל להמתין עד שלילה (הגה״מ ומרדכי והג״א) * ואצ״ל אם חל יום ח׳ להיות בשבת ערב הרגל * שמותר לספר בע״ש ᵒואם לא גילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל שהרי כבר נתבטל ממנו גזירת שלשים אבל בתוך הרגל (לג) לא יגלח כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ᵖואם חל יום שבעה שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח בח״ה כיון שלא היה אפשר לו לגלח (יא) קודם: **ט** ᶜהא דרגל מבטל גזירת שלשים בשאר מתים אבל באביו ואמו שאסור לספר (לד) עד שיגערו בו חביריו אפי׳ פגע בו הרגל לאחר ל׳ יום אינו מבטל: **י** ᵖואם חל (לה) א׳ (יב) מימי האבילות חוץ מהשביעי בערב הרגל (לו) מותר לכבס ולא ילבשנו עד הלילה וטוב ליזהר מלכבס (לז) עד אחר חצות כדי שיהא ניכר שמפני הרגל הוא מכבס ʳאבל (לח) לרחוץ אסור **עד הלילה**:

ס שם בגמרא וכהכא שאול
ס (כאשר הגהתי כן הוא שם ומ״ש וא״ל להמתין וכו׳ פירוש ויכתן כלונן)
ע שם בברייתא וכהכא שאול
פ שם ברייתא בגמרא כאכא שאול
צ הרא״ש שם בברייתא דעל כל המתים כו׳
ק הרא״ש שם בשם הראב״ד
ר מימרא דרב הונא שם י״ט

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

(לט) ᵗויש מתירין לרחוץ אחר תפלת (מ) המנחה סמוך לחשיכה. הגה ולדידן דנוהגים (יג) איסור רחילה כל ל׳ (מא) אסור לרחוץ (מב) * דהא הרגל לא בטל ממנו רק גזרת שבעה וה״ה לענין כבוס במקום דנוהגין איסור כיבוס כל ל׳: **יא** ᵗר״ה ויה״כ חשיבי כרגלים לבטל האבילות: **יב** ᵃנהג שעה אחת לפני הפסח אותה שעה חשובה כשבעה וח׳ ימי הפסח הרי חמשה עשר ומשלים עליהם (עוד) ט״ו: **יג** ᵇשעה אחת לפני עצרת חשובה כז׳ ועצרת כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל ז׳ חשוב כז׳ הרי י״ד ומשלים עליהם (עוד) י״ו ויום ב׳ של עצרת (מג) עולה למנין הי״ו: **יד** ᵍשעה אחת לפני ראש השנה בטלה ממנו גזירת שבעה מפני ראש השנה וגזירת שלשים מבטל ממנו יום הכיפורים ᵈומגלח בערב יה״כ וה״ה לקובר מתו בשלשה לתשרי (מד) שמגלח בערב יה״כ: **טו** ʰשעה אחת לפני יום הכיפורים בטלה ממנו גזירת שבעה מפני יה״כ וגזירת שלשים מבטל ממנו החג (מה) ומגלח בערב החג: **טז** ʸשעה אחת לפני החג והחג הרי י״ד (מו) ושמיני עצרת (יד) שבעה הרי כ״א יום (מז) ויום שני של שמיני עצרת הרי כ״ב ומשלים עליהם ח׳: **יז** (מח) ʸשמע שמועה קרובה בשבת או ברגל ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה (מט) דינו כדין שמע שמועה רחוקה (נ) אחר השבת והרגל ʰאלא שבשבת וברגל נוהג דברים שבצנעה: **יח** (נא) ˢשמע שמועה רחוקה בשבת או ברגל אינו נוהג בהם אפי׳ דברים שבצנעה אלא למוצאי שבת או הרגל נוהג שעה אחת ודיו: **יט** ʸשמע שמועה קרובה (טו) בשבת שבת עולה ליום אחד (נב) ולמחר קורע והוי ליה יום ששי שביעי

ש הגהות מיי׳ בשם ראבי״ה וכ״י הלוי
ת משנה שם וברשב״א
א מימרא דרב פנחי כר ששון שם כ״ד
ב שם וכדאמר ר״א א״ר אושעיא
ג שם מימרא דרב פפא
ד רמב״ן וכ״כ הטור
ה שם
ו מימרא דרבינא
ז מימרא דרבי יוסי בר אבין
ח הרא״ש שם בשם רמב״ן דכיון דאכתי שמועה קרובה היא הוי כקובר את מתו ברגל
ט גם זה מדברי הרא״ש בשם הרמב״ן
י טור בשם סמ״ק

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

ג רבי יהושע בן חניה כ"ת כשם בעל המאור וכ"כ הרמב"ן בספר תורת האדם
ד כבייחת לשם שמים ע"ש

לאבילות: **כ** [א]אם עשרה ימים אחר החג שמע שמת לו מת בערב החג אע"פ שאם נמנה שעה אחת לפני החג שבעה ושבעת ימי ההג ויום שמיני עצרת כ"א ועשרה ימים אחרים הרי ל"א אין לזה דין שמועה רחוקה אלא דין שמועה קרובה (נג) שאין הרגל עולה למי שלא נהג אבילות קודם לו כלל וכל שכן למי שלא היה יודע שמת לו מת:

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

תקמט להתענות ד' צומות. ובו ב' סעיפים:

א (א) * [ב]חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ו בתמוז (ה) ובג' תשרי ובי' בטבת (ג) (ב) מפני

שערי תשובה

(ה) וכו'. סנסה"מ פ"ב כסם סט"ו. ועיין כה"ל שכלקט יוסף מסיק לסתיר כיון שתיט כיוס שלילע ט פ"ם:

באר היטב

רק בשחרית כהגן החמה וע"כ שרי במנחה לקרותו לספר תורה עוד כתבתי שם בשם יום הכפורים בשבת מוהגים קלת בעלי כתים ליכב על הארץ בלילה שעה ק' והוא עשות נמור חלה שם כן שמע שמועה

רחוקה בשבת שאז מהג אבילות שעה אחת בלילה ולא בכ"ם עיין י"ד סימן ת"כ ס"ק ד' מש"ם:

(ה) וכו'. ואיתיה בכ"ה בשם רי"ו דבר"ה נהרג נדליה ובדמה תעניתו על יום חול ולפ"ז היה נרמה דשם יש מילה בע"ג דשין בעל ברית מתענה עד הלילה כמו בע"ב שחל בשבת ונדחה ליום ק' אבל יש לחלק דשתם נרמה לכל הלחייה בזמנו דאז רואים שעיקר התענית של ע"ב חל בשבת חלה שנדחה ע"ב כשבוע דיום שלאחר השבת וגזרו להתענות ביום ג' לעולם חל הגזירה לעולם בשוה ושין נרמה לנו הלחייה ט"ו: וכ"מ ממאי דלחמרינן בפ"ק דמגילה דשם ביום ט"ב ביום ג' לעולם חל הגזירה לחידוי וכו' ושם איתא דע"ג שבוע נדחה ח"ב ר' מפיקרא לית לן מקר ע"ג חלה ע"ב לומר דשתם מעיקרא כך קבלו עליהם לעשותו לעולם כיום שנברא בו ממש ולא חציב נדחה עיין יד מהרן. מי שפעה ואכל בשם יתענה בפ"ב מהרי"ל: (ב) מפני. כדי לעורר

ביאור הלכה

ס"ב וכן בחמשת לחדש נוסף להחמיר בזה [ובשנת דלפ"ו לחני' שם חל יום שיני בשבת ערב הרגל יהיה ג"כ לשנר נרחון בפ"ם וכ"כ בחכ"ח שם] לחמיה בדפ"ח בהלכות תעניות וכן בחנ"ב מ"ק חיי"ד סי' ל"ם הטעיקו דברי הרמ"ח להלכה [לחמיה ק"ק לסותר עלמו למ"ב בלנמ"ב ליו"ד שפה תירלו לסקל נודהי אין מותין בידו לחהרי שפה"ך] סיולה מכל זה פרולם לסמוך להלכה והפנת הח"ל הוא רק ממנהג שכתב שם הד"מ דנוהגין להחמיר: * חייבים להתענות וכו'. כתב הריטב"א בסוף תענית התן אחל אחד מהרבנים בזמות בתוך ימי שמחת לבו משתבר לי שבות מייב להתענות בשם הל"ב דימי רגל ושמחה שלו הוא ואין הבילות הדשם מלא בשם ואין שמחה הלת בהבילה בהלחייהן נבי רגלים ובני פורים פ"ש ביון דרגל שלו רגל יחיד מדלכנן ותעניות שלו שם לבניט אחי הבילות דבניט ודאי רגל דבניט ושוד דיחיד מקרא מלא הוא דיבר בכתוב אם לא אפלא את יהושלים על ראש שמחתי עכ"ל ואין בחיים מוה לבת המוהר בסימן תקנ"ט דבעל ברית מתענה ואינו מבלים אף דגם הוא רק יו"ט של יחיד שהם בשעשה מצוה לנדחה (אבל מ"מ ראיה מדברי הריטב"א הלו למשקה בב"י ובהיט נדחה מציה בשם נדחה בעיבור"א הלו הלא ס"ל לחוס גדלים אינו נקרא תמיד בשם נדחה ובסכנת סס"ו ודלא כהראיה יוסף שהובא בשם"ת:

משנה ברורה

שהיה כמעשיהו שתה עד שנגרם להם ולנו לחזק הגזרות שבזכרון הדברים הלו נשוב להטיב כמו שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו' (ג) ולכן מייב כל איש לשוב אל בחוזק הימים ולפפשם במעשיו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית בשם"כ בהשני ניניוה וירא ד' את מעשיהם וחמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם ואין התענית אלא הכנה לתשובה (ג) וכן חותם הכתובים שבשחם מתענים הולכים בטיול ובדברים בטלים תפסו הטפל והניחו העיקר ומ"מ אין לפשוך את עלמו בתשובה בלבד כי יומים אלו הם מ"ע מדברי הגביחים להתענות בהם וכמו שכתבנו למעלה: (ב) מפני דברים הרעים וכו'. כי בי"ו בתמוז נראע בו ב' גזרות בו נשתברו הלוחות בשירד משה מן ההר כשפורש בחורה וביטל התמיד עוד מלהקריב בבית הרחשון והובקעה העיר בהורבן בית שני וברף חפוסטמוס הרשע את התורה והושמד נלח בהיכל. ובע"ב היה בו חורבן הגדול שאחריו בו הבית הרחשון וגם בהבי וכזה היום נגזר על תכותינו שבמדבר אלא יבכסו לארץ וכזה היום נלכדה עיר גדולה וביתר שאר ויהי בה אלפים ורבבות מישראל ונפלו כולם ביד העכו"ם ונהרגו כולם ונהיתה ערב גדולה כמו תורכן ביהמ"ק וכו ביום המוכן לפורענות שגרם עוונותיהם הרשע את ההיכל ואת סביביו לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש

לרחם

שער הציון

(ו) תשובת שבות יעקב ח"ח סי' פ"ת וכן הסכים בישועות יעקב להקל ודלא כב"ם שאחמיר בזה. ולח"ב מלאתי בי"ד סי' שנ"ו בפ"ת סק"נ בשם מחנה סופר שאעפ"י שבשתו להקל דבכה"ג שרגיל מפסיקו: (ל) רמב"ם: (כ) להרוחים: (ג) ת"ח:

דברים הרעים שאירעו (ג) בהם: **ב** [ב]אע"ג דכתיב בקרא בחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר אין מתענין (ג) (ד) בט' בו אלא בי"ז מפני שאע"פ שבראשונה הובקעה בט' בו כיון שבשניה הובקעה בי"ז בו תיקנו להתענות בי"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן:

ג תוספות שם וסרמב"ן בספר תורת האדם

א רמב"ן בספר תורת האדם עוד וס"ם ב תוספות בספ"ק דתעניות וס"ם

תקנ הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות. ובו ד' סעיפים:

א * [א]הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו (א) ואסור לפרוץ גדר. סנס (ב) * מיכו (ג) עובדות ומיקות שמלטערות סרבם (ד) * אין להתענות (סנהות מיימוני והמניד פ"ם) ולפי' אין מלטערות אין מחויבות להתענות (ה) חלה שבתו (ו) להחמיר ודוקא בג' לומות אבל בט' באב מחויבות להבליט (כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ס'): **ב** [ב]צומות הללו חוץ מט' באב (ב) (ו) מותרים ברחיצה

באר היטב

הלבות לתשובה רמב"ם: (ג) בט'. ולפ"ה לנזור גם בט' בו דאין מערימין על הלבור יותר מדאי רמב"ן. וכתב המ"ח וה"כ בשל שפם יתענה גם בט'. מיהו בירושלמי איתא שברחשונה היה ג"כ בי"ז חלה מפני הלרות שעו בהשבון:

(ה) להחמיר. כתב מ"ע סי' קי"ח קטנים מבינין אותם לשם ומים להתאבל עם הלינור עכ"ל וכתב המ"ח וכ"ל דוקא קטן בים לו דעת להתאבל: (ב) מותרים. ובשל שפם יחמיר בכולם כמו בט"ב הון מהלינת מנשל שלא יהא כמוכח ויהילולא של"ה. מ"ש

משנה ברורה

לרחם לאחר המורכן על הפליטה שנאמרה ובבקה נחלת יהרחל הבאמרה כי ע"י שהרבו גלו כולם ונהרגו מהם למלפים. ועשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ג"ב הרעש על ירושלים והביחה במלור ובמלוק ומזה נמשך החורבן: (ג) בהם. מי שפעה ואכל בהם (ד) מ"מ לריך להבליט התענית אחר שאכל דמי שאכל שום יהזור ויאכל שום ואם לריך להתאבל עליו וה"ה אחר מולה וא"א להן להתאבל מחמת חליוחן כיון שהם יודעו מוה לך אף מחמת חושם ח"ח להן לנהוג אבילות והרבל פנע בתוך ז' בשל מהן נזדרת שבעה וה"ה לענין שבשים. ויחר דיני הפרטים האיכים לענין זה מבוחר בכל כיו"ד סימן של"ם ס"ה:

(א) מחויבים להתענות וכו'. והוא מדברי הגביחים בדברת בקרת (זכריה ח) לום הרביעי ולום החמישי ולום השביעי ולום העשירי וגו' ואחז"ל מה יום הרביעי זה י"ז בתמוז שהוא בחדש רביעי למנין החדשים ולום החמישי זה ט' בחב שהוא בחודש החמישי ולום השביעי זה לום גדלי' שהוא בחודש השביעי ולום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחודש העשירי. וכל אלו ימים כל ישרחל מתענים בהם מפני הגזרות שגזרו בהם (ב) כדי לעורר הלבבות לפקה על התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה חבותינו שנעשו בהם ולא נשוב להטיב כמו שנאמר והתודו את עונם ואת עון חבותם וגו' (ג) ולכן מייב כל איש לשוב אל בחוזק הימים ולפפשם במעשיו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית בשם"כ בהשני ניניוה וירא ד' את מעשיהם וחמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם ואין התענית אלא הכנה לתשובה (ג) וכן חותם הכתובים שבשחם מתענים הולכים בטיול ובדברים בטלים תפסו הטפל והניחו העיקר ומ"מ אין לפשוך את עלמו בתשובה בלבד כי יומים אלו הם מ"ע מדברי הגביחים להתענות בהם וכמו שכתבנו למעלה: (ב) מפני דברים הרעים וכו'. כי בי"ז בתמוז נראע בו ב' גזרות בו נשתברו הלוחות בשירד משה מן ההר כשפורש בחורה וביטל התמיד עוד מלהקריב בבית הרחשון והובקעה העיר בהורבן בית שני וברף חפוסטמוס הרשע את התורה והושמד נלח בהיכל. ובע"ב היה בו חורבן הגדול שאחריו בו הבית הרחשון וגם בהבי וכזה היום נגזר על תכותינו שבמדבר אלא יבכסו לארץ וכזה היום נלכדה עיר גדולה וביתר שאר ויהי בה אלפים ורבבות מישראל ונפלו כולם ביד העכו"ם ונהרגו כולם ונהיתה ערב גדולה כמו תורכן ביהמ"ק וכו ביום המוכן לפורענות שגרם עוונותיהם הרשע את ההיכל ואת סביביו לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש. ויום ג' בתשרי כו נהרג גדליה בן אחיקם שמינוהו

שערי תשובה

(כנ"ם) לף ע"ב דכתיב כו'. ועיין בפע"ז שאין מקדשין שלבנה קודם שבת נתמו כו' ותנו מוכנין כמ"ב בסי' תק"ו בשם שלה"י ז"ל לקדש במולאי ש"ב ועיין בשבו"י ת"ב סימן י"ל שכתב טוב לעשות מידי קודם ובכתתי בס"ת שם ועיין לקמן סי' תקנ"ו ס"ק כ"ם שכתב לכאר לללנה ט' ובכר"י סי' תקנ"ם כ' לכאר השביחה המכוחה ללבנה כו' ועיין בד"ח בשם מהרי"ל אחר שבת ואלבל כיון"ד בשבת יש לו להתענות בה"ב וכתב בפ"ל דשמוע דיו"ד בשבת עלמו לריך להבליט אחר שבת. בסליחות לי"ז בתחו קחתם בתחתם בלילה ובכלל סוף עשות הדפוס ול"ל ובכפל בפ"ח והוא ס"ב שכתוב כי לקחה מיד ס' בפלים כלל תפלחים ופתרון מלת בלחתם סוף פקדן בפ"ם ומביב בחמו בלילה ס"ם: (ב) מותרים. פכה"ט ועיין בפע"ח ת"ב סי' מ"ם ס"ם לתרן קושית הע"ז מלי דשתח דר' כו' ולפרש דברי הטוס' לפה דבילה לעקור ס"ם שבתב ה"ל שברי בלון לתן כו' וה"ב בלחתוניס שבשל שם יתחיר ט' ע"ם ועיין בתב"ן ת"ב בג' לומות הון מע"ב בשם שבא מתם חיט יכול להתענות בג' לומות הון לריך להתפלל פ"ם:

ביאור הלכה

* הכל חייבים וכו'. תיובתא בת י"ב בגים ויום אחד ותיובתן בן י"ג שנה ויום אחד חייבים להתענות ולא קודם לכן. ולפ"ז בלילה שתי שבועות חייבים [ס"ב בשם ת"ב]: * מיהו שובות ומיקות וכו'. עיין לקמן בסימן תרפ"ו בהג"ה לענין תענית לחלום דשם כתב"ה לענין כותבי תפילין שם מלטערות סרבם. ולענינינו ראפשר דחמור יותר לבינן לבבר לא וקבלו כל ישרחל להתענות בכל הד' לומות תו הוא ע"ז תענית תובה ולא כותב חלה לענין שובות ומיקות שהקילו בזה להתחלה ובדמוכה בגמרא חלה בוודאי חלה לענין ע"ב שחתענות ומלילות בו חמש בקונן בעל הרמב"ם כתב בחמוש שביחיה בכ"ק של שבלון בשם מהר"ן שעמיך ז"ל לקבל בזה בשאר תעניות ובכל לפי רחות עיניס עכ"ל: * אין להתענות. עיין בח"ב בשם מ"ע שיפרעו ת"ב ותיולם מבת לקמן סימן תרפ"ו. והעיין בכיאור הגר"ח שם יראה דאין לחוש משם שעניניו. וגם לא מלאתי לע"ם לשום התנין שיתפרש דברי הח"ב בזה:

שער הציון

(ה) ח"ח: (ה) רמב"ן ועיין מ"ח מה שכתב לענין בפל שבת ועיין ס"ת שמפקפק עליו: (ל) פוסקים: (כ) כי בראשונה יתי מיבוש פעור תלוש כיוחר ומיתי שפרות מיכים [פמ"ב בשם ת"ל]: * מיהו שובות ומיקות וכו'. עיין לקמן בסימן תרפ"ו בהג"ה לענין תענית לחלום דשם כתב"ה לענין כותבי תפילין שם מלטערות סרבם. ולענינינו ראפשר דחמור יותר לבינן לבבר לא וקבלו כל ישרחל להתענות בכל הד' לומות תו הוא ע"ז תענית תובה ולא כותב חלה לענין שובות ומיקות שהקילו בזה להתחלה ובדמוכה בגמרא חלה בוודאי חלה לענין ע"ב שחתענות ומלילות בו חמש בקונן בעל הרמב"ם כתב בחמוש שביחיה בכ"ק של שבלון בשם מהר"ן שעמיך ז"ל לקבל בזה בשאר תעניות ובכל לפי רחות עיניס עכ"ל: * אין להתענות. עיין בח"ב בשם מ"ע שיפרעו ת"ב ותיולם מבת לקמן סימן תרפ"ו. והעיין בכיאור הגר"ח שם יראה דאין לחוש משם שעניניו. וגם לא מלאתי לע"ם לשום התנין שיתפרש דברי הח"ב בזה:

ג משנה מגילה ה' וכפי' רש"י שם וכ"כ רמב"ם בפ"ה מהלכות תענית ד אבודרהם ס (דין עוברות ומיניקות כלומות בסי' תק"ן ותקנ"ד ותרי"ז)

וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה (ז) וא"צ להפסיק בהם מבעוד יום: ג (ג) (ח) יכל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת (ט) נדחין לאחר השבת: הגה (י) ואם חלו (ד) בערב שבת קורים (יא) בשחרית ומנחה ויחל (ב"י) ואם יש חופה ביום התענית בערב שבת נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל (יב) ואח"כ עושין (ה) החופה (וע"ל סי' רמ"ט סעיף ד' אם משלימין התענית): ד יבשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום חוץ מט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך אב"ף עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם) ס:

תקנא דיני שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה. ובו י"ח סעיפים:

א משנה תענית כ"ו ב מימרא דרב פפא שם כ"ט

א אמשנכנס אב (א) ממעטין (א) בשמחה בובר ישראל דאית ליה דינא בהדי כותי (ג) (ב) לישתמיט מיניה דריע מזליה. הגה מילה שהיא מר"ח עד ט' באב נוהגין שהמוהל (ג) (ג) ובעל ברית

שערי תשובה

(ד) בפ"ש. עכס"ש ועיין ביד אפרים מ"ש בזה לענין אמירת ענגו: (ג) ובעל ברית. עכס"ש ועיין בפמ"א ח"ג סי' ל"ז שהשיג על הכס"ש וכתב שאין לדייק מדלא כתב היתר לגלח ודוק לאידך גיסא דלא כתב איסור ...

באר היטב

בליל טבילה לא יפרוש מאשתו מ"א. ועכשיו ברחילה המנהג לאסור ומפני כבוד השבת מותר ב"ה: (ג) כל. לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת בשבת כמ"ש סי' תכ"ח ס"ב: (ד) בע"ש ...

... ע"כ. ורמ"א כתב בי"ד סי' של"ג ס"ג דמותר לגלח וצ"ע וע"ש

... וכמדינתנו נוהגים להחמיר כדברי הט"ז רק כשהם קרובים הם כמשמשין בתוך הסעודה ... כמו בעלי הסעודה והוכלים אח"כ עמהם ומ"מ אין ראוי להיות שמה לשמוע כגון המנגן בכלי שיר ומכ"ש כאבל על אביו ועל אמו או אשה על בעלה

משנה ברורה

בחמין מפני כבוד השבת: (ז) ואין צריך וכו' מבעוד יום. כמו בע"כ אלא מותר בהם באכילה ושתייה בלילה: (ח) כל ד' צומות. כל לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת חל בשבת כמ"ש סימן תכ"ח ס"ב: (ט) נידחין לאחר השבת. ולא קודם (יא) דאקדומי פורעניתא לא מקדמינן: (י) ואם חלו בע"ש. האי ליטנא ג"כ לאו דוקא (יב) דכל הד' צומות נ"כ א"א להיות בע"ש לפי הקביעות המבואר לעיל בסימן תכ"ח כ"א עשרה בטבת בלבד: (יא) בשחרית ומנחה ויחל. וה"ה (יג) דאומר הש"ץ עננו בין גואל לרופא (יד) אבל אין אומרים וידוים ונפילת אפים במנחה לפי שהוא ע"ש. ומטעם זה (טו) אין לעשות בע"ש יו"כ קטן כשחל ר"ח בשבת כ"א ביום שמיני שלפניו לפי שאין לומר סליחות גם וידוים בע"ש במנחה:

(יב) ואח"כ עושין החופה. ואסור אז החתן (טז) לשתות מכוס של ברכה כיון שהוא עדיין מבע"י אלא נותנין לתינוק לשתות. [ובכה"ג (יז) יכול החתן לשתות מכוס של ברכה (יח) וכן לאכול ולשתות אח"כ ועיין לקמן בסימן תקס"ב ס"ב דאם התענית הוא רק מחמת עצמו שהוא התענה ביום זה א"צ להשלים] וכן כשחל אחד מהצומות בתוך שבעת ימי החופה (יט) ישלים תעניתו אבל יא"צ א"צ להתענות בתוך ז' ימי החופה אם נשא בתולה או בחור אלמנה: (א) ממעטין בשמחה. עיין במ"א דר"ל (א) שאין שמחין בו כלל כמ"ש התוס' פ"ק דמגילה: (ב) לישתמיט מיניה. עד ר"ח (ב) אלול ועכ"פ עד אחר ט"ב: (ג) ובעל ברית. היינו (ג) אותו שתופס התינוק על ברכיו בשעת המילה אבל המכניס והמוציא התינוק

שער הציון

(יא) גמרא: (יב) מ"א: (יג) יד אפרים: (יד) מ"א וש"א: (טו) עט"ז: (טז) מ"א: (יז) א"ר וכן מבואר אלונו באריכות ...

וכתבוכת

ג ברייתא וגמרא יבמות מ"ג וכפי' הרמב"ן בס' ת"ה וכן העתיק הטור ד ברייתא וגמרא ה רמב"ם פ"ג דתענית ו שם בגמ'

(ד) ואבי הבן לובשין בגדי שבת (מנהגים) אבל בלאו הכי אסור אפילו בשבת של חזון (ה) אין מחליפין ללבוש בגדי שבת (ו) כ"א (ד) הכתונת לבד (מרדכי הל' ט"ב והג"א פ"ב דתענית ואגודה ורוקח) אבל פורסין (ה) (ז) פרוכת של שבת אם לא שאירע ט' באב בשבת ונדחה שאז אין פורסין פרוכת של שבת ומי שיש לו נשואין בשבת נחמו (ח) מותר ללבוש (ו) (ט) בגדי שבת (י) בשבת של חזון (מהרי"ל): ב * גמר"ח עד התענית (יא) * ממעטים במשא ובמתן (יב) דובבנין של (ז) שמחה כגון בית חתנות לבנו * האו בנין של ציור וכיור ובנטיעה של שמחה יכגון אבורנקי של מלכים שנוטעים

באר היטב

מ"ש הבאר הגולה ע"ז: (ד) הכתונת. ומותר אפילו חל ט"ב בשבת. לבוש. והמחמיר שלא להחליפו מנהג שטות הוא שאינו לבוש רק מפני הזיעה מט"מ מ"א וא"ו כתב דהש' תניא וש"ל כתבו דלאסור מפני שהוא דבר של נגעה ולכן אין למחות באשכנזים הנוהגים ...

... לבד ועיין בפ"מ: (ד) הכתונת. עבה"ט ועיין במג"א שאפילו הטלית של שבת אין חדשות להרדב"ז סי' תרל"ג ובמדינתנו נהגו כש"ע ואין לשנות ומנעלים ופוזמקאות של ביד אפרים בשם דגול מרבבה בזה ועיין בזקן אהרן סי' ל"ת וברדב"ז חדשות סי' ...

שערי תשובה

אעפ"י שהיא מחמת שמה יש לאסור למנוע מלשמוע בקול שרים ושרות ועיין ביו"ד סוף סי' של"א לענין גילות לפרנס לטבילה בט"ז וש"ך שם ...

משנה ברורה

התינוק [שקורין קוואטער] אינו בכלל זה ומ"מ האשה המכנסת התינוק נוהגת ללבוש בגדי שבת שזה עיקר מלותה: (ד) ואבי הבן. ואמו: (ה) אין מחליפין ואפילו הטלית. ולענין גילוח (ד) אם מותר לבעל ברית וכה"ג. עיין בשע"ת: (ו) כ"א הכתונת לבד. שאינו לובש אלא מפני הזיעה ומטעם זה מותר להחליף גם הפוזמקאות וזה מותר אפילו בשבת שחל בו ט"ב. ובק"ק ווילנא נוהגין ע"פ הגר"א ללבוש בגדי שבת ויש משנים בגד אחד וכ"כ ר"י עמדין בשם אביו הגאון שצריך ללבוש בגדי שבת אפילו בשבת שחל בו ט"ב: (ז) פרוכת. וה"ה (ה) מפות ומכסאות: (ח) מותר ללבוש וכו'.

ביאור הלכה

* מר"ח עד התענית וכו'. ...

... לצייר אמה על אמה דהלי"ס לעולם אסור לדעת הטור כדלקמן בסימן תק"ס ולהרמב"ם דסבירא ליה דאפילו ע"י סיור אמה על אמה אסור לעולם לבנות בנין של ציור וכיור כמבואר שם בב"י ג"ל דבהא מר"ח אב ולהלן אסור

ואף (ו) אבי החתן והכלה לובשין בגד עליון של שבת לכבוד חתן וכלה: (ט) בגדי שבת. ומ"מ (ז) בגדים חדשים אסור: (י) בשבת של חזון. ואפילו (ח) חל ט"ב בשבת אבל לאבי החתן אין להתיר באופן זה ללבוש שום בגד של שבת: (יא) ממעטים במשא ומתן. יש מן (ט) הפוסקים דס"ל דהיינו שלא ישא במו"מ של שמחה כגון (י) לקנות כלי כסף או צרכי חופה וכדומה אבל סתם מו"מ אין צריך למעט כלל ויש דס"ל דכל מו"מ צריך למעט בעת הזאת (יא) ולא יעסוק אלא כדי פרנסתו וכן משמע בסימן תקנ"ד סוף סכ"ב דצריך למעט בכל מו"מ. [ורק אם הוא ירא י"ל דהוי (יב) דבר האבד ושרי בכ"ע אם הוא מולא אז בזול יותר] ובזמנינו (יג) נהגו להקל בכל זה משום דהכל נחשב כעת כדי פרנסתינו: (יב) ובבנין של שמחה. וה"ה כל בנין (יד) שא"צ לו לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא אסור (טו) ואם שכר לנכרי קודם ר"ח בקבלנות מותר בכל ואפילו בט"ב עצמו דנכרי אדעתא דנפשיה עביד (טז) וה"ה אם קצץ עם הנכרי בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר מטעם זה. ומ"מ אם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ט"ב

שער הציון

(ד) ותשובת ח"ס תאו"ח סי' קנ"ח מתיר לבעל ברית לספר אבל לא לאבל ממש במילה בתוך שלשים: (ס) מהרי"ל: (ו) מ"א ועט"ז: (ז) מ"א: ...

לצל להסתופף בצלו או ז׳מיני הדם ומיני אהלים ח׳ואם היה כותלו (ח) (יג) נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (יד) (ולגורך (ט) מלוס סכל סרי) (ר"ן ספ"ק דתענית) (טו) ס׳ואין נושאים (י) נשים ואין עושין סעודת אירוסין (טז) י׳אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט׳ באב עצמו מותר (יא) ליארס (יז) שלא יקדמנו אחר. הגה (יח) ונוהגין להחמיר (יט) שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך עד אחר ט׳ באב (מנהגים): ג׳כ׳שבוע שחל בו ט׳ באב (כ) אסורים (יב) לספר (יג) (כא) ולכבס אפי׳ אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו לאחר ט׳ באב ל׳ואפי׳ אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפי׳ מטפחות הידים והשלחן אסור (כב) מ׳וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פי׳ מעבירין על סבגדים אבן חלק לסחליקו. ערוך) שלנו אסור (כג) * וכלי פשתן אין בהם (כד) משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר

נ׳וה"מ לגוהצן ולהניחן עד אחר ט׳ באב (כה) אבל אסור ללבשן בשבוע זה ס׳ונהגו לאסור אפי׳ כלי פשתן ואפי׳ בכבוס שלנו (כו) בין ללבוש בין לכבס ולהניח ע׳ואין להקל בדבר כיון שנהגו וכ"ש דאפשר דמדינא נמי אסור * שהרי יש פ׳מי שכתב (כז) דכיבום שלנו (כח) קרי (גיהוץ) לשל בני בבל שאין מתלבנים יפה לפי שמימיהם הם עכורים שאינו ארץ הרים וגבעות כארץ ישראל וכיבום של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבום של א"י ואסור ועוד צ׳יש מי שפי׳ דגיהוץ היינו מים ואפר או נתר ובורית וכיבום היינו במים לבד ובזמן הזה אין מכבסים במים לבד ונמצא שכל כיבום של זמן הזה הוי גיהוץ ואסור מדינא אפי׳ בכלי פשתן ללבשן מיהא. הגה * ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחלת ר"ח (כט) עד אחר התענית אם לא לצורך מלוה כגון אשה סלובשת לבנים (ל) מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה (רוקח ואו"ז) אבל בט"ב עצמו (יד) לא תלבש לבנים (לא) רק לובשת חלוק בדוק ויפה (הגמ"ד) (לב) * וכן (טו) לכבוד שבת לובשים כלי פשתן (טז) (לג) ומציעין לבנים כמו בשאר שבתות ואסור ליתן כלים לכובסת אינה יהודית (יז) (לד) לכבס מר"ח ואילך אבל קודם ר"ח מותר לתת אע"פ שכובסת (לה) אחר ר"ח (תוספות פ"ב דתענית ומהרי"ל): ד (לו) ק׳לאחר התענית מותר לספר ולכבס (לז) מיד ר׳ואם חל ט׳ באב ביום ראשון או בשבת

שערי תשובה

באר היטב

תקנ"ד ססכ"ב משמע דממעטין בכל משא ומתן ע"ש. כתב הב"י בשם הר"ן דכל בנין שא"ל לו רק להרווחה בעלמא אסור. אם קנץ עם הא"י בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר ואם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ת"ב תע"ב. מהרי"ל. וכ"ל דביה"כ מותר דהוי מלוה דרבים. מ"א: (ח) נוטה. אפילו אם הוא בענין שאין בו סכנה אלא שיש לחוש להפסד ממון ג"כ מותר לבנות ואין אסור אלא בנין שהוא להרווחה. ט"ז: (ט) מלוה. כגון שאין לו אשה ובנים מותר לבנות בית תחנות. ר"ן. ומה שאין נוהגין לישא אשה כלל היינו משום דלא מסמני מלתא ב"י ועי׳ בתשובת שבות יעקב ח"ב סי׳ ל"ה. ולכן נהגו לעשות בגדים חדשים לצורך נשואין אבל מי שקיים פ"ו אסור עס"ז מ"א: (י) נשים. אפילו בלא סעודה: (יא) ליארס. ומה"ט מותר לעשות שדוכין ומ"מ נ"ל דאסור לעשות סעודה ואפי׳ בלא ריקודין ומחולות ול"ד לסעודת ברית מילה דלית בה שמחה כלל משא"כ כאן וכ"ל דאפילו בשבת אסור לעשות דהא בגמרא קתני מר"ח עד התענית אסור וא"א דלית בהו שבת. מיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מיקרי . . . מ"א: (יב) לספר. וליטול הצפרנים נ"ל דמותר ולכבוד שבת פשיטא . . . ע"ב בתוכו ע"ש: (יג) ולכבס. דנראה כמסיח דעתו מהאבילות:

משנה ברורה

ט"ב תע"ב. וביה"כ מותר דהוי מלוה דרבים: (יג) נוטה ליפול. ואפילו (יז) אם הוא בענין שאין בו משום סכנה [כגון שעומד . . .

ביאור הלכה

שער הציון

באר היטב

(יד) לא. אבל במ"ב משמע שמותרת ללבוש לבנים וכ"מ בב"ח וב"י סי׳ תקנ"ד: (טו) לכבוד. משמע שגם לכבוד שבת מותר לכבס ביום ה׳ ויש להקל אם אין לו כתונת לשבת ועי׳ א"י פשיטא דשרי מ"א ע"ש: (טז) ומציעין. עיין ט"ז שאוסר להציע הסדינים בשם רש"ל: (יז) לכבס. אפילו א"ל לכבס אחר ט"ב מ"א ועסי׳ תקמ"ג ס"ק ה׳ מש"ש. [ובש׳ א"ר לידד להקל בזה לכבס לאחר ט"ב ויליף מתה"מ . . .

הנוהגים שלא לאכול בשר ויין עד שבת נחמו שהב"ח כי שצריכים . . .
במג"א שאם נהגו שלא לאכול בשר ויין אבל נהגו לספר ולכבס מותר להם שאין לחייב . . .

שערי תשובה

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

באר הגולה (48): ז שם כרמב"ם ח טור בשם הירוש׳ כתבות הרי"ף ורא"ש שם כתפני׳ ט שם ביכמות י טור בשם רבינו נסים כ משנה תעני"ב וגמ׳ ופוסקים׳ דרב ששת שם וכרייתא ל רמב"ן בס׳ ת"ה וש"פ מסא דרב ששת דכטלו קלרידכי לבם כרי"י שם וכפי׳ רש"י

באר הגולה (49): נ מהא דרי יותנן ס טור בשם אבי העזרי ע ב"י פ הר׳ יהודה בר להונן צ נימוקי יוסף ק משנ׳ תענית כ"ט וכר"מ וכרשב"ג ותרווייהו לקולא כרבא שם ר ירוש׳ כתבוס הרא"ש והר"ן

ש טור בשם סמ"ג וסמ"ק ותה"ד וב"י מהירושלמי א טור בשם הרמב"ם ב שם בשם רבינו שב"ע והגהות מיי' בשם הרוקח ג טור לדעתו

ונדחה לאחר השבת מותר בשתי השבתות בין שקודם התענית בין שאחריו שויש מי שאומר (לח) שנהגו לאסור כל שבוע שלפניו (לט) חוץ מיום ה' ויום ו'. הגה וכוהגין להחמיר (מ) מתחלת ר"ח לענין כיבוס אבל תספורת נוהגים (יח) להחמיר (מא) מי"ז בתמוז (מנהגים): ח תאסור לעבריות (מב) לכבס בגדי (יט) העובד כוכבים (מג) בשבוע זה: ו (מד) * אכלים חדשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן אסור ללבוש בשבת זה (ואנו מחמירין (כ) (מה) מר"ח ואילך): ז בי"א (מו) שאסור לתקן בגדים חדשים (כא) (מז) ומנעלים חדשים בשבת זה ויש להחמיר בזה (כב) (מח) מר"ח. הגה וס"ס דאסור (מט) לקנותן וכן אומן ישראל (נ) אסור לעשותן לאחרים בין

שערי תשובה

אם חל ט"ו בחג ביום ואין אסורים בבשר ויין ועיין ביד אפרים מ"ש בזה על המג"א והבאתי שם דברי הכ"ג מ"ת סי' ק"ס ע"ש ועיין בט"ז ס"ק יו"ד וביד אפרים שם: (יח) להחמיר. עבה"ט וכ' כדגול מרבבה דה"ס אם יום למ"ד בר"ת אב מותר רק בשבוע שחל ט"ב אסור לספר כדרכו ועיין מ"ש בח"כ ועיין בשאלת יעב"ץ ח"א סי' ע"ז מי שנמסר מי"ז תמוז ואילך ואירע אבל בט"ב אין להתיר לו: (בהגה) וה"ה דאסור לקנותן. וכ' בסידור עמודי שמים שאף הבגדים ישנים והם חביבים אצלו אסור וגם מטעם ברכת שהחיינו לאו מ"ד אבל אם נתנו לו במתנה שמברך הטוב והמטיב יברך מיד:

באר היטב

ע"ש]: (יח) להחמיר. אבל שחל יום ל' שלו בר"ח בתמוז מותר לספר כיון שאינו אלא מנהג והוי תכפוהו אבילות. ב"ח: (יט) העובד כוכבים. ובלבוש יש להקל וה"ה במקום שהא"י יש להם מלבושים אחרים וניכר שהם של א"י שרי עס"ז בהג"ה מ"א: (כ) מר"ח. והב"ח כתב דאסור מי"ז בתמוז ואילך דהא אין מברכין שהחיינו כמ"ש סי"ז. ולזה מ"ש שם דשבת שרי לברך שהחיינו א"כ מותר ללבוש חדשים בשבתות שבין המצרים אבל מר"ח ואילך אסור ללבוש אפילו בשבת ועמ"א: (כא) ומנעלים. וה"ה דאסור ללבשם. אגודה הגמ"כ:

(כב) מר"ח. ולענין לבישה דעת המחבר ב"י להקל משום דטעם איסור העשייה כמ"ש ס"ח משום שנהגו שלא למשתי עמרא ר"ל שלא לעשות חוטי שתי מלמר מטעם משום דפסקה בט"ב אבן שתיה וכל תקון בגדים הוי בכלל זה דהשתיה הוי תחלת המלאכה ב"י וכתב ד"מ דמטעם זה אפילו עושה לאחרים אסור. ומשמע בת"ה אפי' עושה למכור בשוק אסור אבל לטוות חוטין מותר שאינו בכלל זה וכתב

ביאור הלכה

בשם התוספות דכביסה ותספורת שניהן שוין לסקל: * כלים חדשים וכו' אסור ללבוש. וה"ה כלים ישנים המכובסין כדלעיל בס"ג. ודע דכתונת אפילו חדשה מותר ללבוש בשבת חזון וכמו לענין כיבוס דמותר לכבוד שבת

משנה ברורה

דמ"מ מנהגא יש ליזהר בזה ביום עשירי עד חצות היום: (לח) שנהגו לאסור. היינו היכי שחל בשבת ונדחה אבל חל ביום א' מותר (מ) אף לדעה זו: (לט) חוץ מיום ה' ויום ו'. שמותר

לכבוד שבת ועיין לעיל בס"ק ל"ב. הצריך לילך למרחקים בשבוע שחל בו ט"ב (מא) מותר ליתן לכובסת עכו"ם לכבס בגדי פשתן לכמה שבתות שצריך על הדרך: (מ) מתחלת ר"ח. ולא קודם שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בו: (מא) מי"ז בתמוז. עיין לקמן בסע"ו במ"ב: (מב) לכבס בגדי העכו"ם. אע"ג דמדינא שרי שהרי אין איסור כיבוס משום דאסור במלאכה אלא כדי למעט בשמחה ולהראות אבלות והא לא שייך בכיבוס בגדי נכרים אפ"ה אסור (מג) מפני מראית העין שאין ניכר שהם של עכו"ם (מג) אמנם במקום שהעכו"מ יש להם מלבושים אחרים דניכר לכל שהם של עכו"מ יש להקל (מד) ובאין לו מה לאכול ודאי כדי חיינו שרי עכ"פ: (מג) בשבוע זה. בזה אף לדידן לא נהיגין מר"ח (מה) מדלא כתב רמ"א דנוהגין אף בזה מר"ח כמו שכתב בסעיף שאח"ז [ה"א]: (מד) כלים חדשים. ובמקום שדרך לכבס הבגדים במכבש א"כ הוו בכלל מגוהצין ואסורין אפילו הם ישנים שהגיהוץ עושה אותן כחדשים והאסורין ללבוש בשבוע זו ומה"ע נהגו איסור בבגדי שבת ללבשן (מו) בשבת חזון דאע"פ שלבשן מכבר כמה שבתות עדיין גיהוצן ניכר והוי כחדשים: (מה) מר"ח ואילך. ומיירי (מז) שקנה בגד מתוקן כמו שהוא וכירך שהחיינו בשעת קניה קודם י"ז בתמוז וע"כ אין איסור קודם ר"ח דמי שקנה בגד שאינו מתוקן ונתן לאומן לתפור הלא מברך בשעת לבישה ואסור ללבוש מי"ז בתמוז משום שהחיינו. ולדעת המקילין דבשבתות שבין המצרים מותר לברך שהחיינו א"כ מותר ללבוש חדשים (מח) בשבתות שבין המצרים אבל מר"ח ואילך אסור אפילו בשבת (מט) ובגדים שאינם חשובים כ"כ בא"ל לברך עליו שהחיינו כגון מנעלים חדשים ואנפלאות וכיו"ב בודאי מותר לקנותו וללבשו מי"ז בתמוז עד ר"ח ועיין עוד מה שכתבנו בסעיף י"ז בשם הגר"א: (מו) שאסור לתקן. ר"ל שאסור לעשות בגדים חדשים (נ) וכן אנפלאות שקורין זאקי"ן אסור לארוג ולצורך נשואין מי שאין לו אשה ובנים מותר לעשות בגדים חדשים דהא מדינא מותר לו אפילו לישא וכנ"ל בס"ק י"ד ואפילו בט"ב עצמו שרי לעשות ע"י עכו"מ לצורך נישואין [אחרונים]: (מז) ומנעלים הדשים. וה"ה דאסור (נא) ללבשן: (מח) מר"ח. דבירושלמי איתא והובא לקמן בס"ח דנהיגי שלא למישתי עמרא מדעייל ר"ח אב (נב) וכל תיקון בגדים הוי בכלל זה דהשתיה הוי תחלת המלאכה: (מט) לקנותן. אפילו דעתו שלא ללובשן עד אחר ט"ב ודומיא דאסרינן לעיל לענין כיבוס אפילו במכבשן להניח: (נ) אסור לעשותן לאחרים וכו'. ואם אין לו מה יאכל (נג) שרי כמו באבל לאחר

שער הציון

(מ) ולדידן אין נ"מ כמש"כ הרב דנוהגין לאסור מר"ח [פמ"ג]: (מא) א"ר בשיטת הב"ח והעתיקוהו הדה"ח והח"א וע"י ישראל כשא"א ע"י נכרי ושוא לורך גדול הב"ח מתיר אבל המ"א וא"ר אוסרים וכ"ה ברהב"ן [ת"א]: (מב) תה"ד: (מג) מ"א וכ"מ בתה"ד: (מד) שם וע"ש עוד שכתב דהפסד דבלגעה נמי שרי והעתיקו הח"א והוא מטעם דאף דכ"מ שאסרו מפני מראית העין אף בחדרי חדרים אסור זהו דוקא בדבר שיתשדוהו לאיסור דאורייתא עיין לעיל בסימן ש"א במ"ב פ"ק קס"ה: (מה) וכדה"ח העתיק גם בזה מר"ח וגראה לסקל כיון דמר"ח אינו אלא מנהג: (מו) ואפילו לפי מה שכתב רמ"א דנהגו להחמיר מר"ח ואילך היינו בחדשים או מגוהצין ממש אבל בבגדי שבת שאין האיסור רק משום שהגיהוץ ניכר אין המנהג שלא ללבוש רק בשבת חזון או אם יש מילה בט"ב אבל אם חל ר"ח ביום וי"ו או בשבת שפיר לובשין בשבת זה בגדי שבת [יד אפרים]: (מז) מ"א: (מח) מ"א ובא"ר בשם מו"ע מלדד להחמיר משום שהיא שמחה גדולה אבן הא"ח העתיק כלעת המ"א וכאמת איני יודע טעם הא"ר דבגמרא לא נזכר כ"א מכנסים אב ממעטין בשמחה ולא קודם: (מט) אחרונים: (נ) דס"ת: (נא) אחרונים: (נב) ב"י: (נג) פ"ת בשם ת' ר"י ברונא:

ד שם בשם הירושלמי פרק ד' דפסחים ושם נתן טעם שבו פסקה אבן שתייה והטעם כי השתות יהרסון ה טור משום דאיתא נוסחאי דגרסי בירושלמי כן וכ"כ הרמב"ם בפ"ה שם וכשם הרמב"ן ז שם וכו' הכל ט בשם ס"ר אבר מפני שבו בוטל התמיד וגם נסוך היין

בשכר בין בחנם (תה"ד וב"י) * ונהגו (כג) (נא) להקל בזה (נב) אבל אם ידוע ומפורסם שהמלאכה של אינו יהודי שרי (תה"ד) וכן נהגו לתת (נג) לאומנים אינם יהודים לתקן כלים חדשים תוך זמן זה כדי שיהיו מוכנים לאחר (כד) התענית ומיהו טוב למעט בזה במקום דאפשר דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטינן: ח דנשי דנהיגי דלא (נד) למשתי (פי' לסדר ולערוך החוטין שהולכין לארכו של בגד והוא מלשון או בשתי או בערב) עמרא מדעייל אב מנהגא (וכוהגין שלא לקדש החדש (נה) עד (כה) אחר ת"ב) (מהרי"ל וד"ע): ט היש נוהגים (נו) שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (נז) (ומותר בחומץ של יין) (אגודה ומהרי"ל) יויש שמוסיפין (כו) (נח) מר"ח עד התענית יויש שמוסיפין (נט) מי"ז

באר היטב

המ"א וכ"ל שמותר לעשות אותן שקורין קרוני"ן שאורגין בעלים דלאו בגד הוא: (כג) להקל. משמע דאפילו לישראל נהגו להקל ומיירי שנתנן לו קודם ר"ח אבל לאחר ר"ח פשיטא דאסור ליתן מ"א: (כד) התענית. אע"ג דבכיבוס אסור כמ"ש סס"ג היינו לפי שנזכר בגמרא לאיסור משא"כ בבגדים חדשים. והטעם לפי שעדיין אינן שלו ולא נקרא שמו עליו. וכתב בהגמ"כ דאפי' בט"ב עצמו שרי לעשות בגדים ע"י עכו"ם לצורך נשואין מ"א. וכ"ל דוקא אחר חצות: (כה) אחר. עסי' תכ"ו ס"ב דהאר"י ז"ל כתב דיש לקדש במוצאי ט"ב כי במוצאי ט"ב נולד בן דוד ומבשרים ללבנה ולישראל שעתידי' להתחדש: (כו) מר"ח. ומיד שהתפללו הקהל ערבית במ"ש או בר"ח לדידן אף על פי שהיחיד לא התפלל עדיין אסור בבשר ויין ועסי'

שערי תשובה

(בשו"ע) יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ט'. וכתב בחור נעלם שנשאל מבעל תורה ויראת ה' שיש לו איזה מיחוש שמזיק לו שתיית שכר ואין רשאי לשתות רק יין או יין מעורב עם מים באופן שנתבטל כח היין ואין בו אלא מעט מטעמו ולא ממנו אי רשאי לשתות כך מר"ח אב עד התענית וכתב להתיר אף שאין במים שבה חלקים נגד היין ויש בו קצת טעם יין מ"מ כל שנתערב יותר מכדי מזיגה עד שאין ראוי לברך עליו בפה"ג מותר לשתות באלו הימים וגם יי"ש מותר אף יי"ש העשוי משמרי יין כיון שאלה מגדר יין עד שאין מברכין עליו בפה"ג רק שהכ"ב ע"ש וע"ש שכתב הטעם משום דדמי לנודר כו' והביא מדברי הט"ז ס"ק ט' דמתיר ברוטב של בשר כו' ולפ"ז לא היה לו להאריך כ"כ שהרי בט"ז שם מבואר דמותר בתבשיל שנתערב בו יין אעפ"י שיש בו טעם יין וע"ש מ"ש על דברי המג"א ס"ק כ"ט שכתב דהאי דינא נסיגי עלמא לאסור תבשיל כו' דמייתי מהש"ך וכתב שאין ראיה דאין זה רק חומרא כו' ע"ש ואין נראה כלל כיון דחזינן דנהיגו

הכי הכי קבילו ואין לתלות הקבלה בטעות כיון דחזינן שכן הוא לענין נדרים ועיין לקמן ס"ק כ"ט בבאה"ט והוא מדברי הא"ר שכתב על הט"ז דלפי מנהג שכתב המג"א יש להחמיר וא"כ גם בכך דינא דאור נעלם יש להחמיר אך לענ"ד במקום מיחוש אין להחמיר וגם כי קצת יש לחלק בין תבשיל של בשר לתבשיל של טעם יין דכל המניעה הוא זכר לחורבן שבטלו קרבנות וניסוך היין (וכמ"ש ביד אפרים על דברי הט"ז ס"ק יו"ד משום רש"ל ע"ש) ובאכילת קדשים היה ג"כ רוטב ותבשיל אשר בשלו אותם והיה נאכל כאכילת קרבנות גופייהו לכך כשעושין זכר למו יש לאסור גם התבשיל משא"כ ביין שהוא זכר לניסוך היין ויין מזוג פסול לנסכין ואף שגם יין תוסס אסרו אף שגם הוא פסול לנסכים מ"מ יש בו משום שמחה דכתיב ויין ישמח כו' משא"כ בזה שהוא מזוג הרבה ולא נשאר בו רק טעם יין לבד אין בו משום שמחה ומ"מ אין להתיר רק במקום מיחוש קצת. ומי שא"ל לזה לא יעשה כן גזרה דלמא אתי לאמשוכי וישכח וישתה במזיגה קלה לבד ועיין בשכנה"ג בשם מהר"י כרונא שכ' יין גמור לתוך התבשיל סברא להחמיר דלמא אתי למשתי פ"ש ואפשר דלכתחלה קאמר ועל מה שכ' הרמ"א שמותר בחומץ של יין כתב הט"ז שמותר אפילו אם כשנכנס אב היה עדיין יין ועתה נעשה

משנה ברורה

לאחר ג' ימים: (נא) להקל בזה. ומשמע דאפילו לישראל נהגו להקל (נד) ומיירי שנתנן לו קודם ר"ח דאלו אחר ר"ח פשיטא דאסור ליתן לו: (נב) אבל אם ידוע וכו'. ר"ל דמדינא אומן העושה בשביל עכו"מ בודאי אינו שמח מזה ואין לאסרו רק משום מ"ע דיסברו שהוא של ישראל [ולזה קאמר בתחלה סתם אסור לעשותן לאחרים היינו אפילו לעכו"ם] ולזה קאמר (נה) אם ידוע ומפורסם וכו' מותר אפילו לקבל המלאכה אחר ר"ח ולעשותה: (נג) לאומנים נכרים. ולא לישראלים כיון שהוא אחר ר"ח וכנ"ל. והטעם שהקילו בזה יותר מכיבוס דאסרינן לעיל בסוף סעי"ג לפי שעדיין אינן שלו ולא נקרא שמו עליו: (נד) למישתי עמרא. פי' שלא לעשות חוטי שתי מצמר [וה"ה משארי דברים] ואסמכוה בירושלמי על שם שבטלה אבן שתיה וכתב ב"י דאין נ"מ בין לו ובין לאחרים ובין בשכר ובין בחנם [ט"ז] וטווית החוטין לתפור בהן בגדים מותר שאינו בכלל זה וכן מותר לעשות קרוני"ן שאורגין בעלים דלאו בכלל בגד הוא [מ"א]: (נה) עד אחר ט"ב. עיין לעיל סימן תכ"ו ס"ב ובמשנה ברורה שם: (נו) שלא לאכול בשר וכו'. ומיד שהתפללו הקהל ערבית במוצאי שבת (נז) אע"פ שהיחיד לא התפלל עדיין והוא בתוך סעודתו (נז) אסור בבשר ויין וה"ה בר"ה לדידן [מ"א] אבל שארי (נח) אחרונים כתבו דבמוצאי שבת אם הוא לא התפלל עדיין מותר בבשר ויין דכיון שאומרים רצה בבה"מ שייך אצלו שבת: (נז) ומותר בחומץ וכו'. היינו אף (נט) בחומץ שנעשה מיין ובשנכנס שבת זו היה עדיין יין מותר כיון שעכשיו הוא חומץ ואין שמחה בשתייתו. וחומץ לעניננו מקרי (ס) כל שבני אדם נמנעין לשתותו מפני חמיצותו: (נח) מר"ח עד התענית. ור"ח בכלל (סא) וכן המנהג במדינותינו: (נט) מי"ז בתמוז. דמאז התחיל הפורענות של החורבן וכ"ז בימות החול אבל בשבת

ביאור הלכה

[כ"מ מפמ"ג]: * ונהגו להקל בזה. ובביאור הגר"א מפקפק בזה דאף דאין ללמוד תיקון בגדים מהא דירושלמי כמש"כ הד"מ מ"מ מטעם דהוא דומה עכ"פ לכיבוס אין להקל וכן מש"כ אבל אם ידוע ומפורסם וכו' בכל זה יש לפקפק מטעם כיבוס וכן במש"כ וכן נהגו לתת לאומן נכרים וכו' על הכל עיין הגר"א ומשמע דדעתו להחמיר בזה וכ"ל פשוט דאין להחמיר כ"ח בשבוע שחל ט"ב ולא קודם דבכיבוס גופא אינו אלא מנהגא וכיון דנהגו להקל בזה תו אין להחמיר: * של הנכרי שרי. משמע דאם המלאכה הוא של ישראל אף שהוא ידוע ומפורסם שאינו עושה לעצמו ובודאי לית ביה שמחה להאומן כגון בשביל למכור בשוק לאחר ט"ב אסור וכ"כ המ"א וכ"ל דטעם האיסור שיחשבו שנתן לו ישראל לתקן אחר ר"ח:

שער הציון

(נד) מ"א וש"א: (נה) ר"ל דבזה מן הדין מותר ולא מטעם דנהגו להקל: (נו) ואם יש בעיר שתי בתי כנסיות היחיד נגרר אחר אותו מקום שהוא הולך שם להתפלל: (נז) ועיין בפמ"ג שהביא מיו"ד שע"ס מש"ך וט"ז שם דלא ס"ל כן כיון שבעלם יום הוא והוא לא התפלל עדיין ולפי מה שכתב בפתחי תשובה החדש לתרץ קושית הח"א אפשר להלק גם בזה משום דחייב אדם לצער עצמו עם הצבור: (נח) א"ר ודה"ח: (נט) ט"ז וש"א: (ס) מ"א וש"א: (סא) כ"מ בדה"ח ות"א:

ח כל בו ט מרדכי שם י מ"כ תשובה אשכנזית

(כז) בתמוז. הגה (ס) ומלניעים מר"ח ואילך (כח) הסכין של שחיטה (ר' ירוחם נ"ח ח"ג והג"מ) שאין שוחטים כ"א לצורך מצוה כגון (סא) לחולה או שבת או מילה (סב) וכיוצא בו: י ויש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים (סג) מותרים (כט) בתבשיל שנתבשל בו בשר (סד) ט ואסורים בבשר עוף (סה) ובשר מלוח ויין (סו) תוסס (סז) ומותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון. הגה (סח) ונוהגין להחמיר (סט) שלא לשתות יין בברכת המזון ולא בהבדלה (תשובת

שערי תשובה

תומך אפ"ג דכנדרים כה"ג אסור הכא שרי כיון שהאיסור משום שמחה וכתומך ליכא שמחה והאיסור נספך להיתר כו' ע"ש וככה"ט נשמט דברי כט"ז בזה ועיין בברכ"י שכתב שיש מקילין לאכול בשר מבושל שנשתייר מסעודת שבת ושמעתי דהיה מסא דאיתא בחולין אכרי בשר נחירה כו' וכתבו הפוסקים ... [illegible]

באר היטב

רס"ג. ויש נמנעין אחר שקיעת החמה: (כז) בתמוז. ומ"מ מותר בשאר דברים רחילה וכו' רש"ל. כתב הב"ח מי שקיבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז ועד ט"ב אסור גם בשבת וצריך התרה עכ"ל ... [illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

מהרי"ל סי' ק"ו) (ע) אלא נותנים (ל) לתינוק ובמקום דליכא תינוק מותר בעצמו (עא) לשתות (לא) הבדלה (עב) ובסעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן (עג) * וסיום מסכת (עד) וסעודת (לב) ° אירוסין אוכלים בשר ושותין יין (עה) כל (לג) השייכים לסעודה אבל יש לצמצם (עו) שלא להוסיף ובשבוע שחל

° (וכה דאית' לעיל סעיף ב' דאין עושין סעודת אירוסין נלע"ד לחלק דהכ' מיירי באירוסין של מצוה כגון שאין לו אשה ובנים כמ"ש הר"ן בשם רב האי והביאו הב"י בסי' זה

באר היטב

לענין נדרים גם ב"י והד"מ כתבו לאיסור מ"א ע"ש [מיהו דווקא בתבשיל של בשר אבל כשנתבשל בקדירה של בשר פשיטא דמותר. ... [illegible]

שערי תשובה

דידה דסתם מיניקות חולות קלת אי משום תקנת הוולד ומה"ט מקילין הרבה דברים במעוברות ומיניקות ומי שיש לו מיחוש ואולי קלת שאינו יכול לאכול וכא לשאול יש להורות לו היתר לאכול בשר עוף כי תמידה סכנתא מאיסורא. ... [illegible]

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

כ הרשב"א בתשו' ל טו' בשם הרמב"ן מ שם ג בהלכות שמחות ס בריית' מ"ק י"ד ובתוספתא דרב חסדא ע טור בשם אבי העזרי פ מרדכי שם

ט"ב בתוכה אין לאכול בשר ולשתות יין (עז) רק מנין מצומצם וזה אפי' (לד) (עח) בערב ת"ב שרי (מנהגים ומהרי"ל) ובלבד שלא יהיה בסעודה שמפסיק בה (ד"ע): **יא** כל מי שאוכל בשר במקום שנוהגים בו איסור פורץ גדר הוא וינשכנו נחש (ומותר לשתות כל שכר אפי' של דבש שקורים מע"ד): **יב** (עט) תספורת שבוע זה אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור: **יג** (פ) ובזקן כל שמעכב את האכילה מותר: **יד** אסור לגדולים (פא) לספר לקטנים ולכבס כסותם (פב) בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה. הגה (פג) מיהו בגדים שמלפפין בהם הקטנים לגמרי שמוציאים בהם ריעי ומשתינין בהם הכי ודאי (לה) (פד) שרי ואפילו בגדי שאר קטנים נוהגים להקל (ב"י): **טו** מי שתכפוהו אבילות (פה) של מת ושל שבת זו והכביד שערו (פו) מקיל בתער (פז) אבל לא במספרים ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ובחול: **טז** יש נוהגים (פח) שלא לרחוץ (לו) (פט) מר"ח ויש

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

שאין נמנעין אלא בשבת זו (צ) ויש מתענים מי"ז בתמוז (צא) עד ט"ב. הגה * ולצורך מצוה שרי ולכן נדה רוחצת וטובלת (מהרי"ל) ואפי' אם טובלת ליל י' באב מותר לה (צב) לרחוץ בערב ט"ב * אם א"א לה לרחוץ ליל י' (אגודה) ונראה דה"ה אשה הלובשת לבנים יכולה לרחוץ מעט כדרכה בשאר שנה (צג) הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה ונוהגין שלא לרחוץ (צד) אפי' בצונן מר"ח ואילך (ת"ה סי' ק"ו) (צה) ואפי' בע"ש של חזון אסור לרחוץ כ"א ראשו ופניו ידיו ורגליו בצונן (מהרי"ל ותשובת מהרי"ל סי' ע"ו וב"י) ויש מקילים (צו) * בחפיפת (לז) הראש בחמין (צז) למי שרגיל בכך כל שבת: **יז** (צח) טוב ליזהר מלומר (לח) שהחיינו בין המצרים (צט) על פרי או על מלבוש אבל

באר היטב

[illegible]

שערי תשובה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

ש הגהות מיימוני התדשות והרוקח בסי' ש"ע ממדרש איכה רבתי ומדרש תהלים מזמור כ"ח

על פדיון הבן אומר (ק) ולא יחמיץ המצוה (וכן בפרי (לט) (קא) שלא ימלא אחר ט' באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים) (בנימין זאב סקס"ג ותשובת מהרי"ל) : **יח** * שצריך ליזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי (מ) (קב) מד' שעות עד ט' שעות (משום שבהם קטב מרירי שולט) (קג) ולא (מא) יכו התלמידים בימים ההם :

תקנב דין ערב תשעה באב. ובו י"ב סעיפים:

א מהנה תענית כ"ו וכת"ק ב טור והגהו' אשרי בסוף תענית בשם א"ז

א אערב תשעה באב (א) לא יאכל אדם בסעודה המפסקת (ב) שאוכלה אחר חצות (ג) בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין. הגה ואף משקים אחרים (א) (ד) ממעט בשתייתן ממה שרגיל לשתות (טור וב"י בשם תוספות ורוקח) וכן לא יאכל אחר סעודתו לכון ומליח דברים שנוהג בשם בשאר פעמים כדי שיתנהג בפרישות (מרדכי) : **ב** (ה) באפילו בשר מלוח שעברו עליו יותר משני

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

ולא ילבש הבגד. וכתבו האחרונים דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחיינו דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. וכן חולה ג"כ מותר שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא קבלינן עלן : (ק) ולא יחמיץ המצוה. או הברכה כיון שהגיע זמנה ואע"ג דכשרואה פרי חדש ואינו מברך שהחיינו מחמיץ הברכה

(ק) מ"מ כיון שנהגו להמתין עד שעת אכילה לא מיקרי מחמיץ המצוה : (קא) שלא ימלא אחר ט"ב . ומיירי (קא) שלא יכול לשמור הפרי עד שבת מפני שיתקלקל כגון גודגדניות קטנות דאל"ה יקחהו בחול וישמרהו עד שבת : (קב) מד' שעות עד ט' שעות. היינו (קב) מסוף ד' עד סוף ט'. וכן יזהרו בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל [א"ר] : (קג) ולא יכו התלמידים. מפורש (קג) במדרש דאפילו ברצועה יש ליזהר. וכוונת הארי"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה:

(א) לא יאכל וכו'. כדי להרבות אבל ולזכור חורבן הבית ויצטער עליו : (ב) שאוכלה אחר חצות. עיין לקמן בס"ט : (ג) בשר וכו'. היינו מדינא דש"ס דאלו מצד מנהגא אסור מר"ח וכדלעיל בסימן תקנ"א : (ד) ממעט. היינו בסעודה מפסקת שאם רגיל לשתות בסעודה ד' כוסות ישתה ג' כוסות. ואין לשתות (א) שכר ואם הוא אדם (ב) חלש שרי : (ה) אפילו בשר מלוח וכו' ועופות. ר"ל

שער הציון

(ק) מ"א : (קא) מ"א : (קב) כן מסיק בא"ר ע"ש : (קג) ט"ז : (א) מ"א וכ"ש דאין לשתות מי דבש או יי"ש המשכרים שישכח עי"ז חורבן הבית [ט"ז] : (ב) בתשובת רש"ל משמע דס"ל אם הוא רגיל בכל סעודה לשתות שכר אין לאסור עליו. ובכנה"ג מפקפק עליו והא"ר מיישב . והכל לפי מה שהוא אדם. ולכוס של בשמ"ז גם לרש"ל שרי [א"ר ופמ"ג] ...

ימים ולילה אחת ובשר עופות (ג) (ו) ודגים (ז) ויין מגתו דהיינו שאין לו יותר משלשה ימים נהגו לאסור : **ג** גאפילו בשל מין אחד (ג) (ח) בשתי קדרות (ט) מקרי שני תבשילין * דוכן יש להחמיר וליזהר משני מינים בקדרה אחת אא"כ הוא דבר (י) שדרכו בכך כל השנה כגון אפונין (מיני זרעונין ובלע"ז ליזר"י) (ד) * שנותנים עליהם בצלים הוביצים ותבשיל הנעשה מדבר שנאבל כמות שהוא חי (יא) מקרי תבשיל לענין זה. הגה (יב) ואין חילוק בין צלי למבושל לענין זה (מרדכי הל' ט' באב) : **ד** ימותר לאכול פירות כשהם (ס) חיים אפילו כמה מינים : **ה** ינוהגים לאכול (ו) עדשים עם ביצים (יג) מבושלים בתוכם (יד) שהם מאכל אבלים. הגה ויש נוהגים לאכול ביצים (ז) קשים שהוא ג"כ מאכל אבלים (הגמי"י פ"ה) : **ו** חמי שאפשר לו לא יאכל בסעודה המפסקת אלא פת (טו) חריבה במלח וקיתון של מים. הגה ויש מחמירים לטבל אחר אכילתן פת (טז) באפר ולאכלו על שם ויגרס בחצץ וגו' : **ז** טנהגו לישב (יז) ע"ג (ח) קרקע בסעודה המפסקת (יח) (ואין צריך לחלוץ מנעליו) (הגהות מיימוני ורמב"ם פ"ה וב"י) : **ח** (יט) יש ליזהר שלא ישבו (ע) שלשה

ג שם בשם הרי"ף גיאות ד שם בשם הרמב"ן ה שם בשם אביו הרא"ש ו שם ז ב"י ח טור מהא דרבי יהודה בר אלעאי תענית ל' ט שם בשם אבי העזרי י שם בשם אביו הרא"ש והגהות מיימוני

שערי תשובה

באר היטב

דגים מצד המנהג כמ"ש בש"ע ושכן הגירסא עיקר וכ"כ בעטרת זקנים וכתב בשם מהר... אין חילוק בין דבר הנאכל כמות שהוא חי או לא. וכן אין חילוק בין צלי למבושל... סעודה אלא בכל גוונא אסור לאכול פירות לגוים בקנות סעודה בסעודה המפסקת... צריך להפסיק בבגד ביטו לקרקע ע"פ הקבלה כי אין לישב על הקרקע אפילו עם ב...

ביאור הלכה

* וכן יש להחמיר וליזהר משני מינין בקדרה אחת...

התוספות (עיין בטור) והגר"א...
עליהם בצלים וביצים. אפשר דדוקא באופן זה שבא להטעים האפונים אבל לא כמבשל שני מינים ביחד בעלמא כגון מה שקורין לקשי"ן עם תפוחי אדמה. ומה דאיתא לקמיה לענין עדשים עם בצים אפשר נמי כשעיקר הוא העדשים

משנה ברורה

ר"ל אע"ג דהטעם באיסור בשר משום דנתבטלו הקרבנות ולאחר ג' ימים לא מקרי עוד בשר לענין קדשים שהרי שלמים אין נאכלין יותר משני ימים ולילה אחת וכן עופות לא היו קריבים ע"ג המזבח הון מתורים ובני יונה וגם אין שמחה אלא בבשר בהמה מ"מ נהגו לאסור : (ו) ודגים. משום דאיכא דוכתא דדגים בכלל בשר הוא כמש"כ ביו"ד סי' רי"ז ס"ח ועוד דהוא עולה על שולחן מלכים ושמחה הוא לאיש באכילתו [מ"א] : (ז) ויין מגיתו וכו'. שאינו חשוב (ג) ולית ביה משום שמחה: (ח) בשתי קדירות. פי' שאחד בלילתו עבה ואחד בלילתו רכה אבל אם שניהם בשוה (ד) אין קפידא לבשל בשתי קדירות: (ט) מקרי שני תבשילין. פי' ואדם אחד אינו יכול לאכול שתיהן אבל יכול ראובן לאכול תבשיל אחד (ה) ושמעון אחד: (י) שדרכו בכך. ר"ל שרוב הפעמים נותנים בצלים וביצים באפונים כמו שדרך לטגן עיסה ובצים (ו) אבל דגים אסור לטגן בבצים כיון שרוב הפעמים מבשלין אותם בלא בצים [מ"א וכונתו (ז) אפילו לאותן מקומות שלא נהגו לאסור בסתם דגים]. ולביבות ממולאים בגבינה נקרא שתי תבשילין (ח) וכן ברייט"י לקשי"ן עם גבינה כיון דרוב פעמים אין עושין כן הוי ב' תבשילין: (יא) מקרי תבשיל לענין זה. דאף דלענין בישולי עכו"ם אין שם תבשיל עליו כגון הלב שנתבשל וכיו"ב לענינינו אסור דעיקר הטעם שאסרו בשני תבשילין (ט) משום דבריבוי תבשילין יש בו כבוד ותענוג: (יב) ואין חילוק בין צלי למבושל. כגון בצים צלויין ופירות צלויין כולן שם תבשיל עליהן וזהו שכתב לקמיה כשהם חיים לאפוקי כשנתבשלו או נצלו: (יג) מבושלים בתוכם. שנחשב כתבשיל אחד ומיירי כשאוכלן בבת אחת. ודוקא במקום שדרכו לבשל כך כל השנה וכנ"ל בס"ג ובטור כתב עדשים או בצים וכ"כ הלבוש וכן המנהג אצלינו שאוכלים בצים לבד משום אבילות וכמש"כ בהג"ה: (יד) שהם מאכלי אבלים. ולא יאכלו תבשיל אחר ולא כהמון עם שמתחלה אוכלין מין מבושל ואח"ז יושבין לארץ ואוכלין ביצים (י) דאסור וכ"ש דאסור להפסיק ביניהם בברכת המזון דגורם ברכה שא"צ וכש"ע יבואר איך להתנהג בזה: (טו) חריבה. ומ"מ אל ימעט בשיעור (יא) אכילתו אלא יעשה באופן שיוכל לסבול התענית וכן בשתיית המים: (טז) באפר. ואומר (יב) זהו סעודת ט"ב: (יז) ע"ג קרקע. כדי שתהא (יג) הסעודה שפלה ובמקום שמנהגן לאכול בהסיבה היה ההיכר אם היו אוכלין עתה שלא בהסיבה ולדידן שכל השנה אוכלין שלא בהסיבה אין ניכר השפלות אלא בזה (יד) ומ"מ אם הוא אדם חלוש יוכל להניח כר תחתיו: (יח) וא"צ לחלוץ. דאין אבילות נוהג עד הלילה (טו) ומטעם זה מותר לישב אחר הסעודה על הספסל: (יט) יש ליזהר שלא ישבו וכו'. ובדיעבד אף

שער הציון

(ג) כ"מ סנהדרין ד"ע ואין הטעם משום דאינו כשר לכתחלה לנסכים דא"כ היה לנו להתיר עד ארבעים יום דעד שיעור זה נקרא יין מגיתו כדאיתא ברמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח הלכה ט' : (ד) מ"א וא"ר וכן הסכים הגר"א דלא ככנה"ג המובא בבאה"ט שמחמיר בזה : (ה) בעט"ת ופשוט : (ו) ובביאור ...

לאכול בסעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד ישב לבדו ויברך לעצמו :
ט ׳כל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע וכשהוא אחר חצות אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות (כ) ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע אין צריך ליזהר בדברים הללו . הגה ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכול סעודה קבועה קודם מנחה (כא) ואח"כ מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת (מהרי"ל) ונוהגין (י) (כב) להרבות קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק להם התענית הואיל ופוסקים מבעוד יום כמו ביו"כ ויש קצת ראיה לזה ממדרש איכה רבתי מיהו מי שיוכל לסגף עצמו ויודע בעצמו שאין התענית מזיק לו ומחמיר על עצמו נקרא קדוש כנ"ל : י ׳אם חל ת"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת (כג) אוכל (יא) בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו (מיהו צריך (יב) להפסיק (כד) מבעוד יום) (סמ"ק) : יא ׳מי שקבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה (כה) ואירע ערב תשעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או (כו) ילוה תעניתו * ופורע . הגה והגאונים

כ מימרא דרב יהודה שם ל׳ ותרווייהו לקולא ל ברייתא שם כ"ע וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש מ ת"ה סי׳ ער"ה בשם תשו׳ הרא"ש

שערי תשובה

סמג"א בסי׳ תקנ"ט שכתב שהיה לו הרגל גרוע שלא להפסיד בגדיו מבוהר דלא הם להא . מ"מ נראה כיון שמותר ליפא על הסק יש לעשות כן לחוש לדברי קבלה שכתב מהר"ם : (יא) בשר . עבה"ט ועי׳ מ"ש אא"ז בבכ"ש שהאתיו כיד אפרים שחולק על המג"א בזה והביאו בבר"י וכתב דבין כתל

באר היטב

לא יזמנו דלא חשיב קביעות . אחרונים עמ"א : (י) להרבות . רש"ל וב"ח כתבו דגדול עונש מנשוא בפרט ליודעי תורה ומאן דהם למנהג הש"ע ירבה בסעודה קודם חצות והרבה קדושים מישראל אין אוכלים שום תבשיל בעט"ב כל היום מלאתי ועיין ע"ז ומ"א : (יא) בשר . ואסור למנוע אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אבל עבירה היא מ"מ ישב בדאגת נפש ולכן לא ישב בסעודת חברים ואם חל מילה באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה . מ"א : (יב) להפסיק . כתב הבאר היטב אשר לפני ול"ע ברש"י תענית דף כ"ע דכתב דא"צ להפסיק עכ"ל ע"ש . ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכו׳ ר"ל דאינו אוכל סעודה מפסקת אלא מותר

ביאור הלכה

והכלים מפרכים אותם כתוכם שבטל גבייהו ול"ע : * ופורע . ר"ל שמתענה שני אחר בכלות שנה זו אבל אין יכול ליתן יום אחר תחת שני דאחר שבירר לו ב׳ וה׳ כוונתו דוקא לאלו שהם ימי רצון [פמ"ג לקמן בסימן תקס"ח] :

משנה ברורה

אף אם ישבו ג׳ לא יזמנו דלא חשיב קביעות [אחרונים]: (כ) ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע . אבל אם אוכל אח"כ רק אכילת עראי לא נחשב לסעודה כלל וא"כ הסעודה הקודמת היא עיקר הסעודה ואסור לאכול בה שני תבשילין: (כא) ואח"כ מתפללין מנחה וכו׳ . כד"מ בשם מהרי"ל איתא שהולכין לביה"מ ומתפללין מנחה (טז) ומסתמא בירך ג"כ בהמ"ז מתחלה: (כב) להרבות קצת וכו׳ . ורבים (יז) מאחרונים אין דעתם נוחה בזה להרבות מתחלה בכמה מיני תבשילין ולהתענג בהם וזהו עיקר סעודתו ואחר מנחה שאינו רעב ואינו צמא כלל אוכל לזכר סעודה מפסקת והוא רק כעין סעודת עראי (יח) ועי"כ יש מהם שאומר שלא יאכל קודם מנחה רק תבשיל אחד ואחר מנחה יאכל עדשים או ביצים וכה"ג ואף שגם זה בכלל תבשיל הוא לא מצטרפי אהדדי . והא"ר כתב להצדיק קצת את המנהג וז"ל אומר אני דכל זמן שהוא מכוין לש"ש בכונת הנ"ל [דהיינו שלא יזיק לו התענית] הרשות בידו אבל עכ"פ יראה כל אדם שלא ישביע עצמו יותר מדאי והחכם עיניו בראשו כדי שיוכל לאכול אחר המנחה סעודה המפסקת שלא יהא כאכילה גסה ועראי עכ"ל ובסעודה המפסקת יוכל לאכול פת עם תבשיל ולא מצטרפי אהדדי כיון שבירך בהמ"ז וגם התפלל מנחה באמצע: (כג) אוכל בשר . ואסור (יט) למנוע ממנו אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אבל עבירה היא . והנה אף דכתב המחבר כסעודת שלמה מ"מ ישב (כ) בדאבון נפש שלא ינהג בשמחה ולכן לא ישב בסעודת חברים [מ"א] בספר בכור שור חולק ע"ז ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו ומונע בשבת זו הו"ל כאבלות פרהסיא . ולכו"ע מותר לאכול עם ב"ב ויכול לברך בזימון כיון שהוא שבת [א"ר] ואם חל מילה (כא) באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה : (כד) מבעוד יום . היינו (כב) קודם שקיעה . וכוון להודיע זה להמון שלא יטעו שהוא כשאר שבת : (כה) ואירע עט"ב וכו׳ . וקשה עליו ליסב בתענית שני ימים ולילה אחת : (כו) ילוה תעניתו . כתב המ"א ואע"ג דבסימן תקס"ח ס"ב כתב דאסור ללות (כג) בכה"ג הכא (כד) דא"א בענין אחר שרי (כה) ומהאי טעמא כתבו הגאונים (כו) דא"צ להשלים אף דבעלמא קי"ל

שער הציון

(טו) דאלת"ה אסור לילך ממקומו קודם בהמ"ז והא דהולך לילך ולהתפלל מנחה דאל"ה הוי בכלל גורם ברכה שאינה צריכה כדאיתא בשבת דף קי"ח בתוספות וכן מוכח בסימן רל"א בב"י ד"ה וכן היה וכו׳ ע"ש וכ"כ הפר"ח בליקוטיו בסדיה ולפלא הוא על הפמ"ג בא"א סקי"ב שכתב דאם אכל תבשיל אחד קודם בהמ"ז ותבשיל אחד אחר בהמ"ז שרי והלא גורם בזה ברכה שא"צ וכונת המ"א בסקי"ב הוא דוקא ע"י תפלת המנחה ובאופן שכתב המהרי"ל שהולך להתפלל מנחה דעי"ז לא מיקרי גורם הוא לברכה שא"צ ואפשר דסגי כשמתפלל בביתו עם בהמ"ז אבל בהמ"ז לחוד בודאי לא סגי וכדמוכח בסימן רל"א סק"ו במ"א ובב"ח שם בשם המרדכי ע"ש : (יז) עיין מ"א סקי"ו והדרישה : (יח) מ"א . והמ"א כתב וז"ל מנהג הישר לאכול קודם חצות או אחר חצות סעודה קבועה וסמוך לחשיכה אוכלין על הארץ תבשיל אחד ואח"ז מי שמתיירא שיזיק לו התענית מותר לאכול פת עם חמאה כדי לשבוע ובלבד שלא יאכל שני תבשילין : (יט) טור : (כ) רוקח : (כא) מ"א : (כב) כדלקמן סי׳ תקנ"ג ס"ב וה"ה כשחל בשבת וכמו שציין הגר"א המקור : (כג) משום דקי"ל דדוקא קיבל עליו תענית סתם דאי ללות ולפרוע אבל אם אמר יום זה אסור ללות וב׳ וה׳ כל השנה מקרי יום זה דכיון דאמר ב׳ וה׳ א"א לפרוע יום אחר ג׳ וד׳ [דכונתו דוקא על ימים אלו שהם ימי רחמים יותר] וכיון דקיבל עליו ב׳ וה׳ של כל השנה כאיזה יום ב׳ וה׳ ישלים וב׳ וה׳ של שנה אחרת ג"כ אין יכול להשלים גם דכיון דאמר השנה קבע שנה זו דוקא [מחה"ש והוא ממ"א סי׳ תקס"ח] : (כד) ר"ל דהרא"ש שהוא מריה דהאי דינא סמך עצמו על מה שכתב בפ"ק דתענית דמגמרא דילן משמע דלא ס"ל כהירושלמי אלא דאפילו בנודר יום זה להתענות יכול ג"כ ללות ולפרוע יום אחר ע"ש : (כה) וכן איתא במרדכי סוף מ"ק בהגהות דשייכי למ"ב וז"ל ואע"ג דקי"ל כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית ה"מ בשאר תעניות אבל בעט"ב ועיוה"כ דא"א להשלים מתענים לשעות ואח"כ מועד וכן תיקנו אבותינו הגאונים עכ"ל ומוכח דדעתם דא"צ לפרוע תענית אחר ודלא כט"ז [נהר שלום] ומה דסיים הט"ז בסוף דבריו והוכיח ממרדכי פ"ק דתענית דחייב לפרוע יום אחר שם לא איירי כלל בעט"ב : (כו) עוד כתב המ"א המזון דאפשר ליה יתענה שתי ימים ולילה אחת ולא העתקתיו דהפמ"ג כתב דכהיום שהדורות חלושים אין להכניס עצמו בסכנה :

כתבו דמתענה עד אחר תפלת מנחה (כז) ואוכל סעודה המפסקת (כח) קודם ביאת השמש (הג"א ומרדכי ות"ה סי׳ ע"ה) וכן נוהגין וה"ה מי שמתענה (כט) תענית (יג) חלום (מהרי"ל) : יב ׳אין אומרים תחנה ערב ת"ב במנחה משום דאיקרי מועד . ואם הוא שבת (ל) אין אומרים צדקתך (מהרי"ל ומנהגים) :

תקנג דין סעודה המפסקת . ובו ב׳ סעיפים :

א ׳אעפ"י שאכל סעודה המפסקת מותר לחזור ולאכול (א) אא"כ קבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד היום . הגה וקבלה (א) (ב) בלב אינה קבלה אלא צריך להוציאו בשפתיו (ב"י בשם התוספות) :
ב ׳ת"ב לילו כיומו לכל דבר ואין אוכלים אלא מבע"י (ב) (ג) ובין השמשות שלו אסור כיו"כ . הגה (ד) ומותר (ג) ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל עד בין השמשות מיהו בחול נוהגין לחלוץ (ד) מנעלים (ה) קודם שיאמר ברכו (ו) ואם הוא שבת חולצים לאחר ברכו מלבד שליח צבור שחולץ (ז) ׳קודם ברכו

נ הגהות מיימוני א טור בשם תשו׳ ואביו הרא"ש וכ"כ הרי"ף לענין תעני׳ צבור שפוסק מבעוד יום בפ"ק דתענית ב רמב"ם בפרק ה׳ מהא דפסחי׳ נ"ד ס(פירוש מפני סעירוף)

באר היטב

לאכול בשר ולשתות יין כי בסעודה המפסקת אם חל בחול לא יאכל בשר ולא ישתה יין אבל בשבת אינו כן וק"ל . אבל עכ"פ צריך להפסיק מלאכול ומלשתות מבע"י ופשוט הוא : (יג) חלום . וה"ה אם חל יארצייט בו ומתפלל עננו עטרת זקנים וחייב לפרעו יום אחר ט"ז . ואסור לאכול ב׳ פעמים אבל תבשיל א׳ שרי מיהו צריך שיאכלנה סמוך לביאת השמש לכן מוטב שישאל על נדרו מ"א . ועס"ת הלק"ט ח"ב סי׳ קל"ה דמצוה לאכול סעודה המפסקת :
(א) בלב . והב"ח כתב דהוי קבלה לכן טוב להתנות בשעת סעודה המפסקת מ"א : (ב) ובין השמשות . אבל א"צ להוסיף מבע"י . מ"מ ב"י : (ג) ברחיצה . ואם קבל התענית מבע"י אסור ברחיצה ב"ח מ"א : (ד) מנעלים . קודם שהולכים לבה"כ מהרי"ל עסי׳ תרי"ד :

שערי תשובה

עט"ב או ע"כ בשבת יעשה כמנהגו : (יג) חלום . עבה"ט ועי׳ פמ"א סי׳ ל"ד שהאריך בדברי הש"ע ומג"א ומסקנתו דמי שמתענה בה"ב כל השנה ואינו משלים כי כן קיבל עליו מתחלה שלא להשלים רשאי להתפלל מנחה גדולה ולאכול סעודה כתיקונה ואין צריך להחמיר כדין סעודה המפסקת וקודם ביאת השמש יאכל סעודה המפסקת ע"ש ומ"ש בשם הלק"ט ח"ב בסי׳ קל"ו דעתו שאם שבת מלברך בהמ"ז עד שתחשכה יאמר נחם בבהמ"ז ע"ש ואין נלע"ד דאפילו מאן דס"ל לקמן סי׳ תקנ"ז לברך אין לברך כאן כיון שבהמ"ז היא על אכילה של עט"ב ועיין לעיל סי׳ קפ"ח ומכ"ש לפי מ"ש הא"ל בסי׳ תקנ"ז דלא תקנו אלא לתפלה לבד ע"ש . ועי׳ בפ"מ דיא"ל בעט"ב יתנה בתחלה שלא להתענות רק עד אחר חצות היום ויתפלל מנחה גדולה ויאכל סעודה ואח"כ יאכל סעודה המפסקת :
(בשו"ע) אין אומרים תחנה . וכתב בהגהות הרמ"ז שמ"מ צ"ל תיקון חצות בליל ט"ב ולהתאבל במרירות אך אין לומר מזמורים וכן הוא מנהגי עכ"ל . והבר"י כתב שדבריו ברורים . ומ"ש שאין אומרים צדקתך כ"כ המחבר לקמן ר"ס תקנ"ט ובשחרית אומרים אב הרחמים ומזכירין נשמות ועיין בא"ר כאן ובמשבלות ר"ס תקנ"ט :

משנה ברורה

קי"ל דכל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית אבל הרב ט"ז בסימן תקס"ח ס"ב דחה לדברי המחבר בזה מהלכה וכן כמה (כז) אחרונים לא העתיקו את דברי המחבר בזה להלכה : (כז) ואוכל סעודה המפסקת . ואסור (כח) לסעוד שני פעמים משום נדרו וא"כ צריך לנהוג בה כל דין סעודה המפסקת האמור למעלה : (כח) קודם ביאת השמש . ולפי שא"א לצמצם כ"כ לאחר האכילה (כט) מוטב יותר שישאל על נדרו : (כט) תענית חלום . וה"ה (ל) יא"צ . וטוב שיתנה בפעם ראשונה שלא להתענות רק עד אחר חצות היום ויתפלל מנחה גדולה ויאכל סעודה ואח"כ יאכל סעודה המפסקת : (ל) אין אומרים צדקתך . ואם חל ע"ב בשבת אומרים אב הרחמים [א"ר סימן תקמ"ד] וכתב הפמ"ג בסימן תקנ"ט די"ל דג"כ מזכירין נשמות אותן הנוהגין להזכיר בכל שבת :
(א) אא"כ קבל עליו בפירוש שלא לאכול וכו׳ . וה"ה אם אמר (א) שמקבל עליו התענית ג"כ אסור דודאי כונתו שלא לאכול עוד היום : (ב) בלב אינה קבלה . והב"ח כתב דהוי קבלה וכן הסכים הגר"א בביאורו . ואסור אז (ב) כל מה שאסור בט"ב (ג) חוץ מנעילת הסנדל דמותר דהוי כאלו התנה בפירוש חוץ מזה אבל אם לא קיבל בלבו להתענות אפילו בלב (ד) אלא שגמר בדעתו שלא לאכול אינו כלום ומותר אפילו באכילה (ה) ומ"מ נכון יותר להתנות בפירוש (ו) בפה או בלב (ז) שאינו מקבל עליו התענית עד ביה"ש : (ג) ובין השמשות שלו אסור . היינו בין בכניסתו (ח) ובין ביציאתו (ט) אבל א"צ להוסיף עליהם . ועיין לעיל בסימן רס"א דביארנו דביה"ש נקרא משקעה החמה וה"ה בענינינו : (ד) ומותר ברחיצה וכו׳ . כבר כתבנו דאם קיבל עליו לאחר שהפסיק סעודתו שלא לאכול עוד ממילא אסור ברחיצה וסיכה ג"כ (י) ודוקא כשקיבל עליו ההוספה מפלג המנחה ולמעלה הא קודם לכן לאו קבלה היא ומה דקיבל בפירוש קיבל ותו לא (יא) וכן כשקיבל עליו איסור אכילת בשר ויין מי"ז בתמוז ואילך אין איסור רחיצה בכלל : (ה) קודם שיאמר ברכו . ר"ל דאף שמנהגם היה להתפלל מעריב מבע"י מ"מ לאחר ברכו הוא בכלל לילה לענין זה ובמהרי"ל כתב דיש לחלוץ מנעלים קודם שהולכין לביה"כ . ועכ"פ יראה (יב) לחולצם קודם ביה"ש : (ו) ואם הוא שבת חולצים וכו׳ . דאסור (יג) לשום סימן אבלות בשבת . ולא יגע בהם (יד) בידיו דיהיה צריך ליטול ידיו . ובדיעבד אם נגע (טו) ינקה ידיו בכל מידי דמנקי : (ז) קודם ברכו

שער הציון

(כז) סדה"ח וה"ה וגם הגר"א כתב שרוב פוסקים חולקים ע"ז : (כח) מ"א : (כט) מ"א : (ל) פמ"ג והנה הבה"ט העתיק מט"ז דחייב לפרוע יום אחר ובאמת שמעיין בט"ז יראה דלא כתב רק על ב׳ וה׳ ואפילו על ב׳ וה׳ כבר כתבנו מנהר שלום דא"צ לפרוע יום אחר וכן הדה"ח והח"א לא העתיקו כלל דין הט"ז בזה :
(א) כ"כ המ"א וכן ביאר המאמר מרדכי דגם השו"ע מודה בזה ואין דרך לומר הריני בתענית למחר כ"א בתענית יחיד וכיוצא כמו שמבאר לקמן בסימן תקס"ב ס"ו ע"ש שהאריך : (ב) ב"ח וט"ז ומ"א וש"א ואף דאפשר דהם אדברי השו"ע קאי דדוקא אם קיבל בפה מ"מ כיון דהב"ח והגר"א הכריעו דה"ה דבלב הוי קבלה ממילא חל דינא לדו וכ"כ הח"א : (ג) ט"ז והטעם דהרי אנו רואין שאינו חולץ מנעליו וע"כ הוי כאלו התנה וכו׳ : (ד) ח"א וכ"מ מסבר"א ברים הסימן : (ה) מ"א והטעם עיין בפמ"ג ומחה"ש : (ו) מחה"ש : (ז) ואם חל ע"ב בשבת או באחד בשבת א"צ להתנות כיון דאסור להראות עיני בשבת מסתמא לא נתכוין להפסיק לשם תענית [פת"ע] : (ח) פמ"ג ופשוט : (ט) פוסקים אכן אם התפלל ערבית מבע"י ממילא חל עליו התענית ואסור לאכול [תשובי רע"א] : (י) פמ"ג : (יא) ט"ז : (יב) פמ"ג : (יג) הגר"א : (יד) מ"א : (טו) ועיין בסימן ד׳ במ"א סקי"ז וסיכה דה"א שאני ב׳
פ"ב

א בריו' תענית ל' ב בר' יהודה שם

(הגהות מיימוני) רק אומר תהלים המבדיל וכו' (מנהגים בשם מהרא"ק) (ח) ונהגו שלא ללמוד בפרקי אבות (מהרי"ל ומנהגים) וכן לא יטייל ערב תשעה באב . ע"ב מהלכות ואילך כ"א בדברים המותרים בט"ב (ט) * ולכן אם חל (ס) בשבת (י) אין אומרים פרקי אבות :

תקנד דברים האסורים בת"ב. ובו כ"ה סעיפים :

א [א]ת"ב (א) (א) אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובגמ' בהלכות ובאגדות משום שנא' פקודי ה' ישרים משמחי לב [ב]ותינוקות של בית רבן * בטלים בו אבל קורא הוא באיוב ובדברים (ג) (ב) הרעים

באר היטב

(ה) בשבת. ר"ל עט"ב א"כ ק"ו אם חל ט"ב בשבת שאסור ללמוד כל היום וט"ז כתב דאט אין איסור באכילת בשר ויין למה נחמיר שלא ילמוד ותו תימא לי דהא קורין במנחה ואפילו בט"ב במידי דשייך ליומא כגון פרשת התמיד ומשניות דקרבנות ולמה יחמיר משניות דפרקים ומלאתי שרש"ל למד אחר חצות בכל עט"ב והתיר לאחרים ללמוד ונראה דהלומד בשבת אפילו אחר חצות לא הפסיד שכרו עכ"ל ט"ז. ובכנה"ג מתיר ללמוד בעט"ב שחל בשבת ואוסר בט"ב עצמו שחל בשבת ע"ש ומ"א כתב נראה להחמיר בשניהם דהא יכול ללמוד דברים המותרים בט"ב ע"ש : (א) אסור. וכל הנזכר בסעיף זה אסור כל היום עד חשיכה שהם מדינא דש"ס וכ"כ בשל"ה דלוקא בישיבה על הקרקע מקילין שאינו אלא מנהגא. ור"ח כתב יהא בנדוי מי שעושה אחד מכל אלו כל היום ושיבוש לומר דתפלת ערבית יעשה יום ללילה למיקל באיסורים. תניא וש"ל ומהרי"ל וב"ח ושל"ה. אך אותם ההולכים בין הא"י ועוסקין במשא ומתן אחר חצות אותן מותרין לנעול ומהם למדו כולם להקל ויש למחות בידם דאסור לנעול סנדל כל היום מ"א: (ג) הרעים. ורעות עמים הקדמונים אסור לקרות. ועם התינוקות אסור ללמוד

שערי תשובה

(בהגהה) רק אומר תהלים המבדיל כו'. עיין מבכלות שיאמר בלא ברכת שם ומלכות ולא יסיים בברכה ועיין מג"א סי' רל"ט ס"ק י"ד: (ה) בשבת. עכה"ט ועיין ביד אפרים בשם הא"ז בכנה"ג שספסים להמג"א בזה ע"ש ומ"ש בה"ע ולא יטייל עט"ב כתב בבר"י שיש שכתב דכהא כ"ע מודי דאף בשבת לא יטייל ואם חל ט"ב בשבת כל היום לא יטייל ע"ש ועיין בדגול מרבבה שכתב דגם רמ"א מודה דאף בת"ב שחל בשבת אינו אסור אלא אחר חצות דלא"כ היה לו לרמ"א לכתוב שלא לומר בליל שבת כמה מדליקין שדוחק לומר שמצוה יותר מסדר היום מפרקים במנחה ע"ש ויש לדחות דכה"ש נוהגים בברכה מקומות להתפלל מבעו"י כדאיתא ר"ס רס"ז ועיין במג"א ס"ק א' ועיין בתה"ד וגם י"ל דכמה מדליקין קביעי טפי והוי כפרסיה משא"כ בפרקים עיין בסימן רל"ב סק"ב: (בשו"ע) ואסור לקרות בתורה כו'. וכתב מח"ב בשם בית יהודה ת"ב מי שפתויק לעלות לתורה בט"ב ונעשה אבל מותר לעלות לתורה שתרית כיון דהוי דברים הרעים וכ"ע אסירי בתורה כמוהו ע"ש. ומח"ב כתב שפשוט שיכול לעלות לתורה ולהפטיר ומשמע דאף שלא החזיק לעלות לס"ת בט"ב הדין כן : (ג) הרעים. עכה"ט ובדגול מרבבה דעתו כהט"ז :

משנה ברורה

ברכו. מפני הטרוף וכדי שלא יראה עינוי בשבת אומר תהלה המבדיל ובלא שם ומלכות [פמ"ג]: (ח) ונהגו וכו'. דתורה משמחת הלב ומ"מ כ"ז אינו מדינא דהא מותר בעט"ב מדינא כל החמשה עינויים ועיקר הטעם משום דהוא יכול ללמוד דברים המותרים בט"ב. והנה מהרבה אחרונים משמע שתפסו המנהג הזה ולא ערערו עליו דאפילו אם חל בשבת הסכימו כמה אחרונים להתנהג כמש"כ הרמ"א וכמו שאכתוב לקמיה אמנם יש איזה אחרונים שפקפקו מאד על המנהג הזה ראשון לכל הרש"ל כתבו עליו שלמד בעצמו אחר חצות והתיר גם לאחרים בזה גם הגר"א בביאורו כתב דהוא חומרא יתירא היא וכן המאמר מרדכי בספרו מאריך בזה וכתב דהוא מביא הרבה לידי ביטול תורה להלומדים שמתרשלים ללמוד דברים המותרים בט"ב דאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ וע"כ דעתו להקל בזה וכתב דכן היה הוא נוהג ע"ש וכן הח"א כתב דהוא חומרא בעלמא וע"כ נראה דמי שרוצה להקל בזה אין מוחין בידו: (ט) ולכן אם חל בשבת. היינו אפילו עט"ב שחל בשבת א"א פרקי אבות דהוא כלימוד תורה והיינו אחר חצות (טז) דקודם חצות מותר בלימוד תורה אפילו כשחל בשבת: (י) אין אומרים וכו'. והט"ז מפקפק מאד על מניעת הלימוד בשבת ומסיים דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו והיינו אפילו כשחל ט"ב בשבת וכ"ש כשחל עט"ב בשבת. ונראה דיש לסמוך ע"ז אחרי דאפילו כשחל בחול כמה אחרונים מקילין וכנ"ל: (א) אסור ברחיצה וכו' ואסור לקרות בתורה וכו'. ואסור בכל אלו הדברים (א) כל היום ואפילו בין השמשות (ב) עד צאת הכוכבים (ג) ואין מועיל לזה מה שיתפלל מעריב מקודם. אך אותן ההולכים בין הנכרים ועוסקים במשא ומתן אחר חצות (ד) אותן מותרין לנעול [ועיין לקמן בסי"ז בהג"ה וכמ"ב] ומהם למדו כולם להקל ויש למחות בידם : (ב) הרעים. ורעות עכו"ם (ה) אסור לקרות. ועם התינוקות אסור ללמוד (ו) אף דברים הרעים רק מותר ללמוד לו החורבן דאינו אלא סיפור דברים ומשבר לב התינוק ויש

ביאור הלכה

* ולכן אם חל בשבת א"א פרקי אבות . עיין במ"ב וז"ל המאמר מרדכי שהלא זו המוס היא וככל ראיתי לקצת מן האחרונים דנוטו עלה אמנם בס"ב מ"א קיים דברי הרמ"א ז"ל וכו' והאריך בזה ולבסוף סיים ואיך שיהיה נלענ"ד דאין לחוש לזה לפי שאין לנו טעם נכון לאסור הלימוד בשבת כלל ומש"כ הרב מ"א להחמיר מטעם דיכול ללמוד דברים המותרים בט"ב אומר אני שאין זה מספיק לפי שאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ ועינינו הרואות דכמה ת"ח מתרשלים בלימוד המותר ביום ט"ב משום דלא"ר הוא להם ללמוד במה שאינם רגילין וגם אני בעוה"ר כאחד מהם ולכן אני חושש לסברא זו ודעתי נוטה להתיר אפילו בחול עד סמוך לביה"ש ואי לאו דמיסתפינא מחברייא הו"א דאפילו ביום ט"ב עצמו היה לנו להקל דבעוה"ר נתקלקלו הדורות וביום ט"ב עצמו מטיילין בשווקים ומשיחין שיחת חולין ואפילו היודעים ספר וקצת הלומדים מקילין בזה ושיחה דבטלה זה עדיף להו ללמוד וביותר בדבר מלינו בירושלמי א"ר אחא בר ממל אלו היה מי שיתמנה עמי הייתי מתיר מלאכה בתוה"מ כלום אסרו אלא כדי שיהא אוכלין ושותין ושמחין ועוסקין בתורה ועכשיו אינן אוכלין ושותין ופוחזין ע"כ ואף אני נאמר כלום אסרו הלמוד אלא כדי שיהיו יושבין בעניני צער ואבילות ומתוך כך זוכרין ודואגין על חורבן הבית והנה מטיילין ומשיחין שיחת חולין ומסיחין דעתן מן האבלות ומתוך כך באים לידי שחוק והיתול אלא דמאחר שאיסור ברור הוא בש"ס ופוסקים פשיטא דאין לנו כח להקל ושומר נפשו ירחיק עצמו מצחוק והיתול וטיול והשם יכפר בעד השוגגים אמנם בעט"ב יש להקל כיון שלא הוזכר בש"ס ופוסקים וכן אני נוהג אף בחול ומכ"ש בשבת על מהרש"ל ז"ל ומ"מ מי שמרגיש בעצמו שיוכל לדחוק וללמוד דברים המותרים אלא ימנע מפני זה כלימודו קודם יאמר לו ואחר כונת הלב הן בדברים עכ"ל: * בטלים בו . כתב הט"ז דאיסור של תינוקות אין הטעם משום שהם

שער הציון

(טז) א"ר והגמ"ר ודה"ח : (א) מ"א וש"א : (ב) פמ"ג : (ג) אחרונים : (ד) מ"א : (ה) אחרונים : (ו) מ"א וע"ש דאפילו אם הוא מבין מה שהוא אומר וכן משמע מא"ר ועיין בנה"ש שהסכים ג"כ להמ"א ודלא כט"ז דלשון הגמרא בטלים בו משמע בכל גווני וכעין שכתב הר"ן דלשון בטלי מצוה דכי הכי משמע לגמרי: בט"ז

שבירמיה ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם : ב [ג]ומותר ללמוד מדרש (ג) איכה ופרק אלו (ד) מגלחין וכן ללמוד פירוש איכה [ד]ופירוש איוב : ג [ה]יש מי שאוסר ללמוד (ה) ע"י (ג) הרהור : ד (ו) [ו]מותר לקרות כל (ד) סדר היום (ז) ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן ומדרש רבי ישמעאל. סגס (ח) ומותר לחזור (ס) ספרשה בט"ב (מנהגים) : ה [ז]עוברות ומיניקות מתענות בט' באב כדרך שמתענות ומשלימות בי"כ [ח]אבל בג' צומות אחרים פטורים מלהתענות [ט]ואעפ"כ ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ובמשתה אלא כדי קיום הולד (וע"ל סי' תק"נ סעיף א') : ו (ט) [י]חיה כל ל' יום וכן (ו) (י) חולה (יא) שהוא צריך לאבול (יב) א"צ אומר אלא

ג הגהות מיימוני התדשות בשם סכל כו ד תשו' מהרי"ל ה אגור בשם מהרי"ל מולין ו טור בשם הרמב"ן ז מימרא דרבא פסחים נ"ד ח ס"ס פרק ס' מהל' תענית משנה דרבא והרמב"ם תשובה ט שם י טור בשם הרמב"ן בת"ס וש"פ

באר היטב

אפי' דברים הרעים רק מותר ללמוד לו החורבן דאינו אלא ספור דברים ומשבר הלב של תינוק מ"א. והט"ז מתיר ללמוד עם התינוק בדברים הרעים וכאן לא אוסר אלא הלמוד שהקטנים לומדים בסדר שלהם דהיינו חומש וגמרא ע"ש : (ג) הרהור . וכ"ל דמה"ט אסור ללמוד איזה דרוש או קושיא או תירוץ אפילו בדברים הרעים מפני שמחה היא לו מ"א וט"ז. גם אסור להורות הוראה אם לא לחולה הצריך עכשיו ואסור לדון דיני ממונות דדין היינו תורה מיהו אם אין הבע"ד יכולין להמתין עד למחר שנחולים לדרכם אפשר דשרי מ"א ועיין בפר"ח בס' מים חיים דף א' ע"ב: (ד) סדר. ונוהגין לומר תהלים ושיר היחוד במנחה אע"ג דאסור בת"ת כל היום צריך לומר דסבירא ליה כיון שאומרים לדרך בקשה שרי ומהאי טעמא מקילין בתפילין במנחה ובפוזמא אומרים למחרתו של היום ושל אמש: (ה) הפרשה. כ"ל דהיינו חזן הקורא מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא או מיירי בט"ב שחל בשבת דלא אפילו יחיד מותר לחזור הפרשה כמ"ש בסי' רפ"ה. ועסי' תקנ"ג. מ"א. וט"ז כ' דה"ק דמי שרגיל לחזור הפרשה באותו יום דהיינו שחל ט"ב ביום ה' ה"ל כסדר היום ע"ש: (ו) חולה. חסר דעה שנתרפא מיום ליום מותר בבשר

שערי תשובה

(ד) סדר . עכה"ט וכתב בר"י דללמוד סדר המעמדות אף שלומד יום ביום אסור ודלא כטועים לקרות מעמדות גם ביום ט"ב : (ו) חולה . עי' בכה"ט

משנה ברורה

(ז) ויש מאחרונים שסוברין דמותר ללמוד עם התינוק (ח) בדברים הרעים וכאן לא אסר אלא הלימוד שהקטנים לומדים בסדר שלהם דהיינו חומש וגמרא : (ג) איכה . וכן אגדת החורבן בפרק הניזקין ובפרק חלק ולקרות בחורבן הנזכר ביוסיפון מותר [לבוש] : (ד) מגלחין. אע"ג דיש בו גם כמה דיני מנודה ומוחרם מ"מ מותר ללמוד אבל ליטא וליתן בהלכה בודאי אסור [מ"א בשם מהרי"ל] ועיין זה כתב ג"כ הט"ז דאפילו במקום דמותר ללמוד היינו שילמוד בפשוטן של דברים אבל לא דרך פלפול. ואפילו בהרהור לפרש דבר חמור אסור מטעם שיהיה לו שמחה אחר שיתיישב לו : (ה) ע"י הרהור . אף דהרהור לאו כדבור דמי שאני הכא דעיקר טעמא משום שמחה ובהרהור איכא שמחה ומה"ט אסור ללמוד איזה דרוש או קושיא או תירוץ אפילו בדברים הרעים מפני שמחה היא לו . ואסור להורות הוראה אם לא להולה הצריך עכשיו ואסור לדון דיני ממונות דדין היינו תורה מיהו אם אין הבע"ד יכולים להמתין על למחר שנחולים לדרכם אפשר דשרי כרבים צריכים לו [אחרונים]: (ו) ומותר לקרות כל סדר היום. דהיינו ק"ש וברכותיה וכל מה ששייך לברכת התפלה : (ז) ופרשת הקרבנות ומשנת וכו'. דלא גרע כל זה ממה שקורין בתורה ומפטירין בנביא והכל מפני שהוא סדר היום ונוהגין לומר תהלים ושיר היחוד (ח) במנחה אע"ג דאסור בת"ת כל היום צ"ל דס"ל כיון שהוא דרך בקשה שרי ובפוזמא נוהגין לומר למחרתו של אמש ושל היום וכן נכון ומעמדות בודאי (ט) אין לומר ועיין לקמן סימן תקנ"ט ס"ד דאין לומר פטום הקטורת שאינו מסדר היום (י) וכ"ש שאין לומר סדר הקרבנות הכתוב בסוף סי' א' ומה שכתוב בשו"ע ופרשת הקרבנות היינו פרשת התמיד : (ח) ומותר לחזור הפרשה בט"ב. היינו חזן הקורא (יא) מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא (יב) והיינו אפילו במנחה דאלו בשחרית פרשה כי תוליד פשיטא דמעין המאורע היא : (ט) חיה כל שלשים יום. דמסתמא אמרינן שהיא חלושה והויא כחולה שאין בו סכנה וע"כ אף דלענין יוה"כ היא לאחר ז"ין כשאר כל אדם כמש"כ בסימן תרי"ז כאן לענין ט"ב שהוא דרבנן לא גזרו במקום חולי ועיין בט"ז (יג) ובשארי אחרונים דאפילו ודאי אין בה וכן בחולי הכתוב לקמיה סכנה ואפילו לא אמרו צריכין אנו לאכול מותר בט"ב ואף שמהרש"ל (יד) חולק על עיקר הכרעת השו"ע ודעתו דלענין זה שוה ט"ב ליוה"כ דאפילו אמרה צריכה אני לאכול כיון שהוא לאחר ז"ין חייבת להתענות אם לא שהיא ג"כ קצת חולה (טו) הרבה אחרונים הסכימו דמדינא שרי לאכול אכן כבר נהגו להתענות כמו שכתב הרמ"א כ"ז שאין להם חולשה ונתרפאו מלידתן אבל אם עדיין לא נתרפאה לגמרי או שהיא קצת חולה או חלושה בטבעה לא תתענה בתוך ל' ואם אירע ביולדת בריאה שמתענה ומרגשת באמצע היום שום חולשה יתירה יש לפסוק שלא תתענה בשארית היום [אחרונים] : (י) חולה. חסר דעה שנתרפא מיום ליום מותר בבשר ויין כל ימי השבוע ולא יתענה בט"ב [מהרי"ל]: (יא) שהוא צריך לאכול וכו'. ר"ל שהוא חולה ואם בגופו אע"פ שאין בו סכנה מאכילין אותו: (יב) אין צריכין אומד כנ"ל ואתרוייהו קאי וכן איתא (יז) בתורת האדם וכר"ן והכונה

ביאור הלכה

שמחים דודאי אין לחם שמחה אלא משום המלמד שמחת בד"ת

שער הציון

(ז) ט"ז והסכים עמו הדגמ"ר : (ח) ובדה"ח מוכח דאין לומר תהלים אף במנחה ונוהגין לומר רק שיר היחוד : (ט) פמ"ת בשם ברכ"י : (י) מ"א שם : (יא) מ"א ולא העתקתי פירוש הט"ז דהיינו מי שרגיל לחזור פרשת השבוע באותו יום דהיינו שחל ט"ב ביום ה' ומשום דהו"ל כסדר היום וא"ר כתב ג"כ הכי משום דכמה אחרונים מפקפקין ע"ז עיין בנהר שלום דכתב דקשה מאד להקל וכן בהלכה ברורה כתב ג"כ הכי וגם הגר"א רמז לעיין במ"א וכן הח"א העתיק רק פירוש המ"א ומשמע מכולהו דהכי ס"ל : (יב) נהר שלום ומיושב בזה קושית הא"ר ע"ש : (יג) כן משמע מהגר"א שרמז לעיין בהט"ז וכ"כ במאמר מרדכי וכ"כ בנהר שלום דכן משמע מסתימת לשון הרמב"ן והר"ן : (יד) עיין במ"א שאיזה פוסקים תופסים כדבריו ומ"מ לא הוזכר בהם שאפילו אמרה צריכה אני לאכול א"צ להתענות : (טו) הב"ח והפמ"ג בשם תשובת פ"י ג"כ חייבת ועיין בא"ר שהביא בשם מלבושי יו"ט ואו"ה שכתבו כפירוש דבאמרה צריכה אני לאכול א"צ להתענות [וכן במלבושי יו"ט הביא על ראיותיו] וכן בספר בית מאיר השיג ג"כ על ראיותיו וכתב דהסומך על הרש"ל והסכים להשו"ע סביב על ראיותיו של הרש"ל והסכים להשו"ע [וכן במלבושי יו"ט הכ"ל השיג על ראיותיו] וכן בספר בית מאיר השיג ג"כ על ראיותיו וכתב דהסומך על מסקנת הרמ"א לא הפסיד : (טז) מאמר מרדכי : (יז) ולאפוקי ממה שמתרץ הא"ר קושית הט"ז על הרש"ל ור"ל דהאי א"צ אומד קאי רק אחולה ובאמת אינו וכזה

מאכילין אותו מיד * דבמקום חולי לא גזרו רבנן. הגה (יג) ומיהו נוהגין (ז) להתענות (יד) כל זמן שאין להם צער גדול (טו) שיש לחוש לסכנה (טז) והמיקל לא הפסיד: ז ׳רחיצה אסורה בט' באב בין בחמין בין בצונן אפי' להושיט אצבעו במים אסור: ח (ח) ׳טבילה של מצוה בזמנה מותרת (יז) ׳אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה הילכך (יח) לא תטבול בו ׳וכן נהגו: ט ׳אם היו ידיו (ט) מלוכלכות בטיט ובצואה (יט) מותר לרחוץ להעביר הלכלוך ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. הגה ואם עשה צרכיו אם מותר לרחוץ דינו כמו בי"כ (כ) וע"ל סימן תרי"ג

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

ס"ג: י (כא) ׳נוטל אדם ידיו שחרית וצריך ליזהר שלא יטול ידיו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו: יא ׳ולאחר שניגב ידיו ועדיין לחות קצת (כב) מעבירם על עיניו ׳ואם היה לפלוף על גבי עיניו ודרכו לרחצם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש דהוה ליה כטיט וכצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש: יב ׳ההולך להקביל (כג) פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו או לצרכי מצוה עובר במים עד צוארו ואינו חושש (כד) ׳וכן בחזרה מותר: יג ׳ההולך (כה) לשמור פירותיו עובר במים עד צוארו ואינו חושש אבל בחזרה אסור: יד ׳הבא מן הדרך ורגליו (כו) כהות מותר לרחוץ במים. הגה ומותר לשרות מפה במים בערב ט"ב ומוציאה מן המים (כז) והיא (י) מתנגבת ומקנח בה פניו ידיו ורגליו אפילו אינו עושה רק לתענוג הרי כיון שהיא נגובה (טור): טו (כח) * ׳סיכה (כט) אינה אסורה אלא של תענוג אבל מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש: טז ׳נעילת הסנדל דוקא של עור (ל) אבל של בגד או של עץ או של שעם (פי' קליפי עץ) וגמי מותר (לא) ׳ושל עץ מחופה עור (יא) אסור: יז ׳אבל ומנודה שמהלכים (יב) (לב) בדרך

באר היטב

שערי תשובה

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

הלכות תשעה באב סימן תקנד

(לג) מותרים בנעילת הסנדל ובשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בט"ב . וכן במקום שדרים בין סמ"י (לד) לנ יחלוץ (לה) כי אם כרחוב (יג) סיכודים (לו) וכן נסגו (מוב וסג"מ ונסגמ"ר רפ"ק) : יח "יש מי שאומר שלא יושן בלילה ט"ב עם אשתו במטה (לז) ונבון הדבר (יד) משום לך לך (לח) אמרינן לנזירא : יט יאם חל ט' באב בשבת (לט) מותר בכולן אפילו בתשמיש המטה . סגס וים לוסכיס תמרים סמטא (מו) (מ) וכן נוסגין (מור בסס ר"י ונגנוב ומנסגיס) : ב (מא) יאין שאלת (מז) שלום (מב) לחבירו בת"ב והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש : כא "יש מי שאומר שלא ילך ויטייל בשוק כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והתול : כב "מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין * במקום שנהגו שלא לעשות (יז) (מג) אין עושין ובכ"מ ת"ח בטלים וכל הרוצה לעשות עצמו ת"ח לענין זה (מד) עושה (מה) ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות (מו) 'מותר * ע"י אינו יהודי אפי' בביתו ופרקמטיא להרויח ולהשתכר "במקום שנהגו

שערי תשובה

מרגים כלל שהוא יתף ולתו בכלל מיטו הוא ומתמיד הכא עליו ברכה וע"ם שלריכין ליתכר שלא לילך ביום"כ וכע"כ בתוהן תפוליות שלמעה מתוסף בשול דסוי בכלל מגעל כל"ע ע"ם . וכ"כ בלב"ק בשם משפתי שמואל (דף ל"ד) ע"ש ויעין בכנסת יחזקאל סי' י"ח ויעין לעיל סי' קכ"ח : (עו) וכן מוכגין . עיין בה"ט ופ"ת שכתבתי דכרי הב"ח בתוקן על ב"ש וכתב שזקנו ולחיו הגלוחים לסרגו לך כזנב חמת החזיק כסולתת ב"ש ודעימי' ע"ב : (עז) שלום. שם"ם : (כשו"ע) מקום שנהגו כו' . וכיון דלחושת מלחת לסור לפיל הכנאים

לחין להקל וכ"ל לחסור ג"כ לשלוח דורון לחבירו דזה בכלל שחלת שלום . מג"א : (יז) אין עושין . כלי שלח יסיחו דעתם מהחכילות ומעשה זה גם בלילה מסור במלאכה להה גם בלילה מחוייב להתחיל מיהו כל מלאכה שאין בה צורך היום שיהיו שרי לחין מסיח דעתו ככך מ"ש ממלאכה הוא מפני שלא נזדמן לו מס לעשות : (מה) ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות. כגון במדינתינו : (מו) מותר ע"י עכו"ם. לכנות

ביאור הלכה

לח לחכרו כלל ועיין בתעניות דף ל' ת"ל ת"ש כל מלות המוכגות בלבל טוכגות בט' בלב וכו' ובסיכה וגעילת הסנדל וכו' וכיון דבלבל לית בה משום ע"ב להשביר לת הזוסמת מותר ממילא ס"ם בט' בלב) בלב : * במקום שנהגו שלא לעשות וכו' . ובסיום מנהג כל ישראל בכל מקום שלא לעשות [מעט יהודי] וכוונתו הוא רק עד חלות הלילה שאז כבר חלה עליו קדושת יום הכיפורים . עיין בספר סב"ל דדוקא אם נותן לו קודם ע"ב . ולדעתי ל"ש כיון דליכא היסח הדעת ע"ז כמו שכתב הב"ח . ולעיין בתיב בת"ש בשם שנהגו לפקל ומעט יהודי יעתו לעיין בתיב הוא כמו בתוס"ם ע"ם :

באר היטב

(יג) היסודים . וכ"ל דאם הרכה ח"י עוברים שם מותר מ"ח: (יד) משום . ועיין סי' תרע"ו לחסור ליגע בחעתו כחילו היא נדה וחפסר דה"ם בת"כ ד"מ . וכ"ל דכיום יש להקל מ"ח : (עו) וכן מוכגין . ומכרינן השתם דברים שבלעגה עוהג ד"מ ומוכגים . ופסק בסל"ם דאם נודמנה ליל שביעלה בליל שבת זו טובלת ומשמשת דים לשמוך על שברת הרחשונה וכן דעת כל הגדולים וכ"כ המ"ח בלח כת"ן : (עז) שלום . כתוב בי"ל סי' שם"ם ר"ח דזה מה שחתו מותרים שלום לח מקרי שחלת שלום שבימינים ע"ם והמ"ח סולק וכתב ומעשה זה גם בלילה מסור במלאכה להה גם בלילה מחוייב להתחיל מיהו כל מלאכה שאין בה צורך היום שיהיו שרי לחין מסיח דעתו ככך : (מד) עושה. ולח מיחוי כיוהב להרופח לומר למיעתו ממלאכה הוא מפני שלא נזדמן לו מס לעשות : (מה) ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות. כגון במדינתינו : (מו) מותר ע"י עכו"ם. לכנות

שער הציון

(מל) מע"ץ : (מכ) ר"ל דלחלים יש מפקפקים על המנהג שנהגו להקל כשהולים כין ספרו"ם פיין כב"י : (מנ) ומ"ח שביח כשם ר"ח שכתב יהא בירודי מי שעושה לחת מהמשה מיוויים כל היום : (מד) דדוקא ביום"כ שהכיום מקושטות לכבוד היום ויש לחוש לגירסי הילפ"ל ומשל"ם בם"כ יהא בירודי בכגדים מטולים ואם גם בת"כ הולים מקושטות יש להתיר כו לח ביום כמו ביוהב"ם [מחלית שקל] ועיין בסימן תרכ"ו בם"ח דהוח מלבד להקל בם"כ וכשיש לו כליה ואולי לו רלה הד"מ : (מה) כ"כ הד"מ ונ"ל דבמקום שלח נהגו להכריע ליו להקל מ"מ בכל ענין יש להחמיר בדבר שהוח ספק חלול שבת ומלוה לחבות בידים [מעט יהודי] : (מו) בכלל קל"ו וע"ם פוד שבחב הב"ל דם"ם בכח מן סדבר יש להקל שכרי לחתו כגמרא ומשמו על פיקר סברוס . וכפ"ב בזמיגו דבביתי לילכי : (מז) שלח תבח מן סדבר ומלוה לחבות בידים ספק בלה ופ"ם שלח בהבה מתחוה ובבתחלתו לו כוח מלות שוכה וכו' ובכל שפ"ם שבות ואם הבה"ת פל 8 8

הלכות תשעה באב סימן תקנד תקנה

שלא לעשות מלאכה אסור ובמקום שנהגו לעשות מותר אלא שמטעם שאפי' משנכנס אב ממעטין בלישא וליתן . סגס ולח נהגו בליסור מלחכה כ"ח עד חלות (מנהגים) ונהגו להחמיר עד חלות בכל מלחכה שים בה שיסוי קלת לפילו מעשה סדיוט לכל דבר שחין בה שיסוי כגון סלקת נרוח לו קמיכה זכדומה מותרת ולחלוב ספרות טוב לעשות ע"י לינו יסודי (מז) * לם לפסר (יח) בלינו יסודי : כג "מלאכת (מה) * דבר (יט) האבד מותר בדרך שאמרו בחוש"ט : כד (מט) "כל העושה (כ) מלאכה בת"ב אינו רואה סימן ברכה (נ) מאותה מלאכה : כה (נא) "כל האוכל ושותה בת"ב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה "יכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עוגתם על עצמותם :

ל שם כתשובה
מ כרייש תפני' ל'
נ כרייתת שם
ס כרייתת שם
א שר

תקנה דיני תפילין וציצית בט' באב . ובו ב' סעיפים :

א (א) "נוהגים שלא להניח (ג) תפילין בת"ב שחרית ולא טלית אלא לובשים טלית קטן תחת בגדים (ב) בלא ברכה (ג) ובמנחה מניחים ציצית (ג) (ד) ותפילין (ה) ומברכים עליהם

באר היטב

ע"ם : (יח) בפ"י . ותם ס"ח ע"י לינו יסודי מותר לעשותה בעלמו כמו בהה"מ ופסקי' תקל"ב : (יט) האבד . לם יריל לו סיירות כתים כמו שכתב הב"י בסי' תקל"ב : (כ) מלאכה . כמ"ם בי"ל סימן ש"ם ס"ו לעניין לבל ומ"ח : (כ) מלאכה . לפילו בחקום שנהגו לעשות מ"ח ע"ם . ובכתיבה מותר בת"ב שכתב"ג : (ה) תפילין . מהר"ם גלחטע"י היה מניחם בביתו והיה קורה ק"ם ותח"כ היה הולך לבה"כ כ"כ בהלק"ט ח"ב סי' קל"ט שהה"י לל היה מניחם בביתו היה קורה ק"ם סימן קל"ע וכתב שכן מלח להתר"י ז"ל : (ו) ותפילין . והמוהגים להניח ב' זוגות תפילין גם בתשעה בתב יניחו כ"ל עסי' ל"ח :

שערי תשובה

בשיוסב על העגלה או רוכב לריך להעון לף בדרך רחון: (לג) מותרים בנעילת הסנדל . וטוב (מה) שלח יתן שפר במנעלים: (לד) לף יחלוץ וכו' . משום העכו"ם שמלטיעים עליו : (לה) כ"ל ברחוב היסודים . כתב המ"ח ל"ל דאם הרכה עכו"ם שוכרים שם מותר וע"ל לילד להחמיר לעניין רחוב היסודים לף בחוסף על המוהב . וכשוב"ר הרכה מהמון מקילין בחיסור נעילת הסנדל כל היום לף בשיוסבין בביתם (מג) ועון גדול הוא לף בשנקל בזה בעת שהולך ברחוב שמלוי שם עכו"ם מ"מ תיכף שלין למהות בידם שים גדולים המתירים מ"מ לין לזה טעם דמה בכך שילעיגו עליו בלא"ה שהולכים בין העכו"ם ונוהגין לללום המעלים לף ולפי חסורים לפיך יעשו הכרוים שם ילכו בלא מנעלים : (לו) וגכון הדבר . ועיין לקמן סי' תרע"ו לחסור ליגע בחעתו כחילו היא נדה וחפסר דה"ם בע"ב [כ"ב הד"מ] ומ"מ ביום (מד) ים להקל [מ"ח] : (לח) לתריכן לגזירה. סחור סחור לברחת לף תקרה: (לט) מותר בכולן חפילו וכו'. דהה ליתה בברייתה ומעלה על שולחנו ולינו מוגע עלמו משום שמח בהן לפיר"ת ישבהל בשבת ולפ"ז לחסור ג"כ לרחון ידיו בחמין בגם זה קרוי לגעה : (מ) וכן מוהגין . ומכרינן (מה) השתם דברים שבלעגה עוהג. וכן ם לינה בשבת זו כביה המ"ח בשם הב"י דים לסמוך על שבת הרחשונה ועוכלת ומשמשת וע"ש מחמירין גם בזה ועיין בח"ח שכתב דכיון דבליל שביעלה הוה מלות עונה ים לסמוך בזה על התירין והרמ"ח שכתב דעוהגין לחיסור היינו במקום שלין כן מלות עונה משל"ב בליל שביעלה (מא) לין שחלת שלום וכו'. וה"ם לומר לו לפרוש מבה (מו) נמי לסור. וה"ה לשלוח דורון לחבירו בע"ב לסור בת"ב . ולע"ם עוד (מח) ביודיע לו שיהיה לסור ליתן שלום ולף יהיה לו לחיכה עבור זה עליו : (מנ) לין עושין. כלי שלח יסיחו דעתם מהחכילות ומעשה זה (מד) גם בלילה לסור במלאכה להה גם בלילה מחוייב להתחיל מיהו כל מלאכה שאין בה לורך היום מסיח דעתו ככך: (מד) עושה. ולח מיחוי כיוהב להרופח לומר למיעתו ממלאכה הוא מפני שלא נזדמן לו מס לעשות: (מה) ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות. כגון במדינתינו: (מו) מותר ע"י עכו"ם. לכנות

שער הציון

(מל) מע"ץ : (מכ) ר"ל דלחלים יש מפקפקים על המנהג שנהגו להקל כשהולים כין ספרו"ם פיין כב"י : (מנ) ומ"ח שביח כשם ר"ח שכתב יהא בירודי מי שעושה לחת מהמשה מיוויים כל היום : (מד) דדוקא ביום"כ שהכיום מקושטות לכבוד היום ויש לחוש לגירסי הילפ"ל ומשל"ם בם"כ יהא בירודי בכגדים מטולים ואם גם בת"כ הולים מקושטות יש להתיר כו לח ביום כמו ביוהב"ם [מחלית שקל] ועיין בסימן תרכ"ו בם"ח דהוח מלבד להקל בם"כ וכשיש לו כליה ואולי לו רלה הד"מ : (מה) כ"כ הד"מ ונ"ל דבמקום שלח נהגו להכריע ליו להקל מ"מ בכל ענין יש להחמיר בדבר שהוח ספק חלול שבת ומלוה לחבות בידים [מעט יהודי] : (מו) בכלל קל"ו וע"ם פוד שבחב הב"ל דם"ם בכח מן סדבר יש להקל שכרי לחתו כגמרא ומשמו על פיקר סברוס . וכפ"ב בזמיגו דבביתי לילכי : (מז) שלח תבח מן סדבר ומלוה לחבות בידים ספק בלה ופ"ם שלח בהבה מתחוה ובבתחלתו לו כוח מלות שוכה וכו' ובכל שפ"ם שבות ואם הבה"ת פל

הלכות תשעה באב סימן תקנה תקנו תקנז

ב ויש מי שנוהג לשכב בליל ת"ב (ו) מיטה על הארץ ימשים אבן תחת ראשו. סגס ויש ויש נוהגים להלטער בעטין מסכבו בליל ת"ב שאם רגיל בב' כריס לא יסכב כי אם בתמך (תוס' סוף תענית) ויש בני אדם מיומיים לבן תחת מרפקותיהם זכר למה שכתוב ויקח מראשותיו (מרדכי דמועד קטן) (ז) מיהו עוברות שלהן יכולין להלטער לגין מיידות בכל לגס (תוספות) ויימע שגס (ח) מכבודו וסנאתו בת"ב בכל מיס שהפסיר:

תקנו תשעה באב שחל ביום ראשון. ובו סעיף אחד:

א ליל תשעה באב שחל באחד בשבת (א) בשרואה הגר אומר ברוא מאורי האש ואין מברך על הבשמים (ב) ובליל מוצאי תשעה באב (ג) מבדיל על הכוס (ד) ואינו מברך לא על הגר (ה) ולא על הבשמים:

תקנז לומר נחם וענגו בתשעה באב. ובו סעיף אחד:

א (א) אבת"ב אומר (ב) * בבונה ירושלים (ג) נחם ה' אלהינו את אבלי ציון וכו' (ד) וענגו

שערי תשובה

כמשובכת ומיחם קלת דסה תפילו מסום בכוד סמילה סתיכו כמכוחר בסי' תקכ"ט ס"ם ומיסום חכם חולה (וס"ל דלא היה מקום סמיכה של תמידת כרוסת כ"כ אלא היה רופא מוכחק וכיוצא בזה"ב לא היה לריך לכך עמש"ל) ולעניו תפילו שלהי הם יכול לילך לבה"כ אי אי לריך מיון בכיתו בזמן מחה ילרף עמהם כהמת תפילין ויכיון עם הס"ץ בחזרת התפלה עם קדל קדושה וחת"כ יתיר אותם בס"ם בתוכוב ת"כ וחם ח"ש לריך מיון אי יתפלל ערבית מבע"י וילבש התפילין ויתפלל כהם ערבית ק"ש עם בהכותי וחת"כ יתיר התפילין קודם שיתפלל י"ח אלא דבתבתי שם בתבוכה דאין להתפלל ערבית עם תפילין מ"ש כאן בשבת מחמת שהם חולי רשאי לעשות כן כדי שלא יהיה בקרקפתא כו' ס"ם. ולפ"ז יתבתי ק"ם וכהרומי' למה וכי אין די שילבש תפילין קודם שהתחיל ערבית ויקלוד בהם ק"ם כמו שהוגיגים לעשות תפילין של ר"ת:

(ב) מבדיל עבה"ט וכתי בכ"י ובכן דכייתא כמו שכתב הגר"א וכלא לא אמר אלא כיטול כלחיתא בגמרא דף ל' ע"ב: (ו) וכן שוכת לשפש ביתו בהבלה זו ע"ש. ועיין בגן המלך סי' קמ"ד שדעתו שאין מבדיל על הכוס כמוצאי שבת והבה"ש שם לשתו טובה קלת שיכול לכוליה ג"כ בני כמוצאי ת"ב לא הבדיל בתפילה שאנ"ש היה די בזה לדידיה) והכה"ג ניחא טפי שיבדיל על הכוס מביחזור להתפלל י"ח בכוכות ע"ב ואין הגכוב כן רק בס"ב בהבדיל במוצאי ת"ב על הכוס ואין מבדילין במוצאי ת"ב בתפלה כלל כיון שהבדיל בתחלת בתפלה ונראה לתפילו שכח בתחלת בתפלה ח"ע להבדיל עתה בתפלה ואין לו להפסיק עתה בתפלה ובמה שהבדילו עתה על הכוס שני בסכי וע"ם בגן המלך שהולק על בהכה"ג שמתיר לכריכת עתה"ב וכתב שלשתר מכוס העגוב כו' וממ"ם המ"ל שבתפילה בתפלה ע"ש בגן המלך שהולק על בהכה"ג שמתיר לכריכת עתה"ב (ח) נחם. עבה"ט וכתב בה"י שבתפילה בתפלה ע"ש בגן בי' בפקפ ע"ו דלא דמי ליום"ב כו' ובכללי הלקח כתב דבין בע"ב ובין ביום"ב אם התחיל בבין יתיים לא ע"ם:

ביאור הלכה

* בבונה ירושלים. עיין מ"ב ובמה שהעיר בשתיק בשם תכודרשם שיאמר בתורה ות"ת אסור כל היום: (ו) מיטה על הארץ וחדם הגדם (ה) ת"ש להתמיר בזה וייעץ על המטה: (ז) מיהו עוברות וכו'. וה"ה (ו) בחדם הגדם וכ"ל: (ח) מכבודו ומהנאתו. אסור לעשן טיטון (שקורין רייכטערן) לפילו בד' אומות וכ"ם בט"ב [בתה"ב] והמעיר מלך עד שכתב שמי שמעשן בט"ב היה רואי לבזותו ומה מחרוגים שמקילין וע"ב מי שדחקו לו שמורגל בו ביותר ים להקל אחר חצות בנעלה בתוך ביתו וכ"ב בשת"ת בסימן תקנ"ט סק"ב: (א) כברוחה הגר וכו'. דוקה אין עטון כוס ואין כזה משום תענוג (ב) כמו שים בבשמים. ויברך על האור (ב) קודם שקורין אותה לבתיכה אח"כ בלילה כיון שהאוחז עדיין עליו: (ב) ובליל מוצאי שי"ה וכו'. ובליל ש"ב מבדיל בתפלה ואע"פ שאין יכול להבדיל אז על הכוס אפ"ה בתפלה לריך לבדיל בתפלה (ה) ס"ל לחוזר כיון שיבדיל על הכוס במוצאי ש"ב. והבאים שאינן יודעות להתפלל ולא הבדילו אז על הכוס אפ"ה בתפלה לריך כל אים להזכירו (ו) שבוום התענית לא ישמו אם לבבל לעזרך הלילה עד שיאמרו המבדיל בין קדש לחול ש"ם. ומי שהתענה ב' ימים ישמע בליל יו"ד בתפלה עדיף טפי מע"ש. ולפילו אם לבבל לעזרך הלילה עד שיאמרו המבדיל בין קדש לחול: (ג) מבדיל על הכוס. ואע"ג להבדיל בתפלה כיון שהבדיל אחתמול ולפילו שבח אחתמול להבדיל בתפלה ג"ב נראה דח"ל עתה להבדיל בתפלה שבבר חלף שעתה ובגי כמה שיבדיל עתה על הכוס [שע"ת]. ליתא בהמרי"ל בשהחזיק בירך בפ"ם והבדלה ח"ב משמע שמותר להבדיל על היין (ז) ומשמע שמותר לשתות בעלמו ות"ל ליתן לתינוק [דגול מרבבה]: (ד) ולינו מברך לא על הגר. ולפילו (ה) לא בירך על הגר בתוש"ם לתין מברכין על הגר חלא בתוש"ם בזמן שברכו: (ה) ולא על הבשמים. דמשום נפש יתירה היא ג"ב בתוש"ם דוקא ובלילי בסימן רפ"ו ס"ה:

(א) בת"ב אומר וכו'. מסתימת המחבר משמע דלעתו שיאמרו בכל התפלות (ו) וכן הוא המנהג בירושלים לבל במדינותינו המנהג בתו שבתב הרמ"א: (ב) בבונה ירושלים וכו'. לפי שהיא משגיחה ואם שבח (ב) אומר בעבודה דהיינו קודם ותחזינה (ג) ות"ל לתתום בברוך מנחם לון חלא ותחזינה עיינו עד סוף הברכה: (ג) ועגנו בשומע תפלה. היינו ליחיד לבל הש"ן אומרה ברכה בפני עלמה בתתימה

שער הציון

(ה) בבל תילייהו בדי לגלות גם ידי כ"י וכבן דכייתא בתו שבתב בגר"א וכלא לא אמר אלא כיטול כלחיתא בגמרא דף ל' ע"ב: (ו) וכן שוכת לשפש הגר"א: (ז) מלשון זה משמע דס"ל לאין להבדיל בבשמים בת"ב משום תענוג ומשמע"א משמע דס"ל דלוקא במ"ם משום דהוי תענוג להבדיל בהם ומבבר"ה משמע דס"ל בסע"ו ועיין בשע"ת: (ב) ע"ו: (ג) ת' מסב"י בבוזא: (ד) ע"ו: (ה) יד לאפיים: (ו) שלי"ה: (ז) ולפ שבסימן תקנ"ח ס"י בתב רמ"א שאם יש תיוק יאן לתינוק מ"מ לילה זו קילת ח"ל: (ח) ח"ש: (ט) בבבי יוסף ופר"ח בלישוטיו: (כ) עיין בס"ל: (ג) בי היא הבבה עצמה לעיין ויבוזלים מלא היא דלגלג"ה הוי"ל מתימה בשתים:

הלכות תשעה באב סימן תקנו תקנז

בשומע תפלה ואם לא אמר לא זה ולא זה (ד) באין מחזירין אותו. סגס וסמנסג פסוט שלין אומרים נחם רק בתפלת (ב) מנחה של ת"ב לפי שאז סליחתו במקדש הם ולכן מתפללים אז על סנחמת (רוקח ומבודרסם) מי שלכל בת"ב יאמר נחם (ג) (ה) בברכת המזון (מהרי"ל):

תקנח במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר. ובו סעיף אחד:

א בת"ב לעה ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה (א) ביום עשירי ומפני כך מנהג בשר (ב) (ב) * שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי. סגס ויש מחמירין (ג) * עד (ג) חלות סיום ולא יותר (סגסות מיימוני) שם חל ת"ב בשבת ונדחה ליום ת'

באר היטב

מ"ח. וע"ז כתב דשם שכח חומר חותו בשומע תפלה ובע"פ לא יתחום בברוך מנחם ליין רק בומע תפלה כמו בענגו ושגגו קודם לנחם כי היא תדירה: (ב) מנחה. משמע דמנהג לומר הש"ך עגגו גם בשחרית דהא כתב הש"ע ועגגו בש"ת וע"ז לא כתב רמ"א שהמנהג שלא לאומרו אבל ר"י הגדול שלח לומר עגגו בשחרית לפי שבקדש מועד וכ"ב דשב ואל תעשה עדיף ט"ז. מי שהתענה בעשירי יאמר נחם בערבית ובשחרית דעשירי של"ה מ"ח: (ג) בבה"מ. בבונה ירושלים ואף שבתפלה לא נהגו לאומרו רק במנחה מ"מ בבהמ"ז לבילה מבא ים לאומרו:

(ד) שלא. ופסוט דבסשודת מלוה מוחרים בל הקרוחים לאבול בשר ואפילו אינו קרובו דפסיטת לילה הזו קילא מר"ח לג (ב) דמר"ח לג ים קלת לבלות מדינה לגמרת שמתענין בשמחה ומשא ומתן מש"ב בזה שמותר מדינה בבל לך הסעודה שעושין בלילה שלפני התחונה (ג) במקום שאין מבלחין בחותו פעם בבלומות לא מיקרי סעודת מלוה ולבן אין לאבול בשר ומב"ם שלא יהיה שם (ד) בלי שיר על אחר הגות יום עשירי [לפי מה שבתב הרמ"א לקמיה] וכפשר ת"ר בתב בשם זקני מהר"ם ז"ל שזהו רק לשאר מנשים אבל וכלה ואביהם ואמם מותר לאבול בשר. בתב בה"ג דשוב שלא לשמח מעתו בליל יו"ד שם לא בליל עבילה או יוצא לדרך או בא מן הדרך: (ב) עד הגות היום. אפ"ה שלא (ה) לרחון במרחץ וגפשר וכבבם על הגות שחל ובשחל ט"ב ביום ה' שאז יום עשירי הוא ע"ם מותר בבל זה לבבוד שבת:

ב מבא דתני בב ת"ש

א בריית תענית בי"ע

ביאור הלכה

קודם ופל בולם והוא תשוה דבירושלמי שהובא בריש וה"ם ליתא בל שהוא לבבת חומבו בשבודה בשבת ולא תשבה פליט לא יוצא לדרך או בא מן הדרך: (ב) עד הגות היום. אפ"ה שלא (ה) לרחון במרחץ וגפשר וכבבם על הגות שחל ובשחל ט"ב ביום ה' שאז יום עשירי הוא ע"ם מותר בבל זה לבבוד שבת:

שער הציון

(ב) עיין בע"ז שמשמע דוה ודאתו דבר ולא תשבה פליט אבל הרבה פוסקים ושאזרים [הגהת אבבי מיוש ס"ז ושבולת ומהרי"ל והפרבש"ם לרבי"ו סי' קס"ב ומקי"ב] והרבה מחבונים שלבתם ומש"ע ות"ל והמאחר מבלבי שבבימו לאומרו וכן הת"ל בתב בשעגין לאומרו: (ג) ס"ל [פמ"ג]: (ד) ושבולת בשם רש"ל: (ה) שתרגיש בשם לבבל [פמ"ג]: (ו) וכ"ש בשבת ובבל ת"ש ע"ב: (ז) ועיין בס"ל: (ח) ת"ש: (ט) בבבי יוסף ופר"ח בלישוטיו: (כ) עיין בס"ל: (ג) בי היא הבבה עצמה לעיין

הלכות תשעה באב סימן תקנט

(ג) מותר לאכול בשר ויין יום ג׳ (ד) לאכל בליל׳ (ד) לאסור (ה) מפני לאבילות של יום (מכריע״ג) :

תקנט מנהגי ת״ב ודין מילה בתשעה באב . ובו י׳ סעיפים :

א אם חל תשעה באב במוצאי שבת (א) אין אומרים צדקתך במנחה בשבת . סגס ומבדילין בליל׳ בתפלה כשאר מו״ם (סמג״ר סל׳ ט׳ בתב) ואם שכח מלבדיל ע״ל סי׳ רל״ד ס״ג . ומתפללים בעתה וברך בכי כלבנים (ב) וכן עושים בקריאת תיכה (סג״ס) וכבל תיכה מגביה קולו יותר (מכריע״ל) וכשמגיע סחון לפסוק סביבנו לומדים לותו בקול בקול רם ותא״כ מסיים סחון וחוזר בקול רם ולומדים סביבנו בקול רם (ג) וכן סחון (סגסות מיימוני) : ב בלילה ט׳ באב (ד) (מתפללים (ה) ערבית (ה) ולומדים תיכה וקינות) (סגסות מיימוני ומכריע״ל) ואומר אחר קינות ואיכה סדר קדושה ומתחיל (ו) מואהה קדוש יואם חל (ג) בשבת״ש (ז) אין אומרים ויהי נועם . סגס (ח) ולא למגלה בעניות (ט) ולא ויתן לך (כל בו) ומסיימין ספרוסה מלפני הלרון על סס בלא לאמרתו (מנסגיס) : ג דלילה תשעה באב ויומו (י) יושבים בבית הכנסת (ג) (יא) לארץ עד תפלת המנחה (ועכשיו נסגו ליסב על ספסלים סס

שערי תשובה

אחד מב אלא שלא לאכול לך לא קיבל כגדר רק בהא מבואר בשלמה ולירש שבשלמה ט יום ג׳ של לאכל בשבוע שחל ע״ב יום ט לער שלא לגלח מותר לגלח בליל׳ עיין לבוש סימן תכב ובאבודרהם ע״ש ובאבודרהם ע״ש ומיקל בכל גוונא בתספורת ע״ש . ומ״ם בסס מג״ח בשחל ביום ו׳ ואבגמי״י מיקל בכל גוונא בתספורת ע״ש וכ״כ בא״ר ס״ס תקכ״ע ולאיה מסי תקכ״ח כי ומותר להסתפר בשחרית ע״ש וכ״כ בא״ר ס״ס תקכ״ע ולאיה מסי תקכ״ח סעיף ט״ו מיומו וכ״ה . וכ״כ בשלמה יסכ״ד ת״ח סי׳ ק׳ וא״ר ס״ק : (ג) מותר. עיין בס״ע וכתב בשבועה ג״ע שכתב בתשובה שלא לגלח לכבוד שבת אלא לכבוד עלמו מד״ת לו שלא להניח ציצית ותפילין ימים דוקא כסי׳ עיטים לכל לכבל עלמו מד״ת לו שלא להניח ציצית ותפילין לן ט לבות לבבל ע״ם ולא התעטה שביבי לם לא ע״כ בשבת ובדלה ג״כ בתעטת יום י״ל עיין ס״ם : (ד) לאסור . עכס״ם וכתב מת״כ בסס זכ זכ תמת שבסתפר מותר בליל [שלאלו] ע״כ שבדלה ולא לם בהגו שבא להסתפר לוא מבבר בשבוע וא״כ כתב ולא מי שיבלם להסתיר בוס ג״כ ס״ם לין להסתיר למובל שבירי לילך לעיר אחרת לגול למתר מותר להסתפר בליל עשיבי בל ע״כ דבר לבבוד המילה כדי שבבגיע לעיר אחרת יסיס פעוי לקיים מלות מילה מיד ע״ם :

(ב) בס״ם . ועיין בא״ר ופ״ת בבמקום שלין מלריבין שוב שלא להבביס בשבת שיבשו בתמירת הקינות בסמוך לאלות היום : (ג) לאלרן . עכס״ע ומבואר מבריע״ל שיבב להדיח ע״ב קלקע ופ׳ לעיל סי׳ תקי״ב בשם מהב״ם בער לביה שם״ם הקבלה אין ליבב להדיח רק יפסיק בבגד שלינו לבש כ

ביאור הלכה

בבשר ויין לכל לפנין רחיצה והסבורה לא בתמירנו ומלאתי להרב הביורי בהתיר ב״ב פב״ע ומ״ם קשה להקל כזה שכמה תלרוני זמנינו בעתיקו ד״ו למעשה :

באר היטב

עד חלות אחרונים בסס ר״ל . ומ״ם מותר ליטול ידיו דרוקא ברחילה גמורה במרחץ אסור . ופשוט דבסחל ביום ו׳ הכל מותר לבבוד שבת מ״ש : (ג) מותר . ומהתעטה בכל שבה כ׳ יתים רלופים לין לריך להתעטות לם נדמה מבריע״ל מ״ש : (ד) לאסור . ומהתעטה בעשיבי עד חלות לו בל היום לאסור בבשר ויין ובמובדה רלשונה דשייך גבה תביעות של יום מ״ש . בתב בשל״ה דהמתעטים ביום ו״ל יקראו לליבה וכתב הת״ש וע״ל דאם בם ו״ל לא יקראו לביבה : (ה) ערבית . ולומרים קדים עם תתקבל לבל לאחר תיכה עד בחלר : (ב) בא״ם . ולין מבדרכין בניהם בלילה מבריע״ל . ואחרית אין הבשם קורא לבבוד״כ ומבבימין קלת לבה״כ : (ג) לאדרן . ול״ל דמותר ליבב על השק לליהו אלא מנהג ליבב ע״ג קרקע מ״ש . מבריע״ל יבב להדיח על הרלפה ולא על גבי התעלה ללפני התיבה והיה לו בדבל גדול שלא להפסיד בגדיו ביותר הקרקע ובמנחה הלליף מן הגדול :

משנה ברורה

(ד) לבל בלילה אסור וכו׳. היינו ק בלילת בשר ושתיית יין (ו) לבל בתספורת מותר לכו״ע : (ה) מפני לבילות של יום . משמע דרק בזה מפני לבילותו של ע״ב מתמירין גם בלילה שלאמרינן דהוא

כמו (ו) כין המלרים דיש לנבשים שמתמירין על עלמן מבשר ויין לבל בשחרי תעניתם לין להמתיר בזה :

(א) לין לומרין וכו׳ . מידי דהוי אר״ח בתל להיות בלחד בשבת שחל ט״ב בתוך תעניתם לין להמתיר בזה :

בין בל פסוק (ל) משע ובין בל היבה יותר משע ופסוק האחרון שבבל היבה לומר בקול רם . ולעניו ברבה לפניה עיין לעיל בסימן ת״ע סוף ס״ם בהג״ה ובמ״ב שם . ושוב ביחיד (ב) יקרא היבה גם ביום : (ג) וכן החזן . ואח״ב חוזר החזן ומתחיל זכור ל׳ מה היה לנו לוי הביעה ורלה לת מרפתנו לוי מה״ל וכן הולך בל הפסוקים אמלעיתן בלוי וסופן בלהה״ל [ד״מ] : (ד) מתפללין ערבית . בתחלה . ולומרים קדים שלא להיותו עם תתקבל (ג) לחר תפלת ערבית . ואם חל בסו״ם לין מבבריו הבניס [במקום שנוהגין בה] מהרי״ל : (ה) ולומרים תיכה וקינות . ואפילו בשהוא ביחיד [ק״ל] : (ו) מואהה קדוש . ולא יאמר בלום תתה ועוד דאסור בד״ת ולא בשל״ה בלילה ולא זאת בריתי שנרלה במקיים ברית על הקינות ועוד דאסור בד״ת ולא לעיון גוחל שלין גאולה לומרים ויהי נועם . לפי (ד) שעיקרו נתיסד על הקמת המשבן ותתה ימותו מפיך [עזר] : (ז) לין ויתן לך . שלינו (ו) זמנו בס״ב : (י) יושבים וכו׳ . דומיא דאבל שיושב ע״ג קרקע בל שבעה ופ״ם לינו חמור ב״ב בסו תה׳ עיטים לכך לא בעי בל היום : (יא) לאדרן . היינו אחר שעמו בדוך ד׳ המבורך וכו׳ דוה נדיך (ז) להיות בעמידה ועיין (ח) בהחרונים למעתר

שער הציון

(ו) שפ״ת : (ז) עיין בב״י ובשן ברע״ח שבתב בלשון אחר מגומגם קלת דלפי ליל עביבי ממש דק מנהג בבר בסס״ב בשחר בחל מדינת מותר בסו שבתב בבה״ג וב״ם בה ועיין פר״ח סס שבתב בליקוטיו : (ח) מבריע״ל : (ב) שלי״ם : (ג) בלבל אחר תיכה עד לאחר בחל ע״ב קרקע ממ״ש . מבריע״ל יבב להדיח על הרלפה ולא על גבי התעלה ללפני התיבה והיה לו בדבל גדול שלא להפסיד בגדיו ביותר הקרקע ובמנחה הלליף מן הגדול : בשלמה בבה״ב : (ד) סמ״ק ושד שעמים עיין בב״י ובבידור בבה״ג : (ה) בבה״ג : (ו) ג״ו סס : (ו) ל״ר : (ת) מ״ח ופמ״ג פ״ם :

(יב) מיד אחר (ד) שילמו מבס״ב שחרית (יג) ומתריכין עס סקיעות עד מעט קודס חלות (יד) ״אין מדליקין נרות בלילה (טו) כ״א ״בר לאורו קינות ואיכה : ד (טז) יאין אומרים (ו) תחנון (ולא סליחות) (סגסות מסיני) בט״ב ואין נופלים על פניהם (יז) משום דמקרי מועד . סגס ובורין (ז) בתורת ובורין כי תוליד בניס ומפטירין בירמיס (ח) (יח) אסוף אסיפס וכל הקדישים שאומרים אחר תיכה עד שילמלו לאחר מבס״ם אין אומרים תתקבל ואין אומרים לא לאך לאפים (עור ומנסגיס) (יט) ולא למגלה (מנסגיס) (כ) ולא פסוס (ט) הקטורת (מרדכי) (בא) ואין לריך לשנות מקומו בת״ב : ה יבשעת הקינות (כב) אסור לספר דבר ולצאת חוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל (בג) וכל שבן שלא לשוח עם העובד בוכבים (ומוהגין לומר קלת בחמס אחר הקינות לפסוק בנחמס) (סגסות מיימוני) : ן (כד) ״אם יש (י) אבל בעיר הולך בלילה לבית הבנסת וגם ביום עד שיגמרו הקינות : ז ״אם יש תינוק למול מלין אותו (בה) אחר שגומרים הקינות ״ויש ממתינין למולו

סל״מ ט עור׳ סס וב״ב המרדכי לב׳ הדעות ובס״ם

(ד) שילמו . דהולכין על הקברות והוי עד חלות דלא רשאי ליסב על הספסל מגמגים . וכתב הט״ז אבל אחר דבריס דסיינו רחילה וסיכה ונעילת הסנדל וכו׳ ודאי אסורים עד הלילה כמו אבילה ותתיה והמון העם עושים והולכים אחר חלות במעגלים ומסרגין ידיעה עושים בן ע״ם ועי׳ תקנ״ד ס״ק ח׳ : (ה) אחד . ומהרי״ל כתב להדליק עוד בר אחד שאם יבבה בר אחד ילדיק ממנו . משמע שבאבל לא יאמרו חיכה וקינות רק יאמרו אם״ך מ״ש . וע״ז כתב דבל האבל לריכים לומר ב״ב ונראה דבבל שבועה יהא בר אחד שע״י הדוחק יוכלו לומר קינות לאחרו ע״ם . ובאר היטב כתב דמ״ם ב״ש בר אחד היינו דוקא בבניסת הלילה אבל בשחר קריאת תיכה וקינות יבולין להדליק בל אחד בר ע״ם . מהרי״ל היה נותן ביין בל פסוק ופסוק מעט . ובין בל תיכה יותר מעט . ופסוק אחרון שבבל תיכה חומר בקול רם . ועוב שיחיד יקרא תיכה גם ביום ע״ה : (ו) תחנון . וחומרים מזמור לתודה ב״ם בשב״ב וכתב ח״ו וכן הגהיו זקני הגחון ז״ל דלא כהגמ״י ועסס״י ב״ח . וח״ל שיר מזמור לאסף . כתב הט״ז וב״ל דמותר לעשות הספד על הבם שמת ולילה ע״ש קרקע בע״ב ואפי׳ אחר חלות ע״ם . וב״ם בתשובת דבר שמואל סי׳ ט׳ ע״ם : (ז) בתורה . ויש לברך ברוך דיין האמת קודם שקורא בתורה בלא סם ומלבות מ״ח ע״ם : (ח) אסוף . בניגון תיכה : (ט) למגלה . בביהכ״נ אבל בבית המדרש יאמרנו בניגון הרגיל בשאר ימות השנה :

משנה ברורה

לשמוע להניח תתפיו בק לו בר קטן . וגם יוכל (ע) ליסב על הספסל בשוך למי שקשה לו ליסב על הארץ : (יב) מיד אחר שילמו מביהכ״נ וכו׳ . ר״ל דהולכין אח״כ לבית הקברות במו שבתוב בסוף הסימן ואם שיעור זה ימשך עד חלות דלא רשאי ליסב על הספסל : (יג) ומתריכין עם הקיעות וכו׳ . כדי שלא יבואו לעשות מלאכה בעת ההוא : (יד) אין מדליקין וכו׳ . מבום דבתיב ממשבים הוציבני ובו׳ : (טו) כ״ש בר אחר . ולפי מהבינו (י) שבל האבל לומרים תיכה בלחם עם החזן וגם קיעות יש להדליק בר אחר בבל שבוה שע״י הדוחק יוכלו לומר קיעות לאחרו . ואין מדליקין בר תפלה בביהכ״נ (יא) בם״ב שחרית . ומנחה מדליקין . ולערבית מילה (יב) מדליקין בדות בשעה שמבדילין התיבוך למול : (טז) ק״ת תחנון וכו׳ . בשחרית מבבימין קלת לביהכ״נ ואם יש יבמרו לומר קיעות זמן הרבה קודם חלות (יג) עוד שלא להשביס כ״ב : (יז) משום דמקרי מועד . בדבתיב קרא עלי מועד וגו׳ ומ״מ מותר (יד) לעשות הספד על מבם שמת וליסב על גבי קרקע ואפילו אחר חלות דבל האוא יומא קבוע לבביה והספד ולעניו זה לא תשבחינן במאי דקרוי מועד : (יה) אסוף אסיפס . בניגון תיבה : (יט) ולא למגלה . דבתיב עם יפגבך וגו׳ ואין שייך לומר זה : (ב) ולא פסוס

*) בתבב בבשובים הקודמים . וב״ל בסי׳ תקי״ח ס״ק ס׳ ע״ם . המגיס :

שער הציון

(ט) משום דבאופן זה גם למהרי״ל מותר : (י) ט״ז וא״ר ע״ם : (יא) ל״ר בסס מהרי״ל : (יב) פמ״ג : (יג) פ״ר : (יד) ט״ז וב״ח : (טו) מ״ח : (טז) מתרונים : (יז) עיין בב״י : (יח) פ״ר : (יט) מ״ח וא״ר ומ״ט : (כ) מ״ח בסס ריש וסיין בקבון בתוכ בפרק לולי מגלחין לות ע״ב ובתעטת פ״ד לאחר הקטורה ובסה כ״ו סוה לבישת סמ״ח וא״ר לאף תוך ג׳ ימים יש להקל לבל לדעת המתמירין לבתוך ג׳ ימים אסור כ״ם בבוש להבון זבוה אם וחא״ר יל לביחו : (בה) אחר שגומרים הקינות . דמלה זו (בג) עושין אותה ישראל בשמחה ולבן אין מלין בשעת קינות והספד : מר בודאי אסור : (בג) הגר״ח :

(כו) עד אחר חצות ומברכים ברכת המילה (כז) בלא בשמים (כח) (והמנהג כסברא ראשונה) ואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס ותשתה ממנו (כט) היולדת והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס ואם אינה שם יברך על הכוס ויטעים (יא) (ל) להתינוקות: ח בעל ברית לובש (לא) בגדים אחרים אך לא לבנים ממש. הגה (לב) ואבי הבן והמוהל והסנדק כולם נקראים בעלי ברית (ב"י) * ומותר ללבוש (לג) בגדי (יב) שבת לאחר שגמרו הקינות (לד) ובאין למול התינוק אבל לא ילבשו לבנים (מהרי"ל): ט ט' באב שחל להיות בשבת (יג) (לה) * ונדחה ליום א' (יד) (לו) בעל ברית (לז) מתפלל מנחה (טו) בעוד

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

היום גדול ורוחץ * ואינו משלים תעניתו לפי (לח) שי"ט שלו הוא: י (לט) נוהגים שלא לשחוט ושלא להכין צרכי סעודה (מ) * עד אחר (טז) חצות. הגה והולכים (מא) על (יז) הקברות מיד שהולכים מבהכ"נ (ב"י בשם תוס') ואם אין אומרים לדוק הדין (מב) אירע מת בט"ב (תשב"ץ):

שערי תשובה

באר היטב

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

תקס לעשות זכר לחורבן. ובו ה' סעיפים:

א משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור * שאין בונים לעולם בנין (א) (א) מסוייד ומכוייר כבנין המלכים אלא (ב) טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה (ג) כנגד הפתח (ב) בלא סיד והלוקח חצר מסויידת ומכויירת (פי' מצויירת) הרי זו (ג) (ד) בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים: **ב** * וכן התקינו שהעורך שלחן (ה) לעשות (ד) סעודה לאורחים (ו) מחסר ממנו מעט (ז) ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירה מין ממיני התכשיט (ח) שנוהגת בהם כדי שלא

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

(א) מסוייד. וכה"ג פרי בכל פנין וכן המנהג מ"א: (ב) בלא סיד. ולא כאותן הטופין האמה שחור דזהו ג"כ ציור לבוש ושל"ה. ואותן התולין בגדי רקמה סביב הכתלים ישיירו ג"כ אמה. וכן בקישוטי הגשים שמתקשטות במילואן עברי אדרבא וגם גורמים הרבה רעות מאכסין המתקנאים עשל"ה: (ג) בחזקתה. ואם ידוע שנעשה ביד ישראל באיסור חייב לקלפו מ"א: (ד) סעודה. אפילו בסעודת

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

יהיה תכשיטיה שלם וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה ויש מקומות שנהגו (ט) לשבר כוס בשעת חופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן (כל בו) וכל אלה הדברים כדי לזכור את ירושלים שנאמר אם (ה) אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על (י) ראש שמחתי: **ג** וכן גזרו (יא) שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם: הגה וי"א דוקא מי (ו) שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר (יב) או בבית המשתה (טור) ואסור לשומעם מפני החורבן (יג) ואפי' שיר בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר (יד) דברי (ז) תשבחות או שיר של הודאות (טו) וזכרון חסדי הקב"ה על היין. הגה וכן לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה (טז) הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני): **ד** וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניח כלל ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שנא' הסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות הכלה (יז) אם היא של כסף (יח) אבל של (ח) גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה

באר היטב

מלוה כמילה וחתונה וכ"ש בשאר סעודות ט"ז: (ה) אשכחך. ויש מקומות שאומר השמש הפסוק הזה והחתן אומר אחריו מלה במלה ט"ז: (ו) שרגיל. הב"ח ושל"ה הסכימו לסברא ראשונה דכל שאין שירות ותשבחות או לשמוח חתן וכלה אף בפה אסור אפי' בשבתות וי"ט ונשים המזמרות בפה בעת מלאכתן יש למחות להם ואם אינן שומעין מוטב שיהיו שוגגין: (ז) תשבחות. דהיינו שירים שנתקנו על הסעודה כגון בשבת אבל פיוטים אחרים *) אסור עמ"א וכתב ט"ז בסעודות נהגו לשורר קדים דהיינו יתגדל וזהו ודאי חטא גדול דלא התירו ועושים שחוק בפסוקים או בתיבות קדושות אסרי אנוש לא יעשה זאת וע"ז

שערי תשובה

[illegible]

משנה ברורה

אם יש לה הרבה מיני תכשיטין לא תשים כולם עליה בבת אחת רק [illegible]

שער הציון

[illegible]

(יט) לאבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו : ה (כ) מאסור לאדם שימלא פיו (ס) שחוק בעולם הזה :

תקסא דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבנן ובו ה' סעיפים :

א אהרואה (א) ערי יהודה (א) (ב) בחורבנן אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא (ג) כשמגיע סמוך להם כמו מן הצופים לירושלים) (ב"י) : ב (ד) הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון היתה מדבר שממה וכשרואה (ב) (ה) בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה (ג) (ו) וקורע במהיכן חייב לקרוע (ז) מן הצופים ואחר כך כשיראה המקדש קורע (ח) קרע אחר יכל קריעה טפח דואם בא דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפח ואח"כ כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון (ט) כל שהוא : ג האם קרע על אחת מערי יהודה (י) אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה חוץ מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים (יא) א"צ לקרוע על שאר ערי יהודה : ד וכל הקרעים האלו (יב) בידו ומעומד וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה (יג) את לבו ואינו (ד) (יד) מאחה קרעים אלו לעולם זאבל רשאי (טו) לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין (טז) סולמות : ה (יז) חהיה הולך ובא (ס) לירושלים הולך ובא תוך ל' יום אינו קורע קרע אחר ואם לאחר ל' יום חוזר וקורע (וה"ה בערי יהודה והמקדש) :

ל רמב"ן כת"ס בשם ר"מ מסה דגיטין ז' מ מימר' דרבי יוחנן משום רשב"י ברכות נ"ח א מימרא דר"א מ"ק כ"ו ב ברייתא שם ס (פי' דלא הצ"כ ראה' מריחוק מקום אלא משהגיע לצופים תסיבי ראיה ב"י) ג כדין מי שמת לו מת ואחר מת ד הרמב"ם לפי פירושו שם בגמר' הא דפגע במקדש וכו' ה וכן דקדק רא"ש שם וה"ה בסוף הל' תענית בשם הרמב"ן ו הרמב"ם שם מברייתא דאלו קרעים שאין מתאחים וכו' שם בגמרא מ"ק כ"ו ז ברייתא שם ח ירושלמי בפ"ע דברכות והביאו הרא"ש פ"ב דמ"ק וכ"כ הרמב"ם

שערי תשובה

(בשו"ע) הרואה ערי יהודה כו'. וכתב בר"י בשם מו"ה בעל חסד לאברהם שכתב נהגו העולם שלא לקרוע על חברון תוב"ב במעתי בשם גדולים לפי שחברון מערי מקלט שניתנו ולאו מערי יהודה מיקריא וכתב בגליון בר ברתי' הרב הגדול כדורו מוהר"ל אברהם ילתקי ז"ל שדברים תלוים הם עכ"ל ואף אנא אמינא דאין לסמוך ע"ז עכ"ל : (בשו"ע) היה הולך כו'. וכתב הרדב"ז סי' תרמ"י הדר בירושלים ועברו עליו ל' יום שלא ראה בהמ"ק חייב לקרוע. אך לא זכינו כזה ע"ש והבר"י כתב ג"כ שלא נהגו כן. ועי' ברדב"ז סי' תרל"א שכתב שמותר להתקרב אל פתחי בהמ"ק וליכנס לעליות אשר סביב בהמ"ק ועי' בס' דרך הקודש למהר"א ז"ל :

באר היטב

שמכסין הכלה בהיומא של משי ויש שם חוטי כסף או זהב יש איסור לכסות הכלה : (ע) שחוק. ואפילו בשמחה של מצוה כגון בחתונה או פורים ט"ז. [וכש' אליהו רבה הגיה בל"ע] : (א) בחורבנן. אפילו יושבין בהם ישראל כיון שאינם מושלים עליהם מקרי חורבן ב"י : (ב) בית המקדש. והנכנס עתה למקום מקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים מ"א ע"ש : (ג) וקורע. עב"ח שחייב להשתחוות ולקרוע ולבכות ולקונן ולומר מזמור אלהים באו גוים עד סוף וכשקורע מברך ברוך דיין האמת כי כל משפטיו אמת הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וכו' : (ד) מאחה. פי' תפירה מיושרת : (ה) לירושלים. נ"ל דהרואה ירושלים תוך למ"ד יום אעפ"י שלא קרע כגון שדר בתוכו א"צ לקרוע על ערי יהודה. ומי שנולד בירושלים אפילו הגדיל א"צ לברך דבקטנותו פטור וכשהגדיל א"צ לברך דהא ראה אותן תוך ל' יום מ"א :

משנה ברורה

מיוחדת לכלה קרוי"ן של כסף וזהב אף שיכרוך הכסף על משי יש לאסור ול"ע [פמ"ג] : (יט) אבל בשאר וכו'. שלא גזרו אלא בשעת שמחה : (כ) אסור למלאות פיו שחוק. שהשמחה יתירה משכח המצות. ועיין בט"ז ופרישה דאפילו בשמחה של מצוה כגון בהתונה ופורים לא ימלא פיו שחוק : (א) ערי יהודה. ולא ערי ישראל. (א) דלא חשיבי כ"כ : (ב) בחורבנן. אפילו (ב) יושבין בהן ישראל כיון שהישמעאלים מושלים עליהם חקרי בחורבנן : (ג) כשמגיע סמוך להם כמו וכו'. דרחוק יותר לא חשיבה ראיה כמו להלן [ב"י] ולפי מה שביארנו לקמיה דכמה פוסקים פליגי ע"ז וסוברין דאין שיעור לדבר אלא דממקום שרואה חייב לקרוע ה"ה בענינו : (ד) הרואה ירושלים. יש שכתבו (ג) שמסתברא שיום שרואה אדם תחלה ירושלים בחורבנה שיאסור אותו היום כולו כבשר ויין : (ה) בית המקדש. והנכנס עתה למקום מקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים וקדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא [מ"א] ועיין בליקוטי הלכות זבחים בפרק השוחט והמעלה מש"כ שם מענין זה : (ו) וקורע. עיין ב"ח שחייב להשתחות ולקרוע את בגדיו ולבכות ולהתאונן ולהתאבל על חורבן בהמ"ק ולקונן ולומר מזמור לאסף וכו' עד סוף וכשקורע מברך ואומר ברוך דיין אמת (אך בלי שם ומלכות) כי כל משפטיו צדק ואמת הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא ואתה צדיק על כל הבא עלינו וכו' : (ז) מן הצופים. פי' דלא חשיב ראיה מריחוק מקום אלא משהגיע לצופים דהוא מקום סמוך לירושלים חשיב ראיה כ"כ ב"י אבל כמה (ד) פוסקים כתבו דצופים הוי פי' כל מקום שסביב לירושלים שיכולין לראות משם. עוד כתבו דמשהגיע לצופים צריך לקרוע אע"פ שעדיין לא ראה אותה. כתב הא"ר כל שקרע וראה קצת אף שלא ראה בטוב כשיגיע א"צ לקרוע עוד הא לכתחלה יש לו להמתין עד שיגיע למקום צופים : (ח) קרע אחר. וירחיק ג' אצבעות : (ט) כל שהוא. וא"צ טפח משום דעיקר מצות קריעה יצא בפעם ראשונה שהיא מן המקדש שקדושתה יותר מירושלים ונכללת בתוכה : (י) אינו חוזר וקורע כשיראה וכו'. דכולהו חשובות כאחת (ה) ומ"מ צריך להוסיף על הקרע כל שהוא : (יא) א"צ לקרוע על שאר ערי יהודה. היינו (ו) אפילו תוספות קרע בעלמא ג"כ א"צ : (יב) בידו. ולא בכלי : (יג) את לבו. ולכן יקרע (ז) מצד שמאל כי הלב בשמאל : (יד) מאחה. היינו תפירה מכפנים ואחרת עליה מבחוץ [טור] ורש"י פירש תפירה מיושרת : (טו) לשללן. למחר [כפתור ופרח פ"ו] : (טז) סולמות. תפירות שאינן מיושרות : (יז) היה הולך ובא וכו'. והרואה ירושלים תוך ל' יום אע"פ שלא קרע כגון שדר בתוכו (ח) א"צ לקרוע על ערי יהודה (ט) אם לא יצא משם ובא לערי יהודה לאחר שלשים (י) ומי שנולד בירושלים אפילו הגדיל א"צ לברך דבקטנותו פטור וכשהגדיל א"צ לברך דהא ראה אותן תוך ל' יום :

שער הציון

(א) כ"א : (ב) ב"י וב"ח וש"א : (ג) פ"ע בשם כפתור ופרח : (ד) תוס' ותיו"ט בשם רש"י : (ה) הגהות רע"א : (ו) שם : (ז) מ"א : (ח) מ"א : (ט) פמ"ג : (י) מ"א :

א ל"ל ציון מדבר היתה ירושלים שממה

כל

הלכות תענית

תקסב דין קבלת התענית. ובו י"ג סעיפים :

א (א) * כל תענית שלא שקעה עליו החמה דהיינו שלא השלימו בעד צאת הכוכבים (דהיינו שיראו (ב) ג' כוכבים (א) (ג) בינונים או שהלבנה זורחת בכח ותאיר על הארץ) (הגהות אשירי פ"ק דתענית והגהות מיימוני פ"א) (ד) אינו תענית (ה) ואם דעתו לאכול קודם לכן אינו מתפלל עננו. הגה מיהו נוהגין להתפלל עננו (ו) אע"פ שאין (ב) משלימין עד צאת הכוכבים (ז) וכן דעת מקצת רבוותא (תה"ד סי' קנ"ו) וכ"ל דדוקא ביחיד דאומר עננו בשומע תפלה דבלאו הכי יכול להוסיף כמו שנתבאר לעיל סי' קי"ט (ח) * אבל ש"ל לא יאמר עננו אא"כ משלימין וכן נוהגין : ב * גיש אומרים שמי * שרגיל

א מימרא דרב חסדא תענית י"ב ב הרא"ש שם ג טור בשם אבי העזרי

באר היטב

(א) בינונים אבל [גדולים] לא מהני ועסי' רל"ה ס"ק א'. [אמר המגיה אע"פ שבספרי ישנים נכתב קטנים הוא טעות במ"א עיין סי' רל"ה] : (ב) משלימין. היינו אם פירש בשעת הקבלה שלא להשלים אפילו התענה עד מנחה גדולה מתפלל עננו אבל אם קבל תענית סתם צריך להשלים עיין ס"ב. ואם לא השלים ואכל עיין סי' תקס"ח ואם אכל קודם שהתפלל אין מתפלל עננו. ת"ה מ"א. וט"ז כתב מאן דלא מתפלל עננו בתענית שאינו משלים מרויח ספק ברכה לרוב פוסקים ואע"ג דאין לזה ברכה בפ"ע ביחיד אלא כוללה

שערי תשובה

(א) בינונים. עבה"ט ועיין בר"י שמיישב ע"פ מ"ש הש"ך ביו"ד סי' רס"ב

משנה ברורה

(א) כל תענית וכו'. היינו בין (א) הארבע צומות (ב) או איזה תענית יחיד : (ב) ג' כוכבים. דשניים עדיין הוי ביה"ש : (ג) בינונים. אבל (ג) גדולים לא מהני דהם נראין אף ביום. והנה בסימן רל"ג לענין מוצאי שבת פסק השו"ע דאין לעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים ורצופים והוא משום תוספת שבת וה"ה לענין מוצאי יוה"כ אבל בענינינו סגי בבינונים ואפילו מפוזרים [אחרונים] : (ד) אינו תענית. הן לענין שלא יצא בזה ידי חיוב תעניתו והן לענין שאינו מתפלל עננו : (ה) ואם דעתו לאכול וכו'. כגון שהתנה בשעת קבלתו שלא להשלים התענית : (ו) אעפ"י שאין משלימין. היינו (ד) אם פירש בשעת קבלה שלא להשלים אפילו התענה רק עד מנחה גדולה מתפלל עננו אבל אם קיבל תענית סתם צריך להשלים עד צאת הכוכבים כדלקמן בס"ג [ועיין בביאור הגר"א דמשמע מיניה דבזה אם לא השלים (ה) אפילו לדעת מקצת רבוותא אין מתפללין עננו] ואם לא השלים ואכל עיין לקמן סימן תקס"ח ס"א ובהג"ה שם. והא דסתם רמ"א להקל בפירש בשעת קבלה היינו דוקא במתפלל תפלת מנחה קודם אכילתו (ו) אבל כשאכל מתחלה בכל גווני אינו מתפלל עננו : (ז) וכן דעת מקצת רבוותא. טעמם דס"ל דמה שאמר הגמרא כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית והיינו אף לענין עננו הוא רק אם קיבל עליו להתענות יום שלם ולא השלים דאינו תענית אז אינו מתפלל עננו אבל אם קיבל עליו רק עד מנחה דהוא לצעורי בעלמא הוי תענית לענין זה שמתפלל עננו בתוך תפלתו אף שאיננו משלים אכן רוב הפוסקים חולקים ע"ז וע"כ הכריע רמ"א דלא נסמוך עליהם רק לענין יחיד דיאמרנה בש"ת ויחתום כי אתה שומע וכו' ולא יאמר בא"י העונה בעת צרה ועיין בע"ז שמלמד דאפילו בזה ידלג תיבות צום תעניתנו דלא לוחזי כדובר שקרים כיון דאינו תענית וכספר בגדי ישע פוסק דאינו צריך לדלג כיון שהוא מתענה עד אחר חצות דאז אכילתו הוא כזורק אבן לחמת לא מיחזי כשיקרא עי"ש וכן מלמד בספר מחצית השקל עי"ש : (ח) אבל ש"ץ וכו'. היינו בתפלת חזרת הש"ץ דמוסיף ברכה מיוחדת ע"ז בין גואל לרופא אבל בתפלת הלחש גם הוא יאמר עננו קודם

ביאור הלכה

* אבל ש"ץ לא יאמר עננו. עיין במ"ב ועיין בפמ"ג שכתב דמשמע דש"ץ בחזרת התפלה אף בש"ת לא יאמר עננו : * י"א שמי וכו' והיחיד וכו'. הנה דעה זו היא דעת מקצת רבוותא שהביא הרמ"א בס"א דאם פירש בשעת קבלתו שלא להשלים דהוא רק לצעורי בעלמא יתפלל עננו אף בלא השלים דדוקא בקיבל עליו תענית בסתם דהוא יום שלם דוקא אז אם לא השלים אין מתפלל עננו ועפ"ז יצא להם דעשי"ת דאין נוהגין לקבלם והתענית הוא רק לצעורא בעלמא אין משלימין ואפ"ה מתפלל עננו דתקנינן להו כמו פירש שלא להשלים ולדעה זו גם הש"ץ אומר עננו בברכה בפ"ע בין גואל לרופא אלא דכיון לדעה ראשונה שבס"א לא ס"ל כן אלא דבכל תענית שלא השלים עד הערב אין אומר עננו וכן סתם המחבר בסי"א דכן הוא דעת רוב הפוסקים כמש"כ בד"מ ע"כ סיים הרמ"א דרק היחיד אומר עננו כהכרעתו בס"א : * שרגיל להתענות בעשי"ת וכו'. לכאורה אפילו אינו רגיל להתענות כי הוא אלא רק פעם הראשון אך באותו העיר נוהגים הרבה להתענות והוא רוצה ג"כ להתענות כשאר אנשי העיר מסתמא ג"כ כונתו אדעתא דמנהגא וא"צ קבלה ולא השלמה וכן מוכח מסוף דברי הרמ"א שכתב וכן מי וכו' רק מתענה יום או יומים וע"כ מיירי דאותו יום לא היה קבוע אצלו תמיד דאם היה קבוע א"צ קבלה כמש"כ במ"א בסק"ד מכלל דאם מתענה בכל יו"ד ימי תשובה בכל גווני א"צ קבלה והשלמה. ומסתברא לכאורה דה"ה לענין תענית בה"ב שאחר פסח וסוכות דאם רגילין להתענות בהם שוב א"צ קבלה והשלמה והיחיד מתפלל עננו כעשי"ת. אכן לכאורה קשה לפ"ז דהמרדכי סותר א"ע דהלא דין זה דה"ב לענין עשי"ת הוא דינו של המרדכי בשם אבי העזרי ואח"כ בעצמו כתב שם תיכף אח"ז

כי

שער הציון

(א) דהנה תענית של ט"ב שמפסיקין בו מבעו"י או ת"צ שבאו"י המבוארין בסימן תקע"ה ס"ג פשיטא דאסור עד לה"כ ממש כדאמרינן בפסחים דף נ"ד ע"ב דספק שלהן אסור אלא אף שארי תעניות דמקילין בהו לאכול בלילה שלפניהם מדינא דגמרא משמע דביה"ש שלהן מותר מ"מ מחמרינן להמתין עד לה"כ דאין אנו בקיאין בזמן ביה"ש ובפרט לפי המבואר בשבת דף ל"ד דמספק מחמרינן להלכה כר' יוסי ולדידיה מתחיל ביה"ש סמוך לצה"כ ממש [לערך תלי מינוט עיין ברא"ש פרק במה מדליקין] וקודם לכן הוי יום בודאי אין להקל קודם לה"כ [הגר"א בסימן רס"א וכ"כ הקרבן נתנאל דתרי קולי לא מקילין לומר דספק ביה"ש מותר ונלכה כר' יהודה דמתחיל ביה"ש תיכף אחר שקיעה]. ובהגהות מיימוני מביא שני טעמים אחד מלמד דאין אנו בקיאין בזמן ביה"ש וכנ"ל ועוד מלמד לומר דכאפוקי יומא מדינא יש להחמיר עד לה"כ דלא נפיק היום מחזקתו אלא שזה אינו דבר ברור דהרא"ש בשם רבינו יונה וכן בחידושי הרשב"א בשבת לא מחלקין בזה עיין בביאור הגר"א וכן מלמד בספר בית מאיר בסימן שמ"ב עי"ש דאין לחלק בין עיולי יומא לאפוקי יומא : (ב) היינו שקיבל עליו להתענות איזה יום. ואם קיבל עליו להתענות לילה ויום אף דבאפוקי יומא לריך להמתין עד לה"כ וכנ"ל אבל בשה כניסת היום מותר מדינא לאכול בין השמשות [אם לא שקיבל עליו להתנהג בו בכל חומר ת"צ המבואר לקמן בסימן תקע"ה ס"ג] עד סמוך לצה"כ דרק בע"כ מחמרינן בספיקא שלו אף בפיולי כמבואר בגמרא ומ"מ טוב שלא ליכנס לבית הספק ויפסיק מבעו"י [מ"א] : (ג) מ"א ועיין בפמ"ג ובגהר שלוש אנגודות שמשון שכן נ"ל כמ"א : (ד) מ"א : (ה) וכמחה"ש כפי מה שמפרש דברי המ"א משמע דאף בזה יכול לומר עננו ולמעשה בודאי יש להחמיר כהגר"א דבלא"ה רוב פוסקין מחמירין בכל גווני : (ו) מ"א בשם תה"ד ואם ידלג צום תעניתנו אפשר דאף בזה שרי [פמ"ג] :

פ"ט

להתענות (ג) עשרת ימי תשובה * כיון (ט) שאין רגילות לקבלם בתפלה א"צ להתענות עד צאת הכוכבים אלא * (י) עד (ד) שיצא מבה"כ. הגה * וסיחיד מתפלל עננו (הגהות אשירי ומרדכי פ"ק דתענית) (יא) וכן חתן יתפלל עננו קודם שיכנס לחופה (יב) ואז יוכל לשתות מכוס של ברכה (תס"ד סי' קנ"ז) אבל מי שמתענה מי"ז בתמוז עד תשעה באב צריך (ס) (יג) להשלים (יד) אע"ג דאינו צריך קבלה וכן מי שאינו מתענה כל עשרת ימי תשובה (טו) רק מתענה יום או יומים בעי קבלה והשלמה (תס"ד סי' קמ"ז). וכ"ל דדוקא בסתם אבל אם (ו) (טז) התנה שלא להשלים הרשות בידו, לא עדיף

באר היטב

בס"ת מ"מ לשון גוס תעניתו אינו הגון דסתם תענית הוא יום שלם. והדולג ב' תיבות אלו גוס תעניתו יפה עושה עכ"ל: (ג) עשרת. זה"ה מ' יום קודם יו"כ או יום א' של סליחות עמ"א: (ד) שיצא. ערבית הג"מ וכתב המ"א משמע דוקא אחר תפלת ערבית שהיא אחר י"א שעות פחות רביע...

תחלת השקיעה מיקרי השלמת תענית ע"ש: (ה) להשלים. הטעם שמתענין על העבר על החורבן ולא אמרינן לצעורי קמכוין משא"כ ביו"ד ימי התשובה דמתענין על העתיד שיקרע גזר דינם אמרינן דלא קבלו אלא לצעורי ת"ה. וזהו טעם המתענים א' יום לפני יו"כ דא"צ להשלים דהא מתענין ג"כ מפני תשובה: (ו) התנה. פי' בשעת קבלת התענית ובמנהגים כתב המחמיר להשלים ביו"ד ימי תשובה

משנה ברורה

כי אתה שומע ועיין בבה"ל: (ט) שאין רגילות לקבלם בתפלה. שמקובלים (ז) ועומדים מכח מנהגם וגם התענית הוא רק לצעורי בעלמא משום תשובה שיתכפרו עונותיו (ח) ולפ"ז אותן הנוהגין להתענות לעולם יום א' של סליחות וער"ה א"צ קבלה והשלמה כיון שמקובלים מכח מנהגם: (י) עד שילא מביהכ"נ. ערבית ואפילו התפללו מבע"י דהיינו מפלג המנחה ולמעלה דהוא י"א שעות פחות רביע. ותפלת ערבית אין מעכב לזה אלא כיון שהגיע הזמן הזה די ובלבד שיתפלל מנחה תחלה [מ"א] ועיין במאמר השקל בסימן תקפ"א שכתב דעכשיו רבים נוהגים שלא להתענות כ"א עד זמן מנחה גדולה ומתפללים תחלה מנחה וכ"כ בפמ"ג ועכ"פ נראה דבאדם חלוש בודאי יכול לסמוך להקל להתענות רק עד זמן מנחה גדולה ולהתפלל מנחה ותפלת עננו ולאכול: (יא) וכן חתן וכו'. דמתענה ג"כ (ט) רק לצעורי משום תשובה לכפר עונותיו ואין רגילות לקבלו במנחה שלפניו: (יב) ואז יוכל לשתות וכו'. היינו ג"כ (י) אף שלא התנה בתחלה שלא להשלים אפ"ה יכול לשתות וכנ"ל ומש"כ ואז היינו (יא) דלא ישתה קודם מנחה דאז לא יוכל לומר עננו. ומ"מ טוב יותר שיתנה החתן בפירוש שלא להשלים [אחרונים]: (יג) להשלים. הטעם (יב) שמתענין על העבר על החורבן ולא אמרינן לצעורי קמכוין משא"כ ביו"ד ימי תשובה דמתענין על העתיד שיקרע גזר דינם אמרינן דלא קבלו אלא לצעורי וזהו טעם המתענין מ' יום לפני יום הכפורים דא"צ להשלים דהא הם מתענים ג"כ מפני התשובה: (יד) אע"ג דא"צ קבלה. דמקובל ועומד (יג) מפני שרגיל בזה בכל שנה: (טו) רק מתענה יום או יומים. מיירי במי (יד) שאינו נוהג להתענות כל שנה וא"כ צריך לקבל התענית לכן צריך להשלים אבל מי שמתענה כל שנה אפי' רק קבע יום אחד לזה א"צ קבלה והשלמה ומכ"ש מי שמתנה בשעת קבלה שבודאי א"צ השלמה: (טז) התנה.

ביאור הלכה

שער הציון

הפסק תענית: ג יחיד (יז) שקיבל עליו תענית סתם בערב שבת צריך להתענות עד צאת הכוכבים (יח) אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתם (יט) (ועיל סי' (ז) רמ"ט): ד התענית חלום צריך להתענות עד צאת הכוכבים (כ) ואפי' בערב שבת (ועיין לעיל סי' רמ"ט סעיף ד'): ה וכל תענית (כא) שלא קבלו עליו היחיד (כב) מבעוד יום אינו תענית. הגה להתפלל עננו ולא לענין אם חייב תענית סתם ומתענה כך (כג) לא יצא ידי נדרו (מרדכי והגהות מיימוני פ"א (כד) מיהו יש אומרים דמתפלל עננו (מרדכי בשם ר"י) וכן נראה לי לנהוג (כה) בתענית (ח) יחיד ולכולי עלמא המתענה תענית חלום (כו) מתפלל עננו אע"פ שלא קבלו עליו מאתמול: ו * ואימתי מקבלו (כז) בתפלת המנחה אומר (כח) כשומע תפלה או אחר שסיים תפלתו

ד לייתיו לפי' כסי' רמ"ט ה ב"י לייתיו שם ו מימרא דשמואל שם ז שם י"ט כשמואל ה שור כשם ר"ת ט כפי' כ"י

באר היטב

תע"כ: (ז) רמ"ס. ועי"ש לענין יאר צייט כע"ש: (ח) יחיד. וכתב ...

תיכות גוס תעניתו הוא הדין כאן כאם שלא קיבל התענית כי ב' דברים אלו שוין הן דהיינו הקבלת התענית והשלמת התענית:

אתמול קיבל תענית סתם הרי צריך להשלים ואם התנה עד איזה שעה יתענה יאכל קודם ... וברכו כבהכ"נ ולהתפלל ביחידות אינו נכון. ואם יוכל להפסיק אחר תפלת ערבית שמתפ...

שערי תשובה

משנה ברורה

בשעת (טו) קבלת תענית ואפשר דה"ה(טז) אם התנה מקודם אמרינן דקבלה שקיבל אח"כ אדעתא דתנאה קמא הוי: (יז) שקיבל עליו תענית סתם וכו'. היינו (יז) שלא פירש בעת הקבלה את כונתו אמרינן דמסתמא היה כונתו כמו בשאר ימות החול דדינו הוא עד צאת הכוכבים כ"ז שלא פירש: (יח) אם לא וכו' עד שישלימו הצבור תפלתם. וה"ה דמהני (יח) כשמתנה שיתענה רק עד זמן מנחה גדולה ומיקרי תענית ויכול להתפלל עננו: (יט) ועיל סי' רמ"ט. היינו מה שהכריע שם בהג"ה לדינא ועיין שם מה שכתבתי שם במ"ב ובה"ל: (כ) ואפי' בע"ש. דהא מתענין עבורו אף בשבת: (כא) שלא קבלו עליו היחיד וכו'. לאפוקי תענית צבור דאינו צריך קבלה כמבואר בסי"ב: (כב) מבעוד יום אינו תענית להתפלל עננו. משמע אע"פ שקבלו אח"כ בלילה לא מהני והא דמבואר לקמן בס"י בדעה קמייתא דמהני הקבלה לענין תענית שעות להתפלל עניננו הכא כיון (יח) שהתחיל להתענות לשם חובה ואח"כ קבלו לא הוי קבלה כלל [מ"א בסקט"ו] ואפי' השלימו עד לה"כ ג"כ אינו חשוב תענית שנאמר קדשו צום משמע דבעינן הזמנה מקודם [רי"ף]: (כג) לא יצא ידי נדרו. ומ"מ אם התחיל להתענות ביום זה צריך לשלם נדרו כמה שקבל עתה אף שלא קבלו מבעוד יום וגם הוי כפרת עון דלא גרע ממי שמצטער עצמו מבשר ויין וכדלקמן בסי"א (כ) כ"כ הפמ"ג והגר"א בביאור דברי הרמ"א וביד אפרים וכן בשיורי לקט מפקפקין ע"ז דכיון דהוא סבר לצאת בזה ידי נדרו שנדר מכבר א"כ היה הקבלה בטעות ויכול לחזור בו ולאכול בו ביום: (כד) מיהו י"א דמתפלל עניננו. טעמם דמה שאמרו בגמרא כל תענית וכו' אינו תענית היינו רק לענין שלא יצא ידי נדרו שחייב מקודם אבל שם תענית עליו ויכול להתפלל עניננו (כה) ואפי' לא קבלו כלל: (כה) בתענית יחיד. משום דיחיד אומר עניננו בשומע תפלה ואינו קובע ברכה לעצמו וכנ"ל בס"א בהג"ה (כב) ומיהו אפשר דדוקא בחדא ריעותא דהיינו שלא קבלו מבעוד יום אבל השלימו עד הערב אבל אם גם אין דעתו להשלימו אפשר דאינו חשוב תענית גם לענין עניננו (כג) ונכון שבאופן זה ידלג תיבות גוס תעניתנו ויאמר עניננו ד' עניננו ביום זה כי בצרה גדולה אנחנו וכו': (כו) מתפלל עניננו אע"פ וכו'. וכזה לכו"ע יכול (כד) לומר בו שפיר גוס תעניתנו אע"פ שלא קבלו מאתמול כלל כיון דמשמיא רמו עליה הוי במקום קבלה מעצמו: (כז) בתפלת המנחה. דבעינן שיהא הקבלה (כה) סמוך לזמן התחלת התענית ונראה דלכתחלה יותר טוב (כו) שיהיה במנחה קטנה דהוא בכ' שעות ומחצה ולא קודם ובדיעבד (כז) מהני אפי' במנחה גדולה וכתבו האחרונים שבדיעבד אם לא קיבל בתפלת המנחה יכול לקבלו אח"כ כל זמן שהוא יום: (כח) כשומע תפלה,

ביאור הלכה

* ואימתי מקבלו בתפלת המנחה. הנה מלשון רש"י משמע הטעם דבעינן שיהא הקבלה סמוך לזמן התענית ...

כתפלה דומיא דמאי דאמרינן לענין קידושא ואבדלתא דמתחלה קבעום בתפלה עי"ש. ומ"מ יש לומר דכ"ז לכתחלה אבל בדיעבד מהני כמו שהסכימו הכ"ת והמ"א דכל זמן שהוא יום יכול לקבל עליו התענית. ואכן בעיקר הדין מיסתפקנא טובא עד אימתי יכול לקבל עליו בדיעבד דהנה לפי מה שמבואר בפוסקים דלריך שיהיה הקבלה סמוך לזמן התענית וידוע דכל התעניות

שער הציון

קודם שיעקור רגליו הריני (כט) בתענית יחיד מחר יהי רצון שתהא תפלתי ביום תעניתי מקובלת ואם לא הוציא בפיו(ל) אם הרהר בלבו שהוא מקבל תענית למחר(לא) יהוי (ט) קבלה *כהוא שיהרהר כן (לב) בשעת תפלה (י) המנחה. הגה (לג) ומוב יותר לקבלו מאר (יא) תפלה מבשעת תפלה (לד) כדי שלא להפסיק תפלתו (המגיד והנמוקי"י כל זו וכ"י) : יב לקיבל עליו תענית בתפלת המנחה אע"פ שהוא אוכל ושותה בלילה (לה) לא הפסיד כלום מוכן אם קבל עליו להתענות ג' או ד' ימים או יותר זה אחר זה (לו) להתענית בימים ויאכל בלילות אע"פ שהוא אוכל כל הלילה לא הפסיד כלום דהוי קבלה ככולם אע"פ שלא קבל כל אחד ואחד במנחה שלפניו. הגה ואם קבל להתענות שני ימים לפופין מותר לאכול בלילה שביניהם אם לא פירש בהדיא אף על הלילה (מרדכי פ"ק דתענית) (יג) (לז) ואז מתפלל כל יום במנחה ענינו (פסקי מהרא"י סי' ק"ח): יד אם קבל עליו בתפלת המנחה ג' או ד' תעניות ולא רצופין זה אחר זה כנון שקבל עליו להתענות שני וחמישי ושני וכיוצא בזה ניש מי שמסתפק (לח) אם סני בקבלה אחת לכולם או אם צריך קבלה לכל אחד ואחד. הגה (לט) מיהו נהגו העם לקבלם בקבלה אחת ומני נהגו וכן דעת מקנת רבוותא (מרדכי והגמ"י) : טו שקבל עליו להתענות לטחר והתענה בלילה שלאחר התענית

שערי תשובה

מתן דלקמן להתחלה יום ו' להתפלל בלכוד ע"ב : (כצו"ע) אם סרסר כו' . ומי"ר כר"י דלא מהני סרסר בק בשעת תפלת המנחה ולא קודם לכן ולו אח"כ בלילה ומי"ר כצו"ת וכה סכתן סימן כ"א שהמריך בפיון זה וכתב לייעב מזה שסקבה הכ"ח על הרמ"ם שדבריו בתענית סותרים למ"ש בפטוחות ובס מכוחר

באר היטב

(ט) קבלה . וחייב להתענות . ומכל מקום דוקא בשקבל בלבו להתענות. אבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה. בית חדש מגן אברהם : (י) המנחה . והכ"ח כתב דאפי לקבלו כל זמן שהוא יום וכ"כ המ"ח . אבל קודם מנחה לא מהני מ"ז עפ"ם : (יא) תפלה . ומ"מ גם בשעת התפלה כשמניע בפ"ח מ"ש : (יב) וגם. לשון וגו' אינו מדוקדק דהא בין אכל בתחיים ובין לא אכל מתפלל בכל יום ענינו ומפשר דלרבותא אמר דאפי' אז שמתענה גם בלילה הוי כל יום בפ"ע לענין ענינו ט"ז ועפ"ח:

ביאור הלכה

עבד מט"כ ות"ל כיפ"ם שלהן בכניסתו מותר דעדיין אין מיום תענית עליו ואפי' יחיד שקבל ע"ע להתענות לילה ויום כמבואר במ"ת כרים הסימן ת"כ לפלילו היתה הקבלה אחר שקיעה ג"כ שפיר דמי וכפרט דלדעת ר' יוסי ומרדכי) שכוכרים דשמואל מודה לכך דאף קודם מהני המתכר שהם לדיעת כדעת רב"י. ולפ"ם וסייעתייהו דלא מהני מקודם ומ"מ נראה דאם היתר להתפלל מנחה עד סמוך לשקיעה שנמר המנחה היה אחר שקיעה עוב שיקבל עליו התענית קודם מנחה ויתוור ויקבל גם בתפלתו לכלות דאף דלענין מנחה סומך עלמו על הפוסקים דעדיין לא עבר זמן תפלה כמבואר לעיל בסימן כ"ג כרמ"א מ"מ לענין קבלת התענית הלא יכול לתלן לקבל גם מקודם דהוי קבלה גמורה לגידך פוסקים מכ"ל :

כקרבן ובקרבן כתיב כל נדיב לב עולות : (לב) בשעת תפלת המנחה. ולא קודם דלא עדיף הרהור מהוצאה בפה דלא מהני אם הוציא בפיו קודם תפלת המנחה להתענות למחר ופרטי דינים אלו עיין לקמן בסי' תקס"ג: (לג) ומוב יותר וכו'. קאי אריש הסעיף שכתב שמוב בשעת תפלה או אחר וכו' וע"ז קאמר דמוב יותר לקבלו אחר תפלה דהייט (לג) קודם יהוי לרצון או אח"כ קודם שיקור רגליו : (לד) כדי שלא להפסיק, דעכ"פ הקבלה שאומר הריני בתענית (לד) היינו צריך לתפלה ולהחרונים כתבו דאפי בשעת תפלה יהרהר שמקבל עליו התענית למחר: (לה) לא הפסיד כלום. דלא נהגו זה להפסק משום דעכ"פ חיוב התענית היינו שלא לכל היום אם לא במקום שהחמירו בפירוש גם בלילה כגון ב"ש או להמבוארים לקמן בסימן תקע"ה ס"ג : (לו) להתענות בימים ויאכל בלילות. הן הכונה שפירש שיאכל בלילות אלא שמסתמא הוא ג"כ מוצר כלקמיה : (לז) ואז מתפלל. מ"ם הוא (לה) וכ"ל ואפ"ה מתפלל ור"ל דאף שמתענה גם בלילה הן לומר דהוי כיומא תריכתא ולא יתפלל ענינו אלא יום שני אלא כל יום הוא תענית בפני עצמו לענין ענינו(לו) ואפי' מתענה שנה ימים רלופים נמי מתפלל כל יום ענינו במנחה : (לח) אם סני בקבלה אחת לכולם. מפני שקבלן בבת אחת : (לט) מיהו נהגו העם וכו'. והוא מה שמברכין בשבת שלאחר פסח וסוכות מי שיקבל עליו להתענות בה"ב והעם עונין אמן (לו) וזהו הקבלה וא"צ לקבלו עוד במנחה שלפניו ומ"מ אם רוצה אח"כ שלא להתענות הרשות בידו כיון שלא הוציא בפיו. אכן לפי מה שכתבנו לקמן בסימן תקס"ג דיש מחמירין שאפי' בהרהור בלבד הוי קבלה צריך ליזהר לדבריהם אם בשת שענה אמן היה בלבו להתענות שלא

שער הציון (כח) הגר"א : (כט) מ"א והגר"א לפיל בסי' תקנ"ג : (ל) כ"מ ממ שכניה המ"א סיוד"ד סימן רי"ד וכ"כ הח"א ועיין במחפ"ם ולכאורה לדבריו אין להמ"א מקור לדבריו : (לא) ואם לא חזר בו ושתיל להתענות ג"ע דאפשר דמכאי מה שהיה בדעתו לתענות בשעת תפלה : (לב) פוסקים : (לג) ריטב"א בתירוצו : (לד) תחרומים : (לה) הגר"א וכן משמע לדיעת סע"ז ומ"א וכ"מ בד"מ אחרון:(לו) מ"א : (לז) לכוב תפ"ח בסימן תקס"ג וכתב שם בפמ"ג ולפי כוונתן שכתבתי שם"ן מכרך מי שכיכך למי שיקבל בה"ב לילין שום שחר מעמד עונה אמן דפא אין מתוייב להתענות ע"ז ואם רוצה להחמיר יהנה בלא שלא להתענות ולמה לא יענה אמן אחר מי שכיכך פ"ג ואפילו לדעת המתמילין שכתבנו בפניה יכול ג"כ לענות אמן אף שלא יכוין בפניותו אמן לקבל התענית שלא שהקב"ה יכרך למי שיקבל עליו בה"ב :

צמלך להתענות (מ) אע"פ שלן בתעניתו שלא אכל בלילה והתענה כל היום השני (מא) אינו תענית מפני (מב) שלא קבלו עליו (יג) מבע"י : ז *מתענה אדם תענית שעות *והוא שלא יאכל כל היום *כיצד (הרי) שהיה מרוד בחפיצו ומתעסק בצורכיו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות (מג) ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום ה"ז מתענה אותם שעות ומתפלל בהם ענינו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית ק"ו"א (מד) שגם זה תענית שעות וצריך (למחר) שיקבלנו עליו מאתמול והיכי משכחת לה כגון שקבל עליו מאכהכ"ל להתענות עד חצי היום ובשהגיע לחצי היום (מו) נמלך ונמרו או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך דלמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון (מז) ה"ז תענית שעות : יא אם קבל עליו התענית (מח) עד חצי היום ואכל אח"כ או שאכל עד חצי היום וקבל עליו התענית משם ואילך *אינו נקרא תענית להתפלל ענינו *אבל נקרא תענית לענין (מט) שצריך (יד) להשלים נדרו : יב *תענית שגזרום על הצבור אין כל אחד ואחד מקבל עליו ש"צ מכריז ההתענית והרי הוא (פו) מקובל (נ) ק"א דה"מ בא"י שהיה להם נשיא לפי שגזרתו קיימת על כל ישראל אבל בחוצה לארץ צריכים כל הצבור לקבל על עצמם ביחידים שכל אחד מקבל על עצמו : יג (נא) ביש מי שאומר שמי שנדר ואמר (נב) אם לא אלך למקום פלוני (נג) אשב

וכן נהגם מהכי שכתב"ם א סרי"ן בשם סרמב"ן ב ר"י מתיב י"ש

באר היטב

(מ) אע"פ שלן . משמע אע"פ שקבלו אח"כ בלילה לא מהני והייט דלאו עולה לו לתענית יום שלם אבל עולה לו לתענית שעות ומתפלל ענינו כיון שקבלו קודם ס אתחל להתענות בשם חובה . ועיין אחרונים ובסמוך יו"ל : (מא) מבע"י . משמע אפי' דמותר לאכול תיך אותו זמן שקיבל עליו דלא הוי נדר כלל קמ"ל דמ"מ צריך להתענות אותו זמן : (מב) מקובל . וכן מהגמנו בתענית בה"ב אחר פסח ואחר סוכות ומי שבוצה אחון לומר אחר מי שבירך שהחזן לומר על התענית הוי קבלה

משנה ברורה

להחזר מזה : (מ) אע"פ שלן בתעניתו וכו' . משמעינן בזה (לח) דלא נימא דכיון דהוי כיומא תריכתא וזלא בקבלתו הראשונה : (מא) הינו תענית. לא לענין לגמרי שיהא מוכל אם קיבל ע"ע בלילה קודם שהתחיל להתענות אף דלא יהא יכול לאכול אחר שקבלו עליו מבע"י . משמע אפי' שקבלו אח"כ בלילה לא מהני אלא אם כן שהתחיל להתענות קודם שקבלו עליו מבע"י מ"מ עכ"פ תענית שעות הוי כיון שקיבל קודם התחלת התענית יו"ד (מב) ועיין במ"א שדעתו דדוקא אם קבלו אחר שהתחיל להתענות לגמי תענית דהקבלה צריך להיות מקודם התחלת התענית הן בתענית שעות והן בתענית יום שלם אבל אם קיבל ע"ע בלילה קודם שהתחיל להתענות אף דלא יהא יכול לאכול אחר שקבלו עליו מבע"י . משמע אפי' שקבלו אח"כ בלילה לא מהני אלא אם כן שהתחיל להתענות קודם שקבלו עליו מבע"י מ"מ עכ"פ תענית שעות הוי כיון שקיבל קודם התחלת התענית שעות ומתפלל למחר ענינו לדעה קמייתא שכתבתי יו"ד (מג) ויש מאחרונים שחולקין וסוברין דהיכא שדעתו להתענות שלם אין עליו אם תענית שעות ובלא קבלה מבע"י אף לדעה קמייתא אין עליו אם תענית כלל אף לענין להתפלל עניו . ודע דלפי מה שכתב הרמ"א אם ס"ה לגהוג בתענית יחיד שאומר שגגו בע"ת אף בלא קבלה כלל ה"ה בענינו כאן וכ"כ הח"א : (מב) ומלך להתענות יכו' . מלמון זה משמע לכאורה דאפילו לא הוציא בשפתיו ג"כ ועיין מה שכייש שהרי קבל עליו בלבו אלא דאינו לשיטתיה בס"ז ועיין שם במ"א דדוקא בשקבל עליו לבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה : (מר) שגם זה תענית שעות וצריך. ג"ל שגם

ע שם שגמ' וט"ז ל"ד ס תוקיעתא דרב שכח תפלת שם ש"ך ס ק"ו לפיכוך רט"ו סם ומט"ק והכ"ן והמ"ב ד"ת כהגנות ס"ת ר מהגהו תרי מיתרא דר' תפלת ש סלת"ם שם שכח כרמ"ב מיכוחב' דר' יהודה וכ"כ תפלת ס"ת וכו' וכ"מ פרק ג'

שערי תשובה

כמסקנתו דלף להתחלה יום לחוש להוליח בפיו אבל כשיבבד יום לפסוק דקבלה בלב מהני פ"ם ועיין בח"ר בדעתו דהסכר שלא בשעת מנחה מהני . וגם כתב לייעב תמיכת הכ"ח :

שער הציון

(לח) עיין בר"ן : (לט) כן משמע בר"ף ולכאורה זה הטעם נפולה על מ"ש דמשמע לכאורה מיכה דמפרש להסוי"ם דכוותו הוא רק לענין לגלות ידי נדרו לענין להתפלל ענינו וכתמת זה ליט כלכוזה מרי"ף וגם דלא כמ"א מתיתין דיש דוחיבל לענין לן בתעניתו ובגמרא מוזכר בהדיא דאינו מתפלל ענינו ומשו שהקשה עליו בבית מאיר לכן בשעת ניתת לבל דמ"ש אין מעתיק לו רק לת שהיה הדין לבל גם הוא שהיה לכוות שבו"ם שבתה אינו מתפלל ענינו בתפלת המנחה ועיין לעיל בם"ת בהגר"א דמיתיר יכול לומר ענינו בם"ת : (מצ) שגריך להשלים נדרו . דה"ה דמותר לאכול תוך זמן שקיבל עליו דלא הוי נדר כלל קמ"ל דמ"מ צריך להתענות זמן : (נ) ויש חומרים וכו' . ולדינא נראה (מב) דצריך להחמיר ולהתענות כדעה ראשונה אף שלא ידע ולא קיבל ע"ע וכ"ם התענינים הכתובים בספוך בורמי ח"ל לקבל ארחה לוף דעה הגיה מודם לזה דאלו בבר רגו כל ישראל וקבלו עליהם (מג) כדאיתא בפוסקים : (נא) יש מי שאומר וכו' . נקט לשון זה לדין הראשון שמה שהתנה הוא דבר הרשות (מד) דבזה יש הרבה פוסקים שחולקין וס"ל דאף שהתנאי היה בדבר הרשות כיון שהדבר שהתחייב הוא דבר מצוה לא שייך בזה אמקדשה ומחויב לקיים (מה) אבל אי דיעם האחרונים כו"ם ס"ל כן : (נב) אם לא אלך למקום פלוני . וה"ה (מו) בקום ושמה בגון שאמר אם לא אעשה דבר פלוני ושמה : (נג) אשב בתענית . וה"ה (מז) אם אמר הרי עלי לקדקה

בתענית מאחר שמה שההנה הוא דבר הרשות (נד) הוי אסמכתא (פי' שלדס סומך בדעתו שיוכל לעשות דבר אחד ועל סמך זה הוא מודר לו מלתייב בדבר אם) (נה) אבל אם אמר אם לא אעשה מצוה פלונית אשב בתענית וכן אם אמר (נו) אם יצילני ה' מצרה (נז) או אם יצליח דרכי לא הוי אסמכתא :

תקסג דין מי שהרהר בלבו להתענות . ובו סעיף אחד :

א (א) *מי שהרהר בלבו (ב) שלא בשעת תפלת המנחה להתענית למחר לא הוי קבלה דלא עדיף (ג) מהוציא בפיו להתענות למחר (ג) דלא הוי קבלת תענית כיון שלא קבלו בתפלת המנחה :

תקסד דין ליל שלפני התענית . ובו סעיף אחד :

א *כל תענית שאוכלים בו בלילה בין צבור בין יחיד ה"ז (ה) אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר (א) והוא שלא ישן (ב) [*סיפת (ב) קבע] (קור) (ג) אבל אם ישן (סיפת (ג) קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שותה (ד) אא"כ [2]התנה לאכול או לשתות : סנס וי"ח (ד) דבסתים ל"ל תכלי (ה) דמסתמת דעתו של שדס לפתיה מחר הסיפה (ו) וסוי כחלו (ס) סתפס (קור ומרדכי והג"מ וכא"ח) :

באר היטב

ס"ז . וכתב המ"א בסי' תקס"ג ס"ק ח' דאפילו נמר בלבו אף להתענות מין מחוייב להתענות כיון שהוא שלא בשעת תפלת המנחה אבל אם הוציא אז בשפתיו ל"ל להחמיר ע"ש :

(ה) מהוציא . ומ"ש כתב שדס הוציא בפיו חייב להתענות מדין נדר וכ"כ הב"ח ועפי' תקס"ב ס"ק ע"ו מ"ש ויעיין יד אהרן :

(ו) לאוכל . ל"ל דבתענית חלום אסור דמשמע שאלם צריך להתענות כמ"ש סי' רפ"ח ס"ד וכ"כ שלה"ה דמשמע שאלם לא יצטרך להתענות :

משנה ברורה

(נד) הוי אסמכתא . והאחרונים (מה) כתבו דיש להחמיר מאחר שרבים פוקקים ע"ז : (נה) אבל אם אמר וכו' . דעשה (מע) לזרז עצמו לדבר מצוה ונומר בדעתו ולא הוי אסמכתא : (נו) אם יצילני ד' מלרה. דמקרא מלא הוא (נ) נבי יעקב וידר יעקב נדר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני וגו' (נא) וכן וידר ישראל נדר לאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי וגו' : (נז) או אם יצליח דרכי . גם זה (נב) מקרא דיעקב ונתן לי לחם לאכול וגו' ומשום (נג) דבוכות שהלילה נמר ומקני לכך קייל הנדר : (א) מי שהרהר בלבו . ר"ל אפילו נמר בדעתו וקיבל במחשבתו להתענות למחר : (ב) שלא בשעת תפלת המנחה . הלא קודם לזה דאלו אחר שהתפלל משמע (ג) מאחרונים דמהני הקבלה בדיעבד כל זמן שהוא יום בין בהלילה בפה (ב) ובין בהרהור : (ג) דלא הוי קבלת תענית . משמע מלשון זה דח"ל להתענות כלל כיון שלא קיבלו בתפלת המנחה (ג) אבל האחרונים הסכימו דמחוייב להתענות עכ"פ מדין נדר [ואפילו רק נמר בדעתו וקיבל במחשבתו להתענות ג"כ (ד) יש מחמירין בהרהור כדיבור דמי] אבל לעניין תפלת עננו משמע דלא יכול לומר . והנה כ"ז לעניין הש"ץ לומר עניו עננו בשומע תפלה ככהוב אבל ליחיד לומר עניו עננו בשומע תפלה ככר הכריע

א ל"ייתיו לפיל בסעיף י"

א כל"ייתיו תענית י"ב וכרכי

ב כלישנא קתרא דרבא שם טור כס' תניו הרא"ש וש"ס ס(פי' הלא היום מתנומם לו יפן בתוך סעודתו כ"י) ג יכולתי שם וכן בכנסת לוב בשום'

באר הגולה 81 — הלכות תענית סימן תקסה — כא

תקסה דין תפלת עננו . ובו ו' סעיפים :

א *יחיד (א) אומר עננו בשומע תפלה בין יחיד שקובל עליו תענית (ב) *[2]בין יחיד המתפלל עם הצבור בת"צ [3]וכן ש"צ שטעה בתפלתו בלחש כיחיד דמי ובשומע תפלה . סנס וטומנו קודם כי אתה שומע וכו' (ג) ולא יחתום בשומע בעת לרס הלא כמגיע לבבל עת לרס ולוקס יסי"ס כי אתה שומע תפלת וכו' (ב"י בשם תוספות) ולא יפסיק ממקבע שברכה לפני כמתענה יחיד (ד) יאמר עננו (ה) בלוס (ו) תעניתנו וכו' (בשב"ל סימן כ"ה) : ב [2]אם שכח מלומר עננו אין מחזירין אותו (ז) (וע"ל סימן רל"ד סעיף ד' וה') ואם נזכר קודם שעקר רגליו [3]אומר בלא חתימה (ז) (לאחר ג' תפלתו) : ג י"א שאין היחיד אומר עננו כי אם (ג) במנחה (ח) שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו אבל ש"צ אומרו [2]גם בתפלת (ד) שחרית *כשהיא מתפלל בקול רם * שא"א שלא יתענו קצת מהקהל [3]ובארבע צומות גם היחיד אומרו (מ) בכל תפלותיו דאפי' יאחזנו בולמוס ויאבל שייך שפיר לומר עננו ביום צום התענית הזה כיון שתיקנו חכמים להתענות בו . סנס ונכנו בכל הלומות שלא לאומרו (י) כ"ח במנחה מלבד ב"ל שלומר שחרית כמתפלל בקול רם : ד [2]טוב לומר בתחנונים שאחר תפלת המנחה לאחר אלהי נצור וכו' רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שבזמן שביה"מ קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבים ממנה אלא חלבו ודמו וכו' : ה [2]אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות [3]דרך תפלה ובקשת רחמים (יא) דדבר שבקדושה הם אבל אם בא לאומרם (יב) דרך (ס) קריאה בעלמא אומרם . סנס (יג) וכן אין ליחיד לומר סליחות אלו (ו) ויעבור (מהרי"ל

באר היטב

(ה) תעניתנו . והקשה הט"ז דהיאך יאמר לוס תעניתנו דהוה שקר וכ"כ הב"ח . והמ"א כתב דשם הרשב"א לא כ"כ אלא שאפילו יחיד המתענה רשאי לומר תעניתנו ולא מיחזי כשיקרא דח"ל שלא יהא אחד כשוס העולם שמתענה היום ע"ש והיה אהרן הקטיס עם הב"ח וט"ז . מי שמתענה תענית יחיד והיה ש"צ והתפלל בחזרה לא יאמר עננו בש"ת דבשהלבור אינן מתענין אין יאמר עננו בחזרת התפלה אבל בשבה"כ ומלא שהתפללו הלבור בלחש והוה לריך לעבור לפני התיבה לחלתר יוחד לפני התיבה ומתפלל בלחש שבשה"ג ע"ש ועפי' תקס"ו ס"ה : (ב) תפלתו . ל"ל דר"ל דוקא לאחר תפלתו דאל"ה יאמר אבל אם אמר קודם שהתחיל הלה אין לחזור ולומרו דהוי הפסק בתפלה מ"ש ע"ש : (ג) במנחה . כתב המ"א וכ"ל דאפילו מתפלל מנחה גדולה יאמר עננו דאפילו יאחזנו בולמוס לא יהיה שקרן בתפלתו דעכ"פ התענה עד חלות ע"ש . וכתב ט"ז ונראה דשם רולה להתפלל שחרית עננו ולבן ביום לוס תעניתנו הרשות בידו דאז אין שם שמא יאכל ושתה שקרן וכן ראוי לעשות ע"ש : (ד) שחרית . עפי' תקנ"ו ובתפלת בשם הט"ז אין לומרו אפילו שם"ן בשחרית בת"ב מטעם לתיקרי מועד ע"ש : (ה) קריאה . בניגון ובטעמים . כשאומר ויקרא בשם ה' יש להפסיק מעט בין שם לה' . אין לומר החדרת והתשובה בלבור כ"ח ביוה"כ . אין לומר קודם תלות לילה סוס סליחה ולא י"ג מדות בשום פניס לעולם חון מיוה"כ . לחרונים עמ"ח : (ו) ויעבור .

ביאור הלכה

* בין יחיד שהתפלל עם לבלור . ואפילו אם טוא מתפלל עם הש"ץ בשום ג"ב לא יאמר בהכת עננו עמו ורק בשומע תפלה כאלו יחידים [לחרונים] . כתב הח"א יחיד שאינו מתענה ומתפלל עם לבלור יאמר בב"ת עננו ויאמר ביום ת"ל זה [ח"ו בשם הפ"ח] עכ"ל ובמאמר מרדכי הביא ע"ז ע"ש ולבלרו נכונים דיחיד שאינו מתענה אין לומר עננו בשום פניס : * בשהוא מתפלל בקול רם . אבל בתפלת נחם שלו לא יאמר עננו בשומע תפלה הוא בשאר יחידים : * שאי אפשר שלא יתענו קלת מהקהל . עיין לקמן בסימן תקס"ו ס"ג דבעינן דוקא שברה מתעניס שלא דלמן מיירי שיש

א מימלא דרכי יצלתן וכן שבת תענית"ו ס"ג ב סרלח"ש שם ג כל טו ד בכייתא שבת כ"ד ה טוב לבעתו ו שם בשם הגאונים ז כפיכום סכ"י דבכרי הגלוזים ובקן נרלה מדבכרי הסמ"ג והבוהק והמרדכי בפרק כ' דשבת ח כל טו ט טוב מהל' דכלכות י"ז י שם בשם רב נתן כ' הרשב"ל בתשו'

(מת) מ"א וא"ר וכ"מ מנקוס"כ שם פי"ב : (מע) סגר"ח : (מפ) ריי"ו : (נא) סגר"ח : (נב) גם זה שם : (נג) מ"א : (נד) מ"א וח"א : (נה) כן משמע ממ"א בסימן תקס"ב סק"ח וכ"כ הח"א : (נ) מ"א וט"ו ומאמר מרדכי : (נ) ח"א ומבן לדעת הלבוש"ם דשם"ל דאפילו קודם זוס מבני ולדעת ב"ח דסכסוב כדבור דמי וכ"כ הח"י ע"ש ממפקפק על דברי הע"ז בסי' תקס"ב ס"ק ח' ודלא כמ"א דשם"ל דבהלבור אין להחמיר כזה מעשה דהוי תרי ספיקי שמא אין הלבה כר"ת ושמא אין הלבה כרבינ"ם : (ס) וכזה נ"ל פשוט דאין לדלג תיבת עננו תעניתנו אפילו לדעת הע"ז דלעיל בסימן תקס"ב : (ל) כ"י וט"פ : (כ) ס"ק וסגר"ח ומאמ"ר ולאפוקי מכמ"ש שמפקם דאפי אפילו אם יש בתוך הפסוקים דז"ל לדעת המחבר ביוה מועלת ככל גווני כדלילה כ"י : (נ) כ"ח וט"ז ואפ"ה כשם ריא"ז וכפיכוס הגלה"ש וכ"ן בדעת הכי"ב וכן מוכח מהבייט"ל בתירוגיו ע"ש . ומוכח עוד שם דאפילו אם הפיבה לא היה בתוך הפסוקים אלא קודם תלילה (כמו שאנו אומרים בתחלת הלילה ואח"כ קס לתחנון) מ"מ מותר לתחנון אח"כ כיון שדברו לא הלריכו אלא לסיק ע"י הפיבה מתלילה : (ל) כ"ח : (ם) פוסקים : (ו) טור : (ו) ח"כ דבדיעבד אין להחמיר כזה וכ"מ מהגר"ח דמלדד כהי"ל : (ח) מ"א וא"ר וט"ח : (ט) כן מבואר בהגר"ח

הלכות תענית סימן תקסו תקסה

בסמ ס"ז): ן יהמתענה (ו) (יד) ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה הוא נענש על כך:

תקסו דיני תענית צבור. ובו ח' סעיפים:

א *בתענית צבור אומר ש"צ עננו (א) בין נואל לרופא יוחותם בא"י (ב) העונה לעמו (ה) ישראל בעת צרה (וסמ סכא ע"ל סוף סי' קי"ט סעיף ד') (ג) יוקורים ויהל בשחרית ובמנחה (ד) בין שחל בב' וה' בין שחל בשאר הימים. כנס ומפסירין במנחה דכמו ובמחרית לין מפסירין מוך בת"ב (ה) וקוריס לפיל כשחל בערב שבת (מכרי"ל) * וסמ מתעניס בר"ח (ו) קוריס שחרית לין מפסירין מוך בת"ב בשל תענית (ריין ספ"ק דתענית וכ"י בסמ רוקח): ב בשהצבור צוררים תענית על כל צרות שלא תבא עליהם וכן בתענית שני והמישי ושני שאחר הפסח ואחר החג שנוהגים באשכנז להתענות הצבור ג'נהגו הראשונים לומר ש"צ עננו בין נואל לרופא ולקריות ויהל. כנס (ז) מיסו סס שכנגו להתענות הצבור בב' וה' (ח) לין דוסיס פרסם כשבוע בשחרית ובערבים ובפרסם ולערב קורין ויהל (י) כלבד (ג) בסמ"ג שמתענין לחר ספסח וכוסות שקורין שחרית ויהל וסכי לסוג. יוש שמסרגו עליהם

שערי תשובה

(בסמסה) ומפסירין במנחה דכמו. ועיין בכ"מ מ"ת סי' ק"י כתס בשלמי תיטו בקי לסתפיל וסכלי יודעים יפסיקו סס שכרי קרלו בתוקפ תחלה. ולפ גס סס לריס יודעים יפעיר לחר כלי שוס קריחה בשרים ע"ס. וט"ס בס"ס בשערי לפריס שער ש' ספיף ד': (כתו"ע) בשלשלת גוזרים. ועי' בשו"ת מים רבי' סי' מ"ת בתס שהתענים ער"ח רוסים לקבוע עננו ע"ס

באר היטב

כתב הכ"ח דוס לימ לחלה משום ויעבור לכל סליחות ותקנוניס בלח ויעבור לין לימר בדבר. לכל הע"ז כתב דלפילו בליחות בלח ויעבור לאור משום שמזכיר בסליחות וזכר לנו סיוס ברית שלם שבתי וכן בברכה סליחות שיומלת שלם שבתי מדות לותס לין לזוסרס ולפילו בלח ויעבור לכל לותס סליחות שלין זוכר בהם שלם שבתי מדות להתפלל בלח"ם ויאמר שהוא מתענה ע"ו ויאמר לימ משום. לכל הם מפסירין בו לאכול ולימו יכול (ח) ישראל. כתב הע"ז בסידורים שלנו ים לברכן לכי כ' תיכות לעמו וישראל. לכל נוסחת הרמ"ח בסס לוז"ו דלפילו סליחות לא יאמר היחיד סליחות לסות התנוניס בעלמת (י) ובסכיומו לסליחות כלח י"ג מדות וכול יחיד לומר: (יד) ומפרסם עלמו וכו'. משמע שהם שוללין לותו סס התענה מותר לומר לחזוק טיבותו לבשיס לבן סס מפלירין בו לאכול ולימו במקום שמקילין בו המון מלוה לפרסם שמתענה שלדם שהם תענית. ולפיכך סס הוא בשלום ממיריין ס"ע להתענות לף תענית כב"ש וכדומה והוא לין יכול להתענות מפני שהוא חלש לף יאכל בפרהסיא בפני המון עם חלף בלעגה [פמ"ג]:

(א) בין נואל לרופא. דכתיב ד' לורי וגואלי (ל) וסמיך ליה ישבר ד' כיום לרם: (ב) העונה לעמו ישראל וכו'. ובסידורים שלנו ליתא (ג) יוקורים ויהל בשחרית וכמנחה. כיינו בכל תענית לבור אבל בע"ב קורין בשחרית כי תוליד בנים וגו' ומפסירין בירמיה לחוס לפרשה בסימן תקנ"ט ס"ד בהג"ה ורק במנחה דומה לסה שקריחה לעזר ת"ס. מה שהקהל לומרים זוב מהרן לפף בקשה וכן ד' ד' לל רחום וחנון וגו' הטולה לתורה וכן החן הקורא (ג) לין לומר לותן ססבוקים עם הקהל רק חס"ב בשחרי לומר לל קורא החן עם הטולה בתורה (ד) ורלוי ליזהר שהש"ן יחתין עד סיומיים כולם וחס"ב יתחיל לקרות כדי שיומעו כולם מתורה: (ד) בין שחל בשני וכחמישי. עיין לקמן בס"ב בהג"ה שהש"ן יחתין עד סיומיים לכל מנהגיו שלין דומין לפרשת השבוע בשחרית: (ה) וקורין. ויהל (ה) כשחרית ובמנחה (ו) וה"ה לדומר הש"ן עיניו בין נואל לרופא: (ו) קורין שחרית ויהל (ז) נרסה שלין מסירין לותו לים לסמוך על הירושלמי דסובר לף חלו בב' וה' דומין פרשת השבוע ולדיעבד סס קרא ויהל (ז) נרסה שלין מסירין לותו לים לסמוך על הירושלמי דסובר לף לכתחלה קורין ויהל: (ז) מיהו סס לבור גזרו תענית ולפסוקי תענוניס הכתובין לפניו סס חלו בב' וה' דומין פרשת השבוע. דהוי תדיר ולין הבוד תענית שלח נתפשט בכל ישראל לדחות פרשת השבוע. ועיין בח"ס שהביא בשם מלבושי יו"ט שדעתו לדיעה להורות כהמור וכדעת רב שר שלום דדומין פרשת השבוע וקורין ויהל שלח דמ"מ כיון שנהגו כן לין לבטל המנהג ועיין בבאור הגר"ח שדעתו נ"כ לדיעה כהמלבושי יו"ט ותמה על הרמ"ח עי"ש חמוה בח"כ מלדד להורות כהרמ"ח שכן נמלא בתנוחה בסס רבותיו ע"ס. ומ"מ כדיעבד סס התחילו לקרות פרשת ויהל לין לחזור בכללע"ד: (ח) ענינו בין נואל לרופא בשחרית ומנחה: (י) בלבד בה"כ שמתענין לח"ם וכו'. לפי שתעניותיהם הלו קבעו בכל התורות ומישוט הוא

שער הציון

(י) כ"ת וח"ר ובכנסיג וכן משמע ממ"ת להקל ולהלה כשו"ת והמ"ח מפקר לכרי סה"ו דכותבו שבתקוס שמוכנין נומר סליחות בלבור בתפילת ערבית בתפילתו לין יכול לעשות כן משום דספסק וביתודו הוא נכון כלכרי סה"ו לקן נכון סרמ"ח ודקתמר וכן לל משמע ממ"ת וכ"כ סגר"ס: (ג) לתרוגים: (ד) פמ"ג: (ה) ועכ"פ כדיעבד כוולי ס"ק ק"ס מכירוסלמי ס"ק לתגונס

א ממשות סגמ' תענית י"ב. ב סרמב"ס בפרק ג' מסלי תפלה ג שור בשם רב סר שלום ד סור ה סם בשם לחני מעזרי בשם לחני כ' יוסף ובכו כ"ם

הלכות תענית סימן תקסו

זהקשו עליהם והרא"ש יישב קושיתם הילכך למנהג הראשונים שומעין ומיהו היכא שנוהרים תענית שלא לשום צורך יאלא לשוב בתשובה (יא) יש נוהגים לדונו כת"כ לענין עננו בין גואל לרופא וקריאת ויהל (יב) * ויש ינהגים לדונו (ג) כתענית יחיד שאף ש"צ אינו אומר עננו אלא בשומע תפלה ואין מוציאין ס"ת: ג יאין ש"צ אומר עננו ברכה (יג) בפני עצמה (יד) אא"כ יש בבה"כ (ד) (טו) י שמתענין ואפי' אם יש בעיר י שמתענין לא: ד יונהגים להרבות סליחות (טז) בברכת (ס) סלח לנו יויש שאין נוהגים לומר סליחות עד אחר סיום י"ח ברכות וכן הנהיגו הקדמונים באי"י (יז) והוא המנהג הנכון: ה יבת"ע ש"צ שאינו מתענה (ו) (יח) לא יתפלל: ן יוש מי שאומר (יט) שאין עומר לקרות בתורה בת"צ (כ) מי שלא

להוסיף חלח קלת נרכות ולח להחריך ל סס בסס רכ נתן ס מכרי"ק בכוכס ס'

באר היטב

בסחר גזירות תענית על מדינה מיוחדת לח לין דומין פרשת השבוע מכח ויהל. ול"ל להתענית שנזרו מבניהו שלם המרלות בלירוף הנזוניס להתענות בכל כ' סיון ים לקרות ויהל לפילו בשחל ביום כ' לו ס' (נ) בתענית יחיד. ועי"ח נהגו שקורין ויהל במנחה ולח בשחרית זהו לוח קבוע יותר מבה"ב דלחר פסח וסוכות ס"ו וכ"כ ל"ח: (נ) בתענית יחיד. ועי"ח נהגו שקורין ויהל במנחה ולח בשחרית זהו לוח קבוע יותר מבה"ב דלחר פסח וסוכות ס"ו וס"ח: (ל) עפרה. כ"ל לחס ים בהם ח' שלינו מלליס לף יחמרו עננו ס"ח. ומ"מ יחמר לותו בס"ת כיון שהוח ת"כ. ועפ' תי"ז: (ה) סלח. ולח"ה לומר עד שגמר ברכת סלח יחמר בהליחות לחר תפלת י"ח ס"ח. ויכולים לומר בהליחות לפילו לין עפרה שחתענים ועפ' ת"כ מס"ב. ולוקח סליחות ווידוים לכל למען לחמיתך ועננו וח"ח לין לומר חלח לחר התפלה. לחרונים: (ו) לח יתפלל. כ"ל לחס לוירע שעבר לפני

משנה ברורה

זוח לותס שלין מתעניס משה"ב בסחר גזירות תענית על מדינה אויוחדת לו לין דומין פרשת השבוע מכח ויהל וה"ה תענית על כ' סיון ג"כ יה לקרות ויהל ולפילו בשחל ביום כ' וה' תענית לח הוח קבוע ויותפשט יותר ביותר קריחת התורה בלבור במנחה (יא) יש נוהגין לדונו כת"כ לענין עננו וכו'. כיינו מהכה"ג (ס) כ"ש לענין עננו לין יחיד יעשה וגם לענין קריחת התורה בלבור במנחה ובמנחה וכן ויהל ולפ חל ביום כ' וה' לדעת הגר"ח לעיל לין דומין פרשת השבוע: (יב) ויש להמ"ן יחמר עננו בין נואל לרופא בשחרית ובמנחה וכן ויהל ולפ חל ביום כ' וה' לדעת הגר"ח לעיל לין דומין פרשת השבוע וכו'. ולפ"ז ער"ח שקורין יע"כ קטן שנוהגין במקלת מקומות להתענות שהוח משום תשובה לענין ברכת עננו ולענין קריחת ויהל (י) תלוי במנהג המקומות (יל) ויש מקומות שנוהגין לקרות בו ויהל וכן לומר עננו בין גואל לרופא במנחה ולח בשחרית משום דבמנחה מרבים בסליחות ווידוים (יב) ולין למחות ביד המנהגין כן דיש להן על מה שיסמוכו (יג) אכן במקום שלין מנהג לין לקרות ויהל לף במנחה וכן הם"ן לף יחמר עניו רק בשומע תפלה. מנהג ליתן לדקה במנחה דתענית דחנרת דתענית לדקה"ת ויש נוהגין לעשר מה שהיה חוכל ביום התענית ליתן לעניים בערב [ק"ר] וכן נוהגין בקלת קהלות להכריז ליתן כופר נפש. ומ"מ יראה לעשות כן שלח בחזרת הש"ן התפלה כי מלבלבין ומריך לשמוע להש"ן [פמ"ג]: (יג) בפני עלמה. חבל יחמרנה בש"ת (יד) בסחר יקיד כיון שהוח ת"ל: (יד) חע"כ יש בבה"ב וכו'. ועננו קריחת ויהל בשחל התענית לבוד בב' וה' חע"פ שדומין פרשת השבוע לית כאן ברכה לבטלה (דהקנת עזרת לקרות בבני ומעיר) ח"כ לי כיום שבה בבה"ב קורין ויהל ומע"ב בשחרית לריך עפרה בהליכ"ע דוקח [ק"ר ופמ"ג] וי"ח שבתענית לבוד (טו) על ד' לומות כיון דמלבדי קבלה הם לפילו לין מתעניס רק שבעה ומלחר לימם מתעניס לחניסי שהם חולים יכולים לקבוע ברכת עניו ולקרות ויהל [שע"ת ט"ס] (טז) עפרה מתעניס. ולפ יש (טז) בהם לחל (יז) שלינו מלליס לף יחמר ברכת עניו: (טז) בברכת סלח לנו. מיהו לל רחוק שמך וכיו"ב שלינו מענין סליחה עון לף יחמרו עד לחר התפלה ולפ שכח לומר הסליחות עד שגמר ברכת סלח לנו יחמר הסליחות לחר תפלת י"ח (מ"ח): (יז) וכתו המנהג הנכון. וכן הככיומו הלחרונים: (יח) לף יתפלל. ולפ לוירע לפני התיבה (יה) יחמר בשומע תפלה עניו כיום לום התענית הזה (יט) וה"ה חם יין ס"ת לחר מוטב שיתפלל מי שליו מתעניה ממה בימבגלו לשמוע קדיש וקדושה וברכו: (יט) שלין עומד לקרות וכו'. עיין במ"ח דדוקח במנחה לבל בשחרית מותר לעלות לפע"פ שדומין פ' השבוע ויקורין ויהל מ"מ עכ"פ הלו קורין בתורה בלח התענית חלח ת"כ התענית בלמע שבוע (כ) ויש מלחרונים שמפקפקין עליו בזה ומ"מ בדיעבד חם קרלוהו לכו"ע יעלה: (כ) מי

שער הציון

(פ) פמ"ג: (י) מ"ח וח"ר וש"ת וכ"ז כשמליומין בתעניות בל הערב [פמ"ג]: (יב) ט"ז: (יג) מ"ח וש"ת: (יד) כ"מ מכיוסר הגר"ח וכ"מ בתשובת הרשב"ח סי' פ"ח דלח כפמ"ג ממסתפק בזה: (טו) והח"ר ופמ"ג הגי"ל ע"כ דלח ס"ל הכי דהח סס לח קלי לחתם ת"ל לכאו לח היו דומין פרשת השבוע כ"ש על ד' לומות וכן מ"ש בשומע דלח ס"ל כן: (טז) וס"ח לחד שלח קיבל עליו מבעוד יום לח התענית [פמ"ג] ואיתו כאי לח' תעניתים דכאו לח לריך קבלה: (יח) מ"ח וח"ר ות"ח דלח כע"ו והכה בח"ח כתב דע"ס הוח כמ"ח מה שכתב בשומע תפלה דלכתחלה בדתק אמנם אין לנו בדין שלינו יכול לומר עניו דיוכל לומר עניו בלי שתעה בהליכ"ע מ"מ זה פליף משלה יתפלל בלי דיבעלו לשמוע קדיש וקדושה וברכו: (כ) עיין כ"ל וכמ"ת מרדכי:

(ז) התענה ואם הכהן אינו מתענה (ח) (בא) יצא הכהן מבה"כ ועומד לקרות בתורה ישראל המתענה:
ז גבת"צ (כב) יעמדו שנים אצל ש"צ (מ) מזה אחד ומזה אחד שיאמרו עמו סליחות: ח סכל ת"צ יש בו נשיאות כפים במנחה חוץ מביה"כ. סגס (בג) ובגלילות סתלו אין נוסגין בנשיאות כפים רק במוסף של י"ט וכבר נתבאר בהלכות נסיכות כפים (מרדכי דתענית וסג"מ פ"ק):

תקסז טעימה ורחיצת הפה שמותר בתענית. ובו ג' סעיפים:

א אהשרוי בתענית (א) יכול (ה) לטעום כדי (ב) (ב) רביעית (ג) גובלבד שיפלוט (ד) * יוביוה"כ ובת"ב אסור. סגס ויש מתמירין (ה) בכל ת"ל (ו) וסכי נוסגין (תוס' וסג"מ פ"ק ות"ס סימן קנ"ח):

שערי תשובה

יש שם מתענים רק שפה לו שבפה ובשהר ליום מתענים דתניסי שהם מולים יכולים לקבוע ברכת ענו ונקרות ויתל לף אחין שם עשרה מתענים בבה"כ ע"ש. וגרא"ה דעכ"פ שפה לו שבפה כשיון ואם יש שם רק מתפה יש להם לומר ענו ולא יוכיחו ס"ת כלל כיון שאין כאן רוב מתענים וגם יש שפה כ"פ בפעכ"ד דתפה דרוכה דמכרי בשיון כמ"ש בשיל סי' קל"ז בשיון זימון בשברה ע"ש:

באר היטב

כתב דאפילו אם אין שם מי שיוכל לברך או שאין כאן אחר אפ"ה לא יקרא מי שאינו מתענה ואפילו קראוהו כבר לא יעלה דהוי כברכה לבטלה ע"ש. וכ"כ הב"י סי' קל"ה ע"ש. והמ"א כתב לדיכא דיסור אם עולה ע"ש. וכמ' בני חייה פסק דלא מבעיא אם קראוהו דיעלה אלא אפילו לכתחלה יכולים לקראותו ולעלות ושיון בתשובה תמוה שמוכל סימן מ"ו. ושל"ת סי' קל"ה. ודע דמחלוקת זה שייך נמי בבן ח"י שבא לה"ל אם יכול לעלות בתורה בי"ט בני של גליות ושיון בדבר שמוכל סי' שכ"ד ובהלכ"ט ג) (ח) ילא. כדי שלא יתמרו שהוא פגום ומ"מ אם הוא בבה"כ אין לחוש לדיכא פגם שהכל יודעים שים בני חדם שאין רגילין להתענות ג"י סי' קל"ה. ואם יש כהן אחר בבה"כ פטיעה שיכנס לבה"כ ויטעה קדים ואם חוסם שיקראוהו לעלות יאמר לזון שלא יקראוהו. ודע דבדיעבד אם קראוהו [כל] (כל) במנחה למי שאינו מתענה יש דעות בין הפוסקים אם יעלה [דיש מחמירים (כה) כזה דהוי חסם ברכה לבטלה שלא תקנו קריאה זו שלא בשביל המתענים (כו) והפוסקים שמקילין בזה טעמא דבשברה הוא מפני כבוד הצבור] וע"ש שריך ליזהר מאד שלא לטות בבה"כ כדי שלא יקראוהו. ובדיעבד אם קראוהו והוא חיש ת"ח ומחמת חיוה חושש חירש שלא התענה ת"ל וגר לו לומר להם שלא התענה כדי שלא יהיה ת"ה בדבר גרוה שיוכל למוך בשעת הדחק על המקילין ויעלה: (כב) יעמדו שנים. דילפינן ממקה דכתיב ואחרן ואור תמכו בידיו מזה אחד וגו'. וכתבו האחרונים שבבתי אין מהגין כזה משום שהכל אומרים בעצמם סליחות עם הש"ץ: (כג) ובגלילות שהלו אין נוסגין וכו'. ומ"מ נ"מ מכל זה לענין תפירת שלקיהו ושלקי תכותיהו ברכתו בברכה המסולקת וכו' דבמקום דיש מדינה בשיחת כפיים אומרים שו"ת בכתבו וכו' ועיין לעיל בסימן קכ"ט ס"ק ובמ"ב שם מבואר כל פרטי דיומים אלו ושעמיהן:

(א) יוכל לטעום. אם יש בו מלא פי תבלין דלא קביל עליה שלא יהנה אלא יכול ויכול ואפילו הוא לו מיקרי אכילה ואסור (ה) ואפשר דאפילו כותבו להגאת עצמו שרי כיון שאינו כולע. כתב הט"ז דדיעה דשו"ת הוא דוקא לענין תענית אבל מי שמודר מאיזה מאכל אסור אפילו לטעומו ולפלוט דשם הגאה קביל עליה: (ב) רביעית. הלוג והיינו ביצה ומחצה: (ג) ובלבד שיפלוט. דאל"ה הרי הוא כאוכל ואפילו משהו אסור: (ד) וכיוה"כ וכת"ב אסור. דת"ח לומר שלא קיבל עליה דלמו בקבלתו תלוי (ג) ואפילו בפחות מרביעית אסור: (ה) כל תענית נכור. היינו (ז) ד' תעניתים הכתובים בבשם נמי ת"ל קבלה: (ו) וכמי מתגין. ובמקום שעודת מלוה שמבלין ביום לגורך הלילה יש לסמוך אדעה דאסורה להתיר בשאחרי תעניתים לטעום התבטיל מעט מעט אם יש בו מלא ותבלין ולפלוט

שער הציון

(כה) סי' דס"ת: (כב) ת"ח בסימן נ"ח: (כג) ודעת הח"ח שם דבשה נהיר לקרותו לכתחלה אם לא יעלה: (כד) וס"ס בשחרית אם תל ת"ל ג' ד' ו': (כה) סי' דס"ת: (כו) הב"ח ומ"ל וחס"ח ומ"ח: (כז) הגר"ח לסקיקו שאחרי ת"ל וכן פסק בה"ל: (כח) מ"ח בסימן נ"ח: (כט) עש"ו ות"ל ודס"ח ומ"ח: (ל) הגר"ח לסקיקו שאחרי ת"ל וכן פסק בה"ל:

ב די"א שלא התירו רביעית בפעם אחת אלא (ג) (ז) מעט מעט(ח) הוי"א שאפי' בפ"א יכול לטעום (ט)עד כדי (ד) רביעית אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום: ג ומי (י) שרגלו לרחוץ פיו בשחרית(י) בת"צ לא כשר (ו) (יא) למעבד הכי אבר בתענית יחיד שרי כיון שפולט (ז) (יב) ואפי' יש במים שרוחץ יותר מרביעית. סגס ומותר ללעוס עלי (ח) קנמון וסאר בשמים וען מתוק ללהלה גרונו ולפלוט (יג) מלבד ביוה"כ לאסור (מרדכי דתענית וסג"מ פ"ק):

תקסח דיני נדרי תענית. ובו י"ב סעיפים:

א אנדר להתענות יום זה (ט) (א) ושכח ואכל (ב) משלים תעניתו (ג) וה"ה אם היה תענית חלום או שהיה ת"צ גאו שהיה יום ידוע לו להתענות ביום שמת בו אביו או רבו גאבל אם נדר להתענות יום א' או שני יטים (ז) וכשהתחיל להתענות שבח (ה) ואכל (יג) כזית איבד

שערי תשובה

(ח) קנמון. עכה"ט ועיין בהגרת טיטו"ן כבר כתבתי לעיל סי' תקנ"ד בשיון ת"כ ועיין בבה"י כתן בשם מו"ם שבשם סבותר בכל תעניות לבד בת"כ מפני הסיכול: (ט) ובשת. עכה"ט וכתב בה"י בשם נתפה בבשף דמי שבי שרוי בתענית ובשת ולקח לחזה מאכל וביכך מלינו ובכך מהתענית יהיה פחות מבזית מפני הבכרה והתענית פוסה לו. ובלחמת קודם נתנם בזה ואין דבריו נראה וכן מבה"ם גרמיזו"ן כתב בים בשמח כן פ"ש ע"ש בד' זמנות שבראשה דהסוכים ים לו לומר מיד שיזכר בשב"ת). ופ"ם בשם שרי שהרב ת"כ שהם היה אוכל ושתה לו שעלה ע"ש יפלוט ומי מ"ם. וכן בשאל לחברתם בזה. ומי מ"ח בשם אחד לחברתם אם קיבל בתפשתו שלמחרתו יום ס' שר"ת ותת"כ נודע לו שאין כן דר"ת היה שבת ת"ל התה ושהיה יתיהו לו ושוב כתב אם אחר לסת בתעניות יום ס' אם תפעל מדבר פלוני ושבת ולא קיבלו בשבת מיהה חייב להתענות ע"ם ופ"ש בשם הרדב"ז ת"ב סי' רפ"ז מי שנדר להתענות שבת אחת בה"ב ורוצה להתיר אין מתירין לו שר שיכנס יום שי הראשון. ובתב בשו"ת בית יהודה ת"ב מי שנשב להתענות כל שר"ח ויום לפני שר"ח היה חולה ושיער בשין יכול להתענות יכול להתיר יום לפני שר"ח: (ג) כזית. עכה"ט וכתב בה"י בשם מהר"י מולכו שם שהה רביעית

ד הגהות מיימוני בפרק ו' והכוקת ה דסב"ח ו תס"ד

א סרי"ף בפ"ק דתענית בשם הילוסלמי ב. טור ג. שם בילוסלמי

באר היטב

(ג) מעט. וכל היום כולו מלפרף לרביעית ויותר מכאן ואסור עסי' תרי"ב מ"ח: (ד) רביעית. ומותר לטעום כמה פעמים כל פעם ברביעית דסב"ח מ"ח: (ה) שדברו. מהרי"ל היה נוהג להרחץ לעולם אף כופף ראשו שלא יזובו המים לגרון תוך מיה"ב דאסור: (ו) למעבד. ודווקא ביותר מרביעית מ"ח ע"ש: (ז) ואפי'. ודווקא מים וכן חומץ. אבל שאר משקין אסור ביותר מרביעית מ"ח ע"ם. עיין דב"ם סי' ס"ו להתיר ליקח תרופה מרה בתעניות: (ח) קנמון. ומ"ח אוסר בכל ת"ל ככל בשמים זולת פלפלין ע"ם. כתב התגודה בפ"ח דיומא מותר לכלוע הדוק כיוה"ב וכ"ח בסי' תרי"ב אוסר. ול"ל דמותר דרוק כיון שאינו בולע כלל לחלילה מ"ח וכ"כ בספר חסידים. והבגה"ע אוסר שהיית הציונין בין בי"ט בין בתענית אבל בתשובת דרכי נועם סי' ט' כתב להתיר בשניהם מלה דבה"ב רשוי למעוט מלשתותו ובשאר תעניות רשוי ליהנר מלשתותו כתוך כשוקים וכרחוטות ע"ם ועסי' תקי"ד ס"ק ג'. וכסי' תקי"ח ס"ק ל"ט מם"ם. שם בשל דין בספר יכול ללתוך אחוז בלשונו בתעניות ס"ת: (ט) ושכח. ואפילו בזיד ואכל הרבה לא יתכל יותר כ"ח מ"ח: (י) כזית. כ"ל דוקא שאכל בפעם א' אבל שם שהה כיצים והמתין יותר מלכילת פרס אין מצטרפין ובשתיה בישורו מלא לוגמיו ולפלוט[ח"ק]: (יא) מעט מעט.ומעיקה זו (ק) בחיך ולרוקקו מיד בלא תעבור מן החיך ולהלאה. וכל היום כולו מלטרף לרביעית ויותר מרביעית אסור בכל גווני דאז חשיבה ההגאה: (ח) וי"ח שאפילו בפ"ח וכו'. מלבתב המחבר דין זה בשם יש אומרים ויש אומרים ולא הכריע בדבר(ו)ומשמע דדעתו להקל להוה מילתא דרבנן ובח"ח בעתיק רק דעה הראשונה להחמיר. ולפשר שמעתו משום דהמ"ח הביא בשם כמה ראשונים שבעה הראשונה: (יב) עד כדי רביעית. ולעיה זו (ו) מותר לטעום כמה פעמים כל פעם כדי רביעית דאין איסור בטעימה אם לא בלע אבל יותר מרביעית אפי' הוא רק טועם פ"ח אסור(ח) דמתוך שלוגמיו מלאים יבלע מעט: (י) בת"ל לא כשר וכו'. היינו בתעניתים הכתובין: (יא) למעבד הכי. ובמקום צער יש להתיר רחיצת פה בימים בבל ת"ל רק ביותר בינוני ופיו לבמה שלא יבא לגרונו ואפי' בט"כ יש להתיר בשהוה לו צער גדול וביוה"כיש להחמיר גם בזה [ח"ח וכ"כ בח"ר](יב)ואפי' בימים וכו'. כיון שמתכוין לרחוץ פיו ולא מתכוין לטעום לא מיחהיני ביותר מרביעית (ט) ודוקא בימים אבל בשאר מקין אפשר דיש להחמיר ביותר מרביעית. ובדבר שאין בו טוב לשתיה בגון בחומץ מותר כמו בימים: (יג) מלבד ביוה"כ לאסור. מפני שהוא

שער הציון

(ה) מ"ח בשם פוסקים ע"ש: (ו) וגרא"ה דמשמע זה שתם הלבוש ג"כ בביאור הגר"ח ותח"כ מלשתי בשאר בהלכות שבשיל ג"כ בעת המתמירין כזה ודעתו מבוארת להקל וכדעה התחרונה המובת בשו"ע וכן נראה קלת מסתימת לשון הרמב"ם ע"ש: (ז) מ"ח בשם הרשב"ם בתשובה: (ח) שם בתשובה: (ט) מ"ח ס"ק ל"ט מם"ם: (י) מ"ח וכיוצר הגר"ח: (יא) כ"ת ומ"ח וש"ח: (יב) וגם ת"ל לשתעות יום אחר ת"ח היה חולה ושיער בשין יכול להתענות יכול להתיר יום לפני ער"ח: (ג) כזית. עכה"ט וכתב בה"י בשם מהר"י מולכו שם שהה רביעית

ד מימרא דרב ושמואל קמא דשמואל הרמב"ם בפרק ד' והרא"ש ה הרמב"ם שם ו מפורש דרב הוספה כר אידי ז שם בגמרא

תעניתו (ו) וחייב לצום (ג) (ז) יום אחר * (ויש מחמירין (ח) דאפי' בנדר להתענות יום זה דחייב להשלים מ"מ (ד) מחמירין להתענות יום אחר) (ת"ה סי' ק"מ) : ב הנודר לצום י' ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך (ט) לדבר (ה) מצוה או מפני כבוד אדם גדול (או שלום מלכות) (טור) ה"ז (י) לוה ופורע יום אחר שהרי לא קבע (ו) הימים (יא) בתחלת הנדר אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחד אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר (יב) מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו. הגה וכ"ש יום זה ממש כגון שאמר בתחלת נדרו אתענה יום פלוני או אתענה (ז) (יג) ב' וה' כל השנה או כדומה לזה (ת"ה סי' ע"ד וכל בו) וכן

שערי תשובה

מיד אחר שעלה עמוד השחר איבד תעניתו : (בשו"ע) לוה ופורע. וכתב בתפארת שמואל בהגהת הרא"ש פ"ק דשבת אם הוא יום ב' או יום ה' דילוה ליום ב' או ליום ה' אחר ע"ש ועי' לקמן ס"ק ז' בשם הט"ז : (ו) שני : עבה"ט ועי' פמ"א ח"ב סי' כ"ג מי שענה אמן אחר ברכת בה"ב ואירע מילה

באר היטב

כמו ביוה"כ עסי' תרי"ב: (ג) יום אחר. ואם קבל להתענות ב' ימים רצופים ושכח ואכל בלילה מתענה ב' ימים אחרים. כל בו ב"י סימן תקס"ב: (ד) מחמירין. הטעם כיון די"א דאפי' ביום זה רשאי ללוות תענית ולפרוע ולכן כשאכל איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר לכך מחמירין כשני הדעות דחייב לצום כל אותו יום וגם יום אחר אבל בתענית הקבוע שאסור לאכול א"צ להתענות יום אחר אם לא שכוונתו לכפרה על עונו ושגגתו. ת"ה מ"א : (ה) מצוה. כגון לסעודת מצוה אע"ג דלא שייך בגוה מ"א ע"ש. ועיין חות יאיר סי' ע': (ו) הימים. ואע"פ שקבלו במנחה מותר בזה : (ז) ב'. ק"ל דכאן אמר דבזה אין יכול ללות אפי' במלמעט דהוי כיום זה ולעיל סי' תקס"ב סי"א באם אל עט"כ אז ילוה ופורע. ובאמת יש מחלוקת בין הפוסקים אי אמרינן גם ביום זה לוה ופורע. וצ"ל דההיא דלעיל סי' תקס"ב אלו הלכתא היא אלא דוקא שמתענה עד שיעור גדול מהיום ואחר כך לוה ופורע כמש"ל וגם כאן מועיל אם מתענה מקצת היום ואח"כ לוה ופורע אפי' ביום זה ט"ז. הא דב' וה' מיקרי יום זה ולא מהני ביה הלואה היינו דוקא שרוצה להתענות ביום אחר עבור יום ב' או ה' דאמרינן שהוא קיבל עליו דוקא יום ב' וה' דהם יומי דרחמי אבל אם רוצה ללות מיום ב' זה על

ביאור הלכה

* ויש מחמירין דאפי' בנדר להתענות יום זה וכו'. עיין במ"א שכתב הטעם כיון די"א דאפי' ביום זה רשאי ללות ולפרוע ולכן כשאכל איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר וע"כ מחמירין כשני הדיעות דחייב לצום כל אותו היום וגם יום אחר עכ"ל והקשה עליו הבית מאיר הלא איתא בב"י דאפילו היש אומרים שס"ל דאפילו ביום זה יכול ללות ולפרוע מודים ג"כ דאם שכח ואכל די במה שישלים תעניתו וא"צ לצום יום אחר וע"כ כתב דמה שהחמיר הרמ"א ביום זה היינו רק באומר הריני בתענית למחר ומשום דיש דיעות בפוסקים אית דס"ל דזה נחשב כיום זה וא"כ לדידהו צריך לשלם התענית דוקא [וכמו שסתם השו"ע דזה נחשב כיום זה] ויש דס"ל דזה נחשב כיום סתם ואיבד תעניתו וצריך לצום יום אחר וע"כ מחמירין לצאת ידי שניהם. ודע עוד דפשוט דהיש מחמירין הוא רק לענין יום זה אבל אם בעת תחלת הקבלה נדר סתם ורק אח"כ קבל עליו במנחה ואמר הריני בתענית למחר זה מיקרי תענית זה

משנה ברורה

ותשלים וא"צ יום אחר ואסור לאכול היום יותר כיון שקבלו בתענית מאתמול (ה) ויותר מזה דאפי' אכל כזית רק שלא אכלו בפ"א ושהא בינתיים יותר מאכילת פרס לא מצטרף ודינו כפחות מכזית שאינו מאבד תעניתו בזה ולענין שתיה השיעור (ו) אם שתה מלא לוגמיו הא פחות מזה לא מקרי שתיה בדיעבד ומשלים תעניתו וא"צ להתענות יום אחר: (ז) וחייב לצום. ואם קבל להתענות ב' ימים רצופים ושכח ואכל בלילה מתענה (ז) שני ימים אחרים: (ז) יום אחר. שלם אבל באותו היום מותר לאכול: (ח) דאפי' בנדר להתענות יום זה. עיין בבית מאיר שמסיק דדוקא באומר הריני בתענית למחר אבל אם נדר להתענות איזה יום מיוחד ושכח ואכל בו לכו"ע צריך להשלים תעניתו וא"צ להתענות יום אחר אם לא שכוונתו לכפרה על עונו ושגגתו. וה"ה בתענית חלום או יא"צ (ח) וכ"ש בארבע תעניתים הקבועים (ט) או שאר תענית צבור אם שכח ואכל בו בודאי מחוייב להשלים התענית וא"צ להתענות יום אחר אם לא שכוונתו לכפרה וכן איתא במהרי"ל שציוה לאחד להתענות אח"כ לכפרה : (ט) לדבר מצוה. כגון לברית מילה (י) או סיום מסכת (יא) ואפי' הוא אינו יכול שייך בגוה (יב) ומכל מקום בכל זה צריך להתענות מקצת היום זמן מועט יותר ממה שהוא רגיל כגון שרגיל לאכול בשעה רביעית יאכל בשעה חמישית וי"א דאפי' (יג) הפצירו ב' לשמחת מריעות שרי מפני דרכי שלום אבל מלשון השו"ע שכתב מפני כבוד אדם גדול משמע דדוקא מפני כבודו שמפציר בו (יד) אבל מפני שאר אנשים לא : (י) לוה ופורע וכו'. וא"צ (טו) להתיר הנדר : (יא) בתחלת הנדר. ר"ל אע"פ שקבלו מאתמול במנחה כיון שקבלה זו לא הוי עתה תחלת הנדר אלא ממה שהוסכם אצלו בתחלה להתענות איזה יום ושם לא בירר היום : (יב) מקרי תענית זה ואינו וכו'. עיין במ"ז שדעתו דאם מלמעט מתעניתו ומתענה מקצת היום יכול ללות ולפרוע יום אחר אפי' ביום זה אבל דעת המ"א ועוד כמה (טז) אחרונים דאין יכול ללות ולפרוע אלא בקבלת תענית סתם וגם שם דוקא כשהתענה מקצת היום וכנ"ל : (יג) ב' וה' כל השנה. דהו"ל יום מיוחד ולא יכול להחליפו לימים אחרים וגם אין יכול לשנותו לשנה אחרת (יז) דכיון דאמר השנה שנה זו דוקא אבל אם נדר להתענות בה"ב חצי שנה או שנה ולא אמר השנה לא מיקרי יום זה ויכול ללות ולפרוע בבה"ב אחרים לאחר שיכלה חצי שנה או שנה ראשונה אבל על ימים אחרים כגון אגד"ו אין יכול להחליף דאפשר דדוקא על ימים אלו קפיד שהם ימי רצון. וכתבו אחרונים דמי שנדר להתענות בה"ב יכול להחליף ולהתענות הכ"ה דכונתו היה רק לימים אלו שהם ימי רצון :

שה"צ (ה) מ"א וא"ר: (ו) שם במ"א: (ז) מ"א בשם ב"י: (ח) מ"א בשם תס"ד: (ט) מ"א: (י) סג"א: (יא) מ"א: (יב) שם וטעם כדי שיתקיים מעט נדרו על אותו היום גופא ולא יהא צריך להתירו [פרמ"ג]: (יג) א"ז והלבוש העתיקו: (יד) וכן ממ"א משמע קצת דלא נקט ליה לדינא: (טו) רא"ש וטור: (טז) הכסף שלום ומלבושי יו"ט והח"א: (יז) מ"א וכסף שלום והגם שט"ז כתב בסק"א שיפך זה ונדחק הא"ר ליישבו וכוונתו דמיירי בלא אמר השנה בס"א אבל באמת איני מבין סברת המ"א דלמה לא נימא בעניננו דכמו שאם אמר אני נודר להתענות יום ב' וד' בשבוע זו דיכול להחליף על ימים אחרים בשבוע זו כשהוא מלמעט [דדוקא בב' וה' אמרינן דכוונתו היה דוקא על אלו משום שהם ימי רצון] ומה שנקט ב' וד' לאו דוקא קאמר אלא דכוונתו שקבל עליו שני ימים ה"נ נימא לענין זמן של השנה דאין כוונתו להקפיד על שנה זו דוקא אלא חשבון של בה"ב של שנה זו קבל עליו ואינו דומה למה דאיתא ביו"ד סימן ר"כ בש"ך סקט"ו דבשנה רק שנה זו משמע התם לענין נדר של קונם בודאי מדקדקין שיטב את דבריו משא"כ כאן לענין קבלת תענית אמרי' דרק נתכוין לעבורי נפשיה [וכעין שכתב הר"ן דמטעם זה אמרי' לוה ופורע] אפשר דאף אם אמר השנה יכול להחליפם בבה"ב אחרים לאחר שיכלה שנה זו וזהו לפמ"ד סברת הט"ז:

אם היה (יד) תענית חלום אינו יכול ללוותו. הגה וכ"ש שאינו יכול ללוות ולפרוע ת"צ (ת"ה סימן ק"ע וכל בו ורבינו ירוחם) מיהו תענית בה"ב שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות או (טו) אפילו בעשרת ימי תשובה ואירע בהם (טז) ברית מילה (ח) (יז) מצוה (יח) לאכול וא"צ התרה (יט) כי לא נהגו (כ) להתענות בכה"ג ודוקא כשאוכלים שם אבל אם שולחים לו לביתו אין לו לאכול (כא) ואם קבל

שערי תשובה

צריך להתיר משום נדר דלא כלבוש סימן תל"ב ע"ש : (ח) מצוה. עבה"ט ועיין דגול מרבבה שהקשה דבחל יום ל"א בשבת למה לא יעשו בליל מ"ש הפדיון עם הסעודה כאחד ע"ש ונ"פ בפנ"ד דהמג"א ס"ל דע"פ מ"ש לעיל בשם הש"ך אין הטעם כמ"ש בדגול מרבבה משום דזימנין דלא שלימו בלילה ל' י"ב תשל"ג אלא הטעם משום פרסומא מלתא ומעיקרא הוי סבר דעיקר פרסומי בסעודה ושוב כתב ושמעתי כו' וא"כ הפרסום הוא גוף הפדיון ולכן עכ"פ א"א שיעשו שניהם בלילה ולכן כתב המג"א שהפדיון יהיה ביום והסעודה בלילה :

באר היטב

יום ב' אחר או על ה' אחר דהיינו אחר שישלימו מספר ימי נדרו שקבל עליו שפיר מצי למעבד כן ט"ז. והא דאמרינן דב' וה' הוי כיום זה דוקא אם נדר להתענות בה"ב בשנה זו. אבל אם לא אמר בשנה זו לא מיקרי יום זה מ"א ע"ש : (ח) מצוה. נ"ל דאם יודע לפני ר"ה שיאכל בין ר"ה ליוה"כ על ברית מילה מחויב להתענות עוד יום א' לפני ר"ה דהא מה"ט מתענין ד' ימים לפני ר"ה נגד ד' ימים שאוכלין וכ"ש אם אירע מילה כד' ימים שלפני ר"ה שמתענין יום א' נגדו מיהו נ"ל אם ר"ה הוא ביום ה' דליכא אלא ד' ימים לפני ר"ה א"צ להתענות יום א' קודם שבת דמעיקרא לא קבלו עלייהו אלא להתענות בימי הסליחות ולא בימים האחרים. ופשוט דכשחל פדיון הבן או שאר סעודת מצוה בבה"ב או ביו"ד ימים ג"כ מצוה לאכול. אבל בשאר תענית שגוזרים הצבור אסור לאכול אפילו בסעודת מצוה. ואם חל פדיון הבן בת"צ נוהגים לפדות הבן ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה ש"ך ביו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ב. וכתב המ"א אם חל יום ל"א בשבת וביום א' הוא תענית יו"ד ימי תשובה מאחר דהוי מצוה שלא בזמנה ויוכל לדחותו יותר לא מיקרי סעודת מצוה ויעשה הסעודה בלילה אבל בזמנה מותר לאכול כמ"ש. וצ"ע כשמתענין כ' סיון אם מותר לאכול על סעודת מצוה. מיהו פעם א' חל בע"ש והיה מילה וציוה הרב לאכול מפני שלא ימצאו אנשים שילכו בלילה. ופשוט דבמקום דמותר לאכול על הסעודה אינו תענית כלל ומותר אח"כ לאכול ולשתות אפילו בביתו מיהו קודם הסעודה נ"ל דאסור לאכול בביתו ומיהו הבעלי ברית מותרים לאכול מיד דיו"ט שלהם הוא מ"א ועסי' תקנ"ט ס"ק ט"ו מש"ש :

ביאור הלכה

סתם כיון שבתחלת קבלה לא בירר היום וכמו שכתב המ"א בסק"ו וממילא כשאכל איבד תעניתו של אותו היום ומותר לאכול עוד וחייב לצום יום אחר שלם והמ"א בכלל קל"ב אות ל' כתב דיש פוסקים דכיון דקיבלו הוי כיום זה

משנה ברורה

(יד) תענית חלום. או (יח) יא"צ : (טו) אפילו בעשי"ת. פי' שמיוחדים אלו ימים דוקא והו"א דאסור לאכול : (טז) ברית מילה. או (יט) פדה"ב או שאר סעודת מצוה : (יז) מצוה וכו'. וא"צ (כ) ליתן יום אחר עבור זה : (יח) לאכול. ופשוט דבמקום דמותר לאכול על הסעודה (כא) אינו תענית כלל ומותר אח"כ לשתות ולאכול אף בביתו ומיהו קודם הסעודה אסור לאכול ולשתות בביתו מיהו הבעלי ברית מותרים לאכול ולשתות מיד דיו"ט שלהם הוא ובספר א"ר מסתפק דאפשר דדוקא אחר תפלת המנחה ע"ש : (יט) כי לא נהגו וכו'. ואם יודע לפני ר"ה שיאכל בין ר"ה ליוה"כ על ברית מילה או שארי סעודת מצוה (כב) מחוייב להתענות עוד יום אחד לפני ר"ה דהא מהאי טעמא מתענין ד' ימים לפני ר"ה נגד ד' ימים שאוכלין וכ"ש אם אירע הסעודת מצוה בארבעה ימים שלפני ר"ה שמתענין יום אחד נגדו. אמנם אם ר"ה הוא ביום ה' דליכא אלא ד' ימים לפני ר"ה א"צ להתענות יום אחד קודם שבת דמעיקרא לא קיבלו עלייהו אלא להתענות בימי הסליחות ולא בימים האחרים: (כ) להתענות וכו'. ואם חל יום ל"א של לידת בנו בשבת שצריך לעשות הפדיון ביום א' דהוא פדיון שלא בזמנו מסתפק המ"א אם הוי סעודת מצוה ומותר לאכול כשחל בעשי"ת או לא (ואינו דומה לברית מילה דהוי סעודת מצוה אף שלא בזמנו דהתם כל שעתא ושעתא זמניה הוא כדי שלא יהיה ערל משא"כ לענין פדיון הבן) וע"כ מלדד דיעשה הסעודה אח"כ בלילה [ובדגול מרבבה כתב דטוב יותר (כג) שיעשה הפדיון והסעודה בליל מוצאי שבת ע"ש] וכתב הרמ"א דכל זה דוקא בכהאי גוונא אבל בשאר תענית שגוזרים הצבור אסור לאכול אף בסעודת מצוה. וע"כ אם חל פדיון הבן ביום ת"צ אף שנוהגים לפדותו ביום התענית הסעודה אין עושין ביום כ"א אח"כ בלילה [מ"א] ובהגהת חתם סופר מלדד דאף בזה (כד) יעשה הפדיון והסעודה בליל כניסת יום ל"א ע"ש. עוד כתב המ"א צ"ע כשמתענים כ' סיון במלכות פולין אם מותר לאכול על סעודת מצוה [דאפשר דהוא בכלל שאר ת"צ דאסור וכנ"ל] ומיהו בזמנינו ע"פ הרוב עושין כל הסעודות (כה) בלילה ומיהו פ"א חל כ' סיון בע"ש והיה סעודת ברית מילה וצוה הרב לאכול ביום (כו) מפני שלא ימצאו אנשים שילכו בלילה. ובעיר שאין מתענין כ' סיון ויש שם אנשים ממקומות שמתענין אם צריכין להשלים למנין מותרים לאכול אפילו בכל הימים [ח"א] : (כא) ואם קבל עליו וכו'. ר"ל דכל זה דוקא כשלא קבל עליו התענית אלא שסמך עצמו על המנהג או שענה אמן כשמברכין בה"ב דאז לא קיבל עליו בנדר ואם רצה שלא להתענות רשאי ולכן אפילו לא ידע שיזמינו אותו לסעודה והתחיל להתענות מ"מ מותר לאכול בסעודת מצוה אבל אם קיבל עליו התענית במנחה שעשה יותר ממנהג צריך לקיים ולהתענות אף בסעודת מצוה [לבוש] ודעת המ"א (כז) ואיזה אחרונים דאף כשקיבל עליו במנחה מותר כיון שקבלתו היה עבור המנהג ורמ"א מיירי במי שאינו מתענה כל בה"ב או כל עשי"ת אלא שמתענה יום או יומים ונמצא דזה צריך מדינא לקבל במנחה ודינו כאלו מתענה באמצע השנה שהרי אינו תלוי במנהג וע"כ חייב להתענות. והנה מהגר"א משמע שמפרש כהלבוש ומ"מ נראה דבזה יכול ללות ולפרוע תענית אחרת דבלא"ה יש כמה ראשונים דס"ל דאפילו באומר הריני מקבל להתענות למחר יכול ללות

שער הציון

(יח) ח"א וכנ"ל בס"א : (יט) מ"א וח"א : (כ) פמ"ג ופשוט : (כא) מ"א : (כב) מ"א : (כג) והיינו אפילו אם נחמיר בדין השני שהבאנו בשם המ"א בס"ק שאחר זה הכא בודאי שרי דהוא ליל ל"ב ואין שום חשש כלל ע"ש אמנם א"ל לכל זה דהמ"ק וכן בספר בית מאיר מפיק דבלא בזמנה הוי ג"כ סעודת מצוה וע"כ מותר לעשות ביום וכ"כ הח"א : (כד) ומיהו יהיה נזהר שיהיה לאחר שכלה מלידתו עכ"פ כ"ט ימים וי"ב שעות ותשל"ג חלקים דלפעמים אם עושה קודם שקיעה עדיין שיעור זה אינו : (כה) ובעלי ברית בעצמם מסתפק בבית מאיר דאפשר דמותרים לאכול מיד אחר תפלת המנחה : (כו) דמסתבר דבכה"ג טולא לא קבילו עלייהו : (כז) מטה אפרים והלכה ברורה :

עליו התענית (ע) במנחה צריך להתענות (סג"מ פ"א) י"א שאם מלמעלה הרבה (כב) בתעניתו (כג) * יכול לפדותו (י) (כד) בממון וה"ה באונס אחר (הרא"ש בשם הראב"ד ורבינו ירוחם נ"ה ח"א) ונראה דוקא (כה) בקבל עליו תענית בעלמא אבל אם קבלו דרך נדר צריך לקיים נדרו: ג (כו) ימי שנדר להתענות סך תעניות (כז) יכול (יא) לדחותם (כח) עד ימי החורף (כט) (ויכול ללוות יום ארוך ולפרוע יום קצר דכל א' מיקרי יום) (ת"ה סי' ס' וסגמ"ר): ד ויש מי שאומר ששני ימים ושני לילות רצופים יש להשוותם (יב) למ' תעניות שאינם רצופים. הגה ויש אומרים דהאדם חלש סגי לו בב' ימים רצופים אבל אדם בריא (ל) ג' ימים (הגהות מנהגים בשם מהר"י ברי"ן) ונראה לי דכל זה לא מיירי אלא במי שנתחייב לצום מ' ימים שאינן רצופים (לא) מכח (יג) תשובה כדי להצטער ואז משוין האי צער להאי צער ועל כיוצא בזה נאמרו דינים אלו בדברי האחרונים ז"ל אבל מי שנדר לצום מ' יום (לב) צריך לקיים מה שנדר דלא גרע מיום זה דאינו לוה ופורע ואפילו למ"ד דאפילו יום זה לוה ופורע (לג) הכא מודה דצריך לקיים נדרו כ"ש מ' יום (לד) שלפני (יד) י"כ שמתענים לזכר עליית משה בהר (לה) שמי שקבלם עליו שאין להם תשלומין בב' או ג' ימים רצופים: ה המתענה תענית חלום ביו"ט או בחש"מ (לו) או בר"ח או בחנוכה ופורים (לז) * או בעיה"כ צריך (טו) למיתב תעניתא לתעניתיה כדין

ז כתבי מהר"ל איסרלן סימן ס' והגהות מרדכי סוף פ"ק דכ"מ
ח שם בכתבים
ט הגהות מיימוני פ"א מהל' תענית מעובדא דלוד בברייתא ר"ס י"ח

באר היטב

(ט) במנחה. עמ"א: (י) בממון. ושיעורו ליתן י"ב פשיטים שהם מטבע ווינ"ר לבוש. והעשיר יתן לפי עשרו מ"א: (יא) לדחותם. ודוקא לזמן מועט דקיימינן שמא ימות מ"א ע"ש: (יב) למ'. המתענים ג' ימים וג' לילות נוהגים להתענות עוד ב' שעות בליל ד' שיהיה ע"ד שעות סימן לדבר טובה ישראל ע"ד ה' אלהיך והאוכלים בתחלת הלילה לא הפסידו שהוא כמנין חסד מט"מ. והמתענה ב' ימים יתענה שעה א' בלילה ויפסיק ג"כ שעה א' מבע"י דהוי כמו כ"ז תעניתים דיום ראשון הוי תענית א' ואח"כ עולה כל שעה ליום א'. ושעה לאו דוקא דמקצת השעה ככולה מ"א: (יג) תשובה. ומ"מ טוב יותר שילום מפוזרים שבכל עת יהיה לבו נכנע ויהיו חטאיו נגדו תמיד מ"א: (יד) י"כ. ויתחיל להתענות אחר ט"ו באב ולא יתענה בשבת ור"ח. ע"ה מ"א: (טו) למיתב. והמתענה בר"ח ניסן או בר"ח אב תענית חלום א"צ למיתב תענית לתעניתו דהא י"א דמצוה להתענות כמ"ש סי' תק"פ מ"א וכ"כ בסי' תי"ח ע"ש:

ביאור הלכה

וחייב להשלים ואיני יודע מנין לו זה: * יכול לפדותו בממון וכו' בקיבל עליו תענית בעלמא. עיין ברא"ש בשם הראב"ד דאומדן דעת הוא דאדעתא דהכי קיבל ומה שאמרו לוה ופורע היינו דבו תלוי הדבר אם ירצה יתן תמורתם לעניים ולא יתענה ואם ירצה יפרע תעניתו עכ"ד ונלענ"ד דאין לנו להקל בזה רק ע"פ האופנים המבוארים לעיל שיכול ללות ולפרוע דהיינו שקיבל עליו תענית סתם אבל באומר הרי בתענית למחר דאז קי"ל דאינו לוה ופורע משום דייחד יום זה וכ"ש דאינו יכול להחליפו בממון ואף דלהראב"ד תמיד שרי שאני התם דהוא ס"ל דאפילו ביום זה יכול ללוות אבל לדידן דקיי"ל דביום זה וכן באומר הרי בתענית למחר אינו יכול להחליפו ליום אחר ובודאי דה"ה בממון אינו יכול להחליפו. ואח"כ מצאתי בביאור הגר"א במקורו על דין זה ומוכח כמו שכתבתי. ולפ"ז פשוט דביא"ל וכ"ש בתענית חלום אינו יכול לפדותו בממון: * או בעיו"כ וכו'. עיין לעיל בסימן רפ"ח במ"ב סק"ח דמי שקשה לו התענית יכול לסמוך על דעת הט"ז וש"א דאחרי שעבר יוה"כ א"צ שוב להתענות דיוה"כ כיפר לו ואפילו בשאר תענית טובה ג"כ יש לסמוך במקום הדחק ע"ד המקילין:

משנה ברורה

ללות ולפרוע: (כב) בתעניתו. היינו (כח) בתענית יחיד אבל תענית שגוזרים הצבור לא מהני פדיון אם לא שהתנו כן הצבור: (כג) יכול לפדותו וכו'. משום דאומדן דעתא (כט) דאדעתא דהכי קיבל התענית נחשב לצדקה וכיון שנותן דמי חלבו ודמו לעניים יצא: (כד) בממון. ושיעור הפדיון (ל) העשיר לפי עשרו דהטעם משום ששקול צער הממון נגד צער התענית וע"כ בכל אחד לפי מה שהוא: (כה) בקיבל עליו תענית בעלמא. ר"ל ולא ייחד בשעת הקבלה לאיזה יום דבייחד שאמר אז הרי בתענית למחר דינו כנודר ליום זה וכנ"ל בס"ב ועיין בבה"ל: (כו) מי שנדר להתענות וכו'. וה"ה (לא) מי שנתחייב להתענות מכח תשובה: (כז) יכול לדחותם וכו'. ר"ל אף דהנדר היה בימי הקיץ מ"מ שרי לדחותם (לב) אחרי שלא התנה שיהיו התעניתים בימי הקיץ: (כח) עד ימות החורף. עיין מ"א דהיינו דוקא בנאנס שאינו יכול לקיים תיכף אבל בלא"ה אינו רשאי לדחותם דחיישינן שמא ימות אם לא שהוא זמן מועט עד ימות החורף וכן פסק במחה"ש בהלכות נדרים סימן ע"ו דצריך לקיים מיד (לג) אך אם הנודר עצמו אומר שבלבו היה שלא לעשותם מיד פשיטא דנאמן מה שבינו לבין קונו: (כט) ויכול ללות וכו'. היינו במה דאיתא לעיל בס"ב דלוה ופורע: (ל) שלשה ימים. ונוהגים (לד) להתענות עוד שני שעות בליל ד' שיהיו ע"ד שעות סימן לדבר טובה ישראל ע"ד ד' אלקיך והאוכלים בתחלת הלילה לא הפסידו שהוא כמנין חסד. והמתענים שני ימים יתענו שעה א' בלילה שאחר התעניתים ויפסיקו ג"כ שעה אחת מבע"י [היינו קודם התחלת התעניתים] דאז יחשב כמו כ"ז שעות שיום ראשון הוי תענית אחד ואח"כ עולה כל שעה ליום א'. ושעה לאו דוקא דמקצת היום ככולו: (לא) מכח תשובה. היינו המבואר בספרים. ומ"מ טוב יותר שילום מפוזרים שבכל עת יהיה לבו נכנע ויהיו חטאיו נגדו תמיד [מ"א]: (לב) צריך לקיים וכו'. עיין בפמ"ג שמסתפק להיפך אם נדר להתענות שני ימים רצופים אם יכול לשנותם לצום ארבעים יום שאינם רצופים ע"ש: (לג) הכא מודה. דהתם אדעתא שיצטער לא קבל עליו ולכן יכול ללות משא"כ הכא דסוף סוף יצטער לכן צריך לקיים מה שקבל עליו [ד"מ]: (לד) שלפני יוה"כ. ויתחיל להתענות (לה) אחר ט"ו באב ולא יתענה בשבת ור"ח (לו) ואותם התעניתים שמתענים למספר ארבעים יום א"צ להשלים. והמתענה א"צ לקבל תענית לכל יום בפ"ע אלא יכול לקבלם כולם בפ"א בעת שמתחיל: (לה) שמי שקבלם עליו. ואפילו לא אמר דרך נדר רק בקבלת תענית בעלמא: (לו) או בר"ח. נראה דהמתענה ת"ח בר"ח ניסן או בר"ח אב דא"צ למיתב תענית לתעניתו דהא י"א דמצוה להתענות בם כמ"ש סימן תק"פ: (לז) או בעיוה"כ. ודוקא הנך ימים הא שאר ימים שא"א תחנון כחדש ניסן ול"ג בעומר וט"ו באב ושבט

וכן

שער הציון

(כח) ת"ה וכ"מ ברי"ו: (כט) אחרונים: (ל) מ"א: (לא) פוסקים: (לב) אבל אם אמר שמקבל על עצמו להתענות בימי הקיץ פשיטא שאינו יכול לדחותם ליום זה [פמ"ג] ומשמע מלשונו דלימי הקיץ של שנה אחרת יכול לדחותם ויש לעיין בדבר: (לג) פ"ת בשם מכתם לדוד: (לד) אחרונים: (לה) מ"א בשם ע"ס: (לו) מטה אפרים בסי' תקפ"ח: (לז) מ"א בשם ד"מ:

המתענה ת"ח בשבת. (לח) (וע"ל סי' רפ"ח ס"ד): ו (לט) יאין ת"צ בבבל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבע"י אלא ת"ב בלבד (מ) כהילכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן שמא ת"צ קבל עליו ומותר בכולן יומ"מ לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית הריני בתענית יחיד לפניך מחר: ז כשאירע יום (מא) שמת אביו או אמו באדר והשנה מעוברת מיתענה (טז) באדר ב'. הגה ויש אומרים דיתענה בראשון (מהרי"ל ומהר"י מינץ) אם לא שמת בשנת העיבור באדר שני דאז נוהגים להתענות בשני (ת"ה סי' רצ"ה) וכן המנהג להתענות בראשון (מב) מיהו יש מחמירין להתענות (יז) בשניהם (פסקי מהר"י בשם מהר"י מולין): ח נא"צ להתענות אלא (מג) ביום מיתת אביו (מד) ולא ביום (יח) קבורה: ט סאם אירע יום מיתת אביו בשבת או בר"ח ידחה למחר. הגה

י מימרא דר' ירמי' תענית י"א ברא"ש
כ המרד' בשם רא"ש
ל תשובת מהרי"ל לדעתו
מ אגודה מדקאמ' שמואל יום שמת בו אביו
נ בכתו"כ שמהרי"ק בשורש ל"א

באר היטב

(טז) באדר. מי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסלו ולשנה הבאה חשון חסר ור"ח כסלו אינו אלא יום א' צ"ע מתי יתענה אם בכ"ט לחשון שהוא יום א' לפני ר"ח כסלו דהא לעולם יום שני עיקר שמונים למועדות משני או נימא דעכ"פ הוי שם ר"ח עליו וי"ל דאם שנה ראשונה היא חסרה יקבע בכ"ט לחשון דיום למ"ד הוא נמנה לחדש העבר אבל כששנה ראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך לקבוע היום בר"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסירים יקבע בר"ח דה"ל כמו נדר דאזלינן אחר לשון בני אדם. וע' ט"ז ס"ק ד'. ועט"י ל"ה ס"י. ואם מת ביום א' דר"ח אדר שני יתענה לשנה הבאה ביום ראשון דר"ח אדר ראשון ולא בכ"ט בו דלעולם אדר ראשון עומד תחת אדר שני. מ"א: (יז) בשניהם. עיין ביו"ד סי' ת"ב בש"ך ובט"ז. ובכנה"ג בשם מהר"ש הלוי סי"ו כתב דיש להתענות בראשון. ובס"ת סי' תשי"ב כתב אם מת אביו באדר ראשון והיה מתענה בשנה פשוטה בשבט ובאדר ע"ש. וכתב המ"א ולכ"ע האבלים א"צ ליתן לו קדיש אלא פעם א' וכיוצא בזה כתב המט"מ בשם רש"ל מי שאינו יודע יום שמת בו אביו יברור לו יום אחד אך אל יסיג גבול לומר קדיש: (יח) קבורה. וכן האבלות לענין יב"ח נמי מתחיל מיום המיתה דהיינו באם נמשכה הקבורה איזה ימים מן יום המיתה או מי שלא שמע שמת לו מת עד זמן הרבה מן המיתה א"צ להתאבל אלא עד תשלום השנה מיום המיתה עיין ט"ו:

שערי תשובה

(טז) באדר. עבה"ט ועיין בפמ"א ח"ב סי' פ"ג שתמה על הט"ז ודעתו כיון שהטעם שמתענים משום דריע מזלו באותה שעה וידוע דעכ"פ רוב המולד ביום שלשים כמ"ש הלבוש והרמב"ם בהלכות קה"ח כו' נמצא יום שלשים הוא מקצת ר"ח שבו הוא המולד וכיון שנתרע מזלו ביום המולד או סמוך לו או אח"כ א"כ אף בשנה הבאה שר"ח כסלו יום א' דהיינו יום שלשים ע"פ הרוב ביום שלשים הוא מולד הלבנה יהיה לו יא"ל ביום המולד להדליק נר ולומר קדיש על אביו. וכן לסיפוק אם ביום המיתה היה ר"ח כסלו ביום א' ובשנה אחרת היה כסלו שני ימים יהיה לו יא"ל ביום המולד כמו בשנה ראשונה דפסק הט"ז תמוה דאיך משנה מיום שלשים יום כ"ט דא"כ כל מי שהיא"ל שלו בחודש הזה יחזור לאחוריו כו' ע"ש ועיין במאמר מרדכי סי' י' שמפקפק בדברי הט"ז ומג"א ודעתו כיון שיום זה הוא בכלון ב"א ר"ח לעולם נקבע בר"ח ועכשיו נוהגין כדברי המג"א בזה ועיין בתשובת גבעת שאול סי' ע"ב במת אביו בשנת העיבור בער"ח אדר שני שהוא כ"ט לאדר ראשון יתענה בשנה פשוטה בכ"ט באדר ולא בכ"ט שבט והביא שם מדברי הכ"ח ס"ס ת"כ שתמה בזה על מ"ש בספר חסידים סי' תשי"ב מש"ס דר"ס דף ט"ו דקאמר הלך אחר רוב שנים ע"ש ועוד כמה תשובות בעניינים אלו ויתבארו בחלק יו"ד א"ה ועי' לקמן סי' תרפ"ח בלבוש ובא"ר שם מ"ש

משנה ברורה

ובין יוה"כ לסוכות א"צ למיתב תענית לתעניתו [פמ"ג]: (לח) וע"ל סי' רפ"ח ס"ד. שם מבואר דין מיתב תענית לתעניתו: (לט) אין ת"צ בבבל. וה"ה בכל חוץ לארץ כדמוכח לקמן סימן תקע"ה ס"י. (מ) הלכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן וכו'. מלשון זה משמע דבא"י אם קבל עליו תענית סתם חיישינן שמא ת"צ קבל עליו וצריך להפסיק מבע"י ואסור במלאכה. ואולי דבהיום שאין מצוי להתענות הת"צ המבוארים לקמן בסימן תקע"ה ס"ג מסתמא כונתו אסתם תענית ולכ"ע ועיין לקמן שם ס"י מש"כ בענין זה: (מא) שמת אביו א"א באדר והשנה מעוברת. ר"ל שבשנה שמת בו אביו לא היה השנה מעוברת ובשנים הבאים אח"כ איתרמי שנה מעוברת דעת המחבר דסתם אדר הוא אדר שני וי"א להיפך וגם יש בעניננו טעם דאין מעבירין על המצות: (מב) מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם. עיין במ"א שמסיק דאם קבל עליו בנדר להתענות יום שמת בו אביו או אמו מחוייב להתענות בשניהם דכן הוא העיקר לדינא [וכ"כ הגר"א] אכן אם לא קבל עליו בפירוש רק מצד מנהגא שמנהג להתענות יום שמת בו אביו ואמו א"צ להתנהג לעולם אלא כמו שנהג בפעם ראשונה כשמתרמי לו השנה מעוברת דמעיקרא אדעתא דהכי קבל עליה אכן בפעם ראשונה גופא אם בא לימלך כיצד לעשות הנכון לומר לו (לח) שיתענה בשניהם (אכן אם קשה לו להתענות בשניהם נראה שטוב יותר שיברור לו יום ראשון דכן הוא המנהג) אכן האבלים אין צריכין ליתן לו קדיש אלא פ"א וכיוצא בזה כתבו בשם רש"ל מי שאינו יודע יום שמת בו אביו ואמו יברור לו יום אחד אך אל יסיג גבול אחרים לומר קדיש. אם מת אביו ביום ראשון דר"ח אדר שני יתענה לשנה הבאה שהיתה שנה פשוטה ביום א' דר"ח אדר ולא בכ"ט בו דלעולם אדר של שנה פשוטה עומד תחת אדר שני של שנה מעוברת. ומי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסליו ולשנה הבאה היה חשון חסר ור"ח כסליו אינו אלא יום אחד צ"ע מתי יתענה אם בכ"ט לחשון שהוא יום א' לפני ר"ח כסליו דהא לעולם יום שני עיקר שמונין למועדות משני וא"כ היה יום פטירת אביו יום אחרון מחודש חשון וגם עתה יקבע ביום אחרון לחודש זה או נימא דעכ"פ הוי שם ר"ח עליו ולכן יקבע יום היא"צ עתה ג"כ בר"ח [ולא להתענות בו דהא אין מתענין בר"ח כדלקמיה אלא להדליק בו נר ולומר קדיש] ומסיק המ"א דאם שנה ראשונה למיתת אביו השנה היא חסרה וכמש"כ וא"כ עדיין לא הוקבע הענין עליו בנדר יקבע היא"צ בכ"ט לחודש חשון וכמש"כ הטעם אבל כששנה הראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך ליקבע היום בר"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע בר"ח (לט) ויש מאחרונים שסוברין דלעולם יקבע בר"ח (מ) והעולם נוהגין כהמ"א: (מג) ביום מיתת אביו. דהיינו דאם מת בג' ימים לאיזה חודש צריך להתענות בשנה הבאה ג"כ בג' ימים לחודש זה ואף דאינו אותו יום של ימות השבוע: (מד) ולא ביום קבורה. ואפי' (מא) בשנה ראשונה שהאבילות של יב"ח מתחלת מיום הקבורה אפ"ה יא"צ הוא ביום המיתה ולא מיבעי אם יום הקבורה היה למחרת יום המיתה דאז

שה"צ (לח) ואם אינו יודע אם מת אביו באדר ראשון או בשני יתענה בשני חדא שהרי מוקמינן האדם על חזקתו ואמרינן חי היה ועוד שהרי י"א שלעולם מתענין בשני [ת"א]: (לט) ת' פמ"א והובא בשע"ת וכס' בגדי ישע ג"כ דעתו נוטה כן: (מ) ש"ת וכן הסכים בישועות יעקב: (מא) אחרונים:

ואין נוהגין כן אלא (מה) אין מתענין כלל (מו) וכן בשאר ימים שאין בהם (יט) תחנון: י ע הנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני ונתעכב ימים רבים ואח"כ אירע שהשכירוהו לילך שם (מז) די (כ) בהליכה זו: יא פ הנודר לצום סכום ימים רצופים (מח) ואירע בהם תענית חובה (כא) (מט) עולין לו: יב צ כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם ה"ז לא ינהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב (נ) אלא (כב) דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי:

ע מהרי"ל בתשובה פ שם ממהרם ישראל יואלין ידי חובת שמחה בנדרי' ונדבות וכו' כפ"ק דחגיגה צ רמב"ם כפ"ה

שערי תשובה

בזה: (יט) תחנון. עבה"ט בשם הט"ז והנה"ר יעקב כתב דגם הסנדק והמוהל לא ישלימו ע"ש ועיין בפמ"א ח"ב סי' ל"ח דכהן שיש לו יא"צ וביום זה ניתן לו בן לפדות מתוייב להשלים לפי מ"ש המג"א סי' תקס"ח בשם הש"ך ביום תענית צבור נוהגים לפדות ביום כו' אם כן גם כאן צריך להשלים והפדיון יהיה ביום והברכה על היין יברך אחר ול"ד למילה ביום התענית שמטעי' לתינוק דהתם לא אפשר בענין אחר ואם רוצים שהכהן יהיה על סעודת מצוה יעשו הפדיון סמוך למנחה והכהן ישלים תעניתו ויאכל על הסעודה בלילה עכ"ל. ובאמת שאין יא"צ דומה לתענית צבור וכמבואר ס"ק י"ט דברית מילה דוחה יא"צ ועיין סי' תקנ"ט בשם פי"ע דבפדיון הבן הכהן והאב לא ישלימו בט"ב שנדחה ע"ש ומכ"ש ביא"צ ועיין מ"ש שם בסי' תקס"ט ועיין במג"א דמבואר דפדיון הבן שביום זמנו סעודת מצוה היא ומתיר שם לאכול בתענית בה"ב או בעשי"ת ונראה דה"ה יא"צ ולפנ"ד דאף אם נדחה זמן פדיון הבן רשאי לאכול הכהן דלגבי הכהן קביע ליה זימנא מיקרי בשרי אין בידו לדחותו ליום אחר כיון דלאו בדידיה תליא מילתא. ובאבי [הבן] (הכהן) צ"ע שמ"ש המג"א בפירוש התוס' דפדיון הבן י"ל יכולין לדחותו יותר צ"ע דשיהוי מצוה לא משהינן ומיום ל"א ואילך כל יומא זמניה הוא כמו ביום ל"א והדרכה כיון שעבר זמן צריך זירוז יותר שלא יתרשל בדבר וצ"ע ועיין לקמן סי' תקצ"ג באשל אברהם בשם תשובת דבר משה דחתן אין מתענה יא"צ בז' ימי המשתה ע"ש ונראה שאם אירע לו שהיה סעודת מצוה ביום יא"צ ופייסוהו שלא יתענה ויבא עמהם בסעודה ולא רצה מחמת שהיא"צ ולוי זה היה נמנה עמהם הרי קבע עליו כנדר שאף בסעודת מצוה לא יאכל ואי מתרמי לי' יום יא"צ ואירע שיש לו ס"מ כיוצא בה אסור וצריך התרה ולכן יש ליזהר כשיש ס"מ ביום יא"צ ורוצה להחמיר על עצמו ולהתענות ביא"צ זה יאמר שעושה כן בלי קבלה בנדר ואז בפעם אחר יהיה מותר בלא התרה: (כ) בהליכה. עי' בה"ט ועי' בר"י בשם פרי הארץ ח"ג כתב

באר היטב

(יט) תחנון. וה"ה אם אירע לו ברית מילה של בנו ביום ההוא די"ט שלו הוא דלא יתענה ואם רוצה להתענות א"צ להשלים. ט"ז ע"ש. טוב להתענות יום שמת בו רבו המובהק כי חייב בכבודו יותר מאביו. של"ה: (כ) בהליכה. ואם נדר להוציא יו"ד זהובים להליכה זו ואח"כ השכירוהו ללכת שם לא יצא י"ח מהרי"ל מ"א: (כא) עולין. כתב המ"א מי שרגיל להתענות יו"ד ימי תשובה ואירע בהם יום שמת בו אביו או אמו בין ר"ה ליו"כ. א"צ להתענות ה' ימים לפני ר"ה מידי דהוה אצום גדליה ויו"כ שהם חובה ועולין לו ואם יום שמת אביו הוא לפני ראש השנה בימי הסליחות צריך להתענות ד' ימים חוץ מיום ההוא דהא לא קבע אלו דוקא ואם חל ביום ראשון של סליחות או בער"ה א"צ להתענות נגדו יום אחר דימים אלו קטעים לעולם אך בזה צ"ע אם חל ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימים וחל יום המיתה ביום ב' אם נאמר שצריך להשלים יום אחר בשבוע שלפני זה או לא ונ"ל דא"צ להתענות. וה"ה אם גזרו קהל תענית באותו שבוע עולה לו וא"צ להתענות יום אחר נגדו. קהל שגזרו להתענות ב' וה' כל ימות הקיץ וחלקו הקהלה לד' חלקים שבכל ב' או ה' יתענו חלק רביעי ואירע י"ז בתמוז להיות בה' או שאירע תענית בה"ב שאחר הפסח שבלא"ה מתענים צ"ע אם צריכים אותם שהיה היום בהם להתענות יום ב' שלאחריו או נימא מזלייהו גרם ונ"ל כיון דצריכים לשם תשובה להתענות צריכים להתענות יום אחר. ואפילו מי שרגיל להתענות ער"ח ואירע ביום ב' אין עולה לו דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אבל מי שרגיל להתענות בה"ב בלאו הכי פשיטא דעולה לו מ"א ע"ש: (כב) דואג. וישמור עצמו מן הכעס ואם יש לו מו"מ יעשה באמונה ובנחת ביותר ולא יאכל בלילה קודם התענית יותר מהרגל שלו. הסד לאברהם:

משנה ברורה

נשלם הי"ב חודש של אבילות ג"כ ביום המיתה עצמה אלא אפי' היה יום הקבורה שנים או ג' ימים אחר יום המיתה (מב) דאז נמשך האבילות י"ב חודש אחר יום המיתה (מג) מ"מ היא"צ לעולם ביום המיתה קבעינן (מד) וי"א דבזה שיום הקבורה נמשך איזה ימים לאחר יום המיתה קבעינן היא"צ בשנה ראשונה ג"כ ביום הקבורה אבל בשאר השנים לכו"ע יקבע ביום המיתה: (מה) אין מתענין כלל. אבל להדליק נר ולומר קדיש יהיה באותו יום: (מו) וכן בשאר ימים וכו'. וה"ה אם הוא בעל ברית (מה) א"צ להתענות דיו"ט שלו הוא ואם ירצה יתענה רק עד מנחה גדולה. טוב להתענות יום שמת בו רבו מובהק כי חייב בכבודו יותר מכבוד אביו [של"ה]: (מז) די בהליכה זו. שהרי לא נדר אלא לילך וקיים הדבר (מו) אבל אם נדר להוציא יו"ד זהובים בהליכה זו ואח"כ השכירוהו ללכת שם (מז) לא יצא י"ח: (מח) ואירע בהם תענית חובה. ואפי' בעת שנדר (מח) לא אמר אלו הימים אלא אמר סתם שמקבל עליו לצום מהיום מ' יום רצופים: (מט) עולין לו. ודוקא בתענית חובה שהוא שלא ע"י נדר אבל אם היה עליו חוב ע"י נדר כגון שנדר לצום בב' וה' ואח"כ נדר לצום מ' רצופים (מט) אין ב' וה' עולה לו דהם שני נדרים [ואם לא שיאמר (נ) דכונתו היה שיעלה בחשבון הארבעים] ומ"מ מי שרגיל מכבר להתענות י' ימי תשובה דהוי ג"כ כעין נדר ואח"כ נדר בט"ו באב להתענות ארבעים יום רצופים (נא) עולין לו העשרה ימים בתוך חשבון הארבעים דודאי כונתו נגד מ' יום שעלה משה בהר כמ"ש ס"ד וא"כ הו"ל כאלו אמר מ' ימים אלו דפשוט דאפי' היה בהם כמה תעניתים עולים לו (נב) מי שרגיל להתענות י' ימי תשובה ואירע יום שמת בו אביו בין ר"ה ליוה"כ א"צ להוסיף להתענות ה' ימים לפני ר"ה מידי דהוי אצום גדליה ויוה"כ שהם חובה ועולין בתוך הי' ימים ואם יום שמת אביו הוא לפני ר"ה בימי הסליחות צריך להתענות ד' ימים (נג) חוץ מיום ההוא ואם חל ביום ראשון של סליחות או בער"ה א"צ להתענות כנגדו יום אחר (נד) דימים אלו הם קבועים לעולם בתוך העשרה ימים: (נ) אלא דואג ואונן. וישמור עצמו מן הכעס: ואם יש לו משא ומתן יעשה באמונה ובנחת ביותר שלא יבוא לכלל כעס:

שה"צ (מב) ש"ך וא"ר ופ"א דלא כט"ז: (מג) הכרעת הא"ר בין הט"ז להש"ך וכן הסכים הח"א. ומה דאמרינן שנמשך האבילות אחר היא"צ דוקא כשהיה יום הקבורה אחר איזה ימים אבל אם יום הקבורה לא נתאחר רק שהוא לא שמע ממיתת אביו רק אחר איזה זמן לכו"ע נוהג הי"ב חודש של אבילות מיום המיתה [מ"א ופ"א]: (מד) ש"ך ודה"ח: (מה) ט"ז וש"א: (מו) מ"א בשם מהרי"ל: (מז) ואפשר דאם יוציא ספסרא זהובים לצדקה דיצא בזה [פמ"ג]: (מח) מוכח מהמ"א: (מט) פ"א וא"ר ודלא כפמ"ג: (נ) א"ר: (נא) מ"א וש"א: (נב) מ"א ופשוט: (נג) דהא אינו מיוחד להתענות איזה ד' ימים [מ"א]: (נד) מ"א וכתב עוד שאם חל ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימי הסליחות וחל יום המיתה ביום ב' מסתברא דבזה ג"כ א"צ להתענות יום אחר ע"ש. וה"ה אם גזרו צבור תענית באותה שבוע עולה לו:

תקסט דין נודר בעת צרה. ובו ב' סעיפים:

א (א) איחיד המתענה על צרה ועברה או על חולה ונתרפא (ב) או מת (ג) צריך (א) להשלים (ד) כל התענית שקיבל עליו באבל צבור שמתענין על שום דבר (ב) (ה) ונענו (ו) גקודם חצות לא ישלימו דואם תלמידי חכמים ורוב צבור רוצים להשלים אין היחיד רשאי להפריש עצמו מהם: ב היחיד שמתענה על צרה (ז) ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה א"צ להשלים. הגה: וה"ה לצבור ששמעו (ח) אחר (ג) חצות שקבלו התענית בטעות (ט) א"צ (ד) להשלים (תה"ד סי' ר"פ):

תקע חנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחינה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית. ובו ג' סעיפים:

א (א) איחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירע בהם שבתות וי"ט או ר"ח חנוכה ופורים או ערב יוה"כ אם קבלו בלשון (א) קבלת תענית בעלמא (ב) אין צריך התרה ואם קבלו (ג) בלשון (ב) הרי עלי (ד) שהוא לשון נדר (ג) (ה) צריך התרת חכם ויפתח בחרטה שיאמר לו

א ברייתא תענית ב רא"ש ממשנה דהיו מתענין וירדו להם גשמים וכו' וכן משמע מדברי' רמב"ם גם שם וכר"א ד תה"ד בסי' ר"פ בשם א"ז ה שם ממשנה דים דברי' שהם כנולד וא"כ וכו' נדרים ס"א

א ליינתיו לעיל בסי' ת"ח ס"ג לענין ר"ח וע"ש וביו"ד בסי' רע"ו סעיף ב'

שערי תשובה

שאף אם יושב בא"י ונפשו אוותה להשתטח על קברי צדיקים בח"ל או יושב בירושלים ורוצה ללכת על קברי הצדיקים שבא"י שרי לילך אדעתא לחזור ע"ש:

באר היטב

(א) להשלים. טעם חילוק בין צבור ליחיד דצבור כי גזרו תענית לבם מתנה עליהם בכך אבל יחיד דברים שבלבו אינם דברים: (ב) ונענו. משמע דוקא שנענו או א"צ להשלים שצריכים להודות בנפש שבעה וכרס מליאה אבל כשמת צריכין להשלים כיחיד. אבל לבוש ומ"א דעתם דאף כשמת אין הצבור צריכים להשלים: (ג) חצות. ר"ל אפילו אחר חצות וכ"ש קודם חצות: (ד) להשלים. ובזה אין שייך לת"ח ורוב צבור להחמיר אם לא שכבר העריב היום ביותר ועיין עטרת זקנים:

(א) קבלת. דהיינו שקבלו במנחה עסי' תקס"ב מי שנדר להתענות ד' ימים רצופים והם בתוכם חלום בשבת והוצרך למיתב תענית לתעניתו נסתפק בהלק"ט ח"ב סי' רנ"א אם עולה לו מן המנין ועמש"ל בסי' רפ"ח. ועסי' תקס"ח ס"ק כ"א מש"ס: (ב) הרי. פי' שאומר הרי עלי אכילת יום פלוני קונם אבל אם אומר הריני נודר להתענות יום א' לא מקרי נדר ולכן נהגו שמי שאומר הריני נודר להתענות ב' וה' כל ימות השנה א"צ להתענות בר"ח וא"צ התרה מ"א ועיין בי"ד סי' רס"ו: (ג) צריך. ואם לא

משנה ברורה

(א) יחיד המתענה וכו'. החילוק בין צבור ליחיד (א) דצבור לב ב"ד מתנה עליהן (ב) וגם דאין מטריחין על הצבור אבל ביחיד כיון שלא התנה בפירוש שאם תעבור הצרה לא יתענה מחוייב להשלים כפי קבלתו: (ב) או מת. וה"ה לענין מי שהתענה על צרה שתעבור ממנו שנתחייב ממציקיו לאיזה עונש והוצרך לקיים: (ג) צריך להשלים וכו'. דכיון שקבל עליו תענית סתם ולא התנה (ג) אמרינן דדעתו היה אקבלה זו מתוך שקבל עליו תענית תהיה מקובל תפלתו שיתפלל על החולה ועל הצרה: (ד) כל התענית שקיבל וכו'. היינו לאו דוקא אותו יום משום דהתחיל להתענות אלא אפילו אם קיבל על עצמו (ד) כמה תעניתים בשביל אותו דבר מחוייב להשלימם (ה) וכן שארי נדרי צדקה שקיבל עליו בשביל שיחיה פלוני אף אם מת צריך לקיים. ועיין ביו"ד סימן ר"כ סט"ו בהג"ה דדוקא בשלא נדר בלשון תנאי אבל אם אמר אם יחיה פלוני אתענה או אתן כך וכך לצדקה ומת אינו מחוייב להתענות וליתן: (ה) ונענו. משמע (ו) לכאורה דדוקא נענו אבל בהתענו בשביל חולה שיתרפא ומת (ז) אפילו צבור חייבין להשלים אף שמת קודם חצות (ח) ויש מקילין בצבור אף בכה"ג: (ו) קודם חצות. דעדיין לא התחיל התענית (ט) דעד חצות זמן סעודה היא עדיין משא"כ לאחר חצות: (ז) ונודע שקודם קבלת התענית. דנמצא שהיתה הקבלה בטעות אבל אם עברה אחר קבלת התענית אף שלא התחיל עדיין להתענות צריך להשלים [א"ר וש"א]: (ח) אחר חצות. ר"ל אפילו לאחר חצות שעבר רוב היום בתענית אפ"ה לא ישלימו (י) וכ"ש קודם חצות: (ט) אין צריכין להשלים. ובזה (יא) אין שייך לת"ח ורוב צבור להחמיר כיון שהיה בטעות אם לא שכבר העריב היום ביותר:

(א) יחיד שקבל עליו תענית וכו'. דאלו אם גזרו תענית על הצבור בא"י והתחילו להתענות ואירע בהם אלו הימים אין מפסיקין גזירתם בדיעבד וכדלעיל בסימן תי"ח משא"כ ביחיד: (ב) א"צ התרה. דאין כח קבלתו חל כלל על יום זה ועיין בסימן תי"ח במ"ב סק"ז מש"כ שם: (ג) בלשון הרי עלי. פי' שאמר (א) הרי עליו אכילת יום פלוני קונם ומשום דנדר חל אפילו על דבר מצוה דנדר אוסר החפץ עליו ואין שום ציווי על החפץ אבל בשבועה שנשבע להתענות בימים אלו אינו חל וכמבואר בס"ג משום דשבועה אוסר נפשיה על חפצא והוא כבר מצווה שלא לעשות כן: (ד) שהוא לשון נדר. כתב מ"א דאם אמר הריני נודר (ב) להתענות יום אחד לא מיקרי נדר ולכן נהגו שמי שאמר הריני נודר להתענות ב' וה' כל ימות השנה א"צ להתענות בר"ח וא"צ התרה ועיין בפמ"ג. ועיין ביו"ד סימן ר"ו ס"ה: (ה) צריך התרת חכם. ויראה להתיר כדי שלא יהיה מחוייב להתענות [(ג) ואם לא התיר והתענה צריך למיתב אח"כ תענית לתעניתו כדי שיכופר לו על מה שהתענה בימים אלו

שער הציון

(א) הרא"ש: (ב) ר"ן וריטב"א בשם הרמב"ן ועיין עוד טעם ברא"ש והעתקנו לקמיה: (ג) רא"ש: (ד) כ"מ ברא"ש וטור וכ"כ הר"ן: (ה) פוסקים: (ו) כתבתי לכאורה משום דלדעת הט"ז הוא דלא כמ"א בזה אלא דכונת השו"ע אפילו בנענו וכ"ש במת דא"צ להשלים [פמ"ג]: (ז) היינו לטעם הרא"ש משום דצריכין הציבור לומר הלל אח"כ בנפש שבעה ומתוך שמחה לפיכך הקילו להם שיאכלו משא"כ במת [מ"א]: (ח) היינו לטעם הר"ן והרמב"ם משום דאין מטריחין על הצבור או משום דלב ב"ד מתנה וזה שייך אף במת [מ"א וא"ר וכ"מ מלבוש] והנה במ"א מצדד לאסור לבסוף כהלכות וכספר נהר שלום מפקפק בזה ודעתו להחמיר בזה אך אין ראיותיו מכריחות ורק מסברא יש מקום לדון דאולי ע"כ לא אמרינן לב ב"ד מתנין אלא כשנענו דשמחה היא להם ואין כאן תענית משא"כ במת שלא נענו כלל: (ט) רש"י: (י) אחרונים: (יא) אחרונים: (א) מ"א: (ב) והעתיק גם הא"ר והוא מוסיף עוד דאפילו אם אמר הרי עלי להתענות ג"כ לא הוי נדר ולענ"ד צ"ע בזה והכ"מ להחמיר: (ג) מ"א ועיין בפמ"ג: מ"א

הלכות תענית סימן תקע תקעא

אלו שמת אף לבך שיארעו בהם אלו הימים לא היית נודר ומתיר לו * ולהרמב"ם משקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות ויו"ט או ערב יה"כ או ר"ח חייב לצום בהם אם לא יתירו לו אבל אם פגע בו חנוכה ופורים נדרו בטל ולא יצום בהם מפני שהם מדבריהם וצריכים חיזוק. סגס וסמכינ כסברת סלחמוס. מי שנדר להתענות סך ימים ולתר מוך מי"ע לון מנוסס (ד) (ו) ופורים בכלל ואם תמר שדעתו סיס עליסס (ז) סולסים לתריו (תשובת הרשב"ם סי' תרל"ט) לבל (ס) (ח) ערב יה"כ בכלל (ע) וסכי (ו) נסוג ולבל כמו שפסק ביורה דעה (י) סימן רע"ו סעיף ג': ב הנודר להתענות בשבת ויו"ט וערב יה"כ וחנוכה ופורים (יא) דינו שוה לנודר להתענות בך וכך ימים ואירעו בהם ימים הללו אם הוציאו בלשון נדר דינו כמקבל עליו בלשון נדר ואם הוציאו בלשון קבלת תענית בעלמא דינו כמקבל בלשון קבלת תענית: ג אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם ימים הללו השבועה חלה עליהם (יב) מטעם איסור כולל אבל אם נשבע להתענות בשבת או בי"ט בפירוש לא חלה עליו שבועה דאין שבועה חלה על דבר מצוה אלא לוקה על שנשבע לשוא ואוכל ואם נשבע להתענות בחנוכה ופורים חלה שבועה עליו כיון שאינן אלא מדרבנן (ויש להסתי סבועתו ולימו מתעסה) ונראה לי (יג) דהוא הדין לר"ח (ז) וערב יה"כ שאינם אלא מדרבנן אלא שמדברי הרמב"ם נראה (יד) שהם של תורה:

תקעא מי הם החוטאים לישב בתענית. ובו ג' סעיפים:

א *היושב בתענית אם יכול לסבול התענית (א) נקרא קדוש [ב]וא"ל בגון שאינו בריא וחזק (ב) נקרא (ג) חוטא: ב (ב) * (ג) [ד]"ח (ד) אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת

באר היטב

החירו לריך להתענות לכ"ע וכ"ל לריך למיתב תעלית לתעניתו כמ"ש בסי' תקס"ח ס"ה מ"ש: (ד) ופורים. שחין חלו לימים נקרחין י"ט. וה"ה ר"ח. לבל חוה"מ מקרי י"ט מ"ש: (ה) עיה"כ. דקרלי י"ט מע"מ ומלרי"ל: (ו) נסוג. לקי חמ"ל דלמלכ כסברת רלחמוה: (ז) ועי"כ. ומ"ח כלב דעי"כ ודלי מדלוריימל ע"ם. ועיין הלמ"ט סי' כ"ו:

(ח) חוטא. היינו בלם שרולה להתענות דרך פרישות מבל מם ידוע לו שחטא חייב להתענות לפי"ח חייב להתענות ב"ח בסס ר"ת. ומיהו בהלבות י"כ כתב דת"ח שתורתו חומנתו ח"י לפנף

ביאור הלכה

* ולהרמב"ם משקיבל עליו בלשון נדר וכו'. דין זה הוא גם לדעה רלשונה

וכ"מ הוא כן בלם פגע בו חנוכה ופורים [ת"ה ופבוע]:

* ת"ח וכו'. עיין במ"ב ולריתי לבעתיק פה מה שבתב הבל"ח בשם ספר

תרודים וז"ל שמלת בתוך שפרי המקובל החלוקי תסידה קדישה סרב

כ"י לוריח תשכמי ז"ל בספר תחב בתיבת יד בל מה שתמלת בסיגופים כו'

לת מזבו לנת למי שחין שמו בתוסס לבל מי שתורתו חומנתו ויודע דעת

ויבלחת ד' לת יתלם ולת יתבטל מלימודו לך יום חחד מן השבוע יתרחק מבני

חדם ויתבודד בימו לבין קוט ויתקשר מחשבתו בו בלילו בבר שומד לפניו ביום

הדין וידבר בלב יח' בחשב יבר סעבד לת בבו ובן לת יבין. והעתיקו זה

משנה ברורה

אלו ומ"מ מתמעט לימולו עי"ן. וב"ו בשחין לו עוונות יבולים לבל בים

לו עוונות יבולים שלריך להתענות עליהם גם ת"ח לריך להתענות

(ג) ואפילו היכי שקבה לו התענית (ד) ומ"מ ת"ל לפנף עלמו כ"ב

בתענית ולימול יותר ממה שהים רגיל וכעין זה חיתה בתנחומה חם

חחד יבנה שני פרקים ואם לף חחד יים חני דפון [וב"ו הוא לחחר

שבב מדבהו הרעה דחל"ה הרי הוא בבובל ושרך בידו] ועיין מם"ב

בסימן במלחבת שמים וגוזלין לת הבריות דלפילו שלרי פוטלים

מחמתין בתעלית בם"ם בם"ם סי' של"ג ס"ה וב"ם בהם. לבן בן

ת"ב שבה ויום לחד וקטנה בת י"ב שבה ויום לחד שלבלו עליהן

תענית נדרן לייב [לפילו הין יודעין לבם מי נדרו דלם יודעין נדרן הל מן התורה שבה לחת מקודם להיותו בהן י"ב

ויום לחד וקבלה מבעיות בת י"א ויום לחד] ואין בלב יבול לספר נדרי בתו הלת עד שתהא בת י"ב שבה ושבה תדשים לעד

חומה הזמן היח ברשות חביה [ומבלן ואילך נעשית בוגרת ואינה ברשותו. ואפילו הבאה י"ג היח שבה מעוברת בין שהביע השבה

הדשים היח בוגרת] ולריך שיתמר לה דוקה בשעת הפרה [מ"ח]. עוד בתב להתב נתמן לבד על שנותיהם לפילו הוח קטן מלוד לפי

הרלה ואחר היטו נתמן הת"ב הם שני עלים. ומשמע קלת בנמרת לפם הין יודעין שנותיו הין נדרו נדר ואפשר להיטו הם לפי הרחה

בקומה שלו הוח קטן שלת הגיע לבללן שנותיו לחל"ב הוי ספיקא דאוריימא:

(א) בתחלה. לאפוקי הם הוח (ה) בחמלע בגון שנזדרן בה"ב מותר: (ב) שלת להפקיע שעריס. בשרלו שיקנו ב' שעורות גדולות

לעורך הלילה ולעורך שעורת שבת יבבו שערב בת לעולם ויפקיעו השעריס: (ג) ואפילו במקום וכו'. בגון בעיר שרובה

עו"ג. ואפשר דבמדינות אלו דלת שביחי מפקיעי שעריס מותר לנזור תענית ביום ה' וכן עוהגין התענית

בהגין מ"ח: (ד) מתעניו. והחילבת מוהגין להפסיק ודומין התענית

ליום אחר ב"ח ועיין בם' גבורת חנשים: (ו) לבור. פעם ל' נזר

מהרי"ל שלת לאבול בשר בבל יום ב' עד ר"ה וחל ט"ו בחב ביום ג' ולת רלה לאבול בעיה"ב ובטעודת מלוה מותר בבשר

ביאור הלכה

בתחבות. וכעין זה בתב הת"ח וז"ל לפחיבו על עבירות יבועים המבואר

ברוקח שלריך להתענות בבפר במה ימים הם שבבר התעו בשבם בתשובות הפ"ה ביין שבפסיק זמן בתמלא תפ"ה הוח ותוכחו לומנתו לפילו

בוה"ן לת יסגף עלמו ב"ב לף בימוב לפני ד' בלב שום ובבבה מקיבות הלב

וחין להחתיל בתחילי בבסיבן בסימן תקפ"ה ס"ב [ב"י]: (ב) בפ"ת בשם ת' ס"ב בבלל לחו להיחי עלינת חיתמר בתו שבתב ב"י וכן

בבפסקי תוספות שהביח שבל שפוסקים שבפתיקו. לין זה להלבה מוכת דסי"ל דסת לחמרו חין ת"ב בבבל לחו להיחי עלינת חיתמר בתו שבתב ב"י וכן

בתחמל מלריכי שהלריך בזה ומסיק שחין לוה מדברי בסו"ע (ד) מ"ש בשם רשי"ו ועיי"ת תוס"ם ובשחת בתניך לקי גם

על תוס"ם בתשובת בתמב"ם פ"ו מהלבות יו"ט דגם תוס"ם סוה בבבל מועד לענין שמחה ותפ"ה בפק הסו"ע דמחענה ומבלים. ודע דמחה שהפתיק המחבר

ובלבל בענין זה תוס"ם עם ר"ח ותטבה ופוביס דבבולהו מבלימין ח"ב לפי מה דסובית המ"ח לעיל בסימן תקפ"ם ממבעה זו לשם בתחילו חין מפסיקין לתף

בב"ת לימור בתענית הוח מדברבן בתו תטבה ופוביס עי"ם ת"ב לפ"ז גם בתוס"ם ע"ב דבל לימורו הוח מדברבן [ממ"ג]:

הלכות תענית סימן תקעא תקעב

שמים [א]א"כ כשהצבור מתענים שלא יפרוש עלמו מהם [י]ומלמדי (ג) תינוקות (ה) דיינם בת"ח:

ג [י]עיר שהקיפוה בותים וכן יחיד הנרדף מפני אנסין או מפני לסטים או מפני רוח רעה אינם

רשאים להתענות שלא לשבר בהם [א]אלא יבבלו עליהם להתענות בך וכך התעניות לבשיבצלו וכן

אם נזרו גזרה וגזרו שלא להתענות עליו יבבלו עליהם להתענות בך וכך התעניות כשיעבור הגזירה:

תקעב באיזה ימים אין נוזרים תענית צבור. ובו ג' סעיפים:

א * [א]אין גוזרין תענית על הצבור (א) בתחלה ביום חמישי (ב) שלא להפקיע (פי' שלא לייבר

בסעד) שערים (ג) [ב]ואפילו במקום (ה) שאין לחוש לבך: ב [ג]אין גוזרין תענית על הצבור

בראשי תדשים או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד (ד) ואם התחילו להתענות על הצרה

[ד]ואפי' יום אחד ופגע בהם יום מאלו (ב) (ה) מתענין [ה]ומשלימין היום בתענית: ג (ג) (ו) [ו]צבור

מיימוני פ"ח מסל' שופר (ולבון המלדכי ריש ב"ם ומתוך לשונו לקבק סב"י דלמ"ל למימרא דאם התחילו מבסיקים דלת תמיר מתענה וכוביס שלת סייט

לומר דמעיקרא דוחים מהתחיל להתענות עד שבת הבאה)

שערי תשובה

(בסו"ע) ומלמדי תינוקות. וכתב בך"א וכלאה דאף למי שמתמיד בת"ח שתענ

שיתענה בס"ם התל"י ז"ל ומבלי"ע מ"ח סי' ת' מ"ם תין להתמיד

בתלמדי תינוקות דממעט בלימוד התינוקות דתמיד טובא וגם גוזל את הבריס

ע"ב:

(ג) מתענין. עבה"ע ועיין בתשובות הבדפסים סוף ס' גבורת תנשים שפסקו

שאם לת עלה על דעתם אף שהתחילו מפסיקין מלד הדין ע"ב ועי' בת"ל

על דבבי הס"ח סי' תקי"ע מ"ב בסה:

באר היטב

דמי שתורתו חומנתו נקרא ת"ח לעניין זה אף בזמן הזה מ"ב:

(ג) תינוקות. וכל העוסקים בלרבי רבים בגון שתלגנים דיבן בתלמידים

ס"ח עמ"ח:

(ד) שחין. בגון עיר שרובה עובדי בוכבים. ואפשר במדינות אלו

דלת שביחי מפקיעי שעריס מותר לנזור תענית ביום ה' וכן

טהגין מ"ח: (ב) מתענין. והחילבת מוהגין להפסיק ודומין התענית

ליום אחר ב"ח ועיין בס' גבורת תנשים: (ו) לבור. פעם ל' נזר

מהרי"ל שלת לאבול בשר בבל יום ב' עד ר"ה וחל ט"ו בחב ביום ג' ולת רלה לאבול בעיה"ב ובטעודת מלוה מותר בבשר

משנה ברורה

ומ"מ מתמעט לימולו עי"ן. וב"ו בשחין לו עוונות יבולים לבל בים

לו עוונות יבולים שלריבים להתענות עליהם גם ת"ח לריך להתענות

(ג) ואפילו היכי שקבה לו התענית (ד) ומ"מ ת"ל לפנף עלמו כ"ב

בתענית ולימול יותר ממה שהים רגיל וכעין זה חיתה בתנחומה חם

חחד יבנה שני פרקים ואם לף חחד יים חני דפון [וב"ו הוא לחחר

שבב מדבהו הרעה דחל"ה הרי הוא בבובל ושרך בידו] ועיין מם"ב

בסימן במלחבת שמים וגוזלין לת הבריות דלפילו שלרי פוטלים

מחמתין בתעלית בם"ם בם"ם סי' של"ג ס"ה וב"ם בהם. לבן בן

ת"ב שבה ויום לחד וקטנה בת י"ב שבה ויום לחד שלבלו עליהן

תענית נדרן לייב [לפילו הין יודעין לבם מי נדרו דלם יודעין נדרן הל מן התורה שבה לחת מקודם להיותו בהן י"ב

ויום לחד וקבלה מבעיות בת י"א ויום לחד] ואין בלב יבול לספר נדרי בתו הלת עד שתהא בת י"ב שבה ושבה תדשים לעד

חומה הזמן היח ברשות חביה [ומבלן ואילך נעשית בוגרת ואינה ברשותו. ואפילו הבאה י"ג היח שבה מעוברת בין שהביע השבה

הדשים היח בוגרת] ולריך שיתמר לה דוקה בשעת הפרה [מ"ח]. עוד בתב להתב נתמן לבד על שנותיהם לפילו הוח קטן מלוד לפי

הרלה ואחר היטו נתמן הת"ב הם שני עלים. ומשמע קלת בנמרת לפם הין יודעין שנותיו הין נדרו נדר ואפשר להיטו הם לפי הרחה

בקומה שלו הוח קטן שלת הגיע לבללן שנותיו לחל"ב הוי ספיקא דאוריימא:

(א) בתחלה. לאפוקי הם הוח (ה) בחמלע בגון שנזדרן בה"ב מותר: (ב) שלת להפקיע שעריס. בשרלו שיקנו ב' שעורות גדולות

לעורך הלילה ולעורך שעורת שבת יבבו שערב בת לעולם ויפקיעו השעריס: (ג) ואפילו במקום וכו'. בגון בעיר שרובה

עו"ג. ואפשר דבמדינות אלו דלת שביחי מפקיעי שעריס מותר לנזור תענית ביום ה' וכן טהגין התענית

בהגין מ"ח: (ד) מתענין. והחילבת מוהגין להפסיק ודומין התענית

ליום אחר ב"ח ועיין בס' גבורת תנשים: (ו) לבור. פעם ל' נזר

מהרי"ל שלת לאבול בשר בבל יום ב' עד ר"ה וחל ט"ו בחב ביום ג' ולת רלה לאבול בעיה"ב ובטעודת מלוה מותר בבשר

שער הלילון

(ג) מ"ח: (ד) בן הטתיקו הלבה לתבוביס בסבקת סמ"ח בשם הבל"ב: (ה) ואפילו בים לבם עוונות יבועים [בפ"ת בשם בבי יוסף]:

(ו) לבל לת בת לאפוקי בשלם בשלת תענית בשבת אף שבבר התעו בשלם בתשובת הפ"ה ביין שבפסיק זמן בתמלא תפ"ה הוח ותוכחו לומנתו תפילו

וחין להחתיל בתחבי בתשובה בסימן תקפ"ה ס"ג [ב"י]: (ב) בפ"ת בשם ת' ס"ב בבלל לחו להיחי עלינת חיתמר בתו שבתב ב"י וכן

בבפסקי תוספות שהביח שבל שפוסקים שבפתיקו. לין זה להלבה מוכת דסי"ל דסת לחמרו חין ת"ב בבבל לחו להיחי עלינת חיתמר בתו שבתב ב"י וכן

בתחמל מלריכי שהלריך בזה ומסיק שחין לוה מדברי בסו"ע (ד) מ"ש בשם רשי"ו ועיי"ת תוס"ם ובשחת בתניך לקי גם

על תוס"ם בתשובת בתמב"ם פ"ו מהלבות יו"ט דגם תוס"ם סוה בבבל מועד לענין שמחה ותפ"ה בפק הסו"ע דמחענה ומבלים. ודע דמחה שהפתיק המחבר

ובלבל בענין זה תוס"ם עם ר"ח ותטבה ופוביס דבבולהו מבלימין ח"ב לפי מה דסובית המ"ח לעיל בסימן תקפ"ם ממבעה זו לשם בתחילו חין מפסיקין לתף

בב"ת לימור בתענית הוח מדברבן בתו תטבה ופוביס עי"ם ת"ב לפ"ז גם בתוס"ם ע"ב דבל לימורו הוח מדברבן [ממ"ג]:

שבקשו לגזור תענית בה"ב ופגע בתענית ט"ו בשבט התענית נדחה לשבת הבאה כדי שלא יגזרו תענית בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות. הגה מיהו אם התחילו להתענות אין מפסיקין כמו בר"ח וחוה"מ (כ"י):

תקעג שבטלה מגילת תענית. ובו סעיף אחד:

א אהלכתא בטלה (א) מגלת תענית וכל הימים הכתובים בה (ב) מותר להתענות בהם וכ"ש לפניהם ולאחריהם (ג) חוץ מחנוכה ופורים שאסור להתענות בהם בעצמם (ד) אבל לפניהם ולאחריהם מותר וכן שבתות (ה) וי"ט ור"ח מותרים לפניהם ולאחריהם. הגה מי שיש לו נשואין (ו) בחנוכה אין לו להתענות אבל אם יש לו נשואין (א) (ז) בניסן מתענה (ח) ביום חופתו (ט) אפי' (ז) בר"ח ניסן מפני שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם כדלקמן ס"ס תק"פ (הגהות מנהגים וליקוטי מהר"ש):

תקעד שנותנין בתענית חומרי המקום שיצא ושהלך לשם. ובו ה' סעיפים:

א אההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כל תעניות (א) (א) שקבלו עליהם: ב בההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענים (ב) יתענה עמהם

באר היטב

(א) בניסן. וה"ה ל"ג בעומר ומר"ח סיון עד שבועות וביומים שבין יוה"כ לסוכות. אבל כאסרו חג ובט"ו באב וכט"ו בשבט אינו מתענה כיון שמוזכר בגמרא מ"א ע"ש: (ב) בר"ח. פי' אע"פ שאסור מדינא להתענות בר"ח אעפ"כ יש לחוש להתענות בראש חדש זה מפני וכו' וכתב הב"ח ולפ"ז אף בכ"ח בכסלו שהוא ג"כ אחד מימים שמתענים בהם ג"כ מתענה בו ביום חופתו. ומ"א כתב מאחר דיש חילופי גרסאות לפיכך לא יתענה בכ"ח בכסלו וכ"ל שא"צ למיתב תענית לתעניתו דהא ברשות קא עביד מ"א ע"ש. ועיין בה"ע סי' ס"א ס"ק ה' מש"כ טעם תענית החתן ביום חופתו: (א) שקבלו. אע"פ שהוא לא קבל עליו התענית אלא בני עירו קבלו עליהם. ואם קבל עליו התענית אעפ"י שאין דעתו לחזור מתענה ויין ע"ס. וכתב המ"א וכ"ל כיון שהוא גזר בכוונתו תליא מילתא שלא נתכוין לאסור בעי"כ ולא בסעודת מצוה אבל יחיד שקבל עליו חל עליו דאין מחויב לאכול בשר אפי' בשבת וי"ט ע"ש:

שערי תשובה

(א) בניסן. עבה"ט ועי' במג"א דאף המקבל קידושי כתו לריך להתענות והקטנה לא תתענה (ומה שגרסם במג"א רמ"א הוא ט"ס וצ"ל רמ"מ והיא כ"ת ר' משה מינץ) ועי' בא"ר דאפילו אלמן ואלמנה מתענים ואף לטעם דמוחלים עונותיהם דהא נדרש במדרש בפסוק ויקח את מחלת כו' וגם כתב על נשיו כו' ועי' בפ"מ מ"ש בזה לענין ימים שאין מתענים ועי' בה"ע סי' ס"א בכ"ש ס"ק ו' דאף בימים שאין מתענים לריך ליזהר שלא יהא רודף אחר מותרות מאכל ומשתה:

משנה ברורה

ר"ה וחל ט"ו באב ביום ב' ולא רצה לאכול בשר אבל בעיוה"כ ובסעודת מצוה כגון פדיון הבן מותר בבשר ויין ומסיק המ"א דדוקא התם שהוא גזר וכולם היו סומכין עליו בכונתו תליא מילתא שלא נתכוין לאסור בעיו"כ ולא בסעודת מצוה אבל יחיד שקבל עליו חל עליו דאין מחוייב לאכול בשר אפילו בשבת ויו"ט עי"ש:

(א) מגילת תענית. שם כתוב כמה ימים בשנה שנעשו בהם נסים לאבותינו ועשאום חכמים כיו"ט שלא להתענות בהם וגם לפניהם ולאחריהם אסרו בהם להתענות: (ב) מותר להתענות בהם. מפני שבעונותינו ארעו בהם הרבה מאורעות ובטלום [לבוש]: (ג) חוץ מחנוכה ופורים. ר"ל שהם ג"כ מהימים הכתובים במגילת תענית ומפני הנסים הגדולים המפורסמים שנעשו בהם נשארו בחזקתם: (ד) אבל לפניהם וכו'. דלפניהם ולאחריהם לא חמירי מאשר ימים הכתובים שם: (ה) וימים טובים וכו'. עיין לעיל בסימן תל"ד ס"ג במ"ב סק"ו: (ו) בחנוכה. וכ"ש בפורים דהוא יום משתה ושמחה ועיין לקמן סימן תרצ"ו ס"ח ובמ"א שם: (ז) בניסן מתענה. דמה שזהירין שלא להתענות בניסן אינו אלא מנהג[ב"ח] ולפ"ז ה"ה ל"ג בעומר והימים שמר"ח סיון עד שבועות והימים שבין יוה"כ לסוכות אבל באסרו חג ובט"ו באב ובט"ו בשבט אינו מתענה כיון שהוזכר בגמרא [מ"א] ויש מקילין (א) בכל הימים שא"א בהם תחנון: (ח) ביום חופתו. ואפי' (ב) אלמן שנשא אלמנה ג"כ צריכין שניהם להתענות. והטעם מפני (ג) שבאותו יום מוחלין להן על עונותיהן ויתודה על עונותיו באותו היום. ועוד טעם שמא יהיו שכורים בשעת קדושין: (ט) ואפי' בר"ח. פירוש שאסור מדינא להתענות בר"ח (ד) מ"מ בר"ח ניסן יתענה מפני וכו' וה"ה בר"ח אב (ה) יש ג"כ להתענות מטעם זה אלא שלכתחלה אין נושאין בו (ו) וא"צ למיתב תענית לתעניתו המתענה בחדשים אלו דהא ברשות קעביד:

(א) שקבלו עליהם. בני עירו שכיון שדעתו לחזור צריך (א) מדינא לקבל עליו חומרי מקום שיצא משם. ומיירי שהיה במקום שמתענין (ב) בשעת קבלת התענית דאל"כ ודאי לא חלה עליו גזירת קהל שלו כיון שלא היה אז שם. [ודוקא שהתענית הוא בשביל תשובה או על כל צרה שלא תבא (ג) אבל אם התענית נקבע על גזירה שעברה כמו כ' סיון בפולין וכדומה אז א"צ קבלה כלל דת"צ חשיב ויש לו דין ההולך ממקום למקום שנותנין עליו חומרי מקום שיצא משם אם דעתו להזור] ואם קבל בעצמו התענית עליו אז אפילו אם אין דעתו לחזור צריך להתענות[אחרונים]:(ב)יתענה עמהם. אף שאכל היום (ד) קודם שבא לעיר מ"מ משלים עמהן ואינו אוכל [א"ר]:

שער הציון

(א) א"ר בשם נחלת שבעה: (ב) א"ר וש"א: (ג) מ"א וש"ש: (ד) אבל כשאר ר"ח אין להתענות וכתבו האחרונים דאף בימים שאין מתענים צריך ליזהר שלא יהא רודף אחר מותרות מאכל ומשתה: (ה) מ"א: (ו) שם: (א) מ"א: (ב) ע"ז וא"ר: (ג) א"ר ופמ"ג: (ד) וכל זה אם אלו מלעיר אפי' נכנס אבל כאדם חלוש י"ל בזה ומיהו בפרהסיא בודאי לא [פמ"ג]:

הגה

ב מסקנת הגמרא פ"ק י"ע ב כריית' תענית י"ז

ב תלרייתא תענית י' ב שם כברייתא

(ג) אפילו (ב) דעתו לחזור יומיהו כיון שלא קבל עליו תענית אם יצא מן העיר חוץ לתחום (ד) מותר לאכול (ג) וא"צ להשלים. הגה ודוקא שבא לשם ביום התענית אבל אם בא לשם מבע"י (ה) לריך לקבל עליו התענית ולריך להשלימו (טור): ג דשכח ואכל אל יתראה בפניהם כאלו אכל ולא ינהג עידונין בעצמו לומר הואיל ואכלתי מעט (ו) אוכל הרבה (ואפי' שלא בפניהם (ז) אסור לנהוג (ד) עידונין בעלמו) (מרדכי פ"ק דתענית): ד המצוה (ח) להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון (ט) ואסור לשמש (י) מטתו (יא) חוץ מליל (ס) טבילה ולחשוכי בנים (פירוש ולמנועי בנים) (יב) מותר (וע"ל סי' ר"מ סעיף י"ב): ה הכל (ו) (יג) הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתן וכל המצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתן:

תקעה דיני תענית שמתפללין בא"י על הגשמים. ובו י"ג סעיפים:

א אסדר תעניות (א) שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כך הוא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו

באר היטב

ומשלים משום דלריך לקיים נדרו ועיין ט"ז: (ב) דעתו. אע"ג דבשאר מידי דאכילה שרי לאכול בצנעה אם דעתו לחזור אפילו בעיר הכא שאני שלריך להשתתף עם הציבור בצרתם מרדכי ב"י ואם כן אפשר כשמתענין על צרה שעברה כבר מותר לאכול בצנעה אם דעתו לחזור וצ"ע מ"א: (ג) וא"ל. אע"ג דדעתו לחזור. עטרת זקנים: (ד) עידונין. אפילו חוץ לתחום לא ינהג עידונין בעצמו דאם יבוא לעיר יהיו פניו להובין מ"א ע"ש: (ה) טבילה. ומ"א חולק ואוסר בליל טבילה ע"ש ועיין ט"ז וביד אהרן: (ו) הפורש. פיינו אם יש בידו להציל הצבור בין בגופו בין בממונו אבל אי לא אין להעמיד במקום סכנה יע"ש מ"א:

שערי תשובה

(בשו"ע) בשנת רעבון. עי' לעיל סי' ר"מ דה"ה בשאר צרות שהם כרעבון ועי' בבר"י בשם שכה"ג שכתב דסמכין שאידנא על מ"ש התוספות שאינו רק מדת חסידות ולוי לא נסג זה ואפילו תימא דנסגי' איסור מסתיי' בשנת רעבון כו' וע"ש דאבא מארי ז"ל בתשובה גמגם על דבריו כו' ועי' בשו"ת בית יהודה סי' מ' שהביאו לעיל סי' ר"מ אך בספר בר"י כתבו בשם אביו הרב ז"ל שכתב בתשובה כשהמזונות מצוים רק שהם ביוקר גדול אין זה רעבון ואין לריך למנוע מתשמיש והסכימו עמו חכמי ירושלים תוב"ב ומשמע דאף ביוקר כפלים ל"ל כס ועיין בדברי דוד לסגאון בעל ט"ז פ' מקן שכתב דדוקא תשמיש לתענוג בעלמא אסור אבל לקיום המין או דיצרו תקיף עליו ויש חשש השחתת זרע אין איסור ודבר זה בכלל חשוכי בנים אלא דמלתא דפסיקא נקט עכ"ל. והביאו בא"ר ומזה תמה על מ"ש הט"ז כאן דאפילו לא קיים פ"ו אסור דליתא וכמ"ש וכן בספר לידה לדרך ע"ש. ועי' בבר"י בשם אביו הרב ז"ל דמי שקיים פ"ו מאשתו הראשונה אך מסעיס לא זכה להבנות ורולה אשה הוטרא לידה וכו' אינו בכלל חשוכי בנים ואסור וע"ש. וקולת ל"ע דמלות עונה דאורייתא ואע"ג שאסרו בשני רעבון סייעו דמעיקרא סברה וקיבלה אדעתא דסכי דבזמן האיסור יהיה פורש ממנה מא"כ הכא דעכ"פ ספיקא הוי אם קיבלה אנפשה ע"ד כן וכפרט לפי מ"ש לעיל בשם שכנה"ג אין להחמיר כ"כ. לכן נראה דגם בליל טבילה דמתמיר המג"א והא"ר המורה להקל בשני רעבון אין מזניחין אותו ומכ"ש בשאר צרות וכדמשמע משכנה"ג דלעיל. ועי' בשו"ת שבו"י ח"ג סי' ל' כתב ג"כ להשיג על הט"ז מפירש"י וגם הביא מעירובין (דף כח) גודגדניות כו' ע"ש וכתב כיון שהוא ממדת חסידות אפשר במקום חשש שאם לא ישמש יבוא לדבר עבירה או הוא או אשתו אם מתוקקת אליו אפשר דמותר לשמש ע"ש:

(בשו"ע) סדר תענית כו'. ועיין בלק"ע סימן ל' שיש לנהוג סדר תענית בזה"ז ועיין בבר"י שסביא שכן שמע מזקני ירושלים וזקני חברון שעשו פעם

משנה ברורה

(ג) אפילו דעתו לחזור. משום דלריך להשתתף עם הצבור בצרתם וע"כ אפילו בצנעא אסור לאכול. וכשמתענים על צרה שעברה כבר אפשר דמותר לאכול בצנעא אם דעתו לחזור [מ"א] והא"ר מצדד להחמיר אף בזה ע"ש: (ד) מותר לאכול וכו'. דוקא כשדעתו לחזור (ה) אבל אם אין דעתו לחזור אסור כיון שכבר בא לתוכה חל עליו חובת המקום ואם לא בא לתוכה והוא עדיין חוץ לתחום העיר מותר אפילו אין דעתו לחזור למקומו הראשון (ו) ויש מקילין בחזור ויצא חוץ לתחום אף כשכבר בא לתוכה: (ה) לריך לקבל וכו' ולריך להשלימו. עיין בט"ז שדעתו דאפילו לא קבל עליו בפירוש כיון שהיה שם בשעת קבלת הצבור ממילא חל עליו התענית אף שדעתו לחזור ואסור לאכול אפילו חוץ לתחום העיר וכן מצדד בא"ר: (ו) אוכל הרבה. אלא צריך להפסיק (ז) באותה סעודה מיד כשנזכר ואפילו לא קבל התענית עליו [מ"א]: (ז) אסור לנהוג עידונין בעצמו. היינו אפילו במה שמקילינן לאכול חוץ לתחום מ"מ אל יתעדן באכילתו דאם יבא לעיר יהיה פניו להובין [מ"א] ויש אחרונים שפירשו כפשטיה שלא ינהג עידונין בשאר דברים וכנ"ל בסימן תקס"ח סי"ב: (ח) להרעיב וכו'. דהיינו שיאכל בצמצום: (ט) ואסור לשמש וכו'. דלריך האדם לנהוג צער בעצמו: (י) מטתו. ועיין לעיל סימן ר"מ סי"ב ובמ"ב שם: (יא) חוץ מליל טבילה. המ"א אוסר אף בליל טבילה אכן בנהר שלום ובבגדי ישע הסכימו שנוכל לסמוך להקל כדעת השו"ע ובפרט אם אינו שנת רעבון אלא (ח) שאר לרות בודאי יש לסמוך להקל בליל טבילה ועיין בשע"ת: (יב) מותר. עד שתתעבר [ב"י] (ט) ואם יש לו בנים מחללי שבת וכונתו רק כדי שיוליד בנים כשרים מסתברא דדינו כחשוכי בנים: (יג) הפורש מן הצבור. דוקא (י) בדבר שיוכל באולי להועיל הן בתפלה הן בתענית הן בממון:

(א) שמתענין בא"י. בא (א) לאפוקי שאר מקומות וכדלקמן בס"ט: וכין

שער הציון

(ס) הנה הכ"ח כתב דאף אם אין דעתו לחזור מותר והביא ראיה מהכ"ן שכתב על עובדא דרמי בר תמרא דאמר חוץ לתחום אכלתינהו דכוה אפילו אין דעתו לחזור שרי ופשיטא הא"ר ולע"ג על דבריהם דלפי מה שפסק השו"ע בסימן תל"ו ס"ג דמכיון שהגיע ליבוב דהייט תוך התחום תיכף נקבע לביות כמותן כיון שאין דעתו לחזור ואסור א"כ אפילו חוץ לתחום ורק כשלא הגיע עדיין לתחום העיר אז אין חל עליו עדיין החיוב וכן מוכח במ"א סימן תס"ת סק"ת דמבאר להא דהר"ן דמיירי כשלא הגיע עדיין לתחום העיר ע"ש וכן משמע בביאור הגר"א דעובדא דרמי בר תמרא היה כשלא הגיע עדיין לתחום העיר [אכן ל"ע בעובדא דרמי בר תמרא דמשמע דבבר היה בתוך העיר דאין סברא לומר דאגבי העיר יוליאו לכתלוהם חוץ לתחום] ואפשר דבתענית דקי"ל בעלמא דבעינן קבלה וגזירת הצבור הוא כעין קבלה והכא כיון שלא בא עדיין בעיר בשעת קבלתם אין חל עליו התענית מן הדין ורק מפני המחלוקת ולכן מותר כשילא חוץ לתחום: (ו) ב"ח וא"ר הנ"ל: (ז) פמ"ג: (ח) דשאר לרות לא נזכר בגמרא רק מקורו מירושלמי וגם לא נזכר בלשון איסור ואפשר דהוא רק מדת חסידות בעלמא [שכנה"ג] וע"ש שמצדד עוד דדוקא בלרות שהם דומיא דרעבון כגון שדפון וירקון וכדומה אבל לא בשאר לרות: (ט) עיין בא"ר בשם דברי דוד שסקיל ביותר מזה דכל שאינו לתענוג שרי: (י) מ"א וש"א ואם אינו יכול לפועלם כלל אל יעמוד במקום סכנה [מ"א בשם רש"ל]: (א) הגר"א: שע"ת

ג טור בשם ריב"א ד שם כברייתא ה מימרא דרב יהודה שם י"א ו מימרא דריש לקיש שם ז ברייתא שם ח ברייתא שם

א משנה תענית י'

גשמים (ב) מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות ג' תעניות ב' וה' וב' (ג) ^יוכל התלמידים ראוין לכך ודין תעניות אלו (ד) כדין תענית יחיד : ב ^יהגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרין ג' תעניות על הצבור ב' וה' וב' וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללים וזועקים (א) (ה) ומתחננים כדרך שעושים בכל התעניות : ג ^יעברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד ג' תעניות על הצבור ב' וה' וב' ובאלו מפסיקין מלאכול (ו) מבע"י ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום ^האבל לא בלילה ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין לפיכך נועלין את המרחצאות ^יאבל פניו ידיו ורגליו בחמין וכל גופו בצונן מותר ^יואסורים בסיכה ^האא"כ הוא (ז) להעביר את הזוהמא (ח) ואסורין בהם (ב) בתשמיש המטה וכן אסור בנעילת הסנדל בעיר (ט) ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננים כבשאר תעניות : ד ^סעברו אלו [ולא נענו] ב"ד גוזרין עוד שבע תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני וכל מה שאסור בשלשה שלפני אלו אסור אף באלו ויתירין אלו שמתריעין בהם בשופר על הברכות שמוסיפין בהם ומתפללין ברחוב העיר ^יומורידין זקן להוכיחם (י) ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת המנחה (יא) ^כנועלים את החנויות ובשני לעת ערב (יב) פותחין מעט (אותן החנויות המוכרות אוכלים ושתיה) (ב"י בשם רש"י) כדי שימצאו לקנות לסעודת הלילה ובחמישי ^לפותחין כל היום חנויות המוכרות (ג) (יג) ^ממאכל מפני כבוד השבת ^נואם יש לחנות שני פתחים ^ספותח אחד ונועל אחד ואם יש לחנות (יד) אצטבא לפניו פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש : ה ^עעוברות ומניקות (טו) מתענות (טז) אבל לא בג' ראשונות ולא בז' אחרונות ^פומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד (ואסור להן להחמיר (יז) ולהתענות) (תשב"ץ סימן תכ"ח) : ו ^צאחר שגזרו י"ג תעניות אלו אם לא נענו אין גוזרין עוד וה"מ כשמתענין על הגשמים לפי שכשעברו אלו כבר עברו זמן הגשמים ואין בהם תועלת אבל על שאר פורעניות מתענים והולכים עד שיענו : ז ^קכשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו ממעטין

באר הגולה

ב בריית' שם וכרבי יוסי ג שם משנה ד משנה שם י"ב ה ברייתא שם י"ג ו מימרא דר' חסדא וברייתא שם משנה דתנן נועלים את המרחצאות ז שם במשנה ח רמב"ם בפ"ג ט שם במשנה (וכגירסא כמו שהגהתי) י משנה שם ט"ז כ משנה שם י"ב ל ברייתא שם י"ד מ ב"י ממשמעות פי' רש"י נ שם בברייתא ס כפירוש רמב"ם בפרק ג' ע ברייתא י"ד וכאוקימתא דרב אשי שם פ רמב"ם וסמ"ג מירושלמי צ שם בגמרא בעובדא דר' יהוד' נשיאה ובריית' ק משנה וגמרא שם י"ב

באר היטב

(א) ומתחננים. וככלל זה הקריאה ויחל כמו בשאר תעניות ט"ז : (ב) בתשמיש. אפילו אין רעב בעולם עדיין עיין סוף סי' תקע"ד : (ג) מאכל. אבל של שתיה דיכולין לקנותו בע"ש לא מ"א ע"ש :

שערי תשובה

אחת מעשה בזה וע"ש שכתב לחלק דבא"י דשכיח (וע"ש דגם בא"י לא שכיח עצירת גשמים כי האי שיצטרכו לכל הסדר והזקנים עדים ליתנגו בזכירה כ"א פעם אחת רבות בשנים אחת לששים או לשבעים שנה וא"כ גם בא"י לא שכיח ע"ש) שליחותייהו דקמאי קא עבדינן משא"כ בח"ל דלאו סדנא דארעא חד ויש מדינות וגלילות שאין שם עצירת גשמים לא רצו לחלק בח"ל עצמו בין מקום למקום והשוו מדותיהם דאין תענית לצבור בח"ל ע"ש. וכ"כ בשו"ת נ"ב ח"א סי' ל"א שאין נוהגים במדינות אלו לעשות בעצירת גשמים י"ג תענית כסדר המשנה רק גוזרים תענית א' או ב' ומרבים בתפלות ותחנונים ע"ש : (בשו"ע) הגיע ר"ח כסליו כו'. וכתב בתשב"ץ ח"ב סי' י"א ב"ד שרצו לגזור תענית על הגשמים ונזדמן ששים יום א' עשרה בטבת עולה להם יום א' שהוא עשרה בטבת במקום יום שני ע"ש ומביאו בר"י :

משנה ברורה

(ב) מתחילין ת"ח וכו'. היינו אפילו (ב) ביום י"ז גופא וכן משמע בביאור הגר"א בס"ע : (ג) וכל התלמידים וכו'. היינו שחיוב הוא (ג) על כל תלמיד ואין יכול להפקיע עצמו לומר פטור אני (ד) ודוקא כששואלים אותו דבר הלכה בתלמודו ואומרה דאז הוא בכלל ת"ח וחייב להתחיל להתענות אבל אם לא הגיע לכלל כך אינו מחוייב להתענות אלא שאם רצה מתענה ואין בו משום יוהרא אבל כל שאר אדם אינו רשאי (ה) דהרואה שמתענה מוכחא מילתא שעושה מפני הגשמים והוי משום יוהרא : (ד) כדין תענית יחיד. היינו (ו) לענין שמפסיקין בהם בר"ח וחנוכה ופורים אם פגע באלו הימים ומשא"כ ת"צ וכדלעיל בסימן תקע"ב (ז) וגם לענין מה שמבואר בסימן תקס"ו ע"ש וכ"ל דה"ה לענין שצריך לקבל אותן מבעוד יום כשאר תענית יחיד ולאפוקי בת"צ וכנ"ל בסימן תקס"ב סי"ב : (ה) ומתחננים כדרך וכו'. ובכלל זה הקריאה ויחל בשחרית ומנחה כשאר תענית [ט"ז וש"א] : (ו) מבעוד יום. היינו (ח) דבהשמ"ש שלו אסור וא"צ להוסיף יותר : (ז) להעביר את הזוהמא. וכ"ש אם יש לו חטטין בראשו (ט) דמותר : (ח) ואסורים בהם וכו'. אפילו (י) עדיין אין רעב בעולם. ואפילו בליל טבילה [פמ"ג]: (ט) ומתפללין בבתי כנסיות. ר"ל (יא) שאין מוציאין לרחובה של עיר כמו שנוהגין בשבע אחרונות וכדלקמיה בס"ד : (י) ומוסיפין שש ברכות. הוא מבואר בטור : (יא) ונועלים את החנויות. עיין בגבורת ארי דמסיק דשארי חנויות של דבר אחר נועלין לגמרי כל היום בין בשני בין בחמישי רק בחנויות של מאכל ומשתה פותחין מעט לעת ערב: (יב) פותחין מעט. דהיינו שפותח (יב) קצת דלת החנויות ואין מוציאין מה שבחנות לחוץ : (יג) מאכל. אבל של שתיה (יג) דיכולין לקנותו בע"ש לא: (יד) אצטבא. כשא דהשתא אין החנות פתוחה לר"ה ואם הוא פתוח אינו נראה כל כך [רש"י]: (טו) מתענות. באלו ג' תעניות אמצעיות: (טז) אבל לא וכו'. דבג' ראשונות (יד) לא תקיף רוגזי' כולי האי ובאחרונות כיון דשבעה נינהו לא מצי עוברות ומניקות למיקם בהו (טו) וקשה יתענו עכ"פ ג' תענית וצ"ל כיון דא"א להתענות כולם אין מחוייבים להתענות כלל : (יז) ולהתענות. כי הוא רע לולד. אם לבור גזרו ג' תענית ויש אדם חלש

שער הציון

(ב) שע"ת ומיהו נראה דהיינו כשקיבל מבע"י להתענות : (ג) ט"ז : (ד) מ"א : (ה) מ"א : (ו) גמרא : (ז) פשוט : (ח) מ"א : (ט) אבל סיכה משמע אף כל שהוא אסור [גמרא] : (י) מ"א דאל"כ אף בלאו הכי אסור וכדלעיל בסוף הסימן : (יא) הגר"א : (יב) רמב"ם : (יג) מ"א אבל פותח קצת לעת ערב כמו בשני וכן מוכח במ"א : (יד) רש"י : (טו) מ"א :

במשא ומתן ובבנין (יח) של שמחה (אא"כ (יט) כותלו נוטה ליפול) (טור) (כ) וממעטין (ד) באירוסין ונישואין ^ראלא אם לא קיים מצות פריה ורביה וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנזופין וכמנודים למקום ^שועם הארץ שנתן להם שלום משיבין לו בשפה רפה וכובד ראש ^תותלמידי חכמים לבדם חוזרים ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של ^אתקופה ^בומותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקים בר"ח חנוכה ופורים ^גיצא ניסן של ^סתקופה ^דוהוא כשהגיע השמש לתחלת (כא) מזל השור אין מתענין עוד ^השאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה ^יהואיל ולא ירדו כל עיקר בתחלת השנה : ח ^יוכל זה הסדר כשלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו ברביעה (פי' המטר היורד להצמיח כל צמח ועשב האדמה נקרא רביעה מפני שרובע ומעבר את הקרקע כדכתיב כי כאשר ירד הגשם וגו' והולידה והצמיחה וגו') וצמחו העשבים והתחילו ליבש הרי אלו (כב) מתענים וזועקים עד שירדו גשמים (כג) ^האו עד שיבשו הצמחים ^סוכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת האילנות בארץ ישראל ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם ^יוכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות ואם אין להם מים לשתות מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפי' בימות החמה ^כפסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום בימות הגשמים הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם : ט ^לבד"א בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל במקומות שעונת הגשמים שלהם (כד) קודם שבעה עשר במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסיקים בר"ח חנוכה ופורים ושוהין אח"כ כמו ^מששה ימים אם לא ירדו גשמים ב"ד גוזרין י"ג תעניות על הסדר שאמרנו : י ^נכל תענית שגוזרים הצבור (כה) בחו"ל אוכלים בהם בלילה ודינם כדין שאר תענית שאין גוזרים על הצבור תענית כגון צום כפור אלא בא"י בלבד ובגלל המטר ובאותם עשר תעניות שהם ג' אמצעים ושבע אחרונות : יא ^סהיו מתענים על הגשמים ונענו כמה ירדו ויהיו פוסקין מן התענית משיכנסו בעומק הארץ החרבה טפח ובבינונית שני טפחים ובעבודה ג' טפחים (ושיעור כמה צריכין לירד לברך עליהם עי"ל סי' רכ"א) ^עואם התחילו לירד אחר חצות (כו) ישלימו אותו היום (ועי"ל סי' תקס"ט בסופו) (כז) ואם התחילו לירד קודם חצות (כח) ^פלא ישלימו אלא (כט) יאכלו (ס) וישתו ויעשו יו"ט ולערב יתקבצו ויאמרו (ל) הלל הגדול : יב ^צאין אומרים

באר הגולה

ר רמב"ם שם ש ברייתא שם י"ד ת שם במשנה א ירושל' ב רמב"ם שם ג שם במשנה ס (והוא ל' יום לאחר תקופת ניסן) ד רמב"ם שם ה שם במשנה ו ירושלמי והביאו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שם ז משנה שם י"ח ח אוקימתא דרב נחמן שם וכפירוש לשון ברש"י וכ"כ הפוס' ט ברייתא שם י משנה וגמרא וברייתא שם כ שם במשנה ל הרמב"ם בפ"ג מה"ת והוא מבואר בירושלמי וגם נראה מן הגמ' שלנו מ כן הגי' הב"י נ רמב"ם שם מהא דשמואל אין תענית צבור בבבל ס ברייתא שם כ"ס וכחכמים ע משנה שם י"ט וכרבי אליעזר פ שם במשנה י"ט צ הרשב"א בתשו'

באר היטב

(ד) באירוסין. פי' שאין מארסין כלל ב"י : (ה) וישתו. ובמקום דשכיחי שכרות אומרים הלל ואח"כ אוכלין ושותין. וה"ה אם רצו

שערי תשובה

(בשו"ע) ויאמרו הלל הגדול. וכתב בר"י שבשנת ת"ך ירדו להם גשמים אחר חצות והשלימו ואמרו הלל הגדול ועיין בפרי הארץ ח"ב שכתב ואין לאיתויי מכריעות והעיקר שאם ירדו אחר חצות שדינא הוא דמשלימים אין אומרים הלל כו' ועי' בריטב"א תענית כו' וכן דעת מהר"י ואבי שעשה מעשה בחברון כשנענו אחר חצות שלא אמר הלל וכ"כ בא"ר ע"ש ועיין לעיל סי' תקס"ט ס"ק א' באשל אברהם שהביא מתשובת כ"ם שאירע מעשה בירושלים כו' והעתיק הדברים שלא במקומם

משנה ברורה

הלא שאינו יכול להתענות כולם א"צ להתענות כלל וצ"ע [מ"א] : (יח) של שמחה. לאו דוקא (טז) אלא ה"ה לכל בנין שא"צ דאינו נעשה אלא לנוי ולהרוחה בעלמא. ודע עוד דשל שמחה קאי גם אמשא ומתן דאינו אסור אלא של שמחה כגון צרכי חופה לבנו [מ"א] ועיין בסימן תקנ"א ס"ב ובמ"ב שם מדינים אלו : (יט) כותלו. של בנין שמחה כגון (יז) בית חתנות לבנו (יח) ואפילו אין בו סכנה : (כ) וממעטין באירוסין. פי' (יט) שאין מארסין כלל ועיין בבה"ל : (כא) מזל השור. והיינו ל' יום לאחר שנופלת תקופת ניסן : (כב) מתענין וזועקין. בכה אבל לא מתריעין [מ"א] : (כג) או עד שיבשו הצמחים. שטוב לא יועיל והוי תפלת שוא : (כד) קודם שבעה עשר במרחשון. אפילו עונת הגשמים שלהם (כ) אחר שבועות : (כה) בחו"ל. שאין להם נשיא שיגזור עליהם. ודע דאחרונים מסתפקין אפילו בא"י אם נוהג היום הסדר תענית מחמת זה הטעם ואפשר משום דשליחותייהו דקמאי קעבדינן שם ועיין בברכי יוסף שהאריך בזה וקצת מדבריו מובא בשע"ת ריש הסימן עי"ש : (כו) ישלימו אותו היום. שכבר עבר רוב היום (כא) בקדושה (כב) ושוב אין אומר עננו בתפלת המנחה ולא תחנונים אחרים וגם הלל היה ראוי לומר (כג) אלא שאין אומרים אותו בכרס רעבה [דמתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השובע רש"י] וי"א דכיון שנענו באותו יום אומרים הלל הגדול [דגמ"ר] : (כז) ואם התחילו לירד קודם חצות. משמע מלשון זה (כד) דאף שלא נגמר השיעור גשמים קודם חצות כיון שההתחלה היתה קודם חצות ולא הפסיק בחצות אזלינן בתר ההתחלה ולא ישלימו: (כח) לא ישלימו. דעד כאן לצפרא הוא : (כט) יאכלו וישתו. שא"א הלל הגדול (כה) אלא בנפש שבעה וכרס מלאה (כו) ודוקא בזה שהוא אחר התפלה אבל קודם התפלה שרי ולכן אמרינן ליה בפסוקי דזמרה בשחרית בשבת. ובמקום דשכיחי שכרות (כז) אומרים הלל הגדול ואח"כ אוכלין ושותין (כח) וה"ה אם ירד קודם חצות ורצו רוב הצבור להשלים דמשלימין וכנ"ל בסימן תקס"ט ס"א יאמרו הלל הגדול קודם אכילה: (ל) הלל הגדול. הם כ"ו כי לעולם חסדו ואותמין מודים אנחנו לך על כל טיפה וכו' כמ"ש סימן רכ"א ושוב אין היחיד צריך לברך ויש להתחיל קודם הודו שיר המעלות הנה ברכו וגו' העומדים

בבית

שער הציון

(טז) לעיל בסימן תקנ"א בב"י בשם הר"ן : (יז) רא"ש : (יח) ט"ז סי' תקנ"א : (יט) מ"א בשם ב"י : (כ) פוסקים : (כא) רי"ף בשם ירושלמי : (כב) ריטב"א : (כג) שם : (כד) ברכי יוסף : (כה) גמרא : (כו) אחרונים : (כז) גמרא : (כח) מ"א וש"א :

ס הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם דוקא אבל אם לא נענו עד יום שלאחר (לא) תעניתם
לא: יג [ק]אם ירדו להם גשמים בלילי תעניתם קודם שעלה עמוד השחר (לב) אין אומרים
הלל הגדול:

תקעו על איזה דברים מתענין ומתריעין. ובו ט"ז סעיפים:

א [א]כשם שמתענים (ה) (א) ומתריעים על הגשמים כך מתענים על שאר הצרות כגון כאתים
שבאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליטול מהם מים או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם צרה
אפילו במצוה קלה הרי מתענין ומתריעין עד שירוחמו [ב]וכל הערים סביבותיהם מתענים אבל
אין מתריעין אא"כ תקעו להתקבץ לעזרתם [ג]ואפי' לא באו אלא לעבור דרך ארצם שאין להם
מלחמה עמהם אלא על כותים אחרים ועוברים על מקום ישראל מתענין ומתריעין: ב [ד]וכן (ב) על
(ג) הדבר איזהו דבר עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה (ג) שלשה מתים בשלשה ימים זה
אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום א' או בד' ימים (ד) אין זה דבר [ה]היו בה אלף ויצאו ממנה ששה
מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר וכן לפי חשבון
זה [ו]אין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה (ה) בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה [ז]היה
דבר (ו) בא"י מתענין שאר גליות עליהם (ודוקא לחיכף דבר בכולם (ז) ולא במקצתם) (רן"ן פ"ג
דתענית) (ח) [ח]היו דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת שתיהן מתענות
(ט) אע"פ (י) שהן רחוקות זו מזו: ג [ט]יאם היה דבר בחזירים מתענין מפני שמעיהם דומים לשל
בני אדם וכ"ש אם היה דבר בעכו"ם ולא בישראל שמתענים: ד [י]וכן מתענין על המפולת
שבעיר כיצד (יא) הרי שרבתה בעיר מפולת (יב) [ל]בותלים בריאים (יג) שאינן עומדין בצד הנהר

באר היטב

רוב הלכור להמלים יאמרו הלל הגדול קודם לחילה ויתחילו מסיר המעלות העומדים בבית ה' עד סוף כ"ו כי לעולם חסדו עמ"ת וחותמין מודים לחנחנו לך על כל טיפה כמ"ש סי' רכ"ח ובוב ת"ל כל יחיד לברך עמ"ת:

שערי תשובה

למס עניו לחילת הלל הגדול לפס קלון לו מקום סס כ"ת כלן בתענית בשמים ע"ו כתב כן בפ"ם וכמ"ש משם הכר"י:
(כ) הדבר. עפה"פ ועי' בר"י כתב ג"כ כשם מהר"ם כן חביב בחשובה ת"ש שבתב שחילתה לין נוהגין תענית לכור על הדבר וכן לחמרו
(ל) ומתריעים. ותמה לחי למה לין לחו מהגיעם לחקוע בעת לרה הלל מדלורייתא מלוה לחקוע בלא תענית ע"ש: (כ) הדבר. והחילתה לין נוהגין לחקוע בעת הדבר למוסף הוא כשחינו חוכל ושותה קולם חיוב ח"ו וכי"ד ס"ם סע"ד כתב שמעשם זה לין

משנה ברורה

בבית ד' בלילות ואומר מעלה בשיחים מקלה החרן וגו' [מ"ב]:
(לא) תעניתם לך. ללח נעשו מכח התענית רק משמיל דרחימו עלייהו:
(לב) לין לומרים וכו'. דוקא לא מיקרי התחלה להתענות ומשמע מסתימת המחבר לחילו חוקן התעניות שמפסיקין מבע"י מ"מ עיקר
התענית מתחיל מעמוד השחר וחילך לא קודם ועיין בפמ"ג:
(א) ומתריעים וכו'. כתב הרמב"ם מ"ע מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל לרה שלא תבא על הלבור שנאמר על הלר הצורר
תחכם והרשותם בחצוצרות [ועיין כמגיד משנה להבריע לדיוק ללמו דוקא בחצוצרות דה"ה בשופר] ללומר כל דבר שיילר לבם בגון בצורת
ודבר ורבה וכיו"ב ועזקו עליהן והריעו. ודבר זה מדברי התשובה הוא שבזמן שתבא לרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגללו מעשיהם
הרעים הורע להן בכתוב עוותיכם המו אלה וגו' וזהו שיגרום להסיר הלרה מעליהם אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה
ממנהג העולם הירע לנו ולרה זו נקרית היא הרי זו דרך אלזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הלרה לרות אחרות
הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי וכו' ומ"ם להתענות על כל לרה שלא תבוא על הלבור עד שירוחמו
מן השמים וכו' עכ"ל ותמה המ"ח למה לין לחו מהגיעם לחקוע בעת לרה ואפילו אם נאמר לחין ת"ל בבבל הלא מדלורייתא מלוה לחקוע בלא
תענית וכ"ל ונשאר בלי"ם ויש מחמרונים (ח) שחירלו דמדלורייתא

שערי תשובה

(ה) מתיב חייס: (כ) מ"ת וס"ת: (ג) רב"י: (ד) כ"י: (ה) גמרת: (ו) כ"ח וח"י: (ז) רב"י

שער הציון

(ה) רב"י: (ט) חיתור מגרי"ת וכן תמס על הטו"ס נופל שמואר ד"ע שבס"ת וסי"ב כתב כל הערים שבסביבותיהם וכתן סתם כדברי סעור לפי שרחוקים:
(י) רב"י: (יח) פמ"ג: (יב) רב"י: (יג) ודוקא בשמרפן זה לחתר זה לבל לי מרפה שני בני לדם כחחד לפילו לי לה לחבלה לחת לחד מהם לין זה סוכחס
שהיה משולחת מדשרפה שניהם כיון דבחדלה שריפה מרפה לשניהם [גטורת מרי]: (יד) מסקנת הב"י וב"ח הלכות: (טו) ד"מ לדעת העור:
וכלחותה

ז צרה ומתענין ומתריעין עליה [ס]וכן על הרעש ועל הרוחות שהם מפילים הבנין והורגים מתענים
זתריעין עליהם: ה [י]וכן מתענים על (ג) (יד) החולאים כיצד הרי שירד חולי אחד לאנשים
הרבה באותה העיר כגון אסברה (פי' מולי סוגר סגרון מעיין ויסכרו מעיות תסוס) או הרחור וביוצא
בהם (טו) והיו מתים מאותו חולי ה"ז צרת צבור וגוזרין עליה תענית ומתריעין עליו אבל חבוך יבש
לח הרי הוא כשחין פורח (יז) ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו אבל חבוך לח אינו
צועקים עליו בלבד. כגס ובלבו מולגיוס ל"ל [ש]ימותו בג' ימים זס לאחר זס כמו בדבר שסוף לא מכח זיקוי
לחויל אלא מתענים ומתריעים על לגו החלגיוס (יח) מיד (כ"י): ו [ל]וכן על חיה רעה שנשתלחה אפי'
לא הזיקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין בכ"מ (יט) אפי' הרחוקים [מ]אבל אם אינה משולח'
אינה אלא מקרה איזו היא משולחת [נ]נראתה בעיר ביום ה"ז משולחת (כ) נראתה בשדה ביום אם
ראתה (כא) ב' ב"א ולא ברחה מפניהם ה"ז משולחת ואם היתה (כב) שדה שסמוכה (ד) לאגם
וראתה ב' ב"א ורדפה אחריהם ה"ז משולחת לא רדפה אחריהם אינה משולחת ואם היתה
(כג) באגם (כד) אפי' רדפה אחריהם אינה משולחת אלא אם טרפה שניהם (כה) ואכלה א' מהם
אבל אם אכלה שניהם באגם אינה משולחת מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה לא מפני
שהוא משולחת: ז [ק]בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות הואיל והם מקום גדודי חיה אם
עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה (פי' מסס קמגס מעיין סגס ערגס ערס בזגל) הרי זו משולחת ואם
לא הגיע למדה זו אינה משולחת שאלו ב"א שסבנו בעצמם ובאו למקום החיות [ר]אבל שאר מיני
רמש הארץ ורמש העוף ששולחנו והזיקו כגון שלוה נחשים ועקרבים (כו) שמזיקים ואינם ממיתים
אלא לאחר זמן הרי אלו מתריעין עליהם ולא מתריעין: ח [ש]וכן על (כז) ירקון
והשדפון משהתחיל בתבואה אפי' לא התחיל אלא במקום אחד [ת]כמלא פי התנור מתענין ומתריעין
(לפי' סרחוקים (טו) רק סיסין (כח) בלחותו ספרכית) (ר"ן): ט [א]וכן על הארבה והחסיל אפי' לא

באר היטב

מתחלנין בשעת הדבר ע"ם: (ג) החולאים. וה"ס כשהתבטעות פורחים בתיוקות ומתיס ים לגזור תענית. וכשל"ה כתב דכל אחד יבריח בניו מהעיר בעת הזחת וחס לא עשה זחת סס חייבים בנפשותם: (ד) לגגם. הוח מלח קיים ותילגות קטנים:

משנה ברורה

(יד) החולאים. וה"ס כשהתבטעות פורחים בתיוקות ומתיס ים לגזור תענית וכבר נדפס סליהס על תחלואי ילדים וכשל"ה כתב דכל אחד יבריח בניו מן העיר בעת הזחת דהיה מהלה המתדבקת: (טו) והיו מתים וכו'. עיין לקמיה בסב"ה: (טז) חבוך. פחין (ח) שמתחבך לדם עליה: (יז) וחס פשט ברוב הלבור וכו'. עיין בב"ח שדעתו דבזה לחילו חיום מתים ממנה נוזרין תענית שהחזין לה הוח בעין שהיה במלרים והוח קטה כמות לכן בזה בעיון דוקא כשפשט ברוב לבור מגפת ב"ל לשחר חולגים: (יח) מיד. עיין בחידושי ריטב"ח שדעתו דעכ"פ בעיון שיהיו מתים מחותו חולי שלשה לחנשים וחו נחחזקה הקולי למותחת רק פחין לריך לזה שיהיה דוקא בשלשה ימים כמו בדבר חלח בין ביום חחד חו יותר מתענין ומתריעין עליו לכן בשלשה ימים לפי מה שהוא משולחת: ז [ק]בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות הואיל והם מקום גדודי חיה אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה (פי' מסס קמגס מעיין סגס ערגס בזגל) הרי זו משולחת ואם לא הגיע למדה זו אינה משולחת שאלו ב"א שסבנו בעצמם ובאו למקום החיות [ר]אבל שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששולחנו והזיקו כגון שלוה נחשים ועקרבים (כו) שמזיקים ואינם ממיתים אלא לאחר זמן הרי אלו מתריעין עליהם ולא מתריעין: ח [ש]וכן על (כז) ירקון וידעין עדיין שיומתו על ידן ג"כ חוסטין ומתענין ע"ז: (כז) ירקון והשדפון. ירקון הוח תבואה שהכסיפה פניה והשדפון הוח רוח שמריק הזרע מן התבואה. ושיעורו כמלח פי התנור פי' תבואה שרחוי לעשות פת כמלח פי תנור וכגמרל משמע חס ר"ל כשיטה התנור חו כשחרות הלחם הלבקים כפי התנור זה חלל זה ת"ל כשיטה מכח מהלכת לבל כשהיא הפרכיה. היא מלכות. ודוקא כזה שהיא מכח מהלכת לבל כשהיא מהלכת חינה מתרעת חלח מתענית כלבד כמ"ש סי"ב [מ"ח]:

ה"ז

שערי תשובה

מסס סהב"י ז"ל וכן ים סכנה בתלמוד דף כ"ב ע"ש: (כג-ע) לוסקים עליו בלבד כו'. עיין בעור ועיין סעיף י"ל ועפיף י"ב והקסה סבחולה בתשובה ת"ב סי' מ' מס"ם דב"ק דף פ"ל דמוכח דעל חיוך לח מתריעין לפילו בשבת (ועי' בכר"י בשם מז"ה שכתבים כזה על בהמ"ע סעיף י"ב) ופ"ם סהסיב בשבו"י דמוכח למעיין שם דבמ"י וכמ"ש לח נרסי תיבת בשבת ע"ש:

משנה ברורה

שאפשלחה להזיק אבל בעיר בלילה דיש בזה ג"כ לד אחד של ריעותא חפשר דגם זה בכלל שילוח הוח: (כא) ב' בני אדם. שנאמר ומורחלכם ותחכם יהיה על כל חית הארץ וזו שעמדה לנגדם ולח ירחה בכלל שילוח הוח: (כב) שדה שסמוכה לאגם וכו'. ר"ל בזה חם עמדה כ"ז שלח רדפה אחריהם חינה משולחת (י) לכיון דסמוכה לאגם היינו דביתה והכי לח ברחה שכרה חי אחי בתרתי עריקא (יא) ופ"ם כ"ב צ' לשון שכמ"ם כפ"ב מהך בריית' וכדמפרש בס כמ"ש בפרק ר' עור כשם רמ"ם שם מכריית' שם ר"ש ש בחשנה שם ר"ע כפי' רמ"ם ת פירוש דכר מועט וכ"ע בכריית' כ"ב ס"ם שם א רמ"ם משנה ר"ע וכ"ו כ"ב

(כג) באגם. חפי' רדפה חחריהם חינה משולחת חלח חם טרפה שניהם (כה) ואכלה א' מהם חבל חם חכלה שניהם באגם חינה משולחת מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה לח מפני שהוא משולחת: ז [ק]בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות הואיל והם מקום גדודי חיה חם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה (פי' מסס קמגס מעיין סגס ערגס בזגל) הרי זו משולחת ואם לא הגיע למדה זו חינה משולחת שחלו ב"ח שסבנו בעלמם ובחו למקום החיות [ר]חבל שחר מיני רמש הלרן ורמש העוף ששולחנו והזיקו כגון שלוה נחשים ועקרבים (כו) שמזיקים ואינם ממיתים חלח לחר זמן הרי חלו מתריעין עליהם ולח מתריעין: ח [ש]וכן על (כז) ירקון והשדפון משהתחיל בתבואה חפי' לח התחיל חלח במקום חחד [ת]כמלח פי התנור מתענין ומתריעין (לפי' סרחוקים (טו) רק סיסין (כח) בלחותו ספרכית) (ר"ן): ט [א]וכן על הארבה והחסיל חפי' לח

הלכות תענית סימן תקעו תקעז

נראה מהם אלא כנף אחד בכל א"י ואפי' אינו משחית יבול הארץ מתענין ומתריעין עליהם ועל הגובאי (פי' מין מלכוה) בכל שהוא אבל על החגב אין מתענין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד ועכשיו שאין אנו מכירין מינים הללו על כלם מתריעין: ר' יוכן על המזונות כיצד הרי שהיזלו דברים של סחורה שרוב חיי אנשי איתה העיר מהם ג בגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בא"י ונתמעט המשא והמתן ד"ער שיצטרך התגר למכור שוה " בששה (כט) ה"ז צרת צבור ומתריעין עליה "ובשבת (ל) זועקים עליה אבל אין תיקעין עליה בשבת: יא יוכן על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם הרי אלו מתפללים עליהם שאין לך צרה יתירה מזו שהבתים נופלים ונמצא בתיהם קבריהם ובא"י אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנוים באבנים ורוב גשמים טובה להם ואין מתענים להעביר הטובה ועכשיו בצפת מצוים מפולת בתים מפני הגשמים ומתפללים עליהם: יב יכל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה וזועקין בתפלה ומתחננים ומתריעין בשופר עד שתעבור הצרה (לא) וכל סביבותיה מתעניות אבל לא מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים ובב"מ אין מתענין ולא זועקים ולא מתריעים בשבת וי"ט על שום צרה חוץ מצרת המזונות שזועקים עליהם בשבת: יג "עיר שהקיפוה אנסין או נהר וספינה המטורפת בים אפי' "על יחיד הנרדף מפני אנסין או לסטים או רוח רעה או חולה שאר חולי שיש בו סכנת היום (ולבבל סחלוס בסכנת ע"ל סוף סי' רפ"ס) זועקים ומתחננים בתפלת בשבת אבל אין תוקעין 'אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם: יד "תעניות אלו שמתענים על הצרות אין מתענין בהם לא עוברות ולא מניקות (לב) ולא (פ) קטנים ומותרים לאכול בלילה אע"פ שמתענים למחר (לג) חוץ מתעניות הגשמים: טז "צבור שהיו להם (לד) ב' צרות אין מבקשים רחמים (לה) אלא על (ו) אחת מהם דכתיב נצומה ונבקשה מאלהינו על זאת ואומרים אע"פ שיש בלבנו צרות רבות על צרה פלונית באנו להתפלל ואם יש להם צרת רעב וצרת דבר מבקשים רחמים על הרעב משום דכי יהיב רחמנא שובעה לחיי יהיב: יז "בכל יום תענית שנוזרים על הצבור מפני הצרות ב"ד והזקנים היו יושבין בבהכ"נ ובודקים על מעשה אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצי היום (לו) ומסירין המכשולים של עבירות ומזהירין ודורשין וחוקרים על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותן ועל בעלי זרוע ומשפילין אותם וכיוצא בדברים אלו ומחצי היום ולערב רביע היום קורין בתורה ומפטירין בנביא ורביע היום האחרון מתפללין מנחה (לז) ומתריעים ומתודין (ז) וזועקים כפי כחם:

תקעז אם נתרבה הגשמים עד שמטשטשים הקרקע איך מתנהגים. ובו סעיף אחד:

א (א) "בכל מקום אם רוב גשמים מטשטשים הקרקע (ב) ומונעים (ג) המחרישה (ד) מתריעים

באר היטב

(ה) קטנים. ומהגים שאין נוזרים על פחותים מי"ח לזכור ונו"ן לנקיבה עמ"ש: (ו) אחת. אבל כשים צרה אחת יכולים להזכיר בתפלתם גם צרות אחרות וכ"ה בכמה ביטויים ובסליחות מ"ח:

משנה ברורה

(כב) ה"ז צרת לבור. ומתענין [לבוש]: (ל) זועקים עליה. בפה לומר שגגו [לבוש]: (לא) וכל סביבותיה. היינו (עז) כחותה הפרכיה כמ"ש ס"ח [מ"ח]: (לב) ולא קטנים. לפו דוקא קטנים גמורים אבל כל שהם פחותים מי"ח לזכר ונ"ו לנקבה אין נוזרים הלבור עליהם תעניתים אלו כיון שאינם תעניתים קבועין [מ"ח] ונ"ח דמה שאמרו ולא קטנים היינו (יז) דאין בהם מלות היזוק כמו ביוהכ"פ לקמן בסימן תרכ"ו ס"ב (יח) ומ"מ נכון שיתפללו רק כדי קיום הגוף ולא להתענג בתכליתם. והמ"ח כתב דהמנהג שאין נוזרין תעניות אלו על פחותים מי"ח לזכר ונ"ו לנקבה: (לג) חוץ מתעניות הגשמים. עיין לעיל סימן תקע"ה ס"ב: (לד) כ' צרות וכו'. אבל כשים להם להם צרה אחת (יט) יכולים להזכיר בתפלתם גם צרות שעברו אבל צרה זו

שער הציון

(עז) ולכתחלה מצמע לדידים דסיינו לפיש דתוקים כיון שהם בתוך הפרכיה ומדברי הגר"א כס"ח מצמע דכמו"ש סוא דוקא סכיכותיה ולא סלתוקים: (יז) ח"ל וגסל צוס וברכי יוסף ולפי כמ"ש ברלה לומר לפלן דוקא קטנים וכן מצמע מהגר"א שלא כדבריו: (יח) כ"מ מ"ש כסם תשובת מ"ב: (יט) הלכה כרוסם בפירוש דברי המ"ח:

ב כריית כ"ב
ג"ח ג תוקעי דלכי יותנן סם ד תוקיעתא דרב יוסף סם
ה למכ"ס סם כס"ב
ו למכ"ס סם מכ"ח דרב וכריית כ"ב
ז למכ"ס סם מכ"ח דעיר שלח ירדו פלוגי גשמים מצפה ס"ע וכת"ק ח טור כסם למכ"ס סם ממצפה סם ס"ע וכת"ק ט כריית כסם כ"ב וכפי' הר"ן ס"ל דלא פליג ת"ק לר' יוסי כלפ דכת קי"ל כמתלגין שכת לפוקות נפק כ למכ"ס כס"ח וכ' ס"ם שהו מוכת מן הגמרא ומוסכם מן הפוסקים ל למכ"ס סם מפוכלת דכ' שמואל כר נתמני סם ת' מ ל' למכ"ס ס"ח ממימרא דחכיו ס"ב

א ל' הר"ם כך כתת מכריית תענית כ"ב

ומבקשים רחמים ²ואם הענין (ד) נחפז ואין פנאי להתריע בסדר שאר תעניות אין נוזרין בו תענית על הצבור שאין הצבור יכולים להתענות בכל יום אלא מתריעין בכל יום ובכל תפלה ובהתרעה בפה די ואם (ח) היחידים רוצים להתענות רשאים הם בכך ובהתרעת הפה דהיינו (ג) (ו) בענני אבינו ענני ³אומר יהי רצון מלפניך ה' אע"א שיכבשו רחמיך את כעסך וינולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמים ותכנם להם לפנים משורת הדין ובטובך הגדול רחם עליהם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה השפעת עליהם רוב טובה אינם יכולים לקבל כעסת עליהם אינם יכולים לקבל יהי רצון שיהא ריוח בעולם וזכור רחמיך:

תקעח שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו. ובו סעיף אחד:

א "כשם שהצבור מתענים ומתפללים על צרתם (א) כך כל יחיד מתענה ומתפלל על צרתו כיצד היה לו חולה או תועה במדבר או חבוש בבית האסורים יש להתענות ולבקש רחמים בתעניתו (ב) ²ולא יתענה בשבת ומועד חנוכה ופורים (ג) וראש חודש:

תקעט סדר תפלות באלו התעניות. ובו ג' סעיפים:

א "בכל יום משבעה תעניות אחרונות של גשמים מתפללים על סדר זה מוציאים את (א) התיבה (ה) (ב) לרחובה של עיר וכל העם מתקבצים ²ומתכסים (ג) (ג) בשקים ונותנים אפר מקלה (פי' אפר של דבר שנשרף לאפוקי עפר בעלמא שגם סוא נקרא אפר) (ד) על גבי התיבה ²יעל גבי ספר תורה כדי להגדיל הבכיה ולהכניע לבם וא' מן (ה) העם נוטל האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב ב"ד ²במקום הנחת תפילין כדי שיכלמו וישובו (ו) וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו ואח"כ מעמידים ביניהם זקן חכם והם יושבים ²לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידין אדם (ז) של צורה ²ואומר לפניהם דברי כיבושים (פי' דבריס שכובסין ומעוברין סלב לתכובס) אחינו לא שק ולא תענית גורמים אלא תשובה ומעשים טובים שבן מצינו שלא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם ³יובקבלה הוא אומר קרעו לבבכם ואל בגדיכם ומוסיף בענינים אלו כפי כחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה (ח) ואחר שגומר זה דברי כיבושים ³עומדים בתפלה ומעמידים שליח צבור ה"ז להתפלל בתעניות אלו ואם היה אותו שאומר דברי כיבושים ראוי להתפלל מתפלל אחר

באר היטב

(ג) בענני. וכקרקפק מוכיס שסס"ג והלבור חומרים ריצוי זה בסומע תפלה כסים הרבה גסמיס עסי' ק"ו ס"ב:

(ד) להרחובה. ומס יש יכולים להתפלל בדרוב מפני הטובכין כוכביס יתפללו בבית עיין מ"ח: (ג) בשקים. לשעלה על בגדיהם

סקורין מס"ת סהיו וסיו מוחזקת בכשרות יש להוליאה לבה"ק פ"ם וכפתחי שערים מ"ם כוס:

משנה ברורה

כסדר תענית המבואר בסימן תקע"ה ועיין בב"י: (ד) נחפז. פי' שצריך להתעטות רלופות מפני שסכנתו בכל יום כגון עיר שהקיפוה עכו"ם וכה"ג ולפי ענינם יש מקום לתענית בה"ב וכל יום ס"ח לגזור תענית על הלבור לפיכך יש נוהגין תענית כלל: (ה) היחידים רוצים להתענות. לפילו רלופים ולא חייבינן אמת יהלה ויצטרך לבריות [מ"ח]: (ו) בענני. הגה בד"מ מצמע שרלוי לומר ענינו לחר התפלה כדרך ס"ב כמו שלומרים בעשי"ת ולא רלוי זה בסומע תפלה בשים שלא המנהג במדינותינו שהש"ץ לומר ריצוי זה בסומע תפלה בשים הרבה גמיס [מפ"מ ומ"ח]:

(א) כך כל יחיד מתענה וכו'. שכיון שהתענית הוא מדרבי התשובה והבעגה כל יחיד ויחיד מחוייב להפך בדרכיו בעת צרתו ולשוב אל ד' [מניד מצנה וכתב הפמ"ג דמסמע מלמון זה דים עליו חיוב להתעטות וכן מלדד הב"ח ע"ש]: (ב) ולא יתענה וכו'. ולפילו הכל עליו כ' וה' של כל השנה ופגע בהם יום מלי מפסיקין [מ"מ]

ב שם בשלבב"ץ כשם ברטותא
ג שם מוכיכת מתענית כ' ישמעאל כן לליעזר ב"ג וכל תוי הענגל

א מצנה תענית ע"ו ב בגמרא שם ע"ז מסכים מתענת ומקבץ ביכולמי כשם ג למכ"ס כס"ד וכתב שכ"י ולא ידעתי מנין ע ד מימרא דכך יוחנן שם י ה כריית שם ו שם ס"ז (מה שהגיה מלוה ומוזיף ומהיר לת ישראל נקרא קנלה כ"י) ז מצנה שם

א עוד כשם בשלבב"ס כפ"ת מה"ת וכתב ס"ם תע"פ בלין לו בשלים מן הגמרא דבריס נראין שם מדברי התשובה ומלין לתקן כדברין כאת לרתו ב מכריית דיחידים מספיקים לרחמי תדשים

לאו מורידין אחר ומי הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו איש שהוא (מ) רניל בתפלה יורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים (י) ומשופל (יא) ואין לו ויש לו יניעה בשדה יולא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והגלוים אליו בעל עבירה אלא יהיה ביתו ריקן מן העבירות 'ולא יצא עליו שם רע בילדותו שפל ברך (יב) ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ואם היה זקן עם כל המדות האלו הרי זה מפואר ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל המדות האלו יתפלל: ב [כ]סדר התפלה וישש ברכות שהוא מוסיף ותקיעות שהוא תוקע מבואר יפה בטור בסימן זה: ג [ל]שבע תעניות האלו אחר (נ) (יג) שמתפללים יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם [כ]למה הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו מדרכיכם. (ולפי זה [ס]ח [ין] קבלי יסרחל סולכים על (יד) קברי (ד) כותים) (גמרא):

תקפ ימים שמתענים בהם. ובו ג' סעיפים:

א [א]לו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו (ס) (א) וראוי להתענות (ב) בהם ואע[פ] שמקצתם בר[ח] [ב]יש מי שאומר שיתענו בו (ג) (ומוב שלא להסליח בר[ח]): ב באחד בניסן מתו בני אהרן. בעשרה בו מתה מרים ונסתלק הבאר. (ד) בכ[ו] בו מת יהושע בן נון. כ[י] באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה'. (ב) (ה) בכ[ח] בו מת שמואל הנביא. בכ[ג] בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט. בכ[ה] בו נהרג רשב[ג] ורבי ישמעאל זר' חנינא סגן הכהנים. בכ[ז] בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון ום[ת] עמו. באחד באב מת אהרן הכהן. (ו) בי[ח] בו כבה נר מערבי בימי אחז. (ז) [כ]בי[ז] באלול מתו [מ]וציאי (ח) דבת (ג) הארץ. בה' בתשרי מתו כ' איש מישראל ונחבש ר' עקיבא. (ט) בז' בו נגזרה גזרה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה (י) העגל. (ד) (יא) בו' במרחשון עוורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו, (ס) (יב) בכ[ח] בכסליו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו. בח' בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם ג' ימים. [ו]בט' בו (ו) (יג) לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו. (ז) (יד) בה' בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע. בכ[ג] בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין פלגש בגבעה. (מ) (טו) בז' באדר מת משה רבינו ע[ה].

באר היטב

ת[ח] ע[ם]: (נ) שמתפללים. עיין בלבוש המזמורים שרגיל לומרם בשעת עשירת הגשמים: (ל) כותים. לפי מסה שלנו שמזמרים בקשות בערב רחש השנה ויוה[כ] כנריך דוקא קברי ישרחל ושמ[ם] בס[ם] תקכ[ט]:

(ס) ורגיל. ממ[ת] שהשלה דמי שיהו רגיל להתענות תעניות אלו ואינו לו לחזר ולהרגיל עצמו להתענות בר[ח] ניסן על שרתו חסור כיון שהוא נוהג בו חיסור תענית ע[ם]. ועיין סי' תקס[ח]

משנה ברורה

שנומר. וס[ה] בשר[ח] במקום שאומרים דברי כבושים יאמרו קודם התפלה כדי שיתפללו בלב נשבר חת[כ] (מ[ח]): (ע) רגיל. כדי שלא יטעה: (י) ומשופל. בבגיס קבגיס: (יא) ואין לו. שמתוך כך יתפלל בלב שלם: (יב) ומרוצה לעם. שיסכימו לתפלתו ולתריכו נעימה שיסתור הלב: (יג) שמתפללים שם. אבל לא שיוליאו חת ס[פ]ח וס[ת] לבית הקברות ויתפללו שם וכ[ש] בקברי עכו[ם] ח[ו]ץ [ר"ן]: (יד) קברי כותים. עיין במ[ח] שכתב לדפי טעם הבגי שהוא כדי שיבקשו המתים עליהם רחמים שיו לילך לקברי כותים יש[ם] בגמרא ובפרש לפי טעם שלנו שמזמרי' בער[ה] ושיוה[כ] על בית[ק] בודאי לריך דוקא קברי ישרחל [מ[ח]] ולכך כ[ז] במקומות שמעמידין גילולים על קבריהן בודאי אין נכון להתפלל שם: (א) ורגיל להתענות. עיין בכ[ז] שים מהרח[שונים] שמפקפקין ע[ז] ולדעתם יש ליחר שלא להתענות כשהירע היום מסה בר[ח] ויש שכתבו שדבר זה ניתלו בימי מכמי התלמוד ולכן בעל נפש יחמיר לעלמו אם אפשר לו. ומ[מ] מי שהיו רגיל להתענות תעניות אלו ואירע לו היום ערב ח[ו] ורוצה להתענות בר[ח] ניסן על שרתו חסור כיון שהוא נוהג בו תמיד חיסור תענית [מ[ח]]: (ב) בהם. ובס[ח] סי' ר[ל] כתב

בט' בו נהלקו ב[ש] וב[ה]: ג [י]ש מי שאומר שנזרו שיהיו מתענין (מז) בכל ב' וה' על (ע) חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל (י) חלול השם ולעתיד לבא יהפכם ה' לששון ולשמחה:

הלכות ראש השנה

תקפא דיני ימי תחנונים וערב ר"ה. ובו ב' סעיפים:

א [נ]והגים לקום (ס) באשמורת לומר סליחות ותחנונים (ב) מר"ח (א) אלול ואילך (ב) עד יה"כ. סגס ומנהג בני אשכנז תיכו קן מלגה (ג) מר"ח ואילך מתחילין (ג) לתקוע לחר שתפלה שחריה

באר היטב

מתענים בחדר רחמנן מהרי"ל סימן ל"ח וכ"כ בשבלה"ג מגס מהר"י מולן ומגס מהר"י ברונא דכשהגגה מעוכרת שיתענה ברחמנן ועיין מ"ח והלק"ט ח"ב סי' קע"ג: (ע) מורכן. ליתא בכתבים שרגילו לכל בר ישרחל לנכות על שריפת התורה שנכה זה נמסרה התורה לקליפות. המקום יהזורגה לנו במהרה ביומינו. כ' התניח ביום השני פרשת תוקת ונהגו שיהיו מיחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלחים ספרים נשרפת. גם בשנת ת"ח נחרכו שני קהלות גדולות כאותו היום. גם מהגין להתענות כ' בסיון בכל מלכות פולין.) פעם אחת אירע שבחדש ג' לח הי' לפסר לרחות הלבנה בחידושה ולקדשה מהמת שהיה יום מעונן ושרפל ונזר רב ג' תעניות. וכתב בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' יו"ד שאין לו על מה לסמוך לשרוח את הכלור בתעניות ע"ש: (ו) קילול השם. ומי שאינו יכול להתענות עכ"פ יתפלל על דבריס הללו ויש מתעניס מבשר ויין בלילה שלפניהם ובקיץ שאוכלים קודס הלילה ג"כ להתמיר חס לח שקבלו עליהס להחבו כלילה אחר תפלת ערבית מ"ח ע"ם ושמע"ל כסי' קל"ד ס"ק נ':

(ע) בחמורת. לסוף הלילה הקב"ה עם בעוה"ז והוח עת רלון הגמ"י ושמ"ם סי' ג': (כ) מר"ח. אבל בר"ח חל"ח סליחות ותחנונים מ"ח: (ג) לתקוע. ים מהחילין מיום רחמנן דר"ח. ויש ופ"ם כשנו דעי שקם בעת שבשיכור תומרים סליחות ויסיה לריך לכתל תיקון חלות שוב שיחמר תיקון חלות בסדר התר"ח ו"ל שהוח עיקר גדול יותר מהסליחות וע"ם בשם מהר"ם שער לריך שיהיה שיכור לומר הסליחות בעתם וכמתגן ובכוונה ולסוף להשכיר ו"ג מדות שלא בכוונה וע"ם שכתב כשור בקרא שיחבר עוב ביומים לגי להכרעת סליחות ותחנונים עם הלכור. מלשמוד וכתב בר"י שכן הלה לקלת בדיעם בתחילת סי' עסוקים בגופי הלכה ובתיבוניים וכהוכיח לגול סיו מניחים קלת מסדרם ללמוד גירסה רק תחנונים ע"ם וע"ם ביום מקומות מוכנים מר"ח לגול שחכירין בשאם שובו כניסם שובניים ומנהג יפה הוח ע"ם וכתב מה"ב בשם ב"ך על התורה פ' משות יש מוהגים לעשות התחת נדריס בלילה ובמוח לח יחל דבכו בכל ס"ת לגול ע"ם ויש לקחן סוף ס"ק ז':

*) מבר לעיל בכה"ח סי' תכ"ו ס"ק ל'. סמגיס:

משנה ברורה

ובשנה משובחת יש לעות בין החמרוניס ועיין בפ"ע וסונין לעלמה להתענות בר[ח]ן: (מז) בכל ב' וה'. ומי שאינו יכול להתענות בכ"ם יתפלל בהם על דבריס הללו ויש מתעניס מבשר ויין בשם ונם בלילה שלפניהם ובקיץ שאוכלים קודם הלילה ג"כ להתמיר חס לח שקבלו עליהם לחבו כלילה חחר תפלת ערבית. ליתא בכתבים שרגילו לכל בר ישרחל לבכות על שריפת התורה שנכה זה נמסרה התורה לקליפות המקום יהזירנה לנו ב"כ. כתב התניח ביום השני פרשת חוקת נהגו היחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלחים ספרים נשרפת. גם בשנת ת"ח נחרכו שני קהלות גדולות כאותו היום. גם מוהגין להתענות כ' סיון בכל מלכות פולין נהרגו ופ"ם [מ"ח] ועיין בשע"ת שהוח בוקח מכן י"ח לזכר וכת ט"ו לנקבה:

נוהגים לקום בחמורת. לסוף הלילה הקב"ה עם בעוה"ז והוח עת רלון ומה שנהגו מר"ח שלח עלה משה בהר סיני לקבל לוחות החרונות ושעירו סופר במחנה משה עלה להר שלח ושעו עוד לחחר ע"ז

ה שם

א עול בשם רב כהלי וכן הוא מנהג הספרדים

ויש מקומות שתוקעין ג"כ ערבית ועומדים באשמורת (ד) לומר (ד) סליחות (ה) ביום א' שלפני ר"ה ואם חל ר"ה ב' [או] ג' מתחילין (ו) מיום א' שבוע (ה) שלפניו (מנהגים) (ז) ואבל אסור לצאת מביתו כדי ליכנס לבה"כ לשמוע הסליחות מלבד (ו) (ח) בער"ה שמרבים סליחות יכול האבל ליכנס לבה"כ (פסקי מהרי"א סי' קל"ג) (ט) וידקדקו לחזור אחר ש"ץ (י) היותר (ז) הגון והיותר גדול (יא) בתורה ומעשים

שערי תשובה

(ה) שלפניו. עכה"ט ועי' מ"ש כזה בשערי אפרים שער י' סעיף ח' ובפתחי שערים שם: (ז) הגון. עכה"ט ומ"ש בשם באר עשק דליכא טענות חזקה כו' עיין בברכ"י וש"ת שכתבו משם ב"ע דלא מהני חזקה למי שאינו למד ואינו נשוי והם הביאו מבו"ת פ"מ ח"ב סי' כ"ד ובכנה"ג דבפיר מהני חזקה ועכ"פ אם אירע שהיה מוחזק להתפלל ונתאלמן אין מסלקין אותו ועי' בש"ת דבכנה"ג קמ"ל דאפילו תפלת מוסף שהוא עילומו של יום לענין הקרבנות

באר היטב

מתחילין מיום שני דר"ח ואין לשנות שום מנהג עמ"א: (ד) סליחות. כשמתחילין סליחות אומרים או"א חוץ מסליחה המתחלת בשם: (ה) שלפניו. כדי שיוכלו להתענות ד' ימים לפני ר"ה נגד ב' ימים דר"ה ושבת ועיוה"כ שאין מתענין. וכ"ל דהמתענה בר"ה א"צ להתענות רק ב' ימים לפני ר"ה אע"ג שנהגו כבר להתענות דלא היתה כוונתו אלא לתשלומין ועכשיו שמתענה בר"ה א"צ תשלומין ועסי' תקס"ח ס"ק ח' וס"ק כ"ח מש"ס. והטעם לד' ימים אלו דבראש השנה נאמר ועשיתם שיעשה עצמו קרבן והקרבן צריך ביקור ד' ימים מפני המומים עיין עטרת זקנים. כתב לבוש וש"ץ מתעטף בטלית. [ועיין לעיל סי' מ"ח מ"ש שם] ואינו מברך. וט"ז כתב דלצאת ידי ספק ישאל טלית מחבירו שא"צ לברך על טלית שאולה. עוד כתב לבוש שיאמר ברכת התורה קודם הסליחות ולדידן אח"כ. וט"ז כתב שא"צ לדלגו אח"כ דאל"כ לא ימצא שום ש"ץ שיאמר אותה אחר הסליחות דהא על כל אחד מוטל לברך קודם הסליחות פ"ש: (ו) בער"ה. וה"ה עיוה"כ ודוקא במקום שמרבים בסליחות מ"א. ועיין ב"י וט"ז סי' קל"א דווידוי ותחנונים א"א אבל אבל: (ז) הגון. כתב של"ה צריך להיות הש"ץ והתוקע בעל תשובה גמור ועיין ש"ת באר עשק סימן ק"ז שאין ראוי שיהיה התוקע רווק ושאין

משנה ברורה

דר"ח ויש מתחילין מיום שני דר"ח וכ"כ בסי' דה"ח. ויש לתקוע בכל בוקר אחר התפלה. ונוהגין בכל יום של ימי החול מר"ח אלול ואילך אחר התפלה אומרים בצבור עשרה מזמורים [וביה"ר שלפני אמירתו יש לדלג תיבות בהם שבעים שנה] וכיון שא"א ספר שלם י"ל בזכות מזמורי תהלים שקראנו לפניך כו' ואחר היה"ר אומרים קדיש ואם אין עשרה בשעת אמירת תהלים וממתינין על אחד שישלים המנין יש לשייר מזמור אחד ויאמרוהו אחר שישלימו עשרה ויאמר קדיש ובימי התשובה שבין ר"ה ליוה"כ אומרים יותר מעשרה מזמורים כדי לגמור התהלים פעם שלישית קודם יוה"כ [מטה אפרים]: (ד) לומר סליחות. ואף יחיד יוכל לומר אותם שאין בהם י"ג מדות. ובסליחה שנזכר י"ג מדות ידלג אותן תיבות. וכן אותם הבקשות שהן בלשון תרגום כגון מחי ומסי וכו' ומרן די בשמיא כו' לא יאמר כשאין שם מנין עשרה [א"ר]. כשמתחילין סליחות אומרים או"א חוץ מסליחה המתחלת בשם אחד משמותיו של הקב"ה. כתב אבודרהם ויקרא בשם ד' יש להפסיק מעט בין בשם ובין ד'. אם אין מנין בעת אמירת אשרי יאמר סליחות וכשיבואו מנין יאמרו קדיש באמצע סליחות ובא"ר כתב שיאמרו אח"כ ג' פסוקים כשיש מנין. ואם היה מנין בתחלת אמירת הסליחות ולבסוף יצאו מקצתן י"ל דמ"מ אומר קדיש אחר הסליחות ועיין מה שנתבאר בסימן נ"ה [פמ"ג]: (ה) ביום א' שלפני ר"ה. ר"ל יום ראשון של השבוע שחל לפני ר"ה: (ו) מיום א' שבוע שלפניו. משום (א) שהרבה נוהגים להתענות עשרה ימים עם יוה"כ ולעולם יחסרו ד' ימים מר"ה עד יוה"כ שלא יוכלו להתענות דהיינו ב' ימים ר"ה ושבת שובה ועיוה"כ לכך צריך להשלים ד' ימים קודם ר"ה וכדי שיהיה יום מסויים להתחלה תקנו יום ראשון בכל פעם (ב) ועוד טעם שקבעו ד' ימים שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה ובכל הקרבנות בפ' פנחס כתיב והקרבתם עולה ובר"ה כתיב ועשיתם עולה ללמד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאלו מקריב את עצמו ולכן קבעו ד' ימים לבקר כל מומי חטאתו ולשוב עליהם. הש"ץ מתעטף בטלית (ג) בשעה שאומרים י"ג מדות אף שהוא קודם אור היום אבל אז אינו מברך עליו אף שהוא בגד המיוחד ליום כיון שלובשו בלילה ויש דעה דפטור אז מציצית כדלעיל בסימן י"ח [לבוש] וע"ז השיג עליו דלמה לו להכניס עצמו לדבר שיש בו ספק וע"כ לא יטול אז טלית שלו ולא טלית של (ד) קהל שהוא ג"כ כשלו אלא יקח טלית של חבירו דבזה לכו"ע פטור מציצית (ה) דכיון שנוטלו רק לכבוד ולא לקנותו: (ז) ואבל אסור וכו'. אבל (ו) תוך י"ב חודש על אביו ואמו [או תוך שלשים (ז) על שאר קרובים] אסור לעבור לפני התיבה בר"ה ויוה"כ דהא דינם כרגלים לכל מילי (ח) אבל בימי הסליחות אפילו בער"ה (ט) ועשי"ת מותר [ובדליכא חזן אחר שרי אפילו בר"ה ויוה"כ]. וכן בימים (י) שאין אומרים תחנון מותר להתפלל שחרית אם אחר יאמר הלל אבל מוסף לא יתפלל (יא) והמ"א כתב כמדומה שהגר"א לא היה מניח להתפלל אפילו שחרית בר"ח אכן בדליכא אחר לכו"ע מותר להתפלל אפילו מוסף: (ח) בער"ה. וה"ה (יב) בעיוה"כ במקום שמרבים בסליחות: (ט) וידקדקו. נהגו לעבור לפני התיבה (יג) פרנסים ומנהיגים שיודעים בצער הדור והיינו דוקא (יד) כשהם נאמנים ומגינים על הדור ומרוצים לעם ובעוה"ר בדור הזה וכו' וכדי לתקן פרצה זו ראוי שיתפלל הש"ץ הקבוע: (י) היותר הגון. וכל העוזרים ומסייעים לש"ץ שאינו הגון כאלו גוזל טוב מן הקהל ועתידים ליתן את הדין [ס"ח]. והיודע בעצמו שאינו בקי מאד ויודע לשמור אפילו משגגה אין לו להכניס את עצמו בעבודת השם. ואם אינו ראוי והגון ובקי אין ממתינין לו כשאר עונשים אלא נוכין לאלתר [א"ר]: (יא) בתורה ובמעשים. וראוי (טו) שיהיה הש"ץ והתוקע בעלי תשובה גמורה גם ראוי שילמדו הכונות מהתפלות והתקיעות והוא מהזוהר. ונהגו

שער הציון

(א) לבוש ולפ"ז המתענה בר"ה השני ימים א"צ להתענות רק שני ימים לפני ר"ה אע"ג שנהג כבר להתענות ד' ימים קודם שהתחיל להתענות לפני ר"ה מ"מ יש לפקפק דלא היתה כונתו כמה שהתענה ד' ימים אלא לתשלומין ועכשיו שמתענה בר"ה א"צ תשלומין אלא ב' ימים אבל לטעם השני המובא בפנים לעולם צריך ד' ימים לפני ר"ה ואחרי מי שיכול [פמ"ג]: (ב) א"ר: (ג) מ"א בשם לבוש ולעיל בסימן י"ח פסק המ"א דכל עובר לפני התיבה צריך להתעטף והיינו מפני כבוד הצבור: (ד) עיין לעיל בסימן י"ח וכ"מ בפמ"ג: (ה) ואפילו למאן דמחמיר לעיל בסימן י"ד בטלית שאולה מצויצת היינו בסתמא אבל כשנוטל וחבירו בכונה שלא לקנותו לכו"ע א"צ לברך עליו. ומ"מ היכא דאין לו טלית אלא שלו מתעטף בו בלא ברכה וכשיאור היום ימשמש בציציותיו ויברך כדלעיל בסוף סימן י"ח [אחרונים]. ולענין אמירת ברכת התורה ועט"י ואשר יצר אם יברך אותם בביתו קודם הסליחות או אח"כ עיין לעיל בסימן וי"ש וכמ"ש שם: (ו) מ"א: (ז) פמ"ג: (ח) א"ר וכן ג"כ דעת המ"א: (ט) ישועות יעקב: (י) מחה"ש: (יא) ובחנוכה לא יתפלל לילה הראשונה משום שאומרים שהחיינו על נרות חנוכה ולזה צריך שמחה יתירה ואפשר אם אחר ידליק מותר הוא להתפלל [פמ"ג]: (יב) מ"א: (יג) מ"א בשם ראשונים: (יד) כ"ח: (טו) של"ה.

שאפשר למצוא שיתפלל סליחות וימים נוראים (יב) ושיהא בן שלשים שנים גם (יג) שיהא נשוי (כל בו) מיהו כל ישראל כשרים הם רק שיהיה מרוצה לקהל אבל אם מתפלל בחזקה אין עונין אחריו אמן וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציאו גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים) ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל (ח) (יד) כל היום (כל בו):

ב (טו) [ב]נוהגים להתענות (ט) (טז) ער"ה. הגה והמדקדקים נהגו שכל א' מתענה עשרה ימים

ב טור בשם מנהג אשכנז על סמך מדרש ר' תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון כו'

באר היטב

לו הדרת פנים זקן וליכא טענות חזקה ברווק שהחזיק בתקיעות גם ילמוד בתחלה התפלות והתקיעות וכוונת התקיעות ביותר. כתב הב"ח דפרנסים שראויים להתפלל היינו שכשהן נאמנים ומגינים על הדור ומרוצים לעם ובעו"ה בדור הזה וכו' וכדי לתקן פירצה זו ראוי שיתפלל הש"ץ הקבוע ובפרט בקהילות קטנות ראוי לבטל מנהג זה ועיין תשובת חות יאיר סי' קנ"ו בענין תוקע שמבקש שכר הרבה כיצד ינהגו. כתב רמ"א בי"ד סי' שע"ו דאבלים לא נהגו להתפלל בשבת וי"ט וכן בימים נוראים אסור והיכא דליכא עדיף מיניה כתב מהרי"ו דמותר להתפלל ובשאר ימים שאין אומרים תחנון מותר לאבל להתפלל אפילו בר"ח מנחה וערבית עסי' הרע"א בט"ז ס"ק ז'. ונהגו מי שהתחיל להתפלל או לתקוע אין ליתן המצוה לאחר כמ"ש ס"ס קנ"ג. ואם חלה הוא ביד הקהל להעמיד אחר ועי' סי' נ"ג מש"ס: (ח) כל היום. אפילו ערבית שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור מ"ל. ומטעם זה הוא קודם לאבל ולמוהל וליא"ל מ"א: (ט) ער"ה. אפילו תינוקות מתענים. מהרי"ל. ויום

שערי תשובה

שהקפידה תורה על בכה"ג ועי' לעיל סי' נ"ה שהביא בכה"ט שם תשובת פ"מ אפ"ה אין מסלקין אותו ועי' בשבו"י ס"ק ל"ה ת"א סי' כ"ט שהביא דמי שנשתטית אשתו ולקח התרה ונשא אחרת אינו מתפלל בימים נוראים עד שתחזור לבריאותה ותקבל גיטה או שתמות וכמו בכ"ג שלא ישא ב' נשים שכתב הרא"כ"ד שלא ימשך לבו וכן נראה מהרמב"ם מהלכות כלי המקדש דדוקא ביום כוס אסור בעבודה ואף שהיא מרוחקת עתה ממנו מ"מ הואיל ולא נתגרשה וראוי לביאה במה ימשך לבו ואף אם רגיל להתפלל לא מהני במקום שהוא אסור מה"ד וכל שאפשר להתקיים ע"י אחרים ע"ש ובבר"י חולק דאין להוסיף תוספת כ' נשים וכ"ש נשתטית דכמאן דליתא דמי ע"ש ובש"ת הלין כעד השבו"י לענין אם יש לו ב' נשים דמסתבר להחמיר אך אין זה במדינתנו אם לא בנשתטית וכזה נראה להקל כמ"ש בבר"י ואדרבה נראה בנשתטית ולקח התרה אין לו להתפלל ואם הוחזק כבר נראה פשוט דשרי לפי מ"ש דגם באלמן אין מסלקין אותו אם הוחזק בכך. ועי' בבר"י בשם חכם אחד בתשובת כת"י שאף אם הוחזק לתקוע אם אינו מתפלל כל השנה עם הצבור מסלקין אותו ע"ש ועי' בנ"ב מה שמנהג בקצת מקומות שלא להניח אבל להיות ש"ץ בימי סליחות ועשי"ת לא נתפשט מבעלי תורה ואפילו בר"ה ויוה"כ אינו איסור רק מנהג בעלמא ע"ש בת"א סי' ל"ב ועי' לעיל סי' נ"ה בשם שער אפרים ועי' בכנ"י סי' י"ג ראובן היה מוחזק להיות ש"ץ בתפלת ר"ה ושמעון ביוה"כ ופעם אחת הולך לנסוע ראובן לפי שעה וכיבדו טובי העיר את שמעון להתפלל בר"ה לא אבד שמעון חזקתו שביוה"כ מחמת שקיבל עליו תפלת ר"ה ויכול לומר לדידי תפלת יוה"כ עדיף שהוא יום צום וסליחה וכפרה והיה לטובי העיר להתנות עמו ואפשר שלא היה מתרצה אך אם אירע קודם לזה פעם אחת שהפכו הסדר והתפלל שמעון בר"ה ואחר התפלל ביוה"כ ולא ערער נראה מזה דר"ה נוח לו משום דזריזים מקדימין ולכן גם עתה רשות ביד טובי העיר ליקח תפלת יוה"כ לכבד מי שירצו אבל אם באמת ערער אז אלא שלא השגיחו עליו ומי יכול לדון עם שתקיף ממנו טענתו אין ליקח ממנו תפלת יוה"כ ע"ש. וכתב בפמ"א ח"ב סי' קכ"ה באחד שהיה מוחזק לתקוע ביום א' דר"ה ואחד ביום ב' וחל יום א' דר"ה בשבת מי נדחה אם הראשון או השני וכתב דתלוי במנהג המבואר בסי' תרמ"ב לענין מערבית ולפי מ"ש המג"א שם דמשמע מסוכה שהשני נדחה וכן מנהג העולם ה"נ זוכה הראשון במצוה זו ע"ש ועי' בשו"ת אור נעלם סוף סי' י"ג כתב ג"כ בעובדא כו' שפסק שהראשון שהוא מוחזק לברכת שהחיינו יתקע והשני ידחה ע"ש. [ולענ"ד ראיית הפמ"א ל"ע שאין הנדון דומה דלענין שיר או פיוט מערבית שייך לומר כן דמעיקרא הכי אתקין שהשיר או פיוט זה ליום ראשון ואי לא חזי לראשון יהיה לשני ממילא דהשני אידחי משא"כ בזה ששני אנשים חלוקים הם וכל אחד זכה ביומו וכדבר שבממון כה"ג פשיטא דלא מידחה גברא מקמי גברא ואשר זכה בראשון ולא עלתה לו אינו יכול ליקח בשביל זה חלק השני וכן הדין בזכיית מצוה אם לא שנאמר דגם בזה לא זיכו הקהל לשני אלא רק בענין אם הראשון יעמיד במצוה שלו ולא יפסיד פשיטא דז"א דמאין הרגלים לומר שהראשון נוח להם שלא יופסד זכייתו במצוה לעד לעולם והשני יפסיד לפעמים איפוך אנא שמא השני נוח להם וכיון שיום שני לעולם אין חל בשבת ולא יתבטל מצותו לעד לעולם מעיקרא זכה ע"ד כן ואדרבה כיון דכל חד אית לי' עילוית זה לפי שנקבע ליום ראשון שהוא עיקר מן התורה וזה אינו לשני אלא שיש לו עילוי די לא

משנה ברורה

ונהגו שמי (טז) שהתחיל להתפלל או לתקוע (יז) אפילו פ"א אין ליתן המצוה לאחר ואם חלה הוא ביד הקהל להעמיד אחר (יח) ומ"מ כשחוזר לבריאותו המצוה חוזרת אל הראשון מי שבא בעש"ג (יט) אין ראוי להיות ש"ץ בר"ה ויוה"כ אא"כ עשה תשובה. אם רואה שיש מחלוקת בשביל התפלה (כ) לא יתפלל אע"פ שיתפלל מי שאינו הגון: (יב) שיהא בן שלשים. שאז (כא) ראוי בן לוי לעבודה ותפלה הוא כנגד עבודה (כב) וגם שאז לבו נשבר ונדכה: (יג) שיהא נשוי. דומיא דכה"ג שהיו מכינים לו אשה אחרת ושתהיה לו אשה לשומרו מן החטא. ופשוט דאם מזדמן לו שנים אחד שהוא בן תורה וירא חטא ואין לו אלו הפרטים והשני הוא איש פשוט והוא נשוי ויותר מבן שלשים הבן תורה קודם: (יד) כל היום. שחרית (כג) ומנחה [שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור וי"א דאף (כד) ערבית שלפניו אבל הערבית של היום שלאחריו (כה) אין שייך לו] וכתב המ"א דמטעם זה הוא קודם לאבל ולמוהל וליא"צ (כו) דתפלה תליא ברצון הקהל והא"ר מפקפק בזה ודעתו דיא"צ יש לו להתפלל אם הוא מתענה ומן למנחה ואילך יש להניח להתפלל אף לאבל והובא דבריו בפמ"ג: (טו) נוהגין וכו'. וביום א' דסליחות נהגו (כז) רוב הקהל להתענות ויחיד (כח) אומר עננו במנחה בשומע תפלה אבל הש"ץ אינו אומר עננו בחזרת התפלה: (טז) ער"ה. ואפילו התינוקות מתענין [מ"א בשם מהרי"ל] והתינוקות ל"ד אלא ר"ל נערים שהגיעו לי"ג לזכר וי"ב שנים

שער הציון

(טז) מ"א: (יז) פמ"ג: (יח) אחרונים: (יט) שו"ת תורת אמת: (כ) ח"א בשם כ"ת: (כא) הגר"א וכעין זה משמע בד"מ אף שבשם זוהר מבן כ"ה היינו שמאותו הזמן יתחיל ללמוד סדר התפלה וקה"ת כדי שיהא בקי יפה יפה כמו שהיה צריך ללמוד סדר עבודה מבן כ"ה עד שלשים ומשלשים התחיל לעבוד כן מוכח בכלבו: (כב) ד"מ. ושם כתוב בלשון זה ומצוה מן המובחר שיהא למעלה מבן ל' שאז לבו נשבר ונדכה עכ"ל אכן באמת תיבות אלו אין להם שום ביאור דהלא אדרבה בן ל' לכח ובשאדם חזק בכח אין לבו נשבר וביותר קשה לשון הכל בו שכתב שם ומצוה מן המובחר מבן שלשים שאז הוא ימי הזקנה ולבו נכנע ונשבר יותר ולכאורה הייתי אומר שט"ס הוא בכל בו וברמ"א וצ"ל בן ששים ונתחלף ס' בל' אבל בחפשי באורחות חיים שהוא מקור לכל דברי הכל בו בידוע מצאתי שם ג"כ הגירסא שלשים אבל לשונו שם מתוקן יותר וז"ל שם בה' תפלה וצריך לדקדק שיהיה בשניו כמספר שני העובדים עבודה מכ"ה שנה ולמעלה והמצוה מן המובחר מבן ל' שנה שאז הוא בתחלת ימי הזקנה ולבו נכנע ונשבר יותר עכ"ל: (כג) לבוש: (כד) כן משמע בד"מ ואפשר שזהו ג"כ כוונת מג"א: (כה) א"ר ופמ"ג: (כו) מחה"ש: (כז) מ"א בשם טור: (כח) פמ"ג:

ג שם בשם מנהג אשכנז ד שם על פי מדרש ר' סימון כי מי גוי גדול ט'

(מרדכי ספ"ק דר"ה וריש יומא) וכן נכון לעשות וכל אלו התעניות א"צ (י) להשלים (יז) ואין קורין בתורה ויחל אפי' ערב ר"ה וע"ל סימן תקס"ב ס"ב (יח) ואם הל ברית מילה בער"ה (יט) יכולים (יא) לאכול (כ"י בשם תשובת אשכנזית) ורבים נוהגין לאכול בער"ה (יב) קודם עלות השחר (מהרי"ל) משום חקות העמים שהיו נוהגים להתענות בערב חגיהם ויכולין לאכול (כ) בלא תנאי (כא) אחר שכן נהגו (ד"ע): **ג** (כב) [ג]אין נופלים על פניהם בערב ר"ה בתפלה (כג) אע"פ (יג) שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות (יד) (כד) ואין תוקעין בערב ר"ה (מנהגים): **ד** (טו) (כה) [ד]מכבסין ומסתפרין בער"ה

שערי תשובה

באר היטב

משנה ברורה

שער הציון

א משנה דרב ברכות י"ב ימלפליג ר"ה ואמר ילא ש"ת דלרב לא ילא הלא"ש והרי"ף והרמב"ם בפ"י מהל"ת ב כרב אבי שם ל"ד וכפי' רמב"ם והרי"ף וכ"כ התו' ג תשובת הרשב"א מנא

(ויש (כו) נוהגין (טז) לטבול בער"ה משום קרי) (כל בו) ויש מקומות נוהגין לילך על (יז) (כז) הקברות ולהרבות שם בתחנות ונותנים לדקה לעניים (כל בו):

תקפב סדר תפלת עשרת ימי תשובה ור"ה. ובו ט' סעיפים:

א (א) [א]בי' ימי תשובה אומר (ב) המלך הקדוש המלך המשפט ואם טעה (ג) או שהוא (א) מסופק אם הוא בהמלך הקדוש (ד) חוזר לראש ואם הוא בהמלך המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו [ב]חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר ואם לא נזכר עד שעקר רגליו (ה) (ע"ל סוף סי' קי"ז) חוזר לראש (ו) (ע"ל סי' (ב) קי"ח): **ב** [ג]אם אמר האל הקדוש (ז) ותוך כדי דיבור נזכר

דנקיט כסא דתמרא בידיה וכו' ברכות י"ב וכדעת הגאונים

באר היטב

שערי תשובה

משנה ברורה

שער הציון

הלכות ראש השנה סימן תקפב

ואמר המלך הקדוש (ח) א"צ לחזור (ט) וכן הדין בהמלך המשפט: ג בשבת בינתיים ערבית יאמר בברכת מעין שבע (י) המלך הקדוש. סגס וס"ס (יא) סס חל ר"ס בשבת ומותס בשל שבת לגד (יב) וכן כשחל יום כפור בשבת (מהרי"ל ומנהגים): ד יש נוהגים להתפלל בראש השנה ויום הכפורים (יג) בבריעה וצריכין הם (ג) (יד) לזקוף בסוף הברכות: ה יאם לא אמר (טו) זכרנו ומי כמוך (ז) אין מחזירין אותו. סגס לפילו לא עקר רגליו עדיין (טז) רק בסייס לותס ברכה (תרומת

שערי תשובה

שתהרייס ומכר תפילו תכ"ד מותר לרקס: (כצו"ע) בשבת ניתהייס. וכתב מה"כ שהס בכרכה מעין ז' עשה ואמר בהל הקדוש כתב בכנסה"ג דתוזר ויספר"ת תולק וס"ל דה"ת וכ"כ בגן המלך סי' קמ"ט וכמעשה כתב בספר"ת ודעת המחב"י בשלמי"ג דתוזר וכתב דלפי דברי הקדוש שהי"ו ז"ל תוכה ניח וגם רז"ל כיוון לדבר שהר לגלי שיתנו טעם לפי שבשבת ושמיני בכמה ע"ס: (כצו"ע) תומב בתפלה וכו'. ואם עשה ולא הזכיר מעין י"ע מחזירין לותו כמ"ש בשי בשם רבינו יונס ולפ דתפלת ערבית רשות תפלת שבת ויו"ע תוכה כ"ש מו"ק ומח"כ כתב דלימה לגלי דבלה"ס שהידינה כל ת"ע בשויש כתובה ע"ס וכפי' רס"ח וכתב עוד בלחד שאמר תפלת ערבית שתיקנה שתחם מקדש יבחל והמוסיף לפ דר"ה בכלל זמניס מ"מ לא כיון על ל"ם וסירבה דבהל נקע ואתי וכמו כיו"ע לם שהם מקדש בשבת לא יגלה תע"ג דיו"ע מיקרי שבת. ועוד שוב שם לא ידע משיקרא דר"ה בכלל זמניס כו' ע"ם ופי' במ"כ בס' רס"ח שבהיל בשם מאמר המכדכי דלפ יו"ע לו ר"ה בשבת ובשת בערבית ולא הזכיר בל יו"ע ומוב ולא מלי סמיך ואשמוע מן השי"ת בכרכה כיון שלין מזכירין כה בל יו"ע ומח"כ כתב דיולא בכרכה מעין ז' וכ"ש דף ס"ו תלק של המח"כ דמדשה ליה לתכילת פירות ומוזות כי' שלין שולה יפס שלא יגלה יולא מעין ז' וכן נעכ"ל. ופ"ם בס"ת דלם חל בס"ם ושבת ואמר ומודיעו ת"ל לחזור שתניד להכדיל על הכוס ופי' כדגול מרבבה שמה שהשמיט המחבר תיכת בלהבה ניח לביתתו סי' ס"ץ סבית מוסתת סרמב"ם ומשבגול שתומיים בכל יו"ע גם בר"ה יו"ל ולא בל"ר ע"ם ושבת בס"ת שלם שבת שומר [מלוך] (מלוך) על בל תלבן בשתרית יגלה ושתיו לא תמר תו"ת מלוך על בל רק תחר יעלה ויבא תשם בית"י מקדש יבחל ויום סזברון יגלה לך בתפ"ת שהוא תפסר שבריך לתתום מלך על בל תלבן דומיה דוברונות ושופרות תומר שמוך לתתימה פסוק תחרון של תורה מפני שבמלבות זברונות ושופרות תומר שמוך לתתימה פסוק תחרון של תורה מפני שבמלבות שיהו תותם בשניו שבמלבות לגלה קדושת סיום בו' משמע מזה שתלת מלך לא סוקבא בהקפדה שלל"ב סיס לריך לומר פסוק מלבות שמוך לתתימה שתבים שתתים שמוך לתתימה ולא שיהו לומר פסוק מלבות שמוך לתתימה שתבים של שבת דעת הבנה"ג בי' תפ"ז לגלי בין שהזבירו בתפלת שהרבה ושפר"ת תולק וכן בתה נדולים פי' לשל' סי' תפ"ז בבה"ע פ"ב פ' ס' וכבר"י תת"ב שהבים בי"ב לשר"ת ושתב שבן נרשה מהבירשב"ת פ"ב דשלה פ"ם. ופ"ם שהלריך דשפיר נוספתו מלוך על בל שפולה בולו ובמ"ם סע"ז ושת"ב מעני

באר היטב

להלבה דלף לם לומר מלך תוהב לדקה ומשפע ת"ל לחזור וכן הוא דעת הב"ח ובל"ם ובבה"ג ועיין יד לההן. וע"ז פסק דיחזור ויתפלל בתורת נדבה ע"ם: (ג) לזקוף. קודם שלומר ברוך ובזכרנו לריך לזקוף קודם לויה תיבות המסומות לבריך בלי שיוכל לבמות לח"ב בשיומר ברוך שתה תבל בזקיפה דמי בשוך תין לריך לזקוף עד שיומר ברוך וכן בכל הברבות שלין שתיה בפוסף ע"ז ע"ם. ובשזוקף לל יהה בקומה זקופה ולין זה בכלל השתחוה בהרחם בפוף דבם בכל השנה רחוי לומר בן בל שבן בימים גורלים של"ה. ובל שלדם יחזור ויללמוד התפלה וקרוב"ך שיהיו שנוריס בפיו בר"ה וכן ילמוד לבניו סדר התפלה בדי שלא ילערך להפסיק. מהרי"ו: (ד) לתן. לפילו רלה להחזיר לסור ד"ת מ"ח. לתייב בשו"ת הלמ"ך ולא בפת"ח דמשמע לל תייס בדתיתה בנדרים לתולין בפת"ח הוי במו לל תולין ע"ם. ודוקל בר"ה קפדינן לבל בבל השנה תומרים השביבנו לתיים בפת"ח תחת הלמ"ך ע"פ הדקדוק להיבא שבסר הה"ח הידיעה שהיתה רחוי להכתב תחר תותיות בל"ת ומכחר בח הפת"ח מהה"ח הידיעה תחת תות בבל"ת במו בְּשִׁבְעִים חלא שבסר הה"ח הידיעה בח הפת"ח בתת הבי"ת להורות על ה' הידיעה וכן בולם. וע' ברס"י פ' בשלח בד"ה להותם וגו' וגמ"ח מ"ם בזה בשם ב"ח ומע"מ. והרשעה בחיבי"ק תחת הרי"ש. שהשלמן בקמ"ן תחת הסי"ן שניה. לתן לומר וחז לדיקים חלא בכבוד יזכר. ולתן לומר בתהבה מקרת קודם רק יום תרועה מקרת קודם. ולתן לומר ומלומדיך סם מלומדים רק ומרוממיך המה מרוממים ס"ז. וכופלים לשילת

באר היטב

בכל הקדושים. מהגיוס: (ה) לומר. לפילו בלילה בקידום: (ו) בשבת. ולומר מ"ז רלה במומחתו קדשנו מבל בשחר מקומות תין לומרים רלה בממחתו. לבוח: (ז) ודבדך. בין בספרה בין בקידום: (ח) רס. לבל לא ינביה קולו מלך עשל"ם: (ט) לשנה. בתב לבום שביום רחשון לחר התפלה ת"ל לשנה טובה תבתב דיש להחזיק הבידו לשדיק. ומ"ש בתב דיבול לחומרו עד לחר חלות ע"ם. וע"ז בתב דיש לחומרו בליל שני נ"ב דהה ביום ב' לומרים זמן מטעם שעיקר מיום ב' לפטעמים ע"ם ויש לומר תִּפְתֶּחָם וְתָחָתֵם מ"ל:

(י) תפוח. ומבדך בפה"ע לף שחולבין לחר המולין. ויש מהגיוס

שערי תשובה

רלים מבדיר בס"ם בתר פעמים ועי' בבניו לבריאל בפ' בקת בל בפלה בולם בדושים וכו' ע"ם ועי' בע"ז לעיל סי' ל"ם וכלו בע"ז שבתב יום רלים לה לעיל תסר בדפוס תיבות בס' ל"ם וכמ"ם בית לפניס: (ה) לומר. ועי' בפר"ת שם לומר בחול זכרון תבושה (יג) ומ"ם לא יגביה קולו יותר מדאי: (בה) תבתב. ולנקבה יומר (יד) תבתבי בית"ר. המ"ח מלדד דיש לומר נ"ב ותחתם והבר"ח בבינוחו מסבים לדעת העברה מתמרות לתין לומר ותחתם. ועיין בת"ח דיבולין לומר לשנה טובה תבתב עד תלת היום ועיין בע"ז דמוכח מניה דיום שני ביום ר' דמי לזה ויבולין לומר נם בלול שני לשנה טובה תבתב וכ"ה"ר חולק על זה: (א) וכשיתבל רובות וכו'. וה"ה (ו) מה שנקרא בלשונות לחרים לשון רבים יתבל בל מדינה ומדינה בלשונה: (ב) יהי רלון. מלעיל (ב) ד' תו"ח שיהבו זכיותינו וכתב ת"ר בשם בל"ה יתעורר לחד בתשובה בשיומר י"ר ויתפלל ע"ז בלב שלם: (ג) תפוח מתוק בדבש. והתפוח (ג) עיקר ומבדך עליו ושותר להדבש. ולף שתולבין התפוח לחר ברבת המולין מ"ם לריך לברך עליו. ויש מהגיוס לבעל המולין בדבש

תתחדש

הלכות ראש השנה סימן תקפב תקפג

סדמן) וס"ס (יז) סס לף לומר וכתוב ונספר כמי דיבא בסי (מור): ו יאומר בתפלה ותתן לנו את יום הזברון הזה (יח) ואינו מזכיר ראש חודש: ז יאם חל בחול (ה) אומר (יט) יום תרועה מקרא קודש ואם חל (ו) (כ) בשבת אומר זברון תרועה: ח (כא) יאינו אומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון יובן אינו אומר והשיאנו ובתפלת מוסף (כב) אינו אומר ואין אנו יבולין לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יבולים לעשות חובותינו לפניך (בג) (וחותמין (ז) ולדבדך תמת וכו') (מור): ט כאע"פ שבל ימות השנה מתפללים בלחש בר"ה ויוה"ב נוהגין לומר (בד) בקול (ח) רם ולהשעות לא חיישי' ביון שמצויי' בידם מחזורים: סגס ומוסגין שבל לחד לומר לחבירו (ט) לשנה טובה תבתב (בה) תבתב (מור):

תקפג דברים שנוהגים לאכול בליל ר"ה. ובו ב' סעיפים:

א יהא אדם רגיל לאכול בר"ה רוביא דהיינו תלתן כרתי סילקא תמרי קרא (א) ובשיאכל רוביא יאמר (ב) יה"ר שירבו זכיותינו. כרתי יכרתו שונאינו סילקא יסתלקו אויבינו. תמרי יתמו שונאינו. קרא יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכיותינו: סגס וים ומסגין לאכול (ח) (ג) תפוח מתוק

באר היטב

(ה) לומר. לפילו בלילה בקידום: (ו) בשבת. ולומר מ"ז רלה במומחתו קדשנו מבל בשחר מקומות תין לומרים רלה במומחתו. לבוח: (ז) ודבדך. בין בספרה בין בקידום: (ח) רם. לבל לא ינביה קולו מלך עשל"ם: (ט) לשנה. בתב לבום שביום רחשון לחר התפלה ת"ל לשנה טובה תבתב דיש להחזיק הבידו לשדיק. ומ"ש בתב דיבול לחומרו עד לחר חלות ע"ם. וע"ז בתב דיש לחומרו בליל שני נ"ב דהה ביום ב' לומרים זמן מטעם שעיקר מיום ב' לפטעמים ע"ם ויש לומר תִּפְתֶּחָם וְתָחָתֵם מ"ל:

(ח) תפוח. ומבדך בפה"ע לף שחולבין לחר המולין. ויש מהגיוס

שערי תשובה

כלי ג' תיבות ואם יאמר משיעור זה לא מהני ומזרתו (ו) וכ"ז בשלח התחיל עדיין ברבה לחרת דלל"ה לפילו תוך כ"ל חוזר לרחש: (ז) לומר. היינו לפילו לא מבר שהוא יחי תשובה ובשת שאמר ברוך אתה ד' היה בדעתו ג"ב לסיים הלל הקדוש אף"ה כיון שלבסוף מבר ואמר המלך הקדוש (ז) מהגי: (ט) וכן הדין וכו'. מזיל לשיטתיה בסעיף הקודם ולפי מה שפסק הרמ"א בסימן קי"ח בבל גווני ת"ל לחזור אם לא שאמר בשעם הרחמן הלל חוזר ומשפע ולא הזבירו שלך: (י) המלך הקדוש. ואם עשה ואמר הלל הקדוש יש דעות בחזרוניס אם לריך לחזור ודוקא אם סיים הברבה אבל אם מבר קודם שסיים יחחיל מן המלך הקדוש [לחזרוניס]: (יא) אם חל ר"ה בשבת. ר"ל יאמר ג"ב בברבת מעין שבע שבת שבליל שבת המלך הקדוש: (יב) וכן בשחל וכו'. ר"ל ג"ב לחינו מותס בבל יוה"ב רק בבל שבת ובבל יו"ע שחל להיות בשבת שחינו מזבירי בה בל יו"ע וכ"ל בסימן רס"ח ס"ע עיי"ש: (יג) בבריעה. לפי שחנו תלוים בדין לסיבך יבוין להתפלל בלימה ובירחה. והבה מלשון זה משמע בשאר בריעה המוזבר בבתוב אבל בירחל דהה בריך על ברבוהי וכן בשלמה בתיב הס מברוש על ברבוהי וגו' אבל אין מוהגין בן אלא

משנה ברורה

התחיל עדיין ברבה לחרת דלל"ה לפילו תוך כ"ל חוזר לרחש: (ח) לומר. היינו לפילו לא מבר שהוא יחי תשובה ובשת שאמר ברוך אתה ד' היה בדעתו ג"ב לסיים הלל הקדוש אף"ה כיון שלבסוף מבר ואמר המלך הקדוש (ז) מהגי: (ט) וכן הדין וכו'. מזיל לשיטתיה בסעיף הקודם ולפי מה שפסק הרמ"א בסימן קי"ח בבל גווני ת"ל לחזור אם לא שאמר בשעם הרחמן הלל חוזר ומשפע ולא הזכיר שלך: (י) המלך הקדוש. ואם עשה ואמר הלל הקדוש יש דעות בחזרוניס אם לריך לחזור ודוקא אם סיים הברבה אבל אם מבר קודם שסיים יחחיל מן המלך הקדוש [לחזרוניס]: (יא) אם חל ר"ה בשבת. ר"ל יאמר ג"ב בברבת מעין שבע שבת שבליל שבת המלך הקדוש: (יב) וכן בשחל וכו'. ר"ל ג"ב לחינו מותס בבל יוה"ב רק בבל שבת ובבל יו"ע שחל להיות בשבת שחינו מזבירי בה בל יו"ע וכ"ל בסימן רס"ח ס"ע עיי"ש: (יג) בבריעה. לפי שחנו תלוים בדין לסיבך יבוין להתפלל בלימה ובירחה. והבה מלשון זה משמע בשאר בריעה המוזבר בבתוב אבל בירחל דהה בריך על ברבוהי וכן בשלמה בתיב הס מברוש על ברבוהי וגו' אבל אין מוהגין בן אלא

משנה ברורה

בחת רק ובדבך חמת. וכופלין לעילת בבל שבי"ת בבל הקדושים שחומרים: (יז) אם לא אמר וכתוב ובספר נמי דיבא סבי (מור). וכן גם תוספות וכבן תן וכו' שחומרין בברבה שלישית אם לא אמרו בלל אין מחזירין אותו [לחרונים]: (יח) ואינו מזביר ר"ח. דבשחומרים יום הזברון (יט) בלי נמי אר"ח דקרי זברון דבתיב וכמועדיבם וברחשי חדשיבם וגו' והיה לבם לזברון: (יט) אומר יום תרועה וכו'. ואפילו (יב) בתפלת הלילה לו בקידום אע"ג שאין תוקעין בלילה מ"מ היום הוא יום של תרועה ללמהר בודאי יתקעו. וכתבו האחרונים דבדיעבד אם אמר בשל זברון תרועה וסיים הברבה אינו חוזר [דהא בתורה בתיב זברון תרועה אע"ג דמדאוריית תקיעה שריא בשבת] וה"ה בשבת אם אמר יום תרועה ג"ב אינו חוזר: (כ) בשבת אומר וכו'. ואומר אף"ה רלה במנוחתינו קדשנו וכו' אבל ביום"ב שאל בשבת אין אומרים רלה במנוחתנו ביון שהוא יום עיבול ואינו מנוחה גמורה [לבוח ים"ח]: (כא) אינו אומר מועדים לשמחה וכו'. ר"ל דלא בתיזו דיומא שהובבו בסור דם"ל שים לאומרם: (כב) אינו אומר וחין אנו יבולים

(יח) לחרונים: (יב) ב"י ומ"ם: (יג) לחרונים: (יד) פמ"ג: (ט) מ"ח וס"ח: (בב) בל סו ורד"ח: (ג) לחרונים:
5 14

בדבם (עור) ולומרים (ב) (ד) תתחדש עליהו (ה) שנה מתוקה (תבורכם) וכן נוסגין שם לומליס רמוזים ולומרים נרבה זכיות כרמון ונוסגין להקול בשר (ג) שמן וכל מיני מתיקה (מרדכי ליומא) : ב יאובלים (ו) ראש (ד) כבש (ז) לומר נהיה לראש ולא לזנב יובור לאילו של יצחק . שנה שם מדקדקים שלא להקול תגוזים שתגוו בניממריה חמא ועוד שמן מרביס (ס) כיחה ועיפה ומבעלים שתפלה (מהרי"ל) וסולנין לא (ו) (ח) שנשר לומר פסוק ותשליך במלולות שם כל מטלתיהו וגו' (מנהגים) וגם נוסגים (ט) שלא (ז) ליתן ביום ראשון שנשה וכהן הוא :

תקפד סדר קריאת התורה בר"ה. ובו ד' סעיפים:

א (א) יאין אומרים (ח) הלל (ב) בראש השנה ויום הכפורים, שנה ונוסגין לומר (ב) מחזיו מלכנו

שערי תשובה

(ב) תתחדש. ופ"ה כשכו"י שכתב שהמון פם שלא ידעו תוכלין שמוליה לכך עם דכם ותפות לכך ושעות הוא לפי שבתפות יש פלוגתת ר"ת ואלו מיקר ולכך מחכרו עם המוליה דלא פעוד מכרכת התפות ע"ם ואלו אין מהגרין כן רק תוכלים כ"ה כפ"ת ומתמת ספק ברכת התפות מוכרע תללו שהתפות עיקר שהדכם אינו רק טוח על פניו וסיכה כשלמת דמשמו שבדי לה ואין לך פעל יותר מזה: (ו) הגמר. שכתה"ו ועי' שבו"י ח"ג סי' מ"כ כתב דלפיללו אל נשמע לדלים ממהרי"ל דלא כקילור ס"ם וכבר"י כתב כשם מהרש"ז דלא יתחר נשמע רק יעשה כן כיום שני אחר מנחה ומעד מזה לתף כשחל כתול ואילך אוסם שלא עשה כפדר הזה יעשה כיום ב' ס"ם לך במת"כ כתב שהכר שהקובל מוכר"ך יוסף לילכתו לא היה תוכם ותומלו לח כשמת ותול כדברי השבו"י וכן נחמו נוסגים אחריו:

(ג) אלינו מלכנו. שכתה"ו ופי' כש"ח שכשפר כ"ד בשב על השל"ה ודעתו כמ"ש בכ"ה שלא לומר מה שהוא דרך וילוי וכתב שכן נהוג וכתב בשבתה"ג כשם מהרו הכ"ח ז"ל שיהם מלפיע על קלת תכמים בעיניהם שהגיהו שלא כ"ה שהחכר כהם עון ומעת שלא אמר מכן הכ"ש שלא שהין לומרים וילוי בכ"ה כגון שעתה פשעתי ומחול ושלא ומחה אלא שלא אשתך וילוי לא עדיף מהבת כו' וכ"כ כפר"ח ס"ם ומזה מטהר שבמקום שנהגו לדלג ס"א מטעם שהין לפניך ים לדלג שלא ומחל ומחה ג"כ ולא אמירת והוא לחום בפסוקי דזמרה שלא בשבת פשם חיט דרך בקשה ולא יפה שנשים לחום שהלגנים ס"א שרשבון והשחר לחומרים של הסדר ומ"ם ש"ל כלה בלילה"ו פיטו שלא"ך בלילי"ו ושכ"ם בשת"ת כתב כפר"ח שלא שהין לחומרי דקמ"ן ושור"ק זכור כי אפר שהין בשו"ע ולא כ"ם כתב"ל ס"ם ולא כחומרים דקמ"ן ושור"ק ומ"ם לומר שלא ומחל בשבת"ק ס"ם ומזה מטהר שבמקום שנהגו לדלג מחול ושלא וכן עיקר וכן לומרים בי"ם שקודם פ' שקודם פ' אלינו מה שאמר כי' וכשוף וילוי יש"ך וכ"כ הגמ"ם בטוסת התפלה והכרל"ח וכן בכל זה כתוב שהטוסת שהות מחול ושלא ולא תקנו לן מטוסת התפלה שלא לנו לבישו כי' דגם כתן לומרים ת"ם עכ שהי לחומרים של התוקר מלכנו שהמון ולומרים ושלא כשגד תוקר מלכנו שהכרכם ע"ם וכסידורים שלנו שתם נדפס כטוסת שמ"ח וגם ס"ם בשי"ב מכך התפלת שהוא דקדמה ר"ת דקדמה שלהם כוח דמוק ותדברכה ישל שבשגד תבינו שהות קדם

באר היטב

לפניך כלומר תבותינו תעלו שעבדו תלילים ותמו תין לנו מלך תלא שהה לכן עשה ממנו למען שמך ע"כ . וכזה נתיישב מהגהנו שהומרים לוחו בר"ה . ת"ם קרע רוע גזר לינהו ר"ל ש"ל רוע גזר כבשומה שתת לפיילי להדדי להיותו שקרע הש"י הרוע שים בנזירה זמה שנשאר יהיה לרחמים כי ניווי הש"י יכולים המקבלים להפכה לרחמים וכן ותכוכה וכו' מעבירין את רוע הגזירה לא יפסוק בין רוע לגזירה ע"ז בסי' תרכ"ב ס"ק ז' ע"ש. יש לומר כלה בלי"ו . סלה ומחל כי מחילה גדולה מסליחה עסי' תר"ז : (ג) חלות . לכל הפחות סם לא כשהל בשבת . יש"ם בכיולה. ולוקח בפיוטים ותפלות ולא בניגונים . מ"ת . התר"י ז"ל נהג לכבות בר"ה ויום"כ ואומר כי מי שחיגו בוכה בימים הלו אין נשמתו עובה ושלימה גם אמר כל מי שבוכה אז מעלמו בבכיה גדולה מחיליו לוחו שעה דיוכן לו' בב"ל של מעלה ונפשו מרגשת וכן לו בבכיה מחליו : (ד) מלין . כתב ט"ז

שערי תשובה

על התוחר מלכנו שממוך לו לומרים כלח ונגד תוחר מלכנו לומר ומחל כמו בתפלת י"ח ולכן כ"ה לא יבוה כפי שנוסחת שהות רגיל גם מימי קדמת נעוריו ועיין בשבו"י ח"ג סי' מ"כ ני"ל ש"ת אפי' ביחיד כמ"ש כריב"ם וכ"כ בקילור ס"ם בשם גדולים פ"ם : (בשבה"ם) ומהריבים בפיוטים כו'. וכל מי שאפשר יש לו ליקח פניה לעמוד פי' בפיוטים להתפלל ועיין לעיל סי' ק' שכ' הפ"ת בשפיוטים לריך להסדיר תפלתו פ"ם. בפיוט מלך עליון כתב החע"מ ני"ל מלך תחיון כלה וכל שחת כו' להיותו כלה בכי"ת ולא כמו שנדפס בכ"ף והכיולו בת"ר ע"ש : (ג) תלות . עבה"ט ושתב בשבו"י מ"ת סי' ק"מ כתחד דבר ורל"ת כתב דיש להחוש שלא יכול לילך לבה"כ והפלינו כו בניו וב"ב שיתקעו לו ויחליל ולא רלה ומחמת הפלרתם נדר שלא לחלות עד אחר זמן ילילה מבה"כ וכתב השלחן תפלחם ולכו שלא לגלות בת תכם ולבם בשבתים כמו שעה ה' לו שתים ואיחרו מלגלות וכתב שלכתחלה ב"ל שבנדרים מלך אחר ל' כ"ו ובל' כ"ת כוונתו על זמן ילילה כמ"ש בסיומו אחר זמן תפלה וזמן תוכה לחוד שלא פלה זה על דעתו ואף אם היה בדיעבד ואולך לבה"כ כי יכול לגלות אחר זמן תפלה דקיי"ל הילכתת כר"י שפ"ב לכל גבר ירח ד' להשתדל שיהיה לו עליה בימים מורחים ואף במקומות שמוכרין מלות יקנה לוחו בדמים כפי יכולתו ולדרכה יש עילוי יותר במקום שבאה חלוי בדמים ממקום שבאה לו בחנם אין כאף : (ט) התוקע. ויש מקומות שמנהגין לקרות גם התפלה מוסף וכן ביום"כ קורחין לוחו. ומי שיוכל שכר על התקיעה ותפילה אין מהגין לקרותם [ג"ר] : (י) ופ"ל ס"ם קל"ה. סי"ד בהג"ה שם שהכאר כמה

שער הציון

(ד) מ"ת וס"ת : (ה) פמ"ג : (ו) ח"ת : (ז) טור בשם מכר"ם : (ח) לחכוחים : (ט) ולף ממ"ת בשם שם מ"ת : (י) לכשהקשם הלחתן טרחתי טוכל לפשהך על הנהנת הר"ש : (א) גמרת :

(ג) על סדר (ד) ואם סוף שבת אין אומרים אותו (ר"ן פ"ב דר"ה וריב"ם סימן תקי"ב) ומהריבים בפיוטים ותפלות (ה) על (ג) חלות (מהרי"ל) : ב יומוציאין ב' ס"ת בא' קודם יה' (ו) מוה' יפקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה ואם הוא שבת קודם בו (ז) ז' ומפטיר קורא בשני בפרשת פנחס ובחודש (ח) השביעי ומפטיר ויהי איש אחד מן הרמתים עד וירם קרן משיחו. שנה ים מקומות שנוסגים לקרות (ט) סתוקע ממיון סהמשה שעולים לספר תורה (כל בו) : ג ר"א החבושים בבית האסורים אין מביאין אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויום הכפורים. (י) (ועי"ל סוף סימן קל"ה) : ד (ד) ימלין

תשבי"ו שם ושתב שתפ"ד סרש"ם משום דכך שבית הסדר בבית הכנסת ושקודת ילמוק

באר היטב

לפניך כלומר תבותינו תעלו שעבדו תלילים ותמו תין לנו מלך תלא שהה לכן עשה ממנו למען שמך ע"כ . וכזה נתיישב מהגהנו שהומרים לוחו בר"ה . ת"ם קרע רוע גזר לינהו ר"ל ש"ל רוע גזר כבשומה שתת לפיילי להדדי להיותו שקרע הש"י הרוע שים בנזירה זמה שנשאר יהיה לרחמים כי ניווי הש"י יכולים המקבלים להפכה לרחמים וכן ותכוכה וכו' מעבירין את רוע הגזירה לא יפסוק בין רוע לגזירה ע"ז בסי' תרכ"ב ס"ק ז' ע"ש. יש לומר כלה בלי"ו . סלה ומחל כי מחילה גדולה מסליחה עסי' תר"ז : (ג) חלות . לכל הפחות סם לא כשהל בשבת . יש"ם בכיולה. ולוקח בפיוטים ותפלות ולא בניגונים . מ"ת . התר"י ז"ל נהג לכבות בר"ה ויום"כ ואומר כי מי שחיגו בוכה בימים הלו אין נשמתו עובה ושלימה גם אמר כל מי שבוכה אז מעלמו בבכיה גדולה מחיליו לוחו שעה דיוכן לו' בב"ל של מעלה ונפשו מרגשת וכן לו בבכיה מחליו : (ד) מלין . כתב ט"ז

שערי תשובה

על התוחר מלכנו שממוך לו לומרים כלח ונגד תוחר מלכנו לומר ומחל כמו בתפלת י"ח ולכן כ"ה לא יבוה כפי שנוסחת שהות רגיל גם מימי קדמת נעוריו ועיין בשבו"י ח"ג סי' מ"כ ני"ל ש"ת אפי' ביחיד כמ"ש כריב"ם וכ"כ בקילור ס"ם בשם גדולים פ"ם : (בשבה"ם) ומהריבים בפיוטים בכו'. וכל מי שאפשר יש לו ליקח פניה לעמוד פי' בפיוטים להתפלל ועיין לעיל סי' ק' שכ' הפ"ת בשפיוטים לריך להסדיר תפלתו פ"ם. בפיוט מלך עליון כתב החע"מ ני"ל מלך תחיון כלה וכל שחת כו' להיותו כלה בכי"ת ולא כמו שנדפס בכ"ף והכיולו בת"ר ע"ש : (ג) תלות . עבה"ט ושתב בשבו"י מ"ת סי' ק"מ כתחד דבר ורל"ת כתב דיש להחוש שלא יכול לילך לבה"כ והפלינו כו בניו וב"ב שיתקעו לו ויחליל ולא רלה ומחמת הפלרתם נדר שלא לחלות עד אחר זמן ילילה מבה"כ וכתב השלחן תפלחם ולכו שלא לגלות בת תכם ולבם בשבתים כמו שעה ה' לו שתים ואיחרו מלגלות וכתב שלכתחלה ב"ל שבנדרים מלך אחר ל' כ"ו ובל' כ"ת כוונתו על זמן ילילה כמ"ש בסיומו אחר זמן תפלה וזמן תוכה לחוד שלא פלה זה על דעתו ואף אם היה בדיעבד ואולך לבה"כ כי יכול לגלות אחר זמן תפלה דקיי"ל הילכתת כר"י שפ"ב לכל גבר ירח ד' להשתדל שיהיה לו עליה בימים מורחים ואף במקומות שמוכרין מלות יקנה לוחו בדמים כפי יכולתו ולדרכה יש עילוי יותר במקום שבאה חלוי בדמים ממקום שבאה לו בחנם אין כאף : (ט) התוקע. ויש מקומות שמנהגין לקרות גם התפלה מוסף וכן ביום"כ קורחין לוחו. ומי שיוכל שכר על התקיעה ותפילה אין מהגין לקרותם [ג"ר] : (י) ופ"ל ס"ם קל"ה. סי"ד בהג"ה שם שהכאר כמה

משנה ברורה

(ז) על סדר (ד) ואם סוף שבת אין אומרים לוחו (ר"ן פ"ב דר"ה וריב"ם סימן תקי"ב) ומהריבים בפיוטים ותפלות (ה) על (ג) חלות (מהרי"ל) : ב יומוציאין ב' ס"ת בא' קודם יה' (ו) מוה' יפקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה ואם הוא שבת קודם בו (ז) ז' ומפטיר קורא בשני בפרשת פנחס ובחודש (ח) השביעי ומפטיר ויהי איש אחד מן הרמתים עד וירם קרן משיחו. שנה ים מקומות שנוסגים לקרות (ט) סתוקע ממיון סהמשה שעולים לספר תורה (כל בו) : ג ר"א החבושים בבית האסורים אין מביאין אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויום הכפורים. (י) (ועי"ל סוף סימן קל"ה) : ד (ד) ימלין

והאומרים שהלים בכל יום ומתרמי להם הלל ביום ר"ה וי"כ (ב) שרי לומרו כיון שת"ת לוחו דרך שירה רק דרך תחנה ובקשה: (ג) על הסדר. לכפוקי (ג) מדעת הרד"י שמלנין בכ"ת שמזכיר חטת ולדידיה ת"ת ת"ת מטחנו לפניך מפני שת"ת וילוי בר"ה (כדי שלא ליתן ס"ת למקטרג) ולומר פסוקים שים שהם הזכרת חטת (ד) יש קפידת לכו"ע כיון שאינו דרך וילוי. ובפירוש המחזור מפרש ת"ת חטחנו לפניך כלומר תבותינו מטחנו שעבדו ע"ג (ואנו לריכין להתודות עליהם כיום"כ ולהתודו לת טוסס ואת עון לבותם) ומנו יש לנו מלך אלא אתה לכן עשה ממנו למען שמך וכזה נתיישב מהגהנו שהומרים לוחו בר"ה. ל"ל מהה והעבר חטחינו ופשעינו כי פשע גדול הרבה מהעת ולריך לנקש תחלה על הקל ואח"כ על החמור. יש לומר כלה הכ"ף בפת"ח והלמ"ד בלי"ו. הע"ז בסימן תרכ"ב כתב (ה) שים לומר רוע גזר בנזירה תהא דהיינו שיקרע הוא ית' הרוע שבגזירה ומה שאחר בנזירה יהיה לרחמים: (ד) ואם הוא שבת וכו'. הטעם (ו) שהן שולחן ערוכים בשבת ואף (ז) בשאל ר"ה בע"ש מנחה אין להתחיל בד"ת שום שאינן מהנה אין להתחיל בד"ת בפיוטים ותפלות שאינן בניגונים אין להתריך: (ו) שנה פקד. לפי שבר"ה נפקדה שרה רחל

שער הציון

(ב) מ"ת וס"ת : (ג) הגר"ח : (ד) לחכוחים : (ה) ולף ממ"ת בסימן זה משמע להיפוך ממה שנמצא בסמנהגים שהגיה ע"ת : (ו) מ"ת בשם שפיפקוס : (ז) וס"ם בשהכ שבת במוהה על שבת תשובה ת"ת ת"ת : (ח) מ"ת בשם מהרי"ל וס"ם :

(יא) בין קריאת התורה (יב) לתקיעת שופר :

תקפה ברכת השופר. ובו ה' סעיפים :

א טור והג"מ בשם סמ"ק משום דגמרי' לכם דשופר מלכם דעומר
ב הרא"ש פ' בתרא דר"ה בשם הראב"ד מהירושלמי וכ"כ רמב"ם וכ"י

א אצריך (א) לתקוע (א) (ב) מעומד. הגה ונוהגין לתקוע על הבימה (ג) במקום שקורין : ב בקודם שיתקע (ד) יברך (ג) לשמוע קול שופר ויברך שהחיינו. הגה ואין חילוק בין אם יברך לעצמו

שערי תשובה

ויחוץ פ"ס ולפנ"ד כיון שאין דם בפה רק לכלוך פה לבד אין בו כדאי לזוב ממנו לתוך השופר וגם מה שמתלכלך פה השופר בליכלוך הדם שבפה אין בזה משום הלילה אף אם מתאדם קצת מלכלוך הדם הויתא לאו מלתא הוא ואף בליכלוך הזה אינו מחייבם כי מתלכלך מלתלותים פה ...

באר היטב

שמעתי שהגאון מוהר"ר פייבוש מקראקא היה מל בר"ה ולא קנח פיו אחר המילה אלא בפה מלוכלך בדם מילה תקע בשופר לערב מלות מילה בשופר ...

לכיה דאי השומע כתוקע למה בתקיעות מיושב התוקע עומד והקהל יושבים דאו טלהו מעומד או כולו מיושב ועיין מת"כ דכנה"ג לא קאי על סך מילתא רק דקפי' כ"ה דמשום כבוד ליבור לא רלו להטריח עליהם כיון שעתידין לשמוע תקיעות דמעומד והלריכו לתוקע שיעמוד כדין המלוה שהוא מעומד הוא משום כבוד הליבור עכ"ל ובזה נתיישב הכל ט' ע"ש ועיין בא"ר מ"ש בזה ועיין כמג"א שהתוקע אין לו לסמוך על איזה שום דבר שאם יטל אותו דבר יפול ועיין לעיל סי' תק"א וסי' תק"ב : (ג) לשמוע. עכה"ט ועיין מ"ש בשו"ת בית אפרים סי' על הנוסחא שבשאלתות ובדברי השאלת

משנה ברורה

כמה פרטים שמשתנה זה הדין וע"ש במ"ב ובה"ל: (יא) בין קה"ת וכו'. דכך הסדר (ע) ברית אברהם [שהיא המילה] ועקידת ילחק וכדאמרינן בר"ה למה תוקעין בשל איל כדי להזכיר אילו של ילחק ועוד דמילה מלוי יותר מתקיעה וכתדיר דמיא לגבי תקיעה והוא קודם [הגר"א] ובמקום שנוהגין למול בבית שהתינוק (י) שם מלין אחר יליאה מביהכ"נ כדי שלא יהיה טרחא דלבורא לילך שם ולשהות ולחזור לביהכ"נ ומ"מ אם אין הבית רחוק מביהכ"נ באופן שלא יהיה שהות הרבה וטורח הלבור טוב למול קודם תקיעת שופר כדי שיהיה בידם זכות המילה בעת תקיעת שופר [מט"א]: (יב) לתקיעת שופר. ובשבת שאין שם תקיעת שופר (יא) מלין אחר אשרי. ואחר המילה וברכותיה אומרים יהללו (יב) ויש מי שכתב שגם בשבת מלין קודם אשרי כדי שלא יהיה הפסק רב להקדים ...

תרועה יהיה לכם וילפינן מלכם דגבי עומר ובעומר כתיב חרמש בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה. וכתב המ"א דלפ"ז (ג) אין לסמוך על שום דבר באופן שאם ינטל אותו דבר יפול שעמידה זו חשובה כישיבה ומ"מ בדיעבד אף אם תקע מיושב לגמרי (ג) יצא דקרא אסמכתא בעלמא הוא ולכתחלה. והלבור השומעים התקיעות (ד) לא הטריחום לעמוד משום כבוד לבור וגם כי עתידים (ה) לשמוע מעומד התקיעות שעל סדר הברכות של מלכיות זכרונות וגו'. ועכשיו נהגו הלבור לעמוד כולם גם בשעת התקיעות שתוקעין קודם מוסף ואעפ"כ נקראין תקיעות דמיושב מאחר שרשות לישב בהם. ואם יחיד שומע תקיעות ללאת בהם (ו) ואינו עתיד לשמוע על סדר הברכות לריך מדינא לעמוד לכתחלה: (ג) במקום שקורין ...

ג מהא דאתקין ר' אבהו בקסרי ר"ה ל"ד ד טור בשם ר"י ה שם בשם ר' האי מהא דתנן ל"ב השני מתקיע ולא אמר תוקע

(ה) או שכבר יצא ומברך לטוליא (ג) אחרים אפ"ה התוקע מברך שתי ברכות (ב"י ותה"ד) (ו) ויתקע תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ. הגה * וטוב לתקוע (ז) בלד (ד) ימין (ח) אם אפשר לתקוע בכך (מנהגים) (ט) וכן יהפוך השופר למעלה שנאמר עלה אלהים בתרועה (רוקח ומהרי"ל) : ג דאם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים ישלים אחר ואפי' ג' או ד' (י) ודי בברכה שבירך הראשון (יא) והוא שיהיו שם התוקעים האחרונים בשעת ברכה ואפי' אם בירך ולא יכול לתקוע כלל השני תוקע בלא ברכה (יב) ולא הויא ברכה לבטלה : ד האחר תוקע ולא ש"ץ (יג) כדי שלא יתבלבל (יד) ואם הוא מובטח שחוזר (ס) לתפלתו (טו) רשאי לתקוע. הגה (טז) ודוקא תקיעות שעל סדר התפלה אסור לש"ץ לתקוע אבל תקיעות שתוקעין מיושב דהיינו קודם שמתפללין מוסף מותר לש"ץ לתקוע (כל בו) ואם אין השליח לבור תוקע מיושב דהוי שאותו שתוקע יתקע גם כן על סדר הברכות כי המתחיל במלוה (יז) אומרים לו (ו) גמור (רמב"ם וא"ח) נוהגין (ז) (יח) להקרות לפני התוקע סדר התקיעות מלה

באר היטב

ואם בירך לתקוע בשופר יצא. ב"ח : (ג) אחרים. המ"א העלה שהמנהג הזה הוא דוקא לנשים שאינן יודעין אבל מי שיודע יברך לעצמו ...

סני א"ל לתקוע. כנה"ג ריב"ש : (ד) ימין. דכתיב והשטן עומד על ימינו. ואטר יד יש לתקוע בימין דידיה. מ"א עסי' ז' : (ה) לתפלתו. נ"ל דאם אינו מובטח אע"פ שאין שם אחר לא יתקע עד אחר התפלה שכבר יצא בתקיעות דמיושב. מ"א. וט"ז כתב דאם אין אחר מותר לתקוע דמן השמים יסייעוהו לעשות כהוגן דמלוה גוררת מלוה וכ' המ"א ומ"מ כשמתפלל מתוך הסידור בודאי מובטח ועסי' קכ"ח ס"כ : (ו) גמור. והמנהג בהרבה מקומות להלקס אפי' בתקיעות של הסדרים עלמן : (ז) להקרות. המתפלל שחרית מקרא להתוקע.

שערי תשובה

שלום שם על הב"ח ע"ש : (ג) אחרים. עבה"ט ועיין ביד אפרים שכתבתי דברי המג"א בזה ומ"ש בשם הכנה"ג דקמג"א נקט נפשיה בקלורי ע"ש : (ז) להקרות כו'. [עבה"ט] ומ"ש וקרא לתוכו ויהי נועם כו' וכתב בדגול ...

משנה ברורה

בין ברכה לתחילת התקיעות לריך לברך: (ה) או שכבר יצא וכו'. האחרונים (יד) העלו דבאופן זה שכבר יצא התוקע בעלמו טוב יותר (טו) שיברכו השומעים בעלמן שתי הברכות אא"כ אינם יודעים לברך בעלמן אז יברך בשבילן להוליאן (טז) ומנהג העולם להקל להוליאן בכל גווני ואין למחות בהם כי כן הוא עיקר מדינא כמו שכתב הפר"ח והגר"א. מי שנסתפק לו אם שמע קול שופר [או נטל לולב] ביום א' שהוא מן התורה (יז) תוקע ואינו מברך וביום ב' שאינו אלא מד"ס א"ל לתקוע דספק ד"ס להקל : (ו) ויתקע תשר"ת ג' פעמים וכו'. טעם לסדר זה עיין לקמן בסימן תק"ל סעיף א' וב': (ז) בלד ימין. (יח) של פיו משום דכתיב והשטן עומד על ימינו לשטנו : (ח) אם אפשר לתקוע בכך. ואם א"א לו (יט) אין להקפיד אף אם יעמידנו בלד שמאל וגם פי השופר לצד שמאל: (ט) וכן יהפוך השופר למעלה וכו'. ר"ל שטוב שיהפוך (כ) פי השופר למעלה ולא לגדדין: (י) ודי בברכה וכו'. דהלא הראשון (כא) בירך להוליא בזה כל הקהל ...

ביאור הלכה

* וטוב לתקוע בלד ימין. עיין במ"ב עוד שמעתי בשם הגאון מהר"ר מאיר שמחה הכהן טעם נכון כי בש"ס ר"ס ד' ל"ד ילפי לה לתקיעת שופר מתגלגלות המלחמה ובקרא (שופטים ז) אצל מלחמה בגדעון כתיב ויחזיקו ביד שמאלם בלפידים וביד ימינם השופרות לתקוע וכו':

שער הציון

במלה כדי שלא יטעה ויכון סוף: ה יהנוטל שכר לתקוע שופר בר"ה או כדי להתפלל או לתרגם בשבתות וי"ט (יט) אינו רואה מאותו שכר סימן (ח) ברכה:

תקפו דיני שופר של ר"ה. ובו כ"ג סעיפים:

א אשופר (א) של ר"ה (א) מצותו (ב) בשל איל (ג) בוכפוף (ד) גובדיעבד כל השופרות כשרים בין פשוטים בין כפופים (ה) ומצוה בכפופים יותר מבפשוטים (ו) ושל (ג) פרה פסול בכל גוונא (ז) דוכן קרני רוב החיות שהם עצם אחד ואין להם מבפנים זכרות פסולים (ח) (וכן שופר

ז מכרי' ד' פרושות אין כהן סי' ברכה לעולם וחד מינייהו בכר מתורגמין פסחים כ'
א מימרא דר' אבהו ר"ה ט"ז ב מימרא דר' לוי שם דף כ"ז
ג משנה שם ד טור בשם הרמב"ן

שערי תשובה

באר היטב

משנה ברורה

(ה) ומצוה בכפופים וכו'. ר"ל דלאו דוקא באיל אלא אפילו בשאר בהמות וחיות ג"כ (ה) כפוף עדיף מפשוט. והנה המחבר סתם ולא ביאר איל פשוט וכפוף משאר מינים איזה מהן עדיף אכן מסקנת (ו) רוב הפוסקים דמעלת כפוף עדיף לפיכך אם נזדמן לו של יעל כפוף ושל כבש פשוט יתקע בשל יעלים וכפוף דתקון רבנן (ז) לתקוע בכפוף לסימן שיכפפו לבם למקום בתפלה משא"כ שופר של איל אינו תיקון רבנן לתקוע דוקא בשל איל (ח) אלא מנהג שנהגו כל ישראל מעולם לזכר עקידה ואיכא בזה מצוה מן המובחר. ומ"מ כתבו (ט) המפרשים דגם בזה יש עכ"פ דינא דהידור מצוה וע"כ אם מבקשים ממנו להוסיף על שופר של איל יוסיף עד שליש וכעין המבואר לקמן בסימן תרנ"ו: (ו) של פרה. וה"ה שור והטעם מפני שנקראו קרן ולא שופר: (ז) וכן קרני רוב החיות. כמו (י) הראמים והצביים וכדומה ופסול שלהם הוא משום דשופר צריך להיות חלול דשופר הוא מלשון שפופרת. ופסולים אלו דפרה ודעצם אחד (יא) הוא מן התורה (יב) ואפילו אין לו שופר אחר אין לתקוע בהם: (ח) וכן שופר מבהמה טמאה. וכמו (יג) דלא הוכשרו תפילין ליעשות מעור בהמה טמאה וכתבו האחרונים (יד) שאין דין זה ברור ולהכי אם אין לו שופר אחר יתקע בו (טו) אכן לא יברך עליו דשמא הוא פסול מדינא וכשיזדמן לו אח"כ שופר כשר צריך לתקוע עוד הפעם וג"כ בלא ברכה דשמא כבר יצא בשופר

שער הציון

מבהמה (ג) הטמאה פסול) (ר"ן פ"ד דר"ה): ב (ד) (ט) יהגוזל שופר ותקע בו יצא אפי' לא נתייאשו הבעלים ממנו: ג יתקע בשופר (י) של עבודת כוכבים של ישראל לא יצא (יא) שאינה בטלה עולמית וכתותי מיכתת שעוריה (יב) חאבל בשל עבודת כוכבים של עובד כוכבים וכן במשמשי עבודת כוכבים של עובד כוכבי' (יג) לא יתקע ואם תקע בו (יד) טיצא (טו) * פוהוא שלא נתכוין (ס) לזכות בו אבל אם נתכוין לזכות בו לא יצא (טז) דהוה ליה עבודת כוכבים של ישראל

ה (סקסה שאר' הרב ר' מרדכי קראבנייק פקק"ק ז"ל מהא דתנן בנדה פ"ו כל שיש לו קרנים יש לו טלפים ומשמע שם דכ"ע היא וכמ"ש

באר היטב

שערי תשובה

משנה ברורה

בשופר הראשון (טז) ולכו"ע שופר של נבילה וטריפה כשר לתקוע בו: (ט) הגוזל שופר וכו'. ואינו דומה ללולב ומצה וציצית הגזולים לפי שמצות השופר אינו אלא השמיעה לבד (יז) ואין בשמיעת קול דיני גזל שהרי בשמיעתו אינו נוגע בשופר כלל ולפיכך אע"פ שתקע בו באיסור גזל כיון שבעיקר המצוה דהיינו השמיעה אין בה איסור גזל יצא י"ח וכ"ז בשתקע (יח) אבל לכתחלה אסור לתקוע בו בע"כ של בעל השופר ואפילו נתייאשו הבעלים ממנו ומכש"כ (יט) דאין לברך עליו משום בוצע ברך וגו'. ועיין לעיל סימן י"א ס"ו בבה"ל דאפילו היה יאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה ג"כ אין כדאי לברך. וכתבו האחרונים דמותר ליטול שופר של חבירו בלא ידיעתו (כ) ולתקוע בו דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו ובודאי היה מתרצה ורשאי לתקוע בו (כא) כל המצה קולות אע"פ שאינו מדינא כיון שנהגו כן בודאי לא ימחה בזה: (י) של עכו"ם של ישראל. כגון (כב) שעבד לשופר. וה"ה (כג) כששימש בו לפני הע"ז שלו שתקע לפניה: (יא) שאינה בטלה. ר"ל דכיון דהא"א בשום פעם שתהא ניתרת וע"כ לאיבוד קאי לשרפה או להוליכה לים המלח הרי הוא כמי שאינו (כד) ולא עדיף משופר כשר ורק שאין בו שיעור גדלו שהוא פסול וכ"ש הכא: (יב) אבל וכו' של עכו"ס. כגון (כה) שמלא שופר ע"ז של נכרי או ששאל אותה ממנו: (יג) לא יתקע. משום דמאיס. ואפילו בנתבטל ג"כ אסור לכתחלה (כו) לכמה פוסקים: (יד) יצא. אפילו (כז) קודם שנתבטל והטעם דכיון שאפשר לבטלו כדין ע"ז של נכרי שנכרי מצי מבטל לי' לא שייך ביה לומר הרי היא כמי שאינה דאפשר לא תבא כלל לידי שריפה ואי משום שנהנה מאיסורי הנאה (כח) ג"כ לא אסור דקיום מצוה לא מיקרי הנאת הגוף אלא הוא גזירת מלך. ופשוט דאם אין לו שופר אחר תוקע בו לכתחלה כדי שלא לבטל המ"ע: (טו) והוא שלא נתכוין לזכות בו. בשעה שמלאו והגביהו מן הקרקע אלא הגביהו רק כדי לתקוע בו ועיין בה"ל: (טז) דהו"ל עכו"ס של ישראל. ואע"ג דישראל לא עבדה מ"מ אין לה בטול כיון דעכשיו היא של ישראל (כט) ויש שכתבו דלא קאי רק אעבודה זרה של עכו"ם אבל לא אמשמשי ע"ז דבמשמשי ע"ז של עכו"ם אפילו באו ליד ישראל לא מחמרינן בהו כולי האי ויש להם

ביאור הלכה

שער הציון

(טז) אחרונים: (יז) פוסקים: (יח) ב"ח ופר"ח: (יט) מג"א וא"ר ונס"ב ומטה יהודה וכן מלדד כתמד מבס בסימן תרל"ח ודלא כפר"ח. ומיהו אף לדידיה אם קנה שופר גזול לא יתקע בו אם יש לו אחר דאף לזה שנעשה סניגורו קטיגורו כדמוכח בירושלמי ע"ש בדבריו: (כ) ועיין לעיל בסימן י"ד במ"ב סקי"ב לענין טלית

(ויש מחמירין דאפילו בשל עובד כוכבים אינו יוצא (יז) * אלא בנתבטל (יח) בערב י"ט) (מרדכי) (וע"ל סי' תרמ"ט סעיף ג') : ד ישופר (יט) של תקרובת עבודת כוכבים אפי' היה של עובד כוכבים שתקע בו לא יצא (כ) משום דאינה בטלה עולמית : ה (כא) המודר הנאה משופר (כב) אדם (ו) אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח לאבל אם אמר (ז) (כג) קונם לתקיעתו עלי (כד) אסור

י שם ב מימרא דרבא שם בר"ס ל הר"ן וב"פ ועיין בי"ד סימן רע"ו

שערי תשובה

ואח"כ [נתן] סממות עיין ביו"ד סי' קמ"ד בע"ז וש"ך שם ובכ"פ היה מקום להקל

באר היטב

דרך גזילה ולא לזכות בו אלא כדי שיתקע בו עכשיו . ט"ו ועמ"א : (ו) אחר . ובשעת הדחק מותר לתקוע בעצמו . ב"ח : (ז) קונם . זהו לשון נדר דאסר החפץ עליו והנדרים חלים ע"ד מצוה כדבר הרשות כמ"ש בי"ד סי' רט"ו ממילא אם אמר שלא אשמע קול שופר הוי לשון שבועה שאוסר נפשו על החפץ ואין שבועה חלה ע"ד מצוה .

ביאור הלכה

טענת הב"ח אלא לענין גזל אבל לענין אבידה גם הוא מודה וכמו שכתבנו) ועיין במ"א שהשיג על הב"ח בעיקר דינו ולדידיה אפילו בגזל מן העכו"ם נמי הוי ליה כעבודת כוכבים של נכרי הבא לידי ישראל ומטעם דהע"פ שאינו קונה קודם שנתייאשו הבעלים מ"מ הרי הוא חייב באחריות כדין כל גזלן ובשביל זה קמה ברשותו עיין בדבריו וכבר דיברו בזה הרבה אחרונים יש שמסכימים עמו ויש שחולקים עליו לענין גזל עיין בח"מ ובמטה יהודה ובמחה"ש ובבגדי ישע ואחרי מפרשים . ודע דבשו"ע כתב והוא שלא נתכוין לזכות וכו' והוא לשון הטור ומשמע מזה דבסתמא איש זוכה ואפשר לומר הטעם כיון דהוא ריעותא לדידיה שהרי לפ"ז אינו שוה לו כלום דאין לו ביטול מסתמא איסורא לא ניחא ליה דליקני אבן מלשון הרא"ש פרק ראוהו ב"ד ומלשון התוס' יבמות ק"ד והרס"מ פ"א מהלכות לולב בשם הרשב"א וכן הר"ן מבואר דדוקא במגביה ע"מ שלא לזכות ומוכח דבסתמא ניקנית ליה בהגבהתו וכ"כ במרדכי ר"פ להדיא דבסתמא קנה [ובדפוס מוקף תיבת בסתם ואינו מוכרח דמסוגית דבריו משמע דבסתמא קני] ולפ"ע ובמאמר מרדכי מצאתי שכתב דמדברי ר' מנוח מבואר דבסתמא אמרינן שלא נתכוין לזכות ע"ש ועיינתי בר' מנוח פ"א מה' שופר ומצאתי שדבריו סותרים זה את זה וכנראה ט"ס יש שם ואין ללמוד מדבריו כלל לדינא :

* אלא בנתבטל מפיו"ט. עיין מ"ב מה שכתבנו דאם לא נתבטל בשעה שקידש היום וכו' מקור דברי הוא מלשון רש"י בסוכה דף ל"ג ע"א ד"ה ולולב מסוכה לא יליף וכ"כ שם בעמוד ב' בד"ה ה"נ עי"ש אלא דבאמת קשה שהרי זמן מצות לולב מתחיל מעמוד השחר ואילך וא"כ אפילו נתבטל בלילה שרי כמו קודם הזמן ומצאתי לבעל ערוך לנר שעמד גם בזה ועיי"ש

משנה ברורה

להם ביטול וכמו לפסק המחבר ביו"ד סימן קמ"ו ס"ב (ל) ויש שמחמירין גם בזה : (יז) אלא בנתבטל . הטעם כנ"ל דכיון שהוא אסור בהנאה הרי הוא כחסר מן שיעורו שהוא פסול ואע"ג שאפשר לבטלה מ"מ עדיין לא נתבטל ובאיסורו קאי : (יח) בעיו"ט . דאם לא נתבטל בשעה שקידש היום א"כ לא היה ראוי אז לתקוע בו (לפי שיטה זו שפסול לתקוע בו קודם ביטול) ונדחה אז וה"ה אפילו ביטלו העכו"ם אח"כ ביו"ט והותר מ"מ (לא) שמא יש דיחוי אצל מצות וכבר נפסל . ולענין דינא קי"ל כסברא הראשונה (לב) שהוא סברת רוב הפוסקים ואפילו בלא נתבטלה כלל (לג) יכול לתקוע בו אם אין לו אחר (לד) רק אם ימצא אח"כ שופר כשר צריך לתקוע בו מחדש לצאת ידי סברא זו (לה) ובלי ברכה : (יט) של תקרובת עכו"ם . פי' בהמה שהקריבוה לקרבן לפני ע"ז (לו) ועשאו מקרניה שופר : (כ) משום דאינה בטילה וכו'. וכתותי מיכתת שיעוריה וכנ"ל : (כא) המודר הנאה משופר. כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי : (כב) אדם אחר וכו'. ר"ל אע"ג דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכנ"ל מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום (לז) דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא למשרוי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו (לח) ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע (לט) כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין : (כג) קונם לתקיעתו עלי. שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר (מ) קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון (מא) שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הכדור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם (מב) קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה : (כד) אסור לתקוע וכו'. ואפילו (מג) פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים (מד) איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה (מה) ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש (מו) פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם (מז) כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה (מח) אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווני אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביו"ד סימן רי"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל

שער הציון

(ל) ב"ח וש"ך שם . ובאמת אין דברי הב"ח שם נראין בהבנת דברי הר"א ממי"ן עיין בירא"ים סימן ק"ב שמבואר להדיא כב"י אלא דפסק הש"ע שם אינו לט"ע כלא"ה שהרי הב"י גופא כתב דמדברי הרא"ב"ד מוכח שלא כדברי הר"א ממי"ן וכזה לדקו דבריו [ואלא הב"ח שהשיג עליו שם בזה] וכמבואר בהדיא ברשב"א סוכה ל"א וכר"ן שם בהבנת דברי הרא"ב"ד ואף דגם הוא קשרי בביטול ע"ז גופיה שלא גם בזה חלקו עליו הר"ן והרשב"א שם ומטעם דלא השכחן זה רק בשהיה ע"ז והמשמשים ברשותו משא"כ בשוכה בבר ישראל במשמשים אלא דנראה דהב"י סמך בזה להקל בכל גוונא אר"א ממי"ן וסמ"ג וטור משום דהוא מילתא דרבנן דמן התורה לא מחמרינן בע"ז של ישראל אלא בשעבדם שישראל דוקא וע"כ יש להקל גם בפנינו : (לא) בעיא בע"ז דף מ"ו ע"ב ותוס' סוכה דף ל"א בד"ה באשירה : (לב) רש"י רמב"ן ורשב"א וריטב"א והרא"ש והר"ן וכתב שכן גם דעת הרי"ף וכ"כ הרה"מ שהוא דעת רוב הפוסקים וגם הרמ"א שהגיה כאן מ"מ בסימן תרמ"ט השמיט הגהתו ורמזה ברמז : (לג) ואפשר דצריך גם לכך ע"ש: (לד) מ"מ אין לו להביאו מחוץ לתחום או לעבור על שבות אחר בשביל זה כהכיה דסעיף כ"ט כ"כ המטה אפרים : (לה) מטה אפרים : (לו) רמב"ן רשב"א וריטב"א ביבמות דף ק"ב וכריטב"א ר"ס כ"ז ע"ש אבל בהקריב השופר לע"ז אינו נאסר דדוקא בכעין ד' עבודות שבפנים נאסר אם לא שהיה דרך עבודתה בכך עי"ש בדבריהם : (לז) כל בו וש"פ שהעתיקוהו : (לח) ב"ח ומג"א ובמאמ"ר וש"א העירו שע"כ עיקר סברא זו אינה אלא חששא בעלמא שהרי בשופר של ע"ג תוקפין בו לכתחלה אי לאו סברא דמאיכא ומעמא דלאו ליהנות ניתנו המצות ולא חיישינן שמא יהנה גופיה בתקיעה וע"כ דאינו אלא לכתחלה היכי דאיכא אחר ובספר כפת תמרים כתב דהכל לפי האדם אם מרגיש שבטבעו אינו נהנה מתקיעתו מותר לתקוע בו לכתחלה : (לט) מטה אפרים : (מ) ר"ן והמחבר קיצר בלשון ואי לא הזכיר שם שופר הלא הוא דבר שאין בו ממש ואין איסורו אלא מדרבנן וכ"כ בבית מאיר ומסתברא דאם אין לו אחר יתקע בו : (מא) הגר"א : (מב) כ"מ מהגר"א וכן סבירא הא"כ בשם רי"ו : (מג) אחרונים : (מד) פוסקים : (מה) כ"מ מהשו"ע וכ"כ במאמ"ר : (מו) הר"ן : (מז) תוספות ומסקנת הטו"ז בהלכות ר"ס וכל בו בשם הרמ"ס וריו"ו : (מח) ביאור הגר"א :

לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה : ן מהיה קולו עב מאד או (כה) דק מאד כשר שכל הקולות כשרים בשופר : ז (כו) אם ניקב נאם לא סתמו (כז) * אף על פי שנשתנה קולו כשר (כח) (מיהו אם יש שופר אחר אין לתקוע בזה כי י"א * שאין לתקוע בשופר (ח) נקוב) כל בו ותשובת הרא"ש) (כט) סואם סתמו שלא במינו אע"פ שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה שחזר קולו

מ ברייתא שם כ"ז נ ירושלמי כתוספ' התוס' והרא"ש שם ס משנה שם וכר' נתן בברייתא שם ובגירסא קמא דר' יונתן טור בשם הגאונים ורמב"ם בפ"א

שערי תשובה

בזה דהוי תגיפי תגיפין ע"ש : (ח) נקוב . ועיין בשו"ת מהר"י הלוי פלפול ארוך בדברי הרא"ש במעכב התקיעה קודם שסתמו וחזר לכמות שהיה ועיין ביד אפרים מ"ש בזה ע"ש :

באר היטב

עט"ז : (ח) נקוב . אפילו נשתייר בו שיעור תקיעה משום שקולו פגום . כל בו מ"א . וע' ט"ז ופשוט דנסדק אינו בכלל זה ודינו

ביאור הלכה

שהאריך בזה איברא דגם מלשון הש"ס שם דקאמר איצטריך לאשמועינן מהו דתימא וכו' משמע ג"כ כרש"י ול"ע : * אע"פ שנשתנה קולו כשר. עיין במ"ב מש"כ דבעינן שישתייר עכ"פ רובו דאם רוב ארכו ניקב הו"ל ככולו הוא מדברי הב"ח והפר"ח ועי"ש עוד בב"ח שתמה על הטור שלא חילק בזה והביא שרבינו ירוחם כתב להדיא דדוקא כשנשתייר רובו (אבל אם לא נשתייר רובו פסול אם מעכב את התקיעה ע"ש ומשמע דאם אינו מעכב את התקיעה כשר אפילו לא נשתייר רובו ואולי דהוא אזיל לשיטתו דס"ל אפילו בנסתם הנקב אם אינו מעכב התקיעה כשר אפילו לא נשתייר רובו וגם אינו מינו) אבן באמת תמיה לי אם נקב אינו פוסל בשופר א"כ דהוא שלם דמי ומאי איכפת לן שרובו נקוב וגבי נסתם שאני דהתם אתינן מטעם דשופר וד"א מעורב בו או מטעם דהו"ל כשתי שופרות מבו"ה בעינן שיהא עכ"פ רובו בלא ריעותא ולא מצטרפין תו במיעוטא שיש בו ריעותא משא"כ הכא דאין זה ריעותא כלל ולכאורה יש להשיב דלפ"ז גם בנסתם די לא שיהא רובו בלי סתימות אבל יכול להיות מלא נקבים ובלשון הפוסקים והמחבר מבואר דדוקא אם נשתייר רובו שלם ומשמע דבמנוקב פסול אפילו יהיו הנקבים פתוחות שלא נסתמו אבל באמת יש לדחות דהפוסקים מיירי בשהיה נקב אחד גדול ונסתם (עיין ברמב"ן ורא"ש) וע"ז אמרו דדוקא בשלא היה הנקב גדול כ"כ שלא ישאר רוב שופר שלם דאם היה הנקב למשל מחצה שופר ונסתם א"כ חצי שופר מעורב עם סתימה אבל אה"נ דאם היה הנקב מיעוט שופר ונסתם אפילו יש בשאר השופר נקבים ג"כ כשר דהנקבים אינם פוסלים ואפשר שגם רבינו ירוחם שהזכיר בעניינו שישתייר רובו ג"כ כונתו שהנקב לא יהיה גדול כ"כ שימשך עד חצי השופר דאם נמשך וכ"ש אם נמשך עד רובו א"כ הו"ל ככולו והרי השופר פתוח בכולו ואין שם שופר עליו ואם פסלינן בנסדק כ"ש בזה אבל ביש נקבים קטנים הרבה אפילו הנקבים על כל השופר מאי איכפת לן כיון שאין הנקבים פוסלין ובין נקב לנקב יש שופר א"כ אינו נסדק. אח"כ מצאתי ברא"ש סימן וי"ו שכתב ואשמועינן בברייתא וכו' משמע ג"כ דבניקב ע"פ רובו כשר אף שהוא מעכב את התקיעה וגם לא נשתייר בו שיעור שופר ובריטב"א מצאתי שכתב ואם לא סתמו כלל לדברי הירושלמי כשר ואפילו נפחת רובו ויש בו שיעור שופר שכל הקולות כשרין בשופר אבל לפי גמרא דילן יש להחמיר ולדון כשלא סתמו כלל לפסול אם מעכב התקיעה שלא אמרו בגמרא דילן שכל הקולות כשרין בשופר אלא כשהוא בעצמו שלא מחמת ריעותא עכ"ל ומשמע מיניה דבאין בו שיעור שופר גם לירושלמי יש להחמיר דלא כהרא"ש ועוד נשמע מיניה דבאינו מעכב התקיעה גם לגמרא דידן יש להקל אף שנפחת רובו אם נשאר בו שיעור תקיעה :

* שאין לתקוע בשופר נקוב. בב"י הביא זה בשם כל בו ותשובת הרא"ש ובאמת נמצא זה גם בפירוש המשנה להרמב"ם וז"ל ואם ניקב יש בו דינים והוא כי הוא צריך לסתום הנקב וכו' ומשמע כבירור שהוא מפרש המשנה כפירוש השני של הכל בו שהובא בב"י ע"ש וכן בריטב"א כתב שהבבלי חולק על הירושלמי בזה ולהבבלי אם לא סתמו כלל פסול אם מעכב התקיעה והנה ראיתי קצת פלא בדברי הפמ"ג בעניינו דבסק"ז במשב"ז מלדד דאפילו לדעת המחבר דמיקל בשופר נקוב מ"מ בעינן אפילו בשופר ארוך שיהיה עכ"פ רוב שופר שלם בלי נקבים וא"כ לפ"ז סרמ"א דמחמיר הוא אפילו באופן זה אין לתקוע בו לכתחלה ובסק"ט מלדד דאף לדעת רמ"א

משנה ברורה

שבכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה הל' שבועתו בכולל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו . ואפילו גבי נדרים (מט) אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר (נ) אסור לשמוע מאיש זה (נא) אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שילא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא : (כה) דק מאד. וה"ה אם היה (נב) צרוד ויבש : (כו) אם ניקב וכו'. אקדים לזה הסעיף הקדמה קצרה והוא . אותא בגמרא ת"ר ניקב וסתמו בין במינו ובין שלא במינו פסול ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול . וכתבו הפוסקים דקי"ל כר"נ ואמרינן שם דהא דמכשר ר"נ במינו היינו דוקא כשנשתייר רובו שלא ניקב והנה בביאור הסוגיא יש דיעות בין הראשונים הרמב"ם וסייעתו מפרשים דר"נ קאי אאין מעכב התקיעה דהיינו אחר סתימה חזר קולו לכמות שהיה תחלה קודם שניקב ואפ"ה אין כשר אלא במינו נמצא בעינן תלתא למעליותא אינו מעכב התקיעה ובמינו ונשתייר רובו אבל אם חסר אחד מאלו פסול זו היא הדעה ראשונה שהובא כאן והרא"ש וסייעתו ס"ל דר"נ קאי רק אמעכב התקיעה ואפ"ה כשר במינו ובשאינו מעכב אפילו שלא במינו כשר אם נשתייר רובו וממילא לפי ביאור זה הוי לקולא דלא בעינן אלא תרתי דהיינו מינו ורובו ואפילו מעכב או רובו ואינו מעכב ואפילו אינו מינו וזהו שסיים המחבר לקמיה ואם הוא שעת הדחק וכו' היינו שאז יש לסמוך על הרא"ש וסייעתו : (כז) אע"פ שנשתנה קולו כשר. שכל הקולות כשרים בשופר וכנ"ל והיינו אפילו לכתחלה לדעת המחבר וכתבו הפוסקים דאפילו (נג) לא נשתייר בו שיעור תקיעה דהיינו טפח שלם בלי נקבים נמי כשר (נד) ומ"מ כתבו האחרונים דאם היה (נה) רובו של שופר (נו) נקוב אפילו נשתייר בו שיעור תקיעה שלם ג"כ פסול דרובו ככולו ועיין בבה"ל : (כח) מיהו וכו' כי י"א וכו'. ס"ל (נז) דשופר נקוב פסול כמו שופר שנסדק ויש לנו לחוש לדעה זו לכתחלה (נח) ואפילו נשתייר בו שיעור תקיעה למעלה לצד הפה שאין בו נקב כלל ומ"מ משמע (נט) דגם לסברא זו היינו דוקא היכי שהנקב מורגש בתקיעה שהקול נפגם על ידו ונשתנה קולו אבל היכי שקולו צלול אין נקב כזה חשוב ותוקעין בו לכו"ע : (כט) ואם סתמו וכו'. ר"ל דאע"ג דבשלא סתמו כשר לדעת המחבר כשסתמו גרע טפי (ס) דבשסתם בשאינו מינו א"כ אינו שומע קול שופר בלבד רק קול

שער הציון

(מט) אחרונים : (נ) מיירי שהזכיר בעת הנדר שם שופר כגון קונם שופר של פלוני לתקיעתו עלי דאל"ה הוא דבר שאין בו ממש : (נא) מט"א : (נב) גמרא : (נג) ב"י בשם רא"ש וכ"כ ש"א : (נד) ב"ח ופר"ח : (נה) ואפילו הוא שופר ארוך בעינן שיהא רובו שלם [כ"מ בפמ"ג] : (נו) והיינו דוקא בארכו אבל ברחבו אפילו אם ניקב רוב הקיפו כיון שנשתייר ממקום הנקב ולמעלה שיעור תקיעה שלם כשר וכדלקמיה בס"ט לענין נסדק ואם ניקב רק מיעוט הקיפו אפילו לא נשאר ממקום הנקב ולמעלה שיעור תקיעה ג"כ כשר [ב"ח ופר"ח] : (נז) כן מוכח בכל בו שיטת הדעה הזו : (נח) מ"א בשם הכל בו : (נט) כן משמע בכל בו שפגם הוא מגוס שנשתנה קולו וכן מצאתי בריטב"א דדוקא במעכב התקיעה הא לא"ה שרי אף לתלמודא דידן ע"ש וכן משמע ממ"א בסק"ח ע"ש : (ס) עיין בב"י :

(ל) לכמות שהיה בתחלה פסול אפילו נשתייר בו רובו ואם סתמו במינו (לא) אם נשתייר (לב) רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה * אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב כשר ואם חסר אחת משלש אלה פסול ואם הוא (לג) שעת (ע) הדחק (לד) שאין שופר אחר מצוי (לה) יש להכשיר ״בסתמו במינו אם נשתייר רובו אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה (לו) וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו אם נשתייר רובו וחזר קולו לכמות שהיה בתחלה קודם שניקב: ח (לז) ״נסדק לארכו (לח) פסול ״וי״א אפילו (לט) בכל שהוא פסול (מ) אא״כ הדקו הרבה בחוט או במשיחה (מא) (ונשתייר שיעור התקיעה (י) ממקום הקשירה ולמעלה (מב) לצד הפה) (כל בו) * ״וי״א דוקא (מג) ברובו (מד) ואם דבקו (מה) כשר * אפי׳ אם (מו) דבקו בדבק ״ויש

ע כדע׳ ר״י ורא״ש שסכית הטור וכמ״ש הרא״ש טעמו שם בפסקיו פ מגיה ובריית׳ שם צ הרא״ש שם בשם י״מ ק ס״ס בפ״א בשם הרבה מהמפרשים ר טור בש׳ הרמב״ן

באר היטב

מבואר א״ח״כ: (ע) הדחק. נ״ל דהדוק הסתימה אסור ליטלה בי״ט דאל״כ יטלנה משם. שופר שגלדו דק ועשו לו חשוקים של ברזל כשר לתקוע בו. הלק״ט ח״א סי׳ ע״ז: (י) ממקום. ומיירי שמעכב התקיעה דאל״כ לא בעי שיעור עי׳ ט״ז ומ״א:

ביאור הלכה

רמ״א אם רובו שלם י״ל דתוקעין בו לכתחלה. ואולי משום דאין הדבר ברור לו מלדד לכאן ולכאן וכבר כתבנו בפנים דאם הקול צלול אין להחמיר בו ובפרט כשרובו שלם: * אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב. אשמועינן בזה שני דברים אחד אע״פ שקודם שנסתם היה הנקב מעכב את התקיעה כשר כיון שעתה חזר קולו [ולאפוקי מדעת איזה ראשונים שמחמירין בזה] ועוד אשמועינן דאם חזר קולו משונה כקודם הסתימה פסול מטעם שא״א שיהיה קול השופר כשוה אחר הסתימה כקודם הסתימה וחיישינן שמא נשתנה קצת או שנולד קול חדש ופסול מטעם הנ״ל [אחרונים]: * וי״א דוקא ברובו. הנה מזה דהמחבר זכר רק דעה זו ולא זכר כלל דעת הסוברים דדוקא בנסדק כולו משמע דלא ס״ל כן להלכה מ״מ במקום דחק גדול שא״א להשיג שופר מתוך לתחום אפילו ע״י נכרי יש לסמוך על דעות הסוברים דדוקא בנסדק כולו [והם רש״י ותוספות ומרדכי וסמ״ק וריקא] אבל כל שנשתייר מעט מכשירים אך אין לברך עליו: * אפילו אם דבקו בדבק. עיין מ״ב מה שכתבנו דשאי נסדק מניקב דאין שופר אחר מצוי. אבל אם יכול להשיג שופר אחר אף אם כבר תקע בשופר שיש (לה) יש להכשיר וכו׳. [illegible]

משנה ברורה

שופר וקול דבר אחר שמעורב בו וכן כשסתמו במינו ולא חזר קולו לכמות שהיה בתחלה הרי אנו שומעין שקול השופר הזה אינו קולו של השופר הראשון אלא מן הסתימה והסתימה אינה בטלה והוי כמי כמו קול שופר וד״א מעורב בו: (ל) לכמות שהיה בתחלה. קודם שניקב (סא) וכ״ש אם קולו דומה רק לקול של קודם הסתימה: (לא) אם נשתייר וכו׳. דאם לא נשתייר רובו שלם (סב) פסול לכו״ע אפילו סתם במינו וקולו כמות שהיה תחלה דתו בטיל ממנה שם שופר ולא נעשה שופר אלא ע״י סתימה זו ונמצא דהוי שופר ודבר אחר: (לב) רובו שלם. ר״ל (סג) בהורך השופר לצד פיו: (לג) שעת הדחק וכו׳. ודוקא שלא נזכר עד יו״ט דאז אסור ליטול הסתימה דהוי כתיקון כלי כיון שעי״ז מכשיר השופר אבל אם נזכר קודם יו״ט יטול הסתימה ודינו כאלו לא סתמו דכשר [אחרונים]: (לד) שאין [illegible]

[illegible]

מי שאומר שאינו כשר אלא * כשדבקו (מז) בעצמו שחיממו באור עד שנפשר וחבר קצותיו זה עם זה ״ואם נסדק כולו אפי׳ מצד אחד (מח) פסול ״אפי׳ (יא) חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה: ט (מט) ״נסדק לרחבו (נ) במיעוטו כשר (נא) ברובו פסול אא״כ (נב) נשאר מהסדק (נג) ״לצד פיו שיעור תקיעה (נד) דהיינו (יב) * ד׳ גודלים וכשנשתייר בו כך כשר (נה) אפי׳ אם מעכב את התקיעה ״ויש מכשירים בנשתייר (נו) אפי׳ שלא לצד פיו: י (נז) ״דיבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר פסול (נח) ״אפי׳ אם יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר:

ש מסנ׳ שם וכפי׳ המפרשים ת טור והרוקח בשם הג״ה הריב״ק א ברייתא שם וכפי׳ הרא״ש דכמיעוטו הוי כניקב ב הרא״ש והר״ן וסמ״ג וסמ״ק והגהות מיימוני וכן נראה מדברי הרמב״ם ג בעל העיטור והר״ן גיאות ד משנ׳ שם ה טור

באר היטב

(יא) חממו. ואם נשתייר בו כ״ש כשר אם דבקו. כ״ה מ״א: (יב) ארבעה. באדם בינוני ובעינן במקום הרחב עי׳ סי׳ י״א ס״ד:

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

הלכות ראש השנה סימן תקפו

יא ה'הוסיף עליו (נט) כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול 'אפי' היה בו מתחלה שיעור שופר: **יב** ה'הפכו ותקע בו לא יצא (ס) בין הפכו כדרך שהופכים החלוק שהחזיר פניהי לחיצון בין שהניחו כמו שהיה (סא) אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב (° וס"ס לס תקע (סב) במקום סרחב פסול) (כ"ן פ"ב ד"ה): **יג** (סג) ב'היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תקיעה (סד) כשר: **יד** 'גרדו מבפנים או מבחוץ עד שעשאו דק מאד (סה) כמו גלד כשר: **טז** (סו) 'לא הוציא זכרותו אלא נקב בו (סו) כשר 'אבל אם הוציא הזכרות ועשה ממנו שופר (סח) כגון שנקב בו פסול: **טז** (סז) ב'צפחו וחב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר צפחו וחב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר 'יש מפרשים מקום הנחת פה (ע) היינו עובי השופר לצד פנימי שמניח שם פיו והצד החיצון מן העובי עצמו קרוי שלא במקום הנחת פה 'יש מפרשים דעביו (יג) במקום הקצר הוא מקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה (עא) היינו כל אורך השופר מצד הקצר עד צד הרחב: **יז** 'המציירים בשופר צורות במיני צבעונים כדי לנאותו (עב) לא יפה הם עושים (עג) (לבל מותר לתקוק בשופר עלמו לזרות כדי לנמותו) (כ"י): **יח** 'אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב (עד) היינו הוסיף עליו כל שהוא ופסול: **יט** 'הרחיק את השופר (עה) ונפח בו (עו) ותקע בו פסול: **כ** 'נתן שופר (יד) לתוך

(יג) במקום. וס עשה זהב כל שהוא סמוך להנחת פיו מסתמא אין קולו משתנה בשביל כך. הרמ"ם מ"ח: (יד) לתוך. ומס נתן שני

באר היטב

ביאור הלכה

ומשום זה פסלינן שופר של שיר הנדחת דכתותי מיבחת שיעורא וכן משמע קלת גם לשון התורת כהנים ובמה שיעור שופר כדי תקיעה (והרמב"ם כפירושו שם כתב שזהו שיעור שפת ואינו מוכרח כנ"ל) וכעין זה מלאתי בפר"ח ושיון פמ"ג במשבצות זהב סק"ע וכן"ח סקי"ח. ודע דלפ דלכתו"ע לדידן פשיטא הוא כדי שיחזנו בידו וירחה לכתן ולכתן תעפ"ב לפי פתיבת בשולי וכן"ן משבחינן רק בלתם ביתני ולפ לדם גדול כשיעור ד' גולדין שלו הוא יותר משפת ולפ"ב בשלוקת השופר כידו לא ירחה מכתן ומכתן תעפ"ב לא בלריך לפי פשיטא דדם ביתני ולפ"ב בלתם גדול לריך שבופר להכרזות מכתן ומכתן ש"ב:

(קו) ותמוטיון דלא תימת דבעינן כל הקרן כמו שהיה דרך נדילתו כרתם החיל: (סד) כשר. ולפילו (קכ) היה בו פסול מתחלה וקלרו כדי להחזירו לכמדתו נמי מותר ובדלעיל בס"ע: (סה) כמו גלד כשר. ולפילו (קכ) בשהה קולו מכמות שהיה ולקלרו מחמת ד"ח אלא מלד עלמו של שופר כל הקולות כשרין: (סו) לא הוליא זכרותו וכו'. דבקהה מחוכר בכהמה עם בולע מן הרחם וגכנס לתוכו ובשופון שופר מוליאין אותו מתוכו וזה לא הוליאו (קד) אלא נקב אותו ועד סופו: (סז) כשר. ולפילו לכתחלה (קה) מותר לעשות כן דמין במינו אינו מוליך (קו) ואין זה בכלל שתי שופרות כיון דהוא דבוק מתחלתו ולפ"ב אם הוליאו ונקב בו והחזירו דהוה פסול: (סח) כגון שנקב בו פסול. דשופר הוא מלכון שפופרת שהיא הלולה וכל שהיגו הלול בטבעו לא מקרי שופר: (סט) נפחו וזב וכו'. הוא לשון הברייתא עד תיבת יש מפרשים: (ע) היינו עובי השופר וכו'. ר"ל דכשובי השופר למעלה יש שני מודין (קו) אחד שמוסף לצד חלל השופר ואחד שמוסף לצד חון לפירוש הרמבן מיקרי מקום הסת הפה היינו שלישפטו לצד פנים ושסולו משום שהכל הקול נכנס לזהב ובלא במקום הסת הפה היינו החוד המוסף לצד חון סביב ומסת אותו המעט יהן הקול מתחנה וכשר מכל כל מורך השופר מלד חון הוא בכלל ניפחו זהב מבחון המוזכר בברייתא. ולפירוש הבני כל אותו הקלה שלמעלה מה שמכנים לתוך פיו הכל נקרא מקום הסת הפה ובלא במקום הסת הפה היינו משהו סמוך לאותו מקום מבחון וס"ל דמחמת אותו משהו ג"כ אין דרך הקול להשתנות אף שהוא על הדופן מבחון ולכך מחמת הברייתא לכשר. ומן אותו מקום ולמטה עד סוף מקרי ניפחו זהב מבחון ותלוי בהם משמע דכל החורך מלד דיוק שלו מסוף שהוא מוקף זהב: (עא) היינו כל אורך השופר וכו'. המחבר קילר בזה דמלבושו (קו) דמחמת אין דרך להחמות הקול בשביל אותו משהו אבל משם ולמטה עד סוף השופר הם ניפחו זהב שמכנים לתוך פיו כשר זה: (עב) לא יפה הם עושים. דלפעמים (קי) משתנה הקול מעט בשביל זה: (עג) אבל מותר וכו'. דלף הם ישתנה קולו מחמת זה לית לן בה כיון שהוא מחמת עלמו והכהיא דסי"ל גרדו מבפנים או מבחון וכו': (עד) היינו הוסיף וכו'. ר"ל ופסול (קיל) בכל גווני אף הם לא ישתנה הקול: (עה) ונפח בו וכו'. דבעינן שיהא פיו מדוקק לשופר וסימנו אל תכך שופר: (עו) ותקע בו פסול. ויתוור ויתקע

(עז) כמקום שפיו של שיר הנדחת דכתותי מיבחת שיעורא וכן משמע קלת גם לשון התורת כהנים ובמה שיעור שופר כדי תקיעה (והרמב"ם כפירושו שם כתב שזהו שיעור שפת ואינו מוכרח כנ"ל) וכעין זה מלאתי בפר"ח ושיון פמ"ג במשבצות זהב סק"ע וכן"ח סקי"ח. ודע דלפ דלכתו"ע לדידן פשיטא הוא כדי שיחזנו בידו וירחה לכתן ולכתן תעפ"ב לפי פתיבת בשולי וכן"ן משבחינן רק בלתם ביתני ולפ לדם גדול כשיעור ד' גולדין שלו הוא יותר משפת ולפ"ב בשלוקת השופר כידו לא ירחה מכתן ומכתן תעפ"ב לא בלריך לפי פשיטא דדם ביתני ולפ"ב בלתם גדול לריך שבופר להכרזות מכתן ומכתן ש"ב:

משנה ברורה

שער הציון

(עז) כפי פסק המחבר לקמן סעי"ז: (פ) בגמרא: (לח) רש"י: (לט) ריטב"ח: (ק) פע"ח: (קא) כפף מבחוץ: (קב) שם: (קג) פר"ח: (קד) רש"י ובריטב"ח כתב שמוליך יכרותו במקדח ובתחיילך ממנו בתוכו יצא ואינו מוכן ובעין זה כתב הטור ע"ב ומ"ש נרחה דגם הם מודים בדיעבד ולכרה"ן ור"ן: (קה) וס"ס לכל פני לעשיל [פר"ח]: (קו) פמ"ג ומ"ש: (קז) עיין לטובי שכל שם שבתלוך בעשם על הכר ועיין עוד בפר"ח ולח"מ: (קח) מ"ש: (קט) תתכובים: (קי) פוסקים: (קיא) ומכם המחבר שכתב בלך סרחב לא בח למעשי בפסוסף עליו בלך הקול דבם בלח"ם מיפסל מלד שהוא במקום הנחת הפה תמנם לפר"ן שדעתו שם להחמד בעוקם בלך תוך חינו בכלל זה וכבר ותכב הלח"ש דלא מיפסל מעשם הוספה מחמת שהיגו בכל השטי של השופר לא מיקרי הוספה לח"כ תפער דבלך סרחב ג"כ לם לא עשה בכל הטיבי לק זה דק במקלת השטי כבר ותכו דבם ומ"ש:

הלכות ראש השנה סימן תקפו

שופר אם הפניתי (עז) עודף על החיצון משני צדדיו ונתן הפניתי בפיו ותקע בו כשר. סגס ולי כרחם דלפני חינו בולע בלך כרחב (עח) רק סוס להילון סולול ובולע בלך הפס(עט) ותקע בפנימי ילא כן כ"ל) (וכ"מ מלבון הרמ"ם) (פ) ל'והוא שלא ישנה קולו במה שהוא נתון בתוך החיצון (פא) ואם לאו פסול:

כא ש'שופר של ר"ה (פב) אין מחללין עליו י"ט אפי' בדבר שיש בו (פג) משום (מו) שבות (פד) כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה באילן (פה) ואינו שט על פני המים כדי להביאו (פו) ה'וע"י אינו יהודי מותר דהוי שבות דשבות (פי) לישור לחירים לחינו יהודי לחישור לחוביי סוס משום שבות שלחז"ל לשבות מוס לחירים לגי"ו ובלישור דרבנן הוס שבות דשבות) ובמקום מצוה לא גזרו (וט"ל סי' ס"ז): **כב** ש'אם אינו יהודי הביא שופר (פז) מחוץ לתחום (מו) תוקעין בו וה"ה (פח) אם עשה (יז) אינו יהודי שופר בי"ט מותר לתקוע

באר היטב

משנה ברורה

ויתקע בניח כדין (קיב) ובלי ברכה: (עז) עודף על החיצון מבני לדדיו ונתן הפניתי וכו'. דלח לחרינן שבמעש קול פנימי לבד: (עח) רק סוס להילון וכו'. דלח סוף מעש קלר מן ההילון (קיג) לח ילח לכו"ע **לסוף סוף** יולח הקול מן שני שופרות: (עט) ותוקע בפנימי ילא. וכתב הט"ז דגם המחבר מודה בזה דמשיקר הלין לח סוס שיוס לחו לחפער שיעמעו קול הפנימי דכשר חלח משום דקשה לעמעם בשויס לחפער החילון בולע משע ופ"ב הלריך שיהיה ניכר הבליפה של הפנימי: (פ) והוי שלא ישנה קולו. ר"ל לפילו לח ישמע רק קול הפנימי מ"מ חפער להקול בשתקע ע"י שהחילון מיפחו גמלח (קיד) הקול בח מכח שני שופרות ופסול: (פא) ואם לאו פסול. לפי חרמ"ם הסעיף ור"ל לח סין הפנימי טוקע פסול (קטו) משום דרוש. פיו דוקק בשניהם והוי קול של שני שופרות ושופר לחד לחמר לחמלח. ומכל זה לחו למדנין לחם חקע בשני שופרות ממש דבודחי לא ילח: (פב) חין מחללין וכו'. משום דחיולל יו"ט (קטו) בשעה ש"ת ושופר הוח רק עשה ולינו דוחה: (פג) משום שבות. דחכמים (קיו) הסו דבריהם לשל תורה והעמידו דבריהם בשב ולל תעשה במקום עשה: (פד) כיצד וכו'. וה"ה (קיח) שחין מביחין לוחו מחוך לתחום וחין לילך חון לתחום כדי לשמוע קול שופר וה"ה כל חישור דרבנן (קיט) כגון נפל עליו גל מבנים שחשור לטלטל החבנים כדי ליטלו וכן סס גרוך לתקן השופר בתחיכה וכדומה דחשור (קכ) ע"י חכם כלל יש לסמוך על דעת הפוסקים דמתירין גולד ביו"ט ולתקוע בו כדי שלח לבטל המ"ע (קל) ומותר לתקוע בו חף ביום שני וכ"ש ביום שחוחו ביום מותר לתקוע בו כל התקיעות כפי המנהג לכל סס תקע בהתקיעות המחוייבין והניח השופר מידו סוב חין לו לטלטל לוחו כדי לתקוע בו תקיעות של מנהג [מקס תפריס]. כתבו החחרונים לכל חוהן השופרות שחמרנו שהם פסולים לתקוע בהם הן פסולין בין ביום

שער הציון

(קיב) מעה תפריס והעעם מפני שחין דין זה בכוח עיון בט"ז ופ"ח: (קיג) ח"ב וג"ל וב"ח: (קיד) הרח"ב: (קטו) וכתב הכל בו ועב"ג לחמרינן קלח כוכרותו כאר לח דמי להתם שהכרות מדוכך בו סיטב ורות לח יכא ביניהם לכל שופר ח"ל לעכות כך והכות עוכר כין שניהם הסכרח והוי כתוקע בשני שופרות: (קטו) גמרא ושיון בכ"ן דגמרא קובעת דמילתא נקע ובלח"ם כלח חין מעה דוחה ל"ת רק סיכי דבעיבא דמשיקר לחו מקיים מעה: (קיו) פוסקים: (קיח) מעה ושיון בכ"י: (קיט) עיין בד"מ חבן הוח מייבי בכלו כבר וחבן חייבינן לפנין נגיעת יו"ט [עיין בפמ"ג ובפר"ח ובחידושי רע"ק] ע"כ בשפת הדחק חפער להתיר חף דיי"ב מיל נופל הרבה פוסקים סוכרים דהוח ג"כ מדרבנן ובפרט לענין יו"ט ולכך כתבתי בפנים לשון חפער: (קכ) מ"ח וב"ח ומ"ש מחתר כזה להניח ע"י עכו"ם וכ"כ בה"י ובמעה תפריס: (קכג) מ"ח וכתב בפר"ח בחתם"כ חין ל' לתקוע בפלמו חיכ שמוליך מחר לתקוע ובדלעיל ס"ה (קכד) וגם חין בייך למיגזר במע יחמר לנכרי למניח לו כדי ללחת בו דלח גזרינן שיעשה מלה כבחה בפניהם לו שופר מחר מחינו של חיל ומיגם לחם שניהם כויס חין לו ללחת בזה שהוח ע"י נכרי משום דהיכה מ"ד דחסר שופר שהפיל בו מתון לתחום וכני העיר לו ידעו שיטלוהו לחם שופר (קכה) חין בר"ה מהון לתחום וכני העיר לו ידעו שיטלוהו לחם שופר (קכה) חין לטלטלו וחף לתקוע בו חם חפער בחחר וכשעת הדחק (קכו) יש להתיר ומקור דין זה מתבחר בסוף סימן תקע"ו בהג"ה ע"ם במ"ב: (פח) חם עשה נכרי וכו'. לפילו (קכו) בשביל ישרחל ומיירי שעשה הנכרי (קכח) מקרן שלו דלח הוי מוקלה דלח חסח דעתים מיה לכל מקרן של ישרחל חסור לטלטלו וחף לתקוע בו דהוי כלי מוקלה דלכ"ע חסור לטלטלו וחף לתקוע בו ל' דר"ה חסור גם ביום שני כדין ביום טוב ולפילו עשחו נכרי ל' דר"ה חסור גם ביום שני (קכט) ומ"מ חם חין לחם שופר חחר כלל יש לסמוך על דעת הפוסקים דמתירין גולד ביו"ט ולתקוע בו כדי שלח לבטל המ"ע (קל) ומותר לתקוע בו חף ביום שני וכ"ש ביום שחוחו ביום מותר לתקוע בו כל התקיעות כפי המנהג לכל סס תקע בהתקיעות המחוייבין והניח השופר מידו סוב חין לו לטלטל לוחו כדי לתקוע בו תקיעות של מנהג [מקס תפריס]. כתבו החחרונים לכל חוהן השופרות שחמרנו שהם פסולים לתקוע בהם הן פסולין בין ביום

ב מ״מ שם ד׳ ג״כ ג בריית׳ שם דף ל״ג

בו: **כג** (פט) ב יכול ליתן בתוכו מים או יין לצחצחו ג אבל מי רגלים אף בחול אסור (צ) מפני הכבוד:

תקפז דין התוקע לתוך הבור. ובו ג׳ סעיפים:

א מ״מ ר״ס כ״ו וגמ׳ שם ב כפי׳ רש״י ורמב״ם כפ׳ ב׳

א א התוקע (א) בתוך (א) הבור (ב) * או בתוך המערה (ג) אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו (ד) והעומדים בחוץ ב אם קול שופר שמעו (ה) יצאו (ו) * ואם קול הברה שמעו (ז) לא

באר היטב

(א) הבור. והיינו שהוא בבנין תחת הקרקע כגון מרתף. וג״ל דאם רובו בנוי למעלה מן הקרקע אע״פ שמקצתו תוך הקרקע שרי.

משנה ברורה

א׳ בין ביום שני: (פט) יכול ליתן וכו׳ אע״ג (קלא) דמתקנו בכך כיון דלא מינכרא מילתא דהוי עובדא דחול שהרי מדיחין כלים ביו״ט שרי: (צ) מפני הכבוד. פי׳ מפני כבודו של מקום (קלב) שלא יהיו מצות בזויות עליו ולכן אפילו אם התוקע מוחל ע״ז ג״כ אסור [אחרונים]:

(א) בתוך הבור. הוא דיגא דמשנה (א) וכתבו הראשונים שמשנה זו לצורך נשנה בשעת הגזירה שגזרו האומות שלא יקיימו ישראל את המצות ונתחבאו בבורות ובמערות לקיים: (ב) או בתוך המערה. וה״ה (ב) מרתף וכה״ג מקום שהוא תחת הקרקע שקול התקיעה מתערב עם קול הברה לעומדים בחוץ. ובבנין שרובו על הקרקע ומקצתו בתוך הקרקע שרי דע״י שרובו למעלה מן הקרקע לא מתבלבל הקול ונשמע קול שופר אף לעומדים מבחוץ ועיין בה״ל מ״ש בזה: (ג) אותן העומדים בתוך וכו׳. דבתוך הבור גופא (ג) אינו נשמע קול הברה ולאו דוקא אם כל גופם בבור (ד) אלא אפילו הכניסו רק ראשם לבור שני: (ד) והעומדים מבחוץ. ובהיה כולו בתוך הבור (ה) רק שראשו חוץ לבור כעומד מבחוץ דמי: (ה) יצאו. והוא שיתכוין התוקע להוציאם (ו) או בש״ץ שדעתו מן הסתם להוציא לכו״ע: (ו) ואם קול הברה שמעו. פי׳ (ז) שעם קול השופר שמעו לבסוף קול הברה לא יצאו שהרי קול פסול מעורב עם קול השופר: (ז) לא יצאו. וכתבו הפוסקים (ח) דסיבת ד״ז תלוי בעומק הבור

ביאור הלכה

* או לתוך המערה. עיין מ״ב במ״ב דבבנין שרובו על הקרקע [illegible]

... שם בגמרא אחד הבור ואחד הדות בקרקע היינו שעומק הדות הוא בקרקע ודוחק אכן באמת נראה לומר לשיטת המ״א דלכו״ע דות הוא בתוך הקרקע כבור ומחולות דכהדא תשוב לכו בפרק המוכר את הבית וכן משמע שם בסוגיא דף ס״ג פ״ב עי״ש אלא שבנוי בכתלים והכתלים גבוהים ומגיעים מעל שפת הבור וכמו בורות שלנו שהכתלים יוצאים שיעור אמה או יותר מעל הקרקע ונראה עוד שהדות הוא מקורה מלמעלה וזה שכתב המ״א שהוא כעין מרתף ולפ״ז אין סתירה כלל בין הפירושים דגם המפרשים שכתבו דדות הוא ע״ג קרקע כוונתם להכתלים העודפים והיוצאים אבל עיקר הדות הוא כמו בור חפור בקרקע לכו״ע וניחא בזה לשון פירוש המשנה להרמב״ם בפ״ד דב״ב שכתב דאין הבור והדות נראין ע״ש ובזה מיושב הכל ופשוט דבזה שיוצאים הכתלים ממעל לא מצוי להוא כבנין שע״ג קרקע שהרי הוא מועט לגבי הדות שבתוך הקרקע ונראה שזה היה דעת מ״א בפירוש דות ולהכי הסמיך לדינא דדות הא דבנין שרובו ע״ג הקרקע מצוי ליה לבנין וכן נראה שפירש הגר״ז בדבריו עי״ש וכן נכון לדינא. ודע דבפנינינו השמיט הרמב״ם דינא דדות וכתב מערה במקומה והוא כמו שכתבנו דדות הוא ג״כ מקורה מלמעלה כעין מערה. ודע עוד דיש להסתפק במה שנהוג בבניני חומה לעשות קומה תחתונה והוא דירה גמורה מתחת לקרקע והחלונות שם למעלה מן הקרקע סמוך לארץ התוקע שם מה דינו להעומדים בחוץ אולי אין הקול מתגלגל שם ומתערב עם קול הברה כמו בבור ובדות וצ״ע:

* ואם קול הברה שמע לא יצא. עיין במ״ב שדבר זה תלוי לפי עומק הבור והתרחקו ממנו וכתב הט״ז דלפ״ז אפילו בתוקע בבהכ״נ ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו יש בזה ג״כ שייכות סבתנה לפי הריחוק מביהכ״נ ע״ש [ואין להקשות על דבריו ממתניתין דלא אשכח דינא דקול הברה אלא בבור ודות ואם איתא הו״ל למיכלל גם ביהכ״נ בהדייהו ולענין עומד מחוץ לו בריחוק מקום וכמו דמכיח בסיפא אתורי ביהכ״נ לענין סכה ומשמע מזה דלא שייכא כלל דינא דערבוב קלא בבית ואפילו בריחוק מקום י״ל דרלה לסשמיענו להיפוך דאפילו בעומד סמוך לו ממש ושמע קול השופר בודאי יטייר ג״כ דלא יצא כגון סיכא שלא כיון לבו ודותק] וכראה מסט״ז דמפרש קול הברה קול תלוש וקול שנשמע מתוך לבנין ומרחוק אינו כ״כ חזק כמו קול שנשמע מקרוב ומבפנים אבל לעג״ד דקול הברה האמור לענין שופר פירושו קול מעורבב וכלישנא דגמרא בסוגיין ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קליה וקול כזה אינו נשמע מתוך לבנין שע״ג קרקע ואפילו בעומד רחוק ממנו אלא בקול שיוצא מתחת הקרקע וכן מצאתי לסדיא לרבינו מנוח ז״ל על מה שכתב הרמב״ם בור ומערה אמר שמפרש בור הוא כתפירה והוא עגול ומערה הוא מקורה בקירוי ומרובעת ודרך אלה המקומות כשאדם צופק ומדבר או תוקע בהן שמתבלבל הקול ונראה כאילו אחר מדבר כנגדו ואותן העומדים בבור וכו׳ לפי שהקול אינו מתבלבל לשם אבל העומדים בחוץ שהקול מתבלבל לשם יותר מאשר בבור וכו׳ עי״ש. את״כ מצאתי בהלכה ברורה ובמעה יהודה שתולקים ג״כ על הט״ז וע״ש במעה יהודה שמסיים דלא אמרו אלא בבור אבל במקומות שוים פשיטא דלא שני לן בין עומדים בקרוב או בריחוק דכל שמגיע להם הקול לעולם קול שופר הם שומעים ואם הם רחוקים יותר גם הקול לא שמעו עי״ש ומ״מ למעשה אין לזוז מדברי הט״ז שכל האחרונים העתיקו דבריו להלכה דהשומע קול שופר מאחורי ביהכ״נ בריחוק

שער הציון

(קלא) ריטב״א. (קלב) רמב״ם: (א) ר״ן בשם ר״ה גאון וכ״כ הריטב״א: (ב) מג״א: (ג) מלשון רש״י משמע דשם לעולם נשמע קול שופר אכן מלשון הריטב״א מבואר דמן הסתם נשמע שם קול שופר [illegible]

ג מימרא דרבא שם ד ל׳ ירוחם ה(כגון קודם שעלה עמוד השחר) ה שם בשם י״א ושכן פירש ובזה נראה שהסכים הרא״ש וכ״כ הטור בשם בעל העיטור ו שם בשם י״א וכ״כ הטור

יצאו (ח) וכן התוקע לתוך (ג) חבית גדולה וביוצא בה אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא: **ב** ג אם התחיל לתקוע בבור (ט) ועלה חוץ לבור וגמרה יצא שכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר. הגה (י) וכן אותם שהיו בבור (ג) בתחלת התקיעה (גמרא): **ג** ד השומע מקצת תקיעה (יא) ה שלא בחיוב ומקצתה בחיוב או שאומר לתוקע (יב) במתעסק כוין להוציאני ידי חובתי (יג) ותקע ומשך בה שיעור תקיעה (יד) ו לא יצא (טו) וי״א (ד) שיצא

באר היטב

מ״א: (ב) חבית. אפי׳ העומד בתוכו. ר״ן מ״א. ואפילו התוקע עצמו שם תלוי בהבחנתם אם קול שופר שמעו יצאו. עטרת זקנים: (ג) בתחלת. אפי׳ לא יצאו לחוץ יצאו י״ח דכשאדם בבור והשופר בחוץ שומע קול שופר ב״ח מ״א. וט״ז ס״ק ג׳ לא כ״כ ע״ש: (ד) שיצא.

משנה ברורה

או בריחוק המקום וכל אדם יש בידו להבחין ולהכיר אם קול שופר שמע בלבד או מעורב בו קול הברה ויש אומרים עוד דאפילו התוקע בביהכ״נ ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו שייך בזה ג״כ הבחנה לפי הריחוק מביהכ״נ ועיין בה״ל מ״ש בזה (ט) ויש מי שמחמיר ואומר דלעומדים מבחוץ תמיד נשמע קול הברה (י) ויש לחוש לדעה זו שלא בשעת הדחק ולתקוע עוד פעם אבל בלי ברכה עד שיהיה ברור לו שקול הברה שמע: (ח) וכן התוקע וכו׳. המחבר לא חילק כאן בין עומדים בתוך החבית לעומד חוצה לה וכמו שחילק לענין בור (יא) משום דאין דרך ב״א ליכנס בתוך חבית כמו שדרך ליכנס בבור ורק מכניס השופר לשם ותוקע והוא עומד מבחוץ (יב) וי״א דמש״ה לא חילק בזה המחבר דבחבית קול הברתה גדולה ואפילו העומד בתוכה אפשר ששומע קול הברה וע״כ יש להחמיר בזה ולחזור ולתקוע בלי ברכה אלא א״כ ברור לו שקול שופר שמע: (ט) ועלה חוץ לבור וכו׳. ומיירי (יג) שיחד הוציא ראשו והשופר מן הבור ומילתא דפשיטא הוא דשרי אלא דקמ״ל דלא חיישינן למיגזר דילמא אפיק רישיה מעל לבור ואכתי שופר בבור ותקע ואפשר בזה לשמוע קול הברה (גמרא). ובהוציא השופר תחלה וראשו עדיין בבור ותקע אם חיישינן בזה לקול הברה (יד) תלוי בפלוגתת הפוסקים אם מחוץ לבפנים נשמע קול הברה ויתבאר במשנה ברורה לקמיה: (י) וכן אותם שהיו בבור וכו׳. פי׳ (טו) ועלו נ״כ ביחד עם התוקע ושמעו גמר התקיעות בחוץ ויצאו ידי חובתם נ״כ מטעם הנ״ל שכל מה ששמעו היה קול שופר (טז) ויש מקילים בזה אפילו לא יצאו כלל רק שמעו גמר התקיעות שתקע בחוץ בהיותם בבור ול״ה לקול הברה דדוקא מבפנים לחוץ נשמע קול הברה אבל לא מבחוץ לפנים ולמעשה יש להחמיר (יז) בשלא יצאו לתקוע שנית בלי ברכה אם אינו ברור להם שקול שופר שמעו. התוקע שהכניס שופר לבור ותקע והוא בעצמו עומד כולו מבחוץ העומדים בבור יצאו בתקיעתו (יח) והוא עצמו לא יצא אא״כ ברור לו שקול שופר שמע: (יא) שלא בחיוב. כגון קודם עמוד השחר וכדלקמן בסימן תקפ״ח: (יב) במתעסק. להתלמד או לשם שיר בעלמא דלא יצא וכדלקמן סימן תקפ״ט ס״ח: (יג) ותקע ומשך. ר״ל שהאריך תקיעתו בשבילו: (יד) לא יצא. שהרי עכ״פ (יט) חסר לו התחלת התקיעה (כ) וה״ה נמי אם כל התקיעה היה בחיוב אלא שהוא נכנס באמצע התקיעה או שילא מביהכ״נ באמצע התקיעה ושוב לא שמע לא יצא אע״פ שהיה שיעור תקיעה במה ששמע וכמאן דשמע הלי שיעור תקיעה דמי: (טו) וי״א דיצא. וסברא ראשונה (כא) עיקר וצריך לחזור ולתקוע ואעפ״כ (כב) לא יברך עליו דספק ברכות

ביאור הלכה

[illegible]

... קול הברה אמנם מכל הפוסקים דסתמו בזה לא משמע כן וע״כ דס״ל כתירוץ קמא של הרמב״ן. ודע עוד דטבע הוא לתוקע בין הסהים או ביער נשמע קול החוזר ומדסתמו הפוסקים ולא הזכירו דיש ליזהר בענין זה משמע דאין זה עירבוב הקול אלא הקול נכפל אחר שנגמר הקול הראשון:

שער הציון

(ט) רא״ש וכן נראה שם דעת הריטב״א עיין שם בפירושו למשנה אכן להלן שם בד״ה ר״ה נראה לכאורה שמפרש כפירוש שאר מפרשים: (י) ע״ז והוסיף [illegible]

א מבנה מגילה כ׳ ב מימרא דרבה ר״ס כ״ח ג מימרא דר׳ יוחנן וכרייתא שם ל״ד וכגירסת הרי״ף

אי איכא שיעור תקיעה בחיוב. הגה וה״ה אם שמע מקצת התקיעה קול הברה כגון שהיה התוקע בבור והוא עומד בחוץ (ס) (טז) ובאמצע התקיעה יצא לחוץ (טור):

תקפח זמן תקיעת שופר. ובו ה׳ סעיפים:

א אזמן תקיעת שופר (א) ביום ולא בלילה ומצותה משעת הנץ החמה ואילך * ואם תקע משעלה עמוד השחר (ב) יצא בואם שמע מקצת תקיעה קודם שעלה עמוד השחר ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר (ג) לא יצא. הגה ואם היה שיעור תקיעה במה ששמע ביום (ד) נתבאר סי׳ תקפ״ז סעיף ג׳: **ב** * גשמע (ה) ט׳ תקיעות בט׳ שעות ביום (ו) יצא ואפי׳ הם מט׳ בני אדם תקיעה מזה

שערי תשובה

(בשו״ע) ומצותה. עיין בא״ל הברכה ועיין בבר״י במח״ב כתב עוד בשו״ת שלו חיים שאל ח״ב סימן יו״ד אות ג׳ במה שנהגו בתקיעות ר״ה לתקוע בהנץ החמה כתבתי בספר מח״ב ובקונטרס מורה באצבע לבטל מנהג זה אף שכתבו שמהרב״ך ורבו הרמ״ז נהגו כן ובכתבי מהרמ״ז כתב שיש מקום אם ע״פ הסוד מ״מ אני תם לסודות שלא גילה האר״י ז״ל וגם המקובל

באר היטב

וראשון עיקר. פוסקים ואחרונים: (ה) ובאמצע. כתב מהרי״ל יזהרו כל העם שלא להקיא בשעת התקיעות וכן שלא לויספר״ן למען ישמעו כל העם קול שופר וכגון שיניחו התינוקות בבית דלוקא במגילה עבדינן משום שמחה ואם א״א להניחם יחזיקם האשה אצלה בביהכ״נ נשים שלא יבטלו וכתב הט״ז העומדים חוץ מביהכ״נ בריחוק מקום אם נראה לו ברור שקול שופר שמע יצא ע״ש ועיין הלק״ט סי׳ רע״ו:

ביאור הלכה

* **ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא.** עיין לעיל בסימן נ״ח בבה״ל דדעת הגר״א ועוד איזה אחרונים דעמוד השחר נקרא משהאיר פני המזרח ולא קודם וראיה לשיטתם ממה דאיתא בתענית דף י״ב עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי ובתוספתא פ״א ובירושלמי הלכה ד׳ איתא בשם רבי עד שיאיר המזרח ש״מ דחד הוא. אמנם בסוכה דף כ״ע ברש״י ד״ה תרתי משמע דתרי זמני נינהו ועכ״פ הוא קודם ובחידושי הריטב״א שם משמע דלא פסיקא ליה דבר זה ע״ש וצ״ע:
* **שמע ט׳ תקיעות וכו׳.** עיין מה שכתבנו במ״ב לענין אם הפסיק מחמת אונס וקשה לי לפי מה שהכריע הרב מג״א בסימן ס״ה שלא להחמיר בהפסיק מחמת אונס אלא א״כ כשהאונס הוא בגוף הדבר כגון שלא היה האדם ראוי מחמת גופו נקי או שלא היה המקום ראוי שלא היה נקי א״כ לכאורה ל״ש זה רק בתפלה או בבהמ״ז ובהלל ומגילה שעכ״פ אסור להזכיר שם ולאמר דברי תורה במקום מטונף משא״כ בתקיעות שאינה רק מעשה מצוה והיכן מצינו שאסור לקיים מצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאין נקי באם אסור ללבוש טלית של ד׳ כנפות כשגופו או המקום אינו נקי לא מצינו כן בשום מקום וצ״ע. ובמטה אפרים מצאתי שכתב וז״ל נראה שאם התחיל

משנה ברורה

ברכות להקל ויותר טוב שישמע הברכה מאחר שלא יצא עדיין: (טז) ובאמצע התקיעה יצא לחוץ. ר״ל התוקע והשלימה על שפת הבור ונמצא שהעומדים בחוץ שמעו רק סוף התקיעה דפלגא קמא היתה תקיעה פסולה ואם היה שיעור תקיעה על שפת הבור תלוי בשני דיעות הנ״ל (כג) וה״ה אם שמע מתחלה קול שופר כגון שהיה עם התוקע בבור ובאמצע התקיעה יצא לחוץ ולא שמע רק קול הברה נמי לא יצא דבעינן שמיעת קול שופר כשר מתחלה ועד סוף. וכתבו האחרונים (כד) דיזהרו כל העם שלא להוציא כיחם וניעם בשעת תקיעה כדי שישמעו כל הקולות מתחלתם ועד סופם וכן לא יביאו ילדיהם אצלם וג״כ מטעם זה ומוטב שיהיו אצל אמותיהם בביהכ״נ של נשים דנשים אינן מחויבות מן הדין בתקיעת שופר (כה) ומ״מ נראה דקטנים שהגיעו לחינוך מצוה להביאם ולהחזיקם אצלו ויאיים עליהם שישמעו התקיעות ולא יבלבלו להצבור:

(א) ביום ולא בלילה. דכתיב (א) יום תרועה יהיה לכם. ואם נמשך עד בין השמשות (ב) יתקע בלי ברכה: (ב) יצא. דמן הדין משעלה עמוד השחר יממא הוא לכל הדברים (ג) אלא לפי שאין הכל בקיאין בו וזמנין דאתי לאקדומי הצריכו חכמים לכתחלה להמתין עד הנץ דיום ברור הוא לכל. ולא בעינן עד שיעלה כל גוף השמש על הארץ אלא משעת תחלת הנץ ג״כ מותר לכתחלה (פמ״ג). מיהו כ״ז מעיקר דין תורה [או בשעת הדחק (ד) כגון שצריך לצאת לדרך וכה״ג] אבל חכמים תקנו לתקיעות שופר במוספין (ה) ואמרו בגמרא בטעמא דשעת הגזירה היתה שלא יתקעו ישראל בשופר והיו אורבין להם כל שש שעות של זמן תפלת שחרית לכך העבירוה לתקוע במוספין ומטעם זה נראה (ו) דנהגו כל ישראל מימות הקדמונים גם בתקיעות דמיושב שלא להיות מן הזריזין המקדימין ולתקוע בתחלת היום אלא סמוך לתפלת המוסף אחר קריאת התורה (ז) ואפילו יחיד התוקע לעצמו ג״כ ידקדק לתקוע אחר ג׳ שעות לערך כדי שתקיעתו תהיה בשעה שהצבור עומדים בתקיעה: (ג) לא יצא. דסוף תקיעה בלא תחלה לא מהני ולא מידי וכדלעיל בסימן תקפ״ז ס״ג [וה״ה אם שמע מקצת תקיעה ביום ומקצתה אח״כ בלילה ג״כ לא יצא דתחלה בלא סוף ג״כ לא מהני ולא מידי וכנ״ל שם] ונראה דאפילו היום שנוהגין לתקוע ל׳ קולות לצאת ידי כל ספק צריכין ג״כ ליזהר שאף תקיעה ראשונה לא תהיה אפילו מקצתה קודם אור היום: (ד) נתבאר בסימן תקפ״ז ס״ג. ולפי מה שכתבנו שם דהעיקר כדעה א׳ א״כ בכל גווני לא יצא: (ה) ט׳ תקיעות וכו׳. נקט לישנא דגמרא וכפי עיקר הדין דבעינן רק ט׳ קולות דהיינו תקיעה תרועה תקיעה ג׳ פעמים ולדידן בשמע הג׳ סדרים בט׳ שעות וכדלקמן בסימן תק״צ ס״ב: (ו) יצא. (ח) בדיעבד אם כיון לצאת ואפילו (ט) הסיח דעתו והפסיק בדבור בנתיים וכתב המג״א דכ״ז בששהה ביניהם שלא מחמת אונס הא בשהה

שער הציון

(כג) גמרא: (כד) מ״א בשם מהרי״ל בריש סימן תקפ״ט: (כה) מטה אפרים: (א) גמרא: (ב) עיין במ״ב סימן ס״ז ס״ק א׳ וכן מלדד ספמ״ג דאפילו ביום א׳ יתקע בלי ברכה: (ג) רש״י ור״ן: (ד) כברייתא דברכות ד׳ ל׳ וכהסיה לקמן ר״ס תרנ״ב עיי״ש: (ה) ר״ה ל״ב ע״ב וכתבו התוס׳ ובאו״ז דאע״ג שבטל הטעם לא פלגינן כדמעיקרא העפ״י דזריזין מקדימין למצות דחיישינן שמא יתור הדבר לידי קלקולו: (ו) עיין שאלתות פ׳ וזאת הברכה ובאלפסי שילהי ר״ה וברמב״ם סוף ה׳ שופר ובאו״ז סימן רע״ה בשם כל הגאונים ולפ״ז נראה שאין מקום להא דמוכח בשפ״ת בשם איזה גדולים שנהגו להיות מן הזריזין עיי״ש וביותר לפי מה שפירש הריטב״א וז״ל שהיתה להם שעת גזרה שלא היו רשאין לקיים המצות אלא בסתר ולא היו תוקעין אלא עד תום שיום בנתפזרו בני אדם לכאן ולכאן עיי״ש ולפ״ז שפיר שייכא האי תקנה גם בתקיעות דמיושב להמתין עד בעה שבני אדם מתפזרין: (ז) כנ״ל וכ״כ במטה אפרים: (ח) ר׳ ירוחם: (ט) ר״ן:

ותרועה מזה ותקיעה מזה * דוי״א (ז) דדוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר (ח) שאינו ראוי באותה (א) בבא: **ג** השמע ט׳ תקיעות מט׳ בני אדם (ט) שתקעו כולם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. הגה * ואם שנים תקעו כא׳ כל הסדר (י) ואפי׳ אחד תקע בחצוצרות (יא) יצא דיהיב דעתיה על השופר (הג״א וגמרא פ׳ ראוהו ב״ד): **ד** ויהיה זה צריך פשוטה ראשונה

ד ס״ס בפ״ג בשם הרמב״ן והלוה נתכוין רמב״ם שם ה שם בברייתא וכגירסת הרא״ש והרמב״ם וש״פ ו ירושלמי בפרק ב׳ דמגילה והביאו הר״ן שם בר״ס

באר היטב

(א) בבא. ואם שמע קול הראוי לאותו בבא כ״פ כגון תקיעה ותרועה ותקיעה יצא. לבוש. והסכים עמו המ״א

שערי תשובה

שמופלג מהר״ש שרעבי שמעתי מפיו הקדוש שיש לבטלה וכן עשה מעשה וביטלה במדרש הגדול הטהגין ע״פ האר״י ז״ל:

משנה ברורה

בשהה באונס אם שהה אפילו רק כדי לגמור את כל הסדר (י) יחזור לראש אותו הסדר לפי פסק הרמ״א בסימן ס״ה עיי״ש. ולענין אם צריך לחזור ולברך בכה״ג עיין לעיל סימן ס״ה בבה״ל שיש בזה מחלוקת בין האחרונים ועיין בבה״ל בכאן מ״ש בזה: (ז) דדוקא בשלא הפסיק וכו׳. ס״ל דזה גרע מהיסח הדעת ושיהה דבעינן שיהיה תרועה באמצע ולפניה ולאחריה הדא הדא תקיעה וכשמערב קול אחר מתקלקל הסדר. ואע״ג דהוא בעצמו לא תקע (יא) מ״מ הרי כיון לצאת והתוקע בעצמו דמי וע״כ אם שמע קול שופר שאינו ראוי באותו סדר בטלו כל הג׳ תקיעות (יב) [מ״מ שם הקולות שמקודם לא בטלו] ויחזור ויתקע (יג) ומ״מ לא יברך שוב: (ח) שאינו ראוי באותו בבא. כגון (יד) שעומד בתש״ת ושמע תרועה או שעומד בתר״ת ושמע שברים (טו) אבל האחרונים הסכימו דלפי פסק המחבר לקמן סימן תק״צ ס״ח דאפילו בהכפיל השברים או התרועה ב׳ פעמים הוי הפסק ה״ה הכא בשמע ב׳ שברים או ב׳ תרועות זה אח״ז וכיון לצאת ג״כ מפסיד כל הג׳ קולות וצריך לתקוע מחדש: (ט) שתקעו כולם כאחד וכו׳. דהיינו שאחד עשה תקיעה והשני תרועה והשלישי התקיעה השניה וכן כולם ואינו יוצא בזה כדמסיים שאין כאן פשוטה וכו׳ דבעינן שתהא תרועה באמצע ולפניה ולאחריה תקיעה ולא שיהיו כל הקולות בבת אחת וצריך לתקוע מחדש (טז) ומ״מ הברכה לא הפסיד אם לא הפסיק בד״א (יז) ויש מי שאומר דעכ״פ ידי תקיעה אחת יצא (יח) וצריך להשלים עליה ח׳ קולות מתרועה ואילך (יט) ויש אומרים דאפילו ידי תקיעה אחת לא יצא וצריך להתחיל מחדש כל הט׳ קולות: (י) ואפילו אחד תקע בחצוצרות. אע״ג דהקולות משונים: (יא) יצא וכו׳. ואע״ג דבכ״מ אמרינן דתרי קלי לא משתמעי (עיין לעיל סימן קמ״א) שאני הכא (כ) שהוא מצוה הבאה לזמן וחביבא ליה (כא) ויהיב דעתיה לשמוע יפה. והיכי שתקעו ג׳ ב״א בב״א כל אחד ג׳ קולות (כב) י״א שיצא בשמיעתו משום ט׳ קולות כיון דתרי קלי משתמעי גבי שופר ומשום ששמע כל הג׳ תר״ת בפ״א אין קפידא דלא קפדינן רק שישמע תקיעה מלפניה ותקיעה מלאחריה ותרועה באמצע והא שמע וכן ה״ה לדידן שתוקעין תשר״ת ותש״ת ותר״ת אם שמע אותם מג׳ ב״א שכל אחד תקע סדר שיוצא כל התקיעות בשמיעתו בבת אחת (כג) וי״א דאפילו בשופר אין תרי קלי משתמעי

כדי

ביאור הלכה

לתקוע ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לתקוע מראש לכלן על הסדר ואם תקע בשעה שהמים היו שותתין או אפילו מלא צואה במקומו יצא ומ״מ יש לו לחזור ולתקוע בלי ברכה עכ״ל דימה זה לדינא דק״ש ואפשר שהטעם הוא דכיון דקי״ל דצריך כונה לצאת ידי המצוה שציוונו הש״י זה גופא ג״כ חשיב כדברי תורה [ודומיא דפסק הרמ״א סימן פ״ד דאסור לענות אמן בבית המרחץ] ולא גרע מהרהור בד״ת. וגם י״ל בפשיטות דבשעה שמקיים מצוה בפועל הוא עבודה ואין לעשות עבודת ד׳ דרך בזיון דהוא בכלל ביזוי מצוה. וגדולה מזה אמרו בר״ה דף ל״ג דאסור לצאת שופר של ר״ה במי רגלים מפני הכבוד והוא רק הכשר מצוה וכ״ש המצוה עצמה:

* **וי״א דדוקא בשלא הפסיק.** כתב זה בלשון י״א משום דר״ת וכן בעה״מ פליגי ע״ז. אמנם קשה שהרי המחבר בעצמו בסימן תק״צ ס״ז וח׳ סתם להחמיר ולא הביא שום דעה החולקת ואפילו בתרועה אחר תרועה דקילא טפי וכמו שמצינו באמת באו״ז בשם ריב״א להקל בזה ואפשר דנקט בלשון י״א משום דהפסק הוא רק על ידי שמיעה וכמו שחילק בזה בלבוש ובמג״א לענין תרועה אחר תרועה וצ״ע ומצאתי בפר״ח שעמד בזה:
* **ואם שנים תקעו כאחד כל הסדר.** עיין מש״כ במשנה ברורה לענין אם תקעו שלשה ביחד כל א׳ סדר א׳ והוא היה מכוין לצאת בזה ידי כולם והוא מן הריטב״א ומטעם דתרי קלי משתמעי והי״א בתרא הוא ג״כ מריטב״א וכן הביא סברא זו הרשב״א בחידושיו בסוגיא דט׳ תקיעות בתירוצא קמא ונראה לענ״ד דלדעה זו אם כיון לצאת ידי כולם גם ידי אחד לא יצא וידי אחת דקאמר טעמו בכיון רק לאחת אז יצא משום דהיכי דחביב ליה ויהיב דעתיה אין קול השני שאינו חפץ בו מפריעו מלשמוע משא״כ בהיכי שצריך לב׳ הקולות לא יצא בשום אחד מהם דא״א לשמוע היטב ב׳ קולות ואף דבסוגיא שם מוכח דשומע שופר וחצוצרות ביחד ויוצא ואע״ג דגם החצוצרות צריך לשמוע י״ל דאין החצוצרות עיקר חיוב באפי נפשם ואינו אלא מתכסיסי השופר ואפילו לא שמע קול החצוצרות היטב נמי לא איכפת לן וכן מצאתי לריטב״א בדף כ״ז שכתב ג״כ כדברינו וז״ל דהתם א״צ אלא לשמוע קול אחד דהיינו השופר שמצות היום בשופר ולהכי שפיר משתמעי לכוון בקול השופר שהוא צריך לשומעו מבין קולות החצוצרות ומסיים שם הא לשמוע שניהם ממש שצריך להם אפילו מתרי גברי לא משתמעי וכדבעינן למימר לקמן עכ״ל ובודאי כיון לסוגיא דשמע ט׳ תקיעות שהעתקנו דבריו מכם ולפ״ז כמכוין לתרוייהו לא יצא כלל לדעה זו וכבר כתב הריטב״א דיש לחוש להחמיר:

שער הציון

(י) דכל סדר הוא ענין בפני עצמו וכ״ל דה״ה ביו״ט ב׳ של ר״ה ג״כ צריך לחזור ולתקוע ודמיא שכתב הפמ״ג בסק״ג דאין לומר בכה״ג גם דלכמה דברים אמרינן דשני יו״ט של ר״ה כחד יומא דמיא גם לדעת התוספות והרא״ש דבכל דבר אף בדרבנן אם שהה מחמת אונס חוזר לראש [והלבוש והב״ח והא״ר עומדים בשיטתם ודלא כהד״מ] ועיין במחה״ש ומיהו לא יברך שוב: (יא) מפרשים: (יב) וכפי המבואר לקמן בסימן תק״ל במפרשים ועיין במטה אפרים שם בסל״ב: (יג) שהרי דין זה אינו לכו״ע ולר״ת ולבעה״מ אינו אלא לכתחלה וגם להרשב״א לא פסיקא ליה הכי דינא: (יד) ב״י: (טו) ע״ז וא״ר ופר״ח וגבר שלום דלא כלבוש ומג״א דחילקו בכגון זה בין תקע לשמע תקיעה מאחר: (טז) פשוט וכמו בכל מקום שטעה בתקיעתו ותוקע מחדש דלא הוי הפסק ובפרט לי״א שלתקיעה אחת עולה לו וכ״כ במטה אפרים: (יז) ריטב״א וכן הסכים בפר״ח: (יח) ומסיים הריטב״א ובלבד שלא האריך בעל התרועה על התקיעה כדי שלא יהא קול פסול בנתיים: (יט) רמב״ם וטעמו איננו מבואר לכאורה ועיין בלח״מ ובפר״ח שנדחקו ואפשר לומר בטעם הרמב״ם דבעינן שיהא תקיעה אחת לפני תרועה והכא הרי שומע שלש תקיעות בבת אחת או אפשר כוונת הרמב״ם בשהיה מכוין לשמוע כולם וס״ל להרמב״ם כסברא ב׳ שכתבנו לקמן במ״ב דבכגון זה לא נפיק בשום אחד ועיין בחי׳ הרשב״א בסוגיא דשמע ט׳ תקיעות מש״כ בתירוץ ראשון ודו״ק: (כ) גמרא: (כא) ומ״מ אם הוא בעצמו תוקע בחצוצרות ובשעה זו תקעו בשופר אפילו כיון לצאת לא מהני דבודאי לא שמע היטב קול השופר ויחזור ויתקע כן מתבאר מדברי התוס׳ סוגיה ל״ת ובפר״ח חולק ע״ז עיי״ש ובגבר שלום מסכים לדברי התוספות: (כב) ריטב״א בשם ר״ה גאון [ומסיים ובלבד שלא הפסיקו כולם בנשימה אלא ביחד בענין שלא היתה קול פסול מפסיק בין תקיעה לתרועה] וכן כתב הריב״ש בת׳ מובא בתשב״ץ ח״ג סימן ש״ס וש״ו עיי״ש וכן נראה דעת כל הפוסקים שתקנו לטעמא דשמע ט׳ קולות בבת אחת דלא יצא משום דבעינן תרועה באמצע ולא אמרו בפשיטות משום תרי קלי וכמו שתירץ באמת הרשב״א בחידושיו בתירוץ א׳ וע״כ דס״ל כדעה זו: (כג) שם בריטב״א:

ו מפגס ר"ס כ"ע

וזה צריך פשוטה אחרונה * תקיעה אחת מוציאה את (ג) (יב) שניהם: ה י"ט של ר"ה שחל להיות (ג) בשבת (יג) אין תוקעין בשופר. הגה (יד) ואסור לטלטלו אם לא (טו) לצורך (ד) גופו ומקומו (א"ז והג"א פ"ק במה מדליקין):

תקפט מי הם הראוים לתקיעת שופר. ובו ט' סעיפים:

א שם במשנה ב שם ג כל ט ורשב"ן ד משנה קידושין כ"ט ה ברייתא ר"ה שם ו מימרא וברייתא שם ז ברייתא ל"ג וכהוקימתא דאביי דר' יוסי ור"ש היא וכ"פ הרא"ש בשם ר"ת וס"ה בשם רשב"א בשם הראשונים וכ"פ הר"ן ממ"ש גדול המצווה ועושה ט' מדקאמר גדול ש"מ דאינו מצווה ועושה נמי יש לו שכר ח טור בשם אבי העזרי והרא"ש

א אכל (א) שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים י"ח: ב בחרש שוטה (ב) וקטן פטורים וחרש ג אפילו מדבר ואינו שומע אינו מוציא (ג) דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא. הגה (ד) אבל (א) שומע ואינו מדבר מוציא אחרים י"ח (ב"י): ג דאשה פטורה משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא: ד האנדרוגינוס (ה) מוציא את מינו טומטום (ו) אפי' את (ג) מינו אינו מוציא: ה ומי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא (ז) אפילו עצמו וצריך שיתקע לו בן חורין להוציאו: ו זאע"פ שנשים פטורות (ח) יכולות לתקוע (ט) חוכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן

שערי תשובה

(בא"פ) אע"פ שנשים פטורות כו'. וכתב בשאגת אריה סי' כ"ד שיותר ראוי להם לתקוע לאשה מהתקפה היא לעצמה או אשה לאשה וע"ש סי' כ"ו שאסור להוציא לולב או שופר לרה"ר לצורך אשה שתטול לולב או תשמע תקיעת שופר. וע"ש סי' כ"ז שמותר להוציא לרה"ר לצורך איש

באר היטב

ואינו כן דעת הט"ז עיין שם: (ב) שניהם. דוקא כל התקיעה יכול להשתמש לזה ולזה אבל להפסיק חד תקיעה הגיה לזה והגיה לזה לא ט"ז: (ג) בשבת. עיין מ"א וט"ז. ודע שהרמב"ם ורש"י ז"ל פליגי בפי' מקדש ומדינה דהרמב"ם ז"ל ס"ל דבכל מקום שנזכר מקדש ירושלים בכלל ומדינה היינו שאר גבולים אבל ירושלים אינו בכלל מדינה ורש"י ז"ל ס"ל דמקדש הייט מקדש דוקא ומדינה היינו ירושלים ושאר גבולים ושמעתי מקשים משם חכמי א"י מהא דאמרינן ביומא על מתני' דעשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש ופריך בגמרא פתח במקדש וסיים בירושלים וכפי דעת הרמב"ם דס"ל דבכלל מקדש הוי ירושלים א"כ מאי פריך הא בכלל מקדש הוי ירושלים. ועי' יד אהרן שהרבה להקשות עוד: (ד) גופו. וביו"ם אסור להשתמש בו כלל כמ"ש סי' תרס"ה דהוקצה למצותו מ"א:

(א) שומע. אפילו לכתחלה יכול אחר לברך והוא תוקע ב"ח. וחרש ששומע ע"י כלי כמין חצוצרות חייב בשופר הלק"ט סמ"ה: (ב) מינו. דשמא טומטום זה נקבה וזה זכר אבל אנדרוגינוס שוין כולם שיש להם זכרות ונקבות כ"ה ברמב"ם בהלכות אישות וכ"כ רמ"א בסי'

ביאור הלכה

* תקיעה אחת מוציאה את שניהם. עיין משנה ברורה מש"כ דוקא כל התקיעה וכו' הוא מדברי הט"ז והייט כשמשך לכל אחד שיעור תקיעה ומשמע מל"ש דדברי הט"ז קאי לדעה ראשונה שם בסימן תקפ"ז אבל לדעה שניה דלא בעינן כולא תקיעה יוצאין מזה ולפנ"ד מלשון הט"ז משמע דדעתו דכזה שצריך להפסיק התקיעה לשנים גרע טפי וכמו דאיתא שם בסוגיא לענין חד גברא דאפילו אם נאמר דדי בתחלת התקיעה או בסופה לבד מ"מ היכי דצריך להפסיקה לשנים גרע טפי ה"נ בעניננו בתרי גברי היכי דצריך להפסיקה לשנים לא מהני אכן בספר נהר שלום חולק על הט"ז ודעתו דאפילו לדעה ראשונה שם יוצא בזה דע"כ לא פליגי בסוף סימן דלעיל אלא היכא דתחילתה לא הוי כתיוב אבל אי כולה כתיובה לכו"ע יוצא ואין זה ענין לאפסוקי תקיעתא אלא נאמר אלא לחד גברא שאינם עולים לו לשני תקיעות כיון שנתחייב בקולות מופסקים עי"ש ול"פ:

משנה ברורה

כדי לצאת בשתיהם ולא יצא אלא באחת מהם וראוי להחמיר כסברא זו ועיין בי"אור דעה זו בבה"ל: (יב) שניהם. דוקא כל התקיעה יוכל להשתמש לזה ולזה אבל להפסיק חד תקיעה חגיה לזה וחגיה לזה כגון שתקע תקיעה ארוכה שיש בה כשיעור ב' תקיעות ואחד התכוין לצאת מראשה עד חציה והשני מחציה עד סופה לא מהני ולא מידי דלא מפסקינן לה להאי ועיין לעיל סימן תקפ"ז כמ"ב ס"ק י"ד: (יג) אין תוקעין בשופר. גזירה שמא (כד) יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"א ברה"ר: (יד) ואסור לטלטלו. דהוא כלי (כה) שמלאכתו לאיסור: (טו) לצורך גופו. שרוצה לשאוב בו מים וכה"ג (כו) ודוקא בשבת מותר דכיון דאין תוקעין לא הוקצה למצותו משא"כ ביו"ט אף שאין איסור טלטול בשופר אפילו כל היום [וכדלקמן בסימן תקל"ו וכט"ז ס"ק ב'] (כז) מ"מ להשתמש בו אסור שהרי הוקצה למצותו וכמו לענין אתרוג עיין בסימן תרס"ה:

(א) שאינו מחוייב בדבר. היינו שאינו מחוייב בעלם וכדלקמיה אבל אם הוא מחוייב אלא שיצא במצוה (א) יכול להוציא ואפילו לברך בשביל חבירו: (ב) וקטן. אפילו אם הוא בן י"ג שנה כ"ז שלא ידעינן שהביא ב' שערות (ג) אינו יכול לתקוע להוציא אחרים: (ג) דכיון דאינו שומע וכו'. שהרי אנו מברכין וציונו לשמוע קול שופר: (ד) אבל שומע ואינו מדבר וכו'. ואפילו לכתחלה יכול אחר לברך והוא תוקע [אחרונים]. חרש ששומע ע"י כלי כמין חצוצרות (ג) חייב בשופר: (ה) מוציא את מינו. דכל אנדרוגינוס שוין שיש להם זכרות ונקבות ואם הוא בכלל זכר גם חבירו הוא בכלל זכר אבל אינו יכול להוציא את שאינו מינו דשמא הוא בכלל נקבה: (ו) אפילו את מינו וכו'. דשמא אם יקרע ימצא שטומטום זה נקבה וחבירו זכר. ואף ביום ב' שהוא דרבנן נקטינן ככל תוספת יום א' ומיהו אף ביום א' אם שמע זכר מטומטום חוזר ותוקע בלא ברכה [פמ"ג]. טומטום ואנדרוגינוס אף דחייבין לתקוע מ"מ לא יברכו דברכה הוא דרבנן וספיקא לקולא [וכדלעיל בסימן י"ז ס"ב]: (ז) אפילו עצמו. דלא אתי צד עבדות שבו (ד) ומוציא צד חירות שבו: (ח) יכולות לתקוע. ולא אמרינן דכיון דפטורות יש חילול יו"ט בתקיעתן (ה) דקי"ל פדול המצוה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אלמא דמי שאינו מצווה ועושה נמי שכר יש לו. וה"ה (ו) קטן יכול לתקוע אף לכתחלה כדי שיתחנך וכדאיתא לקמן בסימן תקצ"ו בהג"ה: (ט) וכן אחר שיצא כבר. ר"ל אף שיצא ולא אמרינן דכיון שהוא עצמו אינו צריך עתה לתקוע הו עובר משום שבות כשתוקע בשבילן דמ"מ קצת מצוה יש להן בתקיעתן כנ"ל:

אבל

שער הציון

(כד) גמרא: (כה) עיין בביאור הגר"א: (כו) אבל לצורך מקומו מותר [ספ"ג ופשוט]: (כז) מ"א וש"א: (א) כדלעיל בסימן תקפ"ה: (ב) מגולה`בפוסקים דתוקע דרבנן אינו מועיל לענין דאורייתא: (ג) אחרונים: (ד) גמרא: (ה) פוסקים: (ו) מ"א ודלא כב"ח:

ט הרמב"ם והגה' בשם רב"י וסמ"ג והאגור בשם רבי ישעיה י מימרא דרב שם כ"ח כ ר"ן ל משנה שם ל"ב מ מסקנת הגמרא שם נ כרבי זירא שם וכרבי יוסי ברייתא שם כ"ע דמצות צריכות כוונה ס משנה שם כ"ע

(ז) טאבל אין מברכות ולא יברכו להן. הגה והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא ע"כ גם כאן תברכנה לעצמן אבל אחרים לא יברכו להן (יא) אם כבר יצאו ואין תוקעין רק לנשים אבל אם תוקעין לאיש המחוייב מברכין לו אע"פ שכבר יצאו כמו שנתבאר סי' תקפ"ה ס"ב הגה א' (ד"ע): ז (יב) יהמודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה כודוקא כשהוא תוקע (יג) מאליו להוציאו אבל אם אמר לו המודר תקע (יד) והוציאני אסור. הגה ואם אמר קונס תקיעותיו עלי בכל ענין אסור (ר"ן): ח להמתעסק בתקיעת שופר (טו) להתלמד לא יצא י"ח וכן השומע מן המתעסק לא יצא מוכן התוקע לשורר ולא נתכוון לתקיעת מצוה לא יצא נ נתכוון שומע לצאת י"ח ולא נתכוון התוקע להוציאו או שנתכוון התוקע להוציאו (טז) ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו עד שיתכוון שומע ומשמיע: ט סמי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוון לצאת י"ח אע"פ שאין התוקע מתכוון לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודעו יצא שהרי נתכוון להוציא לכל מי (יז) שישמענו לפיכך (יח) מי שהיה מהלך (ג) בדרך או יושב בתוך ביתו (יט) ושמע תקיעות מש"צ יצא אם נתכוון לצאת שהרי ש"צ מכוון להוציא את הרבים י"ח:

באר היטב

י"ז ס"ג ע"ש. והמ"א כתב ורי"ף פי' דאע"פ שחבירו גם כן אנדרוגינוס [אם] כאותו פעם שהוא נקבה הוי חבירו זכר אינו מוציאו עכ"ל עיין שם ובר"ף שלפנינו לא מצאתי כן. ועוד דלפ"ז משמע שפעם הוא זכר ופעם הוא נקבה כמו ששמעתי אומרים שאנדרוגינוס חדש א' הוא זכר וחדש א' הוא נקבה. ולא משמע כן בגמרא ובפוסקים ועוד דא"כ ל"ל קרא למעוטי אנדרוגינוס דאין מילתו דוחה שבת אם הוא חדש שנולד בו נקבה פשיטא ואם הוא זכר קשה נמי האיך ידעינן שחדש הבא יהיה נקבה וק"ל: (ג) בדרך. ירושלמי ל"ש אלא בעובר אבל בעומד חזקה כוון ול"ע הלא הוא יודע אם כוון אם לאו ואפשר דמיירי אם שכח אם כוון אם לא מ"א. מי שבא לבהכ"נ לצאת י"ח עם הצבור אע"פ שבשעה ששמע לא כוון לבו אלא סתמא יצא אבל הבא לבהכ"נ בסתמא לא יצא הרדב"ז ח"א סימן ק"ס. סומא חייב בתקיעה ואם היה מוחזק לתקוע בכל שנה וסלקוהו אם לא ימצא בקי כמוהו יחזירוהו למנויו. ולכתחלה אין לסלקו מפני שהוא סומא אע"פ שנמצא בקי כמוהו רדב"ז ח"א סי' כ"ע וכנה"ג ועיין ש"ת שער אפרים סי' כ"ו. תוקע שמת ונכנס אחר במקומו וכשגדל בנו רוצה לירש זכות אבות עיין הלק"ט סי' ל"ע ועיין בס' קול בן לוי דף כ"ח ע"ג:

שערי תשובה

שהוא מסופק אם תקע אם לא תקע וכן לטומטום וכ"ש לולב עכ"ל וסמח"ב כתב שהוא תפס כמונת דס"ד לתומרא מדאורייתא ואנן נקטי' דרק מדרבנן א"כ כאן אסור וע"ש סי' ק"ח שאסור להוציא השופר לר"ה לצורך קטן וגם לאיש ששמע תקיעות דמיושב אסור להוציא לצורך תקיעות דמוסף וכן אסור להוציא הלולב לצורך נטנוטי ההלל מאחר דכבר יצא י"ח מן התורה ע"ש: (ג) בדרך. עבס"ע וכתב בשמם לדקה סי' כ"ע שהקשו לו על מ"ש ה"ה פ"ב מהלכות שופר דלכך צריך כונה כיון דעיקר המצוה הוא השמיעה ואפי' התוקע משא"כ באכילת מצה כו' דקשה ע"ז מדין מגילה דהוי מעשה וע"ש שכתב לייבב זה באורך וכתבו' כן המתבר מכרך ענין לריכים הכונה במלות ע"ש ומ"ש הרדב"ז בענין סומא עי' בדבר שמואל סי' י"ב הסומא מוציא אחרים בתקיעת שופר ובכל מלות דאורייתא עי"ש:

משנה ברורה

(י) אבל אין מברכות וכו'. דמהו וציונו בדבר שאינה מחוייבת לא מד"ת ולא מדברי סופרים דאשה במ"ע שהזמן גרמא פטורות אף מדרבנן: (יא) אם כבר יצאו. וע"כ (ז) י"א דיתקע להם קודם שישמע התקיעות בביהכ"נ אבל במ"א מסיק בשם מהרי"ל שלא יתקע בשלשה שעות ראשונות משום דאז מיפקד דינא ואין כדאי לתקוע ביחידות אלא יתקע להן אחר תקיעות ביהכ"נ והם יברכו לעצמן (ח) או שיכוין בלבו שלא לצאת בתקיעות ביהכ"נ ואז יוכל אח"כ ג"כ לברך בשבילן: (יב) המודר הנאה וכו'. כגון ראובן שהדיר ע"ע שלא יהנה משמעון אפ"ה מותר לשמעון לתקוע לו דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין תקיעות מצוה בכלל איסור הנאה שאסר ע"ע משא"כ כשאסר תקיעותיו (ט) אסר אפילו בזה שאינו הנאה: (יג) מאליו. אפי' כשאומר מי שרוצה להוציאני ידי חובתי יתקע (י) שרי דבכה"ג לאו שליחותיה קעביד: (יד) והוציאני אסור. דכיון דבשליחותיה עביד יש לו הנאה במאי דעביד שליחותיה (יא) ובדיעבד יצא [פמ"ג בשם הפר"ח]: (טו) להתלמד וכו'. ואם מתכוון בזה גם לצאת ידי מצוה כתב הא"ר דיצא והיינו בעשה התקיעות כדין: (טז) ולא נתכוון השומע לצאת. זה מיירי כשבא לביהכ"נ בסתמא (יב) אבל אם בא לביהכ"נ לצאת ידי חובה עם הצבור אע"פ שבשעה ששמע לא כיון לבו אלא בסתמא יצא: (יז) שישמענו. אבל אם היו תוקעין בבית להולה וליולדת והיה ביתו סמוך לו ושמע לא יצא דמסתמא לא נתכוון זה להוציא אלא החולה [מ"א]: (יח) מי שהיה מהלך בדרך וכו' אם נתכוון לצאת וכו'. איתא בירושלמי לא שנו אלא בעובר אבל בעומד חזקה כיון ועיין בא"ר שכתב דכונת הירושלמי בעובר ועומד לשמוע קול תקיעות דאז אמרינן (יג) אף דאינו זוכר אם כיון אז לצאת מ"מ חזקה שכיון אבל בשהיה עומד בביתו לא אמרינן חזקה כיון. סומא חייב בתקיעות ואם היה מוחזק לתקוע בכל שנה וסלקוהו אם לא ימצאו בקי כמוהו יחזירוהו למנויו. ולכתחלה אין לסלקו מפני שהוא סומא אע"פ שנמצא בקי כמוהו [מ"א בשם הרדב"ז]: (יט) ושמע תקיעות מש"צ לצבור וכו'. וכלבד (יד) שלא עמד רחוק מביהכ"נ כ"כ שאפשר שלא ישמע קול שופר רק קול הברה:

ביוכל

שער הציון

(ז) לבוש: (ח) מ"א: (ט) דלא גרע ממי שאוסר ע"ע לצרוך לרוך ליה דאסור ג"כ אף שלא נהנה מזה כיון שפירש בהדיא: (י) פר"ח אם לא שאמר מי שישמע קולי יתקע להוציאני דאסור [בשם הר"ן]: (יא) ומ"מ אינו מצורך דהא סו"ל מצוה הבאה בעבירה ולכמה פוסקים הוא לעיכובא אף דיעבד פיין סי' כ"ס וסי' תרמ"ט: (יב) מ"א בשם הרדב"ז: (יג) מ"א: (יד) פ"ז בסימן תקפ"ז וא"ר והגר"ז וש"א:

תקצ סדר הראוי לתקיעת שופר. ובו ט' סעיפים:

א אכמה תקיעות חייב אדם לשמוע בר"ה תשע לפי שנאמר תרועה (א) ביובל ובר"ה ג"פ וכל תרועה (ב) פשוטה לפניה (ג) ופשוטה לאחריה ומפי השמועה למדו שכל תרועות (ד) של חדש השביעי אחד הן בין בר"ה בין בוה"כ של יובל תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהם תר"ת תר"ת תר"ת: ב בתרועה זו האמורה בתורה (ה) נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קורים תרועה או אם היא מה שאנו קורים שברים או אם הם שניהם יחד לפיכך כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע תשר"ת ג"פ (ו) ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ: ג (ז) גי"א ששיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלשה יבבות דהיינו ג' כחות בעלמא כל שהוא והם נקראין טרומיטין הולפ"ז צריך ליזהר (ח) שלא יאריך (א) בשבר כשלשה טרומיטין (וי"א דאין לחוש אם האריך בשברים קלת ובלבד שלא יאריך (ט) יותר (ב) מדאי (וכן נוהגין) (מרדכי והג"א פ"ט) שא"כ יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה וצריך להאריך (י) בתקיעה של (ג) תשר"ת יותר מבשל תש"ת ובשל תש"ת יותר מבשל תר"ת ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין להוש שאין לה שיעור למעלה וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה (יא) וכן אם מוסיף על ג' שברים ועושה ד' או ה' אין לחוש וי"א ששיעור (ד) יבבא ג'

א משנה וגמ' ר"ס ל"ג ב כרייתא שם דפליגי אמתני' וכדאתקין רבי אבהו שם ג שם כמשנה כאוקימתא דאביי וכרייתא ד טור בשם רש"י שם התוספות והרא"ש שם ו שם בשם הריב"ש והכלבו"א

באר היטב

(א) בשבר. ר"ל שבר א' דהיינו קול א' לא יאריך כג' טרומיטין דנעשה תקיעה: (ב) מדאי. דהיינו כשיעור ג' שברים ותרועה. דהא השר"ת עבדינן מספיקא דשמא תרועה דקרא היא שניהם יחד וא"כ גם התקיעה צ"ל כשניהם יחד וא"כ אף שמאריך קצת בשברים לית לן בה. ובתש"ת לא יאריך בשברים א' כשיעור ג' שברים מה"ט וע' אחרונים: (ג) תשר"ת. דשמא הוי תרועה ושברים יחד ר"ל יליל וגנח ושיעור תקיעה כתרועה ובשל תש"ת יותר משל תר"ת דשברים הוא גנח והוא יותר גדול מיליל שהוא תרועה: (ד) יבבא. ר"ל חד יבבא הוא ג' טרומיטין ותרועה הוא ג' יבבות ממילא הוי שיעור תרועה ט' טרומיטין ושיעור תקיעה כתרועה הוי ג"כ ט' טרומיטין ולפי"ז יוכל להאריך בשבר א' עד ט' טרומיטין אבל ט' הוי שיעור תקיעה. ובתשר"ת הוי תרועה י"ח טרומיטין ט' מגד יליל הנקרא

ביאור הלכה

* וי"א דאין לחוש וכו'. היינו אפילו לפי שיטה זו דשיעור תרועה לא הוי כ"א ג' כחות בעלמא מ"מ השברים ארוכים יותר וא"כ תקיעה דסימן תש"ת לא הוי פחות מג' שברים והילכך אין לחוש כל שאינו מאריך בשבר אחד כשיעור ג' שברים דאינו נעשה תקיעה כתש"ת בפחות מזה השיעור. והמחבר שכתב בסוף הסעיף ולפי זה אין לחוש היינו לדעה השניה שם והרמ"א הוסיף בעניינו להקל אף לפי דעה הראשונה [ע"ז ופמ"ג]:

משנה ברורה

(א) ביובל ובר"ה ג"פ. דכתיב ביוה"כ של יובל והעברת שופר תרועה ובר"ה כתיב שבתון זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם: (ב) פשוטה לפניה. דכתיב והעברת שופר תרועה משמע העברת קול אחד לפני התרועה [גמרא]: (ג) ופשוטה לאחריה. דכתיב תעבירו שופר [גמרא]: (ד) של חודש השביעי וכו'. דגמרינן (א) שביעי שביעי לג"ש נאמר בר"ה בחדש השביעי ונאמר ביובל והעברת שופר תרועה בחודש השביעי: (ה) נסתפק לנו וכו'. מדמתרגמינן תרועה יבבא (ב) אלמא שהוא כקול שאדם משמיע כשהוא בוכה ומיילל ועדיין אין אנו יודעין אם הוא כאדם הגונח מלבו כדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהם קצת והוא הנקרא גונח והוא דרך הבוכה בתחלת בכייתו וזהו מה שאנו קורין שברים או כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרות תכופות זה לזה והוא מה שאנו קורין תרועה או אם הוא שניהם כאחד: (ו) ותש"ת ג"פ וכו'. ואין יוצא במה שתקע תשר"ת דדילמא כונת התורה על שברים לחוד וקמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה אחרונה לכך חוזר ותוקע שברים לחוד ומחמת זה הטעם צריך לתקוע ג"כ תר"ת ואין יוצא במה שתקע תשר"ת דדלמא כונת התורה על תרועה לחוד והפסיק מתחלה בשברים בין תקיעה לתרועה: (ז) י"א ששיעור תקיעה כתרועה וכו'. דע דבין י"א הזה ובין י"א שמביא המחבר בסוף דבריו תרוייהו ס"ל דשיעור תקיעה [היינו בין שלפניה ובין שלאחריה] היא כתרועה אלא דמחולקים בשיעור תרועה דלהי"א הזה שיעורו הוא ג' כחות קטנים ולהי"א השני תרועה הוא כשיעור ט' כחות וממילא ה"ה הוא ג"כ לענין שיעור תקיעה: (ח) שלא יאריך בשבר. ר"ל שבר אחד דהיינו קול אחד לא יאריך כג' טרומיטין דנעשה תקיעה. וכין בשברים של תש"ת וכין בשברים של תשר"ת צריך ליזהר בזה: (ט) יותר מדאי. בשברים של תשר"ת (ג) לא יאריך בשבר אחד כשיעור ג' שברים ותרועה דהא תשר"ת עבדינן מספיקא דשמא תרועה דקרא הוא שניהם יחד וא"כ גם התקיעה צ"ל כשניהם יחד וע"כ אף שהאריך קצת בשברים לית לן בה ובתש"ת לא יאריך בשבר אחד כשיעור ג' שברים מהאי טעמא אבל כשיעור ג' טרומיטין מותר דהא כל עבדינן שברים דהוא ארוך יותר מתרועה דידן הוא מחמת דנסתפק לנו דשמא תרועה הכתוב בתורה הוא שברים דידן וכנ"ל וממילא התקיעה הוא ג"כ ארוך יותר. והמחבר בדעה ראשונה סובר כיון דבסדר תר"ת התקיעה רק כתרועה ג' כחות קטנים תו אין להאריך בשבר אחד לעשותו כעין זה: (י) בתקיעה של תשר"ת וכו'. דשמא הוי תרועה שברים ותרועה יחד ר"ל יליל וגנח ושיעור תקיעה הלא הוי כתרועה [ולפי דעה זו (ד) די אם נעשה התקיעה של תשר"ת כשיעור י"ב כחות] ובשל תש"ת יותר משל תר"ת דשברים הוא גונח והוא יותר גדול מיליל שהוא תרועה [ושיעור התקיעה די בזה כתשעה כחות] ובשל תר"ת די בתקיעה כשהיא של ג' כחות כמ"ש בריש הסעיף: (יא) וכן אם מוסיף על

שער הציון

(א) גמרא: (ב) דילפינן מאימיה דסיסרא דכתיב בה ותייבב [גמרא]: (ג) ולרהכ"ד אפילו בתשר"ת צריך ליזהר שלא להאריך בשבר אחד כט"ת טרומיטין. ונכון לכתחלה לזהר בזה [כ"מ ממ"א]. ואפילו בדיעבד אינו יוצא לדעה אחרונה אא"כ היתה התקיעה הרבה יותר משיעור זה דהיינו י"ח כוחות כדי שיעור שברים ותרועה: (ד) ובדיעבד די אם עשה אותה כט' כחות ופחות מזה אפילו בתש"ת לא יצא וצריך לחזור ולתקוע שהרי מנהגנו להאריך בשברים כל שבר יותר משלשה כחות עד ט' [ולא עד בכלל] וא"כ הוי תרי קולי דסתרי אהדדי שהרי כיון שאנו עושין השברים כשמנה כחות וע"כ שאנו תופסין דשיעור תקיעה הוא כט' כחות דוקא ולא פחות מזה [ממ"א]:

טרומיטין ושיעור תרועה כשלשה יבבות (יב) שהם ט' טרומיטין(יג) ושיעור תקיעה ג"כ תשעה טרומיטין כתרועה ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשיעור(ה)(יד) י"ב טרומיטין *ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה(טו)והאריך בשברים לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר: ד זג' שברים צריך לעשותם (טז) בנשימה (ו) אחת אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת חי"א (יז) שא"צ לעשותם בנשימה אחת והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה(יח)טוי"א שצריך לעשותם (ז) בנשימה אחת ויורא שמים יצא ידי כולם ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת(יט)ובתקיעות דמעומד יעשה בב' נשימות. הגה (כ) והמנהג הפשוט

ז טור בשם ר"מ ח שם בשם ר"ת וריב"ם המפרשים ור"ם לדעת רמב"ם ופ"ם ט שם בשם הרי"ף גאות והרא"ש והרמב"ן י תס"ד

באר היטב

תרועה וט' גנח הנקרא שברים ושיעור תקיעה כתרועה הוי ג"כ י"ח טרומיטין: (ה) י"ב. טעות סופר הוא וצ"ל י"ח טרומיטין כמ"ש: (ו) אחת. ובדיעבד יצא אף בב' נשימות ט"ז: (ז) בנשימה. כתב הט"ז נ"ל דיש ללמוד להתוקע שלא יעשה שום שהייה בין השברים

משנה ברורה

על ג' שברים. ויש מן הפוסקים שמחמירין בזה ונכון לחוש לדבריהם לכתחלה שלא לעשות יותר מן ג' שברים [אחרונים]: (יב) שהם ט' טרומיטין. וכתבו האחרונים דנכון לעשות כן לכתחלה ובדיעבד די בג' כחות כדעה א': (יג) ושיעור תקיעה ג"כ וכו'. היינו בשל תר"ת [דאלו בשל תש"ת הוא יותר מעט] ונכון לחוש לדעה זו לכתחלה [ובדיעבד די אם עשה אותה כשלשה פחות כדעה הראשונה כ"כ אחרונים] ומש"כ ולפי"ז אין לחוש וכו' ר"ל דכיון דשיעור תקיעה הוא כט' טרומיטין לפחות ממילא יוכל להאריך בשבר אחד מהשברים עד כדי ח' טרומיטין ולא יחשב כתקיעה אבל יזהר שלא יעשה כשיעור ט' טרומיטין דאז פסול אף בדיעבד דנחשב כתקיעה לכו"ע. והנה בתשר"ת היה לנו להקל יותר להאריך בשבר אחד עד י"ח כחות כיון דתרועה שם הוא בסך זה ממילא לא הוי שיעור תקיעה עד י"ח שהוא גניחות וילולות (ה) אלא דיש לחוש לבלבול הדעת שפעם אחד יעשה השבר ארוך מחבירו דבתש"ת הלא אסור לעשות כן וכנ"ל ע"כ ישוה אותה בכל מקום שלא יהיה שום שבר ארוך כט' כחות וגם דלדעת הרהב"ד כל שבר שהוא כט' כוחות נחשב כתקיעה וע"כ יש ליזהר בזה (ו) ומ"מ בדיעבד אינו נפסל אם עשה השבר בתשר"ת עד י"ח כחות אבל י"ח פסול אף בדיעבד דשוב נעשה תקיעה לכו"ע. וכתבו האחרונים דלכתחלה יעשה שיעור השלשה שברים (ז) כט' כחות ובדיעבד (ח) יצא אם האריך כשיעור ו' כחות או קרוב לזה: (יד) י"ב טרומיטין. ט"ס (ט) וצ"ל י"ח דתרועה הוא ט' טרומיטין וגם שברים לפחות הוא כן וא"כ הוא י"ח וגם יותר מעט דהא שברים ארוכין יותר מעט: (טו) והאריך בשברים. לאו דוקא דה"ה אם האריכו בשברים היה בזה עם התקיעה ג"כ לא יצא. והנה בעבור שזה הסעיף רבו פרטיו ויקשה להקורא להבין ממנו פרטיו למעשה וע"כ אכתוב בקיצור איך להתנהג לכתחלה. צריך התוקע ליזהר שיאריך בתקיעות דתשר"ת שכל תקיעה יהיה לפחות כשיעור ח"י כחות ומעט יותר והתקיעות של תש"ת ותר"ת יהיה לפחות (י) כשיעור ט' כחות דבזה יוצא לכו"ע שהרי מותר להאריך אפי' יותר מכשיעור וגם יזהר בכל השברים בין בתש"ת (יא) ובין בתשר"ת שלא יעשה שום שבר (יב) מט' כחות ומוב יותר שלא יעשה בכל שבר רק כשלשה כחות וגם יזהר לכתחלה שיעשה (יג) כל תרועה בין של תשר"ת ובין של תר"ת כשיעור ט' כחות: (טז) בנשימה אחת. דזה או עושין בשביל תרועה הכתוב בתורה ואין להפסיק לשנים. וכתבו (יד) רוב הפוסקים דזהו לעיכובא אפי' בדיעבד: (יז) שא"צ לעשותם בנשימה אחת. דגנוחי וילולי לא עבדי אינשי בנשימה אחת ועיין בב"י וב"ח דבדיעבד גם לדעה זו אם עשה בנשימה אחת יצא אלא דלכתחלה ס"ל דאין נכון לעשותם בנשימה אחת: (יח) וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת. וטעמם דהא מה שאנו עושין שברים תרועה הוא מפני דשמא כונת התורה כתרועה לשתיהן דוקא דאז יוצא ידי תרועה א"כ אין להפסיק ביניהן בנשימה דהוי כמו תרועה שנחלקה לשתים ואינה כלום וע"כ אפי' בדיעבד (טו) אם עשה כן מחזירין אותו (טז) ומ"מ לא יתקע ש"ת בכח אחד בלתי שום הפסק דבכה"ג לא מיקרי נשימה אחת אלא יפסיק מעט רק שלא יהיה בכדי נשימה בינתיים: (יט) ובתקיעות דמעומד יעשה בשתי נשימות. אבל איפכא (יז) לא ובמקומות שנוהגין לתקוע למלכיות תשר"ת תש"ת תר"ת וכן לזכרונות וכן לשופרות יכול לעשות ג"כ להיפך במיושב בשתי נשימות ובמעומד בנשימה אחת: (כ) והמנהג הפשוט וכו'. ובמקומות שנוהגין לעשות בנשימה אחת

ביאור הלכה

* ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה והאריך בשברים וכו' לא כמר ולא כמר. הנה כונת המחבר לפי דעתו לעיל בדעה ראשונה דאם עשה שבר של ג' כחות נעשה תקיעה ה"נ אם עשה התקיעה רק י"ז כחות שאינו יוצא לפי דעה אחרונה ובשברים עשה שבר אחד של ג' כחות אינו יוצא לדעה; הראשונה אמנם לפי מה שאנו נוהגין כרמ"א לעיל בהג"ה אפילו אם עשה השבר של ג' כחות כתש"ת ג"כ בודאי יוצא וכן בתשר"ת אם משך השבר פחות מכדי שיעור שברים ותרועה ג"כ יוצא. ושיעור של שבר אחד בתש"ת כתב בספר מטה אפרים דיוכל להמשיכו עד וי"ו כחות ולא עד בכלל וממילא בתשר"ת שהוא כדי שיעור שברים ותרועה הוא עד ט' כחות(ולא עד בכלל)היוצא לדינא דלא פסלינן אלא אם קעשה השבר בתשר"ת כדי ט' כורית או אמרי' דאם עשה התקיעה בתשר"ת פחות מי"ח דלא קיים לא כמר ולא כמר]וכן בתש"ת אם עשה התקיעה פחות מכדי תשעה כחות והשברים עשה כשבר אחד כדי

שער הציון

(ה) ט"ז: (ו) אחרונים: (ז) כיון דלדעה האחרונה אף התרועה כשיעור ט' כוחות ומכ"ש השברים שהם ארוכים מיבבות: (ח) מטה אפרים וטעמו דעכ"פ שברים ארוכין מיבבות וא"כ יש בכל שבר שיעור שתי כחות כל שהוא כיון דאפיקתיה מכח אחד: (ט) כל האחרונים: (י) התקיעה של תש"ת יהיה מעט יותר מט' כחות לפי דעה האחרונה דהא שברים ארוכין מן תרועה: (יא) פשוט דלכתחלה צריך לצאת גם דעת הרהב"ד דשיעור ט' כחות הוי תמיד שיעור תקיעה בין בתר"ת ובין בתשר"ת וקצת פלא על הח"א שכתב בסימן קמ"ב ס"ז דהרוצה לצאת כל הדיעות וכו' ולא הזכיר דין זה אלא בתש"ת: (יב) ואף דלדעה ראשונה מחמירי' השו"ע שלא לעשותה אפי' מג' כחות כבר כתב רמ"א דנהגינן בזה להקל וגם אם נרצה לנהוג בזה כוותיה יהיה נגד דעת הרהב"ד וגם נגד דעה אחרונה: (יג) ב"ח ודה"ח וח"א: (יד) ב"י ושכנה"ג ומאמר מרדכי וקרבן נתנאל והח"א וכן הסכים הגר"א להככם ובאמת הלא הוא דעת כמה ראשונים הריטב"א בחידושיו והאורחות חיים ואבודרה"ם ורי"ו [ודלא כט"ז ומ"א בסי' זה דס"ל דלא הוזכרו אלא לענין שכתחלה אבל בדיעבד יצא אפילו בשתי נשימות] ומה שהביאו ראיה מס"ז כבר דחה הגר"א והמאמ"ר שם: (טו) ריב"ש וב"י: (טז) תב"ד וב"י: (יז) והיינו במקומות שנוהגין בר"ת לתקוע רק תשר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות דבזה יוצא ממ"נ אי כונת התורה לשברים לחוד או לתרועה לחוד ולהפסק לא חיישינן וא"כ אי עביד ש"ת בנשימה אחת דלמא תר"ת אמת היא ושברים לאו כלום היא ואי הוי מתחיל בשברים באותה נשימה של תרועה לא חשיבה תרועה כלל בכה"ג [כ"י בשם תס"ד ומה שדחה הט"ז דברי תס"ד עיין בבית מאיר ובשארי אחרונים שקיימו דברי תס"ד לנכון]:

(כא)לעשות הכל בב' נשימות ואין לשנות: הא אם תקע תר"ת בנשימה אחת כיצא ויש מי שאומר(כב) שלא יצא: ו סאם האריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת כשיעור ב' תקיעות כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תשר"ת ובשביל הראשונה(כג) של תש"ת לא עלתה לו(כד) אלא בשביל תקיעה אחת(כה) גוי"א שאפי' בשביל אחת לא עלתה לו. הגה ואם תקע (כו) תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא (ב"י): ז סאם טעה בתשר"ת ואחר שתקע ב' שברים טעה והתחיל להריע עאם נזכר מיד יתקע (ח) (כז) שבר אחר פואם לא נזכר עד (כח) שנגמר התרועה שהתחיל בה בטעות לא הפסיד התקיעה הראשונה שתקע אלא חוזר ותוקע ג' שברים ומריע ותוקע אבל אם (כט) אירע בתש"ת או תר"ת הפסיד גם תקיעה

ב ירושלמי והרא"ש לדעת הטור והר"ן ל ר"י בשם הרא"ש וקלא מפרשים ם מכנס שם ל"ג רמב"ם בפרק ג' ורמב"ן ורשב"א נ טור בשם פירוש' ס שם בשם מעשה כמגלא ע שם בשם הרמב"ן פ שם בשם הרא"ש

באר היטב

לתרועה ויעשה תכופים כל מה דאפשר אע"פ שיש בהם נשימה אחרת וראוי שלא יקרא המקרא להתוקע תרועה בסדר תשר"ת אלא ידלג קריאה זו ויעשה כן התוקע מעצמו ובמקום שלא ירצה לשנות לדלג המקרא קריאת התרועה בסדר תשר"ת לא ימתין על הקריאה וימהר עצמו בתכיפה כל מה דאפשר עכ"ל: (ח) שבר אחר. ומ"ז פסק שיעשה ג' שברים ע"ש:

משנה ברורה

ג"כ(יח) לא ישנו מנהגם. ואפי' לפי מנהגינו אם עשה בנשימה אחת (יט) יצא: (כא) לעשות הכל בשתי נשימות. אך יזהר שלא יפסיק יותר מכדי נשימה כנ"ל (כ) וע"כ טוב שיקרא לפניו המקרא שברים תרועה בפעם אחת דאם ימתין התוקע עד שיקרא הקורא לפניו תיבת תרועה עלול אחד שיהיה עי"ז הפסק יותר מכדי נשימה: (כב) שלא יצא. דאין כאן לא ראש ולא סוף וסברא ראשונה ס"ל כיון דניכר סלקי לכל אחד ואחד ועיין בביאור הגר"א שמסכים לדעה הראשונה: (כג) של תש"ת. המחבר נקט לפי מה שהיו נוהגים במקומו לתקוע בשביל מלכיות תשר"ת ובשביל זכרונות תש"ת כדלקמן בסימן תקצ"ב והתכוין שיעלה לו גם בשביל הראשונה של זכרונות (כא) וה"ה לפי מה שנוהגין במדינתינו לתקוע בכל פעם תשר"ת והתכוין באחרונה בשביל הראשונה של זכרונות: (כד) אלא בשביל תקיעה אחת. דהיינו האחרונה (כב) לפי שכל תקיעה צריך להיות בה ראש וסוף ואם נחלק תקיעה זו לשני תקיעות כמו שחשב התוקע אין כאן ראש לתקיעה אחרונה ולא סוף לתקיעה ראשונה ולפיכך אין אנו הולכין כלל אחר מחשבתו בזה אלא אנו חושבין תקיעה זו לתקיעה אחת ארוכה ועולה לו בשביל האחרונה: (כה) וי"א שאפילו וכו'. כטעם דאזלינן בתר מחשבתו ומחלקינן התקיעה לשתים וממילא אין לו כלום וכנ"ל ועיין באחרונים שכתבו דלדיעה זו הפסיד כל הבבא דהא הפסיק בקול אחר שהוא שלא כדין וכמש"כ בס"ח וצריך לחזור ולתקוע תשר"ת אכן לדינא אין נ"מ בכל זה דהעיקר כסברא ראשונה [וא"ר וביאור הגר"א]: (כו) תקיעה אחת בין שתי סדרים. ר"ל שתקע תשר"ת ש"ת והתנה בתקיעה אחרונה של תשר"ת שאם זה הסדר הוא הנכון תעלה לו התקיעה בשבילו ואם הסדר של תש"ת הוא הנכון יעלה לו התקיעה בשבילו כי הלא מדין התורה סגי בסדר אחד רק מפני שאין אנו יודעין איזה סדר הוא הנכון אנו תוקעין כולם וכנ"ל בריש הסימן ולכן יצא בדיעבד (כג) ע"י תנאו ומ"מ לכתחלה לא רצו חז"ל לתקן כך שיתקע רק תשר"ת ש"ת ר"ת (כד) כדי שלא יטעו לומר שאין צריך אלא ש"ת או תרועה תקיעה: (כז) שבר אחר. ודי בזה דלא הפסיד סדרו כיון שגם התרועה שייכא עכשיו להשברים שניהם הם תרועה בתשר"ת לכך חשבינן ליה רק כמו נתקל בשברים שאינו מפסיד השברים עי"ז ועיין בביאור הגר"א שמסיק דדוקא (כה) כשהיה בנשימה אחת ואם לא היה בנשימה אחת צריך לחזור ולתקוע ג' שברים ותרועה (כו) ויש פוסקים דס"ל דאפילו היה בנשימה אחת ג"כ צריך לחזור ולתקוע ג' שברים ולגמור הסדר כיון שעכ"פ הפסיק באמצע השברים. וראוי לחוש לכתחלה להחמיר כדבריהן: (כח) שנגמר התרועה. פי' (כז) שעשה ג' כחות דבזה יצא ידי תרועה לדעה ראשונה הנ"ל בס"ג. וטעם החילוק בין גמר ללא גמר הוא (כח) דכ"ז שלא נגמר התרועה הוי קול בעלמא ונראה שעדיין עסוק בהשברים שגם התרועה לא גמר וחוזר להשלים השברים משא"כ בגמר התרועה שהוא קול שלם נראה שמתחיל אח"כ שברים אחר ולכך אינו מועיל בהשלמת שבר אחד אלא ג' שברים מחדש ומ"מ התקיעה הראשונה לא הפסיד גם בזה(כט) שלא הפסיק בקול אחר שאינו מענינא דשניהם הם מענין תרועה אלא שלא עשה כתיקונו: (כט) אירע בתש"ת. היינו (ל) שהתחיל בשברים [שבר אחד או שתים] ואח"כ עשה תרועה לא אמרינן דהוא בכלל נתקל וכ"ש אם עשה כל השברים ואח"כ עשה תרועה כיון שהוא שלא מענינא קלקל בזה כל הסדר [וה"ה (לא) אם עשה התרועה קודם השברים ואין חילוק בכל זה בין שגמר התרועה (לב) או שלא גמר בכל ענין הפסיד התקיעה ראשונה] וכן מש"כ או תר"ת ר"ל שהתחיל בתרועה ובאמצע הפסיק והתחיל לעשות שבר אחד והכל כנ"ל לענין תש"ת וה"ה לענין תר"ת דכיון שאין זה שייך כלל לתרועה שבסדר זה הפסיד

ביאור הלכה

שהם כחות ג"כ לא קיים לא כמר ולא כמר אמנם כבר הורנו המ"א לעיל דלדידן לכו"ע כיון דנהגינן לעשות השברים מג' עד ט' כוחות [ולא עד בכלל] צריך לעשות התקיעה לפחות ט' כחות דאל"ה אפילו בדיעבד אינו יוצא:

שה"צ (יח) ב"ח וא"ז. והנה בח"א השמיט מה שכתב הרמ"א דהמנהג הפשוט לעשות הכל בשתי נשימות דבאמת הכרעת השו"ע טובה מאד דבזה אנו יוצאין ידי כל הדיעות וגם דדעת הב"י דאפילו לדעת ר"ת אם עשאן בנשימה אחת יצא וא"כ אם נעשה בנשימה אחת יותר טוב לצאת ידי הדין: (יט) א' דהרבה פוסקים סוברים דלכתחלה צריך לעשות בנשימה אחת עיין בב"י בשם הריב"ש וכ"פ הפר"ח ואפילו אם נאמר כדעת ר"ת הא הרבה סוברין דאפילו לדידיה אם עשאן בנשימה אחת יצא: (כ) אחרונים: (כא) מסקנת המ"א דלא כלבוש: (כב) כן מוכח בגמרא דלא צריכינן להמסקנא לומר דפסוקי תקיעתא מפסדי לא מפסקינן: (כג) אבל אם לא התנה כלל אלא לאחר שתקע תשר"ת תקע רק ש"ת בודאי אין אנו יכולין לצרף מחמת ספק תקיעה אחרונה של התשר"ת להש"ת דשלא לא כיון בשביל זה והוי כתקע בלא כונה [כן מוכח בב"י ומ"א]: (כד) פוסקים: (כה) ועיין כמה שציינתי לעיל באות י"ד: (כו) מרדכי בשם ר' יואל תתן הרא"כ"ן ולידד הב"ח וסט"ז להחמיר כדבריו וכן סתמו עוד איזה אחרונים ואף שהגר"א כתב שהעיקר כדעת השו"ע מ"מ לכתחלה ראוי להחמיר: (כז) מ"א וש"א: (כח) הגר"א: (כט) הרא"ש: (ל) מ"א וש"א: (לא) אחרונים: (לב) א"ר וכן סתם הגה"ז ודה"ח וכח"א ועיין ביד אפרים שרצה לחלק בין מה שכתב המחבר בס"ח אפי' שבר אחד ובין תרועה לענין יצא אחת כל האחרונים אינם סוברין כן ומה שהקשה למה פסק המחבר בס"ו [ועוד מדברי הרא"כ"ן] בהתחיל להריע דלא הוי הפסק עי"ז בהשברים וכאן מחמיר המחבר אפילו בשבר אחד הלא כאן איירי בהפסיק אחר שגמר השברים לכך

ראשונה: ח צאם הפסיק בתרועה (ל) בין תקיעה לשברים * או שהפסיק בשברים (לא) בין תרועה לתקיעה (לב) קוכן אם הריע שתי תרועות זו אחר זו או שתקע אחר התרועה תקיעה (ט) (לג) * כמתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה או לאחר שתקע ג' שברים (לד) * שתק (י) והפסיק ואח"כ תקע שברים אחרים ואפי' שבר אחד בכל אלו הוי הפסק והפסיד גם (לה) תקיעה ראשונה: ט אם תקע שני תשר"ת או ב' תש"ת או שני תר"ת כהוגן וטעה בשלישי ר"א"צ לחזור אלא לאחרון שטעה בו שאם תקע בצד (יא) הרחב של השופר (לו) לא יצא. הגה ואחר שתקעו אומר הש"ץ פסוק (יב) אשרי העם יודעי תרועה ואשרי ומחזירין הספר למקומו:

צ מהא דאתקיף רב עוירא שם ל"ד ק טור בשם רמב"ן מהתוספתא ר שם בשם הרמב"ן ש ר"ן מהירושלמי

א טור וכ"כ הר"ש בתשובה כלל. סי' י"ע ב הריב"ש בתשו'

תקצא סדר תפלת מוסף ביחיד. ובו ח' סעיפים:

א (א) איתפללו הצבור בלחש תפלת מוסף ט' ברכות בוש"ץ יתפלל גם כן עמהם בלחש:

באר היטב

(ט) כמתעסק ומ"א פסק בזה דלא הוה הפסק ע"ש: (י) והפסיק. אבל אם הכל נעשה בתקיעה אחת אפילו התחיל להריע כשר כמ"ש ס"ז. וה"ה אם התחיל לתקוע ואין קולו עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית נחשבת הכל לתקיעה א'. ודע דכל זה אפי' בתשר"ת דוקא כשמריע בתוך השברים הוא מעין התרועה שיש לו לתקוע משא"כ כשעושה התרועה קודם השברים או ב' תרועות זה אחר זה לא יצא. וה"ה אם שמע בינתיים מה שלא צריך דהוי הפסק עיין סי' תקפ"ח ס"ב. ואם טעה בתקיעות דאחר התפלה אין בכך כלום רק בדמיושב ומעומד הדין כן עיין ע"ז ומ"א: (יא) הרחב. וסימן מן המצר קראתי יה: (יב) אשרי. והא"ר כתב שיאמר אשרי העם עד תרום קרננו:

שערי תשובה

(יב) אשרי ספס סי'. עיין בטור שכתב עד תרום קרננו וכ"כ אבודרהם וכ"כ בסדר האר"י ז"ל וכ"כ בא"ר בשם מט"מ והרבה טוסגים כן:

משנה ברורה

גם תקיעה ראשונה: (ל) בין תקיעה לשברים. היינו בתש"ת הכניס תרועה קודם שברים וה"ה אם הכניסו אחר שברים ואפילו אם לא גמר בתרועה וכנ"ל. וכן בתשר"ת אם עשה התרועה קודם השברים הפסיד בזה גם תקיעה ראשונה ויש מאחרונים שמקילין בתשר"ת וס"ל דכיון שתרועה שייכא בזה הסדר אלא שהקדימה א"צ לחזור לתקיעה ראשונה אלא גומר שברים תרועה כדרכו תמיד ודיו: (לא) בין תרועה לתקיעה. היינו ג"כ בתר"ת הכניס שברים אחר תרועה וה"ה אם הכניסו קודם תרועה ובכל זה אפילו לא גמר את השברים וכנ"ל. ויש מקומות שדרכן לסיים בסוף תרועה בקול ארוך ועיין בפמ"ג בסק"ב שמפקפק בזה דאולי נחשב זה לשברים וכן יש מבעלי התקיעה שאינם מומחים במלאכה זו וכשעושין תרועה מתחילין בו בקול ארוך ונראה התחלתו כעין שברים גם זה לאו שפיר עבדי: (לב) וכן אם הריע ב' תרועות זו אחר זו. דאף שבתיהם מענינא מ"מ כיון שכבר גמר אחת בכשרות הו השניה הויא הפסק ודוקא כשהפסיק ביניהם דאם עשאן בנשימה אחת הויא כתרועה אריכתא וכדלקמיה לענין שברים: (לג) כמתעסק וכו'. ומ"א מלדד דיש להקל בזה דמתעסק לא חשיב תקיעה כלל והו"ל כאלו שמע קול אחר בנתיים דלא חשיב הפסק עי"ז: (לד) שתק והפסיק וכו'. היינו שהיה בשתי נשימות דאם היה בנשימה אחת נחשב כאחת וכשר דהרי יכול להוסיף כמה שברים כדלעיל בס"ג. וה"ה אם התחיל לתקוע ואין הקול עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית נחשבת הכל לתקיעה אחת [אחרונים]: (לה) תקיעה ראשונה. ואם כבר תקע גם תקיעה אחרונה אותה תקיעה עולה לו במקום תקיעה ראשונה וגומר משם ואילך על הסדר. ואם לא נזכר עד שעומד בסימן אחר כגון שעומד בתש"ת ונזכר שטעה בתשר"ת גומר כל הסימן ואח"כ חוזר ותוקע תשר"ת פ"א ואע"ג שהפסיק באמצע הסימן דתשר"ת בקולות אחרות אין בכך כלום כיון שבכל בבא בפ"ע לא היה הפסק בקולות אחרות ודע עוד דבכל זה אפילו תקע בתקיעות דמיושב צריך לחזור ולא נאמר דנסמוך על תקיעות דמעומד דכיון שבירך על אלו צריך לעשותן כהוגן וגם בתקיעות דמעומד צריך לחזור דהם עיקר אבל אם טעה בתקיעות שאחר התפלה אין בכך כלום [מ"א וש"א]: (לו) לא יצא. דכתיב והעברת שופר תרועה וקבלו חז"ל דר"ל דרך העברתו כלומר כדרך תמונת גידולו שהאיל מעבירו מחיים בראשו כך צריך לתקוע בו דהיינו במקום הקצר [מ"א בשם הר"ן והריטב"א בסוכה] וגם רמז לדבר מן המצר קראתי יה:

(א) יתפללו הצבור וכו' ט' ברכות. לאפוקי מאיזה פוסקים שסוברין שבלחש לא יתפללו רק ז' ברכות כמו בשחרית … מקום שנוהגין שהקהל מתפללין עם הש"ץ בשוה והש"ץ תוקע וטעה (א) אסור לשוח באמצע ולגעור בו דכבר יצאו בתקיעות דמיושב ואף אם לא שמעו … התקיעות …

ביאור הלכה

* או שהפסיק בשברים בין תרועה לתקיעה. עיין במ"ב דקאי אתר"ת והוא מהט"ז ושארי אחרונים כתבו דהדין קאי גם אתשר"ת וכגון שעשה שברים אחר התרועה דהפסיד גם התקיעה ראשונה דכיון שעשה מתחלה השברים תרועה כדין שוב הוי הפסק ע"י השברים: * במתעסק שלא לשם תקיעה וכו'. עיין מ"ב מש"כ בשם המ"א ומ"מ לכתחילה בודאי טוב לחוש לדעת המחבר וע"כ צריך ליזהר במקום שבתי כנסיות תכופין זה אצל זה שלא יתקעו בבהכ"נ אחת עד שיגמרו באחרת דאל"כ לא ישמעו על הסדר דאף שאין מתכוין לשמוע לשם מצוה ואין ברצונו כלל לשמוע מ"מ לדעת המחבר אפילו שמע כמתעסק הפסיד התקיעות ששמע [ח"א]: * שתק והפסיק וכו'. עיין במ"ב דהיינו בשתי נשימות כן מוכח בר"ן שדין הוה טבע ממנו עי"ש ותמיה על הפרישה שפירש באופן אחר:

שער הציון

לכך השבר אחד הוא ענין חדש והתם איירי שעשה בכח אחד ולענ"ד ברור דזהו כמו המ"א בסק"א כמש"כ אבל אם הכל נעשה בתקיעה אחת אפילו התחיל להריע כשר כמ"ש בס"ז ועיין במחה"ש דדין זה הוא בתשר"ת וכאן הלא מיירי שעשה השברים כהוגן ומה קלקול יש בהתחיל להריע בתשר"ת אלא גלאה כונתו פשוטה דמחלק מסא דכאן פוסל בהוסיף שבר אחד אף דהוא מענינא וכס"ז אינו מקלקל מה שהתחיל להריע ולא חשבינן לו הפסק אלא דשם מיירי שלא הפסיק בין השני שברים ובין התרועה אלא שהתחיל להריע בתקיעה אחת וכאן קלקל כמה שהפסיק ואח"כ חזר לעשות השבר … מדברי המ"א זה דין חדש ושארי אחרונים אינם סוברים כן: (א) מ"א בשם הבה"ג …

ב ג המנהג פשוט בכל בני ספרד (ב) שאין מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל. הגה וסמנהג הפשוט באשכנז ובגלילות אלו לומר פסוקי מוסף ר"ה (ג) ואין אומרים פסוקי מוסף ר"ח אלא אומרים מלבד עולת החודש ומנחתה ועולת התמיד וכו' (ד) ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן (טור) (ה) ואומרים ג"כ (א) מוספי יום הזכרון (ר"ן סוף ר"ה ורבינו ירוחם וכל בו): ג ד צריך לומר את מוספי יום הזכרון כדי לכלול גם מוסף ר"ח (ו) וגם ה ביום שני יאמר את מוספי: ד (ז) ו אומרים עשרה פסוקים של (ח) מלכיות וי' של זכרונות וי' של שופרות בכל ברכה ג' מהם של תורה ג' של כתובים ג' של נביאים (ט) וא' של (ב) תורה ואם רצה להוסיף על אלו י' רשאי: (ומיהו אם לא התחיל בסוף פסוק (י) רק אמר ובתורתך כתוב לאמר (ג) (יא) יצא) (טור): ה ז וא"א פסוק במלכיות ולא בזכרונות ולא בשופרות של פורענות של ישראל ח וא"א פסוק זכרונות של יחיד: ו ט יש קורים תגר על מה שנוהגים להשלים פסוקי שופרות בפסוק וביום שמחתכם שאין מזכיר בו שופר אלא חצוצרות י והרא"ש והר"ן כתבו לקיים המנהג: ז כ ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחא המפורסמת והמדקדק לומר לזרע (ד) יעקב תזכור (יב) משנה מטבע שטבעו חכמים בברכות

ג טור ד ר"ן ור"י ושכן היו נוהגים גדולי הדור ס(פי') ולא אמרינן דאינו ר"ת שאין מעברין אלול לעולם) ה משנה וגמרא ר"ה ל"ב ז משנה שם ז בריית' שם ח טור בשם רמב"ן והרי"ן גאות וכ"כ הר"ן בשם הרשב"א ט שם י בשם הרא"ש והרמב"ם בסדר תפלותיו כ ריב"ש בתשובה

שערי תשובה

(בהג"ה) אלא אומרים מלבד כו'. עיין בדגול מרבבה שלא לומר עולת התמיד כו' רק מלבד עולת החדש ומנחתה כו' ועיין ג"כ לקמן סימן תרכ"א והמנהג כהרמ"א וכקונטרס מטה אפרים כתבתי בזה: (א) מוספי. עבה"ט ועיין בהלק"ט שם שאפי' לא סיים הברכה אינו חוזר ביום ב' וביום א' אם סיים הברכה חוזר לראש הברכה: (בשו"ע) וגם ביום שני כו'. עיין במג"א ובבאר הגולה ובר"י כתב דאף בארץ ישראל בזמן שהיה מקדשים ע"פ הראיה הוו עבדי תרי יומא מספיקא כמ"ש הרמב"ם ולכך אנו עושים כא"י ר"ה השתא כמו דהוי עבדי' אז ונמצא דליושבי הארץ ר"ה כרגלים דח"ל ושפיר אמרינן את מוספי ע"ש:
(בשו"ע) יש קורין תגר כו'. וכתב מהריק"ש וז"ל תותס כא"י שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים ובשבת לא יאמר היום

באר היטב

(א) מוספי. אע"ג שהרב"י כתבו בסמוך ס"ג כתבו רמ"א כאן להודיענו דאף למנהגנו שאומרים הפסוקים יאמר מוספי ועמ"א. ואם אמר ביום השני מוסף א"צ לחזור. המבי"ט ח"א סי' מ"ו והלק"ט ח"ב סימן רכ"ב ועיין יד אהרן: (ב) תורה. ואם השלים בנביא יצא מ"א ועיין יד אהרן: (ג) יצא. ואפי' לכתחלה רשאי שלא לומר סוף פסוק אבל אם התחיל פסוק א' צריך לומר כולם. ומ"מ כ"ל דההידנא שויא עלייהו כחובה וצ"ל כולם כמ"ש גבי תפלת ערבית ולכן כתב רמ"א ל' דיעבד. מ"א. וצ"ל וכ"כ בדברי קדשך וכן נאמר ע"י עבדיך הנביאים ס"ג כנה"ג: (ד) יעקב. והט"ז

וכגן המלך סי' ב' כתב ע"ז דבשבת יאמר שומע זכרון תרועת עמו ישראל היום ברחמים ומנהגנו שבין בחול ובין בשבת אין אומרים מלת היום ולא מלת זכרון רק בין בחול ובין בשבת אומרים שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים ועיין בביורי כנה"ג שכתב דשפיר י"ל מלת היום ע"ש שכתב ג"כ בשם מהר"א אלפנדרי שיש לפרש על התרועה בפה ובש"ת כתב בשם ב"ד שסמכו מפני שבמקדש ובמקום ב"ד היו תוקעין בשבת כמ"ש הטור סי' תקפ"ח ובשם ספר בית תפלה כתב טעם אחר ע"ש ועיין לעיל סי' תקפ"ב ס"ק ה' לענין אם טעה ואמר בשבת יום תרועה ע"ש ועיין בתשב"ץ ח"ג סי' ר"ל וסי' ש"ע דבנוסח היום הרת עולם וכן זה היום תחלת מעשיך לא ישנה כלל אף בשבת והביאו בר"י ע"ש ועיין בסדר היום שכתב דבאמירת היום הרת עולם נהגו לשחות עצמם ולאומרו בכפיפת קומה והטעם מפני שבאים להזכיר ענין גדולת היום צ"ל אותו בכבוד וכהכנעה כיכמרו רחמי אל עליו כו': (ד) יעקב. עבה"ט וכתב בשבו"י ח"ג סי' מ"ג מה שנדפס במחזורים דפוס זולצבך שבני אשכנז נמשכים אחריהם ועקידת יצחק לזרע ישראל (כ"א לזרע יעקב תזכור) אין לומר כן אלא כמ"ש בש"ע לומר לזרעו תזכור ובדברי הריב"ש וכ"כ במבי"ט ח"א סי' ר"ע ובמהרי"ט חלק א"ח סי' ע' ע"ש ועי' בשאילת יעב"ץ ח"א סימן קמ"ד שכתב ג"כ שעיקר הנוסחא היא לזרעו תזכור וע"ש דהכוונה לזרעו תזכור היינו זרע

משנה ברורה

התקיעות דמיושב יחזרו ויתקעו אחר התפלה אותו סימן שטעה ודיו: (ב) שאין מזכירין וכו'. שאין לומר פסוקי מוסף אלא בשבת ור"ח דרגילי בהו ולא אתי למיטעי אבל בשאר מועדים דלא רגילי בהו אתי למיטעי לכך אין מזכירין אותן אלא אומרים ככתוב בתורתך וכו': (ג) וא"א פסוקי מוסף ר"ח. ואפילו (ב) בבקר אלא פרשיות הקרבנות א"א אותו (ג) והטעם בכ"ז כדי שלא יאמרו יום ב' דר"ח עיקר כמו בשאר ר"ח [ובאמת אינו כן דחודש אלול לעולם אינו מעובר] ועוד טעם שלא לתת ליום זה מעלה מצד שהוא ר"ח שהרי יש לו מעלה גדולה מזו מצד ר"ה ור"ח נכלל במה שאומרים זכרון דקאי גם על ר"ח וכתיב ביום הכסא זהו ר"ה שהחדש מתכסה בו: (ד) ושני שעירים לכפר. היינו השעיר שהוא לחטאת והשעיר של ר"ח: (ה) ואומרים ג"כ מוספי יום הזכרון. לכלול גם ר"ח. ואע"ג שהמחבר כתב זה בעצמו בס"ג (ד) כתבו הרמ"א פה להודיענו דאף למנהגנו שאומרים הפסוקים יאמר מוספי: (ו) וגם ביום שני וכו'. ר"ל אע"ג דבחודש תשרי היום ראשון הוא העיקר שמונין בו למועדים אפ"ה אומרים מוספי (ה) כדי דלא לזלזולי ביה (ו) ובדיעבד אם אמר מוסף א"צ לחזור אבל ביום ראשון אם אמר מוסף חוזר: (ז) אומרים עשרה וכו'. כנגד י' פסוקים של הללו אל בקדשו וכנגד עשרת הדברות וכנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם [גמרא]: (ח) מלכיות. לקבל עליו מלכות שמים וזכרונות שעי"ז יעלה זכרוניכם לפניו לטובה ובמה בשופר [גמרא]: (ט) ואחד של תורה. ואם השלים בנביא יצא [שם]: (י) רק אמר ובתורתך וכו'. לשון זה לאו דוקא (ז) ור"ל שאומר ככתוב בתורתך וכזה נחשב כאלו הזכיר אותן הפסוקים בפיו: (יא) יצא. עיין במ"א דדוקא דיעבד אבל לכתחלה יש ליזהר לומר כולם. עוד כתב דצ"ל ג"כ וכ"כ בדברי קדשך וכן נאמר ע"י עבדיך הנביאים: (יב) משנה וכו'. דזרע יצחק ג"כ (ה) אין עשו בכללו (ט) ומ"מ יצא בדיעבד דאין זה משנה ממש (י) וי"א דלאדרבא יותר טוב לומר לזרעו של יעקב דבתפלה בעינן לפרושי עפי כל מה דאפשר וע"כ

שער הציון

(כ) מ"א וש"א: (ג) ט"ז: (ד) מ"א: (ה) מ"א: (ו) הגהות רע"א בשם ת' בית יהודא. ונראה דמה שכתב ביום א' חוזר היינו קודם שסיים הברכה אבל לאחר שסיים אין לחזור דמסתברא דאפילו אם דילג לגמרי ולא אמר ואת מוסף יום הזכרון הזה נעשה ונקריב וכו' אלא אמר ושם נעשה ונקריב וכו' התמידים כסדרם ומוספים כהלכתם ככתוב בתורת משה עבדך וכו' ג"כ יצא. ועיין בטור במש"כ דאפילו אם חיסר מלה אחת שלא כיון בה היינו במה שהוא טובע לעיקר התפלה ועיין לעיל סימן כ"ט בכה"ל מה שכתבתי שם אודות זה: (ז) לבושי שרד: (ח) שהרי נאמר ליצחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל ולא ניתן כ"א ליעקב: (ט) מ"א: (י) בעל הפרדס וכן הסכים הט"ז וכן העתיק הגר"ז והח"א.

דאינו אלא טועה. הגה והאומרים עלינו ומלוך והש"ץ מוסיף אוחילה ושאר פיוטים כל מקום לפי מנהגו (טור): ח (יג) ל לא יתפלל (יד) ביחיד תפלת מוסף בר"ה עד אחר (ה) ג' שעות (טו) היום:

תקצב תפלת מוסף בקול רם וסדר התקיעות. ובו ד' סעיפים:

א (א) א מחזיר ש"ץ (א) התפלה (ב) ותוקעין (ג) על סדר הברכות למלכיות בתשר"ת פעם א' ולזכרונות תש"ת ולשופרות תר"ת ג ועכשיו נוהגים לתקוע למלכיות תשר"ת ג"פ ולזכרונות תש"ת ג"פ ולשופרות תר"ת ג"פ. הגה וי"א שתוקעים (ג) (ג) תשר"ת למלכיות פ"א וכן לזכרונות וכן לשופרות (טור בשם ר"ת ומנהגים) (ד) וכן המנהג במדינות אלו ונהגו לומר כל פעם אחר שתקעו (ה) היום הרת עולם וארשת (מהרי"ל) ואפי' בשבת שאין תוקעין אומרים היום הרת עולם אבל לא ארשת (מנהגים): ב ד יחיד אינו מפסיק לתקוע בברכות (ו) ואפילו יש לו מי שיתקע לו. הגה (ז) אלא

ל ממרא שד יוסף משנה פ"ב א משמעות המשל ר"ס ל"ג ב הרי"ף והרמב"ם כפ"ב ג ב"י ד בריית' שם

באר היטב

כתב דכן עיקר לזרע יעקב ע"ש עמ"א: (ה) ג' שעות. לפי שבשלשה שעות האלו הקב"ה דן עולמו ודוקא יחיד אבל רבים הן אל כביר לא ימאס ודוקא מוסף כיון שאין מחויב להתפלל אותה בזמן ההוא משא"כ תפלת יוצר שזמנו אז אין לדחותו. וה"ה שלא יתקע ביחיד ועיין מ"א שהאריך בזה. י"ל ואין לפרש עילום שמך דלא יאמר ואין פירוש לעילום שמך כי יש פירוש לעילום שמו תשב"ץ מ"א: (א) התפלה. כשהציבור אומרים הוא אלהינו עי' הפסוקים במחזור אשכנז סי"ל והוא קבלה מר"א רוקח: (ב) על סדר. התוקע והשומעין צריכין לעמוד בתקיעות מעומד: (ג) תשר"ת. ובשל"ה הדרך המובחר לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות

שערי תשובה

אברהם דמיניה מיירי דקאמר וזכור לנו העקידה שעקד א"א כו' ע"ש ועיין בתשובת מהר"י באסן סימן א' ובפרשת דרכים דף י"ח ע"ש: (ה) שלשה שעות. עבה"ט ועיין במג"א האידנא שנהגו להתפלל בהשכמה כו' ואף שש"ץ אומר פיוטים אין זה שעה שהצבור מתפללין ע"ש:
(בשו"ע) יחיד אינו מפסיק. והרדב"ז ח"ב סי' שמ"ז כתב דיחיד מותר להפסיק בברכה ובבר"י תמה עליו ובאמת תמוה מה שלא הזכיר מדברי הטור ושאר פוסקים דאינו מפסיק אף אם תקע ליה אחריני ומכ"ש שהוא עצמו אין לו לתקוע:

משנה ברורה

זע"כ ינקוט כ"א לפי מנהג מקומו דיש לכל אחד על מי לסמוך: (יג) לא יתפלל וכו'. ולוויר דין זה (יא) ביחיד שדר בישוב וא"א לו לילך למקום שיש מנין דבעיר אף אחר ג' שעות אין לו להתפלל ביחידי: (יד) ביחיד וכו' עד אחר ג' שעות. דבשלשה שעות ראשונות הקב"ה דן את עולמו ושמא יעיינו בדינו ביחוד ומי יצדק אבל כשהוא מתפלל בצבור הן אל כביר לא ימאס. ומה דנקט ר"ה אף דבכל יום הקב"ה דן עולמו בג' שעות ראשונות (יב) דשם אינו אלא לפקידה בעלמא לאותו יום אבל בר"ה הקב"ה דן לבל השנה ולפעמים לשנים רבות ודוקא תפלת מוסף שזמנו כל היום רגילים העולם לאחרו אחר ג' שעות אבל תפלת שחרית רגילין העולם להתפלל בבוקר בתוך ג' שעות ראשונות וע"כ כשהוא מתפלל באותו הזמן תקובל תפלתו בתוך תפלת הצבור ובמקומות שנוהגין להתפלל שחרית בהשכמה בתוך שעה ראשונה או שניה יצמצם אז להתפלל (יג) תפלתו ג"כ בתוך אותו הזמן[מ"א וש"א]: (טו) היום. וכן יזהר היחיד (יד) שלא יתקע תקיעת מלוה עד אחר ג' שעות על היום משום דיפקדו בדינו וכמו שכתבנו בסימן תקפ"ח סקי"ב במ"כ:
(א) מחזיר ש"ץ התפלה וכו'. יש מקומות (א) שנוהגין לתקוע כשמתפללין בלחש אבל אין לנהוג כן לכתחלה שלא לבלבל המתפללים ומשלימין אותם לאחר התפלה: (ב) ותוקעין וכו'. ובכל תקיעות של שלשה סדרים הללו (ב) צריכין התוקע והשומעים לעמוד בשעת תקיעות ולפיכך נקראין תקיעות דמעומד (ג) ובדיעבד אם ישבו יצאו: (ג) תשר"ת למלכיות פ"א וכו'. הנה כיון שתקנו חז"ל לצאת מידי כל הספיקות שיש להסתפק בתרועה כמ"ש בסימן תקצ"ו (ד) היה מהראוי גם כאן לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות כדי לצאת כל ספק אלא לפי שאין מטריחין על הצבור אין נוהגין לתקוע (ה) אלא תשר"ת לכל אחד שהרי בדרך זה הוא עושה כל הספיקות של התרועה ואין כאן חשש אלא שמא התרועה אינה אלא תרועה לבד או שברים לבד ונמצא הוא מפסיק בין תרועה לפשוטה שלפניה או שלאחריה אין אנו חוששין לזה כיון שכבר יצאנו ידי חובתנו מן התורה בתקיעות מיושב שהם יצאנו מכל הספיקות כמו שכתבתי בסימן תק"ל: (ד) וכן נוהגין במדינות אלו ובשל"ה כתב הדרך המובחר לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות [ואחר אנעים זמירות עוד תשר"ת תש"ת תר"ת כדי להשלים עד מאה קולות] ומ"מ במקום שנוהגין כמנהגנו אין לשנות [פמ"ג]: (ה) היום הרת עולם. דבתשרי נברא העולם (ו) ואפי' למאי דקי"ל כמאן דאמר' בניסן נברא העולם עכ"פ בתשרי עלה במחשבה להבראות ולא נברא עד ניסן: (ו) ואפי' יש לו מי שיתקע לו. ר"ל ג"כ אינו מפסיק כדי לשומען שלא תקנו לתקוע על הסדר אלא בצבור: (ז) אלא תוקעים לו וכו'. ר"ל אם לא שמע התקיעות דמיושב מפי הש"ץ תוקעים בשבילו קודם שיתפלל מוסף (ז) כדי לערבב השטן שלא יקטרג עליו בשעת תפלתו (ח) ואם אין לו מי שיתקע לו קודם תפלתו יכוין לשומעם אחר תפלתו:

שה"צ

(יא) מ"א: (יב) מ"א: (יג) ומה שנוהגין לומר פיוטים אין זה מקרי בשעה שהצבור מתפללין וצריך לצמצם דוקא בעת התפלה דהא אפי' אם הצבור מתפללין שחרית והוא מוסף ג"כ לא מקרי בשעה שהצבור מתפללין וכ"ש פיוטים בעלמא [מ"א] ועיין עוד במ"א שמלדד עוד דאפי' בשאר ימות השנה טוב ליזהר שלא להתפלל בקין בשעה ראשונה על היום שהוא זמן שאין הצבור מתפללין ע"ש ולענ"ד יש לעיין בזה למעשה דהא איתא במשנה ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא וכודאי יסמוך אח"כ גאולה לתפלה והרי הוא שם יחידי וגם בשו"ע סי' נ"ח דאפילו אם לא נזדמן לו קודם הנץ יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל ואפילו אם תאמר דשם סוגיא בלא תפלה היינו כדי שיהיה לו אח"כ תפלה בצבור ומ"מ לא משתמיט אחד מן האחרונים שיאמר דלהכי כדאי בלא תפלה משום דאז כשהוא כיחידי ומבקש לרכיו ועיינו בדינו וצ"ע. (יד) מ"א בסימן תקפ"ט ס"ו בשם מהרי"ל: (א) מ"א וש"א: (ב) אחרונים: (ג) פמ"ג וש"א: (ד) פוסקים: (ה) וטעם שני דיעות הראשונים עין בביאור הגר"א: (ו) מ"א: (ז) הגר"א וש"א: (ח) עיין בביאור הגר"א דדעת רב"י דלכתחלה צריך היחיד לשמוע כן ואפילו הכל בו נראה דמודה לזה כשאין לו מי שיתקע מקודם:

א סרי"ף והרא"ש שם בשם ר"ס מתיבתא והרמב"ם בפ"ג ו רמב"ם שם

תוקעים לו קודם שיתפלל מוסף וא"צ לתקוע לו שנית (כל בו וב"י בשם א"ח): ג (ח) לא (ד) ישיח לא התוקע (ט) ולא הצבור (י) בין תקיעות שמיושב (יא) לתקיעות שמעומד (מיהו בענין התקיעות (יב) והתפלות אין ספסק) (מרדכי ומהרי"ל) ואם סח דברים בטלים (ס) (יג) א"צ לחזור ולברך (טור) וא"צ לומר שלא ישיחו (ו) בין ברכה לתקיעות אם לא (יד) בענין התקיעות: ד יזה שתוקע

א ברייתא ר"ה ל"ד

כשהן יושבין (טו) תוקע על סדר הברכות. הגה ומיהו אינו מעכב ויכול (טז) אחר לתקוע אלא (יז) שראוי לעשות כך וכבר כתבתי לעיל סימן תקפ"ס:

תקצג אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו. ובו ב' סעיפים:

א (א) *ברכות של ר"ה (א) ויה"כ (ב) * מעכבות * זו את זו שאם אינו יודע כולם (ג) לא יאמר מה

באר היטב

וכן לשופרות ואחר אנפים ומירות תשר"ת תש"ת תר"ת וכן נוהגים ק"ק אשכנזים בירושלים: (ד) ישיח. ובשעת התקיעות אפי' לרוק אסור עי' סי' תקפ"ז ס"ק ה': (ה) א"צ. אפי' סח בין תקיעות דמיושב עצמן א"צ לחזור ולברך הגמ"כ מ"א: (ו) בין. ואם סח בין ברכה לתקיעה אפי' מענין התפלה צריך לחזור ולברך ומ"ש רמ"א דהתפלות לא הוי הפסק היינו בין תקיעה לתקיעה אבל בין ברכה לתקיעה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך ופשוט דאפי' השומע אם סח בין ברכה לתקיעה צריך לברך. מ"א:

(א) ויום הכפורים. פי' יו"כ של יובל שאומרים בו ג"כ מלכיות זכרונות ושופרות: (ב) לא. ובשאר ימות השנה אם יודע ברכה

ביאור הלכה

* מעכבות וכו'. וסיימו שאם אינו יודע כולם לא יאמר אף אחת מהן וכתב ספמ"ג ול"ע אמאי לא יאמר ג' ראשונות וג' אחרונות וקדושת היום באמצע דהא הטור כתב בשם הרי"ץ גיאות בסימן תקנ"א שהצבור מתפללין כלחם רק שבע ואף דלא קי"ל כן מ"מ כשאינו יודע וכו' ואפשר אפ"ה רק לא יאמר עשרה פסוקים עכ"ל ור"ל דאיתא בגמרא מ"ט אמר רבה אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה וכו' וכונת הגמרא שאם לא יאמר זכרונות ושופרות לא יאמר העשרה פסוקים של מלכיות אבל הברכה עצמה יאמר אבל באמת זהו דוחק גדול דהא לשון הגמרא ברכות מעכבות משמע שאם היכר ברכה אחת לא יאמר השניים אכן באמת לא קשה קושיתו כלל דהא להרי"ץ גיאות דס"ל דהציבור בלחם אין אומרים רק מלכיות בלבד ע"כ הגמרא דנקט מלכיות זכרונות ושופרות אה"ן קאי וכו בודאי מעכבות אלו את אלו כדקאמר רבה טעמא ולדידן דס"ל דגם הצבור חייבין להתפלל תשע ברכות הברייתא קאי גם אצבור והטעם כדקאמר רבה: * זו את זו. עיין מ"כ מש"כ בשם המ"א ודע דבספר נהר שלום פליג עליו וז"ל אם כונתו על השבע ברכות שמוסיפין בתענית הוא תימה דלפי פירוש הרא"ש והר"ן מבואר זה בהדיא בגמרא ע"ש ואמאי קאמר דכן מוכח בגמרא ואם דעתו על י"ח ברכות של כל השנה הוא ג"כ תימה דלא ניתקנו אלא סמוכות זו לזו דמשו"ס ליתא כסו פתיחה ובפרט ג' ראשונות וג' אחרונות כתב הביני וגם שאין משמעות לזה בגמרא עכ"ל וכ"כ הא"ר ולענ"ד נראה פשוט כמו שכתבתי בפנים דגם לסמ"א הוא רק רחמי בעלמא ויוצא בזה עכ"פ מצות תפלה דמן התורה דבקשה אחת סגי כמו שכתבו הפוסקים וראית המ"א הוא מלשון הגמרא דקאמר ברכות של ר"ס ויוכ"פ משמע

משנה ברורה

(ח) לא ישיח וכו'. דהברכה שמברך קודם התקיעות (ט) קאי ג"כ על התקיעות דמעומד: (ט) ולא הצבור. דהלא יצאו בברכתו והוא כאלו בירכו לעצמן: (י) בין וכו'. ובשעת התקיעות עצמן (י) פשיטא דאסור לשוח ואפילו (יא) לרוק אסור לפי שצריך (יב) לשמוע כל התקיעה מראשה לסופה אפילו היא ארוכה הרבה כמ"ש בסימן תק"ל (יג) וכ"ש דאסור להשמיע קול בפיהוק או בנחירת הגרון שמבלבל גם האחרים השומעים: (יא) לתקיעות שמעומד. וה"ה בין התקיעות שמיושב וכן שמעומד גופא ג"כ (יד) אסור להפסיק: (יב) והתפלות אין הפסק. ר"ל דבין תקיעות דמיושב למעומד שרי לכתחלה להשיח מעניינם. ועיין בדה"ח שדעתו דבין הברכה עד סוף תקיעות דמיושב (טו) אסור להפסיק אפילו בתפילות לכן לא יאמר היה"ר הנדפס במחזורים בין התקיעות דמיושב רק יהרהר בלבו ואל יוציא בפיו או שיאמר היה"ר אחר גמר התקיעות דמיושב: (יג) אין צריך לחזור ולברך. ולא דמי לסח בין תפילין לתפילין דהתם שתי מצות הן משא"כ הכא דכולה חדא מצוה היא (טז) וע"כ אפילו סח דברים בטלים בין תקיעות דמיושב עצמן א"צ לחזור ולברך [מידי דהוי מי שמדבר אחר שטעם מעט מברכת המוציא דא"צ לחזור ולברך דכולה חדא סעודה היא] ומ"מ מלדדים (יז) האחרונים דמי ששח בתשר"ת בין שברים לתרועה אף מעניני התקיעה אף שאין צריך לחזור ולברך מ"מ (יח) לא יצא וצריך לחזור ולתקוע אותו סדר: (יד) בענין התקיעות. ואף דבסימן קס"ז ס"ו פסק דלכתחלה לא יפסיק כלל (יט) הכא מיירי שצריך לשוח כגון שאומר להביא שופר או לשכך אותו במים שלא יכול לתקוע וכיוצא בו (כ) ופשוט דאם שח בין ברכה לתקיעה מענין תפלה דצריך לחזור ולברך ומה שכתב רמ"א דתפלה לא הוי הפסק היינו בין תקיעה לתקיעה וכנ"ל אבל בין ברכה לתקיעה הוי הפסק (כא) ואף השומע אם סח בין ברכה לתקיעה צריך לברך: (טו) תוקע על סדר הברכות. דהמתחיל במצוה אומרים לו גמור: (טז) אחר לתקוע. ועומד במקומו (כב) וא"צ לעמוד על הבימה: (יז) שראוי לעשות כך וכנ"ל. וכ"ז מיירי (כג) בזמניהם שהיו נותנין לו לתקוע בסתמא וא"כ זכה מיד בכל התקיעות אבל עכשיו שנוהגין בקצת מקומות ליתן הסדרים לאחר א"כ מעולם לא זכה בה הראשון ושרי:

(א) ברכות של ר"ה וכו'. היינו של מוסף שיש בו מלכיות זכרונות ושופרות וכן של יוה"כ של יובל שאומרים בו ג"כ מלכיות זכרונות ושופרות: (ב) מעכבות זו את זו. משמע דבשאר ימות השנה אם יודע ברכה אחת יאמרה ואין מעכבות זו את זו [מ"א] ועיין בבה"ל שכתבנו

שער הציון

(ס) ס"ו והגר"א: (י) מ"א וש"א: (יא) ונראה דזה שייך רק לענין הצבור השומעים אבל לא לענין התוקע גופא: (יב) ד"מ בשם מהרי"ל בסימן תקפ"ט: (יג) שם וכן העתיק סמטה אפרים: (יד) כן מוכח מסט"ז שכתב דכל מצוה שהוא עוסק בה ואינו רשאי להפסיק משם עד שיקיים טלה איסור יש בהפסקתו וכ"כ בדה"ח וא"א וכן מוכח בפסקי הרא"ש ודלא כהגהות מהרל"ח: (טו) ודעת הגאון מהרי"ו עמדין בסידורו להקל בזה ולדעתו טוב כמ"א הוא להחמיר רק בין ברכה לתקיעה וע"כ במקום שנוהגין כן אין למחות בידם: (טז) מ"א: (יז) סידור מהרי"ו עמדין ומטה אפרים: (יח) דדילמא שנת התורה על שניהם דוקא וקלקל בזה את התרועה: (יט) מ"א וש"א וכ"מ כביאור הגר"א: (כ) אחרונים: (כא) מ"א וש"א דפייט שיברך הברכה לעצמו כדי לצאת ידי חובת הברכה: (כב) ד"מ מ"א: (כג) מ"א וש"א:

ב שם בברייתא ג הר"ן וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל

שיודע מהם אלא לא יאמר כלום: ב וכן תקיעות מעכבות זו את זו וה"מ שאינו יודע אלא מקצת הסימן שלא יעשה אותו מקצת שיודע גאבל תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעכבין זה את זה * ואם ידע לעשות אחד מהם * או שנים (ג) עושה. הגה אבל (ד) הברכות אין מעכבין התקיעות וכן התקיעות אין מעכבין הברכות ואיזה מהם שיודע יעשה (טור) (ה) וכן סדרן אינו מעכב (ר"ן סוף ר"ה) ואם התפלל (ג) קודם שתקע יצא:

תקצד יחיד שלא התפלל אין חבירו מוציאו. ובו סעיף אחד:

א ברייתא ר"ס ל"ד ב אפי' הוא כול אין הסופר מוציאו בתפלה טור בשם הרי"ן גאות ורב שרירא

א איחיד שלא תקע חבירו (א) יכול לתקוע לו להוציאו ייח אבל ביחיד שלא התפלל ט' ברכות (א) (ב) אין חבירו יכול להוציאו. הגה ויש חולקין ואומרים דאם לא יכול להתפלל חבירו יכול להוציאו בתפלתו. (ר"ן סוף ר"ה ומרדכי והג"א בפ"ק דר"ה):

תקצה מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפלה. ובו סעיף אחד:

א ברייתא ר"ס ל"ד * (מפני שהתקיעה מן התורה והברכו' מדברי סופרים)

א אמי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחת בקיאין בתפלת מוסף ולא בתקיעות *הולך (א) * למקום שבקיאים בתקיעות אפי' של מוסף ודאי (ב) ושל תקיעות (א) ספק. הגה מיהו אם יכול לילך למקום המתפללים ויש שהות ביום שישמע (ג) אח"כ התקיעות במקום שתוקעין יקיים שתי המצות דכל היום כשר לתקוע. (ב"י בשם ירושלמי):

באר היטב

א' יאמרה ואין מעכבות זה את זה: (ג) קודם. אבל אם הקדים תרועה לתקיעה או זכרונות למלכיות לא יצא. ר"ן. ויש לכסות השופר בשעת ברכה. כ"ח:

(א) אין. אא"כ בעשרה. טור והרמב"ם. והכי אפילו בדיעבד אינו יוצא בתפלת הש"ץ כיון שמפסיקים עכשיו בפיוטים מ"א סי' תקנ"א ע"ש ועיין יד אהרן שם:

(א) ספק. משום דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן וה"ה אם אין יודעים רק סדר א' ילך להם ואם יש בעיר א' שופר ורוצה לילך למקום שמתפללין ולשלוח א"י שיביא לו השופר והוא חוץ לתחום ויכול לקיים שניהם שרי דתחומין דרבנן וה"ל שבות דשבות מ"א ע"ש:

משנה ברורה

שכתבנו דגם להמ"א הוא רק רחמי בעלמא אבל אינו יוצא כלל בזה דאפי' רק ברכה אחת מן הי"ח אם דילג קי"ל לעיל בסימן קי"ט ס"ג דצריך לחזור ולומר כולן כסדר שניתקנו וא"ל אינו יוצא בזה ידי תפלה וכ"ש בזה. וגם ירא להסמיכה לאיזה ברכה כגון לאשר יצר וכדומה כדי שתהא סמוכה לחברתה: (ג) עושה. דהא מדאורייתא בחדא סגי אלא דלא ידעינן איזהו לכן יעשה האחד שיודע שמא יכוין האמת: (ד) הברכות אין מעכבין התקיעות. שאם אינן יודעין לברך הברכות האלו (א) אעפ"כ יתקעו השלשה סדרים. וכן התקיעות וכו' שאם אין יכול לתקוע אעפ"כ יברך הברכות: (ה) וכן סדרן אינו מעכב. אין ר"ל בסדר התפלה שהקדים זכרונות למלכיות או שופרות לזכרונות (ב) דבזה לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל וכן בסדר התקיעות אם הקדים תרועה לתקיעה ראשונה לא יצא אלא ר"ל דסדר הוא להתפלל מוסף ולתקוע בתוך התפלה (ג) ואם שינה הסדר דהיינו שהתפלל קודם שתקע יצא בשניהם (ד) וזהו שסיים רמ"א ואם התפלל וכו' והוי"ו יתר הוא: (א) יכול לתקוע לו. אפי' (א) הוא יכול לתקוע בעצמו: (ב) אין חבירו יכול להוציאו. אפי' אם הוא צריך להתפלל או (ב) גם לצורך עצמו בלחש אלא שהוא מתפלל בקול כדי להשמיע גם לחבירו ולהוציאו ואפי' אם לא יכול להתפלל בעצמו דתפלה צריך כ"א לבקש רחמים (ג) על עצמו ולא ע"י שליח אא"כ יש עשרה ואז הוא ש"ץ: (א) למקום שבקיאים בתקיעות. דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן ואפי' ביום שני וכ"ש אם יש לפניו מקום שיכול לשמוע תקיעות אע"פ שגם שם אין מנין ויצטרך להתפלל ביחיד ויכול לילך למקום שיש שם מנין רק שאין להם שופר מוטב לילך לשמוע תקיעות אע"פ שיתפלל ביחיד [ח"א]: (ב) ושל תקיעות ספק. אם (א) יש שם תוקעין (ב) דספק דאורייתא עדיף מודאי דרבנן. וה"ה אם אין יודעין רק סדר אחד ילך להם. ואם יש בעיר אחד שופר ורוצה לילך למקום שמתפללין ולשלוח עכו"ם שיביא לו השופר והוא חוץ לתחום ויכול לקיים שניהם (ג) שרי דתחומין דרבנן והו"ל שבות דשבות: (ג) אח"כ התקיעות. ולא ילך תחילה למקום שתוקעין ואח"כ למקום שמתפללין (ד) שתפלת מוסף אין לאחרה יותר משבע שעות כמש"כ בסימן רפ"ו ותקיעות זמנה כל היום. אם באחת כמלא תוקע הגון אך המתפללים שם אינם הגונים ובאחת מתפללים הגונים והתוקע אינו הגון (ה) ילך למקום שהתוקע מומחה וכשר דהתוקע מוציאו ידי חובתו משא"כ בתפלה אינו מוציאו ידי חובתו:

ביאור הלכה

דשאר ימות השנה אין מעכב ועי"כ בגווני דכתיבנא: * ואם ידע לעשות אחד מהם וכו'. ופשוט דהברכה על התקיעה אין רשאי לברך עד שיוכל לתקוע כל הסדרים בעצמו או בצירוף עם אחרים: *או שנים. הלשון אינו מדוקדק שאם יודע תשר"ת או תש"ת ותר"ת ממילא הוא יודע לעשות כולם ואפשר שהוא חלש ואין יכול לעשות יותר א"נ שלוקחים השופר ממנו א"כ שיודע שצריך לתקוע בכה שלישית ואינו יודע איך תוקעים [מ"א]: *למקום שבקיאים בתקיעות. עיין מ"ב מש"כ בשם הח"א דאפילו ביום שני וכן מוכח מן הפמ"ג דאינו מסתפק רק אם יש לו ספק שמא ימצא השופר ביום שני משמע דאם ודאי שימצא השופר שם ביום שני דאינן מריעים

שער הציון

(א) ויכול לברך עליהן וזהו שאנו מברכין על התקיעות דמיושב: (ב) מ"א והגר"א: (ג) הגר"א ומ"א: (ד) מ"א וה"ה אם תקע תר"ת ותש"ת קודם תשר"ת נמי יצא [לבוש]: (א) פוסקים: (ב) כ"מ מטור: (ג) וע"כ אם הוא אומר מתוך הסידור והבירו אומר עמו מלה במלה לכו"ע שפיר דמי [פמ"ג]: (א) דרישה: (ב) ועיין בפמ"ג שמסתפק איך הדין ביום שני לדידן דבקיאין בקביעא דירחא וגם יש ספק אם ימצאו שם שופר א"כ יש לדחות בשביל זה המקום שמתפללין: (ג) מ"א וש"א: (ד) ט"א וש"א: (ה) פ"ת בשם תשובת עולת שמואל:

תקצו ובו סעיף אחד:

א אחר התפלה (א) מריעים תרועה גדולה בלא תקיעה. הגה ויש מקומות נוהגין לחזור ולתקוע (ב) ל' קולות (מנהגים ישנים) ולאחר שיצאו בזה שוב (א) (ג) אין לתקוע עוד (ד) בחנם אבל קטן אפי' הגיע לחינוך (ה) מותר לומר לו שיתקע (המגיד פ"ב מהל' שופר) ומותר לו לתקוע (ו) כל היום (א"ז דר"ה):

תקצז אם מותר להתענות בר"ה. ובו ג' סעיפים:

א (א) (א) אוכלים ושותים ושמחים (ב) ואין מתענין בר"ה ולא בשבת שובה באמנם לא יאכלו כל שבעם למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם: ב(ג) ויש מקומות שקבלה בידם (ד) שכל מי שרגיל להתענות בר"ה (ה) ומשנה רגילתו ואינו מתענה אינו משלים שנתו.

א טור בשם רב עמרם
א טור בשם רב האי והר"ן בשם גאונים וכ"כ הרא"ש בפסקיו סוף ר"ה והמרדכי בתחלה ובהגהות מיי' פ"א והמרדכי בלייגתי לעיל בסי' תקפ"א
ב אגודה ג אגור

באר היטב

(א) אין לתקוע. ואסור להוציא השופר כשאין צריך לתקוע דהוי הוצאה שלא לצורך ואפילו מי שיתקע ביום שני אסור לתקוע ביום א' להתלמד דהא בקיאים בקביעא דירחא והרא"ש קודם והב' חול מ"א ע"ש והט"ז מתיר לתקוע בר"ה אחר שיצאו ע"ש שהעלה דביו"ט ליכא שבות דתקיעה ע"ש. ובתשובת חכם צבי סי' ל"ה תמה עליו ע"ש ובתשובת פנים מאירות סי' ק"כ הלין כעד הט"ז ע"ש ופי' יד אהרן באורך מזה. ומיהו שרי לטלטל השופר אחר שתקעו בו השכנה"ג משם רש"ל וכך כתב הט"ז ס"ק ב' ע"ש ועי' סי' תקפ"ח ס"ב בהג"ה: (א) אוכלים. הט"ז הכריע ממה שאכל אלישע אלל השונמית דאין

שערי תשובה

(א) אין לתקוע. עבה"ט עיין בח"ל דמוכח מבכת דף קי"ד ובחולין דף פ"ד דשבת שם וכן בכ"ה בר"פ יו"ט שתקיעת שופר בחנם אסור מדרבנן אפי' ביו"ט של ר"ה שאינו חל בשבת ודלא כהט"ז סי' תקל"ו ופמ"א כתב לייבב קושית הח"ל וכתב דבשאר י"ט מודה הט"ז דאסור רק ביו"ט דר"ה מתיר דבשאר י"ט איכא שבות שמא יתקן כלי שיר משא"כ בי"ט דר"ה דלא גזרו ע"ז כמ"ש הט"ז סימן תקפ"ח א"כ כל היום מותר לתקוע אם אינו בשבת דבשבת איכא גזירה אחריתי שמא יעבירנו ע"ש ועיין בס' רב מבולם כראש בס' עניים מלוקטים מהח"ל ז"ל שכתב אשר כתבת לייבב תמיהתי בספרי ע"ש שדבריו סובבים לדחות מ"ש הפמ"א על סברתו על הט"ז ע"ש: (בשו"ע) יש מקומות כו'. וכתב בשבו"י ח"א סי' ל' דבעל ברית שרגיל להתענות בכל ר"ה אסור לו לאכול דהאי תענית דר"ה ודאי צריכין קבלה ונדר כמשמעות הש"ע סי' תקל"ז וגם משמעות הפוסקים שרגיל להתענות כל ימיו משמע אפי' איכא סעודת מצוה וכמו דמבטל משמחת י"ט וגם לפי מ"ש דסכנה איכא כדבר שאינו משלים שנתו ותמירא מאיסורא לכן אל ישנה רגילתו למען יאריך ימים שוא וכיוו וכתב בכנסת יחזקאל סי' כ"ג כאחד שנתפס בכבלי ברזל בסכנת נפשות מחמת עלילה ונדר נדר ע"ד רבים כשילנו ס' יתענה כל ימיו שני ימים ר"ה ולא רצה להזדקק להתיר נדרו

ביאור הלכה

בשביל זה הברכות. וכתבו בפ"ע בשם ישועות יעקב דאם יש כאן שני מקומות כאחד ישמע סדר הברכות של שני ימים של ר"ה ואם ילך למקום שתוקעין לא יהיה אפשר לו לשמוע רק סדר תקיעות דיום שני בהוא מקום רחוק שלא יכול לבוא לשם עד ליל שני דר"ה הולך למקום שמברכין עכ"ל ויכול להיות שגם הח"א והפמ"ג מודים לו שלא לדחות הברכות של שני הימים בשביל תקיעות דיום שני לדידן דבקיאי[ן] בקביעא דירחא:

משנה ברורה

(א) מריעים תרועה גדולה. כדי (א) לערבב השטן (ב) שלא יקטרג עליהם אחר התפילה שהולכים ואוכלים ושותים ושמחים לומר שאינם יראים מאימת הדין אבל אין אנו נוהגים כן רק בסיום תקיעה אחרונה של השלמת מאה קולות כמו שנבאר לקמיה המקרא אומר תקיעה גדולה והתוקע מאריך בה יותר משאר תקיעות [ממ"א]: (ב) ל' קולות. ובשל"ה כתב [ל]תקוע מאה קולות דהיינו שלשים דישיבה והתקיעות של סדרים ושלשים אחר התפלה ולהוסיף עוד שבשמ"ה יהיו מאה קולות: (ג) אין לתקוע עוד וכו'. דכיון שא"צ הוי ככל שאר יו"ט שאסור לתקוע משום שבות. ועיין בט"ז שדעתו דיו"ט של ר"ה (ג) אינו דומה לשאר יו"ט בזה (ד) אבל רוב האחרונים הסכימו לאסור כדברי הרמ"א. ולענין טלטול (ה) לכו"ע שרי כל היום דהא ראוי לתקוע בו להוציא אחרים שלא יצאו עדיין: (ד) בחנם. וגם (ו) אסור להוציא השופר כשא"צ לתקוע דהוי הוצאה שלא לצורך ועיין סימן תקי"ח ס"א בהג"ה (ז) ואפי' מי שיתקע ביום שני אסור לתקוע בראשון להתלמד: (ה) מותר לומר לו שיתקע. היינו (ח) אף להשתדל ללמדו אופן התקיעות ואפי' אחר שאינו אביו (ט) משמע דמותר בזה דמחנך לקטן: (ו) כל היום. אקטן (י) קאי דאילו גדול (יא) הא כבר כתב דאין לתקוע עוד בחנם: (א) אוכלים ושותים ושמחים. ר"ל אף שהוא יום הדין מ"מ מצוה של ושמחת בחגך שייך גם בו (א) שגם הוא בכלל חג כדכתיב תקעו בחודש שופר (ב) בכסה ליום חגנו ונאמר בנחמיה ה' אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ד' היא מעוזכם: (ב) ואין מתענין בר"ה. (ב) אם לא בתענית חלום שגם בשארי יו"ט מתענין ע"ז. כתב עמ"ז דלכו"ע מותר להתענות בר"ה ולהתפלל עד חצות אע"ג דבשבת ושאר יו"ט אסור וכן איתא לעיל בסי' תקפ"ד ס"א בהג"ה: (ג) יש מקומות וכו'. המתענה בר"ה (ג) ראוי שילמוד כל היום או יעסוק בתהילות ובקשות כדי שיהיה כולו לד' (ד) כתבו האחרונים דאף שמבואר לעיל בסימן תקכ"ז ס"כ דהמתענה אסור לבשל לאחרים מ"מ אשה המשרתת בבית בעה"ב שמשועבדת לו [וה"ה אשה שמשועבדת לבעלה לאפות ולבשל בשבילו ואין לה אחר לזה] מותרת לבשל בשבילו: (ד) שכל מי שרגיל וכו'. היינו (ה) ג' פעמים: (ה) ומשנה רגילתו וכו'. היינו לענין יום

שה"צ (א) אבל כ"ז אין מעכבות שאם לא יעשה כן אין עיכוב בדבר שהרי כבר יצאו ידי חובתן [פוסקים]: (ב) רע"מ וכביאור הט"ז: (ג) כן הגיהו בעדו שגם הוא מודה לשאר יו"ט דאסור כדי שלא יסתור ש"ס מפורש עיין בשע"ת: (ד) מ"א וחכם צבי וקרבן נתנאל וישועות יעקב ותמד משה ונכ"ש ומאמר מרדכי ובגדי ישע ודלא כט"ז ואיזה אחרונים שמזירו דבריו: (ה) אחרונים: (ו) מ"א וא"ר: (ז) שם: (ח) כ"מ בפוסקים: (ט) פמ"ג: (י) ופשוט שבגדול ג"כ מותר להשתדל ללמדו כל היום: (יא) ומה שמלויין א"ז דר"ה איננו אמרמ"א רק מאיזה מציין דהא הא"ז מתיר לתקוע בחנם אחר שיצאו מכבר וברמ"א פליג עליו כמ"ש במ"א: (א) פוסקים: (ב) ואתו"ל איכו חג שהלבנה מתכסה בה שוי אומר זה ר"ה: (ג) עיין במ"א שכתב דבר"ה חמיר יותר ממי שמתענה בשבת ויו"ט מחמת חלום דשם התענית עונג הוא לו ומקיים בזה הלכה משא"כ בתענית ר"ה דאינו בשביל תענוג ע"כ צריך לקיים שקרא דלד'. אמנם בא"ר דחה אותו והביא בשם השל"ה כו דמי שמתענה מחמת תשובה ג"כ יש לו בזה תענוג וממילא מקיים בתעניתו השקר לכם ולזה העתקתי לשון הח"א שכתב ראוי שילמוד כל היום וסיינו שהוא מן הנכון לכתחילה כדי לצאת דעת המחמירין וע"כ אם קשה לו כזנגר יכול לסמוך על דעת המקילין: (ד) א"ר ודה"ח ומטה אפרים דלא כמ"א: (ה) פמ"ג וכעין זה כתב ג"כ סה"א:

הגה ומי שאינו ירא לנפשו (ב) אין צריך להתענות כל ימיו (כל בו ומנהגים) (ו) רק צריך התרה כמו שאר נדר (כל בו): ג דהמתענה פעם אחת בר"ה (ז) תענית (ג) חלום אם היה ביום ראשון (ד) צריך להתענות (ח) שני הימים (ט) כל ימיו ואם היה ביום שני היתענה כל ימיו (י) יום שני בלבד. הגה (יא) וא"ל (ה) למיתב תענית לתעניתו (יב) דהא יש אומרים דמצוה להתענות בר"ה (תה"ד סימן רע"ה) וא"א ענגו בר"ה (יג) כמו שא"א ביה"כ (הגהות מנהגים):

ד הגהות מיימוני והאגור בשם אגודה שקבלה מקדמונינו ה תה"ד סי' רע"א

תקצח ובו סעיף אחד:

א ר"ה שחל להיות בשבת (א) אומרים צדקתך במנחה. הגה ויש אומרים שלא לאומרו (ר"ן בר"ה ומנהגים) וכן אנו נוהגים:

א טור בשם רב עמרם והכל בו בשם רב האי

תקצט ובו סעיף אחד:

א (א) אליל ר"ה שחל להיות במוצאי שבת (ב) אומרים ותודיענו:

א טור בשם אבי העזרי וכ"כ הרא"ש בסוף ר"ס

תר ביצה שנולדה בר"ה ודיני הקידוש. ובו ג' סעיפים:

א ביצה שנולדה בי"ט הראשון וכן מה שנצוד בו וכן מה שנתלש בו(א) אסור בשני. הגה וכבר

א מימרא דרב ושמואל ביצה ג' וברכות דף ד'

באר היטב

להתענות בר"ה ע"ש וני"ל ראיה מחנה ואלקנה איש האלהים שאכלו בר"ה וכן מבואר בנחמיה ה' אכלו משמנים ושתו ממתקים בר"ה. ובמ"מ פרשה נצבים כתב שלא לאכול בשר ולשתות יין בר"ה: (ב) א"ל. וכן עשה מעשה הר"ם לנוזאטו בס' שתי ידות. ועכ"פ בלילה של ר"ה אסור להתענות כמו בשאר יו"ט. מ"א. והמתענה בר"ה או בשאר יו"ט אסור לבשל לאחרים כמ"ש סי' תקכ"ז ס"כ בהג"ה ע"ש: (ג) חלום. ואם הוא ספק אם הוא מהחלומות שמתענים בשבת אין להתענות כנה"ג: (ד) צריך. ומי שאינו ירא א"ל כדלעיל עיין מנהגים: (ה) למיתב. אפילו חל בשבת:

שערי תשובה

משום דסוכית מר"ה ד' י"ת דקאמר בג' בתשרי בטלה אדכרתא כו' דלפי שמסקנא מצוה להתענות בר"ה ודחה ראיית הט"ז סי' תקל"ז ע"ש וכתב שג' לומדים אחרים התירו לו אמרתי הואיל וטותר הותר מאחר דאיכא דיעות דבדיעבד מהני התרה ע"ד רבים ע"ש ועיין בשאגת אריה סי' כ"א שכיא ראיה מש"ס דר"ה דלעיל דאסור להתענות בר"ה וע"ש סי' ק"ב דל"מ שאסור להתענות בו אלא דשמחתו מצוה כשאר י"ט לחייב בקידוש כשאר י"ט ואסור לטעום כלום קודם קידוש ואין קידוש אלא במקום סעודה וכל סעודת יו"ט עליו: (ג) חלום. עיין לעיל סי' רפ"ח בש"ת שם מדינים אלו ועי' במח"ב שצריך להיות כמעט כל היום בבהכ"נ מתבודד ולומד לקיום כולו לה' כמ"ש בת"ח בשבת: (בשו"ע) ר"ה שחל כו'. ועיין תשב"ץ ח"ג סי' קע"ז ובת"כ סי' רמ"ח וביכין שמועה לרשב"ץ ריש מאמר חמץ ועיין ברכ"י משם א"ח בשם בעל העתים דמקומות שאומרים א"מ בשבת או במנחה י"ל תחלה א"מ דתקינו רבנן קדמאי ואח"כ צדקתך וכ"כ בשכנה"ג סי' תרכ"ב דאף דלדקתך תדיר מ"מ א"מ נאמר בשחרית ובמנחה ולדקתך רק במנחה ובברכ"י סימן תרמ"ג סקמה פ"ז מסוכה דף נ' דס"ל לרבה בבא"ת דזמן ואח"כ סוכה משום דזמן תדיר כו' ע"ש וכתמו' [...] סימן נו"ן ועיין סי' תרכ"ב: (בשו"ע) ליל ר"ה כו'. המנהג שמתפללים מתוך הסידור אף שלא בירכו עדיין ברכת מאורי האש. וכ' בר[...] לפי מ"ש בברכ"י סי' תרל"ג ובתרא[י] ס"ל שאין להנות מהאור [...]ם ברכה ע"ש. אך גם שם בקריאת מגילה אין נוהגין לומר תחלה ברכת האור [...]ש וכאן נלענ"ד לחקל שפי שאין זה הנאה גמורה דקלת שגורה ב[...] ומ"מ ראוי לכתחלה למי ששגור בפיו התפלה בע"פ ואמנם נראה דמיד שמבדיל בתפלה שגי כיון שעכ"פ אומר שמבדיל בין

משנה ברורה

(ו) אבל בלילה של ר"ה בודאי אסור להתענות לכו"ע כמו בשאר יו"ט: (ז) רק צריך התרה וכו'. עיין יו"ד סימן רי"ד דמשמע שם דמנהג של מצוה שנעשה כנדר הוא רק כשהורגל בה או אפי' פ"א וחשב בשעת מעשה שינהוג כן לעולם אבל בלא"ה אין נעשה כנדר ע"י שעשאה פ"א: (ז) תענית חלום. ואם הוא ספק אם הוא מהחלומות שמתענים בשבת אין להתענות: (ח) שני הימים וכו'. דתרוייהו הן כיום אחד וכמ"ש בסימן ת"ר: (ט) כל ימיו. ומ"מ מי שאין ירא לנפשו א"צ להתענות וכדלעיל: (י) יום שני בלבד. אבל יום ראשון לא יתענה כלל (ז) לפי שיום הראשון הוא דאורייתא ואינו נגרר אחר יום שני וע"כ צריך לעשות בו אפי' קידוש של שחרית: (יא) וא"צ למיתב וכו'. אפי' (ח) חל בשבת: (יב) דהא י"א דמצוה להתענות בר"ה. ואף דאין הלכה כן וכדלעיל בס"א מ"מ עכ"פ לא נחזיק זה לעבירה שיצטרך אח"כ להתענות ע"ז בחול. מי שקיבל עליו להתענות בר"ה (ט) אינו דומה למי שקיבל עליו להתענות בשבת ויו"ט דאין קבלתו כלום הכא צריך התרה מאחר די"א דמצוה להתענות בר"ה: (יג) כמו שאין אומרים ביוה"כ. מאחר שהם ימי דין ואין שייך כ"כ לבקש לענות ביום צום התענית: (א) אומרים צדקתך. כיון שהוא יום הדין (א) אומרים צו"ץ משום לדוק הדין שהרי אנו אומרין ויגבה ד' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה והי"א ס"ל דהא עכ"פ יו"ט הוא ור"ח: (א) ליל ר"ה וכו'. המנהג שמתפללין מתוך הסידור אף שלא בירכו עדיין ברכת בורא מאורי האש ועיין בשע"ת הטעם שאין זה הנאה גמורה דקלת שגורה בפיו והמחמיר יחמיר לעצמו אבל אין להורות לאחרים: (ב) אומרים ותודיענו. אף שאומרים בו ותגיגת הרגל ור"ה אינו רגל (א) מ"מ כי היכי דאמרינן במוצאי יו"ט בהבדלה בין יום השביעי לששת ימי המעשה דאמרינן סדר הבדלות הוא מונה ה"נ סדר התיקון הוא אומר: (א) אסור בשני. אע"ג דבשאר יו"ט מותר בשני מכח ממה נפשך אם

שער הציון

(ו) פוסקים: (ז) כצ"ל כונת מהר"ם שסביא המ"א בסק"ג ויוסר מעליו קושית המ"א שם גם לא אכין איך סבין דברי מהר"ם באופן אחר שהתענה וגם קידש ואפילו את"ל שצריך להוציא ב"ב ולא שתה איך יצא בברכה בעלמא ידי קידוש דאורייתא הלא צריך להזכיר בו מעניינו של יום וע"פ כדפירשתי דהא דקאמר שהוא דאורייתא איום קאי וכבור כעזס"י: (ח) פוסקים: (ט) ב"י מ"א: (א) פוסקים: (א) פוסקים:

הלכות ראש השנה סימן תר תרא

נתכוין לשיל סי' תקי"ג סעיף ה' וסי' תקס"ו: ב (ב) בקידוש ליל שני (ולכם (ג) בגד (ד) חדש (הגהות מיימוני פ"
כ"מ מהל' שבת) או בטניה (ד) פרי חדש ואומר שהחיינו ואם אין מצוי (בגד חדש לו) פרי חדש (ה) נעם
כל זה יאמר שהחיינו: ג (ו) ראם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני. (ז) ויש
אומרים לאומרו (ח) אפי' אם חל יום הכפורים בחול וכן המנהג במדינות אלו. (הגהות מיימוני הלכות שופר):

תרא סדר יום שני של ר"ה. ובו ב' סעיפים:

א ביום שני (מתפללים כמו ביום הכפורים) (טור) (א) אוקורים מוהאלהים נסה את אברהם עד
סוף סידרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בירמיה כה אמר ה' מצא חן במדבר עד
הבן יקיר לי (א) אפרים ובמוצאי ר"ה מבדילין כמו במ"ש אלא שאין מברכין על
הבשמים ועל האש: ב (ג) נאף בארץ ישראל עושים ר"ה ב' ימים:

שערי תשובה

לוה לחוכך אע"פ שלא כיבך מדיין על כריחת הפם וכפי נהוג עלמא שמתפללים
כשולפי' בבת מהוך הספר לאוך הבר ואפשם יש שאין נוהגין כן ואכך אין
אומרי' ויתן לבלאי שיאינו בעורב בע"פ גם מבדילין מיד אחר שהפלה כדי לקבדים
עלמו לברכה שעל האוך והשחמיר יחמיר לעלמו אבל אין להורות לאחרים:
(ג) חדש. עבפ"ם וכתב בבבי' ת"ג ביו"ט כ' בל ר"ם בשאין לו פרי חדש מוחר
ליקח יין חדש לברך עליו זמן שהיכיך על הפינים שהבל קודם ר"ה ואף
שבאחר יומיו הפגם לא יברך שהחיינו של יין חדש בשהבל הפינים מפני שים
מוסקים בדבר ומ"ם בשב"ל סי' רכ"ה ס"ק ג' דר"ה שהפת על הפוסקים
דמברך זמן אלת שהבאתים טובים בפרי חדש מ"מ בזה שפיר יוצא כיון שהם
דהוי כמי ס"ם כו' וכן משמע מפ"ת דבוא נוסיף משהיך בפי' ת"ב דבבי
הר"מ בברך על פירות חדש אשמע אף שבבר אבל פינים ופ"ם ושיין בשאר
דם"ם בשים בברבת שהלבה או בלבוש בגד חדש ולבוין ללאת בבבת שהחיינו או
בשבית שברי שוברת אח"כ בקידוש ע"ם וס"ם וכ"ם פרי אחר חדש:

משנה

אם יום ראשון הוא קודם הבני הוא חול ואם הבני קודם ראשון היה
חול (ה) הבא לחשוב לתרוויהו חדא קדושתא היא: (ב) בקידוש וכו'.
להוציא נפשיה מפלוגתא (ג) מבוא ש"ת שהן אומרים שהחיינו
לתרוויהו יומי קדושה אחת היא והרי בבר פירך שהחיינו ביום ג':
(ג) בגד חדש. אף דבסימן רכ"ג ס"ב פסק דבבעת הקנין יש לו לברך
הבם מיירי בשקנה מלבום מוכן אז לשמחה בשקנאו (ג) והפ מיירי
שקנה חתיכת בגד ונתן לאומן לתקנו לאז לשמחה בשמשתמש בו:
(ד) פרי חדש. בתרומות שהין עבבים מצוין ומביאים ממקומות אחרים
ואע פי הרוב הם בוסר הין ליקח אותם שים בהם בפך ברבה שהינו
יודע שם הניעו לפול הלבן לאז מברבים עליהם בפה"ג ונם שהם
חמוצים והין לאכול דברים המוצים בר"ה ונם מה שלא עמד פרי
מינו שיעור מוב (אמה למרים) וכמעשה רב כתב שהין לאכול עבבים
בר"ה (והטעם ע"פ סוד). אם יש לו תירוים חדש יקדש על היין ואין
דהוה מלוה מן המוכר וכשיגיע לשחיינו יעול התירוש בידו או
יהן עיניו בו (אחרונים). שוב בתבו דה"ה אפה בברבת הלבנה ביום
שני חלבם בגד חדש או תניה פרי חדש וזה יוכל לברך שהחיינו:
(ה) עם כל זה יאמר שהחיינו. אף דקדושה אחת היא מ"מ כ'
יאים הם. ויש מוציא ליקח אף (ו) בשאר ימים מוציא פרי חדש
ופעות הוא: (ו) אם חל יום ראשון בשבת. ר"ל שאז אין תוקעין
מחילה יכול לומר זמן ביום ב' לבו"ע דהא לא אמרו זמן על מלוה
זו והוא בעת מילתא דהדחי: (ז) וי"א לאומרו וכו'. היינו אפי'
בלא בגד חדש ואפי' חדש (ה) מבום דהא היום אין יוצאין

שער הציון

(ה) מוספים: (כ) עיין בשור: (ג) מ"א וב"ח: (ד) מ"א וב"ח: (ה) כ"מ בשם הבהמי"י ולא הבין סיעה דהא גם לאיין קידוש אנו מייבים לעשות ביום
בני בפ"ם ואפ"ם ס"ל דבשיעת אריבתא דמיא: (ו) דאם נמלא אחד בלא קיבל עליו אבת עדיין יכול לתקוע בברבה אפ"ם שאחר השומעים בבר קיבלו
אבת ואע"ג: (ז) ט"ז וח"ש ומ"א וח"ש: (ת) מט"ש: (ט) פמ"ג ומט"ש: (י) ת"ש וכ"ב לשא בסימן ס"ת בס"ב: (יא) פמ"ג: (יב) שערי אפרים: (כ) מ"א:

הלכות ראש השנה סימן תרב תרג

תרב סדרי ימי תשובה. ובו סעיף אחד:

סגס ומתעניס למחרת ר"ס (מור) (א) וסוף תעבית לבור:

א (ב) "בבל הימים שבין ר"ה ליה"ב מרבים בתפלות ותחבונים. סגס ואומרים (ג) ת"מ ערב ובוקר
(ג) מלבד בשבת (מור) ואפילו אם חל מילה (ד) שאין אומרים תחבון אפי' בבי (ה) אומרים ת"מ
(מבסגיס) ואומרים בבל יום (ב) (ו) ג"פ וידוי קודם עלות השחר (ז) מלבד בעי"ב שאין אומרים אותו אלא
פ"ע (רוקח) ואין נותנין (ח) חרס (ט) וכן אין מבביעין אדם (ג) בב"ד (י) עד אחר י"ב (מהרי"ל) אין
מקדמין (ל) סלבנה עד מוצאי יום כפור (ם) (יא) ובשבת שבין ר"ה ליה"ב אומרים שיר של יום:

א סור בסם ובסר תקפ"ח

א סור בסם אבי סמוני מסילות

תרג ובו סעיף אחד:

א "אף מי שאינו נוהר מפת של (א) בותים (א) בעשרת ימי תשובה צריך ליזהר: סגס (ב) ויש

באר היטב

(א) ת"ח. ויחיד יבול נ"ב לאומרם: (ב) נ"ם. והמ"י ז"ל בס'
בסא לעשור זבור ברית אחר והחרן אזבור: (ג) בב"ד. ומב"ם מלוה
לספוס להוציא גזילה מתחת ידו לבוס מ"ח ט"ו: (ד) הלבנה. ולבוס
בתב ואני שמעתי שהרבה מוב שיקדשו אותה בי שהבת מלוה ז
ותוסיף על זביוחינו. בתב אור חדש מעשה בחחד שפגעו אנסים
בלילה ורלו להרגו וביקש שיניחו לו לעשות מלוה ק' קודם מותו
והלבנה היתה במילואה וקדשה בבוונה גדולה ועשה לו נס בשדילג
ג' פעמים בתוכה ונשתו הרוח וניצול מהם. גם שמעתי שמי שיקדש
הלבנה מיום שקדשה שוב לא ירגיש בשותו בחדש מאותו יום ואילך
ם"ב: (ה) ונבת. ובתב מע"ם מהגיס שאין נוער אומר ההפטרה
שובה ישראל:

(ג) בותים. ואם אינו יבול לאפות בעצמו די בהסלבת קיסם. לבום ומהגיס. ויזהרו שלא לברך ולישול חלה מעיסת ת"י תע"ם שתברה
להם תע"ב מבר להם הקמח וש"ל דמי שהולך בדרך ת"ב להמתין רק בשיעור המפורש בי"ד ס"ם קי"ב ללא קבילו עליהו
להחמיר בין"ד ימים יותר מבאר ימות השנה ועיין בהשובה נ"ם סי' ע"ת להתיר בשת רעבון לאבול גלוסקאות של מחתם אינו יהודי
ע"י הבישול אותם אח"ב בבית ישראל אף בעשרת ימי תשובה ואפשר דגן שלא הוכשר ושלוח בחו"ל ואפה בעי"ב ואינו
בשהרה ואף שבולנו שמאי מחים מ"ם יאבל דגן שלא הוכשר ושלוח בחו"ל ואפה בעי"ב שהקשה עליו דהא בעשרת ימי תשובה בין ישתבח ליזהר מזמור ממשמקים קראתיך עי'
מ"ם סי' נ"ל. מר"ח חלול ואילך בשמתענה יבול מהם"י בפרה ואיים ובניס לעבודתו בהוללת פ"ת ויתמר י"ב מדות ג"ם גם ואני

שערי תשובה

(ד) סלבנה. עבפ"ם ושיין בח"ת שבבית זה ובתב ע"ם שבאתי שמחה רחוק
ללבום אי"ל בחו יהלב שיחות בן לא יבזוד עליו מיתה בלחוזו ע"ם:
(ה) בותים. עבפ"ם ומ"ם שיתמר י"ב מדות ג"ם בו' עיין לעיל שבתבתי
שבפע"ת ליתת ג"ב התפלה ג"ם ע"ם ואו אין נוהגין בן בעוף התפלה
ע"ם ובתב בג"ב סי' ל"ד בא' שביבת שיתנו לו סחורות עלבת למקום קרוב
ואתנו לו ובהגיע בדבך ובוא בג"ש סשיג על מהרי"ו בחולק בשבר ואפ"ב
כ' שיחענה מ' יום אך בזה שבלנית שתחיל לבקש לבלתו בבלניות בזה
לעוסת עלמו אין בום סו"ת לדיבך בפרה ומעשים בבל יום שחבם טיקת
סחורה בהקפה לו בחותת לו"ף ניזע"ש ובולך לירידים שהם ת"ו יתדע לו
מקדם בשבאו אין המוכר לניך בפרה ולילוח מבת לחלק שתחר הקב"ה לדור
עד מתי יהיה זה שתון בו' ולא קחביב לבבר שהם מבום דלבבר היה שתחתיל
בו' ולבן ת"ל בפרה בך בוחל ובוזה בו' יתפיה שלבה יתים בפ"ב ואם

(ו) לחרונים הסבימו שיותר טוב לקיים הנעלה מקודם בדי שמלוה
זו יבריאנו לבף זבות: (יא) ובבת שבין וכו'. ובוהגים (מ) שאין נשר
תומר ההפטרה שובה ישראל:

(א) בעי"ת לריך ליזהר. היינו אפילו (ב) מפת פלטר של גוי (ב) ואם
אינו יבול לאפות בעלמו יבשיר את התנור שקופין בו העכו"ם
שיהלוין ישראל בתוך התנור קיסם אחד ואפילו בפח ע"י מפוח או
בפיו מהני בם"ם ביו"ד סימן בי"ב ם"ט (ג) ומ"ם מי שהולך בדרך
אם אין לפניו פת של ישראל עד יותר מחרבעה מילין ממקום שהוא
עומד בו ורוצה לאבול מותר לו לאבול פת פלטר של עכו"ם בעי"ת
במו שמותר בשאר ימות השנה בם"ם ביו"ד סי' בי"ז סעיף ג' בהולך בשבר ואפ"ב
להחמיר ביו"ד ימים יותר ממי שמזהר בל השנה (ד) ואפ"ם מותר
בשופן זה. ויזהרו שלא לברך ולישול חלה מעיסה שהיתה מתחלה
עכו"ם (ה) תע"פ שתב"ב מכרה לישראל [בסיון שבעת ליום היתה
של עכו"ם ובקבו ממנה חיוב חלה] אלא דוקא בשמבר העכו"ם הקמח
לישראל: (ב) ויש לבל חלה וכו'. בתב הרמ"ם שיקרא בחלו הימים
בתגרת התשובה של רבינו יונה והתר"י ז"ל בתב שחיוב ללמוד בספרי

מוסר

שער הציון

(ה) סור: (ב) ד"מ בסימן תר"ד בשם מסרי"ל: (ג) מ"א וב"ח: (ד) הגר"א: (ה) לבוש ומ"א: (ו) הגר"א: (ז) לבוש וביח מליר ועיין בביאור הגר"א
שבתב דבן שיבוי: (ח) מע"ם: (ט) מחבוישים: (י) מ"א וב"ח: (ל) סם: (ם) עוד בתבו בשם תשובת נחלת שבעה להתיר בשת רעבון לאבול גלוסקאות של מחתם אינו יהודי
בשבת ואע"ג: (א) ט"ו וח"ש ומ"א וח"ש: (ב) מט"ש: (ג) מ"א וב"ח: (ד) הגר"א: (ה) לבוש ומ"א: (ו) הגר"א: (ז) לבוש וביח מליר ועיין בביאור הגר"א

א תני תיוא כר
רב בנימין ח'
וכיומי פ"ת וכמה
לוכתי וממדרש
משלי לחייב לחד
שבועה בעור

לכל אדם (ג) לחפש ולפשפש במעשיו (ד) ולשוב מכל ג' ימי תשובה ושפיר לריך יותר תשובה מעבירה ודאית כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משלימו יודע ולכן קרבן לשם חלוי טולה להיות יותר ביוקר ממחלת. (ד"ע ורביו יונה ריש ברכות):

הלכות יום הכפורים

תרד סדר ערב יוה"כ. ובו ב' סעיפים:

א (א) אמצוה (ה) לאכול בערב יום הכפורים ולהרבות במעודה. הגה ואסור להתענות בו (ב) אפי'

שערי תשובה

לפלוני ניתן לויה מתוך ליתני הכהנא דכר טוב עושה פ"ם וע"ם סי' ל"ם סידור תשובה כתוב"ת ובשם ס"ח ומס מכולל שמחויב להודיע לכפל כתשה בלשעה שהולי יתמין לו ויסיה פוכם ממנה ומן הדין סיה לי לך שיחמר לו מיודע שהשתו זיתה ולא לפרסם בדתמרינן ביומא דף פ"ו אחברי כשני כו' כתעת שהין משולפסם לך מלד שהכבוד יותר יתמין לו כשיתודה כלשנה לפני בעל כתשה ואם כי לקח ממה כתו ויתכויים כפני תמיו יותר טוב לו שיתביים שעוכר עבירה ומתביים מוחלין לו וגם חייב לנקם על עלמו מתת תמיו כיון שים כזה גם חלק מעכירות שבין אדם לחבירו שגרם לו שתשכר שהשתו עליו פ"ם ובתב בהלכו בשובה סי' מ"ם בשעה שהמיתה ילד ע"י גרם עליו פ"ם ובתב בהלכו בשובה סי' מ"ם בשעה שהמיתה ילד ע"י גרם לעניו מוהל ולעניו שהה שהלתה ילד מת וכסימן קפ"ד לעניו מי שבחושם לחל חיסוריס ויולה מן החושם וכסימן קע"ג מתיקוני תשובה למי שבעל נדה וסימן קע"ה למי שהתעם עם הכלרית וסימן קע"ז למי שרלה להניל ובעושות המית את חביכו. ועיין בשע"ת ובפתחי עולם מדיניס שלו. ועיין בריף כ"ד דבריס המעכיבים את התשובה:

(א) מצוה לאכול וכו'. דכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב עד ערב וכו' ומדכתיב ועניתם כו' בתשעה לחודש משמע שיתעניו בתשעה ובחמת יום"כ הינו חלק בעשרה לחודש וקבלו חז"ל דתדרכת

באר היטב

תפלתי נ"פ. וכתב מט"מ עכ"פ בלולו היחיס יעשה כל אדם כדעת הזוהר שיהוב קודם שיכנס ויתחונן על מטחיו ויפשפש במעשיו. וכתב הר"ם שיקרא בלולו היחיס לגרת התשובה של רבינו יונה והתר"י ז"ל כתב שהיוב הוא ללמוד בספרי מוסר כל השנה. ודיני תשובה בהם ספר הרוקח ובמהרי"ן וכם"ס קילור רחשית חכמה. וכספר הסידים מפי' "ט עד סי' ל"ב. ומפי' מ"ב עד סי' מ"ה ס"ם ע"ב קע"ח ת"ם עד תרי"ח. מהרי"ו סימן י"ב קמ"ו קכ"ח. ת"ה סי' קל"ח. בניתין זהב סי' ע"ב. מהרי"ם הלכות רוחם. בתשובה רמ"ח סי' ל"ו. ח' שער תשובה מאהבת שלריכה תשובה וס"ם עוד סי' מ"ם בל' שבלת נער קטן על סוס כו' וכתב כיד תלילה סימן כ"ט מ"ם בל"ב מי שעשה עבירה לריך שיכתוב לעלמו שבבג ותיב תשלת כדי שלא יבכה בהמ"ק כו' וכמ"ם בכתב גבו כ"י כן תלילם כו' כן לעשות ולכתוב לו בדיעות דלחיתת ביומא דף פ' וכן שם תמת שני פעמים לריך לכתוב לו בדיעות והסלמות לית סיה ע"ם וכתב עוד בסי' ק"ת בל' שבלת מכתבו לגבות תוכות זכות לו בלה מחמת סקוב ותל"ב שבעין זה יש להתחיל בשבעה עפי ע"ם ובתב תוכף ע"ו וכתב שבעין זה יש להתחיל בשבעה עפי ע"ם ועיין לקמן סי' תרמ"ז ס"ק ע"ם שם מתשובת ספמ"ת ת"ב:

משנה ברורה

תיסר (ו) כל השנה וכ"ב הגר"ח במשלי ובכ"פ בלולו היחיס

(ז) יעשה כל אדם כדעת הזוהר שיהוב קודם שיכנס ויתחונן על העתיו ויפשפש במעשיו. ועיין ביערות הדבש ח"ח דרוש ג' כי ז' יחיס שבין ר"ה ליום הכפורים הם נגד ז' ימי שבוע ובכל יום יעשה תשובה על אותו יום ד"ת ביום רחשון יעשה תשובה על מה שחטא כל ימיו ביום רחשון וכן ביום ב' וכן כל ז' ימים: (ב) להפס ולפשפש במעשיו. עיין בח"ח בלל קמ"ג שם הרחיב הדבריס בעניו זה ודבריו קילורין לעיניס: (ד) ולשוב מכם בעשרת י"ת. אחר שעשר תבירו לילך בדרך ונהרג נכון שיקבל תשובה [בתר שבע פ' חלק ועיין בתשובה מהר"ם מלובלין סימן מ"ב ד מ"ה ונבעת שחל סימן מ"ח וסי' ס"ב ועיין בית יעקב ס"י] ולעניו חטא שהמיתה ילד ע"י גרם עיין חכן שהשם סימן מ"ם ועיין תשובת ח"ם הו"מ סי' נ"ב לעניו מוהל ולעניו חטא שהמיתה ילד מת וכסימן קפ"ד לעניו מי שבחושם לחל חיסוריס ויולה מן החושם וכסימן קע"ג מתיקוני תשובה למי שבעל נדה וסימן קע"ה למי שהתעם עם הכלרית וסימן קע"ז למי שרלה להניל ובעושות המית את חביכו. ועיין בשע"ת ובפתחי עולם מדיניס שלו. ועיין בריף כ"ד דבריס המעכיבים את התשובה:

(א) מצוה לאכול וכו'. דכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב היה לו לכתוב בתשעה לחודש בערב תעניו את נפשותיכם עד ערב וכו' ומדכתיב ועניתם כו' בתשעה לחודש משמע שיתעניו בתשעה ובחמת יום"כ הינו חלק בעשרה לחודש וקבלו חז"ל דתדרכת

תענית (ג) חלוס (מהרי"ל) ואם כדר לסתענות בו ע"ל סי' תק"ע ס"ב: ב (ג) באין נופלים על פניהם בעיוה"כ. הגה גם אין אומרים (ד) למלכו ומזמור לתודה (מנהגים) גם אין אומרים קודם עלות השחר כרבם סליחות ויש מקומות נוהגים להרבות בסליחות וכל לפי המנהג ולעניו אמירת לבינו מלכנו בעי"כ יש בו מהלוקת בין אחרונים ומנהג עירי שלא לאומרו כי אם בשבת בתין אומרים בו ק"ו אז אומרין אותו (ה) עי"כ (ג) שחרית:

ב רוקח
א כרבב"ח בתשו' ות"ת בשם כרמב"ן

תרה מנהג כפרות בערב יוה"כ. ובו סעיף אחד:

א אמה שנוהגים לעשות כפרה בעי"כ לשחוט תרנגול על כל בן זכר ולומר עליו פסוקים (א) יש למנוע המנהג. הגה ויש מהגהונים שכתבו מנהג זה וכן כתבו לותו רבים מן האחרונים וכן (ב) נוהגין בכל מדינות אלו וחין לבטות כי סוף (ב) מנהג ותיקין ונוהגין ליקח תרנגול זכר לזכר ונקבה לנוקבין תרנגולת (ג"י בשם תשב"ן) ולוקחין למעוברת (ג) ב' (ב) תרנגולים לולי יהא זכר ובומרין

באר היטב

ברכות דף ח' ועיין יד אהרן: (ב) חלוס. המ"ח העלה דאס מתענה עד סעודה המפסקת ליכא לישורא ע"ב. ובשל"ה. לוסר להתעניות כלל עמ"ח. ואס טעה והתעכה כל היום צריך למיתב תעניה לתעניתו כמ"ם סי' תקם"ח ס"ה. וע"ז כתב דה"ל למיתב תעניה לתעניתו אחר יו"כ ע"ז עיין סימן רם"ח והרב בית יעקב כתב שלריך למיתב תעניה לתעניתו אחר יו"כ ע"ם ועי' סי' רפ"ח מם"ם. ועיין יד אהרן. כתב של"ה המוהגים שלא לאכול בשר כי אס ביום שח"ת אחנון אז במקומות שאין מרביס בסליחות בתשמורת ת"כ גם הלילה י"ע ומותר לאכול בשר בלילה אבל במקומות שמרבין בתשמורת בסליחות אז לא מחזיקין הלילה לי"ע ואסור לאכול בשר ע"כ. והכב המ"ח ומ"מ ל"ש דהא כבל פעם שמחזיקים הלילה לי"ע אין נופלין במנחה שלפניו והכא נופלין ם"מ דאין מחזיקין הלילה לי"ע ולכן ל"ל דדוקא מי שאוכל בלילה ממש אבל אס אוכל

(ג) אין נופלין ע"פ. דמוהגין לעשותו קלת כמו יו"ט: (ד) למנלח ומזמור לתודה. למנלח מסוס דכתיב ביה ביום צרה ומזמור לתודה דבזמן הבית היה אסור להקריב שום קרבן הנאכל בעיוה"כ דממעט זמן אכילתו שבתי בכ"פ כל הקרבנות נאכלין ליום ולילה שלאחריו וביוה"כ ק"ל לאכול (יב) ומשלח מבית לידי פסול: (ה) עי"כ שחרית.

אבל במנחה (יג) אין אומרים אותו בכל נווני:

(א) יש למנוע המנהג. מסוס (ו) משם דרכי המורי: (ב) מנהג ותיקין. והיסוב (ג) אבל מה שעושין לעוף הזה הכל היה רחוי לבוח עליו וע"י האוכחו הקב"ה מסלק הגזירה מעליו ומקריב לוזמתו בעוף הזה וכן כתבו הרחשונים טעם הקרבן הבא על השוגג. ועוב לשחטו (ג) בתשמורת אחר הסליחות כי אז הרחמים נוברים (ד) ולכן יש לבעה"ב להזמין אבוקה לפני בתין שוחטין בלילה כ"ה לאור האבוקה. ויש שמוחטין אותן אחר תפילת שחרית [עיין ח"ר]. ובמקום (ה) שמתקבלים הרבה ביחד ודוחקין זה את זה והשוחטים נעורים כל הלילה בפנים זעופים ואינם מרגישים בכסין מפני רוב העבודה. ויוכל לבוח לידי ליסור בלילה עב עוב יותר לשחוט בשחרית יום או יומים קודם יוה"כ כי כל עבי"ת הוא זמן לכפרות [פמ"ג ע"ם]. או שיכבבו (ו) על רחשיהם במעות ותחבב להם לנדקה שלא יהיו נבלין בליסור

משנה ברורה

נבילה ח"ו. [ומי שיכול ורולה מן המובחר יקרח (ז) השוחט לביתו בתשמורת הבוקר (ח) וכהיום המנהג בכמה מקומות שהשוחטין נעורים והולכין לבית כל אחד אחר חלות הלילה עד אור היום ולכן מן הנכון שיעשו השוחטים מקודם כדי שלא יתעכבו. וכן נריכים להכין כמה סכיניס בדוקים וכשעת שהיוב יהיה לבדוק בכל פעם ולא יסמוך על מה שבדק תחילה. והנה אף בשאוחט בבית בעה"ב הדרך הוא שבאים ג"כ מבע"ב המשוכים וכפרט בשאוחט בביתו בתים הרבה שלוחים ביחד עם כפרות ומחמת שלריך לשחוט כפרות הרבה אין הזמן מספיק לבדוק בכוונת הלב כדין ו"כ בדיקות וקרוב הדבר שמחמת המהיה לא ידקדק היטב בבדיקה לכן העלה היעוב שבע"ם אחר שחיטת כל העופות של בעה"ב אחד יבדוק טרם ילך הביתה עם העופות כדי שיתברר לו אם נמלא סכינו יפה שאסור לאכול קודם הכירור ואם נמלא פגום יקרוס כל העופות של בעה"ב זה]:

(ג) ב' תרנגולים. דהיינו תרנגול ותרנגולת שאין תרנגול אסור לשחוט בעה"ב אחד ותרנגולת שחפילו אם הולד נקבה (ט) יתכפרו שניהם היא עומה והולד בחחת. ואפילו שני בני אדם יכולין ליקח כפרה אחת אם אין ידם משגת. ויש שלוקחין למעוברת שני תרנגולות ותרנגול אחד (י) ובשעה שמשכב על רחשו יאמר זה חליפתי תמורתי כפרתי ר"ת חת"ך זה הסם

שער הציון

(יב) ומעשה זה נהג יאמר ג"כ פרשת קרבנות בפיוה"כ אחר פרשת שולה מותר שאינו נאכל [ח"ח]: (יג) מ"ח: (ח) כ"י: (ט) כדוגמת ד' מיתות ב"ד שנאמרו לשון אחר שחיטה הוא כעין סקילה ומה שהשותח תופסו בלולה ושותטו ומתכוין אותו בהם הוא דוגמת שריפה והרג ואחן [מהרי"ו]: (ג) מ"ח ע"ם: (ב) פוסקים: (ג) מ"ח משמ"ה דגמרא: (ד) מ"ח ומ"ח: (ה) פר"ח ומ"ח: (ו) משה אפריס: (ז) הגר"ח בסימן רם"ח: (ח) מ"ח ות"ח: (ע) מ"ח: (י) מ"ח וס"ח: (יא) ובמקומות שנהגין בסליחות בתשמורת ת"כ אין תוכנין אותו ליו"ע אין לאכול בשר בלילה [שם בשם ש"ם] ומעשה

א מכאן יומא פ"ח ב מכאן פוסקי סם בגמרא דרב תפלה סם ג מימרא דרב תפלה סם

(ד) בתרגולים (ג) לבניס על דרך שנאמר סם יסיו העמיקס כשניס כשלג ילבינו (ה) ונשנו ליתן בכפרות לעבייס לו לפדותן (ד) (ו) בממון שנותנים לעבייס (מכרי"ל) ויש מקומות שנוסנין לילך (ז) על הקברות ולסרבות (ס) בלדקה וכלל מנסג יפה ויש לסמיך שחיית בכפרות מיד לאחר שסחזירו עליו (ו) (ח) וסמך ידיו עליו דמות סקרבן (ו) (ט) וזורקין בני מעיסס על סגגות לו בחלר מקום שסעופות יכולין לקחת משס. (מור):

תרו שיפיים אדם חבירו בערב יוה"כ. ובו ד' סעיפים:

א אעבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שיפייסנו ואפי' לא הקניטו אלא בדברים (א) צריך (ב) לפייסו ואם אינו מתפיים בראשונה (ג) (נ) * יחזור וילך פעם שניה ושלישית ובכל פעם יקח עמו ג' אנשים (ד) ואם אינו מתפיים בג"פ (ב) (ה) אינו זקוק לו (מיסו יאמר

באר היטב

סחזוך חייס לכל חי עיין מע"ח: (נ) לבניס. ומ"ש אין לחזור לאחר לבניס דוקא דהוי כעין דרכי החמורי אלא סם יזדמן לו לבן יקח ב"ח. ואם אין לו תרגול יקח אחר כמ"ח ודניס אבל לא תוריס וכבי יוכה דרחוי להקרבה ונרחה כמקדיס קלסיס בסון מ"ח ע"ש: (ד) בממון. והכי טוב יותר מסממן לעני תרגול דיתכיים שלי"ה ומסרי"ל והכחר ליתן מעבר לא יקח זס הפדיון ממעות מעבר אלא ממעות עלמו שלי"ה: (ה) בלדקה. והלדקה שנותנין סם הוא פדיון הכפרות לכוס. ואם כן רחוי לתת כפי ערך הכפרות סיס לו מ"ח. וכ"ל דס"ל בחיצות סם רק מה שמיוסד מקדמוניס מאחר דס"ל חמנן מ"ח וכ"ל ג"כ דה"ה בעי"ה: (ו) ומנך. וכתב ניס דיש לנהוג כן אף בשאר ימות סשנה כדכר זה לגרסה כמקדיס קלסיס בסון ע"ש: (ו) וזורקין. שלרך סתרגולים ליתן לתנה ואינה ומתפרכסין מהגזל גם לוהלים שקיים שירחמו עליו מן השמיס. וכתב הטור לכבד וכליות בכלל בני מעיים סם. ומשמע בגמרא לאחר יכול ליעול מן הגג ולאחלם לאיזן דרך להשליך נבילות בגג. ע"ז ע"ש במ"ש סא לאו דהיס היס דהא תמרינן הוס שדי כוליתא וכל שכוס לעכן דרך השלכה ודאי אל ילסור הוס וכו' ע"ש. נראה מדברינו דהוס שדי וכו' קאי לבני בית ואינה דגמרא אינה דהוס שדי עורבא כבדא וכוליתא וכו' ול"ש מאי סהני לן ליזנח דשדי וכו' לומר דהוס אל ילסור הא ליזנח דהוס שדי קאי להעורכיים וק"ל ועיין יד לאהרן:

(ז) יחזור. כמין ריצוי לאחר כ"ס: (כ) לאיזו. ואם רצה לפייסו

משנה ברורה

אח"ך סם מלאך הממונה על הסיום: (ד) בתרגולים לבניס. ומ"ש אין לאחזר לאחרי לבניס דוקא כמו שנוהגין לנשים שמדדרין לאריסס בייחר ונותנין ביוקר והוא מדרכי החמורי וחוק עכו"ס הלא סם יבא ממילא לקנות במקח אחר תרגולים יקנה לוחו ולא יאמר כלום [לאחרונים]. וכתבו האחרונים סם אין לו תרגול יקח לוחו או אחר כ"ח (יא) שאינם רגילים להקרבה למזבח ואוק אכו"ס הלא סם יבא ליתן. כמ"ש ואתאיך בלדקה פרוק וכו' ובאמת לפדותן טוב יותר (יב) אלא יתבייש הענייס שיאמר זה נתן עוהתיו על ראשו ואלחו אלו (יג) ואם יודע בו אלא יתביים יכול ליתן לו הטופות עלמם שלפעמיים נהנה יותר שהוא הנאה שלי"ש לעכוז: (ו) בממון שנותנין וכו'. ר"ל שיערך (יד) דמי שיור הכפרות שנהנין ויחלק דמי השיור לענייס (טו) והיינו סם הילוכ לוחו ולא יאמר כלום ויש בידו משות מעבר שלו לא יפדה בהם רק במעות של חולין: (ז) על הקברות ולסרבות. ויוכל ליתן (טו) זה ממעות פדיון הכפרות (יו) ואין להרבות סם בחיצות רק מה שמיוסד מהקדמוניס שהרי ס"ל היום חמנן: (ח) וסמך ידיו עליו. ויש שכתבו (יח) שיש למנוע דבר זה דנראה כמקדיס קלסיס ושוחטין בחוץ (יט) ואחריס כתבו שאין להוס לזה כיון שהחרגול לוהו רחוי למזבח: (ט) וזורקין. שלרך התרגולים ליזנח מן הגזל וכני המעיים הס הכלים הרלשונים שמקבלים הגזל (כ) לכן מרחיקין עלמס מלאכלם כדי ליתן לא לכו לכרחיק

מן הגזל (כא) וגס מצוה רחמניות כשס שמרחס על הכריות לפרנסן ירחמו עליו מן השמיס:

(א) צריך לפייסו. דגם בזה עבר על ליסור לחוקת לחבירס (ה) ואפילו ס"ס שגם בשאר ימות השנה מחוייב לפייס למי שנשבע כנגדו מ"מ אם אין לו פנאי הוא ממתין לפייסו על יום אחר לבל בעיוה"כ מחוייב לתקן בכל כדי שיסיר מכל עוונותיו כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם וגו' וכ"ש אם יש בידו (ב) מן הגזל וחוזלה וכל דבר הגורם בממון יראה לתקן. [דזהו המקרצע הגדול על החדם כמו שחחז"ל שאה מלא עוונות מי מקרצע גזל מקרצע ברעה] ואם יש להבירו בידו ממון שיש לו תביעה עליהם יודיענו שע"ש שחבירו לא ידע מזה כלל ועכ"פ יסדר לפני הרב ומ"ך הענין בפלוניות ובאחת כלא שקר ולשחול החוך להתנהג. כללו של דבר כל דבר שבממון לא יסמוך על הורחתו כי היולה"ר יש לו התירים הרבה [ח"ח]: (ב) לפייסו. ונקון (ג) שילך בעלמו חלין ולא ישלח חחלה חמלגים שירלה לקבל פיוסים ואם קשה עליו לילך בעלמו חחלה או שיודע שיותר קרוב הפיוס ע"י הים חמלגים שיחווך ביניהם יכול לעשות ע"י חמלגי: (ג) יחזור וילך. ויפייסנו כבל פעם (ד) בתין ריצוי אחר ובשעת בקשת מחילה צריך לפרט מה שחטח להבירו אם לא כשיודע שחבירו יתביים מזה כשיפרט החטח אזי לא יפרט לוחו (ה) ומי שהוא מבקש מחילה מרבים בכלל אינו יולא אם יודע שעשה לו היזק ירחיל בפרט: (ד) ואם אינו מתפיים בשלשה פעמים. ר"ל כלומר זה ע"י ריבוי מלגיים: (ה) אינו זקוק לו. ואם רצה לפייסו יותר (ו) רשאי אם הוא בן בניון התורה:

לפני

שער הציון

(יא) מ"ח: (יב) שם: (יג) מעה לפרים: (יד) מ"ח: (טו) פשוט: (טז) מ"ח: (יז) שם: (יח) ט"ו: (יט) ל"ב והגר"ז: (כ) ח"ח: (כא) ט"ו: (ה) מעה לפרים: (כ) ומלהה פשוט לביאור בוקא כמו שנהגין לנשים דוסבים לה הנזילה אין רבאי להמתין עד סיום"כ לבל שאם ישפח בם עליו חיוב שאם זו דבוה תקונו של לוחו ודומיה לבל שאם לחוכייחה שחייבו חז"ל לעשותו בבוה שאינו כמו גולב וכמ"ו וק"ל **שחחלם על לוחו לחוכייחה:** (ג) עיין בב"ח בשם פ"י ופר"ח וק"ל ומע"ל: (ד) לחכרונים: (ס) מעה לפרים: (ו) ב"ח ומ"ח והגר"ז ולא בפר"ח:

ד שם מעובדת לרבי לרבי מניחת ה מיומרת לרי יוסי בר מניחת ו מרבי יוסי בר שם ושוב שמך לוה מהתגמומת פרש"י ולתתנן ז בשם בר"מ ח שם ושעור בשם תניא בר"ח:

(ו) לפני ' שבקש ממנו מחילה (מרדכי דיומא ומכרי"ל) ואם הוא (ג) רבו צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפיים. סגה ומחזל (ח) לא יסיה לחזרי מלמחזל (מכרי"ל) אם לא שמכוון (ד) (ט) לעובת שמבקש (י) מחילה (גמרא דיומא) ואם הוליא עליו שם רע (ס) (יא) ח"ל למחזל לו. (מרדכי וסמ"ג וכנ"מ פ"ב מהלכות תשובה ומכרי"ן): ב (יב) ואם (ו) מת (יג) אשר חטא לו מביא ' בני אדם ומעמידם (יד) על (ז) קברו ואומר חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה (טו) שחטאתי לו (ונהגו לבקש מחילה בעי"כ מדרבי דיומא): ג יתקנת קדמונינו וחרם (טז) שלא להוציא שם רע על המתים: ד (יז) * יכול לשבול וללקות מתי שירצה רק שיהיה (יח) קודם הלילה (יט) "ואינו מברך על השבילה. סגה ול"ל לעשול רק פעם (ח) אחת (כ) בלא וילוי (כא) * משום קרי וס"ס לשלת (ע) ע' קבין מיס (כב) נמי מסני (מכרי"ן וכל בו ותשב"ץ) מי שמת לו מת (כג) בין רגם שלא לשלת

באר היטב

יותר רשאי אם לין שם בזיון התורה ב"ח: (ג) רבו. אפילו אינו רבו מובהק רק שלמע ממנו דברי תורה מ"ש מ"ח. ובשעת מחילה צריך לפרוע החטח שהטח לחבירו ואם חבירו מתביים בזה לא יפרוע לוחו מ"ח: (ד) לעובת. והי"ה אם מכוון לעובתו. כ"ה ועיין ס"ק כ' ועיין מ"ש עליו היד אהרן: (ה) ח"ל. פי' אחין המוחזל אחרי כשאין מוחזל אבל אם רוצה למחול הוה מחילה מס"ה אם את לוחו נחטח לו מהני לענין לף שהוליא עליו שם רע דתמרינן הוא היה קייס היה מוחל לו ויבוא יו"ד בני אדם על קברו כמ"ש ס"ב: (ו) מת. אם אמר לאחר ממזר לא פגע בבבוד אביו ליבול לומר עליך כוונתי ח"ש אמר ממזר בן ממזר יש"ש ב"ש

משנה ברורה

(ו) לפני פשרם. כדי לפרסם הדבר שמלאו לא יכער: (ז) רבו. אפילו (ז) אינו רבו מובהק אלא שמע ממנו ד"ת: (ח) לא יהא אכזרי מלמחזל. דבל המעביר על מדותיו מעבירין לו על בל פשעיו (ח) ואם הוא לא ירלה למחזל גם לא יאמלו לו: (ט) לעובת המבקש וכו'. כדי שיהא נבנע לבו הערל ולא ירגיל בבך ומ"מ נראה דמלבו (י) מחילה. וה"ה אם (י) מבין לעובת עלמו שמתירא שיניע לו היוק בשממחל: (יא) ח"ל למחזל לו. לחיבת דשמע בחשדא ולא שמע בפיוס וכשאר הש"ר (יא) ומ"מ מדת ענוה למחזל גם זאת: (יב) אם בחטא שבין אדם וכו'. זה קאי (יב) גם אמוקח"ר דתמרינן אינו היה מי היה מוחל לו: (יג) אשר חטא לו. ואם קרא לאחד ממזר י"ח דפגם בכבוד אבותיו ג"כ וצריך לילך על קברם (יג) אבל רבים חולקין ע"ז דיכול לומר לאו אדעתאי שיהיה הדבר נוגע לאבותיו אלא ממזר בן ממזר. ועיין בהו"מ סימן ת"ב לענין אם קראו רשע בן רשע הו גנב בן גנב: (יד) על קברו. וצריך לילך בשם יחף. ואם (יד) הוא חוץ לשבעה פרסאות יעלה שלוחו בשם והשליח עושה בחינת (טו) אבותיו ויילך על קברו ויבקש מחילה בשם המחרף ויאמר הנני שליח פלוני מודה ברבים ששלחני פלוני לאמר שהטח לאלקי ישראל וכו'. ואם מירסו לאחר מיתה (טז) ח"ל לילך על קברו אלא מבקש ממנו מחילה במקום שבייחו: (טו) שהשתחי לו. בחטח פלוני (יו) כי צריך בזה לפרש החטח (יח) והם יסיבו לו מחול לך מחול לך ג"ש: (יט) שלא להוליח ש"ר וכו'. ולכן (יט) צריך לעשות תשובה על שעבר החרם: (יו) יכול לשבול. המחבר קיצר דמקודם היה לו לכתוב דמהבא לשבול וללקות בעי"כ (כ) ותפילו נעברים וכתולות מכיון שהם בני מלות טובלות: (יח) קודם הלילה. ושוב (כא) שיקבול קודם תפלת המנחה שגם מהודה וכן מוהגין ומקנתן מהגין לשבול אחר סעודה המפסקת כדי שיהיה שמוך ליום"ב: (יט) ואינו מברך. לשבילה זו אינו רק משום מנהג: (ב) בלא וילוי. לחפוקי מתוקן הרגילין להתודות בשעת שבילה: (בא) משום קרי. ולכן די בפ"ח וגם ח"ש לוידוי [ואפשר שמשמה כתוך ג' ימים לריכה לכבד ביתה בחמין קודם שבילה בלא תפלוט ש"ו ואזהזיר לטומאת קרי אם לא שהיה שמוך לשבילתה או שמוך לוסתה שאז רגילות להתעבר ואם תכבד ים לחוש להחתת זרע ב"ב מ"ח וכחשוכת רע"ח מפקפק ומגדל דלשולם לא תכבד] וי"ח דשעת (כב) השבילה משום הטובה ולפ"ז יש לעשות ג"פ וב"ב ברוקח ועיין במ"ח לחף למאן דס"ל דשעת השבילה משום קרי חפ"ה לריך תמיד לעשות בעי"ב לפילו אם בבר שבל ער"ח ולא רחף שוד קרי: (בב) נמי שהגי. אם הוא מלטער בשבילה [מהרי"ו] ופרטי דיני ע' קבין עיין לעיל בסימן ש"ח במ"ב: (בב) בין ר"ש ליוה"ב. וה"ה

לפניו

שער הציון

(ז) מ"ח וסגר"ח: (ח) דלמשלה דינן מלה בנגד מלה. ולריך למחול להבירו אפילו אם עיות בנגדו במזיד ובמרד ואז מוחלין לו ג"ב לפילו על המזידות וכמו שחמרו בגמרא גמי מוסא עון למי שעוכר על פשע: (ט) וכעין זה משמע ב"ב משפ"ג במשב"ז: (י) ש"ח ומ"ח וב"ח והגר"ז: (יא) מעה לפרים: (יב) ומלהה פשוט לביאור בוקא כמו שנהגין לנשים דוסבים לה הנזילה אין רבאי להמתין עד סיום"ב לבל שאם ישפח בם עליו חיוב שאם זו דבוה תקונו של לוחו ודומיה לבל שאם לחוכייחה שחייבו חז"ל לעשותו בבוה שאינו כמו גולב וכמ"ו וק"ל **שחחלם על לוחו לחוכייחה:** (ג) עיין בב"ח בשם פ"י ופר"ח ומע"ל: (ד) לחכרונים: (ס) מעה לפרים: (ו) ב"ח ומ"ח והגר"ז ולא בפר"ח:

א ברייתא יומא פ"ז ובתמים בברייתא בסוכר"פ ברי"ף פהרא"ש ג כ"י

(כד) מותר (י) לרחוץ ולטבול בעי"כ (כה) דיום כפור מבטל שבעה (מהרי"ל הל' שמחות) (כו) אע"פ שנהגו שלא לרחוץ כל שלשים (כז) טבילת מצוה מותר. (דעת עצמו):

תרז סדר הוידוי במנחה בעיו"כ. ובו ו' סעיפים:

א אצריך (א) להתודות במנחה (א) קודם סעודה המפסקת. הגה (ב) ויחיד אומרו אחר שגמר תפלתו וש"צ (ג) אומרו ביו"כ (ד) בתוך התפלה. (טור): **ב** (ה) אין צריך לפרט החטא באם רצה לפרט (ג) (ו) הרשות בידו גואם מתודה (ז) בלחש נכון לפרט (ח) החטא. הגה אבל דכשמתפלל בקול רם

שערי תשובה

(י) לרחוץ. עבה"ט וכתב בדברי יוסף סי' ס"א כאכל תוך ז' בעיו"כ לאכול סעודה המפסקת בישיבה על כסא או ספסל המיקל בזה לא הפסיד ודלא כמג"א דמשמע מדבריו שהט"ז שמחמיר בזה אפי' בשעת אכילת סעודה המפסקת דהא עד שתחשך קאמר:

(ג) הרשות. עבה"ט וכתב בפמ"א ח"ב סימן קע"ת מי שרוצה לעשות תשובה ולבו מתלהב ורוצה להתודות ברבים על חטאיו כדי שיתביישו וכתב דהא משמע בסוטה ד' ל"ב דקאמר נכסוף וניזול כי היכי דנכפר היינו דוקא בע"א דטיל עליו הכתוב ודוקא בעבירה דקרבן הא לא"ה אסור לפרסם כדמוכח מסוטה ד' ח' ומכאן תשובה שאסור לפרסם חטאו אלא יתוודה בינו לבינו אפילו חטא דאוי לשאול לחכם מה תשובה על חטא כזה והדבים מקרוב באו והאומרים שצריך אדם דוקא לפרסם חטאו ויתקע הדברים ולא יאמרו ומדברי תילוני דבר זה וה' יורנו דרך אמת עכ"ל ועיין ביד אפרים שכתבתי דמסוטה דף ח' מוכח דבמקום שאחרים נחשדים יכול לפרסם שהוא עשה זה כדמוכח בסוטה התם דיהודה אודי אע"ג דאמר ר"ש חליף עלי מאן דמפרש חטאה מ"מ עביד יהודה הכי כי היכא דלא לחשדו אחריני וזהו הוכחת הפמ"א דמוכח דבלא טעם זה אסור אבל היכא דאיכא הך טעמא גם הפמ"א מודה ועיין בדברי א"ז כת"ס סי' ס' ובבכ"ש בחולין ספ"ב ובסוטה שם ע"ש (ועיין בא"ר שכ' על הלבוש שכ' שיפרש בלחש כדרך שאמר משה כו' והקשה ע"ז דבסוטה משמע דבע"א יש לפרסם ע"ש) ולק"מ דהתם בשוגג מיירי ולענין קרבן לכן יש לו לפרט כי היכי דנכפר משא"כ בכך דמשה דמוידים היו ומשה

באר היטב

אליו תוך המקוה ועל אליו האחר ספק ט' קבין יצא עמ"א. וכתב של"ה לגלח הצפרנים כמו אשה לבעלה. כתב המ"א לפי משמעות רמ"א מי שלא ראה קרי מן ער"ה א"צ לטבול מ"מ אדם בריא יחמיר על עצמו להטביל משום תשובה ועוד שמא ראה מים חלוקים ועכורים. אשה שמשמשה תוך ג' ימים צריכה לכבד ביתה בחמין שלא תפלוט ש"ז. ודווקא שלא היה סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה דבאותן שעות רגילות להתעבר ויש לחוש שתפלוט זרע ההריון מ"א ע"ש: (י) לרחוץ. דהיינו שעה או ב' קודם הלילה ולא קודם דהא בלא"ה יש נוהגים לטבול אחר סעודה מפסקת שיהא סמוך ליוה"כ וא"כ באבל יש להחמיר. וכל שאר דיני אבלות נוהג עד הלילה מ"א ע"ש: (א) להתודות. ויכה באגרוף על החזה האר"י ז"ל ע"פ ס"ג ובמדרש קהלת שיכה על הלב. וכתב של"ה ראוי להתודות אחר אכילה ג"כ קודם חשיכה: (ג) הרשות. אפילו בקול רם ודוקא בחטא מפורסם אבל בחטא שאינו מפורסם אסור לאומרו בקול רם מ"א:

משנה ברורה

(כג) אפילו בעיו"כ: (כד) מותר לרחוץ. היינו (כד) אפילו בחמין וכן הטבילה במקוה מותר אפילו היתה של חמין: (כה) דיוה"כ מבטל שבעה. ר"ל דדינו כמו שאר רגל שפגע באבילות שהוא מבטל שבעה ומותר מחמת זה לרחוץ אחר המנחה סמוך לחשיכה לדעת היש מתירין לעיל בסימן תקמ"ח ס"י ועיין במ"א דגם בענינינו אין להקל רק שעה או שתים קודם הלילה ולא קודם: (כו) אע"פ שנהגו וכו'. ר"ל אף דגזירת שבעה נתבטל ע"י יוה"כ היה לנו לאסור רחיצה וטבילה משום גזירת שלשים וע"ז תירץ דטבילה זו היא מצוה (כה) ומחמת זה ממילא מותר גם רחיצה כדי שלא יהא חציצה לטבילה: (כז) טבילת מצוה מותר. ואף דאיננה חיובא וכנ"ל מ"מ איסור רחיצה כל ל' ג"כ אינו אלא מנהגא:

(א) קודם סעודה המפסקת. שמא יארע לו דבר קלקלה בסעודה שיחנק או שתטרף (א) דעתו ולא יוכל להתודות אח"כ (ב) ויש פוסקים שסוברין שצריך להתודות גם אחר אכילה קודם חשיכה וראוי להחמיר כדעה זו (של"ה) וכן נהגו בזמנינו שאומרים או תפלה זכה: (ב) ויחיד אומרו אחר שגמר תפלתו. ר"ל בין עיו"כ במנחה ובין ביוה"כ אימתי שמתודה אומרו אחר שגמר תפלתו קודם אלהי נצור: (ג) אומרו ביוה"כ. אבל במנחה כשחוזר התפלה אינו אומר כלל הוידוי כדלקמן בס"ה בהג"ה: (ד) בתוך התפלה. ר"ל שכוללו בתוך הברכה האמצעית: (ה) א"צ לפרט. אלא כשיאמר סתם חטאתי יצא ידי מצות וידוי: (ו) הרשות בידו. הנה מדכתב אח"כ ואם מתודה בלחש משמע דרישא איירי במתודה בקול רם ואף דהרמ"א כתב בהג"ה דבקול רם אין לפרט החטא משמע דאיסורא נמי איכא התם מיירי בחטא שאינו מפורסם לרבים ומפני שאין זה כבוד המקום שמגלה לרבים שחטא כנגדו (ג) אבל בחטא המפורסם לרבים רשות בידו לפרטו ברבים אפילו בקול רם: (ז) בלחש נכון לפרט. ובזה (ד) אין חילוק בין מפורסם לשאינו מפורסם דהכל גלוי לפני המקום: (ח) החטא. כדי שיתבייש יותר כשמזכיר חטאיו ואכתי מקרי כסוי חטאה

שער הציון

(כג) כן מוכח מלעיל סימן תקמ"ח ס"י וכ"כ הב"ח: (כד) א"ר ואף דהפמ"ג מסתפק בזה הוא רק לפי מה שתירץ המ"א לעיל דמה שכתב ביו"ד וכן נוהגין הוא רק לאותן שאין נוהגין איסור רחיצה רק בשבעת ימי אבילות אבל לפי מה דמסיק המ"א לעיל דלמעשה יש להקל אפי' בכל עיו"ט והיינו אפילו בחמין בודאי דה"ה דיש להקל בעיו"כ: (כה) א"ר וקצת יש להעיר דבעיו"כ יש מקום להקל יותר לענין רחיצה מבעלמא דכיון דבלילה אסור כל מיני רחיצה משום יוה"כ א"כ דינו כבכיסה המבואר בסימן תקמ"ח ס"י דמותר אפילו באמצע היום דא"א בלילה: (א) גמרא והיינו מחמת סברות [רש"י] וברמב"ם איתא שיחנק: (ב) רמב"ן: (ג) מ"א והעתיקו בדה"ח ושערי אפרים והגר"ז. והנה מדסתמו כולן משמע דאפילו בעבירות שבין אדם למקום שרי וכן מוכח מן הרמב"ם בפ"ב מהלכות תשובה הלכה ה' ואף דהרמב"ם פסק כר"ג דעבירות שבין אדם למקום ע"ז כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה היינו בעבירות שאינם מפורסמים אבל בעבירות המפורסמים שרי כמו שכתב הכ"מ שם וע"ש בהגהת הרלב"ד שדעתו לצדד להקל ביותר מזה ועיין בביאור הגר"א דמצדד לומר דכל דברי השו"ע המתודה בלחש קאי וסיפא דדברי המחבר שכתב דאם מתודה בלחש קאי אקודם ופירוש הוא על ריש דבריו דאיירי בלחש ומדדחיק הגר"א כ"כ ולא פירש כהמ"א משמע דס"ל להלכה דאפילו בחטא מפורסם אסור לאומרו בקול רם וסבר להלכה כר"ג וס"ל דר"כ מחמיר בבין אדם למקום שאין לאומרו בקול רם אפילו בחטא מפורסם. ועון שבין אדם לחבירו אם הוא מפורסם לרבים לכו"ע מותר לאומרו בקול רם. ודעת הרמב"ם בזה דאפילו באינו מפורסם ג"כ שרי ונכון ג"כ לעשות כן ע"ש: (ד) מ"א:

ד מסק' דשמואל שם ה ברייתא שם וכרא"ש רמב"ם בפ"ב מהל' תשובה וסטור בשם אביו הרא"ש והגהות ו טור כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ז שם בשם מנהג אשכנז וכ"כ הרא"ש שם והכל ט

הגה ש"ץ כשחוזר התפלה (ט) אין לפרט החטא ומה שאומרים על חטא בסדר א' ב' לא מקרי פורט הואיל והכל אומרים בשוה אינו אלא כנוסח התפלה. (ד"ע): **ג** דצריך להתודות (ג) (י) מעומד ואפי' כי שמע ליה מש"צ (יא) והוא התודה כבר צריך לעמוד. הגה ויחזור (ד) ויתודה עם הש"ץ (ר"ן פ"ב דר"ה) ועיקר הוידוי הוא (יב) אבל אנחנו חטאנו (טור): **ד** ההעונות שהתודה עליהם ביה"כ שעבר ולא שנה עליהם (יג) אפי' הכי יכול (יד) לחזור ולהתודות עליהם: **ה** (טו) בתפלת מנחה עיה"כ (ה) (טז) ואינו חותם בוידוי שאחריה. הגה ואין הש"ץ מחזיר הוידוי במנחה אלא מתפלל י"ח כבשאר ימות השנה (טור ומרדכי עססי' תרי"ד) וא"א א"מ וכ"ש תחנון: **ו** זכל הקהל לוקים מלקות (ו) (יז) ארבעים אחר תפלת המנחה (יח) שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו. הגה ונהגו שהנלקה אומר (יט) וידויים בשעה שנלקה והמלקה אומר והוא רחום יכפר עון וגו' שלשה פעמים שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מכות (מנהגים) ונהגו להלקות ברצועה (כ) כל דהו דאינו רק זכרון למלקות ויקח רצועה של עגל על דרך שנאמר ידע שור קונהו (כל בו) והנלקה לא יעמוד ולא ישב רק מוטה (מנהגים) (כא) פניו (ז) לצפון ואחוריו לדרום (מהרי"ל) יוה"כ אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו אבל

באר היטב

(ג) מעומד. ושחה כמו במודים של"ה. בע"ח יאמר בסתר ובגלוי בשגגה וזדון. דצריך לבקש על הקל תחלה ועמ"א. סדר הוידוי בע"ח עולה חטאת עולה ויורד אשם ודאי ותלוי מכת מרדות מלקות מיתה כרת מיתת ב"ד מהרא"י. יאמר כפרה לחטאים וסליחה לעונות ומחילה לפשעים. מנהגים וש"ה בשם רמ"א: (ד) ויתודה. ואין לדבר בשעת הוידוי הגמ"כ: (ה) אינו. ואחר אלהי עד שלא וכו' יאמר אלהי נצור לשוני וכו' ד"מ: (ו) ארבעים. האר"י ז"ל לא היה מקפיד על המלקות רק היו מלקין אותו ד' מלקות נגד ד' אותיות הוי"ה ואח"כ טבל לקיים באנו במים ובמים: (ז) לצפון. וה"ה איפכא פניו לדרום ולא ממעט אלא שלא יהא אחוריו למזרח או למערב שהם מקומות שהשכינה שרויה שם לבוש ומ"א. וע"ז כתב

שערי תשובה

מתודה על רעתם בדרך תפלה ותחנונים וגם בלא"ה הלבוש שם לא כתב כדרך משה אלא לענין שבלחש נכון לפרט החטא: (ג) מעומד. ועבה"ט וכתב ביו"ד סי' ל"ב שמ"ש המג"א בשם של"ה לומר סליחה לעונות ומחילה לפשעים והט"ס דבשל"ה מבואר להיפך אף שיש מקום לומר כן כו' אך כיון שהעיד בשל"ה בשם הרמ"א חלילה לי לחלוק עליו וגם בפיוט אל מלך יושב הנוסח מחילה לחטאים כו' אך בירושלמי סוף יומא הנוסח כפרה לפשעים מחילה לעונות סליחה לחטאים ע"ש:

משנה ברורה

חטאה כיון שאינו נשמע לבני אדם: (ט) אין לפרט החטא. מדסתם משמע (ה) דאפילו בעון שבין אדם לחבירו ג"כ אסור: (י) מעומד. דהכי הוי דרך הכנעה טפי ומתודה בלב שלם (ו) וטוב שישחה כמו במודים (ז) ולא יסמוך על דבר (ח) שאם ינטל אותו דבר יפול ואם סמך צ"ע אם יחזור ויתודה [פמ"ג] והעמידה צ"ל (ט) עד אחר על חטא שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות ב"ד: (יא) והוא התודה כבר. מלשונו משמע (י) דדעתו דכיון שהתודה כבר בעצמו א"צ פעם שני לחזור ולהתודות אלא לשמוע מש"ץ כשאר חזרת הש"ץ והרמ"א בשם הר"ן פליג ע"ז וס"ל דצריך לחזור ולהתודות וכן פסק בעיטור ומאירי וכן המנהג בזמנינו. בעל חטא צריך לומר בסתר ובגלוי בשגגה ובזדון [דה"ח] משום דיש להקדים הקל לחמור ובמטה אפרים מסיק דאין לשנות מן הנוסח הכתוב בסידורים דאין כדאי להוציא עצמו מן הכלל בשביל זה וכ"א לא ישנה ממנהג מדינתו. אין לדבר בשעת הוידוי ואפילו באמירת על חטא אכן לענות קדיש וקדושה יש לפסוק אפילו באמצע אשמנו. בשעת אמירת הוידוי כשמזכיר החטא יכה באגרוף על החזה או על הלב כלומר אתה גרמת לי שאחטא [אחרונים]: (יב) אבל אנחנו חטאנו. וה"ה (יא) שצריך לומר ג"כ עוינו פשענו (יב) אלא שנהגו לומר גם שארי דברים כגון מה נאמר לפניך וגו' ואתה יודע רזי עולם ועל חטא: (יג) אפ"ה יכול וכו'. אף בין אדם לחבירו גנב וגזל וכדומה אע"פ שמחל לו והשיב את הגזילה מ"מ מתודה ביוה"כ לעולם דמ"מ בין אדם למקום חטא אבל אם הקניט חבירו בדברים או עני המהפך בחררה י"ל כה"ג כיון שביקש מחילה מחבירו והתודה ביו"כ א' א"צ להתודות (יג) ביו"כ שנית [פמ"ג]: (יד) לחזור ולהתודות. ובגמרא (יד) קאמר הרי זה משובח משום שנאמר וחטאתי נגדי תמיד: (טו) בתפלת מנחה עיו"כ וכו'. לאפוקי מדעת רש"י דס"ל דכל שהוידוי סמוך לתפלה יכול לחתום בא"י האל הסולחן (טו) וה"ה בכל תפלת יו"כ אינו חותם בוידוי שאחריה ונקט תפלת מנחה משום דבזה הסימן איירי בתפלת המנחה: (טז) אינו חותם וכו'. ואחר (טז) אלהי עד שלא נוצרתי שהוא ג"כ כעין וידוי יאמר אלהי נצור לשוני וכו'. אותן האומרין תמיד יהיו לרצון מיד אחר התפלה קודם תחנונים (יז) ה"ה כאן יאמר יהיו לרצון קודם שמתחיל לומר אלקינו ואלקי אבותינו תבא לפניך תפלתנו וכו': (יז) ארבעים. לאו דוקא אלא ל"ט [מ"א]: (יח) שמתוך כך וכו'. דבאמת אין מלקות מועיל בזה"ז דאין לנו סמוכים וגם אין חייב מלקות דליכא התראה אלא דעושים כן שמתוך כך ישוב וכו': (יט) ווידויים. ג"פ אשמתי ובגדתי וכו' [ד"מ]: (כ) כל דהו. אע"פ שדינה ברוחב טפח [מ"א] וה"ה דלוקה (יח) רק מכות קלים: (כא) פניו לצפון וכו'. י"א שה"ה איפכא פניו לדרום ואחוריו לצפון ובא רק לאפוקי שלא יהא אחוריו למזרח או למערב שהם מקומות שהשכינה שרויה שם אבל הט"ז כתב דוקא יהפוך פניו לצפון

שער הציון

(ה) דפסק כרב דאינו מחלק בין עון דבין אדם למקום ובין עון דאדם לחבירו רק בין מפורסם לאינו מפורסם ודעת הרמב"ם כר"כ דברי כזה: (ו) מ"א בשם של"ה והכונה דטוב לכתחלה וכ"כ הגר"ז ועיין הטעם במחה"ש ואם כבד לו השחיה יש להקל בזה ודי שיכוף מעט את ראשו ובפרט בוידוי השני שחוזר ואומר עם הש"ץ: (ז) מ"א: (ח) דסמיכה כזו הוי כישיבה: (ט) דה"ח: (י) נהר שלום: (יא) דאנחנו חטאנו הוא רק ווידוי על השגגות ולא על מזידות ומרד וכ"פ הפר"ח ויש מאחרונים שהעתיקו דעת השל"ה לדינא דגם אשמנו יש לצרף לעיקר ווידוי: (יב) טור והנה ראיתי לאחד מן האחרונים שרוצה לומר דבר חדש דכיון דיוצא בזה ידי וידוי בחטאנו לבד ממילא השאר מותר בישיבה ודייק דבר זה ממה שכתב המ"א לדייק מזה דאין לפרט הנדר ומשמע דדוקא בזה שכבר יצא ידי ווידוי סובר המ"א דאין לפרט וממילא ה"ה דבזה מותר בישיבה ולא נהירא דדעת המ"א דגם בעלמא א"צ לפרט הנדר ומה דכתבים שכה משום דרוצה לחלק על השל"ה וכן מוכח בס"כ בהגר"א דדעת המ"א דגם בעלמא א"צ לפרט הנדר ולענין ישיבה ג"כ יש לעיין דנהי דאם ירצה לחסר בלא לומר רק אבל אנחנו חטאנו יוצא בזה ידי ווידוי מ"מ כיון שרוצה להתודות עוד לפני ד' ולומר על חטא הוא ג"כ ווידוי הוא וכיוצא בזה בכלל ווידוי הוא וצריך לומר מעומד: (יג) ולסבר אף ביוה"כ א' א"צ להתודות כיון שכבר פיים אותו: (יד) מ"א: (טו) דגזל מרככם: (טז) ד"מ: (יז) א"ר ופמ"ג: (יח) פמ"ג:

א בריית׳ יומא פ״ח ב הרא״ש שם ועיין בשם שלייתי בסי׳ רס״א ג רמב״ם בפ״א מהלכות שביתת עשור יוהא דשבת קמ״ח וביצה ל׳

המבעס בו ומחשב בלבו מה מועיל לי י״כ זה אינו מכפר לו (רמב״ם פ״ג מהל׳ שגגות):

תרח סדר סעודה המפסקת. ובו ד׳ סעיפים:

א [א]אוכלים ומפסיקים קודם בה״ש (א) שצריך (א) להוסיף מחול על הקודש [ב]**ותוספות זה אין לו** שיעור אלא קודם בה״ש (ב) שזמנו אלף ות״ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מחול על הקודש מעט או הרבה: **ב** [ג]נשים שאוכלות ושותות * עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש (ג) אין (ב) ממחין בידן כדי שלא תבואו לעשות בזדון. הגה (ד) וה״ה בכל דבר איסור (ה) אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין * ודוקא (ו) שאינו מפורש בתורה אע״פ שהוא דאורייתא * אבל אם (ג) מפורש בתורה (ז) * מוחין בידם (ר״ן דביצה ורא״ש בשם העיטור) (ח) ואם (ד) יודע

באר היטב

דוקא יהפוך פניו לצד צפון שעיקר חטאת האדם הוא מחמת ממון וכתיב מצפון זהב יאתה ע״כ מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם בא לו החטא ע״ש:

(א) להוסיף. מדאורייתא אך אין בו כרת וה״ה ממלאכה צריך להוסיף עיין אחרונים: (ב) ממחין. ודוקא שיודע בודאי שלא יקבלו ממנו הרא״ש: (ג) מפורש. אע״פ שהוא ספק כגון בה״ש מוחין. יש״ש ביצה פ״ד: (ד) יודע. ודוקא כשברור לו ודוקא שהחוטא שוגג אבל כשהחוטא מזיד חייב להוכיחו עד שיכזוף בו

ביאור הלכה

* עד שחשיכה. ר״ל עד בין השמשות אבל בין השמשות מחויב למחות בהו דכמפורש בתורה דמיא שהוא ספק כרת [מ״א בשם יש״ש] ועיין מחה״ש דזהו למ״ד ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא ועיין בק״כ מה שכתב על דברי המ״א: * ודוקא שאינו מפורש בתורה. עיין במחה״ש בשם תשובת מעיל לדקה סי״ע דבדבר שאחזו להם מנהג גרוע לסקל כפרהסיא מקרי גלוי לנו שלא יקבלו וא״צ למחות אא״כ הוא מפורש בתורה: * אבל אם מפורש בתורה וכו׳. דבר זה הוא מדברי העיטור והעתיקו הרא״ש והר״ן וכ״כ הרשב״א והמאירי בחידושיהם על ביצה דף ל׳ ודע דלכאורה יש להקשות ע״ז מסוגיא דשבת דף נ״ה דשם עברו על דבר המפורש בתורה ...

משנה ברורה

לצפון שעיקר חטאת האדם הוא מחמת ממון וכתיב מצפון זהב יאתה ע״כ מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם בא לו החטא ע״כ (יט) וכן נוהגין:

(א) שצריך להוסיף וכו׳. ותוספות זה אין בו כרת כ״א מ״ע (א) וילפינן בגמרא (ר״ה ט.) מדכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם ואמרינן יכול בתשעה מתענין ת״ל בערב אי בערב יכול משתחשך ת״ל בתשעה הא ...

ד הרא״ש שם ופי׳ בשם שלייתי בסי׳ תקכ״ג ה כל בו בשם הר״ש

שאין דבריו נשמעין לא יאמר ברבים להוכיחן (ט) רק פעם אחת אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שיודע שלא ישמעו אליו אבל ביחיד (י) * חייב להוכיחו * עד שיכנו או (יא) יקללנו. (ר״ן ס״פ הבע״י): **ב** [ד]אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול (יב) יכול לחזור ולאכול (יג) כל זמן (יד) שלא קיבל עליו התענית. הגה (טו) ועיין לעיל סימן תקנ״ג דאם קיבל (ה) בלב לא הוי קבלה: **ד** [ה]בעיה״כ אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל. הגה וכן אין אוכלים (טז) דברים (ו) המחממים את הגוף (יז) שלא יבא לידי קרי וכן אין לאכול (יח) מאכלי (ז) חלב שמרבים זרע אך בסעודת (ח) שחרית נוהגין לאכלן. (מהרי״ל):

באר היטב

החוטא. מכאן ואילך אסור להוכיחו שנאמר אל תוכח לץ. ובעבירה שבסתר יוכיחנו בסתר ובעבירה שבגלוי יוכיחנו מיד שלא יתחלל ש״ש מ״א. ובס״ח סי׳ תי״ג כתב דוקא אים את אחיו שלבו גם בו אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחנו ישנאהו ויגקום ממנו אין להוכיחו ע״ש: (ה) בלב. עיין סימן תקנ״ג ס״ק א׳ כתבתי בשם ב״ח להחמיר ע״ש מ״ש. וקודם פלג המנחה אין קבלתו כלום לכ״ע רק אם קיבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד אסור מ״א: (ו) המחממים. כגון בשמים וכרכום וזה אינו אסור כ״א בסעודה המפסקת אבל דברים המרבים זרע אין לאכול כל היום ב״ח: (ז) חלב. חמה רמב״ם: (ח) שחרית. ודעת מהרי״ל וב״ח לאסור אף בשחרית דמרבים זרע. וכתב ע״ז דשום אין לאכול אף בשחרית וכן ביצים דמרבים זרע. כתב הב״ח אם אכל אכילה גסה וקשה לו לא יתן אצבעו לפיו להקיא

משנה ברורה

ב״כ (ס) על דבר המפורש בתורה [וה״ה על שאר מזיד דהיינו שיודע שהוא אסור ועובר ע״ז] עד סוף הג״ה. והנה לשון ואם יודע (י) כתבו האחרונים שאינו מדוקדק דהא עד עכשיו ג״כ מיירי בהכי וכ״ל אלא דבא לחדש דיש חילוק בין רבים ליחיד דברבים כשיודע ...

ביאור הלכה

צריך למחות אף שיודע שלא יקבלום היינו רק כשידינו תקיפה על העוברים למחות בהם בחזקת היד אבל כשאין בידינו כח להפרישם אין מחויב להוכיחם כיון שיודע שלא יקבלום אבן מדברי הסמ״ק המובא במ״א משמע דבזה אף שאין נתפס בחטאם מ״מ יש עליו חיוב מצד המ״ע דהוכחה: * חייב להוכיחו. וכס״ח סימן תי״ג כתב דוקא איש את אחיו שלבו גם בו אבל ...

שער הציון

הלכות יום הכפורים סימן תרט תרי

תרט הטמנת חמין בערב יום כפור. ובו סעיף אחד:

א (א) אמותר להטמין חמין מערב יה"כ למוצאי יה"כ. הגס (ב) וים מומרים (ג) שאין להטמין ביוה"כ (עיין במוב) וכן סמנהג במדינות אלו (מהרי"ל):

תרי הדלקת הנרות ביום כפור. ובו ד' סעיפים:

א (א) אמקום שנוהגים להדליק נר (ב) בליל יה"כ (ג) מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין. (ומס ים לו נר בבית (ד) חייב להדליק בחדר שמוכח שם כדי שלא יבא לידי תמיהת עם משתו מאחר שרוסף לוחם (ה) אלא הגר שבבתיהו (מהרי"ל) (מהרי"ל) בראם חל בשבת חייבין הבל להדליק. הגס ומברכין להדליק נר של שבת ושל יה"כ: ב בישׁ מי שאומר (ו) שמברך על הדלקת נר יה"כ. הגס (ז) וכן המנהג במדינות אלו: ג (ח) דבב"מ מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים וע"ג החולים: ד (ט) הנוהגים בב"מ להרבות נרות בבתי כנסיות ולהציע בגדים נאים בבה"כ. הגס וטוסגים (י) שכל חים גדול (יא) או (יב) קטן עוסקין לו נר (מרדכי ומהרי"ו) גס נר בשמש (יב) נאבניו ולאחו שמחו (כל בו) וכן נכון וכן כתבו מקלת רבוותא ואס כבו נרות אלו ביוה"כ

באר היטב

(א) מוהר וכו'. שמחול לחול הוא מכין: (ב) וי"ח שאין להטמין. שנראה (ג) לכיוה"כ מתבשל בתנור לצורך חול וזה אין כן דין (ד) ואפילו בעיו"כ קומם חנות (ה) אין לעשות הטמנה זו (ו) וכבל נוהג אס עבר והטמין ח"ל להמתין במוצאי יו"כ בכדי שיעשה:

(א) מקום שנהגים להדליק וכו'. ואני המקומות (ב) נתכוונו לדבר אחד להיות לבעל תשמיש המדליק כוונתו שלא יסור לשמש נגד אור הנר ומאן דלא מדליק כוונתו שלא ירהה אותה ויתאוה לה ויוכל לבוא לידי תשמיש (ג) ואפילו היה נדה דאסור לו בלוה"ס לבוא עליה מ"מ מידי דהוה לא יצא. ויבטל מחשבתו הטהורה ביום זה: (ב) בליל יום הכפורים. אף בחדר שמבואו מוכח שנהגין שלא להדליק (ג) היינו אף בבית אין מדליקין: (ג) מדליקין. אמרינן בירושלמי המקום שנהגו להדליק חשיבה שפי וא"מ לעיר חדשה שרצו לנהוג כן [פר"ח]: (ד) חייב להדליק וכו'. ר"ל אף במקום שנהגו שלא להדליק: (ה) אלא הגר שבביתו. הא"א המיישב המנהג שאין מוהגין כן וכתב דמ"מ יש להחמיר אבן בתשובת כתיבת נדה דבלוה"ס בדיל מינה משום

(ב) (יג) אין לומר נאימו יסודי (יד) שיחזור וידליקם (מהרי"ל ומהרי"ו) מי שבבה נרו ביה"כ יחזור וידליקנו במוצאי יו"כ ואל יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירת וגס יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה במוצאי י"כ כרו לא הוה ולא אמר. כך נמלא במנהגים ישנים. ויש שים להליט (טו) שסולחנות בי"כ כמו בשבת (מרדכי ומנהגים) וכן נוהגין. ים (טז) שנהגו לבנות בגדים נקיים בי"כ (ג) דוגמת מלאכי (יז) שברת וכן נוהגין לבנות שקיעל שסוף נבן וקי גס סוף בגד (ד) מתיס ועי"ז זה לב שלמד (יח) נכנע ונשבר (ד"ע מסג"מ פ"ו דשביתות עשור):

תריא שליל יום הכפורים דינו כיומו. ובו ב' סעיפים:

א אייוה"כ (א) לילו כיומו לכל דבר ומה הם הדברים האסורים בו (ב) בלאכה אכילה שתיה רחיצה סיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה (ג) ואין חיוב (ד) כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתיה: ב * גכל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביה"כ וכל שבשבת פטור אבל אסור גם ביה"כ כן (ד) אלא שבשבת זדונו בסקילה ויה"כ זדונו בברת דוכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום הכפורים (ה) יוהתירו * לקנב ירק

באר היטב

מ"ח: (ב) אין לומר. אפי' כרמיזה ומלה עושה כמיומה כך מבואר ע"ש. ואין לומר לא"י שיקבל עשה הגוף. מנהגים: (ג) דוגמת. לפ"ו אין הבגים לובשין לבנים דאין יכולות להיות במלחים ומ"מ הקש"ל יכולות ללבוש לבם מ"ח: (ד) מתיס. יש כ"מ כן כ' טעמים אלו לטעם הרחמן אסור להתכל ללבוש הקיט"ל. ולטעם הב' מותר ונראה להסומך על טעם הב' ולובש הקיט"ל לא הספיד ט"ו. ולהלובש שק מחמת תשובה אסור ללבשו ביה"ב ס"ח תרס"ו מ"ח:

(ה) כרת. ומ"מ כולהו לחורייתא ב"ח ולבוש:

משנה ברורה

(יג) אין לומר וכו'. אפילו (ח) ברמיזה ומלה עושה כמיומה כך מכוכה. והגהו ליקה עכו"ס לשמור הבדות אלא יבואו מ"ו לידי לליקה ומכח זה נהגו לומר לו לבבות ולהדליק (ט) וים למחות בידם. ואף אס העכו"ס רוצה להדליק מעלמו (י) צריך למחות בידו מאחר שהוא בשביל ישראל: (יד) שיחזור וידליקם. ומאחר שהעולם מקפידים אס בבה נרו אע"פ שלדעתי אין בו משום חשש לשפמים נבבה מחמת רוח או מחמת חוס מ"מ כיון שהעולם מקפידים רואו לבל אדם ליתן נרו לשמש ולא יבואנו עליו בלל וגס המותר יניח בהכנ"ל [מ"ח]: (טו) הסולחנות. משום דאקרי שבת שבתון: (טז) שנהגו לבנות בגדים לבנים וכו'. ונוהגין (יח) שגס הבשים לובשים בגדים לבנים וקניים לבבוד היום אבל לא יקפדו עלמן בתכשיטין שמתקשטין בהם בשבת ויו"ט מפני חימת יום הדין (יב) ואין מוהגות לבנות קיטל: (יז) הברת. ומעשה זה נהגו לבנות בגדי שבתן לבן וקניס כמ"ש אין אחד לבוש בגדים [ד"מ]: (יח) נכנע ונשבר. אם אבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו או תוך ל' על שאר קרובים (יב) יכול ללבשו (יד) ויש מקומות שמנהגים שאין הבגל לובשו. אין לבנות בגדי הבשה (טו) בקיטל שהוא מיוחד לתפלה אבל להשתין בו מותר:

(א) לילו כיומו. דכתיב מערב עד ערב: (ב) מלאכה אכילה וכו'. בגמרא יליפינן להו מבשה קראי דבל הני נקרא עינוי וממילא כולהו בכלל ועניתם את נפשותיבם: (ג) ואין חיוב כרת אלא וכו'. אבל איבך אין בהם אלא איסורא גרידא מ"מ יש לחומרים (ד) שהוא מן התורה דהא יליפינן להו מ"ם מקראי (ה) וי"ח שאינן אלא מדרבנן וקראי אסמבתא בעלמא נינהו וע"ש לענין איזה ספק (ו) ולמעשה ילוו להחמיר: (ד) אלא שבשבת זדונו וכו'. וגם האידנא דאינו נוהג ד"ב (ז) מ"מ ע"ש לענין קום ליה בדרבה מינה דהמובל בהבירנו בשבת כיון דהיה מחויב מיתה בידי אדם פטור מתבלומין ואפילו בחובל בשוגג וכדמבואר בהו"מ סימן תב"ע בשוב"ב אין בו רק כרת: (ה) והתירו לקנב ירק. יש שפירשו (ה) דהאי קניבה הוא שנותב או מחתך העלים מן הקלחים התלושין כדי להשוותן שיהיו מוכנים להתבן בערב ואע"ב לקנבה בשביל ערב שהוא חול התירו (ו) כדי שלא יצטרך לתקן הכל בערב ותהא נפשו עגומה עליו (ז) ויש שפירשו דקניבה הוא הדחת הירק

שער הציון

(ח) תחרוגים: (ט) מ"ב וסגר"ח ואפילו אם הישראל אמר להעכו"ם זה מעיו"ב אין לבבל שום בזוף בזוף אם אמר לו זה מעיו"ב וכשעשה אין לבתחיל בזה [פמ"ג]. (י) הגר"ז וכן מלמד קלת בפמ"ג וכמעט לפרים בתב דאם הוא עשלמו לחזור ולהדליק ח"ל אמחות בידו ואפשר לילך בזה בעל בעיטור המובא בסימן רע"ו ס"ב בהג"ה או לפשר למיירי במקום שלא יבואו ממנו חס"ב וע"ש: (יא) מעה לפריס ס"ב שהוכיח זה מן הפוסקים דעת בעל העיטור המובא בסימן רע"ו ס"ב בהג"ה או לפשר למיירי במקום שלא יבואו ממנו חס"ב וע"ש: (יב) נם זה שם: (יג) ע"ז וב"ח: (יד) עיין בח"ב: (טו) תחרוגים: (ו) שלחנות פ' בבבה סימן בב"ז ומשמעות בעל הלבות גדולות שלוה ס' יום הבפורים והסכמת הפוסקים והעיטור ור"ח ממין בספר יראים [אלא לדעתו לא הסור מתחילתיתא אלא הרחיק בל נופו אלא פ"ם רובו מע"ב משיטה היום אלא מדרבנן ומשום זה הקילו בזה בבי בלה ומלך וכה"ג. אבן לפי סברת הר"ן בשיטה זו דשעה הסיתה הוא משום דסבר בהתוב לפרש לפי דלות עיבוב ח"ב תפשר דבשאר מקומות תשיטה אסור מן התורה [ול"ע]: (ב) ב"ת וי"ו וביב"ח וברא"ם וביעב"ח ומחירי וכן דעת רש"ד בתב ח"ד בדה שבתון הבל מלמון רש"י בפ' הערל דף ד"ד מוכח דס"ל דסיבה בשתים הוא מדחוייתא וה"ב ס"ם לאיהך ושוד יותר מאשר בן מדביו בשבת דף ק"ד ע"ב גלה ולו לקיבה יבך דשאלי מיעוים הם מס"ת ועיין ב"ת ופר"ח ושמך שלוה בשלחות פ' בלבה: (ג) ב"ת. וכמ"ש שהם זה שהוא מס"ת והוא בלה בדקוק לשי"ד כי הוא פלוגתת דבבוותת בשאר ביתנו. ונם הב"ח לא בתב אלא דלמעשה ראוי להחמיר וכדבריו ע"ש: (ד) מג"ב: (ה) רש"י: (ו) השתקנו הזה פירום הר"ן והמחירי והסכיום הזה הגר"ח: (ז) רשב"ם ורן בן שסבירו הזה הגר"ח:

(ו) * ולפצוע אנווים (ז) מן המנחה ולטעלה (ח) כשחל בחול (ט) והאידנא נהגו לאסור : סגס מס כפלה לזיקה ביה"כ מותר להלילי סעודה לחת (י) לילוך לילה כמו שמילי בשבת (יא) לסעודת מלחה (ר"ן פ' כ"כ) וכבר כתבתי סימן על"ד כילד מוסגים בזמן סזה בדליקה בשבת וס"ס בי"כ ונמנו שסתימוקים (ג) (יב) מסחקים בתנוזים (תגודה ומהרי"ל) ויש למחות בידם לפי' קודם מנחה ונשתרבב המנהג מלין ספלעת תנוזים סנזכר (ד"ע) :

תריב איסור אכילה ביו"כ ושיעור כמותה. ובו י' סעיפים.

א *האוכל ביה"כ (א) * בכותבת הנסה חייב (ב) ²יהוא פחות מכביצה מעט (ג) ושיעור זה שוה לכל אדם ²בין לנגם בין לעוג מלך הבשן : ב ³כל האוכלים מצטרפים לשיעור זה (ד) ⁴אפילו מלח שעל הבשר וציר שעל ירק ⁵אבל אכילה ושתיה (ה) אינן מצטרפות : ג (ו) ⁶אבל וחזר ואכל אם

שערי תשובה

(כש"ע) והוא פחות מכביצה כו'. ועיין בלבוש מרכבה דסיימו בילה בלח קליפתה ועיין בתכוללי כית תפרים על עליסות בקונטרס התשו' שם :

ביאור הלכה

מכאן תשמח דכריתה [עיין פי' ר"ח וכמ"ס ומ"מ] ולח פדיפת מוקפת מזה. ליכאל דמלתי לכיכוי מנות ג"כ כמ"ש ומשמע לחר שבתב להת בתב כרמב"ם ומוחר ללקוט העלים המשמשים ויקלך בשלר ומ' למיילי בגילל כמות שהוח מ' דלל"ם ליכח כזה תשבה דעותן פ"ם חולם במילי פ' חלו בכריים רלם ג"כ לחמר כעין זה וגכסוף דחה זלת שהרי ממני בפ"ם דכי כך יהודה מקבני כרכת וכן בקרא שלינם נלכלים כמות שהם חיים פ"ם מה שבתב שר כזה ובפ"ז נלתו גם דברי המג"ח משמש זה ומשכת דלפ"ז בדבר שליט נלכל כמות שהיא מי כמו כרכת ובקרא ג"כ מרי לקנו : * ולפצוע חנווים. עיין בד"ם בשם מהר"ם מפרלם בשידך מתחלת דבריו דדוקא לשבון ולהביתן בקליפתן עד בערב לבל להוליח המלכל יש בזה משום דש פ"ם לחשם מלשן התוספתל [ומוכלה בהגר"ח] דחני מפלשין בלנוזים ומפרכין כרימונים וכו' משבת לאותו שבת לא משבת למוללי שבת מפני שהוח כמקבן מקולב לחול ובתר שכי תני שם מפלשין בלנוזים וכו' כיום שבפורים שם תשיבה ולא"ו מוכח כמה שבתוב מתקן מקודם לחול פ"ם מוכח דכמו דבשבת בולחי מותר לחפוץ זה גם ביום שבפורים לצורך הלילה לכלכול בו ביום כמו כן מותר בלופן זה גם ביום שבפורים לצורך הלילה ובגרר ודע עוד דבידובלמי פ"ד מפסחים לילחת שר מכו למימר לחלוטה עבד לי מלוטה ל"ל שבי וכו' ומשמע מה שבשם שבתיבו קלינה ירק בך תיבו לחמר לעכו"ם לבשל לילחתר בהעמת ול"ע שלח בשתיקתו בפוסקים ולפשבר משום לדמסקנל גם בקלינת ירק לחו מתחירין משום דילמל מקדמי וה"ם מעמם זה גם לענין לחמירם לעכו"ם יש לחוש משה :

* בכותבת הנסה. מלבחר בס"ם דבכותבת סיינ עם גרעינתה ולכאורה לחם חכל הכותבת עלמה פעור שברי חסר מקום הגרעין וכבר בן בעגמו ין לנדפי שברי קשה הוח ולין לחני בלל לחלוק לחיבור כלמה בשבת דף כ"ט ופ"ז לפילו בלמו ביחד עם שברי לבחורה חינו שיעל [תע"ב דמעלינהת הוח לענין בדבה סימן ר"י במ"ב סק"ן] שברי דעתיה דשום חינם. והנה מה שהורה לנו המחבר השיעור לענין חיוב לף בילה כלח (ה) בל"ח מזה לענין הנזכר בסימן תרי"ח לזדות הולה דמלכילין לוחו פחות מכשיעור ע"ב לריכין לנו לידע השיעור של חיובא : (ד) לפילו מלה וכו' ולין שעל ירק. לבחין להכשיר לת הלוכל וכל דבר שבא להכשיר לת הלוכל לשום לכלכול. וה"ם בשרה פתו (ו) ליין מים מלצרף היין לו המים להפת : (ה) חינן מלטרפות. שלם לכל פחות מכבותבת ושתה ג"כ פחות מכשיעור חינן מלטרפות ביחד לחייבו דקיים לנו לחכמים שלין דעתו מתייבבת כך [גמרל]: (ו) לבל ומזר ואכל. וה"ה (ז) לם לוכל בלי הספק לילה שפירר לת

שער הציון

(ח) כן מוכח בתוספתל דקלמר מפלשין בלנוזים וכר ביוה"כ ומוכל בביהור סגר"ל פי"ם (דלח בשב"ל שמסתפק בזה) : (ם) ם לירי וכזה מתוקן ג"כ מה שים לדקדק על סיתר דפ"ל בלנוזים מלחר שלינו לילוך לילחר והלח לפיל בסימן בב"ל סי"ם בשבת מוכח דלחכור לכן לפי בל"ל ניחל דבינן דשפ פשוך לפרב הוי כמו שמבין עלמו לילוך לילחר וכעין זה תירן ג"כ בל"ש ודע דלפ"ז פשוט לם לין לו לרוק לו לנוזים הרבה ולפי לריך לפשפשות עליהם זמן מרובה כודלי יש לו לילחר סדבר עד סמוך לתיבוש כדי שיסל סמוך לפעודת סערב וכמו שכתב בלבוש כתשמשת מפלשין וכו' פם תשיבה : (י) מלירי. ולפי מה שבתבנו בס"ק הקודם לענין לנוזים בל"ם לחסר משום תשמת דדם : (יל) פוסקים : (יב) מבשמות שבמרל : (ל) גמרל : (כ) לחבלים : (ג) וכן בתירוצי רי"ם מפקפק מלד על דברי הדבמ"ר : (ד) גמרל : (ם) לחבלים : (ו) ריי"ך ניחות ומהרי"ן ב"ם בסימן ר"י : (ו) רש"י כיומל לף ם' ב"ב ולמ"ם כפ' סמבשם ם"ג דבביחות ושי רבמ"ם שם :

מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין (ז) וא"ל אין מצטרפין : ד שיעור אכילת פרס (ח) ח"א ד' ביצים ט"ו"א ג' ביצים (ט) (י) סוחקות רבב"ח) : ה (י) ¹הא דבעינן שיעור היינו לחיוב כרת או חטאת (יא) אבל (יל) איסורא איכא בכל שהוא : ו * ²אבל אוכלים (יב) שאינם ראוים לאכילה ³או שאבל אכילה גסה כגון מיד (יג) על אכילה שאבל (יד) ערב יום הכפורים (יד) עד שקיע במזונו (ג) (טו) פטור. סגס ומס לכל מלכלים מבושמים או מתוקנים (טז) על אכילתו חייב דרווחל לבסומי (ד) שכיחל (כל בו) ומסור ביו"כ (יז) לטעשה דבר לספליע (יח) לפני עלי (ס) בשמים וע"ל סי' תקס"ז סעיף ג' בסג"ס : ז ⁴אבל (יט) עלי קנים פטור ולולבי נפנים (כ) שלבלבו קודם ר"ה פטור דעץ בעלמא הם ואם לבלבו (בארץ ישראל) (כא) טר"ה ועד יום הכפורים חייב : ח (כב) ²כם (פי' שכסס ופלע לותס בזמיון) פלפלי או זנגביל"א ° אם

ג מיי' דלכל סם ס"ס(כך היל בבי' בכל ספרי הרמב"ם שבידינו ותולי פשוט שוהל בספרים כי לף ממלל מילף זס לף בגמרל ולף בשור ולף בב"י)

באר היטב

(ל) לינוקות. מדתוריית : (ב) פיה"כ. דלל"כ הלין מבכחת לה (ג) בשבת. ופשוט למותר להריח ומוב לעשות כן למלוחת מנין מלה ברכות עיין ל"ה מ"ח. ועיין מ"ח בסי' מ"ו סק"ח מה שבתב שם והבלה"ע לחר לפני בתב וגמ"ב מלבק"ר לחסור ל"ל עכ"ל. וכפי' תקצ"ח סק"ן ל"ע כתבתי

ביאור הלכה

בפיון ללתוכיים דפתים וליכיר מפיון דפתים וכן מלתחי דפתים ליכח מילוי מכדכי וכתב לגמגם על לשון כה"ח דמשמע מיניה בסיפן הלל לילוי מיוסב לפ"ן קלת דיקח תנת שיטורל לחכילה ביום"כ בכוכחת וכוחבת עלמה לינה בכלל לשנה לחת"כ מלחתי בשבת סם"ם ומל כיי"ם שם בפיכוס קמת דיש תמיים רכים שלכלים עם הגרעינים וכיינו לפיש לחדם [לכן לפיכוס שבני לינם נלכלים לך לנכמה] ועיין בפ"ל לתכומות בפי' המבנה להרמב"ם במבה ה' וע"ש : * אבל חולנים שלינם רלוים לחכילה. עיין בכ"כ. ועל דפשוט בחולנ מלכלים שלחוים לך לנכמה ג"כ פשוט וכך מוכח בהרמב"ם בפ"ב מבכיחת פשור שבתב גבי החולנ בכוכחת מלכלים לכלחוין לחדם וכן כתב בחולנין שלינן רלוין ע"ם. ומ"ם עבכים המיים בה לחפוץ עבכים שוכים הלחוין למלכל חדם. ולפיון בשב מי לכחולנ פשוט שלינ ביש ב"ח שלוכלים חולנ וכן מכולר בסוגיין דקלמר לכל לומלת מלבלף וחומלת סיינו בשר וכן מלחתי לכיכוי מנות שבשתיק

(ם) חיסורל. מדלוריילת : (ב) פיה"כ. דלל"כ הלין מבכחת לה בילי לחכילה נסה : (ג) פשור. לבל לכחלה חסור : (ד) שכיחל. ומיהו לם לכל עד שקן כמזונו לפי' לכל מלכל מכוסס פשור כ"ח.

משנה ברורה

את החוכל לפירורים קטנים ולכלם ושי"ז נשתהה בלכילתו הרבה ג"כ בעינן שיהה מתחלת לכילתו עד סופו רק כדי לכילת פרס : (ז) ושם לעו. ר"ל (ח) שנהה בלכילתו יותר משיעור לכילת פרס לין מלטרף תחלת לכילה לסופה להחמיר כרת : (ח) י"ח כו' וי"ל. ועיין הלכה (ט) כל שהוח בשל תורה הלך לחרי המחמיר וכל שהוח בשל דבריהם הלך לחרי המיקל : (ט) סוחקות. כל בילה : (י) כתילו וברויות ולל בעיסתו : (י) הל דבעינן שיעור. היינו לין לעיין לכילה (יל) לין לעיין שהיה כלקמן בס"ן : (יל) הכל לישורל לוכל. מן (יב) התורה : (יב) שהין רחוק לחכילה. היינו (יג) דבריהם מריה חו נבחבים עד שהיכו רחוק מחמת זה לחכילה בלל ודבריהם (יד) רחוק לחכילה רק שהם לישורים בגון חלב ובילה וערשה וכה"ג בוזלי מייבים עליהם גם מחמת יוה"כ : (יג) על לכילה שהכל. דלל"כ החיך מבשחת לה לכילה נסה דשכ"פ חייב לתה שהכל תחלה בלישור קודם שיבה לידי לכילה נסה: (יד) עד שקן כמזונו. שהוכל עכשיו (טו) ולפסוקי הם לינו קן ורק שהיה שבע ולינו מתחוה לחכול ולמעש"כ הוה מרנים טעם בשהוכל מייב : (טו) פטור. דלכילה נסה לין שה לכילה (טו) ומ"מ לכתחילה יש לישור כזה וכן בוהכלים שלינם רלוים לחכילה (יז) יש לישור לכתחלה מדרבנן (יח) ולפילו בחלי שיעור מהן ג"כ יש ליזהר לכתחלה [פמ"ג]: (יט) על לכילתו חייב וכו'. והכ"ם כתב דלם שהכל עד שקן כמזונו לפילו כזה פטור לכן בחמת הכל תלוי לפי מה שהוח מרנים בנפשו [כ"כ מ"ח ור"ל דבשתם תלינן דבמלכל מהוכל כשהוח לוכל לפילו שם היה מתחלה שבע ביותר לינו קן. כה וכזה מירי הרמ"ח ולמעש"כ שם מרנים בנפשו שכוחב לו בחלכילה וקן כה פשור]: (יז) לעשות דבר לספליע. לפילו (יט) פחות מכשיעור (כ) ולפילו שם יודע שיכול לעמוד על עלמו שלח יבלע כלום : (יח) לפילו עלי בשמים. שהוח עץ בשמים. דמ"מ כשלובשו מרנים טעם. לבל מותר (כא) להריח למלחות מנין מלה ברכות. וכ"ז שלח הסיח דעתו מלהריח חסור לחזור ולברך דהוי ברכה שלח"ל וים מבכים שמריחים בשים שמריחים (שקורין שפירנו"ש) לבל כשלינו מריח לין לריך לברך עליו כלל) ולין מברכים עליו כלל (כב) ועושים חיסור [ה"ח]: (יט) עלי קנים. יש גורסין עלי נפנים והטעם משום (כג) לחיסם רחוק לחכילה: (ב) שלבלבו. פירוש שהניצו וכלמתרגמינן ווזלו פרח ויצל לין ולחפיק לבלבין : (בא) מר"ה עד יוה"כ וכו'. משום דעדיין לחין ורכיון הן ורחוק לחכילה : (כב) כם פירוש שכסס וכו'. ומיירי שבלעם לחל"ה לפילו רעועים פעור וקרחם כסס כסיפה (כד) משום דפלפל יבש הו וזנגביל (שקורין לינגבער

שער הציון

(ת) וכמו דקיי"ל בכל מקום לפיון שיעור כזית וחפ"ג דשיעורל ביוה"כ גדול עפי מ"מ שיעורו הכמוס דגם כזה לין מייתכת דפתים כיותר משיעור לחכילת פרס : (ע) סגר"ז : ומעה לפרים ועיין פר"ח : (י) סגר"ז : (יל) פוסקים : (יב) כמ"ם וש"ע : (יל) כמ"ם ועוד וש"ע : (יב) תוספות פסחים ק"ע בסס כ"ת וכן מבמעות הר"ן שם כמה שכתב שיהו יכול לחכול לחתר מכן בלוק פ"ב [ומה שפירש בו בר"ח לינו מוכרח] וכן כתב בש"ע בכ"ק דף ק"א לחכילה נסה הוה כשנפשו קלה בה [ופיכוכו ביומל לינו מיכלת שבועת סוד] וכן הוה לשון הרמב"ם בהמתבר וכן הסכים הרל"ח בתוספותיו בסוליות דף יו"ד ע"ב וכ"כ בספר המילוי בשפיט בשם מהר"ם ע"ם וכן מלתי בתילוי תחילי שבובר בתוספות ג"כ לחבל לומר דס"ל לחכילה נסה סייט דוקל בה לחל דלל ניחל לבו לומר דים שוד מין לחכילה נסה פיי"ם בתוספות ושיון בפר"ח שדחה דברי המחבר בלי לילוח ולל סבירל כל בחי רבוותל וגם לל שם לבו שבמחבר דמתיק לשון הרמב"ם בזה חת"ל מלתי בכל מלכל בוכחבו בספר מחבר מבדכי : (עז) מחירי וכתב שמכין לותו מכת מרדות וכן מוכח ברמב"ם שכתב דבדי הוה כמו החוכל חולנין שלינן רלוין וכחולנין שלין רלוין כתב שמכין לותו מכת מרדות : (י) וכלמוכח בסוגיל דיומל דף ס' גבי רב גידל לחמר לרתתלה מי תמר וכלל כדמל דלמ"ה שבתב דלחן לינוכ בלי וכן בסכים בפר"ח : (יח) שיין ב"י : (יט) לנוב לפיל בשיטן פקפ"ח : (כ) מעה לפרים ופשוט דהוה לינוכ מחמת עלמו : (כל) מ"ח וב"ח : (כב) ושוב עוסין לינוכ משוטין לבל בפלטע"ל ושופרים עליו (שפירנו"ש) וכיון בקצה ל' הוה מלוכה ומה שבשכין עליו שפירנו"ש ג"כ הוה לינוכ שעולידין בו ביום [ת"ח] : (כג) ובס"ם פלי תלים ופלי לילות לחכ פני ירקות לחיסור לחכילה ניכה כ"ב בכיב מעה ומשוב דלח כל עלי ירקות בכלל זה לינו לותם בסס לחיון לחכילת לחם קודם בישוה : (כד) בס"י : סרמב"ם

הם יבשים פטור דלא חזו לאכילה ואם הם רטובים חייב : עז [ה]השותה ביו"כ (כג) מלא לוגמיו (פי' מלא פיו), חייב [ו]ומשערים בכל אדם (כד) לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו (כה) [ז]יולא מלא לוגמיו ממש אלא כדי שיסלקנו לצד א' בפיו ויראה כמלא לוגמיו (כו) [ח]והוא פחות מרביעית (כז) באדם בינוני [ט]וכל המשקים מצטרפים לכשיעור . סגס שסס משקין שלוין לשתייה כדמה ליה ידיו מלולכלות (וכוזק עד סוף קסרי אלצבעותיו) (ה) * [י]ואם רוצה להתפלל אפילו לא קנח נמי מותר ליטול (ו) עד סוף קשרי אצבעותיו : סגס וכן (ז) כהן שעולה לדוכן (ז) נוטל ידיו לא"ש שסן עסורות (ח) לכל רוב רחיצה שלימה מכוון בה לתעטון מותרת (סגסות מיימוני פ"ב מהל' י"כ ומהרי"ל) ולכן לפילו בה מן סדרך ורגליו כסות מותר לרחלן (בית יוסף בשם סגסות מיימוני וסמ"ג ומור הלכות ט"ב) : ך 'מי שהוא אסטנים ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנח פניו במים מותר . סגס (ט) ונסגו בזס להסתמיר ולפני בדחילת סעיפים (י) בהיל קלת (ס) רפואה נסגו להסתמיר (מהרי"ל) ולסור לרחון (יא) פיו ביו"כ כמו שהתבאר בשיל סימן תקס"ו סעיף ג' : ה [כ]ההולך לבית המדרש או

תריג איסור רחיצה ביום כפור . ובו י"ב סעיפים :

א [א]אסור לרחוץ ביה"כ [ב]בין בחמין בין בצונן ואפי' להושיט אצבעו במים אסור [ג]ואם היו ידיו או [ד]רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט או (ל) בצואה [ה]או שנטף דם מחוטמו (א) מותר

שערי תשובה

(כו"ע) כמלא לוגמיו וכוו פחות מרביעית . וכ' כדגול מרכבה שסב"ם סוג יותר מתלי רביעית ועיין סי' ק"ל וכי' רס"ג : (ז) ליגע . שסב"ם ועיין מג"א דמיתי לדיה מיומא ועיין בל"ל ועיין בסו"ת סל סכרמל סי' כ"ח שתסם על המג"א בזה ובמ"ב לגדל דכל שאסבר לו שלא לעסוק בדבר כאסור לאוכלו ע"ל שאייב להרחיק עלמו ויש לאסול ליגע באלילו ע"ב . ובמ"ב בדבר שמואל סי' ל"ת שמסולסלים שנוהגים לעשות המליכה ביין או כיוצ התענית בת"ב וי"ל ס"ב ב"ל שבכ"ז בשם קילור שליה ע"ם וכלאה דבים"כ יין לעשות כמוך מקום תשם שתיטה ויולף ביד לכד . ועיין בדגול מרכבה שבתב שברחית המג"א מהלוות סוא מסירובלמי ולכן נרין לקבל בחימה דבני סירובלמי ע"ם שם :

ביאור הלכה

בזה פירום כ"י דלומלת סוא בשר מי (ולפניט בכ"י שם לא גמלא) שלא דלומה קלת מה שהרמב"ם בתתיב לחכל בשר בלי כמלא ולכאורה משמע מזה לבשר מי לא סוי לוקלת שלא דלחמת ל"ל לומר כן מסוגיית דשבת דף קכ"ח ופתתיקה הרמב"ם פכ"ו מה' שבת ובכו"ם סימן ס"ח סי"ם כמי ל"ל במ"ב ובכה"ל ועיין בפ"ח בשבת שם בד"ה לומלת וע"ש : * אם יש מתחילת שתיה לתבוה וכו' . מוכת מזה דמ שבשה בשבת בשתיה סוא בכלל הביאור וא"ל שבשה שיאור שתיית רביעית אין שתיה לשתיה אלא כל שבשה כין בשבועות והבהיות יותר מרביעית פעור [מאחר מרדכי ע"ם] ודין זה סוא לשיטו לא מספיק כלל אלא שבשה משע משע על שבשה ע"י יותר משתיית רביעית פעור :

(כז) כחדם ביטוי . ולפעמים המלא לוגמיו (כח) ברביעית או יותר מרביעית כגון כחדם גדול כיותר. ולהיפך כחדם קטן המלא לוגמיו דיליה הוי פחות מרוב רביעית נ"ב סייב כיון דמייתב דעתיה עי"ו : (כח) כגון ניר . הוי (ל) מה שבשותת מן הדג כשעורין שותו במלא. ומוריים הוי (לא) שומן היולא מן הדגים: (כט) ומומן . מי . ודוקא שמבשבע כשמליכין שותו על החרב דאז סיגו רחוי לשתיה ופשור אפילו (לב) שתה הרבה יותר מכשיעור דכיון שהוא חומן חוק שפי מזיקו (לג) ו"ל דכשותה הרבה סייב משום דאז סוכר רשבונו והתורה אמרה שבר לא תעוכה לבל לחטר לבו"ע אפילו (לד) בפורתא : (ל) סייב. דרחוי הוא לשתיה: (לא) ויש תומרים. מלשון המחבר משמע דהעיקר בדשה ע' לבל הפר"ח והגר"א כתבו דהעיקר בדשה הצניט: (לב) ולא סייבינן וכו'. ולא דמי לחמן בשפשה שאסור ליגע בו משום שאל יבוא לאכלו כדמוכח לעיל בסימן תמ"ו ס"ג משום שבשפשה הוי אוכל בעין משא"כ בייה"כ דבדיל מכל דבר אכילה ושתיה ועוד דאיתא יום הדין עליו לכך לא סייבינן שיאכה. ואפילו אם התיעוק יכול ליעלו בעלמו (לה) ג"כ אין להחמיר בזה :

(א) מותר לרחלם וכו' . ומ"מ צריך (ח) ליזהר שלא ירחץ אלא מקום המטוף (ב) ואם גופו מלוכלך בכמה מקומות והוא טורח לרחון מקומות המטופפים

שער הציון

(כה) הרמב"ם ושיטור וכשכ"ל וכן מרשמות המאירי וכן הסכים בפר"ח ודלא כאלי"ה : (כו) גמרא : (כז) פי' המשנה להר"ש ומביאור בגמרא שלא בשיטו שלא דלומה : (כח) וכ"כ בשבי חדם דהוה פחות מרביעית משמו ושיטו בשע"ת בשם בגמ"ר : (כט) גמרא : (ל) סר"ח בשי' המשנה : (לא) עיטור : (לב) הרמב"ם ומהרי"ו ושטור וכ"פ סמ"ג : (לג) ריו"ו וכן דעת סר"י והובא בסימן כ"ד בבי"י ובתב הגר"א דכן עיקר . ותע"ב מלאלתי בכרי"ן ניחות שלעתו ג"כ בריו"ן לעניין תומן סרבה : (לד) גמרא : (לה) מ"א וט"ו [ומס שסביות הע"ת לבסוף מיכובלמי בכר תולטו בגרי"ן] ובפ"ת ובגר"א ושוה ס"ח : (ל) מ"א בס"ח :

(כ) מעשה שבפרים :

(כ) לרחלם (ב) שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג : ב (ג) [ו]נוטל אדם ידיו שחרית ומברך על נטילת ידים ויזהר שלא ישול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו (ולא יכון לכנסת רחילם רק לסעביר סרוח רעה מעל סידים) (סגסות מיימוני) : ג [ז]אם הטיל מים (ג) (ד) ושפשף בידו או עשה צרכיו [ח]וקנח מותר לרחיץ דהוה ליה ידיו מלולכלות (וכוזק עד סוף קסרי אלצבעותיו) (ה) * [ט]ואם רוצה להתפלל אפילו לא קנח נמי מותר ליטול (ו) עד סוף קשרי אצבעותיו : סגס וכן (ז) כהן שעולה לדוכן (ז) נוטל ידיו לא"ש שסן עסורות (ח) לכל רוב רחיצה שלימה מכוון בה לתעטון מותרת (סגסות מיימוני פ"ב מהל' י"כ ומהרי"ל) ולכן לפילו בה מן סדרך ורגליו כסות מותר לרחלן (בית יוסף בשם סגסות מיימוני וסמ"ג ומור הלכות ט"ב) : ך 'מי שהוא אסטנים ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנח פניו במים מותר . סגס (ט) ונסגו בזס להסתמיר ולפני בדחילת סעיפים (י) בהיל קלת (ס) רפואה נסגו להסתמיר (מהרי"ל) ולסור לרחון (יא) פיו ביו"כ כמו שהתבאר בשיל סימן תקס"ו סעיף ג' : ה [כ]ההולך לבית המדרש או

באר היטב

כיון דלריך לדרך חגר יכר יטול לפי' בלא שפשוף ע"ם : (ד) כהן . וה"ה לויס במקום שנהגו הדכ"ו מ"ח : (ה) רפואה . לכל מקום רפואה גמורה מותר לרחון דלא גרע ממי שרגליו כהות

ביאור הלכה

* ואם רולה להתפלל אפילו לא קינח וכו' . עיין במ"כ מב"ח מסמע מזה וט' ודע דאם יכ' מכיה"כ קטוב לפילו לא עשה אם לכיון מלדד במהב"ח לדריך ליטול ידיו דהא רוב בשה שוהה על ידיו ובדלשיל בסימן ג' ודומיה דמ"י שהרית לכן בביאורו ל"מ"ח שמתפק בזה וכן בחידושי רע"ח שמתפק בזה ואפילו אלא להתפלל יכול מותר מעשה זה לרחון ידיו לכן במקום שנהגו לפרים כהתם בלכור לו בחולי לפי שהיס במקום שטוקף אמר שגע בלריס דכר ואלא מלבו ואם לבו תוהא עליו בשביל בלריס טוקף טוקל ובלי הוא לריכול כדי שיכיס שלא להתפלל בדעם מיוחבת :

(ג) לרחלם . ויזהר שלא יטול אלא מקום המטוקף בלבד רמ"ס . מ"ח : (ג) ושפשף . משמע אפילו בלא שפשוף לין ליטול ידיס רק אס רולה להתפלל כמ"ש אח"ו . וט"ז כתב

משנה ברורה

המטופפים כ"א בפ"ע מותר לכנוס בחמים לרחון כל גופו בפ"א בכדי להסיר הלכלוך שעליו ובכרוזקן מחמת טינוף יכולן שלא להנהג רחילה רק להעביר הלכלוך וכדלקמן בסוף ס"ב (אחרונים) : (ב) שלא אסרו אלא רחילה של תענוג . מלשון זה משמע (ג) דאס הרכה מאד חייב אפי' בלין רחלן מלד מעלת הריבוי כמו דאיסה הרכה ורולה לרחון להעביר הזיעה מותר כיון שאיסה רחילה של תענוג (ד) ומ"מ מי שיולו חיסטנים ול"ל לרחילה זו כ"ב נכון להמתיר שלא לרחון בשביל העברת הזיעה כמו שאסור לסוך בשמן להעביר הזוהמה כמו שמבואר בסימן תרי"ד : (ג) נוטל אדם ידיו שחרית. בסדרבו בכל הסגה ג"ם (ה) כיון דבלא זה לא יכול ליגע בידיו לפה ולעיניס וכו' . מלשון זה משמע דאס יש בגופו מקום טנוף אפילו בדבר מועט אסור לו לרחון בס"ד : (ד) וכשפשף בידיו אפילו בלא שפשוף כיון דבלא"ה לא יכול ליגע בידיו

שער הציון

(ג) לעיל בסימן תרי"ד בהיטב וכ"כ ח"ל בשם שבושל"ן וכ"כ מאחר מרדכי בשם רבינו מנוי : (ד) מעט אפרים שכתן להלחלה לאוסן לדעת הכ"ח והם"ל דבפ"ח שמתירין שם לדעתם סא דלקחמר בשו"ע בלא רחילה של תענוג לאו דוקא ואפי' רק לאסוקי מיכי דרחילה סיה רק להעביר הלכלוך : (ה) וגם דעתם ידים מלוכלכות הן בנקר בכדי שיהו מהר כל הלילה ממנע בית הספרים [טור] : (ו) כ"א ומ"א וב"ח : (ז) מ"א ול"ל דבא שיהי צריך להתפלל מוסק ומתוך ועלילה ומשום שאר בבדי קדושה בגון תפלה ופיוטים שאנו אומרים או משום לכבוד תבב יפר בלבד כבר כתב דעיל שיטפשף כדי להוליא מבשיה מפלונתא והוא דעת הע"ח והכבה לחלוטים ועיין בסימן תקע"ד בשם הע"ת שבביאו בזה : (ח) אף לדעת הר"ן שמוכח בכ"ש משמע דבשביל תפלה בלבד ג"כ יש לו ליטול ידיו אם שבביאו לחמיר בכ"י . ובפרט בומינו שאנו כל היום בבהכ"נ י"ל בפשיטות דבשופק תמיד בתפלות ופיוטים בבי הוה מלתר ידיו ול"ל ליטול מתחלה (אם לא שעשה לריכו לו שבטיל מים ביותים) ודומיה שבתב הע"ח בסימן בל"ג סק"ח ס"ב : (ט) כ"ש מהרהורים וביטו לם היו מלוכלך למעלה ממקום זה : (י) ואף דשם"ג מלדד דיל דביוה"כ כי עד בקרי לבבותיו ביאתי במעה אפרים שבתב דבינו דבשם משם בתב בן בממנו בתוק בח"ר בדינה אין לזוז מדבריו ואחר כ"ו בלא בהיטם בה היה לתעטון ולריכה לשוכר כזה : (יא) כ"ח ומעה אפרים והגר"א וש"ח : (יב) מ"א : (יג) וביטו שע"י תולי בפין נאכך בכתב לבל בגוף אף בתיו בו בכנס לבותר בכל זה לעשות רפואה שתיו בם מלכה ובלעיל בסימן שכ"ת ס"ם אין מהלנין בשום מלחה תפילו שבות משום גזירה דשתוקת סמנים ודמומות שם בשפיף כ' וכ"א [מחב"ם ומעה אפרים] : מתרגמים

(יב) להקביל פני אביו או רבו או (יג) מי (ו) שגדול ממנו בחכמה או לצרכי מצוה (יד) יכול לעבור בהם עד צוארו בין בהליכה (טו) בין בחזרה ובלבד שלא יוציא ידיו מתחת שפת חלוק להגביה שולי חלוקו (טז) על זרועו והוא שלא יהיו המים רודפים דאם כן אף בחול אסור מפני הסכנה אפילו אם אינם מגיעים אלא (יז) עד (ז) מתנים: ן הא דשרי לעבור בגופו במים לדבר מצוה דוקא לעבור בגופו במים עצמן (יח) אבל לעבור (ח) (יט) בספינה קטנה יש מי שאוסר: ז (כ) תרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל (ט) תלמידו: ח ההולך לשטור פירותיו מותר לעבור במים (כא) בהליכה אבל לא בחזרה. סגס וכ"מ דמותר לעבור במים (כב) לפי סיס לו דרך ליכול נסקיף ביבשה מותר לעבור למעט בסילוף עדיף (י) טפי (ס"ז): ט ואסור להצטנן בכלים שיש בהם מים אפי' (כד) הם חברים בין אם הוא טופח על מנת להטפיח ואסור להצטנן בכלים שיש בהם מים אפי' (כד) הם חברים בין של חרס בין של מתכת אבל אם הם רקים מותר יכן בפירות ובתינוק. סגס ולפסור (יא) לשרות מפה מבעוד יום ולעטותה כמין כליס גנובים ולהצטנן בה כי"ב דמייתינן בפ' לולב הכנסת (כה) ויבוא לידי סחיטה (סגסות מיימוני פ"ב ומרדכי וסמ"ק ומנהגים) סחולם רוחץ כדרכו (יב) כל ג' יום. תחר נסוחיה כדי שלא תתגנה על בעלה. כתב הח"ת ברחיצה זה היה בזמניהם שלא היו רוחצים אלא כל היום לא שמעתי שמוהגין כזה היתר: (כז) לא שנתלכלך. ר"ל שתלכלך מזה בשרו ככמה מקומות: (כח) רוחץ מקומות וכו'. ושרי ברוחץ בשרו כיד ולא ככגד שלא יבא לידי סחיטה (תחרומים): (כט) ואסור לרחוץ גופו. היינו בשאר מקומות וכן לסור (כה) לשפוך עלת ע' קבין חיס לפילו מי שמוהג כך בשאר ימות השגה: (ל) חע"ם שבשאר ימות השגה וכו'. דבזמן הזה אין לריך בבילה לכבל קרי מדיבה לה לדברי תורה ולא לתפלה כלשיל בסימן ס"ח ואין להחיר משום זה ליסור רחילה: (לא) כו ביום. ואפילו שלא בשם תשמים דזה בלא"ה אסור שלא יהא תבוא לידי סחיטה:

ואסה שלובשת לבגים ביום"ב (כו) שותרת (כו) לרחון מעם כין ירבותיה. ולא תרחן בבגד כ"ש כיל שלא תבוא לידי סחיטה:

ואפילו

ביאור הלכה

* בומן שהם לאסור לאפם וכו' בו ביום. פיין מ"ב והוקא שם שהיו סוסקים בשבועות שהם לריך לעבול מיד כדי שלא ישתלו בשבועות לאכל בשהת דסטילה אחם כאם שלא לעשהם לבשלה יכולה היא לרחון ולאף ערב יוה"ב ותפשת מעם גם למוצאי יוה"ב משום לריך תפיסה סמון לעבילה [תוספות בבילה י"ח ע"ב ד"ה כל ע"ב]:

משנה ברורה

בגרונו: (יב) להקביל פני אביו או רבו וכו'. והוקא פני אביו או רבו לדרך אחרת להניע שם לתחות תקנו ועיין לקמן בסוף ס"ח ובמ"ב שם: (יב) מי שגדול ממנו. אבל (טו) בשוין אסור: (יד) יכול לעבור וכו'. ואיגו הוסס משום איסור רחילה ביוה"כ כיון דהוא לדבר מלוה ואיגו מכוין כלל להנאת רחילה: (טו) בין בחזרה. כתבו האחרונים דאף לעתיד לבוא שלא יהיה לנו לעבור במים אלא בהליכה אבל לא בחזרה (מז) על זרועו. דעי"ז (מז) אינו נרחה כמלכוש אלא כטופחה על (יז) עד מתנים. לאו דוקא (יז) אלא מעט למעלה מהם: (יח) אבל לעבור וכו'. דרחילה (יח) שהיה אסורה אלא ביוה"כ התירו אבל לשוא דאסור בכל שבתות השגה לא התירו (יט) ושוד דרחילה שהיי שיכול לעשות ע"י שיש ו דשייט מה שאינו מוליך ידו מתחת הלוקו ואית ליה היכרא וכל"ל משה"כ בשיטה שאין יכול לעשות היכר שם ויש נזירה שמא ישמה מבית של שייטין לשוט עליה. ואפילו אין העבו"ם המוליכה עושה מלאכה כזה בשבור ישרחל (כ) ני"ב אין להקל: (יט) בספינה קטנה. וכ"ם לשוט מעם דאסור: (כ) הרב אסור וכו'. עיין לעיל בסימן ס"ח במ"ב סקי"ח: (כא) בהליכה. משום הספל מתון: (כב) אפילו היה לו דרך וכו' מותר לעבור. והאחרונים (כא) הסכימו דמוטב להקיף ולא לעבור: (כג) לח. לאו דוקא כידים אלא אפילו ליטה [והטעם כיון שיש בו טופח ס"מ להטפיח עובר להלכותיה (כב) ומתעגג ולהכי לסור] נמרא: (כב) הם חברים. וכ"ם מלאים שיש להם שיעור המים עליו: (כה) ויבוא לידי סחיטה. אבל (כג) מותר לקנח ידיו ורגליו ביו"ב במפה ולמחר מעבירה על פיניו (כד) דאיכא עדיין לחה קלת מקומה ידים דאחמול דבוה לא מייתינן להסיטה: (כו) כל ג' יום. תחר נסוחיה כדי שלא תתגנה על בעלה. כתב הח"ת ברחיצה זה היה בזמניהם שלא היו רוחצים אלא כל היום לא שמעתי שמוהגין בזה היתר: (כז) לא שנתלכלך. ר"ל שתלכלך מזה בשרו ככמה מקומות: (כח) רוחץ מקומות וכו'. ושרי ברוחץ בשרו כיד ולא ככגד שלא יבא לידי סחיטה (תחרומים): (כט) ואסור לרחון גופו. היינו בשאר מקומות וכן לסור (כה) לשפוך עלת ע' קבין חיס לפילו מי שמוהג כך בשאר ימות השגה: (ל) חע"ם שבשאר ימות השגה וכו'. דבזמן הזה אין לריך בבילה לכבל קרי מדיבה לה לדברי תורה ולא לתפלה כלשיל בסימן ס"ח ואין להחיר משום זה ליסור רחילה: (לא) כו ביום. ואפילו שלא בשם תשמים דזה בלא"ה אסור שלא יהא תבוא לידי סחיטה: ואסה שלובשת לבגים ביום"ב (כו) שותרת (כו) לרחון מעם כין ירבותיה. ולא תרחן בבגד כ"ש כיל שלא תבוא לידי סחיטה:

ואפילו

שער הציון

(יד) לתחרומים: (מו) פ"א ס"ח: (מז) ריש מן פסוסקים שבתחו שפם לחת דסלריכו לעבות שיהי שלא יולית ידו מתחת שפת תלוקו (לפילו לבגדים תלוק פשם כלרך שפוגין כל עובדי כוכבים כתוב) כדי שפ"ה בשיעור יזהר שהיום לחיו חול ולא יבוא למתיא לת בגדיו ופשם זה פתם המתבר לעיל בסי' ש"ח ס"ב והות סותב בזה ס"ח ובזה תרמת שם בשל פגס"ם שבתב ועיין לקמן בסימן תרי"ג ס"ב: (יח) מ"ח וכן משמע מבגר"א שבסכים לדבריו ועיין ס"ו: (יח) ב"י: (יט) ס"ח ופוד פשם דרחילה שהיה של תפוגה חיו חיסור ב"ב בשה [ב"ח וכגר"א]: (כ) מ"ח ועיין בשפ"ג שבתב לעשור בספילה לקוגה בשבת לפרך מנין שברה י"ל דאסור ועיין לעיל סוף סי' ש"ה בשפ"ת ומ"ב שם מעיין זה: (כא) רב"י יב"ח ומ"ח ועי"ן: (כב) רב"י: (כג) מ"א בשם סריש"ק: (כד) רב"י: (כה) לתחרומים: (כו) מ"א הש"ך: (כז) דסוא רחילה שהיום אל תפוגה לק לעשום ובחי וכגי"ל:

תריד דיני סיכה ונעילת הסנדל. ובו ד' סעיפים:

א א"אסור לסוך אפילו מקצת גופו (א) ואפילו אינו אלא להעביר (ג) הזוהמא אבל אם הוא חולה ב"אפי' אין בו סכנה או שיש לו (ב) חטטין בראשו מותר: ב * ג"אסור לנעול (ב) סנדל או מנעל (ג) של עור אפילו (ד) קב הקיטע וכיוצא בו אפילו של עץ ומחופה עור אסור (ה) אבל של גמי או של קש (ו) * או של בגד או של שאר מינים (ז) מותר * אפילו לצאת בהם (ח) לר"ה. ומותר לעמוד על (ג) כריס וכסתות (ט) של עור ומ"מ (ד) סמתמיר תע"ב (מרדכי דיומא ותס"ד סימן קמ"ט): ג ד"החיה (י) כל ל' יום מותרת לנעול את הסנדל (ה) ה"יהחולה כיוצא בה אע"פ שאין בו סכנה יוכן מי שיש לו מכה ברגליו: ד ומותר כל אדם (יא) לנעול סנדל מחמת עקרב וכיוצא בו כדי שלא ישכנו אם מצוים שם עקרבים או דברים הנושכים. סגס ומס ילדו (ו) גזמים ודומס

באר היטב

(א) הזוהמת. ממ"ם סי' תרי"ג ס"ק ל' כמס הס"ז לחפי' רחילה להעביר הזוהמת גמי אסור. ומדברי המ"א נרחה דמותר ברחילה להעביר הזוהמת ע"ש: (ב) סנדל. הולין מנעל מבע"י והולכין לביהכ"נ יקח. וכתב ב"ח ורחיתי מרבותי שהלכו יקח לגמרי בלא בתי שוקיים. ומ"א וט"ז מתירין לילך בבתי שוקיים וכן מוהגין. וט' ע"ז שהחריך והעלה דלר"ה אין שום היתר לנעול מנעל חפי' לדבר מלוה. ובלבישת בתי שוקיים של בגד או חנפלוחת מותר ולית ביה שפק כלל וכט"ה רבים מהמון עם וחפי' קלת לומדים הולכים ברחוב במנעלים וכשבאים לביהכ"נ הס הולכים ג"כ במנעלים רק כשהגיע למקומו הולך כל זמן שעומד שם ותו לא ולזו בחפיסה יתהלכו ופוסעים נקרחו אם חיום שומעים לקול מוריהם עכ"ל. ועפ"ק ו' מס"ם: (ג) כריס. ובתפלת י"ח אסור לעמוד על שום דבר. לחרומים: (ד) המתמיר. והרדב"ז סו' ק"ן כתב דאין כאן מיחום לפילו בקשיס: (ה) והחולה. והב"ח החמיר בזה מי' ח"ו: (ו) גזמים. כתב ע"ז גרחה לכיריות גזמים לריך חיסנים אבל אם ים שם בחרן רפש ושיט כ"ע בפיסנים בזה ע"ם. ומ"א כתב ו"ע שלא יוכל לומר חיסנים אני כמ"ש סי' הר"מ ע"ש וכפרט שלוכזין חפנלוחת וה"ב אין להם לער כל כך בלילך בעיט ורפש ולכן ים למהות אם יודע שיקבלו ע"ם:

משנה ברורה

(א) ואפילו אינו וכו' הזוהמת. ר"ל לאף שהוא שלא לשם תשמיש אסור: (ב) חטטין. והיינו דוקא (ג) במקום שנוהגין לסוך בחול אפילו אים בריא אבל במקום שאין נוהגין לסוך בחול אים בריא אסור לסוך ע"ב חטטין וכן ביו"ט וכן בשבת דמוכח דהוא משום רפואה וכדלעיל בסימן שכ"ז ס"ק כהג"ה: (ג) של עור. תתרוייהו קאי אלא אסנדל הוא (ד) של עור קשה ומעביל הוא של עור רך: (ד) קב הקיטע. שקטועה רגלו עושה כמין דפוס רגל ויש בה בית קבול קטן ומכניס שם רגלו שוקו והוא קרוי קב ומירוי המחבר בעשמו של עור וה"ה אם הוא (ג) של עץ ומחופה עור וכדלקמיה: (ה) אבל של גמי וכו'. דכל שאינו של עור אינו נקרא מנעל אלא מלבוש (ו) ויש מחמירין שמחמירין בשל עץ אפילו אינו מחופה עור (ה) וכן יש מחמירין אלא לצאת במנעל העשוי (שקורין וויליק) ושטו כמנעל אלא והוא מנין על הרגל ואינו מרגיש כלל שהוא יקח ולאו בכלל עיטוי הוא (ו) ולפ"ז ה"ה (קאלאשען) של גומא יש להחמיר. והגה אף שאין לחמות ביל המקילין לחתי שהסו"ע וכיב לחמירים מקילין בזה מ"מ מי שחפשר לו נכון להחמיר בזה ולילך בחנפלוחת של בגד כגהוג (ז) אבן אם צריך לצאת החוצה יכול לנעול מנעלים של עור שיש בהם חיסור מדיעה משה"כ אלא שהם רק מסוס הומרת: (ו) או של בגד וכו'. גם בכל זה מירי בשאינו מחופה עור אבל אם הוא מחופה עור אסור לצאת בו אפילו לחלוק לעיל בו בבית ממסה למטה [נמרא]: (ח) לר"ה. ר"ל אף שבכל שבתות השגה אסור לצאת בו לר"ה כיון שאינו דרך מלבוש מ"מ ביוה"כ (ט) כיון שאסור בנעילת הסנדל וה"ה לו לנעול מנעל של עור נקרא זה דרך מלבוש לאותו היום: (ט) של עור. אחין זה הנאת דרך נעילה ולא אסרו אלא כשהוא מנעילה ברגליו וט"מ המחמיר תבוא עליו ברכה ואי"ר הסכים לדעת הרדב"ז המובא במ"א אין לחוש כלל: (י) כל ל' יום. אפילו אינו מחופה עור ואפילו (י) חינן גבוהין ג"ט. אבל מותר לעמוד ע"ג כריס וכסתות אפילו אינן של עור משום שרוחה כתתגלה שם יעמוד ג' ימים. ולפ"ז אפילו אם הוא חולה יותר מל' יום אסור לו לנעול מנעל של עור אלא אם כן שהוא חולה יותר מל' יום ואינו יכול לילך בלעדיהם: (יא) לנעול סנדל מחמת עקרב. ואפילו

שער הציון

(ז) תחרומים: (כ) כה"ח יבמות ק"כ: (ג) דגם בקיטע שייך זה וכלחיתא ביבמות דף ק"ג: (ד) ט"ז ס"ק ג': (ה) שפ"ת לעיל בסימן תקנ"ד בשם הפ"ת ופ"ם ופין בשבת מתם שאר בשל עץ אפילו אין בו סכנה שבבריו נכוים ופ"ב עלמו בשולך בכרמו ילך בלבדים רכים בשופן שיבנים הקלקף למעה בבגליו ומבגים שבות בשבת: (ו) תו"ת ושבות: (ז) שם: (ח) סרי"ן ביומה: (ט) מ"א: (י) פמ"ג וכגר"א ומתס"ם דבכריס וכסתות סות דרך גמוס: (יא) מי יהרס ושפשה דבוה לא שייך בזה כלל:

ליֵלך לביתו מבס"כ או לסיפך (יב) * והוא איסטנים (ז) (יג) מותר לנעול (יד) מנעליו עד שמגיע (טו) למקומו (מהרי"ל):

א מבנה יומא פ"ג
ב כשם ס' אגודה
ג הגהות מרדכי דמ"ק הלכות ת"ב
ד תנא דבי רבי ישמעאל שם פ"ח

תרטו יום הכפורים אסור בתשמיש המטה. ובו ב' סעיפים:

א איוה"כ אסור בתשמיש המטה (א) בואסור (ח) ליגע באשתו כאלו היא נדה (ב) וכן גאסור לישן עם אשתו במטה: ב דהרואה קרי ביה"כ (ג) (ג) ידאג כל השנה ואם עלתה לו שנה (ד) מובטח לו שהוא בן העולם הבא:

באר היטב

(ז) מותר. בב"י משמע דוקא סנדל בלא עקב מותר ולא מנעל. ושל"ה כתב דיהפוך ימין לשמאל ושמאל לימין ע"ש. וכ' המ"א ואפשר דאפילו בין העובדי כוכבים אסור אע"ג דאיכא למיחש שילעיגו כיון שהוא מדאורייתא ע"ש ועפ"י תרי"א: (ח) ליגע. גם לא ירבה דברים עמה. ואסור ליגע בה גם ביום של"ה מ"א. וט"ז כתב דדוקא בלילה אסור ליגע בה אבל ביום א"צ ליזהר מנגיעה. ומ"ש הש"ע איסור שינה במטה הוא אפילו ביום ע"ש: (ג) ידאג. בס' הכוונות סוף פ"ג דיה"כ תמצא תיקון לזה והוא מנוסה. וכ"כ בס' משנת חסידים. ועי' הגהות מהרי"ל מ"ש מענין זה. ועיין בספר מענה לשון ג"כ:

ביאור הלכה

כלל ע"ש אכן אם הם לבדים רכים מסתברא דאין להחמיר וכמ"ש בהגהת כתב סופר: * והוא איסטנים. [illegible]

משנה ברורה

אינו הולך לדבר מצוה (יב) אלא לצרכי עצמו: (יב) והוא איסטנים. איש מעונן [וה"ה (יג) אם הוא איש חלש ויכול להזיק לבריאותו כשילך [illegible]

שער הציון

[illegible]

תרטז הקטנים מתי יתחילו להתענות. ובו ב' סעיפים:

א אהתינוקות (א) מותרים בכל אלו (ב) חוץ מבנעילת הסנדל שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו. הגה ומותר (ג) לומר לעובד כוכבים (ה) לרחצן ולסוכן אבל להאכילם אפילו בידים שרי (טור): ב בקטן (ד) (סבריא) בן ט' שנים שלימות ובן י' שנים שלימות (ה) מחנכין אותו לשעות גכיצד הי' רגיל לאכול בב' שעות ביום מאכילין אותו בג' היה רגיל לאכול בג' מאכילין אותו בד' לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות (ו) (וה"ה לקטנה סבריא) (טור) (ז) דבן י"א בין זכר בין נקבה מתענין ומשלימין מד"ס כדי לחנכן במצות. הגה (ח) וי"א (ב) שא"צ להשלים מדרבנן כלל (ר"ן וא"ז והגמ"י בשם ס"ג ורוקח ורא"ס) (ט) ויש לסמוך עלייהו * בנער שהוא כחוש ואינו חזק להתענות (תס"ד סימן קכ"א) * וכל מקום שמחנכין אותו באכילה כן (י) מחנכין אותו ברחילה וסיכה (טור) הבת י"ב ויום אחד ובן י"ג ויום אחד שהביאו שתי שערות הרי הם כגדולים לכל מצות ומשלימים מן התורה אבל אם לא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הם ואינן משלימין (יא) אלא מד"ס. הגה (יב) ואפי' הוא כך וכחוש לריך להשלים (יג) דחיישינן שמא נשרו השערות (תס"ד סי' קנ"ס) וקטן שהוא

א בריית' יומא פ"ח
ב משנה שם פ"ג וכדמוקי לה רב חסדא ורב נחמן
ג ברייתא שם
ד כרב הונא ורב נחמן שם
ה כרבי יוחנן שם הרי"ף ורמב"ם בפ"ב שם
ו רמב"ם שם וכלל ט

באר היטב

(ה) לרחצן. ובזמן הזה אין נוהגין לרחצן ולסוכן כלל. לבוש עט"י של"ה ס"ט: (ב) שא"ל. אבל חינוך שעות לריך. ט"ז. ואין מדקדקין בזמן הזה להתענות תינוק בשנת י"ב משום דהכל נומלים והוי כחולים ועוד דסתמא השיבי חולים. ב"ח:

משנה ברורה

(א) מותרים בכל אלו. ברחילה וסיכה ואכילה ושתיה שלא גזרו על הקטנים. ומותר לגדול להאכילו ולהשקותו ולסוכו ולרחצו (ה) ודוקא [illegible]

ביאור הלכה

* בנער שהוא כחוש וכו'. עיין מ"ב מש"כ אח"כ ידוע שהוא בריא וכו' וכתשובת מ"ע סימן ק"א מלדד להורות לעיקר כדעת סי"א משום [illegible]

שער הציון

[illegible]

פחות מבן תשע (יד) אין מענין אותו בי"כ כדי שלא יבא לידי סכנה. הגה אפילו אם רוצה להחמיר על עצמו מוחין בידו (כל בו):

תריז דין עוברה ומניקה ויולדת ביה"כ. ובו ד' סעיפים:

א * אעוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביה"כ: ב בעוברה (א) שהריחה (ב) (ופניה משתנים אע"פ (א) שלא אמרה צריכה אני) (ר"י כג"ו) ילוחשין לה באזנה שיה"כ הוא (ג) אם נתקררה דעתה בזכרון זה מוטב ואם לאו (ב) (ד) מאכילין אותה (ה) ° עד שתתיישב דעתה: ג דכל אדם שהריח מאכל (ו) ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו (ז) ומאכילין אותו (ח) ממנו: ד (ט) * היולדת תוך ג' ימים (ג) (י) לא תתענה כלל מג' עד ז' (יא) אם אמרה צריכה אני מאכילין אותה מכאן ואילך הרי היא (יב) (ד) ככל אדם ויומים אלו (יג) אין מונין אותם מעת לעת כגון

מימרא דרבא פסחים דף כ"ד ב משנה יומא דף פ"ד ג מעוכדא דר' שם ° (פי' בסי' לקמן ס"ז) ד הרא"ש שם שעובדא דאמימר זמר עוברא כתוב' פ"א ה הרא"ש שם בשם רמב"ן וש"פ ו תס"ד מדברי התוס' גיטין ס'

באר היטב

(א) שלא אמרה. ואם אמרה צריכה אני אע"פ שאין פניה משתנות. ובשאר כל אדם לא מהני אמירה אא"כ נשתנה פניו מ"א ע"ש ועס"ג: (ב) מאכילין. פי' שתוחבין כוש ברוטב ונותנין לתוך פיה ואם לא נתיישבה דעתה נותנין לה רוטב ואם לאו נותנין לה המאכל עצמו ב"י ב"ח לבוש. ודוקא עוברה שלפעמים מתיישבת דעתה בדבר מועט אבל חולה מאכילין אותו כפי שיאמר הרופא אך פחות פחות מכשיעור כמ"ש סימן תרי"ח ס"ז: (ג) לא תתענה. אפי' אמרה א"צ מאכילין אותה ואומרין לה אכול ב"ח ועסי' תקנ"ד ס"ו. ומ"מ יש להאכילה פחות מכשיעור מ"א ועסי' ש"ל ס"ד: (ד) ככל. היינו באמרה צריכה אני מחמת לידה אבל אם אמרה צריכה אני מחמת שמתכבד עלי החולי נותנין. או"ה:

ביאור הלכה

* עוברות ומניקות מתענות ומשלימות. [illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

אם ילדה בשבעה בתשרי בערב אין מאכילין אותה ביה"כ (יד) אם לא אמרה צריכה אני אע"פ שלא שלמו לה ג' ימים עד י"כ בערב משום דכיון שנכנס יום רביעי ללידתה מקרי לאחר שלשה:

תריח דין חולה ביה"כ. ובו י' סעיפים:

א * אחולה שצריך לאכול אם יש שם (א) רופא בקי אפי' הוא (א) עובד כוכבים בשאומר אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי (ב) (ב) ויסתכן מאכילין אותו על פיו ואצ"ל שמא ימות גאפי' אם החולה אומר א"צ (ג) שומעים לרופא * דואם החולה אומר (ד) צריך אני אפילו מאה רופאים אומרים א"צ (ה) שומעים (ג) לחולה: ב (ו) הרופא א' אומר צריך (ז) ורופא א' אומר א"צ מאכילים אותו. הגה וה"ה לשנים נגד שנים (ח) ואפילו קלתן (ד) יותר בקיאין מקלתן כנ"ל: ג (ט) ואם החולה ורופא אחד עמו אומרים שא"צ (י) ורופא (אחר) אומר צריך זאו שהחולה

א משנה יומא פ"ג ב הרא"ש שם ג מימרא דר' ינאי שם פ"ג ד שם ה הרמב"ם פ"ג וכתב ה"ה מבוס דספק נפשות להקל ו מסקנת הגמרא שם ז משמעות הגמרא שם

באר היטב

(א) עובד. וכתב הרא"ש דעובד כוכבים או אשה נאמנים להכחיש ישראל: (ב) ויסתכן. וה"ה אפי' אינו אומר שיסתכן רק שאומר שאפשר שיכבד עליו החולי נותנין לו שאנו חוששין שמא יסתכן. אחרונים: (ג) לחולה. אפילו הרופאים אומרים שהמאכל יזיקהו שומעין לחולה רדב"ז ח"א סי' פ"ו וכנה"ג. ומזכירין לו תחלה שהיום יום הכפורים דשמא שכח. לבוש. וכתב או"ה אם החולה רוצה להחמיר אחר שצריך לכך. עליו נאמר אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וכתב כנה"ג מאכילין אותו בע"כ: (ד) יותר. בטור כתב בשם הרמב"ן

משנה ברורה

סוברין (יח) דימים אלו במעל"ע שיערו אותם (יט) ושיש להקל למעשה וכן מצאתי בישועות יעקב דהמיקל בספק נפשות לחשוב [illegible]

ביאור הלכה

* חולה שצריך לאכול וכו' אפשר שיכבד עליו החולי וכו'. [illegible]

שער הציון

[illegible]

אינו אומר כרום ורופא אחד אומר צריך ושנים אומרים א"צ אין מאכילין אותו: ך האם שנים אומרים צריך אפי' מאה אומרים א"צ ואפי' החזקה אומר עמהם שא"צ מאכילים אותו (יא) מאחר ששנים אומרים צריך. כנה"ג * אם החזקה ורופא אחד עמו אומרים צריך (יב) מע"פ שאחד רופאים אומרים א"צ מאכילין אותו (טור) ולפ"ז חייבין להחזקה לומר צריך משום דמימין לרופא זה שאומר צריך (כ"י בשם מהרי"ח): ך האם החזקה אומר א"צ (יג) והרופא (ה) מסופק (יד) מאכילין אותו ואינו הרופא אומר א"צ והחזקה אומר (ו) איני יודע (טו) אין מאכילין אותו: ך האם הרופא אומר שאינו מכיר את החולי הרי הוא כאדם דעלמא ואין דבריו טעלין ולא מורידין. כנה מיהו אם נתנה הרבה על שנראה לרוב כני אדם שהוא מסוכן אם לא יאכל (טז) מאכילין אותו (ח"י המרדכי): ז* כשמאכילין את העוברות או את החולה (יז) מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור הלכך מאכילין אותו (יח) מכשיני שלישי ביצה בינונית (יט) וישהו (כ) כדי אכילת ד' ביצים והשתיה (כא) ובדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שיסקנו לצד אחד ויראה* כמלא לונמיו: ח נוישקוהו פחות מאותו שיעור וישהו בין שתיה לשתיה (כב) כדי אכילת ד' ביצים ולפחות ישהו בין שתיה לשתיה (כג) כדי שיעור שתיית רביעית * פואם אמדוהו שאין השיעורים הללו מספיקים לו (כד) או שהחולה אומר כן או שנמתפקו בדבר מאכילים אותו (ו) כל צרכו

שערי תשובה

(כא"ו) כמאכילין כו' כשני בלילי כיום כו'. וכתב כי"ד סימן ל"ז וסי' ל"ח על גדולי הרמ"הים וסגאון ז"ל בסביר לו פנים בדברי הרמ"הים חיים וקיימים וכתב לו תוכחת מגולה בגוף יוסף עוד בספרו דברי הקדמונים ולמלך פליטים לשונם נכון דבריהם ומקומם שם תולקים ניחן רבות להכריע

באר היטב

כלם אחד מופלג בחכמה מאכילין בשבילו אפי' כנגד ששים: (ה) מסופק. פי' שמכיר החולי אלא מסופק שם יסתכן ע"ו: (ו) ואיני יודע. לאו דוקא פי' שמכיר החולי אלא שאינו יודע אם הוא דומה לאלו שיודעים ויקיימים בחולי שלהם כ"כ כ"י בשם רמב"ן. וגראה מזה שם החולה רופא ומבין ממילא הוי איני יודע שלו כאלו אמר רופא אחר כלי ואין יפער מעיו"כ ויכול על המורה שעות (זיינגער) כמה מינומין הוא שהא בשיעור אכילת ד' ביצים וכשיעור הזה יתחיל ביוה"כ בין אכילה לאכילה וכן בין שתיה לשתיה וכלקמיה [ועיין בתשובת חתם סופר ח"ו סס"ו שכתב שהספסק בין אכילה לאכילה יהיה כשיעור מ' מינומין שזה שיעור כדי אכילת פרס] ודע שבין אכילה לאכילה בסימן תרי"ב לאכילה ושתיה בין מצמרפין (כב) כדי אכילת ד' ביצים. ולפחות יהמו כדי אכילת ג' ביצים: (כב) כדי שיעור שתיית רביעית. לכמה פוסקים בשיעור זה הוי הספק דלמ' יש לו בפחות מכשיעור חייב כרת לבן לעיל בשבר בן ולעיל בסי' תרי"ב ס"ט וע"ש במ"ב: (כד) או שהחולה אומר כן. וכתבו האחרונים דנוהגין שנותנין לפניו

שער הציון

(יד) עור כשם הרמב"ן ובזה כתאחרונים: (טו) שם בעור כשם הרמב"ן ובספתיקו במחה"ש: (טז) מטה אפרים: (יז) רמב"ן: (יח) משמעות הרמב"ן שהוכח בכ"י וכ"פ בספ"ג. ועיין במטה אפרים שהחליט לשם בנים לומרים ח"י אין ספיקו של אחד מוליח מידי בנים ומלדד עוד בזה דס"ה בנים מפוסקים נגד בנים ודאין שלומרים ח"י אין דבריהם כלום ע"ש:

(יחד) ט עמי שאחזו (כה) בחלומו והוא חולי שבא מחמת רעבון וסימנו שעיניו כהות ואינו יכול לראות מאכילין אותו (כו) עד שיאורו עיניו פואם אין שם מאכל של היתר מאכילין אותו מאכל איסור ואם יש כאן שני מיני איסורים אחד חמור מחבירו מאכילין אותו הקל תחלה. כנה אם צריך לבשר וים לחן כהמה שמריחין לשחמה וכשר נבילה מוכנת (כז) ע"ל סי' שכ"ח סי"ד: י (כח) צחולה שאכל ביוה"כ ונתיישב דעתו בענין שיכול לברך צריך להזכיר של יוה"כ בברכת המזון (כט) שאומר (ח) יעלה ויבא בבונה ירושלים:

תריט סדר ליל יה"כ. ובו ו' סעיפים:

א אליל יה"כ נוהגים (א) שאומר (ט) ש"צ בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירין להתפלל עם (ב) העבריינים (ב) בונוהגים שאומר כל נדרי וכו'

לקנו בפתלגניא והרח"ם בספיקים למ"ם רב סעדיה גאון כמנהג הקדמונים להתיר הכבושות מבשה בעבכה כנון נדרי שגגות ותוגסין וכן מנהג הספרדים

באר היטב

לגלח יו"כ היום יכבור שמן הדין לכור לו לאכול ויבית עמו לידי סכנה ע"ם. וכיולדת מהימינן לגיום דמיהו כקיבי כהו מ"ח. מניקה שים לה ילד חולה ומסוכן ואינו רואה ניגע כי הם ממה וחם מתעות סכנה היא לולד אינה מתענה אפילו ביום הכפורים תשובת דבר שמואל סי' ק"ז: (ח) יעלה ויבא. וחם לא בשבת אומר רלה בשב"ג. וט"ז כתב שלא להזכיר יעלה ויבא ע"ם והמ"ח העלה להקל. ועכ"פ ח"ל לקדש דיש לחום לברכה לבעלה ע"ם:

(ט) שליח לבור. ועכשיו אומר הגדול לבד. ולירך לערף עוד שיום עם הגדול ושומים שמו עד אחר כרש ועיין ע"ז: (י) העבריינים. והם העוברים על גזירות ותרמות הקבל מתירין להם כדי שיוכלו להתפלל דכל ה"ל שחין כו מפושעי ישרחל אלו תינוקות של בית רבן:

(כט"ו) ונוהגים שאומר כל נדרי כו'. וכתב בשחילת יעקב סי' קמ"ה שהמוסה של הקדמונים הוא לומר די נדרכון שלא בשבת ולכ"ת דקחי על המכר

משנה ברורה

מאכל ומומרים לו יו"כ היום ואם אחה מוסם שיהיה לך סכנה אם לא תאכל כשיעור בבת אחת אכול בבת אחת ואם לאו אל תאכל מעט מעט פחות מכשיעור. וכתבו האחרונים לעניך כל מורה להיות דיניהם אלו שנוהים בפיו מכשיוה"כ כי יוכל להיות דבשהיות מעט יש בו סכנת נפשות. ואם הוא שלא שהמורה עניך לעיין הדין ויש שם אחר שיודע להשיב מיד אין הולקים בזה כבוד עניך. ועיין עוד מדיניהם אלו בהלכות שבת סימן שכ"ח וסימן ש"ל כי אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה שזהו בהקילה וזה שזהו בעונש כרת: (כה) בולמוס. והוא (יט) מחוכן למות ע"י וכשמהיתו חוזרת כיולו שמתרפא. ואיתא בגמרא דעיקר הסימן שהיורו עיניו מעיולו להבחין בין מעם לבעול יפה לטעם תבשיל רע: (כו) עד שיהיורו עיניו. מבמע מלמון זה דבזה אין עניך לעמוס ליתן לו פחות פחות מכשיעור וכ"ל דיוכל לבא ע"י השהיה לבכיה: (כז) עיין לעיל סי' שכ"ח סי"ד. המבואר שם דיש בהמה עניך לאכול לאחר ובכבילה מוכנת מועב להחזילו בבילות: (כח) חולה שאכל ביוה"כ. וכן יש לנהוג לעבדים שחולים ביוה"כ וכן היולדת שהיה מתענה [מט"ח]: (כט) שאומר יעלה ויבוח. הטעם כיון דבהחירת אכל הו"ל יוה"כ כמו לדיוק שאר יו"ט (ל) וחם אל בשבת אומר רלה והחליצנו (לא) ויש שמקילין בזה שאפי' יעלה ויבוח ח"ל לומר שלא תקנו אלא במקום

שה"צ (יט) רש"י: (כ) אחרונים: (כא) ט"ז וגם המ"א מלדד שיעור בדין כן אלא שכ' שמ"מ יש לפסוק כהעור ולא לסקל. וגם המ"א הביא כשם ס"ל שסיבור כן ובמאחר מרדכי הביא כשם חו"ת שסובר כן. אלא כיון דהוה רק בקבה בעלמא יעלה ויבוח וכן רלה וחין בזה חשש בדבה לבעלה יוכל לומר משה"כ קיבום כמו שכחבנו במעלה: (כב) מ"א וכן כתב במעה אפרים והגר"ז וח"ש ועיין בתימוכי רע"ח: (כג) פמ"ג וח"ש: (לא) אחרונים: (כ) אפילו לשלית לבור כן מסיק בשע"ת: (ג) פמ"ג: (ד) בא לומר שאין נכו לסקל בדבשים פוסקי ישרחל אלא יכין בכולל תעניתנו ותפלתינו וכיינו כי שם בימים מתפלה ומתקבלת בשאר שהרבשים בתוכם ורוצים להתחגד ולהתנהג כמעשה סלדיקים [פרישה]: (ה) פוסקים: אחרונים

שערי תשובה

(כ"ו) כמאכילין כו' כשני בלילי כיום כו'. וכתב כי"ד סימן ל"ז וסי' ל"ח על גדולי הרמ"הים וסגאון ז"ל בסביר לו פנים בדברי הרמ"הים חיים וקיימים וכתב לו תוכחת מגולה בגוף יוסף עוד בספרו דברי הקדמונים ולמלך פליטים לשונם נכון דבריהם ומקומם שם תולקים ניחן רבות להכריע

באר היטב

לגלח יו"כ היום יכבור שמן הדין לכור לו לאכול ויבית עמו לידי סכנה ע"ם. וכיולדת מהימינן לגיום דמיהו כקיבי כהו מ"ח. מניקה שים לה ילד חולה ומסוכן ואינו רואה ניגע כי הם ממה וחם מתעות סכנה היא לולד אינה מתענה אפילו ביום הכפורים תשובת דבר שמואל סי' ק"ז: (ח) יעלה ויבא. וחם לא בשבת אומר רלה בשב"ג. וט"ז כתב שלא להזכיר יעלה ויבא ע"ם והמ"ח העלה להקל. ועכ"פ ח"ל לקדש דיש לחום לברכה לבעלה ע"ם:

(ט) שליח לבור. ועכשיו אומר הגדול לבד. ולירך לערף עוד שיום עם הגדול ושומים שמו עד אחר כרש ועיין ע"ז: (י) העבריינים. והם העוברים על גזירות ותרמות הקבל מתירין להם כדי שיוכלו להתפלל דכל ה"ל שחין כו מפושעי ישרחל אלו תינוקות של בית רבן:

(כ"ו) ונוהגים שאומר כל נדרי כו'. וכתב בשחילת יעקב סי' קמ"ה שהמוסה של הקדמונים הוא לומר די נדרכון שלא בשבת ולכ"ת דקחי על המכר

משנה ברורה

מאכל ומומרים לו יו"כ היום ואם אחה מוסם שיהיה לך סכנה אם לא תאכל כשיעור בבת אחת אכול בבת אחת ואם לאו אל תאכל מעט מעט פחות מכשיעור. וכתבו האחרונים לעניך כל מורה להיות דיניהם אלו שנוהים בפיו מכשיוה"כ כי יוכל להיות דבשהיות מעט יש בו סכנת נפשות. ואם הוא שלא שהמורה עניך לעיין הדין ויש שם אחר שיודע להשיב מיד אין הולקים בזה כבוד עניך. ועיין עוד מדיניהם אלו בהלכות שבת סימן שכ"ח וסימן ש"ל כי אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה שזהו בהקילה וזה שזהו בעונש כרת: (כה) בולמוס. והוא (יט) מחוכן למות ע"י וכשמהיתו חוזרת כיולו שמתרפא. ואיתא בגמרא דעיקר הסימן שהיורו עיניו מעיולו להבחין בין מעם לבעול יפה לטעם תבשיל רע: (כו) עד שיהיורו עיניו. מבמע מלמון זה דבזה אין עניך לעמוס ליתן לו פחות פחות מכשיעור וכ"ל דיוכל לבא ע"י השהיה לבכיה: (כז) עיין לעיל סי' שכ"ח סי"ד. המבואר שם דיש בהמה עניך לאכול לאחר ובכבילה מוכנת מועב להחזילו בבילות: (כח) חולה שאכל ביוה"כ. וכן יש לנהוג לעבדים שחולים ביוה"כ וכן היולדת שהיה מתענה [מט"ח]: (כט) שאומר יעלה ויבוח. הטעם כיון דבהחירת אכל הו"ל יוה"כ כמו לדיוק שאר יו"ט (ל) וחם אל בשבת אומר רלה והחליצנו (לא) ויש שמקילין בזה שאפי' יעלה ויבוח ח"ל לומר שלא תקנו אלא במקום

שה"צ (יט) רש"י: (כ) אחרונים: (כא) ט"ז וגם המ"א מלדד שיעור בדין כן אלא שכ' שמ"מ יש לפסוק כהעור ולא לסקל. וגם המ"א הביא כשם ס"ל שסיבור כן ובמאחר מרדכי הביא כשם חו"ת שסובר כן. אלא כיון דהוה רק בקבה בעלמא יעלה ויבוח וכן רלה וחין בזה חשש בדבה לבעלה יוכל לומר משה"כ קיבום כמו שכחבנו במעלה: (כב) מ"א וכן כתב במעה אפרים והגר"ז וח"ש ועיין בתימוכי רע"ח: (כג) פמ"ג וח"ש: (לא) אחרונים: (כ) אפילו לשלית לבור כן מסיק בשע"ת: (ג) פמ"ג: (ד) בא לומר שאין נכו לסקל בדבשים פוסקי ישרחל אלא יכין בכולל תעניתנו ותפלתינו וכיינו כי שם בימים מתפלה ומתקבלת בשאר שהרבשים בתוכם ורוצים להתחגד ולהתנהג כמעשה סלדיקים [פרישה]: (ה) פוסקים: אחרונים

הלכות יום הכפורים סימן תריט

(ג) ואח"כ אומר (ג) שהחיינו (ד) בלא כוס. סגס ומ"כ מתפללים ערבית ומוסגים לומר כל נדרי (ה) כשהוא (ד) יום וממשיך כיוצוצים (ו) עד סליחה ומומרים אותו ג"פ וכל פעם מגביה קולו יותר מברתשעם (מכרי"ל) וכן אומר סק"ן ג"פ ונכנס לכל עדת וגו' וסקבל אומרים ג"פ ויאמר ס' סלחתי כדברך (מכמגים) ואל יפנם אדם ממנהג סעיר (ז) אפילו ביוצוצים או בפיוטים שאומרים שם (מכרי"ל):

ב דבליל יוה"כ ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ח) בקול רם: ג (ט) "אם חל בשבת אומרים ויכולו (י) וברכה אחת מעין שבע וחותם מקדש השבת (יא) ואינו מזכיר של יום הכפורים. (וש"ך מביאו מלכנו בשבת אבל שאר סליחות וסתמיות אומר כמו בחול) (ריב"ם סימן תקי"ב ומנמגים): ד (יב) 'צריך להעמיד אחד לימין ש"ץ ואחד לשמאלו: ה "יש (ה) שעומדים על רגליהם כל היום (יג) וכל הלילה: ו "נוהגים (יד) ללון בבהכ"נ ולומר (ו) שירות ותשבחות כל

שערי תשובה

ספתיד לריך לשנות ולומר דבנדר לו דבידר הנו"ן כתיב"ק והל"ת בדבש וכן בכולם דמיהתכא כו' וכתב שלחם לדבדי ר"ת הוא מהג בשתי סלבוחות וכבוסטת כשסת דבדבנה ודמידל דשתבענה ודמיהתכא לשבדנה ודמיסר כו' מיום בפורים שעבר כו' ומ"ב זה כו' לעלת ידי סבל כו' ע"ב וגבלחם שסיחיד יכול לומר כן בלחש בפ"ע אבל בש"ץ בלמור לין לו לשנות מנוסח שבדפוס ומובגל בפי כל: (כמ"ע) אם תל כו'. עיין לשם ומ"ש שם"ל בלחבה מקרא קודש ומ"ש שביר לומרים ותתן לנו בלחבה לת יום הבשת כו' הן מנוחר בלשם וכ"ב בדבול מרבבה ושיון לעיל סי' תקפ"ב:

באר היטב

זה ג' פעמים: (ג) שהחיינו. וגכון לאומרם בלחש פס הש"ן ויסיימ קודם הש"ל שיאמר אמן: (ד) יום. מנוס דדומה להתרת נדרים שאין מפירין בשבת וי"ע ולכן ל"ל מבע"י ב"ח. והקבל אומרים כל נדרי עם הש"ן בלחש דאין תבלי דאין הש"ן מושל לעבור ד"מ לבום. ומנהג פשום הוא להתעבף בטלית מבע"י ומברכין עליו וב"ב התר"י ל"ל. ואם נתעבף בלילה אין לברך עליו ושי' ספר הכוונות ושיין יל אחרון. והבאר היטב אחר לפני לא דק בזה ב"ח: (ה) שעומדים. היינו בשעת תפלת ערבית אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בכוונה כיום בינ"ג. ויזהרו שלא ישנו נקביהם. ואם נהלבו יכולים לסמוך לשום דבר. מהרי"ל ד"מ. ומעשה פעם ג' ודעתו לעשות כן כל ימיו ולא לומר לו אחר ולברך אמת ויציב לעד: (ה) בקול רם. דהוה שירת המלאכים וביה"ב גם ישראל לומדין למלאכים: (ו) אם חל בשבת וכו'. ובתפלה לומר ותתן לנו ד' אלהינו (ז) בהאהבה את יום השבת הזה ואת יום הכפורים הזה: (ח) וברכה אחת מעין שבע. ואריך לומר (טו) אתה הוא הקדוש שאין כמוהו: (יא) ואין מזכיר של יום"כ. (טו) דברכה זו אינו בא בכלל יה"כ להלה אם חל יוה"כ ביום חול ג"ש לומר בה ברכה אחת מעין שבע: (יב) צריך להעמיד וכו'. כדרך שמלינו בלל מרע"ם שהחזן והזר תמכו בידיו (יג) ושבשו המנהג שעומדים בלל החזן עד אחר ברכו ואם בל בשבת שאומרים מזמור שיר ליום השבת קודם ברכו יכולים לחזור למקומם בתחלת אתירת מזמור: (יג) וכל הלילה. היינו (יח) בשעת תפלה בלילה דאל"ב לא יוכלו להתפלל לא ישמעו. ועשה העמידה להיות דומה למלאכים (יט) ונעשה שם נחלבו (בא) גם יזהרו בעלמם מה שבל אדם מתויב ליזהר בלא יהו נקביהם ויעברו על בל תעקו: (יד) ללון בבהכ"נ. ולבוה בתב מוטב לילך ליתן בבותו בי מי שיושר בלילה יתן ביום ויהיו לומר בבוה ולי משום שמירת הגרות יבברו לומר. בתב בש"ל קודם שיתן יאמר ד' מזמורים הרשמושים שבתהילים שם שמיתים לקרי

משנה ברורה

התנלח] וזוהגין לאו בר"ת. ולפ"ז ל"ל די נדירות ודמיסתבענה לשון פתיד והמ"ח מסיק דאפילו לדעת ר"ת ג"כ יכול לומר בתיבה אחת דנדרנא דלשון זה גם להבה משמע והקבל יאמרו עם הש"ן בלחש דאין תנאי הש"ן מועיל לעיבור: (ג) ואח"כ לומר שהחיינו. וגם הבבור (ו) יאמרו ב"א בלחש. ושוב שיאמרו לפניים הברבה שמברך לעצמו בדי שבפיוסים הש"ן הברבה יאמרו תחלו. ומ"מ יש להש"ן ליזהר (ז) שיבון להוציא הבבור מי מהם שירבה לבתת בברבתו: (ד) בלח יום. דביון דמברך שהחיינו (ה) אפילו אם הוא עדיין מבע"י בבל יום. דביון דמברך שהחיינו ואסור למיתבי ואי ניתיב לתיוקי אתי למיסרך לבתות ביוה"ב אפילו בשינוי לשבת ר"ג. ותעטף בטלית מבע"י בדי לברך משום דבלילה אין מברבין אפילו על בסות המיוחד ליום ושיין לעיל סימן י"ח סק"ו במ"ב: (ה) בשודו יום. תע"ב דאלו סוברין בר"ת ותתנין על להבה שלא יהולו (ט) מ"מ דמי בלת שלהפרת נדרים שאין מפירין בשבת וי"ע וה"ה יוה"ב: (ו) עד הלילה. בדי להתפלל (י) ערבית בלילה. ואם עדיין לא הגיע זמן ק"ש יאמרו אחיזה מזמורי ההלים בודם ערבית: (ז) אפילו בינוגוים. בי עי"ז מבלבל דעת הבהל (יא) אין אומרים בתהבה בודם אלא בקדם (יב) ובמתומות שבותבין לומר בתהבה בודם אלא בקדם אין בשות (יג) ואם חל בשבת אין אומרים תלולי תבוחינו ואלהי תבוחינו רלה במוחתנו דביון שהוא יום תענית אין כ"ב רצון במוחתנו אבל אומרים

שער הציון

(ו) בתהלים: (ו) מע"ח וכתב שוד שם דיש להזהר לפיים שבותבין אומר שהחיינו בשעת הדלקת הנרות בבית אחד יתמהו אנית הרבה שהחיינו בבהכ"נ אלא ישמעו מש"ן ויענו אמן: (ח) פוסקים: (ט) מ"ח: (י) מ"ח: (יא) מ"ח: (יב) מע"ח: (יג) מ"ח ומ"ח: (יד) דגמ"ר ומ"ח: (טו) בתהלים: (טו) לבוא ואף בשבת"ב הבא אתיל ביום מובא בערבית אלא שאין אומרים אותו בשבת שתי פעמים בשיום אחד בתרבא תפלת מנחה (יו) מ"ל מפיי אפילו בשבת אין אומרים אותו בשבת אלא פעם אחת ביום ואפילו בשבת שחל בו יום"ב אין אומרים אותו אלא פעם אחת ביום (יח) בי"י וסיימו בל זמן שאומרים סליחות ותפלות שומדים ובבל מבע"י ויש"ל מפיי אפילו בשבת אין אומרים אותו אלא פעם אחת ביום (יט) בשיון מי שה"י בעלמו שלא יזיק לו בשמידה ביותמשבת בשעת התפלה או שלא יוכל לכוין בראוי בביום בין בדי שלא יצטרך לשמוד בשבת בין בשבת בשמידה ביוה"ב אחר לגיר שהתפ שבה"ב: (בא) בי אין יבולין להדמות להם בס"ם סימן תר"י: (בב) מ"ח ואפילו אם בשפק הרחטן לא דשתו לתזור שלא ישבח בן ביוה"ב אחר לגיר שהתפ שבה"ב: (יט) בי אין יבולין להדמות להם בס"ם סימן תר"י: (בב) מ"ח ואפילו אם בשפק הרחטן לא

ע"ח

הלכות יום הכפורים סימן תריט תרכ תרכא

הלילה. סגס ומוב ליבן (מו) ליחוק מן סלרון (מרדכי) (מז) ומי שלינו רולה לומר תבבחות וסיבות בלילה לא ייבן שם (מכרי"ו) וסמוגים סמתפללים בל בלילה בי מלבדין בולם בשלימה יבניס (מכרי"ל):

תרכ מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית. ובו סעיף אחד:

א (א) "מוב (ח) לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית בדי למהר בעניו שיתפלל מוסף (ב) קודם שבע שעות:

תרכא סדר קריאת התורה ומילה ביו"כ. ובו ו' סעיפים:

א מוציאין שני ספרים "בראשון (א) קורים ששה (ב) בפרשת (ח) "אחרי מות ועד ויעש באשר צוה ה' ואם חל בשבת (ג) קורים שבעה (ג) (ד) ומפטיר קורא בשני בפינחם ובעשור לחודש ומפטיר בישעיה ואמר סלו סלו פנו דרך עד בי פי ה' דבר: ב (ג) (ה) "מילה ביה"ב מלין (ו) בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה ולאחר המילה אומרים אשרי (וסמנהג למול (ז) לחר לחבי) (מנמגים) "ואם הוא (ח) במקום שצריך לצאת מבית הבנסת אין מלין (מ) עד אחר חזרת ס"ת

באר היטב

פוגבו גדול מלחתי. יה"ב שחל בשבת לין מקבלין שבת לחל מזמור שיר ליום השבת וב לומרו שבבה"ב:

(ח) לקרא. וכתב בהגמ"י שחם הוא סוף שם ילללו ח"ת. עמ"ח. ומחויב בל יחיד לומר לפחות י"ז ויהוים ד' בד' תפלות וד' בחזרת הש"ן וב' פעמים ח' במנחה וח' במעריב בנגד י"פ שהיה מזביר הב"ב לת הגשם:

(ט) לחרי מות. והמלטער על מיתת בני לחרן ומוריד דמעות עליהם בי"ב מוהלין לו עוונותיו וביבו לין מתים בחיבו. זוהר והחי"ו ז"ל. ומזה ללמוד בי"ב מבניות יומת גם ללמוד בסוף יומת המתמרים המדברי' בתפלות התסובה עבל"ם. ולין ל"ח לעסוק בתורה והלהמיע מלהתפלל התפלות והסליחות וללקשות עם הלבור שבגה"ב: (ב) ומפטיר. בהפטרה ח"ש מלך מוחל וסולח רק ודבדך לתת וליים לעד בח"י וגו' ד"מ ולחתוניס: (ג) מילה. ולומרים זבור ברית. ואם הל בשבת אומרים ותיי בתבת בי. ועיין בסי' רפ"ב שלין מוסיפין מבום דלחבי בפרבזות מלויים מעבין בפרב בי' ע"ם וסיבותו בם"ע ועיין בפברי חברים (בסו"ע) ואם הל בשבת בי. ועיין בסי' רפ"ב שלין מוסיפין מבום דלחבי בפרבזות מלויים מעבין בפרב בי' ע"ם וסיבותו בם"ע ועיין בפברי חברים

משנה ברורה

לקרי [והיינו לבד הק"ש שקורין בבל יום] ומוב שלא יעטוף בבריס בבסות המהממין ועב"פ לא יבבה רגליו: (טו) רחוק מן התרון. בן יבול לילך הפבה: (מז) ומי שיהיו וכו'. דמעשה היתה שהיה הול משום שלן שם לעורך מלוה לבן מוהר ליתן [הגר"ח ע"ם]. עוב ללמוד ביוה"ב מבניות מסבת יומת גם ללמוד המתמרים מסוף יומת המדברים מעיין התסובה. ולין ל"ח לעסוק בתורה ולהמיע מלומר התפלות והסליחות עם הלבור [לחרוניס]:

(א) מוב לקלר. ואם הוא סוף שם (ו) ילללו מבינו מלבמו ב"ש יתחרו עד שעה ו' בבר הגיע זמן המנחה: (ב) קודם שבע שעות. לבתחלה רלוי לזהיר להתחיל תפלת מוסף קודם שם שעות ומלה על היום לפי שבשם ומלה הוא זמן תפלת מנחה גדולה שהיא תדירה יותר מתפלת מוסף ומ"ם בדיעבד לם מירע שבתחר תפלת מוסף עד שבע או לחר שבע יש להתפלל מוסף קודם ולח"ב מנחה לם לל שבשב הגיע זמן מנחה קטנה. ולריך בל יחיד לומר (ג) יו"ד ויהויים ביוה"ב לפחות ד' בתרבע תפלות ו' בחזרת הש"ן ושתי פעמים בתר בנחה ומחתך במעריב בנגד י"פ שהיה מזביר הב"ב לת הגשם:

שער הציון

(ה) מ"ח וב"ח: (ב) מבם לפרים ושיין סימן רפ"ו: (ג) ומה שלומר במעריב שוד פ"ח בתוך סליחות לל תביב לללו מה שלומרים בתוך תפלה: (ד) בי"מ לשיל סימן רפ"ב סי"ח בבה"ב: (ב) וברי"ב בתב דים שה"ח יום ליבבה דסוי בלל ע"ם ובתבוסת שוחל ומביב מ"ד מ"ב בקי"ם בתב לחומרים:

(י) וחוזרים ואומרים קדיש : **ג** ^ה^מברכין (יא) על המילה בלא כוס (וי״א דמברכין בכוס (יב) ונותנים (ד) לתינוק הנימול וכן נוהגין) : **ד** (יג) במוסף ^ו^אומר ש״צ סדר (ה) עבודה . הגה ונוהגין (יד) ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם גם בעלינו לשבח אבל ש״ל אסור (ו) לעקור ממקומו בשעת התפלה כדי ליפול על פניו (טו) ויש למחות (טז) ביד העושים כן : **ה** ^י^סדר הוידוי (ז) (יז) חטאתי עויתי פשעתי: **ו** ^ח^נהגו לידור צדקות ביוה״כ בעד (ח) (יח) המתים (ומזכירין נשמותיהם (יט) דהמתים ג״כ יש להם כפרה ביוה״כ) (מרדכי) :

ה מרדכי בשם ר״י בר שמשון ו טור וש״פ מההיא דבתית קמיה דרבה יומא ל״ד ול״ו ז ברייתא שם ל״ב וכחכמים טור בשם הרי״ף וכה״ג וכל פלטוי ור״ת ח מרדכי פ״פ ספרי בעגלה ערופה אשר פדית **ט** המתים וכו' **א** טור והמרדכי בשם סדר רב עמרם

תרכב סדר תפלת מנחה . ובו ד' סעיפים :

א ^א^למנחה אומר (א) אשרי ובא לציון ואין אומרים ואני תפלתי אפילו אם חל (ב) להיות בשבת . הגה (ג) ואין אנו נוהגין לומר אשרי ובא לציון קודם מנחה (ד) רק קודם נעילה וכן כתבו קצת רבוותא (מרדכי והג״מ ס״ס אהבה וסוף הלכות י״כ וכל בו ומנהגים (ה) וה״א (א) אין כאלהינו בי״כ (מנהגים) :

שערי תשובה

מפר ז' סעיף י״ז וכפתתי בשערים שם : (ה) עבודה . וכתב בנ״ב מ״ת סימן קכ״ז מה שנהגו במוסף יוה״כ מלבד קרבנות הכפורים טוב עשו כי קרבנות הפנימי אינו מן המוספים ועיקרו בפ' אחרי בקרבנות היום וגם אין פי' לנוסח זה במקום זה כיון שכבר אמר ושני תמידים כהלכתן איך יאמר אח״כ מלבד קרבנות הכפורים ועולת התמיד כו' והם ג' תמידים יש והאומרים אותו אין לומר רק מלבד קרבנות הכפורים ולא יותר וכן במוסף ר״ה א״ל רק מלבד עולת החודש ולא יותר אבל המסיימים עולת התמיד אינו נכון שכבר אמרו ושני תמידים כהלכתם ודלא כהרמ״א סי' תקצ״ה וטוב נתיישבתי שהתורה הזכירה אלו המוספים מלבד קרבנות הכפורים והרמב״ם בפרק י״ד מהלכות תו״מ כו' ש״מ שקרבנות הכפורים הפנימי שייך קצת לקרבן מוסף ולכן אי לאו דמסתפינא ה״א לומר גם ביה״כ ושני שעירים לכפר ואז לא יסיימו כלל מלבד קרבנות הכפורים ומי שאינו רוצה לומר ושני שעירים יסיים מלבד קרבנות הכפורים אלו השלש תיבות ולא יותר ועיין בדגול מרבבה שכתב ג״כ שיאמר ושני שעירים לכפר ולא יאמר מלבד קרבנות הכפורים ועיין בסי' תקנ״א מ״ש בשם הדגול מרבבה ומ״ש שם . ועיין בט״ז סי' ק״צ שאותם שמכים על לבם באמירת חטאנו שטוו שפיר עבדי שאנו מדמים עצמינו כאלו הכנו אותם ב״י ומתחרטים כו' :

באר היטב

יום ליבשה עססי' תקפ״ד : (ד) לתינוק . דהיינו דמלבד מה שנותנין לפי התינוק כשאומר ובדמיך חיי צריך ליתן לו לשתות קצת מהכוס מ״א ע״ש ועסי' תקנ״ט ס״ז : (ה) עבודה . דעיקר העבודה של כ״ג היה במוסף עיין ט״ז ומ״א : (ו) לעקור . וכבר פשט המנהג שגם הש״ל נופל על פניו . לבוש . אבל לא יעקור רגליו גם יעמוד קצת רחוק בתחלה מהתיבה וכן נוהגים עססי' קל״א דיש להשתטח עשבים על הרצפה : (ז) חטאתי . החטא שוגג עון מזיד פשע מורד וצ״ל הקל תחלה : (ח) המתים . ולכן נקרא יוה״כ בלשון רבים ר״ל לחיים ולהמתים . מהרי״ו :

(א) אין כאלהינו . אבל פטום הקטורת יש לאומרו . אחרונים :

משנה ברורה

ס״ת . למקומה כדי שלא יהא בזיון להניח ס״ת וללאת לחוץ : (י) וחוזרים ואומרים קדיש . הנה זה נכון לדעת המחבר דהמילה הוא קודם אשרי א״כ כשיבואו יאמרו אשרי וקדיש וכידוע דקדיש זה קאי על אשרי אבל לדעת רמ״א דהמילה הוא אחר אשרי (ג) א״כ יש הפסק גדול בין האשרי ולקדיש ע״י הליכה שלחוץ אכן זה מיירי במקום שאומרים יה״ר קודם מוסף שיש בו כמה פסוקים ועלייהו יהיה קאי הקדיש ובמקומות שאין אומרים היה״ר י״ל איזה מזמור קודם אמירת הקדיש : (יא) על המילה בלא כוס . ר״ל דמברכין רק ברכת אשר קידש ידיד מבטן אבל לא הברכה שעל הכוס דהלא צריך לטעום ממנו וא״א ביוה״כ וליתן לתינוקות לשתות ג״כ אין כדאי דחיישינן דלמא אתי למיסרך עי״ז לשתות תמיד ביוה״כ. ורשאי למצוץ הדם כדרכו בחול והנוהגים למצוץ ביין לא יזלפו בפה ולא במוך משום חשש סחיטה רק יזלפו בפה לבד [מטה אפרים] : (יב) ונותנין לתינוק הנימול . ר״ל מלבד (ד) מה שנותנין בפי התינוק כשאומר בדמיך חיי צריך ליתן לו לשתות קצת מן הכוס דאל״כ איכא גנאי להכוס [מ״א] ואם מלין אצל היולדת (ה) והיולדת חולה בענין שמותרת לאכול יכול להוציאה (ו) וגם יאמר לה שתכוין לצאת בברכתו ותשתה ממנו : (יג) במוסף וכו' . דעיקר עבודה של כ״ג היה במוסף ולכך אנו אומרים ג״כ כדי לקיים ונשלמה פרים שפתינו : (יד) ליפול על פניהם . ועיין סימן קל״א דיש להשתטח עשבים על הרצפה משום דאסור לשטוח אפיו על הרצפה או יחוץ בטליתו : (טו) ויש למחות . דהרי שניהו אפילו נחם כרוך על עקבו לא יפסיק : (טז) ביד העושים כן . אבל כבר פשט המנהג שגם הש״ץ עושה כן ונראה שהם סומכין דהליכה לא מקרי הפסק [ט״ז] וכעת פשט המנהג שנותנין עוד שטענדע״ר לפניו ובעבודה מסלקין אותו הסטענדע״ר (ז) ואין עוקר רגליו [פמ״ג] : (יז) חטאתי עויתי פשעתי . חטא שוגג עון מזיד פשע מרד וצ״ל הקל תחלה : (יח) המתים . ולכן נקרא יום הכפורים בלשון רבים ר״ל לחיים ולהמתים [מהרי״ו] : (יט) דהמתים ג״כ יש להם כפרה ביוה״כ . כשנודרין בעבורן דאמרינן אלו היה חי היה נותן ג״כ לדקה [ואפילו אם היה עני היה טהור לב ורוצה ליתן] אבל בעבור רשע אינו מועיל [מ״א וש״פ] ואם התודה קודם מותו י״ל דיש לו כפרה וכלדיק חשוב [פמ״ג] ומסתברא דאם הבן נותן בעד אביו בכל גווני מועיל להקל דינו דברא מזכה אבא . סליק :

(א) אשרי . כדי (א) להפסיק בין תפלת מוסף לתפלת המנחה : (ב) להיות בשבת . לפי (ב) שבשבת אומרים לשבח ישראל שאף שאכלו ושתו מתפללים לא כאו״ה וביוה״כ א״צ לזה : (ג) ואין אנו נוהגין . כדי (ג) למהר שלא יעבור זמן המנחה (ד) ודי בהפסק קריאת התורה : (ד) רק קודם נעילה . כדי (ה) להפסיק בין מנחה לנעילה : (ה) וה״א אין כאלהינו . לפי שבשבת אומרים כן כדי למלאות החסר ממאה ברכות בכל יום וביוה״כ איכא הרבה שבחים וא״צ למלאות בזה גם פטום הקטרת א״צ לומר שהוא כלול בעבודה

שער הציון

(ג) מטה אפרים : (ד) מ״א וש״א : (ה) מט״א וכתב דזה עדיף יותר מנתינה לתינוק הנימול עי״ש : (ו) שם וכתב שם והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס : (ז) ושמש הכנסת מגביהו ומעמידו על רגליו בענין שלא יצטרך לעקור רגליו ממקומו : (א) ב״י : (ב) טור : (ג) מרדכי : (ד) כל בו : (ה) הגהמ״י :

ב ^ב^מוציאין ס״ת (ו) וקורין ג' (ז) בפ' (ג) עריות עד סוף הפרשה (ח) והשלישי מפטיר (ג) ביונה ^ג^ומסיים מי אל כמוך (ט) ומברך לפניה ולאחריה ^ד^ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת וחותם בשל שבת . הגה (י) וא״א (ד) על התורה ועל העבודה במנחה (הג״מ סוף הלכות י״כ ומהרי״ל ומנהגים והגמ״ר) : **ג** ^ה^אם חל בשבת (יא) אומרים צדקתך ^ו^ואומרים א״מ . הגה ובמדינות אלו (יב) א״א (ה) לדקתך (יג) ולא א״מ : **ד** (יד) ^ז^אין נושאין כפים במנחה ביוה״כ וכהן שעבר ועלה לדוכן הרי זה (טו) נושא כפיו ואין מורידין אותו :

ב ברייתא מגילה ל״א ג טור ד שם וכן כ' הרא״ש והמרדכי והר״ן בפ״ב דשבת ה טור והר״ן ו ר״ן ז לייתיו בסימן קכ״ט וע״ש **א** טור ב הרא״ש בשם הל״מ בסוף יומא מסידור רב עמרם פ' בתרא דתענית וכלב שם הרי״ף וש״פ ג ב״י ובסעד לדברי מסג״מ שם

תרכג סדר תפלת נעילה . ובו ו' סעיפים :

א לנעילה ^א^אומר אשרי וקדיש ואינו אומר ובא לציון . הגה וכבר כתבתי דהמנהג במדינות אלו לומר אשרי ובא לציון (א) קודם נעילה : **ב** ^ב^זמן תפלת נעילה (ב) כשהחמה בראש האילנות כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה ^ג^וצריך ש״צ לקצר בסליחות ופסוקים שבאמצע התפלה וגם אין לו

באר היטב

(ג) עריות . התוס' במגילה דף ל״א כתבו הטעם בשביל שהנשים מקושטות לכבוד היום . ובמדרש איתא בשם שהקב״ה הזהיר שלא לגלות ערוה כך לא יגלה ערות עונותינו . ובט״ז כתב הטעם דנפשו של אדם חשקה בעריות טפי מכל העבירות ע״כ מזהירין ע״ז ביה״כ שהוא יום קדוש ונורא ע״ש . וכן במיתת בני אהרן להורות שלא להקל במצות שלא נמצאו בהם אזהרות כמו נדב ואביהוא . כל בו : (ג) ביונה . לפי שיש בו כח התשובה ושאין יכולין לברוח מהש״י . לבוש : (ד) על התורה . פי' אנו אין מנהגנו כמ״ש הש״ע אלא אין אומרים כלל על התורה ועל העבודה רק חותמין מגן דוד . אם אין שהות ידלג א״מ להתחיל נעילה בזמנה ועסי' תר״ך . וטוב לומר מעט סליחות בנחת מהרבה במרוצה . אחרונים : (ה) לדקתך . דכתיב בו משפטיך תהום רבה ואנו מבקשים רחמים ביה״כ . לבוש :

שערי תשובה

(בשו״ע) אם חל בשבת כו' . ע״ל סי' תקל״ח שם כתבתי בשם בעל סעתים שיאמר א״מ קודם לדקתך ועיין מ״ש שם ובברכ״י סי' זה :

משנה ברורה

בעבודה אבל נראה יותר טוב לאומרו ביחידות שהרי סמני הקטרת לא הוזכרו בעבודה [ט״ז] וגם המ״א כתב שיש לאומרו : (ו) וקורין שלשה . ומתחילין מן כמעשה ארץ מצרים פ' ראשונה עד וחי בהם. שניה אלהיך אני ד'. שלישי הוא המפטיר [לבוש] : (ז) בפ' עריות . משום שנפשו של אדם מחמדתן ואם יש אחד שנטמא יחזור בתשובה ומפטיר ביונה שמדבר מן התשובה ועוד שאין יכולין (ו) לברוח מן הש״י . אחרונים : (ח) והשלישי מפטיר ביונה . ואין אומרים קדיש על הספר (ז) רק אח״ק לפני העמוד קודם תפלה [ד״מ] : (ט) ומברך לפניה ולאחריה . ר״ל כדרך (ח) שבירך בשחרית שאומר גם על התורה ועל העבודה : (י) ואין אומרים על התורה וכו' . פי' אנו אין מנהגינו כמ״ש השו״ע אלא אין אומרים כלל על התורה ועל העבודה בין בשחל בשבת בין בשחל בחול רק חותמין מגן דוד והטעם שהרי כבר פסק העבודה מהשחר (ט) ובירך עליה שחרית . כשמוציאין הס״ת במנחה (י) אין אומרים על הכל ולא שמע ישראל רק גדלו . בנוסח אבינו מלכנו י״ל רוע גזר בנשימה אחת (כי שייכים להדדי דהיינו שיקרע הוא ית' רוע שיש בגזירה ומה שנשאר בגזירה יהיה לרחמים) והמפסיקים בניגון בין רוע לגזר צריך למחות וכפרט החזנים שלא יעשו כן [ט״ז ע״ש] : (יא) אומרים לדקתך . כשאר שבת ואומרים אבינו מלכנו אף שהוא שאלת צרכים הלא (יא) הוא שעת גמר דין ואם לא עכשיו אימתי : (יב) אין אומרים לדקתך . דכתיב בו משפטיך תהום רבה ואנו מבקשים רחמים לפני הש״ת ביוה״כ [לבוש] : (יג) ולא אבינו מלכנו . שהוא שאלת צרכים ואין שואלין בשבת וכהול אומרים (יב) אם לא שהזמן קצר וצריך למהר כדי להתפלל נעילה ביום וטוב לומר מעט סליחות בנחת מהרבה במרוצה : (יד) אין נושאין כפים וכו' . עיין סימן קכ״ט שם מבואר כל פרטיהן : (טו) נושא כפיו . עיין לעיל בסימן קכ״ט בהג״ה דמטעם זה יש נוהגין לומר אלהינו וא״א וכו' וה״ה דיש לומר אז שים שלום ולא שלום רב וכמבואר בסימן קכ״ז בסופו דהל דיגא להו . כהן אחד עלה לדוכן ושארי הכהנים עקרו רגליהם בעבודה ועדיין לא עלו טוב הדבר שילאו מבהכ״נ ולא יעלו עמו [ברכי יוסף] :

(א) קודם נעילה . כדי להפסיק בה בין תפלת מנחה לתפלת נעילה : (ב) כשהחמה בראש האילנות . הוא (א) איזה זמן קודם תחלת השקיעה ומה שכתב שישלים סמוך לשקיעת החמה (ב) היינו סוף שקיעה שהוא לאת הכוכבים וסמוך לזה היינו מעט זמן קודם לה״כ (ג) וי״א שיכולין להאריך ולהמשיך בתפלת נעילה גם בלילה ואע״פ שהעיקר כסברא הראשונה מ״מ עכשיו שנוהגין כסברא אחרונה אין למחות בידן (ד) ומ״מ צריכין עכ״פ ליזהר ולהתחיל (ה) בעוד היום גדול וגם יזהר לומר התרוץ היום יפנה השמש יבוא ויפנה (ו) קודם הערב שמש

שער הציון

(ו) ונותם כי האדם חוטא כמה פעמים לייחם ח״ם שאין יכול לתקן כשום אופן וע״כ יתנהג תמיד באופן א' ואם יגזור עליו הקב״ה למות ימות אבל טעות הוא שסוף דבר יהיה כל מה שהקב״ה רולה מנפשו שיתקן מוכרח הוא לתקן ויבוא עוד פעם ופעמים לעוה״ז ובע״כ יוכרח לתקן וא״כ למה לו כל העמל למות ולסבול חיבוט הקבר ושאר לרות ולחזור עוד הפעם ורואים מיונה שהקב״ה רלה מאתו שילך וינבא והוא מיאן בזה וגם ליס מקום שלא ישרה עליו עוד השכינה לנבאות כידוע ורואינו שנטבע בים ונבלע בדג והיה שם במעיו כמה ימים ולפי הנראה בודאי לא יוכל להתקיים דברי הש״י ומ״מ ראינו שסוף דבר היה שרצון הש״י נתקיים וילך וינבא כן הוא האדם בעניניו וזהו שאמרו באבות ואל יבטיחך ילרך שהשאול בית מנוס לך שע״כ אתה עתיד וכו' : (ז) כי הקדיש הזה קאי גם על התורה ועי״כ אם נזדמן שהולכים למקום אחר לקרות בתורה ותוזרים לבהכ״נ להתפלל י״ל קדיש אחר אמירת המפטיר [פ״ע בשם רע״א] : (ח) טור : (ט) רא״ש : (י) פמ״ג : (יא) ב״י : (יב) ב״י בשם הגהת מיימוני : (א) אחרונים : (ב) מ״א ואע״פ שהט״ז מפרש דכוונת המחבר שקיעה ממש [אך השמש ברא״ש אילנות הוא חלי שעה קודם ומש״כ סמוך לשקיעה היינו סמוך ממש] הוא בעצמו כתב שהעולם אין נוהגין כן אלא מקילין עם נס״ב כדעת הטור וכל האחרונים [דה״ת והגר״ז וח״א ומט״א] העתיקו כן להלכה : (ג) ב״ח ומובא גם במ״א וש״א : (ד) מ״א וש״א : (ה) אך לא יהיה קודם פלג המנחה [פמ״ג] : (ו) ואם נתאחר יאמר היום פנה השמש בא ופנה [תו״ת] :

למשוך בתפלת נעילה כל תיבה ותיבה כדרך שמושך בשאר תפלות כדי שיגמור (א) [ד]קודם שקיעת החמה (ג) (ואומר במקום כתבנו חתמנו) (טור): ג [ה]אם חל בשבת (ד) מזכיר בה של שבת (ה) [ו]אבל בוידוי שלאחר התפלה אין מזכירים בו של שבת וה"מ יחיד אבל ש"ץ כיון שאמרו בתוך תפלתו מזכיר בו של שבת ואם לא הזכיר (ב) (ו) בזה אין מחזירין אותו: ד [ז]ואומר כתר (ז) כמו במוסף: ה (ח) [ח]נושאים כפים בנעילה (והמנהג במדינות אלו (ג) (ט) שלא לישא כפים (י) ואומרים (ד) א"מ): ו [ט]בסוף הסליחות אומרים (ה) (יא) ז"פ ה' הוא האלהים (ופ"א שמע ישראל וג"פ בשכמל"ו) (מנהגים וע"ל סי' ס"א) (ו) (יב) ותוקעים תשר"ת. הגה ויש אומרים שאין לתקוע רק תקיעה אחת (מרדכי והג"מ סוף הלכות י"כ ואגור) (יג) וכן נוהגין במדינות אלו ותוקעין לאחר שאמר

ד כרבי יוחנן שם בירושלמי דאמר נעילת שערי היכל דהיינו ביום ה מימרא דרבי יהושע בן לוי שבת כ"ד ו הרא"ש ומרדכי שם וב"פ ז טור ח משנה תעני' כ"ו ט סמ"ג שקיבל מרבינו יהודה בר יצחק

שערי תשובה

(א) קודם. פבה"ע וכתב בנ"ב סי' ל"ג שיש לבטל המנהג שבנכרי מדליק נרות ביוה"כ לעת תפלת נעילה וכתב שביטל המנהג בק"ק יאמפלא וכפרתג רק סתרתי ש׳טלטל הנרות שכבר דולקות מערב יה"כ והעמידם מפוזרים בכל בה"כ דהוי שבות דשבות במקום מצוה ואם כבר נגמר החושך קודם שהתפללו הציבור נעילה בלתם אז מיקרי לורך גדול והנח להם כו' אבל אם הצבור כבר התפללו ולצורך הש"ץ בודאי ימלא נר א' דלוק מעיה"כ יש למחות בידם ומוטב שלא יאמרו פיוטים וסליחות וישמעו מהש"ץ ולא יעשו דבר האסור לרוב הפוסקים ע"ש: (בשו"ע) נושאים כפים כו'. ועיין בשאילת יעב"ץ סי' כ"א מ"ש בזה ולענין אמירת א"מ כ' בדגול מרבבה שבד"מ כתב שימשך בפזמונים עד הלילה ואח"כ יאמר א"מ משמע שלכתחלה י"ל א"מ בלילה ע"ש ובאמת שלשון זה הוא מהגמי"י הובא בב"י שם ומ"מ נראה שאינו רק למימרא דמלי למעבד הכי אבל פשיטא שאם אירע שעדיין יום יאמרו אותו ביום אפי' בשבת וכמ"ש במג"א:

באר היטב

(א) קודם. ונוהגין שממשיכין גם בלילה אך צריך ליזהר להתחיל בעוד היום גדול. והרוז היום יפנה כו' צריך לומר קודם הערב שמש דאל"כ דובר שקרים לפני ה' ע"ז ומ"א: (ב) בזה. כלומר שלא הזכירו בוידוי יצא כיון שהזכירו בתפלה אבל אם לא הזכיר שבת כלל מחזירין אותו מ"א: (ג) שלא. והטעם שלעולם מסיימין אותה בלילה ואין עבודה בלילה לבוש. ומהרי"ל כתב ואפילו איחר עד הלילה נושאין כפים. אבל האחרונים כתבו דיש לבטל המנהג שאין נשיאת כפים בלילה. ומ"מ אומרים אלהינו ברכנו וכו' דבזה אין קפידא כ"כ עמ"א: (ד) א"מ. אפילו חל בשבת ועדיין יום הוא מ"א ע"ש: (ה) ז' פעמים. הטעם ללוות השכינה שמתעלה לעלות למעלה משבעה רקיעים: (ו) ותוקעים. סימן לסילוק השכינה למעלה שנאמר עלה אלהים בתרועה וזכר לתקיעות יובל שהיתה בי"כ. […]

ותוספות כתבו להראות שהוא י"ט להרבות בסעודה לכן יפקדו איש את אחיו בלאתו מבהכ"נ כדרך שאומרים בשבת ויו"ט מע"מ. ותוקעין אפילו חל בשבת. אע"ג דלא הבדילו בתפלה עדיין מ"מ כיון שכבר עבר היום ותקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה לא החמירו

משנה ברורה

שמש דאל"כ הוא כדובר שקרים לפני ד': (ג) ואומר במקום כתבנו. וכן כשמגיע לוכתוב יאמר וחתום וכן יאמר בספר חיים וכו' נזכר ונחתם. כי בנעילה הוא חתימת הגז"ד שנכתב בר"ה על בני אדם לטוב או לרע ויזדרז מאד בתפלה זו כי תכלית כל העשי"ת הוא יוה"כ ותכלית יוה"כ הוא תפלת נעילה שהכל הולך אחר החיתום ואם לא עכשיו אימתי ולכן אף אם חלש הוא מחמת התענית מ"מ יאזור כגבור חלציו להתפלל במחשבה זכה וברורה ולקבל ע"ע גדרי התשובה באמת והבא לטהר מסייעין אותו ויחתם בספר חיים טובים. יש לבטל המנהג שהעכו"ם מדליק הנרות לצורך אמירת פיוטים בנעילה אלא הנרות הדולקים יפוזרם בכל בהכ"נ דזה הוי רק שבות דשבות. ונכון שמבערב יוה"כ יזמין עכו"ם לזה וגם שיהיה נכון שמא ביוה"כ יתהוה איזה דבר מחמת רבוי הנרות בכדי שלא יבא ח"ו לידי שריפה. אחרונים: (ד) מזכיר בה של שבת. כדרך שמזכיר בשאר תפלות היום שהרי עדיין יום שבת הוא ואפילו אותם הממשיכים תפלה זו בלילה כיון שהתחילו מבע"י צריך להזכיר של שבת: (ה) אבל בוידוי שלאחר התפלה וכו'. כיון שכבר סיים. ברכת שבת דהיינו אתה בחרתנו שהותמין מקדש השבת ולא מלינו הזכרה אחר סיום הברכה ולכן הש"ץ כיון שהוא אומר הוידוי בתוך התפלה צריך להזכיר של שבת באתה הבדלת אנוש מראש וכו' כדרך שמזכיר בו של יוה"כ וכמו כל ברכת אתה בחרתנו שהוא מזכיר בה של שבת ושל יוה"כ: (ו) בזה. כלומר בתוך הוידוי (ז) אבל בתוך התפלה הזכיר ולכן אין מחזירין אותו (ח) אבל אם לא הזכיר שבת כלל אז בין יחיד בין ש"ץ מחזירין אותו: (ז) כמו במוסף. ובמקומות שאומרין נעריצך במוסף אומרים ג"כ בנעילה. ופותחין הארון (ט) לכל תפלת הנעילה: (ח) נושאין כפים בנעילה. היינו (י) אם הוא עדיין יום אבל (יא) אם כבר חשכה אין נושאין כפים דאיתקש נ"כ לעבודה כדכתיב לשרתו ולברך בשמו ועבודה הוא דוקא ביום ולכן אם הזמן קצר (יב) יאמרו הפיוטים אחר התפלה כדי שיהא נשיאת כפים ביום: (ט) שלא לישא כפיו. ואפילו אם הוא (יג) עדיין בודאי יום (יד) מפני שכמה פעמים נמשך סיום התפלה עד הלילה לפיכך נהגו שלא לישא כפים בשום פעם. וכתבו האחרונים דמ"מ או"א ברכנו בברכה וכו' וכן שים שלום אומרים ואפילו הוא לילה שבזה אין קפידא כ"כ לפי שהתחלת התפלה היה ביום: (י) ואומרים א"מ. ואפילו (טו) חל בשבת ואפילו הוא עדיין יום מפני שהוא גמר דין: (יא) ז' פעמים. הטעם ללות השכינה שמתעלה לעלות למעלה משבעה רקיעים: (יב) ותוקעין וכו'. הטעם (טז) שהוא סימן לסילוק שכינה למעלה שנאמר עלה אלהים בתרועה (יז) ומותר לתקוע אפילו אם חל בשבת ג"כ (יח) ואע"ג שעדיין לא הבדילו בתפלה מ"מ כיון דחכמה היא ואינה מלאכה לא אחמור בה רבנן כולי האי ואפילו הוא בין השמשות מותר דהוא שבות לצורך מצוה (יט) אבל אם הוא בודאי יום אסור לתקוע: (יג) וכן נוהגין וכו'

שער הציון

(ז) מ"א וש"א: (ח) ובש"ך דוקא אם טעה ולא אמרו בתוך התפלה שבקול רם אבל אם לא אמרו בתפלה שבלחש אין מחזירין אותו וכמבואר בסוף סימן קכ"ו [פמ"ג]: (ט) מנהגים: (י) מסקנת אחרונים: (יא) ואפילו אם הוא בין השמשות ל"ע דאיתקש לשירות ובשירות בעינן דוקא יום ברור [פמ"ג] והגם ידוע שיש תרי בין השמשות אחד בין השמשות דר' יהודה ואחד בין השמשות דר' יוסי ונהי דאנו מחמירין לנהוג כר' יהודה לענין שבת וכמה דברים אפשר דבזה שיש כלא"ס דעת ר"ת וסייעתו דעד לערך תלי שעה קודם לה"כ אנו חושבין אותו ליום אפשר דיש להקל לענין נ"כ דנתשבהו ליום כל שיש עדיין תלי שעה קודם לה"כ ול"ע: (יב) מ"א בשם הג"מ: (יג) פמ"ג: (יד) ב"ח וא"ר וש"א והגר"א כתב טעם אחר דהוא כמו שחרית וגם בו שלא לא נהגו לישא כפים ולין לעיין בבי' קכ"ח סמ"ד ושם כתב הרמ"א שיש מקומות שנ"כ בנעילה ב"מ דמקומות מקומות יש: (טו) מ"א וש"א: (טז) ותוספות כתבו להראות שהוא יו"ט להרבות בסעודה לכו יפקדו איש את אחיו בלאתו מבהכ"נ כדרך שאומרים בשבת ויו"ט יו"ט איש לחבירו: (יז) אחרונים: (יח) טור: (יט) פמ"ג וש"א:

מעט

קדיש לאחר נעילה וקצת מקומות נהגו לתקוע קודם קדיש:

תרכד סדר מוצאי יוה"כ. ובו ה' סעיפים:

א (א) [א]מתפללים תפלת ערבית ואומר הבדלה בחונן הדעת: ב [ב]צריך להוסיף מחול על הקודש (ב) גם ביציאתו (ג) שימתינו מעט אחר יציאת הכוכבים: ג (א) (ד) [ג]מבדילים על הכוס ואין מברכים על (ב) הבשמים (ה) אפי' אם חל להיות בשבת: ד (ו) [ד]מברכים על האור [ה]ואין מברכים (ז) במוצאי יום הכפורים על האור שהוציאו (ג) (ח) עתה מן האבנים * [ו]וי"א שמברכים עליו (ט) מעמוד (ד) ראשון ואילך: ה [ז]ישראל שהדליק מעובד כוכבים אין מברכי' עליו במוצאי יה"כ אע"פ שבמוצאי שבת מברכין עליו (י) שאין מברכים במוצאי יה"כ אלא על האור ששבת מבע"י

א הרי"ף והרא"ש מהא דרב יומא פ"ז ב ברייתא שם פ"א ג רמב"ם בפכ"ט מהל' שבת וש"פ ד מימרא דר' יוחנן פסחים נ"ד ה שם בגמרא ו כל בו ז ה"ס בפכ"ט מה"ש בשם הרמב"ן

באר היטב

בה טור. ואין הדין והחימה מסתלק עד שישלימו ישראל סדריהם ת"ה סימן רע"א:

(א) מבדילים. ומותר ברחילה ובכולם קודם שיבדיל מ"א ע"ש: (ב) הבשמים. וב"ח כתב בשם מהרי"ל ואבודרהם ורש"ל [...] שבשאל בשבת יש לברך על הבשמים ואין כאן ברכה לבטלה כיון שנהגה מ"א וט"ז וכן עיקר: (ג) עתה. אפילו חל בשבת להורות שיום זה מקודש שבת מן האור מ"א: (ד) ראשון. פי' שהדליקו נר א' מאותו שלהבת עסש"ה:

משנה ברורה

וכו'. ואחר שתקע המנהג שאומרים הש"ץ והקהל לשנה הבאה בירושלים:

(א) מתפללין תפלת ערבית. עיין לעיל בסימן רל"ג ס"א ובמ"ב שם: (ב) גם ביציאתו. עיין לעיל שם בס"ב ובמ"ב ובה"ל שם: (ג) שימתינו מעט אחר צאת הכוכבים. ותוך הזמן הזה אסור (א) באכילה ורחילה וסיכה וכו' אך אין שיעור להתוספה וע"כ כיון שמתפללים אלה"כ מותרים בכולם (ב) אף שעדיין לא הבדיל על הכוס רק באכילה ושתיה אסורים עד אחר הבדלה בין אם חל בחול ובין כשחל בשבת: (ד) מבדילים וכו'. ובמקומות שמבדילין בבהכ"נ על הכוס בכל מו"ש ויו"ט (ג) גם עכשיו יבדיל הש"ץ ויטעים מן הכוס לקטן או (ד) אף לגדול מי שהוא מתכוין לצאת בהבדלה זו: (ה) אפילו אם חל להיות בשבת. שטעם הברכה (ה) כדי להשיב את הנפש מפני הנשמה יתירה שהלכה לה ועכשיו ביוה"כ לא היה בו נשמה יתירה מפני התענית (ו) אבל רבים מהאחרונים חולקין ע"ז וסוברין דכשחל בשבת יש לברך על הבשמים ואין כאן חשש ברכה לבטלה כיון שנהגה. ומ"מ אין להורות לצבור כן ולמחות בידם במקום שנהגו בבהכ"נ שלא לברך על הבשמים רק לעצמו בביתו יכול לברך [פמ"ג]. אם חל בשבת (ז) אומרים ויתן לך וא"א ויהי נועם ואתה קדוש לפי שחג הסוכות חל באמצע השבוע: (ו) מברכים על האור. לפי שפסקה הנאתו בו ביום שכל היום לא היו יכולין להשתמש בו ועכשיו הותר לו: (ז) במוצאי יוה"כ על האור שהוציאו וכו'. וה"ה כשהוציאו מן עצי גפרית [שקורין שוועבעליך] וכל כה"ג ומה שנשתנה יוה"כ משבת הוא משום דטעם (ח) שמברכין על האור במו"ש שאינו אלא לזכר שנבראת האור במוצ"ש שאדם הראשון הקיש האבנים במוצ"ש זה בזה והוציא מהן אש לכן מותר לברך על אש כזה ממה שהוציאוהו עתה אבל במוצאי יוה"כ מה שמברכין על האור הוא להורות שיום זה היה קדוש משאר ימים טובים ונאסר להבעיר בו אש ועתה הותר והוי האש דבר חידוש ומברכין עליו וזה לא שייך אלא באור ששבת ר"ל שהיה בעולם ביוה"כ בשעת שביתה ופסקה הנאתה ממנה בו ביום ועכשיו הותר לו משא"כ באור זה שלא היה מעולם ביוה"כ (ט) אכן אם חל יוה"כ בשבת מותר מדינא לברך במוצאי שבת על אור זה (י) אכן מנהג העולם להחמיר (יא) ועכ"פ בנר שהדליקו מן האור ההוא בודאי יש להקל: (ח) עתה מן האבנים. לאפוקי אם הוציאו אתמול מן האבנים בודאי מותר כיון ששבת ביוה"כ: (ט) מעמוד ראשון ואילך. היינו שהדליקו נר א' מאותו שלהבת וטעמם שגם זה נקרא אור ששבת ואינו אור הנברא מחדש: (י) שאין מברכין במוצאי יוה"כ וכו'. ומה דאנו מקילין בזה במו"ש הוא מפני שהוא מברך על תוספות שלהבת של היתר שניתוסף בנרו של ישראל (ולא על מקור האור שאצ מגרו של עכו"ם) ותוספות שלהבת זו לא היה מעולם ביוה"כ כ"א נולד עכשיו ודומה לאור היוצא מן העצים והאבנים

ביאור הלכה

* וי"א שמברכין עליו מעמוד ראשון ואילך. הנה אף שראיתי לאיזה אחרונים שכתבו שבמקום הדחק יש לסמוך על דעה זו ולברך במוצאי יוה"כ על נר שהדליקו מן האור של אבנים דרק כעמוד ראשון אסור לא העתקתי זה דהמ"א כתב דדין של ס"ס סותר זה דשם מוכח לסדיא דנר השני שהודלק מאור שלא שבת אין לברך עליו והעתיקו הגר"ז ג"כ להחמיר וכ"כ הגר"א דדין דס"ה מותר להי"א הזה ודין דס"ס הוא טבע מהרמב"ן והעתיקוהו כמה ראשונים יש מהן שכתבו בשמו ויש מהן שכתבו כן בדעת עצמן להלכה שלא המה הטגיד משנה והריטב"א ותר"י [שהובא במ"א] והרא"ה בחידושיו על הרי"ף דברכות ומהר"ם חלאוו"ה בחידושיו לפסחים ודעת הי"א נראה שהוא רק דעת יחידאי לכן לא העתקתי דברי המקילין בזה. ומה שהקיל הרמ"א בהג"ה לקמיה לברך על נר של בהכ"נ ונר שהדליק ממנו ביחד (אף דנר של בהכ"נ לבד תושבין שהוא עשוי לכבוד מ"מ מתירין בהתדבקו יחד עם נר אחר שהדליקו ממנו) ולא הוי כמברך על אור מן עצים ואבנים ולכאורה ראיה מזה דדעת רמ"א להקל כדעת הי"א הזה אבל באמת ז"א דשם הרבה ראשונים ס"ל דיש לברך במוצאי יו"כ על נר של בהכ"נ דהוא אינו נעשה לכבוד ולכך עכ"פ יש להקל על נר אחר בהצטרף עמו משא"כ להצטרף נר עם אור היוצא מן אבנים אפשר דגם רמ"א מודה דאסור: [...]

שער הציון

(א) מטה אפרים: (ב) מ"א וש"א: (ג) מ"א וש"א: (ד) וה"ה אף לעצמו אם מתכוין לצאת בהבדלה זו: (ה) כל בו: (ו) ב"ח [בשם מהרי"ל ואבודרהם ומהרש"ל] ומ"א וט"ז והגר"א ומט"א ובגדי ישע [ע"ש שכתב דהדרכה ביוה"כ בודאי היה בו ג"כ נשמה יתירה כמו בשבת ע"ש]: (ז) אחרונים: [...]

ממש או על האור שהודלק ממנו וכן נהגו להדליק מעששיות של בהכ"נ ח'ומיהו אפילו אם הודלק ביוה"כ אם הודלק בהיתר כגון לחולה יכולים לברך עליו: הגה י"א להבדיל (יא) על נר של בהכ"נ (המגיד פכ"ט אבודרהם וא"ז) * וי"א אומרים (יב) שאין להבדיל עליו אלא מדליקין נר אחר ממנו (יג) והנכון להבדיל על שניהן ביחד דהיינו להדליק נר אחד מנר בהכ"נ ולא יבדיל (יד) על נר עצמו של בהכ"נ לחוד (מהרי"ל) ושאר דיני נר ע"ל סי' רצ"ח ואוכלים ושמחים במוצאי יוה"כ (טו) דהוי קצת יו"ט (טור ומהרי"ו וא"ז) יש מחמירים (טז) לעשות (ה) שני ימים י"כ (יז) ויש לזה התרה ואין לנהוג בחומרא זו משום דיש לחוש שיבא לידי סכנה (אור זרוע) מי שמתענה תענית חלום למחרת י"כ א"צ להתענות כל ימיו (מנהגים) א"א (ו) תחנות (יח) ולא נו"ל מיום כפור עד סוכות והמדקדקים (יט) מתחילים מיד במוצאי י"כ בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והג"מ פ"ב דברכות מהרי"ו):

ח טור מהא דאמר בשבת פסחים נ"ד וכפירש"י שם
א טור

הלכות סוכה

תרכה ובו סעיף אחד:

א ᵃבסוכות תשבו שבעת ימים וגו' (א) כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם

באר היטב

ה) שני ימים. וז"ל מהרי"ל בתשובה סי' רי"ב העושין ב' ימים יה"כ אין משנין כלל התפלות אף אם הם י' או מאה לא יתפללו רק תפלה של חול דהוי לא תתגודדו. וכתב המ"א וכ"ל דיניחו ג"כ תפילין מה"ט ע"כ. אך פיוטים וסליחות יאמרו כרצונם וי"ג מדות כקורא בתורה. וכתב המ"א ומ"מ נ"ל דלא יאמרו אותם באמצע התפלה רק אחר י"ח גם לא יקראו בתורה אפי' ויחל. כשחל יו"כ ביום ה' אסור להכין להם צרכי שבת בע"ש שהוא י"כ שלהן אך יאכלו עם אחרים שלא הרבו בשבילן מ"א ע"ש שמסיים שלא לעשות שני ימים יו"כ דכשעושה יום שני יו"כ א"כ מאתמול הוי עי"כ ואסור להתענות וא"כ האיך התענה והוי סתרי אהדדי ולכן אין לנהוג כן ומכ"ש למנהגינו שאין מתענין בין יוה"כ לסוכות. ובליקוטי פרדס משמע שאין מתענין בלילה כי אם ביום: (ו) תחנות. ואין מתענין בהם אפי' יאר צייט שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהם המזבח בימי שלמה. מהרי"ל. ומקדשין הלבנה במוצאי יוה"כ עפ"י תכ"ו ס"ב. ביום שאחר יה"כ משכימין לביהכ"נ. מנהגים:

ביאור הלכה

וי"א שאין להבדיל עליו. עיין מ"כ וגהלים שכתבו מותר להדליק ממנו נר במוצאי יוה"כ ולברך עליו [תר"י והובא במ"א]:

משנה ברורה

ואבנים דאסור במוצאי יוה"כ לברך עליו (יב) ועיין במ"א דלפ"ז גם באור היוצא מן עצים ואבנים אין לברך אפילו על נר אחר שהודלק ממנו דלא כהי"א דס"ד: (יא) על נר של בהכ"נ. ר"ל (יג) שהודלק מבעו"י ודלק בהיתר והו"ל שבת ממש: (יב) שאין להבדיל עליו. דלא נעשה רק לכבוד היום ולא להאיר ומבואר בסימן רצ"ח שאין מברכין ע"ז (יד) ודיעה ראשונה ס"ל דנעשו להאיר ועדיף להבדיל על זה מלהבדיל על נר אחר שדלק ממנו דלא מקרי כ"כ אור ששבת כיון שלא היה ביוה"כ: (יג) והנכון להבדיל על שניהן ביחד. ר"ל שבזה בודאי יוצא וה"ה אם היה לו נר אחד בביתו שהיה דלוק מבעו"י ידליק ממנה עוד אחד ויברך על שניהן ביחד כי על אותו נר שבביתו לחוד ג"כ אינו כדאי לברך דאפשר שהיא נעשה ג"כ רק לכבוד היום [ח"א] ומן דרך החיים משמע דיותר טוב שיניח בביתו לכתחלה נר דלוק מעיו"כ שיהיה דלוק עד מוצאי יוה"כ כדי לברך עליו ויוצא בזה לכל הדעות כיון שהוא מניחה לכתחלה בשביל זה: (יד) על נר של בהכ"נ לחוד. ואם א"א להבדיל על שניהם (טו) מוטב להבדיל על נר אחר שדלקו ממנו לחוד מנר בהכ"נ לחוד (טז) ומ"מ אם עבר ובירך על נרות של בהכ"נ בלבד א"צ לחזור ולברך על נר אחר (יז) שהנרות שלנו עשוין גם להאיר שהרי מתפללין לאורן. אין מתענין מיו"כ עד סוכות יום שמת בו אביו ואמו שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהן המזבח בימי שלמה. ביום שאחר יוה"כ משכימין לבהכ"נ כדי שלא יהא נראה ח"ו שאנו היינו נכנעין לו רק בעת שאנו צריכים לבקש על דיננו: (טו) דהוי קצת יו"ט. כדאיתא במדרש דבת קול יוצאה במוצאי יוה"כ ואומרת לך אכול בשמחה וגו': (טז) לעשות שני ימים יו"כ. משום ספיקא דיומא ומ"מ לא יתפללו (יח) רק תפלה של חול ויניחו תפילין אך פיוטים וסליחות יוכלו לומר כרצונם וגם זה לא יאמרו בתוך התפלה רק אחר י"ח. גם לא יקראו בתורה אפילו ויחל. כשחל יוה"כ יום ה' אסורים אחרים להכין להם צרכי שבת בשבילן בע"ש שהוא יו"כ שלהן אך יאכלו עם אחרים שלא הרבו בשבילן (יט) י"א דמי שעשה כן פ"א שני ימים אינו יכול לחזור וצריך לעשות כן כל ימיו דהוי כמו קיבל על עצמו בנדר: (יז) ויש לזה התרה. היינו אם נתחרט ע"ז ואינו רוצה לעשות כן רשאי להתיר לעצמו בפני ג' ע"י פתח וחרטה ואם התנה בפירוש שאין עושה כן רק שנה זו ואין מקבל ע"ע שיעשה כן בכל שנה (כ) א"צ התרה ומש"כ שאין לנהוג בחומרא זו כי באמת מדינא אין לחוש דאנן בקיאין בקביעא דירחא ואין עושין רק משום מנהג שנהגו אבותינו וביוה"כ (כא) לא נהגו אבותינו כן א"כ למה ננהוג אנחנו: (יח) ולא נו"ל וכו'. ולא (כב) פרקים ולא שיר המעלות (כג) אבל למנצח ואח"א אומרים ויש מקומות שבערב סוכות א"א למנצח אבל אח"א אומרים: (יט) מתחילים. וביום המחרת (כד) יעשה כולה כמו שכתב בסימן תרכ"ה: (א) כי בסוכות הושבתי וכו' הם ענני כבוד וכו'. ודוגמא לזה ציונו לעשות סוכות כדי שנזכור נוראותיו ונפלאותיו ואע"פ שיצאנו ממצרים בחודש ניסן לא ציונו לעשות סוכות באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכות לצל ולא היתה
ניכרת

שער הציון

(יב) והעתיקו הגר"ז וכ"כ הגר"א דסעיף זה סותר לדעת הי"א דס"ד: (יג) מ"א ולבו"ש: (יד) לבו"ש: (טו) מ"א: (טז) הגר"א: (יז) וכמטה אפרים כתב דנרות של בתי מדרשות שעבויין ללמוד אצלם והקבועים שם משתמשין בהם יש לברך עליהם: (יח) מ"א וב"ח: (יט) ד"מ: (כ) מ"א ומט"א: (כא) כי רוב הצבור אין יכולין להתענות ב' ימים ולא תקנו בזה לעשות שני ימים: (כב) סי' דה"ח בשם א"ר: (כג) מט"א: (כד) פמ"ג:

גמרא

בהם לבל יכם שרב ושמש. (ב) ומצוה (א) לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה (מהרי"ל):

תרכו העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג. ובו ג' סעיפים:

א *(אין לעשות סוכה (א) * תחת (א) בית או אילן) והעושה סוכתו תחת האילן י"א שאם ²האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה (ב) * בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה (ג) אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן כשרה ³אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסוכה (ד) אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן (ה) * צריך שישפיל הענפים * ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם (ג) ומבטלן * ⁴ויש אומרים שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרובה מצלתו אם ענפי האילן (ו) מכוונים כנגד סכך הכשר פסולה בין שהאילן

א משנה סוכה ט'
ב אוקימתא דרבא שם
ג טור בשם רש"י וכ"כ התוס'
ד שם בשם אבי העזרי והרא"ש
וכ"כ הר"ן

באר היטב

(א) לתקן. היינו לגמרה כולה כן הוא במהרי"ל: (א) בית. דבעי שתהא הסוכה תחת אויר השמים. מקומות קרים שבהג יורד שלג הרבה על סכך הסוכה ומתעבה ונעשה כעין תקרה כשרה. גנת ורדים חא"ח כלל ד' סי' ז': (ב) ומבטלן. אע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה יש לומר דקודם יו"ט שאינו אסור עדיין נתבטלו. ב"ח מ"א. וכתב ט"ז ומזה יש ללמוד בתערובות חמץ קודם פסח לא בלא ואין שם ס' שיכול להרבות עליו ואפי' לכתחלה

שערי תשובה

(בהג"ה) ומצוה כו'. ובא"ר משמע שאין לתקן הסוכה מכי וכל קודם יוה"כ ומפרש עפ"י המדרש למה אנו עושין סוכות אחר יוה"כ שמא יצא דיננו לגלות ט' ע"ש והוא סמך בעלמא דודאי מה שהסוכה היא דוגמת גלות אינו רק מחמת הישיבה אבל לא העשיה וא"כ אדרבה היה טוב להקדים מטעם שכתב שמצוה זו. שעשה הסוכה תצטרף להכריע לכף זכות כמ"ש שלבוש לענין קידוש הלבנה ועיין בבר"י כתב שהמדקדקים עושים הדפנות ושאר הסכך קודם יוה"כ ובמוצאי יוה"כ מניחים הסכך אם לא כולו מקצתו ע"ש ועיין בספר אור לדיקים לסר"מ פאפרש שיש להרבות בצדקה ערב סוכות ומסכת"ו היה מחלק הקופה לעניים ערב סוכות (עיין בפרמ"ח טעם הדבר) וטוב להדליק ז' נרות בסוכה נגד ז' צדיקים כו' ע"ש והביאו בק"א למח"ב וכתב באר יעקב בה"מ סי' א' דאע"ג דקי"ל יון שנתמנה פרנס על הצבור אסור לעשות מלאכה בפני ג' מ"מ סוכה שרי ועיין בקדושין פ' עשרה יוחסין ובליקוטי מהרי"ל:
(א) בית. עכנה"ע וע"ש בגו"ר הטעם דהא שלג אינו חוצץ בפני השמש לא חשיב מידי להיות כתקרה ע"ג סוכה ע"ש:

משנה ברורה

ניכרת שעייתינו שהם במצות הש"י ולכן ציוה אותנו שנעשה בחודש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו לביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה מראה שהוא עושה לשם מצות הש"י [טור]. וכתבו האחרונים שיכוין בישיבתה שצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים וגם זכר לענני כבוד שהקיפן אז עלינו להגן עלינו מן השרב והשמש. וכל זה לצאת ידי המצוה כתקונה הא דיעבד יוצא כל שכיון לצאת לבד [פמ"ג]: (ב) ומצוה לתקן הסוכה מיד וכו'. אף דכבר כתבו לעיל בסוף סימן תרכ"ד התם בלילה התחלה בעלמא ולמחרת מתקן כולה אם אפשר גם שם איירי לענין מדקדק במעשיו יתחיל דבר מה בסוכה מיד בלילה ומי שאין מדקדק עכ"פ ביום המחרת אחר יציאה מביהכ"נ יתחיל ויגמור כולה אם אפשר ואפילו הוא ע"ש עד חצות ואחר זה י"ל דאסור [פמ"ג]: (א) תחת בית וכו'. דבעינן שתהא הסוכה תחת אויר השמים דכתיב בסכת תשבו (א) חסר וי"ו דהיינו באחת [שלא יסוכך עליה בשני קירוי] ולא בסוכה שתחת סוכה או תחת הבית או אילן וביתו גופא אף אם ירצה לישב בה בחג לשם סוכה פסול (ב) דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה ואילן פסול שיהא הוא הסוכך על דפנות הסוכה משום דמחובר הוא: (ב) בכל ענין. ר"ל אפילו (ג) אם השפיל הענפים למטה ועירבן עם סכך הסוכה וסכך הסוכה רבה עליהם ואינו ניכר אפ"ה פסול דאף שהסוכה צלתה מרובה מחמתה כיון שהאילן ג"כ צלתו מרובה מחמתו א"כ אין סכך הסוכה מועיל כלום [ב"ח]: (ג) אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו וכו'. דאז הכל כמו שאינו ולא מקרי סוכה שתחת האילן: (ד) אבל אם אין וכו' אלא ע"י האילן. ר"ל וסכך האילן הלא פסול הוא דהא מחובר ואין יכול לצרפו לסכך כשר להכשיר הסוכה: (ה) צריך שישפיל וכו'. וזה אפי' (ד) לכתחלה מותר (ה) ואפילו אם עשה הסוכה בחוה"מ. (ו) ולא שייך בזה לומר אין מבטלין איסור לכתחלה: (ו) מכוונים כנגד סכך הכשר פסולה. ס"ל שכל מה שהוא תחת האילן כמאן דליתא דמיא שאינו משמש כלום כיון שהעליון מיצל עליו וא"כ

ביאור הלכה

*) תחת האילן. היינו כשענפי האילן הוא על הסוכה ממש אבל אם הוא מצד הסוכה אע"פ שע"י זה האילן ממילא אינו מגיע החמה להסוכה כלל אפ"ה כשר [בכורי יעקב ע"ש]: * בכל ענין. עיין במ"ב ודע דכלל המחבר בזה עוד ענין אחד לעניננו ל"ד לסוכה תחת סוכה דשם דוקא בשסוכה עליונה רחוקה מתחתונה עשרה טפחים והכא אפילו הבית או האילן הוא למעלה מן הסוכה רק מעט ג"כ אסור [מהרש"א ועיין בב"מ שהטעים בזה]: * צריך שישפיל וכו'. סתם בזה שלא כדעת הרמב"ם דבעינן קלילה דוקא ובלא קלילה אפילו אם רובו הוא סכך כשר לא מהני אלא דבהשפלה לבד סגי. ודע דדעת הב"ח דיש לחוש לדעת הרמב"ם דאין להתיר אלא בקצצן לפי שהמחובר הוא חשוב ואינו דומה לשאר סכך פסול שהוא בטל ברוב וגם הריא"ז הובא בש"ג סבר כן עי"ש ועיין בא"ר שדחה דבריו דמהריא"ז אין ראיה ע"ש והנה כעת זכינו לאורו של רבינו חננאל וגם כתב בפירוש על הא דמשני הגמרא בשחבטן דהיינו שיתחוך הענפים והוא ממש כפירוש הרמב"ם ואח"כ מצאתי בהלכות הרי"ץ גיאות שפירש ג"כ כענין זה וע"כ בודאי דלכתחלה נכון לחוש לדעת הרמב"ם כדעת הב"ח דבעינן שיקצוץ אותן ובזה מותר אפילו בלא נענוע כמ"ש הפוסקים לדעת הרמב"ם: * ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים. מי הוא הסכך הכשר או הפסול הא אם ניכרין פסול ע"ג הכשר זה ע"ג זה ממש ניכרים מקרי ואין מהני כסכך כשר כשחמתו מרובה לצרפן יחד פמ"ג: * וי"א שאפילו וכו'. ע"פ הכלל הידוע דבשני י"א פסק השו"ע כהשני גם הכא פסק לחומרא כדעת אבי העזרי וכ"כ ג"כ

שער הציון

(א) גמרא: (ב) רש"י: (ג) וכן מוכח מן הגמרא דמשני בשחבטן ולכך מותר כשהאילן חמתו מרובה מצלתו משמע הא דאם צלתו מרובה מחמתו אף בכה"ג פסול: (ד) גמרא: (ה) כן לסברת הר"ן וכן לתירוץ השני של המרדכי שהובא במ"א וכן לסברת הט"ז ותמהתי כמותם דלא כסברא הראשונה של המרדכי שהובא במ"א ובפרט דמילתא דרבנן הוא ואלא על הכה"ם שהעתיק להחמיר: (ו) דאין כאן שם איסור דהא אין איסור מצד עצמו של הסוכה רק שלא יחשב כה אינו יוצא י"ח המצוה [ע"ז ע"ש ועוד שני טעמים שהוא במ"א עי"ש]:

סחמד

ה מסכ' שם י"א
ו כר' יוסף מהמים דרב וכרי"ו וכפי' רש"י שם

קודם בין שהסוכה קדמה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר . הגה (ז) מיהו אם השפיל הענפים למטה ועירבן עם הסכך (ח) שאינן (ג) ניכרין בטלין והסוכה כשרה (הרא"ש והר"ן) וכן אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול (ט) *מקרי עירוב וכשר (מרד' פ"ק דסוכה) (י) אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר (*או שהסכך הרבה (יא) שאפי' ינטל נגד האילן נשאר כשיעור) (טור) כשרה הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה (יב) שאפי' אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר ובכל זה לא שאני לן בין קדם האילן לקדם הסכך דין אחד להם : ב (יג) האם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסיכוך כשר והוא ישינענו שיגבה כ"א לבדו (ד) (יד) ומניחו

באר היטב

כיון שהיה קודם זמן האיסור ועסי' תמ"ב ותמ"ז מש"ש: (ג) ניכרין. ואפי' ניכרין נמי שרי כיון שצלתה מרובה. מ"א ע"ש: (ד) ומניחו.

ביאור הלכה

כפ"ת ומ"ת בשעת הדחק שאין לו סוכה אחרת וגם א"א לו לתקן סוכה זו להכשירה יש לסמוך על סברת הראשונים [כן כתב בא"ר והגר"ז]: * מקרי עירוב וכשר. לדעת המ"א בסק"ד בעינן בזה שיהיה בסכך הכשר צלתה מרובה מחמתה דהל"ה אף שהוא מרובה מן הסכך פסול לא מהני ולדעת ש"א שהסכימו דכונת הרמ"א להקל בהשפלת הענפים למטה שיהיה כשר ע"י צירוף עם הסכך פסול צלתה מרובה מחמתה [ורק בעינן שיהיה יותר מן הסכך הפסול] גם בענין זה כן הוא. [ולכל הפירושים אם ע"י הסכך פסול לבד יהיה ג"כ צלתה מרובה מחמתה או פסולה הסוכה אף אם הסכך כשר מרובה מהן וכמש"כ במ"ב סק"כ]. אמנם בעיקר דינו דהרמ"א שהעתיק מהמרדכי דמקרי עירוב תמה ע"ז בספר תמד משה דא"כ יש חילוק דאם הסכך כשר תחת הפסול בעינן עירוב דוקא שלא יהיו ניכרין וכמ"ש המחבר ואם הכשר למעלה על הפסול לא בעינן עירוב אלא להשפלה בעלמא הני והאריך בזה והוכיח דאין

משנה ברורה

וא"כ מן הסכך הנשאר הוא רק חמתו מרובה מצילתו ועם הסכך של האילן אינו יכול להצטרף אף שיהיה עי"ז צלתה מרובה מחמתה דהא סכך פסול הוא : (ז) מיהו אם השפיל הענפים וכו'. ובזה מהני אפילו אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן וכמו לדעה א' [ב"ח (ז) וכמה אחרונים] ולכן סיים הרמ"א ש אינן ניכרין דאם היה סכך הסוכה בעצמה צלתה מרובה מחמתה אפילו ניכרין שרי לפי מה שכתבנו לקמיה (ח) וי"א דלדעה אחרונה זו לא מהני אפילו בשהשפיל אא"כ סכך הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן ולמעשה נכון להחמיר כוותייהו : (ח) שאינן ניכרין . ואם היה צלתה מרובה מחמתה (ט) אפילו היו ניכרים (י) או היו מונחים זה ע"ג זה ממש שרי כיון שהם מרובים מסכך האילן (יא) ויש חולקין ע"ז : (ט) מקרי עירוב וכשר . והיינו (יב) כשהיה הסכך הכשר מרובה על הפסול (יג) ואם היו מונחין על הסוכה כאו"א בפני עצמו ואינן מעורבין כלל אלא זה בצד זה א"צ שיהיה בכשר רוב כנגד

ז טור

וחוזר ומגביה חבירו ומניחו ואם לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי . הגה אבל מותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אח"כ (טו) ולא מקרי תולמ"ה הואיל ואין הפסול בסכך (ה) עצמו (כל בו והג"א פ"ק דסוכה) : ג ז העושה סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים אע"פ (ו) שנשארו עדיין (טז) העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם (יז) כשרה . הגה וכן מותר לעשות הסוכה (יח) תחת הגגות העשויות לפתוח (ז) ולסגור ומותר לסגרן מפני הגשמים (יט) ולחזור ולפתחן

באר היטב

לשם צל : (ה) עצמו . והב"ח כתב שיש להחמיר ולסלק הגג ולסכך אח"כ כ"כ המ"א ע"ש : (ו) שנשארו . עי' ט"ז שהעלה שאין להקל אלא ביש ביניהם ד' טפחים ויהא בענין שאם ינטל מן הסכך נגד הלטי"ש יהיה עדיין צלתה מרובה מחמתה ע"ש ס"ק ב'. ובתשובת פנים מאירות סי' מ"ד חולק עליו ע"ש : (ז) ולסגור . ודוקא כשמניח סוכה בבית ולמעלה גג הסוכה בשינדלין שצריך ליטול מהשינדלין עד מקום שיהיה פתוח

שערי תשובה

משנה ברורה

סוכה כיון שיהיה לשם צל פסול משום תעשה ולא מן העשוי ואם השרים אפילו תהבו לשם צל פסול משום מחובר [פמ"ג] : (טו) ולא מיקרי תעשה וכו'. ר"ל דבזה א"צ לנענע הסכך מחדש ודע דבדין זה (יז) מודים כו"ע (היינו אף המחמירים וחולקין על הא דס"ג בהג"ה כמבואר שם מודים בדין זה להקל כמבואר בב"ח וכמ"א עיי"ש) : (טז) העצים הדקים . שקורין לאטי"ש : (יז) כשרה . ואפילו (יח) ליש בגג לשם צל אלא כדי לתת עליהם הרעפים מ"מ כיון שעשה מעשה והסיר

ביאור הלכה

שער הציון

שער הציון

א מגמ׳ סוכה כ׳ וכדמפ׳ לה שמואל
ב כתרתי ליטעי דר׳ יהודה לתר שמואל דלא פליגי אם י״ח עוד בשם הרח״ש וכ״כ הרי״ף וכמ״ש בפ״ה

(מהרי״ל) ולפי בי״ח שרי לסגרן ולפתחן (מגודש דיומא ומהרי״ו) אם יש להם (כ) לילים (ד״ע) שסוגר ופותח בהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל בי״ח ולא משום מוקצ״ח רק שיזהר (כא) שלא יבא תחתיהן בשעת הסגירה :

תרכז דיני הישן בסוכה. ובו ד׳ סעיפים:

א (א) (לעיל תיב בתוך שלשה) (ב) אהישן תחת המטה בסוכה אם היא (ג) גבוה י׳ טפחים
לא יצא : ב (ד) חשן (ד) תחת הכילה בסוכה (ה) אם אינה גבוה י׳ טפחים (ו) או שאין לה

שערי תשובה

לחם עושה סוכתו מכתון ומלרף שני כותלים שכנויים תחת הגג בזיגדלין ואין שכתלים מגיעים לגג אפי׳ פחות מג׳ וכגג שכולא הוא ד׳ טפחים לז לסכ״ן כיון דאין מגיעות לסכך לא אמרי׳ דומין שקומה ואין כאן מחיצות ואכיל ליזכר בזה כי הוא דבר מלוי ושוב כתב שם שיש שכנויים סוכה על פגי ופותחין פגי כמין לוגתות ויש שפותחין כמין תרוכה וכתמצע יש לם לילים וכשפותחין לותה למעלה מן שסכך בתמצע שסוכה ממלא תלוי למעלה משכך כאל דומן שהוא נאר שרחב יותר מי׳ לגלי שתלוי בלולי נגד שסכך כאר כי׳ כיון שלותן הזיגדלין המותוכירים על הקנים ותלויים בתמצע הסוכה למעלה משכך כאר יש תורת סכך שפול עליהם והוי כמו שסוככין בכותב כו׳ ע״כ שומר נאנו יכתך מסוכה זו ובפרעות עם״ שכוב דומן הרחב הנתון על לדו למעלה מן שסכך עושה לותה מרוכה ע״ם ופתח הין עוברן לותות שלהו לילים כתמצע רק לילים לגד שפעות ופותחין כלא נמרי שתמוד בשוב עם שלומן לקומה זקופה ולא תהיה היקף גמוי ע״ג שסכך וכשר שכאר ע״ם כשב נו״ן ע״ם שכתב לפ״ע דלעניו טומאה שכשר כיון שהנקנים לקים לכל היותר חני סלע מ״מ לענני סוכה עידון כדין כללות מרוכה מתמתה וכמו בסוכה תחת שלהן ובשכה זו הין לם לל ולענין לם מותר לכניה שכסך כאר שם שכשב ממש לם מיכרו שכשב לדוות״ך וקנשוה שם שוב הין מקבלת טומאה כדין המתוכר לקלקע כו׳ ואם מיכרו שכשב ע״ג שכסך כשלה לענני שכסך וכמלן לניתת דמי כר׳ ס״ג ושיין בשו״ת מהרי״ל סי׳ ל״ד שכשב לכגלגון פל״ת ז״ל שדעתו כתדרים מקונים עם מוזה ובסוכות פותחים לילניו ומסככים בענפים וכמוזה קנוסב כללת ואחר סוכות תוכים ומקנין כילוניס כדקתי לקי ובתב דום כזה מסוס תולמ״ש ולריך ליקח כמוזה ולקנות לוזה מתכ״ת ולכגלגון מוסר״ת ז״ל כעל כשתכר כשיב לו שלין כזה מסוס תולמ״ש כשעשה שלוה ולריך ליקח כמוזה סלכות ואחרונים כסי׳ זה לך כתשת לא״ל לזה לשוכה בסימן שע״ו : (ו) סגר״ו ובסוכי יעקב וכמלוקת בסימן שמ״ח סי׳ ס״ו ומדלכי שכשב ע״ם וז״ל ולפ״ז לפסול לגבי שכשב ע״ג כשב ולגלות שם ז״ת [פמ״ג ובסוכי יעקב ולגלוש שעשתה מכח דקי״ל בסימן שמ״ח סי׳ ית שלין תוכו שכשב וקילויו מבטלו לעשרה שכשב ע״ג כשב ולגלות שם ז״ת : (ב) כ״מ מסגר״ו ותפשתי ומ״ש במקר הדין הוא מן כלמ״ס פ״ה מהלכות סוכה כלכה כ״ב ומתלית שכקל לדיוק ודברי המ״א כפי מה שנראה לכתוכה כפשוטו על שלקילטין בשינו עליו כל שלתוכות מגמרת מפורשת בהפכו וגם מה שהביא לדיוק מהתוספות ליתה ליה כלל וע״כ כתב הבכורי יעקב דבגגת המעשית הוא ודברי המ״א שייך בם״כ לגבי מעשה ולא על שלקילטין :

באר הטב

סכך כשהוא פתוח. עמ״ש. ולפ״ז היה הסכך על התקרה ותח״כ הסיר התקרה פסול. ולותן סוכות העשויות תחת הגג ולפעמים שלגדלים משופעים יהיר שלא יבא תחת הסיפוע מ״ש. ועיין בתוכחת פנים מלירות סי׳ ס״ח שמ״ם לענין סוכה על הגג. סוכה העשויה תחת הלוות״ך דסיינו שפותחין לסם מקום בתמצע הגג והוא הנקרא בלשון ערבי דווא״ך וכלשון לע״ז כתב״ם ופעמים עושין על שפת הלוות״ך הפתוח שכבה ומעשה רשת ופעמים עושין שכבה זו מחושי נהוסת לו מחושי פשתן כשרה ואפי׳ אם יניח הסכך הכשר ע״ג השכבה ממש כשרה. גגת ורדיס מח״ס כלל ד׳ סי׳ ח׳ ע״ש :

משנה ברורה

(ג) חשן בי״ח שרי לסגרן ולפתחן (מגודש דיומא ומהרי״ו) אם יש להם (כ) לילים (ד״ע) שסוגר ופותח בהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל בי״ח ולא משום מוקצ״ח רק שיזהר (כא) שלא יבא תחתיהן בשעת הסגירה :

שער הציון

(ג) מהרי״ל בי״ח שרי לסגרן ולפתחן (מגודש דיומא ומהרי״ו) אם יש להם (כ) לילים (ד״ע) שסוגר ופותח בהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל בי״ח ולא משום מוקצ״ח רק שיזהר (כא) שלא יבא תחתיהן בשעת הסגירה :

נג רחב טפח יצא : ב (ז) ׳העצים (ח) היוצאים מארבע ראשי המטה אסור לפרוס עליהן סדין * ולישן תחתיו (ח) אפילו אם אינם גבוהים י׳ אבל אם אחד יוצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה כנגדו ונותנים כלונסות (פי׳ עליס מלוכיס כעין קנס של רומח) מזה לזה מותר לפרוס סדין עליו ולישן תחתיו משום דאין לה גג רחב טפח למעלה ׳והוא שלא יהיו גבוהים (ב) י׳ מפחים * ׳ויש מכשירין אפי׳ בגבוהים י״ט : ד (ט) ׳פירס סדין תחת הסכך לנוי אם הוא בתוך ד״ט לגג (י) כשרה (יא) ואם הוא רחוק ד״ט מן הגג (יב) פסולה (יג) * ׳ואם אינו לנוי (יד) אע״פ

רכ סוגע כרי״ף ורא״ם ורמב״ם ז רא״ם שם

באר היטב

גג לפילו לין גבוהין יו״ד טפחים לין ישנים תחתיו ועי׳ ס ז שם שהקשה על מה שלמרו בגמרא דף י״ח שלני נקלילין דקכישי לי קכישי ליהוי כקיסות וכו׳ ולמלי לא לתר דנקלילין וקיסות שוין לענין קכישות ומשום הכי וכו׳ ע״ש. והיל קושית התוס׳ שם ע״ש ובמהרש״ל ודו״ק :(ב) שערה. והני י״ט מלרעת משמיע לע״ש שלין לי

(ז) היוצאים וכו׳. זהו מקרי במשנה קיסות והוא קבוע מאד ע״כ פוסל לפילו פחות מיו״ד ומבואר בגמרא וכר״ן שב׳ דיעות יש כאן כילה ונקלילין וקיסות. כילה לגה קכישה לה מיתסרת לגה כתרתי לריעותה שים לה גג וגבוה י״ט. נקלילין קכישי שפי מכילה לע״ש שלין לה גג שם גבוה י״ט אסור. קיסות דקכישי יש להם

משנה ברורה

(ז) חס יש בפחות מג״ט שמוך לגג רוחב שפח לסיינו לאחר שירדה מן הכלוגם ג״ט ומכאן ומהלכו שפח לין חס מן שפח זה עד הכלוגם ג״ט לסור לישן תחתיו לפי שכל פחות מן ג״ט הוא כלבוד וכאילו יש בגגה רוחב שפח ושי״ז שוב נקרא בשם אוהל ומאוה אוהל מפסיק ביגו לסכך . עוד כתבו בשם התגודים להפילו חס לין לה גג רוחב שפח לינו ג כגל סוכה לגה בגל מיי סוכה (טו) ואפילו חס חותן חויר הפסק ביגם לאחר לפילו רק בסיעור שפח לסור : (ז) ׳העצים היוצאים וכו׳. זהו מקרי במשנה קיסות והוא קבוע מאוד ע״כ פוסל אף בפחות מעשרה טפחים ומ״ש אבל אם אחד יוצא וכו׳ אף שאינו עשרה וכן אם שטפ״ם יש לה גג [ועיין בפמ״ג שמצדד להוה מן התורה] ונקלילין אף בלא קביעה כ״ש בקיסות מ״מ קביעי יותר מכילה לכך מיתסרת ג״כ (י) עכ״פ מדרבנן בתלת לריעותה דהיינו כשנפוכים עשרה טפ״ם שלין לה גג וזהו לדעה רלשונה ודעה שניה ס״ל דאפילו מדרבנן לא אתסרו כיון שלין לה גג לאוהל משופע לא מקרי אוהל כלל : (ח) אפילו אם אינם גבוהים עשרה . היינו (יא) מן המטה ולמעלה והטעם שהאמירו זה משום דקביעי בחוזק כמ״ש (יב) ודע״ג דמטה ג״כ קבוע מ״מ אינה עשויה ליגן תחתיה אלא לכך לא מקרי אוהל ולא מסיבה אהל להפסיק כ״פ כשנפוכה עשרה : (ט) פירס סדין וכו׳. וה״ה (יג) אם עיטרה בשאר מינים שלין מכסיין כהם כגון שחלה תחת הסכך כולו מיני תולנים וכלים נאים כדי לנאותה : (י) כשרה. דכעלים הם לגבי הסכך ומותר לפני לינה תחתיהן : (יא) ואם הוא רחוק ד״ט וכו׳. דכיון שרחוקים ד״ט מן הסכך הקביבי נפשייהו ולא בטלי גבי סיכוך (יב) ומ״מ לכתחלה לא יעשה כן שגם בזה יש חשש שמא יבא לכלל סוכה לגה בגל מיי סוכה (טו) ואפילו אם יותן שיהיו ג כגל סוכה לגה בגל מיי סוכה (טו) ואפילו אם יותן שיהיו המינין המתן מרוכה מילתן ג״כ לסור (טז) ויש שמקילין בשהיה המינין מרוכה מילתן : (יב) פסולה. כיינו (יג) כשיש בהן שיעור ד׳ טפחים להוה כשתר סכך פסול שלשיעורו הוא שזה כלקמן בסי׳ תרל״ב ואם הוא בתמצע פוסל כל הסוכה משעה זה כמבואר שם : (יג) ואם

שער הציון

(ו) ובספר תמד משם מפקפק על עיקר דין זה בשניעו : (ח) פעשה דלו נעשה כתויר שבין הסדיסים ללתן לגוד ונעשה ממילה שפח ומ״מ ללה ופשה פכילה ולגה לאוהל לכל כשמעינן ללתן בשיפוע לו משכחין כל השיפוע ולתן כלן גג כלל [תי׳ רע״ח וכסוכי יעקב] : (ט) גמרא : (י) שמ״ג וסגר״ו ומקורס מן סתוס ד״ה ובלבד : (יא) גמרא ולא דמי לכילה דמוכדין שעשרה שפחים מלרעת דשהם לין שעלים קטיפים כמקם ומ״מ שכחבתי שם [לחתוכים] : (יב) כ״ן וכ״ש וכיטב״ש ובקיות שע״ז ייבטו שלחתוכים בשניעו : (יג) גמרא : (יד) רמב״ם : (טו) כ״ן ומשם מפתימת בשוטים : (יז) לחתוכים : (יח) מן מגמא מפתימת בשוטים וכ״כ שמ״ג לת״כ מלאתי כמלחמות ובכמוים שכ״כ בכדיק : ס״ג

שהוא בתוך ד"ט פסולה (טו) (ויש ליזהר שלא לתלות שום (ג) נוי סוכה רק בפחות מד' לסוכה) (מהרי"ל) :

תרכח דיני סוכה תחת סוכה. ובו ג' סעיפים :

א [א]סוכה שתחת סוכה * העליונה כשרה (א) והתחתונה פסולה * [ב]וה"מ (ב) שיכולה התחתונה לקבל כרים וכסתות של עליונה (ג) ואפי' ע"י הדחק (ד) [ג]ויש ביניהם י' טפחים אבל אם אין ביניהם י"ט או שיש ביניהם י"ט אבל אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפי' ע"י הדחק (ה) [ד]התחתונה כשרה אם היא מסוככת (ו) כהלכתה (א) (ז) אפילו (ח) אם העליונה למעלה מכ' [ה]ואם אינה מסוככת כהלכתה (ט) ומתכשרת ע"י סכך העליונה צריך שלא יהיה סכך העליונה

א משנה סוכה ט' ב מלא דרב דימי שם י"ד ג שם בגמרא ד מימרא דרבי ירמיה שם ובגירסת רש"י ה שם

באר היטב

מן המטה לכילה. מ"א : (ג) נוי. אפי' אינו רחב ד"ט. מ"א : (א) אפילו וכו'. משמע אפ"י שהעליונה ג"כ צלתה מרובה מחמתה.

ביאור הלכה

כשיטת ר"ת והנה זה הלשון כתב ג"כ הטור שם ע"ש ולפ"ז ניחא דהטור בסימן תרכ"ז אזיל לפי מה שהעתיק לדינא בסימן תרכ"ו דלא כשיטת ר"ת שאין שום יתרון במה שהסוכה קדמה כיון שהסדין היתה צלתה מרובה מחמתה ולפ"ז להגן מפני החמה והעלין אסור וס"ל דה"ה מפני צורך הבגד ג"כ אסור וכאן שהעתיק בפנים שיטת ר"ת הייה דמפני הבגד ג"כ שרי. ועל עיקר הענין מפני מה בסימן תרכ"ו העתיק לדינא דלא כשיטת ר"ת וכאן העתיק שיטת ר"ת כבר תמה הב"י. ועיין בב"ח ובהגהות מהרל"ח :

* העליונה כשרה והתחתונה פסולה. מיירי כשהעליונה הוא תוך עשרים. וראיתי מי שמסתפק לרבא דס"ל טעם פסול סוכה שלמעלה מעשרים הוא משום דדירת עראי בעינן דוקא ולמעלה מעשרים אין יכול לעשותה עראי בענינינו אי מותר לבנותה תוך כ' מגגה של תחתונה אחרי שהיא גבוה יותר מעשרים מן הארץ ולענ"ד פשוט דהרי דהא איתא בגמרא ופוסקים דיוכל לבנות הסוכה אפילו במחיצות של ברזל דהוא קבוע אלא דליתה התורה שיכנס הסוכה בגובה באופן שתהיה יכולה להתקיים ע"י מחיצת עראי ושיערו חכמים שהוא רק עד עשרים אמה וא"כ בענינינו הרי הסוכה העליונה שהיא פחותה מעשרים וכה הוא רוצה לקיים מצות סוכה יכולה להתקיים ע"י דפנות עראי דהיינו מגגה של תחתונה ולמעלה עד סככה היה יכול לבנות עראי וכן מוכח מספר בכורי יעקב שסובר כן לדינא אך לא ביאר טעמו : *) וה"ה שיכולה וכו'. בגמרא איתא עוד בזה חילוקים והכלל דלעולם אינו פוסל מטעם סוכה שתחת סוכה אלא סכך שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו לא מקרי סכך לפסול מטעם הת"ס ולכן כשהתחתונה חמתה מרובה ועליונה צלתה מרובה וקיימא בתוך עשרים מהארץ שניהם כשירים וכששניהם צלתן מרובין וקיימא עליונה למעלה מעשרים מסכך התחתונה שניהם פסולין וכשהתחתונה צלתה מרובה ועליונה חמתה מרובה וקיימא בתוך עשרים [לרש"י קאי זה על עליונה ולשיטת ר"ת והשו"ע דפסק כוותיה קאי זה רק על התחתונה] התחתונה כשרה והעליונה פסולה וכשהתחתונה צלתה מרובה וכן העליונה וקיימא בתוך עשרים מהסכך של התחתונה עליונה כשרה ותחתונה פסולה וכל אלו הם הלכות פסוקות בגמרא ולא ידעתי למה השמיטו הפוסקים עכ"ד הבכורי יעקב וכונתו על הראשונים אבל האחרונים כמעט העתיקו כל הפרטים :

משנה ברורה

ד' איידי דרישא : (טו) ויש ליזהר וכו'. ר"ל אף דמדינא אין לאסור רק ברוחב ד"ט וכנ"ל (יט) מ"מ יש ליזהר לכתחילה אפילו אינו רחב ד' טפחים שיש לחוש שמא יעשה נוי הרבה עד שיהא בהן שיעור זה וישב תחתיו (כ) ולפ"ז אין לתלות פירות או כלים וכדומה דבר שפסול לסכך בהן אפילו לנוי אלא בתוך ד"ט לסכך. ומ"מ לענין תליית (כא) מנורות בסוכה נגד השלחן א"צ להחמיר שיהיו בתוך ד"ט ואדרבה יותר טוב ונכון להרחיקן מן הסכך כל מה שיוכל :

(א) והתחתונה פסולה. דכתיב בסוכת חסר וי"ו בין כ"ף לתי"ו לשון יחיד ובזה הוא יושב תחת שני סככין : (ב) שיכולה התחתונה לקבל וכו'. ר"ל שחזקה לקבל הכרים וכסתות שאדם מניחן (א) כדי לישן עליהן (ב) ואדם יושב שם ואוכל סעודתו אז היא נקראת בשם סוכה וממילא מיפסלא התחתונה משום סוכה תחת סוכה: (ג) ואפילו ע"י הדחק. ר"ל שהגג של תחתונה שהיא קרקעיתה של העליונה (ג) מתנענעה כשמשתמשין שם : (ד) ויש ביניהם י"ט. היינו בין סככה של העליונה לקרקעיתה (ד) דזהו שיעור הפחות בכל סוכה להכשירה ועי"ז נוכל לקרוא הסוכה שתחתיה בשם סוכה תחת סוכה : (ה) התחתונה כשירה. אבל העליונה (ה) פסולה דלא חזיא אפילו לדירת עראי : (ו) כהלכתה. דהיינו שהיתה צלתה מרובה מחמתה : (ז) אפילו וכו'. ואפילו (ו) אם העליונה היתה ג"כ צלתה מרובה מחמתה לא מקרי סוכה תחת סוכה כיון שהעליונה אין לה הכשר סוכה [ואם העליונה חמתה מרובה מצלתה (ז) אז אפילו התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה התחתונה כשרה דסכך של עליונה כמאן דליתא דמיא] : (ח) אם העליונה למעלה מכ'. ולא אמרינן מה שכנגד סכך הפסול נחשב כאלו אינו (ח) כיון שבעצם אין הסכך הזה סכך פסול אלא שהוא למעלה מעשרים לא מיקרי סכך פסול לפסול כנגדו: (ט) ומתכשרת ע"י

סכך

שער הציון

(יט) מ"א וט"ז וש"א : (כ) פמ"ג בביאור דברי הרמ"א : (כא) כ"כ בפשיטות דאין רשאי להחמיר בזה עיין בח"מ סימן ת"ח סעיף ג' וד'. ולבר מן דין יש פוסקים שסוברין דאין להחמיר בדינא דמהרי"ל רק באם צלתה מרובה מחמתה וכמו שכתבנו בפנים בסקי"א והגם דאם יש שיעור ד"ט בודאי נתן לתפוס כדעת המחמירים שם עכ"פ בזה דהוא חומרא בעלמא יש להקל בזה וסברא זו הובא בא"ז בשם המטה משה ומפני זה ג"כ יש להקל בתליית המנורות כמו שכ' הח"א וגם דענין מנורות אין רגיל לתלותן רק נגד השולחן ואין שייך בזה שמא ישב תחתן : (א) רש"י : (ב) ב"י : (ג) רמב"ם בפי' המשנה : (ד) ואין נ"מ בין אם היא בתוך כ' מקרקע שלה או למעלה מעשרים מקרקע שלה אף דהיא פסולה מ"מ מקרי תחתונה סוכה תחת סוכה דכיון שהיא למעלה מעשרים ומקרי סוכה קבוע בודאי יש על התחתונה שם סוכה תחת סוכה [ריטב"א בחידושיו] : (ה) כ"מ ודע דה"ה אם סוכה העליונה אין לה רק סכך בלי דפנות [כגון שנעץ ד' קונדסין על גג סוכה התחתונה וסיכך על גבן] או שאין בדפנותיה ז' על ז' רוחב שיעור הכשר סוכה מתכשרת התחתונה דכל זמן שאין ראוי עליון לסוכה לאו סוכה תחת סוכה הוא [פמ"ג ואף דמסתפק שם קצת בבכורי יעקב מסיק להקל] : (ו) ט"ז ופשוט : (ז) מ"א : (ח) מ"א וט"ז ומ"מ אין ללמוד מכאן אם העליונה אינה עשויה כלל בענין דפסול משום תעשה ולא מן העשוי [והיא חמתה מרובה מצלתה] דג"כ יוכשר התחתונה מטעם דהסכך בעצמו אינו פסול דפסול דתולמ"ס גרע טפי מפסול דלמעלה מעשרים [הגהות רע"א] :

ודין

גבוה מן הארץ למעלה מכ' אמה : **ב** [ו]העושה סוכתו (י) בראש העגלה (יא) או בראש הספינה (יב) אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה (יג) [ז]אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים (ב) (יד) כשרה : **ג** [ח]עשאה (טו) בראש הגמל או (טז) בראש (ג) האילן כשרה (יז) ואין (ד) עולין לה (יח) בי"ט (יט) מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר אם הוא בענין שאם ינטל האילן תשאר היא עומדת ולא תפול (כ) עולין לה בי"ט ואם לאו (כא) [ט]אין עולין לה בי"ט :

ו משנה וגמרא שם כ"ב וכ"ג ז מסקנת הגמ' שם ח משנה שם ט לאסור להשתמש בי"ט בבעלי חיים ובמחובר :

א משנה סוכה י"א ב כדיליף רב ששת ורב חסדא מקראי ג רש"י בפירוש המשנה והרא"ש שם אליבא דר' ששת וכו'

תרכט ממה צריך להיות הסכך. ובו י"ט סעיפים :

א דבר שמסככין בו (א) [א]צריך שיהיה * צומח מן הארץ ותלוש (ב) ואינו מקבל טומאה [ב]אבל דבר שאינו צומח מן הארץ (ג) אע"פ שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה [ג]כגון עורות של בהמה שלא נעבדו שאינם מקבלים טומאה או (ד) מיני מתכות אין מסככין בהם. (וכן אין מסככין

באר היטב

ט"ז ע"ש : (ב) כשרה. אע"פ שהספינה הולכת על הים. גמרא דף כ"ג : (ג) האילן. היינו כשהסכך יוכל לעמוד בלא אילן שסמכו על קונדסין דאל"כ אסור דגזרינן שמא יסכך בו כמ"ש סי' תרכ"ט ס"ו ר"ן מ"א : (ד) עולין. ואם עבר ועלה יצא ידי חובתו. ואם הסוכה על הארץ והקנים של הסכך נסמכים על האילן שרי ולא גזרינן שמא יניח על הסכך. מ"א ע"ש :

משנה ברורה

סכך העליונה. דהיינו שע"י שניהם היתה צלתה מרובה מחמתה (ט) וכשרה התחתונה (י) ואם היתה העליונה בעצמה צלתה מרובה מחמתה אף העליונה כשרה : (י) בראש העגלה. אף דמטלטלה ולא קביעא. וע"כ הסוחרים יכולים לעשות סוכה בעגלות (יא) שלהם שקורין ביידי"ל ובלבד שיהא בתוכה גבוה י"ט ורוחב ז"ט בלא הגלגלים [ח"א]. אבל צריך שיקשרנה שם בחוזק שתהיה יכולה לעמוד ברוח המצויה בארץ : (יא) או בראש הספינה. הוא (יב) מקום גבוה של ספינה והוא גבוה מאוד והרוח שולטת שם ועוקרתה : (יב) אם אינה יכולה וכו'. ר"ל שלא קשרה בחוזק כלל שאיזה רוח שיבוא יעקרנה פסולה (יג) דאפילו דירת עראי לא הויא : (יג) אפילו אם אינה יכולה לעמוד וכו'. דרוח מצויה דים הוא כרוח שאינה מצויה דיבשה : (יד) כשרה. דעכ"פ מכלל דירת עראי (יד) לא נפקא. ואפילו (טו) בשעה שהולכת על הים : (טו) בראש הגמל. היינו שעשה שם הדפנות בין הטוטרותיה (טז) וסיכך על גבן : (טז) בראש האילן. תיקן מושבו (יז) בראשו ועשה שם מחיצות וסכך : (יז) ואין עולין לה. מפני שאסור להשתמש ביו"ט בבע"ח ובמחובר כמ"ש ריש סימן של"ו. ואפילו אם הסוכה היא על הארץ אלא שהקנים של הסכך מסומכין על האילן (יח) אסור לעלות לה בשבת ויו"ט גזירה שמא ישתמש בהסכך שיניח שם חפציו או יתלה בו שום דבר ונמצא משתמש על ידי האילן (יט) ואפשר דדוקא בימים הראשונים שהיו רגילין להשתמש בסכך להניח ולתלות שם חפציהם אבל עכשיו שאין רגילין בכך אין חוששין לכך ומותר לעלות לתוכה אף בשבת ויו"ט (כ) ומ"מ לכתחלה אין לסמוך את הסכך על האילן שאין מעמידין את הסכך לכתחלה אלא בדבר הראוי לסיכוך כמ"ש בסימן תרכ"ט ע"ש הטעם. ואם נעץ קונדסין באילן וסמך הסכך עליהן (כא) שרי אף לכתחלה : (יח) ביו"ט. ואם עבר ועלה ביו"ט (כב) יצא ידי חובתו ועיין בפמ"ג שמסופק אם אין לו ביו"ט רק סוכה ע"ג בהמה או אילן אם מותר לו לכתחלה לעלות ע"ש ובבכורי יעקב מסיק דאסור דחכמים (כג) פטרוהו ע"ש : (יט) מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר. היינו שעשה מקצת קרקעית סוכתו ומקצת דפנותיה על ראש האילן ומקצת קרקעיתה ומקצת דפנותיה על דבר אחר וסיכך על הדפנות אם היא עשויה בענין שאם ינטל האילן תשאר (כד) היא עומדת על הדבר אחר ולא תפול וכו' : (כ) עולין לה ביו"ט. היינו בסולם שלא על דרך האילן : (כא) אין עולין לה ביו"ט. דכיון שסמיכתה על האילן נמצא כשנכנס לתוכה משתמש באילן :

(א) צריך שיהיה וכו'. דכתיב חג הסוכות תעשה וגו' באספך מגרנך ומיקבך ודרשינן שיעשה הסוכות ממה שמאסף מפסולת גורן ויקב דהיינו קשין ואשכולות (א) ריקנין הלכך אין מסככין אלא בדבר שצומח מן הארץ והוא עכשיו תלוש ואינו מקבל טומאה דומיא דפסולת גורן ויקב שיש בהם כל הדברים הללו: (ב) ואינו מקבל טומאה. פי' שאינו ראוי לקבל טומאה: (ג) אע"פ שגידולו מן הארץ. כלומר שמתגדל על הארץ ולשון מן לאו דוקא : (ד) מיני מתכות. כגון חתיכות מתכות שלא נעשו מהם שום כלים שעדיין אינם מקבלין טומאה ואף דיסודם ג"כ מן הארץ וה"ה עפר ממש אפ"ה אין מסככין בהם דבעינן דוקא שיהיו צומחין מן הקרקע ולא קרקע

ביאור הלכה

*) צומח מן הארץ ותלוש ואינו מקבל טומאה. עיין מ"ב דכל זה דרשינן מקראי הלכך דאורייתא נינהו ולעיכובא דהיינו דבר שאינו צומח מארץ או מחובר או דבר שראוי לקבל טומאה מן התורה פסול מדאורייתא אבל דבר שראוי לקבל טומאה מדרבנן פסול רק מדרבנן וע"כ אם אין לו לסכך רק בדבר זה יש לומר דיסכך בו ולא

שער הציון

(ט) ודין זה של המחבר קאי בכל גווני דהיינו בין שהסוכה עליונה היתה גבוה י"ט והיתה ראויה לקבל כרים וכסתות ובין שלא היתה גבוה י' ואינה יכולה לקבל כו"כ כן מוכח מב"י : (י) גמרא : (יא) והנה הפמ"ג יצא לידון בדבר החדש דדוקא בשעה שעומדת ולא בשעה שהולכת עם הסוסים ואתי ספינה דאורתה בכך אבל הבכורי יעקב השיג עליו ע"ש ודבריו נכונים : (יב) רש"י : (יג) שם : (יד) גמרא : (טו) מ"א וש"א : (טז) לאפוקי אם ראשי הקנים של הסכך ניסמכים על ראש הגמל דפסול אף בדיעבד לפי שאין לה קבע שהרי הגמל ילך מכאן ויפול וכמש"כ מ"א לקמן סימן תר"ל סקי"ד : (יז) רש"י : (יח) מ"א בשם הרא"ש [בסק"ו ד"ה ואין עולין צ"ל אין עולין והוא קאי על סוף הסימן כן מוכח להמעיין] : (יט) מ"א ועיין במחה"ש : (כ) מ"א בשם הר"ן ומש"כ לכתחלה שכן הוא דעת המ"א לקמן בסימן תשכ"ט דבדיעבד אין מעכב : (כא) ר"ן : (כב) רש"י ור"ן וריטב"א ועיין בפמ"ג : (כג) דדבר שהוא בשו"ת יש בה ביד חכמים לעקור ע"ש : (כד) עיין בשבת דף קנ"ג ע"ב דמשמע שם דאם סמך הסכך על האילן אף אם היה האילן רק דופן רביעי (שבלא הוא הי' ג"כ הסוכה יכולה לעמוד) אפ"ה פסול והמשנה איירי בגוונא פרסכנא דוקא ואפילו לפי מה שביארנו שסמך הסכך על הדפנות מ"מ הא קרקעית הסוכה נסמך על האילן וממילא הוא משתמש באילן ואפילו אם נימא דזה מקרי לדדין הא מסקינן שם דלדדין אסורין סוף דבר למסקנא שם בשבת לאורה אין תלוי כלל באם ינטל ויכולה לעמוד וצ"ע : (א) לאפוקי כשיש בהם ענבים וכדלקמן בס"י :

קרבן

בעפר) (ר"ן) : ב וכן דבר שמקבל (א) טומאה כגון (ג) (ה) שפודין (ו) וארוכות המטה (ז) וכל
הכלים אין מסככין בהם ואפילו אם נשברו (ח) שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה :
ג סיככה (ג) (ט) בחיצים שאין להם בית קבול (י) כשרה ושיש בהם בית קבול פסולה :
ד סיככה בפשתן (יא) כשלא נידק ולא ניפץ כשרה דעץ בעלמא הוא אבל אם נידק וניפץ
(ד) (יב) פסולה : ה בחבלים (יג) של פשתן פסולה של גמי ושל סיב כשרה : ו במחצלת
של קנים וקש ושיפה וגמי בין שהיא חלקה שהיא ראויה לשכיבה בין שאינה חלקה (יד) שאינה

שערי תשובה

באר היטב

משנה ברורה

שער הציון

ראויה לשכיבה (טו) אם היא קטנה (טז) סתמא * עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין
בה אא"כ עשאה (יז) לסיכוך. הגה (יז) דהיינו שרוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך (הרא"ש
פ"ק דסוכה) ואם היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה (יח) אא"כ עשאה לשכיבה
(דהיינו (ו) שמנהג המקום לשכב עליה) והוא"ה שאין לה שפה אבל אם יש לה שפה (יט) בענין
שראויה לקבל (כ) אפילו אם ניטל שפתה אין מסככין בה : הגה במקום שנהגו לקבוע מחצלאות
(ז) בגגין כעין תקרה (כא) אין מסככין בהם. (כל בו) : ז (כב) יש להסתפק אם מותר להניח

באר היטב

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

סולם על הגג כדי לסכך (ח) על גביו . סגס (כג) ולכן אין לסכך עליו (כד) ואפי' לסמיכות על הסכך (ע) להחזיקו לסוכה וסייס כל כלי המקבל טומאה כגון ספסל וכסא (כה) שמקבלין טומאת מדרס. (מכרי"ל) : חן (כו) ללחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות (פי' חתיכות של בגדים בלויים) שהם מקבלים טומאה (י) אין קפידא : טן כלי (כז) מיני אוכלין (כח) מקבלים טומאה (כט) ואין מסככין בהם : י לענפי תאנה ובהם תאנים וזמורות ובהם ענבים (ל) אם פסולת מרובה על האוכל מסככין בהם ואם לאו אין מסככין בהם יאם קצרם לאוכל יש (יא) לידים (פא) תורת אוכל לקבל טומאה וצריך שיהא בפסולת כדי לבטל האוכל והיך ואם קצרם לסיכוך או אין לידים תורת אוכל ואדרבא הם מצמרפים עם הפסולת לבטל האוכל יואם קצרם לאוכל ונמלך עליהם לסיכוך אין המחשבה מוציאה הידות מתורת אוכל עד שיעשה בהם מעשה שניכר שרוצה אותם לסיכוך כגון שידוש אותם : יא מסככין בפיגונ"ו הנקרא בערבי שומר . וסוס מקבל טומאה ואין בני מדם מוכלים לותו מלא לרפואה) . (רבינו יהוסף ס"ח ח"ג וכל כו) : יב (לב) ס"סיכוך בירקות שממהרין לייבש (לג) אע"פ שפסולים לסכך מפני שמקבלים טומאה אין דינם כסכך פסול (לד) לפסול בד' מפחים (לה) אלא כאויר חשיבי לפסול בג' ואם אין דרכם לייבש דינם

באר היטב

גזירה שמא יבא תחת תקרת הבית ועיין ט"ז : (ח) על גביו . לקין מעמידין הסכך בדבר המקבל טומאה שמא יבא לסכך בו ואפ"ג שמעמידין על כותל לכניס מסוס ללא שכיח שיסכך בהם ויש מהניס להעמיד קנים תחת הסכך ומדת הסידות היא ר"ן . ומ"ש העלה דמותר להעמיד בדבר המקבל טומאה ומה שחסור כסולם הייטו

ביאור הלכה

ועיין בסע"ב סוף הלכות סוכה בסימן תרמ"ג שמגמגם בזה מסוס גזירת תקרה (ואולי יודע מה שייך גזירת תקרה במקום שאין מניח לסכך בזה) ומ"ש שרולה לסמוך על דעת הגאון בית מאיר בודאי אין לסמוך בזה בפרט דהוא רק מלתת דרבנן בעלמא ולפ"ע שיכה דנעשו לסיכוך כמו שכתב בכלבוש יעקב לקן במקום שנהגו לסכך כקן כל הסכה פסולות

(מג) לכן בשאין להסולם נקבים והעליות תקועין על היריעות (מד) כשמעמיד הם בכלל פסולי כלי עץ שאין מקבלין טומאה לף מדרבנן וכתב שגם דעת רש"י כן הוא פ"ק דשבת ושאר פוסקים שמעמידין לף בזה מסוס לף פלוג : (בד) ואפילו וכו' להחזיקו לסוכה . דגם זה (מו) בכלל מעמיד הוא (מז) ולכך זה שכ"פ סכך פסול הוא : (בה) שמקבלין טומאת מדרס . ר"ל שרחווין לקבל ואפילו הן הדפים שבודאי לף נעמוד מדיעין (מח) ודע דכל כלי עץ הרחב קלת ורחוי להניח עליו דבר (מט) י"ח שמקבל טומאה מדרבנן דמי לכית קבול וע"ב אין להניח מרת ומגריפה על הסכך להחזיקו (נ) או תחת הסכך להעמיד הסכך ואפילו נשברו : (בו) לחבר וכו' כשמרות של ברזל . זה מותר (נא) לכו"ע אפילו למאן דאוסר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה כיון שאין סומך הסכך על המסמרים אלא שמחזיק בהם הכלונסות המעמידים להסכך ומעשה זה ג"כ מותר לקשרם להכלונסות בבלאות או בחבלים של פשתן ואפ"ג דלקשור הסכך עצמו בכלונסות בחבלים רחוי לזהור לכתחילה כיון שקושר הסכך עצמו בדבר המקבל טומאה [לחרוזים] : (בז) מיני אוכלים . היינו (נב) מאכל אדם דלאו מאכל בהמה אין מקבל טומאה : (בח) מקבלין טומאה וכו' . ואפילו (נג) אם לף הוכשרו עדיין פסולין : (בט) ואין מסככין בהם . וכל כומה שאין נהנלין להנאת גופן כ"ש לריח ומראה וכדומה מסככין בהן [פמ"ג] ולענין קנמון לף דהפמ"ג מיקל בכלבוי יעקב הוכיח דכמין אוכל הוא דהרי אינה נעשה בסימן ר"ב כמכרכין עליו בפ"ק : (ל) אם פסולת מרובה על האוכל וכו' . דין זה הוא כלל גדול והדר פרט דהיינו אם קרם לאוכל הידים מצטרפים להאוכל ואם קדם לסיכוך הידים מצטרפים עם הפסולת וכלקמיה : (לא) תורת אוכל . מן הדין אין הידים נקרא אוכל רק עד ג"ע אבל מפני שים ידות שמצטרפות לאוכל אע"פ שגדולות הרבה כתב המ"א שים להחמיר ולאסור בכל ידות אפילו גדולות הרבה . ולפ"ז יש ליזהר שלא לכסות בקנין של תבואה קודם שנחבטו מן התבואה . והנה הפמ"ג מפקפק קלת אפילו אחר שנחבטו ובכורי יעקב מסיג עליו ומסכים להט"ז לקמן בסי"ח דשרי . ומ"מ נרוך ליזהר דשכיח הוא שעדיין נשאר מעט תבואה בשיבולים אפילו אחר שדש חוסם וכזה עדיין נשאר על הקש תורת ידות ולכן אם רולה לסכך בתבן וקש של תבואה טוב שיסיר השבולים מהם [כפוי"ע הכ"ל] ונראה דקשין של מין שבלין הנקראין בערבי דמדיאנ"ה היד אינו כאוכל רק עד ג"ע אם יש בהשאר יותר מג"ע אין להחמיר אחר שנחבטו : (לב) סיכוך בירקות וכו' . ר"ל בשיחה מקומות שממהרין לייבש כתוך שבעת ימי החג ולעפול (נד) השלין והגבעולין ושאר חוץ : (לג) אע"פ שפסולים לסכך וכו' . דהשעיף זה לשירי בירקות שרלוויים לשיכולה ופסולים לסכך בהם וכו"ל דבשכיל זה אין לו עליהם שם פסול אחר קש"ל דלא ממרינן הכי : (לד) לפסול בשרבעה טפחים . כשכותר בסימן תרל"ב דסכך פסול פוסל בשלשה בד' טפחים ושאר פוסל בין בשלשה בין מן הלד בשלשה טפחים : (לה) אלא כאויר חשיבי וכו' . היינו שפאילו קושי שנתייבשו

שער הציון

(מב) כ"ח ומ"ח : (מג) מ"ח ולף הכ"ח לף אסר לכתחלה רק כשקוט מעבר לשבר אבל כשאינו נקוב כלל וכשליות שם תקופין על סיריסים גם לגידים מותר (מד) ט"ח וכן משמע בכנה"ג וח"ח וכן מוכח בביאור הגר"א וח"ח : (מה) מ"ח ולף הכ"ח לכתחלה רק כשקוט מעבר לשבר אבל כשאינו נקוב כלל וכשליות שם תקופין על סיריסים גם לגידים מותר [פמ"ג] : (מו) ט"ו ובכל המחבוזים כ"ש לף משמע כן : (מו) כ"מ בביאור הגר"א וח"ח : (מז) מ"ח : (מח) מ"ח : (מט) עיין בשתיב מיים : (נ) לחבוזים : (נא) מ"ח ובגר"א וח"ח : (נב) פוסקים : (נג) ק"ע ופמ"ג : (נד) רבינו מנות וכן כתב הכ"ח משכנתו דלי יפלנו בשלושן שבי סוף בכלל סימני וסיני המחוור בסי"ד בדבייעבד בשר וכסע"ז קילר כזה :

בשכך פסול ופוסקים בד' מפחים . סגס * וכל מס שדרכו (יב) לייבסו תוך שבעה מיד דייקינן ליה כאלו סוף יבש (ר"ן פ"ק דסוכה) והוי לויר ופוסל בו אפי' מן הלד . (הגהות מיימוני פ"ד דסוכה) : יג לכל דבר (לו) המחובר (לז) אין מסככין בו ודינו כדין האילן : יד שיש דברים שאסרו חכמים לסכך בהם (יג) (לח) לכתחלה והם מיני עשבים שאינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה וריחם רע תאו (יד) (לט) שנושרים עליהן דחיישינן שמא מתוך שריחן רע או שעליהן נושרים יצא מן הסוכה : מן (מ) וכן אסור לסכך בחבילה בשפני שפעמים שאדם מניח חבילתו על גג הסוכה ליבשה ואח"כ נמלך עליה לשם סוכה ואותה סוכה פסולה משום תולמ"ה (מא) בפיסול וגזרו על כל חבילה אפו זאת וכיון שמפני זה אסרוהו לא הוצרכו לאסור אלא בחבילה שדרך ליבשה יואין זה בפחות מכ"ח קנים הילכך כל חבילה שהיא פחותה מכ"ח מותר לסכך בה דואם כ"ח קנים או יותר הבאים מגוע אחד וקשרם בראשם השני (מב) אינה נקראת חבילה כיון שעיקרן אחד הואם אגד עמהם קנה אחר ויש בין שניהם כ"ה הויא חבילה . סגס וכל חבילה שאינה קשורה כסולה (מו) (מג) מסני רמשים שיכולין לטלטלה כך אינה חבילה ומותר לסכך בה . (ב"י בשם פסוסקים) : מז לחבילה שאין קשורים אותה אלא למברם במנין ומיד כשיקננה הקינה יתירנה אינה חבילה : יז אם סיכך בחבילה והתירה בשרה (מד) כיון שאין איסורה אלא משום גזירה הואבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסיכוך שפסולה מן התורה אינה ניתרת בהתרה אלא צריכה (מו) נענוע : יח סוכן אסרו לסכך (יז) בנסרים (מה) שרחבן ד' אפילו (מו) הפכן על צדן

בסכמת הפוסקים י סם בגמי וכלבי סוגע

שערי תשובה

בפ"ת בשם : (בשו"ע) וכן לסוכ וכו' . וכתב בדבר שמועל לתכלית פניה שקורין פלאנ"ץ מותר לסכך בשם שתין דרך סוקקים לותם לסיין בקציתם לייבשם תלת לסיתם כך על פלש ולמעט בעורת לסיפסן ח' ט' ואין בכל תבלה כ"ם קנים כו' יש להתיר ואפילו יסתפק לן קלת בדבי בשולי דבבן עיין שם :

ביאור הלכה

כולאי יש לייסר בהן מבוס גזירת תקרה כמו שכתב הרמ"ח : * וכל מה שהלכו לייבש וכו' , עיין בלבוש שכתב לייבש עד שתהא תמהו מכוסה מעילתו לף משכניו הוא פסול דגזרו בו תכמים שלא יהיו לידי בעול מלות סוכה שמא לף יוכל לעשות לתכת תוך ז"ו"ן ועיין פמ"ג

(מה) לעט דהוא רק מדרבנן ובפמ"ג מסתפק בזה ועיין בדרכ"ח דהניח שני דיעות בזה והוא פסוסים שהוא רק מדרבנן וכתב שגם דעת רש"י כן הוא פי"ח מלן שהלכו לייבש וכו' , עיין בלבוש שכתב לייבש עד שתהא תמהו מכוסה מעילתו לף משכניו הוא פסול דגזרו בו תכמים שלא יהיו לידי בעול מלות סוכה שמא לף יוכל לעשות לתכת תוך ז"ו"ן ועיין פמ"ג

(מו) והוא ולמי פסול דסוכה אמר רחמנא ולא בית שם כל כל יומות הסנה : (מו) הפכן על ליון . היינו שלא העול רחבן על הסוכה

(מז) שאין בהם ד' ואם אין ברחבן ד' כשרים ^כאפילו הם משופים (מח) שדומים לכלים (יח) (מט) ^לונהגו שלא לסכך בהם (נ) כלל: יח (נא) * ^מפירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר ^נכלומר שלא יהיו עלין וקסמין נושרים על שלחנו (נב) פסולה אבל אם לא פירס אלא (נג) לנאותה כשרה ^סוהוא שיהא (נד) בתוך ד' לסכך (נה) * ^עוי"א שסוכה שהיא מסוככת

כ שם ט"ו
ל טור בשם סמ"ק
מ משנה י' ב כפי' רש"י וכ"כ הר"ן וטעמא כיון דללורך אדם הוא פסולה
משא"כ לנאותה דלורך סוכה הוא מרדכי ס שם בגמ' כרב חסדא ורבה בר רב הונא ע תוס' והרא"ש בשם תשו' הגאונים וש"פ

באר היטב

עשי' תרל"א ס"ט: (יח) ונהגו. הטעם בסמ"ק דלמא יבא לסכך בהם בקביעות בענין שלא יוכלו הגשמים לירד שם ע"כ נהגו לכסות בערבה או בנמי ובשעת הדחק שאין להם במה לכסות מסככין בנסרים אפילו שיש בהם ד' ט"ג. וה"ה בכל דבר האסור משום גזירה. וכתב הב"ח הלטי"ן אין מסככין בהם דיש לחוש שיסכך כ"כ שלא יהיו הגשמים יורדים בתוכה כמ"ש הסמ"ק וכ"ש בשינדלי"ן. וכתב ט"ז הקשין של תבואה אחר שנחבטה התבואה מהם פשוט דשרי והוא עיקר מצוה המפורש בפסולת גורן. ונראה שלא נהגו לכסות בקש

ביאור הלכה

שמפקפק על דבריו ובאמת מקורו הוא מדברי הר"ן שהובא בב"י אכן יש לעיין דהרמ"א שהעתיק דברי הר"ן בהגהתו והשמיט מן הר"ן מה שכתב עד שתהא חמתו מרובה מצילתו משמע לכאורה דלא ס"ל להלכה כן ולע"ע: * פירס עליה סדין מפני החמה. עיין בט"ז שכתב שיש ב' חילוקים בענין זה היינו אם לא הגיע עדיין החמה לתוך הסוכה אלא קרוב לה אפילו לדעת ר"ת שהוא הי"א המובא בסמוך פסול ובאם הגיע החמה דרך נקבי הסכך לגוף האדם גם לדעה ראשונה מותר לכתחלה דנראה לעין כל שעושה בשביל החמה כי פליגי ביש הוכחה קצת בנכנסה החמה לתוך הסוכה ולא לגוף האדם דלדעה ראשונה פוסל בזה ולר"ת אינו פוסל ומיהו לכתחלה לא יעשה וזהו שסיים המחבר בסוף דבריו לדעת הי"א ומיהו וכו' אא"כ הוא ניכר לכל שמכוין וכו' ר"ל שיהיה היכר גמור כגון כשהגיע החמה לגוף האדם וכנ"ל עכ"ד ולא העתקתיו במ"ב להלכה דכמה אחרונים חולקים עליו (עיין בא"ר ובגדי ישע ומאמר מרדכי ונהר שלום) ודעתם דרש"י אוסר בכל ענין אף אם הגיע החמה לגוף של אדם דעכ"פ הוא מגין ומסכך עליו ונקרא מסכך בדבר המקבל טומאה ולר"ת מותר אפילו אם רק הגיע קרוב לסוכה כל שהסדין לא סייע להכשר הסוכה כגון שהיה הסכך עב דאפילו אם יתייבשו לא יהיה חמתה מרובה מצילתה: * וי"א וכו'. הוא דעת ר"ת שהובא בתוס' שדעתו מאחר שכבר הקדים הסוכה לעשותה כהלכתה אין לפוסלה במה שפירס עליה סדין אח"כ אף שהסדין היתה ג"כ צילתה מרובה מחמתה. [בית מאיר וש"א בביאור דברי ר"ת] ואף שלא תהיה הסדין נמוכה הרבה מן הסכך וכדמפרשינן לקמיה ועיין בב"ח שפסק להחמיר כדעה ראשונה וכן משמע במ"א אמנם דעת הא"ר דהעיקר כדעת ר"ת מפני שהרא"ש ורבינו ירוחם ומרדכי והאגודה הסכימו לו [ודברי הא"ר בסקי"ח אלבוש קאי דהזכיר דעת ר"ת בסברא קמייתא ודברי ש"פ בשם י"א וכ"כ בבכורי יעקב] ומחמת זה פסק כהיו גשמים נוטפין מן הסכך על השלחן דיפרוס סדין ויכול גם לברך לישב בסוכה עכ"ד. והנה באמת היה יכול לחשוב עוד שלש הפוסקים שנראה מדבריהם שהם פוסקים כר"ת והוא התשובה המיוחסת להרמב"ן שהובא בב"י (והוא ת' הרשב"א בסימן קל"ו) והאור זרוע והסמ"ג אבל לא מפני זה נוכל להקל למעשה כדבריו דיש הרבה והרבה ראשוני ראשונים נגדם שעומדים בשיטת רש"י דהוא דעה ראשונה המובא בהמחבר והוא הרבינו חננאל בסוגין דמפרש מפני הנשר כפירוש רש"י שלא יהו העלין נושרין לתוך האוכל וידוע מהרא"ש דמתניתין מיירי בודאי בצלתה מרובה מחמתה דאל"ה אף לנאותה פסולה [והשובת הגאונים אפשר לייסב מקושית הרא"ש במה שאמרו דמתניתין מיירי בחמתה מרובה מצילתה היינו דאי לא יסכך בסדין יהא חמתה מרובה מצילתה שהיה סכך קלוש וכן משמע ממרדכי ע"ש א"כ מצאתי בסמ"ג כדבריהן] וכן המעיין בדברי הרי"ף גיאות יראה שהוא מפרש ג"כ כפירש"י וכן משמע מהעיטור ע"ש ועיין בכ"ת שכתב שגם דעת הרמב"ם כן מדהעתיק לשון המשנה בסתמא משמע שהוא מפרש כפירש"י ושכר קדמו בזה רבינו מנוח בפירושו על הרמב"ם שכתב ג"כ הכי בדעת הרמב"ם וע"ש שדעתו ג"כ דכפירושא דרבינו שלמה [הוא רש"י שכן קראוהו הרבה ראשונים] מסתבר דלא מהניא כלל הקדימה שקדם לעשות הסוכה וכן הסכים הריא"ז עכ"ל וכן דעת הר"ן והריטב"א בחידושיו והגהת סמ"ק כולם נקטו העיקר כפשטא דמתניתין וכדעת רש"י

משנה ברורה

אלא השכיבן על צידן: (מז) שאין בהן ארבעה. ל"ד ה"ה אפילו (סח) הן פחותין מג' והטעם דכיון דיש שם פסול עליהן (סט) נעשו כספודין של מתכות הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן: (מח) שדומין לכלים. ואע"פ שראויין לישיבה וגם ראויין להשתמש עליהן דהיינו להניח איזה דבר על גבן אעפ"כ (ע) אינן מקבלין טומאה כיון שלא יחדן לישיבה ולא לשום תשמיש אלא עומדין לבנין או לסחורה וגם משום גזירת תקרה אין בהן שאין רגילות לסכך הבית בנסרים קצרים שאין רחבן ד"ט: (מט) ונהגו שלא וכו'. דילמא (עא) אתי לסכך בענין שלא יהא מטר יכול לירד שם (עב) ויש מהראשונים שכתבו דכהיום מדינא אסור הואיל דבזמן הזה מסככין בתיהם בנסרים שאין בהן ד' טפחים איכא גזירת תקרה ומ"מ יש לחוש גם לטעם הראשון (עג) וע"כ הלטי"ש אע"פ שאין בהם גזירת תקרה שאין מסככין בהם בתיהם מ"מ יש לחוש שיסכך כ"כ שלא יהיו הגשמים יורדים בתוכה וכ"ש בשינדלין: (נ) כלל. כתבו הפוסקים דבשעת הדחק שאין להם במה לסכך מסככין בנסרים אפילו כשיש בהן ד' טפחים וה"ה בכל דבר שאסרו חכמים משום גזירה. אכן לענין ברכה יש דיעות בפוסקים עיין לקמן סימן תרמ"ט ס"ו ובחידושי הרשב"א בעניינינו דעתו נוטה דיכול לברך: (נא) פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר. עד כאן לשון המשנה ודעת המחבר בדעה א' דמפני החמה הוא כפשטיה שהיתה הסוכה (עד) צילתה מרובה מחמתה ופירס עליה הסדין להגן שלא תכנס החמה כלל ומפני הנשר היינו שלא יהיו וכו': (נב) פסולה. דהא (עה) קמסכך ומגין ע"ע בדבר המקבל טומאה: (נג) לנאותה כשרה. דכיון דהוי לורך סוכה (עו) בטיל לגבה. ודוקא כשהיתה הסוכה (עז) צילתה מרובה מחמתה וכנ"ל דאל"ה פסולה: (נד) בתוך ארבעה לסכך. דאם היה מרוחק יותר לא בטיל לגבי הסכך בכל גווני וכדלעיל בסימן תרכ"ז ס"ד: (נה) וי"א שסוכה וכו'. דעה זו פליגא אדמעיקרא וס"ל דמה דאיתא במשנה פירס עליה סדין מפני החמה וכו' היינו באופן שלייר לקמיה דוקא (עח) אבל להגן מן החמה והעלין כשרה אפילו לישב תחתיו דבטיל הוא לגבי סוכה: (נו) אבל אם לא כיון וכו'. פי' אם היה מסוככת יפה בענין שאין לחוש שע"י הנשר יהיה חמתה מרובה מצלתה ולא הוצרך לפרוס עליה סדין אלא להגן מפני החמה או מן העלין הנושרין כשרה [ב"י]: (נז) ומיהו לכתחלה לא יעשה וכו'. דלא יאמרו הרואים (עט) שכונתו כדי לסכך (פ) ואפילו שלא בשעת אכילה אסור דיאמרו שמניחו שם גם בשעת אכילה: (נח) שמכוין כדי להגין. וזהו רק לדעת הי"א (פא) שהזכיר מתחלה אבל לדעה ראשונה אף באופן זה אסור ועיין בבה"ל דכן יש להחמיר למעשה וכ"כ הב"ח וש"א. ומ"מ בשעת הדחק שלא יכול לאכול בסוכה ע"י העלין הנושרין לתוך המאכל (פב) או ע"י גשמים הנוטפין (פג) או ע"י הרוח שמכבה הנרות מוטב לפרוס סדין תחת הסכך (פד) בתוך ד' טפחים משיאכל חוץ לסוכה אבל לא יברך ע"ז לישב בסוכה: (נט) או דהוא שרוי במים. עיין בבה"ל דלפי מה שהסכימו אחרונים דיש להחמיר כדעה ראשונה יש ליזהר שלא לפרוס אפילו לייבש אלא שלא בשעת אכילה:

שער הציון

(סח) רש"י: (סט) גמרא: (ע) מ"א ועיין בבכורי יעקב שהאריך בזה: (עא) סמ"ק: (עב) ד"מ בשם הג"מ: (עג) מ"א בשם הב"ח ודע דהט"ז העתיק פוד דבקש לא נהגו לסכך כהיום אף דמפורשת בתורה תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך מ"מ מפני שחשש שמא יבוא לסכך כ"כ עד שלא יוכל מטר לירד לתוכה נמנעו מלסכך בו אכן כשאין מצויין לו ענפי אילן לסכך בה פשוט דיש להתיר אכן יזהרו שלא יהיה הכיסוי עב כ"כ עד שאין המטר יוכל לירד לתוכו והנה הגר"ז והח"א לא העתיקו דברי הט"ז לענין קש משמע דס"ל דאין להחמיר במה שגילתה התורה בפירוש להיתר ול"ע: (עד) דעת רש"י וסייעתו דלא כתשובת הגאונים: (עה) רש"י ובזה ניחא מה דמקשו עליה בתוס' דלמה יפסל מפני שמגין על האדם מפני החמה והעלין: (עו) מרדכי לסלק בזה קושית התוספות ולפי מה שכתבנו מעיקרא א"צ לזה [נהר שלום]: (עז) רא"ש וכן מוכח מברייתא דקתני סיככה כהלכתה ועיטרה וכו':

כהלכתה ויראו שמא ייבש הסכך או ישרו העלין ותהיה חמתה מרובה מצלתה ופירס עליה סדין שלא תתייבש * או תחתיה שלא ישרו העלין כיון שהסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה פסולה (נו) אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין מפני החמה והעלין או לנאותה כשרה * ובלבד שיהא בתוך ד' לסכך (נז) ^פומיהו (יט) לכתחלה לא יעשה * אא"כ הוא ניכר לכל (נח) שמכוין כדי להגין (נט) * או שהוא (כ) שרוי במים שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא לייבש:

פ טור מעובדא דבנימין עבדא דבי אבי שם

באר היטב

ג"כ מטעם הסמ"ק דבקש בקל יכסה כיסוי עב מאד ודבר פשוט להתיר במקום שאין סכך אחר רק שיזהר לעשות שיוכל הגשם לירד שם: (יט) לכתחלה. אפילו שלא בשעת אכילה: (כ) שרוי. ומ"מ בשעת אכילה אסור ר"ן ב"י. ונ"ל דאם הגשמים נוטפין מהסכך מוטב לפרוס סדין משיאכל חוץ לסוכה מיהו לא יברך לישב בסוכה דספק ברכות להקל מ"א:

ביאור הלכה

רש"י. שיטה מדבריהו שדעת ר"ת ורש"י והריא"ג והרמב"ם והעיטור ורבינו מנוח והר"ן והריטב"א והגהת סמ"ק וכן משמע ג"כ בשיטת ריב"ב כולם נקטו לדינא כדעת רש"י וכסתימת המחבר בדעה ראשונה ועיין בביאור הגר"א שכתב ג"כ דהמחבר כש"א סתם כדעה ראשונה והוא מה שכתב המחבר שם בין שהאילן קדם ובין שהסוכה קדמה וכן ממה שכתב בסוף ס"א וכנ"ז לא שאני בין קדם האילן לקדם הסכך והכא נמי כיון שהסדין צילתו מרובה מחמתו למה נכשיר כשפירסו להגן מפני החמה או תחתיה מפני הנשר [ואף שהב"ח ייסב זה קצת מפני שדומה כמו לנאותה משא"כ באילן הגר"א תמה זה לדוחק וכן בבית מאיר ע"ש] ומ"כ אם גשמים נוטפין על השלחן ינהוג כדעת המ"א וכמו שכתבנו במ"ב: * או תחתיה שלא ישרו העלין. ר"ל שהיה סמוך ודבוק להסכך ומונע בזה העלין שלא יוכלו ליפול [תוי"ט]: *ובלבד שיהא בתוך ארבעה לסכך. פשוט דהשו"ע קאי גם אלהגין וכן מוכח בטור ולאיתי בגליון המשניות להגרע"א שכתב על האי דמוכח ברע"ב פירוש השני והוא דעת הי"א המובא פה ודוקא שלא יהיה עשרה טפחים בין הסכך להסדין דאל"ה מיפסל משום סוכה תחת סוכה ול"ע עליו מדברי השו"ע שכתבו בהדיא שיעור ד"ע ואולי דהוא קאמר דבריו רק לדעת ר"ת בעצמו דסבר דכיון שהסוכה שעשויה כהלכתה קדמה שוב אין יכולת בסדין לפסלה (ודומיא דמכשיר ר"ת בסוכה שקדם לאילן דאין יכולת באילן לפסלו) ולכך כתב דעכ"פ לא יהיה רחוק עשרה טפחים אבל השו"ע שהעתיקו שיטתו הוא מפני שכמה פוסקים הקשו על רש"י שאין טעם לחלק בין לנאותה ובין להגן מפני החמה והעלין (עיין במרדכי ואור זרוע ובתוס' ורא"ש וסמ"ג) ור"ל דזה הוי כמו לנאותה וע"כ דינו ממש כמו לנאותה דבעינן שלא יהיו מופלגין ממנה ד"ט כדלעיל בסימן תרכ"ז ע"ש: * אלא א"כ הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגין. מלשון זה משמע דאפילו תחת הסכך יש להחמיר משום הרואים דהא אלעיל קאי שפירס הסדין תחתיה מפני הנשר ואולם דעת הרוקח מובא לקמן במ"א בסימן תר"מ סק"ח דבתחת הסכך שהוא בסוכה גופא אין לחוש מפני מראית העין ע"ש מיהו לדינא אין נ"מ כ"כ דבלא"ה יש להחמיר בכל גווני דמעיקר הדין הלכה כדעה ראשונה: * או שהוא שרוי במים. עיין במ"א שכתב ומ"מ בשעת אכילה אסור [ר"ן ב"י] ול"ע דהא דברי השו"ע קאי בדעת הי"א דהוא לשיטת ר"ת ולדידיה בודאי אף בשעת אכילה שרי מדינא דהוא ס"ל כל שאינו מסייע בהכשר סוכה אינו פוסל ומה שהעתיק ב"י ר"ן ג"כ אינו ראיה דהר"ן קאי אליבא דרש"י דס"ל דמפני הנשר הוא איסור דאורייתא הוא מסתפק אם פורס הסדין לייבשו דהוא לצורך הבגד בלבד אי מותר או לא דיש סברא להחמיר דדוקא לנאותו שהוא צורך סוכה משא"כ בזה שהוא צורך בגד אינו בטל לגבי סוכה או דלמא דוקא בפורס כדי להגין ע"ע מפני החמה והנשר שם סכך ע"ז ומקרי מסכך בדבר המקבל טומאה משא"כ כשעוטתו כדי לייבשו אין שם סכך עליו ושרי [ומוכחא סברא זו ברש"י ד"ה ע"ג קינוף ע"ש] וסיים הר"ן דלמעשה יש להחמיר אבל לר"ת לא היה מסתפק הר"ן כלל דודאי שרי וכן מוכח בד"מ שכתב על האי ספיקא דר"ן דמטור משמע דשרי והשו"ע הלא העתיק לשון הטור וכן בביאור הגר"א מוכח כן דלר"ת שרי. אח"כ מצאתי בנהר שלום שכתב ג"כ דלר"ת בודאי שרי ונשאר בקושיא על המ"א. והנה ראיתי חדשות בדברי הסמ"ג שכתב דאף לר"ת יש להסתפק דילמא לצורך הבגד אסור אבל י"ח דלר"ת כל שאינו מסייע להכשר סוכה אינו פוסל. ואפשר לענ"ד לייסב קצת דברי המ"א דהוא יסבור כדעת הב"ח דהטור [וכן השו"ע שהעתיק דבריו יוכל לסבור כן] אינו סובר לדינא כסברת ר"ת דכל שאינו מסייע להכשר סוכה אינו פוסל הסוכה מפני שהסוכה קדמה אלא בזה דלהגן מפני החמה והעלין דינו כלנאותה ולפ"ז שייך שפיר ספיקת דהר"ן אף לשיטה זו כמו לרש"י דדלמא לצורך הבגד גרע מלהגן דהם שייך כדי לנאותה שיהיה יכול לישב בסוכה ולכך בטל הסדין לגבי הסוכה משא"כ בזה שהוא רק לצורך הבגד אפשר דאסור ולכך כתב דלא שרי אלא שלא בשעת אכילה. ועי"ל דהמ"א נקט לדבריו לפי עיקר הדין דקי"ל להחמיר כדעה ראשונה דלפ"ז אין להתיר בשעת אכילה והוא דוחק קצת. והנה איך שיהיה כוונת המ"א לדינא בודאי לפי מה שהסכימו כמה אחרונים דיש להחמיר כדעה ראשונה בודאי אין להקל לפרוס סדין לייבש תחת הסכך אפילו בתוך ד"ט אא"כ שלא בשעת אכילה:

כריתוק

שער הציון

(עח) היינו אף שהסדין היה ג"כ ע"י צלתה מרובה מחמתה אך כולם הקשו ע"ז מסימן תרכ"ו ס"א דפסל שם כשהיה האילן צלתו מרובה מחמתו בכל ענין היינו אף כשהסוכה קדמה לאילן ועיין בב"ח ובהגהות מהרל"ח שדחקו עצמן בזה והגר"א כתב באמת מפני זה שהמחבר סתם לעיל בסימן תרכ"ו ס"א כסברת הראשונה וכן דעת הבית מאיר מפני זה לנקוט לדינא כסברת הראשונה: (עט) גמרא שם דלא לימרו קמסככי בדבר המקבל טומאה: (פ) מ"א וש"א: (פא) ואפילו בשעת אכילה שרי דלכל זה הוי כמו לנאותה: (פב) מ"א: (פג) לקמן בסימן תר"מ במ"א סק"ח וכן העתיק הח"א: (פד) ח"א וטעמו דלא עדיף מלנאותה ודע דכ"ז בחול אבל בשבת ויו"ט משמע מפמ"ג בסימן תר"מ סק"ח דדוקא בתוך ג"ט סמוך לסכך דאל"ה יש לחוש משום אוהל:

תרל דיני דפנות הסוכה. ובו י"ג סעיפים:

א * אכל הדברים (א) כשרים (א) לדפנות (ב) (וא"ל לסעמידם דרך גדילתן). (טור) (ג) בואפי' חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות כשרה. הגה מ"מ לא יעשה הדפנות (ד) מדבר שריחו רע (ר"ן) (ה) או דבר שמתייבש תוך ז' ולא יהא בו שיעור מחיצה. (ד"ע): ב (ו) גדפנות הסוכה אם היו שתים זו אצל זו כמין ג"ם עושה דופן שיש ברחבו (ז) יותר על טפח (ח) דומעמידו בפחות מג' לאחד מהדפנות היעמוד קנה (ט) (כנגד הכותל) (טור) כנגד אותו טפח (י) * ויעשה לה צורת

באר הגולה: א משנה סוכה י"ב בברי' שם וכת"ק ב ברייתא שם ו' ד שם בגמרא ככל סימון והיתימא ריב"ל ה כליגנא בתרא דרבא שם

שערי תשובה

(א) לדפנות. עכה"ט ועיין בתשו' כ"ב מ"ת בענין סיכך בעלי אשירה ודין ...

באר היטב

(א) לדפנות. עיין ב"ח ובתשובת יד אליהו סי' ל"ג. עלי הסוכה של הסכך או של דפנות שנעשו מעלי אשרה או מאיסורי הנאה עיין ...

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

פתח * שיעמיד קנה עליו ועל הטפח (יא) וכשרה אע"פ שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן. הגה (יב) ואם הטפח והדופן מגיע לסכך (יג) א"צ קנה על (ג) גביהן (מרדכי וסג"מ פ"ד) ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא. (כ"כ המרדכי): ג יהיו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש (יד) עושה דופן שיש ברחבו ד"ט ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משתי הדפנות (ג) וכשרה (טו) זוגם בזה צריך לעשות צורת פתח שיתן קנה מהפס על הדופן האחד (טז) חוי"א שאין זה צריך צורת פתח. הגה (יז) אבל אם איכא דופן ז' בלא לבוד א"צ כאן צורת הפתח עד סוף הכותל (יח) הואיל ואיכא דופן ז' שהוא שיעור הכשר סוכה (יט) וכ"ש שא"צ צורת הפתח כשהדופן שלימה ומה שנהגו בצורת הפתח בשיש לה דפנות שלימות אינו אלא לנוי בעלמא. (ר"ן והמגיד פ"ד וכל בו וב"י בשם מרדכי): ד טבר"א בעושה סוכתו במקום שאין דופן אמצעי כנגדה אבל העושה סוכתו (כ) באמצע החצר רחוק מדפנות החצר אע"פ שאין לה אלא שתי דפנות זו כנגד זו (כא) די לה בתיקון המתיר כשתי דפנות העשויות כמין גם: ה יכשהכשירו בשתי דפנות * העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח אפילו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח

באר הגולה: ו שם וכר' סימון אמר ריב"ל ז הרא"ש שם בשם י"א וכן דעת הרי"ף והרמב"ם וכ"כ הר"ן ח שם בשם יש שפסקו כך ט ר"ן מהא דאמרינן בגמ' שם י ברייתא שם

באר היטב

בספר קרבן חגיגה דף מ"א וכיד אהרן סי' תרכ"ט: (ב) גביהן. עמ"א שכתב להחמיר: (ג) וכשרה. ובסוכה גדולה שהשלישית רחוקה ...

שערי תשובה

בפירושו ולשון הגהת אשר"י ל"ע: (ג) וכשרה. עבה"ט ועיין בכתר כהונה סי' כ"ג שהביא דברי קרבן נתנאל שכתב להוכיח דגם בסוכה גדולה הדין ...

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

שכשתצטרף (כב) כל (ד) הפרוץ יהיה מרובה (כג) על העומד כשרה (כד) (רק שלא יהיו ספתחים (ס) (כה) בקרנות * כי סמחילות לריכין להיות מחוברים כמין ג"ס) (ר"ן) (כו) * ובלבד שלא יהא בהם פירצה יתירה על י' אמות ואם יש בה (כז) צורת פתח אפילו ביותר מי' ^יולהרמב"ם אפילו יש לה צורת פתח אם יש לה פירצה יותר מי' פסולה אא"כ עומד מרובה על הפרוץ. סגס וכהגו עכשיו (כח) * לעשות מחילות (ו) שלימות כי אין הכל בקיאין בדין סמחילות (כל זו) ומי שאין לו כדי לרכו למחילות עדיף אז לעשות ג' מחילות שלימות מד' שאינן שלימות. (מסרי"ל) : ו * ^לנעץ ד' קונדסין בין באמצע הגג (כט) ^מבין על שפת הגג וסיכך על גבן פסולה ^נויש מכשירין בנעץ על שפת

ב כפ"ס מהלכות סוכה ל ברייתא ד' מ כעיה ולא נפסקא כגירסת סרי"ף ולתומרא כרבנן ואליבא דרב נתמן וכ"כ אבי העזרי ובכי ישעיה והרא"ש ג רב שרירא גאון לפי גרסתו דלא גרים איבעיא להו וסרי"ן גאות וסרמב"ם וכ"כ הטור בשמם

באר היטב

ממנה יותר מג' ל"ע. מ"א : (ד) הפרוץ. פי' חשבינן הפירוץ משני רוחות הפרולים לגמרי עם הפירלה שבהלל הפתחים והוא בכלל מרובה על העומד שיש בשני המחילות והטפח ואז מותר אבל עכ"פ יהיה במחילות עלמן עומד מרובה על הפרוץ. וכתב הט"ז נ"ל דיש חילוק בדבר כשאין פירלה גדולה רק כל הפירלות כל א' בפ"ע פחות מג' אז מותר אפילו בפרוץ מרובה באותה מחילה כיון דאמרינן לבוד הוי כל העומד כסתום משא"כ אם יש פירלה א' גדולה יותר מג"ט אז לריך שיהיה עכ"פ באותה מחילה עומד מרובה אלא הקולא בזה דאע"פ שבכלל הפרלה הזה פרוץ מרובה ע"ש : (ה) בקרנות. פי' בכל הקרנות אבל אם ב' מחילות מחוברים שרי מ"א : (ו) שלימות. כתב מט"מ נהגו לעשות עיגול בתוך הפתח אבל אותן סוכות הבנויות משנה לשנה בפתח גמור א"ל אותו עיגול ואפילו מנהגא ליכא. כתב מהרי"ל מהר"ש היה מסמן למחילות הסוכה כדי לראות סדר עמידתן שלא ישנה משנה לשנה וכן הוא

ביאור הלכה

שבפרלה הגדולה שיש בדופן השלישי עם אלו הפרלות יחד לא יהיו עומד מרובה על ספירוץ אבל לפי מה שכתב השו"ע בעשיות כמין ג"ס בטפח ולורת הפתח קשה ואף את"ל דשבת נמי אף דשלש מחילת הוי דאורייתא מ"מ מלטרף הדופן רביעית ספתוחה עם הפרלות הנמלאות בשלש הדפנות ג"כ קשה דהלא בכה"ס יש עומד מרובה על הפרוץ דהלא תחת דופן רביעית הפתוחה יש דופן ג' שנעשה ע"י לבוד ולוה"פ ועוד יש ב' דפנות שעומדן מרובה על הפרוץ וי"ל דבסוכה הלא די אם בדופן השלישי יש טפח מרוות וגם לורת הפתח עד השלמת ז' טפחים אף דהדופן גדולה ורובו פרוץ ובפרט אם נלרף לזה הפרלות הקטנות שיש בשתי הדפנות בודאי יהיה הפרוץ מרובה על העומד מ"מ שרי ובשבת כהאי גוונא אין שם רס"י עליה : * כי המחילות לריכות להיות מחוברים. ואם הפרלה היה שם בפחות מג' טפחים שרי דמחוברים מקרי ע"י לבוד [פמ"ג] : * ובלבד וכו' יתירה על יו"ד אמות. מסופקני אם ע"י נתבטל כל הדופן דאולי לא מהני רק דעי"ז פרלה חשיבה ולא פתח ואסור לישב במקום הזה לאלת ידי מליה אף דמסוכך מלמעלה אבל ביתר הדופן שנשאר שם שיעור סוכה ויותר אפשר דשרי דלא גריעא זה מחסר ממקום הפרלה והלאם לגמרי דסיה בודאי כשר הסוכה ועיין בב"ח דמשמע מלשונו דעי"ז נפסד כל סמחילה והנה סברתו בודאי אמת להלכה לענין שבת דכן הוא לדינא אבל בענינינו דקי"ל דשיעור סוכה הוא רק ז' טפחים ל"ע : * לעשות מחילות שלמות. עיין בכה"ע מה שהביא בשם מהר"ש ועיין בבכורי יעקב שכתב שלא ראה מי שחש לזה ומפקפק על ראיתו ממשכן ע"ש : * נעץ ד' קונדסין וכו' פסולה. עיין במ"ב והנה בגמרא משמע שם דהוי דאורייתא ולכאורה לפי מה דפסק הרא"ש בדף י"ט דאף לגבי סוכה יולא מן התורה בלוה"פ א"כ אפילו אם ס"ל דלא אמרינן גוד אסיק אמאי אינו יולא מטעם לוה"פ וא"ל דסבר הרא"ש

משנה ברורה

החלר (טז) ולא לגד שהוא כנגד דופן החלר : (כב) כל הפרוץ יהיה מרובה וכו'. ר"ל ע"י הפירלות שיש בשתי הדפנות עם שתי הדפנות הפרולות יחד יהיה הפרוץ מרובה על העומד (יז) אבל אם באותן שתי הדפנות השלימות פרוץ שבהן מרובה על העומד שבהן אסור. ודוקא אם הפרלות הם יותר משלשה טפחים אבל אם הם פחות משלשה טפחים כלבוד דמי והוי כסתום ואין שם פירלה עליה ועיין במ"א ריש הסימן שדעתו דדוקא אם עושה הסוכה מארבעה דפנות אבל אם עושה משלשה דפנות לא מהני (יח) מדרבנן ע"י לבוד : (כג) על העומד. ודוקא (יט) אם בעומד יהיה על כל פנים שיעור מקום השוב (כ) דהיינו פס של ד' טפחים : (כד) רק שלא יהיו הפתחים וכו'. היינו (כא) אפילו אם עשויות בלורת הפתח דאף דלענין שבת ע"י לורת הפתח הוי כסתום ממש לענין סוכה חמור יותר דבעינן שיהא שתי דפנותיה מחוברות ממש בזוית ולא ע"י לוה"פ : (כה) בקרנות. בקרן הי"ל לומר (כב) דהא מיירי המחבר בדליכא בסוכה אלא ב' דפנות שלמות דליכא אלא קרן א' אלא דהרמ"א אתי לאשמועינן אף היכי דעושה הסוכה של ד' דפנות שלמות שאין לו לעשות פתחים בכל קרנותיה דאז לא ישאר לו שתי דפנות מחוברות יחד אבל אם ירלה לעשות פתחים בשאר קרנותיה ולהשאיר שתי דפנות מחוברות יחד אה"נ דשרי : (כו) ובלבד וכו' יתירה על עשר אמות. דאז (כג) אפילו עומד מרובה על הפרוץ אסור דנחשבת לפרלה ולא לפתח : (כז) לורת פתח אפי' ביותר מעשר. דעכשיו (כד) פתח מקרי (כה) ואין שם פירלה עליה : (כח) לעשות מחילות שלמות. ר"ל שלא ע"י עלות של לבוד ולוה"פ

גיאות ראיתי שכתב ג"כ דלמלוה מן המובחר בעינן שיהיה ג' דפנות הסוכות סתומות מכל רוחותיה ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד : (כט) בין על שפת הגג וכו' פסולה. ואף דלגבי שבת לכו"ע (כו) אמרינן גוד אסיק מחילתא לגבי סוכה ס"ל דבעינן מחילות

שער הציון

(טז) דסם נתבאר בלא"ס קאי כסתום לדעת סמחבר : (יז) ט"ז ומ"א : (יח) פמ"ג : (יט) מ"א : (כ) כן פירשו הפמ"ג ומח"ס וקשה לפי פירושם מנ"ל להמ"א ד"ז אימא כיון דבשתי הדפנות השלמות העומד מרובה בכן כמ"ש סמ"א אפילו אם העומד פחות מן ד' טפחים כיון דספרוץ מועט מוס בטל המועט לגבייהו וגם מדברי ר"ן שהובא בב"י משמע בסדיא כמו שכתבנו עי"ש ולענ"ד נכון יותר כמו שפירש הלבושי שרד את דברי המ"א שכתב דבעינן בעומד שיעור מקום דהיינו ז' טפחים כדי הכשר סוכה. ונראה דסברת המ"א הוא כמו שהביא בב"י בשם ר"ן שיש מי שפירש כן וס"ל להמ"א דכן הוא לדינא דבעינן שע"י ליגוף כל העומד יהיה הכשר סוכה מדכתב ר"ן לבסוף ומורי ר' אברהם כתב וכו' כל שיש בעומד כל הדופן כדי שיעור סוכה משמע דס"ל כן לדינא : (כא) כן איתא בר"ן והובא בביאור הגר"א : (כב) לבושי שרד בביאור דברי סמ"א : (כג) כ"מ בביאור הגר"א : (כד) ואף דלדעת הר"ן אין לעשות לוה"פ בדפנות הסוכה י"ל דהיינו דוקא בשיעור הכשר סוכה ולא ביותר מזה : (כה) ודע דלדיעה זו אפילו אם הפרוץ מרובה כ"כ עד שאפילו אם נתבטל את מקום לוה"פ לעומד יהיה הפרוץ מרובה עליה ג"כ כשר דהרי כתבו הפוסקים דאין חילוק בלורת הפתח בין עשר ליותר מעשר : (כו) דלהכי קי"ל לעיל בסימן שמ"ה סט"ו וט"ז דעל גג הבית הוי רה"י (אם הגג אינו בולט ממחילות הבית) משום דאמרינן גוד אסיק מחילות הבית למעלה והוי כאלו יש מחילות למעלה :

הגג (ל) * משום דאמרינן (ז) גוד (לא) אסיק מחילתא : ז (לב) סיכך ע"ג ^סמבוי שיש לו לחי (פי' עץ כמין עמוד) * או ע"ג ^עבאר שיש לו פסין (פי' קרשי עץ (לג) סביבות הבאר לעשות רס"י) ה"ז סוכה כשרה לאותו שבת שבתוך החג בלבד מתוך שלחי זה ופסין אלו מחיצות לענין שבת נחשוב אותם כמחיצות לענין סוכה (לד) (ואין להתיר אלא במקום שלחי (לה) ופסין (ח) מתירין לענין שבת (לו) דאז שייך מגו) (ר"ן) : ח (לז) ^פסיכך ע"ג (ט) אכסדרה ^צשיש לה פצימין (לח) בין

ס מימרא דרבא שם ע מימרא דרבא שם פ גם זה שם צ שם י"ט משובדא דרב כהנא

באר היטב

בירושלמי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לקרשים אלא קרש שזכה ליתן בלפון יתנן לעולם בלפון : (ז) גוד אסיק. פירוש כאילו מחילות הבית עולות למעלה וא"כ לריך שיעשה ד' קונדסין בשפת הגג עכ"פ מג' לדדים מכוון נגד כותל הבית. ע"ז : (ח) מתירין. כלומר דוקא כשהלחי עומד אלל המבוי והפסין דוקא בשדה ולא בחלר : (ט) אכסדרה. כתב הט"ז מי שרולה לעשות סוכה בבית שלו ולפרוץ הגג למעלה כמו שנוהגים וכותלי הבית יהיו כותלי הסוכה דהיינו שרולה לעשות הסוכה בזויות של כותל מזרח וכותל דרום ויש קורה אחת מונחת כל השנה למעלה כנגדו באורך הבית סמוך לאותו זוית והיה הסוכה באותו חלק הזוית עד הקורה נמלא

משנה ברורה

מחילות ממש : (ל) משום דאמרינן גוד וכו'. פי' כאלו שפת כותל הבית מעלה את מחילותיה למעלה והרי יש להסוכה מחילות. ודוקא כשהגג אינו בולט מן הבית ולחוץ (כז) אבל כשהגג בולט להוץ אפילו לגבי שבת לא אמרינן גוד אסיק כדלעיל בסי' שמ"ה סט"ז : (לא) אסיק מחילתא. (כח) ודוקא כשהוא על שפת הגג ממש אבל רחוק מזה אפילו פחות מג"ט לא אמרינן לבוד וגוד לכו"ע (כט) והלכה כדעה א' (ל) דבכל גוונא לא אמרינן לגבי סוכה גוד אסיק : (לב) סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי. מדסתם המחבר (לא) משמע דס"ל כהפוסקים דאפילו במבוי המפולש ויש לו לחי מלד אחד [וסיכך כשיעור הכשר סוכה ללד הלחי] ג"כ כשר והטעם דע"י לחי נחשב לענין שבת אפילו רחב משהו כאלו היה מחילה לאותו לד וא"כ יש לו שלש מחילות והוי מן התורה רה"י ואמרינן מיגו דהוי מחילה לענין שבת הוי נמי מחילה לענין סוכה בשבת שאיקלע בתוך החג ואע"ג דמדרבנן אסור לטלטל בשלש מחילות בשבת דסוכה מותר משום מלות סוכה : (לג) סביבות הבאר וכו'. היינו ד' קורות נעולות בארבעה רוחות זו כנגד זו שכל קורה נוטה אמה לכאן ואמה לכאן והתירוה משום עולי רגלים שיהיו יכולים לשאוב מים לבהמתן מן הבור שהוא רשות היחיד ועומד ברשות הרבים ועל ידי הפסין נעשה סביבות הבאר רשות היחיד ואע"ג דלא התירו זה אלא לעולי רגלים הכא משום מלות סוכה התירו ג"כ דבר זה בשבת שבתוך החג : (לד) ואין להתיר וכו'. היינו משום דהמחבר סתם ומשמע דס"ל להתיר בכל גוונא לכן בא לומר דלמעשה יש להחמיר כדעת הפוסקים (לב) דאין להתיר אלא במקום שלחי מתיר לענין שבת דהיינו במקום סתום מג' רוחות וברוח רביעית יש לו לחי דבזה מותר אף מדרבנן לטלטל בשבת בזה מתירין לענין סוכה בשבת משום מיגו אף דלענין סוכה לא נוכל לחשוב כ"א שתי דפנות שהסכך הוא רק ללד הלחי לבד : (לה) ופסין מתירין. בזמן שיש עולי רגלים (לג) והאידנא דליכא עולי רגלים היכא דלא שכיחי מיא דמותר לדבר מלוה וגם דוקא (לד) בר"ה ולא בחלר : (לו) דאז שייך מיגו. ולכתחלה נכון להחמיר כדעת רמ"א ובמקום הדחק יש לסמוך אדעה ראשונה דכתב הא"ר דכן הוא עיקר : (לז) סיכך ע"ג אכסדרה. פי' אכסדרה זו היא שני כתלים זה כנגד זה ומקלתה מקורה וסמוך לקירוי עד הקלה האחר סיכך הסכך נמלא שהסוכה הזו אין לה אלא ב' כותלים. ופצימין (לה) הוא שני עמודים בולטים ברוח השלישי אע"פ שבסוכה אחרת שאין לה אלא שני כותלים ועשויים כמבוי זה כנגד זה אמרינן בס"ג דלריך פס ד' ומשהו כאן דיי בפצימין דכיון שיש פצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם כלומר פי תקרה של האכסדרה שהוא הקירוי של אכסדרה יורד וסותם נמלא שיש לסוכה דופן ג' אבל בלא פצימין לא אמרינן דיורד וסותם ופצימין אלו אע"פ שאינם נראים בפנים לעומד בסוכה אלא לעומד חולה לה וגם לא נעשו לכתחלה בשביל מחילת הסוכה מ"מ מועילים וע"ז כתב רמ"א שאחרים חולקין וס"ל דאפילו ע"י פצימין לא מהני (לו) ואפילו אם היו הפצימין רוחבן טפח כיון ששני הדפנות אין מחוברין כמין ג"ס כמו שכתוב סוף סימן שם"א אבל אם היו דפנות כמין ג"ס ובשלישי בולטין הפצימין טפח מהני (לז) אם היה סמוך ברוח השלישית לתקרת האכסדרה (לח) דאמרינן פי תקרה של האכסדרה יורד וסותם ומיהו ברא"ש משמע דבעי נמי לוה"פ וכתב הב"ח דהיינו דוקא בנראה הפצימין בחוץ ושוה מבפנים אבל נראה בפנים ושוה בחוץ לא בעי לורת הפתח (אע"ג דבס"ב מבואר דבעינן טפח מרווח וגם לוה"פ הכא כיון דברוח השלישי סמוך לתקרת האפסדרה אמרינן פי תקרה של האכסדרה יורד וסותם) והמ"א מפקפק ע"ז ומשמע דדעתו דלהרא"ש לריך בכל גוונא לוה"פ ולא אמרינן בזה פי תקרה יורד וסותם כמו בסימן שם"א דתקרת האכסדרה לאורך עלמו עבידי ולא לאורך סוכה : (לח) בין שהיו נראין בפנים. היינו שהעומד בסוכה

שער הציון

(כז) מ"א וש"א : (כח) תי' סריטב"א ונראה שלזה ג"כ כיון הט"ז במש"כ לריך שיעשה סד' קונדסין וכו' מכוון נגד כותלי הבית : (כט) א"ר וכ"מ מגבוס : (ל) ועיין בפמ"ג דבאין לו מקום אחר אין לו לפטור עלמו אף מסוכה כזו ובלא ברכה דהא בגמרא נשאר בזו בתיקו ומחמת ספק מחמרינן : (לא) מ"א וסגר"א : (לב) סגר"א וא"ר וכ"מ בד"מ : (לג) סגר"א : (לד) מ"א וסגר"א : (לה) כן איתא בר"ן ואע"פ דשני עמודים הם רחוקין זה מזה ולא כמו לרש"י וסייעתו דבעינן שיהא כל הלד של האכסדרה (שהוא לפי ליורו רוח השלישי של הסוכה) מלא פצימין ובין כל אחד לחבירו פחות מג"ט ומטעם לבוד : (לו) כן מוכח ממ"א : (לז) והוא ליור אחר ממה שליירו ברש"י דבריו בביאור השו"ע : (לח) דאע"ג דתקרת האכסדרה לאורך עלמה עבידי ולא לאורך הסוכה מ"מ בלירוף הסברא דפצימין מהני [מחה"ש] ועיין במ"א שמלדד דבעינן שיהא תקרת האכסדרה עכ"פ רוחב ד"ע דאל"ס לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ודלא כב"ח. והנה כ"ז כתב המ"א לדעת ש"ג דלא הוכירו העלה דלוה"פ שכתב הרא"ש ואשכחן אנו לבוא לפי תקרה יורד וסותם אבל לפי מה שכתב הרא"ש דבעינן נמי לוה"פ וכפי שבטעים הרא"ש הטעם דמדאורייתא סגי בלוה"פ לבד ולכן הקילו בנראה בחוץ ושוה בפנים וכמו בשבת משום לפי תו לא לריכין כלל לסברא דפי תקרה יורד וסותם והו שכתב המ"... ומיהו משמע ברא"ש וכו' כאלו חוזר מדבריו סראשונים לענין תקרה אך יש לעיין קלת מנ"ל להמ"א דבעינן שיהא רוחב הפצימין טפח לפי סברת הרא"ש :

שהיו נראים מבפנים ואין נראין מבחוץ (לט) בין שהיו נראים מבחוץ ואין נראין מבפנים כשרה
לא היו לה פצימין [ק]פסולה [ר]מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין [ה]לה אלא ב' צידי
האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין לו פצימין (פלים פי' לחי ומזוזה (כל זה
סוף לשון סרמ"ס) (מ) אבל לחמיס חולקין ולכן (מא) אין לעשות סוכה בכה"ג: מ [ש]היו דפנותיה
גבוהים ז' ומשחו והעמידם (מב) בפחות מג' סמוך לארץ כשרה (מג) אפילו הגג גבוה הרבה
ובלבד שיהא מכוון כנגדן ואפי' אינו מכוון ממש (מד) [ר]רק שהוא בתוך ג' כנגדו כשרה ואם
אינה גבוה אלא י"ט [א]אפי' אין בדופן אלא ד' ושני משהויין כשרה שמעמידה באמצע ואמרינן
לבוד למעלה ולמטה וחשוב כסתום [ב]היו הדפנות גבוהות מן הארץ ג"ט (מה) פסולה:
ו (מו) [ג]העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה [ד]אם היו (מז) חזקים או שקשר אותם
וחיזק אותם (מח) עד שלא תהא (י) הרוח מצויה מנידה אותם תמיד (מט) ומילא בין האוירים
בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם ה"ז כשרה [ה]ע"כ אין נכון לעשות (נ) כל
המחיצות מדיעות של פשתן בלא קנים אע"פ שקשרן בטוב זמנין דמינתקי ולאו אדעתיה והוי
ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג

שערי תשובה

כן ותמס פליו מלבני התום' ע"ס: (כטו"ס) ע"כ לין נכון כו'. ופי'
בשטו"י מ"ש פל"ל דסכשר סוכה לפי' דוסן ל' לין לעשות מסדיניס הס לל
שילרוג במחיצות קנים פתות משלשה ולפשר דגם סע"י לל קלשר ללה כדוסן
לכיסי לו לין לסקפיד כיון דמדינה סני כג' וכן נרלה מלשונו ע"ס:

ביאור הלכה

לכתוב דוקא כשים סס כלב ולל כדעת הרלבי"ס דס"ל לפ"ס שלין
סס טוב כמוכח ברמ"ס ושין כמלמר מרדכי ול"ס:

משנה ברורה

בסוכה רוחה יותר מהי' אמות (לט) בין שהיו נראין מן הכותל לנד פנים: (לט) בין שהי
נראין מבחוץ וכו'. היינו במבחון ניכר שכולם כמו עמוד כזה
ומבפנים ממש עם הכותל כמוה: (מ) אבל לחמיס מולקין וכו'. כתב

הט"ז מי שרולה לעשות סוכתו בבית שלו ולפרוץ הגג למעלה כמו שמוהגים וכותלי הבית יהיו כותלי הסוכה דהיינו שרולה לעשות הסוכה בזוית של
כותל מזרח וכותל דרום ומלד שלין כאן חלל שני מחיצות ולמעלה מונח קורות הבית כמו כה"ע יש לומר פי תקרה יורד וסותם דקורה זו לנוכח
הבית נעשה הסוכה ג"כ בבית וא"כ הוי לה שלש מחיצות ומ"מ כיון דלא הוי מחיצה ממש רק ע"י פי תקרה לריך לעשות לה
גם כה"ע דהיינו שיהים תחת הקורה שני קנים לחד לגל הבית ולחד במקום סיום המחיצה דהיינו במקום שכלה הסכך של הסוכה
(ולפ דבעלמל כה"ע לבד לל מהני במקום מחיצה ג' כל"ל בס"כ הכל בלרוף פי תקרה מהני) והעתיקו דבריו (לע) כמה מחרונים. ממנם
בפמ"ג וכן בכנורי יעקב מפקפקין בזה לפי מה דממיק המ"ח דלא לחרינן פי תקרה יורד וסותם כ"ל בשרחב הקירוי ד"ט ופתם קורת
הבית ונקה לחר במקום שכלה הסכך של הסוכה דזה כשר בלא פי תקרה יורד וסותם כמו בשלר סוכה שלשת דפנות וזה לל בעינן
רוחב הקורה ד"ט כמבואר בס"כ: (מא) אין לעשות סוכה בכה"ג. כתב הלבוש דהיינו רק לכתחלה (מ) אבל בדיעבד יש לסמוך על
דעה הלשונה: (מב) בפחות מעשרה וכו'. לחמרינן לבוד וזהו בסתום ומעלה שים כתן י"ט: (מג) אפילו הגג גבוה הרבה. לחמרינן
(מה) נוד אסיק מחיצות והוי כאלו המחיצות מגיעות לשכך: (מד) רק שהוא בתוך ג'. לחמרינן לבוד מן הלד לבל לם היה ג"ט
פסולה דאפילו לם היו מחיצות מגיעות ממש לשכך קי"ל דלם הם מרוחקים מן השכך ג"ט פסול וכ"ש בזה: (מה) פסולה. אפילו היו הדפנות
גבוהות י"ט ויותר לבל מחיצה שהגדיים יכולות לנקוע תחתיו (מו) חזקים. ולם רוח הדופן (מד) מן החוק משמע קלת כתום' דבשרה
דמ"ז שוב אין שולך וכן ברוח: (מח) עד שלא תהא הרוח מנידה אותם. ר"ל דלם מנידה אותם אפילו אין נכח הרוח להניל
אותם לגמרי רק שאינה מנידה כלל: (מט) ומילא בין האוירים וכו'. היינו לם סיעור הסוכה שהוא עשרה טפחים נכונה הוא גם מן העגפים (מו) דל"ה
לל בעינן לזה: (נ) כל המחיצות וכו'. דעת הט"ז דמחיצה אחת מן שלש מחיצות שלריך לעשות בסוכה הוא גם שלא יהיו לעשות מיריעות (מח) לבל
מכמה מחרונים משמע דלפ מחיצה אחת אין לעשות מסדינים לם לל שיארוג במחיצות של קנים פחות מג"ט לבל מחיצה רביעית
לכו"ע

שער הציון

(לט) ובמהכ"ם מלדל עוד יותר דלפת סכ"ח ומ"ל שמסכימו עם המהרש"ל בשין סיכך פ"ג לסכשרה ממש גם לזה"פ לל בשין כזה דכמה לכו"ע מלריך
פי תקרה יו"ם לכן גם לדידיה יצלה שם שפקפק בספמ"ג דסכי לל מלריך פי תקרה כ"ל בשרחב הקירוי ד"ט ופ"ל שלינה כמו שהתבטו בפנים בשם
הכנורי יעקב: (מ) ובפתיקו בל"ל: (מא) [ר]יעב"ל: (מב) פוסקים: (מג) רש"י: (מד) מ"ל: (מה) כן מוכח מרש"י ד"ה שלינה יכולה ובדבריו בתבו
ג"כ הב"ח והכיעב"ל והאור זרוע ודתקו בזה בשר"ל לפרש כן דלת"ס יפול קולות שגמרל דקמקשה ושם לינה שכולתי לל יפול ע"י הרוח שהרי שמעה מן
סניף לינה הוא קנה ושב: (מו) מ"ל וב"ל דלל שהבלע"ם המובא בשם"ע: (מז) כן מוכח מרש"י ופשוט: (מח) שכות יעקב המובא בשע"ת (ומש
שרלם לדחות דגם סע"י מודם לזה שם ובל"ל ובן בשער שלם ובל"ל שתירלו לקושטו סע"י דבשמה שם תכנת יללה מל"ל כיולשות שם תתכן הקבלי
בשמעה לל ילאם כלל ממילה שין נכו לחיים לקיולתו של סע"י:

(נא) במחיצות קנים בפחות מג': יא [י]עושים מחיצה (נב) מבעלי חיים (נג) שיקשור שם
(יח) בהמה לדופן: יב [י]יכול לעשות (נד) מחבירו דופן לסוכה (נה) להכשירה ואפי' בי"ט
* ובלבד שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם (נו) אבל בחול אפילו אם
הוא יודע ש"ד. סגס וחפי' בי"ט לינו לסור חלה בחוחן ג' דפנות המתירים הסוכה (נז) לחבל בדופן
רביעית שני (סגנת סרמב"ד וסמניד פ"ד דסוכה) וע"ל סי' שס"ב ס"ס: יג (נח) [ה]המוכך סוכתו
על כרעי (יט) המטה והברעים הם מחיצות (נט) אם יש בה גובה י"ט טן המטה לסכך כשרה

ולח"ם וכתב עוד סרמ"ם שנהלה לני יהודה לפרושי דבני ת"ק לחת ולילה הכא פשוטה

באר היטב

שהיה נחוצה כאחר מוקף מחיצות גבוהות ע"ם. ועפי' ר"ת ס"ו:
(יח) בהמה. ולריך שתהא מתוחה למעלה לו שתהא גבוה כ"כ שלף
שתעות ותפול תהיה גבוה י"ד. ולם יש חלל בין רגליה גבוה מג'
לריך לנגדו כ"ח וכתב המ"ח בס"ק י"ד דלם סמך הסכך ע"ג

בהמה פסולה מפני שחין לה קבע ע"ם ומה"ע כתב הע"ו בס"ק
י"ח דלעניית דופן מבהמה לל מיירי רק להכשירה וכמו שכתוב
סי"כ חבל לל בכל המחיצות ע"ם: (יב) המעה. פי' דבר זה
עיין בע"ו:

ביאור הלכה

* ובלבד שלא ידע וכו'. דהיינו לים מחילה העשויה כשוגג שמותר לשלשל על
ידה. מ"ח והוח מפיהום דכיון שיהודן ורש"י פי' מפני שחין דרך
כיון בכך ושיון גלוטו דלם ידע שבשבילו מחילה הועמד הוי דרך קביעות
ומחילה קטנה ואסור לעשות כן בי"ט וכו' ועכ"ל והפי' ניישב ל"ד
דהח מוכח בגמרל שם דהוי רק חוסל ערלי חלה ל"ל מפני שהוח דרך
כיון כשיודע שעומד לשם מחילה [כדמוכח מפיהם"י] הוח מתבטל כזה
דרך מחילה קבוע ותכהובו דבכן לכל לשולם הוח בכלל עשיית חוסל
ערלי ואסור לכתחלה:

משנה ברורה

(נא) במחיצות קנים וכו'. דהויל ליה מחילה העשויה כשוגג שמותר לשלשל על
ידה. מ"ח והוח מפיהום דכיון יהונתן ורש"י פי' מפני שחין דרך
כיון בכך ושיון גלוטו דלם ידע שבשבילו מחילה הועמד הוי דרך קביעות
ומחילה קטנה ואסור לעשות כן בי"ט וכו' ועכ"ל והפי' ניישב ל"ד
דהח מוכח בגמרל שם דהוי רק חוסל ערלי חלה ל"ל מפני שהוח דרך
כיון כשיודע שעומד לשם מחילה [כדמוכח מפיהם"י] הוח מתבטל כזה
דרך מחילה קבוע ותכהובו דבכן לכל לשולם הוח בכלל עשיית חוסל
ערלי ואסור לכתחלה:

שער הציון

(מע) ולל הפתקתי מה שכתב המ"ח דלפי מה שכתב כס"ח לם עכו רק ג' לפעות לל מהני קנים בלל ירישות גם בפניהום יש להחמיר כי דעת
הל"ל לסקל כזה משום כיון שהירישות קבועים כשוב והקנים חינם רק לתשמרת יתירה לין להחמיר כ"כ וכן בכנורי יעקב סקל כזה: (ג) מהפקפקת
לם הוח בתוכה עלם בעלמל ובדיעבד כ"ז שלל בדתה קיים מלות סוכה לו דהוי תקנת תכמים כדי שלא יהוי בטול מלות סוכה והכה לפי מה
שמפרש הגר"ח לעיל בסימן שם"ב ס"ם דלמקפת יהים ליית המיסרל לתלי וכ"ז לליבא דל' יהודה מהמע דתקנת תכמים הוי: (ה) [ה]ל"ה
תיישבן דלמל רבעה פי"ם בגמרל ולם ל"ל תיישבן לזה לפי המפקפת במ"ם הגר"ח לעיל בסי' שם"ב ס"ם: (יב) מ"ח ולם דקתמר שמלית שם זיתין
דקלים וכו' זהו רק ל"ע ולפי הס"ל [הגר"ח שם] ושיין במ"ח שכתב לפפי דעת המחבר דמחיצה ומילחים לל מיישבין למיתה כלל: (יג) נמלה והעשה
דכשלמל נבי חדם ליית שהשומד שם לל ידע שהשם מחילה הומד שם הוי כמחילה העשויה כשוגג דמותר לשלשל ע"י ושין כאן לימור מחילה למעמיל
דכתב הוח השומד חזיין מצא"כ בכתבה שלין לה דעת חזיונו כתב המחבר דהוי לדעת והיל העיכה כפן בשלמל [מלוקח מן שרלה"ד ומ"ח] לכל לדופן
רביעית גם ע"י בהמה מותר ביו"ע לפפי ע"י כלים שיתר כלילתה בגמרל: (יד) פמ"ג: (טו) שם: (טז) רש"י: (יח) מ"ל: (יט) כן מוכח מרש"י ד"ה
פל סופו הוח לשון שכי: (יע) ותע"ג דלי שקיל לה למעה שפשלת הסוכה משום שלין לה דעות שכרעי המעה הלל הם דפוסות כל"ל לית לן בה דלמן
כתב סכך חלינן למדוד ממנו ולקרקעיתו שכרה וכל היכל דשקיל לה למעה ולחכתי קלי סכך לל תשוכה מעה קרקעית דילה [כ"ת]: (ס) עיין בה"י
שהביח בשם תב"ד להכרית דגם דעת הרי"ף הוה כן מלכד דעת הרמ"ם שהביח מירושלמי דלהה פשעה מפני שמעמיד בשבר המקבל עומלה ועע"ד משום
זה בלבד קשה למסוך לקבל לחכתי שככ"ל וכן הכריעב"ל בחילוקי דשתה לדעת הרי"ף יש לומר לעשם זה לכן לחכתי ניותני בספיקה לגיהי שרביים הם
המקילים בפרט זה שפסקו בחכמים הלל שתה הכרי"ף ניחות [ז"ל המסוכך סוכתו לברעי המעה להמיכה ולחוקה לפניו לינה יכולה לעמוד בפני עלמה לפיהם]
ובהמ"ם בפירוש המשנה שפשתיק הטעם שהעיקר דל' יהודה מפני שלין לה קבע וכ"י לעשמים וכו' ולין כלכה כר' יהודה ובהכ"ל ובכ"ה ובכיוני יעשים הוכיח
בכנורי הלשון טוב כשבו בפשיה דהלכה בחכמים וממילה מוכן לניים תוכשן למה שמעמיד על דבר המבטל שעשהו ונם הכ"ו שמחמיר הוה רק מדרבנן

וא"ל פסולה ואם סמך הסכך על עמודים והכרעים הם דפנות אפי' אין גבוה י' מהמטה עד הסכך כשרה כיון שיש י' טפחים מהארץ עד הסכך :

תרלא סוכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך . ובו י' סעיפים :

א סוכה שחמתה וצלתה * שוין מלמעלה פסולה לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה (א) ויהיה למטה חמתה מרובה מצלתה אבל אם חמתה וצלתה (ה) שוים מלמטה כשרה : ב (ב) באם ברוב ממנה צלתה מרובה שני משהויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו בענין שבשנצרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרובה מחמתה משהו (ג) כשרה . סגס (ד) ויש מתמירין סס סוכה גדולה ויש מקום ז' על ז' שחמתו מרובה מצלתה כשרה . סגס (ה) ויש מרובה . (ר"ן ספ"ק דסוכה) : ג ידרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו (ה) הכוכבים יהגדולים היתה המעובה כמין בית (ו) אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה (ג) כשרה : ד יהיה כסוי דק מאד שיש בה אויר הרבה אלא שאין ג"ט במקום אחד ובין הכל צלתה מרובה מחמתה כשרה : ה יהיה הסיכוך מדובלל (פי' מבולבל) והוא הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר (ז) יובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד ג"ט ואם היה (ח) ברוחב זה העולה (ד) * טפח או יותר אע"פ שהוא גבוה מג' טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה (ט) ונגע בשפת זה היורד והוא

שערי תשובה

(ג) כשרה . עכה"ט וכ"י כתב דכדיעבד כשכב יהיה שיעור שחיתת ליטול קלת מהסכך מפני [לישב סיכוך] (סוכה) יש לפעמים על המכבישים :

סס הכשר סוכה ס"ו : (ג) כשרה . ולכתם פוסל כשאין המטר יוכל לירד בה וכ"פ הכ"ס : (ד) טפח . שאז השוב להיות מוכל ומרוץ

ביאור הלכה

* שוין מלמעלה פסולה . הגה בשוב הכיון דעת בעל העיטור לפיכך ולא הכיון המחבר את דעתו כלל משום דהרמב"ם והרי"ף והרא"ש כולם קיימי בשיטת רש"י וכמו שפסק פה במ"ע ואפי מלמעלה עוד לשאוני לישנויים דסכבי ג"כ שכי וסס הרביעו מגילת והרי"ן גילות : * מפח לו יותר וכו' והוא שיהיה מכוון וכו' . סמחבר כשתיק דבריו מלשון הרמב"ם משמע דס"ל דשם היה לוחב הקנה הפעליון יותר מטפח בשיון ממי שחויר שכין התחתונות יותר מטפח שיכיח לשוי להוריד הפעליון בשתיים לכל הרמ"א דקדק וכתב דהיינו שיש שחויר שכין התחתונות שפת סוכה לע כוה דשתו כמסקנת הריטב"א בתידושיו לכל שיש כין התחתונות שפת כני [הגר"א בביאורו והגרע"א] ומפ שהיינו ס"ל דשפיטו ין כחויר שלמעלה פוחת מטפח תמירין ג"כ תכוון לדמי :

משנה ברורה

דקבלת טומאה על הסכך נאמר ולא על הדפנות . ומ"מ לכתחלה נכון להזהר כזה כי יש מן הפוסקים שמחמירין כזה [מ"א בכי' תרכ"ט ס"ח] :

(א) ויהיה למטה מחמתה מרובה מצילתה . וזו יתבטל המיעוט נגד הרוב וזהו כשלו לא סיכך כלל וכשיש מלמעלה כשרה דידוע (ה) דלא למעלה מקום הקנים רחבים מן החויר : (ב) אם ברוב ממנה וכו' . דוקא בחופן זה אבל בהיפוך דהיינו שמיעוט הסוכה היה לו הרבה וברוב הסוכה היה מחמתה יותר מצילתה בחופן שבשנצרף כל הסכך ביחד יהיה הלל מרובה (ב) פסול : (ג) כשרה . תפילו ניכר תחת הגתו חלק שחמתו מרובה לפי שהוא כפל לגבי הסכך שצילתה מרובה : (ד) ויש מהמירין וכו' . דעתו דלפשר להגמרא לא כיון שיש שם הכשר סוכה . ולפשר עוד דלם מפסיק כל תורך הדופן זה בחופן שבמקום שלו מרובה לא יפשר רק שני טפחים ג"ט על כל הסוכה [פמ"ג] : (ה) הכוכבים הגדולים . היינו (ד) המרחים ביום כעוד שלא שקעה חמה והחרוזים כתבו דלכתחלה בעינן דלפילו בלילה יראו כוכבי לילה בתוכה ובד"מ הביא בשם מהרי"ל דמותר לסכך הסוכה עכ הרבה דלפ"ז שלא יראו בה כוכבים תפ"ג דבלילה אינו רואה הכוכבים מ"מ ביום ליכא חורים וסדקים בכמה מקומות שכ"ל ומיין בספר כבורי יעקב דהמקיל כוותיה לא הפסיד ובפרט ביכי שים לחוש דלם יעשה הסכך דק יותר יעכב הרוח יותר הסכך ויתעבר ברוח ובלילה . ומיין בפמ"ג שכתב דלפשר לעיין בחוכו למ"ד דפסולה כל שים ד' טפחים כיחד (ה) סכך פסול מקרוי : (ו) תע"פ שאין הכוכבים וכו' . ר"ל (ו) לא גדולים ולא קטנים . וכתבו החרוזים דמ"מ תם היה מעובה כ"כ עד שאין הגשמים יכולים לירד בתוכה תפילו כשיורדין גשמים מרובים ות"כ הוי כעין בית יש להחמיר ולפסול משום גזירת בית . ומ"מ כדיעבד כשהר ת"ל ויכול כשיורדין גשמים מרובים ות"כ הוי כעין המכבירין : (ז) ובלבד וכו' ג"ט . דכל פחות משלשה כחלת חשוב : (ח) ברוחב זה העולה טפח . ר"ל שכשכך התחתון יש ג"כ חלל בין קנה וקנה מן הסכך היה רחבו טפח דלא הסיכי לומר כהן רוחלן וכו' : (ט) ונגע בשפת זה היורד . ר"ל שכשכך התחתון יש ג"כ חלל בין קנה לקנה ורוחזן כחלו

שער הציון

בעלמא עיי"ש וכודאי יש לסמוך ע"ד המקילין בזה אכן לכתחלה נכון להזהר בזה ללאת ידי כל הדיעות ועיין בדברי הרכן תמלל על הרא"ש : (ה) רש"י : (כ) ד"מ וב"י בשם ריי"ו : (ג) ט"ז ופשוט : (ד) הגר"א וב"ח : (ה) ומ"מ אם נעל אח"כ מקלת שוכי הסכך מפני ח"ל לנפנע הכשלה אפילו סיכותו כג"כ כי חין שם סכך פסול מתם עליו [שם בא"א] : (ו) ואפילו חין ניכרי בשעת נתינן בתוכה [ע"ר] : (ז) שם"ת ועיין בשבולי הלקט : (ח) הכ"ג : ושמני

(י) שיהיה מכוון כנגד שפת היורד . סגס דסיינו שים בחויר שבין סתחתון טפח שלמוי לסוריד סעליון (יא) ולו כשרה * אפילו ממקם מרובה שיכה הלל מרובה כשסחמה במילע (יב) (ס) הרקיע . (ר"ן פרק סיכן וכ"י בשם שרמב"ס) : ן 'קנים היוצאים לאחורי הסוכה כגון שאחורי דופן אמצעי בולטים קנים מן הסכך (יג) ויש בהם הכשר סוכה וצלתה מרובה מחמתה וג' דפנות כשרה (יד) אע"פ שהדופן האמצעי לא נעשה בשבילם אלא בשביל עיקר הסוכה שהוא לפנים ממנו : ן כובן הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ ודופן אחר נמשך עמהם כשר (טו) לאע"פ שעשה דופן על (ו) הצדדין יתר על ז' והוה לן למימר הרי גלה דעתו לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן אחד שנמשך עם הקנים של סכך אינו מן הסוכה אלא בפני עצמו עומד ונמצא שאין לו אלא דופן אחד שהוא הדופן הנמשך אפילו הבי כשרה : ך סכבה בשפודין (טז) שהם פסולין לסכך בהם (יז) ואין בהם ד' (יח) ואין מהם ד' במקום אחד והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול (יט) [ישא"א (ז) לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר ונמצא הפסול מרובה]אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול יאו אם היה הפסול נתון שתי (כ) * ונתן הכשר (ם) ערב או איפכא כשר שאז מתמלא כל האויר מסכך כשר . ולוקח בסוכה גדולה לסכך בסוכה קטנה לריך להיות מן הסיפולים (כא) פחות מג' במקום אחד) . (כ"י ומסר"ח מפרלנ) : ס פבית המקדה בנסרים (כב) שאין עליהם מעזיבה (פי' טיט ולרוחות סמשמימין עליהס) ובא (מ) להכשירו לשם סוכה (כג) די בזה שיסיר (כד) כל המסמרים לשם עשיית סוכה * או שיטול

באר היטב

(ה) שוים . ועטרת זקניס כסס כ"ח פוסל בין שוים מלמטה מי מלמעלה ועיין יד לחרן : (ב) מתמירין . היינו שלא ליבא בחוחו חלק שחמתו מרובה לכל לסכר החלק לין זה פוסל לוחו כיון שים מלמעלה מרובה מצלתה : (ד) טפח . שאז השוב להיות מוכל ומרוץ

משנה ברורה

תבוא רמי : (ה) הרקיע . ר"ל אע"פ שחמתה מרובה מצילתה כשהחמה בשתר מקומות מ"מ כיון שצילתה מרובה מחמתה כשהחמה בחלע הרקיע כשר ועיין ע"ז מה שהקשה למה לחרו בגמרא לשמואל תנא במתני' תרתי חמלי לא לחרו דגם לשמואל הדא כמו לרב עיין סס קף כ"ב ע"ב ותו"ק : (ו) הלחרון . כלומר לא מבעיא לן חין בדופן הסני החיצון רק ז' טפחים פשיטא שים להתיר לוחו חלק היוצא מן הדופן הלחרון דלמהריט שכוונתו להשתמש בכל הסוכה מצ"ל בעומה דופן הסלעיי יותר מז' טפחים הרי גילה דעתו

ביאור הלכה

* תפילו חמתה מרובה קל שיעה כלל מרובה וכו' כל"ל [בגדי ישע] : * ונתן הכשר ערב . הגה הט"ו שתיק דכני ס"י ואם לינו נותן לתני הכשר על הפסול נופל לתרץ והלוך ה"ל הכשר מרובה וכו' . ומה לינו נותן סעתקתו כי תמהו לחתרוזים [הפמ"ג ובן הכנדי ישע] זהו שיין רק לסיטוניות חלוק מ"ש פרוץ כעומד מותר וכו' ולפ"ז לא חיל לשיטת ר"ת ור"ח להסוניות חלוק כשכר מרובה לכל הפו"ע הלא חיל לשיטת ר"ת ור"ח להסוניות חלוק בשיון שיכה למ"ש פרוץ כעומד מותר רק משום דחי"ל לממש שימלא כל האויר ומ"מ בפסול מרובה לכל כי מצינן שיזון הכשר ערב [דסיינו שדוחק לל תתיכת קנה לחתני ין שפוד לשפוד] לו תפשר שימלא כל האויר ומ"מ פרוץ כעומד ומותר : * או שיעול מכין שי נסרים לחד וכו' . ולפי מאי דקי"ל לקמן בסימן תרל"ב דסכך פסול פוסל כחמלע בלהכשה שפחים מיתוקמא כגון דהוו שני פסלים בחמלע ולין מן הדופן עד הפסל ד' חמות

שער הציון

(ט) וכוותי כזה ליישב מה דקמ"ל דופן החמלעי דכחמת גם הדפנות כפלדתי נעשו רק בשביל סוכה הפנימית כפירש"י חלת דבש מיכר טפי כמו שכתבתי : (י) ולינו דומה לפי תקרה יוכל וכותם דהתם לחתרוץ לגווחי עבידן לכרחיה לא עבידן בהחיתא בסימן תר"ל לחל הכא הוי מחיש שלמה [לחתרוצים] : (יא) מחב"ם בביחור סמ"ח וכ"ם וי"ח ומ"מ דלא כסי"ת : (יב) הגר"א וב"ח : (יג) ועיין בח"י דהבלי"ת גופיה בסמקתו בסכיב להקל : וכ"ל

מבין שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומו וכולה כשרה (כה) אפילו הנסרים רחבים ד' (כו) קויש מי (י) שאומר שצריך * שלא יהיו הנסרים רחבים ד' : י' סוכה שאין לה גג בגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זו בזו (כז) כמין צריף * או שסמך ראש הדופן של סוכה לכותל (כח) פסולה שאם היה לה גג אפילו טפח (ל) * או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע

באר היטב

כח עכ"ז לכתר בהם פסול משום תקרה לכל השתא דזו תקרה היתה וכן נידי מעשה לעשות נסם סוכה וזה מוכיח שיודע שאסורה תורה תעשה ולא מן העשוי וכו' תו ליכא למגזר וכו' ע"ש : (י) שלומר .

ביאור הלכה

[כגון דהוי ת' אמות מלומלמות וכשעשה נסר ופסל מלד אחד ד' אמות וכן מלד שני שיתרחי שני פסלים בחמלע] הלכך מתכשר מחורת דופן עקומה [רש"י ור"ן] וכן משמע בירושלמי פגל"ת לדלישה לחלוטה מיירי בכשלו גווני לכן כ"ת כתב לדעת הרא"ש ושעור [ור"ם פסי"ש שמפתיק לעומה] כיון דשיעור משעה בנסרים הו לון על הנסרים שנפלו עם סכך פסול וכולם מהכשרי בשעתן נסר ופסל בכל הסוכה לף סי"ל והוא דעת הרמב"ם לון סוכר לן ולפיכך סוכר שלא יהי הנסרים רוחב ד' לן במפקפק וכן בשעל אחת מכשתיים ס"ם . [ועיין בכ"מ שכשיל עוד ביאור אחר בשם הרמב"ן דשעל אחת לכל סגי לפעל פסל בינתיים וכו' לכל פיים ע"ז צריך לפקל כן למשנה גם פגר"ת שהביא כל השעות הם לא מוכיר שיעור זו כלל] ופה ת"ל לשעליף סכך הכשר על הפסול כמו בפעיף הקודם דגם סכך הפסול מתכשר פ"י המשנה שנעל אחת מכשתיים : * שלא יהו הנסרים רחבים ד"ט . הוא דעת הרמב"ם ועיין במ"א שדעתו לאף לדשם זו דוקא במפקפק ס"ל סיפו פחותים מד"ט לאם יהו הנסרים תרכשר תרכשר שיעב שתתיהן יכולו שיעור לסכך בהן ויעב ג"כ תתי הכיו לכשעל אחת מכשתיים לפעל בהם כשי ד"ט שרי לכ"ע דשרואה יראה שהולרך לאת פסל כיתיים ולא יהו ליעב תתי תקרת הכיו עכ"ל ומשמע מ"ת דשוה סוכר כמו שמפרש הכ"ת לדלישה קמייתא מתכשרת כל שהנסרים ובמו שהתבו מקודם לאם דוקא בשהי שפסלים בחמלע פשיטא דגם הרמב"ם מודה לזה וכ"ל . שוב ראיתי ועיין בא"ר שהביא דממשמעות הטור וכ"ו נראה דלדעת הרמב"ם לא מהני בנסרים רוחב ד"ט לפעל בשעל אחת מכשתיים וכמו שכתב הב"ח ולפ"ז למ"ש הרמב"ם לדעת קמייתא [דאי סוכר כמו שפרשנו בשם הרש"י והר"ן ובמו שמוכח מהגר"א לדעה קמייתא לון לסקל בשעל אחת מכשתיים כ"א בשהי פסלים בחמלע גם לכ"ע בשעל אחת מכשתיים שהיו בנסרים ד"ט בחניה סכך בשהי בחמלע) : * או שסמך לאם הדופן וכו' . כיון לפיל עשה שוד דופן שלישת דבשני בשעת בנה"י פסולה : * או שהגביה הדופן הסמוך לכותל וכו' . וס"ם בשעשה כמין צריף ופעת הרחשון לא היה מכוסה אלא בשוה [כגון בנגין זו בחור] כ"כ סלוטו וכ"ת בפירש"י והרמב"ם חלא

בשעשה כמין צריף לא היה מכופע עד חודם ממש אלא שעשאה כמין צריף שהוא מן הכותל בכל זה הסכיון לותו חויר כשתוס דכל פחות מן ג' טפחים כלבוד למיל והרי הם לה גג . ועיין במ"א דלפילו למעלה מן רוחב טפח רק לבפחות מג' סמוך לגגה יש רוחב טפח (כ) שרי : (ל) או שהגביה וכו' . היינו בזקיפה ולפילו הוא חויר כגון שהסמיך זוויתיה ע"ג מגיפי לכל לעיל ונהצב כשתוס והוא טפח (כא) הסכיון ליה כסוכה על סוכה ופשוט אלו הציב

שער הציון

(יד) וכ"כ הח"י : (טו) רש"י והר"ן וסוכת דשתם בשגר"ם : (טז) כ"ת לשיעת הרא"ם : (יז) דשת הש"ת והשגר"ם שוין דלא פליגי כזה אלא שהש"ת מגלד להקל דלכו"ע שרי לף בשהכשרין רחבין ד"ט [ושהכשרת הכ"ת לדעת הרא"ם והטור] ודעת הגר"א בשיעת רש"י והר"ן להחמיר דלף לדעה קמייתא לא שרי בשעל אחת מכשתיים בשהכשרים רחבים ד"ט כ"ל בשהתחלו שרי פסלים בחמלע . לכן הכ"ת והר"י טוכרין דדעה קמייתא ושו"ת פלישי גם בשיעת גמולת אחת מכשתיים לדעה קמייתא משרי מה שעשל נסר ונתן סכך במקומו לף להשכר הרמב"ם ד"ט בשלידו ולדעה אחרונה לא משרי ד"ז : (יח) שרי מגדים ס"ק : (יט) ממ"ג ומ"א : (כ) דלחמירין לבוד ושהכשרין כלאו טעמים ב' הדפנות במקום שים רוחב טפח והרי הם כלף גג רחב טפח ועיין בכנסורי יעקב דכ"ז דק לדעת הרמב"ם לכל לדעת הי"ל שהכשרין רש"י לא שהכשרין חויר לגג לפילו ע"י לבוד להקל גם כזה לא משרי כיון דשכ"פ לין כלף גג רחב טפח אפילו דק חויר ומשיעת שם ס"ל לין רלוים להתמיר הוא ס"ל (לף) לשון הרמב"ם בשם רש"י (לף שם.משמע בגון ולא כתויר כרמ"י שלטו ולשכר דמחלם כיב בב לשמעה דמיובשלמי לין טעת דק למטה ול"ע) :

מפח ה"ו כשרה . סגס (לא) * ויל"ת שמטעמה לף תסיס לויר דק (לב) מן הדופן לו פסכך * (הרמ"ם בשם רי' ומהמ"ם פ"ד) ולריך שיסיס בם ז"ט על ז' (לג) בגונא (יח) י"ט (טור) גם לריך שיהו הדפנות לאחר שסס גבוהים י' עמוות מדבר שמסככין בשם (לד) דסם סס שסכך (ר"ן שפ"ק דסוכה) ואם כל הדפנות מדבר שמסככין בשם מותר ליתן לפני תחת הדפנות (ס"ם בפי' רבינו ירוחם ל"ח מ"ב) :

תרלב דברים הפוסלים בסכך . ובו ד' סעיפים :

א (א) אסכך פסול פוסל (ב) באמצע בד' טפחים אבל פחות מד' כשרה (ג) יומותר לישן תחתיו מן הצד אינו פוסל אלא בד"א אבל פחות מד"א כשרה דאמרינן דופן עקומה דהייגו לומר שאנו רואים (ד) כאלו * הבותל (ה) נעקם ויחשב זה (ה) הסכך הפסול מנוף הבותל ודבר זה הל"מ היולכך בית שנפחת באמצע וסיכך במקום הפחת ונשאר מן התקרה סביב בין סכך כשר

באר היטב

ד' לבל כשמעל ו' מבניתיים לפילו יש בהם ד' שרי ע"ש : (יח) י"ט . לפחוקי אם הוא ז' על ז' למטה מיו"ד ובנוגא יו"ד לויא רחבה ז' על ז' פסולה . ומודדין היו"ד טפחים ביושר ולא בחלבסון מ"א . ולא כשרה כל הסוכה ט"ו . ועיין בהרמ"ם שכתב הרמב"ם והר"ר יעשיה דערני פסקו כשמואל והרא"ש פסק כרב וכר"מ והכל עולין בסגנון אחד עכ"ל . יש לדקדק להיכ נפקותא לדינא לי לריכין לבא לתירון הגמ' לבטולו תקרה ע"ם :

משנה ברורה

ליה גג ומ"מ בעינן (כב) שיהיה בגובהו י"ט וכדלקמיה : (לא) ויש לומרים שמטעמה לף תסיס לויר וכו' . לחע"ג די"ל לבוד לין שם גג על מקום שקוף לויר וכן למעה ע"י לויר (כג) לף המיב מתילה בגובהה : (לב) מן הדופן או הסכך . ר"ל מן הדופן כשעושה שמוך לחרץ יהיה השפה בבנין ולא ע"י לויר וכן למעלה בשעושה גג יהיה ע"י סכך ולא ע"י לויר : (לג) בגובה י"ט . לפחוקי אם הוא ז' על ז' למטה מי"ט וכשמניע השיפוע לגובה י"ט שיהיה רחבה ז' על ז' פסול (כד) ומודדין השערה שפתים של הגובה ביושר ולא בחלבסון : (לד) דהת הם הסכך . מסתברא דקאי ד"ז (כה) על שני הענינים הל"ל דהיינו בין שם עשה למעה בדופן שפת או שהרחיק רחק הדופן למעלה מן הכותל ועשה הגג שפת בכל זה אמרינן דמן עשרה שפחים ולמעלה חשבינן השיפוע לסכך . כתב הפמ"ג כל מקום שים פלונתא דרבוותא בסוכה שם הוא בדלורייתא חולינן לחומרא ואי לית ליה סוכה אחריתא חוכל שם בלי ברכה ואי בדרבנן שים לו סוכה אחריתא רחוי להחמיר ולילך שם ובחוץ לו סוכה אחריתא יוצא בה ע"ח וברוכי נמי מברך ועדיין ל"ע קלת עכ"ל :

(א) סכך פסול . עיין לעיל בסימן תרכ"ו מהו (ו) נקרא סכך פסול : (ב) בלמלע בד' שפחים . היינו שהולך שיעור ד"ט ע"פ כל זו לון וגרמות כלתי סוכות ולכל אחת רק אתי דפנות : (ג) ומותר ליתן תחתיו . ויש פוסקים (ז) שסוברין דלף דפחות מד"ט הסוכה כשרה מ"מ תחת אותו המקום אסור ליתן ולהכול אף"כ אותו המקום הוא פחות מג"ט (ה) לכן יש להחמיר לכתחלה : (ד) כלומר הכותל בעקם וכו' . משמע לכאורה (ו) מלשון זה דדוקא כשהדפנות מגיעות לסכך אבל אם אין הדפנות מגיעות לסכך אף דבשלמא לף קפדינן בזה כלעיל בסימן תר"ל ס"ע דהשבינן כאלו מגיעות למעלה עד הסכך אף"פ בשעיניהו דיש סכך פסול על הסוכה ואלו רוצין להסכירה משום דופן עקומה לף אמרינן ד"ש בזה (ז) וי"ל דלפילו אינם מגיעים הדפנות לסכך מ"מ אמרינן רואין כאלו הגיעו למעלה ולכפף (ח) ולפשר היכי דמן הדפנות עד הסכך הוא פחות מג"ט לכו"ע יש להקל דאמרינן לבוד ודופן עקומה : (ה) הסכך הפסול וכו' . ואם הסכך למעלה מיושב בשוה בשוה אלא עקום בגגין אלו אע"פ שיש בשיפוע ד"ח אע"פ שאינו ממש הקורה ממנו ג"ט כיון דכ"ז הוא עקום למעלה ולמעה בשמוך לו יש קורה ושם הקורה יהיה ד"ח אע"פ שאינו ממש הקורה ממנו ג"ט כיון דכגונא

שער הציון

(כג) דלא"ה הוי"ל דיכה סרוחה : (כד) דלא"ע דלעיל בסימן תר"ל ס"ע בדפנות גבוהין מן הארץ ז' ומשמו לאריען לבוד ושבשיון כשתוס עד הארץ בכה דב שמחלה הוא בשפוע ואולכי שהפוע לאו אלא לכל הוא בשיעון בשיעה בהיכון יהיה עומד זקוף ע"י כגון בלא ע"י לבוד : (כה) ע"ש : (כו) בדלקמן בם כהב"ש : (ג) רש"י : (ז) הרא"ש ופסקי"ן : (ה) ת"ש : (ו) מ"ש וכ"ת בשם הר"ן : (ז) ע"ז וב"ת והסכימו לדעת הטור : (ח) פמ"ג וכן הסכים בכנסורי יעקב להקל : (ט) מ"א . וס"ם לעיון פסול ד"ע בלמלע בשוה הסוכה הדין כן אלא עומד בשפוע ויש בשבכו ד"ע ואין הופס בסוכה ד"ע שלילו פוסל [בכנסורי יעקב בשם ה"ל] :

א הגהמני בהגהדפי מגמיס דשמוחל סוכה ט"ו והרי"ף וסה"ר והמ"ם בפ"ד ב טור וב"פ ג שם בגמ' ד' וכשמס דוכתי ד כפ' כ"ע והכ"ן שם וכ"פ רמב"ם שם י"ז ה מגהה שם י"ז

הלכות סוכה סימן תרלב

(כ) לבותלים פחות מד' אמות בשרה (ו) ומיהו אין ישנים תחתיו * כל זמן (ז) שיש בו ד"ט ובד"א בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול ז"ט על ז"ט אבל בסוכה קטנה (ח) שאין בה (ג) אלא ז' על ז' בין באמצע בין מן הצד בג"ט פסולה בפחות מג' (ט) כשרה (י) ושישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לבשיעור: ב [א]אויר בין בגדולה בין בקטנה שוים בדבין באמצע בין מן הצד בג"ט פסולה *בפחות מג' כשרה ומצטרף להשלים הסוכה (ד) (י) *[ט]אין ישנים תחתיו. סגס (יא) ודוקק שסולך על פני כל הסוכה (ר' ירוחם ג"ם מ"ח) ולו שים בו כדי לעמוד בו (יב) רלכבו וכוכו לאבל בלא"ם מותר דסא אין סוכה שאין בה שיעור שלשה טפחים לכל רוחב הסכך פסול בדיעבד וחוץ לאבל בני סייגו דוקא (יג) שהפסיק הסוכה לשתים ולא לאמר שיעור הסכר סוכה עם דפנות במקום אחד (יד) לאבל אם נאמר שיעור סוכה במקום אחד (טו) במקום שהוא כשר (טז) ולא (ה) שמצחוק אם מחובר לו מן הצדדים. (טור): ג (יז) [ב]סכך פסול פחות מד' ואויר אצלו פחות מג' אין מצטרפים לפסול * הילכך אם אויר ג' במקום א' אפילו מיעטו בסכך פסול כשר וה"ט בסוכה גדולה (יח) אבל בקטנה שאין בה אלא ז' על ז' אם יש בין שניהם ג"ט מצטרפים לפסול: ד [ב]אם יש סכך פסול ב' טפחים ועוד סכך פסול ב"ט ואויר פחות מג' מצטרפים ביניהם (יט) יש להסתפק אם שני

באר היטב

סוכה מ"ש: (ד) ואין ישנים. הם דמיעוט מויר מסכך פסול בסוכה קטנה לעניו ישנים תחתיו וכן לעניו סוכה גדולה פוסל לויר בלבד סכך פסול בתרצתה הטעם שבאויר גרוע לעיו טפי מהפסק בסכך ממש שגרוע בסכך פסול: (ה) שמצחוק. עיין בעור ותמצא לחם ים לה ג' לפעות והפסול הולך ע"פ תרכה פסולה לזיכה בכל מ' חלת דופן ומחלה ואם הפסול הולך לרחבה אם בשחר שיעור סוכה כשר. ואם יש פחות מד"ט מדופן החמצעי עד סוף הסכך

משנה ברורה

דבגובה רחוק ממנו ג"ט (י) אין מצטרפין: (ו) ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן וכו'. ר"ל דאף דהסוכה כולה כשרה היא מ"מ אותו המקום כיון שהוא ד"ט הוא מקום חשוב לעצמו ואין מתבטל לגבי הסוכה: (ז) שים בו תרכאה טפחים. ואפשר לפיזו אם בסיגי הסוכה אין בו כ"א ג"ט ושפא אחד גולש לגד תוך לפ"ה (יא) אסור לישב תחתיו: (ח) שאין בה חלת ז' על ז'. היט מדוקדק לאפילו הסוכה מחזקת ט' ומחלה ויש בה שכך פסול ג"ט פוסלת כל הסוכה כיון דכי שקלת ליה לפסול ליכא הכשר סוכה [מ"ח] ועיין בה"ל: (ט) כשרה וישנים תחתיו. דכיון שהוא דבר מועט (יכ) חשוב כאין לגיעת [ט"ז]: (י) ואין ישנים תחתיו. הא דאמיר לויר מסכך פסול בסוכה קטנה לעניו ישנים תחתיו וכן לעניו סוכה גדולה פוסל לויר בג"ט וסכך הפסול בתרצתה עפטים כתב הט"ו הטעם שבאויר גרוע לעיו טפי מהפסק בסכך ממש שגרוע בתרצאה הטעם שבאויר גרוע לעיו טפי מהפסק בסכך ממש שגרוע בתרצאה (יא) לאבל אם נאמר שיעור סוכה במקום אחד (טו) במקום שהוא כשר (טז) ולא (ה) שמצחוק אם מחובר לו מן הצדדים. (טור): ג (יז) [ב]סכך פסול פחות מד' ואויר אצלו פחות מג' אין מצטרפים לפסול * הילכך אם אויר ג' במקום א' אפילו מיעטו בסכך פסול כשר וה"ט בסוכה גדולה (יח) אבל בקטנה שאין בה אלא ז' על ז' אם יש בין שניהם ג"ט מצטרפים לפסול: ד [ב]אם יש סכך פסול ב' טפחים ועוד סכך פסול ב"ט ואויר פחות מג' מצטרפים ביניהם (יט) יש להסתפק אם שני

ביאור הלכה

* כל זמן שים בו תרכאה טפחים. ואם היית שכר רחב ד' טפחים אפשר לחזות דמעולא אמר שלא הכניס לסוכה אלא ג"ט פסולה דהר"ל כשכל סיגיו של סוכה הם פחות מג' טפחים ואפילו הכי אמר שישנים תחתיו משום דבשכ"א בשם המאור דמיירי בסוכה קטנה ובסכר נעשה אלו התרצאה טפחים מכן לא יפחר סכסר סוכה: * אויר וכו'. כין מן הלד בג"ט פסולה. שהרי אין כאן דופן לסוכה דהוה לא שייך לומר דופן שקומה כיון שאין כאן אלא חוור: * בפחות מג' כשרה ומצטרף להשלים וכו'. דלמיקין לגוד וסוי בסתום: * ואין ישנים תחתיו. ס"ם לכולה ונקט שיעור כלל מקום משום דכוה לסור לפולו שהרי מצא"ב בלכולה [לחבושים]. ודין זה הוא ג"כ כין הם הוא בחלמא או מן הלד ומשמע בגמרא דהא לחמיקין אין ישנים תחתיו הוא מלוקיימא דקקשה בגמרא הם ומי איכא מידי דלאיכפוכי מלעולייתא לאו עלמא הוא כשר ומבואר הם ע"ב: * הלכך הם לויר שבשה במקום גדולה ומיעטו כין כקנים וכין בחויר [ביאת ריב"ב]: ו מכיר"ם והרמב"ם הם וס"ם ז מימרא דלכלה דלכלה הם י"ן ח מימרא דלכלה מבאיים דלמילוי כי רב ע"ן ומם בגמ' י"ט ט מימרא דלכלה הם ת"ם' והרא"ם הם בפסקיו ב טור בשם תלמיו הרא"ם

ממה שנראה בסכך פסול: (יא) ודוקא שהולך וכו'. קלי אפחות מג"ט ולענין ג"ע מבאר לקמיה: (יב) רלכבו וכוכו. כר"ן ליתא לו רוכו וכן משמע בריטב"א ע"ש: (יג) שהפסיק הסוכה לשתים. ר"ל שהסוכה היה לה ג' לפעות והסכך הפסול או החויר הולך ע"פ תרכה ולכן פוסלת כל הסוכה לזיכה בכל מ' חלת דופן ומחלה: (יד) לאבל אם נאמר וכו'. ר"ל שהפסול או החויר הולך לרחבה ונאמר שיעור סוכה במקום אחד לגד דופן החמצעי של הסוכה: (טו) המקום שהוא כשר. להא ים לו ג' לפעות אבל חלק החלון שמעבר השני פסול להא אין לה כ"א שתי לפעות (יג) ואם יש פחות מד"ט מדופן החמצעי עד סופו של הסכך פסול (יד) לף חלק החלון כשר לחמריכן דופן עקומה עד שם אבל אם אויר מפסיק פסול חלק החלון להא אויר ליכא למימר דופן עקומה: (טז) ולף שמבחוץ. ר"ל פעמים לף חלק החלון שמבחוץ ג"כ כשר כיון שכשר פסול וכיון שאויר כגון שמחובר מן הלדדין אז מלטרף הפנימי והחלון להכשיר סוכה דהיינו אפילו אין בפנימי לבד שיעור הכשר סוכה [מ"ח שהוא הסוכה] ומ"מ אותו חלק של אויר אז שכך פסול אין לריכ תחתיו לכ"ע וכשכר כמורי יעקב מפקפק על זה שכתבנו דמלטרף הפנימי והחלון להכשיר סוכה מ"ש: (יז) שכך פסול פחות מלרכאה ואויר אצלו כו'. ר"ל אפילו היה הסכך בחלמא ע"פ כל תרכו חם"ה אין מלטרף אצלו אויר לפסול הסוכה משום דלא שוי אינשי דהדלי ודיש כ"ל בשעיפין הקולמין במקום שכך פסול כיון דאין בו ד' טפחים מותר לינן תחתיו ובמקום שהאויר לף לאין בו ג"ט אין ישנים תחתיו כ"ל כם"כ: (יח) לאבל בקטנה וכו'. דשם שוי אינשי דהדלי דגם שכך פסול דיש שם כשלמה טפחים לפסלו כ"ל כסוף ס"ף הלכך מלטרפים תרוייהו לפסלו כשם כיו שניהם ג"ט: (יט) יש להסתפק וכו'. ולכן אם

לפסר

שער הציון

(י) ולא לחמיכן חנוך למי ולפוד להחמיר [שם]: (יא) וכמו לחמריכן לעיל בסימן תרכ"ט סי"ת שהסכך עב לזיהן דכולהי אין כו ד"ט משום דשפיר כשמודין של מתכות לפסר דבעמיניהו ג"כ סכי וכתכתי לעיל לפסר משום דהמ"ח מסתפק בזה ס"ם: (יב) ולא פי' משפט לגוד דכה"ג כמכואת משפיק לף שיוך לגוד דוקא לאויר שיוך לגוד [שא"ג]: (יג) הרא"ם: (יד) ומ"ש בחלק הפנימי ג"כ כשר לגבי דיפה לף לחמיכן דופן עקומה [שם]:

הלכות סוכה סימן תרלב תרלג

הפסולים (כ) מצטרפין לפסול הסוכה:

תרלג דין גובה הסוכה. ובו י' סעיפים:

א (א) [א]סוכה שהיא גבוה * למעלה (ה) מכ' (ב) אמה (ג) פסולה (ד) [ב]בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה בין שמחיצות מגיעות לסכך (ד) בין שאינן מגיעות אבל כ' כשרה * [ג]אפי' כל סבכה למעלה מכ' בין שאין בחללה אלא כ': ב [ד]היתה גבוה יותר מכ' (ה) והוציו (פי' עשפים קטנים עם סעלין שלסם) יורדים (ג) [ה]ממה (ו) אם צלתן מרובה מחשתן כשרה * וא"ל פסולה: ג [ה]סוכה

באר היטב

פסול לף חלק החלון כשר לחמריכן דופן עקומה. ולם לויר מפסיק פסול החלון ולם מחוכר מן הלדדין מלטרף. הפיימי והחלון להכשר סוכה ורמ"ח קילר בלשונו ועיין ערוך קלים:

משנה ברורה

אסכך לתקן יתקן (טו) ולם ק"ח לתקן ולין לו סוכה אחרת יעב כה ולא יברך לספק ברכות להקל: (כ) מלטרפים. מיהו לם לין בפסולים ד' לף לחמריכן שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד (טז) ללף לחמריכן לבוד להחמיר [טור]:

(א) סוכה שהיא גבוה למעלה וכו'. ליינו שהיא הללה של סוכה יותר מעשרים אמה וכלכמיה: (ב) אמה. כת שמה שפחים (ג) מלומות (ב) להלומרת חזקיהו וכלשיל בסימן שם"ג סכ"ו [ב"י]: (ג) בין וכו'. ר"ל (ג) לחפוקי ממ"ד דעשה פסול נוסה בסוכה יותר מכ' הוא משום לילון שלו רק מחמת הדפנות ואפשר בכהל הקרקע שחחזתיו לו לרוכן מתוך גובהו והכל הוא רק מחמת הדפנות ואפילו הכי פסולה בעיגן ולפי שכרת זו בהיותה הסוכה רחבה הרבה היה לנו להכשיר לף בגובה יותר לכיון שהסוכה רחבה לל הדפנות מתרחק מחשבה ולל הסכך מתפשט בו וג"כ לחפוקי ממ"ד בעשה פסול הגובה משום דלף שלשה היה שיעה מתוך גובהו והיינו רוחב שיעור הקב"ה לת לנוסכיר ומלות סוכה היה שיעורה וזיכור כי בסוכות הושיב הקב"ה לת ישראל. ולפי שכרת זו י"ל כתם היו הדפנות ג"כ גבוהים עד הסכך מתוך שהוא מוך עיניו בדפנות שהם לפניו ולינו מיכו משפיק בהעתו על שיעור לת כולה וכשמביט ברחש הדוכן הרי רוחב ג"כ הסכך המוכח על הדוכן לכן לף קי"ל ככל הני שכרת ללף עשה פסול יותר מכ' הוא משום (ד) דסוכה דירת עראי בעינן ועד כ' שיעורו מכמים שלין לריך ליתן לב כ"כ על חיוק המחלות ודיו במחלות קנים וכיולבר (ה) מכ"ם דפסולה משום דירת קבע (ו) ומ"מ בלמעה מעשרים ועשה הדפנות חזקים כעין בית כשר שהרי חפשה נכוהים ואם הוא הקפיד רחמנא ללף היכי (ז) למוכרח הוא לעשותה קבע כמו בלמעלה מכ': (ד) כין שלינן מניחן. ומפי לחלל יותר מעשרים: (ו) אם צלתן וכו'. פי' של חוחן ההוליו לי שקלית לפסכך העליון יהיה לפחות מרובה מהמתן לפניו

(ו) מעשרים. לומה בת ו"ט מלומלות כ"י: (ב) פסולה. דכיון שהיה גבוה כ"כ לריך לעשותה כדירת קבע ולפן בעינן דיהא ערתי לכל פחות מעשרים ע"פ שעשה חזקה כשרה: (ג) למעה.

ביאור הלכה

* למעלה מכ' לומה. עיין בשע"ת ובכער שלינו ומלאתי לינהן להפתיע מה שכתב בספר מעשה רוקח בפ"ד מהלכות סוכה בשם סה"ת בשו של המכ"ם ז"ל והתלבא מאוד הגדול מהיש כיוצוי בילידה בשם התיבריט ועל גדול התיבריט ועל כך בתיבט לגלי מעולא בילידה בשם הגדול בתלמי הגידול וסול כן ל"ם שם לו יותר מכ"ל וסול ג"ש לומה לכתב לכריט: * אפילו כל סבכה למעלה מכ'. עיין בד"מ בשומן סס"ג תות זיין שכתב ובכלה מדברי הרי"ף והר"י ריט פירושין לשם סיה בתלה למעלה מעשרה ובל למעלו יותר הקורה שיהא מכלל עשרים וכו' וג"ש גם לעניינו לכן כל הסוסקים לף חילקו כזה וכן מוה לסיים בעלמו כי סיכי דהוי תלים עשרים לף מעמא הכי ובספר נחלן יעקב כתב דעפי ניהו למיתר לחתכם ספרי ולריך לומר בריי"ף מבפת כי ולמעלה: * ואם לאו פסול. ותע"ג דספקינן לעיל דסיכי לחין כאלם יותר מכ' לפילו כל סבכה למעלה מעשרים כשר ומבואר לחיש לן סכסך דהתחום לחודה שיעור כדי לתתים לילה מרובה מחמתה כשר ומשום דמלקינן כל דכי לסכך המוכחים זה על זה וכן כולם לעלה מרובה מחמתה ות"ב ס"ג לגלף סכך סגמור לסולין עיין בר"ן בתירלי דסולין יכולין לף תשיבי סכסך הלכך כל שלין לתן לתתו מרובה מחמתן עלמו כמלן לליתנהו דמי [ומשמע שהלגם יותר מעשרים] מבואר בסכך לחשיב כ"ב סכ"ת ס"ג דכשלין לתן מרובה מחמתן כמלן לליתנהו דמי. ול"ל פשוט לכולן זה לפילו סמולין יכולין לתוך מלל כ' פסול כל שהסכך בלמעלה מן הסולין הוא יותר מעשרים לאמה מן ולפ"ז לפשר לומר דמה דלקט הגמרא וסולין יכולין לתוך כ' הוא דוקא כשיש לפחות לחם לין לתתן מרובה מחמתן לפילו

שחללה יותר מכ' אמה * ותלה בה דברים נאים וע"י כן נתמעט חללה (ז) לא הוי מיעוט [ו]וכן אם (ח) מיעטה בכרים וכסתות (ט) * לא הוי מיעוט ואפילו ביטלם: ד (י) [ז]מיעטה (ד) בתבן (יא) וביטלו (יב) ה"ז מיעוט ואצ"ל עפר וביטלו * אבל סתם אינו מיעוט [ח]אפי' בעפר (יג) עד שיבטלנו בפה: ה [ט]היתה גבוה מכ' ובנה בה (יד) אצטבא (טו) כנגד דופן (טז) האמצעי (יז) על פני כולה ובה שיעור סוכה כשרה [י]כל הסוכה (יח) אפילו מהאצטבא (ה) והלאה: ו [כ]אם בנה האצטבא (יט) מן הצד אם יש מן האצטבא עד כותל השני (כ) פחות מד"א כשרה (כא) [ל]על האצטבא (ו) דווקא וא"ל פסולה: ז [מ]אם בנה האצטבא באמצע אם יש ממנו לכותל

באר הגולה: ו שם בגמ' ג' ד' ז שם ד' ח שם כרבנן משנה פט"ו דאהלות סרי"ף ורא"ש שם ורמב"ם בפ"ד ט שם י טור בשם רש"י ושאר ספרים אכיו הרא"ש וכן כתב הרמב"ם כ שם בגמ' ל כפירוש רש"י שם וכ"כ הרא"ש מ שם בגמ'

שערי תשובה

(כבו"ע) על האיצטבא. ועיין בדגול מרבבה באם הג' דפנות מזרח לפון דרום וכנס איצטבא במקצוע מזרח דרום כו':

באר היטב

עד שמגיע לחלל כ': (ד) בתבן. ואסור למעטה בי"ט מ"א: (ה) והלאה. דכיון דכשר מצד שכנגד הכותל האמצעי הוי שם עיקר הסוכה כדינה וזה החלק הוי כפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה: (ו) דוקא. דמה שחוץ לאיצטבא אין לה סכך כיון דרואין

ביאור הלכה

* ותלה בה דברים נאים וכו' לא הוי מיעוט. עיין מ"ב שסתמתי דלאו מין סכך הוא והוא ממ"א בשם רש"י ועיין בפמ"ג שכתב דמרש"י משמע דאם עיטרה בעשבים ופרחים ממעטין וכתב דמלבוש משמע איפכא אכן באמת כדברי רש"י מבואר ג"כ בכמה ראשונים בשב"ל ובאו"ז וכן הוא בהדיא בירושלמי פ"א ס"א וצ"ל היתה למעלה מכ' אמה ותולה בה עיטורין שכן ראויין לסכך בה ממעטין בה לטעמך [ר"ל להכשירה] וכו' עי"ש במפרשיו אכן אפשר דגם רש"י מודה דאם תלה אותם לנוי בלבד ולא לצל דאין יכולין למעט כיון דאין שם סכך עליהן באופן זה כדמוכח לקמן בסימן תרל"ה וסירושלמי לא מיירי באופן זה: * לא הוי מיעוט. עיין מ"ב מש"כ שאין שום אדם וכו' ומניח כריו בעפר ואבנים. הוא מר"ת ומאירי ולכאורה באותן מלות שמלציען ע"ג ריצפה בבתי עשירים שפיר אפשר למעט בהו כשמלציען בשטח ז' על ז' ומבטלן דהא לא שייכא טעם הנ"ל וביותר לפי מה שכתב הר"ן בטעמא דלא מהני בטול בכרים משום דמשתמש הוא בהם תדיר וזה לא שייכא באותם מלצות והדרבה הלא הן עומדין לזה אכן מדברי הרב המאירי מבואר לכאורה שלא כדברינו דז"ל ואף בכרים פחותים שדרכן של ב"א לבטלם ביניבה שם מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין עכ"ל ולכאורה היינו מלצות שכתבנו ואף אם נחלק בזה מ"מ כ"ז הוא דוקא למאן דסבר דבטול לשבעה ימים סגי אמנם למאן דבעי בטול לעולם אפשר דלא מהני מדאין דרך של ב"א להניחם שם לעולם (ואף בסוכה המשומרת משנה לשנה) אלא נוטלים אותם כשמתלכלכים ומכבסים אותם או אפשר דלא … כזה שהרי נוטלה ע"מ להניחה שם וצ"ע: * אבל סתם אינו … וכו' עד שיבטלנו בפה. הנה יש מאחרונים דמפרשי דדעת המחבר … עתיד לפנות אותו דהוי מיעוט [עיין בבגדי ישע וכיד … מלשון שיבטלנו בפה לא משמע כן ובאמת יש בזה דיעות … סטיטור והריטב"א דהוי מיעוט ודעת רש"י ותוס'

משנה ברורה

(ז) לא הוי מיעוט. ואפילו היה ע"י צילתן מרובה מחמתן והטעם דלאו מין סכך (ח) הוא כגון שעיטרה בקרמים המצויירים (י) וי"א דאפילו מיעטה בעשבים ופרחים שהם כשרים לסכך ג"כ לא הוי מיעוט כל שלא תלאן רק לנאות הסוכה בלבד ולא לשם צל לאו שם סכך עליהן וכדלקמן בסימן תרל"ה: (ח) מיעטה בכרים וכו'. שנתן אותם בקרקעיתה להגביה: (ט) לא הוי מיעוט. דבטלה דעתו אצל כל אדם (יא) שאין שום אדם מפסיד ממונו ומניח כריו בעפר ואבנים ומבטלן: (י) מיעטה בתבן. אבל בשטחת תבואה ע"ג קרקע לא מהני (יב) אפילו בשמבטלם דבטלה דעתו וכמו בכרים וכסתות: (יא) וביטלו. עיין לעיל סימן שנ"ח ס"ב (יג) פלוגתא בזה די"א דוקא כשמבטל לעולם ויש מקילין דדי כשמבטל לאותו שבת והכא גבי סוכה ג"כ די לפ"ז בשמבטל לכל ימי החג שלא להזיזם ממקומם (יד) ונטו האחרונים להקל בזה: (יב) הרי זה מיעוט. וא"צ לנענע הסכך מחדש אע"ג דפסולה היתה קודם שמיעט גיבהה וכדמוכח לעיל בסימן תרכ"ו ס"ב בהג"ה עי"ש: (יג) עד שיבטלנו בפה. עיין לעיל סימן שע"ב סט"ז במ"ב סקכ"א די"א שגם בביטול בלב סגי. כתבו האחרונים דאסור למעטה ביו"ט דהוי כעין בונה וכדלעיל בסימן שמ"ג ס"י ועוד (טו) שמתקן הסוכה בזה ומכשירה ואסור כההיא דהדלם בסימן תרמ"ו עי"ש: (יד) איצטבא. הוא בנין אבנים או של עצים וה"ה פאדלאגע שמרצפין על הקרקע וכשמודדין מראש האיצטבא ולמעלה ליכא יותר מעשרים אמה עד הסכך: (טו) כנגד וכו'. היינו שסמוך לדופן ממש: (טז) האמצעי. הוא הדופן (טז) שכנגד הפתח ונקראה כן משום שסתם סוכה הוא רק בת ג' דפנות והרביעית היא כולה פתוח: (יז) ע"פ כולו. … שתי הדפנות שמזה ומזה והרי יש לה ג' דפנות: (יח) אפילו מהאיצטבא ולהלאה. ואוכלים וישנים שם והטעם דאנו … (יז) כאלו מתפשטת בכל הסוכה וכדאמרינן כעין זה לעיל בסימן תרל"א ס"ז לענין קנים הבולטים לצד הפרוץ … ר"ל בצד דופן אחד ומ"מ הגיעה (יח) עד דופן האמצעי וא"כ יש לה שתי דפנות: (כ) פחות מד"א כשרה. … דכל שהוא פחות מד"א רואין אנו את הכותל והסכך כאלו הכל דופן שנתעקם ונתפשט מקרקעיתה עד … של כותל להתעקם עד כדי שיעור זה וא"כ יש לה ג' דפנות (כ) ודע דכ"ז דוקא בשהדפנות מגיעים לסכך … דרואין אנו את הכותל והסכך כאלו הם דופן אחת שהרי אין נוגעים כלל זה בזה: (כא) על האיצטבא דוקא. דמשר

שער הציון

… הלבוש ועיין בה"ל: (יא) ר"ת בפירושו והמאירי ועיין בה"ל: (יב) ריטב"א בסוגיין בסוכה וכ"כ הרמב"ן בחידושיו לשבת … שכתב בסוגיין לחלק בין כרים וכסתות לתבואה היינו לענין בית שהוא מלא תבואה ולגבי טומאה רצוצה ומטעם דאדם … ימים משא"כ הכא שהוא מניחו במקום דריסת רגלים ונפסדים גם לדידיה בטלה דעתו אצל כל אדם: (יג) מ"א: … ואף שלגבי סוכה הוא פלוגתא בדאורייתא אפשר דיש לצרף בזה דעת התוס' בשבת דף ק' בד"ה פירות דמדאורייתא … שבהרבה ראשונים תירצו קושית התוס' בענין אחר עי"ש ברמב"ן ורשב"א ומאירי ואור זרוע ה' עירובין סי' ק"ס): … מיעטה ביו"ט רק לא ביטלה אם רשאי לבטל ביו"ט וטעמו דאע"ג דביטול ביו"ט שרי וכמבואר לעיל בסי' תמ"ד הכא … ביטולו וכמו לענין לסתרים תרומה בשבת דאסור אפילו בקריאת שם בלבד (עיין דמאי פ"ג ובמפרשים) כמו כן הכא. … ופוסקים בפסכם בלבד ג"כ סגי (עי"ש בסימן שע"ב במ"ב בסקכ"א בשעה"צ שם בשם הר"ת והריטב"א) וכ"כ רבינו … ככלל קמ"ו: (טו) רש"י: (טז) רש"י ומאירי וס"פ וכתבו עוד דלא דמי לסכך פסול דאינו נכשר ע"ג סכך כשר … והריעותא הוא רק בשביל הגובה וקולא עפי: (יח) רש"י: (יט) רש"י ור"ן ומאירי: (כ) ר"ן וכ"מ:

[נ]לכל צד פחות מד' אמות (כב) כשרה על האצטבא (כג) אפי' אם גבוה יותר (ז) מי' ואם יש בינה לכותל ד' אמות פסולה (כד) [ג]אפי' האצטבא גבוה (ח) י': ח (כה) [ס]סוכה שאינה גבוה י"ט פסולה: ט [ע]היתה גבוה מי' (כו) והוצין יורדין לתוך י' אפילו אם חמתן מרובה מצלתן פסולה [פ]אבל אם (ט) (כז) הנויין יורדין לתוך י' אינם פוסלים: י [צ]היתה נמוכה מי' (כח) וחקק בה להשלימה לי' ויש בחקק שיעור הכשר סוכה אם אין בין חקק לכותל (כט) ג' טפחים (י) כשרה (ל) יש ביניהם ג' טפחים (יא) פסולה:

באר הגולה: נ כרבנן שם ד אמרינן גוד אסיק מחיצתא דבעינן מחיצות הניכרות ס משנה שם ריש סוכה ע שם בגמ' ד' פ מימרא שם י' צ שם בגמ' ד' א מימרא דרב הונא סוכה ג' וכפירוש הרא"ש שם ורי"ף בספ"ב ובגמרא ס"ו

תרלד שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה. ובו ד' סעיפים:

א * [א]סוכה שאין בה (א) (א) ז' על ז'

באר היטב

הסכך כאלו הוא כותל עקום ועיין מ"א: (ז) מעשרה. ולא אמרינן דאז הוי אצטבא רשות אחר: (ח) עשרה. ר"ל כיון שיש הכשר סוכה באותו איצטבא הוי אמרינן גוד אסיק מחיצה על האיצטבא קמ"ל דלא אמרינן כן. ועיין ט"ז: (ט) הנויין. וה"ה כל דבר שאינו חשוב אוהל ס"ג: (י) כשרה. דהיינו בתוך החקק ולא חוצה לו עיין ט"ז ומ"א: (יא) פסולה. ולא אמרינן דופן עקומה דלא מקרי דופן כלל כיון שאינו גבוה יו"ד:

(א) ז'. עיין ט"ז ומ"א שהגיהו בתוס' דף ג' ע"א ד"ה לאו פירכא היא וכו' דדילמא ארוכה טובא אבל לא היתה רחבה ז"ט וכו'

שערי תשובה

(א) שבעה. עבה"ט ועיין בפ"י שכתב ליישב דעת התוספות כנוסח שלפנינו ובכיעת הב"ח והבכו"י כתב שמלא בתוס' על קלף יבן כנוסחא שלפנינו ופ"ם דגם הב"ח גופי' כתב להתמיר למעשה פ"ש ועיין בדבר שמואל סי'

משנה ברורה

דמשם ולהלן א"א להכשיר אגבה דאיצטבא כדלעיל (כא) דהא ליכא שם סכך כשר שהרי עשית לסכך דופן וא"כ הוא יושב תחת הדופן (כב) ומ"מ לצד הפתח מותר לישב אף להלן מן האיצטבא דשם יש סכך רק שהוא למעלה מעשרים ושפיר מתכשר אגבה דאיצטבא וכבסעיף שלפני זה: (כב) כשרה על האיצטבא. כנ"ל מתורת דופן עקומה (כג) ואשמועינן הכא דגם בכמה רוחות בב"א אמרינן דופן עקומה בעניינו: (כג) אפילו אם גבוה וכו'. ולא אמרינן דבגובה כזה היא חולקת רשות לעצמה ואין הכתלים שייכים לה כלל: (כד) אפי' האיצטבא גבוה עשרה. קמ"ל לאפוקי ממאי דס"ד בש"ס דבגובה כזה אינה צריכה כלל לכתלים של סוכה דאית לה כתלים דידה דאמרינן גוד [השפה של האיצטבא] אסיק מחיצתא ודפני האיצטבא הם דפנותיה לסוכה קמ"ל דלא אמרינן הכי דבסוכה בעינן שיהא מחיצותיה ניכרות: (כה) סוכה שאינה גבוה עשרה. ר"ל החלל שלה מן הקרקע עד הסכך: (כו) והוצין וכו'. והוא"ה (כד) כיון דאין עיקר הסכך למטה מעשרה אלא קצות הסכך ולא חשיבי וגם אין בהם כדי שיעור סכך יהי' כשרה קמ"ל (כה) אפ"ה פסולה משום דסוף סוף קשה לאדם לדור בסוכה כזו ודירה סרוחה היא: (כז) הנויין וכו' אינם פוסלים. דכיון דהם לנוי הסוכה (כו) בטילי אגבה דסוכה ולא מקרי עי"ז דירה סרוחה (כו) ומבואר בפוסקים דה"ה אם תלה כלים וכדומה להם: (כח) וחקק בה להשלימה לעשרה. וה"ה אם היה הסכך עב ונטל מן הסכך מלמטה עד שנעשית גובה י' כשרה. [מ"א]: (כט) ג"ט כשרה. דאמרינן לבוד והוי כמו הכתלים מגיעים עד החקק. ומ"מ לאכול ולישן חוץ לחקק בין לצד הפתח בין לצד הכתלים (כח) יש מן הפוסקים שהחמירו בזה ולא מתכשר אגבה דהקק וכדלעיל באיצטבא באמצע דס"ם דירה סרוחה היא שם כיון שהיא פחותה מי"ט: (ל) יש ביניהם ג"ט פסולה. ולא מתכשר משום דופן עקומה [דהיינו כאלו הדופן נעקם למעלה עד המקום שכנגד החקק] (כט) שכל שאיננה גבוה י"ט איננה דופן ולא נאמרו בה הלכות דופן:

(א) שבעה על שבעה. דזהו השיעור שמחזיק (א) ראשו ורובו של אדם ושולחן טפח ועיין באחרונים (ב) שהסכימו דבין באורך ובין ברוחב לא יחסר משבעה טפחים וע"כ אם בצד אחד פחות משבעה טפחים ובצד השני ארוך הרבה יותר לא מהני לזה. כתב המ"א

ביאור הלכה

והר"ן דלא הוי מיעוט ומן הרא"ש ליכא לאוכוחי מידי ועיין בכס"מ פ"ה מהלכות סוכה שכתב דדעת הרמב"ם דלא הוי מיעוט וכ"ז דלא כעט"ז:

* סוכה שאין בה שבעה וכו'. עיין מ"ב מש"כ בשם המ"א דאם במקום אחד יש קרן וכו'. והנה בבגדי ישע ובבכורי יעקב פקפקו מאוד על ראיתו מקיטוניות דשאני התם דקיטוניות הוא חדר בפ"ע והמחילה מפסקת ורק שפתות לסוכה גדולה משא"כ הכא שאין חלוק כלל אפשר דנתבטל לגבי סוכה גדולה [והנה מה דהביא בבכורי

שער הציון

(כא) פוסקים: (כב) דגמ"ר ומחה"ש ובכורי יעקב ועיין בפמ"ג: (כג) גמרא וגם כאן לאו דוקא על האיצטבא דבמקום שאין דופן כגון נגד הפתח מותר שטעם פסל. ועיין בדגמ"ר שכתב דאם יש לה ד' דפנות ויש לכל צד פחות מד"א כל הסוכה כשרה ביש באיצטבא שיעור סוכה [וטעמו דבכל פעם יש לומר אני מחשב זה כפסל היוצא והשאר ג' דפנות כדופן עקומה] ועיין בבכורי יעקב דמצדד להתיר זה דוקא בשני ב"א שזה יכול לשמש בצד זה ויחשוב אותם כפסל ולדדים אחרים כדופן עקומה ואדם אחר יכול להשתמש בצד שכנגדו כן ויחשוב הפסל שחבירו יושב תחתיו כדופן ושהוא יושב תחתיו כפסל היוצא מן הסוכה [וזה מותר ממה שכתב הטור בסימן תרל"ב והובא שם במ"א סק"ד] ובאדם אחד צ"ע וע"ש בתוספות בכורים: (כד) ר"ן: (כה) ומשמע מהמחבר דאפילו בדיעבד פסולה וכן העתיק בפי' ר"ת וכ"כ הרי"ן גיאות והריטב"א ולאפוקי מלשון הרמב"ם דמשמע לכאורה מינה דאינה אלא וסירות בעלמא וכדירה סרוחה ממש היא דהיינו שהסכך ריחה רע דלא פסל שם הרמב"ם ג"כ בדיעבד ועיין מאירי שהביא דיעות בזה: (כו) ריטב"א: (כז) מ"א בשם ש"ג ע"ש סי"ב. וכתב בפמ"ג ואפשר דאף מי ממין סוכה כגון שושנים ועשבים נאים אין ממעטין השיעור של י"ט כיון שתלאן לנוי: (כח) טור וב"ח ודרישה וט"ז: (כט) גמרא: (א) דגברא באמתא יתיב [הרא"ש] ולכאורה הרי אדם יושב בוי"ו טפחים וטפח לשולחנו ודי בוי"ו על ז' ואפשר דכיון דבעינן שבעה מצד אחד צריך להיות ז' מכל צד כדי שיוכל האדם לישב בכל מקום ומקום [מאמר מרדכי] וממ"א משמע עוד טעם בשם רש"י לפי שדרך סעודתן בהסיבה ואין אוכלין זקופין ויושבין כמוש לפיכך צריך ז' על ז' להיות בזה ראשו ורובו ושולחנו [אך הפמ"ג פיקפק דלא נמצא זה ברש"י] ואפילו לדידן שיושבין זקופים והוי סגי בוי"ו על וי"ו [דהיינו עם השולחן] מ"מ בעינן זע"ז דבציר מזה לאו דירה היא כלל אלא דירה סרוחה כמש"כ הר"ן בפ"ב ועיין בבה"ל: (ב) ע"ז ומ"א וא"ר וח"ל ומאמר מרדכי דלא כב"ח:

ב רמב"ם פ ג מכלי יהונתן סה ד מרדכי תשני סה ג"י ה מסכת סה כ"ת וכ"ס

* פטולה ²יולענין גודל אין לה שיעור (ב) למעלה: ב ³אם היא עגולה ´צריך (ג) שיהא בה כדי (ג) לרבע (ד) ז' על ז': ג ⁵יש בה ז' על ז' ונתן בה (ה) * בנדים לנאותה וממעטים * אותה מז' על ז' * פטולה: ד (ו) ⁶מי שהיה ראשו ורובו בסוכה (ג) ושלחנו חוץ לסוכה ואכל

שערי תשובה

במ"א שכתב ג"כ שכן הוא מוכיח ומתחילין במדינות הללו ולכן סתמינן בסוכה שהוכיח יותר על ט"ד והכי יותר על ט"ו לכל למעלה ככתי' ממעטין ופוכלין לחוד שכתב עד גובה י"ב ויש"ר כתב שמוהל שם שכתב סוכה על ו"ט ועל ו"ט ובאלו שם. ומדברי הא"ר משמע ג"כ דלא כחוד מגולה כ"ת ממעט פחות מי"ב: (ג) ובאלו. עה"מ ועיין בדבר שמוהל שם שכתב סוכה על ו"ט ועל ו"ט דופן שעשוי מפסל עגוב עבה שעליו מסדר שולחנו אין זה מבלים לישוב ל' עפחים כמו שם כיה סוכתו וה"ו על ו"ט ובאלו בתוך הבית תפ"ה שתוכל עליו ויושב כתוך סוכתו לא יצא י"ח מה"ת ואין מעורך עפת ל' מישור כלומר לישוב בסוכה כו' וה"ה נוה שפלוון עוביו עפת שם לא במקום שתוכו סדופן ובסכך שפליו סוה חזק וקבוע ומעולה

באר היטב

ע"ס ע"ל ואין רוכבה אלא ז' ע"ס וק"ל. ועיין יד אהרן. ובתשובת ס"ל סי' קמ"ב. ובתב המ"ח כ"ל לחפילו בסוכה גדולה הרבה ובמקום ל' יש קרן ל' מסוך לפניה שחין בו ז' אסור ליסב שם כיון שהמקום לר לו לסבת שם ע"ס: (ב) לרבע. ומהו סוכה כ"ס שעשים ו' מושבים הוי ז' על ז'. כ"י ועיין ט"ו ומ"ח: (ג) ושלחנו. כ"ל דחם מקלת שלחנו עומד בסוכה ומקלתו תוך הבית מותר ללת נזריז

משנה ברורה

סמ"ח לפילו סוכה גדולה הרבה ובמקום ל' יש קרן אחד מסוך לפניה שחין בו ז' על ז' אסור ליסב שם כיון שהמקום לר לו לסבת שם והמתיקו הח"ר ועיין בכה"ל: (ב) למעלה. ולה לסוכה דירת ערלי בעיון מ"מ הח לפילו גדולה הרבה יכול לעשות מהיותיה ערלי בהולה ודפנה וס"כ לפילו שהחה בקבע בשרה [כ"ח]: (ג) שיהא בה כדי לרבע וכו'. וכל הסוכה כשרה ליסב בה (ג) וה"ל למעט ליסב דוקה בתוך הריכוב: (ד) ז' על ז'. והוה סוכה (ד) כ"ש עפחים ומיי מומחים נוכל לרבע בתוכה ז' על ז'. וה"ה כשעושה בת חמש זיית לו יותר בעיון שיהא בה כדי לרבע ז' על ז': (ה) בנדים לנאותה וכו'. לפה דלעיון נוכה ליתא פחותה מעשכה לו מ' על ז' לו נכון ס"ע דלין ממעטין חוחה מנוכה עי"ו הכח לעיון מן הלד לח מהני (ו) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו חוץ לסוכה ואכל

באר היטב

סמח ימסוך חחר שלחנו מחחר שעומד מקלת בסוכה ועוד דהח דמי כשלחן עפח מ"ח ע"ס ועיין חשובת הכ"ם סי' ר"ג ועיין יד אהרן: (ח) לגל. ולפ לגניעת לו לגולר ולירה עמ"ח. ולריך להדם בה

משנה ברורה

שהיה רחשו וכו'. וחם מקלת שולחנו עומד בסוכה ומקלתו (ו) תוך הבית מותר ללת נזריז כזה שמח ימסוך חחר שולחנו אבל בל שולחנו בבית חפילו (ז) הוא יושב כולו בסוכה והסוכה היחה סוכה גדולה חסור: (ז) חפילו חם היה סוכה גדולה וכו'. ר"ל וכ"ם חם היה קטנה שהיה מחזקת רק רחשו ורובו ושולחנו היה בחוך הבית (ח) דבזה בודחי שייך לומר שמח ימסוך חחר שולחנו אבל בל כגון וכו' ולומר דו ודחי עשוית ללל לחיכה ללת שהרי בולהו כיון דהמקום לר לו בסוכתו וגם דהרבה פוסקים סוברים דבזה חינו יוצה מן התורה ללפו לבימה כגון בבפריס חסור להושיב מביחו לסוכה דרך רס"ר חו כרעלת וכן שני סוכות בחבר חחד שלח שירבו שירובי

הגהות חסור לעלעל מזו לזו וע"י עכו"ם מותר:

(א) שהסיה עשוים ללל. לפה"ג דסוכה לבם חנ לח בעיון (ח) לשם סוכה ובעינן כדכתיב חג הסוכות תעשה (ב) כלומר תעשה לשם סוכה להנין תחת כזה (ג) דבבניל לל הוה דמקריח סוכה שכוכחת מן החורב ולחפוקי חם עושה חוחה לעניעות בעלמה להשתמש בה לפעמים ללל יהיה חוחו חו לדור (ד) בה כל השנה חו לחוור דזה חינה בכלל סוכה ומיני לחו יודעין בכל הני דקחשיב לקמן מעשיית הכשך לגל היחה להנין מערב ושמש ולח לעניעות בעלמה (ה) חם היו רוחין ממוככת יפה שחין עושין כן בכניל לעניעות מוכחת מלחת שעשייתה הרחשונה ללל היתה: (ב) כגון סוכת כנרים וכו'. בגמרת חמרינן דבחרבעה רחשונים חיכה ריעותא מחמת שחינם בני חיוב ורעיותה דרקב"ם (ו) הוה משום ללח קבועי

שער הציון

(ו) ולפילו חם רובו בבית וכסוכה רק עפח ממט מותר דבח סגי בשולחן עפח כ"ב ח"ח וכבכרי יוסף כתב דוקה רובו בסוכה ולפילו מבשו יותר מחלית סגי ס"ב. ועיין להבית עליו מבח דמבית ס"ח דדי בשולחן עפח דזהו חם היו מחזיק רק עפח לבל לל בשולחן גדול וכך מקלתו בסוכה ת גזריון שמח ימסוך: (ז) מ"ח ובח"ר כתב בל"ע בזה. וברחים ד"ה בשולחן עפח דזהו חם היו מחזיק רק עפח לבל לל בשולחן גדול וכך מקלתו בסוכה ת כמו עני שפתו בידו ואוכל חז לל גזרו חכמים בלל שמח ימסוך חחר שולחנו לבל בלה בכה"ג ביובב בסוכה ואוכל ואיט נוקף מן בשולחן בלל רק בשובב לחכול בפנים ופתו בידו ג"ב היט יוצה בזה ללל דבחמת בחם שהיט כמו שבחב בעלמו בשולחן לחיכה בדבכה [בחיט שהיט לו בם מקום לבשמיד שולחן ולחכול] היט בוסה מבח"ר בעניעו שיהל להשמיד בם שולחן ללל שמחעבל בזה בודחי יוצה בחילתו. ועיין בירושלמי פ"ב הלכה ת' לח סוף דבר וכו' ובקרבן עדה בם מבחע לבחוכה ללל בדברי חמים בפ"ח בם ביחר בחוף בחחן וכן בפ"ב והוה בפרח על בחלה. ולפ למבחע מלשן בחלחות בכלל ל' בחלה דחלה בלל ל' ולפ"ז היכי חמרינן בחוכה בחחלת בל בחלה ובזה יובב כל בחקומות שבוחב בגמרת בשיעור בוסה בוסה בפחות ולח חישחמיט בשום מקום לומר דבוח רק מדבבנן (ובחחור רמז ע"ז ע"ם) לכל ל"ב יקבה לשון בריי"ף שבחב בפ"ק ולחו שעשייתו מבום בל"ם וכו' ללל שעשייתו בבוסה בחלילי בלה בל בוסה בפחות בפחי חלי וגם בם בחב בפ"ב והלכה בב"ם בחלילייתו דחב שעשה בוסה בחחזקת בבוסה בפחות ולח בבוסה בפחות בל"ב לח בחלה ובזובו חית לבו לב"ם דמחלוביחת ג"ב היט יוצה בם מ"ם בין בבחעם שמח ימסוך שייך בחלויתו וכחב מבבם ביבית בחי בסוגים ולפיסוק בחלה בל"ם לח בין בו לחלק חבל מחבבחתה. ובבן בפעמות הלשון בל"ן וביובב"ף הוה לבבדי"ף היט בסוך בם מבום בזריב ולפ"ז: (ח) ר"ן וביובב"ף בבעה בפי"ף: (ע) פמ"ג: (ל) רב"י: (כ) לבום: (ג) רב"י: (ד) ע"ח ומ"ח וכבלי יבב דבם רב"י מודה לבר"ן בזה ולזה בל"ח: (ה) רב"י וחו"ח וכ"ב הלבום:

(ו) דפעמים רוחים בלן ופעמים בלן בשלבלו בחלבה וכן קיליס בשיבבו סולבין לבן וסותבין סוכתן.

* כאילו לא אכל בסוכה (ו) * אפילו אם היא סוכה גדולה גזירה שמא ימשך (ח) אחר שלחנו: א כניית סה ס

תרלה דין סוכת נגב"ך ורקב"ש. ובו סעיף אחד:

א ¹סוכה אע"פ שלא נעשית לשם מצוה כשרה והוא (א) שתהיה עשויה (ג) לצל (ב) * כגון

שערי תשובה

ים גבוה שבחב עפחים טיבגים לסקל שתוכבים קרקעות הסוכה מגיע עד ריצ"ה שבחב לחביבי כמו טיין ולכוחכה יותר בבוצה סיה חם סיה מעחיק לעיון מן סלד לחף לטיין ממעטין כלי חבמחין היט ממעט ומבחע משם לגל בסיק לחף לטיין ממעטין כלי חבמחין היט ממעט ומבחע סי"ג ולקמן סימן תכ"ע בע"ז סק"ג וכ"ת שם: * כאלו לח חכל בסוכה. לפחת התוספות בסוכה ד"ג מן בתוכה לח יצח כיון דלכבן גוזר ע"ז ומתני בחלו לח קיים מלות סוכה ולכ"ע ויובב"ף רק מדבבנן ולריב"ח חין עקירה בלבל בבישות לריך לחזור ולחכול בסוכה חבן לעיון חם יכוך זמן בחלילה בניה דעת הפמ"ג דיבבך וסבבורי יעקב חולק עליו עי"ש: * אפילו חם היה סוכה גדולה גזירה וכו'. סוף דעת הרי"ף והרמב"ם דבגמרת פליגי ג"ב וס"ב בתתי בסוכה גדולה (סייב שים לב ביעור סוכה ז' על ז') ושולחנו בתוך הבית ומפסיב קנה שחינה מחזיק רק כחב עני שפתו בידו ואוכל חז לל גזרו חכמים בלל שמח ימסוך חחר שולחנו לחיכה בדבכה [חיט שהיט לו בם מקום לבשמיד שולחן ולחכול] היט בוסה מבח"ר בעניעו שיהל להשמיד בם שולחן ללל שמחעבל בזה בודחי יוצה בחילתו. ועיין בירושלמי פ"ב הלכה ת' לח סוף דבר וכו' ובקרבן עדה בם מבחע לבחוכה ללל בדברי חמים בפ"ח בם ביחר בחוף בחחן וכן בפ"ב והוה בפרח על בחלה. ולפ למבחע מלשן בחלחות בכלל ל' בחלה דחלה בלל ל' ולפ"ז היכי חמרינן בחוכה בחחלת בל בחלה ובזה יובב כל בחקומות שבוחב בגמרת בשיעור בוסה בוסה בפחות ולח חישחמיט בשום מקום לומר דבוח רק מדבבנן (ובחחור רמז ע"ז ע"ם) לכל ל"ב יקבה לשון בריי"ף שבחב בפ"ק ולחו שעשייתו מבום בל"ם וכו' ללל שעשייתו בבוסה בחלילי בלה בל בוסה בפחות בפחי חלי וגם בם בחב בפ"ב והלכה בב"ם בחלילייתו דחב שעשה בוסה בחחזקת בבוסה בפחות ולח בבוסה בפחות בל"ב לח בחלה ובזובו חית לבו לב"ם דמחלוביחת ג"ב היט יוצה בם מ"ם בין בבחעם שמח ימסוך שייך בחלויתו וכחב מבבם ביבית בחי בסוגים ולפיסוק בחלה בל"ם לח בין בו לחלק חבל מחבבחתה. ובבן בפעמות הלשון בל"ן וביובב"ף הוה לבבדי"ף היט בסוך בם מבום בזריב ולפ"ז: (ח) ר"ן וביובב"ף בבעה בפי"ף: (ע) פמ"ג: (ל) רב"י: (כ) לבום: (ג) רב"י: (ד) ע"ח ומ"ח וכבלי יבב דבם רב"י מודה לבר"ן בזה ולזה בל"ח: (ה) רב"י וחו"ח וכ"ב הלבום:

באר היטב

ממח ימסוך חחר שלחנו מחחר שעומד מקלת בסוכה ועוד דהח דמי כשלחן עפח מ"ח ע"ס ועיין חשובת הכ"ם סי' ר"ג ועיין יד אהרן: (ח) לגל. ולפ לגניעת לו לגולר ולירה עמ"ח. ולריך להדם בה

משנה ברורה

שהיה רחשו וכו'. וחם מקלת שולחנו עומד בסוכה ומקלתו (ו) תוך הבית מותר ללת נזריז כזה שמח ימסוך חחר שולחנו אבל בל שולחנו בבית חפילו (ז) הוא יושב כולו בסוכה והסוכה היחה סוכה גדולה חסור: (ז) חפילו חם היה סוכה גדולה וכו'. ר"ל וכ"ם חם היה קטנה שהיה מחזקת רק רחשו ורובו ושולחנו היה בחוך הבית (ח) דבזה בודחי שייך לומר שמח ימסוך חחר שולחנו אבל בל כגון וכו' ולומר דו ודחי עשוית ללל לחיכה ללת שהרי בולהו כיון דהמקום לר לו בסוכתו וגם דהרבה פוסקים סוברים דבזה חינו יוצה מן התורה ללפו לבימה כגון בבפריס חסור להושיב מביחו לסוכה דרך רס"ר חו כרעלת וכן שני סוכות בחבר חחד שלח שירבו שירובי

הגהות חסור לעלעל מזו לזו וע"י עכו"ם מותר:

(א) שהסיה עשוים ללל. לפה"ג דסוכה לבם חנ לח בעיון (ח) לשם סוכה ובעינן כדכתיב חג הסוכות תעשה (ב) כלומר תעשה לשם סוכה להנין תחת כזה (ג) דבבניל לל הוה דמקריח סוכה שכוכחת מן החורב ולחפוקי חם עושה חוחה לעניעות בעלמה להשתמש בה לפעמים ללל יהיה חוחו חו לדור (ד) בה כל השנה חו לחוור דזה חינה בכלל סוכה ומיני לחו יודעין בכל הני דקחשיב לקמן מעשיית הכשך לגל היחה להנין מערב ושמש ולח לעניעות בעלמה (ה) חם היו רוחין ממוככת יפה שחין עושין כן בכניל לעניעות מוכחת מלחת שעשייתה הרחשונה ללל היתה: (ב) כגון סוכת כנרים וכו'. בגמרת חמרינן דבחרבעה רחשונים חיכה ריעותא מחמת שחינם בני חיוב ורעיותה דרקב"ם (ו) הוה משום ללח קבועי

שער הציון

(ג) כ"מ מדס"ת וכן ביחתי בכה"ע דלח סמ"ח מודה בזה ולזה כביכוכי יעקב: (ל) כ"י דסל בעיון שיעור ז' על ז' במרובע וכל מרובע יש בשלכוחו שני בוחבין יותר וע"כ חלכוחו של שבחב עפחים הוא שבחב עפחים פחות חומש וכל חיש כרוחבו עפח יש בהקיפו ג"ע נמלח כ"ש עפחים הגי חומשין. ועיין בפ"ח דעיכוכין בפי' בחמבה לבר"ת דס"ס: (ה) רב"י.

(ספי' שומרי ספיר) ב משנה שם ט"ז ג מימרא דרב פונא שם ד טור בשם אבי העזרי (סוף כס"ס תרל"ג וכמה שליינתי שם)

סוכת א"י נשים * בהמה כותיים (ג) רועים (ד) קייצים (ה) °בורגנין שומרי שדות * אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית לצל ב'לפיכך החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא עימר גדיש זה לצל (ומה שעושה אח"כ הוי תעשה (ו) ולא מן העשוי) (טור) ג'לפיכך אם עשה בתחלה כשנתן שם הגדיש (ז) חלל טפח במשך ז' לשם סוכה (ג) (ח) * וחטט בה אח"כ והשלימה לי' * כשרה שהרי נעשית סכך שלה לצל ד'ואם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך ז' ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה אינה כשרה כולה על ידי משך ז' שהניח תחלה * ואם חקק משני צדדים ד"א יותר על הז' אף הז' פסולה דסכך פסול פוסל מן הצד בד' אמות. הגה (ט) ואין לעשות הסכך (ג) קודם שיעשה (י) הדפנות ואם עשה (ד) (יא) עפה סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיעשה אחר הדפנות כמו בחוטט בגדים. (הגהות מיימוני פ"ה)° :

שערי תשובה

(ג) קודם. עבה"ט ועיין בר"י שכתב שהעיקר כהב"ח דמפתיים ליזהר לכתחלה במלתא חדתא שאינה כשום פוסק אלא בהגמי"י וכה"ע לא הזכיר כו' ובשכנה"ג כתב שג"כ דעתו כהב"ח ועיין בא"ר:

באר היטב

כמבואר בסימן תרל"ו: (ג) וחטט. בין מלמעלה בין מלמטה ב"י ואחרונים: (ג) קודם. ואפילו בדיעבד פסול ט"ז ולבוש ויד אהרן דלא כב"ח: (ד) טפח. רוחב באורך כל הסוכה יתן עליו הסכך ואחר כך גמר המחילות. ט"ז:

משנה ברורה

ואפ"ה סוכתן כשרה ואפילו אם היו שתי ריעותות כגון שהיו רועים נכרים ג"כ סוכתן כשרה [אחרונים]: (ג) רועים. שעשו סוכה בשדה לישב בתוכה מפני החרב ושומרים לאכם: (ד) קייצים. שומרי קציעות השטוח בשדה לייבש: (ה) בורגנין. שומרי העיר וכולן ישראלים הם אכן סוכתן לא לשם חג נעשית: (ו) ולא מן העשוי. שהסיכוך הוא (ז) מאליו ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה אלא פוחת אחת מדפנותיו ונכנס לעומקו ונוטל העומרים ומשליך והסוכה נעשית מאליה: (ז) חלל טפח במשך ז' וכו'. הטעם דכי (ח) שהניח חלל טפח במשך ז' על ז' שהוא שיעור סוכה שם סכך עליו דכל טפח מקרי אהל וכשחטט אח"כ אין זה עשיית הסכך אלא תיקון הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי והוי כסוכה שאינה גבוה עשרה וחקק בה להשלימה לעשרה דכשר: (ח) וחטט בה וכו'. בין (ט) שהיתה מתחלה החלל טפח בגובה ומאותו טפח עד הארץ היה מלא עומרים וחטט בה מלמעלה למטה עד שעשה חלל י"ט ובין שהיתה (י) הללה טפח למטה סמוך לארץ וממנה עד למעלה בגובה היה מלא עומרים וחטט מלמטה למעלה עד שנעשה החלל גבוה י"ט בכל גווני כשרה: (ט) ואין לעשות הסכך קודם וכו'. דבעינן בשעה שהוא עושה הסכך יהיה נעשה לשם צל דהיינו אוהל וכל שאין מחיצות אלא גג לחוד אין קרוי אהל ואם יעשה אח"כ המחיצות הוי ולא מן העשוי: (י) הדפנות. ובדיעבד אם עשה קודם (יא) הב"ח מכשיר והרבה (יב) אחרונים חולקין עליו ודעתם דאף בדיעבד פסול: (יא) טפח. רוחב (יג) באורך כל הסוכה ונתן עליו הסכך ואח"כ גמר המחילות דהוי כחוטט בגדים ומוסיף על האהל שהיה מעיקרא דכל שיש מחילה טפח מקרי אהל ושם סוכה על הסכך:

ביאור הלכה

סוכה [ב"ח וט"ז]: * בהמה. ואם מוטל שם אשפה המסרית וכ"ש אם פנוי לפעמים לפנות שם לאדם אין להכשיר אותו המקום לסוכה ועיין לעיל בסימן פ"ג בבה"ל ד"ה וירחה: * אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית לצל וכו' שהרי לא עימר גדיש זה לצל. לכאורה לשון זה דחוק מאוד דאפילו אם כונתו בעת עשיית הגדיש לחטוט אח"כ ושיאר הסכך שלמעלה לצל ג"כ פסול שהרי מ"מ לא נגע בסכך אלא תקיקה בדפנות והסכך נעשית מאליו וכמו שפירש"י בדף י"א וז"ל וה"ד תעשה ולא מן העשוי כגון החוטט בגדים לעשות לו סוכה שהסיכוך היה מאליו ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה אלא פוחת אחת מדפנותיו ונכנס לעומקו ונוטל העומרים ומשליך והסוכה נעשית מאליה וכו' וכ"מ בלבוש שכתב אבל אם אינה עשוי אלא לכניעות בעלמא ולא לצילה או שעשויה לצל ולא עשה מעשה בסכך אלא שעשה הדפנות ונעשה הסכך מאיליו פסולה ולכאורה היה אפשר לומר דסבר הרמב"ם (שהעתיק המחבר לשונו) כדעת בעל המאור שכתב בסוגין דדף י"ב שאם העלה מתחלה העומרים בגדיש לשם סוכה שיהיה לו בגדים כשרה אבל מכל הפוסקים לא משמע כן דאפילו אם עשאה לשם צל בעינן דוקא שיעשה חלל טפח במשך שבעה וכן מוכח נמי קצת ממה שסיים לפיכך וכו' חלל טפח במשך ז' לשם סוכה ועי"כ נלענ"ד ליישב קצת דכונתו רק לאפוקי דאם עשה בתחלה חלל טפח במשך ז' לשם סוכה דזה הרי נעשית סכך שלה לצל וכמו שמסיים אח"כ: * וחטט בה אח"כ והשלימה וכו'. לכאורה פשוט דזה אינו צריך לעשות לשם סוכה דשם סוכה חייל עלה ע"י טפח זה וכמו שכתבו הפוסקים דשם אהל חל על טפח וכן ברמב"ם וכל הפוסקים לא הזכירו שצריך לעשות לשם צל אלא בטפח הראשון דעי"ז חייל עלה שם סוכה וכן מוכח ברא"ש בהדיא אבל מה נעשה דברי"ף איתא וחטט לשם סוכה ולע"ג: * כשרה. ואפילו לדעת המחמירין באין המטר יכול לירד מותר בזה דלא אסרו מדרבנן באין המטר יכול לירד אלא כשיש לו דמיון לבית משא"כ בגדים דאין לו דמיון לבית כלל [ט"ז] ודעת הא"ר דמיירי בזה שנטל מקצתו בענין שיהא הגשמים יכולין לירד: * ואם חקק משני לדדים ד"א וכו'. לענין סכך פסול לא בעינן שיהיו ד"א משני לדדין ואפילו מלד אחד פוסל כדלעיל בסימן תרל"ב ס"א וכן לא נוכל לומר דכונתו שילטרף כ' אמות מלד זה וכ' אמות מנד זה וכנ"ל שם וכן מוכח בפסקי הרא"ש שכתב סתם אם יש ד"א ממשך ז' הראשונים עד הכותל אפילו ז' הראשונים פסול וכ"מ בלבוש אכן באמת יש לתרץ בפשיטות דמ"ע סגי כד"א מלד אחד לפוסלו משום דעי"ז לא נשאר לסוכה שהיה לה מתחלה ג' דפנות כ"א ב' דפנות וע"כ בענינינו יש לאשכוחי לפעמים דלריך תקיקה משני לדדים לפוסלו כגון שבעת שחטט בגדים מן הלד ד"א ונעשה חלל עמד בלד זה ופינה העומרים מן הגדים במקום שהיה חלל טפח ועשהו גובה עשרה טפחים בשעת ג' דפנות סכיכותיו ובאופן זה בודאי לא יוכל הד"א לפוסלו דהא לו יהי דכד"א לא נוכל לומר דופן עקומה והסרה דופן אחד עכ"פ ישאר עוד ג' דפנות וע"כ לייר המחבר כגון שעשה תקיקת ד"א משני הלדדין וא"כ לא ישאר לסוכה כ"א שתי דפנות:

שער הציון

(ז) רש"י בדף י"א ור"ל שאפילו יכוין בנטילתו העומרים שישאר הסכך לשם לל ג"כ לא מהני אחרי דבעלם הסכך לא נעשה שום מעשה [כ"מ מריטב"א וש"פ]: (ח) פוסקים: (ט) מ"א וש"א: (י) דאף דבזה ליתא לסכך החלל הראשון עתה כלל וסכך שנעשה השתא הו"א דיש בזה משום תולמ"ס קמ"ל דאם"ה כבר דאמרינן דמתחלה היה כל מה שלמעלה שם סכך אלא דהשתא קלים ליה ועוטיהו דק [פוסקים]: (יא) והעתיקו השכנה"ג והברכ"י מלדד ג"כ כמותו: (יב) לבוש וט"ז וא"ר בשם ספר אמרכל ובגדי ישע: (יג) ט"ז:

תרלו דין סוכה ישנה. ובו ב' סעיפים:

א מטנה סוכה ט' וכב"ה ב סהא"ש שם בשם הירושלמי ג כלאמרי תברית שם ד כר' יוסי שם ה שם במשנ' ואפי' לב"ש וכ"ש שא"צ לחדש בה דבר תו' ו מימרא דר' לוי משום ר"מ וכפי' רש"י שם

א (א) אסוכה (א) ישנה דהיינו (ב) שעשאה קודם שיכנסו (ב) (ג) שלשים יום שלפני החג כשרה (ד) ב'ובלבד (ג) שיחדש בה דבר (ה) עתה בגופה לשם החג ג'ואפי' בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד (ו) ד'ואם החידוש על פני כולה סגי אפי' כל דהו ה'ואם עשאה לשם החג (ז) אפי' מתחלת השנה כשרה בלא חדוש: ב ו'יוצר כלי חרש שיש לו ב' סוכות זו לפנים מזו ועושה קדירותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה הפנימית (ד) אינו יוצא בה ידי סוכה כיון שהיא דירתו כל השנה (ה) אינו ניכר (ט) שדר בה לשם מצוה (י) והחיצונה יוצא בה שהרי אינו דר בה כל השנה:

תרלז דין סוכה שאולה או גזולה. ובו ג' סעיפים:

א ברייתא כ"ז וכחכמים

א אמי שלא עשה סוכה בין בשוגג (א) בין במזיד * עושה סוכה בחולו של מועד אפי' (ב) בסוף

באר היטב

(א) ישנה. פי' הסכך הישן אבל בדפנות לית לן בה לכ"ע: (ב) למ"ד יום. ה"ה אפילו תחלת השנה. ט"ז: (ג) שיחדש. היינו למלוה מן המובחר. ט"ז ומ"א: (ד) אינו. אם הגביה הסכך וחזר והניחו שרי עיי' תרל"א ס"ע:

משנה ברורה

(א) סוכה ישנה. פי' הסכך הישן אבל בדפנות (א) לית לן בה לכו"ע: (ב) שעשאה קודם שיכנסו וכו'. דאלו בתוך ל' כיון דשואלין בהלכות החג קודם להג ל' יום (ב) סתמא לשם חג נעשית: (ג) שלשים יום. לאו דוקא (ג) דה"ה אפילו בתחלת השנה כשירה דאפילו אם עשאה שלא לשם חג רק לשם צל בעלמא ג"כ כשירה וכדלעיל בסימן תרל"ה: (ד) ובלבד שיחדש וכו'. היינו (ד) לכתחלה ולמלוה בעלמא (ה) כדי שלא יבואו להתיר אפילו עשאה מתחלה לשם דירה דאז פסול מדאורייתא וכדלעיל בסי' תרל"ה וכ"ש בסוכות נכ"ך ורקב"ש האמורים בסי' תרל"ה (ו) בודאי מלוה לחדש בה דבר לשם החג: (ה) עתה בגופה. ר"ל יחדש קודם יו"ט (ז) בגוף הסכך דהיינו שיניח בה סכך מעט (ח) כטפח ע"ט מרובע וכדלקמיה: (ו) ואם החידוש ע"פ כולה וכו'. ר"ל שהולך ע"פ כל אורך הסוכה או ע"פ כל רחבו סגי אפילו אין בארכן או ברחבן אלא משהו: (ז) אפילו מתחלת השנה וכו'. וסוכה (ט) העומדת משנה לשנה אף דמתחלה עשאה לשם החג כיון שעבר החג הרי בטלה העשיה וכמו שכתב המ"א בסימן תרל"ח סק"ב ואע"ג דכשרה היא שהרי נעשה מתחלה לשם צל העשיה שהיתה לשם החג נבטלה וע"כ צריך לחדש בה דבר: (ח) אינו ניכר. ואם מגביה את הסכך (י) וחוזר ומניחו לשם סוכה כשרה שהרי אפילו תקרת הבית מתכשר לסיכוך ע"י מעשה זו כמו שנתבאר בסימן תרל"א. וה"ה בסוכה שעשאה לשם החג ואח"כ היה דר בה כל השנה כשיגיע חג הסוכות צריך להגביה הסכך ולחזור ולהניחה לשם סוכה מטעם זה (יא) ולא סגי בגילוי הגג לבד: (ט) שדר בה לשם מלוה. וחידוש בעלמא (יב) לא מהני בזה כמו למעלה כיון שהיה (יג) דירתו ממש שם כל השנה שאכל ושתה וישן שם: (י) והחילונה יולא בה. ומ"מ לריך (יד) לחדש בה דבר דאף דעשאה לצל הרי לא עשאה לשם סוכה: (א) בין במזיד. אשמועינן (א) שלא קנסוהו עבור זה וכ"ש אם (ב) נפלה סוכתו ביו"ט דעושה אותה בחוה"מ. וביו"ט אסור להקימה ואפילו אם הרוח הפיל ממנה רק מקלת מן הסכך לבד (ג) אין להוסיף ביו"ט בעצמו (ד) וע"י עכו"ם אפילו נפל הסכך כולו ג"כ יש להתיר: (ב) בסוף יום שביעי. דכתיב (ה) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ה"ק רחמנא עשה סוכה בחג פי' באיזה ימים

ביאור הלכה

* עושה סוכה בחולו של מועד. ראיתי דבר חדש בספר מאמר מרדכי וז"ל דבר ברור הוא דמיירי בא"ל לעשות דבר האסור לעשותו בחוה"מ משום בנין וסתירה שאינו עושה אלא הסכך בלבד לתת קנים וערבה על קונדסים הקבועים כבר מעיו"ט וכיו"ב ונהי דהא נמי אסור לעשותו ביו"ט דהא אסור לסתור או לעשות אוהל עראי ביו"ט וכ"מ לקמן סי' תרס"ו שאסור לפחות הסוכה בשמיני לפי שהוא יו"ט והיא מטעם בנין וסתירה מ"מ דבר ברור הוא דבחוה"מ ליכא איסורא כלל בעשיית אוהל עראי וכו' עכ"ל והנה אף שהמחבר כתב דבר ברור הוא לענ"ד לא נהירא כלל דפשטיות הסוגיא משמע דמותר לבנותה מחדש בחוה"מ וכן מוכח לשון הרמב"ם שכתב אפילו בסוף יום שביעי עושה סוכה שמלותה כל שבעה. והנה לא מיבעי אם איסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן בודאי מותר לבנותה מחדש אפילו אם האיסור הוא בעלמא דאורייתא ג"כ הכא מותר לבנותה מחדש דהא המלוה הוא כל שבעה ודומיא דמה שאמרו כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו ובפרט כשלריך להניחן וכדלעיל בסימן תקמ"ה וכ"מ לשון הגמרא שאמר ושוין שאם נפל שמותר לבנותה ומשמע דרבנן מתירין לבנותה אפילו לא נפל וכ"מ ממה שאמרו דלרבנן מה דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים היינו עשה סוכה בחג משמע כפשטיה דעשייה גמורה מותר כנלענ"ד ברור:

שער הציון

(א) ט"ז וש"א וגם א"ל לחדש בה דבר [פמ"ג]: (ב) רש"י: (ג) אחרונים: (ד) מ"א וט"ז וגבור שלום וא"א ובכורי יעקב דלא כב"י דס"ל דלכל הפוסקים הוא לעיכובא: (ה) נהר שלום: (ו) אחרונים: (ז) הגר"ז ופמ"ג וא"א יכתב הפמ"ג ולא מהני מה שחידש בה דופן רביעי וכלומה דהסכך בעינן חידוש עכ"ד וג"ל דדוקא דופן רביעי נקט אבל אם חסר לו גם דופן שלישי בודאי מהני דבלא זה לא היה יכול לקיים מלות סוכה ועדיף מחידוש מעט בסכך וכן מוכח בריטב"א בדף מ"ו שכתב על מה דאמרינן שם היתה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר וז"ל פירוש בסכך או בדפנות הלריכות לה לעכב מברך מיד שהחיינו ושוב אינו מברך אותו בכניסת ליל החג שכבר בירך זמן מדין סוכה בשעת מעשה עכ"ל הרי דס"ל דבמקום דלריך חידוש לעכב מהני נמי חידוש בדפנות שלריך לכן לעיכובא ובודאי ה"נ בענינינו ובחנם השיג הבכורי יעקב על הפמ"ג: (ח) מ"א ולאפוקי דאם יש באורך יותר על טפח ורוחב תלי טפח לא מהני והא"ר מלדד דמהני: (ט) מ"א ולפ"ז מה דכתב השו"ע אפילו מתחלת השנה כשרה היינו אחר סוכות העבר דאלו שנה שלמה והיינו קודם סוכות הרי מכיון שעבר החג בטלה העשייה ולריך עתה לחדש בה דבר לשם החג: (י) מ"א: (יא) בכורי יעקב: (יב) כ"מ בלבוש ופשוט: (יג) ועיין בר"ן ומשמע דס"ל דהוא מן התורה כיון דהוא בית העשוי לדירה מיעטו הכתוב ולרש"י אפילו אנו יודעין שעשאה לצל אסור עכ"פ מדרבנן [פמ"ג בסימן תרל"ה] ועיין במה שכתבנו שם במ"ב: (יד) לבוש: (א) עיין בביאור הגר"א בשם הירושלמי: (ב) גמרא: (ג) כ"מ ממה שסביא בפ"ע בשם תשובת שואל ומשיב: (ד) שם בשם ספר בכור יצחק: (ה) גמרא:

יום שב־עי כ[ו]כן (ג) יכול לצאת מסוכה זו (ד) ולישב באחרת: ב [י]וצאין בסוכה (ה) שאולה (ו) [ו]כן יוצאין בשל שותפות: ג (ז) [ה]סוכה גזולה כשרה כיצד אם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא (ח) שאין הקרקע נגזלת. סגס מיכו לכתחלה לא יעשה מדם בסוכת חבירו (ט) אלא מדעתו כ"ם אם דעתו לגזלה וכן לא יעשה סוכה לכתחלה בקרקע של חבירו אלא מדעתו * וכן בקרקע (י) שהיא של (ל) רבים (סג"ח ות"י) מיכו בדיעבד יצא וכן (יא) * לא יקללו ישראל

שערי תשובה

כצו"ע וכן יוצאים בשל שותפות כו'. זה דעת הריב"ם ומהר"ם מכר"ן סרכב"ן בתשובה סי' ת' דאם דבדי הריב"ם ובשאר דסותפים דקפדי להדדי פסולה לדעת רש"י ותוס' והר"ן וכן דעת הר' תפדאי והר' שלמה כהן ביבוץ יוצה ע"ם וכתב ב"י שמהריב"ל ז"ל נ"ל נלה כהריב"ם ע"ש ומהר"ם כתב דלא פיימה קשיה דהכא"ן ולכן סיס סכך דמה דילף הריב"ם ק"ו סותפים מחלוקת פריכא הוא דאחלוקת כולה שלו כל ימי החג אלא כו' וכאמת פ"ק הוא כתוכן לתר דחוק המילחות כיון דעיכר סיכה בשותפות מסתמא כ"ש נתלה שיתו שיסה ליחוק דיעבד ומיהו מפקידים ויוצאים מכלל ד' שות בקפדי להדדי לך הוא דחוק המילחות כיון דעיכר סיכה בשותפות מסתמא כ"ש נתלה

ביאור הלכה

* וכן בקרקע שהיא של רבים. עיין במ"ב מה שכתבנו בשם מ"ח דהוא מוקש לכבכה לבעלה וכמה כתה לתחוניס בביבו עליו [עיין בפ"ב והשלמנו הפמ"ג דאין לחוש משיטת תרמ"ע ובמור וקציעה ובכנסד יש ובמחצית מרדכי] ועוד מדעת כולם דבכרכה לבעלה בולחי לא הוי ו"ע בכית תיהר בפ"ם וכן בקרקע וכו'. בד"מ כתב ע"ז ולא ראיתי מהבין כזה אלא שמ"ח כתב ולא דבדיעבד וכו' ומ"מ ל"ל דאין לברך עליה כמ"ב סיס סי' תרמ"ע ות"ל סי' ברכה לבעלה ועיין מוק"ח מה שכתבתי על גוף סדין דסי' תרמ"ע וכתב כולל כרוב דיבדך ואין זה ענין לסיומן ס"ל דבשם קנס מבזילה וכו' וכ"ז בתוקף תביעה ומכוין לגזול משא"כ בדידן דיודע שסוכה כ"ם הוא סיוס גלוי שהוקה ממש שכרי סיו מכוין כלל לגזלה ליתלל המקום עד אחר החג ולהמדיק בעיבה כי שום תפרון ולאפילו בוולל מדעת סיו שכרי סרכים ולהפילו עכו"ם רוחץ ואיס מוחין וכו' שולל מדעת ממש ובפיבות דיבדך ע"ם עוד ל"ל וזה ממש כתב הבנדי יבם לכל סם נשמה כמה דחיתה בד"מ בשם הירושלמי דבעיתיקו בבי"ל בביתולו בפוליל שוגג עבד ליס מעילות בשוקת אבל בשב"ל ל"ל מלן שכי לן ובילוי הפ"ז דע"ב לא בכשיטו דבנן במסכת ב"ם אלא כדיעבד אבל לא לכתחלה ולפבד לומר דדוקא בשוקת במקום שמלוי סובבים ובניס ומפסיק עליהם סדבך אבל לא כמי שמסכך בלבי ב"ם סמוך לפתח ביתו. ובעין זה פסקתי בפיבים מתבונה שולל ומביב לח"ב מלתי יעקב שמיקל בזה בשמיו ומעשה לתר להת כתב בח"ל בתי"ח סימן קס"ב פ"ח לחם נהן סחלך דשות לבעמיד לדעות כמבני שלהן דיעה דמלכותה דיעה כי בשוקים והרחובות שלהן ויכולים לעשות בהן מה שיבלו ומיהה כיון שסכל סחלך בשות בעל כרחובות מוחה מסתמא מותלת ע"ז לעשות סוכה בר"ה ואין כהן חיסור גזילה כלל ופ"ם מדעתו דל"ל לעשל בשות בפיבים ע"ז מבר בעיר המסתמא נתן לו מלוא מותן בידו ולכן אפיר יכול לברך ע"ם. סוף דבר המיסיבים לסקל בזה אין למחות בידן כי רבו המתיבין. עוד נ"ל לחם כתבו לחתויר שלא לעשות בפילו סמוך לפתח ביתו יש לקונל גדול וזה לחיתי בעיני שעיקן הסוכה לחוכי הסחים וביעידות הקטנות שם חינו מלוי כ"ב ביסיב לכ"ל בה ופ"כ מיוחד ולוה מקום מיוחד לקבוצים לפעות שם ופפעים לף עבדוליס ומלו שלותו מקום חינו נקי שם ולפילו שם יבלו לנקות כשת ת"י לם יעשל מדינא שהוא בכלל בה"כ ואן ובע"ם לריך מדינא לבדוק סבתלים של סבית שם וכבר כתבתי לעיל בסימן ע"ג בבה"ל ד"ה ויבלם ע"ש ועוד יותר לעשות סוכה בה"ם ממש מלבשות סוכה במקומות כלילו עיין ברכות כ"ב ע"ב: * לא יקללו וכו'. עיין במ"ב במ"ב ומקום וכו' והוא מבע"י שוב כתב בסימן תרס"ד דם"ם במקום שבעלי סיעל מם מבר בעיר והוא מהן רשות לקונל

העכו"ם ועשה דין זה ופרעיו יתבאר לקמן בסימן תרמ"ע ס"ק בהב"ח. ומקום שים רשות לאנשי המקום ליקח עלים מן היער בדיעבד למלכותא

שיער הציון

(ו) עמ"א דפת גזיל ליכב גם בשמיו וסו שנות לבבות במקום מלוה דברי [עמ"ג]: (ז) גמרא: (ח) שיין בגמרא: (ט) רש"י: (י) גמרא: (יא) רש"י: (יב) כ"י בשם ריב"ם: (יג) מ"ח: (יד) ע"ח: (טו) ת"ר ושע"ת: (טו) ובעין זה כתב גם הפמ"ג:

מסכך בעלמה (יב) * אלא יקנו לותם מעובדי כוכבים (יג) לכל גזל (יד) אין עושין ממנו סוכה לכתחלה. (מהרי"ל) * ואם גזל עצים * ועשה מהם סוכה יאע"פ שלא חיברן ולא שיבה בהם כלום (טו) * יצא - תקנת חכמים שאין לבעל העצים אלא. (ג) (טז) דמי עצים בלבד (יז) אבל אם גזל סוכה * העשויה בראש (ד) הספינה או בראש העגלה וישב בה (יח) * לא יצא. סגס וס"ם אם רשותן בקרקע שמעון וממעון תקף את רשותן וגזל סוכתו הכשויה בקרקע אלו (יט) לא יצא בה ואין כאן תקנת

באר היטב

מסם לסכך ט"ז: (ג) דמי עלים. ותם אינו רוצה לתת דמי עלים לא יצא. טור וכן סיקר מ"ח: (ד) הספינה. דהו היה עלמה נגזלת סיתה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו שהיה בעויה דאין כאן תקנת הבעים שהרי לא טרח עליה לבעותה ולא הוציא עליה הוצאות הלבך נזולה היה: (יח) לא יצא. לכאורה תב הסוכות תעשה לך שבעת ימים למעוטי גזולה אלא הוי לך ומשמע מדברי הע"ח דלאף אחריס שיבבו בה ג"כ לא יצאו י"ח אלא הוי לך ולעב"ל כ"ע דזה ועיין בה"ל: (יט) לא יצא בה. ולא דמיא להב"ל בם"ב דהתם בקרקע בהזקת בעלים טומדת ואינה נגזלת וכל המחובר לקרקע הרי

משנה ברורה

דמלכותא (יז) אין חיסור אם לוקח מסם לסכך: (יב) אלא יקנו לותם מעכו"ם וכו'. ואיתו דעכו"ם בעלמו יקנך לותם מתחלה ואם העבו"ם בגב פעלים מן היער עין בבה"ל. וכתבו התחרונים דה"ב אם קנך בשבאלו ונתן לבירו ג"כ שרי דהוי יהום ביד הרשעים הקונך הקונך ואיתו רשות ביד הסני: (יג) לכל גזל וכו'. ר"ל בגמך גזל הבעו"ם בקרקע (יד) ומ"מ אם ר"ח מותר לקנות בעלמו ובלבד שיהא רשות מבעל הקרקע ואפילו הוא עבו"ם: (יד) אין עושין כו'. ואין (טו) לברך לישב בסוכה ומ"מ לעניו דין הקודם בסקי"ג במקום שאי אפשר שמותר לקנות בעלמו אפשר שמותר לברך במדיותיהו ברוב הקרקעות שים להעבו"ם ניתן להם מדין המלכות ודוקא במלכותא דיבה ועיין לקמן בסימן תרס"ד בט"ז והעתקתי דבריו בעיומו בבה"ל: (טו) ולא שתקנת כלי"ל. ר"ל אף דמדהוריית פסולה היא אפילו אם יראה לעשם עבור העלים לדריך לסתור הבניו ולהסיב הגזילה לבעליו מכל מקום כבר תקנו הבמים כדי שיוכלו בה"ש לעשות הסוכה שתיו מעשם לו אלא יקנו ודין בה ידים ודין בה בידם לעשות זה שהפקר ב"ד הפקר ח"כ ממילא אם ישלם לו דמי עלים הוי אח"כ שלו ממש (כ) ומותר ליבב בה (כא) וגם לברך עליה: (טז) דמי עלים. ואם תינו רוצה לתת דמי עלים (כב) לא יצא: (יז) לכל אם גזל סוכה וכו'. דאז היא עלמה נגזלת (כג) שתיענה מהובר לקרקע (כד) ואין עליו להחזיר דמים אלא כמות שהיה בעיה לתין כאן תקנת הבמים שהרי לא טרח עליה לבעותה ולא הוציא עליה הוצאות הלבך נזולה היה: (יח) לא יצא. לכאורה תב הסוכות תעשה לך שבעת ימים למעוטי גזולה אלא הוי לך ומשמע מדברי הע"ח דלאף אחריס שיבבו בה ג"כ לא יצאו י"ח אלא הוי לך ולעב"ל כ"ע דזה ועיין בה"ל: (יט) לא יצא בה. ולא דמיא להב"ל בם"ב דהתם בקרקע בהזקת בעלים טומדת ואינה נגזלת וכל המחובר לקרקע הרי

משנה ברורה

(יז) רבים. כתב המ"ח וע"ע שנהגו קלת לעשות סוכה בר"ה וח"כ סוכה גזולה היא ואח"ל דכל ישראל מוחלין להם מ"מ יש לח"ו חלק בבם ע"ם שמחריך והעלה ע"כ לסור לעשות סוכה בר"ה שח"ל לח מחלי על כך ואף דבדיעבד כשרה מ"מ לח יברך עליה דסוי ברכה לבעלה ע"ם: (כ) לח יקללו. ומקום שים רשות לאנשי המקום ליקח עלים מן היער בדיעבד מלכותא אין חיסור אם לוקח

ביאור הלכה

ימים משבעת הימים שתלה ואפילו ביום הכיפורים אם לח עשית קודם לכן. וביה"ם לסור לעשותה ע"י עלמו דסוי כפיקח דתוייתה (ו) וע"י עכו"ם שרי לעשותה. גר שתתגייר [בזה"כ] כתוך ימי החג (ז) עושה סוכה בימי החג הנותרים: (ג) יכול וכו' לשמושין (ח) דלח בעינן שיהיה סוכה לשבעת ימים דוקא: (ד) ולישב בחברת. וכן יכול לאכול בזו (ט) ולהן בזו: (ה) שאולה. דכתיב (י) כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת (ודהיינו זה אחר זה) וזה (יא) ח"ת שיהא לכולן דלא מצי לכל חד שום פרוזה דלא ע"י שלוה: (ו) וכן יוצאין בשל שותפות. ק"ו (יב) משאולה וכ"ם כאן הים לו חלק בה והכאתר הוא שאול לו דע"ר כן נשתתפו: (ז) סוכה גזולה כשרה. הין הלשון (יג) מדוקדק כ"כ דהא דרשינן מדכתיב הג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה הלא ר"ל דגזולה כהיתי שתקף על חבירו והוציאו וכו' כשרה: (ח) שאין הקרקע נגזלת. דכל המחובר לקרקע קרי הוא בקרקע והרי היא בחזקת בעליה הרחשונים וכשאולה דמיא לדידיה: (ט) אלא מדעתו. שאל בעל הסוכה הוא מקפיד ע"ז אלא ירחה חבירו את עפרו ואת אכילתו כלי ידיעתו וממילא אין נכון לברך עליה אבל מוחר (יד) ליכב ולישב בסוכת חבירו בשעה שאין בעל הסוכה שם בסוכתו שבודאי לא יקפיד ע"ז דניחה ליה לאיתים לדישבד מלוה בממוויס (יא) ומ"מ אם תפשר שיבול בעל הסוכה בעוד שהוא שם אף בשעת אכילתה הינו שם לא יכנס אלא מדעתו כי תפשר שבשה"כ יתביים ליבנס ולאכול או לעשות עסק אחר בתיו. כתב בבבורי יעקב דאם נעל רשות מבעה"ב של חבירו בשבילו בבירו נראה דמהני דבין דהרשתיה שתתו מסתמא לא יקפיד ע"ז: (י) שהיא של רבים. כתב המ"ח וע"ע שנהגו קלת לעשות סוכה בר"ה ואח"ל דכל ישראל מוחלין מ"מ יש לעבו"ם חלק בהם והעלה לחסור מעשם זה לעשות סוכה בר"ה דעבו"ם כולתי לא מחלי ואף דבדיעבד כשרה מ"מ לא יברך עליה דסוי ברכה לבעלה ובח"ר כתב דבדבה לבעלה לא הוי ע"ם שהרי זה ועיין בה"ל: (יא) לא יקללו. ומקום שים רשות לאנשי המקום ליקח עלים מן היער בדיעבד

שיער הציון

(ט) ע"ז וש"ח: (יא) תחרונים: (יט) תחרונים: (כ) מ"ח מסוכדת דב"ג: (כא) לכודחי ר"ג וכבן סיו מברכין עליה ג"כ: (כב) מ"ח וש"ח ותם חומר ביתן דמיים רק במלחסו מיום לל יום יצא דשב"ם ה"ב מן הבבים ותינה בבים תקנתה דבבבן כ"כ מחלית הסקל: (כג) רש"י: (כד) ר"ל שלף תם ילמד להחויר דמיס לין מושל [שלח מדעתו של בעל] לליכך להחויר בגזל כעין:

ותפילו

הסכים הוחיל ולא טרח בה ולא הוליא עליה הולאות. (הג"ה פ"ב דסוכה):

תרלח סוכה ונויה אסורין כל שבעה. ובו ב' סעיפים:

א (א) אעצי סוכה אסורים כל (ב) שמונת ימי החג (ג) * בין עצי דפנות בין עצי סכך (ואפי' קיסם לחלוץ בו שיניו אסור) (מסרי"ל) ואין (ד) נאותין מהן לדבר אחר בכל שמונת הימים מפני שיום הז' כולו הסוכה מוקצה עד בה"ש והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום ○. הגה (ה) ואפילו נפלה הסוכה אסורים (ו) ולא מהני בה (א) תנאי (טור) (ז) אבל * עצים (ב) הסמוכים לסוכה מותרים (ח) ועי' לעיל סי' תקי"ח סעיף ח' * גואם אחר שעשה השיעור

א ברייתא סוכה ט' ב בילה ל' (ספיקא השמיני וכת"ל גם כט' אסור משום ספק ח') ג הר"ן כפ"ד דבילה

שערי תשובה

בשו"ע עלי סוכה כו'. ועיין בר"י בשם מהר"י מולכו מי שהחליף סוכה בסוכה לא פקע קדושתו הראשונה ורא"ה מסימן תרס"ח הפרים ז' אתרוגים דמשמע דוקא הפרים דהוי כהתנה וסוכה השנית אם נשתמש בה לשם סוכה חלה קדושה גם עלי' ואם לא נשתמש אלא שאמר זו תלופת זו לא חלה עלי' קדושה ואיתקצי לכולי שבעה משא"כ בנוי סוכה דבש"ב דמהני תנאי

באר היטב

דהיינו כל זמן שבעל הסוכה אינו שם אבל בשעה שהוא שם אפשר דקפיד עליו שלא יראה חבירו עסקיו ואכילתו בלי ידיעתו וזה דבר מוסכם מלד הסברא עכ"ל:

(א) תנאי. כיון דא"א ליטול בין השמשות משום דקא סתר אהלא ועמ"א: (ב) הסמוכים. ואם סמך עלים לסוכה כדי לעבותה אפי'

ביאור הלכה

* בין עלי דפנות בין עלי סכך. דע דדעת הרא"ש והעתיקו הטור דבעלי דפנות ליכא איסורא כלל דהקרא קאי רק על הסכך אכן המחבר סתם לדינא כדעת הרמב"ם דעלי דפנות ג"כ אסורים דדפנות לריכות לה דאי לאו דפנות לא קיימא הסוכה אכן נחלקו בפירושו דדעת הב"י ...

משנה ברורה

היא בקרקע (כה) משא"כ הכא לא קיימא הסוכה בקרקע דראובן א"כ לא גזל אלא העלים ולא הקרקע והוי גזולה:

(א) עלי סוכה וכו'. דכתיב חג הסוכות שבעת ימים לה' כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ...

שער הציון

הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן לא מיתסרא אבל אם עשה ארבעתן * סתם בולן אסורות ומוקצות. הגה וכל זה לא מיירי (ט) אלא בסוכה שישב בה פעם אחד * אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה * לא נאסרה * דהזמנה לאו (ג) מילתא היא (הגהות אשר"י פרק המביא):

ב דוכן (ד) אוכלים יישקים (י) שתולין בסוכה (יא) כדי לנאותה (יב) * אסור להסתפק מהם * כל שמונה (יג) אפי' נפלו (יד) * (ובי"ט ושבת (טו) אסור לטלטלם (ה) * דמוקלים הם) (טור) ואם התנה עליהם (טז) בשעה שתלאם הואמר איני בודל מהן (יז) כל בה"ש (יח) (של ח' ימים)

ד ברייתא בילה ל' ה אוקימתא דאביי ורבא שם

באר היטב

אחר שנגמרה אסורים דלא גרע מנוי סוכה אא"כ התנה יש"ש ועמ"א:

(ג) מילתא היא. וקשה דבסי' מ"ב ס"ג כתב דהזמנה לגוף הקדושה מילתא היא וי"ל דתשמישי מלוה קילי טפי. וכ"ל דמי שיש לו סוכה בנויה משנה לשנה מ"מ אינה אסורה עד שישב בה בחג אע"פ דכבר ישב בה בשנה שעברה מ"מ כשעבר החג בטלה קדושתה ולריך מעשה אחר שתחול קדושתה מ"א: (ד) אוכלים. ואם יודע שהילדים יאכלו מהם מוטב שלא לתלותם ס"ח סי' רס"ג. ול"נ דיתנה עליהן מ"א ובלבד שלא ינתקו החוטים: (ה) דמוקלים. דבמוקלה למלותו אפי' מחובר לגפן וממילא נוי לסוכה ובטל לגבה ותלה עלי' קדושת נוי סוכה כתב מח"ב שיש מי שסבר דלא מהני תנאי בזה ובספר יד אליהו דף ל"ט מסיק כיון

שערי תשובה

דהזמנה לאו מילתא ע"א ע"ש: (ג) מילתא היא. עבס"ע ועיין בר"י שהביא בשם מהר"י מולכו שדעתו בסוכה מיוחדת אסור ליהנות בכל השנה וכתב הבר"י ע"ז אבל ראיתי להמג"א דסבר להיפך וכו' משמע דמסכים להמג"א ואנן לדידן פשיטא שאין בית מיוחד דכיון שנוהגין היתר כל קדושה דבימי החג אדעתא דמנהגא היא שתחזור להיתרא וכהתנה בפירוש דמי ומ"מ מ"ש המג"א שלריך מעשה אחר שתחול קדושתה ל"ע דאפשר אף בלא מעשה חלה הקדושה כשמגיע החג דאין זה דומה להזמנה דהכא לא פקע הקדושה לגמרי רק על דרך תנאי לכד ועיין בא"ר שכתב על דברי המג"א של"ע ואפשר כוונתו למ"ש דבהגיע כניסת החג הדרא קדושתה ול"ע: (ד) אוכלים. ועיין במח"ב בסיכך ע"ג פלימים והיה שם אשכול ענבים שהיה מודלה ע"ג פלימים ונשאר האשכול תלוי בסכך

משנה ברורה

דתלוה ועיין שם במ"ב: (ט) אלא בסוכה שישב בה פ"א. עיין במ"א (י) שאפילו לא נעשית לשם סוכה דהיינו שהיתה עשויה לצל כיון ...

ביאור הלכה

עכ"פ מדרבנן ואיהו ס"ל דלא מיתסרא כלל וכזה ס"ל להב"י כהר"ן:

* סתם. כ"ל דר"ל לאפוקי אם פירש דאלו עושה לשם סוכה ואלו להוספה בעלמא: * אבל אם הזמינה לסוכה ...

שער הציון

(כ"י בסס ח"ם) ה"ז מסתפק מהם (יט) בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותם ולא חל עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה יודוקא שמתנה בזה הלשון אבל אם אמר אני מתנה עליהם לאוכלם כשיפלו אינו כלום (כ) יואם אמר אני מתנה עליהם לאוכלם אימתי שארצה מהני שגם בה"ש בכלל. סגה וצריך לעשות (כא) סתגלי קודם בין סמטות (ו) (כב) סרלמון (ד"ע כסברת ח"ת סמביה סב"י ולא כמהרי"ל). יש מן סמחרונים שכתבו דבזמן הזה (כג) אין נוהגים (ז) להתעות (מהרי"ל) ומכי נהוג בעיין סתלויס בסכך אבל בעיין שהותיס בדפמת כגון סדינין סמלויריס נוהגין למלמלם מפני סגשמיס אפילו בלא תגלי משום די"ח דאין היסור אפי' בדפמות עלמן (כד) כ"ם בעיין ומ"מ טוב (ה) להתעות עליהס (ד"מ) (כה) אס סכך בהדס או תלס בסוכה לתרוג לגוי מותר להריח בו ולא הוקשו סרים רק שלא יגע בו דאסור במלמול (כו) ויש מוסרים בהדס (ר"ן ס"פ לולב הגזול) כדלקמן סימן תרנ"ב:

שערי תשובה

שהשמש זה שם נמלא מתחלה ולא נתלש בכוונת טו לא תלס עליו קדושה ומותר לאוכלו בלא שום תגלי אך אס כיון להניחו משום טו לכ"י לא מסני תגלי ולר"ן מסני ע"ם:

באר היטב

ר"ם מודה דאסור: (ו) סרלמון. דאל"כ כיון דסיילא לאיסורא בכה"ג קמח ממילא סיילא דכולהו דכיומא תריכתא דמי לעניו זה ולא מסני הו תגלי: (ז) להתעות. משום דלא בקיאי בפירוש בתגלי: (ח) להתעות. וע"ו כתב ב"ל להקל בסדינים המלויריס שיש חשש נגיעים אין חשש נגיעים אלא שלא יגע בהן ע"ם. וכתב מהרי"ל מותר לתלות ירישות בעצמו רק שיהיו תלוים למעלה מהשמים סדס. כתב ד"מ לא יקשור הגויע לאסור להתירן ביום טוב אלא יעשה עניבה עסי"ה. זוהן המקובים פסוק בסכות סמכו על [הדלעת] לא יפה עושים כמ"ש בי"ד רפ"ג בב"י וכע"ז. ואף אחר סוכות ל"ו יפסע על עני סוכה דתשמיטי מלוה כן כתו ניליה ולובב מ"ח. ועפי' כ"ח פ"ק כ' כתבתי בשם הט"ז דבסכך סוכה טוב שלא לעשות לצורך דבר שאינו כבוד למלוה שעברה ע"ם:

משנה ברורה

בודל מהן כל ביה"ם של עיו"ע הרחסון דאז חיילא קדושה עכ"פ בבין השמשות של שבת יומי ואסור מיו"ע שני עד סוף יו"ע ואי אתר סתם תיני בודל מהן כל בין השמשות דאסור לכלול בזה כל שמונת הימים: (יט) בכל עת שירצה. פי' אפילו (כב) כשהן תלוין וכ"ם להתגלי מהני להצות מהן כשיפלו: (כ) ואס אמר וכו'. מיירי נ"ב שאמר בשעה שתלאס או עכ"פ קודם ביה"ם: (כא) התגלי קודם וכו'. דכיון שכבוה ביה"ם איתקלי. ולפי מאי דמסקינן לעיל בסימן רס"ח דביה"ם מתחיל תיכף אחר שקיעה צריך לעשות התגלי קודם שקיעה: (כב) סרלמון. דאל"כ כיון דחייל איסורא בביה"ם קמח ממילא סייל ככולהו דכיומא תריכתא דמי (כג) אין לעניו זה ולא מכאי תו תגלי: (כג) אין נוהגין להתעות. משום דלא בקיאי בפירוש בתגלי ויש מהאחרונים (כד) שמפקפקין בשעה זה דהלא לעניו התגלי מפורש בגמרא ואין שייך בקיאות: (כד) כ"ם בגויין. ברבה אתרונים (כה) הסיגו ע"ו ודעתם דמי סוכה בודאי אסורים בלא תגלי מדיגא דמי בסכך הן ועיין בש"ו שהסכים (כו) להקל בסדינים המלויריס שיש חשש נגיעים אלא שלא יתלאן בשם שהדי שלא תלאן בשם מפני נגיעים אלא שלא ליהנות שם תמיד ע"כ לא יאתקלו כלל ואפילו לא התנו (כו) ומ"מ לכתחלה טוב להתנות כמו שכתב הרמ"א דהייט שיאמר קודם ביה"ם מיני בודל מהן כל ביה"ם וכל"ל (כה) מי שרעתו להסיר גוי הסוכה

(כ) ולפפוקי מרעת המתחילין כזה עיין בש"ו: (כג) ע"ז וכוונתו דרך להומרא דמרינן זה לכל לקולי כגון אם אמר מיני בודל כל ביה"ם אע פי"ם רשאין לא מסני זה לעניו שלא יומי שלאר יומי ולאסר להשעה אימר בעיתר כיון בייתר ואמר מכיה"ם של פי"ם רשאין לכלול מהן לעניו זה: (כד) עיין מ"א וט"ז וסגר"ח וכמה כיוצא בזה בסימן תרי"ג בס"ק ט"ו: (כה) עיין מ"א וט"ז וסגר"ח וכמה כיוצא בזה בסימן תרי"ג בס"ק ט"ו: (כו) ואפילו אס אמר בשעה שנותן לו שלא יתלאן אין לסמוך על זה אלא אס כן שהוא בדבר שאין דרך בני אדם לעשות כן כגון בשר חי שדרכן לתלות בסוכה ואפילו אס אמר בשעה שנותן לו שלא יתלאן אין לסמוך על זה אלא אס כן שהוא בדבר שאין דרך בני אדם לעשות כן כגון בשר חי שדרכן לתלות בסוכה ואפילו אס אמר בשעה שנותן לו שלא יתלאן אין לסמוך על זה אלא אס כן שהוא בדבר שאין דרך בני אדם לעשות כן כגון בשר חי שדרכן לתלות בסוכה

תרלה דיני ישיבת סוכה. ובו ח' סעיפים:

א (א) כיצד מצות (ח) ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה (ב) (ויכן (ב) ומטייל) (סור) ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכל ז' ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע כביצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתיה (ג) כגון אשישות וכוסות סרבה (ד) * אבל כלי אבילה (ג) (ה) (לאחר לכילה) (סור) כגון קדירות וקערות (ו) חוץ לסוכה (ז) המנורה בסוכה (ח) ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה.

באר היטב

(ח) ישיבה. ומה שאין מברכין על מלה כל שבעה משום דאין מלוה בהילתה משא"כ בסוכה עיין לעיל ומ"ש. כתב מהרי"ו בתשובה המקיים מלות סוכה כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. סוכה דומה לכ' והעולם דומה לב' והתירה מתחלת בב' וכיון דסוכה מרמז לתורה מש"ה עיקר נטיעה כ' דהיינו ק"ך עפתים כנגד ג"פ מ"ם יום סניתנה בו התורה ומי חיין על מערש"ה ורחבה שבעה כנגד שבעה רקיעים: (ב) ומטייל. אדם המספר עם חבירו יספר בסוכה עמו. ואל יבבר בסוכה דברים בעלים. ואל יראה סוס כעם בסוכה עצל"ה: (ג) לאחר. והעולם נזהרין אף קודם לכילה מקדירה ב"ל. ואם הכניס כלי מאכל לא נפסלה הסוכה בכך ב"ח.

משנה ברורה

(א) כיצד וכו'. ומי שח"ש לו לעשות סוכה אלא מעבר הנהר ורוצה לעבור בספינה קטנה הו ע"י מעבר (שקורין פרח"ם) בשם (ג) יש מקילין לעבור בה ע"י שגוי יעבירנה משום שהוא לדבר מלוה לבל הרבה (ב) מחמירין בזה: (ב) ויכן ומטייל. וכן אם יילכ (ג) בספר עם חבירו יספר בסוכה דסוכתו צריך להיות בבילתו בכל השנה וכמו שמסיים המחבר. ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד (ד) רגיו למעט בה בדברי חול ולדבר בה כ"ח קדושה ותורה וכ"ם שיהיה זהיר מלדבר שם לשה"ר ורכילות ושאר דיבורים המסורים: (ג) כגון משקות וכוסות. ואפילו הן (ה) של חרס. ואפילו לאחר שתיה (ו) שאין נמאסין כמו כלי אבילה (ז) ועוד דאין קבע לשתיה ומצוי הוא ששותה כמה פעמים ביום: (ד) אבל כלי אבילה וכו'. וכלים (ח) שמשהין בהן קמח והעריסות שלאין בהם וכלים של בשמים שאין דרך להתקיזן בדירתו רק בבית החצון הכל בכלל כלי אבילה הן וכן כד או כלי שמוכין בו מים מן הנהר הכל חוץ לסוכה וכלל הדבר כל שאין דרכו להיות בדירתו שדר בה תין לו להחזיק בסוכה: (ה) לאחר לכילה כגון קדרות וקערות. מלמען זה (ט) משמע לכאורה דבשעת אכילה גם קדירות מותר להכניסן לסוכה ולערות לתוך הקערה והעולם נזהרין מהקדירה להכניסן לתוך הסוכה אף קודם אכילה וגרהה בחשבו לדעת (י) המחמירין בקדרה בכל גווני (יא) ואפשר דגם דעת הש"ע כן הוא [ובפרט מי שאין דרכו גם בביתו להביא הקדרה לשולחנו אלא מערה לתוך הקדרה בבית התצון (יב) כודאי יש ליזהר בזה] ומ"מ מי שאין לו כלי וצריך לאכול מן הקדרה מותר להכניסו (ת"ש): (ו) חוץ לסוכה. ומ"מ בדיעבד (יג) אם הכניס בתוכה כלי מאכל או עשה בה תשמיש גזוי אין נפסלת הסוכה ככך [לאחרונים]: (ז) המנורה בסוכה. והמנהג (יד) שלא להכניס גר של הרם לסוכה (טו) וכן מקדח של חרס (טז) ואפילו הדשה אין בדאי כ"ב (יז) ומלופה בקוגיה דין כלי זכוכית יש לו ומותר: (ח) ואם היתה סוכה קטנה וכו'. ואפילו (יח) היתה מלומלת בשיעורא אלא שאפילו קטנה כ"ב בעינן שיש לתוס שמ יתקרב הגר לדופני הסוכה ותחתו בתן האור (יט) ותערף סוכתו לריך להניחה (כ) חוץ לסוכה אפילו היא של זהב. ואם מטבעו הוא מלטער בשחוכל שלא במקום הגר יש להקל כשיעמיד הגר בשאלת

שערי תשובה

כש"ע כיולד מלות כו'. וכתב כ"י בשם מז"ה שהכניה הסוכת דיניו הלי גאון שכתב וז"ל שלות לחיים לו בותפים שאין לשם מקום לעשות סוכה גדולה ועשו סוכה קטנה שאינה מספקת לכולם והשיב לעניו לכילה יכול כ"ה לכעו לאכול זה לאחר זה לכל לעניו בינה זה יש ליזה לאחת וזה לילה לאחת. ואם תביבה עליהם המלום תע"כ לם זה יש מקלת לילה וזה מקלת לילה ואם שומרי גיות פטורים מכ"ם מי שאין לו מקום ליזן בסוכה עכ"ל ומזה לליט למ"ם לקעו סי' תר"מ לות ס' בשם ס"ל ורבא אמת ע"ש: (ג) לאחר. שבה"ע ועיין בכ"י שכתב בשם רבני חזמר שהכניסו שאין לכניה הקדירה בסוכה ועבות שהתבזל

שער הציון

(ח) ת"ח בסוף סלל קמ"ו ופ"ם בל"ח שמקורו הוא מדברי הש"ח בביח הסימן ולא ליזן דהכי כתב שם בהדיה לדלהתלה לאסור לעבור ומעיין במחב"ם ס"ב בל"ח שהאריך בזה ובתב שאין לשם מקום לעשות סוכה גדולה ועשו סוכה קטנה שאינה מספקת לכולם והשיב לעניו לכילה יכול כ"ה לכעו לאכול זה לאחר זה לכל לעניו בינה זה יש ליזה לאחת וזה לילה לאחת. ואם תביבה עליהם המלום תע"כ לם זה יש מקלת לילה וזה מקלת לילה ואם שומרי גיות פטורים מכ"ם מי שאין לו מקום ליזן בסוכה עכ"ל ומזה לליט למ"ם לקעו סי' תר"מ לות ס' בשם ס"ל ורבא אמת ע"ש: (ג) לאחר. שבה"ע ועיין בכ"י שכתב בשם רבני חזמר שהכניסו שאין לכניה הקדירה בסוכה ועבות שהתבזל

א מבה סוכה כ"ם
ב בלייתא שם
ג מימרא דרבה שם ס"ע

ד ג' הרמב"ם פי"ז
ה מסנה וכרייתא
שם כ"ה ו שם
בגמרא כ"ו בדפוסים
כך כי רב ושיל
לכלה ופירשו תוס'
ורא"ש בכולה ז מסי לכלה ומסקנת הגמרא יומא ע"ש

סגס * ולא יעשה (ט) סוס תמימים (ד) בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מלות בזויות עליו (כ"י בשם ה"מ) :
ב האוכלים ושותים וישנים בסוכה (י) כל ז' בין ביום בין בלילה האוראין ישנים חוץ לסוכה * אפי'
שינת (יא) ארעי * אבל מותר לאכול (יב) אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה יאכילת עראי * כביצה
מפת יומותר לשתות (יג) מים * ויין (ס) ולאכול פירות (ולפי קבע עלייהו) (ד"ע) חוץ לסוכה

שערי תשובה

לקטנים עיין כמג"א ופ"ח ועיין כמה"ש בסימן כ"ה וכוונת
ג"כ בח"ד לסימן ש"ס : (ס) ולסכול. עכ"ס ועיין כגו"ר כלל ד' ס' ו"ל
כי' דפת כסיון יש להסתפק בפת גמור שעיין זה לפף שיאכלנו דרך עראי כיון
שאכל בשיעור יותר מכביצה יברך על הסוכה כי' והסכיבל הסבוה מכ' מיניס
יש לתיובו בסוכה אפי' בלילה דרך עראי לף לא יברך על הסוכה שם לא
שאוכל בקביעות וכבר וגבינה ובילים וכיוצא בזה גם הם לגירסים סוכה לף לא
יברך לתום להטעה ע"ל ופירות יש לפעמי מכל וכל אפי' יאכלם בקביעות והרולם
להתמיד לאכלם בסוכה אפי' דרך קבע לין לברך. וכמה"ב כתב שבתב בתבו' דלדעת החולקים על הרמב"ם צריך פת ממש יותר מכביצה לכל פת הבאים
בכיסנין אפי' לכל יותר מכביצה הוי כעראי דפת עד שיקבע סעודתו עליהם ולא"ב יותר טוב שלא לברך לכל ז' ימים לחום לדעת הרמב"ם אפי' כבר וגבינה
לאכול בסוכה שלא ברכה וכן לריתני לגדולים כ"י שלא היו מברכים על פת הבב"ב אפי' יותר מכביצה ע"פ ובמדיעותינו נמצו רוב העולם ב"י וכבת לקדם
ולאכול לאחר הקידוש פת כיסנין במקום סעודה ולא"ב הולכים אחר הקידוש תוך לסוכה ומטיילים בקבלת פני רבם וכיוצא ובמכך אלא שעות עד זמן סעודה
ומברכים בשעת קידוש ברכת סוכה שלאח בשביר דמי לפ"ע דפת בסנין הוא מ"מ כיון שאוכל הלכיבה לקידוש שפיר דמי ביכרך
ברכת סוכה למחבתא זו מבו ליה בקבע. רק יזהר ביסיס יותר מכביצה ובזה שפיר מב"ב יותר מכביצה לכל פת הבאים
קידוש פת בסנין כמדומה שמבה ג"כ לברך ברכת סוכה על פת בסנין ועל"ד יש לחום לדעת מת"כ אין לברך אם לא בשעת אכילת פת בסנין כגון שאכל
מם שפיר דמי לברך דאז הברכה גם היא על היכיבה אלא שאכלו לא"ב יברך בשעת אכילת פת בסנין מבי ועיין שם בגו"ר כסוף סי' הל"ש שכתב שם
לענין אכילת פירות שעשוי לפי' קבע דאתקיש כין נכנס לסוכה ליבב הוא כמו שיבנס ליישב הוא בשעת אכילת פת בסנין ועל"ד יש לחום לדעת מת"כ. הל"ש שכתב שם
אחרונים לחין לברך ליבב בסוכה כ"ש על פת העשוי מחמשת מיני דגן לו תבשיל העשוי מה' מיניס שם קובע סעודה עליו ובדלקמן
בסוף הסעיף. ולענין פת הבאה בכיסנין יבואר שם (לב) ומיהו רחוי ובכון לכתחלה שלא לשחות בקבע (לג) לפילו שאר מקיון כמו מי
דבש ובבר שלא תוך הסעודה (לד) לו עכ"פ יאכל מתחלה פת יותר מכביצה [לו שאר תבשיל העשוי מה' מיניס שם קובע סעודתו ע"ז]
ויברך

ביאור הלכה

* ואל יעשה סוס תמימים בזוי . ותבשיב המעה לא מקרי תמימים בזוי דהוא
מ"ש בל פ"ר ושוכ [לתחוניס] : * אפילו שיעת ערלי . ולפילו מיני לתבשי
כתבת [פמ"ג ופבוע] : * אבל מותר לאכול אכילת עראי . ולפילו ת"ת לף הוסף רוסף
שלא לתחתיר ע"פ בך לפילו אכילת עראי מדקדק במלות [כ"ן ושוכח
בתחוניס] : * כביצה מפת . לכלו יותר מעט תביב קבע [לפי' לכלן דרך עראי ס"ת].
וכן סתם לענין בל"ב והוא כדעת רש"י ותוס' ורה"ם וסר"ן דכדעיכים
בר כי רב ושיל לכלה הוא דוקא כשיעור פלה לתן בית הבליעה מתניך יותר מכביצה
ולא כדעת הרמב"ם וסרי"ף גיזות דלפילו יותר מעט מכביצה ג"כ הוא בכלל
אכילת עראי : * ויין . עיין במ"ב לפילו קבע עלייהו כן מוכח בר"י וד"ם
ויש לתוחקן ע"ז ולבולי בקיאור בעת ב"ח ושעתו והכא הגר"ח מבית מקור
לדעת הסו"ש מבכרות דף ל"ו ע"ב לתמרינן שם בהדיא לענין בסמ"ז דלא
פעמים ולפילו לבלוע חוץ לסוכה : (יג) מים ויין ולאכול פירות ולפילו קבע עלייהו. הטעם (כח) דאכילת פירות לפילו הרבה בקביעות
חשיב רק בראכילת עראי דפת וה"ה אכילת בשר וגבינה וכאלה ושאר מיני מאכל תשובים בפירוש לדעת הסו"ע ולא החמיר בסוף רק
בתבשיל העשוי מחמשת המיניס. והנה מה שהביא רמ"א ולפילו קבע עלייהו קלי גם על יין (כט) כמו שמובא בדרכי משה וטעמו דיין
אין נאכב (ל) רק לאכילת פירי וכ"ם שאר משקין וע"כ לית חשיב קביעות דידהו. ודע דבמה (לא) אחרונים מפקפקין בדין זה ולעשה
דאם שותה יין בקביעות חייב בסוכה ובפרט כיי תבורה שקבעו לשתות יין בולאי הוי קבע גמור. ומ"מ לענין ברכה הסכימו כמה
אחרונים לחין לברך ליבב בסוכה כ"ש על פת העשוי מחמשת מיני דגן לו תבשיל העשוי מה' מיניס שם קובע סעודה עליו ובדלקמן
בסוף הסעיף. ולענין פת הבאה בכיסנין יבואר שם (לב) ומיהו רחוי ובכון לכתחלה שלא לשחות בקבע (לג) לפילו שאר משקין כמו מי
דבש ובבר שלא תוך הסעודה (לד) לו עכ"פ יאכל מתחלה פת יותר מכביצה [לו שאר תבשיל העשוי מה' מיניס שם קובע סעודתו ע"ז]
ויברך

שער הציון

(כג) מ"ש : (כב) וכ"מ מדברי רי"ף גיזות בהלכותיו ובזה מיושב מה שבתב שם המבתר בל"ש : (כד) בבורי יעקב : (כה) ר"ן וביעב"ץ :
(כו) גמרא : (כז) דזה לא תשיב אכילת קבע ועיין בסוף הסעיף : (כח) גמרא : (כט) וכ"מ בביאור הגר"א וכן לתיתה בגמרא לוקלים ושותים בסוכה ושותק
לגון זה בריש הסעיף פיינו לאחר אכילתו בסעודה שדרך לשתות אז לריך לשתות גי"כ בסוכה דוקא [ויהינו הא דמהתפח בהגיבת תבדי ובוכת בל"מ ס"ב] ולפבה לפ"ז לף מיס בתוך
לתייבו בסוכה דהשבו בעין תדוכו תמר בתמנת ואין שתיה בלי אכילה [ועיין בא"ר ובוכת בל"מ ס"ב] : (לא) כ"ת ולבוה ובסיבה דלא"ב ועיין בבה"ל : (לב) מ"ש בשם הב"ח וה"ת : (לג) מ"ש ושעתו לפי מה דפתבו
בסעודה אין בלאי לשתות חוץ לסוכה וב"ע : (לד) כ"ת ולבוה ובסיבה דלא"ב ועיין בבה"ל : (לה) בבורי יעקב : (לו) בן מוכח לסמיין בסמ"ק וכן בעתיק הל"ש לת דבריו וכן
בתבוים בסימן ריב דבמדיעות שדרך לקבוע הסתים בשאר מקיון דמי יין ע"ם ובתב בתתיים דלא"ב בתבוים בסימן ריב דבמדיעות שדרך לקבוע הסתים בשאר מקיון דמי יין ע"ם ובתב בתתיים דלא"ב בתבוים בסימן ריב דבמדיעות שדרך לקבוע הסתים בשאר מקיון דמי יין ע"ם ובתב בתתיים דלא"ב
בל"ו דבתתיים לפילו ובקלת"ל פעור לפילו לבסוברים דבתתיים קבע חייב בייגו בתוב בתתיים דלא"ב בל"ו דבתתיים לפילו ובקלת"ל פעור לפילו לבסוברים דבתתיים קבע חייב בייגו בתוב בתתיים דלא"ב
קלפי"ח ובקלת"ל [פ"ת] : (לל) פמ"ב :

חיבי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסיכה (יד) אפי' מים ה"ז משובח ט ויתבשיל העשוי מחמשת
מינים (טו) * אם קובע עליו חשיב קבע (טז) וצריך סוכה . סגס ומס שמוטגין לסקל עכשיו בסיכה
שלין יבניס בסוכה דק המדקדקין במלות י"ל (יז) מסוס לימ דיש לער ליבן במקומות שקריס (מנהגי ס'
סיבן) ולי נראס מסוס דמלות סוכה לים וביתו לים ואפשו כדרך שסוח דל כל שבא ובמקום שלא יוכל
ליבן עם אפשו שלין לו סוכה (ו) מיוחדת (יח) פעור ועוב להחמיר ולסיות עם עם · אפשו כמו שסוח

באר היטב

קבע אבל בני חבורה שקבעו לשתות הוי קבע גמור ובפרט במקום
שמוהגין לשתות יחד בקבע בלי שום אכילה דה"ל קבע גמור וכעי
סוכה ולברך ליבב בסוכה כ"ל להלכה אבל למעשה רחוי להחמיר
שלא לשתות בקבע אלא תוך הסעודה לאפוקי בשאיב מפלוגתת וכן
בקבע דבאר וגבינה וכיוצא בהן עכ"ל. וע"ז העלה לדין לברך ליבב
בסוכה כלל על השתיה אפי' בקביעות דאפי' אח"ל דחייב בסוכה
מ"מ אותה ברכה שמברך על האכילה פוטרת אותו מכל וכל ואפי'
אם קובע עלמו לשתות קודם האכילה כגון שחיית יין ברך במדיעות
אלו אפ"ה ברכה שיברך אח"כ בשעת האכילה פוטרתו ע"כ לין לברך
כלל רק על האכילה כמ"ש בסוף הסי' עכ"ל ע"ש ועיין ע"ן ס"ק י"ח :

(ו) מיוחדת. ולין לבסות השלחן בבית החורף אלא בסוכה בשבת ויו"ט לף בשאר החורף הגמ"ב. ובתב ח"ן ומשמע
דלף בסוכה לין היוב לבסות בתוה"מ וה"ה בתוה"מ של פסח :

משנה ברורה

ויברך ליבב בסוכה ויוצא לכל הדיעות : (יד) אפילו מים . וכ"ם פת
דרך עראי : (טו) אם קובע עליו וכו' . ר"ל שתוכלם (לה) בתבורה
או שתוכל ליעור תוב קובע שעודתו בזה ולא די שיאכל מעט יותר
מכביצה כמו בפת ועיין בא"ר שהקשה ע"ז (לו) ודעתו דלדינו ממש כמו בפת
דיותר מכביצה מעט (לז) מ"מ בסוכה לכן לענין לברך ליבב בסוכה
שוב דהסכימו כמה אחרונים דבכון לחמיר מלאכול (לח) כשר ודנים
וגבינה הון לסוכה ודוקא (לט) בקביעות אבל אלא בקביעות אין להחמיר
כלל : (טז) ולריך סוכה. פי' מדיעת ע"כ לריך (מ) לברך ליבב בסוכה ובתב
המאמר מרדכי שמי שאוכל פת הבאה בכיסנין בשחרית בתוך הקלפי"ח
וביוצא כמו שלמו מהנים בכל יומת הסנה אע"פ שלינו מברך המוציא
כיון שלינו אוכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו מ"מ בעי
סוכה שהרי הוא קובע סעודתו עליו וכ' וכך נהגנו לברך עליה
ליבב בסוכה ע"ם . ועקו מילתא דסכיחת דה"ם אפילו אלא שתית
קלפי"ח כיון דקבע סעודה על הפת כיסנין ואם לא קבע סעודתיה
עליו רק שאוכל יותר מכביצה יש דיעות בין האחרונים אם לריך לברך
לסוכה ועיין בסמ"ת שכתב דלענין שבת ויו"ט בבקר בשחקדם
ואוכל פת כיסנין במקום סעודה [אף שאח"כ הולך לאחן לקבל פני
רבו וכדומה ומשך כמה שעות עד זמן סעודה] לכו"ע יכול לברך
ליבב בסוכה דכיון שאוכל לותה בתורת סעודה הלריכה לקידוש שפיר
דמי שיברך ברכת סוכה שמברך על התפילה פוטרת לותו מכל וכל ואפי'
לברך בפפק ברכות להקל מכח מנהג העולם לברך אף בחול . וכדי
להצלל מהכפ ברכה לבטלה ירהה בלא לאכול מיד אחר תפילתו רק
לשבת אם זמן הוא ויכוין בשעת ברכתו לליבב בסוכה על התפילה
ועל הישובה שאחר זה : (יז) מסוס שיהא . וא"כ מי שאין לו כריס
וכשעות בראשו ויש לוכה אין לו להחמיר ליבן אם לבקרא הדיוט כמ"ש
בס"ז בהג"ה [מ"ב] ועיין לקמן סימן תר"מ ס"ד בהג"ה וכמה
שבתבנו שם : (יח) פעור . וביאור הגר"א מולק ע"ז בלא מיפעד
מקום זה וגם במ"א מביק דמקום זה לא מיקרי ולימד זכות אחר
על העולם מקום דהו"ל מלעיר בשאין יכול ליבן אם עם אשתו והעם לפי טעם זה אם אין מלוי זמן מוכה עכשיו אין לו
לפעור עלמו מן המניה . ומשמע מכמה אחרונים דמותר ד"א לו ליבן עם אשתו בסוכה דאין מיוחדת לא יבעל זמן מוכה ולול מביכה

שער הציון

(לה) בגדי יפע ובמ"א במאמר מרדכי ובס"ת משמע בזה שקובע עלמו בקבע : (לו) בן מוכח לסמיין בסמ"ק וכן בעתיק הל"ש לת דבריו וכן
בסכיח הגרע"א בשן הוא בוכת המ"ן וכן מוכח בבו"ע בגרע"א ולבושי שרד ולפלי בפע"ע ע"ש : (לז) וב"ב בשע"ת בשם הגו"ר עי"ש : (לח) והשם הח"ת
בעתיק תמוה זו גם לענין תיבות בתיבות ותבהי לא בתתקי מפני שבדה"ת בשם הגו"ר מלקון בזה עי"ש : (לט) ולפילו בתוכן זה לא יבבך : (מ) פת"ב :

ח מבה סוכה ס"ו
ט הרמ"ם שם בשם
התוספות ס"ו
דבלמת

ד מגמ׳ שם מ״ו כתכמים ב עור וכו״ן שם ס״ל דגמרינן מע״י סמוכות בסוכה מט״י הגמ׳ כתב סמוכות ם מימכל דהכא שם ס״ח כפירוש רש״י וכן פ״י ס״ם

דר כל שעה שם לפשר לסיות לו סוכה מיוחדת: ג 'אבילה בסוכה (יט) * בליל יו״ט הראשון (ז) חובה אפי׳ אבל (כ) כ׳בזית (ח) (כא) פת (כב) יצא י״ח מבאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה קבע בסוכה רצה אינו אוכל (כג) כל ז׳ אלא (מ) פירות וקליות חוץ לסוכה אוכל (כד) כ׳כדין אבילת מצה בשפח. שגג * ולא יאכל בלילה שלשוכה עד שיכה (כה) ולמי לילה (כ״ו בשם ח״ם) ויאכל (כו) קודם הנות לילה (מכרי״ו ומכרי״ל) ולא יאכל ביום (כז) מהנות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתאבון (מכרי״ל) דומיא (י) דאכילת מצה: ד כ׳כל ז׳ הימים קורא (יח) (ולומד) בתוך הסוכה

שערי תשובה

נקמן ס״ק יו״ד דכי״ט ובשה לריך לאכול כזית פת לך לא כפי סוכה וכביאו בכלה״ט לקמן: (ח) פת. שבה״ט ושיין במת״כ שהכלתי דבכיו נשיל דפת נמור בעי׳ לענין ברכה ולכן כתב דבלילה שלראשונה לא יצא עם פת בקמיון ע״ש ולבאורה סיה לפשר לומר דכזית לכולה עלמה ואפ״ה מיוב לילה שלראשונה משוי לי׳ קבע וא״כ ס״ה לענין פת בכזין דמכזי כי׳ כביעות לענין בלכה וס״ה לילה שלראשונה משוי לי׳ קבע ואפשר לומר דלוקא לענין פת נמור הלא דבלר לי׳ שישולה שלין בו כביעה משי חיוב לילה שלראשונה למיבוי לילה בקבע ומשה״כ בוכח בשבריעות מלד שלחם שלינו לכולה קבע אפי׳ בשיעה ויותר ממילה דלא משי חיוב סוכה דלילה לראשונה למיבוי קבע שלחם זה שלין דרך לאכול לחם כזה בקבע. ומ״מ ביכח שבחמת קבע על לחם זה בשכה״ב משי לבשכה שפ לפי המת״כ ובזה ושיין בכתר בסוכה שדעתו להתעיר כדאת לילה שלראשונה ג״כ וצ״ע בזה ושיין בכתר בסוכה שדעתו להתעיר כדאת

(יח) ולומד. וכבל לפי הענין שם שם לו מעוכה בסוכה לומד בסוכה וצ״ע שם לריך ספרים הרבה ועוכרה לו להעלותם לסוכה וש להתעיר

ביאור הלכה

סוכה וכדילוה תניא מלחת ע״ב: * בליל יו״ט הרחבון סוכה. פיין מ״ב וסות מכרי״ן וכלי לישב שם שתמהו כל הפוסקים הכלה גם בשבת ויו״ט תוכה לאכול פת ומשילה משום מן התורה לאכול בסוכה ומתי רבותא לילה זה ושבע״ד לא לכין קובעיו זו דצ״מ להה לישיבת לשיל בסימן רפ״ח לחדש שרגיל להתעטות בכל יום ואכילה בשבת הוא לעבר לו פעור מלאכול לשומש ניתן הבשת וגם לעבר משמ״ב בלל ה׳ בל סוכות לחכילה גופה הוא מ״ש בשער מ״ם וגם משום עוגג ניתן: * ולא יאכל וכו׳. והגה קידוש סיה יכול לעשות מבע״י קלת על היין (וב״ל דיעהה בל סכום במקום סעודה והוא רק לדעת הבו״ש דיכול לעשות יין תוך לסוכה ולא לריך לבבך מבחה״ן דכמוחת דלשמה דלשמה בעור בעור גם בלילה דלשמה בלבד ממחמ״ב דדעת מרן לפעור גם בלילה ה׳ ודבדי המחבר הוא שבתבעו לעיל בסימן רפ״ח בשי שלכלו בשבת בפעים: (מב) הרי״ן: (מג) הלח״ש ובשה״ל בביאורו ובגם דיבוקלמי מיבשי ליה בזה לגן נקעיון לחומלו דספיקא דלחוליית הוא: (מד) ויכיון קודם שקיעה מלות לכילה בסוכה לבל לאחר שקיעה דאז בשבר ימי סוכה ביכול לאכול בכילה תוך לסוכה [לחבהגים]: (מה) מ״א ובש״ה: (מו) פבוע: (מז) ר״ן: (מח) בכורי יעקב: (מט) שם: (י) ולא כוי כמו לעיין מלה לחיש לחבוע בכילה ולא לבבך על הכילה מלה לאחר חלות לכבל לא גריעא מבאן יומי: (יא) דשמא עבר זמן חוכתו של לילה לבחוע:

ג מגמ׳ שם

(כה) וכשמבין ומבקדק במה שיקרא (ולמוד יכול לעמוד) חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו (כט) מיושבת עליו. המתפלל (יב) (ל) רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה: ה (לא) ׳ירדו (יג) גשמים (לב) ה״ז נבנם לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו גשמים ברוב. סגמ ותפילו אין תבשיל לפניו (סמ״ב שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפי׳ תבשיל (לד) של פול. סגמ ותפילו אין תבשיל לפניו (סמ״ב וסג״ח) ומי שאינו בקי בזה בסיעור יעבר שם סיס ירדו כ״ב גשמים לבית שם סיס יוצא בהן ידי חובתו (ת״ז וסג״ח פ׳ סיען ומרדכי פ״ב מיימוני פ״ו ומכרי״ל) וכל זה דווקא בשאר שנה אבל בליל ראשון של סוכות (לה) מבל לילה (יד) כרחסומה לריך לאכול כזית בסוכה אף שם גשמים יורדין (עור וכר״ן ורמ״ם)

באר היטב

מ״ח. וכלבום סי׳ תר״מ סעיף ד׳ משמע דאין לריך להעלותם לשם כמו גבי כריס וכן משמע שם בשו״ע דאין לריך לילך לסוכה חבירו לאכול מהאי טעמא: (יב) רצה. אם יש לו מוכה שם ואם יש ביהב״ש בעירו הולך לביהב״ש ב״מ. והבלה דוקא בסוכה ט״ז: (יג) גשמים וכו׳. בשם אחפיון מפני הגשמים כך מפיון מפני הברד ומיתוחים הג״ח. אפי׳ אין האדם מלטער בבך אלא שהאוכל מתקלקל בבך וה״ה אם היה קור שהאוכלים בשמים נקרשים לפניו חושב כל פעודתו בבית וכ״ם אם מלטער מפני הגשם ב״ח ולבום שפי׳ תר״מ ס״ג: (יד) הרחבוה. וגליל ב׳ ח״ג לאכול בזית בסוכה אם ירדו גשמים דבקיעים בקביעה דירתה וח״ג לאכול בסוכה בשלטער

משנה ברורה

אפסיקו לדינה דאיכו אסור כ״ח מתחלת שעה רביעית אחר שלות היום וכמו שפסק המחבר בסימן תע״ח עי״ש וכל פרטי הדינים המבוארים שם דברים המוגעים לאכול בלילה לתיבון שייך גם בזה: (בח) וכשמבין ומבקדק וכו׳. ר״ל דאז עוד לו יותר לעמוד בבית (בט) שהאויר יפה לו להרחיב דעתו: (בט) מיושבת עליו. וכבל (בג) לפי הענין לאם דעתו מיושבת בסוכה שים לו מוכה שם יאב בם הרבה לקרות ולעיין בלימודו הוא עסור]. ואם שם לו עורח רב להניח ספרים הרבה לעיונו בסוכה (בד) אפשר דעסור (בה) אבן אם יש לו מקום להניחם שם בל הזמן שייב לאיין זה עורח: (ל) רלה מתפללו וכו׳. ר״ל דבאיזה מקום שים לו מוכה יותר להתפלל בסוכה שם יתפלל (בו) ואם היה לו בהב״ש בעירו אינה בוכחו והולך לו לב״ש שבן בשאר ימות השנה ג״כ אינו דירתו והולך לו לבהב״ש ובבלילה מבדיל בסוכה (בז) שבן בל השנה מבדיל בביתו: (לא) ירדו גשמים וכו׳. וכשם (בח) אחפיון מפני הגשמים בך מפני הברד ויתוחים ואפילו אין האדם מלטער בבך אלא שהאוכל מתקלקל בבך (בט) וה״ה אם היה קר שהאוכלים הנמצים נקרשים לפניו (ם) יכול לאכלו בבית ול״ל לאכלו בסוכה אם ירדו גשמים דבקיעים בקביעה דירתה וכ״ל לאכול בסוכה כשמלטער

באר היטב

(ז) סוכה. דגמרי בהן ט״ו וגמרי ט״ו בתב המלות אם לאבן לילה הרחבון סוכה מבהן ואילך רשות אף בהן לילה הרחבון בעלמא לבתחלה ובדיעבד דיו ואילך רשות ופי׳ הרא״ם לחירדו גשמים קאי דאל״ב אם סוכה ביו״ט לאכול פת וממילא חייב בסוכה ועי׳ תוס׳ שם ד״ה אי בעי לכול וכו׳ אף כ״ו ע״ח ועי׳ תוס׳ בבכרות אף מ״ע ע״ב ד״ה אי בעי לכול וכו׳ ודו״ק: (ח) פת. הע״ג דבשאר ימים שיעור לכילה חוץ לסוכה בבכילה. אבל ליל הרחבון שהוא סוכה עפי אפי׳ לא בעי למיכל אלא לכזית אסור לאכלו חוצה לה הלכך יוצא בה גמי ידי סוכה ולריך לברך ולריך לברך מ״ח ע״ם. ועיין עשרת זקנים סעיף ס׳: (ט) פירות. היינו בתוס״ם. אבל בינ״ם ובשה לריך לאכול כזית בה אף לך לא בעי סוכה עסי׳ תקכ״ט ס״ק: (י) דאכילת. עסי׳ תע״ו ועמ״ש: (יא) ולומד. וכבל לפי הענין שם שם לו מעוכה בסוכה לומד בסוכה וצ״ע שם לריך ספרים הרבה ועוכרה לו להעלותם לסוכה ושם להתעיר

משנה ברורה

ואין לתייבו לאחר שנמדווג עם אשתו שיחזור לסוכתו אלא יש ישן בביאתו עד עמוד השחר: (יט) בליל יו״ט הרחבון סוכה. ר״ל דבליל יו״ט הרחבון מחוייב לאכול בסוכה (מא) ואפילו אם אינו אוכל אלא כזית משב״ל מלין זה ובלאחר שעברו ויו״ט דמחוייב לאכול בסוכה אינו מחוייב לאכול בסוכה אלא אם אוכל יותר מבביעה דסוי אינה בביעה קבע. והעושה לילה זה מעיר דבמרינן ע״ו ע״ו מהג המלות מה התם רק לילה הרחבוה סוכה מבאן ואילך רשות אף ה״ב לעיין סוכה: (ב) כזית. דבירן דבמרינן מהג המלות (מב) דבמרי במרינן מעיה מה התם בבזית דבן דחויית הוא וגם לא פת בל בסימן אלא פת גמור [עש״ת]: (בב) יצא. דהע״ב דבשאר הימים שיעור לכילה חוץ לסוכה בבכילה אבל ליל הרחבון שהוא סוכה עפי (מד) אפילו לא בעי למיכל אלא לכזית אסור לאכלו אלא בסוכה וע״ו (מה) והייבו בשאין לו יותר אבל אם יש לו בדאי מן הבכון שיאבל יותר מבביעה ללאת גם דעת (מו) הסוברים דללאת ידי מ״ע בעינן שיאבל שיעור המחייב לאכול בסוכה בל שבעה דהיינו יותר מבביעה. בתבו האחרונים דבעינן אלא שיהא בלילתו בכזית יותר מבדי לכילת פרס: (בג) בל זיי״ן וכו׳. היינו בהוא״ם אבל בשבת ויו״ט לריך לאכול כזית פת אף לך לא בעי סוכה ואף דבסימן רל״ח בתב המ״ח דלבעודה שבת לריך ג״ב בביעה ויותר בדי לייהוי בעודת קבע התם למזוה בעלמא לבתחלה ובדיעבד די בכזית [לחרונים]: (בד) בדין לכילת מלה בפפח. ובתפקתי לפי מה שידוע דעת הגר״א דמלוה לאכול מלה בל שבעת ימי בסח בפשיטי דקרא שבעת ימים תאבלו מלות אלא דמ״ע הוא רק בערב משא״ב אח״ב הוא רק מלוה בעלמא אפשר דה״ב הכא מלוה לבתחלה לאכול פת בל ז׳ ימים ולבבך ליבב בסוכה: (בה) ודאי לילה. לחבילת סוכה בלילה הרחבוה הוא דומיא דאכילת מלה בליל פסח דבתיב בה בערב תאבלו מלות והיינו משתחבך (מז) ואם בירך בין השמשות ואחבל בזית בלילה ודאי אבל בזית בלילה לא יברך שנית בשפפק ברבות להבל: (בו) קודם חצות לילה. דומיא דמלה דבשיבן שיאבלנו קודם חצות בדמוכח בסימן תע״ו ס״ק (מט) ובדיעבד אם לא אבל קודם חצות מיב לאבול אחר חצות דגם במלה דיבא הבי בתו שבתבנו בסימן תע״ו (נ) ויוכל לברך ליבב בסוכה (נא) ורק שאז דינו בשאר ימי סוכה שחין לברך ליבב בסוכה עד שיאבל יותר מבבילה: (בז) מהצות ואילך. החחרונים הסבימו

שער הציון

(מא) לא השמיענו בזה מה שבתב בשה״ע דבתה שהוא תפילו ילדו בשמים מיב דבאל אנו רואין שבאמת לא רבה לבקוט מסמרים בענין זה דסוף סוגות דבבוותא דבשה רחבוה סבבי דמלטער שעור גם בלילה רחבוה וזבר לא הזבר בלל ענין זה וכן מלדך במחמ״ב דדעת מרן לשעור גם בלילה ה׳ ודבדי המחבר סוא שבאינו לשב״ד בשו שבתבנו בשעים: (מב) הרי״ן: (מג) הלח״ש ובשה״ל בביאורו ובגם דיבוקלמי מיבשי ליה בזה לגן נקעיון לחומלו דספיקא דלחוליית הוא: (מד) ויכיון קודם שקיעה מלות לכילה בסוכה לבל לאחר שקיעה דאז בשבר ימי סוכה ביכול לאכול בכילה תוך לסוכה [לחרונים]: (מה) מ״א ובש״ה: (מו) פבוע: (מז) ר״ן: (מח) בכורי יעקב: (מט) שם: (י) ולא כוי כמו לעיין מלה לחיש לחבוע בכילה ולא לבבך על הכילה מלה לאחר חלות לכבל לא גריעא מבאן יומי: (יא) דשמא עבר זמן חוכתו של לילה לבחוע:

(יב) כ״ש: (נג) מ״ח וכעין זה בתב בפריסם דבבשיו בזמנינו שבוב ב״ב היום בסוכה בל היום כ״ח בשעת הכילה לריך לגמוע לחילה דבר עיון בסוכה: (נד) עיין במ״ח: (נה) ח״ח בשם אלי: (נו) בי״ח ומה: (נז) ע״ז ומה לגמוד לחותן שהבשים שרבוילו לבמוע בל שבשה בשבת ע״ו יולין לבמוע בסוכות ג״ב בבוכא״ב: (נת) פוסקים: (נט) וב״ם אם החזה בעלמו מלטער מפני הגשם בסוכה חוקה ולא יפה מסוכה על פתך בסוכה: (ס) ומ״ש בשיר בלא בתיב לאכול מהבלים הנקרשים כגון שלוכל את המוגלו יותר מבבילה בסוכה חוקה ולא יפה מסוכה על פתך בסוכה הנקרשים שיהא לחדש [בכורי יעקב]: (סה) גמרא ומשמע דאם לא סוי תוכת לעשות בזה בשם שיעשך להסיר מן השלחן ולא שיבן שהבשה ויהיו תניי הדבר לפי בבירת הקיסמין להם טובעים בהבה ועי״ז טופלים על רגלו לתוך השלחן ומתקלקל השלחן הוא דמי למשפטת המקפה ושם בשובבת דבר ויוסף לא סוי בשוף זה ופ״ב לא בתוף לאת שלא מבוה להיוכת השבנה [מיהוזי ריטב״ן והוא זהוב. ולפ בלריתי בבל בו שמפבת בריסיך לא השמיענו בגד בל סי בשוחת: (סג) רבב״ן והבהב״ד ותוס׳ בפרק ג׳ שהלו ועיין בשגר״ן שבתב שהשיקר הוא בן ובן בשמר מדלבו שבוב בפוסקים בוסבים בוותיהו: (סד) פמ״ג ודס״ח ובלי מחיר וח״ש: (סה) מ״ח ובכורי יעקב ותיוס מבא דפסק הגמ״ש בסימן רס״ע שיתחיל מד תוכת לילה חולי יכיחו לו לקיבוס:

ם ברייתא שם דף כ"ט ע שם בבבלי

(לו) ויקדש בסוכה (כדי) שיאמר זמן על הסוכה (ת"ה סי' ל"ה): ך (לז) * ◦היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה (לח) עד שיגמור סעודתו: ז (לט) עהיה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים (מ) אין (מו) מטריחין אותו (מא) לחזור לסוכה כל אותה הלילה אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

שנה (מז) (מג) ויעור משנתו (טור) מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים א"ל לבער בכדי שיתקלקל התבשיל דבגשמים מועטים הוי לער ליישן שם ויוכל לצאת (מהרי"ו) (מד) * וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא (יז) (מה) *הדיוטות (הג"מ פ"ו) וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא אלא יצא בהכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו. (מהרי"ל): ח (מו) פנהגו שאין מברכים על הסוכה (מז) אלא בשעת (יח) (מח) אבילה (והכי נהוג):

פ מרדכי שם וה"ה בפ"ו וכדעת ר"ת שהביא הטור וכר' יוחנן שם בגמרא מ"ה דכולהו אמורא קיימי כוותיה:

באר היטב

שערי תשובה

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

תרמ מי הפטורים מישיבת סוכה . ובו' י' סעיפים:

א מצנא סוכה כ"ח
ב למוב"ם בדפ"ו
וכלומד מדין הסופר
ולימתיו בסימן
תקפ"ט

א (א) **אנשים** ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה [ב]טומטום (ב) ואנדרוגינוס (ג) חייבים מספק

שערי תשובה

לעניין ע"ד צלא לחזור ולהלחר כמ"ש המ"א ובשו"ת חת"ס שפיר יכול לברך וי"ל דוה טו' בדרכה שה"ל ז"ל דכל שעושה כן מעשה פרוסה לעצמה ידי ספק חין זה בדרכה שה"ל ועוד דסברי חין יכולים לו דשמא היה בדרכה לישיה ועיין לעיל סי' רט"ו. אך י"ל דאם יעשה כן ויברך לכתר עכ"ם נ"ב על מה שיבחל וה שיברך המציאה הוה בדרכה שה"ל וגם דשם חיתה דלכתחלה אסור שמא יסבת ולדעת האחנו עומד דספת ה"ל לחזור ולברך [ע"ו ום"ל] ובתב החי"א דאם בישבה יכולים גמורה לאחר אכילה ושתה אכלנו ולא יוכלו עד הערב וקודם האכילה (כב) יכולים עוד הפעם לעשות לשיבה"ע דבזה נ"ב לכ"ע לברך. ומי שהולך בחמלע שעותיו לסוכת חבירו דעת המ"א שחפילו אם היה בדעתו בשעת ברכה שילך בחמלע הסעודה לשם ולשוב אח"כ מיל (לג) אפ"ה צריך לברך שם ליבב בסוכה דהליכה הוי הספק ש"ס שם רוצה לישב בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה צריך לברך שם ליבב בסוכה אעפם הוא לשיטתו חזיל בסימן ת' אבל לפי מה שבתבנו שם דדעת כמה אחרונים דהליכה לא הוי הספק (לד) אם היה בדעתו ג"כ לברך ושפך ברכות להקל [לכושי שרך] ואם שכח לברך ליבב בסוכה עד שהתחיל לאכול (לה) יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול

משנה ברורה

בחותו יום אז לכו"ע כל חימת שיהא גמורה חייב לברך דדוקא בשאוכל את ס"ל להנהו פוסקים שמברך על עיקר חיוב הסוכה ופוטר כל הדברים הטפלים אבל כשאינו אוכל לא שייך זה [ע"ו ום"ל] ובתב החי"א דה"ה כשישב יהיה גמורה לאחר אכילה ושוהה אכנם ולא יוכל עד הערב וקודם האכילה (כג) יעשרך עוד הפעם לצאת לשיבה"ע דבזה נ"ב לכו"ע לברך. ומי שהולך בחמלע שעותיו לסוכת חבירו דעת המ"א שחפילו אם היה בדעתו בשעת ברכה שילך בחמלע הסעודה לשם ולשוב אח"כ מיל (לג) אפ"ה צריך לברך שם ליבב בסוכה דהליכה הוי הספק ש"ס שם רוצה לישב בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה צריך לברך שם ליבב בסוכה אעפם הוא לשיטתו חזיל בסימן ת' אבל לפי מה שבתבנו שם דדעת כמה אחרונים דהליכה לא הוי הספק (לד) אם היה בדעתו ג"כ לברך ושפך ברכות להקל [לכושי שרך] ואם שכח לברך ליבב בסוכה עד שהתחיל לאכול (לה) יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול

שערי תשובה

(ב) **נשים** ועבדים וכו'. **ואחרים** לא יברכו ליבב בסוכה לעשים אף"כ מברך [לכושי שרך] ואם שכח לברך ליבב בסוכה עד שהתחיל לאכול (לה) יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול

(לב) דאל"כ לדעת ר"ת דס"ל דאכילה אבית עיקר קביעות פוערת כל הטפלים לה דהיינו ישיבה ושינה כיון שלאחר אכילה אף אכילה הבאים [פוסקים]: (לג) הנה תבני העתקתי דעת הגר"ז דדוקא אם אוכל את ס"ל דאפ אכילה הבאים אף רק לדעת הסוברים דאל הכישה לבד ג"כ מחוייב לברך אבל לפי מה שהעתיק דבאל גווני חיוב מחוייב לברך את שלכן אם אחילו אם לא יהיה גדולה דעתו דאפשר אבית אחרים שיין דרך לקנוע את סעודה אבל בבית אחרים שיין דרך לקנוע את סעודה כל שבכן את שיש מחוייב לברך. ומ"מ נראה דאחילו לדידיה הוה רק בשבכנם לשם ורוצה ליבב את אבל בשבכנם לשם לעצות תוכו וכדומה שאר אפק ואין ל"מ לשלא לברך. ומ"מ נראה דאחילו אם בית את תוך בזה ל"ש לברך דלא שדיך מחתשבת בעלמא ורק בתלבים ובריות לתריהן דמתשבת מחייב שכן נהגו בין אם שמעתי בשם גדול אחד ונכון: (לד) ועיין בספר בית מחיר דבתב ג"כ דמ"ש בסוכה זו אם אחת כל שלא בסיח דעתו מלאכול ל"ש לברך את ואינו דומה לה דסימן ת' דשם כל עליית מזוה בשני עלמה היא לכל בהו אבל אכילה בסוכה שיש מזוה בא"ש היא ואינו דומה אלא לברכת המזוגה לסימן קע"ת דמבואר שם בב"י דאחילו אלך לבבה"נ לא הוי בהפק ש"ל ומשמע לדלידיה אחילו לא היה בדעתו בשעת ברכה לבחחלה אזה ג"כ ל"ש לברך.

מיסו כיון דאיכא דיעות ג"כ אין בדאי לנהוג בחמלע סעודה: (לה) מ"א וש"ת: (לו) ל"ב ושע"ת: (ל) לבוש"ט: (ח) ל"ב ושע"ת: (ב) מ"א וש"ת:

ומ"ש

הלכות סוכה סימן תרמ

וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב: ב [ג]קטן שא"צ לאמו שהוא (ד) כבן (ג) [ד]חמש כבן שש חייב בסוכה מד"ס כדי (ה) לחנכו במצות: **ג** (ו) [ה]חולים (ז) ומשמשיהן פטורים מן הסוכה ולא [ו]חולה שיש בו סכנה (ח) אלא אפילו חש (ט) בראשו [ז]וש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא (י) בשעה שהחולה (יא) צריך להם (יב) (ומי (ג) שנקוט דס חייב בסוכה) (ח"ז וסנ"ל פ' סיקן): **ד** (יג) [ח]מצטער פטור מן הסוכה (יד) הוא ולא משמשיו (טו) (אבל בגילה לחסוכה לפני מלטער חייב) לאכול שם כזית: (כל בו) איזהו מצטער (מז) זה שאינו יכול לישן בסוכה * מפני הרוח או מפני [ט]הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם (יז) **'או מפני** (ד) **הריח** [י]ודווקא

ח מימרא דלכתא שם ט שם כרכ י שם כרכת כ שרע"ם שם ג שם במשנה ד דמ"ב שם מכניר בשיבובין פ"כ ופי' כבן תמש וכו' שיעות וכל תד ואל לפוס תופיפים ה מבנה סוכה כ"ם ו בריתא שם כ"ז ז תוכחות תיים

באר היטב

לעצמו כמ"ש סי' תקפ"ט ס"ן: (ב) **חמש**. שיעות כל חד לפוס תורפיה עיין ט"ז ועיין יד לחרן: (ג) **שמקן**. דהא שמחה היא לו דהא מרבה בסעודה וגם היה יכול לעשות לפני החג הב"ח. ולפי"ז עשה זה מי שסותה משקה דמשלשל חעפ"י שמצטער הרבה מ"מ חייב בסוכה דה"ל לעשותו קודם החג אז לחרגו ולכן לא יעשנה כמועד לכל בדיעבד כ"ל דפעור מסוכה דהא סכנה הוא לו ליבב בסוכה מ"ח. ושו"ת כתב דהא דמקרי דס חייב היינו במקום שמורגלים בהולי ומרגים בהולי אבל אם מרגים בחולי וים קלת קריחות פעור ליבב ע"ב. **מי** שלא היה יכול לבוא בסוכה כ"ח ע"י שיעבור בגשר ע"י ספינה בי"ט אסור לו לעבור ואם עבר בדיעבד במקום מלוה ושוים בשעת הדחק יים לסמוך על הרשב"ח וכו' בלבה"ג מסה מהר"ם יוכה ע"ם והמ"ח בסי' תרל"ו תמה עליו דהא חיינו מחוייב לילך בסוכת חבירו כמ"ש בסי' תרל"ו ומ"ח כתב דשאני הכא דשם בבו לו גרות בלול סוכות שהל בשבת שחינו מחויב לילך בסוכת חבירו לאכול ובכיאור הגר"א בסי' תרל"ו בתב דשם סוח בשו"ע מה שבתב בן ס': (ד) כ"ת וא"ל ובכורי יעקב וכת מאיר וכ"מ מסתימת דה"ת: (ה) וכלישים לחכיו בתוב כל הסכה חפילו אם בח על תב הסוכות לישתו דבזה הוה מורגל עם שתו שישתו סכה ומעלה [בכורי יעקב]: (ו) עיין ח"ר וכורי יעקב: (ז) עיין מ"א ומ"ג ומחה"ם: (ח) ונלחמוקי בסמיות דפיני לאכול ואוכל מעלמו אבל חבני מחויב לעשות מחמת מלות תיטך למעוד אותו בלא לאכול חוץ לסוכה: (ט) רבינו מנוח: (י) לשט: (יא) לטט: (יב) שם"ת: (יג) ח"ר ובגדי יפע: (יד) ט"ז וח"ש: (טו) כן כ"כ בתמים"ם דבכי הע"ז: (טז) מ"א וש"ת: (יז) פוסקים: (יח) כגר"א ושאר תחכונים: (יט) שם"ב:

משנה ברורה

ומ"מ אם רוצים לברך הרשות בידו דלא גריעי מאמה: (ד) כבן **חמש** כבן שש. כל חד (ג) כפום תורפיה [ט"ז] ומ"א] (ד) ודעת **כמה** אחרונים דאפילו חמש ומעלה אם אביו הוא בעיר שאינו צריך לו כ"כ לאמו מחויב אביו לחנכו בסוכה (ה) אפילו אם אינו חריף: (ה) **לחנכו** במצות. ואם אין לו אב (ו) י"ל דאמו וב"ד מיידים **לחנכו** (ז) ובכו"ע אסור להאכיל לקטן בידים חוץ לסוכה אפילו לחלם אחר דהיינו ליתן לתוך פיו (ח) או לנוחת לו לאכול: (ו) חולים **וכו'**. **מבוס** (ט) דכתיב תשבו כעין תדורו ואם היה לו זה הטולי כל השנה לא היה יוצב בביתו דוקא אלא היה הולך למקום שנקל לו לחלין: (ז) ומשמשיהן פטורין וכו'. לפי (י) שהן עוסקין במצוה וכל **המוסק** במצוה פטור מן המצוה: (ח) אלא אפילו חש **וכו'**. קיצר בלשונו ונכונה ליתא אפילו חולה שאין בו סכנה ואפילו חש בראשו **וכו'**: (ט) בראשו לו חש בעינו. ר"ל ויוציאת הסוכה (יח) קשה לו: (י) בשעה שהחולה וכו'. ואם יש (יב) שני משמשים וא"צ לשניהם בבת **אחת** צריך לאכול אחד בסוכה בעת שיאוכל של השני: (יא) צריך להם. ואם הוא חולה שיש בו סכנה (יג) נראה דיש להקל גם בשעה שא"צ לו: (יב) ומי **שאמרו** דס. היינו (יד) במקרי דס דק כדי לשמור הבריאות ואינו מרגים כוס חולי בעלמו שאז אינו מלטער כלל ואדרבה הוא שמח ומרבה האכילה ושתיה (טו) אבל אי מרגים בהולי ומ"ע מקרי פעור (טז) והשותה משקה לשבל אם מהייר שיוכל לו לישה פעור: (יג) **מלטער** פעור **וכו'**. דבשיון תדורו (יז) בשיון ואף בשל הסכה אין אדם דר במקום שהוא מלטער: (יד) **הוא** ולא **משמשיו**. דהיינו שאם הם רוצים לאכול לו ליבן **מייבים** לבנום לתוך הסוכה. ולבאורה נראה דאם הוא שבור אבילה לשמו וגם בבל הסכה אינו אוכל ויבן בביתו כ"ש אלא דאפי גם היום לעשות בן והוא דומיא דשומרי גנות ופרדסים המבואר לקמן בסימן זה: (טו) אבל בלילה רשאוה **וכו'**. **מזיל** (יח) לשיטתו בסימן תרל"ע ס"ה בהג"ה דאפי אם אחמיר בירדו גשמים לעשין לילה רשאוה וה"ה בתן לבל לדעת שארי פוסקים דפשרי אם ה"ה בתן וע"ב יש להתבונן למעשה במלטער בתו לעשין ירדו גשמים וכשבתבנו אם בס"ב סק"ה ט"ו ס"ן: (טז) זה שאינו יבול ליבן **וכו'**. וה"ה המלטער פעור בבולן אף מאבילה [אחרונים] ור"ל דאם הרוח **ורים** וכה"ג מלטערים ליה בהאבילה פעור אף מאבילה (יט) אבל אם הלטער רק בשינה מיבב בהאבילה: (יז) **או מפני** הריח. עיין לעיל סימן

שער הציון

(ג) **והייט** דאם הקטן הוא תריף שיטורו מבן ט' **ומעלה** ואם אינו תריף מבן שבב ומעלה ולדעה זו אין ב"מ בין אינים לגבוה בשתא לגיוסים בשתא. **ובביאור** הגר"א בתב דט"ס הוא בטו"ס ה"ג ומ"ש בבתב בן ט': (ד) כ"ת וא"ל ובכורי יעקב וכת מאיר וכ"מ מסתימת דה"ת: (ה) וכלישים לחכיו בתוב כל הסכה אפילו אם בח על תב הסוכות לישתו דבזה הוא מורגל עם שתו שישתו סכה ומעלה [בכורי יעקב]: (ו) עיין ח"ר וכורי יעקב: (ז) עיין מ"א ומ"ג ומחה"ם: (ח) ונלחמוקי בסמיות דפיני לאכול ואוכל מעלמו אבל חבני מחויב לעשות מחמת מלות תיטך למעוד אותו בלא לאכול חוץ לסוכה: (ט) רבינו מנוח: (י) לשט: (יא) לטט: (יב) שם"ת: (יג) ח"ר ובגדי יפע: (יד) ט"ז וח"ש: (טו) כן כ"כ בתמים"ם דבכי הע"ז: (טז) מ"א וש"ת: (יז) פוסקים: (יח) כגר"א ושאר תחכונים: (יט) שם"ב:

שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחלה במקום הריחה או הרוח ולומר מצטער אני. סגס ואם עשה מתחלה במקום שמצטער בהכילה לו בשתייה (יח) לו בשינה לו שח"ל לעשות לו לאחר מכם בסוכה מחמת (יט) * דמתיירא מלסטים או גנבים בסוכה (ב) תינו יוצא בתוספ סוכה (ה) כלל לפי' בדברים שלא מצטער בהם לא הוי בעין דירה שיוכל לעשות עם כל לרכיו (מרדכי פ' סיכן) מי שכבו לו שנרות בסוכה בשבת ויש לו גר בביתו (כא) מותר לצאת מן הסוכה כדי לאכול במקום גר (כב) ו"ל לילך לסוכת הבירו שים עם גר (כג) אם יש (ו) עורת גדול (כד) בדבר (ת"ם סי' כ"ג ופסקיו סי' כ"ה) ואם בא רוח לכבות שנרות בסוכה מותר לפרום סדין או בגד מן הסלד (כה) אבל לא אחת שסכך (ת"ז) מי שלא יוכל ליכן בסוכה מחמת שלגר לו (ז) בפיסוע ידיו ורגליו

שערי תשובה

קלת כיון שרגיל בכך לעבות עמוד אין לו להקל בלוך מלוה. אך יראה רק כזית ותוזר לעבודתו. ואם יש שם עוד מבמבין האמצעין בסיבובים פיעם פעורים כיון שאין מבמהתו כוזב תמיד ויכול לו בעת שיעמוד על ז' זי: (ס) כלי. שבה"ע ועיין כשו"ת ח"ל סי' שכתב לחתוה על המרדכי שבסוכת בבא"ס שאם מצטער בשיעה לו יצא י"ח אפי' בחכיכה דאוה ליתא דהמצטר כעין תדוכו לו יצא י"ח אפי' בחכיכה דאוה ליתא דהמצטר שאין יכול לישן מחמת הקרים וע"ז נאמר בגמ' שאם מצטער בשיעה לו יצא י"ח אפי' בחכיכה דאוה ליתא דהמצטר בבא"ס בשם תפ"ד דאם לא יש בשעה ידיו ורגליו אעפ"כ מחויב ליכן בה ומוכח מסוכה של ז' שפתים ומדברי המרדכי הא ליתא דסתם מוכחת שהיו לו מצטער גדול מזה ואין לו לעשות בהתלה סוכה כזו. אבל אם הוא כי"ע וכבר נשאה לו שהיו לו מקום לסוכה אחרת ודאי ל"ל ליכן כה ומ"מ יוצא כה י"ח אלילה ויש"ש שאשה סוכה בלחת הסיפה

ביאור הלכה

* דמתיירא מלסטים וכו'. עיין במ"ח שכתב הלבוש ס"ל למחות בתותן הטוענין סוכות בתוכות שלא"ח ליכן שם מחמת מוכת בגנבים שיוכל לגונבו. והכה לפי שם שמפרש היה לפרים בסך"ו את דברי המ"א ממש דדעת המ"א בפשטו לקל בעיון זה דלא לבלבוש ומוכל לנקף כזה דעת הח"ל שמיקל בעיקר דין של המ"א כמו שהעתקתי במ"ב ועי"ב נכתה להמיקל בעיון זה ים לו על מי לסמוך ומ"מ אם יוכל לעשות הסוכה במקום אחר כולהי טוב יותר:

משנה ברורה

סימן תרכ"ט סי"ד וכמ"ב שם וכסימן תר"ל ס"ח וכמ"ב שם ולעיל בסימן ע"ט סקכ"ג במ"ב: (יח) תו בשינה. פי' (כ) במקום לילכת לישן ולעבר הוא מחמת הרוח וכיו"ב וכ"ל לחלו במקומות הקרים יוצא י"ח בהכילה תע"ב דלא יוכל לישן שם (כח) דלא"ה בעין לחבר וממילא מקרי שם בעין תדוכו (כט) ונם מקרי רחוי לעיהם אם היה לו כרים וכסותות כרחוי: (יט) דמתיירא מלסטים או גנבים. ר"ל שיוכלו להזיקו (כג) בגופו וחפילו במקום שכיום תינו מתיירא רק בלילה מתיירא ליכן שם מפניהם (כד) אכן אם תינו מתיירא מפני היזק הגוף רק מגניבת כליו יוצא שיכול להכניסם בביתו: (כ) תינו יוצא י"ה אלילה (כה) וים מתרוצים שהולכין ע"י ודעתם לחף לכתחלה בודאי אין לעשות סוכה כזו שאין יכול לקיים בה כל הדברים כדין מ"מ בדיעבד יוצא בה ידי חובת אלילה כיון שלאלילה אין מלטער: (בא) מותר ללאת וכו'. דדרך ב"ח להלטער מזה: (כב) וה"ל לילך לסוכת הבירו. דהא גמי חשוב לעד לאין ערב לו לאדם לאכול במקום אחר לעורוח ולילך לסוכת הבירו אך לא יברך שם אם לא שהבירו אלו מצטער בזה [ת"ח] והת"ח כתב דבמלטער בזה יכול (כז) החדם לחייב את עלמו ולעשות בשמחה ולברך: (כב) אם יש עורח גדול. מפני שסברת הזו לילך לסוכת הבירו ים לער בדבר (כח) לא פסיקא ליה כ"כ לכן תלה הדבר בחם יש עורח גדול בזה דחם אין לו עורח גדול לריך לילך לסוכת הבירו שים שם גר (כט) וכן חם ירדו גשמים ופסקו ומ"מ עדיין עוטף מן התילנות ות"ח לאכול בסוכתו וים להבירו סוכה עם גר העשוי לכך לשנור ולפחות לריך לילך לסוכת הבירו חם אין לו עורח גדול בדבר: (כד) בדבר. היינו בשעת הלילה (ל) אבל בשיעה חפילו אי אחין לו מקום בהבירו לבעות לו סוכה שלריך להעליח לו סוכה ואו אם ביתו בדרך שגם כל השנה רגילים לפנות מבית לבית ואו אם ביתו [הגהת מ"ם וכ"כ הכנורי יעקב בפשוטות]: (כה) אבל לא אחת שסכך דאו (לא) שיכול הסדין את הסכך (לב) ויפסול הסוכה כלעיל בסימן תרכ"ע סי"ע לדעה רלשונה דסתם שם המחבר כוותה (לג) ומשם לפי מה שבחרנו שם דבמקום הדחק כשאינו מועיל פריסה מן הלד ולעדרך לאכול חוץ לסוכה יש לסמוך לדעה שניה דמחרת לתלות סדין כדי להגן חין לאסור זה כ"ה בכורחיק הסדין מן הסכך חרבעה עפחים דאו חין בעל הסדין לנעי הסכך (ובשבת ויו"ע (לד) נכון ליזהר שלא יהיה ג"ט חלל מן הסכך (לה) משום חשש חוכלן) וה"ה דמותר (לו) במקום הדחק לפרום סדין למעלה על הסכך כדי להגן

כן

שער הציון

(כ) מ"א וכפי מה שמפרש הפמ"ג דכניו במסקנתו ויל לפרישת סרלשון של הפמ"ג ובפ"ז בשפת הלינה כיון דבלח"ה חינו יכול ליזון לו בפלילה סוכתו מחמת שעשה לוחה במקום הרוח וכיו"ב: (כא) פמ"ג: (כב) מהם"ח וכן פסק במחתין בדבה בשם תשובת זרע חמת דלף מי שיש יכול ליזון שם מפני הלינה לו מפני שאין יכול ליזון שם לים וכיתו לפ"ה יוצא י"ח בלילה: (כג) מ"ל בשם הלמ"ל: (כד) שם: (כה) בח"ת בשם ת' תכ סי' כ"ל וכן דעת כנו בספרו מור וקלישה וכן בסכוכים בתשובת משובת שפ ושיין לעיל בריש סימן תרכ"ע בסע"ש בהבית סייעתה לפמ"ש מתשובת ר"ם גחון. ומ"מ יש ליזהר מלוד בזה כי כמה מחכונים בעתיקו את דבריו הלמ"ל בלילכה וקלישת הת"ל בכר ובנו ע"י: (כו) ושיעו לם בכו הבינו קודם שחכל כזית דלם לם"ל בכר קיים הלוה וכרי יש לסמוך בשעת הלעבר פעות כו: (כז) ולעיל דומה לירבו בשעות לו מלטער מחמת חולי דזה לעיו חלוי בו ונם כולם מלטערים בזה ולכן לסור לברך ועקרא דדיוק כיון דמן השעות שכחבו לכל בלעבר דחלוי בגופו לם זה לעיו מקפיד כלך למה יפעיר שברי כמה בני חדם הולכין בבית הבינסיהם לישב בסוכה בשבת ויו"ט ואין יכולין לברך עליו בסוכה כיון דלא שייך בהו לשון ברכה (כח) שם בתפ"ד: (כט) ת' שבות יעקב מ"ב סי' כ"ט וכ"מ מח"ש: (ל) ולא כהמתבבים שלעיה מתוייבים לבנות להם סוכה במקום אחר שלין שם דיותו [שם בהגהת מ"ם]: (לא) ע"ז בסך"ד: (לב) היינו בכיות הסדין המחים לבל בשמלוקה תוכרת בסך"ד ובדלעיל בסימן תרכ"ע ס"ב בהג"ה וסי"ג בהג"ה: (לג) מ"ח שם וכלן: (לד) פמ"ג: (לה) ובלבושי שרד מבמע שהוא סיכר לחפילו תחת הסכך: (לו) מ"ח:

(כו) לא מקרי מלטער ומייב ליזן שם (בז) תע"ב לדריך לכפוף ידיו ורגליו (ת"ם סימן ל"ב) ולא יוכל לדם להמשיך לומר מלטער לתי (כח) * ולא בדבר (כט) שדרך בני לדם להלטער בו (טור) ואין המלטער פטור (ל) ולא לם יגלל עלמו מן הלטר לגל בלא"ם מייב ליזב בסוכה תע"ב המלטער. (מרדכי פרק סיכן):

ה (ח) (לא) *אבל חייב בסוכה: ך (ט) (לב) חתן ושושבינו וכל בני החופה (י) (לג) פטורים

באר היטב

וכתשובת חכם צבי סימן ס"ד: (ח) לחכל. ואם מלטער על התת מחמת ישיבתו בסוכה ואין יכול להסירו מלבו פטור עמ"ז וע"ז: (ט) חתן. עסי' תקמ"ו ס"ג מג"ח: (י) פטורים. ואם בלא טרחה

שערי תשובה

שהרות מלויים שם ואין לדך ליכן שם ואין לדך ליכן ואם עשאה לעוקך לכילה ע"ם ועיין בסו"ת מים רבים סי' ל"ג תשובת מהר"י דיין להעמיד דבני המרדכי והם"ד ופ"ב סימן י"ד ועיין במח"ב בשם זרע חמת בתירוץ הלף דמי שאינו יכן בסוכה מבני הבינה לו מפני שלא"ח ליכן שם הים וביתו לפ"ה יצא י"ח אלילה ועיין בבר"י שמסתפק בחולה שאין לו בלילה לחשוב ממש דחולה לף בלילה לחשוב פטור וכן נראה מדברי הפ"ל ודוקא מלטער חייב בלילה לחשוב ע"ם: (ח) לחכל. ועיין בשער המ"ל סי' תכ"ח שכתב להסיר ספק שמא יבא לישן בלילה ג' דבבעת עבודה פטורים משום דבחיב תשבו וכו'. ותיכן דסתם לן דרך קבע כו"ל קחמרי' לחכל בחמת שיהו שם סימן תרכ"ע בהג"ה ומיפסלא הסוכה שם ומ"ש בח"ל כאן: (י) פטורים. שבה"ע ועיין בגו"ל כלל ד' סי' י"ב דמשמעו שהוכחים שאין דרך לבעוד שם התנו וכלה

משנה ברורה

כין בחול (לז) וכין בשבת ויו"ט. לכן מפני חשש הרוחים שיזמינו שמסכך סוכתו בסדין חין להקל (לה) כשמסכך למעלה לף"ב ניכר לכל שמכוין בזה רק להגן מפני הרוח. ועיין במ"ח לעיל בסימן תרכ"ע דמ"מ לף יברך כלל זה ברכת ליכב בסוכה: (בו) לף מקרי מלטער. דדרך החדם לפעמים ליגן בך בפוף ורחים מהת דקי"ל שאשור סוכה שבעה של שבעה שפחים שבודחי חין חדם יכול ליגן שם לף בכפיפת גופו ואיבריו (לט) ולפ"ז אפילו אם עשה לותה לשתחלה בחופן שרחויה ליגן שם בפיסוע ידיו ורגליו ואח"כ בא ליזה עיון שבעה דחוק ולר ליכב ג"כ מוייב ליגן שם ובתב בשער הלר שלוס דמ"מ מי שהוא מעונג וקים ליה בגויה דלדיליה הוי מלטער ליגן שם בכפיפה (מ) ה"ג שאשור מליגן שם [ואעפ"כ (מא) יוצא י"ח בלילה כיון שבעת עשייתה היה רחוי לדילים לאכול וליגן שם]: (בז) תע"ג דלריך לכפוף ידיו ורגליו. היינו לף שם יין לו עלה היריך לפעמים ורגליו חוץ לסוכה (מב) דבפעמים ורגליו חוץ לסוכה ע"ם מלטער בכך ואינו ליגן שם ואך שלריך ליזהר שיהיה הסוכה דלל"ם חייסיון שמא יסמך אהר שולחנו וכדלעיל בסימן תרל"ד: (בח) חלה בדבר וכו'. דלל"ה לף שהוא מלטער תמריון בעלה דעתו אלל כל לדם: (בט) שדרך בני חדם להלטער בו. אם לא (מג) שהוא מתיני הדעת וכל תיני הדעת מלטערין בזה: (ל) חלה אם יגלל וכו'. דהלטער דמלטער פטור מסוח דכפין דירה בעין ואין חדם דר במקום לער כל שיוכל להגלל מזה בביתו וה"ג בסוכה: (לא) חבל חייב בסוכה. דתע"ג דמלטער פטור מן הסוכה בעין ואין חדם דר במקום לער כל שיוכל להגלל מזה בביתו וה"ג בסוכה. דתע"ג דמלטער פטור מן הסוכה בעין ואין חדם דר במקום לער כל שיוכל להגלל מזה בביתו וה"ג בסוכה. (מד) בסוכה של ד' דפנות: (מה) רח"ם וב"פ: (מו) ת"ה וה"ח ועיין בסע"ש

מן הסוכה כל ז' ימי המשתה. (לד) * (וסעודת ב"מ וכן סעודה שתולין לגג לילדת חייבין בסוכה) (מסרי"ק סוכ"ע) : ז (לה) * נשלוחי מצוה (לו) פטורים מן הסוכה (לז) בין ביום ובין בלילה (לח) (וע"ל סי' ל"מ) : ח (לט) * להולכי דרכים ביום (מ) פטורים מן הסוכה ביום (מא) וחייבים בלילה הולכי דרכים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום, סגי ודוקא בשולטן למלות סוכה (מב) אבל אם ליכא מוליכים סוכה יוכל לילך לדרכו אף שלא יסב בה יום ולא לילה כשאר ימות השנה שחייבו מיחא דרכו משום ביטולו (ר"ן פ' סיכן) ומע"פ שחייבו סולך רק ביום פטור אף בלילה (מג) דמיון לעשות לו שם דירה וסטולכים לכפריס לתבוע חובותיהם ומיהן לסם סוכה בתוכן כסכריס (יח) יתמידו על

שערי תשובה

בתוך הסוכה שלא הלו חולכים לכתם כו' ע"ם ומכ"ם דסח"ם אפילו בתוך גופו' מחייב ולח"כ בקרונות ר"ל דמודים להכח"ם ע"ם ועיין בחייט שלא מ"כ כו' ליה שבתב ג"כ דקרונות שליכם רק מזומנים לסעודת היום לאו כני תופס מיקרי וכבית הבד וכן כמדומה קרוב לודאי שמנהגי יהודאים תיב"כ שבתהן וכני תופס קוכעים סעודתן בסוכה ע"ם: (כהגה"ט) וסעודת בבית. עיין במג"א בלא"ע דלמ"ע דהוי סעודת מצוה מ"מ חיוב ב"כ כסעודת בעולין ודי כי' תבשים במילה בלילה לא הוי סעודת מצוה דלא כ"ב. ועיין לעיל סי' תקי"ב ועיין בח"ב שבתב דמוכחי"ך שממנו מקור סדין לחייב בסוכה. לא מיירי מסעודת ברית מילה די"ל דמותר ביון שמזכר בס"ם פרק כ"ח דשילה ותוס' שם לא דקאמר סבן דסיינו בסעודה שלאל חיובת בחיוב מצוה כ"ב. ומיהו י"ל דחיכת דבבית מילה לאכזר בלילה ע"ם ול"ל דאסור) תוך לסוכה שלין לריך להיות לגל בסוכה ביולדת דוקא מסתפק ובגלה דשמיני עלרת ים להקל בשניהם והוא פשוט. וע"ם במכתי"ך דלעניין חיובא בילדת בעלמא כמו שרגילים בחיוב ופיזות חפי' קבע עליהם ב"ב הן ע"ם כוס לא מלינן בחיוב בלילה פיזות בעלמא כמו שרגילים בחיוב ופיזות בלילה דוקא בסעודה שחולכים לגג בבי סוכה ע"ם: (יח) יתמידו. עכה"ע ועיין במג"א בלא"ע דלא במקום כותים חייב לעשות סוכה וכתב בשם בח"ל דפשוט שלא הסעודה שחולכים לגג בבי סוכה ע"ם:

ביאור הלכה

בשה"מ סעיר כתם על דברי הכ"ן ע"ם לוקם אם הוא מלעיני הדשה גם השוב מוקם לפשוט כמו שכתבנו הב"ח וכה"ו וב"ל וכמו שכתבתי כמ"כ: * ובעודת ברית מילה וכו'. עיין במ"א ס"ב בשם סמ"ק דדי לשם בשעה הבשים ומשמע מזה דאם הסוכה קטנה מהכיל אף שבבה הבשים מותר חון לסוכה ולפי מה שהעתיק הגר"א בשעה הדשה מלוה מדאוריימא היא בודאי הסוכה כמו ציצולין לפילו בלחון זה לסול חון לסוכה וכן בפע"ג מלדד לילון להקל בזה בכל נוונו. וכן בסעודת לילוסין ופדיון הבן וכה מלוה ובסוס וכלווחה פשיטא דבעי סוכה [כבהורי ישקר] שוב כתב שמי שים לו סוכה קטנה מוכה לבנות לו סוכה גדולה בתוס"ם לאוכל סעודת ברית מילה לדוכ מעובד וחף לדוכך המעובד ב"כ לא מוהר רק בלינעא מ"ם הכא מיכה לדוכך המעובד בסעודת ברית מילה [ת"ח ודם"ח]: (לה) שלוחי מלוה. כגון שהולך בסעודת בריח מילה [ת"ח ודם"ח]: (לה) שלוחי מלוה. כגון שהולך (נג) להקביל פני רבו או ללמוד תורה או לפדיון שבויים וכיו"ב: בבאר היטב יכולים לקיים מלות סוכה חייבים: (יח) יתמידו. וחם הוח בשדה

אפי' כל ימי החג ת"ק לעכות לעצות שם סוכה מ"ח ע"ם: (יב) ביום. ולותן היוצבים בחמות לחפ"י ברגילין רוב הפעמים לילוכ ביום שם מ"מ בסוכות לריכים לילוכ בסוכה אפי' שם דריס חון לעיר ומניותיהם בעיר לריך לעשות סוכה בעיר כי שם ביתו מ"ח. בירושלמי רב הונא היה הולך בדרך והיה לומה על הגחות של שכנים לסוכה: (יג) יין. וחם היין מונח בחלר לריך ליזהר בסוכה מ"ח ע"ם:

(יד) לעצמו. אבל בשעושה לאחרים היה רחוי שיברך הבע"ה שהחייעו עפי' תקפ"ה ס"כ. ודווקא לבר שעושין לותו מצוה לעצה

משנה ברורה

(מד) ותע"ג דיש להקל. ר"ל דמה שהמרו ההולכין ביום חייבין בלילה (סג) היינו היכי דמוכח סוכה בלותו מקום משא"כ בזה: (מה) מ"מ המחמיר וכו'. ול"ו בהולך מכפר לכפר מדינה ר"ל להמתין מלילות רק המחמיר לבל בהולה בפר ל' שלשה או ארבעה יומים חייב אפילו לעשות שם סוכה [לחרוגים]: (מו) שומרי העיר. היינו (סד) מניוסות שלא יכולו עליהן ולריכין לילך (סה) סביב העיר לשמרן ולפיכך אין יכולין לעשות סוכה במקום אחד. ודווקא בשומרי בייסות לבל בשומרי ממון שלא יכולו לנגיפה [שדרכן לשמור תמיד] הוי בשומרי נגות ופרדסין המבולר לקמיה [מ"ח בשם סירוסלמי] ונלמית ד"ז חלוי לפי ענין הבישמר רק בלילה. והיוצבים בחמות חע"ם ברגילין בל השנה ברוב פעמים לילוכל בחמות ביום מ"מ בסוכות חייבים לילוכל בסוכה אפילו אם דריס חון לעיר ומניותיהם בתוך העיר חייבים לעשות להם סוכה בדי לילוכל בעת שילטרבו אם אינם יכולים לילך לביתם ולילוכל [לחרוגים]: (מז) והשומרים יין וכו'. ואם היין מונח בחלר (סו) לריך לעשות סוכה בחלר דיכול לשומרו מחוך הסוכה ע"פ המופנים המבולרים בי"ד סימן קל"ח:

(א) הינו מברך על עשייתה. שתין עשייתה גמר מלוה שהרי לריך לישב בה: (ב) אבל שהחייעו וכו'. ודווקא דבר שעושין חותו מצוה לשמה (ג) אבל שופר ומגילה שעושין חותן לכתם שים הינו מברך שהחייעו על עשייתן וגר הסוכה נמי הינו מיוכר שעושין לשם מלוה: (ג) בשעושה חותה. ה"ה אם (ד) היתה עשויה מבבר (ג) והוח מחדש בה דבר להיינו שהים בה רק שני דפנות והוח

פיקר המלוה ופ"ב הין מברך שהחייעו בשביל אחרים) ופ"ז במלוה שעשייה עיקר המלוה לעשת סתופפות יוכל לברך שהחייעו גם בשעושה המלוה בשביל אחרים יולישותה ניחל ג"ב מה שהקשינו מסימן תקפ"ה אלהכה לתתם שמועת השופר הוה עיקר המלוה ואפילו יוכל לברך שהחייעו גם בשביל אחרים מ"מ בסוכה דעיקר המלוה הוה הסישיבה בסוכה ולא עשייה: * אלא שתע וכו'. ואם כיוכ שהחייעו בשעת עשייה משתעק בשמ"ג אם שוב יברך מתן בשעת קידוש על יו"ט וכו' פ"ם ולהיתי בכרכי יוסף שנשתעק ג"ב כוה ובעלה לעלעת סתופפות ובהרא"ם וסרי"ן וכל ט ות"ת לא יברך אבל לעשת בהמ"ס

שער הציון

(סג) הגר"ח: (סד) מ"ח בשם סירוסלמי: (סה) ותפשר אם הוא מוקפת חומה וה"ל למזוך רק דרך הפשר הוי דיש בבדי על תבואה המבואר לקמיה **פלרין** לעשות סוכה במקום הסוה: (סו) מ"ח בשם המרדכי: (ב) בגמרא: (ג) ולפ"ז קלת שלא בשעתיכו שרמ"ם ושו"ע דין זה ואולי **סלגוס** ונכון הוא: (סת) לעוס וה"ת וכפי מה שביאלתיו בכה"ל ולא כמ"ש: (סב) ובקיאה בשם דיוק ע"ם מתאר בגמרא לא מלינת בח"ב בדיוק קבע וכב בדיוק בדברי הפוסקים ולא ידעתי ולפי דברי הפ"ת יפרש דברי רמ"א ול"ל:

עלמן לעוב לבתיסס בכל לילה לאכול בסוכה (מד) ותע"ג דיש להקל (מה) מ"מ המחמיר תע"ב. (ב"י בשם ת"ח) : ט (מו) משומרי העיר (יב) ביום פטורים ביום וחייבים בלילה שומרי העיר בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום : י משומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע וביא ויגנוב ממקום אחר לפיכך אם היה שומר כרי של תבואה שיכול לשמור בולה ממקום אחר חייב לעשות סיכה במקום ששומרו. סגי (מז) וסעומין (יג) יין אפילו שעובד בוכבים בסוכות פטורים בין ביום ובין בלילה דלריכים לשמור שלא יגנבו סעובדי בוכבים (סג"מ פ"ו בשם סמ"ק וכל בו) ואם הוא בעין שת"ל שימור חייבין:

תרמא שאין מברכין שהחיינו על עשיית הסוכה. ובו סעיף אחד:

א אהעושה סוכה בין לעצמו בין לאחר (א) אינו מברך על עשייתה (ב) באבל שהחיינו היה ראוי לברך (ג) * כשעושה אותה (ה) * לעצמו * אלא שאנו סומכים על זמן שאנו אומרים

באר היטב

אפי' כל ימי החג ת"ק לעכות לעצות שם סוכה מ"ח ע"ם: (יב) ביום. ולותן היוצבים בחמות חע"ם ברגילין רוב הפעמים לילוכ ביום שם מ"מ בסוכות לריכים לילוכ בסוכה אפי' שם דריס חון לעיר ומניותיהם בעיר לריך לעשות סוכה בעיר כי שם ביתו מ"ח. בירושלמי רב הונא היה הולך בדרך והיה לומה על הגחות של שכנים לסוכה: (יג) יין. וחם היין מונח בחלר לריך ליזהר בסוכה מ"ח ע"ם:

(ה) לעצמו. אבל בשעושה לאחרים היה רחוי שיברך הבע"ה שהחייעו עפי' תקפ"ה ס"כ. ודווקא דבר שעושין חותו מצוה לשמה

משנה ברורה

(מד) ותע"ג דיש להקל. ר"ל דמה שהמרו ההולכין ביום חייבין בלילה (סג) היינו היכי דמוכח סוכה בלותו מקום משא"כ בזה: (מה) מ"מ המחמיר וכו'. ול"ו בהולך מכפר לכפר מדינה ר"ל להמתין מלילות רק המחמיר אבל בהולה בפר ל' שלשה או ארבעה יומים חייב אפילו לעשות שם סוכה [לחרוגים]: (מו) שומרי העיר. היינו (סד) מניוסות שלא יכולו עליהן ולריכין לילך (סה) סביב העיר לשמרן ולפיכך אין יכולין לעשות סוכה במקום אחד. ודווקא בשומרי בייסות לבל בשומרי ממון שלא יכולו לנגיפה [שדרכן לשמור תמיד] הוי בשומרי נגות ופרדסין המבולר לקמיה [מ"ח בשם סירוסלמי] ונלמית ד"ז חלוי לפי ענין הבישמר רק בלילה. והיוצבים בחמות חע"ם ברגילין בל השנה ברוב פעמים לילוכל בחמות ביום מ"מ בסוכות חייבים לילוכל בסוכה אפילו אם דריס חון לעיר ומניותיהם בתוך העיר חייבים לעשות להם סוכה בדי לילוכל בעת שילטרבו אם אינם יכולים לילך לביתם ולילוכל [לחרוגים]: (מז) והשומרים יין וכו'. ואם היין מונח בחלר (סו) לריך לעשות סוכה בחלר דיכול לשומרו מחוך הסוכה ע"פ המופנים המבולרים בי"ד סימן קל"ח:

(א) הינו מברך על עשייתה. שתין עשייתה גמר מלוה שהרי לריך לישב בה: (ב) אבל שהחייעו וכו'. ודווקא דבר שעושין חותו מצוה לשמה (ג) אבל שופר ומגילה שעושין חותן לכתם שים הינו מברך שהחייעו על עשייתן וגר הסוכה נמי הינו מיוכר שעושין לשם מלוה: (ג) בשעושה חותה. ה"ה אם (ד) היתה עשויה מבבר (ג) והוח מחדש בה דבר להיינו שהים בה רק שני דפנות והוח

פיקר המלוה ופ"ב הין מברך שהחייעו בשביל אחרים) ופ"ז במלוה שעשייה עיקר המלוה לעשת סתופפות יוכל לברך שהחייעו גם בשעושה המלוה בשביל אחרים יולישותה ניחל ג"ב מה שהקשינו מסימן תקפ"ה אלהכה לתתם שמועת השופר הוה עיקר המלוה ואפילו יוכל לברך שהחייעו גם בשביל אחרים מ"מ בסוכה דעיקר המלוה הוה הסישיבה בסוכה ולא עשייה: * אלא שתע וכו'. ואם כיוכ שהחייעו בשעת עשייה משתעק בשמ"ג אם שוב יברך מתן בשעת קידוש על יו"ט וכו' פ"ם ולהיתי בכרכי יוסף שנשתעק ג"ב כוה ובעלה לעלעת סתופפות ובהרא"ם וסרי"ן וכל ט ות"ת לא יברך אבל לעשת בהמ"ס

שער הציון

(סג) הגר"ח: (סד) מ"ח בשם סירוסלמי: (סה) ותפשר אם הוא מוקפת חומה וה"ל למזוך רק דרך הפשר הוי דיש בבדי על תבואה המבואר לקמיה **פלרין** לעשות סוכה במקום הסוה: (סו) מ"ח בשם המרדכי: (ב) בגמרא: (ג) ולפ"ז קלת שלא בשעתיכו שרמ"ם ושו"ע דין זה ואולי **סלגוס** ונכון הוא: (סת) לעוס וה"ת וכפי מה שביאלתיו בכה"ל ולא כמ"ש: (סב) ובקיאה בשם דיוק ע"ם מתאר בגמרא לא מלינת בח"ב בדיוק קבע וכב בדיוק בדברי הפוסקים ולא ידעתי ולפי דברי הפ"ת יפרש דברי רמ"א ול"ל:

ג מגה שם כיס
ם בבריית שם כיו
ע שם בבריית

א מימרא דבב תבבת מנחות מ"ב ב בבריית סוכה מ"ו ג בבר בבתא שם

ם שם בבריית
ע שם בבריית
ק בבתא שם

א שבת כ"ד
** מסקנת הגמרא סוכה נ"ו

(ד) על הכוס של קידוש. הגה ואם לא אכל לילה ראשונה בסוכה אע"פ שבירך זמן בביתו (ה) כשאוכל (ב) בסוכה צריך לברך זמן (ו) משום הסוכה ואם בירך זמן בשעת עשייה סגי ליה. (ר"ן פרק לולב וערבה):

תרמב ובו סעיף אחד:

א אאם חל יום ראשון של סוכות (א) להיות (א) בשבת אומרים בערבית ברכה אחת מעין שבע וחותם בה בשבת (ב) בלבד:

תרמג סדר הקידוש. ובו ג' סעיפים:

א אסדר הקידוש (א) יין קידוש וסוכה (ב) * ואח"כ זמן (ג) לפי שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה: **ב** * בלהרמב"ם (א) (ד) מקדש מעומד ומברך (ה) לישב בסוכה ויושב ואח"כ מברך זמן (ואין נוהגין כן אלא מקדשין מיושב וכ"ד הרא"ש): **ג** (ו) גבשאר ימים מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא דונוהגים לברך על הסוכה (ז) אחר ברכת המוציא קודם שיטעום. הגה הכי נוהגין בחול (ח) אבל בשבת ויום טוב שיש בהן קידוש (ט) מברך לאחר קידוש (מהרי"ו) ואם קידש בבית

ב כפ"ו בשם מנהג רבותיו וחכמי ספרד ג טור בשם מהר"ם מרוטנבורג ד שם בשם אביו הרא"ש

שערי תשובה

(ב) בסוכה. עבה"ט ועיין בשבו"י ח"א סי' מ"ב כתב ג"כ דהעיקר כרמ"א בזה שלא יצא בזמן דחג שבירך בבית כיון שאינו שעת עשייתה ולא שעת מצותה ע"ש ועיין בא"ר שהשיג ג"כ על הב"ח והביא דברי הכל בו וכן בבר"י שהיא בשם אורחות חיים כדברי הר"ן שממנו מקור דברי הרמ"א ומ"ש כאן המג"א ס"ק ב' וגם בלילה שניה עיין סי' תרס"א ר"ל שגם לענין לילה שניה יש חילוק כדבר בין אם אכל לילה ראשונה אז מברך בשניה זמן ואח"כ סוכה מש"כ כשלא אכל בלילה ראשונה יברך בשניה סוכה ואח"כ זמן. ולפי"ז משמע דס"ל כהב"ח כתבו' דביום אין מברך זמן והכה"ע נדחק לפרש שגם ביום ראשון לא אכל בסוכה וכ"כ בפ"מ סי' תרס"א ואין זה כמשמע ועיין בפ"מ שכתב כאן ג"כ דמהמג"א סי' תרס"א משמע כהב"ח וש"ס סי' תרס"א שהב"ח כתב שדעת האחרונים דלעולם יאמר גם בליל ב' סוכה ואח"כ זמן ובשו"ת נ"כ ח"ב סי' ל"ט נשא ונתן בזה והעלה בהעיקר כדעת האחרונים בזה וכמ"ש סי' תרמ"ג הביא מדברי הרמ"ע באלפסי זוטא שכתב דזמן אין לו עסק גבי קידוש כו' (ור"ל לדינא דגמרא דמברך בשעת עשיה) וכתב שכן עמא דבר ע"ש ובמדינתנו רבים נוהגים כהאחרונים ועיין לעיל במג"א סי' ת"ר שכתב דיש טועים ליקח אף ביו"ט פרי חדש לליל שני. וטעות הוא דר"ה קדושה א' הוא והביאו בה"ט שם ובא"ר כתב דרוב העולם נוהגים כן בליל שני דסוכות וכתב די"ל טעמם דחוששים שמא זמן דסוכה דליל ראשון פוטר כר"ה דאפילו אף אם ביום הראשון חול מ"מ איכא דס"ל שאם בירך זמן על עשיית הסוכה אפי' בחול פוטר זמן דחג דסוכה מכח חג קאתי ע"ש תשובת הב"ח שהביא בה דעת פוסקים אלו וא"כ י"ל דעכ"פ הועיל זמן דליל ראשון כאלו בירך על עשיית הסוכה וכיון שלא היה לבטלה פוטר זמן דחג וא"ל לברך ליל שני ומחמת ספק פוסקים אלו (נהגו כן) ע"ש אבל עתה אין מנהג זה כלל בסוכות רק בר"ה לחוד ותו לא וכדעת המג"א ועיין בדגול מרבבה משמע קצת שדעתו כהב"ח בתשובה דאף שבירך בלילה זמן בביתו אין מברך ביום על הסוכה ע"ש:

באר היטב

אבל סופר ומגילה שעושין אותן לכמה שנים אינו מברך שהחיינו על עשייתן וגר חנוכה נמי אינו מינכר שעושה לשם מצוה מרדכי מ"א: (ב) בסוכה. ר"ל ביום צריך לברך זמן וכו' והב"ח בתשובה סי' קל"ב חולק וכתב אם בלילה הראשון ירדו גשמים באופן שלא אכלו בסוכה כל עיקר וקדשו וברכו בבית אין לברך זמן למחר ביום א' כשנכנסין לסוכה לישב בה כדי שלא להכניס עצמו בספק ברכה לבטלה דלא כהרמ"א סי' תרמ"א עכ"ל ע"ש. ומהרמ"י בספר משאת משה סי' ה' דחה דבריו וכתב דצריך לברך וכדברי רמ"א ע"ש. ואם לא אכל גם ביום הראשון בסוכה אז כשאוכל בליל שני בסוכה צריך לברך לישב בסוכה ואח"כ זמן מ"א בסי' תרס"א ע"ש ועמ"א בסי' זה ס"ק ב' מש"ס. ואם לא בירך זמן כלל בליל ראשון עסי' תע"ג ס"ק א' מש"ס. ובאר היטב אשר לפני כתב כאן דברים אשר לא כדת ע"ש ודו"ק:

(א) בשבת. ואז אין אומרים מערבית בליל ראשון ובליל ב' אומרים מערבית של יום ראשון ועסי' תפ"ע ס"א:

ביאור הלכה

הרמב"ם והרמב"ן והריטב"א ודעימייהו יברך ומסיק כיון דספק פלוגתא הוא לא יברך דספק ברכות להקל [בכורי יעקב]:

* ואח"כ זמן. עיין במ"ב כמש"כ שאין נ"מ בין שהסוכה היתה עשויה ועומדת עם הסכך מכבר וכו' והיינו דאפילו באופן זה ברכת הזמן קאי על הסוכה דהיינו על קיום המצוה של סוכה כן הוא הסכמת האחרונים (עיין בלבושי שרד וא"ר וגנזי שלום והח"א והבכורי יעקב) דלא כמה שכתב

משנה ברורה

השלימה עכשיו או שחידשה בהסכך [ריטב"א]: (ד) על הכוס של קידוש. שהוא קאי על מצות סוכה ועל החג: (ה) כשאוכל בסוכה. ר"ל למחר ביום: (ו) משום הסוכה. דהברכה שבירך מאתמול בביתו היה רק בשביל החג:

(א) להיות בשבת. ואז אין אומרים מערבית בליל ראשון דכיון שאין העולם רגילין בהם חסו שמא יטלו נרות לראות בהן ובליל שני (א) אומרים מערבית של יום ראשון (ב) וה"ה כשחל ז' של פסח בשבת אומרים במוצאי שבת המערבית השייך ליום ז' וה"ה בש"ת אומרים המערבית של שמיני עצרת לבד ליל א' וכו' של פסח שאומרים בליל ב' השייך לליל ב' משום בכור לספירה [פמ"ג]. אין אומרים (ג) במה מדליקין: (ב) בלבד. שלא נתקנה אלא עבור שבת בלבד. בטור כתב באהבה מקרא קודש ובמנהגים שלנו כתוב (ד) וא"א באהבה:

(א) יין קידוש וסוכה. שא"א לברך (א) על הסוכה קודם שיברך על קידוש היום. שהרי מתחלה נתקדש היום ואח"כ נתחייב לישב בסוכה:

(ב) ואח"כ זמן. ואין נ"מ (ב) בין שהסוכה היתה עשויה ועומדת עם הסכך מכבר ובין שעשאה קודם חג הסוכות כיון שלא בירך עליה אז בשעת עשייה א"כ מוטל עליו עכשיו לברך זמן על קיום המצוה. אם לא בירך זמן בלילה יוכל לברך כל שבעה ואפילו בלא כוס דזמן יכול לומר אותו אפילו בשוק [גמרא]: (ג) לפי וכו'. ומ"מ (ג) בדיעבד אם עבר ובירך זמן ואח"כ סוכה אינו חוזר לברך זמן

שער הציון

(א) מ"א: (ב) פמ"ג: (ג) גזירה משום יו"ט שחל בע"ש שאין אומרים בו עברתם כו' שאין מפסרין ביו"ט לכן א"א אותו אפילו כשחל יו"ט בשבת עצמו. לבוש: (ד) וכ"כ בתשב"ץ. ד"מ וכ"כ בלבוש: (א) לבוש והאי טעמא דלבוש הוא רק לענין לכתחלה אבל לא לעיכובא: (ב) עיין בס"ל: (ג) דבגמרא איפלגו רב ורבה בב"ח לענין לכתחלה אי סוכה קודם משום דהוא חובת היום או זמן קודם דהוא תדיר וכיון דאנן פסקינן כרב הייט לענין לכתחלה אבל בדיעבד גם רב מודה דיצא וידוע מכמה אחרונים דטעם זה שכתבו השו"ע אינו עיקר הטעם (עיין בב"ח וט"ז וב"י) אלא משום דרב דאקדמיה משום דהוא חובת היום וע"כ בודאי יצא בדיעבד:

באר היטב

(א) מקדש. כתב מי"ע מדרך העולם לישב ב' או ג' בעלי בתים ויותר בסוכה א' וממתינים זה על זה בקידוש מפני הכבוד לא יפה הם עושים דאדרבה לא יקדשו ביחד דתרי קולות לא משתמעי ועסי' רפ"ד ס"ה. ובסי' תפ"ח סק"ג כתבתי בשם הח"י דשפיר למיעבד הכי ע"ש. וראוי לומר ברכה דסוכה בקול ובמשיכה בניגון כשאר ברכות דקידוש וה"ה בכל שאר הברכות ירגיל לומר בקול רם כי הקול מעורר הכוונה של"ה:

שערי תשובה

(א) מקדש. עבה"ט והנה נוהגים העוסים קידוש ביחד שכשמגיעים לברכת בפה"ג הם ממתינים כ"א עד שיברך הא' והם עונים אחריו אמן ואח"כ מברך השני והם עונים אחריו ועושים שלא כדין שהאמן שעונה אותו שכבר בירך בפה"ג הוא הפסק בין הברכה לשתיה וכבר כתבתי לעיל סי' רפ"א בעיף ע"ז בשם הפמ"א ח"ב שאין נכון לעשות כן ע"ש ועי' במג"א אם היתה סוכה עשויה ועומדת כו' וא"ר מגיה כדברי הב"ח ועיין ביד אפרים מ"ש בזה ועתה ראיתי בבר"י הארוך בזה והעלה דאם בירך בשעת עשיה לא יברך זמן לרגל על הכוס כיון דלדעת התוס' והרא"ש אינו מברך ע"ש: (בהגה"ה) אבל בשבת ויו"ט כו'. עבה"ט לקמן סימן תרס"א מ"ש בשם שכנה"ג דביום שיש קידוש האומר ברכת סוכה בברכת המוציא טועה אלא יאמר בקידוש. ובדבר במוהל סי' רע"ו כתב שיש מקפיק אם יש להפסיק בקידוש היום בברכת סוכה בין ברכת היין לשתיה כיון שלא נתקנה מהקדמונים ולא הוזכרה בתלמוד ואין בשתיית היין איסור חוץ לסוכה עכ"ל ולכן דעתי כיון דבקידושא אין בה סידור ברכות אחרות מברכים על הסוכה או קודם ברכת המוציא או אחריה כו' ור"ל לכל מר כדאית ליה דלמהר"מ יברך קודם המוציא

משנה ברורה

זמן ואמרינן דההיא זמן קאי גם אסוכה דבתריה: (ד) מקדש מעומד וכו'. דלדעתו (ד) הישיבה הוא התחלת עשיית המצוה ויש לו לברך עובר לעשייתן היינו קודם עשיית תחלת המצוה ויש לו לנהוג כן (ה) כל שבעת הימים והרא"ש ס"ל שיש לסמוך הברכה על עיקר המצוה שהיא האכילה וכמש"כ סוף סימן תרל"ט שנוהגין שאין מברכין אלא על האכילה: (ה) לישב בסוכה ויושב ואח"כ מברך זמן. בא לאפוקי (ו) שלא יברך ברכת זמן קודם שישב דאף דברכת זמן גופא רשאי להיות בעמידה לכו"ע מ"מ אין נכון לעשות כן מטעמא אחרינא דצריך להסמיך עשיית המצוה אל הברכה וכיון שבירך לישב בסוכה צריך לישב תיכף. ולענין אם יכולין כמה בע"ב לקדש בסוכה בבת אחת עיין לעיל סימן תפ"ח במ"ב סק"ה. (ז) וראוי לומר ברכה דסוכה בקול במשיכה בניגון כשאר ברכות דקידוש וה"ה בכל שאר ברכות ירגיל לומר בקול רם כי הקול מעורר הכונה. של"ה: (ו) בשאר ימים וכו'. ר"ל (ח) דביו"ט הלא מבואר לעיל בס"א יין קידוש וסוכה וביארנו שם טעם הדבר דא"א לברך על הסוכה קודם קידוש היום ע"ש אכן בשאר הימים שאין בהם קידוש דעת המחבר דצריך לברך על הסוכה קודם ברכת המוציא כדעת רבינו מאיר מרוטנבורג (ט) דבה נתחייב תחלה תיכף שנכנס ויושב בה לסעוד סעודתו וראוי לסמוך הברכה להישיבה כל מה דאפשר אך העולם לא נהגו כן כדמסיים: (ז) אחר ברכת המוציא. כדי שיתחיל (י) בסעודה דעל ידה הוא עיקר חיוב הסוכה ואח"כ יברך ולא הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה דלצורך סעודה הוא כמו קידוש: (ח) אבל בשבת ויו"ט וכו'. פי' שאז (יא) מקדש על היין ואומר על הכוס סוכה וזמן כדלעיל ואח"כ המוציא על הפת ואם מקדש על הפת המוציא וקידוש וסוכה וזמן משא"כ בחול שאין שם אלא המוציא מברך על הסוכה תיכף אחר ברכת המוציא: (ט) מברך לאחר קידוש. דאז הוא (יב) זמן התחלת הסעודה (דמקודם אין רשאי לאכול) ושייך אז לברך ברכת הסוכה. ולענין סעודת שבת ויו"ט שחרית שאין בהם קידוש רק ברכה בעלמא על הכוס יש דיעות בין האחרונים (יג) י"א דבזה אין כדאי להפסיק בברכת סוכה בין הברכה להשתיה דעל השתיה ליכא חיוב סוכה כלל אלא יברך אותה אחר ברכת המוציא למנהגינו

ביאור הלכה

המ"א בשם הב"ח ויש מאחרונים שכתבו שגם הב"ח מודה לזה אלא שיש ט"ס בדבריו וכן מוכח למעיין בו. ומה שכתבנו כיון שלא בירך עליה בשעת עשייה דאם היה מברך בשעת עשייה אז ברכת הזמן קאי רק אהרגל וע"כ צריך לברך זמן ואח"כ סוכה ולדעת התוספות והרא"ש א"צ לברך בזה כלל ברכת הזמן דברכת הזמן שבירך קודם החג על הסוכה מהני ממילא גם לרגל וכמו שכתבנו בסימן תרמ"א. עוד כתב המ"א דאם לא בירך זמן בליל ראשון מברך כל שבעה [גמרא] ולא אבין דהלא קי"ל דאפילו בלי שום מברך זמן משום רגל וא"כ אפילו אם לא בירך בליל שני ג"כ מברך כל שבעה משום רגל (דאינו דומה זמן דרגל לזמן דסוכה דזמן דסוכה אפילו אם בירך קודם הסוכות בשעת עשייה יוצא בה ולכן בליל שני א"צ לברך זמן משום סוכה דיוצא במה שבירך מאתמול משא"כ לענין זמן דרגל אם היום שני הוא רגל אינו יוצא במה שבירך מאתמול בברכת הזמן אף שכיון גם משום רגל ובאמת בגמרא לא נזכר ליל ראשון דז"ל הגמרא אי לא בריך האידנא מברך למחר או ליומא אחרא וגו' לומר דכוונתו לענין ליל שני שייך ג"כ לומר אי לא בריך האידנא וכו') וצ"ל בדרך התיים בסדיא וצ"ע:

* להרמב"ם וכו' ואין נוהגין כן כו'. ובביאור הגר"א מצדד כדעת הרמב"ם ועיין במור וקציעה דדעתו דבקידוש היכי שהוא מוציא בזה לאחרים בודאי יש לנהוג לקדש מיושב וכדלעיל בסימן קס"ז ועיין בסימן רע"א ס"י בהג"ה וכמש"כ שם במ"ב סקמ"ו בשם הגר"א:

שער הציון

(ד) עיין ט"ז והנה לדעתי גם הרמב"ם מודה להרא"ש דאם אוכל מעומד יכול לברך לישב בסוכה דהכונה היא העכבה בסוכה כמו שכתוב ותשבו בקדש ימים רבים ולדעת הב"ח אם אוכל מעומד אינו יכול לברך לישב בסוכה לדעת הרמב"ם ולאכול בלי ברכה ג"כ אינו רשאי וע"כ מוכרח לישב ולברך אם לא שהוא אנוס ואינו יכול לישב [פמ"ג]: (ה) רמב"ם: (ו) כנ"ל: (ז) מטה אפרים: (ח) אף דבט"ז כתב אפילו בשאר הימים הייתי רק לדעת מהר"מ כמו שסיים בעצמו אבל דעת ש"פ אינו כן כמו שסתם המחבר בס"א: (ט) ט"ז בשם הב"י: (י) מ"א: (יא) ט"ז ובאמת ל"ד בשבת שחל בתחלת סוכות וה"ה בשבת ויו"ט שבסוף החג (אף דשם אין שייך הסברא שזכרתי בסק"א במ"ב) ג"כ מברך על הסוכה אחר הקידוש מטעם שזכרתי פה בסק"ט וכ"כ במאמ"ר: (יב) כ"מ הסברא בביאור הגר"א וכן מצאתי במאמר מרדכי (ואגב אבאר את דבריו דמוקשים הם לכאורה וז"ל ונוהגים וכו' כנ"ל סימן תרל"ט ס"ח (היינו דשם מבואר דנוהגים לברך על אכילה) הלכך ראוי שיתחיל הסעודה וראיה ממה דאפליגו סוכה וזמן איזהו מהן קודם אלמא לאחר ברכת היין או לחם (ר"ל דאל"ה לפלגו סוכה וברכת היין והלחם איזהו מהן קודם אלא לאו דזהו לכו"ע הן קודמין דצריך שיתחיל בסעודה ואח"כ שייך לברך על הסוכה) וז"ש אבל בשבת ויו"ט וכו' (ר"ל דכיון דצריך לעשות בהן קידוש מקרי התחלת הסעודה אחר קידוש) כנ"ל ביאור דבריו ודמשק אליעזר ביאר בדרך אחר ואין מדוקדקים דברי הגר"א לפי ביאורו וגם ממה דאיתא בגמרא יקנה"ז אין ראיה דשם לא מיירי לענין סוכות אלא בשאר יו"ט): (יג) דבר שמוטל המוכח בשע"ת וט"ז בסימן זה והעתיקו הגר"ז להלכה:

הלכות סוכה סימן תרמג תרמד

ומכל בסוכה לו מיפכח עיין לעיל סימן רע"ג סעיף ב' ז

תרמד סדר ההלל כל ימי החג . ובו ב' סעיפים:

א (א) שחרית אחר חזרת (ב) התפלה אנומלין הלולב ומברכין (ג) על נטילת לולב (ב)-גהשהחיינו וגומרים ההלל (ד) וכן כל שמונת ימי החג (ה) ומברכים לגמור את ההלל (ו) בין צבור בין יחיד (ז) דואין מפסיקין בו (ה) אלא כדרך שאמרו בקריאת שמע (ט) באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד בין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ואם פסק באמצע ושהה אפילו כדי א"צ לחזור אלא למקום שפסק : ב הלל אפילו עשרה קורין כאחד :

שערי תשובה

להרי"ף דטבגים כיוצים יכרך תחר כמוציא למעם י"ל דסייט למכרך על היין ואינו טוב מיד כיין ומטל ידיו מיד לסעודה מבח"כ מי שמכרך על היין ואינו טובל מיד לסעודה רק הוכל פת כסיין להיות נאמר בקידוש במקום סעודה י"ל דגם לפי הרי"ף יש לנהוג כזה לכרך תחלה בפה"ג ותח"כ בברכת סוכה כיון דבתמת עשת מת"כ דפת בסיין אין לכרך עליו ברכת סוכה אף כיוצר מכבילה ולא כגו"כ כמש"ל סי' תלי"ג דלפ שהפת בקידושא י"ל דלפ שמ"כ מודם להוי קבע ולפי"ז כיון שכל עיקר שבירה מבת קבישות הקידוש שפיר יש לכרך תחר הקידוש שהוא ברכת היין יכרך ברכת סוכה ולא יאמרו עד לאחר ברכת במ"מ על הפת בסיין וכן נמצ דבר לכרך ברכת סוכה לאחר ברכת היין אבל מי שמקדש על היין ואכום לפעודה מיד שהוא קודם לעשות כמ"ש הרב"ם לכרך על היין ויעשל ידיו ויכרך המוציא וברכת סוכה אין מניחין אותו :

משנה ברורה

(יד) וי"ח דגם בזה כיון שמכין עצמו בקידוש זה לאכילה למהרינו ומכל מקום יש לכוין שלא יהא כוונתו בקידוש זה לאכילה בלבד אלא יכוין גם לקיום מצות סוכה . ולעניד כמר עביד ולעניד כמר עביד . והנה זה הוא בשומל ידיו תח"כ לסעודה אבל אם אינו רוצה אתה לסעוד סעודתו רק מברך על הכוס ואוכל אחריו את כיסנין כדי שיהיה קידוש זה במקום סעודה מלבד בשע"ת דבזה לכו"ע יברך ברכת סוכה קודם שיטעום מן הכוס ע"כ :

(טו) שחרית וכו' . בשור ליתא דמשכימין והוא משום דזריזין מקדימין למלוה לקיים מצות לולב [כ"ה]: (ב) התפלה . ט"ז סל נה (ה) ביום ב' דסוכות (כי חומר במקומו אז היתה הניית סוכו שהוא ג"כ שיר ושבח כמו סל נא). במקום שמכפיזין הסדר כשחל בשבת יום רחשון (ב) אז רחוי לומר סל נה ביום ב' ולא ביום ג' והטעם לא נהגו כן לפי שלא ידעו טעמו של דבר : (ג) על נטילת לולב והשיניו . ואח"כ (ד) יגמגמ וכ"מ סימן תרנ"ח ס"ק . והיכ שהשיניו זה היה על קיום המצוה וע"כ לא לאחמול בלילה בקוד שהשיניו שם היה על מצות סוכה ועל יו"ט וזה הוא על מצות לולב ואם נטל הלולב ביום ב' ולא ברך שהשיניו (ד) יכול לברך כל ו' ימות סיוכור (ה) וכשעת נטילה דוקא ואם ברך ביום ב' (ו) שוב אין מברך ביום ב' שהשיניו : (ד) וכן כל ח' ימי החג . ולא יהי כהוא"מ שפסק דמלגנין משום דכסוכות כל יום מצוה בו"ם בפני עצמו כיון שחלוק קרבנותיו מיום לפניו : (ה) ומברכין לגמור . עיין לעיל סימן תפ"ח ס"ק ח' בהג"ה שם דכמדינותינו המנהג לברך לקרות ההלל ועיין במ"ב שם : (ו) בין צבור בין יחיד . ר"ל ולא הוי כמו ר"ח ותה"מ שפסק לקמה פוסקים אין מברכין אז על ההלל אפילו לצבור וכפרש ליתיד (עיין לעיל בסימן תפ"ח ס"ב וכסימן ת"ע ס"ד) דשם ההלל הוא רק מנהג של כל ישרחל אבל כזה דמדינה הוא מברכין לכו"ע בין לצבור בין ליחיד : (ז) ואין מפסיקין בו וכו' . כתב הח"א כלל קמ"ו שאם הביאו לו לולב באמצע הלל מותר לו להפסיק בין הפרקים דהיינו בין מזמור למזמור לברך : (ח) אלא כדרך שאמרו בק"ש וכו' . הכל מבואר לעיל בסימן תפ"ח לענין הלל בשני ימים הראשונים על פסח דגומרין בו ההלל ולא כפלו הכא (ז) אלא לאחמועינן דבסוכות שאין לזה לדינה כל שמונת הימים ולדידן כהו"ל גם שמחת תורה בכלל וכו' . כיתור כל הדברים ההלו עד סוף הסימן מבואר בסימן תפ"ח במ"ב שם :

באר היטב

(ג) בנפרדו . היינו כמו שנפי הסבש שעומדין פרודות ויכולין לתנדן : (ב) לגמרי . ואם קלת מועין לגדדין לפילו מצוה מן המוכחר ליכא ע"ו ט"ם : (ג) נפרדו . ואם הסדרה בעלמה נכסדרה והלויה למעה כ"ל דבסר דדוקא ברוב עלין פסול דלמי לבהמה שנכסדרה רוב ללעותיה טריפה ונכסדרה הסדרה כמרם ומ"מ יש לחוגדו שם שלח יפול למעה מ"ח : (ד) עלין . ורוב כל עלה ועלה ב"י :

משנה ברורה

כתיב בתורה ולקחתם לכם ביום הרחמון פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וקבלו חז"ל דפרי עץ הדר זהו אתרוג שנטעם עלו ופריו טוב וכתיב הדר שיהיה נאה והדר בתאורו וגידולו וע"ד שיתאכלר בסימן תרמ"ח ולפי שכל חלי הל' מינים כתיבין בפסוק אחד למדין זה מזה וע"כ כל האילנות מינים לריכים לאות נאים ומהודרים וע"ד שיתאכלר לקמן. הן ענפי האילן שנלין בו תמרים כגולמו קודם שיתקבו העלין שלהן ויתרסקו לכאן ולכאן דחוק הן הסדרה אלא כמינים כתו ברכינו והוה הנקרא לולב וענף עץ עבות הוא הסדם שעליו חופין את עלו ופרעיו יתכאר בסימן תרמ"ו וערבי נחל יתכאר בסימן תרמ"ו :

(א) שנפרדו . היינו (ג) כמו שנפי הסבש שעומדין פרודות ויכולין לתנדן: (ב) ולא נדלדלו בעלי החריות. דעבש החריות שנפרדו העלין ונתרסקו הרבה (ג) ובמקום חבורן נתקשו בעץ ואין יכולין לתנדן: (ג) פרודות . הע"ז העלה שמה שהחמיר הרב המניד בעלמה מן המוכחר הוא דוקא היכי שכל עלו תלויות למעה רק שעולין עם הלולב [ונפרדו עליו שפסול הוא כגון שנתלשו עלין מעלי מן הלולב או שתלויות למעה ונם אין עולין עם הלולב (ג) או שנדלדלו ממקום חיבורן בסדרה ועדיין מעורין בסדרה ועדיין מעורין במקלת] שכל כל שאין עלין תלויות אלא מקלת נוטה לצדדין אפילו מצוה מן המוכחר יש ליזהר שלא ליטול לכתחלה לולב שיש בו [והיינו שנפרדו ממקום חבורן בסדרה ועדיין מעורין במקלת אף שאין חלויות למעה . ואם הסדרה בעלמה נשברה והלויה למעה (ד) דשבר דדוקא ברוב עלין פסול דדמי לבהמה שנשברו רוב ללעותיה טריפה ונשברה הסדרה כשרה אבל יש לחוגדו שם שלח יפול למעה כ"ב המ"ח אבל הרבה (ו) אחרונים הולכים ע"ז דאפילו אתם לחוגו הסדרה קיים וכו' אפילו אתם כשברו שם [לפי שסבר החוגו אף שהסדרה קיים טריפה כמבואר שם] מפ"ב בעיניהו ובספר בגדי יש כתב דאין כוונת המ"ח נשברה ממש (ז) דא"ב לא מיירי מנקטם ראשו דפסול אלא סר"ל מתמוטט למעה וא"ב ספיר מדעתו לנשברה הסדרה ולא נפסק הזנוב וצ"ע : (ה) ונעקרו למעה וכו' . ר"ל למעה (ח) במקום חבור העלין בסדרה נעקרו שם מן הסדרה ואינם מחוברים אלא ע"י תנודה. (ו) דפסול אפילו מנדן. וה"ה כמה שכתב הנ"ב למעלה שפסולין כשהן תלויות למעה שם ב"ב פסול (ט) אפילו מנדן וב"ב הנר"ז : (ז) נתקשו העלין כעץ . ואם התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה כעץ זהו נקרא בגמרא דומה להרוח וכשר אפילו לא מנדו וכן עבש החילן שבעשה שהעלין התחילו להתקשות (י) נעשו עליהן מפורדות וכשר נתבאר לעיל דמצוה מן המוכחר שלא יהיו מפורדות : (ח) כרוב עלין. ורוב כל עלה ועלה ורובו בכולו (יא) והוי כאלו הוי הלולב בלא עלין . ודוקא שם הוא (יב) בתוך שיעור לולב שהוא ד' טפחים כדלקמן בסימן תר"כ אבל שם נשברו רוב העלין של לולב היותר מבשיעור ועשר רוב שיעור של לולב שלם (יג) יש להסתפק שם אולינן בתר רוב הלולב ופסול או בתר רוב השיעור וכשר : (ט) ועדיין הלולב וכו' . דבלח"פ אפילו במיעוטן של העלין שנתבר מכוסה

הלכות לולב

תרמה דיני לולב . ובו ט' סעיפים :

א לולב (א) אשנפרדו עליו זה מעל זה (ב) ולא נדלדלו בעלי החריות כשר אפי' לא אגדו . הגה ומ"מ מלוה מן המובחר בלולב שאין עליו (ג) פרודות (ג) לגמרי (המגיד וכ"ן פרק לולב הגזול) : ב (ב) גנפרצו עליו והוא שידלדלו משדרו של לולב בעלי החריות (ד) (דהיינו שאין עולים עם השדרה אלא תלויין למעה (המגיד פ"ח) פסול . הגה וכ"ם אם נפרלו (ה) ונעקרו למעה מן השדרה (ו) דפסול אפי' לגדלן (טור ור"ן פ' לולב הגזול) וכן אם (ז) נתקשו העלין כעץ ואין יכולין לתכרן אל השדרה פסול (טור וכ"י) וכ"ו (ח) ברוב (ד) עלין לבל אם מיעוט עליו בעשו כך ומאר עלין כשאר (ט) * ועדיין הלולב (י) כשאר מכוסה בעלין כשר (ר"ן פ' לולב הגזול) : ג בריות עלין של לולב כך היא כשהם

באר היטב

(ג) שנפרדו . היינו כמו שנפי הסבש שעומדין פרודות ויכולין לתנדן: (ב) לגמרי . ואם קלת מועין לגדדין לפילו מצוה מן המוכחר ליכא ע"ו ט"ם : (ג) נפרלו . ואם הסדרה בעלמה נכסדרה והלויה למעה כ"ל דבסר דדוקא ברוב עלין פסול דלמי לבהמה שנכסדרה רוב ללעותיה טריפה ונכסדרה הסדרה כשרה אבל יש לחוגדו שם שלח יפול למעה כ"ב המ"ח אבל הרבה (ו) אחרונים הולכים ע"ז דאפילו אתם לחוגו הסדרה קיים וכו' אפילו אתם כשברו שם [לפי שסבר החוגו אף שהסדרה קיים טריפה כמבואר שם] מפ"ב בעיניהו ובספר בגדי יש כתב דאין כוונת המ"ח נשברה ממש (ז) דא"ב לא מיירי מנקטם ראשו דפסול אלא סר"ל מתמוטט למעה וא"ב ספיר מדעתו לנשברה הסדרה ולא נפסק הזנוב וצ"ע : (ה) ונעקרו למעה וכו' . ר"ל למעה (ח) במקום חבור העלין בסדרה נעקרו שם מן הסדרה ואינם מחוברים אלא ע"י תנודה. (ו) דפסול אפילו מנדן. וה"ה כמה שכתב הנ"ב למעלה שפסולין כשהן תלויות למעה שם ב"ב פסול (ט) אפילו מנדן וב"ב הנר"ז : (ז) נתקשו העלין כעץ . ואם התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה כעץ זהו נקרא בגמרא דומה להרוח וכשר אפילו לא מנדו וכן בשבש שהעלין שבעשה שהתחילו להתקשות (י) נעשו עליהן מפורדות וכשר נתבאר לעיל דמצוה מן המוכחר שלא יהיו מפורדות : (ח) כרוב עלין. ורוב כל עלה ועלה ורובו בכולו (יא) והוי כאלו הוי הלולב בלא עלין . ודוקא שם הוא (יב) בתוך שיעור לולב שהוא ד' טפחים כדלקמן בסימן תר"כ אבל שם נשברו רוב העלין של לולב היותר מבשיעור ועשר רוב שיעור של לולב שלם (יג) יש להסתפק שם אולינן בתר רוב הלולב ופסול או בתר רוב השיעור וכשר : (ט) ועדיין הלולב וכו' . דבלח"פ אפילו במיעוטן של העלין שנתבר מכוסה

ביאור הלכה

* ועדיין הלולב נתבר מכוסה בעלין . עיין בביאור הגר"א שכתב ר"ל שיעור הלולב ועיין בשב"ל וכ"ן שכתבו וכן בשבש בשיעון שיעל כל שיעורו עבות ואם נשברו מקלת העלין פסול אלין שעו עליו אלין נקרא עבות וכן הדין בלולב שאין שעו עליו ונקרא לופתא כמ"ש בגמרא כ"ל ובתבו

א מבשש סוכה כ"ש וכת"ק ב שם כמבשש ג לבון כרמב"ם פרק י"ו

(ג) נפרלו . עי' בלח"ש ועיין בכלולת יעב"ץ ת"ל סי' ס"ו כתב דלא מיבעי דשכבר ממש דסיינו שנקרע ונפסק רוב בתבו דוקא פסול אלא אפילו לא נפרק ונפסק כ"א שעשוע לו לאפי' עדיין קיל שעשה וכולה קיימת רק שנכספה כ"כ וכנפלה בתעלפה עד שהיו תלוי לעשה ומונח על הלוו בתחר

שער הציון

(א) מ"א : (ב) עיין בעור . (ג) פמ"ג וכבושי יעקב : (ד) וכן בשבר שעם תחר בהעתוק דברי הע"ז שמקיל בשעה לעדנן כתב ו"ל לבל בשון המ"א מוכח דאפילו העלים עולים עם הלולב לעולה אלא שנפרדים מהשדרה היכא משם מצוה מן המוכחר וגם מה שכתב הע"ז אלא מקיל [שמ"א] אלא שם תלויות בשעה ועולה בעולה לא ידעתי פירושו דבלאה שהם תלויות וגם בשעה שעה ע"ש : (ה) פמ"ג : (ו) מור וקציעה וכות מלור וח"ב ג"כ בשתר כ"ע עיין וכוכ בפמ"ג : (ז) ו"ל קלת דכות המ"א שבשבה רוב השדרה ועדיין מעורן קיים ולולי שכר הכבדי יש לבקש בשבו לף בלוחן זה פסול : (ח) לבושי שרד : (ט) בן מוכת מלבון הרמ"א שכתב בע"ז שכתב דוקא בשעולן מלילתן : (י) עור : (יא) ח"א בשם הירושל"מ וח"ב סוי פסול בגוופו ופסול כל ז' כ"ב שם בשמו . לבן לפי מה שפירש"י במתניתין דגפרלו עליו הוא פלא ול"ב לדעת הרמב"ם וסיועתו יכוס בשתר היטים וכן כ"ב בשם סבלבו כתב ג"ב דגפרלו עלי לולב בשתר בהיטים : (יב) בבושי יעקב ופ"ג : (יג) בבושי יעקב ועי"ש שמבואר שם רוב סשיעור הוא למעלה בלתה לבשר דבה שם יכלה יתתר לוחו שיעור שלמעה ויעשידהו על שיעורו ולו רובו שלם וכשר וכמו בשומת שבידון בין"ד סי' כ"ו

נדלים נדלים ב׳ ב׳ ודבוקים מגבן וגב של ב׳ עלין הוא הנקרא תיומת ^ינחלקה התיומת (יא) (וברוב העלין) (טור וב״י) (יב) פסולה ^יהיו עליו אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה תיומת או שכל עליו כפולים מצדו האחד (יג) וצד השני ערום בלא עלין פסול. הגה וי״א לומר דאם נחלק (יד) העלה העליון (טו) האמצעי שעל השדרה (טז) עד השדרה מיקרי נחלקה התיומת (יז) ופסול והכי נוהגין (ת״ה סי׳ ל״ו) (יח) מיהו (יח) לכתחילה מצוה מן המובחר נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העליון כלל (יט) כי יש מחמירין אפילו בנחלק (כ) קצת ואם אותו העלה אינו כפול מתחלת ברייתו פסול (כ״ב): ד ^ילא היה עליו זה על גב זה כדרך כל הלולבין אלא זה תחת זה אם ראש זה מגיע לעיקר שלמעלה ממנו עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה בעלין כשר (כ) ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה או שאין לו הרבה עלין זה על זה אלא מכל צד יוצא אחד למטה סמוך לעיקרו ועולה על ראשו פסול: ה (כא) ^ילולב שיבשו (כב) ^הרוב עליו (כג) (או שדרתו) (טור) פסול ^טושיעור היבשות (כד) משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו. הגה וי״א דלא מקרי יבש אלא כשנתפרך (ו) (כה) בצפורן מחמת יבשותו (טור בשם התוספות) וכן נוהגין במדינות אלו שאין

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

מכוסה בעלין. עיין בביאור הלכה: (יא) ברוב העלין. ורוב (יד) כל עלה ועלה: (יב) פסולה. דהוי (טו) כאלו ניטלו לגמרי והנה לדעה זו הראשונה אין שום נ״מ בין שאר העלין לעלה האמצעית ואם נחלקה אפילו כולה כשירה: (יג) וצד השני ערום בלא עלין פסול. עיין בחי׳ הריטב״א דבזה ודאי פסול כל שבעה ימים אבל באחת אחת מתחלת ברייתו מסתפק שם עיי״ש: (יד) העלה העליון. שדרכה להיות כפול כשאר עלי הלולב: (טו) האמצעי. ואם כלה השדרה בשני עלין יש על שניהם שם תיומת (טז) ואם נחלקה אחת מהם פסול: (טז) עד השדרה. עיין בביאור הגר״א שהסכים דלדינא יש להחמיר ברובו דבכל פסול רובו ככולו ועל מקצתו אין להחמיר כלל: (יז) ופסול. היינו ביום הראשון (יז) אבל בשאר הימים כשר: (יח) לכתחלה מצוה מן המובחר וכו׳. היינו אם יש לו לולב אחר (יח) אבל א״צ לברך על לולב של חבירו משום זה: (יט) כי יש מחמירין וכו׳. וטעמם (יט) דע״י הנענועים רגיל להיות בסופו סדוק כולו ועיין בט״ז דלדעתו אין להחמיר בזה רק אם נחלק (כ) כשיעור טפח ובח״א כתב דלדעה זו יש להחמיר אפילו במשהו ועיין במה שכתבנו בסקט״ז בשם הגר״א וע״כ אם יש לו לולב אחר יותר טוב לברך עליו משום מהיות טוב וגו׳ אבל מדינא אין לחוש לזה כלל כ״ז שלא נחלק רובו ועיין לקמיה בס״ז דאם נתרחקו ב׳ סדקיו זה מזה עד שנראה כשנים פסול: (כ) ואם אין וכו׳ פסול. הטעם בכל זה (כא) שאינו הדר: (כא) לולב שיבשו וכו׳. שאין (כב) זה הדר: (כב) רוב עליו. ואם יבש (כג) העלה העליונה התיומה פוסל הרלב״ד: (כג) או שדרתו. מיהו הרב ב״י כתב דאין מלוי שיהא שדרתו יבש והעלין לחים (כד) וליכא לספוקי בזה: (כד) משכלה מראה ירקות שבו. ור׳ סימן שכלה הלחלוחית שבו: (כה) בצפורן. ורוב הפוסקים (כה) לא הסכימו לפירוש זה אלא שרמ״א כתב דעה

שער הציון

(יד) לבוש ...

לולבין מלוין (הגהות מיימוני פרק ז׳): ו ^ינקטם ראשו דהיינו שנקטמו (כו) ^*^י רוב העלין העליונים (כז) ^* פסול. הגה (כח) ואם נקטם (כט) העלה העליון האמצעי שעל השדרה פסול (המגיד ור״ן פ׳ לולב הגזול) (ל) ודוקא (ו) דאיכא אחר ^* אבל ליכא אחר מברכים עליו (מרדכי פ״ג ומנהגים): ז ^* נסדק (לא) ^לאם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שנראו כשנים פסול. הגה (לב) ואפי׳ לא נחלקה (ח) התיומת העליונה בענין שיפסל הלולב מכח נחלקה התיומת: ח ^מיש לו כמין קוצים בשדרתו או שנצמת ונכווץ (לג) או שהוא עקום (לד) ^נלפניו (לה) שהרי שדרו כגב בעל חטוטרת

באר היטב

לגמרי אם אפשר לו. ע״ז: (ז) דאיכא. כתב המ״א דהרמ״א ובעל המנהגים לא עיינו יפה דהמרדכי כ״כ אהדס דוקא אבל בלולב פסול לכ״ע וכן עיקר ואיתא בירושלמי נקטם אין זה הדר וא״כ פסול כל שבעה וכ״כ רי״ו כל הפסולים פסולים כל שבעה מפני שאין הדר חוץ מנסדק ונחלקה התיומת דפסולין משום לקיחה תמה כשרים בשני ...

שערי תשובה

משנה ברורה

זו כדי ליישב מנהגם שנהגו כך במקומותיו לסמוך ע״ז לפי שאין לולבין מצויין ע״כ אין להקל בזה (כו) כ״ז שיש בעיר לא: (כו) רוב העלין העליונים. ועליונים נקרא אותן שגבוהין מן השדרה ולמעלה ושיעור הקיטום לא נזכר בהשו״ע אם דוקא כשנקטם הרוב של כל עלה או אפילו במקצתה ועיין בלבוש שמחמיר דאפילו במקצתן ויש מאחרונים שמפקפקין בזה והנה המחבר לא זכר לחלק בין עלה אמצעי ליתר העלין ועיין בבה״ל: (כז) פסול. דאין (כז) זה הדר: (כח) ואם נקטם וכו׳. דעת הט״ז והגר״א דהרמ״א הוסיף בזה להחמיר כדעת הרה״מ והר״ן דהעלה העליון האמצעי שעל השדרה [היינו כשיש ב׳ עלין שכלה בהם השדרה העלה האמצעי לבדה נקרא ראש הלולב] אם נקטמה פסול ועיין בביאור הגר״א דמשמע מניה שמלדד להורות כן להלכה כהרמ״א (כח) ואפילו נקטמה העלה הזאת בכל שהוא פסול: (כט) העלה העליון האמצעי וכו׳. ואם כלה הלולב בשני תיומות ונקטמה רק אחת מהן אפשר דיש להקל וכן מלדד בספר בכורי יעקב ע״ש: (ל) ודוקא דאיכא אחר וכו׳. עיין בא״ר דכונת הרמ״א להקל בנקטם עלה העליונה משום דכמה פוסקים מקילין בעיקר הדין ויש לסמוך עלייהו בדליכא אחר אבל לא בנקטמו רוב עלין (כט) ואפילו בעלה אמצעי יש אומרים דאין להקל לברוכי עלייהו כ״א בנקטם רק מקצתה אבל לא בנקטם רובה (ל) אפילו בשעת הדחק ועיין בבה״ל: (לא) אם נתרחקו וכו׳. היינו (לא) אפילו לא היו כן בתולדה רק אח״כ: (לב) ואפילו לא נחלקה התיומת. פי׳ שלא נסדק העלה האמצעי (לב) עד השדרה (לג) ואפילו נסדק רק מקצתו שמחמת נחלקה התיומת דעת הרבה אחרונים שאין לפסלו נ״מ כיון שנתרחב הסדק עד שנראה כשנים פסול (לד) ויש ליזהר הרבה בזה: (לג) או שהוא עקום. כמגל [גמרא]: (לד) לפניו. דהיינו (לה) הצד שכנגד השדרה ונעשה שדרתו כגב הטוטרות: (לה) שהרי שדרו. נקרא בשם זה יען שהוא כשדרו של בהמה שהחוליות

ביאור הלכה

שער הציון

ס כלישנא קמא דרב נחמן שם ולאומרא ע שם כברייתא פ הרא"ש כתבוכם

פסול וכן אם נעקם לאחד ◦מצדדיו (לו) פסול אבל אם נעקם (לז) לאחוריו כשר שזו היא ברייתו: ט ◦אם (לח) כפוף בראשו (לט) פסול ◦ודוקא בששדרתו כפופה אבל עליו (מ) כפופים (מא) בראשו כמו שדרך להיות הרבה לולבים (ע) (מב) כשר:

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

תרמו דיני הדס. ובו י"א סעיפים:

א עיין לקמן ס"ו וכמה שליינתי שם ב ברייתא שם ל"ב ג משנה שם ל"ג וכאוקימתא דרב ל"ג ד שם כמשנה ה שם כגמרא ו ברייתא שם ל"ב וכדמפרש רב יהודה

א * הדס (א) (א) ◦שנקטם ראשו (ב) (ב) כשר (ג) ◦נשרו רוב עליו אם נשתיירו ג' עלין (ג) (ד) בקן אחד כשר: ב (ה) ◦היו ענביו מרובות מעליו (ו) אם (ד) ירוקות כשר ואם אדומות או שחורות פסול (ז) ◦ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותם (ה) ביו"ט לפי שהוא כמתקן * ◦העבר וליקטן (ח) או (ו) שליקטן א' א' לאכילה ה"ז כשר. (ומיוס ראשון ואילך (ט) כשר (ז) בכל ענין) (ב"י בשם א"ח): ג ענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו ◦כגון ג' עלין או יותר (י) בגבעול אחד אבל אם היו שני העלים בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי

באר היטב

(א) שנקטם. היינו מן העץ של ההדס דהיינו הקן של ג' עלין. אבל בעלה לחוד לא שייך נקטם ראשו: (ב) כשר. וזהו דעת הרמב"ם.

שערי תשובה

(בשו"ע) נשרו רוב עליו כו'.

משנה ברורה

(א) שנקטם ראשו. היינו העץ אבל בעלה לחוד לא שייך כלל נקטם ראשו וכדלקמן בס"י בהג"ה: (ב) כשר. עיין לקמן בס"י שמביא מחלוקת בזה (א) לפי ששני סעיפים הראשונים אלו הוא לשון הרמב"ם ומן ס"ג ואילך הוא לשון הטור ונמשך כאן אחר לשון הרמב"ם אגב שאר הדינים: (ג) נשרו רוב עליו. היינו (ב) שהיה בכל קן וקן היוצא ממנו ז' עלין ונשרו מהן ארבעה כיון שנשתייר שלשה עלין עדיין נקרא עץ עבות וכשר וכדלקמן בס"ד: (ד) בקן אחד. היינו (ג) בכל קן וקן ממנו: (ה) היו ענביו. דלפעמים גדל על ההדס פרי כמין ענבה: (ו) אם ירוקות כשר. דגם ההדס ירוק הוא ואין שינוי מראה מחמת הענבים משא"כ בשחורות וגם אדומות הוו שחורות דאמרינן האי שחור אדום הוא אלא ואם היו שאר גוונים כגון גרי"ן או בלא"ה בכפות תמרים נלדד להחמיר ומותר למעט אותן לכתחלה כדי שיהיו עליו מרובות מענביו ואפילו למעטן

ביאור הלכה

* הדס וכו'.

שער הציון

(יא) למעלה מהם ׳אין זה עבות אבל (יב) נקרא הדס (ח) שוטה. סגה ופסול (יג) אפי׳ בשעת הדחק ואיכא מאן דאמר בגמרא (יד) דכשר וע״כ נוהגין באלו המדינות לכתחלה ליטול באלו ההדסים המובאים ואין ג׳ עלין בגבעול אחד ויש מי שכתב דהדסים שלנו אין נקראים הדס שוטה * הואיל והם ב׳ על גב ב׳ ואיכן כהדס שוטה הנזכר בגמרא (טו) ולכן נהגו להקל כמו שכתב מהר״י קולן ומהר״י איסרלן ז״ל בתשובותיהם: ד ׳יצאו הרבה בקן אחד (טז) ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא (ע) שלשה בקן אחד כשר (יז) אפי׳ נשרו רובם כגון שהיו ז׳ ונשרו מהם ד׳ ונשארו ג׳: ה ׳למצוה בעינן

ז שם משמיה דאמימר ח כרי״ שם ט טור בשם הרא״ש שהכריע כדברי הראב״ד

שערי תשובה

באר היטב

(ח) שוטה. עיין בתשובת הכם לבי סי׳ קס״ח ההדסים הנמצאים באמסטרדם ובהמבורג תלתא תלתא בחד קינא כשרות ומצוה מן המובחר לקנותם בדמים יקרים ודלא כהשבות יעקב שכתב שהם מורכבות ואותם הבאים מן איטליא הם פסולים ע״ש ועיין בשבות יעקב ח״ב סי׳ כ״ח. וכ״פ בתשובת פנים מאירות סי׳ ט׳ וכתב הלוקח אגל הדסים הלחים העומדים תלתא בחד קינא עוד הדס יבש המביאים מאיטליא כדי לצאת דעת ספר שבות יעקב עוברים בבל תוסיף ע״ש: (ע) שלשה. עיין ט״ז שהעלה לדידן שהדס שלנו שנים ע״ג שנים אם נשר א׳ מן שיעור ההדס של״ל עבות דהיינו ג״ע פסול להר״ן. ולהרא״ש אם נפסקו ב׳ מן רוב שיעור זה או פסול וצריך ליזהר בזה דהרבה פעמים נושרים הרבה עלים מההדס ואינם משגיחים ע״ז עכ״ל. וכתב של״ה דצריך לראות שיהיו דרך גידולם

ביאור הלכה

דס״ל אפילו אם שמחירו ביו״ט דהו״ל נראה ונדחה אפ״ה חוזר ונראה כשתקן ובאמת בעיא היא זו בגמרא ועיין בב״י דמתרץ זה וכן הט״ז והגר״א תתרו לייכב אמאי אזלינן להקל בזה. והנה טעם המחבר שסתם בזה משום דהרי״ף והרא״ש והרמב״ם סתמו בזה ולא חילקו אכן לענ״ד לאו ראיה היא דסתם שתורות לא משמע כלל שנשתרו ביום אלא דשתורות מאתמול. ובין כך ובין כך כיון דהם לא הקילו בפירוש ומצינו לכמה ראשונים קמאי דקמאי שיש להחמיר בזה אין להקל בזה דהיינו הרי״ן גיאת וכן משמע מהר״ת וכ״כ המאור [והובא דבריו גם בשבולי הלקט] והעיטור והאור זרוע והר״ן עיין שם בדברי כולם שנקטו דאין להקל כ״א בדאשתור מעיו״ט דהו״ל רק דיחוי מעיקרא ולא שמיה דיחוי ולא כאשתור ביו״ט: * הואיל והם ב׳ ע״ג ב׳ ואינן בכלל הדס שוטה. עיין בבכורי יעקב שתמה ע״ז הא מ״מ אינו בכלל עבות האמור בתורה דהוא דוקא בת תלתא טרפי וע״ש שסוכית דאף אלו המקילים בשעת הדחק הוא דוקא בתרי וחד אבל על תרי ותרי אין לנו שום סמך אם לא דנסמוך על דעת בעל השלמה שמתיר בשעת הדחק לברך על ג׳ מינים. והנה בלא״ה שכל הפוסקים חולקים עליו מ״מ בלא״ה לא שייך אצלנו טעם זה כיון שגדלים אצלנו הדסים נאים של ג׳ על ג׳ ואף שבשו״ת שבות יעקב רצה לפוסלם מטעם מורכבים כבר חלקו עליו בתשובת ח״צ ופנים מאירות והדין עמהם וכבר פשט המנהג עתה בכל מקום להכשירם שידוע הוא שאינם מורכבים וכיון שיכול לקיים המצות באלו אפילו אין בעיר מהם רק אחד לא מקרי תו שעת הדחק לברך על ג׳ מינים בלא הדס כשר. ולכן אשרי הקונה לו אפילו רק הדס א׳ של ג׳ ע״ג ויטלים בשנים בדים

משנה ברורה

לזה (י) בעיגול אחד שאין אחד נמוך מחבירו אע״פ שכל אחד בעוקצו: (יא) למעלה מהם. או (יא) למטה מהם: (יב) נקרא הדס שוטה. מפני שאין עליו הולכין כסדר אלא משובשין כשוטה: (יג) אפילו בשעת הדחק. שאינו בכלל הדס כלל (יב) ופסול אפילו בשאר ימים וכן אם היו שנים זה ע״ג זה ג״כ אין זה בכלל עבות האמור בתורה: (יד) דכשר וע״כ נוהגין וכו׳. ר״ל דסומכין על אותו מ״ד דמכשיר בתרי וחד (יג) וה״ה בתרי ע״ג תרי: (טו) ולכן נהגו להקל וכו׳. עיין בביאור הגר״א ובשארי אחרונים שכולם פקפקו מאוד על המנהג ההוא שאין להם שום יסוד לא בתרי וחד ולא בתרי ע״ג תרי והרמ״א דחק רק לקיים המנהג ולכן הירא לדבר ד׳ יטרח למצוא עבות כדין דהיינו ג׳ עלין בשוה בכל קן וקן ועיין לקמיה בס״ה. כתב הח״א דבתוך אלו היבשים שמביאים עם האתרוגים בדוחק נמצא אחד למאה שיש בו ג׳ בקן (יד) אחד ולכן אין להם הזקת כשרות עד שיפרש באמין ויזרק אותם (טו) ואם לא ימצא יטול בלא ברכה ע״ש: (טז) ונשרו מהם עד וכו׳. היינו אפילו היה בכל אורך ההדס כן: (יז) אפילו נשרו רובן. דכיון דנשאר ג׳ עדיין עבות קרינא ביה אבל אם נשארו רק שנים פסול דאף דבהדס שיש בו ג׳ בקן אחד ונשר אחד מכל קן ונשאר רק שנים הסכימו כמה אחרונים להכשיר (טז) שם שאני שנשתייר עכ״פ רוב הקן ורובו ככולו משא״כ הכא שנשרו רובם בעינן עכ״פ שישתייר שיעור עבות דעי״ז נוכל להכשירו

שער הציון

(י) פוסקים: (יא) לבוש וכ״כ הריטב״א: (יב) ב״י סוף הסימן: (יג) עיין בבכורי יעקב דמתפלא דאין לזה שום מקור להקל אף לאותו מ״ד: (יד) ר״ל כולם ...

כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות (יח) * ולעיכובא ברובו (יט) (ואפילו אינו בראשו) (טור): ו ׳יבשו עליו פסול ׳כמשו כשר: ז שיעור היבשות ׳אפי׳ אם נפרך בצפורן אם עדיין ירוקים הם כשר ואינם נקראים יבשים אלא (י) (כ) כשילבינו פניהם: ח ׳יבשו רוב עליו (כא) ונשתייר (כב) בראש כל בד מהג׳ בדין קן אחד ובו ג׳ עלין לחין כשר (כג) ׳וי״מ שאפילו מהג׳ שבחד קינא יבשו שנים ולא נשאר כי אם אחד לח (כד) כשר (כה) והוא שיהיה העלה (כו) שהוא מורכב על שניהם: ט אם אותם עלים שלא יבשו הם (כז) כמושין ׳יש פוסלין ׳ויש מכשירין:

י שם כמשנה כ ברייתא שם ל״א ל טור בשם הראב״ד וכ״כ הר״י וה״ה מ ברייתא שם ל״ג וכדמפרש רב חסדא נ טור בשם אביו הרא״ש ס שם בשם הראב״ד ע שם בשם אביו הרא״ש

באר היטב

ע״ש: (י) כשילבינו. אחר שיפרכו בצפורן מ״ב מ״א: דגרעינים שלו גדולים קצת וכמש״ל

שערי תשובה

ודאי מורכב יש לפסול ע״ש וגם לטעם הלבוש דפוסל אתרוג מורכב משום שנעבדה בו עבירה יש לפסול כאן דשמא הורכב באילן מאכל וזה שאות קצת וכמש״ל מדברי השבו״י בזה:

ביאור הלכה

של הדס אחרים שהם של ב׳ על ב׳ אם אין ידו משגת ליקח שלשה בדים של הדס שהם ג׳ על ג׳ או הקהל יקחו להם לולב עם הדסים ג׳ על ג׳ ויצאו בו כל הקהל עכ״ל: * ולעיכובא ברובו. עיין במ״ב שכתבנו דהסכימו כמה אחרונים להקל כהרא״ה דאפילו נשרו מכל קן בכל ארכו עלה אחד ג״כ כשר כיון דנשאר שנים בכל קן דהוי רובא ונסתפקתי אם נשרו מאורך ההדס מקצת עליו דפסק המחבר דכשר כהראב״ד דלא בעינן עבות רק ברובו אם מן הרוב ההוא נשר ג״כ מכל קן עלה אחד אם אמרינן בזה תרי רובא להכשיר. והנה ראיתי לאחד מן האחרונים דמשמע מדבריו די״ל להכשיר גם באופן זה וכן משמע מת״א אכן לענ״ד צ״ע דמנין לנו לומר דנחשיב בכל אחד בתר רובא בין לענין רחבו בין לענין ארכו ודי לנו אם נקיל כהרא״ה להכשיר אם חסר עלה אחד מכל קן לכל ארכו או כהראב״ד אם חסר המיעוט בכל רחבו מרובו ולמטה אבל לא שנחבר שניהם יחד הלא עכ״פ יקרא עי״ז נשרו רוב עלים דהייט אם יש בהבד של הדס ז׳ שורות של קנים תלתא בכל קן ונשר מהם ג׳ שורות לגמרי ומן ארבעה שורות הנשארים חסר עלה אחת בכל שורה הרי שחסר י״ג עלים בס״ה ובהדס לא נשאר

משנה ברורה

להכשירו ונאמר דאף עתה עבות קרינא ביה: (יח) ולעיכובא ברובו. היינו שההדס ששיעורו הוא לא יותר מי״ב גודלין כדלקמן בסימן תר״נ אין צריך עבות בכולו רק ז׳ גודלין יהא עבות דהיינו ג׳ עלים בכל קן והחמשה גודלין אפילו נחסר לגמרי שנשרו עליו (יז) או שלא היו עבות דהיינו שהיו עליו שנים ע״ג שנים או תרי וחד דכיון שרובו היה עבות כשר. ובהדס שהיו בכל שיעור ארכו ג׳ עלים בכל קן ונשר עלה אחת מכל קן ברוב שיעור אורך ההדס יש בזה פלוגתא בין הראשונים (יח) יש מכשירין דכיון דנשאר שנים בכל קן רובו ככולו כי היכי דמכשירין בנשרו מקצת עליו מארכו של ההדס (יט) ויש פוסלין דס״ל דעי״ז לא נשאר עליו שם עבות כלל דאין עבות אלא בשלשה. ולענין הלכה נקטינן להקל (כ) במקום הדחק שכן הסכימו (כא) כמה אחרונים. ודוקא כשנשארו עכ״פ שני עלין בכל קן דהוי רובא עכ״פ אבל אם נשרו שני עלין ברוב שיעור אורך ההדס פסול לכו״ע (כב) וא״כ במקום שנוהגין לצאת בהדסים של שנים ע״ג שנים כדלעיל בהג״ה אם נשר (כג) עלה אחת מכל קן ברוב שיעור אורך ההדס פסול לכו״ע דלא נשאר רובא: (יט) ואפילו אינו בראשו. כגון שמלמטה עד רובו יוצא בכל קן וקן ג׳ עלין ולמעלה נשרו עליו או שהוא אינו עבות ג״כ כשר ואע״ג דביבשו עליו פסק בס״ח דאינו כשר כ״א כשנשתיירו בכל בד ג׳ עלין לחין בראשו דוקא שם הטעם משום הדר והדר ניכר כשהוא בראשו אבל׳ כאן משום עבות ודי בכל מקום: (כ) כשילבינו פניהם. לאחר שנפרך בצפורן [מ״א] ובאמת (כד) אינו מצוי במציאות שילבינו פניו ולא יהיה נפרך בצפורן וא״כ כשנתלבן פניהם ודאי יבש הוא. ומי שאינו בקי בזה השיעור משמע בתמים דעים שיכול לשער ע״י שישרה אותם יום או יומים במים דאם יחזרו לכמות שהיו במשמושן ובמראיהן עדיין לחים הם ואם לאו הם יבשים. כתב הפמ״ג דיבש עץ ההדס אפי׳ העלים הם עדיין ירוקים פסול ובבכורי יעקב משיג ע״ז ודעתו דיבשות העץ לא שייך פסול כלל ע״ש: (כא) ונשתיירו וכו׳. דע״י הג׳ עלין לחין שבראש הבד הל שם הדר על כל ההדס: (כב) בראש כל בד מהשלשה בדין. ולפי המבואר לקמן בסי׳ תרנ״א דבשעת הדחק שני בבד הדס אחד גם בעניננו די כשיהיה בראשו קן אחד של ג׳ עלין לחין [ר״ן]: (כג) ויש מפרשים וכו׳. הוא דעת הרא״ש (כה) ולדידיה לא בעינן שיהיה הקן בראשו דוקא: (כד) כשר. עיין ברא״ש דס״ל דצריך שישתייר שלשה קנין ובכל קן עלה אחד לח בראשו (כו) ותמהו האחרונים על המחבר שלא הזכיר דבר זה: (כה) והוא וכו׳. ר״ל מה דמכשרינן בעלה אחד לח בראשו דוקא באופן זה שהוא מורכב על שניהם דאז נראה ההידור יותר (כז) אבל אם היה כל שלשה עלין לחין אפילו כולן בשוה כשר: (כו) שהוא מורכב על שניהם. אף דבס״ג פסק המחבר (כח) דזהו בכלל הדס שוטה (כט) אפשר דשם מיירי שהיה כל אורך שיעור ההדס באופן זה ואינו בכלל הדס האמור בתורה אלא הדס שוטה אבל הכא הלא מיירי שהיה כל שיעור ההדס בקנין של ג׳ עלין בשוה כדין אלא שמחמת שהיו יבשין לא נקרא הדר ולכן אמרינן דאם נמצא ג׳ קנין ובכל א׳ עלה אחד שהוא מורכב על שניהן והוא לא נראה וניכר בו ההידור וכשר והלכה (ל) כדעה הראשונה: (כז) כמושים יש פוסלין. טעמם שאין מציל מידי יבש אלא לא ההדור ויש מכשירין כיון דכמוש כשר יכול להציל כמו לא ממש

שער הציון

(יז) כן ביארו כמה אחרונים ופשוט: (יח) הרא״ש ורי״ו וכן הסכים הריטב״א בחידושיו: (יט) הר״ן וכ״ש לדעת הגאונים אפילו נשר עלה אחת מכל שיעור אורך ההדס נמי פסול: (כ) ח״א: (כא) הב״ח [והעתיקו הבכה״ג והעת] והט״ז והגר״ז והח״א ובכורי יעקב ומ״מ אין להקל זה אלא במקום ...

י (כח) פנקטם ראשו (כט) כשר (ל) אפי' לא עלתה בו תמרה וה"ה ליבש ראשו (לא) צויש פוסלין (לב) בנקטם ראשו. הגה (לג) וטוב להחמיר (לד) * במקום (יא) שאפשר באחר (המגיד) ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו (לה) העלים (ר"ן): יא קאם אין לו אלא הדס שענביו מרובים מעליו בי"ט (לו) * נוטלו ואינו מברך עליו:

שערי תשובה

(בשו"ע) ויש פוסלין כו'. ועיין בהלק"ט ח"א סימן ר"ך בענף אחד של הדס שיש בו סעיפים הרבה שהוא נתבש אחד ונקטם האמצעי וסעיף אחד נשאר שלם יש תקנה לדבר שיתתוך האמצעי וישאר כמו בית יד לסעיף השלם ...

באר היטב

(יא) שאפשר. וב"ח כ' דביבש ראשו אפי' א"א באחר אין לברך עליו ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

תרמז דיני ערבה. ובו ב' סעיפים:

א *ערבי נחל האמור בתורה הוא מין ידוע הנקרא כן עלה שלו משוך כנחל (א) ופיו חלק וקנה שלו אדום (ב) (ואפי' בעודו (א) ירוק כשר) (ב"י) בורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקראו ערבי נחל ואפי' היה גדל במדבר (ג) או בהרים כשר גויש מין אחד דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר (פירוש מגרה סיג"ה בלע"ז) וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה (ד) והיא פסולה (ה) דויש מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן (ו) וזה כשר: ב (ז) הערבה שיבשה (ח) או (ב) שנשרו (ט) רוב עליה (י) או (ג) ושנקטם ראשה פסולה אבל כמושה או שנשרו מקצת עליה (יא) זכשרה והרמב"ם (יב) מכשיר בנקטם ראשה:

באר היטב

(א) ירוק. דסופו להיות אדום כשיגיע עליו השמש: (ב) שנשרו. לכן יש ליזהר מלתלוש רוב עלי הערבה שבלולב ועסי' תרס"ד ס"ד. ויש לדקדק בזה שלפעמים נושרין ע"י תחיבתן לתוך הלולב וגם ע"י נענוע: (ג) שנקטם. פי' שנקטם עלו ת"ד סי' רל"א. והמ"מ פי' שנדלדלו עליה מהקנה או שנסדקו ונחלקו עליה פסולה ויש להחמיר בכולן דערבות מצויות מ"א ועיין ס"ז:

שערי תשובה

(בשו"ע) ערבי נחל כו'. ופי' דומה למסר ועיין בכפות תמרים ...

משנה ברורה

(א) ופיו חלק. ר"ל חודו: (ב) ואפילו בעודו ירוק. דכל שאינו לבן ממש אדום מקרי (א) שאע"פ שהוא ירוק מאחר כשהשמש ...

ביאור הלכה

שער הציון

תרמח דברים הפסולים באתרוג. ובו כ״ב סעיפים:

א אאתרוג (א) (א) היבש (ב) פסול ושיעור היבשות בכשאינו מוציא שום ליחה וידבק ע״י שיעבור בו (ב) מחט ובו חוט ואם יש בו ליחה (ג) יראה בחוט (ואתרוג שהוא מסנס שעברס (ד) ודאי (ג) יבש הוא (ה) ופסול) (תס״ד מסרי״ל סימן ס׳): ב גאתרוג שניקב נקב (ד) מפולש (ו) כל שהוא פסול ושאינו מפולש (ז) אם היה (ס) כאיסר פסול (ח) * ואם חסר כל שהוא פסול

א מגנה דף ל״ד ב טור בשם הרא״ש ג שם במשנה וכגמרא דעולא משמיה וכפי׳ רבי ישעיה והרא״ש שהביאו הטור וכ״כ התוס׳ דעולא אסיפא קאי אניקב ולא חסר וכ״כ הרמב״ם

שערי תשובה

(א) היבש. עבס״ע וע׳ במ״א בשם ב״ג חזית השולה בתלוש איזו אלא מחמת יובש וכמישות וכשר וע״כ דכמוש מקלתו כשר וע׳ לקמן ס״ק י״ז שכתב דמ״ש הש״ע וי״א דה״ס יבש כו׳ היינו לאפוקי מש״ג ע״ש ועיין בפ״מ שם וכס״ק י״ט כתב דמסתימת כל הפוסקים משמע דאף חזית שעלתה

באר היטב

(א) היבש. עמ״א שהעלה דאתרוג כמוש שקורין וועל״ק דכשר ובלבד שיבדקנו ע״ש. אם יש בידו אתרוג מוכן אין מחוייב להמתין שיבא לו אתרוג יותר יפה. שבות יעקב ח״ב סי׳ ל״ז וכן הסכים תשובת יד אליהו סי׳ ע״ב ועיין בתשובת חכם צבי סי׳ מ״ה:

(ב) מחט. קשה הא יהיה בו נקב מפולש והוא פסול לדעת הרא״ש והטור וכ״פ בש״ע ס״ב לדעה קמייתא יש לומר דאין פוסל במפולש אלא כשניקב מעבר זה לעבר שכנגדו או להדרי הזרע אבל אם הנקב בחד צד מפולש דהיינו בעובי שלה ודאי אין פוסל לכ״ע בלא חסרון דהא דיני אתרוג אנן ילפינן מטריפות של בהמה ובטרפות אם יש נקב מפולש בעובי האבר כגון בלב או מעיים ואינו מגיע לחלל ודאי אין טריפות ה״נ כאן באתרוג. ט״ז: (ג) יבש. וכתב הב״ח דלא מהני הכא בדיקת החוט דודאי הוא מסתמא יבש ופסול והט״ז כתב דאם אנו רואין שנשאר בגוי שלו מהני בו בדיקת החוט ע״ש. עוד כתב הב״ח הטומנים אתרוג בדבש כדי שישאר בו לחלוחית אין לסמוך על זה להכשירו בלא בדיקת מחט ובו חוט. אבל הט״ז ס״ק י״ז כתב דפסול הוא דהוי בכלל כבוש ע״ש: (ד) מפולש. ואם נקבה הקליפה העבה מצד זה לצד זה מקרי מפולש לכ״ע מ״א: (ה) כאיסר. אבל פחות מאיסר ואין שם חסרון כגון שנעץ שם יתד כשר ואם חסר כל שהוא פסול אפי׳ באינו מפולש. וי״א הוא הרא״ב״ד דס״ל דתרתי לריעותא בעינן מפולש וחסרון דבלא חסרון כשר בכל גווני אלא דבים חסרון יש חילוק דאם הוא מפולש פסול אפי׳ בחסרון כל שהוא ובאינו מפולש דוקא כאיסר וקי״ל להחמיר זולת

ביאור הלכה

* ואם חסר כל שהוא פסול. ודוקא כשנחסר מגוף האתרוג אבל אם נחסר רק הקליפה העליונה שהיא כמין גליד על האתרוג כשר לכו״ע כדלקמן

משנה ברורה

(א) היבש. ואם הוא יבש רק במקצתו עיין לקמן בסי״ב ובמ״ב שם: (ב) פסול. דאינו (א) הדר ואם הוא כמוש [שאינו לח ולא יבש] אפילו כמוש (ב) בכולו כשר דעדיין יש בו מקצת ליחה ומ״מ כיון שאנו רואין שהוא כמוש דעת המ״א (ג) דצריך לבדקו כמ״ש בשו״ע: (ג) יראה בחוט. הקשו האחרונים דא״כ יהיה נקב מפולש ופסול לדעה ראשונה שבסעיף ב׳ אפילו בלא חסרון ותירץ המ״א (ד) שתוחב המחט קצת במקום עובי שלה דהיינו במקום חור הנקב ועי״ז יכנס קצת מן החוט עמה וכשמוציאה יראה בהחוט ואין כאן נקב מפולש (ה) ויש שתירצו דמפולש לא נקרא אלא כשניקב ברוחב האתרוג מעבר לעבר אפילו שלא כנגד חדרי הזרע אבל כשניקב בעובי שלו מצד א׳ דהיינו לאורך האתרוג מעוקצו כלפי חוטמו ואינו מגיע לחדרי הזרע בזה י״ל דלכו״ע (ו) לא מקרי (ז) מפולש: (ד) ודאי יבש הוא. ר״ל דא״א שימצא בו ליחה (ח) ולא יצא תועלת ע״י בדיקתו: (ה) ופסול. עיין בשעה״צ מה שהבאנו בשם תמים דעים: (ו) כל שהוא פסול. אפילו אינו חסר מן האתרוג כלל כגון שניקב ע״י מחט: (ז) אם היה כאיסר. אפילו אין בו חסרון כגון שתחב בו יתד רחב ואם הנקב מרובע או ארוך (ע) רואין אי כד מעגלת לה הוי כאיסר פסול: (ח) ואם חסר כל שהוא. ר״ל דאם חסר אז אפילו הנקב הוא קטן ביותר דהוא

שער הציון

(א) גמרא: (ב) כן הוא מסקנת המ״א ומקורו ממה דאיתא בברייתא דף ל״א ארבעת מינין שבלולב וכו׳ כמושין כשרין יבשין פסולין ומה דאיתא במרדכי דכמוש פסול בב״י העתיק הגירסא במרדכי כבוש וסכה בא״ר מצדד להחמיר וכתב דטעם המחמירין בכמוש הוא משום דאיתא בברייתא דף ל״ו אתרוג תפוח סרוח כבוש וכו׳ פסול ובבה״ג הגירסא כמוש והברייתות פליגי אהדדי ונקטינן להחמיר ועיין בברכי יוסף שדוחה לזה דא״ר וכותב דבבה״ג ע״ס הוא וצ״ל כבוש ומסכים להמ״א וגם הגר״ז מעתיק לדינא כהמ״א ובאמת לו יהי דבה״ג היה לו הגירסא כמוש הלא כל הראשונים גורסין כבוש ומכשירין בכמוש עיין ברש״י ורי״ף לגורסין כבוש וממילא אין לנו שום דיעה דיחלוק על הברייתא הנזכרת בדף ל״א דכמוש כשר וכן ברמב״ם ורא״ש ורי״ו ור״ן וריא״ז ביאור והעיטור והריא״ז המובא בש״ג ושיבולי הלקט כתבו להדיא דכמוש כשר. וכן בסמ״ג ובאור זרוע כשהעתיקו הברייתא דדף ל״ו הגירסא שם כבוש וממילא לדידהו ג״כ כמוש כשר כנ״ל וע״כ בודאי הדין עם המ״א דכמוש כשר: (ג) אפשר לומר דהוא אזיל לשיטתו דס״ל דאפילו יבש מקצתו פסול וע״כ צריך לבדקו דאולי ע״י הכמישה נעשה קצת יבש מכפנים משא״כ להפוסקים דס״ל דוקא יבש בכולו או ברובו אפשר דבכמוש א״צ בדיקה וצ״ע: (ד) כן פי׳ המחה״ש דברי המ״א: (ה) בכורי יעקב בפירוש דברי הט״ז. ודע דהפמ״ג מצדד לדעת הט״ז אם ניקב האתרוג במקום הקצר שלו אפילו ניקב מעבר לעבר זה לא נקרא מפולש ובעינן אף לדעה ראשונה שיהיה בו חסרון אבל דעת המ״א אינו כן דאף בהוא שלא כנגד חדרי הזרע כיון שעכ״פ הוא מנוקב מעבר לעבר מקרי מפולש וכן הסכים לדינא בספר מאמר מרדכי ולפי מה שביאר בלבושי שרד דברי הט״ז גם הט״ז מודה לזה דמקרי מפולש: (ו) אחרונים: (ז) ואם האתרוג עשוי דפה דפה וניקב אחד מן הבליטות מעבר לעבר י״ל דלכו״ע לא מקרי מפולש וכשר כשאין בו חסרון [פמ״ג]: (ח) ב״ח וא״ר ותמד משה דלא כהט״ז וכן משמע מביאור הגר״א את״כ מצאתי בספר בכורי יעקב שמביא בשם ספר תמים דעים שמוכח דס״ל כדעת הט״ז שלאחר שהביא שם שיעור היבשות דהכיא המסרי״ל כשמו כתב שם דשיעורו חכמים בתרלגים וזגים של ע״ז שנקראו לחים כל י״ב חודש וסיים שם וז״ל אלמא כל דבר שאין בו כשנתם להעמידו כלחותו אינו מתקיים בלחותו אחר י״ב חודש אבל בודאי אם ישבית האדם עליהם לקיים אותן בלחותם כגון שטומנים אותם בדברים לחים יכל להעמיד אותם כמה זמנים ועי״ז לא נתנו חכמים זמן אלא הכל לפי מה שהוא עכ״ל הרי בפירוש דזמן לאוד אינו פוסל אם אין לו שיעור יבשות של מחט רק שמסתמא אם לא ישבית להעמיד לחותו לא ימצא לחות ע״י בדיקה ובעיני ראיתי אתרוג שהכר עבר עליו יותר משנה תמימה מעת שנתלש מן האילן שנשמר מבליעת אויר ע״י הסגר בכלי של מתכות והיה מונח במקום קר ולא קצת ועי״ז נשאר לו טיו ולחותו ובדקתי ומצאתי בו לחות הרבה וכה״ג כ״ל להתיר של אשתקד ע״י בדיקת חוט אם לא נתכוין ונפסק הדרו עכ״ל הבכורי יעקב ואפשר דגם הגר״א מודה באופן זה והוא מיירי רק בסתמא: (ט) מ״א וא״ר וש״א:

(ט) דוי״א דגם בנקב מפולש בעינן חסרון משהו ושאינו מפולש בחסרון כאיסר. הגה ונהגו להכשיר הנקבים שנעשו באילן ע״י קוצים. (י) אע״פ שיש בהם חסרון שזהו דרך גדילתן (תס״ד סי׳ ל״ס) מיהו (יא) אם רואה שאין העור והבשר (ו) קיים תוך הנקב פסול לסברא הראשונה אע״פ שאינו מפולש ובשעת הדחק יש להקל (יב) כסברא האחרונה להכשיר חסרון שאינו כאיסר ואינו נקב מפולש (דעת עצמו): ג מפולש היש מפרשים כפשוטו דהיינו (יג) שניקב מצד זה לצד זה וויש מפרשין שכיון שניקב (יד) עד חדרי (ז) הזרע שהגרעינים בתוכו מקרי (טו) מפולש: ד * זאתרוג שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הזרע (ח) (טז) קיימים בפנים כשר (יז) חויש פוסלים: ה (יח) טנסדק כולו מראשו לסופו אפי׳ אינו חסר כלום פסול אבל נשאר בו שיור למעלה ולמטה אפי׳ כל שהוא (יט) כשר * ויש מי שאומר דדוקא מלמטה אבל בחוטמו אפי׳ כל שהוא פסול.

ד שם בשם ר״ת וכ״כ הרא״ב״ד בפירש דעולא ארישא אניקב ותסר כל שהוא קאי ה טס״ג והרי״ף והרא״ב״ד ו הרא״ש בשם הירושלמי ושכן פירש ר״י וכן כתב הר״ן ז בעיא שם בגמרא ולא נפשטא ונקט הרי״ף לקולא ח טור בשם יש מחמירין ולזה הסכים ט מגנה שם ל״ד ובגמרא ל״ו ובפירוש רש״י ורא״ש י הר״ן שם

באר היטב

בשעת הדחק כמ״ש רמ״א. וכתב המ״א וצ״ל דאם הנקב מרובע או ארוך רואין אי כד מעגלת לה הוי כאיסר פסול וכ״ה בי״ד סי׳ ל״ד לענין גרגרת דלא כמ״ש בכנה״ג בשם הרדב״ז ע״ש: (ו) קיים. משמע דאם יש ספק בזה אם הבשר קיים אזלינן לקולא כיון שהדעה אחרונה שהוא הרא״ב״ד ס״ל אפי׳ בודאי יש חסרון כשר כל שאינו מפולש ואין החסרון כאיסר שפיר נסמוך עליה בספק לכל הפחות. וצ״ל פשוט דזה מיירי שעכ״פ לא ניקב עד חדרי הזרע דאל״כ אפי׳ הבשר קיים יש פסול מטעם נקב מפולש כמו בסמוך ואם יש ספק אם מגיע לחדרי זרע ג״כ כשר כיון שאין חסרון כלל מטעם שזכרתי כיון שלהרא״ב״ד כשר אפילו במפולש כל שאין בו חסרון כלל ט״ז: (ז) הזרע. עיין ט״ז שמאריך והעלה שג׳ קליפות שייכים באתרוג. האחד הוא הדק מאד שהוא כמין גליד למעלה בו אין שום פסול רק אם נקלף כולו כדאיתא בסעיף ו׳. הב׳ הוא קרוי קליפה החיצונה והיינו כל עובי האתרוג עד חדרי זרע ויש בו טעם חריפות כשאוכלין אותו בזה אמרי׳ דאם חסר בו קצת דפסול להרמב״ם אפי׳ בלא פילוש. ולהרא״ב״ד ע״י פילוש כמ״ש וגם דין נסדק דבסמוך הוא בקליפה זו. הג׳ הוא קליפה פנימית שהיא בין זרע לזרע בתוך האתרוג עצמו ע״ש: (ח) קיימים. ויוכל להרגיש

משנה ברורה

דהוא כל שהוא ג״כ פסול ועיין במאמר מרדכי שהסכים דלענין יו״ט שני ס״ד (י) לברך עליו כל שאינו מפולש ואינו חסר בכאיסר: (ט) וי״א וכו׳. ס״ל דתרתי לריעותא בעינן מפולש וחסרון דבלא חסרון כשר בכל גווני אלא בים חסרון יש חילוק דאם הוא מפולש פסול אפילו בחסרון כל שהוא ובאינו מפולש דוקא כשחסר בכאיסר וקי״ל להחמיר (יא) זולת בשעת הדחק כמ״ש רמ״א אח״כ: (י) אע״פ שיש בהם חסרון. ר״ל שנראה לפעמים באתרוג שהיה בו נקב בעודו במחובר אלא שנקרם עליו עור ובשר מלמעלה בזה יש להתיר (יב) אבל אם אנו רואים שלא נקרם אלא יש שם נקב וחסרון אע״פ שנעשה ע״י קוצים בדרך גדילתו פסול וזהו שסיים מיהו אם רואה וכו׳ והמון עם טועין בכך שסוברין שיש קולא כשנעשה הנקב ע״י קוצים: (יא) אם רואה שאין העור והבשר קיים וכו׳. ואם יש ספק בזה אם הבשר קיים (יג) אזלינן לקולא כיון שהדעה אחרונה ס״ל אפילו בודאי יש חסרון כשר כל שאינו מפולש ואין החסרון בכאיסר שפיר נסמוך ע״ז בספק לכל הפחות (יד) ואפילו אם ספק לו שמא הגיע פילוש הנקב עד חדרי הזרע ג״כ יש להכשיר שכל שאינו ברור לנו שהגיע עד חדרי הזרע יש לסמוך על דברי האומרים שאפילו אם הגיע לחדרי הזרע אינו נקרא נקב מפולש ואינו פוסל אא״כ יש בו חסרון: (יב) כסברא האחרונה להכשיר. ולברך (טו) עליו: (יג) שניקב מצד זה לצד זה. שע״ז מורה שם מפולש כמו מבוי המפולש: (יד) עד חדרי הזרע וכו׳. טעמם שהקליפה העבה המקפת את חדרי הזרע אינה נחשבת עם חדרי הזרע לד״א אלא היא נחשבת לדבר בפ״ע לענין זה וכיון שניקבה כולה מצד א׳ ה״ז נקב מפולש וע״כ אע״פ שחדרי הזרע וצד השני של האתרוג נשארו שלימים (טז) ה״ז פסול. ולענין הלכה (יז) יש להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת הדחק שא״א למצוא אתרוג אחר יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר לברך על אתרוג זה (יח) ובפרט היכי שאינו חסר כלום כגון שניקב ע״י מחט דיש בזה ס״ם שמא הלכה כהי״א הנזכר בס״ב דגם במפולש דוקא כשיש חסרון: (טו) מפולש. ואם ניקבה (יט) הקליפה העבה מצד זה לצד זה שלא כנגד חדרי הזרע דהיינו במקום שהאתרוג מתקצר למטה זה מקרי מפולש בין לדעה א׳ ובין לדעה שניה: (טז) קיימים. ויוכל (כ) להרגיש ד״ז במשמוש היד: (יז) ויש פוסלין. ויש (כא) להחמיר בד״ז במקום שאפשר: (יח) נסדק וכו׳. מדסתם המחבר (כב) משמע דס״ל דיש להחמיר אפילו בנסדק מצד אחד: (יט) כשר. כמו בנסדק הגרגרת בבהמה ביו״ד סימן ל״ד ואפילו

ביאור הלכה

בס״ו דזהו אינו בכלל חסר וע״ש במ״ב סקכ״ו: * אתרוג שנימוח וכו׳. זהו בעיא בגמרא ולא נפשטא ופסק בה לקולא משום דס״ל דכל הני פסולים אין עיקרם אלא מד״ס וספיקא לקולא וסי״א ס״ל דהוא ספיקא דאורייתא וצריך להחמיר מספיקא [הגר״א] וכתב הפמ״ג דאם נימוח בפנים ונסרח י״ל דפסול לכו״ע וצ״ע: * ויש מי שאומר דדוקא מלמטה וכו׳. עיין בהגר״א שכתב דסברא ראשונה ס״ל דכי פסלינן בחוטמו בכל שהוא דוקא אותן פסולין שפוסלין ברובו כמו חזזית וכמ״ש בירושלמי חוטמו כרובו לפסול עכ״ל ור״ל משא״כ בזה דלא בעינן רק שיתקיים משהו למעלה ומשהו למטה ולפ״ז לסיס מתמירין דס״ל דגם בעניננו מחמירין לפסול כרובו צריך להחמיר גם לענין חוטמו ממילא בכל שהוא ובהכי ניחא

שער הציון

(י) אף דמבואר לקמן בסימן תרמ״ט סוף ס״ה דפסולי ראשון נוטלין בשני בלא ברכה הכא דבלא״ס יש דיעות דכשר אפילו ביום ראשון מקילינן לגמרי בשני: (יא) ט״ז מסתימת לשונו משמע דבשעת הדחק יש לסמוך לגמרי על דעת הי״א דהיינו להכשיר באינו חסר אפילו במפולש מעבר לעבר וכן ברחב כאיסר בלא חסרון וכן מוכח מהגר״ז וכן הסכים בבכורי יעקב דלא כפמ״ג שמצדד דלא סמך רמ״א אסברא אחרונה רק לענין להכשיר חסרון שאינו כאיסר ואינו נקב מפולש ומה שהזכיר רמ״א פרט זה היינו מפני שכתב מתחלה להחמיר לענין נקבים שאין עור ובשר קיים שזה הוא חסרון משהו ואינו מפולש כסברא הראשונה וע״ז סיים דבשעת הדחק יכול להקל בזה כדעה אחרונה אבל אין כונתו לבטל יותר הפרטים ע״ש בבכורי יעקב: (יב) ט״ז וש״א: (יג) ט״ז וש״א: (יד) שם: (טו) הגר״ז: (טז) והיינו דוקא כשאנו יודעין שהגיע עד חדרי הזרע אבל בספק כשר כמש״כ סט״ז: (יז) הגר״ז ובכורי יעקב: (יח) פמ״ג: (יט) מ״א וא״ר וש״א: (כ) טור: (כא) הגר״ז:

הגה * ויש מחמירין (כ) לפסול בנסדק (ע) רובו (כא) * וכל שלא נסדק רוב קליפתו (כב) סעבס (כג) לא מקרי נסדק (רבינו נסים) : ז כנקלף (כד) הקליפה החיצונה שלו (כה) שאינו מחסרו אלא נשאר (י) (כו) ירוק כמות שהוא בריותו (כז) אם נקלף כולו פסול לאם נשאר ממנו כל שהוא כשר מוי"א שצריך (כח) שישתייר כסלע : ז (כט) גניטל (יא) דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו (ל) פסול. הגה ויש מחמירין אם נטלה השושנתא דהיינו מה שאנו קורים פיטמא (ר"ן) וטוב להחמיר

כ שם במשנה וכרכה שם ל"ו ובפי' התוס' בשם ר"ת ל הרי"ף והרא"ש ורמב"ם מ תוס' בשם ר"ת נ שם במשנה ניטלה פטמתו כפי' הרי"ף ורמב"ם שם בפ"ת

שערי תשובה

כתלוס פסול ע"ש : (כבו"ע) נקלף כו'. וע' מ"ש בספרי בו"ת בית אפרים סי' ס' שהארתי פנין זה דנקלף יפה ושם הבאתי מתשובת בית יעקב סימן פ"ג ופ"ש מ"ש שדברי הס"ע שכתב וי"א דבעינן שיור כסלע הוא ל"ע ע"ש :

המ"א ע"ש: (י) ירוק. אבל אם נשתנה מראיתו דינו כמו חזזית

באר היטב

דבר זה במשמוש היד. מ"א ועב"ח : (ע) רובו. ט"ז העלה להלכה למעשה להכשיר בנסדק האתרוג ולא כולו אלא נשאר קצת למטה וברוחב אין הולך רק עד רוב עובי הקליפה ולא מגיע עד חדרי הזרע והיינו שלא בהוטמו דבחוטמו פוסל בכל שהוא עכ"ל. וכן דעת בס"ט : (יא) דדו. הוא העץ שעל ראש האתרוג והשושנתא עליו

ביאור הלכה

דעת הר"ן דמלדד להחמיר לענין חוטמו : * ויש מחמירים לפסול בנסדק רובו. אף דלדעת המחבר דמדמה לנפסק הגרגרת ג"כ פסול בנסדק רובו במקום אחד ומלד זה של מקום הסדיקה לא נשאר משהו דגם בגרגרת טרפה באופן זה אבן יש נ"מ במה דזכר המחבר בנסדק מראשו לסופו כולו ולא נשתייר רק משהו למעלה ומשהו למטה [illegible]

משנה ברורה

(כב) ואפילו נסדק משני לדדיו ע"פ כל ארכו ונשתייר מכל לד משהו למעלה ומשהו למטה : (כ) לפסול בנסדק רובו. הט"ז ומ"א השיגו על פסק הרמ"א ודעתם דלא נמצא מי שיחמיר בזה ברוב. אבל הגר"א בביאורו הוכיח כהרמ"א [illegible]

[illegible]

שער הציון

[illegible]

(לא) במקום שאפשר * סמיהו לענין דינא אין לפסול אא"כ ניטל (יב) הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והראש נקרא שושנתא (המגיד) וכל זה דוקא שניטלה אבל אם לא היה לו דד (יג) מעולם (לב) כשר וכן רוב האתרוגים שמביאים במדינות אלו (הרא"ש) : ח סניטל (יד) העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג (לג) ונשאר מקומו גומא פסול. הגה ואם יטל קצת העץ (לד) ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא (טו) מכוסה כשר (טור) : ט (לה) עעלתה סחזזית (פי' תרגום או ילפת או חזזן) עליו אם * בב' או בג' מקומות (לו) פסול ואם במקום א' אם עלה (לז) * על

ס (כתב מהרי"ו רבי ישעיה הורוין בספרו שני לוחות הברית שאין פסול בניטל השושנתא ומכ"ש שיש שושנתא רק שנשבר מקצתה והאתרוג בשלמו מסודר ומפואר ונקח בשביל זה אתרוג אחר שאינו מסודר הוא הכסיל שבחושך הולך) ס בריית' ל"ס ניטלה בוכנתו כפי' הרי"ף שם והרמב"ם שם ע שם במשנה וברכה שם בגמרא

באר היטב

ועיין ט"ז : (יב) הדד. משמע מלשונו דוקא שניטל כולו. אבל הב"י וב"ח ולבוש כתבו להחמיר אפי' ניטל מקצתו וכהמ"א וכ"ל דעכ"פ בעי שינטל עד האתרוג כיון דהטעם הוא משום חסר כמ"ש סי' תרמ"ט ס"ה בהג"ה. א"כ בניטל כל שהוא לא מיקרי חסר דאין זה חסרון הניכר ועסל"ה : (יג) מעולם. וניכרים הם כי יש במקום פיטמא כמו גומא מתחלת ברייתו מבי"ע כנה"ג ועיין רדב"ז סי' ק"א. ועיין ט"ז שהעלה דאם יש אתרוג לפניו מהודר בשאר המעלות רק שאין לו הך שושנה או שניטל קצת מהדד שלמעלה ואתרוג אחר שאינו מהודר בשאר המעלות רק שיש לו שושנה אין להניח בכך שושנה וכ"ש במקום שיש ספק אם היה לו כלל שושנה דאין להחמיר ע"ש : (יד) העץ. ובשעת הדחק שאין אחר בעיר יש לסמוך ולברך עליו ואפי' ביום א' תשובת חכם לבי סי' ט' ע"ש : (טו) מכוסה. פי' שבגומא שם נשאר קצת מהעץ כמו שהיה בתחלה. וכתב בתשובת ב"י סי' קמ"ב הא דכתבו הפוסקים לפסול בניטל

שערי תשובה

(טו) מכוסה. עבה"ט ובתשובת שבו"י ח"א סימן ל"ס השיג על שבית יעקב וכתב שהוא נגד משמעות הש"ס וכל הפוסקים וכל היכא דבעינן מדאורייתא לקיחה תמה ושלימה כל שאינו מחובר כו בתולדתו חסר פ"י ד"א ודאי ל"ש תבור דלהוי מיקרי שלם ותמים ודחה ראיית הבי"ע מעירובין דף פ"א ומסוכה דף ל"ו ע"ש וגם כא"ר תולק עליו ע"ש וע' בפ"מ שאם העץ שלו בכסים ובתוך העץ גומא מגיע לתוך האתרוג כמו שנמצא לפעמים בזה פסול :

משנה ברורה

להחמיר בזה : (לא) במקום שאפשר. היינו שאפשר ליקח יותר מובחר מזה (לה) אבל אם הוא המובחר אין להחמיר בשביל השושנתא. ומ"מ נראה דדוקא אם חסר רק השושנתא אבל אם חסר גם מקצת מן העץ [illegible]

באור הלכה

רובו לדעת ההג"ה יש לפוסלו משום נסדק] עיין בר"ן : * מיהו לענין דינא אין לפסול וכו'. וכן הסכימו האחרונים דבניטלה השושנה לבד בודאי אין להחמיר כדמוכח מן המחבר ומור"ם וש"פ. וכתב במאמר מרדכי [illegible]

[illegible]

שער הציון

[illegible]

פ טור בשם הראב"ד והרא"ש וכ"כ הריב"ש צ שם בשם אחיו ר' יחיאל ק שם בשם הראב"ד ר מימרא ז' רבא שם

(מז) רובו (לח) פסול ואם על חוטמו (לט) אפי' כל שהוא פסול וחוטמו היינו * ממקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו : ר פי"א דהא דבב' וג' מקומות פסול היינו דוקא כשנתפשט הנימור ברובו אף על פי (מ) שבשטח (יז) החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון (מא) * שבולם (יח) מצד א' של אתרוג כשר צויש פוסלים (מב) אפי' במיעוטו של צד אחד : יא (מג) * אם הוא מחצה על מחצה במקום א' (מד) קיש מכשירים (יט) רויש פוסלים : יב מחוטמו ואילך דהיינו * ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל (כ) חזזית (מה) וכל * שינוי (כא) מראה:

שערי תשובה

(בשו"ע) וחוטמו היינו ממקום כו'. ועיין בב"י שהביא לשון רש"י שכ' וכחוטמו בשוכי גבהו משפע משם כו' וגם הביא לשון הרא"ש ובסוף דבריו כתב כל לשונות בפירוש דברי הרא"ש מ"ש וכן עמא דבר אם המנהג גם בשוכי גבהו עצמו לפסול או המנהג דוקא משוכי גבהו ולמעלה ואין שוכי גבהו בכלל ע"ש ובלשון הש"ע שכתב ממקום שמתחיל כו' וכן לקמן סעיף י"ב ממקום שמתחיל לשפע כו' משמע קצת דלישנא בתרא עיקר דאין שוכי גבהו בכלל אך במח"ב כ' בשם מורו הרב ז"ל דשוכי גבהו בכלל הפסול לפסול חזזית בכ"ש ע"ש ואפשר דגם בש"ע מ"ש ממקום שמתחיל כו' וגם המקום בכלל דכיון דשתם נקטינן לתומרא וקצת מסתבר כן דזיל בתר טעמא שבחוטמו נראה לעינים יותר וא"כ בשוכי גבהו ג"כ לא גרע מהשפוע שגם שם נראה לעינים להדיא ומ"מ אפשר בשעת הדחק יש להקל בשאר ימים : (יט) ויש פוסלים. עבה"ט ועי' במ"א שכתב שנראה להדיא לרוב בני אדם וכא"ר כתב בשם המבי"ט שאם אין נראה לעין מחמת דקותו וצריך להסתכל אין זה כל שהוא שפוסל ע"ש וכפ"מ ביאר יותר דכיון דחוטמו הטעם שאם אדם רואה יותר מבשאר מקומות מפא"כ שצריך עיון והסתכלות ומרחוק אין נראה אף בחוטמו אינו פוסל ע"ש : (כא) מראה. עיין בה"ט ועי' בשו"ת פני אריה סי' ה' שאותן אתרוגים המצויים אצלינו לפעמים נמצא בהם מראה אדום כדם

באר היטב

העוקץ היינו בניטל ואינו בעולם וא"א להברו אבל אם אפשר לחברו ע"י מחט או כיוצא בו ואינו ניכר מותר ליטלו ביום ב' ולברך אך ביום א' יש להחמיר ע"ש : (טז) רובו. מלשתם משמע דס"ל רובו משני לצדדין כמ"ש הטור : (יז) החברבורות. פי' שמקום החברבורות עצמם הוא המיעוט : (יח) מצד א'. וכתב המ"א משמע דאם נתפשט מהם לצד השני מקרי רוב דהוי רוב הקיפו אע"פ שאינו רובו של כל האתרוג עכ"ל : (יט) ויש פוסלים. וקשה למה כתב בש"י דאם כולם בצד אחד כשר הא ה"ל מהלה על מהלה וי"ל דהתם מיירי שאינו מהלה של כל האתרוג רק של הקיפו כמש"ל ולכן כשר מ"א : (כ) חזזית. כמין ב' אבעבועות לפחות והוא שיהיו נראים לעין כשאחזו בידו מבי"ט כנה"ג מ"א : (כא) מראה. ודוקא כשנראה

ביאור הלכה

דקי"ל דאפילו בכל שהוא שם בודאי אפילו בצד אחד : * ממקום שמתחיל להתקצר וכו'. עיין בב"י דדעת הרמב"ם והרי"ן גיאות דחוטמו היינו למעלה קרוב לשושנתא אבל בטוש"ע סתמו כדעת הרא"ש דהשפוע קרוי חוטם ומצד ברא"ש דכן הוא ג"כ דעת הר"ת והרי"ף ולכן כתב הטור ממקום שמתחיל לשפע וכן ג"כ כונת השו"ע והגה לכאורה היה נראה לומר דהוא מחלי האתרוג ולמעלה אבל באמת זה אינו דא"כ אם החזזית מתפשט על רובו של האתרוג ממילא הוא על חוטמו ג"כ ובפרט לדעת רש"י שכתב דשוכי גבהו של האתרוג הוא נקרא חוטם א"כ אם החזזית מתפשט על רובו הרי חוטמו בכלל ובגמרא וכן בפוסקים מוכח דתרי מילי נינהו [וביותר יקשה על המ"א וש"א שכתבו דהא דברובו פסול דוקא אם הוא משני לצדדים ולא מצד אחד ולמה לא נפסל בכ"ג מטעם דהוא על חוטמו] וע"כ אנו צריכין לומר דלכו"ע מתחיל החוטם באתרוג אחר שיעור רובו של האתרוג ולא קודם. ועיין בשע"ת דמצריך לחוש גם לדעת רש"י באם מתרמי החזזית במקום גבהו לבד ודוקא א"ע דגם כונת השו"ע הוא כן ולע"ד לשון השו"ע לא משמע כן וכן בלבוש מוכח בהדיא דכונת השו"ע הוא על השפוע לבד ולא על מקום גובהו [שהעתיק טעמו דרש"י והשמיט תיבת שוכי גבהו] ועכ"פ במקום הדחק בודאי יש להקל גם ביום ראשון ולברך עליו : * שבולם מצד א' של אתרוג וכו'. עיין בבית מאיר שמצדד דאפילו היה יותר משלשה חזזית כשר בזה כיון שעכ"פ הם מיעוטו של כל האתרוג אך לפי מה שמסיים לבסוף אין הדבר ברור בידו כ"כ ע"ש. ומיום ראשון ואילך בודאי יש להקל בזה : * אם הוא מחצה על מחצה וכו' ויש פוסלין. עיין במ"א שהקשה דא"כ למה כתב בש"י דאם כולה בצד אחד כשר הא הו"ל מחצה על מחצה וכספר בגדי ישע תירץ בפשיטות דהם מיירי שעומדים במיעוטו ואינו מחזיק מחצה וכאן מיירי שמחזיק מחצה מכוון מכח דאפשר לצמצם ע"ש : * ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא. ופיטמא בכלל וכדמוכח בב"י דתפס לתומרא כדעת הר"ת והרי"ף דשפוע ג"כ בכלל חוטם אבל מ"מ לא הוציא מכלל זה שיטת הרמב"ם והרי"ן גיאות דסדד קרוי חוטם וכ"מ מלשון הר"ת להמעיין בו וכ"כ במחלית השקל בסוף הסימן (אכן מה שכתב דפטמא מבואר בהגהת רמ"א ס"ז היא מה שקורין שושנתא שלא בדקדוק כתב דאנו תופסין לדינא דפיטמא הוא הדד שהשושנתא עליו ולא השושנתא עצמו ואפשר שתפס לשון הרמ"א לסימנא בעלמא מקום הפיטם וכ"מ ממה שסיים ראיה לדבריו מדברי הרמב"ם) : * שינוי. משמע דוקא שינוי מראה ולא שאר פסולים וכ"כ רבינו ירוחם והרא"ש דלא כהר"ן שפוסל גם בנסדק כל שהוא בחוטמו ולדידיה אם נסדק בחוטמו פסול כל ז' דאין זה הדר וס"ה כל פסולי אתרוג [מ"א] והנה לסר"ן בין נסדק בין חסר בין נקלף ונשאר גוון האתרוג הכל פסול בחוטמו בכל שהוא ופסול כל ז"י"ן ומיהו אין הלכה כן אלא כדעה הראשונה דרק שינוי מראה וחזזית פוסלים בחוטמו בכל שהוא ולא שאר פסולים ומ"מ ביבש כל שהוא וכן בשאר פסולי הדר דעת הא"ר להחמיר כיש מי שאומר שהובא בשו"ע [בכורי יעקב] אכן לפי מה שכתב הגר"א בסעיף יו"ד טעם הדעה הראשונה המתירין בחוטמו בנסדק ע"ש ממילא לפי דעת היש מתמירין שם דאף ברובו מיפסל ממילא בחוטמו בכל שהוא וכן ג"כ דעת הרמב"ן הובא בב"י בסימן תרמ"ט ועיכ נראה דיש להחמיר

משנה ברורה

(מב) רוב כל שטח האתרוג משני הצדדים : (לח) פסול. דאינו (מג) הדר : (לט) אפילו כל שהוא פסול. שנראה (מד) שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שבאותו שפוע אדם נותן עיניו : (מ) שבשטח החברבורות וכו'. פי' שמקום החברבורות עצמם היא המיעוט : (מא) שכולם מצד א'. משמע דאם נתפשט מהם גם לצד השני (מה) מקרי רובו דהוי רוב הקיפו אע"פ שאינו רובו של כל האתרוג [מ"א] : (מב) אפילו במיעוטו. הלבוש וא"ר פסקו כדעה הראשונה וכ"מ גם בפמ"ג שאין פסול עד שיתפשט ברובו מיהו אם נתפשט גם לצד השני של האתרוג כבר ביארנו בס"ק הקודם דמקרי רובו בזה לכו"ע : (מג) אם הוא מחצה על מחצה. לא מיירי שהיה חצי האתרוג של צד א' מראשו עד זנבו דהא בראשו לבד פוסל חזזית במעוטו וכנ"ל בס"ע (מו) אלא מיירי דהמחצה היה כלפי העוקץ בכל היקף האתרוג : (מד) יש מכשירים. ס"ל (מז) דאפשר לצמצם והיש פוסלים ס"ל דא"א לצמצם ולדינא (מח) יש להחמיר כדעה בתרייתא מדנקט אותה המחבר לבסוף ועיין בפמ"ג שכתב דלא סגי אם ימצא רוב בהכשר ע"י מדידה אלא צריך שיראה לעינים בלא מדידה ובבכורי יעקב חולק ע"ז ע"ש : (מה) וכל שינוי

שער הציון

(מב) מ"א וש"א : (מג) רא"ש וש"פ : (מד) פוסקים : (מה) פי' דבזה דהאיסור מפום מגומר מקרי רוב הקיפו לחוד ג"כ בשם רובו אבל ברובו במקום אחד לא מקרי רובו רק כשהיה רוב כל שטח האתרוג וכנ"ל בסקל"ז [פמ"ג וב"ה] : (מו) בכורי יעקב : (מז) מ"א וב"ה : (מח) הט"ז וא"ר ופמ"ג :

ש טור בשם הראב"ד וכ"כ הר"ן וא"ח בשמו ובשם הריטב"א ת הרא"ש שם וב"פ

(מו) בכל שהוא (מז) * שויש מי שאומר דה"ה דיבש פוסל (מח) שם * בכל שהוא : יג תחזזית הוא כמו (כב) (מט) * אבעבועות ויש בו ממש שמקומו ניכר במישוש שהוא גבוה מהאתרוג. הגה ולכן יש להכשיר אותן חזזית שקורין בל"א מו"ל לפי שאינן גבוהים משאר האתרוג (מהרי"ל) ויש מי שכתב דיש להכשירם מטעם (נ) * דנחשבים מראה אתרוג מאחר (כג) דרגילים להיות הרבה כך (ת"ה

באר היטב

להדיא לרוב בני אדם מבי"ט. ודוקא שנשתנה למראה פסולה אבל נשתנה למראה כשרה כשר ב"ח ועמ"א : (כב) אבעבועות. ודוקא כשהוא נולד מעצמות האתרוג אבל מה שנעשה מקומו עקום ואדום מחמת שעוקצים אותה קוצים כשר. מבי"ט כנה"ג רדב"ז סימן ק"א : (כג) דרגילים. וא"כ אפי' גבוהים משאר אתרוג כשר.

שערי תשובה

ממש שמירקותן מתהפכים אל האדום ופעמים רבות שהאודם מתפשט על פני רוב שטח האתרוג או על חוטמו כו' ומתחלה נטה לפסול בזה לפי שמראה זו לא שמענו שיהא מראה אתרוג נוטה אל האדום האדום ושוב העלה להכשיר כיון שאין לנו ראיה מהתלמוד שזו היא מראה פסולה אפילו נתליע שהוא שינוי מראה לגבי אתרוג שהכתוב מסר לחכמים והם פסלו שחור ולכן אבל אדום כיון שלא הזכירוה לפסול י"ל דגם מראה זה הדר מקרי כמו שבתפוחים מראה יפה הוא וגם כיון שזו דרך גדילתן ורגילין להיות הרבה כן מראית אתרוג היא ולא גרעי מאותן חזזית שקורין מו"ל שהביא הרמ"א ז"ל והמחמיר מפסיד ממון ישראל וע"ש שכ' מה שקורין בלה"ע מאה"ל מפני שמראה זו באה בכל פירי מחמת עלה אחת או שאר דבר שהיה מונח עליו בזמן בשולם ועכבה מלהוליא באותו מקום מראיתה הטבעית ע"ש : (כב) אבעבועות. עבה"ט ועי' בא"ר שהביא מהאגודה דבמקום שעוכב על קוצים גדל בו חזזית הרי דלא בעינן שנולד מעצמות האתרוג ולכן כתב בבר"י שיש להחמיר בכך דינא דהמבי"ט ע"ש ולענ"ד דהך דינא דהמבי"ט שנעשה מקומו עקום ואדום אין בו גבהות משאר האתרוג וע"ד שכתב רמ"א להכשיר אותן שקורין מו"ל והאגודה כתב שגדל חזזית מחמת שעוכב על קוצים ודרך גידולו שבמקום הבולט נעשה גבוה מהאתרוג ונעשה חזזית מעלמות גידול האתרוג ופסול והנתת שם מלת חזזית הוא ע"פ התרגום במלת ילפת שפירש חזון כמ"ש בהג"ה סעיף ט' וכן איתא בבכורות דף מ"א ילפת זו חזזית המצרית ואמר ר"ל שמלפפת והולכת כו' פירש"י מלפפת דבוקה בו כדמתרגמינן ויתכר ולפף ע"ש ומנין דבוק בו לא שייך אלא בדבר שהוא גבוה קלת ונראה כאילו הוא דבוק עליו אבל משום לשאר אתרוג לא הוי דבוק אלא מראה אחר ועיין בס"ק שאח"ז : (כג) דרגילים. עבה"ט ועיין בתה"ד סי' ל"ט שכתב העולם נוהגים בפשיטות להכשיר אותו בלה"ע מא"ל (הוא מה שאנו קורים בל"א פלע"ק) ואפילו שהם מורכבים במשמוש היד כו' והני בלה"ע מא"ל שכיחי ורגילי תשיבי מראה האתרוג ולא מיקרי אינו הדר משום כך ול"ע עכ"ל וכיון שהגית בל"פ שלא בשעת הדחק אין להקל במורגשים במשמוש היד ועיין בא"ר שהביא מרדב"ז סי' קי"א וסיים ג"כ שאין להקל בדאפשר ע"ש ועיין בדגול מרבבה שכ' על דברי המ"א שכ' אפי' גבוהים כו' וגם אפילו על חוטמו כשרים דאי משום שאינם גבוהים א"כ על חוטמו פסול שאף אם אינו חזזית רק שינוי מראה פוסל ע"ש ועיין בלבוש שמבואר כן להדיא דמתחלה נקט טעמא משום דרגילי ובכיתי הוי מראה אתרוג ולא מיקרי אינו הדר בשביל כך אפילו מפוזרים ברובו או מחוטמו ולמעלה ועוד שאין זה חזזית שאין מישושן גבוה כו' ע"ש מבואר דלפי טעמא קמא אף בגבוה כשר אפילו מחוטמו ולמעלה

משנה ברורה

מראה. כגון שחור ולבן כמבואר לקמן בסט"ז : (מו) בכל שהוא. ודוקא (מט) כשנראה לכל אבל אם אין נראה לעין מחמת דקותו וצריך להסתכל אין זה כל שהוא שפוסל : (מז) ויש מי שאומר דה"ה דיבש וכו'. וכן פסק (נ) הא"ר וש"א. ולאו דוקא יבש ה"ה (נא) שאר פסולין דמשום הדר : (מח) שם בכל שהוא. היינו במקום חוטמו אבל בשאר מקומות האתרוג דינו כחזזית ושינוי מראה (נב) שבמקום אחד דינו ברובו ואם בשנים או בשלשה מקומות פוסל אף במיעוטו : (מט) אבעבועות. יש אומרים (נג) דוקא שתי אבעבועות דבלא"ה אינו בכלל חזזית אבל רבים (נד) מהאחרונים חולקין ע"ז ודעתם דאף אבעבוע אחת כל שנראה לכל אדם לעין בלא הסתכלות מקרי חזזית. כתבו הפוסקים דדוקא כשנולד החזזית מעצמות האתרוג אבל מה שנעשה מקומו עקום ואדום מחמת שעוקצים אותה קוצים כשר ועיין בשע"ת ובבה"ל : (נ) דנחשבים מראה אתרוג וכו'. ולפי טעם זה (נה) אפילו גבוהים משאר אתרוג כשר ואין כ"מ בין אם החזזית הוא (נו) בחוטמו או בשאר מקומות. ועיין באחרונים שהסכימו דאין להקל בגבוהים

ביאור הלכה

להחמיר גם בנסדק בחוטמו אם לא במקום הדחק : * ויש מי שאומר דה"ה דיבש וכו'. היינו אפילו לדעה קמייתא בס"ס דס"ל שם בנסדק לא פסלינן בחוטמו יותר משאר מקומות הכא לענין יבש חמיר טפי דיבש טעמו משום הדר ובחוטמו שניכר יותר לעין הרואה אפילו נתייבש כל שהוא תו לא הוי הדר ועיין במ"א שדעתו דגם דעה הראשונה ס"ל כן ולא אתי האי י"א אלא לאפוקי מדעת פ"ג דלדידיה אין להחמיר לענין יבש בחוטמו יותר משאר מקומות אכן בביאור הגר"א כתב דדעה ראשונה ס"ל דאין להחמיר לענין יבש בחוטמו יותר משאר מקומות : * בכל שהוא. עיין במ"כ דבמקום אחד ברובו או בב' וג' מקומות אף במיעוטו כ"כ פמ"ג ולענ"ד לא ברירא ד"ז של ד' וג' מקומות דהא הטעם בחזזית איתא בגמרא משום דהג"ל מגומר וע"י שנתייבש באיזה מקומות לא ידענא אם חשיב גימור עי"ז אם לא שאנו רואין שנשתנה מראה האתרוג ע"י היובש ול"ע : * אבעבועות. עיין במ"כ מש"כ דדוקא כשנולד החזזית מעצמות האתרוג וכו' ועיין בא"ר שהביא מהאגודה דבמקום שעוכב על קוצים גדל בו חזזית ונדחק לייבב בשע"ת דשם הוא גבוה משאר אתרוג ולשון המבי"ט דחוק לפ"ז ובבכורי יעקב ייסב בפשיטות כיון שחזזית הוא מה שנולד ע"י עיפוש הפרי הן כתלש הן במחובר כמו שכתב התי"ע פ"ג דסוכה א"כ דכך הוא דבמקום שעוכב על הקוצים מדלא שולט שם אויר שמתעפש שם ונולד שם חזזית ומזה מיירי האגודה אבל מה שנעשה עקום ואדום ע"י עיקוץ וקולים אין בזה עיפוש וריקבון ולכן אין זה חזזית וכשר עכ"ד : * דנחשבים מראה אתרוג. עיין בביאור הגר"א דהיינו אע"פ שאין מראה זה שוה לשאר מקומות האתרוג מ"מ הואיל והוא נתגב למראה

שער הציון

(מט) א"ר בשם המבי"ט וביאר הפמ"ג דכיון דבחוטמו הטעם שאם אדם רואה יותר מבשאר מקומות משא"כ כשצריך עיון והסתכלות ומרחוק אינו נראה אף בחוטמו אינו פוסל ע"ש : (נ) וכן כדין אחרי שגדולי הראשונים כתבו כן בהדיא הרמב"ן (הביאו הב"י בסימן תרמ"ה) והראב"ד שהביאו הטור בסימן זה והרא"ש והר"ן : (נא) אחרונים : (נב) פמ"ג ועי' בה"ל : (נג) כנה"ג בשם מבי"ט : (נד) א"ר בשם כנה"ג דלא נראה לו דקדוק זה וכן בכפות תמרים ובתשובת משיבת נפש תלקו עליו. ומ"מ נראה דבשאר ימים יש לסמוך על המבי"ט להקל אחרי שכמה אחרונים העתיקוהו להלכה : (נה) מ"א בשם תס"ד : (נו) דגמ"ל אכן מה דמשמע מניה דלפי טעם הראשון שכתב הרמ"א דרק משום שאינם גבוהים ולא משום דהוא מראה אתרוג ממילא פסול בחוטמו משום שינוי מראה לכ"ע דלדבריו גם בשאר מקומות האתרוג יפסל ברובו וכדלקמן בסט"ז ומאי אהני לן במה שאינו גבוה משאר אתרוג וע"כ אנו צריכין לדברי הפמ"ג שכתב דאף שחזית הוא מראה פסולה מ"מ ברואה מראה פסולה על האבעבוע אין פוסל שדרכה בכך [ורק כשגבוה מהאתרוג שבשם חזזית עליה הז פוסל] וא"כ כשאין שם חזזית עליה משום שאינה גבוה מהאתרוג אפילו על חוטמו נמי כשר :

א ברא"ש שם ב בריית' שם ל"ז ג שם בבריית' וכפי' ברא"ש ד שם במשנה וכאוקימתא דרבה שם ל"ו וכפירוש הרי"ף והרמב"ם ה שם בריית' ו שם ז מימרא דרבא שם ח שם בבריית' וכת"ק ט שם במשנה כרבי יהודה תוס' והרא"ש שם י שם במשנה וכר' יהודה

סי' ל"ט) : **יד** אאם עלתה בו חזזית (נא) בענין שפסול או שהוא מנומר * אם כשקולפו חוזר למראה האתרוג (נב) כשר (לאחר שנקלף (נג) ולא חסר כלום) : **טו** * בנפל עליו מים בתלוש ותפח או סרח או שהוא (כד) (נד) כבוש בחומץ או מבושל (נה) או מנומר פסול : **טז** * גאם הוא שחור או לבן במקום א' פוסל ברובו (נו) בב' או בג' מקומות דינו כחזזית ליפסל אפילו במיעוטו : **יז** (נז) * דמקום שהאתרוגים שלהם כעין שחורות מעט (נח) כשרים ואם היו שחורים ביותר כאדם כושי ה"ז פסול בכל מקום : **יח** (נט) * ההעגול (ס) ככדור פסול : **יט** (ס) ינדלו ברפוס * ועשאו כמין בריה אחרת פסול ועשאו כמו בריתו (סא) אע"פ שעשאו דפין דפין כשר : **כ** חהתיום דהיינו שגדל (סב) ב' דבוקים זה בזה (סג) כשר : **כא** טהירוק (סד) * שדומה לעשבי השדה פסול (סה) אא"כ חוזר (כו) למראה אתרוג כשר כשמשהיז אותו : **כב** ישיעור

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

אתרוג קטן * פחות מכביצה (סו) * פסול אבל אם הוא כביצה * כאפי' אם הוא בוסר שעדיין לא

כ שם בבריית' וכחכמים

באר היטב

[illegible]

שערי תשובה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

נגמר פריו כשר ואם היה גדול (סז) כל שהוא (סח) כשר:

תרמט דברים הפוסלים בארבעה מינים. ובו ו' סעיפים:

א * אכל ארבעה המינים פסולים (א) * בגזול ובגנוב בבין לפני יאוש בין (ב) לאחר יאוש גאבל גזול וקנאו (ג) בלא סיוע המצוה * כגון (ד) גזל לולב ושיפהו (א) (ה) כשר דקנייה בשינוי מעשה (ו) * דומיהו לא יברך עליו היויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב (ז) אלא לגנב ולגזלן עצמו * אבל לאחרים כשר (ב) בשאר הימים (ח) חוץ מיום ראשון. הגה ומשום זה יש ליזהר

א מקנה סוכה כ"ט ל"כ ל"ג ל"ד
ב שם בגמרא וכרבי שמעון בן יוחאי
ג הר"ן שם מהירושלמי וכ"כ התוס' דמשמע כן שם בגמרא ל'
ד שם ה א"ח

שערי תשובה

וכ"ש כעתיד ליגדל דאית ביה תלתי פתות מכשיעור וכוסר ע"ש וכר"י כתב דכן מוכח מתוס' דף ל"ו וגם בכפות תמרים השיג על הב"י בזה ועיין בר"י לייסב קלת ועי' בשו"ת תומת ישרים סי' ח' ומ"ש בש"ע שאפי' גדול כל שהוא כשר עיין לבוש ועי' בא"ל פירוש הש"ע כמ"ש הר"ן אף שצריך ליטול על כתיפיו יצא כיון שהד' מינים אין מעכבין זה את זה כשיש לו כולם יכול ליטול הלולב ואח"כ האתרוג ועיין לקמן סי' תרנ"א סעיף י"ב:

(בשו"ע) פסולים בגזול ובגנוב. ועיין בשער המלך שנסתפק בגזל מלכריהם [illegible]

באר היטב

אתרוג דשמא יהיה נשאר ירוק ע"ש. והב"ח כ' דאין הכשר אלא אחר שנעשה כולו מראה אתרוג משום הידור דלא כמנהג העולם שמכשירים במקצתו ע"ש. ומ"א וט"ז חלקו על הב"ח ודעתם כדעת מהרי"ל ולכן אין לסתור המנהג ע"ש:

(א) כשר. אפילו ביום ראשון מ"א ע"ש ועיין יד אהרן: (ב) בשאר. אם הוא אחר יאוש עיין מ"א:

ביאור הלכה

כת"ל דאין כונת התוספות כן ע"ש והגה איך שיהיה הכונה בדברי התוס' אבל מ"מ סברתו נמצא בשבולי הלקט שלפנינו בשם רבינו שלמה דמשום [illegible]

משנה ברורה

להתגדל יותר אפ"ה פחות משיעור זה לא חשיב גמר פירא אבל אם יש בו השיעור (עט) חשיב כפירי (פ) אף שהוא עדיין בוסר [illegible]

שער הציון

[illegible]

(ג) (ט) * שלא יקצץ הישראל * בעצמו אחד מד' מינים שבלולב ללורך לולבו דקרקע אינה נגזלת וסתם כותים (ד) (י) גוזלי קרקע הם ויבא בגזילה לידו * אלא (יא) יקצצנו (ה) כותי (יב) ויקנה מהם (תשובת הרשב"א סי' תתל"ב הב"א ס"פ לולב הגזול) ואין חילוק בזה * בין א"י (יג) או ח"ל (א"י) לולב (יד) שאגדו כותי ועשאו כשר כמו סוכת כותי. (מרדכי ס"ק): ב (טו) וכן (ו) שאול ביום א' משום דבעינן

ו מקנה מ"א וכרי' שם

באר היטב

(ג) שלא יקצץ. אפילו ברשות כותי. ובאתרוג בא"י אם קצצו עצמו ה"ל כתמרה ביד ישראל וה"ל טבל תשובת ר' בצלאל סימן כ' ומ"א: (ד) גוזלי. כ"ל דבדיעבד כשר ומברך עלייהו מגן אברהם: (ה) כותי. וה"ה כשקוצץ [illegible]

שערי תשובה

כגון מציאת חרש שוטה וקטן ודעתו נוטה דלא יצא משום מה"ב פ"ש וכיאו מח"ב: (ג) שלא. עכה"ע ועיין בבב"י בשם הרדב"ז סימן תקי"ד מתיר לישראל לקצץ וכתב דהכי עביד מעשים בכל יום וטעמו כיון שבעל הקרקע יש לו שטר [illegible]

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

ו משנה כ"ט ל"ב ל"ג ל"ד ס (ה"ס לאתרוג דערלה דהכי איתא בסדיא בפ' לולב הגזול והרי"ף והרא"ש כתבוהו שם והרמב"ם בפ"ח מה' סוכה ולא ידעתי למה השמיטו המחבר) ח מימרא דרבא שם ל"א ט א"ת

לכם. הגה * והמודר הנאה (טז) מלולב של חבירו * או מלולבו של עצמו * אינו יוצא בו (יז) ביום א' דלא הוי שלכם. (תשובת רשב"א סי' תשמ"ו ותשמ"ז): ג זוכן (יח) של עיר הנדחת (יט) ושל אשרה (כ) של ישראל פסול ס חאבל של עבודת כוכבים (כא) לכתחלה לא יטול (כב) ואם נטל יצא מיום א' ואילך (כג) דלא בעינן לכם. הגה ודווקא שלא נתכוין לזכות בו אבל אם נתכוין לזכות בו ס"ל של ישראל דאינו יוצא בו ודווקא קודס שנתבטל אבל אם נתבטל ביד כותי אפי' מכוין לזכות בו אח"כ יוצא בדיעבד (רבינו ירוחם נ"ח ח"ג ור"ן) (כד) וע"ל סי' תקפ"ו: ד * טגנות (כה) הצעירים של עובדי

שערי תשובה

כ"א כשישראל קונה לעצמו ועיין במג"א: (בהג"ה) והמודר הנאה כו'. ועיין בשו"ת שער אפרים סימן ל"ח שהקשה על ראיית הרשב"א במודר הנאה דלא אמרינן הואיל אי בעי מתשיל מתרומה שמאה דלא אמרינן וע"ז הקשה דבתרומה טמאה אי מתשיל הדרא לטיבלא ואין יוצאין בו ועיין בשו"ת פמ"א ח"ב מה שהקשו לו ע"ז והוא ז"ל כתב ליישב דברי השער אפרים אמנם עתה זכינו לאור הגנוז שו"ת הרשב"א ח"ד ששם כתב ג"כ לתרם א'

ביאור הלכה

לא שייך איסור אלא אם כבר קנה הישראל מנכרי בדמים בשעה שקוללו: * והמודר הנאה מלולבו של חבירו וכו'. עיין בפמ"ג שמסתפק על לשון הרמ"א דהכ"ל שמודר הנאה מנכסי חבירו אינו יוצא י"ח בלולבו דהכי איתא שם בתשובת הרשב"א. וה"ל לפי מה שכתב הפמ"ג דלענין אתרוג אפילו לא אסר פ"פ רק מאכילתו ג"כ אינו יוצא כיוון דנקט לולב לאפוקי אתרוג: * או מלולבו של עצמו. ואם אסר על עצמו מאתרוג אפילו לא אסר פ"פ רק מאכילתו ג"כ אינו יוצא דהיתר אכילה בעינן כיון פי"ם בפמ"ג ובספר בכורי יעקב חולק עליו דלדעת רש"י והרשב"א אם נטל ישראל אתרוג של תרומה יוצא בו משום דראוי להאכילו לאחרים דהיינו לכהן וה"נ הרי יכול להאכילו לאחרים אבל אי אסר ע"ע האתרוג בהנאה אין יכול להנות לאחרים [דמה שאסור לו בהנאה אסור ליתן במתנה לאחר כדמוכח מהא דדייק בפסחים דף כ"ב מהא דבולא אדם ירק לנכרי דגיד הנשה מותר בהנאה] לכן אין לו דין ממון קרינא ביה ע"ש: * אינו יוצא בו ביום א' וכו'. ולפי מה שהעתיק המחבר לקמיה בס"ה דאתרוג שאסור באכילה פסול כל ז' והוא מלשון הרמב"ם וכתב שם הגר"א דטעמו דדבר שאין בו היתר אכילה או שאין בו דין ממון (דהיינו שהוא של איסור הנאה) הוא כתותי מיכתת שיעוריה. ועך אם אסר האתרוג על עצמו באכילה גבתו' אינו יוצא בו כל ז' דהיתר אכילה בעינן כל שבעה אכן יש לדחות דאפשר דוקא דבר שאין בו היתר אכילה לכל ע"ז אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה משא"כ בזה
* גנות הצעירים וכו'. עיין במ"ב במש"כ דהכא מיירי שהגינה לא נדבו מעולם לשם ע"ג [ולהרמ"א שם בסימן קמ"ג ס"ג בהג"ה יהיה עכ"פ מיירי דהגינה אינה עומדת בחצר העכו"ם] וכן הדין של הרמ"א דכתב אפי' האילן נטוע לפני העכו"ם הרי מיירי כאן דנטעו שמשיסם או הכהנים לצורך שמביסם לאכול פירותיהן [illegible]

משנה ברורה

שיפרע ביום ראשון שנותן לו במתנה ע"מ להחזיר אבל בדיעבד אם שאל ממנו סתם ליתן לו לולבו לצאת בו ונתן לו יצא דמסתמא נתן לו באופן שמותר לצאת בו דהיינו במתנה ע"מ להחזיר [והשו"ע מיירי שאמר לו בפירוש שנותן לו רק בתורת שאלה ולא במתנה או דמיירי שהגותן אינו יודע הדין שאין יוצאין בשאלה דבאופן זה בודאי אינו יוצא כמו שכתב בבכורי יעקב]: (טז) מלולבו של חבירו כו'. ר"ל וחבירו רוצה ליתן לו הלולב במתנה ע"מ להחזיר וקמ"ל דאף דכיון דקי"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו לא מקרי הנאה מ"מ עכ"פ לכם לא מיקרי דאיסורי הנאה נינהו: (יז) ביום א'. אבל ביום שני דלא בעינן לכם שרי דהנאה לא מקרי כנ"ל: (יח) של עיר הנדחת. משום דלשריפה (טז) קאי דכתיב ואת כל שללה תקבוץ וכו' ולולב בעי שיעור ד' טפחים [כדלקמיה בסימן תר"נ] וכיון דהאי לשריפה קאי אין שיעורו קיים דכשרוף דמי ולכן פסול אפילו ליום שני: (יט) ושל אשירה. הוא אילן שעובדין אותו. ואם נטעו ולבסוף עבדו או הפירות שגדלו קודם העבודה מותרים להדיוט ואסורים (יז) לכתחלה לגבוה דמאים ואותן הפירות שגדלו אחר שנעבד אסור אף להדיוט בהנאה כדאיתא ביו"ד סימן קמ"ה ופסול אף ביום שני ועיין לקמיה בסוף ס"ד: (כ) של ישראל פסול. דכיון (יח) שאין ביטול העכו"ם מועיל לה להתירה בהנאה הרי היא עומדת לשריפה וכל העומד לשריפה כשרוף דמי ואין שיעוריה קיים וכנ"ל: (כא) לכתחלה לא יטול. אפילו (יט) אם ביטלה העכו"ם דהרי להדיוט לגבוה אסור דמאים: (כב) ואם נטל יצא. וא"צ לחזור וליטול ואפילו אם לא ביטלן העכו"ם והרי היא אסורה עדיין באכילה ובהנאה מ"מ כיון שמועיל לה ביטול להתירה בהנאה הרי אינה עומדת לשרפה שאפשר שיבטלנה העכו"ם ומה שנוטלה לצאת בה אינה חשובה הנאה דמצות לאו להנות ניתנו וכנ"ל: (כג) דלא בעינן לכם. אבל ביום ראשון דבעינן לכם אינו יוצא בה אפילו בדיעבד (כ) כ"ז שלא ביטלה העכו"ם דאסורה בהנאה ולא מקרי לכם: (כד) וע"ל סימן תקפ"ו. ר"ל דשם הביא רמ"א דיש מחמירין אפילו בשל עכו"ם שלא לצאת אפילו בדיעבד קודם שנתבטל ולענין דינא עיין לעיל בסימן תקפ"ו סקי"ח במ"ב: (כה) הצעירים. הוא

[illegible] מיו"ד סימן קמ"ב סי"ג ותירץ באופן אחר וג"כ כעין שכתבנו דשם דמיירי באילני לע"ז משא"כ הכא דמיירי באילנות שיש כהן פירות יותר טוב לתלות שנטעום קאת דהכא דמיירי בארבעה מינים דאיתא לעיל דצריך העכו"ם לקוץ אותן בעצמן [illegible] עי עכו"ם ולא נשאר לנו רק דלגבוה צריך להחמיר לכתחלה ולגוי מקילינן ואמרינן עלגורך

שער הציון

[illegible]

י רמב"ם שם מהא דרבי חנינא מטבל כם ב מהא דלייתי לעיל ס"ב

כוכבים וכיוצא בהם מבתי שמשיהם (ז) (כו) מותר ליטול משם לולב או שאר מינים (כז) * למצוה (ואפי' שאילן נטוע לפני עבודת כוכבים (כח) כל זמן שאין (ח) עובדין האילן) (רבינו ירוחם נ"ח ח"ג): ה (כט) כל אלו שאמרנו (ל) שהם פסולין 'מפני מומין שביארנו או * כמפני גזל וגניבה ביום טוב הראשון בלבד אבל בשאר ימים (לא) הכל כשר. הגה (לב) ויש פוסלין בגזול כל ז' ימים והכי נהוג אבל שאול יוצא בו (טור והמגיד בשם פוסקים) ומותר (ט) ליטול לולב של חבירו בלא דעת

באר היטב

(ז) מותר. ומכל מקום אם יש אחרים אע"פ שאינם יפים כזה יקח אחרים ס"ח סי' תל"ח לענין ערבה ע"ש. ואתרוג המורכב מלימונ"י ואתרוג פסול. ויש ג' סימנים האחד המורכב חלק ולאתרוג בליטות קטנות בכל גופה וגובה להם. הב' המורכב העוקץ בולט ועוקץ האתרוג שוקע. הג' הוא כי תוך המורכב דהיינו המוץ רחב והמוהל שלו רב והקליפה התיכונה קצרה ובאתרוג הוא להפך כי הקליפה רחבה והתוך קצר והוא כמעט יבש וסימנים אלו מובהקים תשובת רמ"א סי' קכ"ו. ובעולת שבת כתב עוד סימן שהאתרוג הגרעין זקוף לאורך האתרוג ובמורכב הגרעין מושכב לרוחב האתרוג ע"ש ועיין תשובת הב"ח סי' קל"ה דמסופק אם יברך עליו מיום שני ואילך ועיין בתשובת שער אפרים חא"ח: (ח) עובדין. נ"ל דאף אם עובדין לאילן אין פסול אלא באותן פירות שישנן באותו שעה שעובדין אותו אבל מה שגדל אח"כ לא נאסר ע"ז ע"ש: (ט) ליטול. אבל אסור ליקח מביתו לבהכ"נ או איפכא עסי' י"ד ס"ד מ"א:

שערי תשובה

והאריך בקושיא זו דהדרא לטיבלא ע"ש וקצת מתשובה הסיא העתיק בשער המלך שהיה לפניו התשובה הזאת בכתב ע"ש: (ז) מותר. עבה"ט ועי' בפמ"א סי' קע"ג שכתב כיון דלאתרוג מורכב יש לו טעם וריח כאתרוג ממש בלי שום שינוי הסומך על האשוכים (שהביא הרמ"א בתשובה סי' קי"ז שכתב ולא הוציא לעז על הראשונים שנהגו לברך על אתרוג כזה במקום הדחק) ומברך עליו יצא בדיעבד דלא כלבוש שכתב שהם פסולים מדאורייתא ועיין בשו"ת ב"ח סי' קל"ה ובשו"ת שבו"י ח"א סי' ל"ו ובדברי שו"ת בית אפרים סי' ל"ו האריכתי בענין זה והבאתי שם דברי מהר"מ אלשיך בתשובה ושאר פוסקים ותשובות המדברים בענין זה ונשאתי ונתתי בדבריהם באורך וברוחב בעזה"י והעליתי דאותן האתרוגים שמביאים עתה מאי קורפ"ו והם מהודרים ביותר אין לחוש להם מחשש מורכב לפי מה שהופעל לפני שאין האילנות שם מורכבים ממש דהיינו שהאילן של לימו"ן או מרהנ"ץ ובתוכו הורכב יחור מאילן אתרוג רק כל אילן שאתרוג אחד הוא רק התשש הוא שמא גידול האילנות עתה מיחורים שלקחו ממורכבים זה כביר ובזה לא שייך טעם הלבוש שנעבדה בו עבירה לפי שאין עבירה בנטיעה זו שמן הדין מותר ליקח יחור מן המורכב ליטע במקום אחר גם הרימותי ידי על שאר הטעמים שיש להחמיר במורכב דלא שייכי בנ"ד וסיומא דפסקא הוא שהאתרוגים הבאים בזמנינו מאי קורפ"ו או ממקום אחר סידוע לט שהוא ממקומות שבעלי גנות ופרדסים מגדלי אתרוגים למכור כו' ומכ"ש באתרוגים שמביאים לכאן שהדבר ידוע שאין בהם הרכבת מין פרי אחר פתה רק גוף האילן הוא אילן אתרוג בלי שום גידול פרי אחר אף שי"ל שאפשר שנלקחו היתורים שנעשו האילנות מהם

משנה ברורה

שאין ממשרתי העכו"ם: (כו) מותר ליטול משם וכו'. הנה לפי המבואר ביו"ד סימן קמ"ג ס"ג ובש"ך ועט"ז שם אין מותר ליטול אלא כ"א כשהוא (כא) בחנם (כב) ולא בשכר אפילו אם המעות נוטלין הכהנים לעצמן ולא לעבודת כוכבים ואפשר דשם מיירי שמתחלה נדבו הגינה לשם ע"ז והפירות יהיו שייכים למשמשיה להכי אסור להנות למשמשיה והכא מיירי שהגינה לא נדבו מעולם לשם ע"ג ולדעת רמ"א שם בהג"ה בכל גווני יש להקל אם הגינה אינה עומדת בחצר הע"ז והמעות מגיע רק להכהנים ולא לצרכי ע"ג ע"ש: (כז) למצוה. ומ"מ אם יש אחרים אע"פ שאינן יפין כזו יקח אחרים [ס"ח] ועיין בבה"ל: (כח) כל זמן שאין עובדין האילן. אבל משהתחילו לעבדו אותן הלולבין והפירות (כג) שנמצאו אז על האילן אסורין (כד) לכתחלה לגבוה דמאים והגידולין שיצאו אח"כ אסורין אף להדיוט כמבואר ביו"ד סימן קמ"ה ס"א (כה) וי"א שאם קצן העכו"ם אח"כ ונתן לישראל שרי (כו) מטעם בטול ואף לגבוה [שרי] ולא מקרי מאים משום שנשתנה שינוי גדול דבשעת עבודה לא היה האתרוג ולולבין וגדלו אחרי כן: (כט) כל אלו וכו'. הוא לשון הרמב"ם וסתם המחבר לדינא כמותו ודעת הרמ"א בזה יבואר לקמיה: (ל) שהם פסולים משום מומין וכו'. דע דיש בהן (כז) שהם פסולים משום שאינו הדר ויש משום שהם בכלל חסר ודעת הרמב"ם בכולם להכשיר מיום ראשון ואילך ודעת שארי פוסקים יבואר לקמיה ומש"כ מפני גזל וגניבה ביו"ט הראשון וכו' טעמו כיון דיו"ט שני הוא דרבנן מותר הגזול אע"ג דהוי מצוה הבאה בעבירה וקשה דבס"א קאמר דלא נפסל גנוב וגזול אלא לגנב ולגזלן עצמו ומוכח שם דאפילו בי"ט שני ותירץ המ"א דהתם רק לענין לכתחלה והכא מיירי לענין עלם הדין דבדיעבד יוצא ביו"ט שני אף בגזול אבל יו"ט ראשון לכו"ע לא דבעינן לכם ועיין בבה"ל: (לא) הכל כשר. ומ"מ לענין ברכה בגנוב וגזול (כח) גם לדעת הרמב"ם אין לברך דבוצע ברך ניאץ ד': (לב) ויש פוסלין וכו'. טעמם

ביאור הלכה

דלצורך עצמן נטעוהו משא"כ התם לא מיירי רק לענין ש"ס הדין אם הוא בכלל נוי עכו"ם וג"מ דאסור לישראל לקנות בעצמו: * למצוה. עיין מ"ב מש"כ בשם הס"ח דמ"מ אם יש אחרים יקח האחרים יהגה בפמ"ג כתב דמ"מ י"ל גנות שוכדי עכו"ם שבחוץ מותר ליטול אתרוג אף שמיוחד להם עכ"ל ודבריו יהיו שייכים רק לתירוץ הראשון שכתבנו למעלה דהמחבר מיירי אף כשעומדין בחצר של הע"ז ורק דלא נדבוהו לשם הע"ג ולזה כתב הפמ"ג דבהצטרף לזה מה שעומדין בחוץ לחצר לא מיירי הס"ח אבל לדעת הרמ"א שם מיירי דינא דידן אף היכא דנדבו הגינה לשם ע"ג ואפ"ה מותר משום דמיירי דעומדין חוץ לחצר ואפ"ה הביא במ"א בשם ס"ח דטוב יותר ליקח אחרים. היוצא לדינא היכא דלא נדבו הגינה לשם ע"ג וגם עומדין מתוך לחצר העכו"ם אין להקפיד ע"ז: * מפני גזל וגנבה וכו'. עיין במ"ב מש"כ וקשה דבס"א קאמר וכו' ותירץ המ"א וכו' ובמטה יהודה כתב וליתא לענ"ד דהא בס"א הזכיר לשון פסול ומשמעות פסול הוא אפילו דיעבד ויותר נ"ל דהך דגזל וגנבה כאשגרת לישנא נקט הב"י וכדי נקטם ותפס לשון הרמב"ם ז"ל כלורתו ועיקרו הוא משום התיוק דמחלק בין פסולי המומין ובין פסולי

שער הציון

(כא) ולדעת הט"ז שם אפילו בהחזקת טובה בעלמא אסור ע"ש: (כב) ואין קושיתי על דעת האחרונות חיים שממנו מקור הדין הזה שאפשר שהוא סבר כר"ת סמוכה שם בהג"ה והכא מיירי שאין הגינה בחצר הע"ז אכן קושיתי הוא רק להמחבר דסתם שם להחמיר שלא כר"ת והכא סתם להקל ואין לתרץ דהכא [illegible]

חבירו (לג) בשאר ימים (לד) דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה והוי כשאול (תס"ד סי' ק' ופסקי סי' קנ"ט) (לה) וחסר כשר בשאר ימים (טור) (לו) וניטל (י) פטמתו או עוקצו דינו כחסר וכשר מיום ראשון ואילך (ר"י נ"ח ח"ג) מיהו אם נקבוהו עכברים לא יטלנו אף שאר הימים משום מאוס (כל בו) (לז) עד (יא) שיסיר ניקור העכברים * אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל ז' ימים אף אם חתך היבשות או הנימור פסול כל ז' (לח) הואיל ובא מכח פסול (הג"א פ' לולב הגזול) ומותר לכתחלה (לט) להתנות על אתרוג (מ) שיהיה כולו ליום ראשון ושאינו בודל ממנו כל בין השמשות של ליל ב'

שערי תשובה

מדינות המערבים שלקטו מהם תמיד מורכב לגמרי ומברכים עליהם בלי פקפוק והמנהג שמדינות אלו שמברכים עליהם בפשיטות ובוחרים בהם לפי שהם מהודרים ביותר הוא נטוע לרבים ויסודתו בהררי קודש ע"ש ועיין בס' כ"ן מ"ש עוד בענין זה: (יא) שיסיר. עבה"ט ועיין בכפות תמרים שהעיר בזה מהא דקי"ל בשמן שנפל בו עכבר כו' כמבואר באו"ח סי' קנ"ד

באר היטב

(י) פטמתו. ובמט"מ פוסל כשניטל פטמתו משום הדר ולכן אין להקל בפטמא מ"א: (יא) שיסיר. עיין ע"ת שהעלה דאפילו אם הסיר

ביאור הלכה

שאחרי פנימים שהם משום ע"ז או מפני שאינם מינם ולפ"ז מה דהוסיף הרמ"א ויש פוסלין בגזול וכו' הוא רק אדעת הרמב"ם ולא על ב"י דהוא סובר ג"כ הכי לדינא וכמו שפסק בס"א וכן משמע מהגר"א דהמחבר העתיק רק לשון הרמב"ם להורות לענין כל הפסולין בין אלו שהוא משום הדר או משום חסר דאינו נוהג אלא ביום א' אבל לענין גזל סתם כריש הסימן להחמיר דכן כתב הגר"א בסוף ד"ה וחזזית ע"ש: * אבל אם היה יבש או מנומר וכו' אף אם חתך וכו'. לפי מה שמבואר לעיל בסימן תרמ"ח סי"ב במ"ב שם דלכו"ע יבש במקום אחד אינו פוסל שלא ברובו ע"כ דהכא מיירי שהיה יבש ברובו או שהיה בשנים ושלשה מקומות או בחוטמו וסובר כהי"א שם דאל"ה כשר אף

משנה ברורה

טעמא דהו"ל מצוה הבאה בעבירה ואינו יוצא בו: (לג) בשאר ימים. דביום הראשון לא מהני (כט) מה דניחא ליה וכו' דהא בעינן לכם שיהא שלו ממש ולא עדיף משאול ועיין לקמן סי' תרנ"ח איך להתנהג ביום א': (לד) דניחא ליה וכו'. כיון דאין חשש קלקול במה שנוטלו ומנענע בו ע"כ לא דמי זה ללומד מספר חבירו שלא מדעת דאסור מפני שחושש בו שלא יקלקלנו. כתב הפמ"ג שדוקא פ"א מותר ליטלו ולנענע בו כהלכה אבל לכל ז' ימים אפשר דמקפיד ואסור [ומטעם זה נ"ל דה"ה (ל) שלא יתן לחבירו בעצמו דאולי הוא מקפיד ע"ז] ועיין לעיל בסימן י"ד שכתב דבכל גווני ראוי ליזהר כשבעלין עמו שישאלנו שאין סומכין על החזקה במקום שיכולין לבררו בקל וכ"ש אם יודע בו שהוא מקפיד דאסור מדינא ליטול שלא מדעתו. ואפילו אין בעליו עמו דוקא ליטול באותו מקום אבל להוציאו מביתו לביהכ"נ או איפכא אסור [אחרונים]: (לה) וחסר כשר בשאר הימים. לכו"ע דיום א' דאורייתא בגבולין ושאר הימים דרבנן זכר למקדש (לא) הלכך עיקר הלקיחה כגון ד' מינים שבלולב ולקיחה לכל אחד ואחד בפני עצמו (ולא שיטול אחד בשביל כולם) תקון גם בשאר יומי כעין דאורייתא אבל בחסר לא תקון וכן בשאול. ודברים שטעמם משום שאינו הדר יש דיעות בפוסקים דעת הרמב"ם וסייעתו להכשיר כמו בחסר ודעת הרא"ש וסייעתו להחמיר בזה דבעינן הדר בכל ז' ימים משום הידור מצוה וסתם הרמ"א לקמיה בזה כוותייהו: (לו) וניטל פטמתו. עיין לעיל סימן תרמ"ח ס"ח ועיין במ"א שהביא דיש פוסקים שסוברין דניטל הפטמא הוא משום הדר והוא מצדד ג"כ כוותייהו וע"כ אין להקל בניטל הפיטמא כל ז' ומ"מ אם א"א למצוא אחר יש לסמוך על המקילין דבלא"ה רוב הפוסקים סוברין כהרמב"ם דאף אותן שפסולין משום הדר כשר בשאר יומי [א"ר] ומשמע מדבריו דיוכל לברך ג"כ (לב) ויש שמפקפקין לענין ברכה אכן אם יצטרף עוד ספק בזה אם נטלה פיטמתו (עיין לעיל בסימן תרמ"ח ס"ז במ"ב) בודאי (לג) יוכל לברך בשאר יומי: (לז) עד שיסיר וכו'. ולהכי מקילינן כאן דמדינא הוא בכלל חסר וחסר כשר בשאר יומי ורק (לד) לכתחלה מחמרינן כאן משום דמאיס וע"כ (לה) כשהסיר מקום המאוס כשר אבל במנומר או יבש דמדינא פסול משום הדר להכי אין מועיל תיקון משום דבא מכח פסול: (לח) הואיל ובא מכח פסול. עיין בביאור הגר"א שמצדד לומר דלפי מה שפסק המחבר לעיל בסימן תרמ"ח סי"ד דאם עלתה בו חזזית או שהוא מנומר וקלפו אם חוזר למראה האתרוג כשר מוכח דפליג ע"ז וכן מצדד המאמר מרדכי במסקנתו עי"ש וע"כ מצדד המאמר מרדכי דיש לדון להקל בחתך היבשות או הנימור בשאר יומי מאחר דסתם המחבר כדעת הרמב"ם וסייעתו דכל הפסולין משום מומין דכולל בזה בין שהפסול משום חסר או משום הדר כשר ביו"ט ב' [וכולל בזה אף יבש או מנומר דטעמם משום הדר] אף בלא חתך עכ"פ אין לנו להחמיר בחתך. ובמקום הדחק בודאי יש לסמוך ע"ז. ועיין מה שכתבנו לקמיה לענין חזזית: (לט) להתנות על אתרוג. היינו בעיו"ט (לו) קודם בין השמשות: (מ) שיהיה כולו ליום ראשון. דאינו (לז) יכול להתנות שאינו בודל ממנו ויוכל להנות דהא יום ראשון איתקצאי כולו דחסר פסול בו ולכן צריך להתנות שאינו

שער הציון

(כט) ולא אמרינן דניחא ליה שיטול חבירו במתנה ע"מ להחזיר [פמ"ג]: (ל) ול"ד למה דמבואר בסימן תרכ"ח ס"ה ושם אפילו לכתחלה מותר ליתן לחבירו וחבירו לחבירו כדאיתא בגמרא שם שאני דנתנו לו במתנה וברשותיה הוא לכל דבר רק שיקיים התנאי להחזיר משא"כ הכא דתלינן רק משום דניחא ליה ובאופן זה שילך מחבירו לחבירו וחבירו לחבירו אין גבול לדבר ובודאי מצוי שיתקלקל עי"ז הלולב והאתרוג והוא דומה ללומד בספר אפילו מעט דאסור מטעם דאין גבול לדבר כמו שכתב בתה"ד עי"ש בסימן ק' כנלענ"ד: (לא) רא"ש: (לב) עיין פמ"ג ובכורי יעקב: (לג) בכורי יעקב: (לד) מ"א ומאמר מרדכי ומשמע מלשון זה דבדיעבד אם נטל בלא הסרת ניקור העכברים יצא דדעת רמ"א ג"כ כליבנא בתרא ומהגר"א וא"ר משמע דדעת רמ"א הוא לדעת כה"ג דס"ל כליבנא קמא ואף לדידיה מהני הסרה [וכתב הא"ר דכן איתא בכלבו בהדיא] אבל בלא הסרה פסול אף דיעבד. ולדינא אף דבודאי צריך לנקר ולחזור וליטול משום זה עכ"פ לא יברך דמשמע מדעת הגר"א דמספקא ליה בתרא דכן פסקו רוב הפוסקים: (לה) ולא העתקתי דעת הט"ז דחולק על רמ"א ומחמיר אף בהסרה משום דמ"א ומאמר מרדכי וא"ר והגר"א פליגי עליו: (לו) דלאחר בין השמשות שוב אינו יכול להתנות דכיון דאיתקצאי לביה"ש ראשון ובלא שום תנאי שוב איתקצאי לכל ימי החג וכנ"ל בסימן תרל"ח ס"ב בהג"ה אבל בשהתנה בפירוש שוב אינו נמשך אחרי ימים ליום א': (לז) מ"א וכ"ל דאין כונת השו"ע שיאמר אני מתנה שיהיה כולו ליום ראשון דא"כ לזה דדי שיאמר איני בודל ממנו מביה"ש של ליל שני ואילך אלא כונת השו"ע להזהיר שלא יטעה לומר שאיני בודל ממנו כל ביה"ש כמו בסימן תרל"ח לענין נוי סוכה דהא ע"כ צריך לבדול ממנו ולא לחסר ממנו אפי' משהו דחסר פסול בו וכ"מ מהגר"ז:

ואילך (מא) ומותר אז לכתחלה (מב) לאכול ממנו מיום ב' ואילך ולצאת ידי מצוה עם (מג) הנשאר (ב"י בשם הרא"ש) אלא שאין אנו בקיאין בתנאים כדלעיל בסוף סימן תרל"ח בהג"ה. ל והפיסול (מד) שהוא משום עבודת כוכבים או מפני (מה) שאותו אתרוג אסור באכילה או מפני (מו) שאינם מינם או שהם (מז) חסרים השיעור בין בי"ט ראשון בין בשאר ימים פסול (מח) (וחזזית (יב) פוסלת (מט) כל שבעת הימים) (רבינו ירוחם נ"ח ח"ג ור"ן פ' לולב הגזול) מ והעושים שני י"ט * פסולי ראשון נוטלין בשני אבל ברוכי (נ) לא מברכינן (ואם יש לחבירו לולב ואתרוג כשר (נא) יברך על של חבירו (יג) מדעתו ד"ע) : ן (נב) נ בשעת הדחק שאין נמצא כשר

ל רמב"ם שם
מ ר"ן שם נ טור בשם הרא"ש וכן הכריע הב"י

באר היטב

המקום פסול ע"ש: (יב) פוסלת. הט"ז כתב להלכה להקל בחזזית בשאר ימים ע"ש: (יג) מדעתו. פי' שיתן לו במתנה בענין דמהני

שערי תשובה

וביו"ד סי' ק"ד ועיין בספרי שו"ת בית אפרים סי' נ"ח וסי' נ"ט בענין זה: (יב) פוסלת. עבה"ט ועיין מח"ב בשם מטה יהודה שפקפק דסו"ל למ"ש

משנה ברורה

שאינו בודל ממנו (לח) מבין השמשות של ליל שני ואילך: (מא) ומותר אז לכתחלה. ר"ל דאי לא התנה אינו רשאי לאכול ממנו אפילו בכל ימי החג כיון דאיתקצאי בבין השמשות של יום ראשון. ואם הפריש לכתחלה ליום שני דעת המ"א בשם הרא"ש דמותר לאכול אפילו בלא תנאי רק שישאיר השיעור הראוי לאתרוג דלא אמרינן איתקצאי רק השיעור הראוי לאתרוג ולא יותר (לט) וי"א דאפילו הפריש ליום שני אמרינן דאיתקצאי כל האתרוג ואסור לאכול ממנו אם לא שהתנה מתחלה וכן הסכים הגר"א בביאורו: (מב) לאכול ממנו וכו' ולצאת וכו'. פי' לאכול (מ) ביום ב' ולצאת בו ביום ג' דהא אסור לאכול קודם נטילה כדלקמן בסי' תרנ"ב: (מג) הנשאר. כתב הר"ן דוקא בנשתייר רובו דשמו עליו הא לא"ה לאו אתרוג מקרי ואתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג אבל בפסקי מהרא"י משמע דאפילו לא נשאר בו אלא מיעוטו שני ביום שני [ד"מ] ובלבד שיהא נשאר שיעור ביצה כמבואר לעיל בסוף סי' תרמ"ח ועיין בב"ח: (מד) שהוא משום ע"ג. כגון באשרה של ישראל וכנ"ל בס"ג ע"ש הטעם במ"ב: (מה) שאותו אתרוג אסור באכילה. משמע אע"פ שמותר (מא) בהנאה כגון של טבל כיון דאסור (מב) באכילה פסול כל ז' וכ"ש (מג) אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה דעומדים לשרפה דפסול כל ז'. וערלת הו"ל (מד) כשר אפילו ביום ראשון. אתרוג של דמאי (מה) כשר. ואתרוג (מו) שנאסר מחמת בליעת איסור (מז) כגון שנפל מקצתו לתוך חלב רותח (מח) יש להחמיר שלא לצאת בו ביום ראשון אבל בשאר הימים יש להקל כיון שאין איסורו מחמת עצמו: (מו) שאינם מינם. כגון (מט) הדס שוטה בסימן תרמ"ו ולפלפה בסימן תרמ"ז (נ) ואתרוג המורכב: (מז) חסרים השיעור. דאף דמבואר לעיל דחסר כשר בשאר יומי מ"מ צריך (נא) שישאר בכל אחד כשיעורו: (מח) וחזזית פוסלת וכו'. זהו (נב) רק לדעת המחמירים בהדר כל ז' אבל לדעת המחבר שהעתיק לשון הרמב"ם גם בהדר אינו פוסל אלא ביום א' בלבד והו"ל לכתוב בלשון ויש אומרים אלא שכן דרכו בכמה מקומות וכן מה שכתב בהג"ה למעלה אבל יבש או מנומר שפסול כל ז' הוא ג"כ אזיל לשיטתו שמחמיר בהדר כל ז' אבל לדעת המחבר שהעתיק לשון הרמב"ם גם ביבש ומנומר אינו פסול אלא ביום א' בלבד: (מט) כל שבעת הימים. ובשעת (נג) הדחק יש לסמוך להקל בחזזית בשאר ימים כיון דבשאר ימים אין חיוב נטילה אלא מדרבנן: (נ) לא מברכינן. דיש דיעות בפוסקים דכיון דאנו עושין משום ספיקא דיומא אפשר דדינו כראשון או דכיון דאנו בקיאין בקביעא דירחא דינו כשאר ימים לכך נוטלין (נד) בדליכא אחר ולא מברכינן ואף דבדליכא אחר גם ביום ראשון נוטלין ולא מברכין כמבואר לקמיה בס"ו (נה) שם מיירי בדליכא אחר כלל וכאן מיירי שיש בנמצא ע"י טורח וקמ"ל דבשני א"צ לטרוח: (נא) יברך על של חבירו מדעתו. פי' יתן לו במתנה בענין דמהני אפילו ביום ראשון אבל שלא מדעתו אע"פ שכתב לעיל דמותר דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה מ"מ לא עדיף משאול ופסול ביו"ט ראשון וגם בשני מספק וע"כ יתן לו במתנה ולא בתורת שאלה. וכתב המ"א בשם הד"מ דאה"נ יטול את זה (נו) ור"ל על של חבירו שקבל במתנה יברך ואח"כ יטול שלו בלא ברכה להלל והושענא: (נב) בשעת הדחק וכו'. ולא מקרי שעת הדחק אא"כ אין בכל העיר ד' מינים כשרים (נז) אבל אם יש לחבירו אף שהוא לא יכול למצוא לא מקרי זה שעת הדחק אלא צריך לטרוח ולברך על של חבירו אם יתן לו ויעשה

ביאור הלכה

בלא חתך וגם ביום ראשון: * פסולי ראשון נוטלין בשני אבל ברוכי וכו'. וה"ה בשאול בשני אין לברך עליו [א"ר ופמ"ג בסימן תרנ"ח וכ"כ בברכי יוסף וכן משמע מדברי הרמ"א לקמיה וכן מוכח בר"ן ובכל בו והעולם אין נזהרין בזה. בכורי יעקב]:

שער הציון

(לח) אבל לא מהני כשיאמר מיום שני ואילך דכיון שיכנס תחלת היום בלי תנאי שוב איתקצאי כל היום [אחרונים]: (לט) הריטב"א וכל הפוסקים הסוברין דאפילו בעצי סוכה הוקצה הכל אפילו ביותר מכדי הכשר סוכה וכ"ש כאן דהוא גוף אחד: (מ) מ"א: (מא) דהרמב"ם מנה בפ"ח הלכה ב' ערלה ותרומה טמאה וטבל וקאמר הסעיף זה לכלול כל הני שמנה מקודם: (מב) אבל דעת התוספות דאותן שאין בהם משום איסורי הנאה מותר ביו"ט שני: (מג) בזה גם התוספות מודה כדאיתא שם בדבריהם בהדיא וכבר תמה התמד משה על המ"א שכתב בסיפוך של שמם: (מד) מ"א וא"ר: (מה) מ"א וכו"כ כב"ס מטעם דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה. וטבל עיין בר"ן שהביא דעות בזה אי אמרינן מיגו דאי בעי היה מפריש ממקום אחר עליו למניס וביה א"א להפריש דהו"ל חסר או אפשר כיון דעתה אין בו היתר אכילה אין יוצאין בו והרמב"ם הוא מן המחמירין כנ"ל ולכן יש ליטול אתרוג של טבל בא"י בלא ברכה ובחו"ל אין כאן איסור טבל כלל דאין תרומות ומעשרות בחו"ל בזה"ז: (מו) מ"א וא"ר: (מז) בכורי יעקב וכתב שם דטעם פסול ביטול הוא מטעם שאין הדר וא"כ דינו כמו חזזית דלא נפסל אלא ברובו ומתרץ בזה קושית הפמ"ג ע"ש: (מח) עיין בחידושי רע"א שמוכיח בסברת המ"א דלא כפמ"ג וא"כ במקום הדחק כשאין לו אחר יש להקל גם ביום א': (מט) מ"א: (נ) אחרונים: (נא) כ"מ מטור: (נב) הגר"א ומטה יהודה ומאמר מרדכי: (נג) ט"ז וא"ר והם לא הזכירו שעת הדחק רק סתמא דיש לסמוך בזה על הרמב"ם וסייעתו וכמו שסתם המחבר אבל הגר"ז וח"א הזכירו רק שעת הדחק. וטעמא משום דהמ"א בסימן תרמ"ה ותרמ"ו כתב דבהדר פסול כל שבעה לכן לא רצו לסמוך להקל רק בשעת הדחק ועיין בפמ"ג שכתב דיוכל לברך ג"כ ועיין שם עוד שמצדד דאין להקל רק בחזזית אי פסולו משום חסר או משום הדר והוי ס"ס דשמא משום חסר ואת"ל משום הדר שמא הלכה כהרמב"ם אבל בשארי דברים שהם בודאי משום הדר אין להקל בשאר יומי ומלשון הגר"ז וח"א מוכח דסמכו בשעת הדחק להקל אף בהדר [וכ"מ ממהש"ם דסט"ז מיקל גם בשארי דברים שהם משום הדר] לכך ביבש יש מחמירין משום לא המתים יהללו יה וכ"מ: (נד) תשובת פ"י והי' רע"א: (נה) שם בתשו' וכ"כ הפמ"ג: (נו) בכורי יעקב: (נז) וכ"מ מרמ"א שכתב דנוהגין לברך על יבשים אפי' בדליכא אחרים לאין משמע דבשארי דברים אין נוהגין כן דלא הוי שעת הדחק כיון שיש לחבירו כשר [בכורי יעקב]:

(נג) כל (יד) הפסולים (נד) נוטלין ואין מברכין. סגס ויש מכשירין (נה) לולב יבש חפילו לבדך עליו (רמב"ם פ"ח והמגיד) וכן כוסגין לברך על לולבין יבשים (נו) חפי' בדחיכה לחריס להיס (חגור) לבל (מן) בשאר מינים אין לנסוב סכי ויש מקילין (נז) חפילו בסדס יבש (סגסות מיימוני ומרדכי) (נח) ויש לסמוך עלייהו בשעת סדחק ולע"ג דאסר בשאר יבשים יבש בשעת סדחק אין לחתוך לב' חו ג' חלקים ולחלקו ולללת בו חפילו בשעת סדחק דדוקא אסר בשאר סעיקר קיים כשר לבל כי חתי גוונא מיקרי חכיכא לחרוב ולא חתרוג (ר"ן ופסקי מסרלי"י סימן ס"ג) וכל זה לעניין לברך עליו לבל בלא בשכם (נט) יכול ליטול לכ ספסולין ולא יברך עליהם (טור):

שערי תשובה

(מח) ו"ל דחזינן כך בשאר ימים וכן הקצה בפ"מ ולדינא צ"ל עיין לברך בדחיכה לחר ועיין בפ"מ סהיות ג"כ בל"ע: (יד) ספסולין. (נב) ועיין בשאר חפרים סי' ל"ה מ"ש להסתפק בחתרוגין ספסולים שנוטלים אין מברכין דמשמ דבריס שבתוכו בתוכת ממ"נ דחק אם לא יצא מברך שבתוכו על דחיית הפרי כו' ועי' בפמ"ע לעיל סי' רכ"ה בשם הפרי חדש דבריו תמוהים ובמ"ש בזה כיל חפרים ע"ש: (בהגה"ה) אין לחתוך כו'. זה מדברי מהרי"ו שהמ"ל שכ' דאם חיתך לכתילה ביום ב' ומכרך על השאר אין כאן איסור מלוה כדאשכחן גבי לולית וחזוב כו' ובחבתי בפרי חו"ח כית חפרים סי' ל"ט שכן מוכח מהתוספות ורבינ"ס בסוכה דף ל"ו בחוכה אין זה מוכרת ולפי שהמ"ל דאם לא חיתך עליו ביום ב' אין מקום לחת עליו שם שיובי מלוה ע"ש. שהארכתי שפ"ז בסוגיות שם בדבריס נכוחים בעזה"י:

(נג) כל הפסולין וכו'. היינו הפסולין מחמת מום (נה) לכל הפסולין מחמת שאין מינן כגון הדס שטוח ולפלפה או מורכב פסול לפילו בשעת הדחק דאחי למעטי לגמרי בהן תמיד (נט) וה"ה נזול פסול לפילו בשעת הדחק. הס אין בכל העיר ד' מינין כשרים (ס) יטול מה שמצא כ' או ג' מינין ויעשה כל הנעטועים וכן הע"ן ולכלכ שלא יברך לכל חסור ליקח מין אחר דיכולו לעשות בשאר שנים משא"כ בי' מינין לא יכולו לעשות להכל יוליאן שלרוב ד' מינין: (נד) נוטלין מברכין. נוטלין (סה) לפילו ביום א' כדי שלא תשכח הורת לולב משרשי ואין מברכין כיון דהוא לזכר בעלמא: (נה) לולב יבש. דעת הרמב"ם לפילו בשעת הדחק אין לנקל (סב) רק בלולב שלא בשאר מינים כשהם יבשים וכדלקמיס (סג) וגם לאין לנקל רק בישנות ושלא בשאר פסולין לפילו בשעת הדחק: (נו) חפילו בדחיכה לחרים להן. הטעם משום דחיירי (סד) בחרצות שאין נמלאים להיס גמורים וגם היבשים אינן יבשים גמורים דהיינו להיות הלולב נפרך בלפורו (וה"ה (סה) בהדסים שלא הגיעו לשיעור פרישה) (וא"כ הלחים והיבשים כמעט דומין זה לזה ולכך המהגי לברך על שנ): (נז) חפילו בהדס יבש. דג"כ היינו מלוי למין מפ"כ (סו) בערבות דמצוות למין ובאתרוג לא רלו להקל לדעה פסול הוא יכול לברך חמ"כ על הכשר: שיעור

שער הציון

(מח) מ"א וס"ל: (נט) שם וכתב בבכורי יעקב דדוקא בלאשון לא יטול דהוא לכו"ע מדיוק אבל בשני דמ"ש הרמב"ם פסק הרמב"ם וסייעתו כשר רק שהרמ"ל סהמיר כזה וה"ב כשאין לו אחר הוי תוכחא דאחי לידי קולא לכן בשעת הדחק מוקמינן לדיוק ומשרינן מבני ואילך בלא ברכה: (ס) ח"ח בשם ה"ר בשם מבני"ט: (סא) הגר"ח והוא בשעת הדחק"ד סאוכח בכ"י וכן ניין בפ"ג: (סב) פוסקים בשעת הרמב"ם ונתני קלת עשם לדבריו דבלולב מתקיים ביש הלר קלת מפני לוחתו לה בשאול יבש משא"כ בשאר מינים: (סג) ועיין בפ"ח בשם הע"ב וכן בשעתיו הל"ל שוב בשם הפוסקים לדיוקא ה"ב בשאר פסולים בשעת הדחק טוב לברך עליהם ולפלא בט"ז בסוף הסימן [והשתם שיחת בהל"ם דבל הני פסולין מסרן בפרוש לחכמים והם תמהו דבלא בשעת הדחק לפילו לא יצא בדי שיהבאו יבשלא במלוה לחבל בשבילו כיון שח"ל בעניו לחך ומבכרין עליהם]. לבן לפבד דמדיוחיהו לין טוסבין בהרמ"ם ושיעתו רק ביבשות משום דאין מלוי למין כ"ב ולא בשאר פסולין וא"ב קס דברי הט"ז על מקומו ול"ע: (סד) מ"ל בשם מ"ב: (סה) הייט לפי שם לאו טוסבין לדיוק בהרמ"ם דגם בהדסים יש לחקל: (סו) עיין בביאור הגר"ח: (סז) מ"ל בשם מ"ב וא"ר וש"ע: (סח) וכתב עוד ודוקא פסול ודאי אבל בפק פסול לא ישול בלא ברכה קודם שיטול אל תכיהו בשאר כשר הוא בבר יבא ולא יכול עוד לברך על נטילה אל בכשר. ואם עבר ונטל בפק תהלה בלא ברכה מ"מ לא יברך בשעטול בבשר חמ"ב בפק ברכות לחקל:

תרנ שיעור הדס וערבה. ובו ב' סעיפים:

(א) אשיעור הדס וערבה ג' טפחים ושדרו של לולב ד' טפחים כדי שיהא (ב) שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח (ג) באמה בת ה' טפחים בעשה אותה ו' צא מהם ג' להדס נמצא שיעור הדס וערבה טפחיים ומחצה שהם י' (ד) גודלים גושיעור שדרו של לולב (ה) י"ג גודלים שלישי גודל דויש מי שאומר ששיעור שדרו של לולב (ו) י"ד גודלים (ז) הויא ששיעור הדס וערבה י"ב גודלים ושדרו של לולב ט"ז גודלים (וכן נוסגים (ח) לכתחלה): ב יאין להם שיעור למעלה דויש מי שאומר שאפי' הוסיף באורך ההדס והערבה כמה צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהם טפח:

תרנא נטילת הלולב וברכתו. ובו ט"ו סעיפים:

א מצות ד' מינים (א) אשיטול (ב) כל אחד לולב אחד (ג) וב' ערבות (ד) וג' הדסים (ה) (ובמקום הדחק לוכל הדס כשר (ו) סגי ליס בחד (ז) דלא קטוס) (ב"י סי' תרמ"ו בשם ת"ם) (ז) ובמצוה לאגדם (ח) בקשר גמור דהיינו ב' קשרים זה על זה משום גויכול לאגדם (ט) בטין א' וכרבי שמעון ב כרייתא ל"ג וכרבנן ושם בגמ' ג מבשה שם ל"ם וכ"ש

באר היטב

(ה) דלא קטוס. ובשעת הדחק אפי' בחד וקטוס מ"ח ע"ש: (ו) דלא קטוס. שבה"ט ועיין בלבר שמואל סי' פ"ד בקהל אחד שביה"ש בהיבון של תג לא נמלא בשם מין הדס בשר כ"ח בל אחד כיון שיש בהם מחלוקת שבגאונים וכרמב"ם והעור ומהרי"ק פוסקים כר"י דג' בעיון אלא שהרמב"ן וסיעתו פוסקים כר"ש העור ליעול אותו בל שם שאר

משנה ברורה

(א) שיעור הדס וערבה ג"ט. ואם העלין שלהם יוחתין (ח) למעלה מן העץ קריב שיהיה בשעת העץ שיעור זה [ריטב"ח]: (ב) שדרו של לולב וכו'. היינו (ג) לבד מהעלין היוחתין למעלה לאחר שכלתה הזדרה. ולאוהב העלין לא ניתן שיעור: (ג) בחמה בת ה' טפחים וכו'. המחבר מבאר דבריו שתין לריך ג' טפחים ביניהם שהם שהם בחמה אלא חו לוקחין חמה קטנה שהיא בת ה' טפחים ביניהם ומחלקין אותה לשהם טפחים קטנים ומחצה מהן הוא שיעור הדס וערבה ומשלה שהשלשה טפחים האלו הוא רק טפחיים ומחצה ביניהם: (ד) גודלים. פי' רוחב גודל של הדס ביניהם שים בכל טפח ד' מהם: (ה) י"ג גודלים ושלים גודל. דטפח של לולב הוסף כ"ל הוא ג"כ טפח קטן לדעה זו שהוא פחות מטפח ביניהם שמחזיק בשלשה ד' גודלים כשיעור שתים שהוא שני שלישי גודלין [די"ב שלישי גדיל הוא ארבעה גודלין] ומשלה שטפח זה מחזיק רק ג' גודלין ושלים ועם שערה גודלין הכ"ל הוא בס"ח י"ג גודלין ושלים: (ו) י"ד גודלין. ס"ל דטפח הוסף בלולב הוא טפח ביניהם שמחזיק ד' גודלין ושמלת שבס"ה הוא י"ד גודלין: (ז) וי"ח שמשיער וכו'. ס"ל דג"ע הכ"ל וכן הטפח של לולב הכ"ל הוא טפחיים ביניהם שבל אחד מחזיק ד' גודלין: (ח) לכתחילה. (ג) ובדיעבד די הלולב בי"ב גודלין ושלים והדס וערבה בשערה גודלין ופחות מזה פסול אפילו בדיעבד (ד) כל שבעת הימים. כתב בתולעת יעקב ע"פ הסוד יש ליטול שדרתו של לולב בלפי פנים ופני הלולב בלפי חוץ (ה) והכי מוהנין:

(א) שיטול. ביה"ש רחשון יותר טוב לילך למקום שים בו לולב מלילך למקום שמתפללין דלולב ביום ג' היה דחוייתא ותפלה דרבנן

שער הציון

(ג) וכפמ"ג מבתפק כזה ולא ידעה לת הביעב"ח ועיין בבכורי יעקב שמלריך בעיון זה: (ב) גמרא: (ג) לחרונים ולל הפסולים שבתוב למעלה שהוא דוקא בתוך שיעור זה [ח"ח ופסוק]: (ד) לעיל בסימן תרמ"ט ס"ב: (ה) פמ"ג: (ו) גמרא: (ז) עיין בב"י בשם הגה"מ ועיין בלבוש שהביא בשם הרמב"ן שבשם משום דפסק בל"ע ולהכי מבבוד בנקוט רבשו וב"ע בשם הרמב"ן וכן פסק לעיל בסימן תרמ"ו ס"ו בדעה לחשוש בסתמית ע"ש. ובפרט בשאר יומים כוחלי ים להקל ולברך ג"כ דיוהר דנקוט רבשו פסולו משום הדר ויוהר דדעת הרמב"ם והוא דעת רוב הפוסקים לכל היכא דפסולו משום הדר בשר ביו"ט שי: (ד) ולא ביום רחשון דהוי לחוריית ובפרט לפי דעת הסבור שמוכח בסוגיית בבל"ת לברך כוחלי ים ליזהר ליקח מלחרים כדי שיוכל לברך: (ה) אף דמשמע ממ"ח דאף בזה יוכל לברך למעשה לא נראה להורות בן דכוב שמוכחים ין סוברין כרמב"ן וכזה שון הטעות יעקב עם הד"ם שלא לברך ובפמ"ג יחיד לגבייהו. ומה שכתב למשמע ממ"ח לא ידעתי מקומו לכי משום לשכח זכלחי הוא למען פלא בשפ"ד לחיים דיוכל לברך. ואפשר בשאר ימים דנקוט בשר לרוב פוסקים ואפשר דיוכל ג"כ לברך על ג': (ו) גמרא:

ד שם ל"ו וכרבה ה ברייתא שם דעניבה אסור ומוקי לה כר"י ולדידן דקיי"ל לן דעניבה לאו קשירה היא מותר לאגדו ז מימרא דרבה שם ל"ו ז משמיה דרשב"י שם מ"ס ח שם ל"ז ט בעל העיטור וכ"כ הטור

דואם נשרו מהעלין בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש (דמין במינו אינו חוצץ אבל שלא במינו חוצץ ע"כ יזהר ליקח (י) החוט שרגיל להיות סביב (ב) ההדס) (מהרי"ל) הואם לא אגדו מבע"י או שהותר אגודו א"א לאגדו בי"ט בקשר גמור אלא אוגדו בעניבה. הגה (יא) ויש מי שכתבו לעשות הקשר בדרך אחר שכורכין סביבות ג' מינים אלו ותוחבין ראש הכורך תוך העגול הכרוך (טור) וכן (ג) נוהגין, ויש (ד) לקשור ההדס (יב) גבוה יותר מן הערבה (מהרי"ו) ויחפיל ההדס והערבה תוך אגוד הלולב כדי שיטול (יג) כל ג' מינים בידו בשעת ברכה (מהרי"ל) ויש שכתבו לעשות בלולב (ה) (יד) ג' קשרים וכן נוהגים (מרדכי פרק לולב הגזול): ב יטול האגודה בידו (ו) (טו) הימנית (ז) (טז) זראשיהם למעלה (יז) ועיקריהם למטה חוהאתרוג (ח) בשמאלית: ג טאטר נוטל לולב בימין כל אדם

שערי תשובה

הג' מינים כדי לקיים מספק את המצוה בלא ברכה ע"ש מבואר דאף בעת הדחק ס"ל דלא מהני לענין ברכה ואף דלא קטוס ועיין בשו"ת כנה"ג ח"ב אם אחר שנטלו הקהל נמצא שלא היה רק ב' בדי הדס יחזרו ויטלו בלא ברכה והביאו בר"י ע"ש: (ב) ההדס. עבה"ט וכתב במט"מ שיש ליזהר בהדס להתיר אגודו דלפעמים מונח עוקצו של זה בצד ראשו של זה ולפעמים כופפים הראשים לתוך שלא ישברו העלים לכן יפשוט ויזקוף את הבדים ויעמידם דרך גדילתם ע"ש וכ"כ השל"ה והביאו בא"ר: (ג) נוהגין. וע"ש במט"מ בשם מהרי"ל שבכל שבה ימים לא יהיה פתוח לולבו למעלה רק טפח וביום הושענא רבא יתיר אגודו עד תליו ועיין בפ"מ שכתב נשאלתי ביו"ט א' שלא היו עלין תלושין מלולב אי שרי לתלוש מלולב ולעשות אגד י"ל דשרי דכל כתלוש לית ביה איסור עיין ביצה וכסי' שכ"א עכ"ל ועיין סי' שכ"ב ס"ק וא"ז שנראה מדבריו כמסתפק קצת בזה שכתב ולקטום עלה מלולב לאגוד בלולב ביו"ט בקשר המותר אין ראיה מכאן דהוי לסריח ע"ש וכן העולם שנהגים תומלא בזה שלא לתלוש ביו"ט ומכינים עלי לולב מעיו"ט ודברים המותרים ואחרים כו' ואם שכח להכין וא"א לו לאגוד בענין אחר כמדומה שיש טהגים לתלוש כשיניו דאיכא שינוי ופשיטא דלצורך מצוה שרי בכה"ג ומ"מ טוב לעשות כלכעת: (ח) בשמאלית. עבה"ט ועיין לקמן ס"ק י"ג ועיין מח"ב בשם זרע אמת שהנוטל לולב קודם יש לו על מה שיסמוך ואדרבא י"ל

באר היטב

(ב) ההדס. ומיהו אפילו אגדו ללולב שלא במינו אינו חוצץ דכל לנאותו אינו חוצץ כ"ה בגמרא. וה"ה אם אגדו להדס בלולב כ"מ בתוס'. מגן אברהם: (ג) נוהגין. אפי' בחול ד"מ מ"א: (ד) לקשור. האר"י ז"ל כתב לאגוד ג' הדסים א' בצד ימין וא' בצד שמאל וא' באמצע והלולב תקח אותו השדרה כנגד פנים בצד ימין שלו לימינך והשמאל שלו לשמאלך ואותו בד של הדס שמשת באמצע תטה אותו לצד ימין והב' ערבות תשים א' מימין וא' משמאל ועיין ט"ז ססי' תר"ן. ושל"ה כתב בשם מע"מ ערבה בצד שמאל והדס בימין ולולב באמצע וכן נוהגין: (ה) ג' קשרים. כנגד ג' אבות. וכתב הט"ז ונראה דהקשרים של מטה דהיינו מה שקשר כל הג' מינים ביחד משום נוי הוא נחשב לאחד ויעשה למעלה עוד שנים אם אפשר לו ע"ש. וצריך לאגדם דרך גדילתן. של"ה: (ו) הימנית. וכתב ב"י בשם א"ח דאם נוטלין שניהם בידו א' דלא יצא. וט"ז ס"ק י"ד חולק עליו וכתב דפשוט אם נטלו ביד אחד שיצא ע"ש. ועמ"ש עלה היד אהרן בסי' תר"ן: (ז) ראשיהם. ואפי' בדיעבד לא יצא אם הפכו א' מהם. ט"ז: (ח) בשמאלית. ויקדים נטילת אתרוג בשמאל ואח"כ

משנה ברורה

לאגדו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ומשום חגיגה נמי ליכא (ז) אף שהקשר מפסיק בין ידו להלולב דכל לנאותו אינו חוצץ (ח) ואפילו אם הקשר היה בדבר שאינו מינו: (י) החוט שרגיל להיות סביב ההדס. פי' שרגילין לקנות בדי ההדס מהעכו"ם אגודה אגודה וקאמר שצריך להסיר החוט משם דזה החוט הוא שלא במינו ואינו לנאותו (ט) אבל אם כרך בדי ההדס בלולב שרי ולא הוי חציצה דזה מקרי לנאותו [לב"ש] ומחצית השקל כתב הטעם דלהכי שרי דכל ג' מינים כחד חשיבי: (יא) יש מי שכתבו וכו'. אע"ע (י) קאי דהשו"ע הביא ההיתר של עניבה והרמ"א בשם הטור מביא ההיתר דכריכה. אך מה דסיים הרמ"א וכן נוהגין ופי' המ"א אף בחול צ"ע דאף דבמרדכי נזכר ההיתר דכריכה אף בחול אבל לא באופן זה אלא שמתחלה קושר פ"א ואח"כ כורך וכו' ומתוך כך הוא כאלו קושר ב' קשרים זה ע"ג זה אבל בלא קשירה לא עדיף מעניבה אח"כ מצאתי שגם הגר"א מתמה ע"ז וע"כ נראה לפי מה שמבואר לקמיה דהמנהג לעשות ג' קשרים הקשר התחתון מה שמאגד הג' מינים ביחד יעשה בקשירה מקודם: (יב) גבוה יותר. והטעם ע"פ הקבלה עיין בלבוש. ההדס צריך (יח) לקשרו בימין הלולב והערבה משמאלו [מ"מ] וכן נוהגין ואיטר יד דימין דידיה הוא שמאל דעלמא מלדד הפמ"ג דלא אזלינן בתר דידיה כ"א בתר דעלמא ועיין בבכורי יעקב: (יג) כל ג' מינים בידו. דאע"ג דלקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה כדלקמיה בס"ו (יב) מ"מ לכתחלה במקום דאפשר לא עבדינן: (יד) ג' קשרים. כנגד (יג) ג' אבות. ונראה דהקשרים של מטה דהיינו מה שקושר כל הג' מינים ביחד משום נוי הוא נחשב לאחד ויעשה למעלה עוד שנים אם אפשר לו [ט"ז] וכא"ר משמע ג' קשרים בלולב עצמו לבד הקשר הד' שאוגד הג' מינים יחד (יד) ואם לא נאגד אלא אגד אחת כשר. כתבו האחרונים דצריך לעשות באופן שיכול לנענע היטב בהעלין (טו) וע"כ צריך להיות טפח למעלה פתוח ולא מקושר: (טו) הימנית. משום דהני תלתא מצוה והאתרוג חדא. ואפילו בירך עליו כבר ואח"כ נוטלו פעם שני כגון בשעת אמירת הושענות צריך ליטלו בימין. ואם נטל שניהם בידו אחת כתב בא"ח דלא יצא ודעת הט"ז דיצא (טז) כיון שלא היה האתרוג עמהם באגודה אחת ועיין במטה יהודא שחולק עליו ודעתו כהא"ח ולענין הלכה יש להחמיר בשל תורה וצריך לחזור וליטלו בלא ברכה: (טז) ראשיהם למעלה וכו'. דבעינן שיטלן (יז) דרך גדילתן באילן ואם היפך (יח) אפילו בדיעבד לא יצא ומטעם זה כתב מהרי"ל שאותן הלוקחים הדסים יבשים הבאים מאיטליא יתירוס ויראו שמונחים כדרך גדילתן דלפעמים מונחים ראשו של זה בצד עיקרו של זה וכתב במטה משה (יט) דגם כשנוטלין ראשיהן מן הצד הוי שלא כדרך גדילתן: (יז) ועיקריהם למטה. ואע"ג דאתרוג כשהוא תלוי באילן עוקצו למעלה מ"מ מקרי (כ) דרך גדילתו עוקצו למטה אלא שהפירות מכבידין אותו

דבתר

שער הציון

(ז) גמרא וסוכה כטור: (ח) כ"ת ועיין במסרש"א ולדבריו גם בתוספות מודים בזה: (ט) מ"א: (י) עיין בטור: (יא) עיין במ"א מה שכתב בשם האר"י

ואתרוג בשמאל כל אדם (יח) דבתר ימין ושמאל דעלמא אזלינן ולא בתר ימין ושמאל דידיה. הגה וי"א דאזלינן בתר ימין דידיה ויש ליטול הלולב בימין דידיה והאתרוג בשמאל דידיה (הרא"ש ור' ירוחם ומהרי"ו) (ט) וכן נהגו וכן עיקר (יט) ואם (י) היפך יצא (מהרי"ל ומנהגים) (כ) ושולט בב' ידיו נוטל הלולב בימין והאתרוג בשמאל ככל אדם (כל בו): ד יאדם (כא) שאין לו יד נוטל לולב (יא) (כב) בזרועו (כג) וכן האתרוג: ה כיברך על נטילת לולב ושהחיינו (כד) קודם שיטול (יב) האתרוג כדי שיברך עובר לעשייתו (כה) לאו יהפוך האתרוג (יג) (כו) עד שיברך. הגה (כז) ויברך (יד) מעומד (מהרי"ל וכל בו) ולא יברך רק פעם אחת ביום אף על פי שנוטלו

י רוקח כ טור בשם הרמב"ם כפ"י ל שם בשם ר"י תוספות

באר היטב

הלולב בימין וכשמניחו או נותנו לאחר נותן הלולב תחלה כמו בתפילין ובקהלות שנוהגים למכור המקום אצל החזן צריך להניח הלולב ואח"כ האתרוג על איזה מקום. ומאותו מקום יקחנו העומד אצלו האתרוג ואח"כ הלולב עשל"ה. ואם לוקח מחבירו יקח הלולב בשמאל ואח"כ האתרוג ג"כ בשמאל ואח"כ יקח הלולב בימין. ויקח הלולב השדרה כלפי פניו כמ"ש בס"ק ד' בשם האר"י ז"ל וכ"כ השל"ה ועמ"א: (ט) וכן נהגו. וכן הוא הסכמת אחרונים ועיין ט"ז ובתשובת חוט השני סי' כ"ח: (י) היפך. פי' שאם היפך האיטר ונטל האתרוג בשמאל כל אדם יצא. וכתב הט"ז לפענ"ד אפי' כל אדם שהיפך ונתן האתרוג בימינו והאגודה של לולב בשמאלו יצא בדיעבד ע"ש. ועיין בתשובת חוט השני סי' כ"ח ובתשובת בית יעקב סי' קמ"ט. והמ"א כתב דאם נטל הלולב בשמאל והאתרוג בימין שיחזור ויטול פעם אחרת בלא ברכה ע"ש: (יא) בזרועו. עיין בית יעקב סי' קמ"ט ובחות יאיר סי' קס"ח ובהלק"ט סי' ע"ז. ועמ"א ס"ק יו"ד: (יב) האתרוג. ולאחר שנטל הלולב ולא קודם לכן עסי' כ"ה ס"ח. ואם שכח לברך קודם לקיחה מברך עדיין מ"א ועסי' תרמ"ד ס"א מש"ש: (יג) עד שיברך. ואם לא נתכוין לצאת עד שיברך מותר ש"ג. ומ"מ אין לעשות כן לכתחלה דהא י"א דמצות א"צ כוונה. ומיהו נ"ל שיקח מחבירו הלולב בשמאל תחלה ואח"כ יטול האתרוג ג"כ בשמאלו ואח"כ יקח הלולב בימין ונמצא יוצא ידי שניהם מ"א ועשל"ה: (יד) מעומד. ונטילתו תהיה ג"כ דומיא דגידמת בתליסה משמע כמ"ש דבשינים לא ועיין בא"ר כשיש לו אפילו יד שמאל יקח הלולב בידו והאתרוג בזרועו ע"ש ולענ"ד נראין דברי מהר"י

משנה ברורה

(יח) דבתר ימין ושמאל דעלמא וכו'. דדוקא (כא) תפילין שהוא דאורייתא איטר אזיל בתר ימין דידיה אבל לולב דנטילתו בימין הוא דרבנן משום חשיבותא בעלמא דיש בה תלתא מצות איטר הוא ככל אדם וטעם הי"א דסבר דאזלינן בתר דידיה כמו בתפילין: (יט) ואם היפך יצא. היינו בין איטר (כב) ובין מי שאינו איטר אם היפך ונטל לולב בשמאלו ואתרוג בימינו יצא ויש מחמירין בזה (כג) וע"כ טוב לחזור וליטלו בלא ברכה: (כ) ושולט בשתי ידיו. ר"ל שעושה כל המלאכות בשניהם שוה בשוה (כד) אבל אם נקל לו לעשות בשמאל אף שיכול לעשות אותם גם בימין זה לא מקרי שולט בשתי ידיו: (כא) שאין לו יד. ר"ל שאין לו ידים (כה) כלל נוטל הלולב בזרועו של ימין וכן האתרוג בזרוע שמאל דמי כתיב ולקחתם ביד: (כב) בזרועו. היינו בית השחי ואם יש קנה נוטל במרפיקו דזה נמי לקיחה מיקרי אבל אין לו זרוע כלל אין ליטול בפה דזה לאו לקיחה היא כלל [פמ"ג] ובבכורי יעקב חולק עליו ע"ש: (כג) וכן האתרוג. ואם יש לו יד אחד (כו) יטול הלולב באותו יד אפילו היא שמאל נחשבת אצלו ימין והאתרוג בזרוע שכנגדו ואם א"א לו ליטול האתרוג בזרוע יטול שניהם בידו בזה אחר זה ויוצא בזה כדלקמן סי"ב: (כד) קודם שיטול האתרוג. מטעם דאין לברך (כז) קודם שיטלנו להלולב דלא מסתבר לברך בעוד שהלולב מונח בכלי וכן אין לברך אחר שנטל כל הארבעה מינים דבעינן עובר לעשייתן הלכך מברך קודם שיטול האתרוג דזהו עובר לעשייתן שמעכבין זה את זה (כח) דהיינו שאם חסר לו איזה מן המינין לכו"ע לא יצא הלכך מקרי עובר לעשייתן: (כה) או יהפוך האתרוג. העוקץ למעלה דאינו יוצא בזה דבעינן דרך גדילתן וכדלעיל בסעיף ב' ולאחר הברכה יהפוך העוקץ למטה כדרך גדילתן ויוצא בזה ועיין בב"י דיש עוד עצה שיהיה קודם לעשייתן דהיינו (כט) שיכוין שלא לצאת בהמצוה עד שיטול כולם בידו ועיין בביאור הגר"א שכתב דזה העצה (ל) היא היותר מובחרת שבכולן: (כו) עד שיברך. ואם שכח לברך קודם לקיחה (לא) מברך אחר כך (לב) דהא גם הנענוע הוא מן המצוה: (כז) ויברך מעומד. ונטילתו (לג) תהיה ג"כ מעומד ובדיעבד אם עשה הברכה וגם המצוה

מיושב

(כח) כמה פעמים (מהרי"ו): ך מלא יברך שהחיינו בשעת עשיית לולב (כט) אלא בשעת נטילתו: ז נאם עשה (טו) (ל) בית יד ונתן בו הלולב ונטלו שפיר דמי דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ובלבד שיהא דרך כבוד סאבל אם אינו דרך כבוד כגון שנתן הלולב (לא) בכלי ונטלו לא יצא עואם כרך (לב) עליו סודר ונטלו (לג) פאו שכרך [סודר] על ידו ונטלו י"א דלא יצא, הגה (לד) ונהגו להחמיר (לה) להסיר (טז) התפילין (מהרי"ל) וטבעות מידם (לו) אבל מדינא אין לחוש שהאיל ואין כל היד מכוסה בהן (אגודה פ' מקום שנהגו): ח צינענע (לז) בשעה (יז) שמברך (לח) קוכן ינענע בהודו לה' (לט) פעם אחת (מ) (ומנענעים בכל הודו שיאמרו) (טור והרא"ש) ובהודו לה' שבסוף שכופלים אותו שליח צבור והציבור מנענעין ב' פעמים וכן רבאנא ה' הושיעה נא מנענע

ם הרא"ש מהרי"ו מ"ו מסק דרב כהנא שם לענין סוכה נ שם ל"ז ובראש שם ס מ"ב ע תוס' יומא נ"ת ופסחים כ"ז וכתבו סמ"ג כפ"ג דסוכה וכ"כ ר"י פ ר"ן שם צ תוס' והרא"ש מדין הקטן מגנים מ"ב ומהרי"ו ק ברכות ל' ר משנה סוכה ל"ו וכ"ה

שערי תשובה

מולכו שיטול שניהם בידו אחת והמנהג אפשר לקיים שניהם ליטול בזרוע ואח"כ בידו אחת או להיפך: (טו) בית יד. עבה"ט ועיין בשו"ת פני אריה סי' י"א באם אחז האתרוג בעוקצו בשעת ברכה ונטילה ובגוף האתרוג לא נגע כלל יצא דלא גרע מכרך סודר כו' ומכ"ש דהעוקץ כגוף האתרוג הוא כו' אלא דלכתחלה אין לעשות כן שמא ינתק העוקץ קודם שיצא בו גם א"א לעשות הנענועים כדין ע"ש: (יז) שמברך. עבה"ט וכתב בשבו"י ח"א סי' ל"ד כמי שבשעת הלל שכיאו לו אתרוג כשר עפ"י הדין לצאת בו ויצא רוצה להמתין שעה או שתים שיביאו לו אתרוג מהודר ויותר נאה ולכאורה היה נראה דזריזין מקדימין כו' וכ"כ במג"א סי' כ"ה מיבמות דף ל"ט שהוי מצוה לא משהינן וכן הוא בילקוט ועיין בתה"ד סימן ל"ה ולעיל סימן תק"ו לענין קידוש לבנה וכתשו' בית יעקב סימן קמ"ב וכתב דהא דאמרינן ביבמות קיבל עליו מלין אותו מיד לאו דוקא אלא כל שעושה אותו ביום נקרא מיד כמ"ש הר"ש והרע"ב פ"ע דטהרות (ועיין בח"מ סי' ק"ל ובתשובות ל"ן סי' ק"ך כתב הנשבע לשלם מיד זמנו כל היום כו') ויותר מאותו יום הוי שהוי

באר היטב

מעומד ש"ל: (טו) בית יד. וכגון שכל הלולב חוץ מידו ואחזו בבית יד: (טז) התפילין. משם מהר"ן לחלוץ תפילין קודם נטילת לולב מ"א: (יז) שמברך. אפי' נוטל שלא בשעת הלל מנענע לכל הרוחות ואע"פ שיחזור ויטלנו בשעת הלל. ר"ל בן חביב מ"א. יחלק הנענועים בהודו לה' כי טוב קלת. וקלת בכל"ח. וכן באנא. מ"ל. ולא ינענע בשעה שאומר השם. כל בו הג"מ ד"מ. וא"כ בהודו יעשה בכל תיבה נענוע א' ובאנא בכל תיבה ב' נענועים. ובכל הנענועים יביא סוף

משנה ברורה

מיושב (לד) יצא: (כח) כמה פעמים. להידור מצוה כמנהג אנשי ירושלים כדאיתא בגמרא (דף מ"א ע"ב): (כט) אלא בשעת נטילתו. אע"ג (לה) דמן הדין היה ראוי לברך שהחיינו תיכף בשעת עשיית הלולב (דהיינו בשעה שאוגדו) מ"מ אנן נהגינן להניח הברכה (לו) לכתחלה עד שעת נטילה. ועיין בח"א שכתב דאם לא בירך שהחיינו ביום א' יוכל לברך אפילו ביום ז' כשנוטל הלולב: (ל) בית יד. כגון שכל הלולב חוץ מידו ואוחז בבית יד הבולט הנעשה מן הסודר לא הוי הפסקה כיון שאין אוחז הלולב בידו [מ"א] ודעת הא"ר הוא דבית יד הוא לנאותו וע"כ אף שאוחז להלולב בידו ג"כ דרך בית יד שפיר דמי ולא הוי הפסקה אם לא שנעשה באופן שאינו מהודר וכן הסכים בדרישה דתלוי באופן עשייתו ע"ש: (לא) בכלי ונטלו וכו'. ואפילו הוא של כסף דלא הוי דרך כבוד כשאוחזו בכלי ולא שמה לקיחה והסכימו כמה (לז) אחרונים דבכלי יש להחמיר בכל ענין בין שאוחזו (לח) בדופני הכלי או מניח ידיו (לט) תחת שוליו או אוחז בבית יד של הכלי: (לב) עליו סודר וכו'. מטעם (מ) חציצה ודעת הר"ן משום דלא הוי לקיחה תמה: (לג) או שכרך סודר. וה"ה אם לבש בתי ידים על ידיו ומה שכתב המחבר דין זה בלשון י"א משום דעת (מא) הר"ן דס"ל דיצא דבטל לגבי היד אבל בכרך סודר על הלולב גם לדעת הר"ן לא יצא דלא הוי לקיחה תמה [מ"א] וע"כ אם נטלו (מב) יחזור ויטלנו בלא ברכה: (לד) ונהגו וכו'. ובשם האר"י כתבו (מג) שיברך תחלה בסוכה על הלולב ואח"כ יעשה שאר הנענועים בביהכ"נ: (לה) להסיר וכו'.

היינו שיקפלם אחורי אצבעו וי"א שיחלוץ התפילין לגמרי קודם נטילת לולב [ממ"א]: (לו) אבל מדינא אין לחוש וכו'. וכמה אחרונים (מד) כתבו דאף מדינא יש הקפדה ע"ז משום חציצה אף שאין כל היד מכוסה בהן (מה) וע"כ אם נטל בעוד שלא הסיר התפילין מן ידיו או הטבעות יחזור ויטלנו בלא ברכה: (לז) בשעה שמברך. אפילו נוטל שלא בשעת ההלל (מו) מנענע לכל הרוחות ואע"פ שיחזור ויטלנו בשעת ההלל (מז) ויחלק הנענועים בהודו לד' כי טוב קלא וקלא בכל"ח וכן באנא (מח) ולא ינענע בשעה שאומר השם וא"כ בהודו יעשה בכל תיבה נענוע אחת ובאנא בכל תיבה שתי נענועים. ובכל הנענועים יביא סוף הלולב נגד החזה [מ"א בשם כתבים] ובא"ר הביא בשם מהרי"ל שהיה נשאר עומד במקומו ופניו למזרח בכל הנענועים רק הפך ידיו נגד הרוחות (מט) ונגד מערב הריס את הלולב על כתפו מאחוריו. וכן משמע לשון השו"ע שכתב ומטין ראש הלולב לכל צד שמנענע משמע דהוא עומד על עמדו [מאמר מרדכי]: (לח) וכן ינענע בהודו לד' וכו'. דכתיב (נ) אז ירננו עצי היער [ר"ל בעלי היער] וכתיב בתריה הודו לד' וכו' וכתיב בתריה ואמרו הושיענו וע"כ מנענעים גם באנא ד' הושיעה נא: (לט) פעם אחת. עיין בב"י שדעתו כהר"ן שאין מנענעים אלא בהודו הראשון שאומרים אבל לא בהודו שאומרין הקהל אחר שאמר הש"ץ יאמר נא ישראל או יאמרו נא וגו' אבל הרמ"א כתב ומנענעים בכל הודו שיאמרו וכדעת הרא"ש וכן הוא מנהגינו [ד"מ]: (מ) ומנענעים בכל הודו. ר"ל הקהל אבל הש"ץ אינו מנענע אלא בהודו

שער הציון

(לד) פמ"ג: (לה) לבוש רי"ו: (לו) בכורי יעקב דבדיעבד בודאי יצא וכמו שפסק הרמ"א לענין סוכה בסימן תרמ"א ע"ש: (לז) עיין במ"א ובא"ר ובח"צ ובכורי יעקב ודלא כט"ז: (לח) משום חציצה ולפי דעת הר"ן משום דלא הוי לקיחה תמה: (לט) דהוי לקיחה ע"י דבר אחר דרך בזיון: (מ) דמסתמא אינו לנאותו אם לא היכי דידעינן שהוא לנאותו: (מא) וכן הוא דעת רש"י בדף מ"ב ע"א ד"ה דרך כבוד ע"ש: (מב) ח"א: (מג) אפשר שטעמו כדי שלא להשהות המצוה שמיד שקם מן שנתו בסוכה תיכף יקיים מצות נטילת לולב ואפשר שהוא ע"פ סוד: (מד) הב"ח והט"ז והגר"א [ואף שהמ"א יישב דעת האגודה דס"ל כזה דבטל לגבי היד הוא רק אם נסתר כדעת הר"ן אבל לפי מה שהעתיק השו"ע מקודם בכרך סודר די"א דלא יצא לא ס"ל כשיטת הר"ן] ע"ש בביאור הגר"א דדעה זו הוא רק לדעת הר"ן: (מה) א"ר ות"א: (מו) אחרונים: (מז) מ"א וש"א: (מח) כי בעת אמירת השם צריך לכוין ובשעת הנענוע לא יכוין: (מט) והוא נגד הכתבים שהביא המ"א שיביא סוף הלולב נגד החזה וע"כ יעשה כ"א כמנהגו [בכורי יעקב]: (נ) פוסקים:

ב' פעמים לפי שכופלים אותו. הגה וי"א (מא) שהש"ץ מנענע ג"כ כשיאמר יאמר נא ישראל כו' אבל לא כשיאמרו נא וכן נהגו (הגהות אשר"י פ' לולב הגזול ומהרי"ל ומנהגים): ט שהנענוע הוא (מב) שמוליך ידו מכנגדו והלאה וינענע שם תג"פ בהולכה וג"פ בהבאה (יח) (טורף הלולב (מג) ומכשכש העלין בכל נענוע) (ר"ן פ' לולב הגזול) ואח"כ מטה ידו לצד אחר ועושה כן אוכן לכל צד * מארבע צדדין * ומעלה ומטה. הגה (מד) וההולכה וההבאה היא עצמה הנענוע כי מוליך ומביא ג"פ לכל רוח (טור בשם גאון) ומטין ראש הלולב לכל צד שמנענע נגדו וכשמנענעים למטה הופכו למטה ומקרי דרך גדילתן (ב"י) (מה) הואיל ומחזיק אותן בידו דרך גדילתן (ב"י) ויש מדקדקין (יט) שלא להפך הלולב כשמנענעין למטה (מהרי"ל וב"י בשם אביו וכן שמע ממהר"ר שכנא שראה כן ממהר"ר יעקב פולק וכ"כ בכתבי האר"י) והמנהג כסברא ראשונה (מו) וכן נ"ל עיקר: י (מז) ביקיף דרך ימין בנענועו

ש מימרא דרבא ל"ז ל"ח ת תוס' והרא"ש שם בשם הערוך ע"פ הירושלמי א הרא"ש וכ"כ הטור בשמו ב תשו' מהרי"ו

באר היטב

הלולב נגד החזה. ספר כוונות. ומהרי"ל היה נשאר עומד במקומו ופניו למזרח בכל הנענועים רק הפך ידו נגד הרוחות ונגד המערב הריס הלולב על כתיפו מאחוריו ע"ש: (יח) טורף. האחרונים האריכו בזה והעלה הט"ז שלכתחלה ראוי ליטול בדרך זה דהיינו שנוטל הלולב ומוליכו בלא נענוע עד כנגדו ושם עושה ג' תנועות קטנות דרך הולכה והבאה ואח"כ מביא אצלו ומקרבו הרבה אל גופו בלי נענוע ואחר הקירוב אל גופו ינענע תנועות קטנות כמו בהולכה ואח"כ עושה הולכה והבאה בלא נענוע כלל ב"פ וכן יעשה במעלה ומוריד ובזה יצא ידי כל הדעות ע"ש. והמ"א העלה שדי כשטורף העלין בשעת הולכה וכן נוהגין ע"ש: (יט) שלא להפך. וכן כתב

שערי תשובה

מצוה ולענין מילה נהגו עתה כזריזין להקדים מצפרא ומ"מ אם כוונתו לעשות מצוה מן המובחר מותר לשהות אפילו זמן מרובה כל שודאי לו שיבא לידי מצוה מן המובחר דזה ג"כ זריז ועומד הוא לעשות מצוה מן המובחר ומחשבה הטובה מצטרף למעשה וראיה מיומא דף ז' היכא דאיכא טמאים וטהורים כו' וכן דסימן כ"ה התם מה שמקדים ציצית לאו משום דמצוה מן המובחר הוא כו' ולכן אם יודע בודאי שיביאו לו אתרוג מהודר יותר יש להמתין על מצוה מן המובחר ע"ש והעתקתי בקיצור להתלמד מזה במקום אחר ועיין בשו"ת ח"ל לענין חבוש בבית האסורים והבטיחוהו שיצא פעם אחת בשנה כו' דמסיים בה במצוה אחת שאפשר לעשותה היום שלא מן המובחר ולמחר מן המובחר טוב להמתין למחר ואין בזה משום מעבירין על המצות סו' ע"ש והובא לעיל בכה"ט סי' ל' ועיין ביד אליהו סי' מ"ב שהביא דברי שבו"י בזה והסכים עמו ושם הביא ג"כ דינא דהח"ל שהוא דין הרדב"ז ועיין לקמן בתשו' שבו"י ובח"ל שהבאתי שם בענין מי שהתחיל בהכנת נרות של פורים כו' ע"ש: (יט) שלא להפך. עבה"ט וכ"כ ג"כ בשו"ת חיים ב"י סי' כ"ב ע"ש:

משנה ברורה

בהודו הראשון: (מא) שהש"ץ וכו'. היינו שהש"ץ מנענע בהודו ויאמר נא אבל כשיאמרו נא בית אהרן ויאמרו נא יראי ד' לא מנענע (דכשאומר יאמר נא ישראל (נא) הוא כמו הזכרה לצבור שיאמרו הודו ע"כ מנענע עמהם משא"כ כשיאמרו נא שאין מדבר על כלל ישראל) והקהל מנענעים בכל פעם שעונים הודו הרי ד"פ בהודו ובאנא הושיעה נא הש"ץ והקהל מנענעים ב"פ ובהודו שבסוף ג"כ הקהל והש"ץ מנענעים ב"פ ואם מתפלל ביחידי (נב) אינו מנענע אלא בהודו שבתחלת ההלל (נג) ובסוף ההלל ובאנא ד' הושיעה נא. אם לא הביאו לו הלולב ובאמצע הלל הביאו לו מותר לברך עליו בין הפרקים דהיינו בין מזמור למזמור [ח"א]: (מב) שמוליך ידו וכו' וינענע שם ג"פ בהולכה וכו'. ר"ל ההולכה עושה (נד) פעם אחת אבל הנענוע בעת ההולכה עושה ג' פעמים וכן בהובאה כשמביא הלולב אצלו עושה ג"כ הנענוע ג"פ ועיין לקמיה בהג"ה: (מג) ומכשכש העלין. ר"ל כשהוא מעט והמנענעין בכח עד שכמעט שהלולב נשבר עי"ז הוא טעות [ח"א]: (מד) וההולכה וההובאה וכו'. ההג"ה חולק על המחבר (נה) ודעתו דצריך להוליך ולהביא ג"פ כמו שכתב לקמיה והא דכתב היא עצמה הנענוע (נו) אין ר"ל שא"צ נענוע כלל דהא כתב לעיל בהג"ה מכשכש העלין בכל נענוע אלא ר"ל שלא יעשה הנענועים בעת שיגמור ההולכה וההובאה אלא יעשם בעת ההולכה וההובאה גופא ובכשכוש כמו שכתב מקודם: (מה) הואיל ומחזיק אותם בידו וכו'. ר"ל הואיל שהנטילה שנטל אותם מתחלה בידו היה דרך גדילתו שוב אין מקפידין על נענועין שיהיה דרך גדילתו אכן המדקדקין מחמירין שלא להפוך וכו' משום חשש שהוא שלא כדרך גדילתו ולא דמי לכל שאר הנענועים שאינו אלא מטה לצדדין ולא מהפך ממש משא"כ בזה אם יהפך יהיה ראשו למטה וסופו בידו וע"כ לא יהפכנו אלא ישפיל הלולב למטה אחר העלאה ג"פ: (מו) וכן נ"ל עיקר. והט"ז כתב דיותר טוב שלא יהפכנו דבזה יוצא ידי הכל ואי מהפכו יש לחוש שמא אותה דיעה עיקר שאין זה דרך גדילתו וכ"כ בדה"ח ובמ"א שכן הוא נכון: (מז) יקיף דרך ימין בנענועו מזרח דרום וכו'. וכן העתיק בדה"ח ובח"א דכן הוא המנהג הפשוט במדינותינו. והטעם דהחכמים הזהירו אותנו תמיד שתמיד תקח את הדרך שהוא בימין שלך במקום שיש ימין ושמאל לפניך תבחר לך הימין שלך ואין חילוק בין איטר לאינו איטר [מ"א] ועתה אסדר בקצרה סדר הנענועים כפי מה שנהוג במדינותינו. סדר הנענועים לרוחות יחזיר פניו למזרח (נז) ושדרו של לולב לצד פניו ויעשה ג' (נח) הולכות למזרח ושלשה הבאות והיינו שמוליך ידו עם הלולב מכנגדו והלאה ג"פ (נט) וכמו שנים יכשכש בעלין בשעת הולכה והבאה ובשעת הבאה (ס) יקריבו הרבה אל גופו נגד החזה ואח"כ יטה ראש הלולב לדרום ויעשה ג"כ ג"פ הולכה והבאה הכל כמו במזרח אבל א"צ להפוך פניו להצד שמנענע רק יטה ראש הלולב לצד שמנענע וכן לצד מערב יטה ראש הלולב על כתפו ומוליך ומביא ג"פ

ביאור הלכה

* מארבע צדדין. לפי שד' רוחות שלו כדי לעצור רוחות רעות [גמרא]:
* ומעלה ומטה. כדי לעצור טללים רעים [שם]:

שער הציון

(נא) ט"ז: (נב) ח"א: (נג) פשוט: (נד) הגר"א וש"א: (נה) והא דלא כתב ההג"ה בשם י"א משום דאין מוכרח במחבר בהדיא שכונתו הולכה והבאה פ"א ודרכו כן בכמה מקומות [פמ"ג]: (נו) הגר"א [וכן מוכח מד"מ שהובא במ"א] והמרדכי הביא בשם גאון טועה [הגר"א]: (נז) אחרונים בשם ספר הכוונות: (נח) טור וש"פ והנה בכה"ט העתיקו דעת הט"ז בענין זה [דהיינו שמתחלה עושה הולכה בלא נענוע עד כנגדו ושם עושה ג' תנועות קטנות דרך הולכה והבאה ואח"כ מביאו אצלו ומקרבו הרבה אל גופו בלי נענוע ואחר הקירוב אל גופו ינענע תנועות קטנות כמו בהולכה ואח"כ עושה הולכה והבאה בלי נענוע כלל ב"פ וכן יעשה במעלה ומוריד ובזה יצא ידי הכל עכ"ל] אבל אנכי העתקתי דברי הדה"ח וכמו שכתב המ"א שכן נהגו במדינותינו כדעת הג"פ הנ"ל: (נט) לאפוקי גם דעת הרמב"ם בענין זה: (ס) לאפוקי דברי הט"ז שכתב לענין הבאה:

(כ) מזרח דרום מערב צפון: **יא** (מח) יצריך (כא) לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד (וכל הנענועים אינן מעכבין ובאיזה דרך שנענע (מט) יצא בדיעבד): **יב** ד' מינים הללו (נ) מעכבין זה את זה שאם חסר לו א' מהם לא יברך על השאר * האבל נוטלן (כב) לזכר בעלמא (בין ביום א' (נא) בין בשאר ימים) (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"ח ח"ג מהרי"ק שורש מ"א) ואם היו ארבעתן מצויים אצלו (נב) ונטלם אחד אחד יצא. הגה ובלבד שיהיו (נג) כולם לפניו (רמב"ם פ"ו (נד) ויטול הלולב תחלה ויברך על הלולב (נה) ודעתו גם על האחרים (הרא"ש ור"ן ותשובת הרשב"א סי' קנ"ו) * ואם שח ביניהם צריך לברך (נו) על כל אחד בפני (כג) עצמו (הגהות מיימוני): **יג** ואם

שערי תשובה

באר היטב

משנה ברורה

ג"פ ואח"כ לצד צפון מוליך ומביא ג"פ ואח"כ למעלה ואח"כ למטה (סא) הכל מוליך ומביא ג"פ כמו במזרח: (מח) צריך לחבר האתרוג וכו'. דאף דאיננו עמהם באגודה עכ"פ צריך להיות מחובר עמו: (מט) יצא בדיעבד. ואף דאם לא נענע כלל ג"כ יצא דהנענועים אינם מעכבים ומדאגבהיה לאתרוג נפק ביה (סב) מ"מ שם טוב לחזור וליטלו ולנענע משא"כ בזה: (נ) מעכבין זה את זה. דבעינן לקיחה תמה וכולן מצוה אחת הן: לא יברך על השאר. אפילו אם יודע (סג) בבירור שלבסוף יבואו לידו כולן כיון שאין מצוים לפניו בשעת ברכה: (נא) בין בשאר ימים. הנה רש"ל בתשו' כתב דהורה לש"ץ ליטול ולנענע קודם הלל ובשעת הלל [בלא ברכה] אבל אחרים לא יטלו כלל דחיישינן שיבואו ליטול ג"כ בשנה אחרת ולברך אבל בא"ר חולק ע"ז (סד) ודעתו דאחרים יוכלו ג"כ ליטלו ולנענע בו כמו הש"ץ ואדרבה אם לא יטלו כלל רק הש"ץ יוכל לצאת מכשול לשנה הבאה דיסמכו על הש"ץ ולא יקחו כלל (סה) וכן מסתימת המחבר והרב משמע ג"כ דכל יחיד ויחיד יכול ליטלו לזכר בעלמא: (נב) ונטלם אחד אחד יצא. דאגד שאנו עושין בלולב הוא רק למצוה בעלמא ולא לעיכובא וזה אשמועינן בס"א והכא אשמועינן יותר רבותא דאפילו אם הלקיחה לא היה בבת אחת רק בזה אחר זה (סו) ג"כ יצא: (נג) כולם לפניו. כלומר (סז) סמוכים לו דהלא מברך ברכה אחת לכולם כדלקמיה ולא יצטרך להפסיק ביניהם: (נד) ויטול הלולב תחלה ויברך וכו'. דכיון (סח) שמזכירין אותו בברכה צריך שיהא סמוך לברכה: (נה) ודעתו גם על האחרים. ובזה (סט) פוטר את כולן אע"פ שנוטל כ"א לבד: (נו) על כל אחד בפ"ע. דהיינו על

ביאור הלכה

שער הציון

חסר לו א' מהמינים (נז) לא יקח מין אחר במקומו: **יד** (נח) חלא יוסיף מין אחר על ד' המינים * משום (כד) בל תוסיף: **טו** (נט) טלא יטול יותר מלולב א' ואתרוג א' אבל בערבה והדס יוסיף בה כל מה שירצה יויש מי שפוסל (ס) להניח הדס (כה) שוטה בלולב נוסף על הג' בדין עבות כויש מתירין * להמדקדקים אינם מוסיפים על ב' ערבות וג' הדסים עבות:

באר היטב

משנה ברורה

על הדס על נטילת עץ עבות ועל ערבה על נטילת ערבה וכן על אתרוג (ע) ומ"מ טוב שאח"כ ג"כ יחזור (עא) ויקחם כולם ביחד. (עב) אם בירך על הלולב ואחר הברכה ראה שלא היה בו הדס או ערבה או שהיו פסולים (עג) או מהופכים אם היה לו ההדס או הערבה בביתו באופן שא"צ להפסיק בינתיים כדי ליקח אותם יקח ארבעתן ביחד (עד) ויברך על אותו מין שהיה נחסר דהיינו על ערבה יברך על נטילת ערבה על הדס על נטילת עץ עבות ואם היה זה ביום ראשון צריך לברך עוד פעם שני שהחיינו בשביל הנחסר אבל על הלולב יצא כיון שהיה אצלו בביתו ארבעתם (עה) אבל אם לא היה לו בביתו ערבה אחרת או הדס אחר בשעה שבירך ואח"כ הביאו לו צריך לברך על ארבעתם יחד פעם שני על נטילת לולב כיון שלא היו מצויין אז אצלו בבית לא יצא גם על הלולב כמו שפסק המחבר וצריך לברך עליו פעם שניה ואם היה זה ביום א' צריך לברך גם שהחיינו פעם שנית: (נז) לא יקח מין אחר. דאתי (עו) למיטעי ליקח ג"כ בשאר שנים משא"כ כשחסר מין אחד לא יבואו לטעות להסתפק בשנה הבאה בשלשה מינים דהכל יודעים שצריך ד' מינים: (נח) לא יוסיף מין אחר וכו'. עיין בב"י דדעתו דאפילו אם אינו מכוין בהדיא לשם מצות לולב ג"כ אסור ועיין בבה"ל: (נט) לא יטול יותר מלולב אחד ואתרוג א'. דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ וגו' משמע (עז) אחד ולא שנים וה"ה ללולב דכתיב כפות תמרים חסר וי"ו דהיינו אחד (עח) וי"א דעובר בזה גם על בל תוסיף אבל בערבה לא נתן בה תורה קצבה והאי דקי"ל דבעינן שתי ערבות משום דכתיב ערבי נחל (עט) היינו דבהכי סגי דמיעוט ערבי שתים אבל טפי ג"כ שפיר דמי וה"ה בהדס דכתיב ענף עץ עבות ג"כ יכול להוסיף כמה שירצה: (ס) להניח הדס שוטה. טעמם (פ) דהוא מין אחר ואסור כנ"ל בסי"ד והיש מתירין ס"ל דלאו מין אחר הוא דהא גדלי בערוגה אחת ובענף אחת אלא שהתורה פסלתו ועיין לעיל בסימן תרמ"ו איזהו נקרא הדס שוטה. ומן הנכון לחשוב לכתחלה שאינו אוגדן לשם מצוה אלא לנוי בעלמא [ואף לדעה ראשונה ס"ל (פא) דאף לנוי אסור לכתחלה לאוגדן הרבה פוסקים אין סוברין כן]:

ביאור הלכה

שער הציון

תרנב זמן נטילת לולב . ובו ב' סעיפים:

א א"מצות לולב (ה) (א) ביום ולא בלילה (ב) וכל היום כשר לנטילת לולב ב"שאם לא נטל שחרית יטלנו אח"כ ג"וכ"מ זריזים מקדימים למצות ונוטלים אותו בבוקר ד"וזטנו הוא (ג) משתנץ (ב) החמה ה"ועיקר מצותו (ד) בשעת ההלל ו"אם צריך להשכים לצאת לדרך (ה) נוטלו משעלה עמוד השחר . סגס וסמדקדק יקחנו שלוב בידו כשמכנס מביתו לבה"כ (ו) גס בשעת (ג) התפלה וכן יחזיקנו לביתו כדי לתכב מצות (טיל) : ב (ז) *ז"אסור (ד) לאכול קודם שיטלנו ואם שכח ואכל ונזכר על שלחנו (ח) ביום הראשון שהיא מן התורה (ס) יפסיק אפי' יש שהות ביום ליטלו אחר שיאכל וטיום א' ואילך אם יש שהות לא יפסיק ואם לאו יפסיק . סגס ומס סתמיל לאכול (ט) * יוסבר

שערי תשובה

(ב) בחמה . עבה"ט ועיין בר"י שנהגו לקח מסדרים לברך על הלולב בסך בחמה בתוך הסוכה ולעגע ולח"כ בשעת ההלל מעט"ים ד' נעטוים ועיין מ"ם מהר"ם ווינ"ל בספר הכוונות פכ"ל : (ד) לאכול . עבה"ט ועיין מ"ם בשל' סי' תקפ"ד ס"ק ד' לענין שופר כשמתחילין להביא לו פ"ם ועיין בספרי שו"ת בית אפרים סי' ס"ג מס שהקשה מכתן על מ"ם סס"ו ומג"א סי' תרע"ב בשם רש"ל ע"ש :

באר היטב

(ה) כיום . עיין כ"י סי' תרס"ה בשם הר"ן משמע דאם לא נטלו עד בין השמשות כיום רחמנן נוטלו בה"ם דספק דאורייתא להומרא משל"כ בשאר יומים דספור ע"ם . ומ"מ כ"ל דיטלנו בה"ם בלא ברכה מ"ח : (ב) החמה . ואם נעלו משעלה ע"ה יגא מ"ח : (ג) התפלה . כעור כתב המדקדק במעשיו ר"ל שבלה"ה הוא מדקדק בשאר מעשיו אבל אם מפורסם כן בשאר מעשיו מיקוי כיוצא

ביאור הלכה

* אסור לאכול קודם שיטלנו . וה"ה בכל הדברים המזכירים לעיל בסימן ל"ב קודם תפלת שחרית אפי' דבר הצמרת מדמה לזה בסוכה פ' ל"ת להלדי פ"ם וכן נמלו בפוסקים בסימן ל"ח לענין ק"ש של ערבית נ"ב מהלכי פיטה : * יותר מהלי שעה וכו' . עיין במ"ב מה שכתבנו בשם שכנותיו יעקב מה שתירץ על קושית ט"ז ולעיל"ד לא כתירא תירוצו כיון דשכר לפפסיק בתפלה ומדינא אם לא היה שוכח היה מתוייב ליטול הלולב קודם שיתחיל וכי בשביל שכחה לעשות כן מקרי התחיל כהיתר [דע"י שכחה בודאי לא מקרי התחיל כהיתר כדמוכח מסכ"ם וכל שכרתו הוא משום שהתחיל קודם ע"ם לאכול ואז עדיין לא היה מתוייב ליטול לולב וכיון שהיתה לולבו כהיתר אפי בשעת ההלל . כדי לנענע כהודו והושיעה נא . וקלת מן המהדרים (ד) נוהגים לברך על הלולב בהגן החתה בתוך הסוכה ולנענע ותח"כ בשעת ההלל מנענעים עוד : (ה) נוטלו משעלה עה"ם . תח"ם שתח"כ יקרא הלל כלא לולב . ולריך לנענע בשעה שנוטלו : (ו) גם בשעת התפלה . ועה"ם שאסור להחזיק שום דבר בשעת התפלה שום דבר עוטין תכשי ירושלים היה תדם יוצא מביתו ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו וכו' מ"ם כתבו מהרונים דכשהיום מחזי כיהדת אם לא מי שתפורסם למדקדק במעשיו מיהו זה נוהגין גם היום שמוליכין הלולב בבקר בשעתו לביהכ"נ ובן מהזיר לביתו בשעתו : (ז) אסור לאכול וכו' . ומעשה בעלמא (ה) מדינה ארי מ"ת אין להקל בזה אם לא לצורך גדול ומי שבא בדרך בשוט"ם ומפה שיכול למקום הלולב או הדריס על היכובים ומשלחים להם לולב יתתיו (ו) עד הלות היום ולא יותר אפילו ביום א' שהות מן התורה לאסור להתעסות ביה לומרים (ז) דאם מלפה שיביאו לו לולב אין לו להמתין כלל דהרי יש לו מי שיזכירנו לנטלו היינו אחד שיניח לו הלולב ומי שהלך לבו בודאי יוכל לשמוך ע"ז : (ח) ביום רחמנן שהות מן התורה ע"ז : (ח) ביום רחמנן שהות מן התורה ובדלעיל בסימן רל"ח ס"ב ויו"ט אי אפי לדיהן שעונין משום ספיקא דיומא (ע) דיש כמו ביום רחמנן : (ט) יותר מהלי שעה קודם שהגיע זמן מיכוי . ר"ל יותר מהלי שעה קודם עמוד השחר ומקרי זה שתחיל בהיתר ויעין

שער הציון

(ה) מ"ח וס"ח ובאמת נראה לפי מה שיובא בסימן רס"ו דיש דיעות בזמן ביה"ש וקי"ל לחומרא דמתחלת תיבף אחר שקיעה אסור לו לאכול לפחות פלגי מיל מן הכוכלה אם לא כדבר שתרובה קודם לה"ב דהוא בין השמשות דל' יוסי : (ב) פמ"ב : (ג) רש"י : (ד) שתרובים : (ה) מ"ח וכוכבי יעקב : (ו) עד ולא עד בכלל שתשת הוא בכלל תפנית [כוכבי יעקב] : (ז) שבות ת"ם וב"ח אם הולך בפלגי למקום שהם כו לולב וכמ"ל משמע דמ"מ נכון להמתין כל זה שבתו . עד תלות . ונ"ל דמיירי בודאי אין להתמיר כל זה לסיים שיוכל לעשות תיבף אחר התפלה תפילו ביום רחמנן : (ח) מ"ח ואם המתין עד שהות שלא יכיטו ט' דפ"י לאסור לאכול כלל והתחיל לאכול והכיטו לו ט"ב הכי שתחיל כהיתר נראה דגומר שפוטרו ותח"ב טעם ועיין לקמיב בפ"ב בשם שבתבנו בשם טע"ו : (ע) ט"ו וב"מ :

א מימרא דרבא סוכה ל"ז ב שם ג ר' אמתי ואלי סעודי ובניהם סעול ד סמ"ק ה סגהות אשרי פפ"ד דלולס

א מנהג סוכה מ"כ ב בפרק"י ומנדלכי שם בשם כ"ף ממין

מנהי שעה קודם שהגיע זמן מיכוי אפי' ביום ט' (ו) ל"ל לספסיק * כדאיכא שהות ביום (כ"ן פ' לולב הגזול) :

תרנג הדם אסור להריח . ובו ב' סעיפים:

א א"הדם של מצוה (א) אסור (ה) להריח (ב) בו אבל אתרוג ב"של מצוה מותר להריח בו מן הדין אלא שלפי ג"שנחלקו אם מברכים עליו לאו ד"יש למנוע (ג) מלהריח בו : ב ה"עבד להושענא ולא אגבהה למיפק בה (ב) (ד) שריא (ה) בהנאה :

תרנד שיכול להחזיר הלולב במים ביו"ט . ובו סעיף אחד :

א (א) א"מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למים (ב) ותוסיף עליו מים אם צריך (ג) אבל לא תחליף המים ובחה"ם ב"מצוה להחליפם כדי שישאר (ד) לח והדור . סגס ועיכגין ליקח כל יום מס"מ ערבה (ה) מדסס (ה) ולקנדס גלולב והוא סדור מלוס :

באר היטב

וה"ה י"ם שני לגיהן ס"ז : (ו) ל"ל . ום"ו כתב דומלי לריך לספסיק ע"ם :

(ה) להריח . לפי שמיקרו חיגו לגלח להריח בו ומזה הוקלה כל ז' כמו בעלי סוכה לכל אתרוג שיקרו לאכילה ומזה לבד הוקלה ולא מלהריח בו כלכ"ה ולא שמיקה לה כברכה דיו"ח דכיון דלא עביד לריחא לא כל ז' . וכתב סמ"ק ואותן המריחים כשמברכין על הנטילה מנהג שטות הוא עכ"ל ע"ז . ומ"ח כתב ל"ל דהדם חשוב להריח כן מפי כשכת דהוקלה לכל שבעה וכ"ש מי מ"ת תרס"ח ס"ב דהא מלכל אתרוג מותר להריח בו בשבת כמ"ש בהג"מ ס"ו ס"ב ודהא מיקרי עיקרו לאכילה ולא לריח :

משנה ברורה

ועיין בס"ז (ו) שהקשה הא בסימן פ"ט פסק בדעה רחשובה דהיכי שהתחיל לאכול קודם עה"ם אפ"ה לריך להפסיק לתפלה ל"ב בלא"ה לריך להפסיק משם תפלה וכ"ם ביו"ט לריך קידוש ולכן דוחק דודאי לריך להפסיק ממילא משום לולב וכבודי יעקב תירך דלהיכי שהתחיל לאכול קודם עה"ם והתפלל קודם שצירך בהמ"ז וגם עשה קידוש וחב"ב התחיל להפלים סעודתו ושכח ליטול לולב דבזה ל"ל להפסיק ומותר לגמור אפי' ביום רחמנן כיון דהתחיל בהיתר ולא בדיעבד תירולו לדיוק כמו שכתבתי בבה"ל :

(א) אסור להריח וכו' . לפי שמיקרו חיגו גלח להריח בו ומזה הוקלה כל שבשה כמו בעלי סוכה לכל אתרוג שיקרו עומד לאכילה ומזה לבד הוקלה ולא מלהריח בו ומזה ריח טוב בפירות דיו"ח דכיון דלא עבידא לריחא אפי שהות של מזה אין לברך עליו ועיין בב"י בשם הרשב"ח לענין תגאי אם מהני בהדס ועיין בסימן תרס"ד ס"ק ב : (ב) בו . ואפילו בשבת הגס דאין מוליכין בשבת מ"מ הרי הוקלה לכל שבשה לכל אתרוג מותר להריח בו בשבת דהא עכ"פ עתה לאו למצוה עביד [מ"ח וש"ת] : (ג) מלהריח בו . בשת נטילתו למצוה לכל קודם או אח"כ להריח בו (ד) ויו"ח דיש למנוע כל שבשת הימים ועיין לעיל בסימן רי"ו שם ביארנו כל פרטי הדין : (ד) שרי בהנאה . דהזמנה לאו מילתא היא : (ה) בהנאה . וה"ה (ג) לולב של אשתקד לא אחר עד שיטול בשנה זו דאחר החג בטל הקדושה וכמו שבתבנו לעיל בסימן תרס"ח בשם של אשתקד בסימן תרל"ח במ"ב ולדעת האחרונים דמפקפקין שם לעיין קודם ה"ם לעיין לולב :

(א) מקבלת אשה וכו' . דאע"ג דאינה חייבת בלולב מ"מ רשאה לטרטלו (ב) דגם היא רשאה לברך עליו : (ב) ותוסיף עליו מים . ולא גזרינן (ג) משום שהקת זרעים : (ג) לכל לא אחלוף . דערה הוא לאחוני מגא ואם מותר להעמידן לכאחלה כמים עיין לעיל סימן ל"ו סי"ח ובמ"ב שם והנה בשבת אסור להוליאו ממים דמוקלה הוא כלקמן בסימן תרנ"ח ואם שנג והוליאו (ד) אסור להחזירו למים [ב"י בשם הו"ח] : (ד) לח והדר . ומנהג כשר ונוב ליתן לולב וערבה במים שלח ייבשו [ב"י בשם המרדכי] : (ה) ולקנדרא גלולב . כתב בכוכבי יעקב דהיינו שיקשור אותה מבחון עם הלולב ולא כאותן שמוכחנין אותה בתגד דכשר קרא תגר על מנהג זה הל"ר דע"י שהוא מכנים ומוליא תמיד לפעמים מזיקין רוב העלין וגם בלא"ה י"ל דלא מקרי תגד כהלכתו שאין זה קשר ממש כיון שמכנים ומוליא לכן יתיר הקשר לגמרי ויחזור ויקשור וזה דוקא בחוה"מ אבל ביו"ט אסור לעשות כן לאסור לקשור :

שער הציון

(י) כן כיתב הפמ"ג קכוונתו דלא"ה ליכא קשה כלל דהתם שאני משום לא תחלבו על הדם ומה שהקשה מתחן ג"כ תיכף ומ"ש : (ח) מ"ח : (כ) ע"ו ולא"ר : (ב) כ"מ ממ"ת וכ"כ הפמ"ג : (ג) הוא לפי מנהגינו ואפילו לדעת המתמירין ומובריך דאיכא רשאה לכרך מאחר שאינה תיובת מ"מ רשאה לטלטלה בוהיל ואיכא תורת כלי עליו לגבי תגבות [רש"י] : (כ) פי' רבינו תגבול : (ג) ומקשה הפמ"ג דהא כתב הח"ת בסימן ש"ת סק"ו דמותר לטלטל כ"ו שהוא כידו מאחר להגיע תורת כלי עליו לגבי תגבות [רש"י] : (כ) פי' רבינו תגבול : (ג) ומקשה הפמ"ג דהא כתב הח"ת בסימן ש"ת סק"ו דמותר לטלטל כ"ו שהוא כידו ומתירץ דכוונת הח"ת בשהוא מוקלה בשבת ול"כ גם המים שהים בכח הוקלו עמו ול"כ בשאחר ומנית לולב לתוכו כמו שבתבנו בשם טע"ו : (ד) ט"ו וב"מ :

תרנה ובו סעיף אחד :

א מו' כמ' סרשב"א וסגסות אשרי פרק ד' דסוכס וסמרדכי כפ"ג דסוכס

א אעובד כוכבים שהביא לולב לישראל מחוץ לתחום (א) מותר ליטלו אפי' מי שהובא (ב) בשבילו. הגה (ג) ועיין לעיל סימן תקפ"ו סעיף כ"א וכ"ב וסימן ש"ז סעיף ג' אם מותר לומר (א) לעובד כוכבים לילך אחריו או לחלל י"ט בשבילו :

שערי תשובה

(א) לעובד כוכבים. עבה"ט ובשו"ת פ"י כת"י כתב פרשה שנקלשה ביו"ט הראשון של חג אסור לטלטלה ולשיחה בלולב בו ביום ולא דמי ללולב שהובא מחוץ לתחום כו' דהתם לאו מוקצה הוא דחזי לישראל אחר רק שהובא מחוץ לתחום אסור בהליכה ובהנאה ומצות לאו ליהנות ניתנו אבל נתלש ממחובר שאסור לכל ומוקצה גמור הוא לטלטל העמידו חכמים דבריהם במקום מצוה כשב וא"ת כו' ע"ש וגם כשאלה איתא להסתפק אם תמצא לומר אסור אם חל יו"ט הראשון בשבת אם מותר ביו"ט השני ואין שם סיום שתשובה מה דעתו בזה והנה המג"א כתב דנתלשה בראשון מותר בשני אך כראה דהיינו ביו"ט שחל בחול אבל ביום הראשון בשבת אסור דהא קי"ל בסי' תקי"ג לענין ביצה דשבת ויו"ט הסמוכים נולדה בזה אסורה בזה וה"ה כאן אך אם נתלשה בשבת ויו"ט יום א' וב' מותר בשני כמבואר שם בהג"ה ע"ש ועיין בדבר שמואל סי' רכ"ט דמתיר בלולב שהובא מחוץ לתחום בשביל ישראל ובליווי שישראל אחר יוכל ליטלו אפילו במקום שיש שם לולבים אחרים ע"ש ומשמע דלישראל זה יש להחמיר במקום שיש לולבים אחרים עכ"פ בכה"ג שבא בשבילו ובליוויו :

באר היטב

(א) לעו"כ. הסכמת האחרונים דאפי' בי"ט שני שהוא דרבנן מותר לומר לעו"ג להביא לולב ואתרוג חוץ לתחום וכן המנהג במדינה זו לשלוח אחר אתרוג בי"ט. ומ"מ בשבת אין לשלוח בשביל י"ט שאחריו עיין ט"ז ומ"א. וכתב הרשב"א סי' רנ"ו ערבה שנתלשה בי"ט שני אסור לטלטלה אפי' אין לו אחרת לצאת בה דמוקצה היא וכתב המ"א וכ"ל דאפי' בי"ט ראשון אסור לטלטלה אך אם נתלש בי"ט ראשון מותר בשני לכ"ע ע"ש. ומהרשד"ם חא"ח סימן כ"ב חולק על הרשב"א ומתיר ע"ש. ומהרח"א בספר עץ החיים דחה דבריו וכתב לאסור כדברי הרשב"א :

משנה ברורה

(א) מותר ליטלו וכו'. ומ"מ אסור לטלטלו חוץ לד"א אם העיר אין בה עירוב וצריך לילך למקום שהגיח שם העכו"ם וליטלו שם וביח אפילו גדול נחשב כד"א ובשביל זקן או חולה שאינן יכולין לילך יאמר לעכו"ם להוליך אצלם אבל אם יש שם עירוב יכול לטלטלו בכל העיר רק חוץ למקום העירוב אינו רשאי לטלטלו [אחרונים]: (ב) בשבילו. בין ביו"ט א' ובין ביו"ט ב' ואפילו בא בציוויו [פמ"ג]: (ג) ועיין לעיל סימן תקפ"ו סעיף כ"א וסימן ש"ז וכו'. היינו דבסימן ש"ז מביא המחבר גם דעת האוסר שבות דשבות במקום מצוה אכן בסימן תקפ"ו סכ"א סתם להקל בזה ולא הביא כלל דעת האוסר ולפ"ז מותר אף לכתחלה (א) לומר לנכרי ביו"ט (ב) להביא לולב מחוץ לתחום ומה שכתב מתחלה נכרי שהביא וכו' היינו דבזה מותר אפילו הביא מחוץ לתחום של י"ב מיל דלכמה פוסקים הוא איסור דאורייתא לישראל וא"כ אסור לכתחלה לומר לעכו"ם להביא אפילו במקום מצוה מ"מ כיון שכבר הביא מותר ליטלו ולצאת בו והיינו אפילו למי שהובא בשבילו והטעם דכיון דבטלטול מותר לכל ממילא מותר גם לצאת בו דלא אסור אלא ליהנות ממנו ומצוה לא מקרי הנאה. ומ"מ בשעת הדחק שאין מצוי בעיר לולב אחר לצאת בו הסכימו אחרונים דיש להקל לומר לעכו"ם להביא אפילו חוץ לי"ב מיל כדי לקיים המ"ע דלולב והנה כ"ז דוקא אם יוכל להוזר בו ביום ויקיים מצוה תיכף אבל לשלחו ביום ראשון שיבוא ביו"ט ב' (ג) אסור לשלחו (ד) חוץ לי"ב מיל. ודע עוד דדוקא במחוץ לתחום שאין עליו איסור טלטול וכנ"ל אבל ערבה שנתלשה ביו"ט אפילו שלא בשביל ישראל בין ביו"ט ראשון ובין ביו"ט שני אסור לטלטלה אפילו אין לו אחרת לצאת בה דמוקצה היא דשבות אפילו במקום מצוה אסרו אכן אם נתלשה ביו"ט ראשון מותרת בשני אם לא כשחל יו"ט ראשון בשבת דאז אסור לצאת בה גם ביום א' כדקי"ל בס' מן תקי"ג לענין ביצה דשבת ויו"ט הסמוכין נולדה בזה אסורה בזה [פמ"ג] ואם אין לחבירו לולב והוא חוץ לתחום אם אין לו מעות לקנות לעצמו מותר לזה לשלחו אבל אם יש ביכולתו לקנות ופשע ולא קנה אין אומרים לי לאדם (ה) חטא בשביל שיזכה חבירך : אם

שער הציון

(א) ואם הוא כספק אם ישיגו שם עיין כמ"א דאסור לשלוח כיון דעושה בודאי איסור דרבנן אע"ג דאפשר שיקיים מצוה דאורייתא אין ספק מוציא מידי ודאי עכ"ל אמנם המעיין בח"ר יראה דדעתו לעיקר דבשביל יו"ט ראשון מותר אך בשביל יו"ט שני אסור וכן משמע בבית מאיר ע"ש : (ב) ואם חל יו"ט ראשון בשבת אם מותר לומר לנכרי בשבת לילך מחוץ לתחום להביא לולב בשביל מחר שהוא יו"ט שני יש דיעות בין האחרונים יש מקילין ויש מחמירין. [עיין בט"ז ומ"א וא"ר ודה"ח וח"א ובית מאיר] ודע דלפי מה שביארנו בסימן שמ"ה דיש כמה גדולי ראשונים דסברי דאף בזה"ז יש ר"ה דאורייתא נראה דאפילו לדעת המקילין יותר טוב לומר לעכו"ם שלא יוציא הלולב מאותו מקום בשבת וכדעת הב"ח : (ג) כיון דביו"ט שני הוא רק מצוה דרבנן וחוץ לי"ב מיל לכמה ראשונים הוא איסור דאורייתא לישראל ושייך בזה אמירה לעכו"ם שבות ויותר טוב לדחות המצוה דרבנן בשב ואל תעשה מלעבור בידים על איסור שבות : (ד) דה"ת וכן משמע מח"א. ודע דאם חל יו"ט א' ביום א' אם מותר לשלוח בשבת חוץ לי"ב מיל להביאו למחר משמע ממ"א ודה"ת ובית מאיר דיש להקל [ובודאי דיש לסמוך ע"ז במקום הדחק ודלא כדה"ח] : (ה) מ"א ות"א ואיני יודע מה שייך בזה חטא דהא אנו מצווין מטעם ערבות לראות שגם חבירו בן ישראל יעשה מצות התורה ואם יחסר לו הרי הוא כאלו חסר לי ומטעם זה אנו יכולין להוציא אחד לחבירו בקידוש וכדומה כמו שכתב הרא"ש בברכות פ"ג וגבי דחטא חבירו מתחלה בזה שלא קנה הד' מינים מעיו"ט כדי שלא יצטרך ביו"ט לעבור על שבות של דבריהם מ"מ כדיעבד שלא קנה הלא הוא מחוייב בעצמו לשלות שכיביו ע"י עכו"ם להשיגו וממילא כשם שהוא מחוייב להשיגו כן אני מחוייב להמציא לו [ואף שהוא ישלם עבור השליחה] ואיך שייך בזה חטא וי"ל קצת מ"מ צ"ע בדבר :

תרנו שצריך לחזור אחרי הדור מצוה בקנית האתרוג. ובו סעיף אחד :

א מימרא דרבא סוכה בב"ק ט' וכפי' הסמ"ג בשם רבי יעקב ב כפי' רש"י שם

א (א) * אאם קנה (ב) אתרוג שראוי לצאת בו * בצמצום כגון שהוא (א) כביצה מצומצמת ואח"כ מצא גדול ממנו מצוה להוסיף עד שליש (ב) (ג) מלגיו בדמי הראשון (ד) כדי (ג) להחליפו ביותר נאה בויש מי שאומר (ה) שאם מוצא ב' אתרוגים לקנות והא' הדר מחבירו יקח (ד) ההדר (ו) אם אין מייקרים אותו * יותר משליש מלגיו בדמי חבירו. הגה ומי שאין לו אתרוג או שאר

באר היטב

(א) כביצה. אבל אם הוא גדול כשאר אתרוגים אעפ"י ששניהם באים כאחד לפניו לקנות אין מחויב לקנות ההדר לסברא זו כ"י : (ב) מלגיו. פי' אם הקטן נמכר בשש יוסיף ב' דינרין דהיינו שליש של תוך הדמים ושליש מלבר היינו שיחלוק הדמים לשנים ויוסיף חלק שלישי דהיינו שיוסיף ג' דינרין : (ג) להחליפו. אבל אם חבירו אינו רוצה להחליפו רק למכרו אינו מחויב לקנות כיון שכבר קנה זה ב"י : (ד) ההדר. אבל אם כבר קנה א' א"צ להוסיף להחליפו בהדר לכ"ע כן נראה דעת הפ"ע וכ"פ של"ה. אבל דעת הט"ז ומ"א דגם בקנה כבר חייב להוסיף שליש על סך שקנה אם הוא הדר שליש יותר מחבירו ע"ש. המוכר לולב או אתרוג לחבירו ונמצא בו ריקובים לאחר שבא לידו המוציא מחבירו עליו הראיה ש"ג. כתב הרמ"מ מי שקנה אתרוג גדול יפה בדמים יקרים ובא

שערי תשובה

(ד) ההדר. עבה"ט מ"ש בשם מסר"מ מינץ ובשו"ת א"ל ועיין במשנה למלך הל' מעשה הקרבנות פרק ט"ז שכתב ג"כ כדברי הא"ל ועיין בתפארת לבי

משנה ברורה

(א) אם קנה וכו'. כדי להסביר היטב טעם השני דיעות אקדים מה דאיתא בגמרא הידור מצוה עד שליש במצוה ופירשו בשם ר"ת [והוא הדעה הראשונה שנזכר בשו"ע] שאינו ר"ל שיש לפניו שני אתרוגים או שני ס"ת ואחד הדר יותר מחבירו שילטרך מחמת מצות הידור להוסיף עד שליש במקח דא"כ הרי לעולם ימצא נאה ונאה ואין סוף לדבר אלא מיירי שאתרוג אחד היה בו רק כשיעור מצומצם שהוא כביצה והאחר גדול ממנו ע"ז אמרו דמצוה להדר אחר זה ולהוסיף עד שליש דחיישינן שמא יתמעט השיעור ובאופן זה (א) אפילו כבר קנה האתרוג הקטן מצוה להחליפו באחר ולהוסיף עד שליש בדמיו ויש מפרשים עוד דהגמרא מיירי באתרוג וכן כל המצות שמוזדמן לפניו (ב) אחד הדר יותר מחבירו מצוה להדר אחר ההדר ולהוסיף עד שליש בדמיו וזהו הדעה השניה שמוזכרת פה: (ב) אתרוג שראוי לצאת בו במצום. עיין במ"א שמלדד דלאו דוקא אתרוג דה"ה ס"ת או שופר וכדומה שקנהו והיה בו רק (ג) כשיעור מצומצם ואח"כ נזדמן לו אחר שהוא גדול בשיעורו מצוה להחליפו ולהוסיף עליו עד שליש : (ג) מלגיו. פי' אם הקטן נמכר בשש יוסיף שני דינרין דהיינו שליש תוך הדמים ושליש מלבר נקרא כשחולק הדמים לשנים ומוסיף חלק שלישי דהיינו שמוסיף ג' דינרין (ד) ויש מחמירין שצריך להוסיף שליש מלבר: (ד) כדי להחליפו. אבל אם חבירו אינו רוצה להחליפו רק למכרו אינו חייב לקנותו ולהחזיק שתים אם לא שיש לו קונים שרוצים לקנות את הקטן שיש לו [אחרונים]: (ה) שאם מוצא שני אתרוגים וכו'. ר"ל אפילו כל אחד גדול בשיעורו יותר מכביצה כיון שהשני נראה (ה) הדר ביופי יותר מחבירו צריך להוסיף. ואם כבר קנה אחד והוא בשיעורו גדול יותר מכביצה א"צ להוסיף להחליף בהדר לכו"ע [דלדיעה ראשונה כיון שגם הראשון לא היה בו שיעור מצומצם ולדיעה שניה לא החמירו ליקח ההדר כלל בשכבר קנה האחד] כ"כ המ"א בשם פוסקים אכן הגר"א הביא ירושלמי מפורש ומשמע דנקט לדינא כן דאפילו לקח כבר אתרוג ולולב [וה"ה (ו) לכל המצות] והיה בהם יותר מכשיעור ואח"כ מצא אחר נאה הימנו צריך להחליף ולהוסיף עד שליש: (ו) אם אין מייקרים אותו יותר משליש. דהידור מצוה הוא רק עד שליש (ז) ואפילו מי שאין חייו נדחקים א"צ לבזבז יותר משליש. אמרינן בגמרא עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה ופירש"י עד שליש משלו דהיינו אותו שליש שיוסיף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרינן היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם אבל מה שיוסיף יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו עכ"ל והיינו אף דאינו מצווה ע"ז מ"מ

באור הלכה

* אם קנה וכו'. עיין מ"ב במש"כ שאינו ר"ל שיש לפניו שני אתרוגים וכו' ואין סוף לדבר. ומ"מ כאתרוג או לולב שיש בו חשש פסול [וה"ס בכל המצות כה"ג] שתלוי בפלוגתא דרבוותא אף שהלכה דכשר מכ"מ י"ל דבזה לכו"ע צריך לקיים הידור מצוה עד שליש לקנות אחר לצאת כל הדיעות [כ"מ מפמ"ג ועיין בבגדי ישע שהחמיר עוד ביותר מזה] : * בצמצום. לפי שיטה זו אם גדול יותר מכשיעור אע"פ ששניהם באים לפניו כאחד לקנות מ"מ א"צ לקנות ההדר ומדסתם השו"ע כסברא זו משמע דהכי ס"ל להלכה שהיא שיטת הרא"ש והגר"א כביאורו משמע דטפה להיא אומרים דהוא שיטת רש"י משום דבירושלמי מפורש כן וכן הא"ר מתמיר בזה כהיש אומרים אח"כ מצאתי בפני משה על הירושלמי שכתב ג"כ דמהירושלמי מוכח להדיא כרש"י וכתב עוד ובענין הקושיא שהקשו שהרי לעולם ימצא נאה ונאה יש לומר דלא הטריחו עליו אלא בפעם הראשונה בלבד דאל"כ אין לדבר סוף עכ"ל וכזה כתבו ג"כ עוד איזה אחרונים: * יותר משליש. עיין במ"ב במש"כ דאפילו מי שאין חייו נדחקין א"צ לבזבז יותר משליש ולהיפך מי שמזונותיו מצומצמין אם צריך לדחוק חייו להוסיף שליש

שער הציון

(א) אף דברא"ש דב"ק לא נזכר שקנה אכן מאחר דפירוש זה הלא הוא של ר"ת וידוע מן הסמ"ג שהביא זה בשם ר"ת מזכר שם דין זה בשכבר קנה וכן בטור נזכר שכבר קנה לכן סתם המחבר כן [ועיין ברא"ש בסוכה פ"ג אות י"ב] : (ב) הוא פירש"י בב"ק דף ט' ומשמע בב"י דלדעת רש"י הוא דוקא כמוזדמן לפניו בני אתרוגים או שני ס"ת וכיו"ב אבל אם כבר קנה אחת ואח"כ נזדמן השניה אינו מחוייב להחליפה ולהוסיף המקח אכן בביאור הגר"א דהביא סייעתא לדיעה שניה מירושלמי משמע דס"ל דלרש"י לאו דוקא בשאם מוצא שני אתרוגים לקנות דה"ה כשכבר קנה ונזדמן לו להחליף ג"כ לריך להחליף ולהוסיף והאי דלא נייר רש"י בכהאי גוונא משום דלהחליף הוא דבר שאינו מצוי ולקנות עוד אחד כשיש לו אחר בודאי אינו מחוייב כלל כמו שכתב המ"א בסק"ד : (ג) דגם בס"ת יש שיעור איך שלריך לעשות אותה לכתחלה ואיך שיולאין בה ע"פ הדחק עיין ביו"ד סי' רע"ב ורע"ג ס"ה ולענין שופר לעיל בסימן תקפ"ו ס"ט : (ד) ר"ן [והובא בביאור הגר"א] ורוקח ומהרש"ל ומהרי"ט וכ"כ הב"ח דיש להחמיר [אכן מה שהביא ראיה מטור דסבר ג"כ להחמיר דבריו תמוהין כמו שכתב בבכורי יעקב] : (ה) פמ"ג ולא כמו לדעה הראשונה שסידורו הוא מחמת גדלו : (ו) כן מוכח שם :-(ז) מהרש"ל [וממ"א משמע דאף הד"מ סבר הכי ולענ"ד אינו מוכרח] והנה ענין זה תלוי בפירוש דברי הגמרא מה שאמרו מכאן ואילך משל הקב"ה דלפירוש רש"י והתוס' והרא"ש בסוכה והריא"ז שם והרשב"א בשיטה מקובלת ב"ק לא נזכר שום כ"מ בענין זה בין מי שחיי דוחק או לא לעולם א"צ להוסיף יותר משליש [ואפילו אם הוא איש עשיר] ורק שמי שרצה להוסיף הקב"ה יוסיף לו וכן העתיק המ"א וא"כ לדינא ולכן סתמתי כן ומה שכתבתי בשם י"א הוא דעת הרמב"ם והכ"י וכ"כ בשמ"ק בשם הרא"ב"ד ע"ש שפירשו כן דברי הגמרא והעתיקם גם הב"ח:

מלוה עיברת א"ל לבזבז עליה (ז) הון (ס) רב וכמו שאמרו המבזבז אל יבזבז (ח) * יותר מחומש * אפילו מלוה עוברת (הרא"ש ורבינו ירוחם ני"ב ח"ב) ודווקא מלות עשה (ט) אבל לא תעשה

שערי תשובה

פי' כ"ח ועיין ביד אפרים מ"ש ביטוב דברי מהר"מ מינך בזה: (ס) רב. עכה"ע וכתב בכנה"ג בשם המבי"ט ח"ג סי' מ"ט דאע"ג דאמרינן מה שמוסיף בהדור מלוה יותר משליש משל הקב"ה (ע"ש בפרב"י שפירש שהקב"ה יפרע לו בחייו ושם כתבו שאוכל פירות בעוה"ז כו') מ"מ היינו דוקא אם אין זה סיבה לייקר האתרים אלא לפרסום הדור מלוה ע"ש וע' אליהו זוטא שעתיק זה ומשמעות דבריו דקאי על תוספת שליש וליתא דעל התוספת יותר משליש קאי (וכא"ר גרסם ע"ז שמ"ק ונראה שהוא ט"ס וצ"ל הרמ"ע והוא ר"ת ר' משה טראני) ועיין בכנה"ג שהראה מקום לסיפה מראה פ"ק דפאה:

באר היטב

אחר ופסלו אין חייב לשלם לו אלא אתרוג קטן נכנת בו מיהו מה שוה הגדול יותר מהקטן אחר החג חייב לשלם לו ע"ש ועיין בכנה"ג אבל בתשובת חכם צבי סי' ק"ך חולק עליו וכתב דחייב לשלם דמי האתרוג ע"ש וכן הסכים בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' כ"ט ע"ש: (ה) רב. וכתב ד"מ אפי' מי שאין חייו נדחקים א"ל לבזבז יותר משליש בהדור מלוה. וכתב בים"ש דמי שחייו נדחקים א"ל להוסיף.

ביאור הלכה

בשביל הידור יש ג"כ דיעות בפוסקים דמן כ"י והרמ"ס משמע דגם בזה לריך להוסיף עד שליש והמהרש"ל בים"ש בב"ק תוגך פ"ז ועיין בשמ"ק בשם הרא"ד ז"ל עד שליש משלו. פי' בהדור מלוה עד שליש למלוה לקנות לו...

משנה ברורה

מ"מ אם יוסיף יפרע לו הקב"ה בעוה"ז וי"א דבאים אחיד שנתן לו הקב"ה הון לריך להוסיף בשביל הידור אפילו יותר משליש:

[illegible]

שער הציון

(ח) כ"י בשם רי"ו:

* (י) יתן כל (ו) ממונו קודם שיעבור (הרשב"א והאב"ד) (ועיין לקמן סוף סימן תרנ"ח בהג"ה): א מסכת סוכה מ"ב

תרנז ובו סעיף אחד:

א (א) * אקטן היודע (ב) לנענע לולב כדינו (ג) * אביו חייב (א) (ד) לקנות לו לולב * כדי לחנכו במצות:

באר היטב

[illegible]

שערי תשובה

(א) לקנות. פכה"ע ועיין בר"י בשם בתי כהונה שכיו"ט שני שפיר יכול...

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

תרנח דיני לולב ביו"ט ראשון . ובו ט' סעיפים:

א מקנה סוכה מ"א ור"ה דף ל' ב מסקנת הגמרא סוכה מ"ד ג משנה וברייתא שם מ"א

א אמן התורה אין מצות לולב חוץ למקדש (א) אלא יום (א) ראשון וחכמים תקנו שיהא ניטל בכל מקום כל ז': **ב** בביום שבת (ב) אינו נוטל אפי' אם הוא יום ראשון . הגה ואסור לטלטל (ג) הלולב בשבת (ד) דהוי (ב) כאבן (ר"ן ס"פ לולב הגזול והמגיד פ"ד וכל בו) אבל האתרוג מותר בטלטול (ג) (ה) דראוי להריח בו ואסור ליתנו על הבגד אפי' (ו) בי"ט (ד) (ז) דמוליד ריחא (מהרי"ל): **ג** (ח) גאין אדם יוצא י"ח ביום ראשון (ט) בלולב של חבירו שהשאילו (י) דבעינן לכם

באר היטב

(א) ראשון . דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים והיינו במקדש אבל בשאר א"י יום ראשון דכתיב ביום הראשון וחכמים תקנו זכר למקדש: (ב) כאבן . בסי' תקפ"ח ס"ה הביא רמ"א בשופר שאסור לטלטל כ"א לצורך גופו ומקומו וה"ה כאן כמי שרי לטלטל הלולב לצורך גופו ומקומו ע"ז: (ג) דראוי. והא דבסימן ...

משנה ברורה

(א) אלא יום ראשון. דכתיב ושמחתם לפני ד' אלהיכם ז' ימים והיינו במקדש אבל בשאר א"י יום הראשון בלבד דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ וכו' וחכמים תקנו ז' בכל מקום זכר למקדש: (ב) אינו נוטל וכו' ...

שער הציון

(ס) ממשלכם ואפי' אמר יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחלה לא יצא (יא) * דהוי כמו שאול ואם נתנו לו במתנה מותר: **ד** נתנו לו על מנת להחזירו הרי זה יוצא בו י"ח ומחזירו שמתנה ע"מ להחזיר (יב) שמה מתנה (יג) ואם לא החזירו לא יצא (יד) * אפי' נתן לו את דמיו (טו) ואפי' נאנס מידו וכן אם החזירו (ו) (טז) * לאחר זמן מצותו לא יצא .

ד הרא"ש שם ה שם בברייתא ו ממעשה דרשב"ג ורבי יהושע וכו' בברייתא שם ז מימרא דרבא שם ח הרא"ש שם בשם בעל העיטור

באר היטב

שערי תשובה

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

ם שם וכפי׳ הטור והר״ן

הגה (יז) * ומותר לתת לו אתרוג במתנה ע״מ שלא יקדישנה דלא גרע ממתנה ע״מ (ז) להחזיר (ר״ן פ״ק דנדרים): ה (יח) פנתנו לו סתם הוי כאלו אמר לו ע״מ שתחזירהו לי * דמסתמא על דעת כן נתנו לו כיון שצריך לצאת בו שאין לו אחר ואם לא החזירו לא יצא. הגה (יט) וצריך להזור וליתנו לבעליו (ח) במתנה (כ) כדי שיהיה של בעלים ויצאו בו הרא״ש ורבינו ירוחם (נ״ח ח״ד)

באר היטב

שתחזירהו לי אבל אם אמר סתמא ע״מ שתחזירהו אפי׳ החזירו לאחר זמן מלותו יצא. ח״מ סימן רמ״א ס״ו. עיין בתשובת בית יעקב סי׳ קי״ד ועיין ביד אהרן. ועיין בתשובת מהרשד״ם סי׳ כ״א דמי שמכר לולב לחבירו בתנאי שלא יטלוהו הקהל ונטלוהו אפי׳ לא היה אלא גלוי דעת לא יצאו י״ח ע״ש: (ז) להחזיר. דאז ג״כ אין יכול להקדישו: (ח) במתנה. אפי׳ אמר בפירוש ע״מ שתחזירהו לי הרא״ש

שערי תשובה

זמן. פנה״ט ובמשאת משה שם כתב שאם הלוקח חזר ופייס למוכר בדמים יצאו הקהל ולמד מזה לגוזל אתרוג מן חבירו ונטל ביו״ט ובמועד פייסו ומחל לו מהני שמחילה למפרע ע״ש ובבכ״י הביא ראיה לזה ממ״ש בה״ת וכל בו בשם הרא״ד שהיה קונה אתרוג משלו כו׳ וגם ראיה מההולך כו׳

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

* ומיהו אפי׳ לא החזירו לידו (כא) אלא לאחר (כב) ואחר לאחר * והאחרון מחזירו לבעלים (ט) יצא: ו * כלא יתננו (כג) ביום ראשון לקטן (כד) * קודם שיצא בו מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו (כה) * אינו מוחזר לויש מי שאומר שאם הגיע לעונת (י) (כו) הפעוטות (כז) מותר מואם תופס עם התינוק (כח) כיון שלא יצא מידו שפיר

י טור כ מימרא דר׳ זירא מ״ז ל ר״ן שם מ מרדכי והגהות אשרי בשם א״ז

באר היטב

מ״א: (ט) יצא. אפי׳ אמר בפירוש ע״מ שתחזירהו לי. רשב״א וש״ל א״א: (י) הפעוטות. היינו בן ו׳ שנים כמ״ש בח״מ סי׳ רל״ה:

שערי תשובה

פ״ב ועיין בספרי שו״ת בית אפרים חלק או״ח בענין אינגלאי מלתא למפרע פ״ב וע״ש בביאורי ברכה ובמח״ב שבגבעת פנחס ובגט מקושר הסיגו של

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

דמי: **ז** * גשותפים שקנו לולב או אתרוג בשותפות (כט) אין אחד מהם יוצא בו י"ח ביום הראשון עד שיתן לו (ל) חלקו במתנה. הגה ודוקא שלא קנו לצורך מצוה אבל אם קנו לצורך מצוה (לא) יוצאים בו מסתמא (לב) דאדעתא דהכי קנאוהו (המגיד): **ח** סהאחים (לג) שקנו אתרוגים (לד) מתפיסת הבית ונטל אחד מהם אתרוג ויצא בו אם יכול לאוכלו (לה) ואין האחים מקפידים בכך יצא ואם היו מקפידים לא יצא עד שיתנו לו חלקם במתנה עואם קנה זה אתרוג וזה פפריש אז שקנו כאחד אתרוג רמון ופריש מתפיסת הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתנו לו חלקם במתנה ואע"פ שאם אכלו אין מקפידים עליו מפני שכל שאין שם מאותו המין (לו) אין מחילתם בסתם מועלת אבל כשיש שם מאותו המין אפילו הי' מעולה מאחרים מחילתם בסתם מועלת (לז) לפי שאינם מקפידים: **ט** פמה שנוהגים במקום שאין אתרוג מצוי (לח) שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות הטעם מפני שכיון שקנאוהו לצאת בו (לט) מסתמא הוי כאילו פירשו (מ) שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו ע"מ שיחזירוהו להם. הגה וגובין מעות אתרוג לפי ממון דהדור מצוה מונח טפי על עשירים מעל עניים (מא) ואשה (יא) פטורה מליתן למעות אתרוג הואיל ואינה חייבת בו (תשובת מהרי"ל סי' י') וכל אדם ישתדל ויהא זריז במצוה לקנות לו אתרוג ולולב לבד כדי לקיים (מב) המצוה (יב) כתקנה (הג"מ ה"ס לולב):

ג מימרא דרבה כר רב הונא כ"כ קל"ו והביאו הרי"ף והרא"ש בפ"ג דסוכ' וכ"כ הרמב"ן ם מימרא דלעיל ע כגיר' הרי"ף שם וכפי' הר"ן וכ"כ הרמב"ם וכפי' ה"ה שם ס (פי' שקורין קוויטן ואיתא בירושלמי שנקרא פרים שהוא מופרס לביכול) פ טור בשם הרב"ם והביאו הרא"ש בפ"ג דסוכה

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

(יא) פטורה. וכתב הט"ז דעכשיו שנשים שלנו מברכות חייבות ליתן לזה לפי ממונם וכ"כ המ"א ע"ש. ומי שאינו בעיר אין צריך ליתן לאתרוג מ"א ע"ש: (יב) כתקנה. כי רוב העולם אין יודעים [illegible]

ביאור הלכה

בחורה נמצא מתנתו בטילה אבל באמת ליתא דהא קי"ל דכל תנאי שא"א להתקיים בסופו והתנה עליו בתחלתו דתנאו בטל ונמצא שהקטן קנאו אע"פ שלא יכול להחזירו [ר"ן]: * שותפים שקנו אתרוג וכו'. בלבוש איתא אחים או שותפים וכו' וטעמו דכיון שהוא רק אתרוג אחד אפילו באחים ג"כ דינא הכי כמו שכתוב בסעיף שאחר זה:

משנה ברורה

ראב"ן: (כט) אין אחד מהם יוצא וכו'. דבעינן שיהא כולו שלו. ואם אמר לו טול לך לצאת בו עיין לעיל בס"ג במש"כ שם: (ל) חלקו במתנה. ואפילו בע"מ להחזיר ג"כ סגי כנ"ל בס"ד: (לא) יוצאים בו מסתמא. ר"ל אף שלא פירשו כן בהדיא: (לב) דאדעתא דהכי קנאוהו. ר"ל דכיון שידעו (לו) בשעת לקיחה שאינו ראוי ליחלק וע"ד כן לקחוהו הוי כאלו פירשו שלכל אחד בשעה שיקחהו לצאת בו יהיה כולו שלו ע"מ שאח"כ יחזירהו לחבירו (לח) ומ"מ טוב לומר בפירוש שנותן כ"א חלקו לחבירו במתנה ע"מ להחזיר בשעה שיוצא בו וכמו שכתבנו לקמיה בס"ט: (לג) שקנו אתרוגים. (לט) לאכילה: (לד) מתפיסת הבית. ר"ל מה שירשו מאביהם ועדיין לא חלקו: (לה) ואין האחים מקפידים. דאז נחשב כשלו: (לו) אין מחילתם בסתם מועלת. שאע"פ שאין מקפידים על האכילה (מ) מקפידין הם על המצות שאף הם רוצים לקיים המצות כמוהו: (לז) לפי שאינן מקפידין. שגם הם יכולים לקיים המצות כמוהו: (לח) שכל הקהל קונים וכו'. כתב הח"א אפילו לפי מנהגינו שכל אחד נותן כלל נראה שלא יצא אם יש ביכולתו ליתן: (לט) מסתמא הוי כאלו פירשו וכו'. ואע"פ שכל זה הוא דין גמור מ"מ כיון שאין הכל יודעין להקנות לכן כתבו כמה אחרונים שמוטב לברך על שלו אם יש לו כל ד' מינים כשרים אע"פ שאינם מהודרים כמו של חבירו. ואם אין לו מוטב שיטול של חבירו הכשרים משיטול של הקהל כי י"א דבשל קהל לא יצא דשמא יש באחד מהם מי שאין בדעתו להקנות חלקו לחבירו ואף דלא קי"ל הכי מ"מ לכתחלה עדיף טפי ליטול של יחיד [ח"א]: (מ) שכל הקהל נותנים חלקם. ומ"מ לכתחלה טוב שיכריזו שיתן כ"א חלקו לחבירו במתנה ע"מ להחזיר [מ"א ודה"ח]: (מא) ואשה פטורה וכו'. ואם היא רוצה לברך (מא) חייבת. ומי שאינו בעיר א"צ ליתן ועיין בשע"ת: (מב) המצוה כתקנה. כי רוב העולם (מב) אינם יודעים להקנות לחביריהם ועוד לעשות הנענועים כהלכתן. (מג) אפילו חל יום ראשון

שער הציון

(א) פוסקים: (לח) דה"ח: (לט) לבוש: (מ) ר"ן: (מא) ע"ז ומ"א. והיינו אם היא אלמנה או שאין בעלה בעיר משא"כ אם בעלה בעיר יתן הוא נכד ואם יש מטבע שכל מי שיברך על האתרוג נותן מעות האתרוג צריכה היא וגם בעלה ליתן [פמ"ג]: (מב) מ"א: (מג) ד"מ:

תרנט סדר קריאת התורה בסוכות. ובו סעיף אחד:

א אמוציאין ב' ספרים (א) בא' קורים שור או כשב (ב) בפ' אמור (ג) ובשני קורא המפטיר קרבנות המוספין ובחמשה עשר לחדש (ד) השביעי (ה) בומפטיר בזכריה הנה יום בא וכו':

א לייתי לעיל בסי' תפ"ח ב בריית' מגילה ל"א:

תרם סדר היקף הבימה. ובו ג' סעיפים:

א נוהגים להעלות (א) ספר תורה על (הבימה) אולהקיפה (א) פעם אחת בכל יום ובשביעי

א מהא דתנן בכל יום היו מקיפין וכו' סוכה מ"ד

באר היטב

להקנות לחביריהם ועוד לעשות הנענועים כהלכתן. אדם שיש לו אתרוג מיוחד ובעיר אחרת אין להם כלל מוטב שישלחנו לשם והוא יברך על של הקהל מט"מ מ"ל ועיין בתשובת בית יעקב סי' קי"ד וביד אהרן: (א) פעם. ומאן דליה ליה לולב ועומד ואינו מקיף רעה עושה. [illegible]

שערי תשובה

[illegible]

(כשו"ע) מוציאין ב' ספרים כו'. ועיין בשערי אפרים שער ח' שבארתי שם הדין אם טעו וקראו פרשה אחרת וכן בקריאת שאר ימי החג המבוארים בסי' תרס"ב ותרס"ג ותרס"ח ותרס"ט אם אירע טעות ובשאר פרטים הכל מבואר יפה בעזרת הש"י משם תדרשנו:

(א) פעם. עבה"ט ועיין בא"ר דלכן אבל שיש לו לולב יש לו לכבד את מי שאין לו שיקיף הוא דשמא הלכה כמ"ד דאבל יקיף וכשאינו מקיף עושה רעה ובאבל

משנה ברורה

ראשון בשבת דעלם המ"ע א"א טוב לקיים אפ"ה נכון להשתדל להיות לו לולב ואתרוג לעצמו וכדלקמיה. אדם שיש לו אתרוג מיוחד ובעיר אחרת אין להם כלל מוטב שישלחנו לשם והוא יברך על של קהל כ"כ מ"א בשם מטה משה ובמחצית השקל כתב דבזה"ז דרוב פעמים אחר עבור איזה ימים מהחג ע"י רוב משמוש בני אדם אתרוג של הקהל מתקלקל אפשר א"צ לשלוח לחבירו אתרוג שלו עכ"ל וספקו יוכל להיות רק על שאר הימים דביום ראשון אינו מצוי כ"כ להתקלקל גם יכול לברך עליו בבקר קודם שיד הכל ימשמשו בו:

(א) באחד קורים וכו'. כן ביום הראשון וכן ביום השני וכן קריאת המפטיר: (ב) בפ' אמור. בחול המשה ובשבת שבעה ובמנחה קורין ג' בפרשה וזאת הברכה: (ג) ובשני. ומניחין ס"ת שניה אצלה ואומרים ח"ק: (ד) השביעי. עד וביום השני ואם התחיל לקרות ביום השני פוסק אפילו באמצע הפסוק ואם קרא בענין אחר לא יצא וצריך לקרותה כולה בברכה לפניה ולאחריה. ואם דילג פסוק אחד צריך לחזור ואם דילג פסוק ובחמשה עשר כו' א"צ לחזור [שערי אפרים]: (ה) ומפטיר בזכרי' וכו'. זהו ביום הראשון ומפני שיש בה מענין סוכות וביום שני קורא הפטרה במלכים [א. ז.] מן ויקהלו עד בהוציאי אותם מארץ מצרים מפני שיש בה ענין חנוכת הבית שהיתה באותו אסיפה בחג הסוכות [לבוש]:

(א) ס"ת על הבימה ולהקיפה וכו'. שהיא נשארת (א) לנו במקום מזבח כדאיתא בגמרא (מגילה ל"א) שהשיב הקב"ה לא"א שכל זמן שיהיו קוראין בניך לפני בסדר הקרבנות מעלה אני עליהן כאלו מקריבין

שער הציון

(א) הגר"א:

מקיפים אותה ז' פעמים זכר למקדש. הגה ומוליכים ז' ס"ת על הבימה ביום שביעי (מהרי"ל) ויש מקומות מוליכים כל ס"ת שבהיכל (מנהגים) (והכי נוהגין במדינות אלו) (ב) שהיו מקיפים את המזבח וההקפות (ג) לצד (ב) ימין. (ד) ובשבת אין מקיפים) (טור) (ה) (ואין מוליכין ס"ת (ו) על הבימה): **ב** בנוהגים להקיף אף מי שאין לו לולב. הגה וי"א שמי שאין לו לולב (ג) (ז) אינו מקיף וכן נוהגין (טור בשם רש"י ור"ן פרק לולב) וביום שביעי (ד) (ח) נוטלין הערבה עם הלולב להקיף (ב"י) מי שאירע לו אבל בחג (ט) אינו מקיף וכן אבל כל י"ב חודש על אביו ואמו (כל בו) וכן נהגו: **ג** גיש מי שאומר (י) שאין אומרים הושענא בשבת ולא נהגו כן:

ב וכ"כ הא"ח בשם ג טור בשם רב שרירא גאון

א רא"ש כפ"ד דסוכה בשם יש מן הגדולים אבל דא"ר יהודה סוכה ואח"כ זמן כס ג"ו

תרסא ובו סעיף אחד:

א אבליל י"ט שני אומר קידוש וזמן (א) אחריו מיד ואח"כ ברכת (א) סוכה (זו דעת הרא"ש (ב) וכן ראוי לנהוג):

שערי תשובה

אברהם כתב בשם בית יהודה דסייע שאינו מחויב להקיף וליתא ונראה שמלוין בטעות וצריך לציין על תחלת הג"ה שמי שאין לו לולב לא יקיף ע"ז כתב שאינו מחויב להקיף וכ"כ ב"ח בשם רש"ל ועיינתי בשו"ת בית יהודה ומצאתי בסי' י"ח שם כדברי ושם הביא מש"ש שכנה"ג שהביא מהב"ח בשם רש"ל ע"ש וסדר הפיוטים שבכל יום וביום הו"ר עיין בלבוש וכתב שנוהגים כשאומרים הושענא לנענע את הלולב ע"ש אז ירננו כל עצי יער כו' וע"ש באמירת אני והו הנזכר במשנה שפירש"י שהם שני שמות משם של ע"ב ע"ש בלבוש ביאור הדברים ובא"ר הביא מ"ש ב"י ולבוש והאבודרהם והתוי"ט בשם אני שהוא אלף דישראל ורש"י בסוכה כתב שהוא אלף דאהרים ע"ש ועיין בר"י שהביא מהירושלמי ועיין בספרי שו"ת בית אפרים ס' כפירוש הפיוט כהושעת אלים כו' בהרוז כהושעת גוי ואלהים דרושים לישע אלהים עפ"י הירושלמי דסוכה דדרים אשר פדית עמך ממצרים גוי ואלהיו כביכול את עצמך פדית ע"ש וגם בהרוז אנון בידם מעבידים כתבתי שלענ"ד הוא ט"ס שנפל בספרים הישנים (הגום ראיתי בסידור כתב על קלף ישן כתוב ג"כ כנוסחא שלפנינו) ול"ל חנם ביד מעבידים עיין שם מלתא בטעמא: (א) אחריו. עבה"ט ועיין לעיל סימן תרמ"א שם הבאתי תשובת הב"ח ודעת החולקים ע"ש:

באר היטב

שכנה"ג: (ב) ימין. לפי שהס"ת על הבימה וכל הציבור צריכין להפוך פניהם כלפי ס"ת שעל המגדל קודם שיתחילו להקיף ואז הוי לפון ימין שלהם. ד"מ ועמ"א: (ג) אינו מקיף. וביום ז' אם אין לולב בעיר יקיפו בערבה ב"ח מ"א: (ד) נוטלים. והאר"י ז"ל הזהיר שלא לחברם כלל עם הלולב רק אחר קדיש תתקבל אז קח בידך הערבה ותחבוט ה' פעמים בקרקע עיין ספר כוונת הס"ר בסיפו. ושל"ה כתב כשמגיע לתענה אמונים אז מניח הלולב ויקח הערבה ועיין בס' נגיד ומצוה:

(א) אחריו. ומי שלא אכל לילה ראשונה בסוכה צריך בליל שניה לברך סוכה ואח"כ זמן מ"א ועסי' תרמ"ח ס"ק ב' מש"ש. והב"ח כתב בשם רוב אחרונים שלעולם יברך סוכה ואח"כ זמן וכ"כ בהגמ"כ בשם הרבה פוסקים וכ"כ במ"ג ועיין מ"א. וכתב בשכנה"ג דהאומר ברכת הסוכה ביום שיש קידוש בברכת המוציא טועה הוא אלא צריך לאומרה אחר הקידוש ע"ש ועיין ביד אהרן:

משנה ברורה

מקריבין לפני וכו': (ב) שהיו מקיפין את המזבח. ג"כ בכל יום פ"א ובשביעי ז' פעמים: (ג) לצד ימין. ולפי (ב) שהס"ת על הבימה והציבור אנשי מזרח צריכין להפוך פניהם כלפי ס"ת קודם שיתחילו להקיף ואז ממילא הוי לפון ימין שלהם וסדרן בהקפה הוא לפון מערב דרום מזרח (ג) והחזן שעומד נגד ההיכל אין מן הנכון שיהפוך פניו מתחלה שיהיה אחוריו נגד ההיכל מ"מ צריך להקיף ג"כ ללפון עם הצבור אף שאצלו הוא דרך שמאל: (ד) ובשבת אין מקיפין. לפי (ד) שגם במקדש לא היו נוטלין ערבה בשבת וכ"ש לפי מנהגינו שאנו מקיפין בלולב אין הלולב ניטל בשבת: (ה) ואין מוליכין ס"ת. כיון דאין מקיפין [ד"מ]: (ו) על הבימה. רק פותחין ארון הקודש ואומרים הושענות וכדלקמי' [אחרונים]: (ז) אינו מקיף. וביום ז' אם אין לולב (ה) בעיר יקיפו בערבה [אחרונים]: (ח) נוטלין הערבה עם הלולב. עיין לקמן סימן תרס"ד ס"ז בהג"ה דיותר טוב שלא לחבר הערבה עם הלולב כלל וכ"כ בשם האר"י ז"ל שלא לחברם כלל עם הלולב רק אחר קדיש תתקבל אז קח בידך הערבה ותחבוט ה' פעמים בקרקע ושל"ה כתב כשמגיע לתענה אמונים אז מניח הלולב ויקח הערבה: (ט) אינו מקיף. דכתיב ושמחתם לפני ד' אלהיכם שבעת ימים והוא בשעת הקפה [הגר"א]: (י) שאין אומרים הושענא בשבת. טעמם (ו) מפני התנוקות שישמעו שאומרים בשבת כמו בחול וילכו גם ליטול לולב ולא נהגו כן דכיון שאין מקיפין בשבת מתברר להם במה שאין מקיפין:

(א) סוכה. דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסוכה דאף אם יום ראשון חול יצא בזמן דסוכה דלא גרע מאלו בירך זמן בשעת עשיית הסוכה דילא הלכך צריך שלא להפסיק בסוכה בין קידוש לזמן (א) אכן מי שלא אכל לילה ראשונה בסוכה וגם למחר בשחרית לא אכל בסוכה יברך בליל שניה סוכה ואח"כ זמן דאז הזמן יהיה קאי אשניהם: (ב) וכן ראוי לנהוג. והגה הרדב"ז ח"א סמ"ו והרש"ל דעתם כאבי העזרי דלעולם סוכה ואח"כ זמן (ב) ומ"מ לא מקרי הפסק מה שאומר בינתיים ברכת סוכה ודומיא דאנו אומרים כשחל יו"ט במוצאי שבת יקנה"ז אע"פ שהזמן אינו חוזר על ההבדלה כ"א על קידוש ה"כ הזמן חוזר על קידוש שלפני סוכה (ג) ויש מאחרונים שהעתיקו לדינא כמותם ע"כ מי שרוצה לנהוג כן אין מוחין בידו ומ"מ

שער הציון

(ב) מ"א ור"ל דלכאורה היו צריכין מתחלה להקיף לצד דרום שהוא ימין שלהם ולזה תירץ דלפי שהיו מתחלה צריכין להפוך פניהם נגד הבימה ממילא אח"כ הלפון הוי ימין שלהם: (ג) כן ביאר הבכורי יעקב את דברי המ"א ודבריו נכונים: (ד) מ"א: (ה) אבל כשיש בעיר אף שהוא אין לו לא יקיף בערבה דמיחזי כיוהרא [אחרונים]: (ו) טור: (א) כן הסכימו רוב אחרונים דלא כמ"א בשם הב"ח: (ב) הפוסקים בשם אבי העזרי: (ג) תה"ד והב"ח והט"ז והנוב"י וכ"ס במעשה רב ולנגדם יש כמה אחרונים שהעתיקו כהשו"ע והרמ"א. היינו הדה"ח והח"א והיוסף אומץ וכן העתיק הלבוש כהשו"ע אח"כ מצאתי בא"ר שהחולקין הוא משום שסברו שרק דעת הרא"ש הוא נגד אבי העזרי אבל באמת דעת הרבה ראשונים הוא כהרא"ש הלא המה הר"י בר שמשון ור' מנחם וויכמ"ש ור"ם הלוי ור"י מדורא ע"כ דעתו שלא לזוז מן השו"ע והרמ"א. ומ"מ נ"ל אחרי שכמה אחרונים הסכימו להרש"ל והרדב"ז אין כנו כח למחות בידו, והנה מה שהעתיק בבה"ע בשם שכנה"ג האריכתי בזה בסימן תרמ"ג עי"ש:

תרסב סדר תפלת יום ב' של סוכות. ובו ג' סעיפים:

א אביום שני מברך על נטילת לולב (א) וכן בכל שאר ימים: **ב** (ב) באינו מברך זמן ביום שני על הלולב (ג) גאא"כ חל יום ראשון בשבת: **ג** דמוציאים ב' ספרים וקורין בהם פרשה שנקראו (ד) אתמול ומפטיר במלכים הויקהלו עד בהוציאי אותם מארץ מצרים:

א מסקנת הגמרא סוכה מ"ו וכרבי ב טור בשם רבי שלמה בר שמשון ור"י והרא"ש ג טור ד לייניתיו לעיל סימן ת"ל ה(מפני שהתוכת הבית הית' באותה אסיפה ובחג הסוכות)

תרסג סדר תפלת חה"מ. ובו ג' סעיפים:

א (א) אבחה"מ מוציאין ס"ת וקורים בו (א) ד' בבקרבנות החג שבפרשת פנחס גוביום הראשון של חה"מ קורא כהן וביום השני ולוי וביום השלישי (ב) וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא (ב) (ג) ספיקא דיומא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים. הגה וי"א שהשנים (ד) הראשונים קורין בספיקא דיומא והשלישי קורא ביום המחרת והד' חוזר וקורא (ה) כל ספיקא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגים וביום הו' הכהן קורא ביום החמישי לוי ביום הששי ישראל ביום השביעי (ו) והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי וכן אנו נוהגין (רש"י בשם רבותיו ומהרי"ו ומנהגים). דובארץ ישראל שאין שם ספיקא דיומא אין קורים בכל יום אלא קרבן היום בלבד כי ביום ב' הוא א' לחש"מ קורא כהן וביום השני והג' העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים: **ב** השבת של חש"מ

א משנה מגילה ל"א ב שם ל"א ג מסא דאתקין אמימר סוכה נ"ה וכמו שפי' הרי"ף והרא"ש בשם גאון ד ב"י ה לייניתיו בסי' ת"ל

באר היטב

(א) בחול המועד. בתפלת מוסף אומר בין יום השני ליום השלישי ומנחתם וגו'. לבוש. סדר הושענות בשני י"ט למען אמתך אבן שתיה. ובחה"מ אערוך שועי אל למושעות אדון המושיע ובשבת אום נצורה. ואם חל יום א' דסוכות בשבת אומר ביום ב' למען אמיתך וביום ב' דח"ה אבן שתיה. ואם חל יום שני בשבת אז אומר ביום ג' דחול המועד אום אני חומה וביום ד' אל למושעות לבוש ומנהגים: (ב) ספיקא. ובי"ט אין קורין וביום השני דנהגי לקרות י"ט ספק חול. רש"י במגילה דף ל"ד:

משנה ברורה

(ד) ומ"מ אם כמה בע"ב אוכלין בסוכה אחת לא יהיו הלוקין במנהגם בזה. חסידים ואנשי מעשה עושים לזכר שמחת בית השואבה להיות נעורים בלילות של חוה"מ סוכות ולהרבות בזמירות ושבחים ומרבים נרות בסוכה בלילות אלו גם בהרבה בתי מדרשות נהגו להרבות בנרות בתפילת ערבית דחוה"מ בחג הזה. יוס"ה ע"ש שהאריך בזה: (א) וכן בכל שאר ימים. דאע"ג דכל הימים חוץ מן יום הראשון הוא רק מדרבנן זכר למקדש שהיה המצוה לשמוח שם במצוה היא כל שבעת הימים אפ"ה שייך לברך עליה ולומר וצונו מדכתיב ולא תסור מכל הדברים אשר יגידו לך וגו': (ב) אינו מברך זמן ביום שני. דממ"כ יצא (א) במה שאמר ביום ראשון זמן אף אם הוא חול דלא גרע ממה שאמר זמן (ב) בשעת עשיית הלולב דיצא ולא דמי לקידוש שאומר בליל ב' זמן שאותו הוא בשביל היום ולא בשביל הסוכה (ג) ואע"ג דגבי שופר מנהגינו לומר זמן אפילו ביום שני שאני התם דלפעמים עיקר הקדושה הוא ביום שני כמ"ש שם בסימן ת"ר: (ג) אא"כ חל יום ראשון בשבת. דאז צריך לברך זמן בשני שהוא פעם ראשון שנוטלו כיון שלא אמרו בראשון. וה"ה אם לא נטל (ד) הלולב עד יום השביעי דמברך זמן בשביעי [אחרונים]: (ד) אתמול. אם התחיל במפטיר מן וביום השני אע"פ שגמר ובירך (ה) יחזור ויקרא מן ובחמשה עשר בברכה לפניה ולאחריה: (א) ארבעה בקרבנות החג. ואומרים ח"ק אחר הד': (ב) וישראל חוזר וקורא וביום השלישי. ולא ס"ל כדעה שניה שיקרא וביום הרביעי (א) כי היא שלא מענינו של יום שאם תמנה מיום ראשון של יו"ט הוא יום שלישי ואם תמנה מיום שני של יו"ט הוא יום שני: (ג) ספיקא דיומא. אבל ביום השני של יו"ט אף דאנו עושין אותו ליו"ט ג"כ משום ספיקא דיומא אין קורין בו וביום השני (ב) דנהגי לקרות ליו"ט ספק חול: (ד) הראשונים. ואם קרא הלוי ביום השלישי וביום הרביעי (ג) יקרא להשלישי וביום החמישי והרביעי יקרא ביום השני וביום השלישי: (ה) כל ספיקא דיומא. עיין לעיל בסימן קל"ז במ"ב סקי"א: (ו) והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי. וכן בתפילה בקרבנות המוספין בחוה"מ מזכירין ג"כ ספיקא דיומא דהיינו ביום א' דחוה"מ אומרים וביום השני פרים שנים עשר וגו' וביום השלישי פרים עשתי עשר וגו' וסימן שלא תטעה לעולם הפרים והימים ביחד הם י"ד (טור) וצריך לומר ומנחתם (ד) בין יום השני ליום השלישי וכן בכל יום צריך לומר ומנחתם על כל יום בפני עצמו ודלא כהטועין שאין אומרים רק פ"א ומנחתם במוסף בחול את מוסף ובשבת מוספי [פמ"ג] סדר הושענות (ה) בשני יו"ט אומרים למען אמתך אבן שתיה ובחוה"מ אערוך שועי אל למושעות אדון המושיע ובשבת אום נצורה. ואם חל יום א' דסוכות בשבת אומר ביום ב' למען אמיתך וביום א' דחוה"מ אערוך שועי וביום ב' דחוה"מ אבן שתיה וביום ג' דחוה"מ אל למושעות וביום ד' דחוה"מ אדון המושיע ואום אני חומה נדחה לגמרי. ואם חל יום שני בשבת אז אומרים ע"ז הסדר למען אמיתך אבן שתיה אערוך שועי אום אני חומה אל למושעות

שער הציון

(ד) פשוט: (א) פוסקים: (ב) היינו בשעת אגידת הלולב: (ג) ט"ז: (ד) כתב הפמ"ג משמע אם נטל הלולב ביום א' ולא בירך שוב אינו מברך זמן כשנוטלו ביום ב' [פמ"ג במשב"ז] ובאמת לאו ראיה היא דלפי שהשו"ע לא מיירי אלא בחיסר יום אחד שלא נטלו דמברך זמן בשני וקמ"ל דה"ה חיסר שאר ימים דמברך זמן בשביעי וכן איתא בלבוש בהדיא בסימן תרמ"ד לענין לולב וז"ל מי ששכח לברך שהחיינו ביום א' יברך בימים אחרים כשיזכור ובלבד שיברך בשעת הנטילה וכ"כ המ"א שם וז"ל ואם לא בירך זמן ביום א' מברך כל זיי"ן מתי שיזכור משמע מזה דאפילו נטלו ולא בירך. ובאמת אינו דומה זה לשאר עניני אוכל דקי"ל בסימן רכ"ה דאינו מברך אלא בתחלה כשראהו ולא כשהורגל בו דהכא כיון דמפסקי לילות מימים דבלילה אין זמן נטילה כל יומא הוא מצוה בפ"ע ול"ע: (ה) שערי אפרים: (א) הגר"א: (ב) רש"י: (ג) דה"ח: (ד) אחרונים: (ה) מ"א בשם לבוש:

ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה ובמוסף אומר אתה בחרתנו ומפני חטאינו את יום המנוח הזה את יום חג הסוכות הזה וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים. הגה ונוהגין לומר (ג) קהלת בשבת של ח"ה או בשמיני עצרת אם חיקלע בשבת (מהרי"ל) (ז) ועי"ל סי' ת"ל: ג מוציאין ב' ספרים יבא' קורין ראה (ח) אתה אומר אלי (ט) ומפטיר קורא בקרבנות של ספיקא דיומא (ד) ומפטיר ביחזקאל והיה (י) ביום בא גוג:

תרסד סדר יום הושענא רבה. ובו י"א סעיפים:

א ביום שביעי שהוא הושענא (א) רבה נוהגים להרבות במזמורים (ב) כמו בי"ט. הגה (ג) וא"א נשמת ואומרים מזמור לתודה ואומרים אין כמוך שמע ישראל וכו' (ד) כמו בי"ט ואומרים קדיש שלאחר תפלת מוסף בנגון י"ט ואין רגילין לעשות מלאכה (א) (ה) של חול עד אחר יציאת מבה"כ ויש לומר (ב) פזמון זכור ברית בשיש מילה בהו"ר ואומרים אותו (ו) קודם אנא אזון אין כו' כתבו הראשונים ז"ל שיש סימן בצל (ג) הלבנה בליל הו"ר שיקרה לו או לקרוביו באותו השנה ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה כדי שלא ליתרע מזליה גם כי רבים אינם מבינים הענין על בוריו ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור עתידות כנ"ל. ומרבים קצת בנרות (ז) כמו ביוה"כ. הגה והמדקדקים נוהגים (ד) לטבול עצמן (ח) קודם עלות השחר כמו בעיה"כ (מנהגים) ויש נוהגים ללבוש (ט) הקיטל כמו ביו"כ אלפי שבחג נידונים על המים בונוהגים להתיר בו אגודו של סלולב (י) גומקיפים ז' פעמים ומרבים תחנונים על המים: ב (יא) דונוטלים ערבה ביום זה מלבד ערבה שבלולב (יב) הואין מברכין עליה.

ז כרייתא מגילה ל"א

א מבנה ר"ה ט"ו ב טור והמרדכי בפ"ג דסוכה וסמך לזה כפת תמר ו' פי' ו' ימים יהיה כפות ס(פירוש מלמעלה רוקח) ג מהא דתנן ואותו יום היו מקיפין כו' סוכה מ"ה ד שם בגמרא מ"ד ה מהא דר"א בר צדוק ורב שם דסברי דמנהג נביאים הוא וכרבי יהושע ב"ל טור בשם סרי"ף ופרא"ש

שערי תשובה

(ג) קהלת. עבה"ט ובא"ר כתב שב"ל לברך בלא שם ומלכות וכמ"ש סי' ת"ל: (ד) ומפטיר. עבה"ט ועיין בפ"מ אם קרא רק וביום השני במפטיר בשבת חה"מ וגלל ובירך יחזור ויקרא וביום השלישי בלא ברכה ועיין סי' קל"ז בא"ר ס"ק י' ועיין מ"ש הא"ז מסר"ס מלובלין סי' פ"ה ומ"ש במג"א סי' ס' ומבואר יפה בתבורי שערי אפרים שער ח' בסדר קריאת חה"מ סוכות ע"ש:

(בשו"ע) ביום שביעי. וכתב בק"א למח"כ בשם ספר מזבח אדמה שכתב בשם שולחן מלכים מי שמת לו מת תוך החג התירו רבני ירושלים בס"ק שיכול לקרות תיקון ליל הושענא רבה ע"ש ועיין בא"ר שכתב ומשכימים לבה"כ והוא אחד מה' השכמות ר"ה ויה"כ והו"ר פורים וט"ב וכתב בשם מהרי"ל פ"א היו סבורים שעלה עמוד השחר ושגגו שעדיין הלבנה היתה זורחת ואח"כ התחיל והמתינו כמעט שעה עד שעלה עמוד השחר ועיין ר"ת תמון

באר היטב

(ג) קהלת. בקהלת כולי עלמא מודים שאין מברכין ועיי' ת"ל ס"ק ט' מש"ש: (ד) ומפטיר. וחותם בהפטרה מקדש השבת וישראל והזמנים. מנהגים:

(א) של חול. ויש מסירין אפי' הכיס של מעות. לבוש. ובקצת מקומות נהגו לגבות מעות אתרוג בבה"כ ואינו נכון מ"א:

(ב) פזמון. ויש לומר קודם תריז הבט לברית. לבוש מ"א: (ג) הלבנה. עיין פלאים מזה בכוונות האר"י: (ד) לטבול. ונכון לטבול מבערב ללמוד כל הלילה בקדושה. ודין הזיווג כמו בליל שבועות עשל"ה.

משנה ברורה

למוסעות אוס נלורה והפיוט אדון המושיע נדחה. והטעם לזה הסדר עיין במחה"ש: (ז) ועי"ל סי' ת"ל. שם מבואר לענין אם יש לברך עליהם וע"ש במ"ב סקי"ט: (ח) אתה אומר אלי. שיש בה ענין סוכה: (ט) ומפטיר קורא וכו'. וחותם בהפטרה (ו) מקדש השבת וישראל והזמנים וכן מזכיר של סוכות באמצע הברכה כמו ביו"ט ראשון של סוכות [פמ"ג בסימן ת"ל]: (י) ביום בוא גוג. לפי שלעתיד תהיה מלחמת גוג ומגוג בתשרי:

(א) רבה. נוהגים (א) ישראל להיות נעורים בליל ערבה. וכבר נדפס הסדר: (ב) כמו ביו"ט. לפי שבחג נידונין על המים והוא גמר החתימה ואומרים למנצח מזמור השמים מספרים ושארי המזמורים וקדושת מוסף נעריצך כמו ביו"ט: (ג) וא"א נשמת וכו'. אלא ישתבח דבאמת הוא חול: (ד) כמו ביו"ט. ר"ל בניגון של יו"ט: (ה) של חול. ויש מסירין מעצמן אפילו הכיס של מעות. ומה שגובין מעות אתרוג מפני שרוב הקהל מתאספין בהו"ר ויש ריוח לצדקה מזה [פמ"ג]: (ו) קודם אנא אזון אין. ויותר טוב לאומרו קודם התריז הבט לברית [אחרונים]: (ז) כמו ביוה"כ. לפי שבחג נידונין על המים (ב) וכל חיי האדם תלויין במים והכל הולך אחר

החיתום: (ח) קודם עלות השחר. וטוב (ג) יותר לטבול מבערב כדי ללמוד כל הלילה בקדושה. ואודות הזיווג הוא כמו בליל שבועות. ובליל טבילה ישמש ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן ר"מ במ"ב סק"ז ובה"ל שם: (ט) הקיטל כמו ביוה"כ. שאז הוא גמר החתימה ובמדינתינו (ד) נהגו ללבוש בגדי שבת לבד הש"ץ לובש הקיטל: (י) ומקיפים ז' פעמים. כמו במקדש שהיו מקיפין המזבח בזה היום ז"פ: (יא) ונוטלים ערבה ביום זה. זכר למקדש שנטילת ערבה היה שם (ה) הלכה למשה מסיני וכן היתה מצותה בכל יום משבעת הימים (ו) היו מביאין ערבות וזוקפין אותן הכהנים על צדדי המזבח ואח"כ באין העם ונוטלין אותן משם ומנענעין אותן. ולהכי לא תקנו לנוטלה כל ז' כמו בלולב דלולב אית ליה עיקר מן התורה ביום ראשון הוא מן התורה אף בגבולין עבדינן ליה זכר למקדש ערבה דלית לה עיקר מן התורה בגבולין די שנעבוד לה זכר למקדש יום אחד [גמרא] וקבעו יום ז' לערבה יותר מיום אחר (ז) כיון שבמקדש היה ג"כ יותר קדושה ביום זה שהרי היו מקיפין ז"פ ביום זה: (יב) ואין מברכין עליה. שהוא רק (ח) מנהג נביאים שהנהיגו את העם לעשות כן ולא בתורת תקנה (ט) ולא שייך לברך ולומר וציונו

שער הציון

(ו) מ"א וש"א והטעם עיין לעיל סת"ל במ"ב סקט"ז ודעת הגר"א במע"ר שלא לומר רק מקדש השבת בלבד ובודאי לדידיה אין מזכיר ג"כ של סוכות באמצע: (א) ש"ל והביאו המ"א: (ב) ט"ז: (ג) אחרונים: (ד) מ"א וכן הסכים הגר"א בביאורו: (ה) גמרא: (ו) לשון הרמב"ם ולדידיה הקפה היתה בלולב לבד בכל

הגה ונהגו שהשמש בהכ"נ מביא ערבה למכור (יג) כמו שהיה המנהג בזמן שבית המקדש קיים (ר"ן פ' לולב וערבה): ג יש מי שאומר (יד) שאף ביום זה מקיפים בלולב ולא בערבה (טו) ולא נהגו כן אלא להקיף בו גם בערבה: ד חשיעור ערבה זו אפילו (ה) עלה אחד בבד אחד. הגה מיהו מכוער הוא להיות עלה אחד בבד אחד (טור בשם רב האי) ע"כ נהגו לעשות (טז) ההושענות יפים משום זה אלי ואנוהו טושיעור ארכה (יז) כשיעור אורך ערבה שבלולב. הגה (יח) וכל הפוסל בערבה שבלולב (ו) פוסל בערבה זו (מדברי ר"ן פרק לולב וערבה) יוחובט בה (יט) על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש. הגה וי"א שצריך לנענע בה (טור בשם רש"י) ונהגו לעשות שתיהן מנענעין בה ואח"כ חובטין אותה: ה כואינה ניטלת אלא בפני עצמה (כ) שלא יאגוד דבר אחר עמה אבל אם יש בידו דבר אחר אין לחוש: ו לאין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב אפי' הגביה אותה ב' פעמים אחד לשם לולב ואחד לשם ערבה (כא) מוי"א שיוצא בה: ז מיש מי שאומר שאינו יכול ליטלה עם הלולב בשעה שהוא יוצא י"ח עד אחר שיברך ויטול ויִנענע בתחלה ואם נטלה עובר משום בל תוסיף (כב) ואחר הנענוע הראשון יכול הוא ליטלה עם הלולב וכ"ש בשעת הקפה ואעפ"י שמה שכתב שאם נטלה עובר משום בל תוסיף (כג) טעות הוא בעיני מ"מ אין הפסד לחוש לדבריו נוכתב עוד דגם אחר נטילה ונענוע צריך לתפוס הערבה לבדה (כד) להכיר שהיא חובה ובשעת החבטה יטלנה בפני עצמה ויוציא בה י"ח. הגה והמנהג פשוט (ז) ליטול הערבה עם הלולב בשחרית בשעת הנענוע (כה) ובשעת הקפה עד שעת החבטה ונוטלים הערבה לבדה (כו) ויותר טוב שלא ליטלה עם הלולב כלל ואף הנוטלה עם הלולב כ"ל (כז) דלאחר שהקיף יסיר הלולב מידו ויאחוז הערבה

ו הר"ן והכ"כ רש"י בתשו' והרמב"ם בפ"ז ז ב"י ח כרב ששת שם בגמרא הסכמת הפוסקים ט הר"ן י שם בגמ' תניא וכפירוש הרמב"ם והביאו הטור כ מימרא דרב אמי שם ל שם וכרבי אמי טור בשם הרמב"ם ס(שם בשם אבי העזרי והרא"ש) מ ה"ר שלמה בן הרשב"ץ ובשם הגאונים והרשב"א בתשובה נ שם

באר היטב

מהרי"ל לבש הקיטל בשחרית אבל שאר בגדי חוה"מ לא היה משנה ובמדינתינו נהגו ללבוש בגדי שבת ולא הקיטל רק הש"ל: (ה) עלה א'. כתב רמ"מ סי' כ"ה בשם גדול א' שיהיו בו י"ז בדים כמנין הטב בן ד' במ"ק והאר"י ז"ל כתב חמשה בדים עמ"ש בסי' תר"ם ס"ק ד' ועמ"א: (ו) פוסל. חוץ מנשרו רוב עליה מ"א: (ז) ליטול.

שערי תשובה

גאר מהרי"ל וכל הקהל שיתענו ולקרות ויחל ולומר סליחות על שהניחו טליתם ותפילין ואמרו פסוקי דזמרה בעוד לילה ע"ש ונראה שהחמיר בזה משום ברכות לבטלה שאמרו דא"כ [דאל"כ] אין להחמיר כ"כ ועיין לעיל סי' י"ח וסימן למ"ד היה משכים לצאת לדרך כו' ומ"ש ומרבים קצת בנרות כ' מט"מ מפני שהוא סוף החג כו' ולכן נהגו להדליק שיורי נרות של יוה"כ הביאו שכ"ג וא"ר ועיין פ"מ דאף מזמור שיר ליום השבת אומרים בהו"ר ואין אומרים נשמת שאין בו כ"כ תוספת נשמה יתירה ואומרים נעריצך בקדושת מוסף ואומרים ממקומו כו' וקודם קריאת התורה אומרים אין כמוך שמע ישראל על הכל כמו ביו"ט:

משנה ברורה

וציונו: (יג) כמו שהיה המנהג וכו'. שהיו (י) שלוחי ב"ד מביאין להן: (יד) שאף ביום זה וכו'. ר"ל כמו בימים הקודמים שאין נוטלין הערבה שלא הוקבע ערבה רק ליום זה: (טו) ולא נהגו וכו' גם בערבה. וטעם הדבר דבגמרא אית פלוגתא אם מקיפין בלולב או בערבה ודעה הראשונה ס"ל כמ"ד דמקיפין בלולב ומנהג העולם הוא כדי לצאת כל הדיעות שגם מ"ד בלולב אין פוסל אם מקיף בערבה וכן מ"ד בערבה אין פוסל אם מקיף בלולב [ב"י] ועיין לקמיה בס"ז בהג"ה והסכימו האחרונים דאם אין לולב בעיר יקיפו בהו"ר בערבה: (טז) ההושענות יפים. וטוב לכתחלה (יא) שיהיה בכ"פ ג' בדין ובשם האר"י כתבו ה' בדין: (יז) כשיעור אורך וכו'. דהיינו ג"ט דלא מלינו שהקילו בה אלא בפרט זה דעלה אחד וכו'. וי"א דערבה של הו"ר יש ליטול הבדים בלתי קשורים אבל הרמ"ז חלק עליו וכתב דצריך לקשרם וכן מנהגינו: (יח) וכל הפוסל בערבה שבלולב וכו'. וע"כ יש ליזהר שלא יהיה גזול ולא יבש והנה עכ"פ אם לא היה יבש אלא כמוש בודאי כשר. ומ"מ נ"ל דלכתחלה יותר טוב שיהיה לחין וראיה ממה דאיתא שם במשנה דף מ"ה דהיו מניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו והוא משום הידור מצוה: (יט) על הקרקע או על הכלי. ובשם האר"י ז"ל כתבו דדוקא על הקרקע יחבוט ה' חבטות (יב) וטוב לחבוט תחלה על הקרקע ה' חבטות ואח"כ על הכלים להסיר העלין (יג) וא"צ להסיר כל העלין: (כ) שלא יאגוד ד"א עמה. כדי (יד) שיהא ניכר שהוא לשם מצוה. ומש"כ אין לחוש דלא (טו) חיישינן להפילה: (כא) ויש אומרים שיוצא בה. היינו היכא דהגביה אותה פעם שני לשם ערבה דיש היכר בזה שהוא לשם מצוה. ודע דאפילו (טז) לדעה ראשונה דאינו יוצא בערבה שבלולב זהו דוקא כל זמן שהיא אגודה בלולב עם שאר מינים אבל אם התיר אגדו של לולב לאחר נטילה ונטל הערבה בפני עצמה פשיטא שיוצא בה: (כב) ואחר הנענוע הראשון וכו'. הטעם (יז) דהא ע"ל דשלא בזמנו של המצוה אינו עובר על בל תוסיף עד שיכוין להוסיף על המצוה והכא כיון שעברה מצותו הוי שלא בזמנו והוא הלא לא כיון להוסיף על מצות לולב כ"א בשביל לקיחת הערבה: (כג) טעות הוא בעיני. הוא אזיל (יח) לשיטתו דפסק לעיל בסימן תרנ"א סט"ו דבערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה: (כד) להכיר שהיא חובה. וכמש"כ בס"ה (יט) שמטעם זה אינה ניטלת אלא בפ"ע: (כה) ובשעת הקפה וכו'. טעם המנהג היה כדי לצאת כל הדיעות דיש אומרים דמקיפים בלולב וי"א דמקיפים בערבה וכנ"ל בס"ג: (כו) ויותר טוב שלא ליטלה עם הלולב. כדי שיקיים בשלימות מצות נטילת ערבה וכנ"ל בסעיף ה' וגם האר"י ז"ל הזהיר מאוד שלא לחבר הערבה עם הלולב: (כז) דלאחר שהקיף יסיר הלולב מידו

שער הציון

(י) גמרא: (יא) כדי לצאת דעת ר"כ בגמרא. א"ז: (יב) בכורי יעקב. דאם יסיר תחלה העלין יכול להיות שיוסר כל העלין וכבר נפסלה הערבה ולא יקיים עוד מצות חבטה על הקרקע פו"ם: (יג) ח"א: (יד) רש"י: (טו) מ"א ונתקשה הפ"ג אמאי לא חיישינן ועיין בבכי"ע שמלמד דמשו"ם מקילין משום

שבס סהושענות שעושין לבד כל זמן שאומרים תחנונים על המים ומנענעים ההושענות בשעה שאומרים ההושענות ואח"כ חובטים אותם : ח ס יש מי שאומר (כח) שהושענא שבלולב אעפ"י שנזרקה אין לפסוע עליה (כט) (וע"ל סי' כ"א גבי ציצית) : ט ע יש מי שאומר שאסור ליהנות מן הערבה לאחר נטילתה * אם לא (א) (ל) התנה עליה (לא) מעיקרא דלכולא יומא אתקצאי למצותה. הגה נהגו להשליך ההושענות לאחר תפילת מנחה כדי לעשות בה מלוס. (מהרי"ו ומהרי"ל) : י פ יש מי שאומר שיש ליזהר שלא (ט) יקוץ ישראל ערבה למצוה משדה עכו"ם (לב) אפילו ברשות העכו"ם : יא צ אם חל יום הושענא רבה ביום א' וקצצו עובדי כוכבים ערבה בשבת (לג) והביאו כשרה. הגה מיהו אם לוה ישראל לקוללה והיכא פרסיה בדבר (י) (לד) יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת. (ב"י בשם תשובת הרשב"א) :

תרסה אתרוג אסור לאכול בשביעי. ובו ב' סעיפים:

א (א) * א אתרוג בשביעי (ב) אסור * שהרי (א) הוקצה (ג) לכל ז' ואפילו נפסל אחר שעשה בו

שערי תשובה

(א) הוקלה. עבה"ט ועיין בספרי שו"ת בית אפרים שביארתי באורך בדינים אלו ובסוגיא דסוכה שם ובביאור דברי המג"א בסעיף שאח"ז ועיין ...

באר היטב

... עמ"ש סי' תר"ס ס"ק ד' : (ח) התנה. עסי' תרמ"ט ס"ה דכתב רמ"א דלא מהני תנאי ע"ש : (ט) יקוץ. עסי' תרל"ז ס"ק ב' מש"ש ... אפי' לא נוח לו לקוללו בשבת רק אמר שתהא מזומנת למוצאי שבת : ... אלו למצוה יש איסור מוקצה כיון דהכין לו בבין השמשות לצאת בו למחר תיכף

ביאור הלכה

משנה ברורה

מידו. ר"ל דלא כמו שאוחזין הלולב עם הערבה עד שעת החבטה ובזמנינו המנהג כמו שכתב הרמ"א שאין נוטלין הערבה עם הלולב כלל : (כח) שהושענא שבלולב. וה"ה ערבה (כ) של הושענא אין לזלזל בה [ברכ"י בשם סדר היום]: (כט) ועיין לעיל סימן כ"א. ר"ל מה דמבואר שם בס"א בהג"ה: (ל) התנה עליה. עיין במ"א שמפקפק דלאו לכו"ע מהני תנאה אמנם הא"ר מתרץ דברי השו"ע וכן בבה"ל ביארנו דלכו"ע מהני בזה תנאי עי"ש באורך: (לא) מעיקרא. עיין בבה"ל: (לב) אפילו ברשות העכו"ם. משום דסתם עכו"ם הקרקעות שלהם גזולים מאחרים ואינו מועיל רשותם לזה ונמצא כשקוצץ הישראל הוא הגוזל אלא יקצוץ עכו"ם ויתנם לישראל וה"ה (כא) כשקוצץ ישראל ונותן לחבירו שרי וכמו שכתבנו בסי' תרמ"ט ס"א במ"ב סקי"א ועיין בט"ז שכתב דבזה"ז לא ...

מצוה אסור כל ז' ובשמיני עצרת מותר ג ובחוצה לארץ שעושים שני י"ט של גליות אסור (ד) אף (ג) בשמיני ומותר בתשיעי (ה) ג ואפילו חל להיות באחד בשבת (ו) ד ויש אוסרים בחל להיות באחד בשבת : ב ה הפריש שבעה אתרוגים לז' ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו (ז) למחר אבל ביומו אסור שהוקצה לכל אותו היום :

תרסו דיני סוכה ביום השביעי. ובו סעיף אחד:

א א אע"פ שגמר מלאכול ביום השביעי שחרית (א) לא יסתור סוכתו אבל מוציא הוא את הכלים ממנה (ב) מן המנחה ולמעלה ומתקן את הבית לכבוד י"ט האחרון (ג) ב ואם אין לו לפנות כליו ורוצה לאכול בה בשמיני צריך לפחות בה מקום (ד) ארבעה על ארבעה לעשות היכר שהוא יושב בה שלא לשם מצות סוכה שלא יהא נראה (ה) כמוסיף. הגה ואם רולה לאכול בסוכה אחר סהג א"ל לפחות בה דלא נראה כמוסיף (ו) רק ביום שמיני. (מנהגים) ואם הוצרך לסעוד (ז) בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה ג ובחוצה לארץ שצריך לישב בה בשמיני (ח) גמר מלאכול ביום השמיני (ט) מוריד כליו ומפנה אותם ממנה ואם אין לו מקום להוריד את כליו ורצה לאכול בה בתשיעי אינו יכול לפחות בה מפני שהוא י"ט ומה יעשה להיכרא ד אם היתה קטנה (י) שאסור להניח בה הנר בשאר הימים (יא) יניחנו בה ואם היא גדולה שמותר להניח בה הנר ה מכנים בה קדרות וקערות וכיוצא בהם כדי (יב) להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה :

באר היטב

אסהי' דעתיה מגיה ע"ז : (ג) בשמיני. ט"ז העלה דאם נפסל בשמיני יש להקל ע"ש :

שערי תשובה

כיד אפרים מ"ש בזה : (ג) בשמיני. עבה"ט ועיין בא"ר ... בשמיני יש להקל ואפילו ביום טוב הראשון יש להקל בעת הצורך ... קודם שנעשה מצותו ביו"ט א' או אפילו לא נפסל ויש לו אחר ...

דלמעשה צ"ע ובשכנה"ג פסק בסתם דמותר ודעת הט"ז נראה דאסור ונראה להקל ... יש להקל כדעת רי"ו וכ"כ בספר אמרכל כו' ובהגמ"כ כתבו נהגו להוציא עוקץ האתרוג ... בט"ז מ"ש על דברי הג"א ועי' בספר רב משולם מלקוטי הת"ל ז"ל ס"ס א' שכתב ...

באור הלכה

... מקור הדין של הג"א וא"כ יש ראיה להיפך שאפילו עשה האגודה כ"ז שלא הגביהו לצאת בו מקרי הזמנה בעלמא ומותר לאכלו :

משנה ברורה

ליום אחד (א) אינו אסור אלא ליום א' בלבד עד הלילה: (ד) אף בשמיני. דהוא ספק שביעי. והנה הט"ז העלה דאם נפסל יש להקל בשמיני אבל בקרבן נתנאל חולק עליו וכ"כ בחידושי הריטב"א להחמיר: (ה) ואפילו חל להיות וכו'. ולא אסרינן ליה מטעם הכנה כיון שכבר (ב) היה בעולם ולא נעשה בו מעשה: (ו) ויש אוסרים. ס"ל דגם בזה שייך הכנה כיון שהיה אסור ביומו ועיין בא"ר שכתב דלעת הצורך יש להקל שרוב פוסקים התירו : (ז) למחר. לאו דוקא וה"ה בלילה מותר ובשיטת ריב"ב מסתפק איך דינו לענין ביה"ש:

(א) לא יסתור סוכתו. דהא (א) כל היום חובתו לישן ולשנן שם ואי איקלע ליה סעודתא צריך לאכול בגוה : (ב) מן המנחה. קטנה [חי' ריטב"א] : (ג) ואם אין לו לפנות וכו'. ר"ל שאין לו מקום אחר לאכול וצריך לאכול ביו"ט האחרון בסוכה עכ"פ צריך לפחות בה ונראה דהיינו קודם שקיעת החמה דפן יזדמן לו עוד לאכול בגוה : (ד) ארבעה על ארבעה. דאע"ג דאויר פוסל בשלשה טפחים מ"מ (ג) אין היכר כ"כ אם לא כשפוחת בסכך ד' על ד' שהוא שיעור מקום חשוב : (ה) כמוסיף. אבל מוסיף ממש (ג) לא נקרא לעבור עליו משום בל תוסיף כיון דאינו מתכוין לשם מצוה דשלא בזמנו בעי כונה להוסיף לכו"ע כמו שכתבנו לעיל בסימן תרנ"א סי"ד : (ו) רק ביום שמיני. מפני שהוא סמוך לחג : (ז) בשאר היום. אפילו (ד) בין השמשות: (ח) גמר מלאכול ביום השמיני. היינו (ה) שאין דעתו עוד לאכול כלל היום [דאל"ה אם איקלע בשבת צריך לעשות (ו) סעודה ג' בסוכה דכל היום יש חיוב סוכה משום ספיקא דיומא]: (ט) מוריד כליו וכו'. היינו (ז) מן המנחה קטנה ולמעלה [דשמיני לדידן כמו יום שביעי בא"י] וקודם לזה אין נראה שעושה כן לכבוד י"ט ועיין בסוף סימן תרס"ז ובמש"כ שם: (י) שאסור להניח בה הנר. כדלעיל בסימן תרל"ט ס"א עי"ש במ"ב : (יא) יניחנו בה. עיין בפמ"ג שמסתפק אם יניח בה בשמיני או אולי דוקא בתשיעי דשמיני ספק שביעי הוא לדידן וכן מלדד בספר מאמר מרדכי שלא יכנים בה נר וקערה בשמיני דאולי יוצרך לאכול בה וא"א לו לפוסלה אמנם בפסקי הרא"ש מצאתי בהדיא בשמיני ואולי כונתו ג"כ בסוף שמיני: (יב) להכיר בה שהיא פסולה. המחבר נקט לשון הרי"ף בסוף סוכה ועיין שם בר"ן וברמב"ן דאין הכונה שנפסלת בכך אלא ר"ל שעושה היכר לפוסלה שאינו יושב בה בתורת סוכת החג ועיין לעיל בסימן תרל"ט במ"ב סק"ו ובשער הציון שם: ונויה

שער הציון

(א) פוסקים : (ב) ר"ל דוקא בילה שלא היה בעולם ונעשה בו מעשה שנולד בשבת וזהו מקרי הכנה משא"כ הכא שלא נעשה בו מעשה לא בידי אדם ולא בידי שמים אלא הדבר בא ממילא ע"י הזמן לא מקרי הכנה : (א) רש"י : (ב) וכתי' הריטב"א תיכף דלהכי נקט ד"ט לומר אף כשאין נפסלת כאויר כגון ...

תרסז סוכה ונויה אסורין גם כל שמיני. ובו סעיף אחד:

א * אסוכה (א) ונויה אסורים (ב) גם בשמיני ובחוצה לארץ שעושים שני י"ט אסור גם בתשיעי שהוא ספק שמיני ואם חל שבת במוצאי י"ט האחרון של חג בנוהגים שלא להסתפק מנוי סוכה (ג) עד מוצאי שבת (ד) ויש מתירים. הגה יש שנהגו כשהיו יוצאים מן הסוכה היו אומרים יהי רצון שנזכה לישב בסוכה של לויתן (כל בו) ואסור להכין בי"ט (ה) לצורך ליל י"ט (ו) וכן אסור להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה דהוי (א) הכנה. (הגהות מיימוני ומהרי"ל):

א מימרא דרבי יוחנן סוכה מ"ט דמינו דאתקצאי למצותה אתקצאי לבין השמשות אי מתרמי ליה סעודה איתקצאי לכוליה יומא ב טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ התו' בבילה ל' ג שם וכ"כ התוספות בסוכה י':

תרסח סדר תפלת ליל שמיני ויומו. ובו ב' סעיפים:

א (א) (א) ליל שמיני (ב) אומר בתפלה ותתן לנו את יום (ג) שמיני (ג) אחג העצרת הזה. הגה ואנו נוהגין שאין אומרים חג בשמיני (ד) דלא מלינו בשום מקום שנקרא חג אלא אומרים יום

א ברייתא סוכה מ"ח וכפירוש תוספות והרא"ש שם

שערי תשובה

(א) הכנה. עבה"ט ועיין בא"ר מפרש להעמיד היינו להעריך טבלא שלהם על רגליה ועיין במג"א סי' תקי"ד דלהעמיד נרות שעוה לצורך הלילה אסור ומ"ש בשם מהרי"ל לענין תיפוס בס"ת (ר"ל להעמיד הס"ת בפרשה שיקראו בה ביו"ט אסור בשבת שהוא עי"ע) משנת ליו"ט כן הוא במהרי"ל [illegible]

באר היטב

(א) הכנה. עמ"א שכתב דוקא לסדרן אסור אבל להעמידן מותר מפני כבוד יו"ט אבל שאר הכנות אסורים וכ"כ במנהגים הלכות פסח דאסור להביא יין מיו"ט לחבירו. וגם במהרי"ל אוסר לחפש הס"ת משבת ליו"ט משום הכנה מ"א ע"ש: [illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

שמיני עצרת. (מנהגים) בובחוצה לארץ (ג) אוכלים בסוכה (ה) בלילה וביום (ו) מפני שהוא ספק שביעי (ד) (ז) ואין מברכין על ישיבתה ומקדשין (ח) ואומרים גזמן: ב ° שחרית מוציאין ג' ספרים (ט) וקורין בא' מוזאת הברכה עד סוף התורה (י) ובשני בראשית עד אשר ברא אלהים (יא) לעשות ובשלישי ביום השמיני עצרת ומפטיר ויהי אחרי מות משה. ובמקום שעושים שני י"ט אין מוציאין ביום הראשון אלא ב' ספרים יקורין באחד דחמשה בפרשת ראה (יב) ° מכל

כפתמא דתלמודא וכריי' במגילה ל"א) ד משנה מגילה כ"א ° (ויש מתחילין לעולם עשר תעשר לפי שהוא זמן אסיפה ומתנות עניים כ"כ הטור וכן ראיתי נוהגין)

ב מסקנת הגמרא שם מ"ז ג מימרא דרבי יוחנן וכר' נתמן ושם בברייתא * (הב"י לא הביא מסיכן ילא לו דין זה ולע"ד צ"ע

באר היטב

מה שהקשה עליו ע"ש. ולבוש כתב כמ"ש הרב"י: (ג) אוכלים. ואין ישנים בסוכה דנבי אכילה איכא היכרא דהא אין מברך משא"כ [illegible]

שערי תשובה

ממש נתכוין פ"ש: (ג) אוכלים. עבה"ט ועי' בנ"ב ת"א סי' מ"ס שהכריע שאין ישנים ומת"ב הביאו וכ' שאין ראוי מהם"ם אך מהרי"ל כ"כ וד"מ כתב שכן נוהגין ובא"ר כתב דאגודה חולק וכן דעת הב"י ע"ש ועי' בר"י דשלוחי [illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

ה ברייתא שם ל"א ו פירש"י על שם ביום השמיני שלא את שם ∘ (מבואר בסי' קי"ד וע"ש): א ברייתא מגילה ל"א ב תוס' שם בשם י"א שרב האי גאון תיקן לומר כן ונגד התלמוד שם וכ"כ הטור בשם הירושלמי ושכן המנהג

הבכור ה ואם הוא שבת קורין (יג) ז' ומתחילין (ס) עשר (יד) תעשר. והמפטיר קורא בשני ביום השמיני (טו) עצרת ומפטיר במלכים ו ויהי ככלות שלמה ומחזיר הספרים ואומר קדיש (טז) ומכריז משיב הרוח ומוריד הגשם ∘ :

תרסט סדר ליל שמחת תורה. ובו סעיף אחד :

א במקום שעושין שני י"ט ליל תשיעי מקדשים ואומרים זמן ולמחר מוציאין ג' ספרים וקורין באחד א וזאת הברכה (א) עד סוף התורה (ב) ובשני בראשית עד אשר ברא אלהים (ג) לעשות ובשלישי קורא המפטיר כמו אתמול ב ומפטיר ויהי אחרי מות משה. הגה וקורין י"ט האחרון (א) (ד) שמחת תורה לפי (ה) ששמחין ועושין בו סעודת משתה (ו) לגמרה של תורה (ז) ונוהגין שהמסיים התורה והמתחיל בראשית נודרים נדבות (ח) וקוראים לאחרים לעשות משתה (טור) ועוד נוהגין במדינות

שערי תשובה

דליל ש"ע אסור בזווג וכו' בשם הרמ"ז כתב דלבני חו"ל גם בש"ת אסור ע"ש מלתא בטעמא: (ס) עשר. עבה"ט ועיין בשערי אפרים ועיין בשו"ת פמ"א ח"א סס"ג במקומות שנהגו לומר בש"ע לאחר התפלה למנצח על השמינית אם חל בשבת אין לומר רק שיר של יום השבת משום טורח צבור ע"ש:

(א) שמחת תורה. עבה"ט מ"ש בשם הא"ל וע"ש בגוף התשובה שאף לתקנת מהרי"א קפסלי שהביא בכנה"ג שתיקן בעירו שלא יסיים התורה אלא על תשוב שבעיר אין זה מונע שאיש הלזה ממלוא זו כי במקום שבעלי תשובה

וכן ראיתי שמיחו הגדולים אשר בארץ מ"א. ומ"מ מותר לקבוע פולווי"ר בנר אעפ"י שגורם שהנר יכבה מחמת זה כ"כ הבאר היטב

באר היטב

בתשובה סימן ס"ה וב"ח ולבוש. ומ"מ נ"ל דאם אכל לאחר תפלת ערבית מבע"י לא יברך לישב בסוכה דכבר קיבל ש"ע בתפלתו ובקידוש מ"א. וט"ז חולק עליהם ומסיים מאן יהיב לן מסופרי סופרי ואכלינן באותה שעה בסוכה רק שאין מברכים לישב בסוכה כנלע"ד ברור עכ"ל ע"ש: (ה) עשר. ואנו מתחילין עשר אפי' הל בחול מפני שהוא זמן מעשרות ומתנות עניים מנהגים ועיין כנה"ג: (א) שמחת תורה. ולכבוד התורה מותר לרקד בי"ט אבל לגמר מוגמר אסור מהרי"ק. וכ"ש דאסור להבעיר פולווי"ר להשמיע קול לשמחה

משנה ברורה

בירך אדעתא לקרות כל הבכור א"צ לחזור [דה"ח בהלכות קה"ת]: (יג) שבעה. ואם סיים הפרשה בחמשה לא יאמר קדיש ויחזור ויקרא ב' עולים או עכ"פ עולה אחד לבד המפטיר ואם אמר קדיש כל שלא סילק הספר יחזור ויקרא ויאמר קדיש פעם ב' ואם סילק הספר האחד יקרא עולה אחד לספר השני וישלים עמו פ' עשר תעשר ואח"כ יקרא למפטיר בחובת היום [שערי אפרים]: (יד) תעשר. ומניחין ס"ת השניה אצלה ואומרים ח"ק: (טו) עצרת. ומזכירין נשמות ואומרים אב הרחמים. לבוש: (טז) ומכריז משיב הרוח וכו'. מבואר לעיל בסימן קי"ד ע"ש:

מה שנוהגין באיזה מקומות שאחר מנחה של יו"ט ראשון קובעין עצמן לשתות עד מערב ולפעמים נמשך ד"ז עד שעה ויותר בלילה שלא כדין הוא מפני כמה טעמים א) דקי"ל בסימן ל"ט דאם שתה יין כדי רביעית אל יתפלל אף שיכול לדבר עדיין בפני המלך וה"ה אם שתה שאר משקין המשכרין עי"ש בסק"א ואפילו אם שותה שאר משקין שאין משכרין כיון שהגיע ספק חשיכה חל עליו חובת קידוש ואסור לטעום עד שיקדש ואפילו לאחר קידוש הלא מעוכב לאכול מחמת ק"ש של ערבית ואינו מותר רק טעימה בעלמא דהוא מיני פירות או פת כביצה ולא יותר אכן יש לחפש עליהם זכות דרבים מדכרי אהדדי ולא יבואו לשכוח תפלת ערבית אבל עכ"פ יש ליזהר שלא לשתות אז משקה המשכר ומבואר הכל לעיל בסל"ט ס"ק א' וב': (א) עד סוף. ומי שקורא פרשה זו נקרא חתן תורה ונהגו למכור פרשה זו ופרשה בראשית וקונים בדמים מרובים (א) וראוי להדר אם באפשר שיהיו הקונים מוכתרים בתורה או עכ"פ מגדולי הקהל: (ב) ובשני בראשית. מי שקורא פרשה זו נקרא חתן בראשית (ב) ואף מי שעלה כבר בפרשה וזאת הברכה יכול לעלות לחתן תורה או לחתן בראשית אבל חתן תורה לא יקרא פרשת חתן בראשית והטעם כיון דליכא הפסק ביניהם (ג) שייך פגם לס"ת הראשונה שיאמרו פסולה היתה ולכן קורא מיד בשניה וכ"ז באותה בהכ"נ אבל מי שקרא חתן תורה בבהכ"נ זו ודאי שמותר לקרות חתן בראשית בבהכ"נ אחרת. וכתב במהרי"ל שכהן או לוי יכול להיות חתן תורה או חתן בראשית: (ג) לעשות. ומניחין ס"ת השלישית אצלה ואומרים ח"ק: (ד) שמחת תורה. כתב הא"ר שבש"ת לילה ויום יש להרבות בנרות בבהכ"נ לכבוד התורה שמוציאין. כתבו הפוסקים שבליל שמחת תורה יקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום שעתה הוא זמנה: (ה) ששמחין. ולכבוד התורה (ד) מותר (ה) לרקד ביו"ט אבל לגמר מוגמר [דהיינו לפזר מיני בשמים על הגחלים] אסור וכ"ש דאסור (ו) להבעיר פילווע"ר להשמיע קול לשמחה ומ"מ מותר לקבוע פילווע"ר בנר (ז) בעיו"ט קודם הדלקת הנר אע"פ שגורם לבסוף שהנר נכבה עי"ז: (ו) לגמרה של תורה. כדאיתא במדרש שה"ש (ח) וה"ה לגמר מלוה. כתב הא"ר מבואר מהפוסקים דיש לשמוח לרבים בכל מה דאפשר בשמחה של מצות ודלא כיש שמכין ודוחין אלו לאלו עד שהשמחה נהפך לתוגה ח"ו גם מתוך כך מוגעין משמחה של מצוה ולכן יש לגעור בהן עכ"ל גם מהרי"ק בשורש ט' האריך מאוד שלא לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת התורה ע"ש ולכן רעה עושין בהרבה מקומות במה שביטלו מקרוב שלא לעשות משתה ושמחה בשמחת תורה אף גם ששמחין בשארי ימים וכל ימיהם כחגים ובעו"ה בזיון כבוד התורה גרם זה שהתורה מונחת בקרן זוית ואין דורש ואין מבקש ומי יתן ישיב וירחם שכר ב"י כ"ב [בכורי יעקב]: (ז) ונוהגין וכו' נודרים נדבות. ובימינו המנהג שכל העולים נודרים נדבות לצרכי בהמ"ד ולהחזיק לומדי תורה: (ח) וקוראים לאחרים וכו'

שער הציון

(א) כ"מ מכנס"ג: (ב) כן הסלו בא"ר ופמ"ג: (ג) בכורי יעקב וכתב דלפ"ז כשאין להם רק ס"ת אחת שקורין בה חתן תורה וחתן בראשית ומפטיר לכאורה חתן תורה יכול להיות גם חתן בראשית דלא שייך פגם ס"ת ומשום ברכה לבטלה ליכא דהא גם כשקורא וזאת הברכה ואח"כ ח"ת מברך ב"פ ואף פמ"ג מותר לכו"ע ולדינא צ"ע עכ"ל: (ד) מ"א בשם מהרי"ק: (ה) ולכאורה ה"ה דמותר לספק כף אל כף נמי [א"א]: (ו) ואפשר במיני נפט וזפת נ"כ אסור [פמ"ג]: (ז) ח"א: (ח) א"ר בשם רא"כ"ת:

אלו להוליא בשמחת תורה ערבית ושחרית (ט) כל ספרי תורה שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות וכ"מ לפי מנהגו ועוד (י) נהגו להקיף עם ספרי התורה הבימה שבבה"כ כמו שמקיפים עם הלולב הכל (יא) משום שמחה ונהגו עוד (יב) להרבות הקרואים לספר תורה וקורים פרשה אחת (יג) הרבה פעמים ואין איסור בדבר (מנהגים ורי"ב סי' פ"ד) עוד נהגו לקרות (ב) כל הנערים לספר תורה (יד) וקורים להם פרשת המלאך הגואל וגו' ובלילה קורים בספר תורה (טו) הנדרים שבתורה וכל מקום לפי מנהגו. עוד נהגו לסיים התורה (טז) אף על קטן הפועל אע"ג די"א דדוקא ת"ח צריך לסיים (מרדכי הגהות קטנות) בזמן הזה שהחזן קורא אין לחוש (ד"ע) במקום שאין להם רק ב' ספרי תורה קורין בראשונה וזאת הברכה ובשניה בראשית * וחוזרין ולוקחין הראשונה לענינו של יום וכן עושין כ"מ דבעינן ג' ס"ת ואין להם רק (יז) שתים. (מלא כתוב) :

באר היטב

אשר לפני. יחיד שנתמנה בתחלה לחתן תורה ומת לו מת ברגל שחייב להתאבל יכול להבטר ממינוי ההתנות ולא ילך אותו היום לבית הכנסת בו"ת דבר שמואל סי' ע"ר. מותר לדת ישמעאלים שחזר לדת ישראל ועשה תשובה נכונה ומן אז והלאה בתורת ה' חפצו ונוהג בישרות הולך תמים ופועל צדק ככל אחיו בני ישראל הכשרים יכול להיות חתן תורה השובת הכם לבי סי' י"ב: (ב) כל הנערים. איתא בירו:למי פ"ה דברכות לא יהיו ב' קורין בתורה א"ר זעירא מפני הברכה משמע דאסור לשנים לברך ול"ע שעושין כך בש"ת מ"א. ועי' בתשו' גנת ורדים הא"ח כלל ב' סי' ק"ב מה שערער על מנהג זה כתב מהרי"ל יש מקומות שנהגו התינוקת סוחרים הסוכה ומבערים אותה בש"ת ונוהגים טעם להתיר וא"א ז"ל מיחה בידי כשהייתי בפר מלסתור בי"ט ד"מ. כתב מי"ע מצאתי על קלף בבהיי כתב למחות לזרוק פירות לנערים אבל יש במדרש שזה היה אומר המן למלך על היהודים א"כ מנהג קדמון הוא ואולי שראה הבהיי בימיו שנוהגין ריקות והוללות ע"כ:

שערי תשובה

עומדים כו' והשובים הם לפניו יתברך ע"ש: (ב) כל הנערים, עבה"ט ועיין בשערי אפרים שער ח' שביארתי כל דיני קריאת התורה ביום על הסדר. בפיוט שאומרים קודם גשמי המתחיל גשמי מלומדי מורשה כתרוז הרגיש רזי דרי הלב שמעתי שהוא ט"ס וצ"ל הרגיש רווי דדי חלב והוא עפ"י מ"ש חז"ל על פסוק דדיה ירווך בכל עת מה דד הזה כו' כך ד"ת כו' עיין בעירובין דף נ"ד והוא אמת לענ"ד ומידי ראיתי שם הרגשתי עיד בט"ס אשר שם בתרוז נלה נטעו לחיי עולם ונופש והוא ט"ס לענ"ד וצ"ל נלר מטע לחיי כו' והוא ע"ש מ"ש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כו' נלר מטעי מעשה ידי להתפאר:

משנה ברורה

וכו'. וגם אכל בתוך י"ב חודש (ט) יכול לאכול על סעודת משתה זו: (ט) כל ס"ת שבהיכל. אם יש בבהכ"נ זה רק ס"ת מועטים אין להביא ס"ת מבהכ"נ אחרת ויש מי שמתיר כי אף שבכל השנה אין להביא ס"ת דרך ארעי רק לקביעות אבל בש"ת אפילו דרך ארעי שרי [לדוד אמת]: (י) נהגו להקיף. יש מקיפין ג"פ ויש ז' פעמים כמו בהו"ר וכל מקום לפי מנהגו [אחרונים]: (יא) משום שמחה. כתב מהרי"ק בשם ר"ה גאון בש רש ט' יום זה רגילים אנלנו לרקד בו אפילו כמה זקנים בשעה שאומרים קילוסים לתורה וכו' (י) ולכן יש להתאמץ בזה לרקד ולזמר לכבוד התורה כמו שכתוב גבי דהע"ה מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ד' וכ"כ משם האר"י ז"ל והעידו על האר"י ז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מרקד לפני הס"ת בכל כחו: (יב) להרבות הקרואים. משום כבוד התורה ועוד כדי שיזכו כולם בשמחת התורה. ונוהגין לקרות שנים בפ"א או כהן עם כל הכהנים ולוי עם כל הלוים ויש מפקפקין ע"ז וא"ר מיישב המנהג ומ"מ (יא) נכון הדבר לכתחלה שאחד יברך והשאר יכונו לצאת בברכתו או שאחד יברך לפניה ואחד יברך לאחריה ויוציא חבירו וה"ה כשקורין גדול עם כל הנערים הגדול יברך והנערים ישמעו ויצאו בברכתו כתב הח"א נכון הדבר שיחברו עשרה אנשים שישמעו בברכת התורה ויענו אמן כי נוהגים קלות גדול שאין עשרה ששומעים בקריאת התורה: (יג) הרבה פעמים. עד מעונה אלקי קדם אבל משם והלאה אין כופלין שהם מתחילין לקרות לחתן תורה [לבוש] והמנהג שקודם שקורין חתן תורה קורין לכל הנערים כדי לחנכם במצות קה"ת מולדן אמר עד מעונה וכ"כ מהרי"ל: (יד) וקורין להם פרשת המלאך הגואל. בלבוש כתב שמברכין אותם ע"פ פסוק המלאך הגואל וכתב בא"ר דמברכים אותם קודם ברכה אחרונה שלהם וכן המנהג: (טו) הנדרים שבתורה. הם (יב) הפרשיות שרגילין למוכרן בכל השנה בפני עצמן ונודרין עליהן כגון פרשת ויתן לך פרשת המלאך פרשת ויכולו פרשת יברכך מה טובו שאלו נקראו נדרים וכ"מ במ"א סי' רפ"ב ובימינו המנהג לקרות ג' גברי בפ' וזאת הברכה וצריכין לומר קדיש אחר הקריאה ואין סומכין על הקדיש שאחר עלינו משום דהוי הפסק [דה"ח]: (טז) אף על קטן. אף דכתבנו לעיל בסק"א דראוי שיהיה המסיים מוכתר בתורה או עכ"פ אחד מחשובי הקהל אבל מעיקר הדין גם קטן יכול לסיים. ועיין לעיל בסימן רפ"ב ס"ג ובברכי יוסף שם: (יז) שתים. ואין נוהגין לעלות לדוכן מפני דשכיחי שכרות [לבוש] ובא"ר כתב שבפראג נוהגין לעלות במוסף ויש עולין בשחרית וכל מקום לפי מנהגו ויזהרו שלא ישתו:

ביאור הלכה

* וחוזרין ולוקחין הראשונה וכו'. דוקא אם כבר נגללת למקום הזה שלא יצטרכו הצבור להמתין אבל בלא"ה יותר טוב לגלול אותה שכבר מונחת ולא לעבור על המצות וליקח ראשונה [תמד משה]:

מתחילין

שער הציון

(ט) בכורי יעקב: (י) שם וסיים שם שלא יאמר האדם אין זה כבודי וכבוד התורה לרקד לפני העם כאחד הרקים שהרי זה היה חטא מיכל בת שאול שהשיב לה דהע"ה ונקלותי עוד מזאת וגו': (יא) פמ"ג וש"א עוד כתבו שמהנכון בחמשה קרואים יהיו מתחלה אחד אחד כדין יו"ט: (יב) בכורי יעקב ולאפוקי שלא נטעה שהוא פרשת מצות עי"ש:

הלכות חנוכה

תרע דברים האסורים והמותרים בחנוכה. ובו ג' סעיפים:

א אכ"ה בכסליו (א) (מתחילין) ח' ימי (ה) חנוכה (ב) ואסורים בהספד ותענית [א]אבל מותרין בעשיית מלאכה [ב]בזהגות (ג) (ג) הנשים שלא לעשות מלאכה (ד) בעוד שהנרות דולקות [ד]ויש מי שאומר (ה) שאין להקל להם: ב [ה]ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות (ו) שלא קבעום למשתה ושמחה. סגה וי"ח סים קלת מלוס ברבוי (ג) בסעודות מצוס (ז) דבאותן

שערי תשובה

(ה) חנוכה. עיין בכ"ב מ"ת סי' ק"ו ביאור דברי הב"ח שכתב שהפך שמן מלאו שהיה מוקף ל"פ והקשו עליו דמשמע דהיכא דאין שם אלא פ' אחד אינו נר מצוה ועיין שם בתוס' שהקשו על הב"י ועיין בתוס' שם דף פ"ב ועיין במור וקציעה סימן ג"כ בזה ועיין בדברי הלח"מ בכבוד שור בשבת מ"ב בזה על דברי הרא"ש ועיין בשו"ת שער חפרים סי' מ"ח ובח"ג סי' פ"ו ובפרי חדש סי' מ' ועיין בל"ש שהביא על המצוה בתענית שחשב בעין היינו עניים ועיתה דהיינו בדיל כמ"ש רש"י בע"ז כו' וכבר קדמו בשער חפרים ע"ש ותני בפרישתי לפסיקתא דבתי בפסקא דתהיטה כתבתי ליישב עפ"י מלי דקוי"ל דחיפוי כלים פטורים חפי' חיפוי של מתכות וחדדכרא הכלי בעל גביהם ומ"ש הכמב"ס בפ"ד מה' כלים וחפי"ע דהכמב"ס לעיין כלי עץ שים לו בית קיבול מיוחד נראה שהוא לחלק בין כלי עץ שים לו בית קיבול לשעי"ה שהוא מקבל טומאה משאה עשהר ע"י חיפוי כמו כן בכלי מיני מתכות בללל הוא לחיפוי כלים שהוזים ע"ב ועיין בסוף תניבא בזה: (כ) הנשים. עבה"ט ועי"ש בח"ל בסוגיה שים למתות בזה כשמוסיפים שלא לעשות כי בכעלה עבידה היא כו' ולא דמי לכ"ח לחיקוני מועד ויש בו קרבן מוסף ע"ש ומ"ש בכה"ט בשם ב"ח לעיין תענית ערב חנוכה עיין לקמן סי' תרפ"ו במ"ש בח"ל שם ועיין בשו"ת שער חפרים סי' מ"ג שהסכים לדיוק להב"ח ליחסר בתענית דלפני חנוכה ועיין בשו"ת כר בכמהל כי' יו"ד בתשובה כמה סיים בערב חנוכה הוי נדר בטעות כו' ולעני"ד אין להקל בזה כיון שהפסד בהתרה ע"י תרעה שלו היה יודע שים תבא היסור בזה לא היה מתענה היום ועיין פר"י שכתב שמותר לגזור ת"ת לפי המקום שנהגו שלא להתענות ערב חנוכה וים מי שמחלק ע"ש:

משנה ברורה

(א) מתחילין שמונת ימי החנוכה. כי בבית שני (ה) כשמלכו מלכי רשעה גזרו גזירות על ישראל ובטלו תרה ולא היתה חוזקה לעסוק בתורה ומצות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות ועשתה הטהרות ואר להם לישראל מחוד מפיהם ולחלוים לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותיהו מידם והלילם ונברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והזורה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן הבני ובשנברו ישראל של חויבדום ואיבדום בכ"ה בכסליו היה ובכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש חלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כ"ג ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד ועשה נס והדליקו ממנו נרות המערכה ח' ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו הימים הללו שתהלתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות (ב) להרחות ולגלות הנס. והוא מלוה מדרבנן משמלת הלילות ומילה חלו הן הנקרחים חנוכה ר"ל הנו כ"ה בכסליו כ"ם הנו מתחיבים. ומפני שהן ימי שמחה והלל לכך אסור בהן בהספד והתענית (נ) ומהנין העניים לשבב בחנוכה על הפתחים (ד) ויש עשה לזה: (ב) ותקורים בהספד ותענית. עיין לקמן סימן תרפ"ו ס"ח במ"ב: (ג) הנשים. דוקא נשים (ה) לפי שנעשה נס על ידיהם כדלקמיה בס"ב בהג"ה (ו) ום מקומות שנהג החנשים מחמירים בזה: (ד) כשוד שהנרות דולקות. בביתו (ז) כדי

שער הציון

(ה) רמב"ם: (ב) שם: (נ) מ"ת: (ד) עיין בפמ"ג: (ה) מ"ת בשם מהרי"ל: (ו) ל"ח בשם מנהגות הדשות והוא הב"ג שם ולפ"ז מעשה שהיתה במ"ן בשם המ"ן וב"ב בח"ל דלא כוותיה וכן פתיחת בדה"ת דבדי שהנהגות דולקות סיימו בביתו: (ח) וכן בשם ות"ת לא השיגו כלל ממנו מכלו דלא שכיחא לבו: (ט) בשל לשון הלבוש ומה שהקשה שם ע"ז בבר תירץ בח"ל בשוב שעשה

הלכות חנוכה סימן תרע תרעא

סימים סים חנוכת שמוצח (מהר"ח מפרמ"ג) * ומוהגין לומר (ח) זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם (ט) ואו סוי סעודת מלוס (מנהגים) ו"ח סים לחכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב (י) שהחלילה יסודות את החויב. (כל בו ור"ן): ג [י]אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו. סגה (יא) ואין מתענין יום שמת בו חב או חס ותענית חלוס בחנוכה ע"ל סי' תקכ"ח סעיף ס' ועיין לקוך סדין (יב) ע"ל בהלכות ר"ח סי' ת"כ בהגה וע"ל סימן תרפ"ג:

תרעא סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו. ובו ח' סעיפים:

א (א) [א]צריך ליזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה (ב) * ואפי' (ח) עני המתפרנס מן הצדקה (ג) שואל או מוכר בסותו ולוקח שמן להדליק: ב [ב]כמה נרות מדליק * בלילה הראשון מדליק א' (ד) מבאן ואילך (ב) מוסיף והולך (ה) א' בכל לילה (ו) עד שביעל אחרון (ז) יהיו

באר היטב

(ח) עני. לבל יזנו חייב להבכיר עלמו כמו בד' כוסות: (ב) מוסיף. כ"ל דאם ים לו בדי להדליק בכל לילה נר אחד לחין צריך לחזור על הפתחים או למכור בסותו מאחר דזולא י"ח מן הדין. וכתב המ"ח וכ"ל דמי שחין לו שמן תרכה יתן בתחך שמן כשיוצה ומהותר יחלק לכולם אחם יעשה לכולם בשוה לא ידליק אפי' אחד בשיעור ואם ים לו שמן בלמוסו ולחכירו חין לו כלום מוטב שידליק בכל לילה ח' חלח אחד בכ"ל: ג [ג]שואל או מוכר בסותו. סבה"ט בשם ב"ח ומהרי"ל ח"ל חלח אחד בכ"ל:

משנה ברורה

סם בימי חנטיוכוס טמאו ההיכל ושבו חנוכת הבית בשמנה ימים חלו בבית: (ח) זמירות. והי"ה בניסוחי בת ת"ח לע"ה ים לומרים זמירות הוי סעודת מלוס [מ"ח בשם מרדכי]: (ט) ואו הוי סעודת מלוס. ר"ל בלרוף זה וכ"פ הרש"ל והב"ח בהים לומרים וכתב הרש"ל (י) שכל שעושה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המלוה הכל בעודת מלוה: (י) [ב]החלילה יהודית. היה היתה כתו על יוחנן כ"ג והיתה גזירה שכל תרוסה תבעל לעפער תחלה והחלילה לרחם המורים נבוזה לשכרותו ותחתם את רחמו וכרסו כולם: (יא) ואין מתענין. כ"ל ס"ח. ואם עבר והתענה יום שמת בו תכון ואמו יו"ח בריך למיהב תענית לחתר שהתעניתם לחר מחוכה ושיו בהם"ח מה שכתב בזה: (יב) ע"ל בהלכות ר"ח וכו'. שסם כתב (יג) שח"ח בזיום שח"ח בו תהנון וכן לקמן בסימן תרפ"ג ע"ם. לבל לפניהם ולחחריהם נרחה דחין להחמיר לענין לדוק הדין עיין לקמן סימן תרפ"ו דלענין הספד נוסף הרבה מקילין וחף חם נרחה להחמיר כחיזה פוסקים דמחמירין בהספד לפניהם ומילה גם לדוק הדין אין לומר עכ"פ לאחריהם בודחי אין להחמיר ויוכל לומר לדוק הדין וכ"כ הפמ"ג. חלבות לכו"ע נוהג בחנוכה. חוגן פעור מגר חנוכה. וכתב בח"ר דאפשר חלילה. ואם הוח מוחר לעשות חמן יש דיעות בפוסקים עיין בי"ד סימן שמ"ח. ונראה דאם אין לפניו עמו והוא יחידי בבית [שם]:

ילדיק הנרות לפרסומי ניסא וכלה ברכה [פמ"ג] מרם שיזוז מוצע והוא מדבר חייב בגר חנוכה דהוא בפקה לבל דבריו [שם]:

(א) צריך ליזהר וכו'. ואמרינן בגמרא הרגיל בגר חויין לו בניס ת"ח שבאחר כי גר מלוה ותורה אור ופירש"י ע"ז גר מלוה דשבת וכיוצ עליו ותיבף מזמין לו שמן לנרות השייבים להיזהר בלילה שבית כתב מהר"ח מזרחי ומהר"ל נחוש לנא יבוך פעם אחת על ערות הטובפים ועיין לקמן סוף סי' תרע"ב. וע"ב אם כ' וג' בי"ב דלים בבית אי וכ"ת תוכל עם ב"ב בפ"ע כתב בב"ח שלי להדליק ב"א בפ"ע לבתתף יחד

(ב) מוסיף והולך בו'. עבה"ט ועיין בי"י מי שלא היה לו שמן רק לנר אחד וביבך עליו ותיבף מזמין לו שמן לנרות השייבים להיזהר בלילה שבית כתב מהר"ח מזרחי ומהר"ל נחוש לנא יבוך פעם אחת על ערות הטובפים ועיין לקמן סוף סי' תרע"ב. וע"ב אם ב' וג' בי"ב דלים בבית אי וכ"ת תוכל עם ב"ב בפ"ע כתב בב"ח שלי להדליק ב"א בפ"ע לבתתף יחד

(ג) שואל או מוכר בסותו. עבה"ט בשם ב"ח ומהר"ל נחוש לנא יבוך פעם אחת על ערות הטובפים ועיין לקמן סוף סי' תרע"ב. וע"ב אם ב' וג' בי"ב דלים בבית אי וכ"ת תוכל עם ב"ב בפ"ע כתב בב"ח שלי להדליק ב"א בפ"ע לבתתף יחד

(ד) מבאן ואילך. עבה"ט בשם ב"ח ומהר"ל נחוש לנא יבוך פעם אחת על ערות הטובפים ועיין לקמן סוף סי' תרע"ב. וע"ב אם ב' וג' בי"ב דלים בבית אי וכ"ת תוכל עם ב"ב בפ"ע כתב בב"ח שלי להדליק ב"א בפ"ע לבתתף יחד

(ה) א' בכל לילה. עבה"ט בשם ב"ח ומהר"ל נחוש לנא יבוך פעם אחת על ערות הטובפים ועיין לקמן סוף סי' תרע"ב. וע"ב אם ב' וג' בי"ב דלים בבית אי וכ"ת תוכל עם ב"ב בפ"ע כתב בב"ח שלי להדליק ב"א בפ"ע לבתתף יחד

(ו) עד שביעל אחרון. עבה"ט בשם ב"ח ומהר"ל נחוש לנא יבוך פעם אחת על ערות הטובפים ועיין לקמן סוף סי' תרע"ב. וע"ב אם ב' וג' בי"ב דלים בבית אי וכ"ת תוכל עם ב"ב בפ"ע כתב בב"ח שלי להדליק ב"א בפ"ע לבתתף יחד

(ז) יהיו מעמד. ואם הממן הוא ביוקר (ם) מוטב להדליק בנרות שעוה ולהיות מוסיף והולך כמו שכתוב בפיים ממה שידליק בשמן

שער הציון

(י) וכביאור בביאור הגר"א: (יא) ואף לבעיניהו מלבד הט"ז דיוכל לומר לדוק הדין לחכם בפניו כיון שמספידין פליו לפיל בסימן ת"כ סיים הט"ז נופף בהמבוה ופוכים יש להחמיר בזה [יד אפרים]: (יב) פוסקים: (כ) הגר"א: (ג) מחמר מרדכי וה"ר ולא בע"ת ושעמה דכיון דלעיל מפסח כמו שכתב בלה"מ יפיעין טוי מילחא מבש: (ד) החכ"ה: (ה) חח"כ מלחתי בח"ם סימן קל"ם בנם דעתו כן: (ו) מ"ח וב"ח: (ז) ת"ח ופמ"ג: (ח) מ"ח בבלי הל"ג ותשובת הגרע"ח סימן ל"ד חלק ד' סי' ל"ח ובשו"ת בית שלמה סימן ל"ב: (ט) בשל לשון הלבוש ומה שהקשה שם ע"ז בבר תירץ בח"ל בשוב שעשה

שמנה ג ואפילו אם רבים בני הבית (ח) * לא ידליקו יותר. הגה (ט) * וי"א דכל אחד מבני הבית (י) ידליק (ס הרמב"ם) וכן (ג) המנהג פשוט * ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד * כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג): ג נר שיש לו (יא) שתי פיות (יב) עולה לו בשביל (ד) שנים: ד * המילא קערה שמן והקיפה פתילות (יג) אם (ה) כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר א' לא כפה עליה כלי אפי' לנר אחד אינו עולה (יד) לפי שהוא כמדורה. הגה ולכן יש ליזהר להעמיד הנרות (טו) בשורה (ו) בשוה ולא בעגול (טז) דהוי כמדורה (הג"מ בשם סמ"ק) * ומותר להדליק (יז) בפמוטות שקורין (ז) לאמפ"א (יח) מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (ת"ה סימן ק"ה) ויזהרו כשעושים נרות אפי' בשעוה (יט) שאין לדבקן ביחד ולהדליקן דהוי כמדורה

ג תוספות שם כ"כ הטור (הר"ל כמו שמפר' רמב"ם סוגי' דגמרא שם דהכי כת' שהמנהג פשוט בספרד שיהו כל אנשי הבית מדליקין נר א' בלילה הא' ומוסיפין נר בכל לילה ואפילו הם רבים בני הבית) ד מימרא דרבה הונא שם כ"ג ה מימרא דרבא שם

שערי תשובה

באר היטב

ביאור הלכה

משנה ברורה

שער הציון

(פסקי מהרי"ו ס"ה) (כ) * אפי' בנרות של שבת וי"א יזהרו שלא לעשות כן. (א"ז): ה ו נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים (כא) מבחוץ אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו (כב) ואם יש חצר לפני הבית מניחו על * פתח החצר ז ואם היה דר בעלייה (כג) שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה מניחו על שלחנו ודיו (כד) * ח וצריך נר אחר להשתמש לאורו (כה) ואם יש מדורה א"צ נר אחר ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר: ו ט מניחו (כו) למעלה מג' טפחים ומצוה להניחו (כז) י למטה (ח) מי' טפחים ואם הניחו למעלה מי"ט יצא כ אבל אם מניחו (כח) למעלה מכ' אמה (כט) לא יצא. הגה ואפילו לקחה כך דלוק (ל) והניחה למטה מכ' לא יצא דהדלקה עושה מצוה (ב"י בשם תוספות): ז ל מצוה להניחו (לא) בטפח הסמוך (לב) לפתח מ משמאל (לג) כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל (לד) נ ואם אין מזוזה

ו ברייתא כ"א וכפי' התוס' שם ז שם ברייתא ח מימרא דרבה שם ט טור בשם מהר"ם מרוטנבורג י מימרא דרבה שם כ מימרא דרב שם כ"ב ל מימרא דרבה שם מ ברייתא שמואל מדיפתי שם נ טור בשם אבי העזרי והגהות מרדכי בשם ר' יקיר

באר היטב

שערי תשובה

משנה ברורה

באור הלכה

ועוד

שער הציון

בפתח מניחו מימין (לה) ואם הניחו בדלת עצמו יניחנו (ע) (לו) מחציו של כניסה לצד שמאל. הגה ומיהו בזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל אין להוש כ"כ אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח (לז) * ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם (לח) ואין לשנות אלא א"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כ"א במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין היכר כמה נרות מדליקין ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה כי אז לא יהיה היכר כלל ואף כי אין היכר רק לבני הבית מ"מ היכר קלת מיהא בעי (לט) * ובבה"כ מניחו (מ) בכותל דרום (מא) (ס או בדרום המנורה (מב) ומסדרן ממזרח (מג) למערב) (ת"ה סי' ק"ד ב"י) (מד) ומדליקין (י) ומברכין (בבה"כ) משום פרסומי ניסא. הגה ואין אדם יוצא בנרות של ב"ה (מה) וצריך לחזור ולהדליק (יא) בביתו (ריב"ש סימן קי"א) ונוהגין (מו) להדליק בב"ה בין מנחה למעריב:

ש הם כשם סמ"ק והמרדכי שם ע שם (ס נ"ל שצריך להיות או כנרות המנורה וכן הוא כת"ה ודו"ק) פ כמו שמברכין על הלל דר"ח אע"פ שאינו אלא מנהג

באר היטב

(ע) מחציו. עיין ט"ז ובב"ח ותות יאיר סי' רכ"ז: (י) ומברכין. עיין בתשובת חכם צבי סי' פ"ח מה שתמה ע"ז. כתב רמ"א בתשובה סי' מ"ו דאם אבל מתפלל בערב חנוכה ידליק אדם אחר הנרות משום שהחיינו אבל שאר ערבית דחנוכה ידליק ויתפלל ע"ש: (יא) בביתו. משמע אפי' הש"ץ צריך לחזור ולהדליק בביתו:

שערי תשובה

[illegible]

ביאור הלכה

[illegible]

משנה ברורה

ועוד דאיכא פרסומי ניסא טפי שהכל פונין לצד ימין: (לה) ואם הניחו בדלת עצמו וכו'. קאי אריש הסעיף: (לו) מחציו של כניסה וכו'. היינו (לט) מקום הדלת שנכנס משם לתוך הבית יחלקנו לשנים ובחצי הנוטה לצד שמאל [שהוא נגד המזוזה שהמזוזה בימין] שם יניחנו [מ"א] ומשמע מזה דיכול להניח בכל שטח אותו החצי ועיין בט"ז שדעתו דלמעשה ראוי להחמיר להניח הנרות בצד השמאל בקצה האחרון סמוך לכותל: (לז) ומ"מ המנהג וכו'. כדי (מ) שיהנס בין שתי מצות: (לח) ואין לשנות. ומ"מ אם יש לו חלון הסמוך לר"ה (מא) נכון [...] אם לא במקום דשכיחא הזיקא עי"ז: (לט) ובבית הכנסת. או בבית [...]ל דרום והטעם בכ"ז זכר למנורה שמקומה במקדש בדרום: (מא) או [...]דרן ממזרח וכו'. זהו נ"כ כעין מנורה דהנרות היו מסודרין במקדש [...]ים מהראשונים דס"ל דאף דהמנורה היתה עומדת בדרום מ"מ [...] חנוכה יש לסדר באופן זה ויש מקומות שנהגו כן (מז) ואין למחות [...]וריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש [...] קפ"ו] ועיין לקמן בס"ס תרע"ו מה שנכתוב בזה: (מד) ומדליקין [...] כמו שמברכין על הלל דר"ח שאינו אלא מנהג. אם אבל מתפלל [...] ומינכר דעת שמחה היא לצבור ואין כדאי שאבל ידליקם [אבל בביתו (נ) יכול [...] האבל להדליק נר חנוכה. ומתפלל האבל בחנוכה מנחה ומעריב. ובט"ז [...] דהוי כיו"ט ונהגתי לפעמים להניח האבל להתפלל מנחה ומעריב[פמ"ג]: [...]לחזור ולהדליק בביתו (נב) דיש חיוב על כל אחד להדליק בביתו ומ"מ לא [...]תו וכ"ב: (מו) להדליק בבהכ"נ בין מנחה למעריב. ר"ל אפילו הנוהגים להדליק

שער הציון

[illegible]

* ויש נוהגין להדליק בערב שבת (יב) (מז) קודם מנחה (כל בו והאבודרהם) (מח) ואם רוצים למהר להתפלל לאחר שבירך הש"ץ והדליק אחד מהן (מט) יוכל (יג) השמש להדליק השאריס והש"ץ יתפלל. (מהרי"ל): ח (נ) צחצר * שיש לו ב' פתחים מב' רוחות צריך להדליק בשתיהן (נא) קמפני (יד) החשד ואם ב' הפתחים (נב) ברוח א' (נג) (והם בבית אחד) (כל בו) די לו באחד מהם.

צ מימרא דרב הונא וכדמפרש רבא שם כ"ג (ופוסק דאיתא לפיל בסי' ל' ס"ח דהיכא דיש לב"ה שני פתחים דליכא חשד כתם שאני דכיון דאי לא מצלי הוי ליה פורק עול מלכות שמים לא אתי לאחשדיה א"נ שאני הכא דאית ביה הפסד ממון אתי לאחשדיס עפי ב"י)

באר היטב

(יב) קודם מנחה. וכ"כ רש"ל. ובד"מ כתב ואין אנו נוהגין כן אלא מדליקין בין מנחה למעריב. ונ"ל דאם הוא סמוך לחשיכה וטרם שיבואו מנין לבה"כ יתקדש היום יברך וידליק מיד דמ"מ איכא פרסומי ניסא כשבאים אח"כ לבה"כ מ"א ע"ש ועיין בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' מ"א: (יג) השמש וכו'. אבל רש"ל בתשובה כתב דאם השמש אינו יכול להדליק כולם לבדו [...] עיין ט"ז ומ"א ובתשובת [...] ע"ש: (יד) החשד. עיין ט"ז ומ"א ובתשובת [...] כמבואר מ"מ אין קפידא כ"כ כמו אם לא ידליק כלל ומכ"ש אם ידליקו בשבתות שבוי תוכן ללול וכמבואר בסי' רע"ד ע"ש בט"ז מ"ש ליישב קושיית גיסו בעל א"י ע"ש: (יג) השמש. עבה"ט ועיין במו"ק שהסכים ללבוש וכתב דבעל נפש יחוש כיון כמשאוי ע"ש והביאו מח"ב: (יד) החשד. עבה"ט ועיין בספר רב משולם בסוף סי' [...]

שערי תשובה

[illegible]

משנה ברורה

להדליק בכל יום בלה"כ בבהכ"נ נוהגים אחר מנחה בשעה שהעולם מקובצים וגם דלאחר מעריב אין נכון לעכב העולם לזה דצריך כ"א למהר לילך לביתו ולהדליק נ"ח: (מז) קודם מנחה. וכ"כ רש"ל אבל כד"מ כתב שאין אנו נוהגין כן אלא אף בערב שבת מדליקין בבהכ"נ בין מנחה למעריב בשעה שהעולם מתחילין להתקבץ ואיכא פרסומי ניסא אכן אם העולם מתאחרין לבוא וטרם שיבוא מנין לביהכ"נ יתקדש היום לא ימתין כלל אלא יברך וידליק מיד אפילו קודם מנחה דמ"מ (נד) איכא פרסומי ניסא כשבאים אח"כ לביהכ"נ ורואים הנרות ולענין יחיד עיין לקמן בסוף סימן תרע"ט במ"ב: (מח) ואם רוצים למהר וכו'. ודוקא באופן זה (נה) אבל בלא"ה טוב יותר שיגמור בעצמו המצוה שהתחיל בה: (מט) יוכל השמש וכו'. דהברכה חל על האחד שהדליק דהיא העיקר והשאר אינן אלא הידור מצוה בעלמא (נו) וה"ה בביתו כשמזדמן לו איזה דבר נחוץ לאחר שהדליק אחד מהן יוכל אחר להשלים בשבילו את שארי הנרות: (נ) חצר שיש לו שני פתחים. וה"ה (נז) בית: (נא) מפני החשד. שיאמרו בני עירו מדלא אדליק בהא באחרת נמי לא אדליק וע"כ אפילו כל הבתים שבחצר שייך לאדם אחד או שאין לו שם בחצר רק בית אחד צריך להדליק בשתי הפתחים: (נב) ברוח אחד וכו'. הטעם דהא חזו ליה שהדליק באחד ומה שלא הדליק בשני (נח) ידעו אנשי עירו שמבפנים הוא בית אחד ושני הפתחים שייכים לאדם אחד ודי להדליק במקום אחד: (נג) והם

בפנינו כשבאין אח"כ כל הקהל ורואין הנרות דלוקין במנורה אין לך פרסום הנס גדול [...] טרם בוא הקהל לביהכ"נ וכן מאבודרהם ומכל בו ומהרש"ל שכולם דעתם שידליקו קודם [...] ומה שכתב המו"ק דאפשר שהדליק השמש בלא ברכה זהו דוחק דא"כ הי"ל לפרש [...]

ביאור הלכה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

* י' ירושלמי פ"ד מכילתא פרשת בא פ"ח ב פסחים פ"ו ה"ב

סגס וחס מדליק בב' פתחים ליכו מבחך רק בחמד מסס ובבני מדליק בלח בדבר מיכו בזמן סוס שכולם מדליקין (נד) בפנים ממש וחין סיכר לבני ר"ס כלל לפלוג יס לחבר לו לבית הרבה פתחים לסרבה רוחות חין מדליקים בלח פעם חחת בפנים כן ר"ל וכן המנהג פשוט :

תרעב זמן הדלקת נר חנוכה . ובו ב' סעיפים :

א * איין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה אלא (א) * עם (ה) סוף שקיעתה * לא מאחרים * ולא מקדימים ביוש מי שאומר (ב) שאם הוא טרוד יכול להקדים (ג) מפלג המנחה ולמעלה

שערי תשובה

מכוס שבויוסים כתוב לפני הכיח וכתבה מלחיכיו ולכן ת"ח לומר שבחני למעבד שח"ב כוח פחות לחכם וכיוכך חפבר לומר שבכיח חנוך בבי בלום שהבי כל בית של חדם ת' יס לו שני פתחים חלו לך סולרך לומר ת' בלפון ות' במחת ס"ם וטיין בכה"ג בכם מכחם לדוד מי יתם לו חלר של שני פתחים שבכרך בחחת ויוס ת' שהיס טרוד טוס ביולקיו וכן עבו ובלילקיו בפחח ת' בפחח שני פ"ם :

ביאור הלכה

בלפון וחחת במחת כ"כ רש"י ופעמות מדקר לפני פחחי פולם שהכח בכם רש"י ת' בלפון וחחד כדרום ט"ם :

* עם סוף שקיעתה . כ"כ הטור וכ"כ הרח"ם פ"ח דחעניח לכל בבשב"ח

וכ"ן משמע בבירוי שהוח שקיעה חלא דמשמע עם שקיעה שמיס [סגר"ח] וכ"כ במחירי בבשב"ח וכ"ן וכחב עוד ושיין במרדכי פ"ב דחמת שכחב לחמון משחקעה מוכח שהוח שקיעה בלבד וכו' וכן עיקר בכ"ל וכ"כ הפר"ח : * לא מחחרים . ולפ"ז צריך להדליק חיכף חחר שקיעה כ"ב וח"כ ב"ש מי שהוח חמיד להחפלל מעריב ומחר לחייטו חחר כ"כ חיך ושמה [פמ"ג] וכבן להחות חפלח ערבית פשוט זה ג"כ חינו כדלח דיש בה מלות ק"ש שבית לחוכיחה וגם חדחיר קודם כמו שכחבו החחרונים וח"כ ב"ל דחים כוה בוחלי מן בבבון שדלוק קודם מעריב לחר להדבבה לחבוים ס"ל לבבחחלה יש בבוה בן כמו שבבית הגר"ח ושוה לחק שמור שבבב שוה שקיעה טוכח בסמוך דגם כוה ס"ל דיכול להבדים עד קרוב לחלי שעה שעה מקולם וכפרש שם בשבון בבבת בבבת הרמב"ם כמה שבבב למדליקין עם שקיעתה שייט מעם עם סוף שמחת שבבבה בשעה וידוע שבבחת למלות בלילה כוה רק כחלי שעה לח מעט יותר חח"כ וחם עבר זה הזמן שוב לח ידליק שוב ח"כ חם ידליק בשעה שה"כ חינו יוצח כלל מלות בלילה לבבת הרמב"ם והשולחן חרוך שיכול להדליק אחר ח"כ כוה ג"כ רק משעה שבין לשעה שבוח בבבת ובכן בשעה שבוח ג"כ שעה שקיעה כן לח להדליק קודם מעריב ושיין בשע"ת שבבב שעה שבוה כן לח בפבוד וכפי מה שבוכחנו יש לבבוה : * ולא מקדימים . כוה מלבון הרמב"ם ושיין בר"ן ורבב"ח פסיבני ס"ו [הגר"ח] והבה מקור הרמב"ם שבה הרמב"ם שכוה משום לחיבת בשבת כ"ב ס"ב וכלבד שלח יקדים ולח יחחר ויפבב לה לחייבי בבבוה וכפ"ז לרוב הפוסקים דשפבי לה לחבר בל שבת קלי [הר"ח ורבב"י ותוספות ורא"ש ורבוי יוב ומרדכי פרים פ' תפלת השחר] חו חין לנו מקור לדיט של הרמב"ם וגם טעוד בסיטן רס"ג נפיך לה לעניו שבת ויקלת פלח של הבו"ע דשם בסיטן רס"ג פ"ד לעניו שבת וגם בעניניו לעניו מבוכה ולולי דבעניניו סוכר העוד ולפשר גם להרמב"ם שכוה מלד הספרלת שיטו ביכר לפרושי ניסא דשמקדים דבריכת בעיבית מלי מבני לבל קשה דהיינו לח בפרב מלשקיעה החמה בשעיים טוכל לומר שקיעה שאוב סיום גדול לח מיבכר חוב סבר ובילכ פרבושי ניסא לבל כיון שבשעה הב"ע בפירושו של הטור ומרדכי דהיינו מסוף שקיעה והוא לילת הבוכבים טלפי בשמקדים קלת כשרך רבע שעה וכוה זמן בין בשמשות [לפילו לדעת ר"ת וסייעתו] לו מעט יותר ליכל סיכר שכוה לגילוי ותדע דהא בשבת ב"כ ספק בשו"ע שם שלח יקדים משעה שייט סיכר שמדליקו לכבוד שבת וח"כ יודע שמוכרת לבו"ע להדליקו קודם בים"ם בל"ל וע"כ חנו לריכין לומר דשם שחמרו ובלבד שלח יקדים היינו דוקל כשמדליקו בשוב סיום גדול שלו חינו מיוכר שכוה לכבוד שבת וכן בעניניו שכוה לבם חטבה וכן מוכח לבן בשו"ע שם ע"ם לבל לח בשמדליקו רבע שעה או לפילו חני שעה לעבוך קודם לח"כ . והבה הטור בשהעתיק מסוף שקיעה לח בעתיק וכלבד שלח יקדים והרמב"ם שהעתיק וכלבד שלח יקדים לח בעתיק מסוף שקיעה חלח כתב שמדליקין עם הכוכב [וז"ל בפ"ד מס' חנוכה סלכה ס' ין מדליקין

גרות

שיר הציון

(ס) פ"ח בשם בבל בגר"ח בבילוחו ומוכיח מן הרמ"ה שיבך מכוכחת בפ"ח ביין בשמקח בלילוחו ומחה"ג ותוחות ריחיתו ביין בשמש"ל : (ס) לף בשהעתיו שיטתו חינו חלח בזו שבין לעניו שם בבית חלוק מחוכו לו לל לבבל לל מלות הדלקה לדעת הרמב"ם ומ"ש בשמיה להדליק בשעת הסכמוך לפחת ת' בשם הרמב"ם ומ"ש בשמיה בשם הגהמ"י בשם הרוקח חינו חלח לבבוה בעלמה ולח לדבר הלכה וכ"כ בשו"ע בסי' תרעג : (ע) בשו"ע בסי' תרעג סעי' ב' : (פ) ת"ח בשם הגהמ"י בשם הרוקח ומהרי"ו וטיין בבילוחו הגר"ח שהעתיק דבריהם ולבבוה ולחעוב ולהדליק :

(ב) ת"ח בשם הגהמ"י בשם הרוקח ומהרי"ו וטיין בבילוחו הגר"ח שהעתיק דבריהם ולבבוה ולחעוב ולהדליק : (ג) עיין בסימן רס"ח שם מבחחר מבו שקיעה שניה : (ד) ת"ח וחם להדליק קודם פלג המנחה צריך להבוחה ולחעוב ולהדליק :

* גובלבד (ד) שיהין בה שמן עד (ב) שתכלה רגל מן השוק : ב ד"שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא (ה) הלכך צריך ליתן בה שמן * בזה (ו) השיעור ד"יאם נתן בה יותר (ז) יכול (ג) לכבותה לאחר שעבר זה הזמן ויכן יכול (ח) להשתמש לאורה לאחר זה הזמן . הגה י"ח (ט) שבזמן הזה שמדליקין בפנים (י) ת"ל ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע ומור בשם התוספות) * ומ"מ טוב ליזהר גם בזמן הזה . ומיהו ה"ם לבתחלה אבל אם עבר

באר היטב

(ב) שתכלה . כתב שבנה"ג שכל יחיד ידליק לחר תפלת ערבית ומיד כשמתחיל שמו לח יחכל ולח ישמוד עד שידליק ושם יתחיל פוסק וכ"כ בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' מ' ע"ש . וכתב המ"ח מי שלח התפלל מעריב מדליק קודם ת"ת זמן כ"ב למיחם שמח ישבח מעריב וכ"כ הבנה"ג שבהג כן : (ג) לבבותה . והב"ח כתב שלח לבבותה ולח חס נכבה מעלמו לחסור ליהנות מהם לח שדלק

להתפלל ערבית לח לפסיד שיש לחוש שמד שיתפלל ערבית ישטר זמן סדלקתו שבות חלי שמד מדינה הגמלת ע"ם :

משנה ברורה

שמות זמניות . ויכול (ה) לכרך ג"כ : (ד) שיהין בה שמן מד וכו' . דאם לח ישלוך בלילה ליכא פרסומי ניסא . ואם לח נתן בה שמן רק בשיעור קלי שעה בגהות בכל יום יחזור ויתן בה שמן וידליק (ו) ומ"מ לח יחזור ויברך : (ה) הלכך לריך ליתן בה שמן כזה וכו' . משמע דאם הדליק זמן מה אחר שקיעת החמה ת"ל ליתן שמן כ"כ רק עד שתכלה רגל מן השוק אבל כ"ז הוא לדין התלמוד שהיה הסיכר לעוברים ושבים אבל החידוש דהשיכר לעוברים רק לב"ב לעולם בשי שיעור הידוע [פר"ח] ואף מדליק אחר שכלה רגל משוק בשי זה השיעור [פמ"ג] : (ו) השיעור . ואף בזמננו (ז) לריך לשיעור הזה אבל אם נותן בה שמן הרבה שידליק יותר הן בו שום מלוה אבל בגרות על שעוה (ח) יש הידור מלוה בשהן תרוכות (ט) ומ"מ הן לעשותם גדולות יותר מדאי . כתב הב"י בשם ת"ח מי שיבך ודעין בפמ"ג שמלדד דאפילו לא עוד נר ג"כ לא יבך עוד כי מדינא הן חיוב רק נר ג' והאחר משום הידור בל"ל : (ז) יכול לבבותה וכו' . אחיבו מקלה השמן רק מה שלריך לשיעור שני שעה למלותו וע"ב מותר לבבותו ולהנות ממנו ומ"מ הסכימו (י) כתה אחרונים לבבחחלה שוב להחנות אחיבו מקלה השמן אלא לשיעור הדלקה משום דיש מן הפוסקים שסוברים לאח נתן בשתם הקלה למלותה בבל : (ח) להשתמש לאורה כו' . ויש מהמירין (יח) שבעוד שהגרות דולקין הן להשתמש לאורן משום הרווחה (יב) שלח ידע לחלק הן תוך זמן שיעורו לאחר זה הזמן : (ט) שבזמן הזה שמדליקין בפנים . ר"ל וח"ב הסיכר הוא רק לב"ב : (י) היו לריך . ויולילין (יג) בשבני הבית מקובלים וכ"ם לבבוה וכ"ד וחפילו ללמוד אסור (יד) משבגיע ומבה וכ"ם לבבוה וכ"ד וחפילו

גלוסים הן ליקח ובלעל בסימן בל"ד בש"ב סקמ"ה : * ומ"מ טוב ליזהר גם בזה"ו . שחע"פ שמדליקין בפנים יש בבירה שיש לחוש שמא יבבה מפוכדי בבית בבית וחפילו בפחח יש בבירה לעוברים ובבים [טור]

שער הציון

(ה) פ"ח וטיין בבבי יוסף דבקשין בן להלבה בשם מי שהומר : (ו) ת"ח וב"ח : (ז) ת"ח וב"ח : (ח) ת"ח : (ט) ב"י שסביב המרדבי : (י) מ"ח בשיטת תרעיי סק"ו וח"ב בסימן זה ות"ח : (יא) בש"ל והביאוהו המ"ח וח"ב : (יב) ולפי טעם זה לפילו כתבו מעיבלא לח מהני [הפ"ח] וכן חין לפלול הבבות ממקומן בשוב שדולקים לפילו יותר מדאי שאם מפני הרוחים שלא יבעו ויחמר להשתמש בעלו [שם] : (יג) ותחלת י"ב להתחיל בשוב חלי שאם שדם שלא היתה מיוכר בבני חדם שמשתלשים ערבית בזמנה וח"ב חלי שאם שדם קודם מנחה : (יד) ת"ח בשם הגהמ"י ופפי דעת הפר"ח והגר"ח דיש להדליק אחר שקיעה ממילח לריך להתחיל חלי שאם מקודם לבל הדבריים הב"ל וחפילו אם בבר שתפלל מנחה . חבן נעניו לימוד נרחם לחין להתחיל דיש לשמוך

תשלחי פוסקים שסוברין דזמנה של הדלקה הוא עם סוף שקיעה בב"ל בריש הספיף :

זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך (ד) (יא) כל הלילה ׳ואם (ס) עבר כל הלילה ולא הדליק אין לו תשלומין. הגה ובלילות האחרות ידליק (יב) כמו שאר ב״א אע״פ שלא הדליק בראשונה (מ״כ בשם מהרי״ל והגהות וד״ע):

ז טור ובכ״כ רבי יצחק בר יהודה וכ״כ המרדכי שם

א מימרא דרב שבת כ״א

תרעג שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה. ובו ד׳ סעיפים:

א (א) ״כל השמנים והפתילות (א) (ב) כשרים (ג) לנר חנוכה ואע״פ שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות. הגה ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר

שערי תשובה

באר היטב

משנה ברורה

שער הציון

(מרדכי וכל בו ומהרי״ל) ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי ונוהגין במדינות אלו להדליק בנר של (ד) שעוה כי אורן צלול כמו שמן. (ה) ״ואפי׳ בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק בנר חנוכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת. הגה (ו) אם אינו נותן בנר רק כדי שיעור מצותו. (ז) לפי שאסור להשתמש (ח) בנר (ב) חנוכה (ט) בין בשבת בין בחול (י) ״ואפי׳ לבדוק (ג) מעות או למנותן לאורה (יא) אסור (יב) ״אפילו תשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה (יג) אסור * ״ויש מי שמתיר בתשמיש של

ב שם ג מימרא דרב שם כ״ג ד טור בשם אביו הרא״ש וכתב הר״ן שם דכיון שע״י גם שנעשה במנורה תקנוהו שאחוז במנורה שאין מסתפקין בה כלל ה טור בשם בעל העיטור וכ״כ בשבולי הלקט

באר היטב

שערי תשובה

משנה ברורה

ביאור הלכה

שער הציון

ו טור ורבינו ירוחם
ז שם ורבינו ירוחם

(ד) קדושה (יד) ונוהגים ילהדליק נר נוסף כדי (טו) * שאם ישתמש לאורה * יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון (טז) יויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. הגה ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף רק (יז) מניח אצלן (ה) (יח) השמש שבו מדליק הנרות והוא (יט) עדיף טפי ויש לעשותו (כ) יותר (ו) ארוך משאר נרות שאם בא להשתמש (ז) ישתמש לאותו נר (מרדכי) (כא) אם נתערב נר

שערי תשובה

אסרו אלא להשתמש אבל כל שאינו משמש כלום רשאי לישב בביתו בשעה שנ"ח דולקים ע"ש שהביא מדברי הפר"ח אנו ובאמת שכן מבואר במג"א לקמן סימן תרע"ח כמ"ש דעכשיו שמדליקין יקנה לנ"ח ועכ"פ לא ישב בתוכך כו' ומשם מוכח ג"כ כמ"ש מהריק"ש דהא עיקר שלום ביתו היה …

באר היטב

וידיו סמוכים לנר אבל תשמיש ערא' שא"ל להיות ידיו סמוכות לנר שרי ב"י ד"מ. ורש"ל וב"ח פסקו להחמיר וכ"כ הסמ"ק וסה"מ דאפי' לאכול אצלו. אסור וכ"מ סי' תרע"ח דאל"כ יקנה נ"ח וידליקנה …

ביאור הלכה

אח"כ אפשר לומר דדעה הראשונה האוסרת הוא דוקא אם הלימוד היה בדרך קבע אבל לא בדרך עראי ומה שהביא המ"א בסק"ב ראיה ממה שכתבו הפוסקים דאפילו לאכול אצלן אסור כבר כתב הח"מ דאין ראיה זו מכרחת דאולי אכילת קבע אמרו ומה שכתב עוד וכן מוכח סימן תרע"ח גם מהתם אין ראיה דאכילת שבת ודאי קבע הוא ולא עראי. והנה באמת שלא ידוע דעת הרא"ש דתשמישי עראי שרי (ורק בענין הרצאת מעות כשמקרב ידיו אצל נר חנוכה אז אסור משום דהוי גנאי להן אבל בעלמא שרי ומה שהקשה הט"ז עיין בח"מ) ורש"ל פסק ג"כ הכי וע"כ לענ"ד בעניניס דמספקינן לענין לימוד דרך עראי אין להביא ראיה להחמיר ממה שהביא המ"א בסק"ג ד"ה ואפילו תשמיש וכו' וכ"פ רש"ל דהלא רש"ל כתב בהדיא דדוקא הרצאת מעות מאחר שמקרב ידיו אל הנר אבל שאר תשמישי עראי שרי עכ"ל וע"כ לענ"ד אפילו אם נפסוק להלכה כמסקנת המ"א בסק"ב דבתשמישי עראי אפילו כשאין ידיו סמוכות לנר אסור ושלא כדעת ב"י וד"מ ורש"ל שהעתיקו דבריו להלכה כשנצרף לזה ג"כ כשהוא תשמישי קדושה ובדרך עראי כגון ללמוד לפניהן דרך עראי אפשר דלכו"ע אין להחמיר ול"ע. ודע עוד דאפילו ללמוד בדרך קבע אפשר דאין להחמיר רק בכדי שיעור המבואר לעיל סימן תרע"ב סעיף ב' אבל לא כתר זה והיינו אפילו אם נרצה להחמיר …

משנה ברורה

משתמשין לאורן אף תשמישי קדושה כמו בבית דהיינו אם ירצה להתפלל מעריב אצלם כ"ז שלא דלקו חצי שעה אסור: (יד) ונוהגין להדליק נר נוסף. פי' (יג) מלבד הנר שמניחין על השולחן דהוששין כיון שמדליקין בפנים אולי ישתמשו בנרות של חנוכה ולאו אדעתייהו אבל מעיקר הדין כיון שיש לו נר על שולחנו א"צ להדליק נר נוסף: (טו) שאם ישתמש וכו'. ועיין מ"א שלכתחלה אין להשתמש אצל כולן יחד כ"א לאור (יד) הנוסף [או להשמש] בלבד כשהוא אחד בפני עצמו דהרואה יאמר לצרכו הדליק כולן דלפעמים אדם מדליק כמה נרות ועיין בה"ל: (טז) ויניחנו מרחוק וכו'. כדי (טו) שיהיה היכר כמה נרות מדליקין באותו יום ולא יחשבוהו עמהם: (יז) מניח אצלן וכו'. וטוב (טז) שלבד זה יניח נר על השולחן: (יח) השמש שבו וכו'. ואפילו (יז) רבים המדליקין כיון שכל אחד מניח נרותיו במקום מיוחד כנ"ל בסימן תרע"א ס"ב בהג"ה צריך להניח שמש אצל כל אחד ואחד אפילו יש נר על השולחן דשמא ישתמש אצל הנרות: (יט) עדיף טפי. דבזה מוכח בהדיא (יח) לבני הבית שאינו ממנין הנרות: (כ) יותר ארוך וכו' שאם בא להשתמש וכו'. ר"ל דכיון שהוא גדול (יט) עיקר תשמישו ממנו (כ) וה"ה אם מעמידו גבוה קצת משאר הנרות שפיר דמי: (כא) אם נתערב וכו'. ר"ל לאסור

… משמע כן אלא דנגד השמש כשמגיהו בפ"ע רחוק קצת מהנר מותר לשמש …
… ג"כ לדידא דנגד השמש מותר להשתמש. ועיין בשע"ת סוף ד"ה השמש דעתו …
… דלך נגדו מותר לשמש אבל נגד כולן יחד אסור כיון שיש נר חנוכה בתוכם …

שער הציון

חנוכה שאסור (ח) בהנאה בשאר נרות אפי' אחד באלף ◦לא בטיל (כב) דהוי דבר (ט) של מנין (ת"ה סי' ק"כ) אלא ידליק מן התערובות (י) (כג) כ"כ שבודאי נר של היתר דולק עם נר של איסור * ואז (כד) מותר להשתמש אצלן (ד"ע): ב (כה) * חהדלקה עושה מצוה טלפיכך * אם כבתה קודם

◦ יפי' להדליק כל אחד בפני עצמו אבל להדליק ב' או ג' ביחד בטל ברוב)
ח מסקנת הגמרא כ"ג ט כו' תפלה וכבי ירמיה לטעמיה דרב

באר היטב

מ"כ: (ח) בהנאה. פי' לאחר שהודלק וכבה דקודם לכן לא נאסר דהזמנה לאו מילתא היא כמ"ש סי' תרל"ח סס"א מ"א: (ט) של מנין …

(י) כל כך. פי' אם נתערב א' ידליק ב' ואם נתערבו ב' ידליק ג'

שערי תשובה

משנה ברורה

שהודלק שנעשה בו מעשה (כא) נתערב [דמקודם לכן לא נאסר דהזמנה לנר חנוכה לאו מילתא היא] ואח"כ כבה (כב) בתוך זמן שיעורו ופסק בתה"ד דלא בטל אפילו באלף דהיינו ליטול אחת מתוכן להדליקו ולהשתמש בו (כג) וה"ה בעודן דולקין לא יטול אחד מתוכן להשתמש בו לאורו והכל מטעם דהוא דבר של מנין ור"ל דאפילו (כד) במקום שרגילין למכור הנרות במשקל מ"מ נרות של מצוה הכל מונין אותן בכל לילה ודבר שבמנין חשוב הוא ולא בטיל: (כב) דהוי דבר של מנין. ורש"ל חולק (כה) ופוסק דהד בתרי בטל. ועיין בט"ז שכתב דאפילו להרמ"א דוקא כשנתערב בתוך ימי חנוכה דחשובין הן (כו) דהן ראויין למצוה ביום המחרת אבל אם נתערב ביום השמיני וכ"ש לאחר מכן כבר בטל חשיבותו ודינו לכו"ע כיבש ביבש ובטל ברוב: (כג) כל כך שבודאי וכו'. פי' אם נתערב נר חנוכה א' מדליק ב' ואם נתערב ב' או ג' ידליק אחד יותר כדי שימלא בו נר של היתר ג"כ: (כד) מותר להשתמש אצלן. דהא הדלקת השמש הוא כדי שישתמש לאורן ש"מ דאם הם ביחד מותר לשמש אצלן ויש מן (כז) הפוסקים דס"ל דדוקא שמש שעומד למעלה מכל הנרות שרי דאז עיקר תשמישו לאור השמש משא"כ בזה שנשתמש לאור כולן הרי מתהנה ג"כ מנר חנוכה והנה במ"א ופר"ח הסכימו דהדין עם הרמ"א אמנם הגר"א לעיל בסימן רס"ד האריך בזה ומשמע דלדבריו אין הדין הזה מוכרע וכן במור וקציעה משמע (כח) דלמעשה יש להחמיר בדין זה: (כה) הדלקה עושה מצוה וכו'. ר"ל כיון (כט) שהדליק תיכף קיים המצוה לפיכך אם כבתה אין זקוק לה ואם הדליקה במקום הרוח וכבתה זקוק לה לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מצוי דזה הוי כאלו לא נתן בה שמן כשיעור (ל) ומ"מ לא יברך עליה [אחרונים] ופשוט דאם הוא רואה שהאור אין נאחז בהפתילה …

ביאור הלכה

שער הציון

(כא) ע"ש בשם הרי"ב ומ"א וא"ר דלא ניחוש שמא הוא בכלל הזמנה לגוף הקדושה …

שעבר זמנה אינו (יח) זקוק לה ואפילו כבתה בע"ש קודם קבלת שבת (כו) שעדיין הוא מבע"י אינו זקוק לה וכן אם לאחר שהדליקה בא להקנה וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק לה. סגס (כז) ומס רומס (יב) להחמיר על עלמו ולחזור ולהדליקו אין לברך עליה (רמב"ם סימן תקל"ט וכ"ן):

תרעד שמותר להדליק מנר לנר. ובו ב' סעיפים:

א מדליקין (א) נר חנוכה מנר חנוכה [א]יזדוקא להדליק זה מזה (ב) בלא אמצעי אבל מזה לזה

שערי תשובה

(יח) סמ כמעת הביטול לחזי לה כעל הף אם תחר הביטול לה יהיה לחזי (ולעע"ד לין זה מוכרח לכמה"ג דלחזי בעשת הביטול בשיר י"ל דכעל דמ"מ בעל כבוהו מלינו מחמת התעבוהות שהרי לא ניכר מי הוא וגלה כבוד ממנו וכיון שחם תאמר בכעל לא יהיה להתכבד מועיל התעבוהות לבעלו מבחי"כ היכה מאחר הביטול יהיה לחזי להתכבד י"ל דלא מהני ליה הביטול לעשות מלינו לחזי לחזי (ש"ע) רק לחיות התה"ד לומר דה"ת קרוי דבר שבמנין הע"ג דכגבלו בגבות חול לין במכנין במנין כאו כאתרי תנחת דבעלה כו' ס"ב ומ"ב הפמ"ח דלא סוי קבוע שבת ע"ו בסיב הבבו"י דדמי לע' חוויות גלח שהמקולין ותעברו שהח ל"ו לחיה טריפה דמקרי ג"כ קבוע. ופ"ם במ"א כלל מ"ג דוה לא כדעת בעל ספר כריחות ועיין מ"ם בספרי בית הבחירה על עריסות בקונטרס התבו' סי' כ' וכבו"ת בית הבחירה הלק הה"ע בעניו זה לקמוע: (כבו"ת) ולפי' כתתה בע"ם כו'. עבה"ז מ"ם על התה"ד כוה ועיין בספרי בו"ת לחבחים סי' ס"ב לייבב דבלי הט"ז והתה"ד מחה בים לחמוה על"פה ע"ם ותחלה מרבוע: (יב) להחמיר. עבה"ע ועיין בבו"ת ס"ו ס"ק ס"ג סי' מ"ת בחלע"ב לחין זקוק לה מ"ע לריך לבניה את הבותר מב"ת על שבת או ביבוה שלא הדליק כלל ולחיות מלחמינן הבי בים לה כי פחתים בו' מסוס חבדה וקבה מלי חבדה לחלוק לגלה שבכתה ואין זקוק לה בבסכמת הפוסקים לגלה ולבי כבגלי בניה הבותר בלותו מקום לוכה חבדה בותר ע"ם ופ"ם שבתב לייבב קובית סב"י לחבר לחלר מלבהות ופם קובית בהי"ב סי' ל"ה לחבה דבריה ומבה תימה לחיובין לחבדה לחמחי בריה שבה ליבב בלה לה חיובי' רק בחבב בין חמחי" סבוחס מבבר בי יהבלוהו שבחיו בלבות ולה הדליק בפבחו מוהיל חבדה בבה"ע ומייהי מפחה דע"ב לוכה חבדה בלה נהן מן ס"מה שבות עיקר המלוה בי ופ"ם וע"מ לגיעל דעם בבה"ע בי"ב יש לומבר מוה מבוה וביהם נקיים בי': (יג) הרב. עבה"ע ועיין בל"י בעיין קליבי ביהם ל"ה בבם בעל הבל לחבבהם דקליבי ביהם ובלוהם לין מדליקין בבם ועיין בבלות יפב"ח ס"ק ס"ב שבתב בחמה"ם בדף בחי לו דפנות בל' זבובות בלין הבות בוהן בוהם מבר והבות אלא של חרס (ל) מבוסה דינו כמתבת: ד [ב]אין חוששין לפתילות להחליפם (לא) עד שתכלה:

באר היטב

ורמ"ל פסק דחד בתרי בעל וכן דעת הט"ז ע"ש: (יח) זקוק. ולם הניחם במקום שהרוח מנוע וכבתה זקוק לה וחייב להדליק פעם לחרת בברכה וכן לם כבתה במיוד. נן המלך סי' מ"ג. וכבה"ג כתב מבם שם"ג דחייב לחזור ולהדליקו לחבל מ"ל לחזור ולברך וכ"כ הט"ז דמ"ל לחזור ולברך ע"ם: (יב) להחמיר. הסכמת החחרונים דרחוי להחמיר לחזור ולהדליקו בכל ענין וכפרט בע"ם קודם קבלת שבת ע"ם. כתב רמ"ל מלוה מן המובחר לקנות שמוה לנר חנוכה ממה שמוף מן הנרות בבה"כ מחבר דחיתעביד כהו חדא מלוה ויזהר שלא יקנה שעה מנרות של בתי תפלות שלהם ועפי' קנ"ד סי"ח: (יג) חרם. רמ"ל קנה של כסף ובלול כ' התחיל להדליק בה וניבך להדליק ובשבה נפים ובהחיינו לח בשבשת קנין יום לברך מ"ע ניחח לסדר ברכות שבהחיינו עם שלי כ' ברכות מע"מ. וכסדם"י החריך שכל ג' יוברים לעשות לו מנורה ומי שירנו ממנת יעשה של כסף וכן הנרות יעשה יפה:

יפה ומי שירנו ממנת יעשה של כסף וכן הנרות יעשה יפה:

משנה ברורה

מדיבה לחזור ולהדליקה לחחר הבבית: (כו) שעדיין הוא מבעוד יום. הטעם כיון שבע"ם מהויב להדליק קודם שקיעה וגם בבר ניבך עליה להדליק נר של חנוכה בבר קוחהלה המלוה בהבחר ועיין בע"ז שהולק ע"ז ודעתו לקודם קבלת שבת שום שדיין היחר להדליק מהויב לחזור ולהדליקו ולבי ברבה: (בז) ומס רומס להחמיר וכו'. והחחרונים כתבו דרחוי להחמיר לחזור ולהדליקה (לב) בכל ענין וכפרט שם בבבה בע"ם קודם קבלת שבת. ומס הוא קיבל בעלמו שבת ומ"ב בבה ום שדיין זמן היחר מותר לומר לחבירו שידליקה [פמ"ג]. ומלוה ג"בהב"ע מחחר לקנות שמוה לנר חנוכה מן מה שנוסף מן הנרות של המובחר לקנות שמוה לנר חנוכה מן מה שנוסף מן הנרות בבהב"ע מחחר לחיתעביד בהו חדא מלוה ויחעביד בהו מלוה לחחריתה: (בח) חרם. כתבו הספרים שנוב כל חחד שיוברח לעשות לו מנורה יפה לפי בחו וכן הנרות יעשה יפה: (בט) מחרת. שהוא (לב) היינו בין שבבה בשוב לו בחיב ומפילו בשבבה בחיב דבודחי מחויב להחזיר ולהדליק מ"מ לח יבבך (פמ"ג): (ל) בן מבוחר בחחרונים: (כ) מ"ם מ"ח בח"ב ומחמ"ר במפקפקים על דבבי הט"ו וב"ב שם הפמ"ג שחדבבי הרבב"ח שמעם דלח בוחרי: (ג) ומיחר להדליק מזה לזה. עיין בביאור הגר"ח שבתב דלבישה רחשונה לעיל בסימן תרע"ג ס"ח לחפילו חמיד מקודם לשהר לחבירו לבהשמש הנוכה וכחבו הטעם שחינו דומה להם דקי"ל דמדליקין מנר לנר דהחם כולהו נרות הדא מלוה היל משל"ב בעוד הוא מלוה לחבת ונרחות כמבעלות זו חת זו (ח) גם בעניבו חסור ועיין בספר חמד משם דדעתו ג"כ דחין להדליק חחר נרות מנר הנוכה ע"ש:

(א) הדלקה עושה מלוה. מדמבבינן לקבי"ו להדליק נר וכו'. ולפ"ז (ל) גם בשבת ויו"ע נמי דיבה הבי וכמו שבתבנו לעיל בסי' רס"ג סי"ח בהג"ה: (ב) לפיבך וכו'. ר"ל שהם היינו סובריו שהנהה עושה מלוה (ג) היה לריך לבבותה ולהבניה לשם מלוה ולהדליקה לחבל כיון שהדלקה עושה מלוה מדליקה כמות שהיה מונחת: (ג) מבבה ומדליקה לשם מלוה. ולחינו מועיל מה שהדליקה לחחמול לשם מלוה כדל יומא ויומח מילחח בחבני הפבה היה: (ד) ומ"מ לריך וכו'. ר"ל דלח חימח דלח חיבפת לן בהנהה בלל וכו'. הבה בזמן הגמרח שהיה לריך להניח הב"ח על פחח ביחו מבחוץ הוה בפשיטה לריך להדליק ג"כ במקום ההנהה להיינו מבחוץ שהם בוה מקום החיוב של פרסומי ניסה ולפילו בהיום שחנו מקילין ומדליקין בפנים בבית מ"מ לינו יולח בחוץ זה לריך שיהיה הדלקת הנרות (ג) במקום שיהיה לבבוף (ד) משום דהרחוה יחמר לגורבו הוה מדליקה ולפ"ז פבוע דה"ה אם הדליקה בחוץ והניחה בפנים ג"כ לינו יולח מעשה זה: (ו) והוליחה לחוץ וכו'. ובחבו (ה) הפוסקים שחפילו היה ההדלקה והנחה במקום אחד בפנים או בחוץ ג"כ יש לזהר

שער הציון

(כ) מ"ח בשם ב"ב: (ו) ולפולח על הלבוח שבחב בסימוך משם והלח בן מבוחר לעיל בסי' תרע"ג: (ז) פר"ח ופבוח: (ח) ולדבינו גם נר בבת וגר ביבה"ע **מבוחם** לין להדליק לחד מחבירו: (ט) עיין בה"ל ופמ"ג: (י) נמוק"י: (כ) ולפי מה שבילחבו בחון הבו"ע שהקלקו עלין החבוחים: (ל) בן הסכים בב"ח ומ"ח דחפילו בחון זה ג"כ לינ יולח: (ה) ד"מ בשם מבכי"ו והביאוהו כמם החבוחים:

(ג) ע"י נר של חול אסור [ב]יוש מחירים (ד) גם בזה [גאא"כ] הוא בענין שיש לחוש שיכבה הנר של חול קודם שידליק נר אחר של חנוכה. סגס וכמו לסמיר (ה) בגלות חנוכה שלח להדליק לפפילו מנר לנר (ו) דעיקר מלוחו הינו שלח יהיה לו נר ס' וכמ"ל (ז) הינו למלוח כ"ב ולכן הין להדליק (ח) זה מזה (סג"מ ומרדכי) וכל זה הינו רק בעוד שדולקים למלוחן אבל לחר שעבר זמן סמלוה מותרים בהשתה (ח) כ"ם שמותר להדליק מהן (י"ו ס"ק): ב [ד]יש מי שאומר שנר של בהב"ג ושל שבת ושל חנוכה בולם של מצוה הם (ט) ומותר להדליק זה מזה. סגס וס"ם נר של ת"ת או נר לחולה שלריך נר (כ"י ס"ק) ובענין נר של בהב"ג ע"ל סי' הק"ד סעיף י"ד:

תרעה שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה. ובו ג' סעיפים:

א (א) [א]הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם וא"צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה (ב) [ב]לפיכך עששית שהיתה דולקת כל היום שהדליקה מע"ש למצות חנוכה למוצאי שבת (ג) מכבה ומדליקה לשם מצוה (ד) ומ"ם צריך (ה) שידליקנה במקום (ו) הנחתה [ג]שאם הדליקה בפנים (ו) והוציאה לחוץ לא יצא שהרואה

באר היטב

(ז) זה מזה. וכ"ם שאם נכבה הפתם שלין להדליקו מן הנר הנוכה וכתב רמ"ל שבבה"כ לין חילוק בין הפתם לפתר הנרות שבכל הנרות שבהוכה קרוים נר חנוכה ומ"ם יש לגעור בחותן ממדליקין ערותיהן ע"י שפחות מנר בה"כ חון ממוכלו שבת מצוה מבוחות החפילות שע"כ זכה לחול למלכות. ועי' על הבללה קרוי נר של מלוה. חבל חחר שהבדיל עליה בבר נעשה המלוה ויבול להדליק ממנה לחפי' נר הנוכה חחר שיעור שוב לינה קרויה נר מלוה עכ"ל ועפפי' קנ"ד:

(ח) המחחה. ויעיבה שם חני שעה ד"מ. ועי' בב"י ד"ח שבנרות הב"כ מותר להדליקן במקום זה ולהניחן במקום חחר. ומ"ת

משנה ברורה

מלוה הן (ה) וחם בבה חחד מהנרות הין להדליקה מן החחרים חפילו בלח לחלעי (ו) וחפילו בבתה בתוך שיעור הזמן הין בהדלקה זו מלוה מעיקר הדין דקי"ל בבתה הין זקוק לה: (ג) ע"י נר של חול חסור. מפני שנרחה בחבבה נר של מלוה שמדליק ממנו נר של קול חף"פ שהוח עזה לעורך מלוה (ז) ונר של שמש הוח בבלל נר של קול לזה ומיין לקמיה בסק"ו: (ד) גם בזה. ס"ל דבינן דשיפה בדי להדליק חיבף ממנו נר של מלוה לחו בבלל ביזוי הוח: (ה) בנרות הנוכה וכו'. ודוקח בנרות הנוכה ומעשה שמחחר לקמיה לבל בנרות החרים של מלוה בגון של שבת וכל בית הבנסת וכדומה מדליקין מנר לנר [ד"מ] וכן הסכים בספר חמד משה דבן הוח עמ"ש דבר וכ"ב בחיו חדם וכן משמע לעיל בסימן קנ"ד סי"ד דדוקח נר של הדיוט חין מדליקין מנר של ביהב"ג אבל נר מנר שרי ולח הניח הרמ"ח שם בלום להחמיר משמע דפשיטח ליה דבזה לית כחן מנהג להחמיר ועיין בפמ"ג דע"י נר של חול חין בדחי לחפילו בשחר נרות של מלוה ועיין לקמיה מה שבתוב בזה: (ו) דעיקר מלוחו וכו'. היינו דמדינח בלח סני בנר חחד לבל בני הבית היבי דסמוכין בולן על שולחן חחד [מ"ח] ולפ"ז היבח דשני בע"ב דרין בבית חחד דמדינח לריך הדלקת נר הנוכה לבל חחד מדליקין זה מזה [פמ"ג] ועיין מה שבתבנו לעיל בסוף סק"ח: (ז) היינו למלוה ב"ב. בבר בתבנו שחם נבבה חחד מן הנרות חין להדליק מדינח מן נרות חחרות וב"ם חחם נבבה בחמש שחין להדליקן מן נר הנוכה. וכתב רמ"ל שבבה"ב חין חילוק בין הפתם לשחר נרות של הנרות שבהוכה קרויים נר מלוה ומשו"ה יש לגעור בחותן שמדליקין נרותיהן ע"י שפחות מנר בה"ב חון ממולחין שבת מצוה מבוחות החפילות שע"ב זכה לילך לביתו להחיר במבוחות החפילות: (ח) ב"ם שמותר להדליק מהן. ולפי מה שבתבנו לעיל בסימן תרע"ב דיש פוסקים שסוברין דבל זמן שדולקין חשוב להשתמש לחורן ה"ה דחין

(ב) בשם כעל מתנוחות וב"ב שבר"ן ב"ל סי' ד' טור בשם בה"ם ס"ב מהרשנבונב ע"ם מסבת סופרים וב"ב ס"ם ס"ב טבולי שלקם

א מימרא בבת ב"ב וברב ובמ"ל מנוס ביחוי מלוה רמ"ם בשם הרי"ף וב"ב סרמב"ן

(ג) מימרא בבת ב"ב ב מימרא בב' ב מימרא ד מימרא

א מסקנת הגמרא שבת ב"ב ב מימרא בב' יסובב ב"ל שם ג מימרא דרבת שם

ד ג"ז מימרא דרבא שם ה הרא"ש ומימרא דריב"ל שם דאף הם היו באותו נס ופי' רש"י שגזרו היוונים על כל הבתולות הנישאות שיבעלו לטפסר תחלה ועי' התוס' נעשה הנס ז מסקנת הגמרא שם ח הר"ן בשם בעל העיטור

אומר לצורכו הוא מדליקה ^ד^וכן אם מדליקה (ג) (ז) ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזה: **ב** ^ה^יש מי שאומר דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור (ח) לא יצא י"ח: **ג** (ג) (ט) * ^ו^אשה מדלקת נר חנוכה (י) שאף היא חייבת בה ^ז^אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה (יא) כלום (יב) ואע"פ שהניחה גדול (יג) ^ח^ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך מותר. הגה (יד) * ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק בפ"ע קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק (ד) ג"כ:

שערי תשובה

דרש"י קאמר לענין מדליקין מנר לנר אבל גם בשעת הדלקה עושה מצוה כדאמרי' בש"ס מדמברכין להדליק כו' ועיין במשבצות שהקשה כן וכתב שהכר סעיף כזה כא"ר ג"כ ועיין בבר"י ועבה"ט ועיין בהלק"ט סי' י"ב שכתב שפוקר נ"ח ממקומה בתוך זמן הדלקה אפשר שלא יצא י"ח שהרואה יאמר לצורכו הוא דהדלקה מתחלה ע"ש ועיין סי' ר"ס נר חנוכה שהניחה בדלת רפויה ומתנועעת אפשר דהרואה יאמר לצורכו הוא דהדלקה מאחר שאין הדלת קבועה ע"ש ול"ע בזה ונראה דאם חוזר ומדליק במקום קבוע לא יברך: (ג) אשה. עבה"ט ומ"ש בשם רש"ל דמדליק בעצמו ע"י סיוע אחר פין כמו"ק שלא יברך ואנ"ל שאינו מוציא אחרים ע"ש וסכיאו מח"ב:

באר היטב

יש ליזהר לכתחלה מ"א. ועיין ט"ז ס"ק א'. ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' מ' מה שתמה עליו: (ב) ואוחזה. היינו כל זמן מצותו אבל אוחזה בידו קצת זמן ואח"כ מניחה כשהיא דולקת יצא ט"ז ע"ש: (ג) אשה. ומוציאה אפי' איש משא"כ במגילה דהוי כמו קריאת התורה סמ"ג ועיין יד אהרן. ואדם שהדליק יכול להדליק לאשה ולברך וכגון שעומדת אצלו בשעת הברכה או שמדלקת בעצמה ב"ח ע"ש. סומא אם יכול להשתתף בפריטי מוטב ואם יש לו אשה אשתו מדלקת עליו ואם אין לו אשה ויש לו בית מיוחד מדליק ע"י סיוע של אחר דסומא חייב בכל המצות תשובת רש"ל סי' ע"ו: (ד) גם כן. עיין בתשובת שער אפרים סימן מ"ב:

ביאור הלכה

אשה מדלקת וכו'. עיין מ"ב דיכולה להוציא אפילו בעלה אבל ידוע מה שאחז"ל בברכות דף כ' בן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. ומה שאמר דקא מדליקי עלי בגו ביתאי מפני שלא היה אז בביתו ועיקר החיוב מונח על הבית: * **ולדידן דכל אחד וכו'.** עיין כמ"ב ועיין לקמן בסימן תרע"ז במ"א סק"ח דהביא מס"ג דס"ל דאפילו לדידן שמדליקין נר לכאו"א קטנים פטורין [דנהי דמחוייב לחנכו היינו בדבר שיש בו חיוב על הגדול אבל הדין אבל בזה דגם בגדול ליכא כ"א משום הידור מצוה אינו מחוייב לחנך בו קטן] ואח"כ מצאתי במאירי שגם הוא כתב כן וז"ל המהדרין במצות נר לכל אחד ואחד לפי מנין בני ביתו הגדולים עכ"ל ומה שכתב שם המחה"ש להשוות דעת הס"ג עם דעת המ"א הוא דוחק גדול. ובאמת מה שהמ"א הביא שם ד"ז משום דכתב מתחלה דלדעת המחבר מיירי ע"כ שיש לו בית בפ"ע לכך מסיים ואפשר דאפילו לדידן וכו' ואינו חייב אלא כשיש לו בית בפ"ע:

משנה ברורה

ליזהר שלא לטלטל הנ"ח ממקומו עד שיושלם השיעור של הדלקה דהיינו חצי שעה (ו) ויש מאחרונים שמקילין בזה וכתב הפמ"ג דלכתחלה בודאי יש ליזהר בזה. ואפילו בנרות חנוכה שמדליקין בביהכ"נ (ז) ג"כ נכון ליזהר לכתחלה שלא לטלטלן ממקומן עד שיעור חצי שעה: (ז) ואוחזה בידו וכו'. דעת הט"ז דדוקא שאוחזה כל זמן מצותו אבל אם אוחזה בידו קצת זמן ואח"כ מניחה כשהיא דולקת יצא אבל (ח) כמה אחרונים מפקפקין בזה ודעתם דאין לדלוק עד שיהיו מונחין תחלה במקומן: (ח) לא יצא ידי חובתו. וצריך לכבותה וליתן בה שמן כשיעור ולחזור ולהדליק (ט) בלא ברכה: (ט) אשה מדלקת. פי' (י) בעד כל בני ביתה. ואפילו איש (יא) יכול לעשות אותה שליח להוציאו (יב) אם עומדין בשעה שמדלקת ושומעין הברכה ובדיעבד אם לא ענו אמן על הברכה ג"כ יצאו (יג) וכן איש מברך לאשה ויוצאת ידי חובתה אם עומדת שם ושומעת הברכה לא בע"א ועיין בתשובת עולת שמואל סימן ק"ה דלדידן שמדליקין כ"א בפ"ע מ"מ אשה אינה צריכה להדליק דהויין רק טפילות לאנשים ואם רוצה להדליק מברכות דהוי כשאר מ"ע שהזמן גרמא דיכולות לברך וכשאין האיש בבית תדליק האשה דהוי בת חיובא ובברכה ולא ידליק קטן וכדלקמיה. כתב רש"ל בתשובה סימן ע"ז סומא אם הוא בבית שאחרים דולקין ויכול להשתתף בפריטי עמהם ויברכו עליו זה עדיף וכן אם יש לו אשה אשתו מדלקת עליו ואם הוא בבית מיוחד ואין לו אשה ידליק בעצמו ע"י סיוע של אחר ועיין בשע"ת דלא יברך וכ"ש שאינו יכול להוציא אחרים: (י) שאף היא חייבת בה. שהנס היה גם להן שהגזירה היתה על כל בתולה הנישאת שתבעל להגמון תחלה וגם התשועה נעשה ע"י אשה שבת יוחנן כ"ג חתכה ראשו של ראש הצוררים: (יא) כלום. אפילו אחרים עומדין ע"ג דאין עליהן חיוב מצוה: (יב) ואע"פ שהניחה גדול. דהדלקה עושה מצוה ולא הנחה: (יג) ויש מי שאומר וכו'. הנה לפי מה שסתם המחבר בסימן תרפ"ט ס"ב משמע דלמעשה אין לסמוך שיהיה הקטן יכול להוציא בהדלקתו לגדולים [אחרונים]: (יד) ולדידן וכו'. ר"ל דאף אם נימא להלכה דלא כהי"א הנ"ל ואינו יכול להוציא אחרים בהדלקתו (יד) מ"מ הוא בעצמו כיון שהגיע לחינוך צריך להדליק ועיין בבה"ל ונ"ל דלקטן א"צ להחמיר כולי האי ודי שידליק בכל לילה רק נר אחד לכו"ע. כתבו האחרונים דגר ג"כ יכול לומר שעשה נסים לאבותינו:

להדליק

שער הציון

(ו) עיין לעיל בסימן רס"ג במ"א סקכ"ג מה שמוכיח מזה של שלמה וכן בפר"ח בעניננו מה שכתב דהאידנא שהסיכך לבני הבית וכו': (ז) מ"א: (ח) עיין בא"ר ופמ"ג ומאמר מרדכי: (ט) תמד משה וכ"א דלא כפר"ח: (י) מ"א ור"ל דכמו לענין חרש שוטה וקטן דלא עשה כלום היינו להוציא אחרים כמ"ש הט"ז כן ה"ה בזה עוד י"ל דכונתו לאפוקי דלא נפרש דאפילו במקום שבעל מדליק אשה נמי צריכה להדליק קמ"ל דלא צריכה וכמו שכתבנו לקמיה בשם עולת שמואל וכ"כ רש"ל וא"ר דאשתו כגופו דמי ואינה צריכה אלא דיכולה להדליק בעד כל ב"ב: (יא) כ"ב וט"ז: (יב) פמ"ג: (יג) שם: (יד) ומה שכתב המ"א ולדידן היינו דלדעת המחבר לעיל בסי' תרע"א שסובר שא"ל להדליק אפילו המהדרין מן המהדרין רק הבעה"ב בשביל כולם [ורק שמוסיף בכל לילה] אין שייך כלל לומר דהקטן ידליק אם לא שיש לו בית מיוחד בפ"ע וכמו שפסק המחבר לקמן בסימן תרע"ז ס"ב וכמו שכתב המ"א שם:

תרעו סדר הברכות וההדלקה. ובו ה' סעיפים:

א מימרא דרב יהודה שבת כ"ג ב טור בשם הגאו' אביו הרא"ש ג שם במימרא הנזכרת ד שם וכפירו' רש"י בשם רבינו יצחק בן יהודה משם רבינו יעקב ה תשובת אשכנזית וטור בשם מ"ס ז מהרי"ק בשורש ק' ע"פ שמרדכי בפרק ב' דשבת בשם ר"מ:

א ^א^המדליק בליל ראשון מברך ג' ברכות (א) (א) להדליק נר חנוכה ושעשה נסים ושהחיינו ^ב^ואם לא בירך זמן בליל ראשון מברך בליל שני (ב) או כשיזכור: **ב** ^ג^מליל ראשון ואילך מברך (ג) ב' להדליק ושעשה נסים. הגה * ויברך כל הברכות (ד) קודם שיתחיל להדליק (מהרי"ל): **ג** ^ד^מי שלא הדליק (ה) ואינו עתיד להדליק באותו הלילה (ו) וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו כשרואה נר חנוכה מברך שעשה נסים ובליל ראשון מברך גם שהחיינו ^ה^ואם אח"כ בליל ב' או ג' בא להדליק (ב) (ז) אינו חוזר ומברך שהחיינו: **ד** (ח) ^ו^אחר שהדליק אומר (ג) הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות וכו': **ה** ^ז^יתחיל להדליק בליל ראשון (ט) בנר היותר (ד) ימיני * ובליל ב' כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא

באר היטב

(א) להדליק. וכ"כ האר"י ז"ל. ועשל"ה ס"ל שלחנוכה תיבה א' ועיין בהלק"ט ח"א סי' ג'. אם שכח והדליק נר א' פחות מן הראוי ידליק עוד ולא יברך כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשה. ב"י סי' תרע"ב מ"א ע"ש: (ב) אינו. וה"ה אם אשתו הדליקה עליו בראשון עמ"א: (ג) הנרות. אחר שהדליק נר הראשון אומר הנרות ויהיו ל"ו תיבות מלבד ב' תיבות הראשונות רמז למנין הנרות רש"ל. ובשני תיבות הנרות הללו יש ח' אותיות רמז לח' ימי חנוכה: (ד) ימיני. בת"ה סימן ק"ו כ' דבני ריינו"ס מתחילין להדליק בנר יותר שמאל ופונה לצד ימין מטעם כל פינות וכו' וכן עשה מהר"ס. ובני אוסטרייך מתחילין לצד ימין ומדליקין כדרך שאנו בני ברית כותבין וכתב שם להשוות הדיעות האלו דבמקום

שערי תשובה

(א) להדליק. עבה"ט דבשבת אומרים נר של שבת לפי שנ"ח אסור להשתמש לאורה ולזה אמר נ"ח להורות כי הנר אינו כ"א למצות חנוכה משא"כ בנר של שבת הטובה שאנו משתמשין בו ונרו יאיר לתועלתינו וזה הנר המאיר הוא של שבת ע"ש ועיין בא"ר ובמח"כ כתב עוד טעם דבחנוכה אין מצות שמעשה רק בנר לבד משא"כ שבת שיש בה מלות מעשיות קידוש סעודה כו' וגר ג"כ אחד מהם שייך לומר נר של שבת הנודע בכמה ענינים מבלעדי הנר ע"ש ועי' בכנה"ג בשם אגרת הרמב"ם שהגר יכול לומר שעשה נסים לאבותינו ואם רלה לומר שעשה נסים לישראל יאמר ע"ש ועיין לעיל סי' תפ"ג בשם א"ח פ' בהעלותך שגר יכול לומר כל סדר ההגדה עבדים היינו כו' ע"ש: (ד) ימיני. עבה"ט ועי'

ביאור הלכה

* **ויברך** כל הברכות. ואין נ"מ בין לילה ראשונה לשאר הלילות [ב"י וד"מ]: * **ובליל ב' כשיוסיף** וכו'. ביאור הענין דלדעת המחבר יש מעלה יותר אם נתחיל להדליק בנר הנוסף שעי"ז נוכל לקיים מה שאחז"ל כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין וגם שהוא מורה על תוספות הנס ואף שעי"ז נדחה מה שאמרו דלכתחלה מצוה להתחיל בטפח הסמוך הפתח

משנה ברורה

(א) להדליק נר חנוכה. בגמרא (א) וכל הפוסקים איתא נר של חנוכה וכ"כ המהרש"ל אך שכתב שיאמר שלחנוכה במלה אחת ולא של חנוכה שתי מילות. והעולם אין נוהגין להקפיד בזה [פמ"ג]. בזמן הזה (ב) ולא וכזמן. והגיענו לזמן הזה הלמ"ד בחיר"ק ולא בפת"ח: (ב) או כשיזכור. ר"ל כשיזכור בשאר הלילות בשעת ההדלקה [לבוש] ואם נזכר אחר ההדלקה (ג) אינו מברך בלילה זו עוד: (ג) שתים להדליק ושעשה נסים. דגם כל יומא איתא שהרי כל שמנה ימים הדליקו מן הפך (ד) אבל זמן משהגיענו להתחלת הזמן הגיענו: (ד) קודם שיתחיל להדליק. דבעינן שיהיו הברכות עובר לעשייתן. הדליק נר חנוכה ושכח לברך על הדלקתה ורק קודם שהדליק כולן נזכר דעדיין לא בירך (ה) יש לו לברך כל הברכות [ת' רע"א מ"ת סי"ג] עוד כתב שאם נזכר לאחר שהדליק כולם אין לו לברך (ו) רק ברכת להדליק (ז) וכן ברכת שעשה נסים (ח) וכן ברכת שהחיינו (ח) יש לו לברך: (ה) ואינו עתיד להדליק באותו הלילה. אבל אם ידליק אח"כ לא יברך ארואיה כיון דיוכל לברך אח"כ על ההדלקה: (ו) וגם אין מדליקין וכו'. ויש פוסקים (ט) דסברי דאפילו יודע שמדליקין עליו בביתו כיון דהוא בעצמו אינו מדליק (י) וגם אינו משתתף עם אחרים בפריטי צריך לברך על הראיה להודות על הנס וגם לברך אז שהחיינו (יא) ומ"מ אינו כדאי לעשות כן למעשה דספק ברכות להקל: (ז) אינו חוזר וכו'. משום דהלא בירך מאתמול כשראה הנרות. ואם באתמול לא בירך כלל משום דסמך על אשתו שמדלקת בביתו וכפי מה דמוכח מדברי המחבר דאם אשתו מדלקת עליו בתוך ביתו השוב כמו שהדליק בעצמו ע"כ אם בא בליל שני לביתו ומדליק (יב) אינו צריך לברך ברכת שהחיינו: (ח) אחר שהדליק וכו'. אחר שהדליק נר הראשון שהוא העיקר אומר הנרות הללו ויגמור ההדלקות בעוד שאומר הנרות כו' וכנוסח הנרות (יג) יש ל"ו תיבות נגד הנרות של חנוכה מלבד אלו שני תיבות הנרות הללו כלומר הנרות הללו הם ל"ז עכ"ל רש"ל [ובשני תיבות הנרות הללו יש ח' אותיות רמז לח' ימי חנוכה] ומ"מ מי שנוהג לומר הנרות הללו לאחר שהדליק הכל נמי שפיר דמי [פמ"ג]: (ט) בנר היותר ימיני וכו' יתחיל ויברך על הנוסף וכו'. ואין חילוק בין שמניח מימין הפתח ובין שמניח משמאל הפתח

שער הציון

(א) וכן בשאלתות ובה"ג ובסי' ר"ע גאון ובמס' סופרים ג"כ הגירסא של חנוכה: (ב) אחרונים: (ג) פתחי עולם בשם ישועות יעקב ור"ל שירצה לברך זמן ביום אחר בעת ההדלקה אמנם אם אירע זה בליל שמיני וממילא יתבטל לגמרי ברכת שהחיינו צ"ע דאפשר דכמו בעלמא קי"ל דזמן אומרו אפילו בשוק דהוא קאי על עצם היו"ט אפשר דה"ה בזה דקאי על עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות אלא דלכתחלה סמכו זה על זמן דהדלקה וכעין סברתי מצאתי במאירי וז"ל מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות י"א שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו בלילה א' ושעשה נסים בכל הלילות ודברים נראים עכ"ל וצ"ע: (ד) רש"י: (ה) ואף דבפמ"ג נשאר בזה בצ"ע הוא העמיק והרחיב בזה ולירף כמה סברות והסכים דאם נזכר קודם שגמר כל הברכות יכול לברך אותם ע"ש אכן כתב שם אולם אם קודם דהדליק נרות הנוספות כגו הראשונות לא יברך רק על הנסים ושהחיינו ע"ש מלתא בטעמא: (ו) וכן מלדד הפמ"ג בסוף דבריו ע"ש: (ז) כגון דאיתרמי דלא בירך בלילה ראשונה דזמנו כל הח' ימים: (ח) דלא גרע מרואה נר חנוכה דמברך ב' ברכות אלו [שם]: (ט) מרדכי ועיין בביאור הגר"א שכתב דכן מוכח ג"כ מרש"י וכ"כ במאירי ועיין בא"ר שהביא עוד כמה ראשונים דסברי הכי ושלא כדעת הט"ז שכתב דדעת מרדכי הוא יחידאה ועי"כ פסקו הב"ח ופר"ח וא"ר כן להלכה: (י) דאלו היה משתתף בפריטי ושומע ברכה מבע"ה [אפילו אם לא ראה אז הנרות] אינו מחוייב לכו"ע לברך אח"כ על הראיה דשומע כעונה והרי כבר הודה על הנס [שם]: (יא) ט"ז ומ"א וברכי יוסף כי הסמ"ג והרשב"א עומדים בשיטת הר"ן לקולא וכפסק השו"ע: (יב) מ"א וש"א ועיין בא"ר וכש"א דגם הב"ח מודה לזה ולא כתב אלא לשיטתו הקודמת: (יג) ויאמר הנרות הללו קודש ולא יאמר קודש הם דא"כ יהיה ל"ז תיבות [א"ר]:

יותר שמאלי (י) * כדי להפנות לימין וכן בליל ג' כשיוסיף עוד אחד כמוך לב' נרות הראשונות יתחיל בנוסף ובו יתחיל (ס) הברכה ואח"כ יפנה לצד ימין (יא) וכן בכל לילה נמצא שהתמיד

שערי תשובה

בפמ"ג ח"ח ס"ס ל"ת שכתב על רחייח מ"ח מיומא דף כ"ט שאין רגיל ד"ל דבפ"ב דהלכות לחנוכה מימין למשלי כדרך שכתיבה דכתם נמי גבי מתנות מזבח כפנימה ר"ל דמה שמוכך ידיו מגבך גופו וכלפיה הוי דרך שמלה ע"כ : (ס) הברכה . עכ"ל ומ"ב וכל זמן שנוסך כו' משמע קצת דלפ"ז לכתחלה כולם מלמ שמדיון עוסק עם בתיקון הפתילות וכיוצא בו יכול לברך ח"ח כמבואר בי"ד סי' י"ט דלכתחלה לא יברך תחר הסתיעה כלל בשלה בירך קודם . ולפמ"ש מלי לברך תוך כ"ד של הסתיעה וכן מבואר לעיל סי' תי"ב דלתחר סיום שבדיקה אין לברך ועי' סי' קס"ז סעיף ת' וכסי' תר"מ ס"ק י"ח וכפי' תרי"ג ס"ק י"ב (פ"ב שכתב שאם שכח לברך קודם הלקיחה מברך עדיין ושיין בפ"מ שם שכתב שיש לה מקר זמן שלרך לעשות ובפ"ב כתב דלהרכבה פוסקים מיקרי זה עובר לעשייתן דכל זמן שהוא עדיין הוא עוסק במצותו ע"כ ושין זה ענין לכאן דשם עוסקים שברכה על הלקיחה וכל זמן שהוא בידו תר לקיחה היא משא"כ כאן שעוסקים שברכה להדלקה וכל שהדלקת מיד גמר מצותו ואפשר דגם כאן שם עוסק בענין שאם לא היה מתקן היה עושה לכתחלה מיד שפיר יכול לברך דהוי"ל כלא הדלקה עדיין כלל כיון שהוסקה עדיתה לכבות משהדליקה ז' ובכה"ג ודאי כבתה זקוק לה ואפשר דגם בכה"ג ושם"ז שבשיל בסימן הנ"ג ס"ק י"ח מודים כזה לתוכר ומדלוק בברכה שהם כתב בשי"ז מדלוק במקום שבהוה עשוי דמה דמיון לשאים שהיו מסתכים אחר הפתילה ס"ם והתם גם כן היו בידוד רק תכשם שלא יאכל טיבול ובכה לו שלא יעמוד בכוח לכל על כל פנים בהדלקה עצמה היתה בידוד משא"כ כאן שלא בשבת הדלקה גופה יהוי שלא תהיה דולקת כלל התיקון וברכה בטלה היא שם היו מתקן ובה"ג מסתבר שיכול לברך אחר שהדלקה קודם התיקון דתיקון זה בודאי שייך להדלקה ולפיו לא הדליק דמי) אך בהלק"ם שם כתב ו"ל שלאם שם הדליק הרחמן ולא בירך שם יכרך על כבל לילה שאחר כך יוסיף גר לאל בלל שהדר ויתחיל בו ויסיים בשותו בשלמ הכותל . ושם לי לשפר לשדר כן יסדר שותם על הכותל וכן כשורה מלד ימין השתא ושע"ם שהתחרים שיוסיף לה יהיו כולם בשעה אחת שיהא כולן שוין בשעה אחת בני ויתחיל בכל לילה בנוסף שהוא שמוש המזוזן בפני הלדם ויתחיל בפתח לו בשלמ שהוא ימין בשעה שכתב בשם רש"ל שיניחם בתוך חלל הפתח כמו המזוזה ע"ש : (ס) הברכה.

ביאור הלכה

לפתח אין לחוש לזה ושפם סי"ל שבתבתי בפנים פיין בשעה"ש : * כדי להפנות לימין . עיין מ"ב ולעת שלכות וחנ"ו דכותה שמרמז שיפך מזה דסיינו שלך מימין למשלי [ולשיית המ"ח לנגד שיפה זו ככל דהוה שהתחילו שיין בשע"ת] ולפ"ז פסק הע"ז בלוען זה דסיינו שיכה שיש מזוזה בשלרם שבשלמ הכותל אלל הכותל יסדרם בשעת הסמוך לפתח ויתן בלילה הראשון הכי אלל הפתח ובלילה שניים יתן הכי בנוסף לגד הלל הכית דסיינו שהכי בנוסף יהי' לימינו וכך הראשון יהי' למשלו ויתחיל להדליק מן הכי בנוסף וילך תחר השניים בנוסף עד שיגיע למשלו ובלילה שלישית בשמוסף שוב הכי יהיה הוא לימינו ואלות הראשונים למשלו ויתחיל להדליק מן הכי בנוסף וילך מן ימין למשלו . וכיכה שמסדרם בתלי הפתח לו בתלון לו בכבכ"ג יסדר בלילה הראשון בלה הסוכה הכי למשלו ובלילה שניי יהן אלל הכי בנוסף בלילו וכך הראשון יהיה למשלו ויתחיל להדליק מן הכי בנוסף שהוא בלילו וילך מן ימין למשלו ובן בכל לילה בשיהן בנוסף ילדיק ממנו וילך מן ימין למשלו עד שבגיע שניי הכי בנוסף הוא בלה בשהוא לילו וילך ג"כ אותו כתלה וילך מן ימין למשלו וה"ל לדיק לשמוך שתוכיו לכפון ופניו לדרום ועיין בפמ"ג שכתב שהוא נסב כשם"ז כמלא שים לנו ג' שיטות דעת המחבר ודעת רש"ל והגר"א ודעת ט"ז וכל אחד עשה כמנהגו ולפי שכתב"ל ג"כ שיטת הגר"א לא מכר ב"ח שיטת הבה"ל לדחות ג"כ שיטת ט"ז אחרי שהפמ"ג והרש"ש העתיקוהו להלכה ואין ב"מ בכל זה בעשה שהוא דבכל גווני יוצא לכו"ע רק לענין להתחלה בלילה ראשון יותר להתחיל להדליק ממנו :

לתת

שער הציון

(יד) רש"ל וכן הוא ג"כ דעת הגר"ח שהוא תולק על מה שכתב בשו"ע שיכרך על הנוסף משום דהלא זה לינו אלא למהדר ביותר ויש עיקר המשוש ויכרך על הראשה וגם משום פיטת לימין יבטל עיקר המשוה שפה הפיקר שיתחיל בכר הסמוך לפתח אלו בשמלל ויכרך על הלילות עליו וכוה מדליק ומכרך תמיד על שמוך לפתח ושל עיקר המשוה עכ"ל : (עו) מ"ל כי בפ"ת הסכים להמחבר וכן בא"ח מהו"ת סי' קפ"ח ולין בו כת להכריע : (עז) מע"מ בשם המהכם"ל והכיתוהו שתחרונים : (יז) מ"א ופשוט : (יח) שם :

מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס :

תרעז דין אכסנאי בחנוכה. ובו ד' סעיפים :

א (א) אכסנאי (ב) שאין מדליקין עליו בביתו צריך (ג) * לתת (ד) פרוטה לבעל הבית (ד) * להשתתף * עמו (ג) בשטן של נר חנוכה (ה) בואם יש לו (ו) * פתח * פתוח

באר היטב

זמן שפוסק ים לו לברך הלק"ט ח"ח סימן ג' סיין שם :

(ב) פרוטה . דייק לומר פרוטה לומר שאין צריך להכסנאי ליתן כל חלי הוצאות הנרות רק בפרוטה דיוכיל ליה שני סיין בס' נן המלך סי' מ' . וגם בזמן הזה מותר להשתתף ד"מ . כתב בתשובת רש"ל שגם הכהורים צריכים להשתתף . ולפשר דדוקא כשאוכל בפני עלמו אבל אם סמוך על שלחן בעה"ב בכלל בני ביתו הוי ומדינא ש"ל להדליק חלה אם רוצה להיות מן המהדרין . מי שפעד אצל הכיהו בתקרלתי מלוה מן המובחר שילך לביתו וילדיק ואם הוא לובי ביתו שילדיקו עליו בביתו ע"ש . ולעיין בומע עסו' תרע"ה ס"ק ג' מש"ב : (ב) בשמן . ולריך הבע"ה להוסיף מעט מזן בשבילו ב"ח מגודה . ובתב הרשב"ם

משנה ברורה

בו תהלה (יט) ולא יפרך להעביר על המלות . ולדעת הי"ח הנ"ל גם בזה יברך תמיד על הגר הרחמן שהוא עיקר המלוה . ורלוה (כ) דבזה יעמיד (כא) הגר הרחמן לגד שמלל ותה"ב בכל יום מוסיף והולך לגד ימין וההדלקה יהיה תמיד בגר שעומד בגד שמלל כמו שבתבנו ופומא והולך לגד ימין :

(א) אכסנאי וכו' . והיינ (ב) הכהורים שלומדים בלח בביתה לריכין להשתתף עב"ם (ב) ודוקא בכהור שהוכל בב"ב וה"ה (ג) משרתיו כיון שסם מהיכין על שולחנו בקביעות מדינא ח"ל להדליק ת"ל רוצה להיות מן המהדרין : (ב) שאין מדליקין עליו בביתו . כי מדינא כשאכלתו מדלקת גר תהוכה בביתו הוי יוצה ר"ת בהדלקתה לף שהוא במקום רחוק מביתו ות"ל סוב להשתתף תפילו בפריטי ועיין בע"ז בשם רש"ל דדוקא (ד) כשהוא יודע בביהור שתשתו מדלקת עליו אבל אם אינו יודע לו להדליק ועם לבתך . ומעשה זה (ה) מי שלא ידע שהדליקו עליו ובא בחותו לילה לביתו ומלא שהדליקו עליו לריך להדליק (ו) לכיון שלא ידע מחלה מסתמא היה דעתו להדליק בעלמו ולא לצאת בשל אחרו ומעולה הל עליו תקנת חכמים ועיין במ"א שדעתו בזה לדילוק בלא ברכה : (ג) לתת פרוטה . היינו שלא ידע שהכהורי ניתן כל אלו הוצאות הנרות רק בפרוטה שני (ז) דע"י מקנה לו חלק בשמן [ויש מהחרונים שכתבו (ח) לריך הבע"ה להוסיף מעט שמן בשבילו הון השיעור שלריך ניתן לעורך הני שעה בשביל עלמו] וה"ה אם בעה"ב (ט) מקנה לו חלק בשמן במתנה ברי דסיי כמשתתף בפרוטה ומ"מ אם יש לו לשכנאי גר (י) נכון יותר להדליק בעלמו : (ד) להשתתף עמו . היינו (יא) שפילו אם שוכל על שולחן בע"ב לא תמרינן דכבני ביתו דמי ומדינא די בגר אחד לכולם כיון דחורה הוא ויהיו שמוך על שולחנו בקביעות לריך להשתתף עמו . ולריך הכהכנאי לשמוע הברכות מבעה"ב [אחרונים] : (ה) ואם יש לו כו' . הטעם (יב) משום חצדת שיחבדו אותו שלא הדליק גר פגוכה (יג) ואפילו אם הוא יודע שמדליקין עליו בביתו לא מהני : (ו) פתח פתוח וכו' . הפילו (יד) הוא פתוח לרוח שפתח בעל הבית פתוחה

שער הציון

(יט) ולפשוקי שלא יפחוד נגד סכנות הקודמין ושכל יהו נגד סכנות שלחבועות וקבוצות סט"ו : (כ) והטעם כיון שבלוה"ם הוא שמוך לפתח מוטב שיעשה כן כדי לקיים גם מה שלמדנו כל פיטות שלתם פוסה וכו' : (כא) וע"ל לפי המבואר לעיל בסימן הנ"ש שלריך לסדר הנרות בסבכ"ג ממזרח למערב משא"כ בשאר ימות השנה שמסדרם מבחוץ לפנים ופניו לדרום : (כב) מ"א בשם רש"ל וט"ז : (כג) מ"ש בשם רש"ל : (ג) פמ"ג : (ד) ובתרומת הדשן סימן ק"ל משמע לפשוט שהוא יודע זה בבירור רק שהוא ביודעת דין זה שהשתה לריכה בנו ביתה לפי שהשלום מוטל על מי שהוא בתוך בתו אבל אם הוא יודע שהוא לא יפשוט לו שיהא יודע בלא בתוך בתו ע"ש : (ה) מ"א בשם רש"ל : (ו) טעם על דבריו [ומיושב קלת קושית הפמ"ג] בנדי יפש : (ז) ת"ח וכ"ב במתירי : (ח) פמ"ג ודש"ת הלא כת"ר לעיל ניתן בשבילו תפי שעם ובפ"ח כתב דת"ל להוסיף כלל : (ט) מ"א בשם הרשב"ש ולכאורה הכוונ בלתר מדברי הקצין ולא בלמיכה בעלמה : (י) לעיל בעת מברי"ו שכתב להשוות שהשתה בעלמא מן השחרנין גר לכל לחד ולחד לחבדו שלא הדליק גר תושב [ל"ל ודש"ת] : (יא) פמ"ג וכ"ב השתירי : (יב) פוסקים : (יג) טור וכן מכואר ברשב"ם וכש"ל סיס ט לשקל תפילו שיש לו שני פתחים מכות לחד דשקלינן לעיל בסימן תרע"ח כשהו חשוב לחלין לעל בשעת הסכ"ת ולכן בשתיל לשתפנו : (יד) מ"ח וכ"ל דלשיטו שפתח תצוכה לפתח כ"ל שפוסק בהידור מלוה יש לו לברך פכ"ל וכ"ל דכיון כ"ל שהוא פסוק בהלכות שלא הגעות שפס שידור מלוה כדקי"ל שהסדרים מובף וכולך בפיר מכבך הכל לא מייבי לחר שבשבים הלכות כל הגעות לחו לא יברך לף בשבין פסיק בשם לח לא שיפוק בתיקון שפתיעת בידוע ש"ח להיות דוקא בלח תיקון זה וכ"ב ל' :

ג טור בשם תשו' אביו הרא"ש ד ה"ה ה מהרי"ו אגודה בשם א"ח וכן כתב המרדכי

(ז) * לעצמו (ח) צריך להדליק בפתחו (ט) ג אע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית וה"ה לבן (י) האוכל אצל אביו. הגה (יא) וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק (יב) * במקום שאוכל וכן נהגו (תשובת רשב"א סי' תקמ"ג) : ב (יג) דקטן שהגיע לחינוך צריך להדליק : ג הי"א שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה (יד) כי חייב לראות הנרות (מרדכי) וכן נוהגין ואפי' אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות

באר היטב

שה"ה אם הבעה"ב מקנה לו חלק בשמן במתנה שרי מ"א :

ביאור הלכה

מיירי אפילו אין הבית חלוק מתוכו אלא שאחורת יש לו בבית זוית אחת שהוא משתמש שם ובאותו זוית יש לו פתח לרחוב שהוא נכנס ויוצא דרך שם ומיישינן לחשדא כשלא ידליק לעצמו או דמיירי דוקא שהבית חלוק מתוכו ויש לו חדר מיוחד שם או חיישינן לחשדא וכן משמע לכאורה לשון השו"ע מסוף דבריו . וכן מלשון הרמב"ם בפ"ד הלכה י"א וצ"ע אח"כ מצאתי כעין זה בשבה"ל סימן קפ"ה שיש שני דיעות בזה וי"ל קצת : * לעצמו . עיין מ"ב . וכדי שתבין מקור דברי מוכרח אני להעתיק לשון המ"א ז"ל והאידנא שמדליקין בפנים אפילו אורחים מדליקין (דיני מהרי"ו סי' ל"א ומהרי"ל סימן קמ"ס) ודוקא כשאוכל בחדר בפ"ע עכ"ל והנה הא"ר השיג עליו דשם מוכח בהדיא דמחמירין בכל גווני ומה שהפמ"ג רוצה לדחוק עצמו וליישב שמעיין שם בפנים יראה שם שאמת עם א"ר והנה הרבה עמלתי על דברי המ"א אור ישראל איך יטעה בזה ח"ו . ומצאתי אח"כ בהגהת תוספות שבת על או"ת בסופו פי"ש ומוכח מדבריו שדעת המ"א להורות שאפילו אין פתח פתוח לעצמו ואף כשהוא אוכל בחדר בפ"ע . והנה באמת דעת מהרי"ו ומהרי"ל להחמיר בכל גווני אך דעת המ"א להורות כשיטתם כשאוכל בחדר בפ"ע עכ"פ ולפ"ז מה דמסיים ודוקא הוא הכרעת עצמו ומיושב בזה השגת הא"ר : * במקום שאוכל . עיין מ"ב מש"כ דמי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר וכו' . ודוקא באופן זה אבל אם הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על ח' ימי חנוכה דבר ברור הוא שכיון שסועד וישן שם כל ימי חנוכה אף שביום אוכל אכילת עראי בביתו שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק וכ"ש האידנא שהסיכר לבני הבית וכיון שישנים בני הבית שם

משנה ברורה

פתוחה והבעה"ב הלא הדליק נר חנוכה מ"מ חיישינן שכשידעו שפה התאכסן אורח אחד (טו) יאמרו שלא הדליק נר חנוכה : (ז) לעצמו . משמע מזה דכשאין פתח פתוח אפילו הוא מתאכסן בחדר בפני עצמו יכול להשתתף בפריטי עם בעה"ב או אם הוא נשוי יכול לסמוך על ביתו ויש פוסקים שסוברין דכ"ז בזמן הגמרא שהיו מדליקין בפתחי הבתים ובחצרות אבל האידנא שמדליקין בפנים בבית כל אורחים היינו אפילו נשוי שבביתו מדליקין עליו בודאי ג"כ צריך להדליק בעצמו בכל גווני דמי יודע באכסניא אם יש לו אשה בבית שמדלקת עליו ואתו למיחשדיה וגם להשתתף בפריטי אינו מועיל משום דכיון שהמנהג כהיום שכל אחד מדליק בבית בפ"ע אתו בני הבית לחשדו ומסיק המ"א שאין להחמיר כדבריהם כ"א כשיש לו עכ"פ חדר בפ"ע אבל אם אין לו חדר בפ"ע יכול לסמוך אאנשי ביתו שהדליקו עליו בביתו או אפריטי ועיין לעיל בסוף סק"ג שכתבנו דכשיש לו נר נכון יותר להדליק בעצמו ועיין לעיל בסימן תרע"ו שהבאנו כמה פוסקים שסוברין דכשהוא סומך על אנשי ביתו אף שיוצא בזה ידי נר חנוכה מ"מ כשרואה אח"כ נר חנוכה יש אומרים שצריך לברך שעשה נסים וע"כ נכון יותר להדליק בעצמו אפילו נר אחד ולא לסמוך על קולא זו ועיין לקמיה בס"ג מה שנכתוב בזה : (ח) צריך להדליק וכו' . וכיון דבזה ההדלקה אינו אלא משום חשדא (טז) י"א דלא יברך אם יודע שמדליקין עליו בביתו אבל אם אין מדליקין עליו בביתו (יז) צריך לברך דכיון שהוא מדליק בעצמו בודאי אינו משתתף עמהם בפריטי וחל עליו מדינא חובת הדלקה : (ט) אף על פי שאותו בית וכו' . טעמו שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר [טור] : (י) האוכל אצל אביו . ואפילו (יח) אוכל אצלו בקביעות כיון דהטעם משום חשד : (יא) וי"א דבזה"ז וכו' . ועיין באחרונים שכתבו דגם הדעה ראשונה מודה בזה"ז דכיון שמדליקין בפנים ליכא חשדא מעוברים ושבים אלא מבני הבית והם יודעים שמדליק במקום שאוכל (יט) או משתתף עם בעה"ב שם : (יב) במקום שאוכל . דמקום אכילתו עיקר . ודוקא לענין אכסנאי הנ"ל שאין ביתו אצלו או לענין בן הסמוך על שולחן אביו (כ) אבל מי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר צריך לילך לביתו להדליק שם נר חנוכה ואם אינו רוצה לזוז ממקום שסועד יצוה לאשתו שתדליק עליו בביתו ומ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו ועיין בבה"ל : (יג) קטן שהגיע לחינוך וכו' . לפי מה שפסק המחבר בסי' תרע"א ס"ב דאפילו המהדרין מן המהדרין אין מדליקין רק נר אחד לכל אנשי הבית ורק שמוסיפין והולכין בכל יום נר אחד יותר ע"כ מיירי כאן שהקטן הזה יש לו בית בפ"ע וע"כ צריך להדליק ולברך אבל לדידן דנהגינן שכל אחד צריך להדר ולהדליק בפ"ע א"כ גם הקטן הזה צריך בכל גווני להדליק בפ"ע והכי פסק הרמ"א לעיל בסוף סימן תרע"ה אבל דעת הפמ"ג והמאירי דאפילו לדידן א"צ להנך הקטן להדליק בפ"ע אם לא שיש לו בית בפ"ע : (יד) כי חייב לראות . זה סותר (כא) לסימן תרע"ו ס"ג דסובר שם דכשמדליקין בביתו א"צ לברך על הראיה ודין דכאן הוא מן המרדכי ושם סתם המחבר כשארי פוסקים שחולקין עליו (כב) ולכן לדינא אין לנהוג כן להדליק בברכה אא"כ שיאמר שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו וכמש"כ רמ"א אח"ז ועיין

שער הציון

(טו) מחה"ש : (טז) הכה"ג והפר"ח סוברין דלא יברך והמ"א ועוד כמה אחרונים מחלקין מהסיא דחלר : (יז) הכרעת הגאון ר"ב פריינקיל (ויש שם ט"ס בדפוס) והדין עמו : (יח) מ"א : (יט) היינו לענין אכסנאי אבל לענין בן אם הוא סומך על שולחן אביו בקביעות הרי הוא בכלל נר איש וביתו וא"צ להשתתף אם לא שרוצה להיות ממהדרין נר לכל אחד [כן מוכח מן מהרי"א בשם א"ת המובא בב"י וכ"כ המ"א בריש הסימן] וכ"כ הפמ"ג ומדברי הפר"ח מוכח דהוא סובר דצריך להשתתפי אח"כ מצאתי כמאירי דהתוס' סבר כפר"ח והוא חולק עליהם [ויש שם ט"ס דמוכח] : (כ) מ"א וט"ז וש"א : (כא) הפר"ח והגר"א . והמחה"ר מיישב בדוחק דדעת המחבר דשאני התם שהוא במקום ישראל ורואה הנרות דכיון שפטור מעיקר המצוה ע"י שמדליקין עליו בביתו וא"צ להדליק וגם רואה נרות חבירו ולא בעי לאדלוקי כדי לראותם אין לו לברך על הראיה כיון שפטור מעיקר המצוה דהיינו ההדלקה בדם הכא שהוא במקום שאין שם ישראל ואינו רואה הנרות אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו מ"מ חייב הוא לראות הנרות ומאחר שצריך להדליק כדי לראות הנרות מדליקין בברכות כיון שהוכרח ונלטוס להדליק ומפני שלא היה ברור לו להמחבר סברא זו לפיכך כתבו בשם י"א עכ"ל ולדינא בודאי אין לנהוג כן כמו שכתבתי בפנים : (כב) פר"ח ולבושי שרד ·

ו הרא"ש בפרק ב' דשבת בשם שאלתות דרב אחאי והמרדכי בשם ילמדנו פסיקתא רבתי ז טור בשם הר"מ מרוטנבורג

(טו) אם רוצה להחמיר ע"ע * ולהדליק בפני עצמו מדליק (ג) ומברך עליהם (טז) וכן נוהגין (ת"ה ומהרי"ל בתשובת מהרי"ל סי' קמ"ה) : ד (יז) והנותר ביום השמיני (יח) * מן השמן * הצריך * לשיעור הדלקה עושה לו מדורה (ד) (יט) ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו ואם נתערב בשמן אחר ואין ששים לבטלו ז יש מי שאומר (כ) שאין להוסיף עליו כדי (ה) לבטלו :

תרעח נר של שבת קודם לנר של חנוכה . ובו סעיף אחד :

א מימרא דרבא שבת כג

א אמי שאין ידו משגת (א) לקנות נר (א) חנוכה ונר שבת יקנה נר שבת (ב) מפני (ב) שלום

באר היטב

(ג) ומברך . דברכה לבטלה ליכא כיון שאינו רוצה לצאת בשל אשתו אל תיובתא עליו תשובת מהרי"ל . ויש חולקין וספק ברכות להקל ע"ז . ורש"ל כתב מי שבא לביתו ומצא שהדליקו עליו צריך להדליק . וכתב המ"א ודבריו אינם מוכרחים לכן אין לברך ע"ש ועיין ט"ז : (ד) ושורפו . דאסור להניחו לשנה הבאה דחיישינן לתקלה טור : (ה) לבטלו . עיין ביורה דעה סי' צ"ט ס"ק י"ד עמ"ש . [עיין בספר אליהו רבה בזה שהעלה להלכה דאף שכבר נפל לפחות מס' שאין לבטלו והשיג על כמה אחרונים בזה] :

(א) חנוכה . ואם יש לו נר א' לביתו סגי ויקח המותר לנ"ח מ"א :

(ב) שלום . שמצטערים לישב בחושך . וכתב הב"ח דאם אין לו פת נ"ח קודם וכ"כ העט"ז אבל הט"ז כתב דפת קודם ע"ש . דהמג"א לא כ"כ אלא אהא דאמרינן דנר שבת קודם משום שלום ביתו דפי' כשמדליקין בפנים יקנה נ"ת כו' כמ"ש אבל לא בא לגרוע עדיפות נ"ח כלל בשביל הדלקה בפנים והדרכה משמע מדבריו דלענין דעדיף מקידוש היום ויין להבדלה אף עתה הדין כן :

שערי תשובה

(ג) ומברך . עבה"ט וכתב בר"י בשם זרע אמת דלצאת מידי כל הספיקות טוב להשתתף בפריטי כדין אכסנאי וישמע הברכה מבעה"ב ע"ש : (בשו"ע) הנותר מן השמן כו' . ועי' בספרי שו"ת בית אפרים מ"ש בזה לשגאון בעמס"ת שאילת שלום ז"ל על השאלתות ומ"ש מ"ש בדברי הר"ן וה"ס ובדברי המג"א שכתב דהוי דשיל"מ ע"ש :

(ב) שלום . עבה"ט וע"ש סי' מ"ט ליישב דברי הש"מ סוף הלכות חנוכה שכתב דמ"ש הרמב"ם דנ"ח מוכר כסותו הוא כ"ש מד' כוסות דמש כ"ש הוא דהא ד' כוסות נמי פרסומי ניסא איכא וכן הקשה הלח"מ והא"ז וכתב ליישב דהא דאמרינן דעדיף מקידוש היום אעפ"י שהוא עדות ע"ג בריאת העולם מ"מ הוא רק בביתו משא"כ נ"ח שמדליק מבחוץ ואיכא פרסום הנס לציבור ומה"ט הוי כ"ש מד' כוסות ולכן שפיר פסק המג"א דלדידן שמדליקין מבפנים לא אמרינן האי דינא דתנוכה ולא נאמרו אלא בזמן שמדליקין מבחוץ ע"ש ובמחב"ת אגב שיטפא רהיט ליה וכ"כ בשם המג"א

משנה ברורה

ועיין לקמיה : (טו) אם רוצה להחמיר וכו' . ר"ל אף דמדינא פטור להדליק אם מדליקין עליו בביתו מ"מ אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בעצמו רשאי ובלבד שיכוין במחשבתו קודם שעת ההדלקה (כג) שאינו רוצה לצאת בשל אשתו וממילא לית כאן משום ברכה לבטלה דכיון שאינו רוצה לצאת בהדלקתה חל חיוב הדלקה עליה : (טז) וכן נוהגין . וכן סתמו (כד) הרבה אחרונים . ויש מן הפוסקים (כה) שסוברין אחרי דחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לא כל כמיניה לומר איני רוצה לצאת בשל אשתי וידליק (כו) בלא ברכה . והנה אף דודאי אין למחות ביד הנוהגין לברך אחרי דהרבה אחרונים הסכימו לברך מ"מ טוב יותר (כז) להדר לשמוע הברכות מפי אחר ויענה אמן [ויכוין לצאת בהן] וידליק נרותיו או ירצה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו דהיינו שהיא מדלקת אחר מערב כמנהג *העולם והוא ידליק קודם מערב : (יז) הנותר ביום השמיני וכו' . דבלילות הקודמין (כח) אם נותר יכול להשתמש בהן למצות הדלקה בלילות שאחריהן ואם נתערב בשמן אחר דינו כדלקמיה : (יח) מן השמן הצריך וכו' . היינו שלא נתן תחלה רק כשיעור הדלקה ונכבה באמצע ונותר ולכן אסור דהוקצה למצותו ואסור להנות הימנו אבל אם נתן הרבה בנר ונותר מותר להשתמש בו לכתחלה וכמו שכתב לעיל בסימן תרע"ב ס"ב . ודע דיש פוסקים שסוברין דאם נתן השמן בסתם הוקצה כל השמן אם לא דהתנה לכתחלה שלא יאסור אלא כשיעור ועיין לעיל בסימן תרע"ב במ"ב סק"ז : (יט) ושורפו בפ"ע . דלהניחו לשנה הבאה לנ"ח אסור (כט) דחיישינן לתקלה ואפילו להניחו בכלי מאוס דודאי לא יבוא לאכלו ג"כ אסור דחיישינן שמא יבוא לדלוק ולהנות הימנו : (כ) שאין להוסיף עליו וכו' . ועיין ביו"ד סימן צ"ט ס"ו דיש מתירין (ל) בכל איסור דרבנן להוסיף עליו אם נתערב ולכן כתב כאן יש מי שאומר : (א) לקנות נר חנוכה וכו' . ואם יש לו נר אחד לביתו (א) סגי אע"ג דטוב (ב) וראוי שיהיה ב' נרות לשבת כדלעיל בסימן רס"ג מ"מ במקום הדחק די שיהיה נר אחד על השולחן שאוכל והשאר לנר חנוכה (ג) ולהוי מן המהדרין [אחרונים] : (ב) מפני שלום ביתו . י"א דבזה"ז (ד) שמדליקין בפנים יקנה לנר חנוכה שהרי לא ישב בחושך ואע"פ שאסור להשתמש לאורה הוי כשעת הסכנה דאיתא לעיל בסימן

ביאור הלכה

ידליקו [פר"ח עי"ש] : * ולהדליק בפ"ע וכו' . כתב הח"א לפי מה שמבואר לעיל דעיקר זמן הדלקתה הוא רק עד שתכלה רגל וידוע שהנוסעים לירידים נוסעים כמה שעות בלילה ולכן ראוי לכל ירא ה' להזהיר לאשתו קודם נסיעתו שתהיה זהירה בזה להדליק תיכף בצאת הכוכבים והוא יסמוך עליה ומ"מ בשיבא לאושפיזא ידליק בלא ברכה ויסדר לשמוע הברכות ממי שחייב להדליק ויענה אמן (דעתו כדעת מהרש"ל והפר"ח) . עכ"ל : * מן השמן וכו' . עיין מ"ב דהיינו כשנכבה באמצע השיעור ואם נכבה כזה בליל ז' ויו"ט והוסיפו בליל ח' הרבה שמן יותר מן השיעור ודלק כשיעור תלי בעס וניתותר נראה דלכו"ע אסור להנות מהן דבודאי יש בזה מן השמן של תוך זיי"ן האסור אם לא שיודע שבשמן שהוסיף על האתמול היה ס' כנגד מעט הראשון : * הצריך וכו' . עיין מ"ב מש"כ דיש פוסקים שסוברין וכו' אבל אם לקח לצלוחית של שמן לנר חנוכה ונשתמש ממנו כדי צרכו לכו"ע אין הנותר בכלל מותר השמן שבנר חנוכה [ע"ד בשם בארות המים : * לשיעור הדלקה . כתב הפמ"ג נ"ע אם נתן השמן לשיעור הדלקת חצי שעה ודלק יותר מחצי שעה (כגון שהפתילה דקה והוא חשב שהפתילה בינונית) אם מותר להסתפק ממנו דאפשר כיון דהוא אקציה מדעתו אף דבטעות הוי נאסר . והובא דבריו במ"א :

שער הציון

(כג) מ"א בשם מהרי"ל ולבוש : (כד) לבוש ופו"ש וט"ז ומ"א וא"ר : (כה) ב"י ומהרש"ל והפר"ח סתם כמותם : (כו) שם : (כז) א"ר בשם של"ה : (כח) טור : (כט) שם : (ל) מ"א ולא העתקתי מש"כ דאפשר דהוא בכלל דשיל"מ דכמה אחרונים מפקפקין ע"ד בזה : (א) מ"א : (ב) מפמ"ג : (ג) גם זה שם וטעמו דענין מהדרין נזכר בגמרא : (ד) מ"א והעתיקו הח"א :

ולא

ב שם בשיל ומזר מעשה

א פור כשם כתי"ג (פוסיים שם בשין אחר שאיב בכאב מעט וכו')

א פור ומתבאר בסי' רע"ז

ביתו (ג) (וע"ל סי' רס"ג סעיף ג') ²ואם יש לו לשל שבת (ד) ואין לו לנר חנוכה ולשין לקידוש היום (ג) (ה) יקנה לנר חנוכה (ו) משום פרסומי ניסא . סגס וס"ס נר חנוכה (ז) קודם לשין סבדלה (ח) וע"ל סי' לקי"ז סעיף ס' :

תרעט ובו סעיף אחד :

א ²בערב שבת מדליקין (א) נר חנוכה תחלה (ב) ואחר כך נר שבת . סגס ומנרך עליסס כמו במול לע"ם שמדליקין (ב) בעוד סיום (ג) גדול (ת"ס סימן ק"ג) ס :

תרפ שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת . ובו ב' סעיפים:

א (א) ²בליל שבת צריך ליתן (ב) שום דבר להוץ (ג) בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא

שערי תשובה

(כצו"ם) מדליקין כו' . ושין בשבות יעקב סימן ט"ו בסופו שמסור להניח לפ"ז בשבת שיכבה הנרות הנובה בלילה ולהזור ולהדליקו בשבוך שלין נכון לשבות כן כיון שבית מלאכה גמורה דתורייתא ואי משום פרסומי ניסא סוי מקום שכשה בשבידה וגם לא מליגו בשום מקום מקום זה שסיו לריכים להיות דולקים בשבת ובשוק משום פרסומי ניסא ע"ם ושיון בשבו"י שכתב בשם מסר"ם שבוסב שהגו' כ"ת יש לזיהר להתפלל מעתה בע"ם של מנובה ושמ"ש להדליק ב"ת כי שפלת מעתה מגד תמיד של בין השרבים וב"ת שכר לגם שגעשה בגרות שמעורה בהדלקת שחר תמיד של בין השרבים ע"כ :

באר היטב

וכתב המ"ש ושפשר דבזמן הזה שמדליקין בפנים יקנה כ"ח ושפש"כ לא יבא בחושך ושפש"ו שהשור לחכול לאורה מ"מ כיון דת"ל בעניו אחר הוי בשעת הסכנה דמניחו על בלחנו חשפ"ו שע"כ משמע בו ה"כ כן הוא וה"ה בחול מי שהין לו אלא נר ת' ע"ב : (ג) יקנה ל"ח . היינו נר אחד והמותר ליין קידוש מ"ש :

(ד) ושמ"כ . וכתב הלבוש דמי שהדליק בדיעבד של שבת תחלה ולא קבל שבת במחשבתו שיכול להדליק אח"כ ע"ם וע"ז הולק עליו וכתב דאינו יכול להדליק בהוחל לדודן שום מנהג פשוט שהשמ המדלקת נר שבת מקבלת שבת עליה ושמורה במלאכה רק אחריה שיהיו דולקות השיעור הזה (ז) וכתבו (ח) שהאחרונים דנכון לכתחלה שיעשה מנחה תחלה וח"ש ידליק :

(א) בליל שבת וכו' . וה"ה (ב) בחול לריך ליזהר בזה שלא להעמיד הנרות נגד המקום שמולם שם הרוח שלא (ג) בשבת לריך שמירה יתירה בזה : (ב) שום דבר לחון וכו' . היינו (ג) במקום שמדליקין הנרות נגד פתח הבית מבפנים [ונם במקום שמדליקין בכותל אחורי הדלת שם ליזהר בזה וכדלעיל בסימן רע"ו ס"ק] אבל במקום שמדליקין בבית החורף ויש בית לפני בית החורף אין לחוש לביזוי דלפעולו יבבה בפתיחתו אין זה פסיק רישה אם לא שפתח בית החורף מכוון כנגד פתח הבית הפתוח לחוץ או לר"ה דאז יזהר לבעול פתח הבית קודם שיפתח פתח בית החורף [כ"ח] : (ג) בין הנרות לפתח

משנה ברורה

לפתח וכו' . ואם לא נתן אסור לפתוח הדלת ושיין לעיל בסימן רע"ה בבה"ל ד"ה כדרכו : (ד) בדלת עלמה וכו' . שפתיחתו ונעילתו מקרב בשמן לנר או מרחיקו ממנה ויש בזה משום מבבה או מבעיר ואע"ג דאיתיו מכוין לזה (ה) הוא פסיק רישה : (ה) ושיין לעיל וכו' . ר"ל דשם שתם לאיסור וכן הלבה :

(א) אין מדליקין נגד חנוכה . ר"ל שאם בירך תחלה על הדלקת נר חנוכה אין להבדיל עליהם אח"כ משום דבבה"ב (ה) אבל יכול לברך תחלה על הנר חנוכה להבדלה ולבבותה ולחזור ולהדליקה למלות נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד הכי דכיון דעביד ביה מלוה הדא ליעבד ביה מלוה אחריתא חלא דכיון דקי"ל דלאחר החפוקי יומא עדיף פפי כדלקמיה בס"ב מהנין להדליק נר חנוכה תחלה וכוב ח"ש להבדיל עליו : (ב) קודם ההבדלה . דאף דמלות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דמוכל לאחר לגאת מן השבת (ג) עדיף טפי וגם בהדלקה יש פרסומי ניסא ושם שכח אחה מזוגבתו יאמר המבדיל בין קודש לחול ואח"כ ידליק ואח"כ אומרים ויתן לך ואח"כ מבדילין : (ג) וכ"ם בביתו וכו' שהרי כבר הבדיל . ר"ל וכבר שמע הבדלה (ג) וכבריו מנומנם דהא לא נתכוון לגאת בהבדלה על ס"ק שמעע בבבה"ב . ודע דס"ז ושמ (ד) כמה אחרונים שעומדים בשיטתו פליגי על עיקר דינו של המחבר ורמ"א וס"ק דמלות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום דהיא תדירה . ושיין בבה"ל שהבאתו דים בזה דיעות בין האחרונים וע"ב בבה"ב אין לנאות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד :

(א) אומר על הנסים . כתוב בספרים שבנוסה על הניסים יאמר ושל הניסים בוי"ו הן בתפלה הן בבהמ"ז . כשעמדה עליהם ים בלב בברכת מודים . (ב) הטעם (ב) דכולה מילתא דחנוכה עיקרה הודאה היא . ובברכה מעין שלש בחנוכה ופורים (ג) אין מזכירין של חנוכה ופורים

שער הציון

(ל) נמרא שם . ושיין לעיל בסי' רע"ו דבאר של שעה וכל חלב מותר ושעם סים מי שחתיר לאיזה בשבר דס"ל דלאו כ"ב הוא ומאחר דגמרא שם יפרש דלא כפי' הגי' בפירושים אחרים שכוכח לשיל בשבר בסימן רע"ו ס"ק כ"י והגר"א פירש דשעם סים מי שחתיר דס"ל דלא ניחא ליה מותר להחלה . ואפילו לפירוש זה ב"ח אין בלבם כדפיה זו דבריס מולקים עליו וכלישתיה בסימן ס"ב סי"ח ס"ק ס"ח : (ג) ומ"ש בדיעבד אם הדליק בשבת אין לריכין לכבותה [פמ"ג בסוף סי' תרע"ו] : (ד) פיין בבה"ל : (ה) נמרא : (ב) ומ"ש בדיעבד אם הדליק בשבת אין לריכין לכבותה ומכל"ש דלא יזהר לכתחלה [פמ"ג בסוף ס"ד] : (ג) פמ"ג בסס ס"ד

יכבה הנרות כשפותח את הדלת : ב ²בע"ש אסור לקבוע הנרות (ד) בדלת עלמה ס אחורי הדלת ²ויש מי שמתיר (ה) (וע"ל סי' לע"ז סעיף ס') :

תרפא אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת . ובו ב' סעיפים :

א ²במוצאי שבת (א) אין מבדילין בנר חנוכה שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו : ב * ²מדליקין נר חנוכה בבה"כ (ת) (ב) קודם ההבדלה . סגס (ג) וכ"ם בביתו שמדליק ומ"כ מבדיל שסרי כבר הבדיל בבה"כ :

תרפב דין על הנסים בחנוכה . ובו ג' סעיפים :

א ²כל ח' ימי חנוכה (א) אומר על הנסים (ב) בבה"מ בברכת הארץ ובתפלה בברכת מודים

שערי תשובה

(ת) קודם . פכה"ע ושיין בספרי מ"ת בית תפרים מ"ם סוס בדברי הת"ד וכביאור דברי הע"ו ובתשובת מהרלב"ח ס' ע"ע לעיין מילה שלא בזמנה יפדיון הבן סי מיניהו קדים (ושיין מש"ל סי' רמ"ע וסי' תכ"ח על דברי המג"א כמ"ש שם מהסוס' דמי"ב דמילה כל יומא זמניס שהסור להניחו עכל) ובביאור דברי הרמ"ב והעור סי' רפ"ו ס"ק :

(כצו"ע) חומר על הנסים כו' . ושיין לעיל סי' תרע"ו שגם גר יכול לומר שעשית לאותותינו כו' ומ"ש שם מכר באותם בברכה כו' ושם הזכיר שם יסיים בברכה ושין בשתי לחזור כל שהוא בתפלע תפלתו ושם יחזור כו' בברכה לבעלה כ"ב ב"ת בשם משה יסודה ופ"ם בשם בבבה"ו סי' תקפ"ח שיכול לומר על הנסים אי יעקה ויבא שין בברכה לברכה שין בברכה לבעלה ואפשר נמי לא הי שבברי משין בברכה היא ושתב שבן לתוי לעהוג ובכתב"ג בביא בבבה"ב דברי תפלע מעדני שלך שבבה"ו לומר יפסיק

משנה ברורה

לפתח וכו' . ואם לא נתן אסור לפתוח הדלת ושיין לעיל בסימן רע"ה בבה"ל ד"ה כדרכו : (ד) בדלת עלמה וכו' . שפתיחתו ונעילתו מקרב בשמן לנר או מרחיקו ממנה ויש בזה משום מבבה או מבעיר ואע"ג דאיתיו מכוין לזה (ה) הוא פסיק רישה : (ה) ושיין לעיל וכו' . ר"ל דשם שתם לאיסור וכן הלבה :

(א) אין מבדילין נגר חנוכה . ר"ל שאם בירך תחלה על הדלקת נר חנוכה אין להבדיל עליהם אח"כ משום דבבה"ב (ה) אבל יכול לברך תחלה על הנר חנוכה להבדלה ולבבותה ולחזור ולהדליקה למלות נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד הכי דכיון דעביד ביה מלוה הדא ליעבד ביה מלוה אחריתא חלא דכיון דקי"ל דלאחר החפוקי יומא עדיף פפי כדלקמיה בס"ב מהנין להדליק נר חנוכה תחלה וכוב ח"ש להבדיל עליו : (ב) קודם ההבדלה . דאף דמלות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דמוכל לאחר לגאת מן השבת (ג) עדיף טפי וגם בהדלקה יש פרסומי ניסא ושם שכח אחה מזוגבתו יאמר המבדיל בין קודש לחול ואח"כ ידליק ואח"כ אומרים ויתן לך ואח"כ מבדילין : (ג) וכ"ם בביתו וכו' שהרי כבר הבדיל . ר"ל וכבר שמע הבדלה (ג) וכבריו מנומנם דהא לא נתכוון לגאת בהבדלה על ס"ק שמעע בבבה"ב . ודע דס"ז ושמ (ד) כמה אחרונים שעומדים בשיטתו פליגי על עיקר דינו של המחבר ורמ"א וס"ק דמלות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום דהיא תדירה . ושיין בבה"ל שהבאתו דים בזה דיעות בין האחרונים וע"ב בבה"ב אין לנאות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד :

(א) אומר על הנסים . כתוב בספרים שבנוסה על הניסים יאמר ושל הניסים בוי"ו הן בתפלה הן בבהמ"ז . כשעמדה עליהם ים בלב בברכת מודים . (ב) הטעם (ב) דכולה מילתא דחנוכה עיקרה הודאה היא . ובברכה מעין שלש בחנוכה ופורים (ג) אין מזכירין של חנוכה ופורים

שער הציון

(ל) נמרא שם . ושיין לעיל בסי' רע"ו דבאר של שעה וכל חלב מותר ושעם סים מי שחתיר לאיזה בשבר דס"ל דלאו כ"ב הוא ומאחר דגמרא שם יפרש דלא כפי' הגי' בפירושים אחרים שכוכח לשיל בשבר בסימן רע"ו ס"ק כ"י והגר"א פירש דשעם סים מי שחתיר דס"ל דלא ניחא ליה מותר להחלה . ואפילו לפירוש זה ב"ח אין בלבם כדפיה זו דבריס מולקים עליו וכלישתיה בסימן ס"ב סי"ח ס"ק ס"ח : (ג) ומ"ש בדיעבד אם הדליק בשבת אין לריכין לכבותה ומכל"ש דלא יזהר לכתחלה [פמ"ג בסוף ס"ד] : (ג) פמ"ג בסס ס"ד

ב סי׳ף ומ״ש
מסק דתני כ׳
תוספ׳ סס וכ״כ
התוס׳ סס וכסס
תוספתא דכריכות
וכ״כ סעור בסמס
ג טור ד מסקנת
הגמ׳ סס ה טור
בסס י״ל וכ״ו
כרת״ם דלא יסלל
לדם לכתחו לא כנ׳
לתכונות ולא כנ׳
ת״ל לכיון לזורך
ע״כ בת״ח שכך
כיח כתוספתא בריש
תפלות וכ״כ בסמס
פרמ״ם ובמסכת
סופרים
א מימרא דר׳ יוחנן
מקום כ׳ יהודה
פרקין י׳ ובעשם
מפני שהסם נתחדש
בכל יום ועוד בכל
יום כשיש עלו תלוק
מבל תכירו וכל אחד

א מסנס מגילס ל״ת לחיותה בפסוקיהה שכ״כ בכפליו נסלס מלאכת המשכן עור ב׳ שס בסס ים מקומות ג שס בעור ד שס

שערי תשובה

תפי׳ בתמלא בכרכה ע״ם וע״ש כמי שכתב עס״ע וכיוצא שת״ל לחזור וכולס להתחיל ולהתחלל לזרוך לכוון בשם מדבס וגם לזרוך שיהיס מציר בעלמו שיוכל לכוון היעב בתפלתו מבלס ועל סוף ואס יודע לחדם כס דבר ואס יוזרך טוב לעשות כן פ״ם ובכה״ם בנוסס עס״ע שיחזר הרבשם בתחס ובפר״ח כתב לקרות בתיקון תחת הכי״ם וע״ש להעבדוס תוכי לשון כתב בפר״ח שיותר נכון לומר מתוכי לשון וכ״כ תבודהבס שבן הוא בסדר רב פעדיה וכ״כ מהר״ם מרוטנבורג ע״ש :

(כשו״ע) נוהגין שת בסבלי הו׳ . ובפר״ח כ׳ שהיו לומר בלי ברכה ובחיי סי׳ קל״ב כ׳ שהומבים וכ״כ בשת״ב כהן דפשוט שיחזרו בתוכה בלי ברכה בכל השבוע ומסת״ב בשם סי׳ קל״ח כתב שבתוכה טוב שיקרא כ״ח בביתו ובכיוהו בה״ם שם ם״ם :

(כשו״ע) קולין בקרבנות הי׳ . עיין בדיעות הלו ובדין עשות בקריאה בפ׳ שער תפריס בפר ת׳ ותשלת בכל מבואר פיעב :

משנה ברורה

ופורים : (ג) אין מחזירין אותו . בלשו דאוריירתא מיבעי ליה וקאי אתפלה ואברכת המזון ואין חילוק בבתי״ם בין בחול ובין בשבת תוכה אף דמוכרת לאכול מלד שהוא שבת מ״מ לינו חוור בשביל על הניסים דתוכה [פמ״ג] ועיין בסימן קפ״ח במ״ב סוף סקל״ג : (ד) בשמניע להרחמן וכו׳ . וה״ם שיאמר כן בתפלה לחר נחר בתפלה בדרך בקשה קודם יהיו לרלון [ע״ר] : (ה) יאמר הרחמן . וכן בפוריס [לבוש] ובר״ח שבתוכה (ל) יאמר זה לחר הרחמן הוא יחדש וכו׳ משום דתדיר קודם : (ו) צריך להזכיר . דיוס הוא שבתחייב בהרבשם תפלות . ואס לא אמרו (ס) אין מחזירין אותו : (ז) אין אומרים בשם שעשית . י״ל משום דלא שכיח לרבים בני רשעות וחרונות ושעות הוא דשכיח הלבור שרי אלא עיקר הטעם בכל דבר הנוי להבה תקנו בלהבה ובדבר דהודאה הוי לשבער ועיקר על הניסים הוי בלשבער [ב״י] : (ח) וי״ש שאומרים אותו . כתב ב״י ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד . בעל הניסים י״ל להשכיחם תורתך

שערי הציון

תפי׳ יד תפריס : (ה) ע״ז ופמ״ג : (ל) לכוש : (כ) פמ״ג : (ג) ת״ת : (ת) פר״ח : (כ) לבוש : (ג) ברכי יוסף :

באר היטב

(ס) כשמניע . וה״ם שיאמר כן בתפלה אחר גמר התפלה דיוק בקצה . יש לומר הרבשה בחלף . כ״ו . להשכיחם תורתך ולהעבידה חקי וכו׳ בלא מימי״ן ס״ג מרדכי וכ״כ בכלבו״ . בזמן בלא וה״ן ט״ו בלא בלבוש שכתב לומר ובזמן הזה בוא״ו ע״ם . וי״ל שמונת ימי הנוכה הלו להודות וכו׳ מ״ח :

(ת) ג״ת . כתב הכל בו ג״ת שיר מזמור לחלף לפי שהם כנין י״ע מחבר שהומרים בו הלל :

(ל) אבל שמונה ימי חנוכה (א) גומרין את ההלל . סגס וכל שמונת ימי הנוכה (ס) ס״ח תחמן ולו״ך ולמגלה ולדוק הדין גס בערב הנוכה בשחה וע״ל סימן קלג״ח (מהרי״ל ומנהגים) :

תרפג ובו סעיף אחד :

א אבל שמונה ימי חנוכה (א) גומרין את ההלל . סגס וכל שמונת ימי הנוכה (ס) ס״ח תחמן ולו״ך ולמגלה ולדוק הדין גס בערב הנוכה בשחה וע״ל סימן קלג״ח (מהרי״ל ומנהגים) :

תרפד סדר קריאת התורה בחנוכה . ובו ג׳ סעיפים :

א קורין בקרבנות (א) הנשיאים שבפ׳ נשא שלישה בכל יום ומתחילין בברכת (ב) כהנים (וי״ש שמתחילין ביום כלות משה (מור) (וכן נהגו נוהגין) ויקרא אותו (ג) עם כהן ולוי וישראל קורא ביום הראשון . (וי״ש שבכהן קורא כל אותו ספרשה עד ביום הרחשון ולכו׳ וביקרא קורין ביום הרחשון (מהנגיס) (וכן נוהגין) . ביום שני קורא כהן ביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד ביום השלישי וישראל חוזר וקורא ביום השני ועל דרך זה בכל יום . סגס וי״ש שיקרא קורא ביום

באר היטב

(ס) כשמניע . וה״ם שיאמר כן בתפלה אחר גמר התפלה דיוק בקצה . יש לומר הרבשה בחלף . כ״ו . להשכיחם תורתך ולהעבידה חקי וכו׳ בלא מימי״ן ס״ג מרדכי וכ״כ בכלבו״ . בזמן בלא וה״ן ט״ו בלא בלבוש שכתב לומר ובזמן הזה בוא״ו ע״ם . וי״ל שמונת ימי הנוכה הלו להודות וכו׳ מ״ח :

(ת) ג״ת . כתב הכל בו ג״ת שיר מזמור לחלף לפי שהם כנין י״ע מחבר שהומרים בו הלל :

משנה ברורה

ולא יאמר מתורתיך במ״ם . ל״ל שמונת ימי הנוכה הלו להודות [מ״ח] : (א) גומרין את ההלל . לפי שבכל יום נוסף נס חדש ושוד ים עשרים עיין בב״י . ואחר ההלל (ס) אומרים הלי קדים . מי שהוא אבל בשחרית (ב) אין מתפללין לפני התמוד דיש הלל הא ערבית מתפללין לתחר בר״ח ב״ב ערבית . אין אומרים אל ארך אפים בב׳ וה׳ בחנוכה ויה״ר אחר ס״ת . ולענין הלל אם מותר לומר בביתו (א) הכשיטים . משום שנעשר מלאכת המשכן בכ״ה בכסליו : (ב) בהניס . לפי שנעשה הגם ע״י בהניס : (ג) עם כהן ולוי . כהן יקרא עד לפני המשכן או עד לאוכות המוזה ומשחר יקראו לוי וישראל (ס) אבל אותם שנהגו לקרות לכהן עד ולוי אחרכם הוא מנהג בטעות וצריך לבטלו שהשלשה צריכין שיקראו בסדר היום ושלר היום הוא פרשת נשיאים . ואחר הקריאה (ב) אומרים ח״ק . אם שמע וקראו ביום שני של חנוכה פרשת נשיא ג׳ וכיוצא (ג) עלתה להם לחיין

שער הציון

(ל) מנהגים : (ס) לתכונים : (ו) פ״ע בשם ת׳ ל״ע : (ז) וכתב דכן דעת כמעט מכם : (ת) ואפילו לנקף לתה פסוקים מכם תשים ג״כ אין נכון לעשות כן : (כ) מנהגים לנכוף [שם] : (ע) פר״ת ע״ם שכתב דם״ם דכרי לקרות כ׳ נכרי בפרשת השבוע : (י) ם״ת : (יח) פוסקים : (יב) כ״י : (יג) ע״ת :

ה שם ו כריתת שם במגילה ז שם ותע״ג דמרות דבלמה קדושי קמי תפ״ם עדיפי לן מזכיות דמכותו׳ פתיד מיכו כ״ן ח מימרא דרכי יוסף נפתח נפתח מגילה כ״ע ט במתי דסלוק מיכו ושוד דפרכומי ניסא פדיק הכי״ם י מימרא דר׳ יוסף שם כ רוקח וסכל טו כשם רבי׳ :

(ד) השמיני וגומרין בל הסדר וקורין פרשה ראשונה של בהעלותך (ומוציאים לסיום כן עשה לת המנורה) (מנהגים) : ב בשבת שבחנוכה מוציאין ב׳ ספרים בא׳ קורא בפרשת (ה) השבוע ובשני קורא (ו) בשל חנוכה (ז) ומפטיר רני ושמחי ואם חלו בו ב׳ שבתות מפטיר בב׳ במלבים בנרות דשלמה . סגס ושס חל מתוכה בשבת זו (ח) מפטירין (ס) בשל מוכה (מנהגים) : ג אם חל ר״ח טבת בשבת מוציאין ג׳ ספרים וקורין ו׳ (ט) בפ׳ השבוע ובשני קורא א׳ (י) בשל ר״ח ומתחיל וביום השבת ובג׳ קורא מפטיר בשל חנוכה (יא) ומפטיר רני ושמחי (יב) ואם חל ר״ח בחול מוציאין ב׳ ספרים וקורין בא׳ ג׳ בשל ר״ח ובשני קורא א׳ בשל חנוכה ואם טעה החזן (יג) וקרא ד׳ בשל ר״ח אם לא הוציאו ספר ב׳ (יד) א״צ (כ) לקרות יותר אבל אם הוציאו ספר ב׳ (טו) משום פנמו צריך (ג) (טז) לקרות ה׳ בשל חנוכה . סגס * ושס טעס ומתחיל לקרות בשל מנוכה (יז) לריך (ד) להפסיק לקרות בשל ר״ח (לבודרסס סלכות ברכות) (יח) * ושס לריך לנרך על קריאת כ״ח ע״ל סימן ק״מ :

באר היטב

(ס) בשל מנוכה . ומקלת שוס משס עפי׳ תכ״ס ס״ג . ויש״ל דבשבת שני מפטירין שוס משס . לבוס : (כ) לקרות יותר . דלין מבניחין בתוכה : (ג) לקרות חמשי . ויאמר קדים מחריו ושס אמר קדים אחר הריביעי לפ יאמרנו אחר החמישי תשוכת מהרי״ל סי׳ לי״ב . ועפי׳ רפ״ב ס״ו וסכי׳ קמ״ד ואפי׳ נזכרו בקריאת הרביעי אל יקרא הוא בחוכה דאין מדלגין בס״ם סי׳ קמ״ד ב״י ס״ל מ״ח : (ד) להפסיק . ומט״ו כתב דאפי׳ בשל ר״ח אין לריך להפסיק אלא קורא בשל חנוכה ואח״ב יקרא לאחריס בשל ר״ח ובתב שבן מכריס הרב הגאון מוהר״ר נפתלי כ״ן ז״ל ע״ם ועיין בניגת ודיוס חת״ם בלל ס׳ סימן נ״ו :

משנה ברורה

דאין קפידת בימים : (ד) המשיני . בהן ולוי (ד) קורא בקרבנו של גמליאל ושרגל נומר בו : (ה) המכוש . שבשה קרושים לפחות (ה) ואומר ח״ק : (ו) בשל חנוכה . ואם הוא יום ט׳ של חנוכה מתחיל מויהי ביום כלות [לבוש] המשיר יקרא (ו) רק בשיש אחד דיוס ההוא לבד וכן בר״ח שבחנוכה קוריס להרביעי רק בשיש אחד לבד של אותו היום דהיינו יום הששי ואם ר״ח טבת חל בימים קודש ב׳ דר״ח אחות ז׳ להנוכה בשיש הז׳ לבד : (ז) ומפטיר רני ושמחי . על שם רחיתי והנה מנורת זהב כולה : (ח) מפטירין בשל חנוכה . ר״ל אף דבעלמא המנהג בשבת שיש אחר לדחות הפטרת השבוע ולקרות הפטרת שוש חשיש אחות מעניגת אחתן בין בשבת שבוע לעיל בסוף סי׳ תכ״ח מ״מ בשבת חנוכה אין בשבת אחר לדחות של חנוכה דפרסומי ניסא עדיף והנה המ״א בסימן ד״ו ס״ק ס״מ בשבת אחנוכה אחל סס מקלים [לבוש] ובשבת שיש מפטירין שוש חשיש ואין מפטירין בשל חנוכה הואיל ובכר הפטירו בשל חנוכה בשבת אחנוכה (ז) אבל בר״ח כתב דמרמ״ח מסמע דבין בשבת אחנוכה ובין בשבי (ח) קורין רק של חנוכה לחוד ובן נוהגין : (ט) בפרשת השבוע . ור״ס שם רוציס לקרות בה ד׳ או יותר מן ז׳ ג״כ ערי והעיקר (ע) דבין כולם לא אחות מבשבת . כשנומר פרשת השבוע (י) מניחין ס״ת אבל ואין ומחרין קדים אם מבניחין הרחשונה ונוללין אותה ופוחחין השניה וקוראה בה וכשאומרין קדים על השניה מניחין השלישית אלא (י) בשל ר״ח . התדיר קודם : (יא) ומפטיר רני ושמחי . להא דתדיר קודם לעניין להקדים אבל לעניין לדחות פרסומי ניסא עדיף ועוד דבינן דקורא בשל חנוכה בחחרונה יש להפטיר בחתי דשלים מניה : (יב) ואם אל ר״ח בחול . אחתיל פ׳ התמיד בהן עד רביעית היום . לוי עד ונבבה . ישראל עד ונבבו . והרביעי קורא בחנוכה [פמ״ג] : (יג) וקרא ד׳ בשל ר״ח . וה״ה אם טעה ומדמן בשבת מנוכה : (יד) ת״ל לקרות יותר . דאין מבניחין בחנוכה דר״ח עיקר ואפילו (יב) אם נזכרו בתחילת קריאת הרביעי אין לומר מרביעי עלמו יקרא בס״ת זו בשל חנוכה קודם שיחחיל בפרשת ר״ח דה״ל מדלג ואין מדלגין בתורה בשני עניגין בדליעל בסימן קמ״ד אלא מאחר שהרביעי התחיל לקרות בשל ר״ח יחחיל ויבוד ויבוה אמיתי אחריו ויקרא אם הוציאוה אם בשל חנוכה : (טו) משום פנמו . דמוטב לבטל הא דלחמרינן דבר״ח אין מוסיפין על הרבשה מלפנוס הס״ת [ב״י] : (טז) לקרות המיעי וכו׳ . ויאמר קדים (יג) אחריו ואם אמר קדים אחר הרביעי לא יאמרנו אחר החמישי : (יז) לריך להפסיק . עיין בס״ז שכתב דהאי פסקא לאו דסתכת הוא ואין לריך להפסיק אלא קורא כהן בשל חנוכה ואח״כ יקרא לאחריס בשל ר״ח ועיין בבה״ל שבירדו כל הפרעים שים בוה : (יח) ואם לריך לנרך וכו׳ . עיין בבה״ל

שער הציון

(ד) מנהגים : (ה) לתכונים : (ו) פ״ע בשם ת׳ ל״ע : (ז) וכתב דכן דעת כמעט מכם : (ת) ואפילו לנקף לתה פסוקים מכם תשים ג״כ אין נכון לעשות כן : (כ) מנהגים לנכוף [שם] : (ע) פר״ת ע״ם שכתב דם״ם דכרי לקרות כ׳ נכרי בפרשת השבוע : (י) ם״ת : (יח) פוסקים : (יב) כ״י : (יג) ע״ת :

תרפה סדר ד' פרשיות. ובו ז' סעיפים:

א משנה וברייתא מגילה כ"ט ב כשמואל ותניא כותיה ג שם כברייתא ד שם במשנה וברייתא ל' ה שם ו שם ז כלל שם ח שם וכלל לסקדים זכירה לעשייה ט הרי"ף והרא"ש שם

א (א) ר"ח אדר הסמוך לניסן שחל להיות בשבת (ב) קורין פרשת (א) שקלים שהיא כי תשא עד ועשית כיור נחשת (ג) ומפטיר ויכרות יהוידע ומוציאין ג' ספרים באחת קורא פרשת (ד) השבוע (ה) ובשני של ר"ח ובשלישי קורא מפטיר בפרשה שקלים: **ב** בשבת שניה מוציאין ב' ספרים בא' קורא פרשת (ו) השבוע ובשני קורא זכור את אשר עשה לך (ז) עמלק ומפטיר (ח) פקדתי את אשר עשה עמלק: **ג** בשבת שלישי שהוא ט"ו באדר מפסיקין ובשבת ד' שהוא כ"ב לאדר מוציאין ב' ספרים בא' קורא בפרשת (ט) השבוע ובשני קורא פרשת (י) פרה ומפטיר וזרקתי עליכם מים טהורים (יא) (ועי"ל סי' קל"ז סעיף ס'): **ד** בשבת חמישי שהוא כ"ט באדר מוציאין ב' ספרים בא' קורא פרשת (יב) השבוע ובשני החדש הזה (יג) לכם ומפטיר בראשון באחד לחדש: **ה** חל ר"ח אדר הסמוך לניסן תוך ימי השבוע ואפילו בע"ש מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשניה כדי שתהא פ' זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה ואם חל פורים בע"ש מקדימים לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו: **ו** הימים שראוי לקבוע בהם ר"ח אדר זבד"ו וסימן לשבתות ההפסקה זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו כלומר כשחל ר"ח

שערי תשובה

(בשו"ע) ר"ח אדר הסמוך כו'. ועיין כל דיני סדר קריאת ארבע פרשיות וטעות הקריאה בספרי שער אפרי' שער ח' שביארתי הדברים פל

באר היטב

(א) שקלים. ואם שכחו הצבור בר"ח אדר לקרות פרשת שקלים צריכים לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות הפרשה. גינת ורדים הא"ח

משנה ברורה

(א) ר"ח אדר וכו'. אבאר בקיצור ענין ד' פרשיות. והוא. חז"ל (א) תקנו לקרות ד' פרשיות בשנה מר"ח אדר עד ר"ח ניסן לזכרון ד' דברים והם אלו. הראשונה היא פרשת שקלים לזכרון מצות מחצית השקל שיתבאר בסמוך שהיו מחוייבים ליתן ללשכה לקרבן התמיד בכל שנה. השניה היא פרשת זכור לזכור מעשה עמלק וקורין אותה בשבת שלפני פורים לסמכה למעשה המן שהיה מזרע עמלק וכדי להקדים זכירת מחיית עמלק לעשייתה וכדכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. השלישית היא פרשת פרה אדומה והיא בשבת שקודם פרשת החודש שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו ית' שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה. הרביעית פרשת החודש בשבת הסמוך לר"ח ניסן כדי לקדש חודש ניסן דכתיב בתורה החודש הזה לכם ראש חדשים אבל אין זה עיקר הקידוש כי עיקר הקידוש הוא בעת ראית הלבנה שמקדשין אותו הב"ד ואין הקריאה הזאת אלא מדרבנן: (ב) קורין פרשת שקלים. דאמר קרא (ב) זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה והאי לחדשי יתירא הוא אלא אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וזהו ניסן דגמרינן בגמרא בג"ש שחודש זה הוא חודש ניסן וכיון דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה לכך מקדמינן ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו שיביאו שקליהם בר"ח ניסן ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים. יוצר יש לשחרית וגם למוסף בפרשת שקלים ובפרשת החודש אבל בזכור ופרה לא תקנו במוסף [פמ"ג] אם אירע שלא קראו הפרשה מענינו של יום (ג) אין לה תשלומין לשבת הבאה [שערי אפרים]. אם שכחו הצבור לקרות פרשת שקלים והי"ה בשארי השלשה פרשיות אם כבר אמר הפטרה של סדר השבוע בברכותיה ונזכרו צריכים לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות הפרשה בברכה לפניה ולאחריה ויאמר אח"כ קדיש ויפטיר בלא ברכה לפניה ולאחריה. ואם נזכרו אחר שהתחיל לברך על הפטרה ואמר השם יגמור הברכה ויאמר קצת פסוקים מהפטרת השבוע [כדי שתהיה לברכה מקום לחול] וכלא ברכה אחריה ויוציאו ס"ת ויקרא עולה אחד מענינו של יום ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש ויקרא הפטרה בלא ברכה לפניה והברכות שלאחריה יברך. ואם נזכרו מיד אחר שבירך ברכה אחרונה על התורה יוציאו ס"ת אחרת ויניח אצל הראשונה ויאמר קדיש ואח"כ יקרא אחר שיפטיר מענינו של יום בברכותיה [שם] אם טעו וקראו הפרשיות והמגילה (ד) באדר ראשון צריך לחזור ולקרות המגילה בשני ולענין הפרשיות בב"י משמע דא"צ לחזור אבל בד"מ ובא"ר כתבו דצריך לחזור: (ג) ומפטיר ויכרות יהוידע. כי שם נזכר נדבות לבדק הבית. ואין מפטירין בשל ר"ח אף שהיא תדירה משום דמשקלים סליקו בתורה ומפטירין בה: (ד) השבוע. שבעה אנשים ובמקום שנהגו להוסיף מוסיפין [ש"א]: (ה) ובשני של ר"ח. ומתחילין וביום השבת [לבוש] ומניחין ס"ת השלישית אצלה ואומרים ח"ק. ואם אחר שגמר פרשת השבת טעה ולקח הס"ת שהיתה מגוללת על פרשת שקלים ובירך לפניה והתחיל לקרות יסיים בפרשת שקלים ואח"כ להעולה בס"ת השלישית למפטיר יקרא עמו בפרשת ר"ח וההפטרה יאמר השמים כסאי מאחר שבקריאת התורה נסתיים מענין של שבת ור"ח. וכן ה"ה בשבת פרשת החודש כשחל ר"ח ניסן בשבת והקדים לקרות בפרשת החודש [ש"א]: (ו) השבוע. ומניחין ס"ת השניה אצלה ואומר ח"ק: (ז) עמלק. עד לא תשכח: (ח) פקדתי. כן הוא ברמב"ם ובלבוש איתא ויאמר שמואל כה אמר ד' פקדתי את אשר עשה וגו': (ט) השבוע. ומניחין ס"ת השניה אצלה ואומרים ח"ק: (י) פרה. בפרשת חוקת מתחלת הסדר עד תטמא עד הערב: (יא) ועי"ל בסימן קל"ז ס"ה. שם מבואר אם טעה ולא גמר כל הפרשה: (יב) השבוע. ומניחין ס"ת השניה אצלה ואומרים ח"ק: (יג) לכם. עד תאכלו מצות כשחל ר"ח ניסן בשבת שאז הוא פרשת החודש מפטירין פ' החודש ולא השמים כסאי [עט"ז בשם לבוש] ומוציאין ג' ספרים באחד קורין פרשת השבוע ומניחין השניה ואין אומרין קדיש ומגביהין הראשונה וגוללין ופותחין השניה וקורין בפרשת ר"ח מן וביום השבת עד ונסכו ומניחין השלישית ואומרין קדיש ומגביהין
השניה

שער הציון

(א) מגמרא ופוסקים: (ב) גמרא: (ג) וכן איתא בתוי' רע"א: (ד) כגון שחשבו שהיא שנה פשוטה ואח"כ נודע להם שהיא מעוברת:
אף

י תוס' ברכות י"ג

בשבת מפסיקין בחמשה עשר בו וסימן זט"ו וכשחל ביום ב' מפסיקין בו' בו וסימן ב"ו וכשחל ביום ד' מפסיקין בד' בו וסימן ד"ד וכשחל ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות ב' בו וי"ו בו וסימן ובי"ו: **ז** י"א (יד) שפ' זכור (טו) ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם (ג) מדאורייתא לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא (טז) למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא. הגה ואם א"א להם לבא (יז) מ"מ יזכרו לקרותם (יח) בנגינתם ובטעמם (מלא כתוב):

באר היטב

כלל א' סימן ל"ו ע"ש. אם טעו וקראו הפרשיות והמגילה בראשון צריך לחזור לקרותן בשני עיין ב"ה: (ג) מדאורייתא. בשל"ה האריך ללמד שפרשת פרה אינה דאורייתא וכ"כ הב"ח וכ"כ בתשובת מהרי"ל סי' קפ"ב שלא הזכיר אלא פרשת זכור. וכת"ה סימן ק"ח כתב וז"ל באשר"י פ"ז דברכות כתב דעשה דאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה. ובתוספות שנ"ן כתבו דאין שום קריאה דאורייתא רק פרשת זכור. ובתוספות הקצרות בברכות פ"ג פי' דפרשת זכור ופרשת פרה חייבים לקרותן מן התורה וכו'. וא"כ צריך ליזהר יותר שישמעו קריאת פרשת זכור ביו"ד ממקרא מגילה בזמנה אלא שהעולם לא זהירי בהכי עכ"ל. וכתב המ"א וכ"ל ליישב מנהג העולם דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוקא בשבת זה אלא שחכמים תקנו בשבת זה הואיל ושכיחי רבים בבה"כ וסמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן וע"כ כששומע בפורים פרשת ויבא עמלק נמי זוכר מעשה עמלק ויוצא י"ח וכ"ה ברא"ס סימן ב'. אבל פרשת פרה לא מצינו שהוא מדאורייתא עכ"ל ע"ש. וכתב רש"ל שאין הקטן עולה למפטיר בפרשת זכור ובפרשת פרה ע"ש. והב"ח כתב דבין קטן שיודע למי מברכין ובין שאינו יודע למי מברכין עולה ע"ש. והט"ז כתב דוקא קטן היודע למי מברכין עולה. ובסי' רפ"ב פסק רמ"א דקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוסיפין באדר ונראה דביודע למי מברכין קאמר עכ"ל ע"ש. ועיין בגינת ורדים הא"ח כלל א' סי' ל"ז. כתב מהרי"ל בכל ד' פרשיות אין מזכירין נשמות ואומרים צו"ן ד"מ. יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית בכל יום ה' מפרשת שובבי"ם ת"ת וי"א גם פרשת ויקהל ופקודי ואומרים שומר ישראל וכו'. ופשוט דהש"ץ אומר עננו בשחרית ומנחה. וכתב האר"י ז"ל כפי' התורה שימים אלו מסוגלים לתקן עון קרי יותר מכל השנה להמתענים בהן לכן מתחיל מפ' שמות שאז התחיל השעבוד שנתקן הקרי דאדה"ר ונגמר בפרשת כי תקנה עבד עברי ע"ש:

שערי תשובה

בוריין בעזה"י: (ג) מדאורי'. עבה"ט ועיין בספרי אפרים שער ח' ומ"ש בה"ט בענין תענית שובבים כו' מנהג המתענים במדינו' אלו בשנה פשוטה שובבי"ם לבד ובשנה מעוברת מוסיפים ת"ת ועי' בא"ר בשם מלבושי יו"ט שאם אירע שר"ז או ט"ו שבט או פורים קטן חל ביום ה' אם ללותו ולפורעו (ע"ש בא"ר שמסתפק בכוונתו אם ר"ל שמחויב להתענות בו ביום או שמא ר"ל שידחם לגמרי ע"ש שאף שלבוש מוטה לומר שיתענה אין נלענ"ד דהא מעיקרא לא קבלוהו אדעתא דהכי וכן נוהגים שאין מתענים בהם וכדומה שנוהגים להקל אף אם אירע לו סעודת מצוה שהוא שייך בה או שהוא סנדק מקילין בו ומכל מקום נראה שיש להתענות בפרשה שאחרי' לתשלומין כיון שהוא תענית של תשובה וכמו בלוס תענית אסתר וצ"ע) וכא"ר כתב שנ"ל דאם חל ר"ח וט"ו בשבט ביום ה' יתענו במקומם ויקהל פקודי ועיין בפ"מ שמסתפק למנהגנו בשנה פשוטה שאירע כן אם יתענה ת"ת במקומם או אז י"ל הואיל ונדחה ידחה ע"ש. ונראה דסנהג כא"ר בשנה מעוברת ויקהל פקודי כמנהג יש מקומות שהביא המג"א מכ"ש דבשנה פשוטה יתענה ת"ת שנוהגין כן בשנה מעוברת. ואפשר שטעמו כיון שיש נוהגין שלא להתענות בפשוטה כלל לכן יש להקל בו כשנדחה ומ"מ נ"ל עיקר כמ"ש כוס:

משנה ברורה

השניה וגוללין ופותחין השלישית וקוראין למפטיר בפ' החודש [ש"א]: (יד) שפרשת זכור. דכתיב זכור את אשר עשה וכו' וגמרינן בגמרא דהאי זכור היינו באמירה מתוך הספר דוקא [ולא די במה שיקבע זה בלבו] וע"כ צריך הקורא לכוין להוציא כל השומעים וגם השומעים צריכין לכוין לצאת: (טו) ופ' פרה אדומה. והרבה אחרונים כתבו שפרשה זו אינה מדאורייתא ועיין לעיל בסימן ס' סק"י במ"ב דאפילו במצוה דרבנן ג"כ צריך לכוין לצאת ידי המצוה: (טז) למקום שיש מנין וכו'. היינו אפילו יש לו ס"ת בביתו אלא שאין לו מנין בביתו ואפילו אם נאמר דמנין לפרשה זכור (ה) הוא מדרבנן בעלמא עכ"פ עיקר קריאת זכור הוא דאורייתא והנה בתרומת הדשן כתב דשמיעת קריאת פ' זכור בעשרה עדיף יותר ממקרא מגילה בצבור שמקרא מגילה לדעת רוב הפוסקים סגי בזמנו ביחיד וע"כ אם א"א לו לקיים שניהם יראה לקיים קריאת פ' זכור בצבור אבל המ"א מלדד דטוב יותר שיבוא למקום שקורין המגילה בצבור ופרשת זכור יוצא ע"פ הדחק במה שישמע הקריאה בפורים פרשת ויבוא עמלק (ו) דבזה נמי זוכר מעשה עמלק ויוצא י"ח ור"ל דיוצא מדאורייתא והנה למאי דקי"ל לעיל בסימן ס' דמצות צריכות כונה יהיה צריך בעת שמיעת פרשה זו לכוין לצאת בזה מ"ע של זכור אבל לענ"ד עיקר דינו של המ"א צ"ע דהא כתיב בתורה זכור את אשר עשה וגו' אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו' תמחה וגו' והכונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו כמו שכתב הרמב"ן בביאורו וזה לא נזכר בפרשת ויבא עמלק: (יז) מ"מ יזהרו לקרותם וכו'. ויהדר לקרות זה מתוך הספר וכנ"ל בסקי"ד: (יח) בנגינתם ובטעמם. דע דיש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בציר"י ויש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בסגו"ל וע"כ מהנכון שהקורא יקרא שניהם לצאת י"ש. כתב מהרי"ל בכל ד' פרשיות אין מזכירין נשמות ואומרים צו"ן [ד"מ] ולענין אב הרחמים בא"ר בשם הגמ"ג די"ל בהם אב הרחמים ובד"מ בשם מהרי"ל משמע דאין אומרים בהם אה"ר וכן העתיק בדה"ח ולענין תענית של שובבי"ם ת"ת עיין בדה"ע ושע"ת:

מותר

שער הציון

(ה) אף דהמ"א הביא בשם תה"ד דהרא"ש כתב דעשה דאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה איני יודע שום מקור לזה והאי דר"א שיחרר עבדו הוא משום דעיקר קריאת זכור הוא מ"ע דאורייתא ורבנן תקנו לקרותה בצבור ועיינתי ברא"ש ואין הכרח לדברי תה"ד וצ"ע: (ו) דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוקא בשבת זו אלא שחכמים תקנו בשבת זו הואיל ושכיחי רבים בבה"כ והוא סמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן וע"כ יוצא ע"פ הדחק במה שקורין ויבוא עמלק [מ"א]. ולא העתקתי כל דין ד' פרשיות לענין אם יוכל קטן לעלות בהן דהכל מבואר לעיל בסימן רפ"ב במ"ב סקכ"ג ובסה"ל שם:

תרפו דין תענית אסתר. ובו ג' סעיפים:

א תוספות תענית י"ח וכ"כ הרא"ש בפ"ק דמגילה ב הרא"ש שם אלא דאיתא שם כ' י"ג זמן קהלה לכל היא ג טור בשם מסכת סופרים ואע"פ שאותן היו בניסן לא רצו להתענות בניסן לפי שנגאלו בו אבותינו והוקם המשכן:

א ᵃבחנוכה ופורים (א) (א) מותר להתענות לפניהם ולאחריהם: ב (ב) ᵇמתענים (ג) בי"ג באדר ואם חל פורים בא' בשבת מקדימין (ג) להתענות ביום חמישי. הגה ותענית זו אינו חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה ואפי' רק כואבי עינים שאם (ג) (ד) מצטערים הרבה לא יתענו (ה) ויפרעו אח"כ אבל שאר בריאים (ד) (ו) לא יפרשו מן הצבור (מדוכי אגודה בשם מחזור ויטרי) ואם חל פורים ביום א' שמתענין ביום ה' שלפניו וחל בו ברית מילה (ז) מותר (ה) לאכול על המילה ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהגים): ג ᶜיש מתענים

שערי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

(ו) (ח) ג' ימים זכר לתענית אסתר:

תרפז חיוב קריאת המגילה. ובו ב' סעיפים:

א מימרא דרבי יהושע ב"ל מגילה ד' ב רמב"ם פ"א ממשנה שם ג ברייתא שם ג' ד בפיא דרבה שם והלכה פסוקה:

א ᵃחייב אדם (א) לקרות המגילה בלילה (ב) ולחזור ולשנותה ביום ᵇושל לילה זמנה (א) (ג) כל הלילה ושל יום זמנה כל היום (ד) מהנץ החמה (ה) עד סוף היום ואם קראה משעלה עמוד השחר (ו) יצא: ב (ז) ᶜמבטלים תלמוד (ב) תורה לשמוע מקרא (ג) מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו ᵈחוץ

באר היטב

[illegible]

שערי תשובה

[illegible]

משנה ברורה

[illegible]

שער הציון

[illegible]

א מגי׳ רים מגילה ב כריית׳ס פ׳ ג׳ ג טור וכ״כ הר״ן בפ׳ סוף המכתין פ״ק פירוש, וכן דעת הגאונים

ממה מצוה שאין לו קוברים (ח) (כדי (ד) לרכז) שהפונע בו קוברו תחלה ואח״כ קורא. סנה וכל זה לא מיירי אלא (ט) בדליכא שום לעשות שתיהן (י) אבל אם לי אפשר לעשות שתיהן (יא) אין שום מלוה דחוריי, נדמית מפני מקרא מגילה (ר״ן וכ״י בשם תוספות ומהר״ם מזרחי) וכן דעת מלוס קודם סיינו דוקא (ט) (יב) בדאפשר לו לקרות אח״כ (מהר״ם מזרחי):

תרפה דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון. ובו ח׳ סעיפים:

א כרכים (א) המוקפים חומה מימות יהושע בן נון [ב]אפי׳ אינן מוקפין עכשיו קורין בט״ו [ג]אפילו

שערי תשובה

מלהם בגולה די בקריאה דיום ות״ל לשבתה פוד בפסח ולתבלום קריאת מגילה ס״ה: (ה) בדאפשר. ועיין בשבו״י ח״ב סי׳ מ״ג מ״ב בשעין זה ועיין בתשובת מהרי״ט לתלון סי׳ רפ״ו ועיין בכו״ת תוות יאיר סי׳ ת׳ עי׳ ס״ה פ״פ פלפול פלום ותלוק בשעין זה על דבר הר״ח מזרחי שבי״ו ס״ה ומג״ח פ״פ ועפ״ב כיד לאפרים ועיין בשלילת יעב״ץ ח״ב סי׳ ק״ב על מ״ש בתוי״ט שם בשם הגאון תב״ד דפ״פ ד״ל דכשים חייבות במגילה ת״ל מלוה דלא תסור וכל ל״ת בשים חייבות ופ״פ מ״ש התוי׳ לתרץ וסות בתב דלק״מ דמקום שהיקנו בפירוש גם על הנשים פשיעת דליכא למימר שלא דל״ת אבל כאן דלא היקנו פלהם כלל דלא שדיף ממלות דתורייתא דבל מהזיג״ב בשים פעורות וכ״ל דבכאן בשין דתורייתא תיקנו ופ״ז קאמר דוודאי גם פעייהטו תיקנו לפי שגם הן היו בלוחנו גם פ״פ ועיין לקמן סימן תרכ״ה ס״ק ג׳ מ״פ על דברי פר״ח לענין מצלות מות דתשב ועיין בשלילת יעב״ץ סי׳ קלך ח״ג ס׳:

קודמת למקרא מגילה דהוי דרבנן פר״ח. אבל בת״ה סי׳ ר״פ לידך לומר לתיפכא דבשים שהת יקדים המילה ובשאין שהת יקדים המגילה. וגרשה לי הטעם דיכול למול בתשיבי בגה״ג עיין שם:

משנה ברורה

לילך לביהכ״נ: (ח) כדי לרכז. מלשון זה מוכח דלפ שהוא בעיר לו לקוברה. אבל אם הוא שמוך להשיכה יקרא המגילה דהא מת מלוה לפשר לקוברו בלילה. והנה זה השתיק הרמ״א בשם מהר״ם מזרחי אבל בשה (יד) מחלוקים גדולים ע״ז וסוברין דלפילו בחופן שידה המגילה לגמרי ג״כ מת מלוה קודם משום בבוד הבריות וכן בתרינו לעיל דדוקא בשת מלוה ממש אבל לא בשאר מתים ולפילו אם נפסוק שם דבשאר מתים ג״כ מלוה להקדים קבורתו לקריאת המגילה (עו) עכ״פ היכא דידהה שי״ן קריאת המגילה לגמרי בודאי מגילה קודם ויקבר מתו בלילה:

(א) המוקפים חומה מימות יהושע בן נון. כי בזמן מרדכי בשה הגם כתיב שהיהודים שבבל מקום גלחמו ביום י״ג וגמו ביום י״ל ועשו אותו משתה ושמחה ובשותן ניתן ליהודים להלחם עם העכו״ם גם ביום י״ל ולא עשו יו״ט עד ט״ו (ב) וכיון שבלותו זמן נחלקו לשני ימים ולכן בשקבע מרדכי ואסתר בהסכמת חבמי בה״ג לקבוע פורים לדורות הלבו ג״כ אותו לשני ימים והיה רצוי לתקן שבל עיר שהיה מוקפת חומה במו שושן יהיה דומה לשושן בעשות בפ״ו והיה רצוי לתלות הבבוד בשושן ולתקן שבל עיר שהיה מוקפת חומה מימות יהושע וקראו בפ״ו לך כיון שפ״ה היתה מריבה בינותו עת והיהה לפ״ן פיירות המוקפות בחו״ל השוות מסס וע״כ תקנו לבבוד פ״י שבל עיר שהיה מוקפת מימות יהושע ב״ש יקראו בפ״ו שהיום מוקפת מימות יב״ע אפ״ה קורין בפ״ו מפני שבן נעשה

שער הציון

(יח) עיין בפמ״ג דמשו דהני וכ״ם הם הוא מהני לילהיהם סוא בבלל זה: (יט) ע״ש ומ״ש ופר״ח וסגר״ש: (עו) בל״ל

אם הם בחוצה לארץ (ב) [ו]אפי׳ אין בהם עשרה בטלנים (פי׳ בטלים ממלאכתן (ג) ועוסקין בלרכי לבור) [ו]והוא שהוקף ואח״כ ישב [או שישב תחלה על דעת להקיפו אח״כ (ד) לאפוקי בשנודע שישב תחלה * על דעת שלא להקיפו (אבל (ה) מסתמא הוקפה ולבסוף יסבה ר״ן): ב [ו]כן (ה) הכפרים הנראים עמהם אפי׳ אינם סמוכים כגון שהם בהר * או שסמוכים להם אפי׳ אינם נראים עמהם בגון שהם בעמק (ג) (ו) [ח]ובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל ובשושן אע״פ שאינה מוקפת חומה מימות יהושע קורים בט״ו (ז) [ט]והיאיל ונעשה בו הנס: ג [י]כפרים ועיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון (ח) קורים בי״ד: ד [כ]כרך (ט) שהוא (ג) ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו (י) קורים בי״ד ובט״ו ובלילהון (יא) [ל]ולא יברך ב״א בי״ד שהוא זמן קריאה (ד) לרוב העולם: ה [מ](יב) * [נ]בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר

[ו]תמרי לס כדי י שם במגבה ב רמב״ם שם מפת דמוקים קני בשבריות כי״ד וע״ו וכו׳ ס״ל בס ס לשבה״ם בפרק

שערי תשובה

(ג) ספק. עבה״ע ועיין בר״י בשם תשובת סרדבל״ז שבתב שהבלון עפ״ם פבוטת לתיכ מוקפה מימות יהושע וקורין בי״ד ע״פ הבל מנהג

באר היטב

(ה) מסתמא. התחרונים הקשו דזה הפך ממ״ש בסי׳ ת״ח לסתם עיירות מוקפות לדידה שבולן בתים תחלה וחל״ש מקיפים לותה ע״פ מה שתירלו: (ב) ובלבד וכו׳. זה קלי לדשמוך וכו׳ אבל נרחה לפי פשיטות דלא בפיהוק בה״ל סי׳ קפ״ג: (ג) ספק. ועבריה לריך לקרות בה בי״ד ובט״ו אפפק לם סה בלוק בחומה נמ׳. בה״ל יש בלרים שרלו להסתפק בהן שלי״ם. ובלבות בתב דבמדינות הלו לין להסתפק לפי שבם בלפון ורחוקים מי״ו ויודע שלא היו מיושבים בזמן יהושע

(ד) מסתמא. הלחרונים הקשו דזה הפך ממ״ש בסי׳ ת״ח לסתם עיירות מוקפות לדידה שבולן בתים תחלה וחל״ש מקיפים לותה ע״פ מה שתירלו: (ב) ובלבד וכו׳. זה קלי לדשמוך וכו׳ אבל נרחה לפי פשיטות דלא בפיהוק בה״ל סי׳ קפ״ג: (ג) ספק. ועבריה לריך לקרות בה בי״ד ובט״ו אפפק לם סה בלוק בחומה נמ׳. בה״ל יש בלרים שרלו להסתפק בהן שלי״ם. ובלבות בתב דבמדינות הלו לין להסתפק לפי שבם בלפון ורחוקים מי״ו ויודע שלא היו מיושבים בזמן יהושע

משנה ברורה

נעשה הנס: (ב) ואפילו אין בהם וכו׳. וים (ג) מהרשבוים שחולקין ע״ז וס״ל דבבלך המוקף חומה לם לין בה שתה עברה בעלין קורין בה בי״ד ובין לפרים מלדד דים לחום לשיטתה לקרות גם בי״ד: (ג) ועוסקין בלרכי לבור. פי׳ בבהכ״נ ין (ג) לית׳ בהדיא בגמרא וע״ש בפירש״י דהיינו שהם קבועין תמיד להשכים ולהעריב בבהכ״נ להתפלל ועיין בפי׳ המשנה להר״ש ובהר״ן: (ד) לאפוקי בשנודע וכו׳. אבל מסתמא (ד) חמרינן שיבא על דעת להקיפה לחר בך שבן דרך רוב המדינות המוקפין חומה לפילו אם לין מקיפין חוהה מתחלה עכ״פ מיבנין חותה ע״ד להקיפה לח״ב: (ה) הבפרים. והיא עיירות [ל״ח וכ״ב במתירי]: (ו) ובלבד שלא יהיו וכו׳. זה (ה) קלי שלמיך ליה דהיינו שהיה שמוך אבל נרחה לפילו רחוק יותר ממיל הוי בברחה (ו) וי״ח דבנרחה ג״ב חינו נחשב לברך (ז) לח״ב שתינו רחוק יותר ממיל: (ז) הוחיל ונעשה בו נס. שהם נתו בט״ו בדבתיב בקרא: (ח) קורים בי״ד. מי שהינו לקרות בט״ו (ח) חינו יבול לקרות ולפשור לבני י״ד בי״ד וכן להיפך כיון שהינו מחוייב שתה בדבר [פר״ח] והפמ״ג בתב דבדיעבד אם בן כרך קרא לבן י״ד בי״ד יצא: (ט) שהוא ספק. ובבדיעבד לריך לקרות בה בי״ד וכ״ל [נמרא] ובמדינות הלו בבבין המוקפין חומה (ט) אין להסתפק שמא מוקפין מימות יהושע ב״ב לפי שהם מלפון ורחוקים מי״ו וידוע שלא היו מיושבים בזמן יהושע: (י) קורין בי״ד וכ״ל. ומהבה (י) שמהה ומתנות לאביונים בשמיהם: (יא) ולא יברך ב״א בי״ד שהוא זמן קריאה (ד) לרוב העולם: ה (יב) * בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר

שער הציון

(ב) בהמ״ן והבה״ש שהוסה בהבה״מ תח״ב מלתי במילוי שהסבים ג״ב לשיפתם. וכעין זה ממלת גם בביעבד ש״ח וכ״מ בביעור שהובר ג״ב בתוהם וגם הגר״ל בביולתו הבית שהבה״ל תולקים ע״ז: (ג) וב״מ לשיטת הסובים דבעינן י׳ בעלנים: (ד) ב״מ ממ״ח סק״ה ופר״ח וב״ש בהבלות בלתות: (ה) מדסיפר סמהבר לשן הטור וכתב ובלבד דמסתם וכו׳. וזהו שיטת רש״י בגמרא וכן דעת פסיהות ר״ח בהבלת הבשיעור מיל קלי לשמוך ותיהו בלתה הוא בהוא מהתהם שעיר וב״ע שהוא מהתהם שעה בעיניהו וכן דעת בפיהות ר״ח בהבלת הבשיעור דיל״ת דוקא בשהוא מהתהב מהתהם שעיר וב״ע שהוא מהתהם שעה בעיניהו וכן דעת בפיהות ר״ח בהבלת הבשיעור שהוא בלתה בתב לשותו בבר יותר ממיל [בן מוכת בביעב״ח דלהלתה קלי]: (ו) בוקא וכן מוכת לפי בבהמ״ם וכן משמע מהטור: (ז) ולבעיה זו יתעה סדין בשמוך ותיהו בלתה דיל״ת בשמוך תיהו בקלי בק תוך עיבורה של עיר [עיין בב״י] וי״ל דלפילו הוך לעיבורה בל שהיה תוך מיל אבל ממש לא [עיין בב״ח] וי״ל עוד דל״מ בין שמוך לבלתה הוא בק לענין מבילה עיין בש״ך וב״י אבן דעת הוך לתבוים הוא בשי שהסתו בפים בדעה לתבוים שהיה דעת הסבה״ש בשי [וכתב תלמי שהוא בלתה תח״ב בל הלתבוים היה בוחם בן לריבה] וב״מ מבל מה שהבתבו לענין תקנת שוק בבני בלך שהספר בתב שמו וכן לענין מבים בשי שהבתב בח״ר: (ח) פר״ח תע״ב בבירובלמי משהבתב בזה לענין בן בלך תם יבול להוהיח לבן עיר בי״ד בין בבדיעבד יוצא בי״ד בגמרא דיהן מבשב דהוא לעיבורה בש״ו וח״ב ממילה תיהו יבול להוהיח לבני י״ד בי״ד ש״מ ובבי״ד בבדיעבד יוצא בן בלך לבלות בי״ד [וכתב תלמי שבדיעבד יוצא בן בלך ביום י״ד] [וכתב בגמרא שמו של זה הוא בי״ד] ובן בלך לבלות ביום י״ד [ובן בלך לבלות ביום י״ד] וב״ב בתב בשעה בירובלמי של מקומה: (ט) מ״ח בשם הלבוח ותם יבול בלת לב״ח לבפיף לה לבמוך על הלבוח ובשמיהם ועוד דבבר הניח הגר״ח דעת הגרוזבלמי שהוכו דבבל בפק לא יקרא תלת בי״ד ואלילון בתב דוכח דעלמא שפק דדביהם לקולא תלת בלת תבעת ממנו לגמרי מקרא מגילה יקרא בי״ד ואם יוצא בדיעבד תפילו בן בלך ומבמע דדעתו בן לבלבה: (י) מ״ח בשם ש״ב: (יא) הגר״ח וש״ל: (יב) הגר״ח וכעין זה בתב סע״ו:

אם היה דעתו לחזור למקומו (ס) *) בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם. הגה (יג) ואם הוא במדבר או בספינה קורא ביום י"ד כמו רוב העולם (כל בו): ו (יד) יום ט"ו שחל להיות בשבת (טו) (ו) אין קורין (טז) המגילה בשבת אלא מקדימים לקרותה בע"ש ונובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום וביום שבת מוציאים ב' ספרים ובשני קורין ויבא עמלק (יז) ואומרים על הנסים (יח) ואין עושים (ז) סעודת פורים עד יום אחד בשבת: ז המפרש בים והיוצא

ה' משנה י"ט ובתוספתא דרכה ובפירוש רש"י שם (ר"ל בזמן קריא' המקום שהוא בו פתח לא זמן המקום שילא משם כן כתב ס"ה שם) ג משנה שם ב' ם מלא כתוב בשם מנהג ירושלמי ע הר"ן בפ"ק דמגילה פ טור בשם שדרו ממתיבת'

שערי תשובה

קדים לקרות כל הימים מספק: (ז) סעודת. עבה"ט ועיין בנ"כ ת"א פי' מ"ב שהכריע ג"כ כדברי הרי"ף וש"ע שפסקו כהירושלמי וכוס"ז שמבטלין בה מאחרין השמחה ליום א' ע"ש ועיין בהשמטות מור וקליעה שהביא ג"כ אך כתב דמ"מ משלוח מנות יהיה בשבת דבר כעתו מה טוב ופרסומי ניסא ע"ש וצ"ע:

באר היטב

ונוהגין שמחה ומתנות לאביונים בשניהם כנה"ג ש"ג: (ה) בזמן קריאה. פי' של י"ד. ועיקר קריאה תלוי ביום י"ד ולא בלילה מ"א ועיין ט"ז: (ו) אין קורין. דאין בקיאין בקריאת הטעמים מסח"כ בס"ת ודו"ק וכזה מתורץ קושית התי"ט ועיין יד אהרן. ושואלין ודורשין בענינו של יום גמ': (ז) סעודת. ור"ל חביב סי' ל"ב

שצריך בראיות שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעודה עיין ב"ח. ומהרדב"ז ח"א סי' קמ"ז פסק כש"ע וכן דעת המ"א. ועכ"פ מתנות לאביונים הוא ביום קריאת המגילה. אבל אסור לטלטל המגילה בשבת פר"ח ע"ש ועיין בשכנה"ג בסי' זה ובסי' ש"ח בהגהת ב"י. ודע שאם חל יום ט"ו בשבת אזי יום השבת הי' לאחר הוא פרשת זכור ומפטירין

ביאור הלכה

בקלור נמרץ ומ"מ למעשה אני מבקש מהקורא שלא יסמוך עלי לענין ברכה ויעיין בפמ"ג ועיין בש"ג ובביאור הגר"א שהעתיקו דברי הירושלמי לדינא שבן עיר שעקר דירתו בליל ט"ו והלך לו לכרך נתחייב כאן וכאן:

משנה ברורה

וכו'. סעיף זה הוא לשון הרמב"ם ומפני שרבים מתקשים בסעיף הזה מוכרח אני להרחיב הדבור קצת ובארו (יג) כפי מה שפירשוהו המגיד והכסף משנה וכן משמע מהגר"א. וצריכין אנו לידע שלשה

דברים א) דאם הוא שייך לערי הפרזות אפילו יום אחד קרוי פרוז וקורא בי"ד וכן אם הוא שייך למוקפין אפילו יום אחד קרוי מוקף וקורא בט"ו ב) זמן קריאה (יד) הוא העיקר ביום וכיון שהיה בערי הפרזות בהתחלת היום י"ד קורא בי"ד וכן כה"ג לענין מוקפין ביום ט"ו ג) זמן קריאה שכותב המחבר (טו) היינו זמן קריאת המקום שהוא בו עתה לא זמן שילא משם. ועתה נבאר את הסעיף כסדר בכל פרט בפני עצמו. בן עיר שהלך לכרך אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ר"ל בזמן קריאה של ט"ו דהיינו משהאיר היום לא יהיה שם כי יחזור משם קודם אור היום (טז) אף שלבסוף רואה שהוא מוכרח להתעכב שם גם על יום ט"ו מ"מ אינו נקרא בשם מוקף וקורא ביום י"ד בהיותו בכרך אבל אם בעת נסיעתו לא היה בדעתו לחזור מן הכרך אלא לאחר זמן הקריאה (יז) דהיינו בבקר של ט"ו שאז כבר הוא זמן הקריאה אז חל עליו שם מוקף וקורא עמהן ביום ט"ו (יח) ואפילו אם אח"כ חזר לעירו ביום ט"ו קורא שם אם לא קרא מתחלה בכרך. ועתה נבאר הסעיף לענין אופן השני דהיינו בבן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה דהיינו שיחזור משם בליל י"ד קודם שיאיר היום דהוא זמן קריאה ואף שלבסוף היה שנתעכב ולא חזר קוראו כמקומו דהיינו ביום ט"ו אבל אם לא היה בדעתו בעת נסיעתו לחזור משם רק לאחר זמן קריאה דהוא ביום י"ד בבוקר חל עליו חובת הקריאה של העיר וזהו שאמר המחבר קורא עם אנשי המקום אשר הוא שם [וע"כ אף שחזר באותו יום וכא לכרך צריך (יט) לקרות באותו יום י"ד דהוא נקרא פרוז בן יומו] וכתב הט"ז דכ"ז דוקא אם היה שם בעיר בתחלת היום אבל (כ) אם חזר למקומו שהוא כרך קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בעיר בעת קריאת העיר: (יג) ואם הוא במדבר וכו'. אפילו הוא מבני הכרכין א"ז בשם כלבו: (יד) יום ט"ו וכו'. דאלו י"ד א"א לחול בשבת: (טו) אין קורין וכו'. דגזרו רבנן שמא ילך אצל חכם ללמדה איך לקרותה ויעבירנה ד"א בר"ה: (טז) המגילה בשבת. ואז יום השבת א' לאחר הוא פרשת זכור (כא) ומפטירין פקדתי וגם בט"ו לאחר מפטירין (כב) פקדתי בכרכין [אבל (כג) בעיירות מפטירין כסדר השבוע] ושואלין (כד) ודורשין בו ביום בהלכות פורים כדי שיזכרו ענין היום וכשחל בחול יוצאין ע"י קריאת מגילה: (יז) ואומרים על הנסים. בשבת (כה) ולא בע"ש [שבאמת (כו) לכרכין זמנם בט"ו ולא בי"ד ורק משום גזירה כנ"ל הצריכו לקרות המגילה בע"ש (כז) ומ"מ אם אמר אין מחזירין אותו] וכן אין מוציאין בו ס"ת ולעיירות אומרים עה"נ בי"ד ולא בט"ו (כח) ועיר מסופק אם היא מוקפת מימות יב"נ אומרים עה"נ בשני ימים: (יח) ואין עושין וכו'. דאמרינן בירושלמי ויעשו אותם בשבת א"ל ימי משתה כתיב את שמחתו תלויה בב"ד יצא זה [שבת] ששמחתו בידי שמים היא. וה"ה ממילא (כט) שילוח מנות גם ביום א' בשבת. והגה מהר"ל חביב הוצרך להוכיח דבבלי שלנו אין סובר כן ודעתו שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעודה. והרדב"ז ח"א סימן קמ"ז פסק כהש"ע וכן הוא ג"כ (ל) דעת המ"א והקרבן נתנאל ות' מ"ב ח"א סימן מ"ב. והנה הפר"ח אוסר לטלטל המגילה בשבת מאחר שאין קורין בו אבל כמה (לא) אחרונים חולקין עליו ומתירין

שער הציון

(יג) אף שהט"ז מפרש להרמב"ם כפי פירוש הרא"ש והטור כמה אחרונים כתבו דהעיקר ככ"מ והב"י דסובר כרש"י ובפרט דכמה ראשונים העתיקו שיטת רש"י לדינא: (יד) פוסקים: (טו) כ"מ וב"י וכה"ג: (טז) וזהו שכתב המחבר ונתעכב וכו' ומה שכתבתי דתליא במחשבה בעת יציאתו כן הסכים במטה יהודה ודלא כלח"מ: (יז) עיין בט"ז בסופו ויש מן האחרונים שכתבו שלא די בהתחלת בוקר רק שיהיה פנאי לקרות המגילה באותו עת אבל לולא לחוד בודאי לא סגי וכלשון הטור שכתב מקצת היום: (יח) פוסקים: (יט) פוסקים: (כ) עיין פמ"ג: (כא) מ"א בשם הב"י: (כב) מ"א בשם ר"ל חביב וכ"א כפי' המשנה להרמב"ם במגילה סוף פ"ג [הרס"ג]: (כג) א"ר ופמ"ג: (כד) גמרא: (כה) ב"י בשם מ"כ: (כו) מאמר מרדכי: (כז) ברכ"י: (כח) פמ"ג: (כט) כ"מ מפוסקים: (ל) וכתב דראיותיו אין מוכרחות ואין בנו כח לחלוק על הירושלמי. והפר"ח מלדד שיעשו הסעודה בשבת וגם ביום א' וכן המשלוח מנות בשתיהן:

בשיירה (יט) ואינו מוצא מגילה להוליך עמו (כ) * יקראנה (ח) בי"ג או בי"ב או באחד עשר בלא ברכה ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו צ"א שקורא (כא) אפילו מתחלת החדש. הגה וסכי נהוג ומיהו אם נזדמן לו אח"כ מגילה (כב) חוזר וקורא אותה (ט) ביום י"ד אפי' קראה תחלה ביום י"ג מ"מ קרא אותה שלא בזמנה (כל בו וב"י): ח בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה ואח"כ נזדמנה לו בט"ו (כג) קורא אותה (י) בט"ו:

צ הגהת אשירי בשם א"ז וכן איתא בירושל' ק שבלי הלקט וע"פ סירו':

תרפט שהכל חייבים בקריאת מגילה. ובו ו' סעיפים:

א הכל חייבים בקריאתה אנשים (א) (א) * ונשים וגרים * ועבדים (ב) משוחררים ומחנכים (ג) * את הקטנים לקרותה: ב א' הקורא ואחד השומע מן הקורא (ד) יצא ידי חובתו והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה לפיכך אם הי' הקורא (ה) * חרש (ו) או קטן או שוטה

א ברייתא בריש ערכין ב' ב רמב"ם בפ"א ג משנה י"ט ד שם ולדעת הרי"ף ורא"ש וכ"ס בקצת נסחאות ספרי רמב"ם ועיין בכ"מ שם וב"י ה שם ובת"ק אבל נשים מוליאות לאנשים טור בשם רש"י בריש ערכין

באר היטב

פקדתי ב"י. וב"ח כתב בשם ר"ל חביב דבט"ו לאחר מפטירין ג"כ פקדתי ע"ש: (ח) בי"ג. בקיבוץ י' דשלא בזמנה בעי יו"ד. ובהג"א מסופק אי סגי בקטנים מ"ל: (ט) ביום י"ד. בברכה עיין לבוש: (י) בט"ו. בלא ברכה ב"י ש"ל:

(א) ונשים. ולכן צריך לקרותה בביתו לפני הבתולות מ"א. ובקצת מקומות נוהגים שהבתולות הולכות לבה"כ נשים לשמוע המגילה

שערי תשובה

(א) ונשים. עבה"ט ועיין במח"ב שיש נוהגים לומר לאשה שתברך הברכה ואח"כ יקרא לה להוציאה ואין לעשות כן אלא הקורא יברך

משנה ברורה

ומתירין: (יט) ואינו מוצא מגילה וכו'. דאם היה מוצא (לב) מחויב ליקחה ולקרות בי"ד: (כ) יקראנה בי"ג וכו'. בקיבוץ עשרה דשלא בזמנה בעי י' [ועיין במאירי דבדיעבד אף ביחיד יוצא ועיין לקמן ס"ס תר"צ במ"ב] אכן אפשר דסגי בקטנים הואיל והוא רק משום פרסומי ניסא. ועיין בר"ן שמסתפק לענין בני הכפרים שמקדימין לקרותה אי מחוייב לקרותה (לג) גם בלילה או די בקריאה דיום ופשוט דה"ה לענין מפרשי הים ויוצא בשיירה ומדברי הטור משמע קצת דצריך לקרות גם בלילה. ודע עוד דהא דהקילו לבני הכפרים או למפרשי הים הוא רק לענין קריאת המגילה (לד) אבל סעודת פורים וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים לא יקיים אלא בזמנה: (כא) אפילו מתחלת החודש. דכתיב והחודש אשר נהפך תיגון לשמחה וגו': (כב) חוזר וקורא אותה ביום י"ד. היינו (לה) בברכותיה דהא זמנה היא: (כג) קורא אותה בט"ו. ובלא (לו) ברכה דכבר עבר עיקר זמנה (לז) אבל מט"ו ואילך לא יקרא כלל דכתיב ולא יעבור. אם טעו וקראו הפרשיות והמגילה באדר ראשון (לח) צריך לחזור ולקרות בשני:

(א) ונשים. ואף דהקריאה היא דבר שהזמן גרמא מ"מ חייבות (א) שאף הן היו באותו הנס דמתחלה היתה הגזירה גם עליהם כדכתיב בקרא. ולכן צריך האיש לקרותה (ב) בביתו לפני הבתולות והמשרתות ובקצת מקומות נוהגין שהם הולכות לביהכ"נ לעזרת נשים לשמוע הקריאה (ג) אכן צ"ע איך יוצאין שם נשים דא"א לשמוע שם כדין: (ב) משוחררים. אבל אינם משוחררים פטורים (ד) דגריעי מנשים לענין זה (ה) וי"א דאפי' אינם משוחררים חייבים: (ג) את הקטנים. היינו (ו) מי שהגיע למצות חינוך ועיין לקמן בס"ו. וכיון דגם נשים חייבות פשוט דגם בקטנות יש בהן משום מצות חינוך וע"ל בס"ו: (ד) יצא ידי חובתו. וצריך שיכוין הקורא להוציא והשומע לצאת כדין שארי מצות שאחד מוציא חבירו וכדלקמן בסי' תר"צ סי"ד: (ה) חרש. היינו המדבר ואינו שומע כלל ואע"ג דבעלמא קי"ל דאם לא השמיע לאזנו יצא כדלעיל בסימן ס"ב וסימן קפ"ה הכא לענין מגילה דהוא משום פרסומי ניסא החמירו (ז) בו יותר דהשמיעה לאזנו הוא לעיכובא (ח) א"כ דחרש גרע טפי שאינו יכול להשמיע לאזנו ועיין בשע"ת דדוקא אם הוא חרש גמור שאינו שומע כלל לאפוקי אם הוא שומע כשמדברים לו בקול רם. וכ"ז הוא לדעת השו"ע אבל דעת (ט) כמה אחרונים דאפילו הוא חרש גמור יצא השומע ממנו ומ"מ לכתחלה כו"ע מודים שלא יעמידוהו להוציא רבים י"ח. ודע דמי שכבדו אזניו או שהוא רחוק מן הבימה ואינו יכול לשמוע היטיב מן הקורא יזהר לקרות לעצמו ממגילה כשרה או עכ"פ יאחוז חומש והתיבות שיחסר לו יאמר תיכף מן החומש: (ו) או קטן. אע"ג דקטן נמי חייב עכ"פ מדרבנן כדלעיל בס"א אפ"ה אינו יכול להוציא את הגדול (י) דלגבי קטן הוי תרי דרבנן ר"ל

ביאור הלכה

* יקראנה וכו' בלא ברכה. עיין בטור כי יש מהראשונים דסברי שהאידנא דנתבטל הדין שבני כפרים יכולים להקדים ממילא אין קורין שלא בי"ד כשום גוונא:

* ונשים. לכאורה אם היא כבר יצאה י"ח אין מוציאה לאשה אחרת וס"ס קטן לאשה יו' לקטן אחר (שנסתפק בזה אם הם בכלל ערבות דלימא בהו ג"כ אע"פ שיצא מוציא) [אבל אנדרס]: * ועבדים. עיין מ"ב די"א דאפילו אינם משוחררים חייבין והוא ממ"א ואף דהגר"א דחה דבריו שהיינו רק כדעת הרמב"ם וסמ"ג אבל בבה"ג הלא מבואר להדיא דגם עבדים חייבין וכן העתיקו בשמו בתוס' ערכין אלא דאין חייבין רק בשמיעה ולא בקריאה ודע דלהוציא אחרים בודאי אין יכולים לכו"ע דלדעת בה"ג הלא גבי נשים אין מוציאות אחרי' וכדלקמיה וה"ה גבי עבדים דדין אחד להם ולדעת הגר"א ורא"מ בפירוש הרמב"ם והסמ"ג הלא פטורין לגמרי: * את הקטנים לקרותה. וגם בשמיעה יצאו וכדלקמיה בס"ו: * חרש. מלשון השו"ע משמע דאינו בר חיוב כלל אף לקרות לעצמו אכן מסברתו בב"י שכתב דמשום פרסומי ניסא הוא משמע לכאורה דהוא רק לענין להוציא אחרים שאם פקחין צריכין

שער הציון

(לא) א"ר ובגדי ישע וחסדי דוד ומטה יהודה: (לב) כדאיתא בתוספתא: (לג) ובלילה די ביחידי ולאחר בעיירות כפי פשרם [שם]: (לד) יד אפרים ע"ש: (לה) ע"ז וש"א: (לו) פר"ח ומטה יהודה ונהר שלום ומ"א דלא כהט"ז וכן מלדד הפמ"ג למעשה: (לז) פוסקים בשם הירושלמי: (לח) פוסקים: (א) גמרא: (ב) מ"א וש"א: (ג) פמ"ג: (ד) הגר"א ודעתו דכאן לא שייך הטעם שהיו באותו הנס: (ה) מ"א וכדמוכח מהטור: (ו) הגר"א: (ז) ב"י בסימן ז' מלבד כמה ראשונים שעומדים בשיטה זו עיין בפוסקים: (ח) ט"ז: (ט) סכ"ת והפר"ח והגר"א והשאגת אריה בפ"ג מי שקורא המגילה לעצמו צריך ליזהר מאוד שישמיע לאזנו דאל"ה אפילו בדיעבד לא יצא: (י) תוספות:

ז סם כסם כס"ג
וכ"כ המגדלי כסם
רלחכי"ם ז תוס'
כחתכ סרח"ם כס"ק
דמגילה ח ת"ח
ט סם

השומע ממנו (כ) לא יצא (ז) וי"א שהנשים אינם מוציאות את האנשים. סמג וי"ל (ח) סם
סחסם קרלס (ג) לעלמס מברכת לשמוע מגילה שחיבת בקריאה (מרדכי פ"ק דמגילה):
ג (ט) [1]אנדרוגינוס (י) מוציא מינו (יא) ולא שאינו מינו (יב) טומטום ומי שחציו עבד ואפי'
מינו (ל) אינו מוציא. סמג (יג) י"ל דלפי' לת (ס) עלמו לינו מולת ולריך לשמוע מלחרים (כ"י):
ד [2]השומע מגילה מטי שהוא מודר הנאה ממנו (יד) יצא: ה * [3]מקום שאין מנין אם אחד
יודע והאחרים אינם יודעים אחד פוטר את כולם ואם כולם יודעים כל אחד קורא (ו) (תו) לעלמו:

שערי תשובה

פ"ם: (כ) לא יצא. עיין כה"ט ופיין כבכו"י ח"ג סימן ל"ג שכתב שם
שקשה להקל כהכ"מ ונגד ממשעות הרלשונים ופ"ם שכתב כלחד שכבכו
לזינו ממש"ל ח"ה כ' שנוסלים מלוד בקול כם לז שומע וקכלו המגילה לפני
הלינור בקול ניוטי בכרלה שכול עלמו לל בכתיב נלחנו לעפ"כ יקלו הלינור
בקריאה זו דהכא גמור לל סוי ניון שנומע לם נוסקים כמ"ש הכרלה"
בחנוכה כלל פ"ם סי' י"ב וכתומים שם ובפר"ח הלכות ניטין סימן קפ"ח
כתב ללף שהינו שומע רק כמהדרים עמו בקול רם ע"י מין תקונלות
וכינוסה כזה מ"ש לל מקרי חכם וגם הין לחזו בכינל שלל בתתיו לחזו
משום למוכח מסתיית הפוסקים מק"ם למגילה כמכוהר בכ"י דים תינוק
בין לל בתתיו לחזו לחכם (ומ"ש בכ"י וכפ"ח דתינ מלוד) וכלה דהוקל
חכם שהין חלוי להבתיו לחזו וכינו שבתיו מתי שהוא שהינו חייב בקריאה
ממנו בקול כינוטי יכלו ע"ם. ובכלה דהוא עלמו י"ל ג"כ דילת לפ"ב
בקריאה לפ"ם שלל בתתיו לחזו כמו בק"ם דקרלו וגל בתתיו בתתיו כמו תפלה דבתיעו עברה
בקריאה שקרלו לעלמו ועי' לעיל סי' ס"ב:

ביאור הלכה

לשמוע מלים שומע כחזנו דוקל ע"ם משום דהלל חוזן לחבים יכולין
לקרות לעלמן לו להבתילל בינוילון לים לחד בים לו חום בשמיעה כמותו לכל
לל לשערו לגמרי מקריאה ע"ב [וכלל לף דבעלמל גשים פעורות ממ"ע
שהומן גרמל הכל חייבו חומן מפני שלף הן סיו כלחנו הגם ולף מלבין סיו
כלחנו הגם ולל גרע מכן] ויש בזה לריכות דברים ולפ"מ לבתילך. לכן
לינול לין ס"ח דבלל"ם הלל דעת כמה רלשונים שכבכ"ח והריט"ו והרמב"ן
הגם ללחבים שהו מוטל וכ"ם שהוא בעלמו כך מיוקל וגם כלמ"ם ים
מלופי גרסלות וכן שהכימו כמה מלחכונים כפ"ם ומ"כ ופ"ב חבם לעלמו
בודלי מחויב לקרות בעלמו כיון שחינו שומע ולף הם יקרלנו הלל שעמים
ס"ב לין קפידה. ונ"ל ריה"ו קבה קלת שכתב דיוקל לקרות לכתחלה לעלמו
מ"מ לבון יכול בזה שהלל לכתחלה מתוייב לעשות כן: * מקום שאין מנין
דמקום הים מנין מתוייב לחזור לאחר מנין כדלקמן בסימן תר"ל ס"ת:

משנה ברורה

(ר"ל דעיכר קריאת המגילה הוי רק מד"ם ותיוכו של קטן הוי ג"כ רק
מדרבנן ככל המלות) משל"כ גדול הוי חד דרבנן (יז) ולא לחני תרי
דרבנן ומפיק חד דרבנן. והגה לעיל בסימן תרע"ה ס"ג הביח
המחבר דים מי שמקשיר בקטן שהגיע לחיוכל לחוליל לחחרים
בהלבלקתו (יב) וה"ה לענין קריאת המגילה ועיין בעקרי דינים שכתב
בשם שמל דמי דבמקום שדמק בקטן שאין אם מנשים בקריאם במקרא
מגילה יכול להוליאם קטן שהגיע לחיוכל: (ז) ו"ל שהנשים הינם
מוציאות וכו'. ולף דמי לגר מוכה (יג) דשחני מגילה דהוי כמו
קריאת התורה ושסולה מפני ככוד הלבור ולכן חפילו ליחיד
הינה מוציאה משום לף פלוג וגם (יד) דשפיר דשפה הינה חייבת
בקריאה רק לשמוע וכלקמיה ומקרי שהינה מחוייבת בדבר לגבי הים
שכל חשה מוציאה (טו) לת מכרתה: (ח) שם החשה קרחה וכו'. ועיין
במ"ח שמלד דלף תקרח לעלמה כלל רק תשמע מהנשים. וכ"ז בים לה ממי לשמוע (טז) שכל שם לין לה מי שיקרח לפניה תקרח
היה לעלמה במגילה כשרה ומברכת תקב"ו לשמוע מקרח מגילה [מ"ח]: (ט) [4]מדרבנן . ים לו (יח) זכרות ונקבות: (י) מוציא
מינו. דשם זה זכר גם זה זכר ושם זה נקבה גם זה נקבה ושם נסבור להוה כריה בפני עלמו גם השני כריה בפני עלמו הוה:
(יא) ולף שהינו מינו. דשמל זה נקבה והשני הוה זכר וחפילו למ"ד [דנשים מוציאות החנשים זה גרע שפי (יח) דכעינן שהמוציא ת"
לחבים יהיה ניכר שם הוה שים חו חשה. דשמל זה זכר וזה נקבה [מגה"כ מרדכי טומטום כולן
שוין במינן] וכן מי שהינו עבד (יב) לף שתי לל עבדות דידיה ומפיק לל חירות דידיה וכ"ו דוקל לדשה הסוברת דנשים יש
לטומטום רק לחציו עבד וחציו בן חורין ומשום לף שתי לל עבדות דידיה ומפיק לל חירות דידיה וכ"ו דוקל לדשה הסוברת דנשים יש
מוליאות החנשים ועבד דומה לנשה: (יד) יצא. דמלות (כ) לחו ליהנות ניתנו ולף מקרי הנחה ועיין לעיל סימן תקפ"ע ס"ו דשייך
לעניינו: (טו) לעלמו. לחיין היחיד מוליא חבירו ללף בעשרה ולף דמי לעובר (כל) [קריאת המגילה הוי כמו תפלה דבעיון עשרה
דוקל. והגה הפר"ח כתב דכ"ז הוא רק לענין לכתחלה (כב) אבל בדיעבד אם נתכוין לפטור חבירו] יצאו [ע"ם שכולם יודעים ומ"מ
מנדל שוב לחפילו לכתחלה עדיף שיקרח אחד לכולן משום ברוב עם הדרת מלך חמכ ה"ר ומעטה יהודע דעתה כהגה"ע בלל אחד יקרח
לעלמו

שער הציון

(יח) ולף דמי למ"ב בסוף סימן קפ"ט דהתם יכול לקבל בדי שבעו להבית עלמו לידי חיוב דרבנן והוי כמי חד דרבנן [מ"ח]: (יט) דהא בהא תליא
כמ"ם ס"ח וכ"ב הגר"ח לעיל בסימן תרע"ה ס"ק. אבל ב"ח ובמ"ב דעת הסחבר שבשמיט כאן דעת בעה"ע שבשתיקה גבי תוכה דבמגילה לל לבה לסמוך
עליו. עיין ל"ב ומחד מבה וב"ח: (יא) מ"ח: (יב) הגר"ח: (טו) אבל לבעים רבות אין הלשה מוליאן דוקל כהו מילתל [ל"ב בשם התוספות]: (טו) ודלין
עמו לחד דלהדשה דלשונה דסיל בעיקרית הבשים חיובה בקריאה ולף הם עפסוק שלינו מוליאות לחנשים עב"ם בקריאה חיובות ומ"מ שפסק הפר"ח ולף לם
בפסוק הבי' לל הלה ג"כ מוכח שחוכל לקרות לעלמה ולף שמברכת לשמוע מגילה ומה שכתב הט"ז [בסי' תרפ"ט] ולפ"ז ל"ל דבבי
בפסוק הבי' לל הלה ג"כ מוכח שחוכל לקרות לעלמה ולף שמברכת לשמוע מגילה ומה שכתב הט"ז [בסי' תרפ"ט] ולפ"ז ל"ל דבבי
מגילה זה לבעון שם רק לבעון שהוכרת הבשר ב"ח ולינו מוכרת דלל תוכל לקרות בעלמה ובברכו לם לין לה מי שיקרח לפניה כדלקמן בסימן תרצ"ל סי"ח:
וכן מוכח בסמ"ג וסגר"ש: (יז) רמב"ם בהלכות תיובה: (יח) כ"ו. (יט) ולפלילו למ"ד דעבדים שהינם מצוחבדים ג"כ מיכים תיובן רק בסמיטה כנשים
לדעה ז: (כ) בגמרל: (כל) מ"ח: (כב) וכן משמע בלבוש סי"ם:

ו (טז) * ימנהג טוב להביא (יז) קטנים וקטנות (יח) לשמוע (יט) מקרא מגילה:

תרצ דיני קריאת המגילה. ובו י"ח סעיפים:

א איקורא אדם את המגילה בין עומד (א) בין (ל) יושב (ב) * באבל לא יקרא בצבור יושב
לכתחלה מפני כבוד הצבור. סמג (ג) ואסור לאחן לקרות את המגילה עד (כ) שתומרים לו קרא.
(מרדכי פרק הקורא): ב גאפי' שנים ואפי' עשרה יכולים לקרותה ביחד (ד) ויוצאים הם והשומעים
מהם: ג (ה) רצריך לקרותה כולה (ו) ומסתוך הכתב ואם קראה על פה לא יצא(ז)ווצריך שתהא
פתובה כולה לפניו לכתחלה (ח) אבל בדיעבד ואם השמיט הסופר באמצעה תיבות(ט) אפילו
י"ע לכולי עלמא ז בריית"ם סי' י"ז

באר היטב

ע"ם: (ז) קטנים. ולכבד שלא יהיהו קטנים כיותר שמכלכלים דעת
השומעים מ"ח עבל"ה:
(ח) יותב. לחל הכרכה תהיה מעומד מ"ח: (ט) שתומרים. היינו
במקום שהמנהג שהין החזן קורא לעולם המגילה לחל במדינתינו

פלינו ועיין בשערי לחפרים פרוף ב"ח שהם מעמידין ל' שיקרא לפני הקודש מתוך החומש יקרא בלחש ווה שמקרא לפני הקודש
ונקרוא מתוך המגילה ע"ם:

משנה ברורה

לפלמו וכן הפתיק כדה"ם: (טז) מנהג טוב להביא וכו'. כדי לחנכם
במלות פרטומי ניסא ומעשה זה מובלין הקהל לקרות אלו הפסוקים בקול
רם [כדלקמן בסימן תר"ל סי"ו] שהם עיקר התחלת הגם וסופו והם חיים
יהודי. ומרדכי ריש. ליהודים. כי מרדכי. כדי לעורר הקטנים על
ידשם ויחנו לבם על הקריחה ומקרון חותם הפסוקים כדי להנהם [לכוון]:
(יז) קטנים וקטנות. ובלבד שלא יהיהו קטנים ביותר שמכלכלין דעת
המשמעים [מ"ח וט"ו]: (יח) לשמוע וכו'. ועכשיו נעו"ה נהסוך
הזה שלבד שהיה שומעים אלא הם מכלכלים שגם הגדולים היהם
יכולים לשמוע וכל כיוהם הוא רק להכות את המן וכזה אין הלב
מקיים מלת חיוב כלל ונמלת אלד מלות חיוב לריך כל אחד להחזיק
בהיה הקטנים אללו ולהסגיה עליהם שישמעו הקריחה וכשיגיע הקריחה
לזכור שם המן התגבר בחלי הקטן להכותו במכבהו אחל לא שיהיה זה
עיקר הכוחת הקטן לכיה"מ: (יט) מקרא מגילה. ומכאן רחיה לכל אחד שיהיה לו מגילה כשרה ומקרוא בלחש אלא דח"ח לשמוע מהש"ך
ממחת רעש ובלבול שמכים בעשים ומשמיעים קול ורחיה לכל שיראל לנהוג כן מי שהיכולת בידו [פמ"ג] ועיין לקמן בסימן תר"ל ס"ק:
(א) כין יושב. מיהו הברכה (ל) יכרך בעמידה: (ב) אבל לא יקרא וכו'. ר"ל לשם קרוא בלבור בעמידה ועיין בה"ל שהידה
דעמידה ע"י סמיכה בדי לעיין מגילה: (ג) ואסור לחזן וכו'. דלהוליא אלבור (כ) הוא עיון ואין רחיה לאדם לחזור לעלמו כ"ו
אלא בבהוכו וכ"ו בתינו קבוע לכך אבל בשם בש"ן קבוע (נ) שמיעתו לכך ח"ל להמתין: (ד) ויוצאים הם וכו'. ולא תמריכן דתרי קלי לא
משמעי שפיר כדלמריכן לעיל קה"ת ושחרי דוכתי דקריאה זו תביבה ביותר מפני הנס (ז) ויהיב דעתיה לשמוע היטיב. וכיון שכן
פשוט הוא שאם מרגיש בעלמו שמכלכלים לוה הקולות ושם"ח לו לשמוע כל התיבות בודאי לא יצא: (ה) לריך לקרותה כולה. והוא
(ה) לטיכוכא. ודעת רוב הפוסקים שאפילו אם מיהר ממנה רק תיבה אחת לא יצא: (ו) ומתוך הכתב. ומתאחר בש"ם דאפילו קורא כל
פרוך במגילה אלא (ו) אלא שהיה המגילה כשרה נמי מקרי בע"פ ולא יצא: (ז) ולריך שהתהא כתובה וכו'. ר"ל דמה שהמרנו לא יצא היינו
אם קרא בע"פ את כל המגילה או רובה אבל אם קרא מקלתה כשרה דיעבד ואפילו אם היתה טרוכ קריאתו בע"פ מפני שהסופר השמיט
בה חיוב תיבות בחמלעה עד תליה והוכרכת הקולא לקרותה בע"פ אף בלכתחלה אינו יכול לקרות במגילה שחסרה תיבות מ"מ בדיעבד
יצא: (ח) אבל בדיעבד וכו'. ואם אין לו מגילה אחרת (ו) קורא בה לכתחלה: (ט) אפילו עד הליה. והליה יש לעיין

שער הציון

(כ) מ"ח ועיין בחתה"ם דגם בשומעים שברכה כיון דיוצאין ע"י בחיסה משום דשומע כעונה לריכין ג"כ לעמוד: (כ) מחרדכי: (ג) מ"ח וט"ח:(ד)ומכואר
בלבון שחסכר שאפילו לכתחלה יכולים לקרות כמה ב"ח בב"ח וכן הוא ג"כ לבון שכלייתה ע"ם בלף ב"ח וכן מבואר עוד בייתר בתוספתא שם
ובוד מבואר כן בסוגיא דר"ה דף כ"ח לענין שתי תלונות מן סלדין וכפי מסקנת הגמרא שם לחייבי דחניא דתיכף יהיב דעתיה וכן כתב הרשב"ח והר"ן
בסוגיא דמגילה לכן מלבון שהמם"ם משמע לכלתחלה דלענין דיעבד מיתנייה הוי דיוק (ולולי יש לדחות דלישנא דמתניתין נקט וכלדכו ושוי ל"ב טפי מש
דמסיים ובדול קורא עם הקטן ע"ם דמשמע אפילו לכתחלה וב"ע) וכן מבואר ביותר במחילי במגילה שם וכפשוטה דמתניתין דקתני קטן ונשים יצאו
וכברייתא דקתמר תפי' שבתב וכו' נלמה דגכסי שם ג"כ יצא וכמתניתין ע"ם במחילי [ות"ב שכן הוא הגירסא בדבינו הגנלל] ולפ"ז ל"ל דבבי
שנשר שבתינו תבי קלי לף לכתחלה משום דמעותב נכן ב"ע: (ה) ולפקוני מ"ב בגמרא דעיקר תיוכא הוא מעיקר תיובן רק בסמיטה כנשים
סשם מתחיל עיקר הגם: (ו) בתוכן שמכותב לקמיה דהוה לעיכובא: (ז) כן נראה מע"ד וכן מוכח בשלחות סב' ויקבל:

עד חציה וקראם הקורא על פה יצא. הגה (ו) *אבל אם השמיט תחלתה או סופה (יא) אפי' מעוטה לא יצא (ר"ן) ואפי' באמצעה (יב) * דוקא דלא השמיט ענין שלם. (ב"י בשם א"ח): האבל ביותר מחציה אפי' הן כתובות *אלא שהן מטושטשות ואין רישומן ניכר פסולה: ד מי שתופס בידו מגילה שאינה כשרה (ג) (יג) לא יקרא עם ש"צ אלא שומע ושותק. הגה (יד) וכן לא יסייע שום אדם על פה לחזן (טו) ולכן אותן הפסוקים שקורין הקהל (טז) צריך החזן לחזור ולקרותם מתוך מגילה כשרה. (ב"י בשם שבולי לקט): ה י קראה סירוגין דהיינו שפסק בה ושהה ואח"כ חזר למקום שפסק (יז) באפילו שהה כדי לגמור את כולה (יח) יצא. הגה (יט) ואפי' (ד) סח בנתיים (כ) מיהו גוערין במי שסח בנתיים כדלקמן סימן תרצ"ב סעיף ב'. (הרשב"א סי' רמ"ד):

ח אוקימתא דגמ' שם ורובה קרוי כולה כפי' הרמב"ם בפ"ב וכ"כ הטור וא"ח ט הרשב"א בתשובה ושבלי הלקט י משנה שם י"ן וכדמפרש שם בגמ' י"ח במסקנת הגמ' שם

באר היטב

החזן קורא לעולם המגילה א"כ שאמרו לו דמעיקרא מינוהו על כך מ"א: (ג) לא יקרא וכו'. דשמא יתן השומע לבו לזה הקורא ולא לש"ץ ב"י א"ח. משמע דהוא עצמו יכול לשמוע לש"ץ אע"פ שקורא מ"א: (ד) סח. פי' הקורא אבל השומע שסח ולא שמע לא יצא ב"י

משנה ברורה

אם (ח) כשירה בדיעבד: (י) אבל אם השמיט וכו'. דבזה נראה (ט) כספר חסר משא"כ בשנשמט בו פסוק באמצע אינו אלא כספר שלם שיש בו טעיות שאין מדקדקין במגילה בזה כ"ז שהטעיות אינם ברובה של מגילה הואיל ונקרית אגרת: (יא) אפילו מיעוטה. ואפשר (י) אפילו בחסר רק פסוק ראשון או אחרון נמי הדין כן: (יב) דוקא דלא השמיט ענין שלם. דבהשמיט ענין שלם נראה כספר חסר: (יג) לא יקרא וכו'. דשמא (יא) יתן השומע לבו לזה הקורא ולא לש"ץ ולפי טעם זה אם קורא רק לאדם אחד רשאי לקרות עם הקורא מתוך מגילה פסולה או מתוך חומש (יב) אבל יש מחמירין בכל גווני לפי שנותן דעתו בקריאתו ואינו משגיח למה שאומר הש"ץ כיון שהוא עסוק בקריאתה: (יד) וכן לא יסייע וכו'. ג"כ מטעם הנ"ל ועיין בא"ר דמלדד גם בזה להחמיר אפילו בשקורא להוציא יחיד דשמא יתן דעתו למה שקורא בע"פ בעצמו ובתוך כך ישתמט ממנו כמה תיבות שקורא הש"ץ: (טו) ולכן אותן הפסוקים וכו'. ר"ל כמו שם דמחמירין שלא יסייע ע"פ דעי"ז יתנו כמה אנשים דעתם לשמוע מזה המסייע דקורא ע"פ ובאמת צריך לקרותה לכתחלה כולה מן הכתב כן גם בזה צריך החזן לחזור ולקרותם מתוך מגילה כשרה והם יכוונו לצאת בקריאתו כדי שיהא כולה מתוך הכתב: (טז) צריך החזן וכו'. היינו (יג) לכתחלה: (יז) אפילו שהה כדי לגמור את כולה. ר"ל שהיה יכול בזמן הזה לגמור (יד) כל המגילה מראשה עד סופה: (יח) יצא. ובשהה מחמת אונס לפי מה דקיי"ל לעיל בסי' פ"ה לענין ק"ש לחזור לראש (טו) ה"ה הכא דחוזר וקורא מיהו אין לו לברך עוד פעם שני ועיין מש"כ שם בבה"ל: (יט) ואפילו סח וכו'. ר"ל דל"ד בשהה בשתיקה (טז) אלא אפי' פסקו באמצע המגילה בשיחה ושהו עי"ז נמי א"צ לחזור אלא גומר ממקום שפסק. וכ"ז בשהה הקורא (יז) אבל השומע ששח ולא שמע עי"ז הקריאה אפי' חיסר רק תיבה אחת דעת כמה פוסקים דלא יצא ולכן צורך גדול להיות לכל אחד חומש כי בעוד שמכין הנערים המן וכיוצא א"א לשמוע כמה תיבות מש"ץ ויוצא מה שקורא ע"פ מחומש ויוצא עכ"פ דיעבד [פמ"ג]: (כ) מיהו גוערין וכו'. דכיון שבירך עליה (יח) אין לו

ביאור הלכה

בישיבה ממש ולא בשמיכה כנלענ"ד: * אבל אם השמיט תחלתה או סופה וכו' ואפילו באמצעה וכו'. בענין זה יש מבוכה בין הפוסקים דמדברי הרא"ש בפ"ב סימן ד' משמע להקל בזה כדיעבד בכל גווני בין בחסר בראש הספר ובין בחסר ענין שלם כ"ז שלא חסר רוב הספר עי"ש והב"ח מלדד כדבריו וכדברי הרשב"א והאורחות חיים ג"כ יש לעיין אם לא פליגי אהדדי דאפשר להרשב"א דוקא בתחלת הספר יש קפידא אמנם באמצע אפילו ענין שלם לא חיישינן כדיעבד וכמו שנטה כן באמת הפר"ח וכן משמע לכאורה ברשב"א ור"ן עי"ש ואפשר עוד לומר דהרשב"א גופא אינו מחמיר אף בראש הספר כ"א בחסר פרשה שלמה ויש משמעות כן בדבריו פ"ש בחידושיו וכר"ן ולפ"ז ברור דפליג האורחות חיים ואפילו אם נימא דלהרשב"א בראש הספר אפילו בפסוק אחד פסול אם חיסר וכמו שכתב בעל מטה יהודה בדעתו וגם מודה להאורחות חיים דבענין שלם אפילו באמצע פסול וכמו שנראה לכאורה כן דעת הג"ה [דאל"כ יאמר וי"א עוד דאפילו באמצעה וכו'] עכ"פ אינו מוכח אם האו"ח מודה להרשב"א דאפשר דס"ל דוקא בחיסר ענין שלם לא יצא מתורת מגילה אבל לא בחיסר פסוק אפילו פסוק ראשון או אחרון. ובאמת במאירי פ"ב ממגילה מביא רק סברא זו דענין שלם וז"ל יש מי שאומר שלא הותר אף במקצתה בחסר משם ענין שלם על הסדר שהרי אומר צריך שתהא כתובה כולה למעט אם חסרה פרשה או ענין שלם אף שהוא מועט עכ"ל וסברת הרשב"א לא הביא כלל. ומ"מ לדינא אין לנו לנטות מדעת הסג"ה וכפי שפירשנו במ"ב. גם צריך לברר דלכל הסברות הנ"ל משמע לכאורה דאם לא חיסר בראש ובסוף וגם באמצע לא חיסר ענין שלם כשר כ"ז דלא חיסר רובה ולפ"ז משכחת בשחיסר בכל תיבה ותיבה שבמגילה מקצת אותיות עד שלא יהיה אפשר לקרות כלל המגילה בשביל זה ואיך ס"ד דיהיה כשר הלא אין זה ספר כלל ובע"כ דאין אנו חושבין כולה או מקצתה במספר האותיות אלא במספר התיבות ואפי' המיעוט של האותיות מטושטשות כל שיש בכל תיבה או ברובה איזה אות מטושטש פסול:

*דוקא דלא השמיט ענין שלם. עיין במ"ב דבכל זה טעמא דבעינן שיקרא מתוך ספר ואם חסר מתחלתו או שחסר באמצע ענין שלם אף שהוא רק מקצתו לא מקרי ספר ולפ"ז נראה פשוט דזה שייך דוקא לענין אם השמיט מתוך הספר ולאפוקי לענין קריאה בע"פ דיצא במקצתו אין לחלק בזה ובנגדי ישפ לאיתי שהחמיר בזה ולא נהירא כלל וכן מוכח מסתימת כל הפוסקים שכתבו דמקצתו כשר ולא חילקו בזה אח"כ מצאתי כדברי במטה יהודה: * אלא שהן מטושטשות וכו' וה"ה אם היו נפסקין האותיות

שער הציון

(ח) דברמב"ם בהלכה זו משמע דפסולה וברא"ש ור"ן משמע דכשרה וכן משמע לשון הטוש"ע: (ט) רשב"א ור"ן: (י) כן מוכח לכאורה מרמ"א בפל הגה זו מדסמיך לדין זה דינא דהא"ח דאפילו באמצעה דוקא דלא השמיט ענין שלם ומוכח מזה דברא"ש וסופו אפילו בלא החסיר ענין שלם נמי פסול ע"כ מסתברא דה"ה רק פסוק אחד דמ"מ אח"כ מצאתי שכ"כ במטה יהודה בפשיטות וכתב שם דמש"כ הרשב"א מראשה עד אים יהודי לאו דוקא דאפילו אם חיסר רק פסוק אחד נמי לא יצא דהרי נראית כספר חסר ע"ש ולענ"ד אינו ברור שהרשב"א יסבור כן להחמיר [וכמו שכתבתי בבה"ל] מיהו בחסר תיבות כפסוק ראשון או אחרון בודאי לא מסתברא להחמיר בהגם עיקר דינא דרשב"א אינו מוכרח וכמו שגימגם עליו בב"ח ובכנה"ג: (יא) מ"א ולפי טעם זה אף אם קורא מתוך מגילה כשרה ג"כ יש ליזהר לקרות בלחש ולא לסייע לחזן אם לא כשמכוין המסייע להוציא לכל מי שיתן לב לקריאתו ולא לש"ץ [סגנות הרב"ם]: (יב) עיין בא"ר ובמחה"ש ובמאמ"ר ומקור דבר זה הוא מהרשב"א: (יג) ב"י: (יד) פוסקים: (טו) כן מתבאר לעיל בסימן ס"ס במ"ב ובה"ל: (טז) רשב"א בתשובה: (יז) מ"א: (יח) רשב"א כת' מיהו לשחות הרבה אסור לכתחלה אפי' בלי שיחה דהא קראה בסירוגין יצא קתני והיינו דיעבד:

ו * הקורא את המגילה (כא) למפרע לא יצא קרא פסוק א' (כב) ודילג השני וקרא שלישי (כג) ואח"כ חזר וקרא השני לא יצא מפני שקרא למפרע פסוק אחד אלא כיצד יעשה מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר: ז (כד) הקורא את המגילה (ס) על פה לא יצא י"ח: ח הלועז ששמע את המגילה * הכתובה בלשון הקודש (כה) ובכתבי הקודש אע"פ שאינו יודע מה הם אומרים (כו) יצא י"ח: ט (כז) היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות העכו"ם לא יצא י"ח בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון בלבד (כח) אבל אם היתה כתובה (כט) בכתב עברי (ל) וקראה ארמית לארמי (לא) לא יצא * שנמצא זה קורא על פה וכיון שלא יצא הקורא י"ח לא יצא השומע ממנו. הגה (לב) * אבל אין לחוש (ו) * באיזה כתב כתובה (ב"י): י מי שיודע לעז ויודע אשורית (לג) אינו יוצא בלעז (לד) וי"א שיוצא. הגה ואם

ל שם במשנה מ שם במשנ' נ שם במשנ' ס דאיכא מצות קריא' ופרסומי ניסא נמצא י"ח ע הרמב"ם בפ"ב ממשנה דלעיל ובבריתא י"ח פ ה"ה ע"פ הירושל' ותידוש' הרשב"א והרמב"ן צ כן נראה מדברי הב"י והרמב"ם

באר היטב

סי' תרל"ב: (ה) על פה. קשה דהא כבר כתבו בס"ג אפשר דבא לומר דאפי' השומע ממנו לא יצא כמ"ש בסמוך מ"א: (ו) באיזה

משנה ברורה

לו להפסיק בינתיים עד לאחר כל המצוה: (כא) למפרע. היינו שקרא הפסוקים האחרונים קודם שקרא הפסוקים הראשונים ואפילו רק פסוק אחד וכדלקמיה (יט) וה"ה היכי שקרא פרשה ב' קודם לא': (כב) ודילג השני וקרא שלישי. וה"ה אם קרא אחר הדילוג (כ) כל המגילה או ענין אחד ואח"כ קרא פסוק הנדלג לא יצא וה"ה אם קרא תיבה אחת למפרע (כא) כ"ז בכלל למפרע וצריך לחזור ולקרות על הסדר: (כג) ואח"כ חזר וקרא השני לא יצא. היינו בקורא אח"כ פסוק רביעי אלא אחר שחזר וקרא פסוק שני צריך לקרות שוב פסוק שלישי וזהו שמסיים אלא כיצד וכו': (כד) הקורא וכו' ע"פ. כבר כתבו המחבר לעיל בס"ג וחזר ושנאו כאן (כב) משום דהתחיל להעתיק כאן לשון הרמב"ם בסעיף ז' ולהלן ע"כ העתיק בסדר הכתוב שם ושם מתחיל מדינא דקרא ע"פ עי"ש: (כה) ובכתבי הקודש. ר"ל בכתב הקודש וכן הגירסא ברמב"ם ור"ל בכתב אשורית: (כו) יצא י"ח. דהא האחשתרנים בני הרמכים (כג) גם אנן לא ידעינן מהו אלא לא בעינן אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא (כד) ואפילו לכתחלה נמי ומשו"ה יוצאין ג"כ הנשים ועמי הארץ. כתב הפמ"ג כל ירא שמים נכון שיהיה לו מגילה כשרה בידו ולקרות מלה במלה בלחישה שא"א לשמוע מן הש"ץ הכל ובפרט שהנערים מבלבלים: (כז) היתה כתובה תרגום וכו'. ואפילו הכתב (כה) היה כתב אשורית ג"כ לא יצא מי שאינו מכיר הלשון: (כח) אבל אם היתה כתובה וכו'. ר"ל אימת אמרינן שיוצא משום שמכיר הלשון דוקא אם קורא כלשון הכתוב במגילה אבל אם מעתיק זה הלשון ללשון אחר אף שהוא מכיר שתי הלשונות יחד אינו יוצא והטעם כדלקמיה: (כט) בכתב עברי. ר"ל (כו) כלשון העברי: (ל) וקראה ארמית לארמי. אשמועינן דאע"ג שהמגילה לפניו (כז) והוא מעיין בכל תיבה ומתרגמה להשומע והו"א דזה עדיף מקורא ע"פ קמ"ל (כח) דגם בזה לא יצא: (לא) לא יצא. ר"ל השומע כיון שהקורא קראה ע"פ (כט) ואינה חשיבה קריאה אף לעצמו לא עדיף השומע ממנו: (לב) אבל אין לחוש וכו'. ר"ל דלא קפדינן (ל) שיהא דוקא הכתב של לשון זה שקורא ואפילו בהיה הלשון גיפטית והאותיות כתוב עילמית וכיו"ב נמי שרי [ומ"מ בעינן שיהא מכיר הקורא אותו הכתב דאל"ה הוי בכלל ע"פ כשאינו מכיר] אבל כמה פוסקים (לא) חולקים וס"ל דמגילה בכל לשון שהיא אינה כשרה לקרות בה ואפילו ללועז אלא בשהכתב שלה אשורית ועיין בבה"ל. כתב הפמ"ג אם היתה כתובה כתב ולשון תרגום וכדומה והקורא אינו מבין תרגום וקראה להשומע שמבין לשון תרגום אינו יוצא י"ח אף לדעת המחבר. וכן ה"ה אם הקורא מבין אותו הלשון וכתובה לפניו באותו הלשון אם השומע אינו מבין אותו הלשון השומע אינו יוצא דכיון שאינו מבין אין כאן זכרון הנס גבי שומע מיהו נוהגין בזה"ז לקרות הכל בלה"ק ולכתבה בכתבי אותיות הקודש [לבוש]: (לג) אינו יוצא בלע"ז. משמע דעת המחבר לסתום כדעה זו (לג) ומ"מ אינו חוזר ומברך דספק ברכות להקל. ומתבאר (לג) בפוסקים דלדעה זו אין לו להוציא אפילו למי שאינו מבין לה"ק דכיון דקריאתו לא מהני לו בעצמו הו"ל כמי שאינו מחוייב בדבר שאינו מוציא אחרים: (לד) וי"א שיוצא. דע דבכל מקום דאמרינן דיוצא בלע"ז (לד) היינו שעכ"פ תיבת האחשתרנים בני הרמכים יקרא לפניהם בלה"ק:

ביאור הלכה

תשוב כחסר [ת"א]: * הקורא וכו' למפרע לא יצא. ונראה דצריך נמי לחזור ולברך היכי שהתחיל תיכף אחר הברכה לקרות שלא מראש המגילה דנתבטלה ברכתו כדין שאר הפסק בין הברכה לתחלת המצוה ועיין לעיל בסימן תכ"ב בסוף הסימן במ"ב ובה"ל: * הכתובה בלה"ק. ואם שינה בה אף איזה תיבות ללשון אחר פסולה לכמה פוסקים [ומקורו ממגילה ד' ע' מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא ואע"ג דאפילו חסר וקרא בע"פ כשר כתבו הראשונים דשאני הכא דהוי כמזויף מתוכו והריטב"א מלדד להכשיר בזה וצ"ע]: * שנמצא זה קורא על פה. לפי דעת המחבר בס"י שמי שיודע אשורית אינו יוצא בלע"ז א"כ בלא"ה לא יצא שהרי מבין בלשון שעברי אכן באמת ניחא שדברי המחבר בזה הוא לשון הרמב"ם ולדידיה אתי שפיר שכבר כתב הרב המגיד שדעת הרמב"ם להקל ביודע לע"ז ואשורית: * אבל אין לחוש וכו'. עיין במ"ב וכתב הריטב"א דמגילה שכתובה בכתב התומות אין מדקדקין בה שיהיו האותיות מוקפות גויל שלא הצריכו זה אלא בכתב הקודש: * באיזה כתב כתובה. עיין מ"ב מה שכ' שם בשם כמה פוסקים לחלוק על המחבר ומ"מ אחרי העיון מצאנו שדעת כמה וכמה ראשונים כהמחבר עיין בר"ן מה שכתב בשם הרמב"ן בריש פ"ב לענין מה דסתירו בלע"ז ללועזים כתב דמפני שאין זהדין אשורית אע"פ שיוצאין בו

שער הציון

(יט) פוסקים: (כ) ט"ז בשם טור: (כא) פמ"ג: (כב) וכס"ג נמשך אחר לשון הטור כדינא דצריך לקרותה כולה והעתיק שם כלשונו וגם דינא דקראה ע"פ כ"כ בברכי יוסף וכנון הוא מאוד ודברי המ"א בזה מילתא דפשיטא הוא ומצוהר לסדיא בס"ט ופ"כ לא העתקתים: (כג) גמרא: (כד) ריטב"א: (כה) מתבאר מדברי התוספתא פ"ב: (כו) ב"י: (כז) עיין בת' הריב"ש בשם הר"ן מש"כ בביאור דברי הירושלמי בענין זה: (כח) ומ"מ בקראה מקלתה ארמי מסתברא דיצא דינא גרע מאם קרא בע"פ ממש מקלתה דיצא בדיעבד וכדלעיל ואף שהוא בכתי לשונות אין לפסול בדיעבד וכדלקמיה: (כט) בזה תירלתי דלא תקשה שלא בעלמא קי"ל דאפילו סיכה שככר יצא כאותו מטור או שהוא מתכוין פתח שלא ללאת בשמלוש מ"מ יוכל להוציא את חבירו וכדלעיל בסימן רע"ג ס"ד הכא בריעא טעי דסקריאה אינו נחשב לקריאה כיון שהוא בע"פ ואיך יוכל השומע ללאת בה: (ל) כן מתבאר בב"י ובכ"מ ועיין באשכול ובנחל שם ול"פ: (לא) הריא"ז ושבא בס"ג והרשב"ץ וסמאירי וספר"ח והגר"א והפמ"י יאושפע כחידושיו וכן הכיא הגרע"א בשם חו"י: (לב) א"ר ובאמת הרבה פוסקים חולקים על דעה צ עיין בר"ן ובריב"ש בשם ר' חיסדאי אלא שהנו לדעת הרמב"ן בשם הירושלמי: (לג) רמב"ן וש"פ בשם הירושלמי: (לד) יד אפרים ובשו"ע:

כתובה (לה) בשני לשונות מי שמבינים (ז) (לו) יצאו (ב"י): יא (לז) ויש (ח) למחות ביד הקורים לנשים המגילה בלשון לעז (לח) אע"פ שכתובה בלשון (ע) לעז: יב (לט) * קראה מתנמנם הואיל ולא נרדם בשינה (מ) יצא (מא) אבל אם שמעה (י) מתנמנם לא יצא: יג היה כותבה (מב) שקורא פסוק במגילה שהוא מעתיק ממנה וכותבה (מג) אם כיון לבו לצאת י"ח יצא והוא (מד) שתהא כתובה כולה לפניו במגילה שהוא מעתיק ממנה (מה) וכן אם היה מגיהה וכן אם היה דורשה שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשו אם כיון לבו לצאת י"ח יצא ולא יפסיק בה בענינים אחרים כשדורשה (מו) שאסור להפסיק בה (מז) בענינים אחרים: יד הקורא את המגילה (מח) צריך שיכוין להוציא השומע וצריך (שיכוין) (יא) השומע לצאת ואם

ק תשובת הריב"ש ר תשובת ר"ן פל וס ר מהנה שם י"ג וכדמפרש בגמרא י"ח ש מרדכי פ"ב ירושלמי ובכלי הלקט בשם רבינו שמחה ת שם במשנה א שם בגמרא י"ח ב הרא"ש שם בשם ירושלמי ג לייכתי לעיל סי' תקפ"ע בסעיף ח' ט'

באר היטב

כתב, פי' ובלבד שיכול לקרות אותו כתב: (ז) יצאו. בדיעבד עסי"א: (ח) למחות. משום דלא ידעי הלעז של האחשתרנים וא"ת יקרא האחשתרנים ככתבו בלה"ק י"ל דאסור לכתחלה לקרות בב' לשונות מ"א: (ט) לעז. ואפי' הקוראים בשני הימים אסור לקרותה בלעז. רא"ה ח"ב סי' ע"ט: (י) מתנמנם. כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא: (יא) השומע. מבואר בתשובת הרשב"א

משנה ברורה

(לה) בשני לשונות. כגון מקצת המגילה בלשון אחד (לה) ומקצתה בלשון אחרת: (לו) יצאו. בדיעבד אבל לכתחלה (לו) אין נכון להיות כתובה בשתי לשונות: (לז) יש למחות ביד וכו'. טעם הדבר (לז) משום דהנשים הקוראים מבינים לה"ק ויש לחוש לדעת הפוסקים שסוברים דהיכי שהוא מבין לה"ק אינו יוצא בקריאה בלע"ז וממילא אינו יכול להוציא בקריאה זו אף למי שאינו מבין לה"ק וכנ"ל ועוד משום האחשתרנים בני הרמכים שאינו ידוע בלע"ז שלהן (לח) וא"ת יקרא האחשתרנים בני הרמכים בלה"ק י"ל דאסור לכתחלה לקרותו בשתי לשונות: (לח) אע"פ שכתובה בלע"ז. דאי לא כתובה בלע"ז רק מעיין ומתרגם בלע"ז הוי ליה קורא בע"פ וכדלעיל ובלא"ה לא יוציא. כתבו האחרונים דאפילו הקוראים בשני ימים להחמיר ג"כ לא יקראו בלע"ז: (לט) קראה מתנמנם. ומתנמנם נקרא כגון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר וצ"ל דמ"מ יכול (לט) לכוין לצאת דמצות צריכות כונה [פמ"ג]: (מ) יצא. וה"ה השומע ממנו ג"כ יצא אם רק נשמעים הדברים היטיב כ"כ המאירי ואע"ג דצריך לכוין להוציא אפשר דמתנמנם ג"כ יכול לכוין ויותר נראה לומר דמיירי שחשב בתחילת הקריאה קודם שנתנמנם להוציא השומעין: (מא) אבל אם שמעה וכו'. דבקריאה כיון שקורא כראוי הרי מוכח שרמי אנפשיה לומר שפיר משא"כ בשמיעה בודאי חסר לו כמה תיבות: (מב) שקורא פסוק במגילה וכו'. היינו אפילו אם באופן זה היתה קריאת כל המגילה כשרה הואיל שכיון לצאת בזה י"ח ואם לא כיון לצאת אפילו רק פסוק ראשון (מ) אף שמשם ואילך התכוין לצאת לא יצא: (מג) אם כיון לבו לצאת י"ח. סתם בזה כהפוסקים (מא) דס"ל מצות צריכות כונה לצאת ידי המצוה ועיין לעיל בסימן ס' ס"ד: (מד) שתהא כתובה כולה. עיין לעיל בס"ג: (מה) וכן אם היה מגיה. ר"ל ובעת הגה קוראה ומכוין לצאת י"ח ודוקא אם קרא (מב) בניקוד כראוי אבל אם קרא להגיה ע"פ המסורת ולא בניקוד כראוי אינו יוצא י"ח: (מו) שאסור להפסיק וכו'. עיין לעיל בס"ה בהג"ה: (מז) בענינים אחרים. היינו (מג) שלא מענינו של יום: (מח) צריך שיכוין וכו' וצריך וכו'. ולעיכובא (מד) הוא אפילו בדיעבד וזה הכיון הוא קודם שמתחיל לקרות יכוין על כל הקריאה זה לצאת וזה להוציא ותו א"צ לכוין בכל הקריאה. וצריך השומע להאזין אזנו ולשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא ואם חיסר הקורא אפילו (מה) תיבה אחת וכן אם השומע חיסר תיבה אחת לשמוע

ביאור הלכה

בשתי וכו' ראו חכמים דפרסומי ניסא בידיעה ממש עדיף טפי להוציא בלשון שיודע בו ועוד כדי שיהא יכול להוציא א"ע ידי חובה ויקרא לעצמו וכו' עיי"ש ואי בעינן דוקא שיהא בכתב אשורית איך יכול לקרות ודוחק לומר דמיירי שאינו יודע הלשון אבל בכתב אשורית הוא בקי (ועיין בר"ן שם) וכמו' הרשב"א מבואר עוד יותר דבכל גווני יצא שכתב דהא דתנן עד שתהא כתובה אשורית לאו אכולה מתניתין קאי אלא אלועז ששמע אשורית ומסתייע מתוספתא ושם מבואר להדיא דקאי אלועז ששמע אשורית ומסיים שם בהדיא דלעולם אין יוצאין י"ח עד שתהא כתובה אשורית בלשון עברי עיי"ש וכן מצאתי גם בריטב"א בפ"ק ובפ"ב שכתב להדיא דהיכי דהשמיעו לשון הלעו"ס שכשירו גם שכתב. וכן משמע דעת תוס' בפ"ק דף ח' ע"ב ד"ה עד שכתבו וא"ל כיון שניתנה לקרות ולכתוב בכל לשון שמכירין בה עיי"ש ומוכח מזה שדעתם דבכל לשון ובכל כתב שרי וכן משמע ג"כ דעת הרמב"ם שהעתיק דינא דמתניתין עד שתהא כתובה אשורית לענין לועז ששמע אשורית וכפי המבואר בכ"מ שהוא לשון הרמב"ם [וביותר הא דס"ע שהוא ג"כ לשון הרמב"ם וכתב שם והוא שתהא כתובה בכתב אותו הלשון הרי מבואר בהדיא דלא בעינן אשורית] וכן הטור לא העתיק דינא דמתניתין כלל אלמא דלא קאי רק אמגילה שנכתבה בלה"ק ואח"כ מצאתי באשכול שהלה ג"כ לומר כהני פוסקים דבעינן כתב אשורית אפילו בשיהא המגילה לועזית ואח"כ כתב מדשתקו רבוותא משמע דס"ל דעד שתהא כתובה אשורית לא קאי אלא באם היה הלשון עברי והביא ג"כ הא דתוספתא הנ"ל אבן מדבריו שם משמע לכאורה דלא מכשיר אלא באם היה הלשון והכתב של אומה אחת ועיין שם בנחל אשכול וצ"ע: * קראה מתנמנם יצא. ואין חילוק בין תחלת שינה

שער הציון

(לה) לבושי שרד ונראה דאפילו לא היו פרשיות שלמות בלשון אחד אלא פסוק אחד בלשון זה ופסוק אחר בלשון אחר ג"כ שרי דכיון שמבינים בטוב איכא פרסומי ניסא: (לו) מ"א וש"א: (לז) כת' הריב"ש (לח) מ"א: (לט) ולענ"ד זהו דוחק דרש"י פירש על ולא ידע לאהדורי סברא משום דהוא כא מכיא שלב וא"כ איך נימא דאז יכוין במחשבתו לצאת והסבר לומר בפשיטות דכיון דבדבר כלל לצאת בקריאה זו פשוט דנמנום אינו מצוי קודם שהתחיל לקרות אלא בתר שהתחיל וא"כ אתי שפיר: (מ) פשוט דזה הוי כמי שלא קרא כלל וגרע מקריאה בע"פ דקי"ל שם דבמקצתו יצא: (מא) הנה בפ"ע הביא בשם ישועות יעקב דדוקא בקריאה דיממא שהוא מדברי קבלה וכד"ת דמיא אבל בקריאה דלילה שהוא מדרבנן סבונה אינה לעיכובא ולפי מה שהכרענו בסימן ס' במ"ב סק"י ע"ש אין לחלק בזה: (מב) פמ"ג: (מג) הרא"ש ומשמע שם דבעניינו של יום לא חשיב הפסק כלל ואפילו לכתחלה שרי ואין מזה ראיה לקס"ת דהכא כדי לפרסם ניסא שרי כנלענ"ד: (מד) דהא פסק בסעיף הקודם דמצות צריכות כונה: (מה) מ"א וש"א:

הקורא ש"צ (מט) מסתמא דעתו על כל השומעים אפילו הם אחורי בית הכנסת (נ) * דאין מדקדקין בטעיותיה וי"א דדווקא בטעות שהלשון והענין אחד כההוא עובדא דתרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד קרי יהודים וחד קרי יהודיים ולא אהדר חד מינייהו אבל טעות (נא) אחר לא: טו צריך לומר עשרת בני המן ועשרת (נב) הכל בנשימה אחת להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד. הגה ודווקא לכתחלה אבל בדיעבד אם (נג) הפסיק ביניהם יצא (תוס' ספ"ק דמגילה ואבודרהם ומהרי"ל) ולכתחלה נוהגים לומר בנשימה אחת מתחלת חמש מאות (נד) איש ואת פרשנדתא כו' עד עשרת. (מהרי"ל בשם רוקח): טז צריך שיאמר ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל וכו' ברוכים כל וכו' וצריך שיאמר וגם חרבונה זכור לטוב: יז מנהג כל ישראל (נה) שהקורא קורא *) (יב) (נו) ופושט כאיגרת להראות הנס וכשיגמור (נז) חוזר (יג) וכורכה כולה ומברך. הגה ויש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה (נח) בקול רם דהיינו איש יהודי וגו' ומרדכי יצא וגו' ליהודים היתה אורה וגו' כי מרדכי היהודי וגו' וכן נוהגין במדינות אלו (הגהות מיימוני פ"ח וכל בו ואבודרהם) והחזן חוזר וקורא אותן. עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים או לכתוב שם המן עליהן ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה

ד טור בשם ירושלמי ה שם וכ"כ א"ת והר"ן ו מימרא דרב אדא מגילה ט"ז ז טור בשם ירושלמי כפ"ד דתעניות שם בשם רב כהן אבי ושכן מנהג לרפת ואשכנז וספרד וכ"כ בשמו ש"פ (*עך הם דברי הרמב"ם אבל הטור כתב פושט וקורא וכפי' מהרי"ל הכל ענין אחד שכתב סי' ל"ו ופושט כאיגרת אפי' מה שעתיד לקרות

באר היטב

דאם השומע לא שמע תיבה א' לא יצא אבל אם שמע ולא כיון בכל תיבה יצא עמ"א: (יב) ופושט. ודוקא ש"ץ והשומעין במגילה א"צ לפשוט ב"ח ומהרי"ל עמ"א: (יג) וכורכה. ומניחה על מקומה ואח"כ מברך מ"ז מט"מ מהרי"ל. ואם רוצה מברך ואח"כ כורכה כנה"ג סה"י. כתב מהרי"ל כשאומר בלילה ההוא נדדה יגביה קולו כי שם עיקר הנס. כשיאמר האגרת הזאת ינענע המגילה מט"מ:

משנה ברורה

לשמוע לא יצאו וצריך לחזור: (מט) מסתמא דעתו וכו'. ולענין השומעים ישתנה הדין דהעומדים בביהכ"נ סתמא מכונים אבל העובר אחורי בהכ"נ בעינן שיכוין בפירוש לצאת ידי חובה [פר"ח]: (נ) אין מדקדקין בטעיותיה. אין הדין הזה מיירי לענין כתיבה דשם הדין כמו בס"ג והכא מיירי לענין קריאה דהיינו אפילו קרא אותה בכמה טעיות כיון שעכ"פ קרא כולה: (נא) אחר. כגון שקרא (מו) מיושב ישב או מנופל נפל דהוי כאלו דילג אותה תיבה לגמרי וצריך לחזור ולקרותה כסדר: (נב) הכל בנשימה אחת. ובכל המגילה בין פסוק לפסוק (מז) יפסיק רק כדי נשימה מפני שצריך לקרותה כאגרת. כשיאמר בלילה ההוא נדדה יגביה הקול כי שם מתחיל הנס. כשיאמר האיגרת הזאת ינענע המגילה כתב הה"א מה שנוהגין במקצת מקומות שכל הקהל אומרים י' בני המן אינו מנהג אלא הקורא יאמרם לבד והשאר ישמעו כמו כל המגילה: (נג) הפסיק. אפי' שהה (מח) כדי לגמור כולה: (נד) איש ואת וכו'. במהרי"ל כתב בשם הרוקח משום דעשרת בני המן היו שרי המשים על חמש מאות איש ומי שיש לו נשימה קצרה ישער שאם יתחיל מן חמש מאות איש לא יוכל לומר כל עשרת בני המן בנשימה אחת (מט) טוב יותר שיתחיל מן ואת פרשנדתא וכו' כי זהו דינא דגמרא אבל חמש מאות איש הוא מנהג בעלמא: (נה) שהקורא וכו'. אבל היחידים השומעין במגילות (נ) א"צ לפשוט [ב"ח ומהרי"ל]: (נו) ופושט כאגרת. היינו שפושטה (נא) כולה ואינו מניחה כרוכה אלא כופל אותה דף על דף ויזהר שלא יגררה ע"ג קרקע [א"ר ופר"ח] ועיין בפמ"ג שכתב דל"ד ע"ג קרקע ה"ה תלויה מעל השולחן וסטענדע"ר כמי הוי גנאי כתבי קודש. עוד כתב דהפשיטה יהיה קודם שמתחיל לברך כדי שלא יהיה הפסק בין ברכה לקריאה: (נז) חוזר וכורכה כולה ומברך. ר"ל שכורכה כולה (נב) ומניחה לפניו על המגדל (נג) ואח"כ מברך והטעם דגנאי הוא למגילה שתהיה מונחת כך (נד) ואפילו אם התחיל הברכה ואמר ברוך אתה כיון שלא אמר השם פוסק באמצע וכורך ואח"כ מברך: (נח) בקול רם. משום (נה) שמחה ומה שחוזר וקורא אותן כדי להשמיע לצבור שמצוה (נו) לכתחלה לשמוע כל המגילה

ביאור הלכה

לסוף שינה [ט"ז וש"א דלא כב"ח]: * אין מדקדקין בטעיותיה וכו'. דין זה הוא מירושלמי והגה מלשון ריא"ז המובא בש"ג פ"ב שכתב דבתיבות שאין מפסידין הקריאה אפילו אם השמיט ולא קרא כלל אינו חוזר ומיים שכן הוא בתלמוד א"י מוכח דסבר דמה שאין מדקדקין היינו בתיבות שאין מפסידין הקריאה [אבל אם מפסידין הקריאה כגון וימי הפורים האלה לא יעברו והשמיט תיבת לא וכן ומתנות לאביונים השמיט המ"ם לא יצא כ"כ שם] והנה המ"א בסק"ה כתב עיין לקמן בסי"ד דלא משמע כן וא"י כונתו אם מן סי"א דמוכח דאפילו מן יושב לישב ומן נופל לנפל חוזר כמו שסבירא המ"א כ"ש אם השמיט לגמרי איזה תיבות אף שאין מפסידין הקריאה דחוזר דלמא הריא"ז סובר כדעה האשונה דבכל גווני אין מדקדקין בטעיותיה ואולי דסובר המ"א דמשמע מלשון המחבר דלדעה האשונה אף בטעות שהענין משתנה אין לדקדק בטעיותיה ואינו חוזר אבל בהשמיט לגמרי איזה תיבות זה אינו נכנס בכלל טעות וחוזר לכו"ע. ועיין בר"ן שהביא ראיה מוכרחת מן הגמרא דאם חיסר רק תיבות בני הרמכים ולא קראן כלל אינו יוצא אף בדיעבד דלא סיקל בגמרא בזה אף דלא ידע פירושן רק משום דעכ"פ איכא בזה מצות קריאה ופרסומי ניסא הא אם לא קראן כלל אינו יוצא אף בדיעבד ואלו להריא"ז יוצא בזה בדיעבד דהא אינו מפסיד הקריאה וכן הוא גם כן דעת הרשב"א כהר"ן. והנה המ"א והפר"ח והמטה יהודה נקטו כולם לדינא כהר"ן והרשב"א ולא כהריא"ז. ועתה נבאר בקצרה לדינא הנה לכתחלה בודאי יש לנהוג כדעת סי"א דהיכא שהענין משתנה כגון מן נופל נפל ומן יושב ישב דחוזר וקורא על הסדר אפילו היכא דסיים כל המגילה וכמו שכתב הפר"ח דהעיקר כסי"א ומ"מ כיון שהמחבר תלה ד"ז בשתי דיעות כלשון סטור יש לנקוט דחוזר ואינו מברך אבל אם חיסר לגמרי איזה תיבה בקריאה [וה"ה בשמיעה] לדעת כל פוסקים הנ"ל חוזר ומברך אף שאין מפסיד הקריאה אבן בת"א חשש לדעת הריא"ז וכתב דתיבה שאין מפסיד הקריאה חוזר ואינו מברך וע"ש דאפילו חסר אות אחת בקריאתו יחזור:

שער הציון

(מו) מ"א בשם פו': (מז) שם: (מח) פמ"ג: (מט) כ"מ מביאור הגר"א ופשוט: (נ) וכמדומה שאין נוהגין כן אלא כ"א פושטה כאגרת [פמ"ג]: (נא) כ"מ ומ"א בשם מהרי"ל ומה שכתב המחבר ופושט כאגרת היינו אפילו מה שעתיד לקרות [מ"א]: (נב) א"ר וש"א דלא כמ"א שכתב שמניחה על מקומה: (נג) א"ר והגר"א וש"א דלא כמ"א שכתב בשם כה"ג וסה"י דאם רוצה יוכל לברך תחלה וגם הכה"ג בעצמו חזר בו אח"כ בספרו שכנה"ג והסכים לדברי מהרי"ל: (נד) א"ר והביאוהו האחרונים: (נה) מרדכי: (נו) פוסקים:

ט מגילה ה' וכרב וכפי' התוס' שם וכ"כ הטור בשם רב עמרם ואביו הרא"ש

תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב ומזה נשתרבב המנהג (יד) (נט) שמכים המן (ס) כשקורים המגילה בבה"כ (אבודרהם) * ואין לבטל שום (טו) מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו. (ב"י בשם א"ח): **יח** ט מגילה (סא) בי"ד ובט"ו * צריך (סב) לחזור אחר (טז) עשרה ואם אי אפשר בעשרה קורים אותה ביחיד. הגה ויש להסתפק (סג) אם נשים מצטרפות לעשרה (הגהות אשירי פ"ק

באר היטב

(יד) שמכים. מהרי"ל לא היה חושש להכות המן. ובלבוש כתב בשעת שאומרים המן יאמר שם רשעים ירקב. ועכ"פ כשמכין המן צריך החזן לשתוק כדי שישמעו כולם קריאתו. וכל יחיד יקרא פסוק או ב' מתוך החומש בעוד שמכים המן כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא כמ"ש ס"ד: (טו) מנהג. וכ' רמ"א בתשובה סי' כ"א בשם מהרי"ק שורש קמ"ד דאם נמצא המנהג באיזה פוסק אין לבטל ואפי' בשעת הדחק אין לשנות המנהג ואפי' יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמ"ש מהרי"ק ש"ט. ואפי' במנהג מקום אחד אמרינן שמבטל הלכה. מיהו אם נשתנה הענין מאשר היה בזמן הראשונים ראשים לשנות המנהג לפי הזמן עכ"ל ומהרא"ם בביאורי סמ"ג כתב הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה היינו אפי' רוב דיעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע להו והמנהג בנוי על פי הפסיקתא או ספרי חיצונים אמרינן מנהג עוקר הלכה דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש עב"ל. עיין מהרי"ק ש"ט וסנ"ד וכספר ב"ש. ודוקא מנהג שנתייסד ע"פ ותיקין אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת. מ"ש פי"ד. ודבר שנגזר במנין אפי' ידוע מאיזה טעם ובטל הטעם צריך מנין אחר להתירו גמרא פ"ק דביצה. ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ובכל דבר שהוא רק משום חששא ועברה החששא א"צ מנין אחר כמ"ש בי"ד סי' קי"ו ובתוס' ביצה ע"ש. וביבמות דף ע"ט כתבו דבדבר שבממון היו יכולים לבטל דברי ב"ד חבירו משום דהפקר ב"ד היה הפקר בזמן הבית וע"ש בתוס' דדבר שלא פשט איסורו ברוב ישראל יכולין לבטל. ע"ש ועמ"א ועיין מ"ש המ"א ססי' פ' ועיין בספר נחלת שבעה דינים הרבה מענין המנהגים ועיין בספר ב"ש: (טז) עשרה. אעפ"י שיש לו מאה אנשים מגוה לקרותה בצבור משום ברוב עם הדרת מלך. ר"ן ב"ח. ועיין הלק"ט ח"א סימן

ביאור הלכה

* ואין לבטל שום מנהג וכו'. עיין במ"א שהאריך בזה והנה מה שכתב דאפילו יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמש"כ מהרי"ק ש"ט עיין בתשובת ח"ס סקנ"ע שאין אנו שומעין לו דבכר דחה ליה פר"ח במנהגי איסור שלו ס"י בראיות ברורות וכן נראה מתשובת הריב"ש סרנ"ו ע"ש ועיין תשובת יכין ובועז סקי"ח שהאריך בדיני מנהג [פ"ת]: * צריך לחזור אחר עשרה. עיין מ"צ מש"כ במי שהיה ביתו סמוך לביהכ"נ וכו' כן הביא הבה"ט בשם הלכות קטנות והנה ראיתי בלבוש שהעתיק לדינא היפוך מזה דיוצא בזה ואף לכתחלה יכול לעשות כן ומ"מ נראה דהדין עם הלק"ט דצריך לילך לשם דאף שדברי הלבוש [שכתב דכיון דבמקום שקריאה יש שם עשרה ושם הוי פרסומי ניסא והוא שומע לה מאותו המקום יוצא בה אף לכתחלה דקריאת המגילה הלא במקום עשרה היא] נובעים מדברי הר"ן המובא בב"י ע"ש מ"מ פשוט דגם הר"ן מודה דצריך לילך לשם עכ"פ משום ברוב עם הדרת מלך דהרי הר"ן גופא הקשה לדברי רב דבזמנה קורין ביחיד אף לכתחלה אמאי אמרו בגמרא דבית רבי היו מבטלין ת"ת לילך לשמוע מקרא מגילה ותירץ דלמצוה מן המובחר משום ברוב עם הדרת מלך גם רב מודה דאפילו היה לו בביתו ק' אנשים צריך לילך לביהכ"נ לשמוע הקריאה בצבור ורק לענין לחזור אחר עשרה לקבלם הכר רב דלא הטריחוהו חכמים פ"ש וא"כ ה"ה בעניננו אף אם נימא דמשום פרסומי ניסא אין מחויב לילך לביהכ"נ כסברת הלבוש עכ"פ משום ברוב עם צריך לילך ואפשר דגם הלבוש מודה לזה. ומלבד כ"ז הר"ן שדחק עצמו בסברא זו הוא לתרץ קושית התוספות על מה דקאמרה המשנה היה עובר אחורי בהכ"נ ושמע קול מגילה אם כיון לבו יצא הא בעינן עשרה אפילו בזמנה לדברי רב אסי והנה זה הקושיא הוא רק אם אנו סוברין כהפוסקים דלרב אסי הוא לעיכובא משא"כ אם נסבור דרב אסי קאמר רק למצוה וכפסק השו"ע וכמו שכתב הגר"א ממילא אין כאן קושיא כלל ואין

משנה ברורה

המגילה מתוך הכתב: (נט) שמכים המן. מהרי"ל לא היה חושש להכות המן והגאון יעב"ץ כותב על אביו הח"צ שהיה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן והפמ"ג כתב דילא שכרם בהפסדם (נז) שמבלבלין הרבה: (ס) כשקורין המגילה בביהכ"נ. וצריך החזן לשתוק אז בעת שמכין כדי שישמעו כולם קריאתו ומפני שמצוי מאוד קלקולים ע"י ההכאה ורגילים הנערים להכות כמה פעמים בעת שחוזר החזן לקרות ע"כ טוב ונכון שכל יחיד יקרא פסוק או ב' מתוך החומש בעוד שמכין המן כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא כמ"ש ס"ג וכ"כ הפמ"ג שנכון מאוד שכל אחד יתפוס חומש בעת הקריאה וכל תיבה שלא ישמע מן החזן יקרא מן החומש [מ"א]: (סא) בי"ד ובט"ו. היינו בי"ד לעיירות וט"ו למוקפין ור"ל (נח) אף שהוא בזמנה ואיכא פרסומי ניסא בלא"ה שהכל קורין באותו זמן אפ"ה צריך לטרוח ולקבץ עשרה שיהיו בעת הקריאה משום פרסומי ניסא וכ"ש אם הוא שלא בזמנה כגון המפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו דמותר להקדים ולקרותה קודם שיוצא כנ"ל בסימן תרפ"ח ס"ז (נט) או דמתרמי יום ט"ו בשבת דצריכין המוקפין להקדים ולקרותו בע"ש כדאיתא שם בס"ו (ס) בודאי צריך לקבץ עשרה לקריאתו וצאה עוד (סא) חמיר יותר דאי ליכא עשרה לא יברכו (סב) המוקפין עליה: (סב) לחזור אחר עשרה. ואם בעת ההוא קורין אותה בצבור בבהכ"נ (סג) או אפילו יש לו ק' אנשים בביתו מצוה לילך לשם משום ברוב עם הדרת מלך וכן מי שהיה ביתו סמוך לביהכ"נ וחלונותיו פתוחות לביהכ"נ אפ"ה צריך לילך לבהכ"נ לכו"ע משום ברוב עם ועיין בבה"ל: (סג) אם נשים וכו'. דאפשר דכיון דהוא רק משום פרסומי ניסא סגי אף בנשים ועיין בפמ"ג דמדלא הזכיר הרב

שער הציון

(נז) ואף שהט"ז שותק בשפה שמכים גם זה אינו נכון שאסור לכתחלה להפסיק יותר מכדי הימשה כנ"ל [שם בפמ"ג]. והנה לא העתקתי מה שהביא הפ"א בשם הלבוש שהיה אומר ושם רשעים ירקב בעת זכירת המן דאף אם נימא דזה לא הוי הפסק משום דהוא מענינו של יום וכדמוכח סוף סי"ג עכ"פ יוכל לבוא מזה קלקול גדול שלא ישמע או איזה תיבות מן הש"ץ עי"ש ולא יצא או בקריאת המגילה לכן טוב שלא יאמר כלל: (נח) עיין רש"י שם: (נט) כן מוכח בגמרא דזהו ג"כ בכלל שלא בזמנה אף דבזה הכל קורין בע"ש מ"מ הואיל ודחוי הוא ממנו המיוחד לו לא הוליאוהו חכמים מאשר שלא בזמנו: (ס) דבזה גם רב מודה: (סא) וטעם הקריאה בלא ברכה דזה תליא בדעות הראשונים אם לדברי רב וכן לרב אסי דשלא בזמנה קורין בעשרה הוא לעיכובא או לכתחלה למצוה דלדברי הרי"ף והרשב"א והרמב"ן מיירי רב ורב אסי לענין דיעבד ומילא שלא בזמנה עשרה הוא לעיכובא ואף דלענין זמנה נקטינן דרק לכתחלה צריך לחזור אחר עשרה הם יש עוד סברא דצריך לפסוק כרב משום דר' יוחנן קאי כוותיה משא"כ שלא בזמנה ודעת רש"י ורז"ה דהם מיירי רק לענין לכתחלה ולכך יקראנה בלי ברכה את"כ מצאתי בפר"ח שגם הוא פסק כדברינו דיקראנה בלי ברכה: (סב) לא זכיתי כוה לענין ממש"י ימים דהם בלא"ה צריכין לקרות בלי ברכה כנ"ל בס"ז שם: (סג) א"א:

ולפיל

שור סי' תקפ"ד) ואם קראו אותה בציבור ואיזה יחיד לא שמעה יוכל לקרות אפילו (סד) לכתחלה ביחיד הואיל וקורין אותה באותה העיר בעשרה (ב"י בשם א"ח) (סה) וכשהיחיד קורא אותה (סו) בזמנה צריך לברך עליה. (ב"י):

תרצא דיני כתיבת המגילה ותפירתה. ובו י"א סעיפים:

א א אין כותבין המגילה (א) אלא בדיו (ב) על הגויל (ג) או על הקלף כספר תורה ואם כתבה (ד) במי עפצים ב וקנקנתום כשרה ג כתבה בשאר מיני צבעונים פסולה (ה) ד וצריכה (א) שירטוט (ו) כתורה עצמה ה ואין העור שלה צריך לעבד לשמה (ב) (ז) וי"א שצריך עבוד לשמה: **ב** ו היתה כתובה על הנייר או על עור שאינו מעובד או ח שכתבה כותי או אפיקורוס פסולה ט ודינה כספר תורה (ח) לענין (ג) היקף גויל וחטוטרות חתי"ן ותליית ההי"ן וקופי"ן וכל גופות

א ל' רמב"ם בפ"ב ממשנה מגילה י"ז ב במשנה תנן בקנקנתום פסולה וה"ה כתב שם ודע שבקנקנתום פסול' ובמימיו כשרה כו' ועיין בתוס' שם י"ח ג שם במשנה ד מימרא דרבי תנחום ואמרי לה רב אבי שם ט"ז ה טו' בשם רמב"ם ו שם בשם ר"ת ז משנה שם י"ז כדמפרש שם י"ט ח טו' בשם רמב"ם ט שם בשם ר"ת

באר היטב

רפ"ז דאפילו ביתו סמוך לבה"כ וחלונותיו פתוחים לבה"כ אפ"ה ילך לבה"כ משום פרסומא ניסא ע"ש:

(א) שירטוט. ודי בשרטוט שטה ראשונה שהסופרים בקיאים ליישר אח"כ לבוש מ"א. ובתשובת חכם לבי סימן ל"ו חולק וכתב דהלכה ולמעשה מגילה צריכה שרטוט בכל השורות ע"ש. והק תוכות פסול בה כנה"ג מ"א: (ב) וי"א שצריך. וכ"פ רמ"א סי' ס"א: (ג) היקף. וה"ה לכל דבר ולכן בעי שיהיו שיטותיה שווים מ"א ע"ש. ועיין בתשובת מהר"ם מינץ ובכה"ג מדין כתיבת המגילה:

שערי תשובה

(בשו"ע) אין כותבין כו'. עי' בבר"י שהביא בשם מהר"מ פרובנצואל כתבו' כת"י כתב במעשה שהספיקו מגילות על כתב והצריכו גניזה דפסולים משום חק תוכות ודילמא אתי למטעי להכשירם אבל בנייר לא אתי למטעי ע"ש ועיין פר"ח דאם דפוסה רובה פסולה אבל כתובה רובה כשר ודלא כספר הזכרונות כו' ועיין בספר קרבן נתנאל שהשיג עליו דמדמי להשמיע הסופר ט' דז"א דנכתב שלא כהוגן גרע כמ"ש רש"י דף ט'. והבר"י הלין בעד הפר"ח דדעתו דהתוס' פליגי על רש"י בזה ע"ש ולענין דפוס אם הוא חק תוכות דעת כמה תשובות שהם נידון ככתיבה ועיין לעיל סי' רפ"ד וביו"ד הל' ס"ת ועי' בתשב"ץ ח"א סי' ח' דמגילה בכתב מאשיק (והוא מביאה שלנו) פסולה והביאו בכנה"ג ותמה על הפוסקים שהשמיטו ממשנתינו דתני עד שתהא כתובה אשורית ע"ש וקצרתי כאן: (א) שירטוט. שבה"ט ומ"ש בשם הת"ן עי' בר"י שבכנה"ג כתב דהטרד על דבר ה' יתאר אחר מסורטטת כולם ומכל מקום מסורטטת שיטה ראשונה בדיעבד כשרה ואם אין מסורטטת כלל פסולה אפי' בדיעבד: (בשו"ע) או שכתבה כותי כו'. ועי' בפר"ת שכתב דכתב בכמאל כשר בדיעבד אף דבתפילין פסול ובבר"י למד מזה דאם כתבה אשה כשירה ובביאורי ברכה שם הביא ראיה מדמייתי הסמ"ג ראיה לענין עיכוב לכמה ממגילה הכתובה בין הכתובים דילא ואם כן ס"ס לענין כתיבת אשה דכשירה לכתיבת נביאים וכתובים כמ"ש התוס' בגיטין דף מ"ד ועיין בת"ל סי' ל"א מ"ש לתרץ קושית הרא"מ לענין שירטוט דשירטוט שאני דהא חזי ליה דלא מסרטט כו' ולענין כתיבת אשה לא שייך זה וכמת"כ הביא דכס' מעשה רוקח כל' מגילה פוסל מגילה שכתבה אשה או קטן ומח"כ דחה ראיותיו וגם כ' דכס' מטה יהודה כתב להכשיר בכתב בשמאל או קטן שכתב ע"ש. אך מ"ש לדחות ראיית הספר מעשה רוקח מסה"ת שהביא הב"י סי' ל"ב ונדחק בזה עמ"ש ביד אפרים בגליון הפר"ת שבפלתי מסה"ת ג"כ והרואה יראה שאין לדחות כמ"ש המח"כ. ונראה דגם הפר"ת אפשר דלא מכשיר אלא בדיעבד שכבר קרא בה אבל לא יקרות לכתחלה ונראה דאם יש למצוא אחרת בקל יקרא שני' בלא ברכה וס"ה בכתיבת אשה או קטן: (ג) היקף. ועיין בר"י בשם בעל כתר כהונה בכת"י כל שיש ביריעה לכתוב ג' דפים אף אם לא נכתב אלא דף א' כשר בדיעבד כס"ת וכ"ש במגילה פ"ש וביו"ד סי' רע"ב ועי' בסנהדרין דף כ' כי מפו מגילת אסתר אמרי הא לא בעי מטפחת פ"ש וכמו"ק כתב בעי מטפחת פשוט בחלק ד' דף כ' ע"ש ובאמת הוא בס"ם להיפך רק

משנה ברורה

הרב קטנים משמע דס"ל דקטנים בודאי אין מצטרפין לעשרה דלאו בני חיובא נינהו וחיובן הוא רק מטעם חינוך: (סד) לכתחלה ביחיד. דהגם דבר נתפרסם וליכא רק משום ברוב עם (סד) לא מטרחינן ליה למכנף עשרה והא דקי"ל דאף אם יש לו מנין בביתו אפ"ה מבטלין ת"ת ועבודה לילך ולקרות בצבור משום ברוב עם התם הלא הצבור מזומן לפניו משא"כ הכא לעשות צבור אינו מחוייב ועיין ביד אפרים שכתב דדין זה שהביא הרמ"א בשם א"ח אינו מוסכם לשארי פוסקים ולכן אף בכה"ג יהדר אחר עשרה אנשים: (סה) וכשהיחיד קורא אותה. היינו במקום (סה) דאי אפשר לו לקבץ עשרה או בגוונא דלייר הרמ"א מקודם: (סו) בזמנה. לאפוקי אם קורא היחיד אותה שלא בזמנה כגון כרכין המוקפין חומה דמתרמי יום ט"ו שלהן בשבת דקורין אותה בע"ש והוא קורא אותה ביחיד לא יברך עליה בכל גווני וכנ"ל בס"ק ס"א:

(א) אלא בדיו. עיין לעיל בסימן ל"ב ס"ג בהג"ה ובמ"ב שם: (ב) על הגויל. הוא העור שלא נחלק ולא הוסר ממנו רק השער ותקנו שם ומצד הבשר לא הוסר לא כלום: (ג) או על הקלף. עיין לעיל בסימן ל"ב ס"ז: (ד) במי עפצים וקנקנתום. עיין בט"ז בשם הכ"מ דמה שהכשירו במי עפצים היינו עם גומא דממי עפצים בלחוד פסול [וכן הסכים הגר"א בביאורו דמשיכן יחד נקרא דיו] וכן קנקנתום דמכשרינן היינו במי קנקנתום דאלו קנקנתום לחוד בודאי פסול והגר"א בביאורו פירש דמה שאמר במי עפצים וקנקנתום היינו שכתב בשניהם מעורבין יחד ועיין לעיל בסימן ל"ב ס"ג בבה"ל ד"ה שלא וכו': (ה) וצריכה שרטוט. היינו (א) על כל שיטה ושיטה: (ו) כתורה עצמה. ועי"כ חק תוכות (ב) פסול בה (ג) ודוקא ברובה אבל במיעוטה כשר בדיעבד דלא גרע מהשמיט לעיל בסימן תר"צ ס"ג ע"ש פרטי הדברים: (ז) וי"א שצריך וכו'. וכן פסק רמ"א סי' (ד) ס"א: (ח) לענין היקף גויל. על כל אות. וה"ה

ביאור הלכה

אנו צריכין לעיקר סברתו ולפ"ז גם משום פרסומי ניסא מחויב לילך לשם. אח"כ מצאתי בביאור הגר"א שרמז לדברינו אלה האחרונים במלותיו הקלרות וגם הוא ס"ל סברת הר"ן לדוחק:

שער הציון

(סד) ולפיל מיירי שהוא דר במקום דליכא צבור בבהכ"נ לקריאה. א"נ שהוא רוצה לקרות קודם שמתכנסין הצבור בבהכ"נ: (סה) לבוש: (א) כל האחרונים דלא כמ"א ולבוש: (ב) מ"א: (ג) פר"ת: (ד) ובדיעבד יש להתיר [פר"ת] ואם אין מגילה אחרת רק זו אפילו לכתחלה יקרא בה וטוב שלא לברך עליה [פמ"ג]:

שיש

האותיות בצורתן ובחסרות ויתרות . סגס * גס לריך לכתבס (מ) מן סכתב (ר"ן) (י) ולסוליס (ד) כל תיבס מפיו קודס שיכתבנס (יא) כמו בספר תורס (מהרי"ק) ושומן כל פרשוחיס (יב) סחומות ומס שעמלן (יג) פחומות (ס) פסולס (הגהות מיימוני פ"ב ופסקי מהרא"י סימן ל"ג) (יד) ובדיעבד אין לפסול מגילה משום חסירות ויתרות דלא גרע מהמעיק בס בספר תורס (הגהות מיימוני פ"ב ות"ז) וכמו שכתבתי סי' תר"ל סעיף ג') יוצריכה עטוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו (יו"א שצריכה תנין (יו"א שאינה צריכה . סגס ומכנו לחייגה (טו) גס נמנו עלה לעשות לס עמוד (טז) כלל בסופה . (מסרי"ל) : ג (יעשרת בני המן צריך לכתבה בשירה ולא בשאר שירות שחלק על נבי כתב אלא (יז) מניח חלק בין כתב לכתב (יאם לא עשה כן פסולה : ד (צריך (ו) (יח) להאריך בו"ו דויוחא (בכתיבתה וי"ו (יט) בקריאתה) (ר"ן בשם הרמ"ם ומהרי"ל וכ"י בשם ה"מ) (יצריך להאריך לכתוב איש בראש (ז) דפא (כ) ואת בסופה : ה (אם תפרה בחיטי פשתן פסולה : ו (אם הטיל

באר היטב

(ד) כל תיבה . ל"ע דבסי' ל"ב סל"ח כ' דדוקא מס כותב ע"ס צריך להזהיר מפיו ומגילה מסור לכתוב ע"פ . מ"ח ע"ס : (ה) פסולה בתשובת רמ"ח סי' י"ב דין ה' מפקפק ע"ז ולכן כ"ל דיש לסמוך עליו בשעת הדחק מ"ח : (ו) להלריך . וכל חלו כשר בדיעבד . מ"ח ע"ס ועיין בגנת ורדים חח"ח כלל ד' סי' י"ב . [ועיין בס' תליסה רבה כל תקוני המגילה בעניו חסרות ויתרות הכל על נכון] : (ז) דפא . עיין בשכטה"ג בהגהת כ"י אות ז' וכאות ע' כתב למעשה

משנה ברורה

וה"ה לכל דבר ולכן בעינן שיהיו שיטותיה (ה) שוים גס שיהי' רוחב הטעוד ג' למשפחוחיהם וכל דיני ס"ת : (מ) מן הכתב . וה"ה מס שלח מקריא לוחו בע"פ גדי שלא יקפה ומס עבר וכתב בע"פ שלא מן הכתב (ו) י"ל דלאחר לקרות בה חלא בשעת הדחק : (י) ולהוליה כל חיבה וכו' . היינו לכחחלה (ז) ובדיעבד אין להחמיר אם לא טעה : (יא) כמו בס"ת . היינו לחפילו (ח) אם כותב לוחה מחוך הכחב : (יב) סחומות . דנקרא חגרת : (יג) פחוחות פסולה . בחבו' ר' משה מינק סי' י"ב דין ה' מפקפק ע"ז ולכן כ"ל דיש לסמוך עליו (ט) בשעת הדחק [מ"ב] : (יד) ובדיעבד . פי' שכבר (י) קרא בה וכשלין לו מגילה לחרת יוכל לקרות בה (יל) לכחחלה :

(מו) גם נהגו שלא לעשות וכו' . אבל (יב) חלק בראשה מניחין וגולל מסוכו לחחלתו : (מז) כלל . והגר"ח בביאורו מפקפק ע"ז מחוך : (יז) מניח חלק . כפליס מן (יג) הכחב : (יח) להאריך בו"ו דויוחא . למחוח (יד) ראשה וכסוף ותהיה כעין זקופה לרמז שנחנו כולס בזקיפה מחת : (יט) בקריאתה . שלא יקפוף (טו) לוחה : (כ) ואת בסופה . פי' (טו) בסוף הסיטה אבל בסוף הדף יכחוב

תיבת

שער הציון

(ס) שוים . שלא יהו ג' תיבות חון לסיטה : (ו) ד"ם בשם סכ"ן ופיין בס"ל : (ז) כ"י לפיל בסימן ל"ב : (ח) בספמת מחרוזים לפיל בסימן ל"ב סל"ח ע"ם בס"ב : (ט) ולענין בדכה מכחפק בשע"ב ולכושי שכר מלבד דיוכל לכחך לחפילו על מגילה פסולה ב"ב יש דיעות לענין לדכה וה"ב כזה כולו כענין ס"ם : (י) מ"ח : (יא) שם וסיינו לפילו בבדיעבד : (יב) בהגהות בע"ח ומבכיון לא נהגו כך אלא בדעת החומרים שיהיה כוי"ו גדולה מאלפא ביתא כל חותות גדולות כמו שכתב הרמ"ם [לכושי שרד] : (טו) שם : (טז) וכן אם שכתב לוח בדחק דפא היינו בדחק פשיטה אבל ל"ל לכחות בדחק כזה דוקא ויותר טוב שלא יכחוב בדחק כזה דעי"ז יסיח מוכרח לעשות חותות גדולות ביותר כל שעמוד [דהלא עשרת לריך להיות כסוף כזה] וחבי שיכוה דהלא לא נמסר לנו לכחוב עשרת בני המן בחותות דל"ב דבתי כ"ב בביאור סגר"ח וע"ב ליוס לחקן לכחוב שלר שיעות בעמוד חחוחו עמוד וכ"ל בחריך כזה וסיום נקיים מנכש יבריל לכחוב לוח בדחק כזה ולוח שפשיטה ועשרת בסוף פשיטה בסוף כזה יש לכוחכם חותיות גדולות שיחזיק כל חות לוח שיעות כפי הלורך ולא יכחבם בכחיבה גסה יותר משלר חותיות שמגילה שלא כחוחו כחב שבכחב כל שמגילה רק שיהיס חותיות וכספר שפר לפניס דעחו ג"כ להחזיק מנכש יבריל לכחוב לוח בדחק כזה וכחב דמה שמוכנים לכחוב עשרת בני המן בחותיות גדולות כיון שפס כחוכים כלף מיוחד בע"פ לין להקפיד בזה ע"פ פוד מה שכחב כזה . ומ"מ ל"ל לוח פשה כלפת הגר"ח שבחיבו לוח בדחק ובע"פ לוח כחוכים כלף מיוחד בע"פ לין להקפיד כזה כפי בדיעבד ומוחב לקרות פליס לחרי בלפת הגר"ח לפשות כן לכחחלה ובע"פ כחב שכן הוא ג"כ

דפת הס"ם חחו"ת סימן קפ"ע וסי' ק"

בה ג' חומי גידים בשרה ובלבד שיהיו משולשות * ומפני שיש בו פירושים שונים לצריך לצאת ידי כולם ויעשה ג' הפירות (כא) בראשה וג' בסופה וג' באמלעיתה ותפירה אחת בחלק הרביעי מצד זה ותפירה אחת (כב) בחלק הרביעי שמלד האחר . סגס ומס אין לו גידין יוחר מוטב לחפול בסגולר בחומי פסחן מלסיחס בלא חפירס (הגהות מיימוני פרק ג' והל' גו) . אבל מס יש לו גידין יחפול כולס בגידין ומחפירס מסיס מבחון ולא מבפנים (רבי' ירוחם ס"י ל"ד בשם ה"מ) : ז (צריך להניח שיור בראש היריעה ובסופה כשחופרם יחד ובמשהו סני : ח (אין קורין (ס) * בצבור במגילה הכחובה (כג) בין הכחובים ואם קרא לא יצא (אא"כ היתה (כב) (איחירה על שאר היריעות או חסרה כדי שיהא לה היכר אבל * *) היחיד קורא בה (באפילו אינה חסרה או יחירה ויוצא בה (יח ויחווקא כשהיא כחובה בגליון בספר חורה : ט (מגילה (כה) שהיא (פ) נקודה וכן אם כחב בה בדף הראשון (י) (כו) ברכות ופיוחים (אינה נפסלת בכך : י אם אין מגילה כשרה (קורים אוחה (יא) (כז) בחומש בלא ברכה : יא (אם קרא במגילה גזולה (כח) יצא.

סגס ומס מבריכים עליה ע"ל סימן חרמ"ע (כט) לעניו לולב ספסול (ל) וס"ס כאן :

תרצב דיני ברכות המגילה . ובו ד' סעיפים :

א (הקורא את המגילה מברך לפניה שלשה ברכות על מקרא מגילה ושעשה נסים

ו כ"י לפחחו ז טור בשם בעל החרומות וב"י בשכ"ל בשחיבס מדין השופר סגלול ומחלהר סי' חקפ"ו: א מסח דלא בשם מגיל' כ"ח

באר היטב

בח לפניה במגילה שהיו כחוכים בעברת בני המן בחלי הדף לוים בחלק שיעה ועשרת בסוף שיעה שלישו בסוף לפח ופוסל לוחה ע"ם . ובגמ' ורדים הח"ח כלל ד' סי' י"ב כחב דבשרה ע"ם : (ח) בלבור . וכל יו"ד מקרי לבור טור : (ט) נקודה . ואי ליכא מי שיודע לקרות בטעמים בע"פ מוחר לכחוב הטעמים במגילה ולברך עליה בחר שבע דף ק"ע . וכחב המ"ח ומ"ש כ"ל דשם הטעמים במגילה מוחר לקרות בלא טעמים כמ"ש סס' קמ"ב : (י) ברכות . ולכחחלה לא יכחוב ברכוחיה בה הגה"מ ומרדכי ולבוש וב"י בחסב"ך מ"ח : (יא) בחומש . ולוקה כשעשו בגליון כמ"ש סי' חמ"ג : לכל בחומש שלנו ל"ש לא יצא ב"ח ובהגמ"ג מ"ח :

ויוצאין בשמיעה לו בקריאה זו נלמה בשפיר מכרך סיון לחלידיס לין גזל ושוא מחכוון לצאח ג"כ בכרכה לין כאן בוצא כרך בלא :

משנה ברורה

חיבת עטרת [ב"ח] . ובדיעבד (יז) אם לא האריך בו"ו דויוחא (יח) וכן אם כחב אחר חיבת עטרת עוד שיעות בשר (יט) ויש מחמירין בכחבה (כ) אחר חיבת עטרת עוד שיעות ועיין בשער הפרים סימן ל"ה כחב לחם יש שם מגילה אחרת בחוכה לדיוסה לין לקרות בזו לכחחלה בלבור אם לא שיהא טורח לבור להמחין עד שיביאו הכחובה לדיוסה יכולים לקרות בזו : (בא) בראשה . אל כל יריעה ויריעה ועיין בח"ח שכחב לחם חפורה כולה בגידין ח"ל לחקדק כמה חפירות : (בב) בחלק הרביעי . כי לריך לשעור היריעה כלאו בחלק לל' חלקים : (בג) בין הכחובים . הטעם דלא הוי (כח) פרשומי ניסא דמיחזי קורא במקרא מגו"ה ביחיד בשר דבלא"ה ליכא פרשומי ולכ"ע עבידה (כד) מקרי לבור : (כה) יחירה וכו' . היינו (בג) שהיחה חרוכה אחר הקלפים למעלה או למטה או חסרה וע"ז ים לה היכר לעלמה : (בה) שהיה נקודה . ואי ליכא מי שיודע לקרות בטעמים בע"פ (כז) מוחר לכחוב גם הטעמים במגילה ולברך עליה דלא גרע מניקוד ומ"ש לם אין הטעמים במגילה (כה) מוחר לקרות בלא טעמים כמ"ש סס' קמ"ב : (בו) ברכות . ולכחחלה (כו) לא יכחוב ברכוחיה כה : (בז) בחומש . ולוקה כשעשו החומש בגליון כמ"ש סימן קמ"ג וחמוס שי"ח שיוצא בזה בשעת הדחק לכל בחומש שלנו לבו"ע לא יצא [ב"ח ומ"ח] ויספמ"ג כחב דרלוי נם בזה לקרות בלא ברכה שלא חשחכה חורת מגילה : (בח) יצא . לחין נזל בקול : (בט) לענין לולב הספסול . ל"ל לענין לולב הגזול : (ל) וה"ה כאן . ועיין בשמ"ג דלפילו אם קלחו בשיטי מעשה וכדומה בס"ם לא יכרך :

ומהחיטו

שער הציון

(יז) מ"ח : (יח) גיטת ורדים סוכת בכה"ע : (יט) שכנה"ג סוכת בפר"ח : (כ) אבל בוי"ו דויוחא נרלה שבוודאי לין להחמיר בדיעבד ובשעת הד"ח לחבי דלכחחלה ס"ם דסיינו בבריחחה וכפמ"ג משמע דלפ בזה ים להחמיר ולא נסיכה : (כא) פוסקים : (כב) מ"ח בשם סעור : (בג) רש"י : (בד) כאשר שבע ומ"ח : (בה) מ"ח : (בו) פוסקים :

ב סור כסם רמב"ם
ג מגבה וכגמ'
סם ד טור כסם
תוספתא ה טור
בשינוי וכ"כ רבינו
בתשובה

(ו) (א) * ושהחיינו (ב) זביום אינו חוזר ומברך שהחיינו. סגס ו"ל דלמ (ג) ביום מברך
שהחיינו (טור בשם ר"ת והרמ"ם והמגיד) וכן נוהגין בכל מדינות אלו (ג) ומ' יכול לברך ומני קולא
(סגסות מהירי פ"כ) (ד) זולאחריה נוהגים לברך (ה) הרב את ריבנו וכו' (ו) דאם לא ברך לא
לפניה ולא לאחריה יצא. סגס וכהנו נומר בלילה אסר סגיא (ז) אבל (ג) לא ביום (כל בו ובי' בשם
ת"ח) (ח) ומין לברך אחריס * אלא (ד) בלבור: ב (ט) דאין (ה) לשוח בעוד שקורין אותה:

שערי תשובה

(ג) ביום. פכה"פ ומין בה"כ בלילי להתחיל בלילה דק יתחיל ממקום שפסק הרמב"ן פ"ב וכשכו"י ת"ת סי' מ"כ שסכים לדבריו כוס ותכה יתם יתחר בהומר מס ככך שיתחיל בלילה אף אתם אמור לו שכבר תתיר שהקדוהו חז"ל על מיכתה לילה כו'. רק ביומים בגומר בשעת שכיכה שגירך הרמב"ן לדחוי' בשופר סי' תקפ"ם פסיף ג' פ"ם וכ"כ בדגול מרבבה דמגילה דומה לשופר שמילות ולכן מתחיל ממקום שפסק זה. ונראה שאם לא קרא רק קלת פסוקים הוי מלרך שיתחיל מרלש ויחזיל מרלש וגם נראה לאם רוב פסוקים שיתחיל מרלש ועל פוריס בשו"ם שוב להתחיל מרלש שלא יהיה בשם פגומה בקריאה לחלוטין. לך אם קוא בשאר ימים שסתפנית קצה עלמם ים לקרל כמ"ם כה"ג וכשכו"י להתחיל ממקום שפסק הרמב"ן ועיין בשערי תפרים שער ו' פסיף ס' ושפתתי שפתים סם בתשובתו: (ד) בשות. פכה"פ ומי' כ"כ מ"ת שסכיון דבכי סעור וככ"ו סם וכבילי לחיש דלא בשם כפ"ם שמתיר להסניף בתפלת קריאה סעור וככ"ו סם וכבילי לחיש דלא בשם כפ"ם שמתיר

ביאור הלכה

* ושהחיינו. עיין פ"כ סק"ח מה שכתבנו בי"ד לחלוי לברך וכו' סוא ממור וקיפה סקכיב על סמ"ת ח"ל ולא ידעתי מה בכך שסוא דבר נשב ושלא בלבו מלת שילות מלת ומלת ומפורש לחלוי לברך זמן על ביום ואף שסוא מדברי סקבה לברך חוזן בכל מרלה ויותר ביותר מפני תקפו גם בם שסיס בו וכיון דמזמן זמן קלתי כבי סוא לעניין ב' שתדרי ד' שכרכיון עליכן זמן ומן לא כפי כום דסבלתא לומרו לפלוי בשוק ויום"כ שלין בו תכילה ושתיה אלא בשביכה ומעוכה אפ"ם מברכין אותו וכו' ומפיום שם דספרד סוא לשתחלה למלן דלית לית מגילה למסתר זמן שכום דספרדים ב"כ] ובלתא לפי שברכין זמן על פלם כום שבכה מלתי בשתיהי ב. שבת בו ה"ב ביום לו לברך ג"כ ברכת שבשם בסים וכלתת מלתי בשתיהי ב. שבת לעניין מעוכה [וס"ם בפניניו לפניו פוריס] ו"ל מ שלין לו להליך ולילו בשקום שלשבר ו לילות י"ת שמברך לעלמו שבשם בסים ושבשיניו בלילה ג' ושבשם בסים בכל בלילות ושבכיכים נרלים שב"ל וגם על פלם תשיבתו שמתחר על סמ"ת וכלה בלבו מלת שילות מגת וכו' רלוי לברך זמן על ביום ובו' לו לחדש לשבשר לחזור ולברך סמ"ת מוכה לום לחלי שהוא מייבי בלילה סיב לו: מגילה וברוך לו שהשיניו ומעולה יפה על פלם זמנו [ומה שמלדד בשם"ג דלעתת שמתבר יוצא בברכת שהשיניו בלילה על מלשת מגת ושפוכה ביום לו בסיבה וגם ביומת בלילה ל"ת לו משמש כן] בלתי לו סיב לו בלל שבשר דגם סוא מוכה. ת"ש מלתי בשרבי יוסף ו"ל שם יש לו מגילה יכול שהשיניו אך לו יכול ברכת שבשה נפוס וכלכת שכב לת ביגנו [ר"י מלנו] אבל בשתכונים כתבו דגם שהשיניו לו יכול עכ"ל ולו"ל לדם כתוב תכונים מלת ד"ו לכל מע"ת ושפתתי ושפם תן לחים כמו שכתבנו ו"ם למשפה ועיין בשערי תרפ"ו בשפ"ל לות ג': * אלא בלבור. סגס בכ"י כתב דת"ת כתב כן בשם סיבוגלמי ועיין בת"י דבוכות מכמה

ויש נוהגים הלל וכ"י בכריס בשבו"ע שאין לומר וכן אין לומר בשי"י הלל הנפרש רק בח"י הנפרש ע"ם: (ו) שם לו ביכל לו לפניה וכו'. דברכות אין מעכבות ונראה דאם נזכר בשעת שלוח ביכל (ז) יברך בין הפרקים: (ז) אבל לו ביום. דכבר אמר פיומים: (ח) ואין לברך אחריה וכו'. אבל הברכות שלפניה לבו"ע ביחיד צריך לברך: (ט) אין לשנות בשום שאין אותה. ויש בין השנות (י) וכין הקורא אשר להם לשנות לבתחלה ואפילו בד"ת ולעניין דיעבד יש חילוק דהשנות שם את בשת הקריאה לו יפ אפילו אם היסר (ט) לשמוע תיבה אחת דהא לו שמעה כולה אבל הקורא יפ (י) ולפפמים אפילו לבתחלה מותר כעין לשהול (יא) כין הפרקים מפני הכבוד כמו לעניין ק"ם בסימן ס"ו וכ"ו לעניין שיפה בשעת הקריאה אבל אם בין הברכה לתחלת הקריאה בין

שער הציון

(ה) מ"ח בשם שלי"ם: (ב) פמ"ג: (ג) דע"ת: (ד) פוסקים: (ה) כ"י פמדין בסידוכו וש"ל ושטי"ו ודגול מרבבה ולת מ"ת: (ו) שיר זרוע וד"א וכן שמשם מכ"א לשפילו ברכה שלפניה מותר לכן בתידוכי סריטב"א פ' הקורא פומר דזוקא בברכה שלאחריה אבל בשלפניה פקולא פלמי תייב לברך: (ז) ללת תמיר מק"ם דקי"ל דכין הפרקים שוהל מפני שכבוד: (ח) מ"ת: (ט) ותחזיונים: (י) מ"ת ובי"ג: (יא) וכ"ג מסתפר מה שקדו בתגילה בין הפרקים שמנהגן מברכים"ק שהב דשכשים בין שתחלה לשים יכולי וכין שים יכולי לכין בלילה בסוגי פ"ם ובשתחה"ם מביא שסם ל"ת פ' סיב קדוש כוון שים שם

ב (ו) יאע"פ שיצא כבר מברך (יא) להוציא את אחר (ו) י"ח: ך ומי שהוא אנוס קצת ואינו
יכול לילך לב"ה (יב) וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל וקשה עליו לישב בתענית כ"כ יכול
לשמוע קריאתה מבע"י (ז) (יג) * מפלג המנחה ולמעלה. סגס (יד) אבל אסור לאכול(טו) קודס
שישמע קריאת המגילה (טז) לפי' התענית קצת עליו (תס"ד סימן ק"ס):

באר היטב

(ו) י"ח. ושם מברך לעשים יכרך לשמוע מגילה כ"ה. אבל לא יברך שהחיינו. ויקרלתה לעשים לחר יגיחת בה"כ דמלוה גיחת הוח בקריאת הלבור מ"ת: (ז) מפלג. לחר שיתפלל ערבית. וכתב המ"ח מחר דשיהה רמ"ח לשנו וכתב לחסור לחכול ו' משמע דעשיתה ערי ומ"מ יש להקל חלח לצורך גדול ומשמע כהמרי"ל דלחפי' חולה לא יחכל קודס קריחתה חח"כ יש בו סכנה. וכתב הכ"י שהנהו ווילנות קלת מבע"י כדי להקל על החנוסים והמטורות שלח יתעטו יותר מדחי:

משנה ברורה

בין השמש ובין הקורא הספוך הכרכה (יב) ובן בין הקריחה לסוף הברכה ג"כ לחסור להספוך: (י) שע"ם שילת כבר מברך וכו'. וכ"ם ליכול להוליחס בקריחה חע"ם שילת כבר ומ"ם יש פוסקין שסוכרין (יג) לעניין ברכה חס יודעין בעצמן לברך (יד) יברכו בעצמן כיון שהוח כבר יצח בקריחה ומנהג העולם להקל להוליחן בכל גווני ועיין לעיל סימן תקפ"ם במ"ב סק"ה: (יא) להוליח חת חחר י"ח. ויקרחתה לעשים (טו) חבן חס מכוין שלח לצחת בחותה קריחה שפיר דמי לצחת חת"כ בקריחת המגלה. וכשהוח מברך לעשים (יז) טוב שיברך לשמוע מגילה כי (יח) יש פוסקים שסוכרין דאסה חינה חייבת בקריחה רק לשמוע: (יב) וצריך להמתין וכו'. ר"ל שיכוין אחד לקרוח לפניו דמקום אחר לאכול כמו לעניין ק"ם לעיל בסי' רל"ה: (יג) מפלג המנחה ולמעלה. להוח (יט) שעה ורביע קודם הלילה והעשה דכיון דמתחיל ערבית לילה לעניין תפילת ערבית שיכול להתפלל בזמן הזה השכינן ליה לילה גם לעניין זה: (יד) אבל אסור לאכול וכו'. עיין במ"ב שמסיק דלזוקא לכילה אסור אבל שעיה בעלמה ערי וע"כ טוב יותר להקל לחים זה שיעשו קודם קריחת המגילה ולת בעיתו לקרוח מבע"י כדי להקל על החנוסים והמעלה להסה"ח קרא תנר על קולה זו ועיתו דקודם לה"כ חינו יוצח כלל חפילו דיעבד וכן משמע דעת הגר"ח בביחורו. וחפילו שעיתה (כ) אין להקל חלח לצורך גדול (כא) דסיינו חולה קלת חו מי שמתענה והתענית קשה לו (כב) ושעור שעיתה היינו כביכה פת חו משקין כשיעור ביכה. וכתב הפמ"ג דלפי דעת הפר"ח חפילו בין המשמות אין לקרות ובדיעבד אם קרא בבין המשמות ג"כ משתפר שם לח בחומם והכרכה גדול יש לגדר להקל. וכתב בח"ח דלפילו קרא מקלתה קודם לאת הכוכבים לא יצא וצריך לחזור ולקרות ולכרך ברכה. ועיין בשע"ת בשם הכרכי יוסף וכביאור הלכה דמ"מ המיקל לחולה וליולדת למכר קריאתן שעה ויבטל מקריאתה (כד) ות"ל כ"ם שחסור ליתן קודם קריאת המגילה (כה) וחפילו דעתו רק ליתן קימעא כמו שם גבי ק"ם (כו) וקריאת המגילה הוח חוב גדול שהרי כל המות מדחים מפניה כדלעיל בסימן תרפ"ו ועיין לעיל בסימן רל"ה ס"ב ובמ"ב שם כתב פרטים לעניין ק"ם וה"ה כאן ודע דכמו בלילה חסור לחכול קודם קריאתה (כז) ה"ה ביום חפילו חסור לחכול קודם קריאתה (כח) וכמו לעניין שופר ולולב: (טז) חפילו התענית קשה עליו. ואם הוח חדם חלום והסהייה יוזק לבריאותו ויכול לבוח לידי הולי ועשימה מעט אינו מפסיק לו (כט) נראה דאפי לאכול אך שיקבע מאחד שיזכירנו לקרות את המגילה אחר אכילתו כתב הפמ"ג שפק אם קריאת המגילה חשיבה הפסק לענין שלא יצטרך לקרות אחר כך את המגילה בין

שער הציון

(יב) כן משמע וכן הקורא דיעין דהנגיון לברך לאחר שמגילה ממילא למגילה שייכא [עור] וכדיעבד אם את בימתיים ים לעיין לדעת שעור אם יוכל לברך ברכת הרב ולכפה"ם דהברכה אין שייכה כ"כ למגילה אלא כוזלאה בפ"ע כמו שכתב ט"ז סוללי יוכל לברך: (יג) וגם לעניין אלא קריאה זו דיעות בפוסקים אם לאחר שיכול להוציא את חבירו בפעמא משעכב היכא שהוא יודע ולקרות בפעמא עיין לעיל בסימן תרפ"ט ס"ב [והעור שייר דיעיני כעין להוציא את חעולה ומאחר שאם כוא בעצימו ולריך לייעבד] אלא שמ"ש מסיק שם לקבל כוא ע"ש: (יד) וכן שכתב שע"ת לעיין שם: (טו) מ"ת: (טז) פמ"ג: (יז) מ"ת: (יח) לעיל בסימן תרפ"ט: (יט) לכן יתפלל מקודם [תס"ד ומוכא בש"ת]: (כ) מ"ת: (כא) תס"ד: (כב) שם: (כג) תרומת הדשן ומוכא בש"ת: (כד) מ"ת: (כה) כדלאיתא בכרכות דף ד' לענין ק"ש: (כו) דקריאת דיום תשוי מלוה דהוה מדכרי קבלה כמ"ש הפוסקים: (כז) כדלאיתא בתוספתא: (כח) ולכאו מ"ש שהאב בשם מהרי"ל דאפילו חולה לא יאכל קודם קריאתה לח"ש יש בו סכנה קשה לחם הוא חולה לפילו לא יסיח לו להתענות כלל כמשתר לעיל סימן תרפ"ו ושם ובשע"ת ובביאור הלכה ומשמע נראה ג"כ דאין לו להתעיר ובאמת לא יסיח לו

א טור בשם י״א ב שם (ס פירוש כמו בספר ימות השנה אחר סדר קדושה וכו' ולא כת אלא לאשמעי' שמאחרין ההבדלה אחר קריאת המגילה משום דלאפוקי יומא מאחרין לי') (ס כאשר הגהתי הנ״ל וכן הוא בש״א) ג שם ד מסקנת הגמרא מגילה י״ד ה טור בשם תשובת שמואל וכ״כ הא״ח

תרצג סדר תפלת פורים. ובו ד' סעיפים:

א (א) אחר קריאת המגילה בערבית אומר (א) ואתה קדוש ואם חל במוצאי שבת אומר (ב) ויהי נועם קודם ואתה קדוש. הגה (ב) ואומרים ויתן לך וקורין המגילה (ג) ואח״כ מבדילין (מנהגים): ב אומר על הנסים (ד) בלילה וביום. הגה ואם לא אמרו (ה) אין מחזירין אותו (טור) ואין אומרים על הנסים רק ביום י״ד (ו) אבל (ג) לא בט״ו (ב״י בשם א״ח ומנהגים) ובליל י״ד אע״פ שלא קראו המגילה עדיין אומר על הנסים בתפלת ערבית. (הגהות מיימוני פ״ג): ג אין קורין בו (ז) הלל (ח) ואין נופלים על פניהם. הגה וא״א (ד) למנצח ואל ארך אפים (מנהגים

שערי תשובה

(ב) ויהי נועם. ועי' בהה״ג ופ״ש בדבר שמואל שכתב שרוב העולם נוהגין להקדים קריאת המגילה להבדלה על הכוס בבהכ״נ דהיינו גם אחר סיום סדר קדושה וקדים תתקבל כמנהג בכל השנה אך כיון שאין הכרע מן הש״ס והראשונים אין להכריע לאחד מהקהילות לשנות המנהג. וכל קהל יעשה כפי עצמו ואין בזה משום לא תתגודדו כו' ועי' בתשו' הרשד״ם ביו״ד סי' ק״פ ע״ש ועי' במ״א סי' תקל״ג ועי' בר״י שהפר״ח כתב שיבדיל קודם שאין ראוי שיהנה מן הנר קודם הבדלה עכ״ל. ולפ״ז הגי אם מברך בורא מאורי האש והבדלה גימגם דאיך יוציא את אשתו בברכה זו כו' אם כן יברך ב״מ האש בבה״כ קודם הבדלה כיון דכמה רבוותא כו' לברך במ״ה קודם שלא יהנה בלא ברכה כו' ועי' בכנה״ג בשם מהר״ש הלוי שה״ל לברך במ״ה קודם כיון דמסדרן אח״כ על הכוס והנאת הנר ככר נפטר בברכת יוצר המאורות ואינו אלא זכר למה שאירע לאדם הראשון ע״ש ועיין בתוס' פסחים דף נ״ד ועיין בשירי כנה״ג דאפשר שבליל ע״ב מברכים קודם התם אינו עתיד לסדרן על הכוס באותו לילה כו' והמברך במ״ה קודם המגילה לא הפסיד ע״ש. ובא״ח הביא מתורת חסד שהביא ג״כ דברי כנה״ג בשם מהר״ש הלוי כו' ודברי הד״ם שכתבתי לעיל ע״ש ולענין אם לטלטל המגילה בשבת ולהביאה לבה״כ מבעו״י לליל פורים שחל במ״ש עיין לעיל סי' תרפ״ח בט״ו שחל בשבת שכתב ספר״ח דאסור לטלטלה ובשכנה״ג סי' ש״ח קצת מסתפק בזה ובא״ח הביא בשם מטה יהודה דגם להפר״ח אין איסור אלא אם חל בט״ו כיון דיש בו תוכת הקריאה אבל בשאר שבתות לא שייכא גזירה דרבה ולמה יאסר ליקרא בה הקורא בתורה וממילא כיון דמותר בקריאה מותר בטלטול וכן נראה שנוטה דעת השכנה״ג וכן מנהג העולם להקל עכ״ל ועיין לעיל סי' ש״ח בא״ח הבאתי מה״ל דמגילה דינה ככתבי קודש ודברי הפר״ח דאוסר ולפי מ״ש מטה יהודה י״ל דלא פליגי דהא״ר מיירי בשאר שבתות השנה וכזה גם הפר״ח מודה ואמנם לענין הבאה לבה״כ קודם הלילה הייתי מונע מזה משום הכנה משבת לחול ועי״ד שנתבאר סי' תרס״ח ועתה מלאתי כן בהשמטות שבסוף מו״ק ע״ש. ויש להחמיר שלא להביאה ע״י קטן עיין בספרי שו״ת בית אפרים חלק יו״ד סי' ס״ב וס״ג אלא ימתין עד שתחשך או יביאנה בלעטה מבעו״י לבה״כ ומעיין בה קצת דרך לימוד דאז לא מיחזי כ״כ כהכנה ועיין במג״א סי' של״ד ס״ק י״ח לענין מגילה שאין כתובה כהלכתה דמ״מ מגלין כו' ע״ש: (בשו״ע) אין קורין בו הלל. וכתב בבר״י בשם המאירי דלכך טעמא דאמרינן בש״ס משום דקריאתה זו הלילא אם אין לו מגילה לקרות בה יאמר הלל כו' והבר״י כ' כיון דרבא אמר טעמא משום דאכתי עבדי אחשורוש אנן כו' לא יאמר הלל כלל והלכה כרבא דהוא בתרא וגם לגירסת הרי״ף והרא״ש והר״ן מתקיף לה רבא כו' משמע דהלכתא כוותיה דהא לא אותיבו עליה לכן סתמו הפוסקים ומשמע דלעולם לא יאמר הלל ע״ש אך במח״כ הביא דבה״ג ורמב״ם כתבו ג״כ הטעם דקריאתה זו הלילא וכדמשמע מהמאירי ויהיב טעמא משום דמיסתבר להו טעמא דר״נ כו' ע״ש ולפ״ז חזר הדין דמי שאין לו מגילה יאמר הלל. אך לענ״ד דעיקר כוונת הש״ס על עיקר התקנה אבל אחרי שלא ניתקן הלל בפורים משום דקריאתה כו' ממילא שאין מקום לקרות הלל מה שלא תיקנוהו חז״ל לאומרה היום ונלענ״ד דאעפ״כ כשאין לו מגילה לקרות יש לו לקרות הלל בלא ברכה שלפניו ושלאחריו כקורא בתהלים ושפיר דמי ואף אם יש לו חומש

באר היטב

(א) ואתה קדוש. ואומרים קדיש שלם בלא תתקבל לאחר קריאת המגילה מ״א ע״ש: (ב) ויהי נועם. אחר קריאת המגילה מנהגים. וכ״כ מ״ע דמ״ש ואומרים ויהי נועם לאפוקי מהכלבו דפסק דא״א כלל ומ״ש וקורין המגילה קאי אלאחריו ואח״כ מבדילין ועיין בשכנה״ג בהגהת ב״י אות ד' ועיין בתשובת דבר שמואל סימן קכ״א: (ג) לא בט״ו. מיהו אם אמרו בט״ו אין מחזירין אותו מ״א וט״ז דלא כב״ח ע״ש. שחרית משכימין לבה״כ. ואין לחלוץ התפילין עד אחר קריאת המגילה דדרשינן ויקר זו תפילין מט״מ מנהגים: (ד) למנצח. כ' ב״ח בשם תוס' מגילה דף ד' דאומרים

משנה ברורה

(א) אחר קריאת המגילה וכו'. עיין במ״א שמלדד דאחר שמו״ע אומר ק״ש עם תתקבל וכ״כ בא״ר ואחר אמירת ואתה קדוש שאומרים אחר קריאת המגילה יאמר ק״ש בלא תתקבל וא״ר כתב דיוכל ג״כ לומר תתקבל ויחזור תתקבל על תפלה דבסדר קדושה ובשחרית (א) יאמר חלי קדיש אחר ש״ע ולאחר סדר קדושה ק״ש עם תתקבל: (ב) ואומר ויתן לך. (ב) במו״ש אחר (ג) הבדלה וההבדלה הוא אחר סדר קדושה כמו בשאר ימות השנה ומה שכתב וקורים המגילה (ד) הוא ענין בפני עצמו: (ג) ואח״כ מבדילין. דכל מה שיש לאחר את ההבדלה ביציאת היום (ה) מאחרינן לה: (ד) בלילה. אפילו אם הקדים (ו) להתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים: (ה) אין מחזירין אותו. עיין לעיל בסימן תרפ״ב ס״א וה״ה בעניננו. ולענין על הנסים בבהמ״ז עיין לקמן בסימן תרצ״ה ס״ג: (ו) אבל לא בט״ו. כיון שאין שייך זה לאותו היום הו״ל שלא מעין המאורע והוי הפסק בתפלה מיהו אם אמרו (ז) אין מחזירין אותו דמ״מ יש קצת שייכות בימים אלו. כרכים הספיקות אם הם מוקפות חומה (ח) אומרים על הנסים בתפלה בשני ימים ואין זה הפסק כיון דמספק אומרים. שחרית משכימין לביה״מ. אין לחלוץ התפילין (ט) אף שהתפללו כבר עד אחר קריאת המגילה דדרשינן ויקר אלו תפילין [מנהגים]: (ז) הלל. דבשלמא ביציאת מצרים אמרינן הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה אבל הכא אכתי עבדי אחשורוש אנן: (ח) ואין נופלין וכו' וא״א למנצח

שער הציון

(א) קודם קריאת המגילה אם לא יספיק לו טעימה מועטת וראיה מלעיל סימן פ״ט דמי שהוא חולה רשאי לאכול קודם התפלה [ועיין שם בח״א דמי שיש לו חולשת הלב אפשר ג״כ דרשאי לאכול קודם התפלה] ואף דשם ג״כ יש עליו מצות תפלה וק״ש אלמא דלא החמירו גבי חולה וה״ה בעניינו. ומ״מ מהנכון שיקח אחד שיזכירנו לקרות אחר אכילתו וזה מהני אף כאדם חלוש שיוכל לבוא לידי תולי וכמו שכ' בפנים: (א) פמ״ג: (ב) וכא לאפוקי מכלבו דסובר דא״א ויתן לך: (ג) פמ״ג: (ד) ט״ז: (ה) הגר״א וכן המנהג אצלנו ולאפוקי מהני דסוברין דמבדילין קודם [פמ״ג]: (ו) כנלענ״ד מדהתירו להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה ולא מישתמיט אחד מן הפוסקים לומר דבר״ת אין לומר בזה יעלה ויבוא וכן מדהתירו להבדיל מפלג ולמעלה אחר שהתפלל ערבית א״ו דחשבינן לענייני תפלה ללילה: (ז) ט״ז ומ״א דלא כב״ח: (ח) פמ״ג: (ט) א״א:

ו משנה שם ל״ז ז ב״י שכן נהגו : א מהא דתני ר״ב יוסף מגילה ז'

וב״י בשם תוספות): ד * מוציאין ס״ת וקורין בפרשת ויבא (ט) עמלק ואע״פ שאין בה אלא ט' פסוקים כופלין פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים. הגה (י) ואין המנהג לכפול פסוק האחרון של הפרשה (יא) וקורין המגילה ואח״כ סדר קדושה. הגה כשיש מילה בפורים (יב) מלין התינוק (ס) קודם קריאת המגילה. (מהרי״ל ומנהגים):

תרצד דין מעות פורים לעניים. ובו ד' סעיפים:

א חייב (א) כל אדם (ב) * ליתן לפחות (א) (ג) שתי מתנות * לשני עניים. הגה * י״א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ומאחר שג' פעמים כתוב תרומה בפרשה יש ליתן ג' (מרדכי ריש פ״ק דיומא) ויש ליתנו (ד) בליל פורים

באר היטב

שיר מזמור לאסף דיש בה תפלה לעובדי כוכבים: (ה) קודם. דכתיב וששון זו מילה: (א) שתי מתנות. עיין פר״ח וביד אהרן. ואם נתן לאחד שיעור ב' מתנות אם יצא עיין הלק״ט ח״ב סימן ל״ע דנוטה לכאן ולכאן ע״ש. ולא יתן להם קודם פורים דלמא אכלי להו קודם פורים. וכתבו ב״ח וט״ז אפילו עני המתפרנס מהצדקה חייב כמו בד' כוסות משא״כ בשאר צדקה שאינו חייב רק פעם א' בשנה

שערי תשובה

שקורא בו מגילה לעצמו מ״מ הרוצה לקרות גם הלל בלא ברכה לא הפסיד דאפשר דעדיף אמירת הלל שלא נתקן שיהיה בכשרות קצת כס״ת משא״כ קריאת המגילה שעיקר תקנתה להיות כתובה כתיקנה ולכן יוצא ידי שניהם: (בשו״ע) מוציאין ס״ת כו'. ועיין בשבו״י ח״א סי' ט' בן כרך שהלך לעיר ודעתו לחזור בזמן קריאת המגילה דהיינו ביום ט״ו שלו שאז אינו חייב לקרות בי״ד והוא מתפלל בבה״כ עם הציבור יכול לעלות לתורה בפ' ויבא עמלק אע״פ שאין עליו היום חיוב קריאת המגילה ועיין שם לענין יום התענית כשהכהן אין מתענה שיוצא מבה״כ ולענין בן א״י שדעתו לחזור לענין הקריאה כתב״ל ביו״ט ב' ש״ג וכתבתי מזה בשערי אפרים ע״ש:

(א) שתי מתנות. עבה״ט ועיין פר״ח דס״ל דעני פטור ממתנות לאביונים ומשלוח מנות חייב והבר״י כ' כדברי הב״ח וט״ז כדקיי״ל ביו״ד סי' רמ״ח דאפי' עני המתפרנס מצדקה צריך לתת ממה שנתנו לו וכמח״ב כ' שכ״כ במטה יהודה ע״ש בשם זרע יעקב שאם נותן מעות צריך שיתן שיעור שיקנה ג' ביצים אוכל ואם נותן אוכלים צריך שיתן לו שיעור ג' ביצים מפת קך נראה לפום ריהטא ולפי״ז אם יחלק לעניים מנה לכ״א פרוטה לא יצא י״ח ועדיין צריך להתיישב עכ״ל. ואין גוף הספר בידי לדעת טעמו דבכל דוכתי נתינה בפרוטה עיין בפסחים דף ל״ב ובגיטין דף כ' בתוס' שם ואפשר שלמד ממ״ש בחולין ר״פ ראשית הגז שיתן לו משקל ה' סלעים לעשות ממנו בגד קטן שנאמר תתן לו שיהא בו כדי מתנה וכ״כ הרמב״ם בפ' י״ד מהלכות בכורים ובש״ע יו״ד סי' של״ג תתן לו שיהא בו כדי מתנה חשובה ולפי״ז יש לומר דה״ם כאן הינה קרויה מתנה אח״כ יש בה כדי מתנה חשובה דהיינו כדי שיעור הסודר ואמרו שם דף קל״ח איתא דהא דילפי' כדי לעשות בגד קטן מדכתיב לעמוד לשרת נפקא ועיין בשו״ת ג״כ מ״מ בחלק יו״ד סי' ר״א שכ' כענין הפרשת חלה שיש בזה ב' מצות א' לאפוקי איסור טבל וע״ז אין לו שיעור מה״ת והשני לקיים מצות נתינה לכהן יש לו שיעור מה״ת דכתיב תתנו כדי נתינה כו' ושם כתב ונתן כדברי התוס' בגיטין דף כ' ותמה עליהם ע״ש שהאריך (ועיין בהרמב״ן בגיטין שם שכתב דלענין מלתא דהוי דרכא דממונא הוי נתינה בפרוטה וגם שאני ע״ש) ונפלאתי שלא הזכיר מתני' דר״פ ראשית הגז ומדברי הסמ״ג י״ל מתנות עניים ה״ל והמעיין יראה שהדברים קרובים ע״ש ומ״ש בשם הלק״ט בנותן לאחד שיעור שתי מתנות ט' נראה מל' הש״ס והפוסקים דודאי לא יצא בפחות משני עניים ועי' בפר״ח שהקשה אימא שתי מתנות לכל אביון וכדפריך ביומא גבי ונתן על שני השעירים כו' ע״ש ובבר״י האריך בזה ע״ש ובא״ר בשם הרמב״ם טוב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעים שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים יתומים

משנה ברורה

למנצח וכו' בשני ימי פורים משום (י) דכתיב ביה צרה וצרה בפורים לא מדכרינן: (ט) עמלק. עד מדור דור ואומרים ח״ק: (י) ואין המנהג לכפול. ואע״ג דקי״ל אין פוחתין מעשרה פסוקים היכא דסליק ענינא שאני: (יא) וקורין המגילה. ומברכין אחריה ברכת הרב את ריבנו כדלעיל בסימן תרצ״ב וצריכין כולן לשמוע הברכה ויש מהמונים שאומרים אז קדיש אחר סיום המגילה ואינו נכון: (יב) מלין התינוק קודם וכו'. ואסמכתא לזה דכתיב ליהודים היתה אורה ושמחה וששון וששון מרמז על מילה. והפר״ח כתב דיקדים קריאת המגילה וכ״מ בביאור הגר״א דמתמה על הרמ״א בזה:

(א) כל אדם. בין איש ובין אשה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה דעת כמה אחרונים דצריך לתת ממה שנתנו לו: (ב) ליתן לפחות וכו'. ורשאי ליתן מאכל או מעות ולא מלאתיו כעת כמה יהיה שיעור מתנות [פמ״ג] ובחידושי ריטב״א כתב אפילו שתי פרוטות דשוה פרוטה חשובה מתנה אבל לא בפחות. אם החליף סעודתו בשל חבירו (א) יצא ידי מתנות וע״כ עני המתפרנס מן הצדקה יתן שתי מתנות לשני אביונים ויחזרו הם ויתנו לו [פמ״ג] עוד כתב כ״ל דלכתחלה צריך ליתן לאביון דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים מאכל או מעות שיוכל להוציא בפורים: (ג) שתי מתנות. זהו מדינא אבל באמת מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות ודומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים [רמב״ם] והנה השתי מתנות (ב) צריך ליתן משלו ולא משל מעשר והתוספה שמוסיף יוכל ליתן משל מעשר: (ד) בליל פורים. ובמדינתינו נוהגין

ביאור הלכה

* מוציאין ס״ת וכו'. הנה תוס' מגילה (דף ד') כתבו דאין מחזיר הס״ת למקומו אלא יושב ואוחז בידו עד שקראו את המגילה ובלבוש משמע דמחזיר הס״ת למקומו ואח״כ קורא המגילה וכ״כ בדה״ח אח״כ מצאתי בבית מאיר וז״ל הנה יתר הפוסקים השמיטו דברי התוס' ש״מ דלא ס״ל ויראה דהטעם משום דהאוחז הא ג״כ חייב לכוין לצאת שמיעת קריאת המגילה כדאיתא סי' תר״ל סי״ד ואם יאחז ס״ת בידו יסח לבו על הס״ת כדאיתא בסימן ל״ו לענין תפלה עכ״ל:

* ליתן לפחות וכו'. נסתפקתי מתנה לאביון אי מהני ע״מ להחזיר ומשלוח מנות לא מהני כי מלוה מאכל ומשקה בשמחה בפורים. ומחצית השקל אם מחלקין לעניים יוצאין ידי מתנות לאביונים [פמ״ג]: * לשני עניים. ולא יתן להם קודם פורים דלמא אכלי להו קודם פורים [מ״א בשם המאור] ומנהג העולם ליתן קודם פורים אף דמתנות לאביונים מצותו דוקא ביום פורים ס״ל דע״כ נותן שתי מתנות לאביונים גם ביום פורים וגם יש הרבה עניים החוזרים על הפתחים בפורים [מחצית השקל]: * י״א שיש ליתן וכו'. ועני המתפרנס מן הצדקה נ״ע אם מחויב ליתן מחצית השקל [פמ״ג]:

שער הציון

(י) ב״י: (א) גמרא והובא בפסקי הרא״ש: (ב) מ״א בשם השל״ה:

ב גרית' כמליפת פ"ח ג שם ד ר"ת בשם רבי אפרים ה מרדכי בפ"ק דמגילה

קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל) וכן נוהגין בכל מדינות אלו * ויש ליתן ג' חצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו ובמדינות אויסטרייך יתנו ג' חצי ווייס"ר שנקרא ג"כ מחצית וכן לכל מדינה ומדינה (ב) ואין חייב ליתנו רק מי שהוא (ה) מבן כ' ולמעלה וי"א שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו ואין נוהגין כן: **ב** (ו) [ב]אין משנים מעות פורים (ז) לצדקה אחרת. הגה (ח) ודוקא שהגבאים (מרדכי פ"ק דבבא בתרא) אבל העני יכול לעשות בו (ט) מה שירצה: **ג** [ג]אין מדקדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו (י) [ד]ומקום שנהגו ליתן (יא) אף לא"י(ג) נותנים: **ד** (יב) [ה]במקום שאין עניים יכול לעכב (יג) מעות פורים שלו לעצמו ונותנם במקום שירצה:

באר היטב

כדי לקיים מצות צדקה כמ"ש בי"ד סי' רמ"ח ורמ"ט: (ב) ואין. דהיינו חיובא ליכא ומנהגא איכא דכתב לבוש ונוהגין ליתן מעות פורים בעד כל א' וא' אפי' בעד הילדים ונותנים המעוברת גם מהולד הנמ"כ. ואיתא במשנה כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק. במקום דנהיגי לתת המעות מחצית השקל לחזן אין איסור בדבר דכל הנותן אדעתא דמנהג נותן מ"ב סי' כ"ד. אבל לא נפקי בזה ידי מתנות לאביונים אא"כ מחלקים מהם לעניים מ"א. וכתב של"ה דמחצית השקל וכ"ש מתנות לאביונים ומשלוח מנות אין בא ממעות מעשר ואם בא להוסיף מוסיף משל מעשר מהרי"ל בתשובה סי' כ"ו ועיין כנה"ג וביד אהרן. ומעות שחשב בלבו לחלק ביום פורים אינו רשאי לשנותו ב"י בשם הג"א ועיין בי"ד ססי' רנ"ח: (ג) נותנים. ולכתחלה אין לנהוג כן ליתן לעובדי כוכבים. מ"א:

שערי תשובה

ואלמנות וגרים ולומר לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהשיב לב נדכאים עכ"ל: (ב) ואין. עבה"ט ומ"ש במקום דנהיגי לתת המעות מחצית השקל להחזן כו' במח"כ שגג בזה ע"י טעות שנפל במג"א וחסר הציון על סעיף ב' אין משנים מעות פורים כו' וע"ז קאי המג"א כמבואר במ"ב וכמ"ש ביד אפרים ומעולם לא עלה על הדעת שיהיה מנהג לתת מחצית השקל להחזן והבה"ט שהוסיף מדעתו תיבות מחצית השקל לא כיון יפה והוא מכשול הגורם לגבאי צדקה שהם יד עניים לגרוע כוחם של עניים מצדקה זו שנותנים למחצית השקל לתתם להחזן. וז"ל המ"א מה שנוהגים בכמה קהילות שנותנין מעות פורים הכל לש"ץ הקורא את המגילה לו לבדו ואין מחלקים לעניים מעות פורים כלום אי שרי למיעבד הכי או צריך לבטל המנהג משום דתנא מגבת פורים כו'. תשובה ודאי דלאו שפיר למיעבד הכי ומנהג כשר הוא לתקן לעניים אמנם היינו דוקא היכי שגבו בסדיא לצרך העניים כו'. או שמנהג אותה העיר כו' אבל באותן מקומות שכבר נהגו ליתן מעות פורים הכל לחזן הקורא המגילה אינו רואה איסור שכל הנותן כו' ומתשבת כ"א אדעתא דחזן ואין כאן דין מעות פורים אע"ג דמרגלא בפומי דאינשי לקרותם בשם מעות פורים לאו בשמא תליא מלתא אלא בגביות תליא מילתא וכן פירש"י מגבת פורים מעות שגבו הגבאים מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים כו' מש"כ בכ"ד מעולם לא גבו אדעתא דעניים כו' עכ"ל מבואר שהיה דרך אותן המקומות לגבות מעות מבעש"כ ע"ד ליתן לחזן הקורא המגילה והי' נקרא בשם מעות פורים ובזה כתב המ"ב דינו אבל אין לשקל במחצית השקל והאומר מנהג עפ"י מ"ש

ביאור הלכה

* ויש ליתן ג' חצאי גדולים במדינות אלו. הנה דרך העולם לפרש חצאי גדולים חצי ג"פ והיינו מה שקורין במדינתינו (חצי גראשן) ולא משמע כן כד"מ פיי"ש ואולי הוא שם מטבע אחרת שנקרא כן במדינתו שכתב שם שחצי גדול הוא ע' פשוטין קטנים. ובמדינתינו כעת אין לנו מטבע זו. ולפי מדינתינו נראה דמדינה יוצא במטבע קטנה שנקרא חצי גראש אבל מ"מ אין זה מטבע חשובה כלל אפילו אם נותן ג' חצאין אם לא שנותן גם בעד בניו הקטנים ודאיתי איזה גבאים שנותנין מתחלה בהקערה של צדקה ג' חצאי רו"כ וכשבא אחד ליתן המחצית השקל נותן לו הגבאי תחת מעותיו הג' חצאי רו"כ והוא נותן אותם להקערה אבל אין זה מתור דאם הגבאי נותן לו רק בתורת שאלה על איזה רגעים וגם הנותן אין דעתו להקנותם לצדקה אלא אין זה נתינה כלל והוא מערים רק לעצמו בזה. ואם כונת הגבאי בעצמו באמת להקנות לו והוא נותנם לצדקה זהו עלה רק להראשון ולא להאנשים שאחריו כיון שכבר נעשו לצדקה אין רשות לגבאי להחליפם תחת ג' חצאי ג"פ ואולי כיון שכבר נהגו כך הוי"ל כאלו התנו בהדיא כל הנותנים לצדקה שנותנים על אופן זה שיהיה להגבאי רשות לזה. והנה בזמן הגר"א היה מצוי חצי זהוב פוליש וכתוב במעשה רב שלא היה נותן כ"א חצי זהב אחד פוליש אבל כעת אין מצוי מטבע זו כלל אם לא שיתן חצאי ג"פ או חצי רו"כ. ומי שעוזרו הקב"ה שיכול ליתן חצי רו"כ אחד זכר למחצית השקל וג' חצאי ג"פ לענין מה שכתוב בפרשה ג' פעמים תרומה וכסי"א האחרון שכתב רמ"א אשרי וטוב לו:

משנה ברורה

נוהגין ליתנו בשחרית קודם קריאת המגילה [מ"א] ועכשיו (ג) נוהגין ליתן מחצית השקל קודם מנחה ובשחרית מצות מגילה: (ה) מבן כ' ולמעלה. והו (ד) לדעת ר"ע מברטנורא אבל התוי"ט כתב שהפוסקים חולקים וס"ל דמבן י"ג ולמעלה שהוא בכלל איש חייב במחצית השקל וא"ר כתב דכל זה רק מדינא אבל המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה (ה) איתא במשנה כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק: (ו) אין משנין מעות פורים. היינו (ו) מעות שגבה אותן הגבאי לחלקם לעניים לסעודת פורים אין יכול לשנותן לומר דיין בפחות והמותר יפול לכיס של צדקה (ז) אבל לוקחין עגלים לרוב בכל המעות והמותר שלא יספיקו לאכול בפורים ימכר ויפול לכיס של צדקה [גמרא]. כתב ב"י בשם הגהת אשרי דמעות שחשב בלבו לחלקם לעניים ביום פורים אינו רשאי לשנותו (ח) והטעם דס"ל דלצדקה יש לו דין הקדש וחייב לקיים מחשבתו אף שלא הוציא בשפתיו: (ז) לצדקה אחרת. אם יש מנהג באותה העיר (ט) לתת מעות פורים לחזן אין איסור בדבר דכל הנותן אדעתא דמנהגא נותן אבל לא נפקי בזה ידי מתנות לאביונים (י) אפילו אם החזן הוא עני [דכיון דהוא בכלל שכירות החזן הו"ל פורע חובו במתנות לאביונים] אא"כ מחלקים מהם לעניים: (ח) ודוקא הגבאים. ואם בני העיר יכולים לשנות יש דיעות בפוסקים עיין במ"א: (ט) מה שירצה. ר"ל אף דהגובים גבו המעות לצורך סעודת פורים מ"מ יש לעני רשות להוציאן לשאר צרכיו: (י) ובמקום שנהגו וכו'. אבל בעיר (יא) שלא הורגלו עדיין בכך זה הנותן פרוטה לעכו"ם גוזל לעניים ומראה בעצמו כאלו מקיים בהם ומתנות לאביונים: (יא) אף לעכו"ם נותנים. מפני דרכי שלום: (יב) במקום שאין עניים. ישראל: (יג) מעות פורים שלו. היינו מה שגבו כבר ממנו ואין מוצאין למי לחלקם ויותר נראה דר"ל מה שרגיל ליתן בכל שנה לצורך עניים:

וכסעודה

שער הציון

(ג) פמ"ג: (ד) מ"א: (ה) מ"א: (ו) רש"י: (ז) גירסא א' סוגא בב"י וכן גירסתינו בגמרא ואף דבר"ף ורא"ש לא מכר גירסא זו מ"מ מסתברא דגם הם מודים לדינא: (ח) ב"י ועיין ביו"ד ס"ס רנ"ח וכת"מ סי' רי"ב ס"ח דהביא שם דיעות בזה וסיים שם דיש להחמיר: (ט) מ"א בשם המשאת בנימין וכ"ש מה שפירש בפע"ת דקאי רק אמעות פורים ולא אמחצית השקל: (י) מאמ"ש: (יא) ומ"מ אף בעיר חדשה כל שיש בזה דרכי שלום מותרים [פ"ז בשם ב"י]:

תרצה דיני סעודת פורים. ובו ד' סעיפים:

א שם בגמרא במגילה ז' ב מימרא דרבא שם ג ג"ז מימרא דרבא שם (ס ויש מפרשים שבין ברוך מרדכי וארור המן חשבני' דדין כחושבניה דדין ושצריך לשתות כל כך עד שלא ידע לטין המספר)

הגה מצוה [א]להרבות בסעודת פורים (טור). (א) ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי ספ"ק). **א** [ב]סעודת פורים (ב) שעשאה בלילה לא יצא י"ח. הגה ומ"מ גם בלילה (א) ישמח (ג) וירבה קצת בסעודה. (תשובת מהרי"ב): **ב** * [ג]חייב איניש לבסומי בפוריא * עד דלא ידע (ד) בין ארור המן לברוך מרדכי. הגה וי"א דא"צ להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר מלימודו (כל בו) (ב) (ה) ויישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי ◦ (מהרי"ל) ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואין להתענות בפורים (ו) מלבד תענית חלום (ז) ועי"ל סי' תקס"ח וסימן תק"ע. יש שנהגו ללבוש בגדי שבת וי"ט בפורים וכן נכון (מהרי"ל) ונוהגים לעשות סעודת פורים (ח) לאחר (ג) מנחה וערבית יתפללו בלילה ומתפללים מנחה תחלה (ט) בעוד היום גדול ורוב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים) ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה היא ליל ט"ו וכשחל

באר היטב

(א) ישמח. אפי' בליל י"ד עב"ח וכ"כ שכנה"ג. וילבוש בגדי שבת ג"כ מבערב מלאתי וכ"כ בסדה"י וז"ל וימלא בביתו נרות דולקות ושלחן ערוך ומטה מוצעת: (ב) ויישן. וי"א שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטריא ברוך מרדכי מ"א. וט"ז כתב לפענ"ד נראה לפרש דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על טובה כפולה שעשה עמנו הא' היא פורענות שהביא הוא על המן ואלו לא נתברך מרדכי אלא היה ניצול עם כל ישראל דיינו אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאוד והטובה יתירה ע"כ אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתינו מן ארור המן שזה מפלה שלו לברוך מרדכי שזה מעלתינו שניה ע"ש: (ג) מנחה. ושל"ה כתב דיעשה הסעודה קודם מנחה ע"ש:

שערי תשובה

בבה"ט אין שומעים לו כי הוא מנהג בטעות ואם נהגו צריך לבטלו ולדידי חזי ש"ץ ירא' ה' אשר רצו לזכות במחצית השקל מתמת דברי בה"ט אלו והראיתי להם שהוא טעות וחזרו בהם ומשכו את ידם מן הוא והלאה. ומ"ש המג"א שהביא הבה"ט אבל לא נפקי בזה כו' זה מבואר ג"כ דקאי על הך מעות שניתן לגבאים שנקרא עליהם שם מעות פורים:

(בהג"ה) מצוה להרבות כו'. ועיין בבר"י בשם א' קדום בתשובה כת"י אם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא וע"ש בשם מהרי"ו מולכו מי שאכל בליל פורים ונמשכה סעודתו עד היום ואכל קצת ביום יצא ועיין בכנה"ג ופר"ח דבלילה אפילו אכוקה כנגדו לא יצא ומ"ש הב"י שי"מ כעין לילה שאין אכוקה כנגדו היינו אף ביום ובבית אפל אבל כשאינו אפל פשיטא שא"צ שדלקה דברגא בטיהרא מאי מהני ואני ראיתי חסידים ואנשי מעשה כשהיו יושבין בסעודה לאחר מנחה היו מדליקין נרות לשמות בשם עכ"ל שבני חייא ועיין בליקוטי פר"ת שכתב בשם ת"ס ס"ס ק' כשעושה סעודה ביום מדליק אבוקה דרך שמחה וי"ט ע"ש וכעת לא מצאתי בת"ס ועיין במח"ב מ"ש על ספר שונה הלכות בזה וכתב כמור וקליעה נ"ל שא"צ להזכיר לעשות בסעודת פורים זכר לאבילות ירושלים כיון דחייב לבסומי עד דלא ידע כו': (ב) ויישן. עבה"ט ועיין בסידור עמודי שמים שכתב שאביו הגאון ז"ל היה נוהג בימי בחרותו לקיים המימרא כפשוטו ומי שהוא חלש בטבעו (או שמשתעם עד שאפשר שיבא עי"ז לידי מעשה או דברים שלא כהוגן) אין לו לשתות יותר מדאי גראים לדבר ריב"א ודו"ק עכ"ל. וכוונתו כמ"ש ריב"א הוא ר"ת ר' יהודה בר אילעי ר"ל שר"י בר אילעי אמר בירושלמי

משנה ברורה

(א) ובסעודה אחת יוצאים. לאפוקי (א) ממ"ד דחייב לאכול גם בלילה של י"ד דומיא דמגילה ומ"מ נכון לאכול גם בלילה וכדלקמיה בס"ב בהג"ה: (ב) שעשאה בלילה. היינו (ב) בליל י"ד (ג) דבליל ט"ו לבני עיירות (ד) פשיטא דכבר עבר זמנה: (ג) וירבה קצת בסעודה. ואפילו כשחל הי"ד במוצאי שבת דעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים אך אינה סעודה כמו למחר דשם צריך להרבות יותר. כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת ג"כ מבערב וימלא אח"כ בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת: (ד) בין ארור המן. שזה מפלה ראשונה שניטל (ה) נקמה רבה ממנו ועוד טובה יתרה מזה גדולת מרדכי שבירכו הקב"ה שעלה למעלה ראש והנה קודם שנשתכר נתן בודאי תודה להשי"ת על שתי הטובות וע"כ אחז"ל שלא יפסיק מלתן שבח ע"ז בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד מה בין טובה זו לזו. ועיין בא"ז דמ"מ יראה להיות זהיר בענין נט"י וברכת המוציא ובהמ"ז ויהיה שמחה של מצוה ועיין בפמ"ג שכתב דענין סעודת פורים ומתנות לאביונים ומשלוח מנות אפשר דצריך כונה ע"ז לשם מצוה: (ה) ויישן ומתוך שישן וכו'. וכן ראוי לעשות [פמ"ג]: (ו) מלבד תענית חלום. ויתענה (ו) עד אחר מנחה (ז) ויאכל קודם ביאת השמש רק פ"א. הנשבע להתענות בפורים (ח) יראה להתיר שבועתו: (ז) וע"ל סימן תקס"ח. ס"ה ובסימן תק"ע בכל הסימן: (ח) לאחר מנחה. הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית (ט) משום שטרודים במשלוח מנות (י) ונמשכין ברוב עד המנחה ואסורין להתחיל בסעודה קודם מנחה: (ט) בעוד היום גדול. כתב א"ר בשם של"ה המשובח מי שעושה סעודה בשחרית וכתב עוד שיקבץ אנשי ביתו והכיריו דא"א לשמוח כראוי ביחיד. ומ"מ יהיה שמחה של

ביאור הלכה

* חייב איניש וכו'. וא"ת האיך יחייבו חז"ל מה שמוכר בתורה ובנביאים בכמה מקומות השיכרות למכשול גדול וי"ל מפני שכל הניסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו ע"י משתה כי בתחלה נטרדה ושתי ע"י משתה ובאה אסתר וכן ענין המן ומפלתו היה ע"י משתה ולכן חייבו חכמים להשתכר עד כדי שיבא זכר הנס הגדול בשתיית היין. ומ"מ כ"ז למצוה ולא לעכב [א"ר]: * עד דלא ידע וכו'. וז"ל המאירי חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר ומ"מ אין אנו מצוין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השי"ת והודאה על הנסים שעשה לנו וע"ש מה שמבאר דברי הגמרא. וז"ל הכ"ח כיון שכל הנס היה ע"י יין לכן חייבו חכמים להשתכר ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול ואמנם סיודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצות בנט"י וברכה ובהמ"ז או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהוג

שער הציון

(א) מ"א: (ב) לבני עיירות ולבני כרכין בט"ו: (ג) מאמר מרדכי ומכואו הגרי"פ בהגהותיו. ודברי המ"א צריך לעיין על דברי המחבר [שם]: (ד) וגם דברי הרמ"א אין שייך על ליל ט"ו ועיין בפמ"ג דבליל ט"ו אין מחוייב לאכול וביום ט"ו חייב לאכול קצת אבל פת למ"ד דבפינן א"ל כ"א ביום י"ד לעיירות וט"ו לכרכין. ועיין במאמ"ר דתמה על לשון הכס"ע סק"א: (ה) ט"ז והגר"א. ועיין ביד אפרים ביאור נחמד בזה. ומ"א פי' בשם י"א דארור המן בגי' תק"ב כמו ברוך מרדכי ומשנשתכר עד שלא ידע לחשוב הגימטריא פטור מלהשתכר עוד: (ו) מ"א: (ז) פמ"ג דכן מוכח ממה שציין המ"א לעיין בסי' תקנ"ב: (ח) אחרונים: (ט) תס"ד: (י) הגר"א:

(סעיף סימן נ"ע"ח) ד שכת כ"ד כלכ סוגה וכו שבת ה הגהת מיי' פ"ל מהלכות מגילה כסף כ"מ וה"ח כסף כ"מ מקרבכל ו שור כסף חביו הרא"ש ז' ליקוטי לשון סי' תרל"ד

פורים ביום שבו יעבו (י) הסעודה בשחרית משום כבוד שבת (מנחמים) ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו (ת"ה) י"א שים לאכול (יא) מאכל זרעונים בפורים וכך נוהגים שאכל (יב) דגיאל ומבילין בצבל (כל בו) מוב לעסוק מעט בתורה קודם סעודה וסמך לדבר ליהודים שיהם תורה ושמחה ודרשון תורה זו תורה (מהרי"ב) וחייב במשתה ושמחה קלת בב' ימים י"ד וט"ו (מנחמים) וכן נהגו ויש"ח (יג) דאם שזיק לאכל את חבירו (יד) מכח שמחת פורים (ד) פעור מלשלם (ת"ה סי' ת"י) ועיין בח"מ בדיני מזיקין ס : ג (מו) דאומר (ה) עה"נ בבהמ"ז בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה (מז) האומר על הניסים דבתר תחלת סעודה אולינן ויש מי שאומר שאין לאומרו (יז) (ומוסגן בסברת (ו) רמבומ) : ד * יחייב (יח) לשלוח לחבירו (יט) שתי מנות (ז) בשר * או של (כ) מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מתנות לאיש

שערי תשובה

דלת שתי הלת מפסחת לפסחת ומוגרני לדפי כי משמע דבפורים לת שתם כיון שמתייהו סיס מוץ לכריחת גופו : (י) רמבומ . שבה"ם ועיין בסר שכתבתי סי' ז' שכתב דגם מכרי"ל לת קאמר הלת בשבת אבל בפורים לת פוי שהרי אסדדי מס שיהו לומר עסיב בתפלה דוס שתיקה היא ואינו כתיב כדיבור ושפיר ליה למכתב פה"ב בגילה אפי' בתפלה תוך סעודתו פ"ם ועיין בח"י שדעתו כסמ"ע שגם סבית ממכרי"ל שמבי"ן ושאר לומדים שתפללו מעריב אחר שסעודה בחלות לילה וזה דלת כל"ם ואם רוצה לעשות תקנה שיתפלל בשבה"ב ולת ישתכל בתחיל ג"ל שילכו בלילה לו סמוך לילה יבואו בשחה"ב ואח"כ ילכו להתפלל ויוכלו לישן ובשחה ובשחה פוד דשת מוס בשחה בשני ימים וגם כל יחיד שמרחת שבת להתפלל יעשה כן פי"ם וכסידור פמודי שיש להשגיח יפ"ל כתב שלח לם שתפלל בשבי שסעודה לומר עה"נ וכסי עבודת סוכת פ"ב : (י) בשר . ובפה"ם ועיין בחבל לבבים ריש סי' תרכ"ד בשלח מנות ונשלו לו ואין לו שיכות לשם מתנות לאביונים ב"ח לבאן ומ"ש שם דלת כספר בני חייל פ"ם בשעשה"ם

התפלל ערבית משמע דאם התפלל שוב אינו חוזר על האוכל ופי' ר"ת דאם התפלל ערבית להוליח עלמו מפלונתא וגם שלח ישתכר בו ג"ל לכן כ"ל דיכרך ברכת המזון מהרי"ב . וה"ה משקה שכ"ם . השולח מעות בסות וכלים בשביל מעות אם יכול למכרם מיד לקנות לאורך סעודה מהני הלה"ע פ"ב סי' קס"ג . ומדברי בעל ת"ה סי' קי"ח משמע קלת דלת יצא ע"ם יד לחברו . ומשמע מי שלחה להבירו בשביל מעות תרגולת

באור הלכה

קלות דאם מוסב שגא ישתכר וכל מעשיו יהיו בס"ם פ"ב : * חייב לשלוח לחבירו וכו' . ת"ח סוכית מן סירושלמי דאם שלח לעשיר לכר פתות לינו יולא כוס ידי מבלות מעות וכן משמע בריטב"א לפי גירסה אחת שם בגמרא . לכן ס"ם לת שכיבו לכר זה ונכון לחבר כוס לכתחלה : * או של מיני מוכלים וכו' . בשורי לכן משמע אם שלח לו כ' מעות נאים עני אם יוכל להחבה לשתתי לקוטם שילח מעות דגם שפני בכלל אים לדשבו ולקיים מתנות

גדול : (יד) מכח שמחת פורים . פי' שעשה מכח שמחה (יד) לכל אם כיון להזיק חייב : (טו) חומר עה"ב בבהמ"ז וכו' . ואם שכח לומר עה"ב (טו) י"ל דמחזירין חומו (זו) וי"ל דאין מחזירין בסעודה הלטוה שאוכל בו ביום אבל בסעודה שניה שאוכל אחר המנחה שקורין סעודת פורים וכבר אכל סעודה אחת ביום (יח) שוב אין מחזירין חומו לכו"ע אלא כשמניע להרחמן יאחר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו' . כשהל פורים בע"ם ומשכה סעודתו עד הלילה חייב להזכיר של עבשיו לכשיגיע רלה וה"ל לריך יאחר על הניסים דהוי תרתי דסתרי וכיון דאין הזכרת עה"ב ממור כ"ב לכן יאחר (יט) רק של שבת . וכ"ם אפילו בשלח התפלל עדיין וכשרט אם התפלל מקודם כוותי אינו כדאי להזכיר אח"כ עה"ב בבהמ"ז ובדלקמיה : (טז) חומר על הניסים . י"ל דוקא (כ) כשלח התפלל עדיבת עדיין אבל משהתפלל שוב אינו חומר עה"ב וי"ל דבבל נמוני חומר עה"ב ומהכא ומ"ש ל אלא ובו' דוקא שיתפלל בהוליח עלמו מפלונתא . ואם רוצה למנות שיתפללו קלת שיתפללו בשהב"ב כדרבו תמיד (כב) נרלה שמשהגיע הזמן בלילה יברך בהמ"ז ויאחר עה"ב ולך לשהב"ב להתפלל ואח"ב יכול לאכול ולשתות ולסמוך עוד דהא מלוה בשתה בשני ימים : (יז) ומוהגין וכו' . ובזה אם לת תמרו (כג) בודאי אין מחזירין חומו אפילו לדעת המחזירין הב"ל דהא אפילו בלכתחלה יש פלוגתא אם לאחרו וכב"ל : (יח) לשלוח . בת' כיון ליון סי' מ"ב נסתפק אם הניח בעלמו המנות ולא ס"ם אלא אי יוצא ידי חובתו ומשלוח ניתא דבעינן דוקא ע"י שליחות פ"ם : (יט) שתי מתנות . בעניים הקפידו (כד) ליתן לשני עניים דמלוה לחלק משא"כ בעשיר דדי בשנותן לאחד : (כ) מיני מוכלין . ולא בגדים ושאר דברים (כה) וה"ה משקה דשפיר דמי דשתים בכלל מכילה (כו) וכן שני בשאר מוכל ואחד משקה ובשניו שיהיה מין

שער הציון

(יג) סי' ע"ב : (יב) ע"ש עוד כתב בשם כל בו יש שתין תוכלין בשר בלילה כדי שלא ישנו שהות שעודת פורים . ושניו בשם שמשה שמקום : (יג) מרכ"ם : (יד) פוסקים : (טו) מהרש"ל ומ"ש ובש"ו : (טז) ס"ו בשם מהרי"ל שפרלב ונם הא"ח סוכר כן מעיקר הדין ועיין בח"י שכן מוכח גם בתש"ו : (ל) עיין בשע"ת (יז) מאחר מרדכי ובכר שלח ותש"ו : (יח) ט"ו ומ"ל : (יט) כן מלינו בח"ת דלת כשאמע מהא"ח דיוחר על הניסים ג"כ : (כ) עיין מ"ח : (כא) שם : (ככ) שב"ת : (כג) מ"ח ומ"ל : (כד) מ"ח : (כה) פוסקים : (כו) גמרא :

אחד ויכיל המרבה לשלוח לרישים משובח ואם אין לו מחליף עם חבירו (כא) זה ישולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו . סגס יום (כב) לשלוח מנות (ח) ביום ולא בלילה (מדברי הרמ"ם פ"ק דמגילה) ואם שולח מנות לרעהו והוא לינו רוצה לקבלם (כג) לו מוחל לו (כד) ילא (ט) (כה) ואסא מחייב במתנות לאביונים ומשלוח מנות כתים ואסא תעלה לאסא ותים לתים אבל לא בסף שלא יבלו לשלוחי ליבו ויבא לידי (כו) ספק קידושין אבל במתנות לאביונים (כז) אין לחוש :

תרצו דיני הספד ותענית ועשיית מלאכה בפורים . ובו ח' סעיפים :

א (א) פורים מותר בעשיית מלאכה (ב) ובמקום שנהגו שלא לעשות (ל) * (ב) אין עושין (ומתירלה נסגו (ג) בכל מקום שלא לעשות) (כל בו) (ד) והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה

באר היטב

עריפה והוא לא ידע ולכל ואסא"כ ביום פורים עלמו מודע לו שהיתה עריפה אם ילא ידי הוכת מנות אם לא עיין בספר מוגל מחם סי' ס"ח . עוד בשתפקתי מי שלחה לאחירו שבמדינת היום שני מנות או שני מתנות לשני אביונים קודם פורים וכפורים עלמו בודאי מניעים לידו אי יוצא י"ח או לא מי נימא כיון דבשעה שלחה לא היה מייב אהם לא נפיק או דילמא כיון דבפורים עלמו אהוא שעת החיוב הניעו לידו נפיק . עיין יד אחרן שדעתו נוסה דיוצא י"ח בפיר ע"ם . מי שלחה לאחירו בי וביום שעליו או פת וכיוי פוחות בכילה יש להסתפק אי יוצא י"ח אל מלוה מנות . עדות ביעקב סי' ל"ב ע"ם . ועיין בשם"ב : (ה) ביום . וה"ה מתנות לאביונים : (ו) ואסא . לא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דוקא בחלמה אבל אסא אסא יום לה בעל בעלה משלח בשכילה לכתה בני אדם וא"ת ים להתמיר מ"ח . כ"ל דמי שאוכל על שלחן אחירו ילא הכין לו כלום פשוט מלשלוח מנות וא"ת קלת ברש"י גבי מחלפי שעודתייהו להדדי ועיין ע"ז ס"ק ו' . ומ"ת כ"ע ועוב להתמיר מ"ח . ובתב בסה"י יקבץ כל אנשי ביתו ואחירון אחם אחד יוצב ביחיד ח"ח לשנות כראוי וכ"ב הם"י ז"ל בשנות אחם ומשפחה :

(ז) אין עוסין . וע"י ח"י שרי ערבי' אם מ"ח . ובתב הע"ן קודש פורים ע"י עוכד כוכבים כיון דאוכל אלא בבר הי דמשלוח מנות בגיוס פורים (כא) המבואל ילא בבר הי דמשלוח מנות הרחוי מיד לאכילה משמע (כח) וי"ל דכיון שהוא אחוב ורלוי להתבטל מיד שרי : (כא) זה שולח וכו' . ויוצא י"ח (כט) הע"ם שהולך אח"כ לבעוד אלגלו : (כב) לשלוח מנות ביום . וה"ה מתנות לאביונים אם לא שקיים המלוה דשילוח מנות לאים אחד ומתנות לשני אביונים ביום אין כ"מ בתה שרוצה להוסיף עוד בלילה : (כג) לו מוחל לו . ר"ל שאומר הריני כאלו התקבלתי : (כד) ילא . והפר"ח חולק ע"ז וכן התם סופר בסי' ק"ו מתמה ע"ז : (כה) ואסא חייבת וכו' . שכולן (ל) היו בחותו הגם ולריכה היא לשמוע לב אביונים וכתיב קיימו וקיבלו היהודים ונו' וגם נשים בכלל . ובתב המ"ח לל ראיתי נזהרין בזה ואפשר דוקא בחלמה אבל אסא אסא יום לה בעל בעלה מצלה בשכילה לכתה אנשים וא"ת להתמיר : (כו) ספק קידושין . שיאמרו שזהו שבלונות שאחר הקידושין וחייבינן אמא קידשה בבר בשני עדים וחינם לפניו : (כז) אין לחוש . דזה (לא) הוי במעות וליכא למיחש לשבלונות ואפילו אם נותן לאחירן מאכל (לב) הוא דרך לדקה וחינו דרך שבלונות :

(א) מותר בעשיית מלאכה . דאע"ג דבאחיב משתה ושמחה ויו"ע (ג) מ"מ לל קיבלו עליהם לעשותו יו"ם אבן אח"ו נהגו מעמן באחיה מקומות שלא לעשות : (ב) אין עוסין . וע"י עבו"ם (ב) שרי : (ג) בכל מקום שלא לעשות . ופרקמעית (ג) מותר שמשה היא לו : (ד) סימן ברכה . כגון אם זורע חיוה דבר אינו מלמיח [ב"י] אבל הרמ"ם כתב שאינו מרויח אבל אינו מפסיד נ"ב [מ"ב] :

משנה ברורה

מין אוכל (כז) המבואל ולא בבר הי דמשלוח מנות הרחוי מיד לאכילה משמע (כח) וי"ל דכיון שהוא אחוב ורלוי להתבטל מיד שרי : (כא) זה שולח לזה וכו' . ויוצא י"ח (כט) הע"ם שהולך אח"כ לבעוד אלגלו : (כב) לשלוח מנות ביום . וה"ה מתנות לאביונים אם לא שקיים המלוה דשילוח מנות לאים אחד ומתנות לשני אביונים ביום אין כ"מ בתה שרוצה להוסיף עוד בלילה : (כג) לו מוחל לו . ר"ל שאומר הריני כאלו התקבלתי : (כד) ילא . והפר"ח חולק ע"ז וכן התם סופר בסי' ק"ו מתמה ע"ז : (כה) ואסא חייבת וכו' . שכולן (ל) היו בחותו הגם ולריכה היא לשמוע לב אביונים וכתיב קיימו וקיבלו היהודים ונו' וגם נשים בכלל . ובתב המ"ח לל ראיתי נזהרין בזה ואפשר דוקא בחלמה אבל אסא אסא יום לה בעל בעלה מצלה בשכילה לכתה אנשים וא"ת להתמיר : (כו) ספק קידושין . שיאמרו שזהו שבלונות שאחר הקידושין וחייבינן אמא קידשה בבר בשני עדים וחינם לפניו : (כז) אין לחוש . דזה (לא) הוי במעות וליכא למיחש לשבלונות ואפילו אם נותן לאחירן מאכל (לב) הוא דרך לדקה וחינו דרך שבלונות :

(א) מותר בעשיית מלאכה . דאע"ג דבאחיב משתה ושמחה ויו"ע (ג) מ"מ לל קיבלו עליהם לעשותו יו"ם אבן אח"ו נהגו מעמן באחיה מקומות שלא לעשות : (ב) אין עוסין . וע"י עבו"ם (ב) שרי : (ג) בכל מקום שלא לעשות . ופרקמעית (ג) מותר שמשה היא לו : (ד) סימן ברכה . כגון אם זורע חיוה דבר אינו מלמיח [ב"י] אבל הרמ"ם כתב שאינו מרויח אבל אינו מפסיד נ"ב [מ"ב] :

שער הציון

(כז) מ"ל בשם מהרי"ל : (כח) ספר"ח וכן משמע לל מהע"ז בסק"ד [פמ"ג] : (כט) פר"ח ולא בשתקתי דברי הע"ז דלידיה רש"י משמיר בחומן זה שמבואר בש"ע כי לעב"ד אין לסתמיר אחרי דברמב"ם משתיק בן להלכה וכן ברי"ף וביהולי בלקח בשם רבינו נרשום והטו"ע בשע"ת בן : (ל) עיין בשע"ת בשם שבואר : (לא) מ"ל : (לב) משע"ת עיין : (ג) גמרא : (ד) גמרא : (ה) גמרא : (ו) ס"ם בשלין ט מם לאחול שרי לעשות מלאכה ולאחור נגדי תביאו בשבר זכרון שמה פוח לו [פמ"ג] : (ז) ע"ז וב"ח . עוד כתב בשמ"ג דכל דבר ביוסיס טו בפסק שרי דכל דבר שמחה מותר בפורים :

מלאכה לעולם דאלא אם הוא בנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו (ה) או אבורנקי של מלבים דשרי. סנס ומותר לעשות כל מלאכת מלוה כגון (ג) לכתוב (ו) פסקי סלקות וכן מותר לעשות תפ"י מלאכות גמורות לצורך פורים. (ת"ס סי' קי"ב): ב "אפי' במקום שנהגו לא נהגו אלא ביום מקרא מגילה בלבד אבל לאסור את של זה בזה (ג) (ז) אינו מנהג: ג "יום י"ד ויום ט"ו אסורים (ד) (ח) בהספד (ט) ותענית לכל אדם בכל מקום 'כין לבני כרכים שהם עושין ט"ו בלבד בין לבני עיירות שהם עושים י"ד בלבד "והנשים מענות בהם שכלן עונות באחת ומטפחות שמכות כף אל כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכלן עונות אחריה נקבר המת לא מענות ולא מקוננות ס: ד "כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים, סנס ומ"מ (י) ילך לבה"כ (ה) לשמוע (יא) סמגיל"ה (תוס' פ"ק דמועד קטן) ואם יוכל להסוק מכין לצידו לקרות סמגילה עדיף מפי (מהרי"ל) (יב) ו"ל שלין (ו) לבילות נוסג בפורים לא ביר"ד ולא בע"ו (סרלח"ם ומהגיים) וכן נוסגין ולפילו לבילות יום רלשון נדמה מפני פורים (ד"ע) לבל (יג) דבריס (ז) שבלעגה נוסג ולף על פי שלין נוסג לבילות בפורים (יד) עולה (ח) לשמין ז' ימי לבילות כמו שבת וכן פסק הרב בעלמו בסוד י"ד סי' ת"ח: ה "אם חל פורים במוצאי שבת והאבל יושב בבה"כ בשבת במנחה (טו) לא יצא משם עד שיתפלל תפלת ערבית וישמע קריאת מגילה ולטחרת לא יצא (טז) מפתח ביתו:

שערי תשובה

דס"ל דבנין בית בפרבסיא יש להתחיל מפי וב"ע: (ד) בהספד. עיין בר"י בשם בית יהודה דס"ס שלסור בבכיים ועי"ש בהגהות דמ"מ מותרים לבתוב ולקנות על מת שיש כמה ימים שמת מיהו לין למחות בידם מוסב בו' ע"ש: (ו) לבילות. עבה"ט ועיין בשו"ת מ' יוסף קלבי סי' ו' בהלריך וכ"י בי' דנקטינן בס"ס בש"ב ביר"ד שלא להתחיל להלבה בדברי סחיקל בלחל וכן בהסכמת בעל בית דוד וכן פסבר המוסב במלוות הלו ובן פוהגו הלבה בשפם ע"ש ועיין בית לחפרים מ"ב בשם הת"בש": (ו) בבלעגה. עבה"ט בשם סע"ז שלין לקרות בילך נגד הלבו ועיין בה"י

וח"ב ה"ל לבתוב בלשון י"ח וכו' מ"ח: (ו) לבילות. ב"ח ורש"ל ופריבה העידו שמנהג להתחיל וב"ב מהרי"ל ועבשיו נהירה שלמת בתר דברי רמ"ה. וע"ל דיהבר בבולם חוץ מנעילת הסבולל וביבה ע"ב קרקע מפני הבריות ומב"ם פוסק לרחות בל מיני שמחה מ"ח: (ז) שבלעגה. ויתפלל בביתו וחה"ב ילך לבה"ב לשמוע מגילה טוב וב"מ בלבוש. מיהו משמע בטור דבשהרית הולך לבה"ב לתפלה עבי"ד סי' בל"ג מ"ח. וכתב סע"ז וע"ל בין לתין לבילות בפורים בפרהסיא אין לקרות בבית הבנסת בע"ם קודם בריבו לילך נגד החבל לתין להזהיר שם תבל בפרהסיא שלא ילך לבה"ב בלא קריאה עב"ל: (ח) לשמין. לפילו מת בפורים מ"ח:

משנה ברורה

(ה) או לבורנקי של מלבים. שמוטעים לבל להסתופף בצלו: (ו) פסקי הלבות. ופסקי (ד) המקרח ולגרת שלום ומוסרת מוסותיו וכן בל דבר שה"ל עיון גדול. וכתב בסי' עמודי שמים דמ"מ יש לרחות שלא יעסוק בה ויתבטל משמחת פורים. מגילה מותר לבתוב (ה) בפורים: (ז) פיין מנהג. ויש (ו) מחמירין בזה ונראה (ו) דחלוי במנהג לותו המקום: (ח) בהספד. ומקום שנהגו שביום ז' הולבים על הקבר לקוץ (ח) לשבר בפורים שלא התבל לבבו ילך לשם עם הזן תבד ויאמר לו הסבבה ולפילו בערב פורים לא ילך לשם שלא יתבטו העולם שהתבלות נפסק בפורים: (ט) ותענית. ת"ח עיין לעיל בסימן תרע"ה ס"ב בהג"ה ובמ"ב שם. ולדין ת"ח בפני עיין ביו"ד סימן ת"ח: (י) ילך לבה"ב לשמוע וכו'. ומה שבתב בסמיך ה' בפופו דלמחרת לא יצא מפתח ביתו (ט) מיירי בשם לו מין בביתו שף דבשלמא קריאה בלבור עדיף מפי: (יא) המגילה. לבל תפלת מעריב יתפלל בביתו: (יב) ו"ל שלין וכו' וכן נוהגין. שף שהב"ח ועוד אחרונים בתבו שבמקומם היה המנהג להתחיל לבל בבר בתב בשע"ת בשם המה אחרונים להקל ובשן פשם המנהג במדינות הלו ובפרט בענין הלילא מנעילים וביבה ע"ג קרקע (י) בודאי אין להחמיר ומ"מ ירחה (יל) למעשה במיני שמחה שעוטין. בתב בתשובה בנין שלום סי' ל"ה לענין לקרות

שער הציון

(ד) פוסקים: (ס) עמ"ב בשם ירושלמי: (ו) עיין בה"ט: (ז) כי שף בפורים נופפ תלוי זה מדינא במנהג המקום וב"ש בזה לין להזהיר להמחמיר בי"ב: (ח) ט"ז שם: (ט) בן שבשימו בספר ת"ל ונבר שלום לייבב קושית מהר"י: (י) מ"א: (יל) שיין במ"א שבתב להסור לרחות בל מיני שמחה אבל בח"ב פוקפק על בבריו וסמתיקו סדס"ם לגמלבה: (יב) מ"א: (יג) מ"א: (יד) מ"א וס"ת: (טו) מפמ"ב:

ך כיש מי שאומר (יח) שהאבל (יח) חייב לשלוח (ע) מנות. סנס (יט) אבל אין שולחין לאבל (ב) בל י"ב מוקם (מהרי"ל) (בא) וכמו שיתבאר בי"ד סי' שפ"ח עיין שם וסה אחר חייב לשלוח לאבל בדי לקיים לשלוח מנות (בב) אף"ב מחל שבאבל על מנתו (מהריב"ם): ז כיש מי שאומר (בג) שאונן (בד) מותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים דדברי קבלה ניתהו שהם בדברי תורה. סנס (בה) וב"ם שחייב במקרא מגילה ותפלה וק"ם וב"ל דדוקא (י) בלילה אף על פי שמתו מוטל לפניו אבל ביום שרוים לקברו (בו) קבורת מתו (יא) קודם במו שיתבאר לעיל סי' תרפ"ז ולבן קורא ומתפלל (בז) אף"ב בלא מי"ע ושבת במו שיתבאר לעיל סימן ע"ג בב"ל: ח (בח) מותר (יב) לישא אשה בפורים.

באר היטב

ע"ג) מנות. אפי' תוך שבעה מיהו לא יסלח מיני תפנוקים שהם עשוים לשמחה ס"ח תבי"ג. ומ"ש בתב שאין שולחין לאבל אפי' דבר שאינו לשמחה וב"ש בשם מהרש"ל ובסבנה"ג בתב דאבל פטור משלוח מנות שבעה ואחר שבעה יסלח בלעגה לף' מקרובין או לף' מהפנויים ופשוט הוא דאם האבל הוא עני דמותר לשלוח לו מנות דלא גרע מלדקה ס"ח ס"ק ד' דים מולקין וכן נוהגין לקוברו אחר יציאת בה"כ. ומ"מ ב"ל דאם יש תפילין לאחרי מ"ח ס"ק: (יב) ליטא.

משנה ברורה

שם להחמיר] וב"ז ביום דימי משתה ומשתה בחיב (טז) אבל בלילה אם יש לו מנין יתפלל ויקרא המגילה בביתו ואם אין לו מנין (יז) יתפלל בביתו וילך לשמוע מקרא מגילה בבהב"ב ולבד הקריאה לא יצא מפתח ביתו. ועיין בהה"ח בביאור ע"ו לף ילך בביתו לבהב"ב לפי' להתפלל שחרית ומ"מ לענין תלילת מעלים ויביבה ע"ב קרקע ממש מן הפוסקים לחפילו ביום ע"ו ס"ל. בתב הלבוח ס"ל לידוק הדין ולף קדים אלף להכס בפיוט אחר שדורשין עליו ואע"פ שס"ל ס"ב חומרים קדים: (יז) שהאבל וכו'. אפילו (יה) תוך שבעה דהא חייב בבל מנות החמורות בתורה וב"ם דחייב במתנות לאביונים: (יח) חייב לשלוח מנות. אבן (יט) בל דבר שמתה לף יסלח וז"ל ס"ח מי שמת אביו בפורים לשמה הבאה יסלח מנות (אף דהוא יש"ל) ובאותו שנה יסלח מעות אלו בשר לעניים רק לף תפנוקים העשויים לשמחה: (יט) אבל אין שולחין לאבל. אפילו (כ) דבר שאינו של שמחה. ואם האבל הוא ת' דלא גרע מלדקה: (ב) בל י"ב מוקם. היינו לאביו ואמו [ולשאר קרובים תוך ל'] (בא) וכמו שיתבאר בי"ד סימן שפ"ח. בותבו שלום שלחטר י"ב מוקם: (בא) וכמו שיתבאר בי"ד סימן שפ"ח. בותבו להזהיר (בג) דבמקום שנהגו להקל לשלוח בבלומס מותר לשלוח לסס מנות שבעה ואחר שבעה יסלח בלעגה לף' מקרוביו או לף' מהפנויים ופשוט הוא דאם האבל הוא עני דמותר לשלוח לו מעות דלא גרע מלדקה מ"א ס"ק: (ו) בלילה. ממ"ש שהעלה דבלילה עב"פ לא יחבל בשר ומ"ש וב"ל דוקא בלילה וכו' קאי אמגילה ס"ק: (יח) קודם. ממ"ש סי' תרפ"ז ס"ק ד' דים מולקין וכן נוהגין לקוברו אחר יציאת בה"ב. ומ"מ ב"ל דלא יניח תפילין לחקרי מאחר מ"א ס"ק: (יב) ליטא.

שערי תשובה

דס"ס בחתל שובן פורים בע"ב אין לקרות נ"ב: (ו) בלילה. עבה"ט ועיין מ"ב בית לפרים על דברי הש"ע ומ"ב בוה ועיין בח"ב בתב דמ"ם בלול בי' שני לחסור: (יב) ליטא. עבה"ט ועיין פר"ח שבתב ב"ב שלא ליבח בפורים ובבר"י בתב בשם מופת סדור מו"ה יצחק בהבן ז"ל עם סיותו תלמיד הפר"ח סוהב להתיר ליבח בפורים בסוהלות הש"ם וכן פשם המנהג במדינות הלו:

שער הציון

(מז) שם יב"ב בדפ"ח: (ח) אי ליתרמי בתול ואי ליתרמי בתו"ב יש לבהב"ב מבשול יום בל"ל: (יח) ב"מ מדברי הרא"ם ומדברי ת' מהר"י בירונ דהת מיבוטו משום דהת חייב בל המלות ואף תוך ז' בללי: (י) מ"א וט"ח: (ב) ב"מ מרמ"א וב"ב הת"ב וח"ח: (ב) בגר"ח וט"ח: (בב) מ"א וט"ח: (בג) מ"א: (בד) הס"ח: (בה) שם: (בו) וב"ב ח"ב וט"ח: (בו) שוד בתב שם דבשר ויין מותר גם בע"ו וביין ע"ב פמ"ב ולא מלתי ולדיבת בריאת ב"ב לחסור לף פדיף מליל י"ד דמלוה לשמות קלת ופ"מ לף לחזק מי"ו המלוה לחזהיר ום"ה בע"ו ואפשר דבותבו למוקפין בקולחין בפ"ו דיום שמחה הוא לבם: (בט) אף לבלבוף הוא מהחפץ לחפשר דיולא בשם שקרא בבר מי שרולה להחמיר ע"ב בשאר אבל בשאר בל השנה פוסקים חין סוכנין דף בפ"ם בפי' ע"ב ובגם בפ"ב ובם בפיבוע בס"ב ודס"ח וס"ח סוכרין דיקלאנה שנית: (ל) וכלה בבבה [ח"ח]: (לא) מ"ב וח"ב: (לב) מ"ח וס"ח וח"ח לבן הס"ב בוכר לעיל בהניה והפמ"ב בתב בל"ע לדיעה: (לב) מ"ב:

א כ"י פ"פ המנהג
ב טור בשם הסמ"ג
וכרמב"ם פ"ב
מהלכות מגילה וכן
דעת הר"ן ממשמע
דתין כיון דאר"י
וכו' תגילם ו'
כתירולמי בתרא
בגמרא דמסיקין
מסורי מחסרי
וכו' וכ"כ הרי"ף
שם ג שם בשם
תכיו הרא"ש והגהות
מיי' והמרדכי בשם
הר"מ

סגם בין בי"ד בין בע"ו וכ"ם שמותר לעשות (בש) פדיון הבן (תוס' פ"ק דמ"ק) מה שנהגו ללבוש פרלופים בפוריס וגבר לובש שמלת חבירתה וחבירתה כלי נשק אין איסור בדבר מחבר שאין מכוונים לזה לשחק בעלמא וכן בלבישת כלאים דרבנן ויו"ח דאסור לבל המגיל בסברת (ל) סרתשוסס . וכן בני אדם שמוטפים זה מזה דרך שחוק אין בזה תגזול (לא) משום (יג) לה תגזול (לב) ונהגו כך ובלבד שלה יעשו דבר שלה כשונ' על פי מוצי שעיר (תשובת מהר"י מינץ סי' י"ז) :

תרצז אין אומרים תחינה בי"ד וט"ו שבאדר א' ודין תענית והספד בהן . ובו סעיף אחד :

א יום י"ד וט"ו שבאדר (א) ראשון אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור (ב) יענך הן ביום צרה ויאמור בהספד (ה) (ג) ותענית אבל שאר דברים אין נוהגים בהם יו"א דאף בהספד ותענית מותרים . הגה ומנהג ככסברת סרתשוסס י"ל שחייב להרבות בשמחה ומחמת (ג) (ד) בי"ד שבאדר רלחגן (מור בשם הרי"ף) ולין נוהגין כן (ה) מ"מ ירבה קלת בסעודה כדי לילות

שערי תשובה

(ה) ותענית . עכ"ם ועיין מנ"א לבי"ע לין לומרים שם : ועיין בשערית מלכה בשדר רלחגן ועיין פרי"ח שם טען ותכתו שהיה שגם פשוטה וקרלו המגילה ופסרבריות ברלחגן ותר"י בודם להם שהיו משוללת לירחוב ולקרות ספרבריות והמגילה בשדר שמני ועיין בכ"י ס"ם תבם"ע וכסוף ספר בדק הבית ע"ם ועיין מ"ם בשם מהר"ם קלו בתשובה כמי שנעשה לו נס בשדר בו' ומ"ם ע"ז בכר"י ועיין בתג"ה לעיל סי' תקם"ח ס"ק ך' בלירך בדיני שדר שני לעניין יולי"ל וכם בעיה מהם"ע סי' רכ"ו ומי"ד סי' ר"ך ומשם יש ללמוד כמה הילכתא גבורתא בעניין זה : (ג) בי"ד . עכ"ם ועע"ם שהיה בשם הגהות תשכי"ן שרבינו יחיאל מפלריז היה רגיל להרבות בסעודה ולזמנין בני אדם בשמחות לשון המתנה לין בן אדם בו' ובפר מסיים רמ"ה ושוב לב משתה תמיד ועיין בר"י שהתב מוכ"ם ז"ל בתשם יסד תתימה מעין פריתה שני תמידין הסדרן הוה שתת בריס הגסותיו שויתי ס' לגבדי תמיד ותתם ושוב לב משתה תמיד בו' ע"ם . וכ"ל שלשי שרלה לסיים בדבר טוב ובדבר כשעתו ושוב לב בי"ל בתיבו תאר ושוב לב לסיימו שטוב שיעשה כל' תלדברים משתה ותפשר שזה כוונת הסמ"ה בו' וכוונתו בסמ"ם וגם יש רמז כי תיבות משתה טוב בגי' תדר רלחגן ועוד תפשר לומר לפי מ"ל סי' תר"ם בשם ס"ב לעניין תעוסס שיש קלת מיזה בדברי הסתמיהים יש לנהוג לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ולה סי סעודת מיזה ע"ם ומשם נלמד לכאן ג"כ בשיהיה קלת בסעודה לללת ידי המתמיהים יש לנהוג לומר זמירות ותשבחות שלה כוללי הוה סעודת מיזה ולרמז זה ושוב לב משתה תמיד והוה עם"י מה דלמרינן בערבין דף י"ח מנין לשיקר שיהא מפ"ת כו' לייש עבודה שעוה בשתה ושבוח לבב הוי לומר זה שיהא ע"ם כרש"י דמייתי מיפשים ס"ם הגה עבדי ירוו משוב לב וש"ם כתיב' דלחבתן נמי נבי ד"ת בשתה רש"י בריות שיש במדרש וייעב לבו בד"ת וכן בשבת דף ס"ג ויעיין לקן על תלמוד תורה שלה כתיבה בסדיה ע"ם וזה לומר ושוב לב משתה תמיד כלומר שבשוב לב לסיימו זכיות ותשבחות ודי"ת משתה תמיד ולפי ס"ם בתיבו לחת שיהא ס"ם בתיבו שבשתלק היל"ם מסם ולקן פי' רש"י ויתן לחיים ו' בלב ו' לפי שם לחמרי' בכל לבבך בשני יצריך וכתן שבשתלק היל"ם לה סיה לסם רק לב לחד וכקרל בשתיב בשתה ושבוח לבב ושמיע שוב לעבב מסתבר עפי למדבשי' דקתי על זכיה בשין היל"ם מסתלק בשיהא לבד כ"ת ע"י ד"ת שסות תבלין שו וזו עדיין יש בתן שני

משנה ברורה

ובהמד משה כתב שנכון יותר לעשות החופה בסוף יום י"ד ובסעודת פוריס יעשה מקודם : (בש) פדיון הבן . וברית מילה דבזה לין שמחה כ"כ דיהיה שייך בהו לומר לין מערבין שמחה בשמחה : (ל) סרתשוסס . עיין בי"ד סימן קפ"ב בשתב שם הט"ו בשם הש"ל שיש לבטל מנהג זה בן בפוריס לו בשמחת נישואין וכ"כ בשה"ג שם ושם כל המלבושים של חיש רק מלבוש ג' של משה ונישרים שם לפשר שלין לחתות בהם [פמ"ג] ועיין בכנה"ג ובשל"ה שהזהירו להרחיק מזה : (לא) משום לה תגזול . ולפ"ז מותר לברך על מה שהטפין מיהו כתב בשל"ה לחו מנהג הסידים היה ושומר נפשו ירחק ממלבושים כלאיים ולחטוף מהבירו [ג"ר] : (לב) ונהגו כך . דיינו מעת קריאת המגילה עד ליל סעודת פוריס שהם שני לילות ויום אחד [ג"ר] :

(א) רלחגן . ולכו"ע (ג) לין לומרים על הניסים כיון דלין קורין המגילה ושם לומרו (ב) לין מהזירין חותו : (ב) יענך . ולין

שער הציון

(ה) לתחוניס : (ב) תמד משה וטעמו דשם מדינת סיה רלחו לעשות כלדר רלחגן כמ"ם הפוסקים לינת שמסיק נשוכה לנשוכה עדיף ל"ב מ"ת כו' מפיק מחוכח : (ג) פמ"ג עד סוף : (ד) פמ"ג בשם פוסקים : (ה) ח"ת דלית כפר"ת : (ו) לתחוניס : (ו) פמ"ג : (ת) שם :

ידי סמחמיריס ושוב לב משתה (ג) תמיד (סג"ם בשם סמ"ק) :

נשלם שבח אורח חיים והלכות מגילה . שבח והודאה לצורא עליהם . הוא יזכנו לגמור את כולה . ויצילנו מכל מכשול ותקלה . ברוך ה' לעולם אמן ואמן :

באר היטב

כ"י : (ג) תמיד . כית תפארתנו במהרים יעמוד . וכירמה חותו נעכוד . נכון יהיה הר הבית כראש הרים עדי עד :

שערי תשובה

לבבות מבח"כ שהם לכתוב וייעב לבו שפיר לריס ליה על תלמוד תורה דבשילתא דעסיק בס מציוה ומעלה וכן תמרו שבשם שהבטו על שולחן ה' ותמרו עליו דבבי תורה כו' ועיין מ"ש בהקדמה שו"ת כית תפריס חלק ח"ת

כמ"ש ויבלו להשליסים במחים ושוכי לב כו' וזהו שלתו חומריס והלר מיעטו כתוכתך י"ל שבשוגה ע"י תוכתך כמ"ש תז"ל שמחור שבשם מתוכ לשוכה ולזה ודבק לבבו במלותיך ויחד לבבינו כו' שבני הלבבות יתיחדו לשיות לחד להשכם כו' וזה הגורס' שידבק הלב במלות תחכי שלין שם יבל שמור ויוחד יש לומר שלמרו בד"ת במקום שיש שם לזה שמחה חף שיש שמחה על מלוה ועיין בסוף סוכה בענין שמחת בית השואבה ובן מבואר לעיל סי' תקכ"ט לגם חומל ושותה ושמח בדבל וזה יאמור בשבר ויין ובשתוק ולקות רלחם לפי שלין בשתוק ולקות רלחם שמחה אלא טוללות ושבלות וזה מלטוניו על טוללות ושבלות אלא על שמחה שים בה עבודת סיוצר ושוה לשון רבינו בשמב"ם ז"ל ופיבריש ז"ל פירשו לשתוק תמלתי מסוגל ר"ל שיסיס בלילה עיין שיסיס בשתוק הוה טוללות שבע"ז לעיל לך בשמחה מה זו עושה ר"ל שלעיון שמחה לין לשתוק ולקות יפה שבשתת יש שמחה על מלוה ולכן יש לייתן לב לדעת מה זו עושה ר"ל מה טיבה שם הוה שמחה על מלוה לו אלא לך בוודאי ולפשר כי מתוך לכילה ובתים וטוללות יתמשך לשתוק ולקות אלא לשם לכן יקת תלוין לבשם שמחה בד"ת ותלות ס' יסיס מעוזו ושוב לב משתה תמיד . ויש"ל ביוסיס לפי לב לחד לשתיו שבשמיס ושבל לבינו אל בשיס אל שפותת יד בתשובה יסיו תמיניו לעיון לפני תדיוני כל תפיס לשקוד על דלתות התורה והמלוה ולייעב בשלות כשלות תיים . ותשב ספיק עלמו בדיעים לו אתוה כשיקיו מניעים בשעבי תשובה ויל לפריס יהיר מיעם ויקרלו שם במקום שתניס . וש יבים שבתיבו ביעיבת ליון ויובוליים ובין לאחדים עין יסודה לת עין יוסף תשב כיל לפריס :

משנה ברורה

ולהזמין כ"ת (ע) וזהו שסיים הרמ"ת ושוב לב משתה תמיד ליינו שעוב להרבות לכבוד הש שנעשה בשתים הלש :

סיימתי בחסד הש"י ביום י"ם לחודש מרחשון תרס"ז לפ"ק :

שער הציון

(ע) ס"ו :

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

הלכות חול המועד

סימן
חול המועד אסור בקצת מלאכות ומותר בקצתן תקל
דיני גילוח בחוה"מ תקלי
נטילת לפרנים בחוה"מ תקלי
מלאכות המותרים בחוה"מ תקלי
דיני כיבום בחוה"מ תקלי
שלח לפנות מחלר בחו"ה בחו"ה תקלי
כל לכי בכסח מותר לעשות בחוה"מ תקלי
דין מלאכת דבר האבד בחוה"מ תקלי
כמה עניגים נקראים דבר האבד תקלי
דיני כתחובה בחוה"מ תקלי
דיני כנין וסתירה בחוה"מ תקלי
דיני לריגה בחוה"מ תקלי
שלח לעשות מלאכה לאחרים בחוה"מ וחלו בחוה"מ תקלי
דין מלאכה ע"י נכרי בחוה"מ תקלי
דין לכרי רבים בחוה"מ תקלי
דין כתיכה בחוה"מ תקלי
דין לירוסין ונשואין בחוה"מ תקלי
דין מי שמת לו מת בחוה"מ תקלי
דיני לבילות בחוה"מ תקלי

הלכות תשעה באב

להתענות ד' לומות תקמ"ט
כבדל ת"כ ליתר לומות תק"ע
דיני שבוע שחל ת"כ להיות בחוקה תקל"ה
דיני ערב ת"כ תקל"כ
דיני שעודה המפסקת תקל"ג
דברים האסורים בע"ב תקל"ד
דיני תפלין וליצית בע"ב תקל"ה
ע"כ שחל ביום ל' תקל"ו
שמר נחם ועננו בע"כ תקל"ז
במוצאי ת"כ לין לוכלין בשר תקל"ח
מנהגי ת"כ ודין מילה בת"כ תקל"ט
לעשות זכר לחורבן תק"ם
דין כרואה ערי יהודה וירושלים ויהודה ומקדש כחורבנם תקמ"א

הלכות תענית

דין קבלת התעניות תקמ"כ
מי שהרהר בלבו להתענות תקמ"ג
דין ליל שלפני התענית תקמ"ד
דין תפלת עננו תקמ"ה
דין תפלת לכור תקמ"ו
טעימה ורחיצת הפה בתעניות תקמ"ז
דין נדרי תעניות תקמ"ח
דין המדר בעת לדם תקמ"ט
שכוכ ופורים וימים שחי"ה כהם תחינה ביחי נדרו תק"ע
מי שהתענה ליבב בתעניות תקפ"ה

הלכות ראש השנה

ימי התשובה ועבב ר"ה תקפ"ה
תפלות ו' ימי התשובה וב"ש תקפ"ב
מה שנהגין לאכול בליל ר"ה תקפ"ג
קריאת התורה בר"ה תקפ"ד
כרכת השופר תקפ"ה
דיני שופר של ר"ה תקפ"ו
דין התוקע לתוך סהר תקפ"ז
זמן תקיעת שופר תקפ"ח
הרהורים לתקיעת שופר תקפ"ט
סדר הרהורי לתקיעת שופר תק"ל
סדר תפלת מוסף ביחיד תקל"ה
תפלת מוסף וסדר תקיעות תקל"כ
אם הכרכות והתקיעות משבכות זו את זו תקל"ב
יחיד שלח התפלל לאן תכיכו מוציאו תקל"ד
מי שהיכו בקו לא התקישות ולא התפלה תקל"ה
לאחר תפלה מריעים תקל"ו
אם מותר להתענות בר"ה תקל"ז
לאם הבעה שחל להיות בשבת תקל"ח
ליל לאם הבעה שחל להיות במוצאי שבת תקל"ט
כיצד מעלדי הרחם הבעה ודיני הקידוש תק"ך
סדר יום שני של ר"ה תר"ח
סדר י' ימי התשובה תר"ל
ליזהר מאד על כותים בי' ימי התשובה תר"ג

הלכות יום כיפור

סדר ע"ב תר"ד
מנהג הפרות בע"ב מנהג ישר הוא תר"ה
ביפיים לדם תכיכו בע"ב תר"ו
סדר הודוי במחה בע"ב תר"ז
סדר סעודה המפסקת תר"ח
דין הטמנת תמין בע"ב תר"ט
דין הדלקת הגרות בי"ב תר"י
שליל י"ב דינו כיומו תרי"א
לימור לכילת יום כיפור ובימור כתוספ תרי"ב

דין לולב כי"ב רלשון תרנ"ח
סדר קריאת התורה בסוכות תרנ"ט
סדר סיקף הכימה תר"ם
ליל יו"ט ב' לומר קדוש וזמן מיד לתכיון תרס"ח
סדר תפלת יום ב' של סוכות תרס"כ
סדר תפלת תו"ם תרס"ל
סדר יום סוסענת רבה תרס"ד
לתרוע לסור (לתכול) בו' תרס"ה
סוכה ביום הז' תרס"ו
סוכה וגויה לסוכין ג"כ בשמיני תרס"ז
סדר תפלת ליל שמיני ויומו תרס"ת
סדר יום ב"ת תרס"ע

הלכות חנוכה

דברים האסורים והמותרים בחנוכה תרע"ב
סדר הדלקת הגר וזמנה תרע"ג
זמן הדלקת גר חנוכה תרע"ד
שמעיס ופתילות הכשרות לחנוכה תרע"ה
שמותר להדליק מגר לגר תרע"ו
שהדלקה עושה משה ולא הפוחה תרע"ז
סדר הברכות והדלקה תרע"ח
דין להכשלי בחנוכה תרע"ט
גר של שבת קודם לגר חנוכה תרפ"ה
בערב שבת מדליק גר חנוכה תחלה תרפ"ם
שלא להניח הכרות שמוך לפתח כליל שבת תר"פ
מבדילין בגר חנוכה במ"ש תרפ"ה
דין של הנשים בחנוכה תרפ"כ
כל שמות ימי חנוכה נומרים לת הלל תרפ"ב
סדר קריאת התורה בחנוכה תרפ"ד
סדר התרכע פרבעות תרפ"ם

הלכות פורים

דין תענית לסתר תרפ"ז
מיב קריאת המגילה תרפ"ז
דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון תרפ"ח
שכל חייבים בקריאת מגילה תרפ"ט
דין קריאת מגילה תר"ל
דין כתיבת המגילה ותפירתה תרל"א
דין כרכות המגילה תרל"ב
סדר תפלת פורים תרל"ג
משות פורים לעניים תרל"ד
דין משלוח פורים תרל"ה
דין הספד ותענית בשבת מלאכה בפורים תרל"ו
לין לומרים תחינה בפורים (ודין י"ל וט"ו שבאדר רלשון) תרל"ז

הלכות לולב

דין לולב תרמ"ם
דין הדס תרמ"ו
דין ערבה תרמ"ז
דברים הפוסלים בלתרוג תרמ"ח
דברים הפוסלים בדי מינים תרמ"ט
שיעור הדס וערבה תר"ל
דין נטילת לולב וברכתו תרל"א
זמן נטילת לולב תרל"ב
הדס לסור להכיה בו תרל"ג
שיכול להחזיר הלולב כמים ב"ם תרל"ד
דין כותי שהכיא לולב שלרוך להדר לחתרי הדור מהם תרל"ה
בקניית הלתרוג תרל"ו
דין קטן שיודע לנענע לולב תרל"ז

הלכות סוכה

סוכות תעשו שבעת ימים תרכ"ם
השוהב סוכה תחת לילן לו תחת הגג תרכ"ו
דין כיצד סוכה תרכ"ו
דין סוכה שתחת הסוכה תרכ"ח
ממה לריך להיות הסכך תרכ"ט
דין דפנות הסוכה תר"ל
סוכה שחמתה מרובה מלילתה ויתר דיני הסכך תרל"ה
דברים הפוסלים בסכך תרל"כ
גובה הסוכה תרל"ג
שלח תעשה פחות מן ז' על ז' תרל"ד
דין סוכות גגב"ך וכקב"ם תרל"ה
דין סוכה ישנה תרל"ו
דין סוכה שחולה וגזולה תרל"ז
סוכה וגויה לאסורין כל ז' תרל"ח
דין ישיבת הסוכה תרל"ט
מי הם הפטורים מישיבת הסוכה תר"מ
שלין מכרכין שבחייט על עשיית הסוכה תרמ"ה
אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת תרמ"כ
סדר הקידוש תרמ"ג
סדר הלל כל ימי החג תרמ"ד

fragment/insert found with book قطعة شظية / إدراج وجد(ت) مع كتاب